MARTINI CROMERI
DE ORIGINE ET REBVS GESTIS POLONORVM LIBRI XXX.

Recogniti ab autore. Vnà cum funebri eiusdem autoris Oratione, SIGISMVNDI Regis uitam compendiosè complexa, & aliquoties iam prius edita.

Accessit modò iudicium Francisci Robortelli Utinensis, de authore & libro.

Cum Cæs. Maiest. gratia & priuilegio ad annos decem.

BASILEAE, PER IOANnem Oporinum.

SIGISMVNDVS AVGVSTVS, DEI GRATIA REX POLONIAE, MAGNVS DVX LITVANIAE, RVSSIAE, PRVSSIAE, POMERANIAE, SAMAGITIAE AC MAZOVIAE, ETC. DOMINVS ET HAERES.
ANNO DOMINI M.D.LIIII. AETATIS XXXV.

AD SIGISMVNDVM AVGVSTVM,
INCLYTVM REGEM POLONORVM, MAgnum Ducem Lituanorum, Russorum, Prussorum, Masouiorum, & Samagitarum dominum & hæredem, totius Operis Proœmium.

CVM PETRVS GAMRATVS, archiepiscopus Gnesnensis, idemq; Cracouiensis episcopus, uir consilio promptus, gratia populari, & autoritate, quã partim liberalitate & beneficentia singulari, partim egregio in parentes tuos, SIGISMVNDE AVGVSTE, Rex inclyte, & in Rempub. Polonã studio collegerat, florentissimus, honestum ac luculentum præsidium ad uitam degendam, & ocium literariũ mihi parauisset, post mortem eius retuli me totum protinus ad ea studia, quibus ab ineunte ętate delectatus eram, quæq; ne in ipso quidem aulicæ uitæ cursu penitus deserueram. Tunc autem longè liberior & expeditior, nõ habui satis, mihi ipsi (quod aiunt) & Musis canere: sed cœpi circumspicere, quo'nam modo fructum studiorum meorum ad publicam plurimorum utilitatem referrem. Perpendebam cum animo meo, non solum quid à nostris quidem hominibus potissimum expeteretur, ab externis uerò cupidè, & cum nonnulla Polonici nominis fama acceptum iri uideretur: sed etiam quid à me, hac ingenij, doctrinę, iudicijq; tenuitate & angustia præstari utcunq; posset. Occurrit mihi in primis historia nostræ gentis, quæ tractata quidem est ante nos cùm à Vincentio Cadlubco, episcopo Cracouiensi, & Gallo quodam monacho ante trecentos annos: tum ab Ioanne Dlugosso, & Mathia Miechouiensi, & alijs quibusdam anonymis longè posterius: tum uerò nostra ferè ætate ab Iosto Ludouico Decio, & Bernardo Vapouio, Cantore Cracouiensi: uerùm ita tractata, ut homines partim accuratius, partim emunctius & elegantius aliquid requirerent. Qua de re memineram, Rex optime, quem sermonẽ Vilnæ mecum familiariter habuisses, prius quàm ad regni gubernacula accessisses: cũ eò non modò ab illo ipso Petro Gamrato, parono meo, uerùm etiam à parẽtibus tuis præclarissimis allegatus ad te uenissem. Tenebam etiam, quam ego spem honestissimi desiderij tui ex-

Petrus Gamratus, archiepiscopus Gnesnensis, & episcopus Cracouiensis.

Occasiones scribendæ historiæ.

Polonicarũ rerum scriptores.

Sigism. Aug. regis sermo de historia.

plendi tibi oſtendiſſem,cum indicaſſem,datum quidem eſſe à
patre tuo,rege ſanctiſsimo & ſapientiſsimo,negotium uiro in
primis docto ac pio,& eloquentia iudicioq́; ſingulari,Staniſlao

Stanislaus Hoſius, epiſcopus Varmienſis.

Hoſio,prçceptori meo,qui nunc opera tua Varmienſis epiſco
pus eſt,ut hiſtoriã Bernardi Vapouij,quã is aliquãto antè mor-
tuus, imperfectã & rudiuſculã reliquerat, recognoſceret atq;
expoliret : ſed eum negare,id à ſe,alijs grauioribus negocijs oc-
cupato,commodè præſtari poſſe:& maioris autem negocij ui
deri,alienis ſcriptis limã admouere,quàm proprio Marte opus
detexere.Hoc igitur magis de conſcribenda Hiſtoria cogitare
cœpi,quç & originem ueram,& res geſtas gentis noſtræ com-
plecteretur.Et intelligebã equidem,quid res tanta requireret.

Autoris conſilium.

Sed cum neq; Hoſius,neq; quiſquam alius laborem illum ſuſci
peret,ſuſcepi ego:non tam uirium mearum,& ingenij eloquẽ
tiæq́; fiducia,quàm ne præclaro tuo,multorumq́; prçterea no
ſtratium hominum deſiderio,& publicç utilitati deeſſem.Ve-
rùm in proſequendo opere,plus quàm credideram initiò,diffi

Impedimenta.

cultatis reperi.Neq; hoc dico,quòd uiri clariſsimi,& cùm alijs
præclaris uirtutibus,tum integritate & honeſtate uitç, huma-
nitate,elegantia,lenitate & manſuetudine ornatiſsimi,Samue
lis Maceouij,epiſcopi Cracouienſis,& cancellarij Poloniæ,uo

Samuel Maceouius, epiſcopus Cracouiẽſis, et cãcellarius Poloniæ.

lũtate primùm,deinde tua quoq;, SIGISMVNDE AV-
GVSTE,Rex benigniſsime,autoritate,ad ſcriptionem,aliaq́;
aulica negotia,& ad longa ac frequentia itinera tecum,legatio
nesq́; pro te obeundas,ab inſtituto opere identidẽ reuocatus
ſum:non has,inquã,remoras mihi obiectas eſſe queror (quan-
quam hç quoq; diutius me ab abſoluendo opere inchoato di-
ſtrahebãt)ſed illud magis,quòd in tot ſeculorũ hiſtoria,quem
certum ducem ſequerer,non habebam. Animaduertebã Va-
pouium, Deciũ & Miechouienſem, Dlugoſſum potiſsimùm
ſecutos eſſe:illum uerò non magnopere uerſatum in externis
hiſtorijs,quç Polonica ſcribenti magno adminiculo eſſe pote-
rant,nõnunquam perplexum eſſe,nec perpetuò ſibi conſtare,
nec rationem temporum tenere:& πλείω πάρεργα τῶν ἔργων,ut
Græcis eſt in prouerbio, perſecutum eſſe: & opere imperfecto
immortuum,ad recognoſcendum id nihil temporis habuiſſe.
Neq; tamen magis reprehenſione dignum iudicabam ob id,
quòd non omnia præſtitiſſet,quàm laude,quòd primus maxi
mo la-

mo labore,& indefeſſo ſtudio glaciem,quod dicitur,perfregiſ-
ſet. Quamuis enim ſcripſiſſet ante eum Vincẽtius,& quidam
alij,quẽadmodum ſuperius attigi, ſed cõciſè admodum , non-
nulla etiam fabulis, ut mihi uidetur,quàm hiſtoriæ propiora.
Itaq; coactus ſum externas ueterum iuxtà ac recentiorum hi-
ſtorias, uicinarumq́; gentium annales conquirere,& peruigi-
li cura euoluere.Nec tamen in eo poſita erant omnia. Multa à
ſcriptoribus partim ignoratione rerum externarum peruerti,
aut omitti, partim maleuolentia & inuidentia,uel aſſentandi,
ſuaq́; extollendi ſtudio deprauari ſolere,non ignoramus. Sic
autem æſtuãti,tu mihi, SIGISMVNDE AVGVSTE,
licet aliud agens,ſuccurriſti: idq́; ſiue ultrò , ſiue uiris omni in-
genij,prudentiæ,dexteritatis,fidei,uirtutisq́; laude cumulatiſ-
ſimis, & erga me propenſiſsimis, Ioanne Oceſsio affini meo,
Cancellario, & Ioanne Prærembio Procancellario,conſulto-

Ioannes Oceſſius Cancellarius.

Ioannes Prærembius Procancellarius.

ribus: dum mihi archiuium tuum Cracouienſe recognoſcen-
di,& in ordinem redigendi prouinciam mandaſti.Ibi enim re-
peri non pauca publica literarum monumenta,quæ magnam
lucem Hiſtoriæ noſtræ attulerunt,quemadmodum ſuis locis
planum fiet.Iure igitur optimo hoc opus noſtrum tu tibi qua-

Archiuium regium ab autore in ordinem redactum.

ſi proprium uendicabis , quòd & incitator atque autor quo-
dammodo ad id ſuſcipiendum initiò mihi fuiſti, & in eo per-
ficiendo,non ſolum fauore tuo, uerùm etiam archiuio aperi-
endo,magnopere me adiuuiſti. Non ornabit fortaſsis,augebit
quidem certè hic liber bibliothecã tuam , quàm omni genere
librorum inſtructiſsimam, exornandæ arci Vilnenſi,ſplendi-
dè & magnificè à patre quidem tuo inchoatæ,abs te uerò ex-
ædificatæ,quaſi colophonem addidiſti.Cognoſces tamen hic
incunabula, incrementa & conuerſiones Reipublicæ noſtræ,
& regni tui. Cognoſces non ſolùm Polonorum & Lituano-

Vilnenſis arx, & bibliotheca regia.

Fructus legendæ huius hiſtoriæ.

rum tuorum,ſed etiam aliorum quorundam finitimorũ po-
pulorum origines,& ſucceſſus uarios. Cognoſces quaſi in ſpe-
culo imaginem rerum præſentium,& quem quæque conſilia
noſtrorum hominum atq; regum exitum habuerint: ita ut
quamuis abſq; eo abundes conſilio & ingenio,rectius tamen
è præteritis præſentium moderandorum rationem inire poſ-
ſe uidearis.Et ſcitus eſt ille poetæ cuiuſdam uerſiculus:

Fœlix quem faciunt aliena pericula cautum.

Cognoſces denique res geſtas bello & pace clariſsimas proaui, aui,cæterorumq́; maiorum tuorum,in gloriam tuam redundantes. Quibus non inferiora ſunt,quæ pater tuus diuus SIGISMVNDVS Rex geſsit,quæq́; abs te etiam expectantur.Sed ea nos ſegregauimus,ſiue ipſi alio rurſus opere proſecuturi,ſiue (quod malumus) alijs uegetiori ingenio, uberiore doctrina & eloquentia præditis relicturi.nam ad alia nos iam uocat inſtitutum uitæ noſtræ.

Veritas huius hiſtoriæ.

Nihil autem hîc auribus hominum noſtrorum dedimus,nihil domeſticorum malorum diſſimulauimus,neque alienas res geſtas data opera eleuauimus: ſed ueritatem,quę prima eſt hiſtoriæ uirtus,ubiq; potiſsimùm conſectati ſumus.

Styli attemperatio.

Ita uerò ſtylum temperauimus, ut Latinè quidem, quoad à nobis præſtari potuit,ſcriberemus,& ſuccinctè: intelligi tamẽ cùm ab alijs,tum à noſtris hominibus,etiam qui leuiter literis tincti eſſent,non difficulter poſſemus. Quo factum eſt,ut nobis nonnunquam uerbis minus puris uti neceſſe fuerit,dum lectorum captui ſeruimus.

Barbarorũ nominũ inflexio.

Cæterùm locorum & hominum barbara nomina, exemplo ueterum Græcorum & Latinorum ſcriptorum, inflexim⁹ ita, ut Romanum quidem ſonum,& quaſi ciuitatem acciperent: indolem tamen ſuam genuinam,quoad fieri poſſet,retinerẽt,quo agnoſci à peritis linguæ Polonicæ & Slauicæ abſque negocio poſſent.

Operis diſtinctio.

Totum autem opus triginta libris diſtinximus. Ac primis quidem decem originem,& prima quaſi incunabula gentis,ſub barbaris & idololatris ducibus: deinde florem iuuentæ ſub Chriſtianis regibus: morbum denique & καχεξίαν quaſi ægrotantis Reipublicę ſub pluribus ac diſsidẽtibus inter ſe principibus poſt ſublatum regnum, perſecuti ſumus. Medios à reſtituto regno orſi,ad exitum Vuladiſlai Iagellonis, proaui tui, Rex,detexuimus.Extremos uerò cęteris quatuor regibus,uſq; ad SIGISMVNDVM patrem tuum, dedimus.

Origo gẽtis Polonæ exquiſita.

Operæprecium autem facturi uidebamur,ſi gentis noſtræ originem, non admodum celebrem,neque multis cognitam,initiò diligentius perſequeremur, uerumq́; in profundo latens erueremus: in quo multum ſanè elaborauimus.Cęterùm aſſecutí ne id ſimus,an minus aſſecuti, æqui & candidi lectoris erit iudicium:alijs quidem duntaxat acriori ingenio, maioriq́; ſiue uſu & cognitione rerum,ſiue felicitate prędítis, ad perueſtigandũ & inueniendum uerum, uiam aperuimus.

Aliorum ſcriptorum reprehẽſio modeſta.

Quòd ſi cui moroſulo,reprehendendis claris receptiſq; ſcriptoribus pluſculum indulſiſſe uidebimur: cogitabit is,modicè & uerecũdè,ac non niſi neceſſariò id à nobis factum eſſe:cum uerum inueniri,& animis aliquo fortaſſe præiudicio præoccupatis infigi non facilè poſſe uideretur,niſi falſa aut incerta refellerentur.

Sed iam ad rem ipſam tuis,Rex inclyte,
auſpicijs aggrediamur.

LECTORI.

Commonendus eſt nobis Lector,in Polonicis & alijs barbaris nominibus,quo peculiarem ſonum uocum exprimat,ut legat:

Vu ſequente litera conſonante medio ſono inter b & f,quomodo Græci β pronunciant,ut in Vuladislao.

z pro c nonnunquam exili, quemadmodum à Latinis in cibo uel cera legitur: nonnunquam aſperiore ſono,quemadmodum Germani ſz proferunt,ut in Zarnouecia.

ſſ etiam aſperius, ſicut Germani ſch: ut in Zauiſſa. nonnunquam, ſicut ijdem cz legunt:ut in Sochaſſouia,pro Sochaczouia.In principio tamen nominum ſæpius Ci,Boemorum imitatione, pro cz uſurpauimus, ut in Ciapla: interdum etiam in medio, Sochaciouiam pro Sachoßouiam ſcribentes.

Alicubi inter plures conſonantes uocalem interſeruimus,quo mollior eſſe t uox: ut pro Mſciſlao Meſciſlaus, Meſciugus pro Mſczugo.

In ſumma,ſtridores omnes & ſibilos uocum barbararum, qui uix, aut ne uix quidem Latinis literis exprimi poßunt, quoad potuimus, emolliuimus.

FRANCISCVS ROBORTELLVS VTINEN-
ſis Martino Cromero S. D.

LVCAS Podoſcius auditor meus, iuuenis propter ſingula-
rem uirtutem & eruditionem mihi chariſsimus, quo ego
familiariter utor, hiſtoriam à te ſuperiore anno editam re-
rum Polonicarum, non modò mihi legendam tradidit, ſed
etiam librum ipſum, ut ſui eſſet amoris erga me monimentum, dono de-
dit. Legi igitur ſtatim omnem, & auidè quidem percurri. alliciebat e-
nim me rerum uarietas ipſa: plurimum uerò me delectabat, ac ueluti
in medio curſu defatigatum recreabat orationis tuæ ſuauitas & puri-
tas, quam in ea deſcribenda adhibuiſti: tam enim politè, tam grauiter,
tam copioſe & eleganter omnia es perſecutus, ut qui in eo genere te-
cum conferri poſsit, non uideam. Valde mihi probatur diſputatio illa
quidem ſubtilis & docta, quam ab initio libri habuiſti de origine & an-
tiquitate Slauorum, unde tu Polonos tuos uerè ortos ſcribis. Quid ue-
rò potuit ingenioſius aut acutius dici de lingua ipſa, de moribus, de
commigrationibus ipſorum, quàm quod à te dictum fuit? ut erat hoc
maximè neceſſarium cognitu, antequam hiſtoriam ſcriberes, ita planè
in eo explicando non recentiores modò, ſed ueteres omnes mihi uide-
ris ſuperaſſe. nam de Gallis & eorum origine multa Liuius & Cæſar:
de Germanis etiam: multa de Opicis & Siculis, aliisq; Græcis Thucy-
dides: ſed omnia perpuſilla ſunt, ſi cum iis, quæ à te ueterum teſtimo-
nio comprobata ſcripta fuerunt, conferantur. Huc accedit, quòd no-
mina Slauica tam aptè ad ſonum Romanum redegiſti, ut nihil incon-
cinnum, nihil durum, nihil aſperum in iis relictum ſit: quod te exemplo
Cæſaris, & aliorum feciſſe uideo, qui, ut ſatis conſtat, Dumnorigis,
Orgetorigis, & aliorum nomina quamplurima ita effinxerunt, ut Ro-
manorum aures non offenderent. Tam uerò aptè efficta, præterquam
quòd gratiora nobis ſunt, etiam ad memoriam uidentur eſſe firmiora:
nec tamen à communi loquendi conſuetudine ita recedunt, ut quiuis
prouincialis ea non agnoſcat. Sed hæc leuia fortaſsis ſunt: illa multo
maiora. Singulorum regum Poloniæ res geſtas, Reipubl. formam &
mutationem omnem, procerum dignitatem & autoritatem, comitio-
rum habendorum rationem, ſuffragii ius omne, legum ſanciendarum
cauſas & mores omnium populorum ita explicas, ut, quod in primis
hiſtoricum ego efficere debere ſentio, ex tuis libris πολιτεία tota Polo-
norum colligi atq; agnoſci, & ad ueterum philoſophorum Platonis &
Ariſtotelis, qui de tota hac ciuili ſcientia uberrimè ſcripſerunt, nor-
mam diiudicari poſsit. Temporum ſeries præterea ita conſtat uniuer-
ſa: cauſæ & euentus rerum, ipſarumq; gerendarum ratio tam liquidò
apparent, ut nihil requirere, quamuis diligens & attentus lector poſ-
ſit amplius. Laudo etiam, quòd nullam ullam ullius actionem priuati
hominis perſecutus es, quæ non eſſet cum publicis actionibus coniun-
cta,

cta, quod uideo à multis noſtræ ætatis factum temerè, dum aſſentari
nonnullis uolunt. Tu ſine aſſentatione ulla liberè omnia profers, ut &
uirtutis & uitii genus omne ac uitæ cuiuſq; modulus cognoſci poſsit.
ἐπιφωνήματα quoq; illa tam crebra, quæ ueteres etiam ipſi falſo exiſti-
marunt eſſe hiſtorici propria, ut quale quidq; ſit ipſi iudicarent, quòd
uitaueris, ualde probo. Sic enim Lectori ipſi, ſi bene nauus fuerit, & in-
duſtrius, poteſtatem feciſti iudicandi, quid de quoq; negocio, ac re ge-
ſta ſit ſentiendum. Habeo ego mi Cromere, comprehenſam animo
quandam hiſtoriæ ſcribendæ formam multis rationibus comproba-
tam, ad quam cum tu unus proximè accedas, non poſſum ſummum in-
genium tuum, & prudentiam ſingularem non admirari. Te igitur plu-
rimi facio, ſicuti debeo, atq; ut huius meæ erga te præclaræ uoluntatis
teſtimonium extaret aliquod (etſi cum Luca Podoſcio ſæpe, & An-
drea Patricio, quos ego in primis amo, adoleſcentes doctos &
modeſtos, collocutus eram) has ad te uolui dare literas,
quas ita planè legas uelim, ut ab homine tui
amantiſs. ſcriptas.

Aeneas

AVTORES IN HOC OPERE CITATI.

INDEX PRINCIPVM ET REGVM POLONORVM TAM IDOLOLATRARUM, quàm Christianorum in annalibus Pol. descriptorum.

Principes idololatræ.

Principes Christiani.

TYPOGRAPHVS LECTORI S.

Nostra, & authoris fortaße, festinatione factum est, ut opus hoc priore editione mendosius in lucem prodiret, dum non iniucunda, quemadmodum existimabamus, eius lectione studiosos historiæ diutius defraudare nolumus. Nec sanè opinione nostra falsi sumus. Primis enim nundinis Francofordiensibus ferè distraximus, quicquid exemplorum excuderamus. Alteris deinde cum cupidè quæreretur opus, & nos id recudere cogitaremus, subuenit nobis authoris diligentia, & bene merendi de multis studium. Misit enim is ad nos exemplar diligentißimè recognitum, & à nonnullis erroribus eorum quos secutus est, magis quàm suis, quemadmodum ipse nobis scripsit, repurgatum. Hoc nunc accipe benigne lector, & fruere. Adiecimus autem huic editioni iudicium uiri doctißimi Francisci Robortelli Utinensis, ex epistola ipsius ad authorem descriptum: quo intelligas, quid alij Itali quoq; de hoc opere sentiant.

Vale.

MARTINI CROMERI, De origine & rebus gestis Polonorum, Liber primus.

DE SLAVORVM NOMINE ET POPVLIS. CAPVT I.

A PRIMVM omnium constat, Polonos Slauicam gentem esse: Slauorum autem siue Slauinorum nomen ante Iustiniani Imperatoris tempora incognitum fuit Græcis & Latinis scriptoribus. Primus, quod equidem sciam, Procopius Cęsariensis de bello Gottico huius Imperatoris scribēs, eorum meminit. Tametsi Fl. Blondus Foroliuiensis, qui ante centum annos historiam ab inclinatione Romani imperij conscripsit, Arcadij & Honorij tēpora prosequens, Slauorum mentionem facit. Postea uerò sic ij nomen & fines suos armis propagarunt, ut Mœsiam, siue Mysiam, Daciam, Pannonias, Dardaniam, Liburniam, Dalmatiam, Illyricum, Istriam, & nonnullas alias in Septentrionem uergentes prouincias Romanis Imperatoribus eriperent: Macedoniam, Thraciam, Epirum, Græciam & Italiam uexarent: Romanumq; imperium, diuo Gregorio & Iornande Alano testibus, prorsus uastarent atq; debilitarent: ne Germaniæ quidem parcerent. Ad eam deniq; amplitudinē peruenēre, ut propè dimidiam Europæ, nonnullam etiam Asię partē occuparint. In ea natione maximę & fortißimæ gētes etiam nunc censentur: nempe Russi, quos Ruthenos pleriq; uocant, Volynij, Moschi, Bulgari, Rasciani, Serbi, Bosnenses, Carni, Croatæ: & ij qui Dalmatiam, Illyricum, Istriam, Vngariæq; montana tenent, Slauorumq; seu Slauinorum nomen peculiariter retinēt: itemq; accolæ sinus Venedici, & Oceani Germanici, Sala & Albi tenus: quorum reliquiæ hodieq; à Germanis Vindę seu Vendi uocantur, olim uarijs distincti nominibus ac populis, ut est uidere apud Vitichindum Saxonem: deniq; Boemi, Lusacij, Moraui, Cassubij, Pomerani, Masouij, Silesij, et ipsi, de quibus hęc nobis instituta est historia, Poloni. Cunctæ enim hæ gentes, quāuis dialectis aliquantum uariantibus, eadē tamen lingua Slauica, nec ualde diuersis moribus utuntur. licet autem tam uarijs appellationibus distinctæ sint, cunctæ tamen commune Slauorum nomē agnoscunt. Quo fit, ut & originem cunctis communē, & eandem esse necesse sit. Operæpreciū ergo facturi esse uidemur, si primùm uniuersę Slauorū ori-

Procop. de bello Gott.

Fl. Blond. ab incl. Imp.

Slauorum res gestæ.

B

Greg. in epist. Iorna. de regn. & temp. succession.

Slauorum populi,

Vitich. de reb. gest. Sax.

originem perquiramus. Ita namq; facilius deinde, quinam homines A
Poloni ſint, ubi habitent, unde & quãdo exorti ſint, inueſtigabimus,

DE ORIGINE SLAVORM TRES OPIniones. Cap. II.

Origines gentium obſcuræ, & antiquitatem affectantes.

NON inuſitatum eſt, ut maximæ & nobiliſsimę quęq; gentes, cum obſcuros ortus habeãt, & ex paruis initijs creuerint, uetuſtate tamẽ originis, & generis nobilitate ſeu uera, ſeu ficta dũtaxat, ſeſe uẽditent, authoresq; & cõditores ſuos uel cœlo à fabuloſorum deorum ſtirpe deuocent, uel ab ipſo uſq; orbis terrarum diluuio, & ex arca Noe memoriter repetant. Ita Romanos, è paſtorum & fugitiuorum colluuie ad ſummã potentiam & claritatem euectos, Romuli ſui pœnituit, niſi genus eius atq; ſuum ad Martem & Venerem deos referrent. Ita Perſæ Perſea Iouis filium, Thraces Martem, generis ſui authorem iactarunt. Athenięſes αὐτόχθονας, hoc eſt, indigenas ſe eſſe uoluerunt: itemq; Ægyptij, argumento animalium, quæ ſecũdum Nili inundationes in limo imperfectis etiam membris reperiuntur. Iam & priſci Itali Aborigines ex eo ſeſe dixere, quaſi iam inde ab initio & origine mundi ibi extitiſſent. Hebræi porrò, apud quos ut antiquiſsima, ita certiſsima eſt hiſtoria, ab Abrahamo, clariſsimo & conſtantiſsimo ueri Dei cultore, ortos ſe eſſe memorãt: eiusq; ſtirpẽ non modò à diluuio, ſed ab ipſo uſq; orbe terrarum condito repetunt. Ad eundem Arabes quoq;, & Saraceni, originem ſuam refe- B runt: Galli ad Comerum ſiue Gomerum, Iberes ſiue Hiſpani ad Iobelum ſeu Tubal, Iapeti filios, Noe nepotes: Ioſepho Hebręo, & Beroſo Chaldęo, ſcriptoribus peruetuſtis, authoribus. Germani ſiue Teuthones, à Tuiſcone priſci Iani, quẽ eundem Noam eſſe uolunt, & Araxæ filio orſi, Mannum, Ingæuonẽ, Hermionem, Marſum, Gambriuium, Suæuum, Vandalum, Teuthonem, Alemannum, & alios deinceps reges & progenitores ſuos, Corn. Tacito & eodem Beroſo authoribus, lõgo ordine recẽſent. Sic Hunni & Vngari, magnitudine rerum geſtarum Attilæ ſui non contenti, ab Hunore uſq; & Magore Nemroti, ſiue Nini primi Aſsyriorum regis filijs, perpetua ſucceſsione (uerá ne an falſa, non diſputo) originem ſuam deducunt. Sic deniq;, ut ad rem ueniamus, Slauorum genus ab ipſo uſque Iapeto Noe filio repetunt ij, qui Polonorum & Boemorum annales conſcripſerunt. Ex Iapeto quidem Iauanum ortum eſſe: ex hoc Philaram: ex eo porrò Alanum: inde Anchiſen: inde Æneã: inde Aſcanium: ex eo Pamphilum: hinc Reaſilinam: hinc Alanum ſecũdum, qui primus ex Aſia in Europam commigrarit. Eum uerò quatuor habuiſſe filios: ex his natu maximum Vandalum, Viſtulæ flumini, & Polonis nomen dediſſe, ut Vandali dicerentur. Hunc deniq; multos liberos ſuſcepiſſe, qui quartam partem Europæ occupauerint: & Polonorum, Ruſſorum, Caſſubiorum, Sueciorum, Boemorum, Morauorum, Slauorum, Dalmatarum, Pannonum, Boſnẽſium, Croatarum, Bulgarorumq; regna condiderint:

Romanorum origo. Perſarum. Thracum. Athenienſium. Aegyptiorum. Itali Aborigines. Hebræorum. Arabum. Saracenorum. Gallorum. Hiſpanorum. Ioſ. antiq. Iud. lib. 1. cap. 11. Beroſ. antiq. lib. 4. & 5. Germanorum origo. Cor. Tacit. de ſitu & mor. Germa. Beroſ. antiq. lib. 4. & 5. Hunorum & Vngarorum. Slauorum origo.

A diderint: atq; hic ſubſiſtũt, quaſi aut Phedriæ ac Thraſones è comœdijs, aut Capeti Tyberiniq; ex hiſtorijs eis defuerint, aut comminiſci plura ipſi arbitratu ſuo non potuerint. Alij uerò ridiculam fabuloſitatem, nulla neq; authoritate neq; probabilitate nixam, auerſati, lõgam quidem ſtirpis enumerationem prætermittunt: ab ijſdem tamẽ Iapeto & Iauano, ſed per Heliſam filium, harum gentium genus deriuant: illam rationem ſecuti, quòd Slauos, Dalmatas & Illyrios eſſe opinantur, qui retineant etiamnum ferè ea loca, in quibus hæ gẽtes ab initio, cum à turri Babylonica in uniuerſum orbem terrarum colonię deducerẽtur, cum Ionibus, Æolibus, Hellenibus ſiue Græcis, ac cætera Heliſæ & Iauani ſiue Ionis poſteritate conſediſſe, à ſuprà memoratis autoribus Ioſepho & Beroſo memorãtur. Adduntq;: Iauani quoq; ſiue Ionis nomen ei rei argumento eſſe, quo Slaui etiã nunc multum utantur, Ianum & Iuanum appellantes. In hac autem ſententia fuere Ioannes Dlugoſſus, & Matthias Miechouienſis, & alij quidam noſtrates: tametſi Miechouięſis uariat in eo libro, quem de Sarmatijs ſcriptum reliquit: è Boemis, Venceslaus Hagecus, & qui ab eo recenſentur Pribislaus & Coſmas Boemi, Ioannes Merignola archiepſopus Florentinus & Philippus Callimachus Itali. Alij porrò, cum animaduerterent nationem Slauorum Vindos, ſeu Vẽdos à Germanis appellari, eamq; gentem antiquitùs hæc loca, quæ nunc Poloni, Sileſij, Marchiani Brãdeburgenſes, Caſſubij & Pomerani, ſinus Codani ſiue Bal- B thici, marisq; Sarmatici accolæ tenent, antiquitùs ad Cherſoneſum uſq; Cymbricam tenuiſſe, ex ueteribus hiſtoricis & geographis recognoſcerent, eoſdem eſſe exiſtimarunt Slauos ac Vandalos, quos ipſi Vindas ſeu Vendos, Latini uerò hiſtorici & geographi Vinidas, Venedos, & Venetos: & ab eis Venedicum ſinum Balthicum appellãt. Nec ſcio an Vindelicos etiam, qui Boemis uicini ſunt, non magna Bauarię portione interiecta: cuius gentis caput, Auguſta Vindelicorum etiam nunc dicitur. Tametſi ſunt, qui diuerſos à Vãdalis Vindelicos eſſe uelint. Cumq; Germani homines (nam hi ferè ſunt in hac ſententia) iure ſuo, ut mihi quidem uidetur, Vandalos ſibi uendicarent, crediderũt ad amplitudinem & gloriã nationis ſuæ pertinere, ſi cùm ea Gallias per Francos & Gotos, Britanniam per Saxonas, Hiſpanias & Africã per Gotos atq; Vandalos, Italiã primùm per Cymbros, deinde per eoſdem Gotos, Vandalos & Langobardos, Pannonias item, & alias oriẽtis regiones & gentes nobiliſsimas per eoſdem partim uexaſſet, partim domuiſſet, ſubiugaſſet, ac tenuiſſet: ne Vandaliæ ac Boemiæ antiquiſsima poſſeſsione à barbara & obſcura gente Slauorum, quæ ne ipſa quidem certam originem ſuã edere poſſet, depulſa eſſe uideretur. Iam huic ita præiudicatæ opinioni non ſolùm neceſſe, uerùm etiam facile erat cætera attexere, quæ de Vandalorum origine ex Beroſo colliguntur: nempe Vandalum gentis cõditorem à Tuiſcone, priſci illius Noe filio, poſt diluuiũ orbis terrarum nato, quemadmodũ nos etiã ſuperius attigimus, duxiſſe originem: eumq;

Alia opinio. Io. Dlugoſſus. Matth. Miech. Venceſl. Hag. Tertia opinio. Vindæ, ſeu Vendi. Vindelici. Germanorum res geſtæ illuſtres.

ipſum Tuiſconem à Tanai ad Rhenum uſq; regnaſſe. deniq; & illud: A
è Boemia & Polonia ac Vandalia, Slauos in Dalmatiam & Illyricum
progreſſos eſſe. Hanc opinionem adſtruxit in primis Albertus Cran
tius, qui patrum noſtrorum memoria Vãdaliam conſcripſit, & in eo
opere cunctas res geſtas Polonorum, Boemorum, ac cæterorum Sla
uorũ Vandalis, atq; ita Germanis ſuis honorificè attribuit. Idem ſen
ſere Ioannes Dlugoſſus, & Matthias Miechouienſis alicubi, & com-
plures alij recentiores. Antonius quoq; Bonfinius in eo opere, quod
in gratiã regis Mathiæ ſcripſit de origine & rebus geſtis Vngarorũ:
licet non figat ferè ueſtigium, non uidetur tamen ab illis in hac parte
diſſentire. Nec defuit eis è uetuſtioribus author, quem ſequerentur,
Iornandes Alanus: qui in eo libro quem ſcripſit de rebus Geticis, Sla
uos, ſiue Slauinos Vandalorum gentem eſſe, aſſerere ipſis uidetur.

Crant. in Vãd. *Dlugoſſ.* *Matth. Miech.* *Bonf. de orig. & reb. geſt. Vngar.* *Iornandes.*

SVPERIORES OPINIONES FALSAS eſſe. Cap. III.

SED horum nihil nos probamus: nec id temerè, aut le-
uibus argumentis adducti, quẽadmodum ſtatim de-
monſtrabimus. Et illam quidem fabuloſam genealo
giam, quã primo loco poſuimus, pluribus, quàm ſu-
prà fecimus, refellere operæprecium non eſt. Contra
reliquas duas opiniones, quæ quãuis diuerſę, eodem
tamen ferè argumento locorũ, quę Slaui incolunt, nitũtur, illud com
muniter dici poteſt: Non eſſe neceſſe, Slauos eoſdẽ eſſe ſiue cum Dal- B
matis & Illyrijs, ſiue cum Vãdalis, propterea quòd eorũ loca incolue
runt, atq; etiãnum incolunt: ſicut neq; Vãdalis communis fuit origo
cum Pœnis, Mauritanis & Afris: neq; Gallis, Gotis, & Langobardis
cum Italis: neq; Francis cum Gallis: neq; Hebræis ſiue Iſraelitis cum
Chananęis. quamuis Vandali Africam: Galli, Goti, Langobardi Ita-
liam, alij poſt alios: Franci Gallias: Hebræi Chananitidem, pulſis uel
deletis uetuſtioribus habitatoribus, tenuerint. Pannoniam quoque
olim Galli, deinde Goti, Sarmatę, Vandali, Lãgobardi, Hunni, Slaui,
& Vngari, inuicem ſibi ſuccedentes, inuaſerunt. Nec tamen omnes hi
populi ijdem ſunt, aut eandẽ habent originem: niſi fortè illã omnium
gentium communem à Noa, uel Adamo etiam, ſi quis altius uelit re-
petere. Non ſemper ſanè eædem gentes eaſdem ſedes tenent, neq; te-
nuere: uerùm aliæ ſubinde ab alijs pelluntur ſuis ſedibus, aut etiam
delentur. Nonnunquam ultrò in alias regiones commigrant, aliqua
uel commoditate inuitatæ, uel neceſsitate adactæ: quemadmodum
cùm de his quas modò enumerauimus, tum de Tyrijs, Phocenſibus,
Lacedæmonijs, Arcadibus, Troianis, & alijs compluribus uetuſti &
graues hiſtorici literis prodidere: ita ut quod uniuerſè à Comico ſer-
uo dictum eſt, Omnium rerum uiciſsitudinem eſſe, de hac etiam com
migratione populorum, regnorũq; mutatione uerum ſit. Sed in alijs
quidem gentibus facilius id probari ac demõſtrari poteſt, ſiue quòd
eæ ipſę à literis & humanitate non abhorruerunt, ſiue quòd ipſæ qui-
dem

Gentium mutationes & migrationes. *Pannoniæ habitatores.* *Terent. in Eunucho.* *Cur obſcura Slauorum origo.*

A dem barbaræ, uicinos tamen habuerunt excultos literis, quibus neq;
ocium ac ſtudium ad perquirendum, neq; facultas ac diligẽtia ad con
ſcribendum non modò uicinarum, ſed etiam remotarum gentium res
geſtas & origines defuit. Poloni & Slaui omnes literas & literatos
contempſerunt, ac ne ocio quidem ad ſtudia doctrinæ & humanita-
tis abundarunt, cum barbari inter barbaros conſediſſent, & conti-
nentia cum finitimis bella gererent. Cumq; prius obſcuri & ignobi-
les in uaſta barbararum gentium colluuie latuiſſent, ijs temporibus
extiterunt, quibus Romani atq; Græci, apud quos literarum atq; do
ctrinæ ſtudia ſemper in primis floruere, barbaricis Parthorum, Goto
rum, Vandalorum, Alanorum, Lãgobardorum, Saracenorum, Hun
norum, & ad extremùm ipſorum Slauorum armis implicati, diuexati,
& penè deleti, doctrina quoque & eloquentia propemodum excide-
runt: & domeſticis perpetuis malis atq; calamitatibus impediti, ne o-
cium quidem ad perquirendum, & literis mandandum origines &
res præclarè geſtas externorum, eorum præſertim quos meritò ode-
rant, habuerunt. Itaq; cùm omnis illorum temporum hiſtoria perple
xa & incerta eſt, tum Slauorum in primis: qui ad faciendum res me-
moratu dignas, quàm ad memorandum promptiores, & magis appo
ſiti, ne gloriæ quidem ualde cupidi fuere. Quo factum eſt, ut non mo
dò nihil de rebus geſtis & origine ſua comminiſcerentur: quemadmo
dum Goti fortaſsis, & ſolent multi alij: ſed ne tenerent quidem memo
B ria, aut poſteris ſuis uiciſsim quaſi per manus traderent, ſi quid ueri
certiq; à maioribus ſuis accepiſſent. Vixdum ſexcenti aut ſeptingenti
duntaxat anni ſunt, ex quo Slauica gẽs literas unà cum religione Chri
ſtiana amplexa eſt: nec magnopere ſanè unq; earum ſtudiũ poſtea co-
luit, ſatisq; habuit unuſquiſq; ſenſa animi ſui alteri abſenti literis utcũ
que aperire, præteritorum iuxtà ac futurorũ neutiquã curioſus. Sed
nos ita adhuc egimus, ut oſtenderemus duntaxat, nõ eſſe neceſſe, ean-
dem eſſe nationem & gentẽ Slauorũ cum Dalmatis, Illyrijs, atq; Van
dalis. Deinceps ergo, prorſus non eandẽ eſſe demonſtremus, ſi poſſu
mus: & quidẽ diſtinctè, prius de Dalmatis & Illyrijs, mox de Vãdalis.

Poloni & Slaui alieni à literis. *Quibus temporibus effloruerint.* *Romani & Græci à barbaris euerſi.* *Slauorum ingenium.* *Slaui quando literas acceperunt.*

SLAVOS NON ESSE DALMATAS, NEQVE Illyrios. Cap. IIII.

MVLTA de Dalmatis & Illyrijs peruetuſti Gręci & La
tini ſcriptores memoriæ prodidere. Nam & Macedo
nes & Romani olim cum eis bella geſſerunt. Appia-
nus quidem Alexandrinus etiam peculiarem de his li
brum conſcripſit, cui nomen dedit Illyrico. In quo ori
ginem harum gentium, quamuis diuerſam à Beroſo,
perſequitur. Sed hoc nihil ad rem noſtram. Commemorat autem is,
itemq; Ptolemæus in Geographia, & alij ſcriptores ante & poſt eum,
urbes earum gentium: ut Segeſtam, Delminium, Salonem, Promonã,
Terponum, Metulium, Scardonam, Iaderam: fluuios, ut Naronem,
& Saum, ſiue Sauum: populos, ut Scordiſcos, Triballos, Liburnos,

Dalmatæ & Illyrij. *Appiani Illyricus.* *Ptol. Geog. lib. 2. cap. 17.* *Dalmaticarũ urbium, populorum & fluminum uetuſta nomina.*

A Dardanos, Atintanos: quorum nominum etymologia nihil commune habet cum lingua Slauorum, ſicut habet eorum quæ poſterius ab ipſis Slauis indita, hodieꝗ in uſu ſunt: nempe Iaice, Zagrabia, Cluci, Camennygrad, Belogradum, Nouigradum, Cremen, Otocum, Iablanets, Gurca, Lipa, urbes & arces: Reca & Dobra fluuij: Craina regio, ſiue territorium.

Noua nomina diuerſa à ueteribus.

Vnde apparet, nouam gentem poſt tempora Ptolemæi & Appiani in illis oris conſediſſe, ueteribus habitatoribus uel pulſis, uel ſubactis, & pedetentim extirpatis, quæ noua nomina locis dederit, longè diuerſa à ueteribus.

Mutatarum gētium in Dalmatia & Illyrico argumentum.

Iamuerò quæ ratio excogitari poteſt, cur populi ipſi, qui prius Dalmatæ & Illyrij dicti ſunt, poſterius Slaui, & regio Slauonia dici cœperit, ſi ab initio Slaui eam tenuere? Sed hæ quamuis graues, coniecturæ tamen ſunt.

Slaui, & Slauonia.

Quid ſi demonſtramus, quo tempore primùm Slaui Dalmatiam & Illyricum, uelut alienas ſedes, armis inuaſerint & occuparint? Nullus opinor dubitationi locus relinquetur. Ad hoc autem demonſtrandum non utemur Alberti Crātij, qui quidem & ipſe pro nobis facit in hac parte, uel cuiuſquam recentioris ſcriptoris teſtimonio: ſed Procopij Cęſarienſis, qui Iuſtiniano imperatori à commentarijs, & Beliſario nonnullarum expeditionum comes fuit: qui eorum quæ ipſius tempore, & ſub oculis penè ipſius acciderunt, certiſsimus teſtis eſſe poteſt: nec eſt cauſa, cur in gratiam aut odium cuiuſquam finxiſſe uideatur.

Slaui quando Dalmatiam & Illyricum occuparint.

Albert. Crant.

Procopius Cæſarienſis.

Is igitur de bello Gotorum libro primo ſic ſcribit: Martinus interea, Valentinianusꝗ ad Beliſarium peruenere, milites mille ac ſexcētos ductantes, quorum B pars maxima Huni erant, Slauini, Antæꝗ, qui trans Iſtrum fluuium, nec procul ab eius ripis incolunt loca.

Proc. de bello Got. lib. 1.

Libro aūt tertio ſic: Magnę nuper Slauinorum hominum manus Iſtrum fluuium trajciētes, & eius regionis loca depopulati, Romanorum uim maximam ceperant. Et mox: Sed Childibius poſthac adeò terrori barbaris fuit, ut per triēnij ſpacium, & quandiu eo præfecturæ munere hic fungebatur, Barbarorum nemini unquam id flumen licuerit Romanos inuadendi de cauſa pertranſire: quin potius in alteram continentis partem Romani Childibio duce, ac ſæpe tranſuecti, barbarorum uim maximam trucidarant, & in ſeruitutem abduxerant.

Ibid. lib. 3.

Nec multo pòſt de ijſdem Slauinis, & conſanguineis eorum Antis memorans: Affatimꝗ, inquit, terras habēt, ut qui in ulteriore Iſtri fluminis ripa incolunt partē. Trans Iſtrum, qui idem Danubius eſt, Slauinos tunc incoluiſſe ſcribit. Conſtat autem, Dalmatiam & Illyricum cis Iſtrum eſſe Romanis & Conſtantinopolitanis.

Iſter, Danubius.

Aliquanto uerò pòſt, eodem libro idē Procopius ita ſcribit: Per id tempus Slauinorū exercitus flumine Iſtro traiecto, Illyrios omnes aduſꝗ Epidamnum malis ingentibus affecere, partim hos trucidando, & partim ſine ullo ætatis diſcrimine in ſeruitutem, quos licuit, abigendo: & eorum bonis direptis deſæuiebant. Ad hæc & præſidia illis in locis non pauca, & quidem præualida occuparunt. Hic manifeſtè apparet, alios tunc fuiſſe à Slauis Illyrios. Certè ipſi ſeſe tam immaniter non infeſtarunt, nec ea præſidia occuparunt, quæ

A prius ditione tenebant. Proſequitur ibidem idem author multa bella, & nonnulla prælia à copijs ac ducibus Iuſtiniani cum Slauis, cùm alibi, tum in Dalmatia minus proſperè geſta: memoratꝗ eos non incurſantium, & prædas agentiū in morem ea loca infeſtaſſe, uerùm perinde ac domi hyberna habere iam tum cœpiſſe, nihil hoſtile reformidātes. Atꝗ hæc fermè Procopius de Slauis. Nā quæ idem ſcribit de moribus eius gentis, inferius loco ſuo referemus.

Gregorius uerò cognomento Magnus, eius nominis primus Pontifex maximus, qui aliquāto poſt Iuſtiniani tempora Mauritio imperante, poſt ſexcenteſimum annū à Chriſto nato, Eccleſiæ pręfuit, ita ſcribit ad Epiſcopos Iſtriæ: Equidem de Slauorum gente, quæ uobis imminet, & affligor uehementer, & turbor. Affligor in his, quæ in uobis iam patior: conturbor, quia per Iſtriæ aditū iam in Italiam intrare cœperunt.

Greg. ad epiſcopos Iſtriæ.

Addamus iam his & Blondum, recentiorem quidem, ſed diligentem antiquitatis indagatorem. Is ergo uerbis diui Gregorij, quæ nos modò retulimus, deſcriptis, hæc addit: Quanquam uerò Gregorius plura de hac Slauorum in Iſtriam irruptione non ſcribat, tamen nos compertum habemus, eam gentem, quam ultra Danubium ſedes habere, & ſocerum filium'que Mauritij illis oppoſitos fuiſſe diximus, tunc primùm oram Adriatici ſinus dextri litoris occupaſſe, & ita habitationem in ea continuaſſe, ut quicquid prius Iſtria & Dalmatia dicebatur, ad tempora uſque noſtra dicatur Slauonia.

Blon. ab incli. Imp. lib. 8. primæ Decadis.

Sequenti autem libro, Phocæ, B qui Mauricio ſucceſsit in imperio, tempora perſequens, ita ſcribit: Per id etiam tempus imperio Conſtantinopolitano tumultibus illis in Africa & Aſia agitato, Slaui, quos oſtendimus in Dalmatiæ & Iſtriæ ora conſediſſe, quæcunque propinquis in regionibus imperio parentia inuaſerunt, & militibus, quos Phocas præſidio impoſuerat, ſubita irruptione occiſis, omnem Dalmatiæ & Illyrici Adriatico adiacentis, prouinciam ſubegerunt. Hinc igitur ſatis iam conſtat, ni fallor, ſerò Slauos in Dalmatia & Illyrico conſediſſe: nec eos eſſe Dalmatas, aut Illyrios: atque ita ne accommodari quidem eis poſſe ea, quæ de illarum gentium origine literis & memoriæ prodita ſunt. Iam igitur ad Vandalos quoque, quos Procopius Vandilos uocat, tranſeamus.

QVO'D SLAVI VANDALI NON SINT. Cap. V.

AC tenuiſſe quidem Slauos, atꝗ adeò nunc etiam tenere eas ſedes, in quibus olim Vandali habitaſſe memorantur, dubium non eſt ueterum & recentiorum ſcripta euoluenti.

Vandalorum ſedes, eædemꝗ Slauorum.

Nec de ijs modò locis hoc dictum uolumus, quæ ad utramꝗ ripam Viſtulæ Odra tenus, & ſecundum Oceanum Germanicum uſꝗ ad Cymbricam Cherſoneſum, nunc à Polonis, Sileſijs, Caſſubijs, Pomeranis, Maſouijs, Pruſsis & Vindis tenētur (olim Vandalis, & Venetis ſeu Vinidis habitata eſſe conſtat) uerumetiam de alijs quibuſdam, quæ

Slauorū ſedes.

Procop. de bello Vandil.

Vandalis attributa sunt. Nam & Procopius, cuius dudū mentionem A
fecimus, à Męotide palude Vandalos, quos ipse Vādilos uocat, pro-
didisse, indeq́ꝫ fame pulsos in Francos Germanos impetum fecisse, scri-
ptum reliquit in eo libro, quem peculiarem de bello Vandilico con-
scripsit: & Iornandes, eiusdem ferè temporis scriptor, in libro de re-
bus Geticis memoriæ prodidit, eos quodam tempore ea loca tenuis-
se, quæ ab Oriente quidem Gotos, quos tunc in Dacia habitasse scri-
bit, ab Occidente Marcomannos, à Septentrione Hermundulos, à
Meridie uerò Istrum siue Danubiū finitimum habuerint. At Slauini
quoque & Russi, quemadmodum inferius ostendemus, circa Mæo-
tim incoluere. Tametsi modò quoqꝫ ad eam usqꝫ paludem ferè Mo-
schorum imperium protenditur. Ad Septentrionalem etiam Istri
partem à Dacis, qui nunc Valachi sunt, & Moldaui, & Transyluani,
ad Boemiam usqꝫ, quam Strabo Buiemum uocat, Marobudi Marco-
mannorum regis regiam, etiam nunc Rasciani, Serbi, Bosnenses, ac cę-
teri Slaui habitant, olim liberi ac domini, deinde ab Vngaris ferè re-
gnati: ad extremùm partim patrum nostrorum, partim nostra etiam
memoria, à Turcis subacti. Fatemur hæc ita esse. Nec tamen hinc ne-
cessariò colligitur, hos populos eosdem esse cum Vandalis: sicut ne
cum Dalmatis quidem & Illyrijs, quemadmodum superius ratiocina
ti sumus. nihil'qꝫ prohibet, diuersis temporibus diuersas gentes ijsdē
in locis habitasse: ac uno etiam tempore amplam aliquam regionem,
qualis est Italia, Sarmatia, uel Asia minor, nō ab uno unius'ue nationis B
populo teneri. Constat autem & Męotidis oram longè & latè patêre:
& quòd ea nauibus adita, notior esset Græcis & Romanis: interiora
uerò Sarmatarum incognita propter barbariem, eos loca remotiora
etiam à Mæotide, de quibus auditu aliquid acceperant, ad Mæotin
sita esse existimauisse, & cùm Vandalis, tum Roxanis atque Slauis at-
tribuisse. Et inter Dacas autem, Marcomannos, Hermundulos,
siue Hermunduros, & Istrum, permagna locorum intercapedo
est. Denique tractum eum, qui secundùm Vistulam, & mare Ger-
manicum, Vandalis & Vinidis, seu Venetis attribuitur, multarum
gentium capacem esse, dubium non est. Facile autem est, cùm è su-
prà memoratis Iornande & Procopio, tum ex alijs etiam scriptori-
bus deprehendere, quid de diuersis hisce Vandalorum sedibus
(nam de Vinidis posterius dicetur) sentire debeamus: nempe eos
à Mæotide profectos uersus occidentem solem, ad Vistulam in ex-
trema ora Germaniæ consedisse, & cùm alios Germanos, ut qui-
que proximi erant, tum Francos bello uexasse. Deinde uerò ad me-
liores sedes in Pannoniam, inde'que in Galliam, Hispaniam, & Afri-
cam deniqꝫ commigrasse. Perinfirmæ igitur coniecturæ sunt, quibus
isti adstruere nituntur, Slauos eandem esse nationem cum Vandalis
& Germanis omnino. Nam quod quidam ridiculè, cum Vandalos à
Vandalo fluuio, qui nunc Vistula est, dictos esse uelint, hunc à Van-
da Polonorum regina nomen accepisse existimant: nonnulli porrò
opinan-

Iorn. de rebus Geticis.

Moschici imperij terminus ad Mæotin fermè.

Strabo Geograph. lib. 7.

Slauorum populi à Turcis subacti.

Diuersi populi etiam in una regione habitantes.

Vandali unde, & quò progreßi.

Vandalus fluuius.

A opinantur, quòd Vandali Slauica lingua dicātur, quasi Vendali, quæ
uox est cohortantium sese, ut ulterius porrò ire pergāt: eiusmodi ine
ptias ne refellere quidem libet. Nos quidē certioribus longè argumē
tis, Polonos & Slauos Vādalos nō esse probabimus. Primùm enim,
mores his gentibus diuersi sunt. Ac Vandalos quidē sub regibus sem
per fuisse, & mollißimos atqꝫ delicatißimos esse, testis est Procopius.
Idem uerò Slauinos Antas'qꝫ uitā duriorem, & incultā, neglectam'qꝫ
ducere, & sordibus sese ingurgitare, & incōdita quædam tuguria lon
go ab inuicē interuallo habitare, & singulos domicilij locū sæpe mu-
tare, inde'qꝫ Sporos à Gręcis cognominatos esse: nec ab uno aliquo e-
os regi, sed plebea communi'qꝫ libertate uiuere, memorat. Deinde lin
gua penitus diuersa utunť Slaui omnes, ab ea qua Vādali usi sunt. Cō
stat sanè inter omnes, Vandalos Gotorū & Germanorū gentē fuisse,
eadē'qꝫ lingua cū eis usos fuisse. Testes sunt eius rei Eutropius, Paulus
Diaconus, Procopius, & his omnibus antiquior Cor. Tacitus: neqꝫ
negat Crātius. Quin citat is etiā ex Metodio martyre epistolā Vāda-
lorū ad Cōstantinū imperatorē, Germanos se esse profitentiū. Quod
Irenicus quoqꝫ facit. His adstipulantur ducū ac regū eius gētis nomi-
na, quę Germanicā originē atqꝫ etymologiā redolēt: qualia sunt Gen
sericus, Hunericus, Gildericus, Sigericus, quasi ex anserū, gallorū gal-
linaceorū, auri, & uictoriæ opulētia deriuata: item'qꝫ Trasamundus,
Gutamundus, Sigismundus, & alia eiusdē modi: quorum similia etiā
B alia Goti habuerūt, & partim Burgundiones, qui & ipsi inter Vanda
los numerantur: partim ij qui nūc peculiariter Germani siue Teutho
nes appellantur, adhuc retinent. Slauicum uerò uocabulum ne unum
quidem mihi quisquā ex omni Vandalorum historia protulerit: nisi
fortè illa apud Crātium, Lubecę, Rostochij, Vismariæ, Stargardi, seu
Starogradi, urbium nomina: quę nos à Slauis post migrationē Van-
dalorū indita esse, suo loco indicabimus. Satis'ne igitur argumēti est,
Slauos, qui nihil penitus cōmune habent cum lingua Germanica, nisi
fortè ex uicinitate & commercijs mutuatū, Vandalos nō esse? Quī e-
nim, aut unde mutarent linguam, ij præsertim qui uetustißimas Ger
maniæ, quā Vistula secundum Plinium, Ptolemęum, Pomponiū Me
lam, Iornandem, & alios authores terminat, sedes nō reliquerūt? Hic
hæret omnino Crantius, & qui eū sequuntur. Franciscus uerò Ireni-
cus ui ueritatis uictus, manus dat: quamuis, ut uidetur, repugnāte Ior
nande. Verùm de Iornāde statim, si prius refutauerimus illud Crātij
argumentū, quo is adstruit, Slauos Vandalos esse, quòd à Germanis
etiam nūc Vēdi seu Vindæ uocātur eius linguæ & generis homines.
Non est certè inusitatū, populos, qui aliūde aliò commigrarint, cùm
à locis & regionibus nomina sumere, tum eorū populorum quibus
successerint, nominibus appellari. Nec longè huius rei exempla pete-
mus. Cōstat certè, Prussiam ab alijs, quàm nunc populis olim habita
tam esse, qui siue Prussi, siue Borussi, siue Borusci secundum Stellam
dicti sunt: quorum extant adhuc reliquiæ quædam in uicis atqꝫ pagis
tractus

Vandali falsa etymologia Vandalorum.

A' diuersitate morum.

Proc. de bello Vandal. Idē de bello Got. li. 3.

Linguæ diuersitas.

Vandali Germani sunt.

Eutro. hist. lib. 10. & 14.

Paul. lib. 1. ca. 1. de gestis Lāg.

Proc. de bello Vand.

Tacitus de situ & mor. Germ.

Alb. Crant. lib. 1. Vandaliæ.

Iren. Germ. ex egesi lib. 1. c. 33.

Vandalica dura nomina.

Burgundiones Vandali sunt.

Venedicarum urbium nomina.

Germaniæ finis olim Vistula.

Plin. nat. hist.

Ptol. Geogr.

Mela Geogr.

Iorn. de rebus Get.

Iren. Germ. ex egesi. lib. 1. c. 13.

Crantius.

Vindæ seu Vendi Slaui unde.

Populorū appellationes.

Prußi prisci.

Eras. Stella de Borußis.

tractus Varmienſis,& Sambienſis,lingua utẽtes Lituanicæ non abſi- A
mili. Quodã autẽ tempore partim à Polonis, partim à Teuthonibus
Marianæ militiæ adſcriptis ſubactam & occupatã, in hoc uſq; tẽpus
à Germanis & Polonis habitari,deletis ferè ueteribus illis Pruſsis: ni
hilo tamẽ minus hi quoq; Poloni & Germani, Pruſſorum nomẽ reti-
nẽt. Quis autẽ neſcit,Gallias,Gallis ſiue migratione,ſiue bello exone-
ratas,quodam tempore Francis Germanis ceſsiſſe? & tamen hos etiã
à Latinis Gallos appellari? Sic Troiani cum Ænea profecti,in Latino
rum & Italorum: Goti & Alani, qui corruptè Catalani nunc uocan-
tur,in Hiſpanorum: Ciechi Slaui in Boemorum Germanorum,quem
admodum poſtea demonſtrabitur,nomen tranſierunt. Eadem igitur
ratione credibile eſt, Slauos, eos qui priſcorum Venedorum ſecun-
dum Ptolemæum,ſeu Venetorum & Vinidarum ſecundum Iornan-
dem,ſedes occuparint, Vendos ſeu Vindas à finitimis Germanis ap-
pellari non deſiſſe. Indeq; propter linguæ & originis cognationem,
cæteris quoque Slauis accommodatam, hactenus manere. Niſi fortè
diuerſos eſſe uelimus à Vandalis Venetos, ſeu Venedas, ſeu Vene-
dos,ſiue Vinidas: qua de re nunc diſputabimus.

Pruſsiam qui homines inhabitent. *Franci Galli appellantur.* *Catalani. Ciechi Boemi. Slaui cur Vindæ appellẽtur.*

AN VENEDI, SEV VENETI, ET VINIDAE
ijdem ſint cum Vandalis. Cap. VI.

Ornelius quidẽ Tacitus dubitat,Germanis ne an Sar
matis Venedos aſcribat: & quamuis ad extremum eò
magis inclinet, ut inter Germanos eos referat, infir- B
mis tamẽ argumentis id cõfirmat. Ptolemæus Vene-
das uult eſſe gẽtem Sarmaticam. Vandalos autẽ Ger-
manos eſſe,iam ſatis,opinor,demonſtratũ eſt. Iornan
des uerò apertius etiã, alios omnino eſſe à Vandalis Venetos & Vi-
nidas innuit. Cum enim Vandalos,à Geberich o rege Gothorũ pro-
fligatos,& ad paucitatem redactos, migraſſe ex ſuis ſedibus, & à Con
ſtantino magno Imperatore in Pannonia nouas ſedes impetraſſe,nar
raſſet,unde poſtea in Gallias, Hiſpanias, & Africam commigrarunt,
mox Ermanarici,qui aliquanto poſt Geberichũ apud Gothos regna
uit,mentionẽ faciens, in Venetos eum arma mouiſſe: & quãuis abun
dãte multitudine,uictos tamẽ,& ſubactos eos eſſe memorat. ſtatimq;
adijcit: Eos ab una ſtirpe exortos, tria tunc nomina reddidiſſe: id eſt,
Venetorũ,Antarum,Slauorũ. qui quamuis,inquit, nũc ita faciẽtibus
peccatis noſtris,ubiq; deſæuiant,tamẽ tunc omnes Ermanarici impe
rijs ſeruiere. Hęc ibi Iornandes. Aliquãto autẽ ante his uerbis ſcribit:
Introrſus illi (Gepidarum genti ſcilicet) Dacia eſt, ad coronæ ſpeciẽ
arduis alpibus emunita: iuxta quorũ ſiniſtrum latus,quod in Aquilo
nẽ uergit,& ab ortu Viſtulæ fluminis per immẽſa ſpacia uenit, Vini-
darum natio populoſa cõſedit: quorum nomina licet nũc per uarias
familias & loca mutẽtur, principaliter tamen Slauini & Antes nomi
nantur. Hic mecum diligẽter perpendant ij,qui Venetos & Vinidas
eoſdem cum Vandalis eſſe autumant,uerba ſcriptoris huius de rebus
ſui

Tacit. de ſitu & mor. Ger. *Venedæ an Germani ſint.* *Ptol. Geogr. lib.3.cap.5.* *Iornand. de rebus Get.* *Vandalorum migratio in Pannoniam.* *Venedi à Gotis uicti.* *Dacia.* *Slauini & Antes.*

A ſui temporis & ſibi notis ſcribentis. Profectò ſi is eoſdẽ eſſe uellet Ve
netos cũ Vandalis,non temerè mutaſſet nomina: ut illicò poſt factam
Vandalorũ mentionem, Venetos,ac non Vandalos,ab Ermanarico
bello petitos eſſe,memoraret. Nec mihi quiſquã obijciat, in Venetis
quoq; idem eum feciſſe: ut Venetos appellaret, cũ prius Vinidas di-
xiſſet: quos eoſdẽ eſſe dubium nõ eſt,ipſomet etiam authore atteſtan-
te. Maior eſt enim cognatio nominũ in Venetis & Vinidis, quàm in
his utriſq;,& Vandalis. Vel nũc etiam Germani,partim Vẽdos, par
tim Vindos,ſiue Vindas dicunt. Deinde tã Vinidis, quàm Venetis,
Slauinos adiunxit: Vandalis non adiunxit,quorum paulo ante Vene
tos mentionem fecerat: cum rationi magis cõſentaneum fuerit,in pri
ma mentione gentis,genus eius explicare. Præterea in Aquilonem ſe
cũdum Alpes,hoc eſt,Carpathum montẽ,à fontibus Viſtulæ, Vene
tis,ſiue Vinidis ſedes attribuit,hoc eſt,in Sarmatia: Vãdalos autẽ ad
eam partẽ Viſtulę,quæ Germanis citerior eſt, habitaſſe,iſti ipſi affir-
mant. Iam illud longè etiã efficacius argumẽtum eſt,non eſſe eoſdem
Vinidas & Venetos cũ Vandalis,quòd poſt deuictos & ad paucita-
tem redactos,pulſoſq; ſuis ſedibus Vandalos, Venetos multitudine
abundãtes,ab ijſdẽ Gotis infeſtatos & ſubiugatos eſſe ſcribit. Illud ue
rò longè efficaciſsimum,quòd Venetos atq; Slauinos,Antaſq;,quos
in Boream ad Viſtulam, Danaſtrũ & Danubium flumina, Muſianũ
lacum,qui fortè Myſianus eſt,& mare Ponticum cõmorari,paulo an
B tè dixerat,ubiq; deſæuire ſuo tempore queritur: cum Vandali longè
antè Pannonia nõ pulſi,ſed à Stilicone euocati,in Gallias & Hiſpani-
as populariter migraſſent: atq; adeò illis etiam regionibus relictis,in
Africa Iuſtiniani armis attriti, afflicti, ac deleti eſſent: quod quidem
tum Paulo Diacono,tum hoc ipſo Iornande & Procopio, oculatis ſe
rè teſtibus,confirmare poſſumus. Congruunt cũ his ea quæ ſuperius
de prouincijs Romani imperij ab hac gente afflictis,ex diuo Grego-
rio & Flauio Blondo deſcripſimus. Ex his igitur ſatis, ut arbitror, li-
quet, Venetos & Vinidas, quos Germani Vendos, ſeu Vindas uo-
cãt,diuerſos eſſe à Vandalis. Atq; hinc apparet error Alberti Crãtij,
Frãciſci Irenici,& aliorum,qui in eo quòd Slauos cum Vandalis ean
dem eſſe gentem affirmãt, Iornandis authoritatẽ ſequi ſibi uidentur:
cum tamen is,quemadmodum nos modò oſtendimus, non cũ Van-
dalis,ſed cum Vinidis,ſeu Venetis, Slauorum gentem coniungat.

Vindarum ſedes. *Vandalorum è Pannonia migratio.* *Vandali deleti.* *Paul. Diac. de geſt. Lang. lib. 1. c. 17.* *Iorn. de reb. Geth. & de reg. ac temp. ſucceſs.* *Procop. de bello Vandil.*

QVOD SLAVI GERMANI NON
ſint. Cap. VII.

VOD ſi quis cũ Tacito Venedos quoq; inter Germa-
nos referre contendat, nõ magnopere pugnabimus:
dummodo is meminerit, fieri potuiſſe,quod ſępe alijs
gẽtibus uſuuenerit, ut Slaui,quos lingua moreſq; ar-
guant Germanos non eſſe, Venedorum Germanorũ
nomine iam tum Iornandis tempore etiam appellarẽ
tur,cum eorum ſedes occupaſſent: ſicut etiã nunc à Germanis appel-
lantur.

Slaui cur Venedi uocati.

Germanicæ linguæ usus apud Boemos & Polonos.

lantur. Nam quod Crantius ex usu Germanicæ linguæ nō infrequēti A apud Boemos, addā ego, & apud Polonos, & è Germanicis concionibus colligit, eos Germanicā gentē esse: eadē ratione colligat licebit, Italos uel Latinos eos esse. Nā hę quoq; linguæ in usu esse cœpere apud Polonos præsertim. Hispanis quoq; & Italis nostra tēpestate, ijs præsertim qui uel militarunt uel negociati sunt in Germania, nō insolens est usus linguæ Germanicæ. Ne Latinæ quidē olim fuit Græcis, cum Romanis parērent. Ergóne ijdem erunt aut Gręci cum Romanis, aut Itali & Hispani cum Germanis? Nō rectè hic ratiocinatur Crantius. Quòd si Slaui Germani sunt, uel ex Germanis orti, eademq́; olim lingua usi, unde igitur Slauicæ linguæ usus apud eos inoleuit? quæ ut à Germanica, sic ab omni finitimorū, atq; adeò quorūuis aliorū populorum, de quib. auditu aut literis aliquid accepimus, lingua penitus diuersa est. Quid quòd apud Bulgaros, Russos atq; Moschos, qui & ipsi Slaui sunt, uel nullus omnino, uel certè rarissimus est Germanicæ linguæ usus? Fateatur ergo necesse est Crātius alterutrū, uel nō extirpatos penitus olim esse à Slauis Germanos & Vandalos, uel certè posterius ab ijs colonias è Germania deductas esse agrestiū pręsertim & opificū omnis generis, cū ipsi ferè militiæ uacarēt. Quod nos à Polonis quodā tempore factū esse, suo loco ostēdemus. Iam, ne ex illo quidem Berosi testimonio, quo is Tuisconem Germanorū omniū conditorē, à Tanai ad Rhenū usq; regnasse, & ab eo Sarmatas maximos populos cōditos esse asserit, satis rectè comprobatur, Slauos Germanos B esse. Nam ut illibata sit fides & authoritas Berosi: ut etiam demus Slauos uel Sarmatas esse, uel omnino cū Tuiscone in Europā profectos, in his oris, quas nunc incolunt, inter Tanaim & Rhenū cōsedisse: certè nō statim cōsequetur, eos Tuisconis posteritatē esse. Neq; enim necesse est, populos alicui regi subiectos, uel ab eo cōditos, ab eodē etiā procreatos, aut eadē duntaxat cū illo stirpe ortos esse. Quin cernere est nō modò in priscis annalibus, uerùm etiā nostro tēpore multas gētes, externi generis regibus parēre. Legimus etiā nonnullorū populorū colonias ab externis ducibus deductas esse. Quid? ꝙ Sarmatiā Berosus ab ortu solis Tanai fluuio, ab occasu Rheno terminat: Sarmatæ uerò Gręcorū & Latinorum scriptorū testimonio multum terrarum ultra Tanaim tenēt, nec scio an plus quàm citra Tanaim, & quidē antiquitùs, ita ut inde huc progressi esse uideātur potius, quàm hinc illuc: cum & solū hic sit uberius, & cœlū mitius, & propinquior sit Asiatica quàm Europea Sarmatia Babyloniæ, unde in totum orbē terrarum colonię deductę sunt. An nō licebit credere, uel interpretē perperam nobis reddidisse scriptoris Chaldęi sententiā, cum in diuersis linguis, diuersis nonnunquā nominibus & flumina, & loca, & gētes appellentur: uel ipsum etiā authorem de rebus tam procul à se remotis hallucinari potuisse, & aut ignorasse fines harū gentium, aut Sarmatarū nomine Germanos pariter & Sarmatas cōplexum esse? sicuti Sarmatis quoq; nōnulli uicissim Germanorum nomē accommodant: Scytharum

Slauica lingua diuersa ab omnibus alijs.

Germani in Polonia & Boemia quando.

Beros. lib. 4. & 5.

Slauos nō esse ortos à Tuiscone.

Sarmatiæ fines secundum Berosum.

De Berosi testimonio iudicium.

A rum uerò nomen usq;quaq; trāsire in Sarmatas atq; Germanos, testis est C. Plinius. Sarmatę quidē certè Germani non sunt, quod ex hoc ipso Plinio, Cor. Tacito, Strabone, & Ptolemæo rectè colligimus, neq; ex Tuiscone progeniti, quāuis secundū Berosum à Tuiscone conditi: quippe qui à Sarmate, quē Moses & Iosephus Asarmotē uocant, Istri siue Iectani filio, & ipso ex Noa, sed per Semū filiū descēdente, nomen & genus duxerint. Non igitur Vandali, neq; Germani omnino sunt Poloni, Boemi, ac cęteri Slaui. Vnde autem Slaui ducant originē, aut unde & quando in has oras, quas nunc tenent, aduenerint, utinā tam facile esset uerū inuenire, quàm falsa refellere. Conemur tamen etiam illud, quantum possumus: ut si minus inueniamus, uiam certè ad inueniendum post nos quæsituris uel muniamus, uel indicemus.

Scytharum appellatio. Plin. nat. hist. lib. 4. cap. 12.

Sarmatarum origo. Genes. 10. Ioseph. antiq. lib. 1. cap. 14.

VNDE SLAVI ET SLAVINI APPELlentur. Cap. VIII.

Ac nomē quidem Slauorum, & Slauinorum, ante Procopij & Iornandis historiā, & Iustiniani Imperatoris tempora, nusquā neq; apud Latinos, neq; apud Græcos scriptores adhuc inuenimus, quēadmodum initiò scripsimus. Nā Alberto Crātio, & Saxoni Grāmatico, nisi uetustiores authores proferāt, fidem in hac parte nō habemus. Neq; uerò loci ullius in terris, neq; hominis cuiusq; prisci nomen apud ueteres, uel geographos, uel historicos adhuc reperi- B mus, unde hęc gēs siue natio uerisimiliter denominata esse uideat. Slauoniā enim à Slauis, nō hos ab illa appellationē accepisse, satis opinor cōstat cùm ex deflexione nominis, tū ex his quę suprà memorata sunt. Slauorū autem etymologiā, uel à Slouo, quod uerbū & sermonē: uel à Slaua, quod famā siue gloriam genti significat, omnes deriuāt: nemo, quod sciā, aliunde. ita ut cū ipsi se Slouacos & Slouanos, quasi uerbosos, ut uult Crātius, siue Slauacos, & Slauunos, quasi celebres dicerēt, à Latinis Slaui & Slauini dicti sint. Propius aūt uero est, eos à celebritate & gloria potius, ꝗ̄ à uerbositate, quæ in uituperio est, nomen sibi sumpsisse, cū res magnas & præclaras cōtra Romanū imperiū & finitimos quosq; gererēt. Et cōuenit sanè cū hac etymologia, quòd non Sloui, aut Slouini, uerùm Slaui & Slauini à Latinis appellātur. Corrigendus uerò hic est error eorū, qui eos Sclauos, siue Sclauinos uocāt. Qui quidē etiam in pleraq; Procopij & Iornādis & Blondi exemplaria irrepsit, ab Italis, nisi fallor: quòd ij, dū mollius loqui studēt, sæpe i pro l proferunt: ut pro flatu, fiato: pro placet, piace: sic pro Slauo, Siauo. Nihil autem ferè interest apud eos in enunciando, siue quis dicat Siauū, siue Sciauum, c litera interserta. Inde fortassis imperiti, cum Latinè loqui uellēt, uel scribere, non Slauū reddidere, sed Sclauum: quo nomine nūc quēlibet seruū appellant Itali, cùm alij, tum Adriatici maris accolę, ex nomine gentis, cum qua multa bella gessere: quemadmodum Romani olim Getas & Syros. Sed ad institutum reuertamur.

Slauorum nomen quando clarere cœperit.

Slaui à Slouo, uel Slaua dicti.

Sclauos perperam dici.

Sclaui apud Italos qui uocentur.

VNDE SLAVORVM GENTES PRODIE- *rint, ratiocinatio.* *Cap.* IX.

CVM igitur Slauorum nomẽ tam ſit recens, nec à loco, A
uel cõditore gentis deriuatũ eſſe appareat, uideamus
num inter eos populos, qui Slauorũ nomine cenſen-
tur, eademq; lingua utũtur, quiſquã ſit, qui uetuſtius
nomen habeat: ut inde cæterorũ omniũ examina pro
dijſſe, & cùm ſingulos noua nomina, tum uniuerſos
cõmunem Slauorum appellationẽ accepiſſe demõſtremus. Ac Polo-
norum quidẽ, Cichorum, Sileſiorum, Pomeranorũ, Boſnenſiũ, Croa
tarum, ſiue Caruatorum, Raſcianorũ, Dulebianorũ, Dreuulanorum,
Trauulanorum, Volyniorũ, Podoliorum, Palucorũ, Pouazanorum,
Maſouiorum, Vilzorum, Velataborum, Luſicorum, qui nũc Luſacij
uocantur, Lunchinorum, Licauicorũ, & ſi qua ſunt prẹterea nomina,
etiam recentiora ſunt. Recens eſt & Morauorũ, ſiue à Marotho rege,
qui lõgè poſt Attilæ tẽpora fuit: ſiue à Moraua flumine, Olomucium
urbem primariã præterlabente, id inditum eſt. Marcomãni enim, qui
loca illa & uicinam Boemiã, deletis Boijs Gallica gente, quæ regioni
nomẽ dedit, prius tenuere, Germani fuere: Ptolemæo, Cornelio Taci
to, & L. Floro teſtibus. Vnde & illud apparet, quòd priſcorũ Boemo
rũ gẽs, licet uetuſtior ſit, quippe cuius & Ptolemæus, & Tacitus, atq;
etiam Strabo meminerint, Gallica tamẽ fuerit initiò: deinde, quẹ eam
deleuit, cum eſſet Germanica, & ipſa Boemorũ appellationẽ retinue- B
rit: quam poſtremò Cichi quoq; Slaui in hanc uſq; diem retinẽt, cum
longe pòſt in ea regione domiciliũ fixiſſent. Quãquam ipſi ſe Cichos
appellãt, & à cæteris Slauis ita uocantur. Nam quod ſcribit Crãtius, è
Boemia & Pãnonia Slauos profectos, in Illyrico ac Dalmatia cõſediſ-
ſe: non probat nobis, cum neminẽ è uetuſtioribus huius ſententiæ au
thorẽ habeat. Sicut ne illud quidẽ, quod authore Saxone Grammati-
co prodidit, Caſſubios, & ipſos gẽtem Slauicã, ante Chriſtum natum
extitiſſe: & quæ nũc teneant loca, tenuiſſe. Nam & Saxo ille nõ multo
uetuſtior eſt ipſo Crantio: & cum de re procul à memoria ſua remota
nullo authore ſcribat, non maiorem & ipſe meretur fidẽ. Itaq; ne illud
quidẽ recipimus, quòd Saxo idem, uetuſtiora Chriſto nato tempora
perſequens, etiã Poloniæ facit mentionem. Modocas equidem popu
los in Sarmatia Aſiatica apud Ptolemæũ, Moſchicos, ſiue Moſchios
montes in Cappadocia, ſiue Armenia, apud eundem Ptolemẹũ, & C.
Pliniũ reperio. Moſchenos etiã populos, & Moſchorũ tractũ, idem
Plinius cõmemorat. Strabo quoq; Moſchos populos Colchis finiti-
mos eſſe ſcribit. Ioſephus uerò Hebræus Moſchinos populos, Cappa
docas poſtea dictos, à Moſchim, ſiue Moſoch Iapeti filio, ut eſt in Ge-
neſi apud Moſen, oriundos eſſe, ſcriptum reliquit. Et Modocarũ qui
dem nomen minus, Moſchenorum uerò, ſeu Moſchinorum, ſiue Mo
ſchorũ, admodum cõuenit ijs populis, qui nũc in Europæa pariter &
Aſiatica Sarmatia longè lateq; imperantes, Slauica lingua utũtur, &

Slauorum populi.
Moraui unde nomẽ habeant.
Marcomanni.
Ptol. lib. 2. ca. 11.
Tacit. de ſitu & mor. Germ. & annal. lib. 2.
L. Fl. Epi. li. 4.
Boemi qui, & unde appellati.
Strabo Geog. lib. 7.
Cichi.
Albert. Crant. lib. 1. & 2. Vand.
Saxo in Dania.
Caſſubij.
Moſchi.
Ptol. lib. 5. cap. 9. & 13.
lib. eod. cap. 6.
Plin. nat. hiſt. lib. 5. cap. 27.
Ibid. lib. 6. cap. 9. & 10.
Strabo lib. 11. Geogra.
Ioſeph. ant. lib. 1. cap. 11.
Geneſ. 10.

Moſchi

A Moſchi Latinè, Moſchouitẹ Germanicè, Slauicè uerò Moſqua appel
lantur. Et à multis quidem ſeculis ij ſedes illas tenent, quod eorũ ipſo-
rum annales teſtificantur: ſed hoc nomẽ Moſchorum non ita pridem
uſurpare cœperũt, nec uniuerſè primùm. Sed unius de multis orẹ po
pulus, à flumine & arce Moſqua, ita dici cœptus eſt, ex eo ferè tẽpore,
quo poſt diuiſum in multos principatus Ruſſorũ eius regionis impe-
rium, Ioãnnes quidã dux Danielis filius, (quemadmodũ uir grauis ac
diligens, Sigiſmũdus Herberſteinus, regis Ferdinandi conſiliarius, in
Moſchouia ſua, ex eius gẽtis annalibus compertum, nuper memoriæ
prodidit) ei territorio præfuit: & inſtaurata arce, quæ modica & ob-
ſcura antè fuerat, ſedẽ ibi ſuã cõſtituit. Cuius poſteri cum principatũ
ſuũ adiunctis ſibi proximis quibuſq; eiuſdẽ nationis atq; linguẹ prin
cipibus lõgè lateq; dilataſſent: tum demũ cæteri quoq; Ruſſorum po-
puli longè maiores, antiquiores & nobiliores, quàm Moſchi ad eam
diem fuerant, nempe Vuladimirienſes, Nouogrodenſes, Iaroslauien
ſes, Thuuerenſes, Mozaiſcenſes, Suſdali, Pſcouenſes, Rezanenſes, Se
uerieſes, & alij, ut quiq; ad imperiũ adiecti ſunt, in Moſchorũ nomen
abiere: ſic tamen, ut cuncti pariter Ruſſorũ nomẽ libenter etiamnũ a-
gnoſcãt. Itaq; olim Kiouienſis metropolites, & nũc Moſchicus etiam,
Ruſsiẹ metropolites cùm ab alijs, tum à patriarcha Cõſtantinopolita
no uocatur: & ipſe hũc titulum, uelut ampliorẽ, & auguſtiorẽ, quàm
Moſchouiæ, uſurpat: & uerò ipſi quoq; Moſchorũ principes nõ tam
B Moſchorũ, quàm Ruſsiæ totius dominatũ in inſcriptionibus, quan-
quã falſo, ſibi arrogãt. Vnde liquet, nec antiquum eſſe Moſchorũ no
men: & Ruſſorum partem, ac unum quẽdam populũ eos eſſe: ab arce
& oppido, quod maximis terrarũ ſpacijs à priſcorũ illorum Moſcho
rum ſiue Moſchinorum tractu abeſt, nõ ita pridem appellationẽ mu-
tuatos. Ab his igitur Slauorũ origo deduci nõ poteſt. Bulgaros cum
Slauinis cõiungit Iornandes: cum ab his pariter, & Antis, atq; Slaui-
nis Romanum imperium uexari ſcribit. Attribuit autẽ eis alibi ſedes
in Europa ſupra mare Ponticum. Huic adſtipulatur Blondus, qui Da
nubij accolas eos eſſe prodidit. Pomponius autem Lætus memorat,
Anaſtaſium Imperatorem duxiſſe lõgum murũ à mari ad Selibriam,
ne incurſiones Myſorum, Bulgarorum, & Scytharum Cõſtantinopo
litanis obeſſe poſſent. Verùm aliunde eos in illa loca ueniſſe, Blõdus
idem teſtis eſt, nimirum è Scythia. Scythiæ uerò nomine Sarmatiam
complexus eſt. Conſtat enim, in Sarmatia Aſiatica Bulgarorum anti-
quas ſedes eſſe, ad Rha, ſeu Volgã fluuium. Ac Ptolemæus quidẽ ho-
rum nõ meminit: Serborum uerò meminit, Sarmatiam Aſiaticam de-
ſcribens. Conſtat autem, hos quoq; à recentioribus, in Europa inter
Slauorũ populos numerari: nec eos modò qui Bulgaris & Raſcijs pro
ximi cõſedere, uerùm etiam eos qui Saxoniam & proxima Albi loca
tenuere, & à quibuſdam Sorabi dicti ſunt. Quo fit, ut non incredibile
ſit, eos ex Aſia in Europam ueniſſe. Sed ij ſiue Serbi, ſiue Bulgari, quo-
ta pars ſunt Slauorum? Profectò non eſt credibile, unum aliquẽ tam

Moſchi unde, & quando appellari cœpti.
Ruſſorum ſeptẽtrionalium populi, qui Moſchorum principi parant.
Metropolitæ in Ruſsia duo.
Moſchorum principes Ruſsiæ totius dominatum ſibi arrogant.
Bulgari.
Iorn. de ſucceſ. reg.
Idem de reb. Get.
Blond. Dec. 1. lib. 9.
Pomp. lib. 2. hiſt.
Blond. ibidem.
Bulgarorum ſedes.
Ptol. lib. 5. c. 9.
Serbi Slaui, & ſedes eorum.

 exiguum

exiguum populum ex angusto terræ angulo profectum, tam paruo A tempore tantas uires & incremēta sumpsisse, ut dimidiam ferè totius Europę partem occuparet, impleretq́. Deinde si è Bulgaris prognati sunt Slaui, Serbi Slaui non erunt: si ex his, illi non erunt: sin ex utrisq́, profectò ambobus communis origo & commune aliquod nomē esse debet. Nec id Slauorum est, quippe quod sit recentius.

VERA SLAVORVM ORIGO. Cap. X.

RVSSORVM nomē latissimè patet in Sarmatia, quemadmodum dudum indicauimus. Cōplectitur enim ferè, quicquid terrarum est inter sinū Venedicū, Liuoniā, Suetiā, Oceanum glacialem, Rha, siue Volgam, Mæotim, mare Ponticū, Sarmaticos mōtes, Poloniā, Lituaniam, & Samagitiam. Sed non perinde celebre aut antiquum uidetur esse id nomen: ne illis quidem ipsis scriptoribus, qui primi Slauorū & Bulgarorum mentionem fecere, fortasse notū. Extant etiam eius gentis annales, uerùm nō supra septingētos annos à nostra hac ætate. Nā Ruthenorum uetusta gens in Gallia Aquitanica, non est eadem cum Russis. Quo fit, ut nos cum Russorum meminimus, nunquā eos Ruthenorum nomine appellemus: quemadmodum fecerūt cùm alij pleriq́ ante nos, tū Saxo Grāmaticus, qui Ruthenos Russiæ siue Rusciæ populos uocat, cū eisq́ Danos & Sueonas seu Suetios finitimos multa bella etiā longè ante Christū natum gessisse memorat. Minimè ue- B rò mirum est, primùm, nullos extare annales apud gētem barbaram, quę post susceptam demum religionem Christianam uix literis, à Bulgaris suis paulo antè ad imitationem Græcarum inuētis, uti cœpit, & modicè utitur: deinde incognitam fuisse Græcis & Latinis eam gentem, sicut alias itidem septētrionales, quas cōmuni uocabulo uel Sarmatas, uel Scythas appellauere, cùm propter longa terrarū interualla, incultas regiones, ferosq́ & barbaros earū mores, nihil cum eis haberent cōmercij. Tametsi Roxanorum, siue Roxolanorū nomen, quod Russorum uel Russianorum nomini non ualde dissimile est, nō est incognitū ueteribus, Nam & Ptolemæus, & C. Plinius Roxolanos populos in Sarmatia ad latus Mœotidis collocat: & Corn. Tacitus Othonis Syluij, qui octauus post C. Cæsarē apud Romanos imperauit, tempora persequens, ita de eis scribit: Conuersis ad ciuile bellū animis, externa sine cura habebantur. Eo audētius Roxolani Sarmatica gēs priore hyeme cęsis duabus cohortibus, magna spe ad Mœsiā irruperāt. Strabo autem ita: Roxani uerò magis ad Aquilonem spectātes, inter Tanaim & Boristhenem campestria pascuntur. Et paulo pòst: Num qui uerò supra Roxanos habitent, ignotū est nobis. Roxani quidē aduersus Mithridatis Eupatoris ductores belligerarunt. Hic mihi cōsideret uelim diligēs lector, eas sedes ab his tā uetustis grauibusq́ scriptoribus attribui Roxolanis, siue Roxanis, quas Russi in hāc diē retinēt: eosq́ iā tum Ottone imperāte Mœsiā finitimā infestare cœpisse, ita ut uerisimile sit ab ijsdē posterius, debilitatis partim Gotorū, Hunnorum,

Russiæ fines. — *Russorū nomē.* — *Russorum annales.* — *Rutheni non ijdem cum Russis.* — *Russicæ literæ.* — *Roxani, seu Roxolani.* — *Roxanorum sedes.* — *Ptol. lib. 3. cap. 5. Plin. lib. 4. ca. 12. Tacit. annal. lib. 17.* — *Strabo lib. 7. Geogr.* — *Slauos è Russia prodijsse.*

A norū, Vandalorum, Alanorum, & Langobardorū, partim Parthorum, Persarum, & Saracenorū incursionibus atq́ bellis Romani imperij uiribus, nō solum eam ipsam Mœsiam, uerùm etiā Daciam, Pannoniam, Dardaniam, Liburniam, Illyricum, Dalmatiam, & Istriā subactas & habitatas: Thraciam, Macedoniā, & Græciam diuexatas, & ad extremum Græcam linguam penitus corruptā esse: rebusq́ tam feliciter gestis, eos Slauorū, siue Slauinorum nomē à gloria sibi sumpsisse. Eadē autem facilitate alia ipsorum quasi examina ad occidentem solem progredi, & omnem eam Germaniæ partē, quæ à Vistula ad Salam & Albim, seu Visurgim usq́ inter Carpathū montē, Danubium, & Oceanū Germanicum protenditur, occupare, & in ditionem suam redigere potuisse, cū ea populis exhausta & uacua esset, eorundē Gotorū, Vandalorū, Alanorū, Burgūdionū, & Langobardorū cōtinentibus bellis, & in alias sedes migrationibus: easq́ gētes mox imperijs distinctas, diuersis etiā nominibus appellatas esse, ita ut partim à ducibus, partim à situ locorū, partim à priorib. incolis, deniq́ à studijs, habitu, uel euētu aliquo noua nomina sumerēt. Solos autē eos, qui in natali suo solo manserunt, antiquum Roxanorū nomen retinuisse: cuius facilis est flexus in Russianos, & Russos. Nā & inter x literā, & geminum ss, in enunciando permagna est cognatio cùm apud ueteres, tum apud recentiores, Italos pręsertim: & Rossiam pro Russia etiam nunc proferunt & scribunt Græci: quod nos in diplomate quodā antiquo B patriarchæ Constantinopolitani Vilnæ ante aliquot annos uidimus.

Slaui unde dicti. — *Poloni & Boemi unde uenerint.* — *Roxani ijdem qui Russi.*

AVTHORES SVPRA' MEMORATAE sententiæ. Cap. XI.

IN hac autem sentētia fuit ante nos Bernardus Vapouius, qui nostra memoria Polonorū res gestas ab initio ad sua usq́ tempora stylo persecutus, imperfectū opus reliquit. Nec diuersum sensisse uidetur Antonius Bonfinius in Vngarica historia, quāuis non satis sibi constet. Vterq́ autem Blondum Foroliuiēsem secutus esse uidetur: qui libro primo primæ Decadis historiarū, de Vādalis & Burgūdionibus mentionem faciens, ita memoriæ prodidit: Facta autem est postmodū alia in dictis gētibus mutatio. Siquidem Vādali à fluuio regionis sic dicti, paulo pòst, quàm illi, quos Stilico concitauit, patria erant profecti, se Slauos dixere, à nomine gētis, quæ à Bosphoro Cimmerio in Tanaim fluuium habitare solita, se contulit in sedes Vādalorum, Burgundionumq́, patria profectorū. Nec tamen diu tenuere hi populi eam Slauorum nominationem: sed cum eorū pars Mauricij Imperatoris temporibus in Dalmatiam, Illyricumq́ emigrasset, qui manserunt domi, paulo pòst mutarunt nomina, & partim se Polonos, partim Boemos nominauere. Et libro octauo de illa Slauorū in Dalmatiā & Istriam inuasione scribens, ita prodidit: Nec tamē omnis illa gens reliquit primas ad Danubium sedes: quin ijdem mutato nomine magnā obtinēt partem illius regionis. Siquidē locutionis similitudo ac penè propriecas

Bern. Vapouius. — *Bonfinius.* — *Fl. Blondus.* — *Vandali unde dicti.* — *Slaui.* — *Poloni & Boemi.*

tas ostēdit, eos qui nūc Poloni & Boemi dicuntur, ex Slauorum reli- A
quijs fuisse. Incoluerāt autem prius, ut suprà docuimus, ea loca Vanda
li: quos credendū est, quando ad inuadendas Romanorū prouincias
sunt profecti, partē gētis in patria reliquisse. Quare Slaui paulo post
superuenientes, ita locutiones cōmiscuere, ut ex utraq; tertiam effece
rint, quę pro regionis & ducū diuersitate partim Boemica, partim Po
lonica postmodum sit dicta. Sunt etiā certiores proximis in regioni-
bus Slauorum reliquiæ apud Saxones, quorū coloni maiori ex parte
puram habent, qua Dalmatę utuntur, Slauonicā locutionē. Hactenus
Blondus. Perplexè quidē & uariè, ut qui de rebus à sua memoria aspe
ctuq; & cognitione remotis & alienis scribebat: illud tamē non obscu
rè ostēdit, Slauos Vandalos nō esse, Vādalorū tamē nomine fuisse ap
pellatos: & quo tempore, undéue ij primùm in Vandaliā, Saxoniā &
Germaniā, Dalmatiáq; & Illyricum aduenerint: nempe à Cimmerio
Bosphoro ac Tanai, quæ loca geographi omnes Roxanis, siue Roxo
lanis & Sarmatis attribuūt. Nec omnino dissentit ab his Iornādes. Is
enim cum Slauinos & Antas, & uniuersam Vinidarū nationem ad si-
nistrum latus Sarmaticorum mōtium, ab exortu Vistulæ in Aquilo-
nem per immēsa spacia consedisse memorasset, quod nos quoq; supe-
rius retulimus, addit: Slauinos quidem ab exortu Vistulę usq; ad Da-
nastrum cōmorari, & paludes syluasq; pro ciuitatibus habere: Antas
uerò, fortissimos eorū qui ad Ponticum mare curuantur, à Danubio
usq; ad Danastrū extendi. Siue autem Danaster is est, quē etiam nunc B
accolæ Rusi & Valachi Nestrum, siue Dnestrū uocāt, & multi Tyrā
antiquis dictū esse uolunt: siue Boristhenes, ut ipse Iornandes uelle ui
detur: dubiū non est, eā oram ferè Russia, Sarmatia quidē certè, conti
neri. Et tamē de Slauinis & Antis tātum hic ille scribit. Nihil aūt pro-
hibet, alios eiusdē linguę & nationis populos ulterius ad Aquilonem
habitasse, aut etiā illos ipsos inde ad meridiē & mitiores fertilioresq;
oras non modò in Mœsiā, & ad Danubiū, sed lōgè ultrà etiā, sicut nos
iam ostēdimus, progressos esse. Russis igitur Slauorum omniū origi-
nem nos quoq; cum his scriptoribus libenter acceptam referimus.

Slauos Vandalos dictos esse.

Iorn. de rebus Get.

Danaster fluuius.

RVSSORVM DENOMINATIO ET origo. Cap. XII.

QVOD si quis porrò quęrat, quo tēpore primùm Rus-
si Sarmatiā habitare cœperint, unde eò uenerint, &
unde nomē acceperint: ingenuè fatear, me, quāuis di-
ligenter inuestigantē, nescire tamē. Reperio quidem
apud Ezechielem prophetam fieri mentionem prin-
cipis Ros, Mosoch atq; Tubal: sic enim legunt Euse-
bius Cæsariensis, Theodocion, Symmachus, & Septuaginta interpre
tes. Nā diuus Hieronymus ambigit, propriúm'ne gentis alicuius no
men sit Ros, an caput eo loci significet: sicut etiā habet uulgaris editio
Latina. Ac de Tubale quidem, & Mosocho, iam nobis dictū est: Ros,
si gentis nomen est & ipsum, Russis affine esse uidetur. Verùm Euse-
bius

Ezech. cap. 38. & 39.

Eus. demonst. euang. lib. 9.

Hiero. in Eze.

Ros.

A bius idem, eam gentem Romanos uult esse. Hieronymus, quæ sit, non
inuenit. Non incognitum autem iam tūc fuit nomē Roxanorum Græ
cis & Latinis, sicuti suprà diximus. Quo fit, ut non ausim Russorum,
seu Roxanorum originē ab illo Rosso, siue Ros deducere: præsertim
cum neq; apud Berosum, neq; apud Iosephum, neq; apud Moysen in
priscis genealogijs de eo quicquam reperiam. Russi seu Russiæ oppi-
di antiqui in ditione Nouogrodensi mentionem facit, uir grauis ac di
ligens, Sigismundus Herbersteinus, in descriptione Moschouiæ: nec
inusitatū est, ab ignobilibus etiam oppidis populos denominari, qui
cum obscuri fuissent initiò, postea uirtute & armis nomen suum unà
cum imperio propagarunt: sicut nos de Moschis dudum ostēdimus.
Et adstipulari uidetur huic opinioni, id quod in annalibus Russorum
legitur, dominatum Russorum apud Nouogrodum magnam, Bialo-
iezorum siue Album lacum, & Isborscum initiū sumpsisse à Rurico,
Sineo ac Trubore Varaijs fratribus. Quod si quis hoc nō probat, uel
altiorem etiam gentis originem requirit, nihil opinor prohibet crede
re, Polonos ac cæteros omnes Slauos Sarmatas esse: pręsertim cū con
stet iam, Bulgaros, Serbos & Roxanos, Sarmatiæ gentes esse, indéq;
egressos populos quodam tempore, nouas sedes occupasse in Germa
nia & Romano imperio, & Slauos, siue Slauinos sese dixisse: demon-
strari autē non possit, unde aut quo tempore populi illi in Sarmatiā
aduenerint, & priscos illos Sarmatas (si qui modò alij fuerunt) inde
B pepulerint, uel deleuerint, sicut de Gotis atq; Tartaris potest, quorū
illi quidem tenuerunt aliquando, hi uerò etiam nunc tenēt, partem ali
quantam Sarmatiæ. Nam de Prussis, Liuonibus & Lituanis, & ipsis
Sarmatiæ populis, postea suo loco dicemus. Quod si cui non satis ad-
huc probamus, Polonos ac Slauos omnes Sarmatas esse, nō magno-
pere pugnabimus: modò illud certū teneat, eos populos qui Slauica
lingua & natione censentur, partim in Sarmatia sedes habere antiqui
tùs, partim inde profectos, per magnam Europæ partē sese diffudis-
se. Atq; hæc nos de origine Slauorū in uniuersum attulisse sufficiat. Si
quis exquisitius ac certius quicquam attulerit, nō modò non molestè
feremus, uerùm sequemur etiā. Nunc certè prolixiores esse nolumus
in disceptandis & explicandis ijs, quæ ueteres scriptores uariè de Sar
matarum gente memoriæ prodiderunt. Quin Slauos etiam missos fa
ciemus, & ad institutam Polonorum historiam propius accedemus.

Russia oppidū uetustum.

Sigism. Herberst. in Moschouia.

Russorū principatus initiū.

Poloni & Slaui omnes Sarmatæ sunt.

Goti & Scytæ in Sarmatia.

DE SITV POLONIAE, ET NOMINE gentis. Cap. XIII.

IGITVR Slauorū ij populi, qui ad Sarmaticos mōtes, si-
ue Carpathū, & in extrema ora Sarmatiæ, quà Germa-
nię, Vistula flumine interlabēte, coniungit, & inde por
rò uersus occidentē solē ad Odram fluuiū (siue is Via-
dus, siue Guttalus est ueteribus) atq; adeò ad Boemiā
usq;, & Albim, quà is relicta Boemia in mare decurrit, ut uolūt nostra
tes ferè, & ad extremā Sarmatici & Germanici maris orā cōsederunt,

Poloni qui.

Poloni unde dicti.

Polaci,ſiue Polane,à uicinis eiuſdem linguæ populis, atq; inde Polo-ni à Latinè loquētibus dicti ſunt:regio uerò Polonia. Duplex autem nominis huius ratio aſsignatur: u el enim à Pole, quod & planiciem, & uenationem Slauis ſignificat, Polanos & Polacos appellari uolũt, propterea quòd & planam ferè apertamq; regionem ij tenent,& ap-primè tenentur uenandi ſtudio:uel à conditore ac primo duce gentis

Polachi.

Lecho ſiue Lacho,Polacos,quaſi Polachos,hoc eſt,poſteritatem La-chi, dici autumant. Cui rationi ac denominationi adſtipulatur illud, quòd Ruſsi & Moſchi, nec ſcio an alij quoq; Slaui, præter Boemos, non Polanos,neq; Polacos, uerùm Lachos eos in hanc uſq; diem uo-cant.Nec multum ab hac diuerſa eſſe uidetur ratio nominis Vngari-

Lachi. Lengel.

ci,qui Polonos Lengel,quaſi Lechel,ut uidetur,hoc eſt,à Lecho con-ditos,appellant. Conuenit certè inter omnes,Cichum & Lechum, ſi-

Cichus & Lechus fratres principes.

ue Lachum,germanos fratres,hunc quidem apud Polonos,illum ue-rò apud Boemos primùm regnaſſe. Quamuis enim Vincẽtius Cad-lubcus, nullam horum mentionem fecerit, Lechitas tamen Polonos uocat,à Lecho proculdubio.Aliundéne autem ij duces cum ſuis po-pulis in has oras cõmigrauerint,an ipſi alibi nati,ad cognatas gentes, antiquitùs ea loca tenentes,acceſſerint,an uerò & ipſi ſiue in Polonia, ſiue in Boemia nati,quodam tempore gentium harum regna, priuati cum eſſent,inuaſerint, aut oblata ſuſceperint: deinde ſi aliunde uene-runt,undénam,& quo tempore uenerint,non perinde cõuenit.Qua de re nos,expoſitis breuiter aliorũ ſententijs,quid ſentiamus,ſubijcie-mus:de Polonis præſertim,de quibus hoc nobis opus inſtituitur.

VNDE, ET QVO TEMPORE POLONI *in has oras uenerint.* Cap. XIIII.

QVI Slauos, Vandalos & Germanos eſſe uolunt,nõ ha-bent neceſſe affirmare, Polonos cum ſuo duce aliun-de in has oras, quas nunc incolunt, poſt uetuſtam il-lam Tuiſconis migrationem uenisſe, ſi modò conſta-

Crant.Vand. lib.2. Idem lib.1.

re ſibi uolunt.Itaq; Albertus Crantius aſſeuerat, Sla-uos regionẽ ſuam ab omni memoria ad Sarmaticos campos tenuiſſe: & cũ anguſtæ eis eſſent ſedes in Polonia, Morauia, Boemia,& Ruſsia,nouas in Pannonia à Conſtantino magno Impera-tore eos impetraſſe:indéq;,imperante Mauritio, in Dalmatiam & Il-lyricum profectos eſſe. Verùm huius opinionis fundamentum iam conuulſum eſt:conſtititq;, Polonos atq; Slauos Vandalis ſucceſsiſſe in his locis,ubi nunc eſt Polonia.Quocirca refellere nunc eam operę-precium non eſt. Alij uerò aliunde omnino Polonos & Boemos ue-niſſe,pro comperto habent:& quidẽ complures,è Croatia profectos

Lechi & Cichi peregrinatio. Vnde. Quare. Quò.

eſſe,conſentiunt.Lechum enim & Cichum fratres,principes uiros,a-pud Crapinam & Pſaros degentes,cum pertęſi eſſent diſsidiorum & bellorum ciuilium, coadunata ſuorum hominum & aliorum uolun-tariorum manu, ad quærendas nouas ſedes è patria uerſus occidentẽ ſolem per ſyluas monteſq; iter habuiſſe; donec ad Albim flumen, &

Boemiam

Boemiam uenerint. Ibi Cichum ſoli bonitate delectatum, cum parte multitudinis in incultis locis conſediſſe: Lechũ uerò cũ cæteris ad A-quilonem ire perrexiſſe,eumq; tractum qui Sileſiam & maiorem Po-loniam complectitur,& ipſum habitatoribus uacuum tenuiſſe.In hac ſententia fuerunt Æneas Syluius Senenſis, & ferè Boemi Poloníque chronographi.Quanquam Ioannes Dlugoſſus,& Mathias Miecho-

Dlug. hiſt. li.1. Math. Miech. de dupl.Sarm. et Chron.lib.1. Aen.Syl.in hiſt.Boem.

uienſis, noſtrates, non ſatis conſtanter & conuenienter id aſſeuerare poſſunt, ut qui & ipſi Polonos Vandalos Germanoſq; eſſe uolunt. Adijcit præter cæteros Æneas Syluius, Cichum cædis perpetratæ iu-dicium fugiſſe, eiq; fratrem Lechum fugæ comitem adhæſiſſe. Vnus

Anonymos.

eſt,quod ſciam,inter noſtrates,atq; is Anonymos,cuius mihi copiam fecere nuper Cracouiæ ſodales Dominicani, qui ſuprà memoratos fratres,ac tertium cũ his Ruſſum,non è Croatia,ſed è Pannonia profe-

Ruſſus Lechi frater, uel nepos.

ctos,Boemiam,Poloniam & Ruſsiam occupaſſe ſcribit. Nã alij Ruſ-ſum hunc,nõ fratrẽ,ſed nepotem Lechi fuiſſe uolunt:ſed falſo, ut nos iam oſtendimus. Porrò quo tempore id factum ſit, non ſatis cõuenit

Quando.

inter omnes. Noſtrates ferè nõ multo poſt Oecumenicum diluuium opinantur:quippe qui fratres illos partim filios,partim nepotes,par-tim pronepotes,aut nõ remotam certè poſteritatẽ Iauani & Noe fuiſ-

Vincentius.

ſe memorẽt. Vincẽtius,licet migrationis huius nullam faciat mentio-nem,antiquiſsimã tamen Lechitarũ gentẽ(ſic enim Polonos nonnun-quã uocat)eſſe oſtẽdit,cum eos cũ Gallis(quo tẽpore ij ſeſe per Euro-pam & Aſiam diffuderũt) & cũ Alexandro Magno rege Macedonũ bella geſsiſſe, Craco & Leſco, qui poſt Cracum longè regnauit,duci-

Aeneas Syluius. Venceslaus Hagecus.

bus,prodiderit.Æneas Syluius nullũ tempus huic migrationi adſcri-bit. Venceslaus Hagecus,imperãte Conſtantino tertio,poſt IESVM CHRISTVM Deum & hominẽ natum anno ſexcenteſimo quadrage-ſimo quarto,à creatione uerò mũdi quinquies milleſimo octingente-ſimo quadrageſimo tertio,fundamẽta regni Boemici à Cicho iacta eſ-ſe,ſcriptũ reliquit.Hęc ferè de Polonorũ & Boemorũ origine & aduẽ-tu,à recentioribus memorãtur.nam apud ueteres nihil de ijs reperio.

REFVTATIO SVPERIORVM OPI-*nionum.* Cap. XV.

Cichum & Lechum longè poſt diluuium fuiſſe.

SED nobis horũ nihil ſatisfacit. Primùm enim fabulæ illæ,nempe Cichũ & Lechum filios aut nepotes Iaua-ni,aut certe è propinqua poſteritate eius,& Noe pro-genitos, nõ multò poſt diluuiũ è Croatia,ſiue Panno-nia in Boemiam & Poloniã commigraſſe,ipſæ ſe refel-lunt:& facile ex ijs quę nos de Slauis ſuperius attuli-mus,refelluntur. Neq; enim de proſapia eorũ à ueteribus Græcis & Latinis,ac ne ab ipſis quidẽ Slauis quicquam memorię proditum eſt: ac neq; de rebus geſtis Polonorũ,aut Boemorũ,aut Slauorũ, aut Vã-dalorũ omnino(quos quidã ex his eoſdẽ cũ Slauis eſſe uolũt)ſiue con-tra Alexãdrum Magnum,ſiue cõtra priſcos Gallos: quamuis pleraq; omnia de Gallis iuxtà ac de Alexandro ueteres hiſtorici cùm Latini

tum

tum Græci diligenter persecuti sint. Neque ante Iustiniani tempora A Slauica gens Croatiam, aut Dalmatiam, aut Slauoniam tenuit, sicut nos iam demonstrauimus: ac ne Pannoniam quidem, quam anonymus ille de Pani, quo uerbo Slauica lingua dominus uocatur, regis nomine dictam esse fabulatur. Multo minus autem hanc Germaniæ partē, qua nunc Polonia ferè, Silesia, Morauia, Boemia, Lusacia & Pomerania continetur. Quòd si contendant pertinacius, habitasse quidē longè antè, & iam inde à diluuio, has gentes in his locis, post Lechū & Cichum cōditores, uerùm alijs nominibus appellatas fuisse: cur quæso tam serò priscorū conditorū nomina accepere? Sin autē affirmant, tenuisse quidē eas antiquitus hasce sedes, uerùm longè pòst Lechum & Cichum, eiusdem linguæ homines peregrè aduenietes apud eas regnasse, & tum primùm noua nomina eis indidisse: de Cichis quidem non penitus absurdè dici id posset: de Polacis etiam fortasis, si à principe, ac non à planicie seu uenatione id nomen habent. Sed Polanorū & Polonorū denominatio à campis certè, quàm à Lecho, rectius deducitur. Est'ne autē credibile, externos duces, exules præsertim, ab his gentibus quodam tempore non dico expetitos, sed ea dignatione habitos esse, ut abiectis prioribus nominibus suis, ab ijs ipsæ dominari se paterentur? Subactas quidem, nec ipsi huius opinionis authores dictitant. Nos uerò satis euidenter ostendimus, ad Cōstantini certè primi tempora Poloniā ferè à Germanis habitatā fuisse: nec esse Germanos eos populos, qui nunc Boemiā & Poloniam tenent. Iam qui post B sexcentesimū demum à Christo nato annū Polonos & Boemos cum suis authoribus è Croatia profectos, in his locis cōsedisse uolunt: aliquid illi quidē afferunt, in quo non iniuria quisquam acquiescere posse uideatur. Iam enim tunc illustre erat nomē Slauorū, & iam aliquanto prius ij sedes in Illyrico, Dalmatia & Croatia fixerāt, & numero ac uiribus abundabant, ita ut in alias quoqꝫ terras deducere colonias potuerint. Verùm tria sunt, quæ nos ab hac sentētia reuocant. Primùm, ratio migrationis. Nam si Cichus patrati homicidij iudicium fugitas, ut uult Sylvius, sedes mutabat: quid causæ erat, cur Lechus frater insons eū sequeretur: cui manenti in patria, fratris fuga bono futura fuerat, propter accessionem fortunarū ab illo relictarū? Aut si is tantopere dilexit fratrem, ut omnem fortunā cum eo subeundā sibi esse duceret, uel conscius admissi sceleris pœnam & ipse metuebat: quid multitudo illa tanta, quāta ad occupanda duo perampla regna suffecit, nō potuit ea tā charos principes suos iudicio supplicioqꝫ eripere? Quomodo autem ea cum uxoribus, paruulis liberis, & omni supellectili fugā, ad quam celeritate opus est, expediebat? Deinde siue patratū facinus, siue intestina dissidia migrandi è patria causam eis præbebāt, siue commodiores atqꝫ patentiores sedes ij quærebant, quę ratio fuit tam longinquæ & incertæ peregrinationis per auios montes atqꝫ syluas suscipiendæ? Cur non potius petiere Macedoniam, aut Epirum & Acarnaniam, aut Italiam, finitimas & nō incognitas sibi, tum cœli clemen-

Slaui quo tempore occupauerint eas, quas nunc tenent, sedes.

Pan. Pannonum etymologia falsa.

Germani fuere olim, ubi nunc Poloni sunt.

Polonos & Boemos non è Croatia uenisse.

A clemētia pariter & ubertate soli, & omni cultu agrorū urbiumqꝫ præstantes regiones? Et sanè usitatius est, gētes à Septētrione ad meridiē, uelut è rigidis ad temperatiora, ex incultis ad cultiora loca migrare. Exemplo sunt Galli, Cymbri, Goti, Vandali, Langobardi, Scythæ, Hunni, Normanni, Circasi, Turcæ deniqꝫ. Aut si æstuantibus fortè Boreæ flatus adlubescebat, cur nō in Pānonia, uel Bauaria, & ipsis cultis ac fertilibus terris, per quarū alterutram iter facere necesse habuerūt, substitere? Quòd si lacessere bello horum locorum populos nolebant, quî scire poterāt, si porrò uersus Occidentē solem, uel Septētrionem ire pergerēt, inculta & habitatoribus uacua loca se reperturos esse? aut si id alicunde cognouerant, cogitare certè secum poterant, ea non futura fuisse inculta & uacua, si excoli cura & industria humana posse putarentur. Postremò ut hasce coniecturas, tametsi graues, mittamus, certis profectò authoribus demonstrare possumus, ante illud tempus quòd suprà memorauimus, & ante Cōstantinum tertiū Imperatorem, atqꝫ adeò ante Mauritiū etiam, Slauorū gentem hæc loca tenuisse, quæ nūc Poloni tenēt. Non utemur autē ad id probandū neqꝫ Alberti Crātij, neqꝫ Fl. Blondi testimonio, qui Slauos, quemadmodū etiam retulimus, ex his oris in Dalmatiam, Illyricum & Croatiā, Mauritij temporibus, qui Constantinū tertiū propè quinquaginta annis præcesit, profectos esse asserūt. Certior nobis testis erit Iornandes, qui cū ante Mauritij tempora historiam sui temporis scripserit, Slauo- B rum & Slauinorū mentionē faciens, ad sinistrū latus Sarmaticorum mōtium, & ad Vistulam fluuiū, qui nunc Poloniā interluit, habitare eos memorat. Per quæ tempora Dalmatiā, Illyricū & Istriā infestatas quidē, sed nondū habitatas fuisse à Slauis, ex hoc ipso Iornande, diuo Gregorio, & Procopio comprobatur. Procopius quoqꝫ memorat, Iustiniano regnāte Erulos à Lōgobardis deuictos, partim in Illyrico cōsedisse: partim cū Istrum flumē haudquaquam traijcere statuissent, Slauinorū gentē prætereūdo, cū in loca deserta euasissent, ad Harmos primùm, deinde ad Dacas, hinc ad Oceanū peruenisse: eoqꝫ traiecto, in Thule insula cōstitisse. Vnde apparet, Illyricū quidem tunc adhuc Slauinos nō tenuisse: tenuisse autē ea loca, q̃ Eruli ab Istro, qua is Illyrico proximus est, per Daciā (quæ eadē Dania est) ad Oceanū ac Thulen uersus Septentrionē proficiscentes, præterire necesse habuerunt. Non igitur probabile est, è Croatia tunc Lechum & Cichum cū Slauis in Boemiam & Poloniā uenisse. Ac ne ex Pannonia quidem: quippe quam ante Valentis imperium à Vandalis, mox à Gotis, deinde usqꝫ ad Martianum imperatorem ab Hunnis habitatam: post Attilę uerò mortē à Gotis, siue Ostrogotis recuperatā esse, ex his ipsis Procopio & Iornāde cōstat. deinde uerò circa Iustiniani tēpora à Langobardis subactā: & post quadraginta duos annos ab his ipsis, in Italiā populariter cōmigrantibus, sub pacto Hunnis relictam esse, ex Paulo Diacono notū est. quod quidē paulo ante Mauritij tempora factū esse, dubiū nō est: quo tēpore Slauos iam ad Vistulā habitasse, paulo antè

Populi à Septētrione uersus meridiem ferè migrant.

Poloni antè Mauritiū Imp.

Crant. lib. 1. Vand. Blond. Dec. 1. li. 1 et 8.

Iornan. de reb. Get.

Proco. de bello Got. lib. 2.

Poloni non è Pannonia.

Iornan. ibidē. Paul. de gest. Langobard. lib. 1. & 2.

ante ostendimus. Manifestum est igitur, neq; è Croatia, neq; è Panno A
nia tunc, aut etiã prius, eos populariter uenisse in hanc orã: multo mi
nus posterius. Quanquam enim regnauere postea Slaui in Pãnonia,
subiugatis, ut reor, Hunnis, qui pauci post Attilam ibi remanserant,
usq; ad Suaten, siue Suatibolugum, siue Suatoplugum Marothi filiũ,
qui post septingentesimũ quadragesimũ annũ à Christo nato, uel ut
alij uolunt, longè posterius, ab Hunnis uel Vngaris ex Asia tunc ue-
niẽtibus deuictus, fugiens Danubij uorticibus haustus perijt: sed iam
tunc lõge antè habitata fuit à Slauis Polonia. Quin istum ipsum siue
Suaten, siue Suatoplugum, nonnulli scriptores Polonũ, nonnulli Mo
rauum fuisse memorant: Slauum quidem uel ipsa etymologia prodit.
Cæterùm ne Blondo quidem & Crantio assentimur in eo, quòd è Po
lonia & Boemia Slauos in Dalmatiam & Illyricum uenisse uolũt. Po-
test enim probari è Procopio & Sabellico, Thraciã & Macedoniam,
uelut uiciniores, ab ijs prius, quàm Illyricum & Istriam, uexatas esse.
E Polonia uerò & Boemia proficiscentibus hæ regiones prius sese
offerunt, quàm illæ: nonnullaq; præterea superius à nobis commemo
rata sunt, & statim commemorabuntur, quæ ad refellendam illam o-
pinionem ualde accõmodata sunt, si sit operæprecium. Atq; hæc ad-
uersus suprà memoratas opiniones dicta sunto.

Slaui regnauerunt in Pannonia.
Bonf. Vngar. Dec.1.lib.9.
Suatoplugus.
Slaui unde in Dalmatiam uenerint.
Proc. lib.3. de bello Got. Sabell. Ennead.8. lib.4.

DE LECHO ET POLONIS, VNDE ET QVANDO exstiterint, probabilior sententia. Cap. XVI.

QVID igitur certius, aut probabilius duntaxat, nos affe B
rimus? Illud nimirum, quòd cũ ostensum sit superius,
è Russia & Sarmatia Slauos in Mœsiam, Daciamq;
ac Pannoniam, secundũ citeriorẽ Danubij ripam pe-
netrasse: inde uerò non ante Iustiniani Imperatoris tẽ
pora, in Thraciam, Macedoniã, Dalmatiam, & Illyri-
cum inundasse: & aliquãto pòst demũ, nempe circa Mauritij & Pho-
cæ tempora, in ijs oris certũ domiciliũ fixisse: ante quod tẽpus iam ea-
dem gens ad Sarmaticos montes, & fontes Vistulę, ubi nunc est Polo
nia, habitabat: aliquanto prius autem Vandalos ex ijs locis in Panno-
niam, atq; inde mox in Gallias, Hispanias & Africam commigrasse:
consentaneum, ac propè necessarium est, tunc, uel certè paulo poste-
rius, circa Attilæ tempora, eos populos qui nũc Poloni & Boemi di
cuntur, progressos è Russia & Sarmatia, itidẽ atq; illos alios Slauos,
uacuas, aut certè infrequentes Vandalorum sedes occupasse, indéq;
porrò in interiorem Germaniam & Boemiam arma protulisse. Et sa-
nè minore longè negocio, citiusq; hàc secundum dextrum latus Car-
pathi mõtis ad interiorẽ Germaniam, uacuam, aut certè semiuacuam
tunc, sicuti modò diximus, ij penetrare potuerunt, è patria sua profe-
cti: quàm in Slauoniam ac Dalmatiam, longius à se distantes, & Ro-
manorum imperatorum armis defensatas. In hac sententia fuit ante
nos Bernardus Vapouius: tametsi neque tam firmis argumentis, ne-
que tam multis aut tam certis testimonijs usus. Idem Blondus quoq;
sensisse

Polonos & Boemos è Russia profectos esse.
Bern. Vap. lib.1.hist.Polo.

A sensisse uidet. Antonius uerò Sabellicus disertè scribit, Slauos à Cim-
merio Bosphoro bipartitò digressos, partem unam ad dextram defle
xisse septentrionem uersus: scissamq; in duos populos, Boemos & Po
lonos, alteram transmisso Istro, secundum Sauum amnem ad Dalma-
tiã usq; sedes tenuisse, nihil mutato nomine. Hæc nos de Polonorum
& Boemorum origine & aduentu ad has terras, grauibus argumẽtis
& authoribus, ratione temporum & locorum consentiente compro-
bamus. Siue aũt ij Lecho & Cicho ducibus initiò à Sarmatia profe-
cti, hæc gesserũt: siue cum initiò nullo, aut uno dũtaxat, imperio rege-
rentur, successu tẽporis lõgè latéq; propagato imperio, hi duo princi
pes regnũ inter se partiti sunt: alterum Polonis, alterũ Boemis nomen
dedisse dubitandum nõ est. Neq; enim fabulosum omnino habendũ
est id, quod diuturno nõ tantum horũ ipsorum populorum, sed cun
ctæ Slauicæ nationis consensu celebratur, Lechum & Cichum princi
pes hisce Slauorũ populis præfuisse, & nomina indidisse. Vapouius
quidem etiam certum tempus edidit, quo hæc acta sunt: nempe circa
annum Christi quingentesimum quinquagesimũ. cuius rei penes au-
thorẽ fides esto. Illud uerò, quod de aduentu Slauorũ è Croatia uul-
go & ipsum circũfertur, credibile est à sciolo quopiã, rationẽ tempo-
rum & historiæ ueteris nõ satis tenente, assutum esse: cum is aduenas
esse in his oris Polonos & Boemos persuasum haberet, nec unde huc
uenissent inueniret, nesciuisse tamẽ id uideri nollet. Eum uerò locum
B ab eo potissimum electũ esse, unde cum hi populi cõmune Slauorum
nomẽ acceperint, originẽ quoq; duxisse, probabiliter uideri possent.
Nisi forte existimãdũ est, has gẽtes nõ ab uno aliquo homine regi, sed
ab antiquo plebeia cõmuniq; libertate uiuere solitas, teste Procopio:
cum longè antè in his sedibus consedissent, quodã tempore uel utilita
te, uel necessitate adductas, peregrinos reges, sed eiusdẽ tamen secum
linguæ, è Croatia acciuisse, oblatos'ue ultrò accepisse. Quod credere,
uel non credere, per nos liberum cuiq; esto. Nos explicata, quoad fie
ri potuit, origine Polonorum, iam ad res gestas eorum aggrediamur,
à Lecho sumentes initium, quando de uetustioribus gentis tempori-
bus nihil exploratum habemus.

Blond. Dec.1. lib.1.
Sabel. Ennead.8. lib.2.
Boemi & Poloni à ducibus nomina accepere.
Lechus & Cichus quando in has oras uenerint.
550 annus à Christo nato.

MARTINI CROMERI, DE ORIGINE ET REBVS GESTIS POLONORVM, LIBER SECVNDVS.

LECHVS.

LECHVS igitur omni illa, quam siue armis, siue
imperio tantum occuparat, regione quàm latis-
sima ad colendũ & habitandũ multitudini suo-
rum distributa, castella & arces opportunis lo-
cis muniuit, ipse in una ex ijs domicilium fixit,
quam sexto à Varta flumine milliario uersus Se
ptentrionẽ, in patentissima planicie, ex rudi &
nõ dolata materia, inter lacus & paludes ad necessitatẽ magis & qua-

Varta fluuius.

lequale receptaculum, quàm ad splẽdorem atq; delicias extruxit: eiq; A
oppidum adiunxit, quo esset tamen aliqua hominum circum princi-
Gnesna condita. pem frequentia: & Gnesno, seu Gnesnæ nomen ipsi imposuit, à nido,
Gnasdo. quem Gnasdo uocamus, paulũ deflexo uocabulo: siue quòd eo sibi lo
co arx illa futura esset, quo nidus auibus per apertum aera uaganti-
bus: siue quòd aquilarum nidum ibi reperisset, indeq; insigne boni au
spicij acceptum mãsisse & manere successoribus eius principibus Po-
Aquila alba, Polonorũ principum insigne. lonorum existimatur, alba aquila, erecta, expansis alis. Sic igitur fun-
dato regno, Lechus partim Gnesnæ manendo, partim obeundo re-
Lechi studia. gnum, ius dabat populo æquabile, non ex præscripto legum, quæ
Imperium placidum. nullæ erant: sed ex arbitrio suo, hoc est, ex æquo & bono: imperio,
quod credere par est, moderato utẽs, magis ut patris charitatẽ quàm
domini seueritatẽ obtineret in eos qui fidẽ ductumq; suũ secuti essẽt.
» Nec enim facile liber & ferox populus asperũ, superbum, stolidum &
Principis reditus. impotentẽ tyrannũ aut initiò secutus esset, aut postea pertulisset. Redi
tus tunc & agros peculiares nullos habebat princeps: sed ei cũcti semi
nabant & metebãt, deq; omniũ rerũ prouẽtu fructibus ipsis uectigal
Pecunia incognita. pendebãt. Nã numus tunc incognitus erat apud Polonos: sed permu
tatione rerũ, quod cuiq; opus erat, sibi cõparabant. Quãdiu uerò Le-
chus regnauerit, quid pręclari bello paceq; gesserit, quosq; liberos re
liquerit, nihil cõperti habemus. Aliquãdiu quidẽ posteri eius post eũ
regnasse ferũtur, ita ut natu maximus principatũ, cæteris libẽter con
cedentibus, obtineret: sed qui nã hi, quotq; sibi inuicem successerint, B
Bernardus Vapouius. donec stirps omnis deficeret, nõ liquet. Bernardus Vapouius, nescio
Lechi res gestæ. quẽ authorem secutus, uult, Lechũ aliquoties cum Germanis, secũdis
prælijs dimicasse, ac de regulo quodã singulari certamine uicto & in-
terfecto opima spolia retulisse: multas munitiones partim ui, partim
per deditionẽ cepisse: & ad Veserã seu Visurgim usq; imperium pro-
tulisse, & in eius fluminis ripa urbẽ condidisse, eiq; propter onus per-
Brema urbs condita. petui pręsidij Brzemię siue Bremæ nomẽ imposuisse. Posteritatẽ ue-
Brzemiæ. rò eius cẽtum quinquaginta fermè annis regnasse in Polonia, nẽpe ad
Lechi posteri quandiu regnarint. septingẽtesimũ ferè annũ à Christo nato: multaq; bella gesisse cũ Ger
manis, & alijs finitimis gẽtibus. Nã ea quæ sequũtur, è Saxone Gram
Sax. in Dania lib. 8. matico, & Alberto Crãtio paulùm immutata sumpsisse uidetur: nẽpe
maris quoq; fortunã Polonos tunc feliciter tẽtauisse. Instructa enim
Crant. in Vãd. classe, traiectoq; sinu Codano, siue Balthico, Rugiam, Fæoniã, & alias
Dani à Polonis bello petiti & uicti. quasdam insulas de Danis Polonos tunc cepisse, & cum ea gente ua-
rio marte terrestribus & naualibus prælijs dimicasse. Ad extremum
Syuardus rex Danorũ uictus à Vissimiro. duce Vissimiro, uno de Lechi posteris, Syuardum Danorum regem
nauali pugna insigni ab ijs profligatum, pulsumque, precario regni
partem sub annuo tributo recepisse, concessa Polonis Iutia Scaniaq;:
Vissimiria, quæ nunc Vismaria. filias uerò eius duas captiuas, alterã Noruegijs, alterã Germanis uen-
ditas: filiũ autẽ Iarmericum in obsidis loco asseruatũ esse. Inde Vissi-
Dantiscum, siue Gdanum. mirũ principem captiuis abũdantẽ, duas urbes maritimas citra mare
cõdidisse: & ex his alteram Vissimiriam de suo nomine, alteram Dan
tiscum,

A tiscum, siue Gdanum, à Danis deuictis, eoq; deductis appellasse: quæ
parua obscuraq; aliquandiu, ad eum splendorem postea peruenit, ut
sit celeberrimũ, & non solum Septentrionis & Occidentis, uerùm to
tius ferè orbis terrarũ copiosissimum, & omni genere mercium refer-
tissimum emporiũ, portu ac tribus oppidis permunitũ. Addit idem
Vapouius, Syuardum postea seruitutis impatientem, Vissimiro re-
bellasse, & in pugna occubuisse: filiũ uerò Iarmericum aliquanto pòst
è custodia elapsum, nouos motus in Dania concitasse, uerùm eos à Po
lonis tũc sedatos esse. Quo tempore autem Dani iugum Polonorum
penitus excusserint, non memorat Vapouius.

DVODECIM DVCES, SEV PALATINI.

CVM aũt stirps Lechi defecisset, Poloni comitijs de con-
stituẽda repub. Gnesnæ habitis, ad neminem unũ prin
cipatum deferunt: uel quòd in pari multorũ dignitate
uariarent sentẽtiæ, uel quòd monarchiæ ad tyrãnidem
(ut sunt res humanæ in deterius mutabiles) declinãtis “
pertæsi iam essent: Duodecim uerò ex omni procerũ numero, poten-
tes & spectatos in primis uiros, deligunt, qui siue nouo tunc populi
placito, siue usitato etiam sub principibus instituto, suæ quisq; regio-
ni, diuisa in totidem regiones tota Polonia, præessent: & Voieuodæ, *Voieuodæ, siue Palatini.*
hoc est, duces belli & copiarum, uernacula lingua dicerentur. His rei-
pub. in pace iuxtà ac in bello summam in commune mãdant. Et rectè
B quidẽ illi initio, eq; repub. initum magistratũ gessere, legesq; paucis-
simas & simplicissimas, ut rude illud ferebat seculũ, non in libris, neq;
in tabulis, sed in animis hominũ atq; in usu, perinde atq; Lycurgus a-
pud Lacedęmonios quondã, incidêre: quę instituta uerius, q̃ leges, di
xerimus. Sed pòst aliquanto ad ambitionẽ uersi, dum ex suo quisq; nu *Ambitio rerũpub. pestis.*
tu omnia geri uult, & rem priuatã potẽtiamq; suam augere studet, as-
sentari multitudini, eiusq; licentiã alere, suos quisq; per fas nefasq; de
fendere & euehere, terrori esse ijs quos beneuolẽtia sibi adiũgere non
posset: inde contentiones, simultates, & factiones deniq; è studijs par
tiũ exortæ: inde edicta & imperia ipsorũ uulgo negligi cœpta, rẽpub.
ab unius imperio ad paucorũ dominatũ dudum traductã, nec multo
pòst eò redactam ut rex iam sibi quisq; & lex esset, penè funditus euer
terũt. Quibus rebus cõmoti finitimi populi, Polonorum uim atq; po
tentiam dudum ueriti, & experti etiam, celatum bene ad eam diem ti-
more odium atq; dolorẽ in apertum proferendum, & armis uindican
dum, nomenq; Polonum delẽdum, uel affligendũ certè sibi esse existi-
marunt, tam luculẽta occasione sese offerente. Quandiu uerò horum
duodecim ducum imperium durauerit, nihil cõperti habemus. Man *Palatinorum dignitas.*
sit quidẽ deinceps etiam sub principibus & regibus, manetq; in hanc
diem is siue honor, siue magistratus: uerùm aliquãtum restricta pote-
state & iurisdictione, & ab ijs qui Latinè loqui uolũt, Palatini usurpã
tur: quo nomine à nobis quoq; deinceps appellabunẽ, habẽtq; ij prin
cipem secundũ episcopos in senatu regio locum. Cum aũt non ijdem

 perpetuò

perpetuò fines Poloniæ fuerint, ſed acciſi aliquãdo, rurſusq́ꝫ prolati A
ſint, ne regionum quidem eadem diſtinctio, nec idem Voieuodarum
ſiue Palatinorum numerus manſit.

CRACVS.

PERTAESI igitur malorũ Poloni, quę ſub duodecim Pa
latinorũ imperio agminatim ipſis incubuerãt, ad unius
principatũ reſpexere: & aliquid de guſtata libertate ipſi
» ſibi detrahere, quàm perire prorſus malebãt. Itaqꝫ con-
» uentu apud Gneſnã acto, poſt longam conſultationem

Cracus qui & cuias fuerit, & quo tempore.

una omnes ſententia ad Cracum principatum deferũt: quẽ noſtrates
quidẽ perperam Gracchum appellant, Romanumq́ꝫ exulem fuiſſe, &
ſupra quadringenteſimum, uel ut alij uolũt, quingenteſimum annum
ante Chriſtum natum apud Polonos regnaſſe, fabulãtur. Quo quidẽ
tempore, necdum Polonorũ gens extiterat: & incognitũ, ni fallor, ad-
huc erat apud Romanos Gracchorũ nomen. Ac ne ijs quidem tempo
ribus, in quę nos hunc Cracum conijcimus, aliquẽ de Gracchorum fa
milia ſuperfuiſſe, in Romana hiſtoria reperimus. Veriſimilius eſt igi-
tur, quod etiã Dlugoſſus ſentit, Polonos Polonũ potius, quàm exter-

700. an. post Christum natum.

num ſibi regẽ creaſſe. Ac Vapouius quidẽ, circa ſeptingẽteſimũ annũ
à Chriſto nato id factum eſſe uult: Hagecus uerò, paulò poſterius. fin
gitq́ꝫ idẽ, Lechi filiũ Cracũ ſiue Crocũ hũc fuiſſe. Verùm is neqꝫ hoc,
neqꝫ itẽ alia multa nobis probat. Siue autem Cracus unus de Voieuo
dis fuit, ſiue non, domicilium quidẽ habebat apud Viſtulam, tertiode B
cimo milliario à fontibus eius fluminis: uir cùm amicitijs, copijs & fa-
cultatibus potẽs, tũ prudẽtia, animi magnitudine, & iuſticię atqꝫ inte
gritatis opinione apud omnes gratioſus, ita ut ſolus rectè dilabentem

Cracus inuitus regnũ ſuſcepit.

rẽpub. ſuſtinere & recreare poſſe uideretur. Is multum diuq́ꝫ relucta
tus, eo ꝙ perdifficile eſſe uideret rempub. partim ciuiũ licentia & inte
» ſtinis diſsidijs perturbatam, partim externis bellis quaſſatã reſtituere
» & reficere: tandẽ precibus & cõtentione multitudinis, & charitate pa
trię uictus, reipub. curam ſuſcepit: hoſtes alios fœderibus, alios armis

Franci à Craco repulſi.

à ceruicibus patriæ remouit. in his Gallos, ut uolũt noſtrates pleriqꝫ
omnes, per Pannoniã ſeſe magnis copijs in Poloniã infundẽtes, profli
gat atqꝫ depellit. Vnde uerò hi Galli uenerint in has oras, inueſtigare
difficile eſt. Nã Scordiſci ac Taurici Gallorum populi, qui Mœſis mi
xti, ut author eſt Strabo, multo antè ad Iſtrum cõſederãt, iam à Roma
nis primùm, deinde à Gotis, & mox ab Hũnis deleti erãt. Boij quoqꝫ,
& ipſi Gallica gens, qui Boemiæ, quẽadmodum ſuperiore libro indi-
cauimus, nomen dedere, multo antè iam à Marcomãnis Germanis, &
hi porrò à Cichis, Polonorum cõſanguineis, uel pulſi, uel ſubacti erãt.
Nec per Pãnoniam certè ijs Polonos adoriri neceſſe fuiſſet. niſi fortè

Franci orientales.

Pipinus Caroli magni proauus.

eos Boemia pulſos, in Morauia uel extremis finibus Pãnonię cõſediſ-
ſe, & inde in Poloniã inuaſiſſe exiſtimãdũ eſt: aut certè credẽdũ eſt, e-
os Frãcos fuiſſe oriẽtales, quorũ regnũ Auſtraſiã & Bauariã cõplexũ,
ad Pãnoniã & Vngariã uſqꝫ pertinuiſſe fertur: apud quos per ea tẽpo
ra Pipi-

Blondus. Sabellicus.

A ra Pipinũ, Caroli magni proauũ, dominatũ eſſe, Blõdus & Sabellicus
memoriæ prodidere. Illud autẽ fortaſſe noſtris errãdi occaſionẽ præ-
buit, quòd ea gẽs, cũ Gallias ſubegiſſet & inſediſſet, priſcorum Gallo-
rum nomine etiã nunc à Latinis appelletur. Sed quicunqꝫ tandẽ ij fue

Cracus expeditionem fecit in Carinthiam.

re populi, qui tunc Poloniam bello uexauerũt, eos Cracus repreſsiſſe
memoratur. Vincentius etiã in Carinthiam eum expeditionem feciſſe
uult, ante ſuſceptũ principatum: indeq́ꝫ reuertentem, cum perſuaſiſſet
Polonis, ut ſub unius principatu, quàm ſine principe uiuere mallent,

Pacis ſtudia.

omniũ conſenſu principẽ factum eſſe. Deinde uerò Cracus pacatis fo
ris rebus, domi licentiã & audaciam perditorum coercuit: iudices pri

Cracouia condita.

uatarum controuerſiarum per loca cõſtituit: urbem in læua Viſtulæ
ripa in loco domicilij ſui cõdidit, ac de nomine ſuo Cracouiã appella-
uit: eiq́ꝫ arcẽ in colle Vauelo, Viſtula eum ab oppido tunc dirimente,

Regia Cracouiam trãſlata.

Cracouiæ laus.

felicibus auſpicijs ſuperædificauit: quã regni caput, Gneſna relicta, fe-
cit. Quę quidẽ urbs è paruis illius ſeculi initijs ſucceſſu temporum ad
eam, quã uidemus, amplitudinem & ſplẽdorem, principum poſterio-
rum habitatione & fauore peruenit, ut mœniũ ac turriũ firmitudine,
ædificiorũ publicorũ iuxtà ac priuatorum magnificẽtia, copia rerum
quæ non modò ad ſobriũ uictum cultumq́ꝫ corporis, uerùm etiam ad
luxum & uoluptatem requiruntur, deniqꝫ urbanitate & elegantia ci-
uium & incolarum, cum Germanicis & Italicis urbibus certet: inter
totius autem Septẽtrionis, nedum Poloniæ, urbes facilè principatum

Holophagus à Craco extinctus.

B teneat. Fertur etiam, immanem belluam, quam Holophagum uocãt,
in antro montis cui arx Cracouienſis ſuperimpoſita eſt, cubile haben
tem, & uiciniam omnem deuorandis pecudibus, iumentis & homini
bus uaſtantem, à Craco aſtu interemptam eſſe, cum corpora illi obij-
cienda, pice, ſulfure & fomite ſuccenſo infarciri iuſsiſſet, & ignis con-
ceptus uiſcera beluæ torruiſſet: quod neſcio an fabuloſum ſit. Antrũ
quidem in hanc uſqꝫ diem extat ſaxo exeſo profundum, quod ſpecum
Draconis uocant: quod tamen etiam natura ſic extitiſſe potuit. Cele-

Cracus an idẽ apud Boemos regnarit.

bri Craci fama moti cõſanguinei Polonorũ Cichi ſiue Boemi, ipſi quo
que ultrò principẽ ſibi eum aſciuerunt, uti Dlugoſſo & Vapouio pla-
cet. Tametſi Æneas Syluius, & Hagecus, nõ hunc, ſed alium Cracum
ſiue Crocũ tunc apud Boemos regnaſſe uolunt, & Crocouiã ſiue Cro

Crocouecia arx Boem.

Boemorũ principum genus.

couecíam arcem in Boemia cõdidiſſe: morientemq́ꝫ eo ferè tempore,
quo noſter regnare cœpit, tres filias reliquiſſe: è quibus una Libuſſa ſa
ga paternũ regnum ſuſceperit, aſſumpto ſibi in ſocietatẽ thori & prin
cipatus Præmiſlo ruſtico homine: quẽ miſsi ad hoc equites in ferrea
tabula, hoc eſt, in uomere prandentem repererãt: eorumq́ꝫ poſterita-
tem longa & perpetua ſucceſsione per multa ſecula Boemis præfuiſ-
ſe. Verùm ad noſtra reuertamur. Cracus cũ per multũ tempus bene

Craci monumentum.

& feliciter regnaſſet, obijt, & è conſpectu Cracouię ultra Viſtulam in
monte Laſſotino, aggeſto inſtar mõtis tumulo, quemadmodum man
dauerat ipſe, ſepultus eſt: extatq́ꝫ in hunc uſqꝫ diem is tumulus, haud
procul à delubro, quod diui Benedicti nomine appellatur.

LECHVS SECVNDVS.

Lechi parricidium et pœna.

CVRATO Craci funere, filius eius natu minor Lechus, maiorem, cui Craco nomen erat, per ſpeciem uenationis in ſyluas eductum, incautum occultè interimit: ac fortuito caſu eum periiſſe mentitus, ſimulatis lachrymis atque luctu honorificè ſepelit: principatum'que ſceleratè appetitum, qui maiori natu debebatur, ſublato illo ſuſcipit. Verùm aliquanto pòſt patefacto ſcelere, principatu deiectus, & in exilium actus eſt. Alij dolore & conſciẽtia patrati parricidij, cum dijs hominibusq; exoſus eſſet, domi eum contabuiſſe, nullis relictis liberis, aiunt. Vincentius, uiuente adhuc patre parricidium ab eo patratum, ſed mortuo demum patre, & iam ipſo regnante, ſcelus patefactum eſſe, memorat.

Vincentius.

VENDA.

TAM gratam autem atque iucundam ſui memoriam Cracus princeps apud Polonos reliquerat, ut utroque filio eius, quemadmodum iam commemorauimus, orbati, Vendæ filiæ ſuperſtiti, uirgini, principatum mandarent: ea ſpe ducti, quòd præſtantem aliquem & inclytum principem de externis regibus, aut principibus, coniugio eius inuitatum, habituros ſe eſſe exiſtimarent. Erat Venda uenuſtiſsima puella, ita ut meritò uendæ, hoc eſt, hami nomen ipſi inditum eſſe uideretur: quòd quaſi piſces hamo, ſpecie eius contemplantes caperentur. Nec ſanè fefelliſſet Polonos opinio, niſi per Vendam ſtetiſſet. Nam Ritigerus (Rito garum ferè noſtri uocant) illuſtris & potẽs ea tempeſtate in Teuthonibus finitimis ſiue Germanis (apud quos in uſu eſt etiamnum Rutigeri, ſeu Ritigeri nomẽ) princeps, miſsis oratoribus coniugiũ eius petiuit. At illa excelſi & minimè muliebris animi uirago, facũdaq; iuxtà ac prudẽs, negare ſe cuiquã nupturã: principem, quàm principis uxorem eſſe malle. Indignè repulſam illã Ritigerus ferre: orare iterũ atq; iterũ, & minas adijcere. Vbi fruſtra ſe omnia tentare uidet, coacto ingenti exercitu, armis negatũ coniugium atq; principatum cõtemptu muliebris imperij perſequi ſtatuit. Nec ſegnius Vẽda cum expeditis ſuorum copijs aduenięti hoſti ad fines regni ſui occurrit. Miſcere rurſus Ritigerus preces atq; minas. Exprobrare illa armato importunã libidinẽ. Renũciant oratores duci ſuo eximiã puellæ pulchritudinẽ & ſapientiã, & animũ ad belli dimicationẽ quàm ad nuptias paratiorem, ad hęc permagnas & inſtructiſsimas armatorũ copias. Quibus auditis, labaſcere Teuthonũ animi: monere & orare ducẽ ſuũ, ne ſeſe exercitumq; ſuũ, propter intempeſtiuũ amorem, atq; cupiditatem ſuam, tam turpiter cõijciat in periculũ. Inglorium eſſe uiro cum fœmina certamen, etiamſi exploratam habeat uictoriam. Ni deſinat, relicturos ſe eum, domumq; ſignis conuerſis reuerſuros. Ille ubi omnibus tẽtatis, obſtinatos ſuorum animos, & à prælij dimicatione alienos eſſe uidet, cùm amoris impatientia, tum ignominiæ conſcientia, quòd à muliere ſine ullo prælio uictus eſſe uideretur, mortem ſibi cõſciuit. Teuthones ictis cum Venda fœderibus, finibus Polonię deceſſerunt. Hæc ita magno conſenſu à noſtris prodita ſunt. Quæ'nam autẽ illa gens Teuthonum fuerit, nihil comperti habemus. Marcomannos ſiue Morauos, uel Saxonas certè fuiſſe, ſuſpicari nihil fortaſsis prohibet. Hagecus Pruſſos fuiſſe ſcribit. Lętata hoc ſucceſſu Venda, ouans Cracouiã inuehitur: mactatisq; quamplurimis uictimis, ad extremum ipſa dijs patrijs ſolenni ritu ſeſe deuouet, ac de ponte in profluentem Viſtulæ, ne quis aduerſus caſus felicitatem eius contaminaret, proijcit. Proceres inuentum cadauer eius, uno ab urbe milliario editiore loco è conſpectu urbis ſupra amnem Dlubniam ſepeliunt, aggeſto itidem ut patri tumulo. Indeq; ſubiacens pagus Mogilæ, hoc eſt, tumuli nomen adeptus, adhuc retinet.

Vendæ etymologia.

Ritigerus dux Vendæ coniugium ambit.

Teuthonicum bellum.

Ritigeri interitus.

Vendæ uirilis animus & mors.

Dlubnia flumen.

Mogilæ.

DVODECIM PALATINI ITERVM.

POST Vendæ obitum, cũ nemo Regię ſtirpis ſupereſſet, cõmutata rurſus reipub. forma, à duodecim ducibus, uel Palatinis iterũ Polonia cuncta militiæ domiq; adminiſtrata eſſe fertur aliquãdiu: donec ex huiuſmodi euẽtu rurſus ad unũ principatus delatus eſt. Vincẽtius memorat, Alexandrũ magnũ regem Macedonũ legatos miſiſſe ad Polonos, qui tributũ ab ea gente exigerẽt: eos cũ Poloni uiuos excoriaſſent, cutesq; auro pariter & herbis infartas ipſi remiſiſſent, Alexandrum indignatũ, permagnas copias in Poloniã immiſiſſe: à quibus cũ ea crudeliter uexaretur, uaſtareturq;, Poloniq; ſua defenſuri occurriſſent, & aliquoties profligati animos deſponderẽt, hominẽ quẽdam plebeiũ & aurificẽ, Pręmislum nomine, coadunata aliquanta manu uoluntariorũ militũ, huiuſmodi arte hoſtem circumueniſſe: nempe galeas & clipeos eũ è tenerioribus arborum corticibus & quauis alia materia magno numero fabricari curaſſe, eaq; partim felle, partim lithargyrio extrinſecus illita, noctu, è conſpectu hoſtiliũ caſtrorũ in extrema ſylua truncis arborũ, arbuſtis & ramis terræ infixis impoſuiſſe uel appendiſſe, ad exorientẽ ſolẽ obuerſa, ita ut repercuſſu radiorũ ſolis armati exercitus ſpeciẽ eminus in ſpectantibus exhiberent. Id conſpicatos hoſtes, paucos tumultuariè correptis armis, contẽptu ſæpe uicti fugatiq; à ſe hoſtis, quaſi ad certam prædam procurriſſe: & quoniã noſtri interea galeas & clipeos ſummouerant, ſiue combuſſerant, fugere creditos eſſe: ibi illos, cum longius in ſyluas fugientes Polonos perſequi inſtituiſſent, in præparatas à Præmislo inſidias præcipitatos, & conciſos eſſe. Polonos deinde cæſorum armis indutos, ad caſtra hoſtilia contẽdiſſe, & pro ſocijs atq; cõmilitonib. habitos, in imparatos & nec opinãtes impetum feciſſe, magnamq; ſtragẽ edidiſſe. ad extremũ re animaduerſa, hoſtes in fugã ſeſe effudiſſe: omni rerũ copia referta caſtra noſtris diripiẽda reliquiſſe, & inglorios Polonia exceſsiſſe. Ita quidẽ ferè Vincẽtius. Verùm Dlugoſſo id nõ probat. Itaq; nõ Alexandrum, quẽ nos quoq; multis ſeculis hęc tẽpora pręceſsiſſe ſuperius attigimus, ſed Pãnonas et Morauos, is ab hoc Pręmislo, hoc ipſo quẽ modò retulimus

Alexandri Macedonis bellũ cum Polonis fabuloſum.

Præmislus aurifex magni animi.

Stratagema.

Pannones & Moraui à Polonis pulſi.

euentu, atq; etiã stratagemate profligatos & eiectos esse refert: præter, quod uult is, exercitū hostilem, cum Polonos, qui sese ostentarat, nō reperisset, ad castra reuersum esse, securūq; liberius genio indulsisse: Præmislū deinde prima noctis uigilia è syluis prouolantē, crapula somnoq; stratos adortum esse. Sed uerisimilius futurū erat, si galeis illis & clipeis de nocte suspensis, relictisq; ibidē paucis hominibus, qui sub exortū solis clamore sublato, tubarumq; ac tympanorū sonitu, & galearū clipeorūq; illorū assimulatorū agitatione, exercitus aduētantis speciē hostibus præberēt, Præmislus cū reliquis copijs diuersa parte in castra hostium impetū fecisset, eosq; ancipiti periculo perterrefactos in fugā uertisset. Sed utut gesta res est, illud quidē conuenit, arte ac dolo hostes illos à Præmislo deuictos & pulsos esse. Qui nam autē hostes illi fuerint, Dlugosso quàm Vincentio libentius assentimur: nisi quod non explicat is, qui nam ij Pannones fuerint. Nos, Vngaros, qui è Sarmatia Asiatica, ut superiori libro indicauimus, egressi, Pannoniam tunc iterum occuparant, fuisse existimamus: eisq; Morauos, utpote uictoribus uictos, militasse. In illa quidem tempora Præmisli huius principatus incidere uidetur, nempe post septingētesimum & quinquagesimum uel sexagesimum annum à Christo nato.

Vngari è Sarmatia Asiatica uenientes Pannoniam occuparunt.

760 anni.

PRAEMISLVS, SIVE LESCVS PRIMVS.

OB TAM præclarū igitur facinus atq; meritū in rēpub. Præmislus omniū acclamationibus princeps renunciatur: & blandū Lesci nomē, gratiosum apud Polonos, ob Lechi cōditoris memoriā, oblatū accipit. Quanq; Vincētius Lesticū, ab astu uult appellatū fuisse. Post susceptū principatū, nullū Lesci huius insigne factū, quod ad laudē uel uituperiū pertineat, memoratur: nisi quòd in pace una illa uictoria sibi suisq; parta, moderatū in suos gessit principatum. Nec ausus est quisq; eo uiuēte Poloniæ fines infestare. Quamdiu uerò regnauerit, ubi, quaq; morte absumptus sit, non constat. Liberos quidem post se nullos reliquisse fertur.

Lestici etymon.

LESCVS SECVNDVS.

PRAEMISLO, siue Lesco eius nominis primo uita defūcto, exoritē noua de principatu cōtentio. Cūq; nullus appareret neq; modus, neq; finis, multis ambientibus, neq; quoquam eorum alium sibi præferri patiēte, placuit rem fortunæ cōmittere: indictoq; ad certā diem maculosorū equorū cursu, qui primus ad metā peruenisset, eius dominus ut princeps esset cūctæ Poloniæ. Figitur meta apud Prandinicū amnē, in aperta planicie ad Septentrionalē plagā Cracouiæ. Status curriculo dies adest: effunditur ad spectaculū ingēs hominū multitudo, uaria studia: sollicita omniū, quem det euentum fortuna, expectatio. Consident delecti iudices, & munerarij, dant signum certaminis. Ibi Lescus quispiam, procerum & competitorum unus, cum stadium uafro consilio stratis clàm in sabulo ferreis hexagonis, siue stylis cæcis, quibus currentium equorum pedes læderentur, impediuisset, ipse obliquo & minimè impedito

Prandinicus fluuius.

Cursus equorū de principatu.

Styli cæci.

dito tramite primus, cæterorū equis in cursu offendētibus ac cespitātibus, ad metā peruenit. Munierat is etiā equi sui calces ferreis soleis, ut ne offenderet in stylis, si fortè cū impetu currēs in eos incidisset, cū omnes omnium aliorū equi de more illius temporis soleas nullas haberēt. Rei prorsus ignaris & miraculo attonitis omnibus, & iā uictorem atq; principē diuinitùs sibi oblatum Lescū cōclamantibus, techna deprehenditur. protrahitur Lescus in mediū: conuincitur: damnatur: concerpitur. Notarant commentum illud impediti curriculi duo quidam iuuenes tenues & obscuri. Cum enim, nemine etiamdum præsente, in stadio illo pedestri cursu fortè certarent, ioco principatū inter se pacti, offendunt in stylis: subsistunt: inuestigāt rem curiosius: notant tramitem stylis uacuum. Eorū alter, equitibus à carceribus procurrētibus, procurrit & ipse pedester noto iam sibi tramite, omnibus effuso risu eum prosequētibus. Omnium uerò equis, cū ad stylos uentū esset, ita ut par erat, cespitātibus, iuuenis ille pedester primus post doli fabricatorē ad metā peruenit. Eum igitur, Lesco interfecto, principem populus omnis salutat: & ne quid ad authoritatē ac maiestatē ipsi desit, Lescus cōmutato nomine appellatur. Atq; is cū tam insperato euentu rei mirabundus atq; dubitabundus principatū suscepisset, sedulò dedit operā, ne tanto munere indignus iudicaretur: nec modò repressit finitimorum uim & incursiones, sed quibusdam etiam populis ultrò bellum intulit. Quantū uerò ocij dabatur ipsi à bellis & ferijs reipub. negocijs, in exercenda militari uirtute atq; disciplina ferè consumere: uarios ludos & certamina equitibus pariter & peditibus indicere: certantibus honorifica præmia proponere: ipse arbiter atq; iudex præsidere, & pro meritis quenq; collaudare. Fuit autē in hospites splendidus & munificus: in suos cùm uirtute aliqua præstantes, tū egestate pressos liberalis: ita ut egere ipse mallet, quàm tristem aliquē à se dimittere: adeuntibus facilis & comis: eorū qui potētiorum ui & iniurijs premebātur, acer uindex. In uictu cultuq; corporis singulari parsimonia: rudibus & crassis pannis aulæorū loco utēs: nisi si quādo in publico dare aliquid splendori atq; maiestati principatus, maximè propter externos homines, cogebatur. Quin ibi quoq; crassos pannos, quib. ante adeptū principatū usus esset, ob oculos poni sibi iubebat, quibus admoneretur assiduò fortunæ suæ pristinæ, & unde ad tantū honoris fastigiū euectus esset. Quod nō absimile est illi, quod de Agathocle Siculorū tyranno memoratur: quē, ꝙ figulo patre natus esset, fictilia inter aurea uasa apponere in mēsa solitum esse ferūt. Ab ebrietate uerò Lescus maiorē in modū abhorrebat, quòd pecudis ꝙ hominis similiorē esse ebriū hominē iudicaret. His moribus & hac moderatione animi quam diu, quibusq; rerū successibus regnauerit, & quomodo uita defunctus sit, itidē atq; alia illius temporis, incertū est: nisi forte ad hūc Lescum pertinere existimandum est id, quod Dlugossus Martinū Gallū memoriæ prodidisse refert, Lechū, seu Lechonem, ut scribit ille, principem, in prælio cū Carolo, Caroli magni imperatoris Rom,

Lescus arte uictor, deprehensa fraude truci datur.

Principatum obscurus homo fortuitu adeptus est.

Lesci studia in pace & in bello.

Certamina militaria.

Mores digni principe.

Pristinæ fortunæ memoria.

Agathocles Siculorum tyrannus.

Sobrietas.

Lesci mors.

Mart. Gallus.

Caroli magni bellum cum Polonis.

A Rom.filio notho,quem pater cõtra Polonos & Boemos,Saxoniã bel-
lo uexãtes,cum exercitu miſerat,occubuiſſe: idꝗ actũ eſſe anno quar-
to uel quinto poſt octingenteſimũ à Chriſto ſeruatore noſtro nato,
translato iam ad Francos & Germanos Occidẽtis imperio.Quanquã
Blondus Foroliuienſis,& Sabellicus,Leonẽ Boemorum ducẽ ab hoc
Carolo interfectum eſſe ſcribũt.Sed nullum per ea tempora Leonem
apud Boemos regnaſſe cõperio:ne Lechonem quidẽ.Apud Polonos
Leſcus regnauit: quẽ Gallus & H. Mutius Lechonẽ, cæteri Leonem
uocant. Facilis eſt autẽ Lechonis in Leonem cõmutatio. Tametſi ni-
hil uetat credere, Polonis pariter & Boemis eũ præfuiſſe. Tam Dlu-
goſſus autẽ cum ſuo Gallico,quàm Blondus & Sabellicus, Carolũ eo
bello Poloniæ fines depopulatũ, repreſsis modò hoſtibus,citò ad pa
trem reuertiſſe,memorant. Eginhartus, qui Caroli magni uitã cõſcri
pſit,eumꝗ dominum ac nutritorem ſuum appellat, Polonorum qui-
dem nuſquã meminit : ſed omnes barbaras ac feras nationes, quæ in-
tra Rhenũ ac Viſtulam fluuios,Oceanumꝗ & Danubium poſitę,lin
gua quidẽ penè ſimiles,morib. uerò atꝗ habitu ualde diſsimiles,Ger
maniam incolunt,ita perdomuiſſe Carolum ſcribit,ut eas tributarias
effecerit.Sabellicus uerò,Slauorum,Polonorũ, & Boemorũ legatos
Aquiſgranum cũ ampliſsimis muneribus ad hũc ipſum Carolũ uenif-
ſe refert,ut pax ſibi cũ Gallis(quos equidẽ Francos fuiſſe crediderim)
incolumis maneret. Verùm de his ſententiã noſtrã ſtatim aperiemus.

804.ann. Imperium ad Francos tranſlatum.

Blond. Dec. 2. lib. 1. Sabell.

H. Mutius de Germ. lib. 9.

Eginhartus in uita Caroli magni.

Sabell. Ennea. 8. lib. 9.

B

LESCVS TERTIVS.

LESCO huic è rebus humanis ſublato, unicus filius, e-
iuſdem nominis,ſucceſsit, nõ degener à paternis uirtu
tibus:qui ita ſe geſsit in principatu bello paceꝗ,ut pa-
trem non adæquare modò, ſed ſuperare etiam uidere-
tur.Multa hic cum finitimis, qui nouitate & humilita-
te generis eius deſpecta, nouos ciebant motus,bella geſsit : eosꝗ uel
perdomuit,uel ad officiũ reuocauit:Slauis conſanguineis Polonorũ,
Pannoniam tunc imperio tenentibus, ut uult Dlugoſſus,& cum oriẽ
tis atꝗ occidentis imperatoribus bellum gerẽtibus, rogatus, auxilio
affuit aliquoties, collatisꝗ ſignis cum utroꝗ hoſte proſperè dimica-
uit.Nec tamen is memorat,quínã hi fuerint imperatores.Fabulosius
etiam id eſt,quod ſcribit Vincẽtius,C.Iulium Cęſarẽ tribus pręlijs ab
hoc Leſco ſuperatum, ſororẽ ſuam Iuliã in matrimonium ei collocaſ-
ſe:Craſſum item Romanum cum exercitu ab eo deletum eſſe. Magis
conſentaneum eſt rationi temporum,Leſcum ſuperiorem quidẽ, Vn
garis & Slauis promiſcuè Pannonias tunc incolentibus,contra Caro
lum magnũ,paulo antè quàm Imperatoris Romani titulũ, Pontificis
maximi beneficio,adeptus eſt, octo annis in Pannonia bellũ gerentẽ
pręſtò fuiſſe,& nonnunquã bene rem geſsiſſe: ad extremum uerò de-
bellatis Vngaris,propter latã illis opem,uel infeſtatam,ut uult Blon-
dus,Saxoniam,à Carolo Caroli eiuſdẽ filio bello petitum, cõmiſſoꝗ
pręlio interfectum eſſe:Albiꝗ & Salæ fluuijs,quod idẽ Blondus me-
morat,

Poloni cum imperatoribus Rom. bella geſſere.

Vincentius.

Caroli magni bellum contra Polonos.

A morat,impoſita præſidia. Tum demum autem illud accidiſſe, quod è
Sabellico ſuperius memorauimus,ut filius interfecti,de quo nunc agi
mus, legationem Aquiſgranum ad Carolum patrẽ de pace mitteret:
& quidẽ cum muneribus:eaꝗ munera tributi nomine ab Eginharto,
Carolum ſuum ornante,appellata eſſe. Poſterius quidẽ certè hoc bel-
lum cõtra Boemos ſiue Polonos,quàm illud cõtra Pannonios & Vn-
garos à Carolo magno geſtum eſſe, ab ijs qui res geſtas eius quoquo
modo attigerunt, memoratur. Ante Carolum uerò trecentis plus mi
nus annis uacauit Occidentis imperium. Orientis quidem imperato-
res,nullũ per hæc tempora bellum in Pannonia geſsiſſe reperio.Cum
Bulgaris geſſerunt & antè,& póſt etiam,ſed in Thracia:ac nõ inferen
tes,ſed illatũ depellentes.Quãquam Nicephorũ imperatorẽ in Mœ-
ſia contra Bulgaros bellũ gerentem,uictum & interfectum eſſe huius
Caroli tẽpore,reperio. Sed Bulgaria quoꝗ & Mœſia longiſsimè tũc
aberat à finibus Polonię,partim Vngaris,partim Ruſsis & Valachis
ſiue Moldauis magna terrarum intercapedine interiectis, ita ut diffi-
culter eò auxiliares copiæ à Polonis tranſmitti potuerint. Verùm pe-
nes lectorem eſto horũ iudiciũ. Suſcepit autẽ Leſcus hic liberos ma-
res,ex legitima quidẽ uxore Popielũ:è cõcubinis uerò Boleslaum,Ca
zimirum, Vuladislaum, Vuratislaum, Otam,Baruinũ ſiue Barnimũ,
Pribislaum,Præmislũ,Iaxam,Semianũ,Ziemouitum,Ziemomyslũ,
Bogdalum,Spicigneuũ,Spicimirũ, Sbigneum,Sobeslaũ, Viſsimirũ,

Legatio Polonorum ad Carolum magnũ.

Imperium occidẽtis quamdiu uacauerit.

Bulgarorũ bella cum Imperatoribus.

Nicephorus imp. à Bulgaris occiſus.

Sabell. Ennea. 8. lib. 9.

Bulgariæ ſitus.

Leſci filij.

B Cieſsimirũ,& Vislaum.Ex his Popielum in ſpẽ principatus liberali-
ter educatum,ſucceſſorẽ ſibi uiuens deſignauit: cæteris ſacramẽto, ut
Popielo pareãt, adactis, occidentalẽ & maritimam oram omnẽ inter
Albim & Habelã fluuios,quẽadmodũ Dlugoſſus prodidit,ad Ocea-
nũ & Germaniã ſpectantẽ, inter eos partitus eſt. Tametſi Habela qui
ſit,cõpertum nõ habemus.Niſi fortè is eſt Bola,è lacu quodã in Viſtu
lam ab Occidẽte influens,qui ducatũ Stolpenſem,niſi fallor,à Pome-
rania regia quadãtenus diuidit.Et Boleslao quidẽ natu maximo,Bar-
uino ſiue Barnimo,atꝗ Bogdalo Pomerania,quaſi tu maritimã dicas,
obtigit:Cazimiro & Vuladislao Caſſubia:Iaxæ & Semiano Serbia ſi
ue Sorabia,& Vuratislao Rania ſiue Rugia,quę nunc Myſnia eſt:Pri
bislao,Cieſsimiro, & Otæ Ditiuonia,quæ nunc à noſtris Luſatia, ab
alijs Luſitia dicitũ:Pręmislo,Ziemouito,& Ziemomislo ea quę nunc
Marchia Brandeburgẽſis, à metropoli Brandeburgo, quæ à noſtris
Sgorelecia uocata fuit.Reliquis reliqua eius orę.In quib. Vislaus Me
zibozum arcẽ, quam nunc Meideburgum ſiue Magdeburgũ uocãt:
Sobeslaus Dale, quod Dalẽburgũ: Viſsimirus in litore Oceani Viſ-
ſimiriam,quæ antiquũ nomen in Viſmariã à Teuthonibus deflexum
retinet,condiderũt.Quanꝗ de Viſmaria uariat Vapouius.nũc enim
ab hoc Viſsimiro:nũc à quodã eiuſdẽ nominis,de Lechi poſteris,mul
to antè uult eã eſſe cõditam,ut nos quoꝗ in Lecho indicauimus.Ali-
as præterea cõplures arces & oppida ijdẽ duces poſteriꝗ eorũ ædifi-
carũt,& uernaculis ſuis uocabulis appellarũt. De quib. ſunt : Brema,
ut uult

Leſcus ſucceſſorem ſibi deſignauit Popielum filium.

Poloniæ diuiſio.

Pomerania.

Caſſubia.

Serbia.

Rugia.

Ditiuonia, ſiue Luſacia.

Sgorelecia, ſiue Brandeburgenſis.

Magdeburgũ urbs.

Dalemburgũ

Viſmaria.

Brema. ut uult Dlugoſſus,in confinio Friſiorum & Veſtualorũ (tametſi Va- A
pouius à Lecho primo eã cõditam eſſe prodidit:)Luna, quã Germa-
Luneburgum. ni Luneburgum uocãt,à reſplendẽtia:Bucouicia,quę à Germanis Lu
Lubeca. beca uocatur,apud Slauos uerò accolas antiquũ nomẽ etiamnum re-
Bacchiborũ. tinet:tametſi Lubecæ quoq; nomẽ Slauicã etymologiam redolet.Bac
Zuerinum. chiborum: Zuerinũ: Lubouia ſiue Lucouia,Germani Mechelburgũ
Mechelburgũ. à Mikelo conditore:eiuſq; oræ duces Mechelburgenſes, nõnulli Ma
Vrbes Poloni- gnopolenſes,ineptè compoſito uocabulo dicũt.item Roſtocũ, Ver-
cæ,ſeu Venedi la,Suanouum,Oſtrouũ,Ceſsinum, Marlouũ,Bolelum, Trebeſſouũ,
cæ. Vologoſſum, Ciaſni , Volynecia, Dyminũ, Lenzinum, Ilouũ, Stari-
Alb.Crant. gradum,quod poſtea Germani Aldemburgũ dixere: addit Crantius
Poloniæ occi- Vinetam & Iulinum.quæ oẽs fuere Polonorum coloniæ.Et ſubactæ
dentalis fines, quidẽ atq; poſſeſſæ ſunt regiones illæ poſteriori tẽpore à Francis, Sa
quãdo et à qui xonibus,Turingis,Friſijs,Veſtualis & Holãdis, Teuthonũ populis,
bus acciſi. ſiue per ignauiã poſteriorũ principũ Poloniæ, ſiue per cõniuentiam,
cum duces earũ, Leſci huius nepotes, ab imperio principũ Poloniæ,
Eginhartus in quemadmodũ dicemus inferius,deſciuiſſent. Quanquã Eginhartus,
uita Caroli. cuius dudũ mentionẽ fecimus, iã inde à Carolo magno Slauos Viul-
ſos ſiue Velatabos, auſtrale litus ſinus Codani ſiue maris Germanici
tenentes,una expeditione ita cõtuſos ac domitos eſſe perhibet,ut de-
inceps imperata facere nõ renuerẽt. Verùm idẽ paulo pòſt ſcribit,Sa
Blond. Dec.2. lã fluuiũ Turingos à Sorabis,qui & ipſi Slaui erãt,diuidere.Blondus
lib.1. addit,& Bonfinius,eo ipſo tẽpore Albi & Salæ fluuijs præſidia con- B
Bonf.Dec.1. tra Sorbiẽſes Slauos(ſic ille Serbos uel Sorabos uocat) à Carolo,Ca-
li.9.hiſt. Vng. roli huius magni filio, uiuẽte patre impoſita eſſe. Vitichindus quoq;
Vitich.de geſt. longè recentior,bella quædam cũ Slauis eius oræ à Francis, Turingis
Sax.lib.1.& 2. & Saxonibus geſta cõmemorat:itemq; Crantius & H. Mutius:ita ut
Crant.in Van- ij à Carolo magno debellari cœpti,longè pòſt partim à ſucceſſoribus
dal. H.Mut.de eius imperatoribus & regibus,partim ab alijs ducib. & populis Ger-
Germ. manorum paulatim ſubacti eſſe uideantur. Pagos quidem atq; uicos
complures Slaui in tractu illo maritimo etiamnum colunt, communi
Slauicæ linguæ cum Polonis lingua,quãuis Teuthonicæ admixtione corrupta,uten-
uſus. tes.Sed ad inſtitutum reuertamur. Leſcus igitur cũ ita inter filios im-
perium diuiſiſſet,uita pariter atq; principatu defunctus eſt.

POPIELVS SENIOR.

SVSCEPIT deſtinatum à patre principatũ Popielus,proce
ribus pariter atq; fratribus aſſentiẽtibus,patris auiq; diſsi
Popieli inge- milis,ignauus atq; timidus. Itaq; nihil is præclari in princi
nium. patu geſsiſſe memoratur. Regiã quidẽ & domiciliũ ſuum
Regia rurſus Cracouia Gneſnã primùm retulit, indeq; nõ multo pòſt Cruſuiciam
translata, trãſtulit (cum eam arcem in planicie ad lacum Goplum, & inter palu
Cruſuicia. des,in ea ora quæ Cuiauia dicitur,ipſe condidiſſet) uel quòd monta-
Cracouiæ næ regionis , in qua ſita eſt Cracouia, pertæſus, apertis campis dele-
ſitus. ctaretur: uel quòd ab Vngaris & Ruſsis ferocibus populis longius, à
fratribus uerò propius abeſſe, tutius ſibi fore exiſtimaret. Iuuenili ad-
huc

A huc ætate, cum aliquot annos regnaſſet, in morbum incidit: & priuſ-
quam fratres fratrem uiſitaturi aduenirent, obijt. Fertur autem ſubin-
de ſolitus eſſe murium deuorationem ſibi ſuiſq; imprecari:quo malo fi
lius eius,ut mox dicemus,abſumptus eſt.

POPIELVS IVNIOR.

PERACTO ſolẽni ritu Popieli funere, filius eius eiuſdem
nominis impubes etiãtum,principatui cõcordi patruo-
rum procerumq; uolũtate inauguratur, omnibus ſubie
ctionẽ ipſi interpoſito iureiurando promittentibus.Pu *Tutores prin-*
pilli tutela,reiq; publicæ adminiſtratio, delectis aliquot *cipis.*
de numero patruorũ,qui maximè idonei uidebãtur,mãdatur. In regia
ij ſedulò & ad latus principis eſſe, cauſas & cõtrouerſias cognoſcere ac
diſceptare : nec ulla in parte deeſſe reipub. quoad princeps ipſe per ſe
publica munera obire poſſet,ſiue adeò donec regi ſe illorũ cõſilijs paſ- *Iuuenilia ſtu-*
ſus eſt. Nã cũ is pubertatẽ attigiſſet,quæ maximè lubrica & ꝓcliuis ad *dia & conſilia.*
licentiã uoluptateſq; ætas eſt,ſuo iã arbitratu uiuere:patruorũ monita
aſpernari: cũ æqualibus cõſilia capere:conuiuia cõpotationeſq; largio
res cum ijſdẽ frequẽtare:in luſtris,& in choreis,luſibus & amplexibus
puellarũ pernoctare:deinde crapulę ſtupriq; plenus ad multã diẽ ſter-
tere,rẽpub.iudicia, & querimonias hominũ negligere. Ad res agẽdas
ineptus,ingenio nullo,ſtipes,caudexq;:indeq; omnibus iam erat deſpi
cabilis, ita ut Choſtek uulgò per cõtemptũ appellaretur,cũ diſſolutos *Choſtek.*
B & perditos mores eius deformis facies , rarus in capite & in barba pi-
lus,quales ferè laſciui ſunt,magis etiã deformaret. Capiunt patrui cũ a-
lijs proceribus cõſiliũ, quonã modo tã diſſoluta illa principis ſui uita,
tamq; profligata licẽtia refrenaret:uxorem ei dãt elegãti forma puellã,
Teuthonici principis cuiuſdã filiam. Et uidebatur ſanè mulier auara &
ambitioſa mariti uitam ad meliorem frugem reductura,torporemq; i-
gnauo excuſſura. Sed res aliter cecidit:nimirũ,ut nihil ille de flagitijs &
nequitia ſua remitteret: quibus uerò uitijs antea caruiſſet,uxoris cõſue
tudine ea ſibi adiũgeret. Nam & auarior factus,decreta,honores,atq; *Auaritia & ty*
magiſtratus uẽdebat:&,cum uirtute ac dignitate non poſſet,quotidia *rannis.*
norum peccatorum ſuorum ſibi conſcius,faſtu & crudelitate principa
tum ſibi ſtabilire:& metui à ſuis uolebat,cũ amari nõ mereretur. Atq; *Mulicbris im-*
hæc omnia uxore & impellente,& ſequeſtra faciebat. quę deguſtata ſe *probitas.*
mel dominatus atq; lucri dulcedine,deſpectaq; uiri inertia,muliebri a-
ſtu imperium omne ad ſe trãſtulerat:maximè cum duobus filijs Lecho
& Popielo aucta, mollem uiri animũ amore ſui penitus adſtrictum te-
neret,& firmũ perpetuumq; apud Polonos dominatum ſuũ fore,ſibi
perſuaderet. Vnus obſtabat ſcrupulus , patruorum uiri ſui gratia, &
authoritas apud multitudinem,integritate uitæ,grauitate morum, &
prudentia collecta. Hos metuebat:hos iam blandius admonentes,iam
liberius obiurgantes oderat:horum tacitam etiam conſcientiam per- *Muliebre con-*
timeſcebat . Itaque uiro eos quàm maximè poteſt ſuſpectos & inui- *ſilium atrox.*

 ſos,

ſos,cõfictis etiam criminibus,reddit:perſuadet,illis uiuis & incolumi- A
bus,principatũ ipſi certũ firmũq; eſſe nõ poſſe. Quẽ ſi retinere ipſe uel
let,& liberis ſuis relinquere,tolleret patruos de medio. Si ipſe animi ſa
tis ad id facinus nõ haberet,ſibi mãdaret eã prouinciã: illos armis atq;
uiribus,ſe dolis inſtructiorẽ eſſe. Cõfecturã ſe negociũ ſine ulla popu-
li offenſione,ſiue adeò ſuſpicione. Quibus dictis,facilè ægrũ atq; timi-
dũ uiri animũ in deteriorẽ partẽ impulit. Initur necãdorũ illorũ ratio.
Grauẽ & periculoſum morbũ princeps ſimulat:patruos neci deſtina-
tos acciri eius nomine uxor iubet. cõueniũt ſine mora: circũſtant mœ-
ſti ęgrotũ principẽ:conſolãtur. Ille morbi magnitudinẽ gemitu aſsimu
labat:adeſſe uitæ ſuę finẽ,diuinitùs ſibi indicatũ: uxorẽ paruosq; filios
illorũ tutelæ fideiq; etiã atq; etiã cõmendabat. Cõpletur muliebribus
eiulatibus,plãctibus & lamẽtis regia:parãtur funebres exequię,ipſo iu
bẽte principe. Abſumpto in his die,cũ iã ad occaſum ſol tenderet,prin
ceps patruos quaſi moribũdus iã dimiſſurus, nomine queq; blãdè cõ-
pellat,& in ſignũ amoris & beneuolẽtię ſuæ erga ipſos,circũferri medi
catũ poculũ,paratũ ad eã rem,iubet:pręguſtare ſe ſimulat:cęterùm ſpu
mã tantũ à medio extãtẽ halitu difflat, potũ ne extremis quidẽ labiis at
tingit. Cũ omnes bibiſſent ordine,fingit ſomno ſe premi,& uelle quie-
ſcere. Diſcedũt illi,reuerẽter ſalutato principe. Cõceptũ pręcordiis ue
nenũ uitalia mẽbra occupat. Nec mora,de ſtatu mẽtis dimoti, & furen
tes maximo cũ cruciatu cadũt et exanimañt. Ibi mulier re ſtatim per ex-
ploratores nũciata,cadauera inſepulta ꝓiici mãdat. Inſidiatos eos uitę B
neceſſarii & bene merẽtis principis: iuſta & euidẽti deorũ immortaliũ
uindicta percuſſos,repẽtè periiſſe,diuulgat. Quanquã aũt liuores cor-
porũ,& effuſa ruptis præcordiis uiſcera,manifeſtum ueneni indiciũ fa
ciebãt:nemo tamen indignũ optimorũ principũ interitũ apertè deplo
rare auſus eſt,metu tyrãni nõ amplius morbũ mortẽq; ſimulantis. Sed
nõ ſinit inulta eſſe diu diuinũ numẽ ſcelera. Nã ex cadaueribus putreſa
ctis enati mures inuſitatę magnitudinis,impiũ parricidã cũ ſcelerata u-
xore atq; liberis fugientẽ quoquò uerſus per aquã flãmamq; perſequũ
tur: nec clauſtra proſunt,aut abigentiũ ſatellitũ præſidia. Ad extremũ
diffugiẽtibus omnib. abſumptis prius filiis, deinde uxore, poſtremus
ipſe infelix miſerabiliter lẽta morte cõſumitur in arce Cruſuicia. Ita nõ
caſſę ceciderũt patris eius imprecationes. In hoc tẽpus incidere uidetũ
id,quod H. Mutius in annũ Chriſti 823 cõfert:nẽpe duos fratres,quos
in Saxonia Polonici ſiue Slauici generis fuiſſe cõſtat, cũ de principatu
paterno cõtenderent,Frãcofordiã ad Ludouicũ Piũ imperatorẽ,Caro
li magni filiũ, ueniſſe:eoq; authore principatũ natu minori,concedẽte
maiore,attributum eſſe,cum eum magis gẽs illa per legatos expeteret.

Popielus patruos & proceres ueneno extinxit.

Popielus cũ uxore & liberis miſerè à muribus abſumptus periit.

823. ann. H. Mutius de Germ. lib. 10. Ludouicus Pius Imperator.

IN TERREGNVM.

Comitia de rege Cruſuiciæ.

EXTINCTO,ut iam diximus, Popielo cũ uxore & liberis,
cõuenit magna procerum multitudo Cruſuiciã,ad creandũ
nouum principem. Agitata re aliquandiu,eo quòd uaria eſ-
ſent hominũ ſtudia, & ambitioſi quidã magnas poſt ſe tra-
herent

A herent factiones,infecta tãdem diſceditur. Ac dum nemo alteri paret,
neq; cedit,in ſumma omnium licẽtia,cædes & latrocinia paſsim exer-
cebantur,& iuſtis interdũ prælijs inter diſsidentes cõcurrebatur. Nec
finitimæ gẽtes,Germani præſertim,occaſionẽ impunè uel proferendo
rum finium ſuorum,uel prædas agendi prætermittũt: diuexatur miſe-
rè Polonia. Indicũt iterũ primores comitia,cõſultatur diu fruſtrà. Nã
non modò non remittuntur, ſed intenduntur etiã ſtudia partiũ. Non
deſunt ſibi interfectorũ Popieli ſenioris filiorũ filii, quaſi hæreditariũ
principatũ poſcẽtes. Verùm ii quaſi nothi,ex nothis certè orti,& indi
gni qui bene natis imperent, repelluntur. Iam tanta multitudo,quan
tam illuc partim ultrò,partim à potentioribus euocatã conueniſſe cre-
dibile eſt,caritate annonę atq; penuria premebatur,neq; apparebat ta
mẽ,quorſum tanta cõtentio euaderet, quiq; comitiorũ exitus futurus
eſſet:cũ ecce inſperata ſalus, diuinitùs,ſi modò nõ fabuloſum eſt quod
memoratur,afflictę Polonię oblata eſt. Erat Cruſuicię oppidanus,Pia
ſtus nomine, Coſsiſconis filius,ſtatura infra mediocrem, craſsis atque
robuſtis artubus,mediã ętatem ſupergreſſus,agello modico colẽdo &
mellificio uitã ſuſtentãs,homo ſimplex & iuſtus,& beneficus tamen in
egenos,atq; hoſpitalis pro modo facultatum ſuarum. Is ex uxore à ſuis
moribus non aliena,cui Repichæ nomen erat, unicũ filium ſuſceperat:
eiq;, uiuente adhuc Popielo, primã comam gentili ritu tonſurus,& no
men impoſiturus,amicos ad eã ceremoniam atq; cõuiuium porco ma-
B ctato,& aquæ mulſæ uaſe infuſo,inuitarat. Priuſquã ſtata dies adeſſet,
fortè obtulerunt ei ſeſe ignoti duo homines habitu peregrino:quos il-
le,cum regia excluderẽtur,comiter inuitatos,hilarè domum ſuã intro-
duxit: inſtruxit menſam, appoſuit affatim ex his quæ ad futurum con-
uiuium præparauerat. Ibi res mira & ſtupenda accidit. Accreuit por-
cina,redundauit ex uaſe mulſa: excepit Piaſtus, uaſis admonitu hoſpi-
tum conquiſitis. Iiſdemq; authoribus non ciues modò, uerùm etiam
principem ipſum (ut tunc minimè faſtuoſi ac delicati erant principes)
cum omni comitatu deſtinato cõuiuio accepit. Eiſdẽ igitur hoſpitibus
ſub tẽpus comitiorũ reueniẽtibus & iubẽtibus, Piaſtus ex tenui pœnu
cellaq; ſua conuentum illum omnẽ penuria laborantem,augeſcente re-
rum earum quæ promebantur copia refecit. Quo miraculo animad-
uerſo,uulgatoq;,una uoce omnes Piaſtum non humanis ſuffragiis,ſed
diuino iudicio principem ſibi dari conclamant. Fit domum eius con-
curſus,orantium & obſecrantium,labenti reipub. ut ſuccurrat. Recu-
ſat ille. Tandem hoſpitibus illis ſuis authoribus aſſenſus, ita ut erat ue
ſte & peronibus ex tilię cortice textis indutus,in regiam à primoribus
deducitũ. Hoſpites illi perfuncti officio ſuo, diſparuerũt. Exiſtimantur
aũt ii fuiſſe angeli Dei,beneficentiam & hoſpitalitatem etiam in alieno
à uera religione remunerãtis. Neq; id magnopere mirabitur,quiſquis
de Abimelech rege in Geneſi,ac de Cornelio centurione in Actis apo
ſtolorum,non omnino diſsimilia legerit. Alii uolunt, eos Ioannem &
Paulum,quos Iulianus Imperator ob Chriſti nomen & magnas facul-

Polonia tumultuatur.

Piaſti genus et conditio.

Tonſura primæ comæ.

Miraculum.

Beneficentiæ remuneratio.

Ioannes et Paulus martyres.

 tates

tates in uſus egentium expenſas ante aliquot ſecula necauerat, fuiſſe: iꞌ táque percontanti Piaſto nomina ſua edidiſſe, quemadmodum Dluꞌ goſſus memorat.

PIASTVS.

Piaſti beneficentia.

INAVGVRATVS principatui Piaſtus, nõ mutauit cum ſtaꞌ tu uitę animum. Quin auctus copijs, multum ad priſtinam ſuam beneficentiam atq; benignitatẽ adiecit: uxore nõ modò non dehortante, uerùm adiuuante etiam. Conquierunt autem ſub eius principatu, hoſtium incurſiones: ceſſarunt & inteſtina diſsidia, cædes & latrocinia, reuerentia magis boni & uigilantis principis, quàm armis, ſeueritate & ſupplicijs: pręſertim quòd eum dijs curę eſſe, & ipſorum nõ obſcuro iudicio in illa reipub. ſpecula collocatum, certò ſibi perſuaderent. Nihil enim æquè ualet ad religandos atq; deꞌ uinciendos hominũ animos, & ad moderandas ſtabiliendasq́; reſpub.

Religio efficax ad regendam rempub.

» quàm religio: quæ pietate & integritate principis maximè excitatur, » & continetur. Nam principum diligentiam & animaduerſionem mul » ti fruſtrantur ſæpe: legum etiã uincula uel perrumpunt, uel declinãt: di » uini uerò numinis, nemo eſt qui ſe uel prouidentiã fallere, uel uindictã » effugere poſſe credat. Hoc ergo præſidio Piaſtus & bonis charus, & malis reuerẽdus, & finitimis uenerabilis erat: eodẽ lõgam principũ reꞌ gumq́; Poloniæ poſteritatem per multa ſecula uſq; ad Cazimirũ ſecundum, qui Magni cognomen adeptus eſt, propagauit. Cuius etiã nunc quædã, licet tenues, extant reliquiæ, in Alberto duce Ceſsinenſiũ in Siꞌ leſia, & Anna filia Cõradi ducis Maſouiæ: quę nõ ita pridẽ cum Staniſꞌ lao Odrouãzo Palatino Ruſsiæ, iuuene nobiliſsimo, nupta fuit, eiq́; filiã peperit: quã nuper Ioãnes comes Tarnouius, Caſtellanus Cracouiꞌ enſis, uir nõ ſolum genere illuſtris, ſed etiã peritia rei militaris & rebus bello geſtis domi foriſq́; clariſsimus, ætate, conſilio ac dignitate facile princeps ſenatus Polonici, unico filio ſuo Ioãni deſpõdit. Nihil aũt ad felicitatẽ Piaſto defuiſſet, ſi liberos interfectorum à Popielo ducũ, qui prælatũ ſibi in principatu hominẽ plebeium atq; humilem dolebãt, & parêre ei dedignabãtur, ad officium & parẽdi neceſsitatem reduxiſſet. Qui ex eo tempore nõ modò alieni à repub. Polona, ſed hoſtes etiã Polonis, progenitoribus ſuis, nõnunquã fuerũt. Abominatus uerò Cruſꞌ uiciam Piaſtus, nefario ſcelere diroq́; interitu Popieli contaminatam, Gneſnã Priſci Lechi regiã, domiciliũ ſuum trãſtulit: cumq́; per multos annos ſapienter clemẽterq́; regnaſſet, ſenex admodum mortuus eſt, annum agẽs centeſimũ & uiceſimum. Per hęc ſanè tẽpora tres fratres Varij, Ruricus, Sineus & Trubor, dominari apud Ruſſos ſeptẽtrionales cœpiſſe memorãtur, partiti inter ſe principatum, quẽadmodum libro primo ex ipſorum annalibus retulimus: nempe circiter annum 6370 à creatione mundi, ſecundũ ſupputationem ipſorum: qui nobis uidetur eſſe à Chriſto nato 861. Apud Auſtrales uerò, tres itẽ, nẽpe Kius, Scieꞌ cus, & Choreuus, cũ ſorore Libeda, quatuor principatus fundaſſe, ac de ſuis nominibus appellaſſe ferũtur, aliquãto antè, ut uidet. Quorum ſtirps

Piaſti poſteritas.

Staniſlaus Odrouanzus Pal. Rußiæ. Ioannes Tarnouius comes.

Regia Gneſnã rurſus tranſlata.

Piaſti ætas.

Rußiæ principatuum initiũ.

6370. annus mundi ſecundum Ruſſos. 861. ann.

ſtirps cum defeciſſet, poſt mortem Rurici, Aſcoltũ ac Dyrũ, Kiouiam urbem à Kio conditam, occupaſſe, & per Pontũ inuectos, nauali bello Conſtãtinopolitanum imperium uexare adortos, naufragium feciſſe. Deinde Olgum, cui Ruricus, ueluti propinquo, unici filij ſui Igori tutelam moriens mandauerat, interfectis illis, Kiouienſem principatum Igoro adiunxiſſe, & cum Græcis bellum geſsiſſe: & cum ampliſsima dona ab ijs accepiſſet, reduxiſſe exercitum Kiouiam, ibiq́; ſerpentis ſeu uiperæ morſu extinctum eſſe. Manſit autem deinceps imperij Ruſsici ſedes Kiouiæ. Circa hęc eadem tempora ſcribit H. Mutius, Ludouicum cognomento Balbum regem Germaniæ, Ludouici Pij imperatoris filium, Caroli Magni nepotem, aduerſus Slauos, gentem irrequietam, & rapinis intentam, in Germania bellum geſsiſſe, uictiſq́; pacem certis conditionibus dediſſe: principem autem eorum luminibus priuaſſe, ut homo ferox inutilis ad ciendos motus redderetur. Hunc aliquem de Popieli poſteris fuiſſe oportet. Mutius quidem nomen eius non eꞌ didit. Paulus uerò Conſtantinus Phrygio, Rasliz eum uocat. Sed ad inſtitutum noſtrum reuertamur.

Kiouia cõdita. Ruſſorum bellũ cũ Græcis. Olgus. Igorus.

Kiouia ſedes Rußici imperij.

H. Mut. lib. 11. Ludouicus Balbus rex German. Germ. bellum. cum Popieli nepotibus.

Raſliz dux excæcatus.

ZIEMOVITVS.

SVCCESSIT Piaſto unicus filius Ziemouitus, cuius uicaria opera uiuens adhuc, & ſenio cõfectus pater, in bellis & grauiſsimis quibuſq; negocijs magno omnium fauore & beneuolentia uſus erat: uir impiger, & ad rem militarem factus: æſtus iuxtà ac frigoris, laboris & inediæ patiens: ſomni parciſsimus: uictu cultuq́; corporis non multum à gregarijs militibus differens: alieꞌ ni abſtinens, de ſuo munificus: facilitate & liberalitate, militum proceꞌ rumq́; ſtudia & uoluntates tenere ſolitus: in animaduertendo, ſi quando neceſſe erat, lenis: noctu excubias ipſe per ſe crebrò obibat. His artibus atque ſtudijs ſummam ſibi hominum ſuorum charitatem comꞌ parauerat. Principatum poſt patrem adeptus, conſtituta primùm diſciplina militari, creatoq́ue magiſtro militiæ, & ordinum ductoribus, ex ijs quos maximè dignos & idoneos nouerat, ad recuperanda ea quę Vngari, Moraui & Germani ſub Popieli principatu inuaſerant, neꞌ que ad eam diem recuperata erant, totum ſe conuertit: eaſq́; res ex animi ferè ſui ſententia confecit, eo quidem minore negocio, quòd eæ tũc gentes inter ſe belligerabant. Moraui enim bello exagitati à Ludouiꞌ co Balbo rege Germaniæ, poſt mortem eius, Suatoplugo rege, qui primus cum ea gente Chriſto nomen dedit, ductore, Germaniam uehementer afflixerant. Contra quos Arnolphus imperator, idemq́ue ſucceſſor Ludouici in regno Germaniæ, Vngaros in auxilium euocaꞌ uit: qui profligatis Morauis, & rege eorum interfecto, cum ſibi merita ſtipendia ab imperatore non exoluerentur, magnis deinde & ipſi cladibus Germaniam affecere. Sic igitur diſtentis Morauis, Vngaris atq; Germanis, facile fuit Ziemouito ab ijs ſua recuperare, ac plura eꞌ tiam, de Morauis præſertim, capere, & regno ſuo adijcere: cum Suatoplugus, quemadmodum Venceslaus Hagecus memoriæ prodidit, fi-

Principis uirtutes.

Moraui Germaniam uexarunt. Moraui Chriſtiani facti. Arnolphus imperator. Vngari Morauiam, ac deinde Germaniam, infeſtarunt. Morauia diuexata.

 lium

Suatoboius, Morauorum rex Monachus factus.

lium Suatoboium, è ſorore Arnolphi ſuſceptum, iuuenem admodum reliquiſſet: atq; is ob impietatem in Deum, & acerbitatem in ſanctum epiſcopũ Methodium, Chriſtianæ religionis in Slauorũ natione propagatorem, afflictus, & ſuis exoſus, in ſolitudinem & auias ſyluas ſeſe ſubduxiſſet. Vbi etiam pœnitentia anteactæ uitæ compluribus annis religioſè peracta, uitam finiuit: & moriens demum, tribus inſtituti eiuſdem ſocijs, qui'nam eſſet, indicauit. & in eo Morauorũ regnum finem accepit, à Germanis, Vngaris, Boemis & Polonis diſcerptum.

Morauorum regni finis.

Ziemouitus de Prußis ſua recuperauit.

Pomeranis & Caſſubijs illatum bellum à Ziemouito.

Sic igitur proſperè ab ea parte rebus geſtis, Ziemouitus à Pruſsis quoque, quę ij ſuperiori tempore de Polonis ceperant, bello repetiuit. Ad extremum Pomeranorum & Caſſubiorum, & Vinidarum ſiue Slauorum ducibus, Popieli ſenioris nepotibus & poſteris, qui à patre ſuo defecerant, bellum infert: quod quidem illi, locorũ difficultatibus magis quàm uiribus freti, diutius extraxerunt. domiti'q; eſſent ad extremum, niſi Ziemouitus rebus humanis, Gneſnę moriens, exemptus eſſet, altero & triceſimo principatus ſui anno.

LESCVS QVARTVS.

MAGNO, tam boni tam'que bene merentis de Republ. principis deſiderio ducti proceres, filium eius unicum, cui Leſco nomen erat, in principatu ipſi ſurrogant, adoleſcentulum, ei'q; cuſtodes & moderatores conſiliorum primores aliquot adiungunt. Quorum incuria & ignauia bellum, aduerſus Pomeranos, Slauos & Caſſubios à Ziemouito ſuſceptum, & nonnullo iam ſucceſſu proſpero geſtum, intermiſſum eſt. Quod ne ipſe quidem Leſcus poſtea, cum adoleuiſſet, unquam proſecutus eſt, quietis & ocij quàm bellicæ gloriæ amantior: contentus eo, quem à patre per manus acceperat, principatu. Quin & ipſe, & filius eius Ziemomyſlus, de quo mox dicemus, habuit eos derelictui, cũ Germanis bellum gerentes. Itaque uehementer ij tunc diuexati ſunt, & attriti, quemadmodum Vitichindus memorat, ab Henrico Cæſare, ſiue rege Germanorum, qui Conrado ſucceſsit: & nonnulli ex ijs cum deditionem feciſſent, tributarij facti, Sgorelecia ſiue Brãdeburgum & Grona urbes captæ. Cum'que paulo pòſt quidam ex eis rebellaſſent, apud Lunchinos urbem maritimam ab exercitu & legatis eiuſdem regis ad internecionem profligati ſunt, ita ut ad ducenta millia hominum eo prælio periſſe putarentur. Boemi quidem duce Vẽceslao, uiro pio & ſancto, in fide regis Henrici permanſerunt: donec Boleslaus, interfecto per ſummum ſcelus fratre Vẽceslao, dominatum inuaſit, & Ottoni eius nominis primo Cæſari, Hẽrici filio, ſemel atq; iterum rebellauit: Germanos magna ſtrage uicit, Boemia'q; eiecit. Sed & ipſe tãdem bello fractus, & Brandeburgum cum omni regione Slauorum citra Odrã, proditione Tugumiri ducis pecunia corrupti, in poteſtatem Cæſaris reuenit. Nec ita tamẽ gens ea quieuit, & Germanorũ iugum pertulit, quin ſubinde eis negociũ faceſſeret. Leſco certè Polonorũ principi, & Ziemomyſlo filio nihil horũ curę fuit. Tametſi Vẽceslaus Hagecus, ſubegiſſe Leſcũ hunc

Conſilij regij moderatores ignaui.

Vitich. Saxo lib. 1.

Henricus Cæſar.

Poloni occidẽtales debellati à Germanis.

Brãdeburgum & Grona à Germanis capta.

Boemi tributarij Cæſaribus.

S. Venceslaus.

Otto Cæſar.

Vitich. lib. 2. & 3.

Brãdeburgum proditione receptum à Germanis.

hũc Pomeranos, & Polonis adiunxiſſe ſcribit. Et fieri ſanè potuit, diuiſa in tot principatus ea gente, ut alij cum Germanis bellũ gererent, alij ſubigerentur à Polonis. Principatum quidem iuſtè, continenter & clementer, magna ciuium beneuolentia complures annos geſsit Leſcus, ut uult Dlugoſſus: qui eum ſenem obijſſe, & adultum filium reliquiſſe ſcribit. Quòd ſi uerum eſt, pauciores ergo Ziemouitus regnauit, aut multo ante nongenteſimum uiceſimumprimum, ut idem uult, regnare cœpit. Nos quidem potius deſijſſe eum tunc regnare credimus: niſi Hagecum ſequi malumus, qui Ziemouitum anno Chriſti nongenteſimo ſexto uult obijſſe, cũ uiginti annos regnaſſet: aut noſtrũ quendam anonymum, qui Leſcum hunc anno 913 poſt Chriſtum natum obijſſe, & Ziemomyſlum filium ei ſucceſsiſſe memorat. Alioqui non quadrabit ratio temporũ ad poſteriorem ſupputationem, quæ certior eſt apud nos eo tempore, quo Polonia religionem Chriſtianam ſuſcepit.

Pomerani à Polonis ſubacti.

Leſci moderatio.

Temporum ratio.

921 ann.

906.

913 ann.

ZIEMOMYSLVS.

SVCCESSIT Leſco patri Ziemomyſlus, probus & ipſe, lenis, beneficus, hoſpitalis, & quietis amans, quas uirtutes quaſi hæreditatias à maioribus ſuis habebat. Sed non alia re nobilior, quàm filio. Nam cum aliquot annis, nullos ex uxore ſuſciperet liberos, naſcitur ei tandem filius: ſed cæcus. Quæ res ipſi, breui gaudio delibuto, maioris mœſticiæ cauſa fuit: præſertim cũ uxor uno illo partu edito, pàrere deſijſſet. Septimum annum puer attigerat, quo prima coma pueris gentili ritu attonderi, & nomen imponi ſolebat. Adſunt ad celebritatem frequentes proceres, epulantur cum principe mœſto, & ſortem ſuam, orbitatis non ita multum diſsimilem, deplorante: mœſti & ipſi, principis uicem dolentes: cum ecce inſperata omnibus affulſit lætitia. Puer abſque ulla medicorum, aut cuiuſquam omnino ope, lucem aſpexit. Nec mora, uidentem mater exultans ad patrem in conuiuium adducit. Conuiuæ miraculo attoniti, effuſo gaudio principibus, ſibi & Reipubl. tantum bonum diuinitùs oblatum certatim gratulantur: feſtum diem largioribus inuitationibus, concentibus, plauſibus, choreis, acclamationibus, & omni iucunditate inſtaurant. Puero, Miecislao, quaſi qui gladio gloriam ſibi pariturus ſit, nomen inditum, ut uult Dlugoſſus: is poſtea à matre & pediſſequis blandius, ut fit, Meſco uocitatus eſt. Vincentius eum cæcum adhuc, cum tonderetur, ex tumultu atque turbatione ominoſe Mieſſcam appellatum, id'que nomen poſtea boni ominis gratia in Miecislaum in baptiſmo cõmutatum eſſe ſcribit. Ziemomyſlus peracto conuiuio, ſplendidè remuneratis ac dimiſsis proceribus, diuinos & ariolos de filij ſucceſsibus, & quid portenderet, quòd is cæcus natus, tanto interuallo uidere cœpiſſet, ſciſcitatur. Reſpondent illi, Poloniam eius principatu illuſtratam iri. Accuratè igitur puer, & ut principe dignum eſt, iuſſu patris educatus eſt. Quamdiu uerò Ziemomyſlus regnauerit, non conſtat ſibi Dlugoſſus, qui octo tantum annorum principatum ei tribuit: & ad Piaſti tamen proaui ætatem, perdu-

Ziemomyſli uirtutes.

Meſco cæcus natus.

Miraculum.

Miecislai etymologia.

Mieſſca.

Arioli.

964.ann.

ᵭto ad maturitatem filio, perueniſſe eum, & anno Chriſti nongenteſi- A
mo ſexageſimoquarto obijſſe ſcribit. Venceslaus, ſupra quadragin-
ta annos uult eũ regnaſſe. Sed iam hic liber unà cum Ziemomysli, qui
mortuus Gneſnæ ſepultus eſt, principatu finem habeat. alterius initiũ
à mutata religione, quemadmodum par eſt, faciemus, pauca prius de
priſca Polonorum & Slauorum religione præfati.

MARTINI CROMERI, DE ORIGINE ET REBVS GESTIS POLONORVM, LIBER TERTIVS.

DE RELIGIONIBVS PRISCORVM PO*lonorum & Slauorum, & religione Christiana ab ijs ſuſcepta.*

Religiones falſæ.

Gradus impietatis.

TOTVS quidem penè orbis terrarũ, iam inde ab
initio p ropemodum humani generis, poſt maxi
mum illud uniuerſæ terræ diluuium, fallaciũ dæ
monũ fraude inductus, ueram unius ueri Dei re-
ligionem, impio multorum & falſorum deorum
cultu & ſuperſtitione cõmutauerat: mortuos ho
mines primùm propter merita & beneficia acce
pta: deinde impios dæmonas, ementitis miracu-
lis & prodigijs, hominũ oculis atq; mentibus ſeſe inſinuãtes: poſtea ſo- B
lem, lunam, & eximia quęq; naturę Deíq; opera ueneratus: deinde ue-
rò mutis etiã animantibus, feris, beluis atq; ſerpẽtibus, cepis atq; allijs:
& ad extremũ nullũ exitum inueniente inſania, ſculptis, fictis, pictiſq;
humana arte ſimulacris, diuinũ honorem impertitus. Verùm eas tene-
bras tetras & horribiles, IESV CHRISTI Dei hominiſq; benignitas,
poſt multa ſecula quaſi lux clarisſima cœlitùs affulgẽs, diſpulit, dimiſ-
ſis quoquò uerſus certis hominibus, omniũ, præter uitę integritatem,
miraculorumq; & inſpiratæ diuinitùs doctrinæ efficaciam, egenis, qui
genus humanum, dęmonum fallacia peſſundatum, ab errore ad uerita
tem, à ſcelere ad innocentiam, à nequitia ad ſanctimoniam, deniq; à fal-
ſorum deorum innumerabili multitudine, & abominandis ritibus, ad
unius ueri Dei agnitionem, & rectam ſanctamq; religionẽ reducerẽt.
Sed enim à Slauis, cæteriſq; Septentionalis plagæ populis diutius, q̃
ab alijs gentibus, inueterata illa de multis dijs opinio & ſuperſtitio re-
tenta eſt, cum propter barbariem & feritatẽ, ut equidẽ exiſtimo, diffici
lis ad eos externis hominibus eſſet aditus: nec uerò multũ homines mi
litiæ & bellis dediti, de religione diſquirerent. Colebant itaq; pro dijs
Poloni, & cæteræ Slauici nominis gentes, præcipuè Iouem, Martem,
Plutonem, Cererem, Venerem, Dianam: quos Ieſſam, Ladum ſiue La-
donẽ, Niam, Marzanam, Zizililiam, Zieuanam ſiue Zieuoniam, uo-
cabant. De his eadem quæ cæteri homines ferè ſentiebant: his delubra
lucoſq; dedicabant: his ſimulacra & ſacerdotes conſecrabant: his liba-
bant,

Christiana religio.
Ieſus Christus.
Apoſtoli.
Slaui diutius falſas religiones retinuerũt.
Polonorum & Slauorum dij falſi.

A bant, his imolabant: his feſtos dies epulis, choreis, plauſibus, canti-
bus, luſibuſq; uarijs indulgentes, agebant. Quem ritum feſtorum die-
rum Dlugoſſus uſq; ad ſuam tempeſtatem, aliquot poſt ſuſceptam reli
gionem Chriſtianam ſeculis, perduraſſe memorat. Solitos enim uiros
& mulieres, ſenes & iuuenes, ad luſus & choreas pariter conuenire ijs
diebus, quos nos Pentecoſten uocamus: eumq; cœtum, Stado, quaſi
gregem uel armentum, appellatum eſſe. Nec ſcio an hoc ſit, quod Ruſ-
ſi & Lituani, præſertim in pagis, adhuc retinent, dum Ladonem chore
as ducentes, & manibus complodentes, ingeminãt. Fuiſſe uerò Gneſ-
næ ſanctiſsimum Niæ ſiue Plutonis templum, idem Dlugoſſus refert.
Adhæc autem Ziuie, quaſi tu dicas uitalis (aura nimirũ) Pogoda, hoc
eſt, ſerenum, ſiue temperies: Pochuiſt, quam Miechouienſis auram,
nos intemperiẽ interpretamur, (indeq; Pochuiſcel à Maſouijs adhuc
cœli intemperies dicitur) Polonis dij fuere. Sunt qui his addunt Lelũ
& Polelum, quos in conuiuijs & compotationibus appellari adhuc au
dimus, eoſq; Caſtorem & Pollucem eſſe autumant. Piorunum autem,
hoc eſt, fulmen, & Stribum, & Chorſum, & Mocoſſum Ruſsi peculia
riter coluere, ut proditum eſt eorum annalibus: Balthici uerò ſinus ac-
colę Radogoſtum, Suateuitum, & Proue. In hoc igitur errore & uana
ſuperſtitione hęc natio diu perſtitit. Primi Slauorũ Bulgari, Nicolao
eius nominis primo Pontifice maximo, poſt annũ Chriſti octingenteſi
mum ſexageſimum: hinc minus quàm triginta annis interiectis, proxi-
B mi his Raſcij, Serbi, Boſnenſes, Croatæ, Dalmatæ, Illyrij, Suatoplugo
ſiue Sueropilo, ut eſt apud Blondum, regnante, religionem Chriſtia-
nam, cultumq; ciuiliorem à uicinis Græcis & Italis acceperunt. Ven-
ceslaus Boemus Suatoplugum hunc apud Morauos, Velegradi domi
cilium habentem regnaſſe, & cum ea gente Chriſto nomen dediſſe, e-
iuſq; opera Boriuoium Boemorum ducem & ipſum Chriſtianum fa-
ctum eſſe, & uxorem Ludimilam gentemq; ſuam in eandem ſententiã
adduxiſſe, circa annum Chriſti nongenteſimum, memorat. Dlugoſſus
uerò tres duces Slauorum, Roſcislaum, Suatopolcum, & Cocelum à
Græcis Chriſtianę religionis leges accepiſſe uult, circa octingentiſimũ
annum, imperantibus in Oriente quidem Michaele, in Occidente ue-
rò Arnolpho, qui pediculari morbo perijt. Nos Blondum & Sabelli-
cum, utpote diligẽtiores, & qui magis ſibi cõſtant, quàm Dlugoſſum,
in ſupputatione horum temporum ſequi malumus. Præclaram autem
his populis noua religione imbuendis operam nauarunt Methodius
& Cyrillus epiſcopi: à quibus & illud perfectũ eſt, aſſentiẽte Pontifice
maximo, ut Slauis ſua lingua in ſacris uti liceret. Aliquanto pòſt Ruſ-
ſi, imperantibus apud Græcos Baſilio & Cõſtantino fratribus, Ioãnis
Zemiſcæ filijs, poſt nongenteſimum octogeſimum annũ à Chriſto na-
to, hoc eſt, 6497 ab orbe cõdito, ut ipſorum annales habent, publicè
ad eandem religionem acceſſerunt: cum Volodimirus dux eorũ Suen
toslai, ſiue, ut alijs placet, Stoslai è concubina filius, ſororem imperato
rum in matrimonium, & magiſtros religionis Græcos accepiſſet: ac
Metro-

Ludi priſci in Polonia.
Stado.
Niæ templum Gneſnæ.
Pochuiſcel.
Ruſſorum dij.
Bulgari Christiani facti, 860.ann.
Raſcij, Serbi, Boſnẽſes, &c.
Suatoplugus.
Morαui.
Velegradum.
Boemi.
Boriuoius & Ludimila
900 anni.
Methodius & Cyrillus epiſcopi.
Slauicæ linguæ uſus in ſacris.
Ruſsi.
Ioannes Zemiſces Imp. Conſtantinop.
980 anni.
6497 mundi annus ſecundũ Ruſſos.

Ruſsi Græcorum ſectam amplectuntur.

Metropoliten quidem Kiouiæ, Archiepiſcopum uerò Nouogrodi, A
in alijs autem urbibus epiſcopos à Conſtantinopolitano patriarcha ſa
cris initiatos, collocaſſet. Itaque ergo Græcos ritus ex eo tẽpore Ruſ-
ſi mordicus retinent. Tametſi Olga ſiue Helena, Volodimiri huius a-
uia aliquanto antè, poſt Igori mariti ſui mortem profecta Cõſtantino-
polim, Zemiſce imperãte Chriſtiana facta erat. Lambertus Saffnabur-
genſis, qui ante quingentos ferè annos Chronicon rerum Germanica-
rum annotauit, ſcribit, anno Chriſti nati 960, Ruſciæ gentis legationẽ
ad regem Ottonem primum ueniſſe, orãtem, ut ſibi epiſcopus aliquis,
qui religionem Chriſtianam apud ſe docendo propagaret, mitteretur:
miſſumꝗ eſſe Adalbertum, qui uix manus eorum effugerit. Sed hallu-
cinatur Lambertus. Niſi fortè Rugiæ, ac non Ruſsiæ, neꝗ Ruſciæ le-
gendum eſt. Fuit enim Adalbertus non Boemus quidem, de quo nos
paulo pòſt attingemus: ſed Germanus, primus Magdeburgẽſis archi-
epiſcopus, cũ alijs quinꝗ epiſcopis ab illo ipſo Ottone Slauis Saxoniã
& Rugiam tũc incolẽtibus datus: quemadmodum ſcribit Helmoldus
presbyter, cuius Chronica Slauorum ante annos 400 ferè ſcripta, nũc
demum in lucem edita ſunt. De Ruſsis uerò certiora ſunt, quæ ipſi de
ſe memoriæ prodidere: qui Volodimirum adhuc impio dæmonum
cultui deditum, miſiſſe exploratores ad nõnullas gentes ferunt, cogno
ſcendarum religionum gratia: Chriſtianamꝗ ipſi in primis apud Græ
cos & Conſtantinopolitanos placuiſſe. Aliquãto autem ante Poloni,
Miecislao authore, & ipſi Chriſto nomina dedere. Quod quomodo B
& quando factum ſit, omiſsis ijs quæ ſuperius attigimus, cum ipſius
Miecislai principatu pariter proſequemur.

Olga. — *Lamb. Saffnaburgenſis error.* — *960.* — *Adalbertus epiſcopus.* — *Poloni Chriſtiani.*

MIECISLAVS.

PERACTO Gneſnæ ſolenni ceremonia Zemomysli funere,
Miecislaus filius principatum ſuſcepit: & iuſtè quidem ad-
miniſtrabat, ſed tamen infra ſpem omnium, diuinorumꝗ
uaticinia, quorum ſuperiori libro meminimus: ex qui-
bus præclarum quiddam & eximium Poloni de ipſo ſibi uulgò polli-
cebantur. Vxores ſeptem barbarico more duxit: ijsꝗ & libidini ſuæ li
berius indulgens, nullos ſuſcipiebat liberos. Erant iam tunc inter Po-
lonos nonnulli, qui peregrè reuertentes à Boemis & Morauis, religio
nem Chriſtianam domum referebant. Erant & externi partim in mini
ſterio & comitatu principis, partim mercaturã in Polonia exercentes,
partim etiam in receſsibus ſyluarũ & ſolitudinum, quo liberius cultui
diuino uacarent, degẽtes, Chriſtiani non pauci. His monentibus atꝗ
ſuadẽtibus, & religionis Chriſtianæ ueritatem caſtitatemꝗ prædican
tibus, poſteritatem deniꝗ & felicitatem principi, ſi eã religionem am-
plecteretur, pollicentibus, Miecislaus priores uxores dimittit, Dam-
brouucámque Chriſtianam, Boleslai primi Boemorum ducis filiam
uirginem, de conſilij ſententia nouo matrimonio ſibi iungit. Libet au-
tem hic Dambrouucæ huius ac Boemorũ ducum genus paulo altius
repetere. Præmislus ruſticus, Boemorũ princeps, Nezamislum filiũ
è Libuſſa

Vxores ſeptẽ. — *Chriſtianiſmi occaſio apud Polonos.* — *Dambrouuca Boema Miecislai uxor.* — *Boemorum ducum propago.*

A è Libuſſa ſuſceptum, ſucceſſorem reliquit: huic Mnata filius ſucceſsit:
hunc porrò Voien filius, quem Æneas Syluius Vorcium uocat, exce-
pit: poſt hunc filij Creſomyslus & Vuratislaus principatum inter ſe
partiti ſunt, ita ut Creſomyslo Viſſegradẽſis, Vuratislao Lucenſis ſiue
Zatecẽſis cederet. Huic Vulaſtislaus, illi Neclã, filij ſucceſſere. Neclan
porrò, uicto & interfecto Vulaſtislao patruele, & filio eius Zbislao
puero, Turingi curatoris fraude ſublato, principatũ Boemorũ redin-
tegrauit. hunc Hoſtiuitus filius excepit: cuius filius Boriuoius, primus
Boemorũ principũ, cũ uxore Ludimila, quemadmodũ ſuperius attigi
mus, religionem Chriſtianã in Boemia fundauit: priuatamꝗ uitã ſecu-
tus, Spitigneuo filio natu maiori, deinde eo breui ſine liberis uita de-
functo, Vuratislao minori principatũ cõceſsit. Hic autẽ è Dragomira
uxore impia, & à Chriſtiana religione aliena, Venceslaũ & Boleslaum
filios ſuſcepit: quorũ hunc mater, illum auia, ſuis utraꝗ moribus cõue-
niẽter cum educaſſet, patre mortuo ſic ij diuiſere dominatũ, ut Auſtra
lem orã ad Albim uſꝗ Venceslaus, inde porrò ſeptentrionalẽ Boleſ-
laus obtineret. Sed crudelis & impius Boleslaus, pio ſancto'que fratre
per dolũ interempto, redintegrauit rurſus principatũ: & ex Brena uxo
re Boleslaum filiũ, & hanc iſtam, de qua nunc agimus, Dambrouucam
ſuſcepit. Quę poſteaquã Gneſnam ſplẽdido comitatu aduecta eſt, Mie
ſca ſiue Miecislaus princeps baptiſmo, ut conuenerat, ritu Chriſtiano
rũ initiatur, & ſubſequẽtibus diebus nuptias magna celebritate pera-
B git, anno Chriſti nongenteſimo ſexageſimoquinto. Deinde Boemos,
qui nouam nuptã deduxerãt, honorificè habitos, & ſplẽdidè donatos,
remiſit. Mox totũ ſeſe ad propagandam per omnẽ principatum ſuum
religionem, hortante & adiuuãte uxore, conuertit. Baſilicas nouem di
uerſis locis ædificat, easꝗ ſupellectili omnis generis precioſa ornat,
cenſibus & poſſeſsionibus locupletat: & in diœceſes diſtributas, duas
quidẽ ex his Archiepiſcopis, nempe Gneſnenſem & Cracouiẽſem: re-
liquas uerò, hoc eſt, Poſnanieſem, Smogorouienſem (quę poſtea Bici-
nẽſis, ac demũ Vratislauienſis dicta eſt) Cruſuiciẽſem, quæ Vuladisla-
uiam ſucceſſu temporis translata eſt, Plocenſem, Culmẽſem, Lubuſſen
ſem, & Camenenſem, ſingulis epiſcopis attribuit: ijsꝗ decimas omnis
generis frugũ, de ſuis iuxtà ac nobilitatis, plebisꝗ agris edicto perpe-
tuo adſcribit, ita quidẽ, ut eæ decimæ poſt meſſem ab ijs qui dãt, ad cõ
ſtitutum locum comportentur. Quanquam anonymus quidam uetu-
ſtus rerum Polonicarum annotator, uerius quàm ſcriptor, Cracouiæ
quoque initiò non Archiepiſcopum, ſed Epiſcopum uult eſſe coſtitu-
tum: deinde uerò Aaronem abbatem Tinecenſem à Benedicto papa
nono primum Archiepiſcopum Cracouienſem renunciatum eſſe: eam
uerò prærogatiuam ſucceſſorẽ eius proximum, Lampertum Zulam,
neglexiſſe. De Culmẽſi quoꝗ epiſcopa Dlugoſſo nõ aſſentior. Longè
enim poſterius eam conditã eſſe, ac de Plocenſi quaſi deductam, certa
extant monumenta literarũ cùm alibi, tũ in archiuio regio Cracouien-
ſi, quemadmodum ſuo loco indicabimus. Niſi fortè initio quidem à
Miecislao

Boriuoius dux Boemorũ primus Chriſtianam religionem fundauit in Boemia. — *Diuerſæ educationis diuerſi fructus.* — *Venceslaus S. à fratre occiſus.* — *Dambrouucæ parentes.* — *Miecislaus fit Chriſtianus.* — *965. anni.* — *Religionis propagandæ cura.* — *Epiſcopæ & Baſilicæ primæ in Polonia.* — *Decimæ epiſcopis attributæ.* — *Cracouiæ Archiepiſcopus.* — *Culmenſis epiſcopa quando condita ſit.*

Miecislao conditã, poſterius uerò à Pruſsis ſubacta ea regione deletã, A
ac deinde à Conrado Maſouiorũ duce denuò reſuſcitatã potius quàm
conditam fuiſſe, exiſtimare uolumus. Vtut eſt, tunc quidẽ primùm e-
piſcopæ & baſilicæ in Polonia cõditæ, & ſolenni ceremonia dedicatæ
ſunt. His autem rebus perficiẽdis Ægidius Cardinalis, epiſcopus Tu

Legatus Pontificis max.

ſculanus, Ioannis tertijdecimi Pontificis max. qui per illud ipſum tem-
pus Leoni octauo ſucceſſerat, legatus pręfuit: qui primos Archiepiſco

Epiſcopi Italici in Polonia.

pos & Epiſcopos Italici, nec ſcio an quoſdã Gallici & Germanici gene
ris fecit, cũ noſtri rudes adhuc eſſent, & nouitij. Additi ſunt & inferio-

Sacerdotes inferiores.

res ſacerdotes, qui partim ſocij & cõſiliarij, partim adminiſtri eſſent E-
piſcoporũ, quos uulgò Pręlatos & Canonicos, & plebanos, ſiue paro-

Parœci.

chos, ſeu rectius parœcos dicimus: quibus etiam poſſeſsiones à princi
pe, & locupletioribus quibuſq;, ac certę decimę ab Epiſcopis attributę
ſunt: templaq́; in oppidis & pagis permulta, ſtudio pietatis certãtibus

Religionis propagandæ ſtudium in Miecislao.

inter ſe cunctis, extructa. Horum itaq; opera, ſtudio atq; diligentia re-
ligio Chriſtiana celeriter magna cepit incremẽta in Polonia, pręſertim
cum alij muneribus & honoribus à pio principe, ditionẽ ſuam omnẽ
eius rei gratia circumeunte, allicerẽtur: alij minis adigerentur: deorum
ſimulacra ubiq; in oppidis atq; uillis confringerentur, combureren-
turq́;: & uani piſcæ ſuperſtitionis ritus atq; ceremoniæ abolerentur à
magiſtratibus edicto regio, conſtituta ad eã rem publicè peragendam

Simulacrorum demerſio.

ſeptima die Martij. Repræſentari autem eius rei memoriam etiã ſua ę-
tate Dlugoſſus teſtatur, quòd in pagis quibuſdam ſimulacra Marzanę B
& Zieuoniæ cõtis pręfixa, (uel ut nos è maioribus natu didicimus, tra
his impoſita) cum querulo & lugubri cãtu uulgò in pompa geſtari, &
in paludem uel in flumen abijci ſoleãt, ea die, quæ eſt quarta Dominica
Quadrageſimæ. Dum in his totus eſt Miecislaus, naſcitur ei filius ex

Boleslaus natus 967. an.

uxore Dambrouuca, anno Chriſti nongẽteſimo ſexageſimoſeptimo,
ut uult Dlugoſſus: eiq; apud ſacrum fontem aui materni Boleslai, qui
per idipſum tempus è uiuis exceſſerat, nomẽ imponitur. Adulto dein-

Boleslai uxor Iuditha.

de, pater uiuens adhuc uxorem accepit Iuditham, Geiſæ ſiue Ieſſę Vn-

Adleida Miecislai filia.

garorum principis affinis ſui filiam, ex priore uxore ſuſceptã. Nam ea
mortua, ſororem ei ſuam Adleidam Miecislaus in matrimoniũ collo-

Vngari Chriſtiani facti.

carat: à qua perſuaſus Geiſa, cum Vngaris ſuis Chriſtianam & ipſe reli
gionem quinto poſt Polonos anno ſuſcepit, quẽadmodum Dlugoſ-
ſus & Vapouius memorãt. Vngarici annales nullã Adleidę huius, aut
omnino alterius uxoris Geiſæ, mentionem faciunt: ſed eum Chriſtia-
num iam antè factum, Vngaros ad ſuſcipiendam religionem eandem
adduxiſſe, & ex Aſcolta Giulæ Tranſyluanorum ducis filia Stephanũ
filium & hæredem reliquiſſe. Quãquam autem certam eius temporis
hiſtoriam Vngari non habent, nec ſatis ſibi cõſtat etiam in temporum

Bonfinius.

ratione Bonfinius: nos tamẽ litem hanc non dirimemus. Illud quidem
conſtat, uel eodem tempore, uel certè paulo poſterius Vngaros quàm

Stephanus Geiſæ regis Vng. filius.

Polonos, populariter cũ ſuis principibus Chriſto nomina dediſſe, Ste
phanumq́; Geiſæ filium à diuo Voicecho ſiue Adalberto (de quo pau
lo pòſt

A lo pòſt plura narrabimus) primis Chriſtianorum myſterijs initiatum,
uel certè confirmatum eſſe, anno poſt CHRISTVM natum nongen-

947. ann. hyems aſperâ.

teſimo nonageſimo. Anno 947, narrat Dlugoſſus acrem & niuoſam
hyemem à principio Nouembris uſq; ad æquinoctium uernum in Po

Dambrouuca mortua.

lonia perduraſſe. Tertio autem anno pòſt, Dambrouucã rebus huma-
nis exemptã eſſe, quæ ſerto & corona redimita incedere, nec unquam
uelare caput ſolita ſit. Pijs autem & quietis conſilijs ferè principatum
ſuum Miecislaus annis trigintaquinque adminiſtrauit: præter, quòd

Ruſsicũ bellũ.

cum Vulodimiro Ruſſorum duce, ditiones ſuas inuadente, neceſſari-
um bellum geſsit, ſucceſſu quidem uario, iam huc, iam illuc inclinante

Præmislia amiſſa.

uictoria, euentu uerò non ſatis proſpero. Nam Præmisliam, Cerue-

Vulodimirus Ruſſorũ dux.

num, & aliquot præterea arces & oppida à Vulodimiro capta amiſit.

Ruſſorũ principum ſtirps.

Quo planior autem decurrat hiſtoria, nõ abs re fuerit, Vulodimiri ge
nus paucis repetere: à quo Kiouienſium, ac totius Ruſsiæ duces, cum

Igorus.

quibus multa bella noſtri geſſerunt, orti ſunt. Iorus, ſiue Igor Rurici fi
lius, Kiouiæ ac Nouogrodi principatum obtinens, multa cum Græcis
Imperatoribus bella proſpero euentu geſsit: ictoq́; cum eis fœdere, à

Dreſliani. Coroſtanum.

Dreſlianis populis (qui neſcio an Bulgari ſint) cum grauibus tributis
eos premeret, Coroſtani interfectus eſt. Quanquam Luitprandus In-

Luitpran. rerũ per Europam geſt. lib. 5. c. 6.

gerum Ruſſorum regem (ſic enim ille eum appellat) cum ingẽti claſſe
uenientem à Romano, imperatore Conſtantinopolitano, nauali præ-
lio uictum, & magna ſtrage repulſum eſſe prodidit. Poſt Iori mortem

950. ann. Olga uidua Conſtantinopoli facta Chriſtiana.

B circa annum Chriſti 950, uxor eius Olga uidua principatum aliquãdiu
adminiſtrauit: Dreſlianosq́; dolo ulta, Stoslao filio, cum adoleuiſſet,
principatum tradidit: & Conſtantinopolim profecta, Ioanne Zemiſce
imperãte, religionem Chriſtianã ſuſcepit. Stoslaus uerò, nequicquam

Stoslaus.

ſuadente matre ut ipſe Chriſtianus fieret, in impietate perſeuerans, ſe-
ptuaginta arces ſecundum Danubium cepiſſe fertur: reuocatusq́; à ma

Pecinigi.

tre, Pecinigos (quos Vapouius Peucinos, eius oræ, qua Danubius in
Pontum influit, populos eſſe uult) ditionem ſuam infeſtantes, & Kio-
uiam obſidẽtes, repreſsit. Sed ab his deinde, cum eis uiciſsim bellum

Iaropolcus. Olgus.

inferret, cæſus eſt. Viuens autem principatum inter filios Iaropolcum
& Olgum, ex iuſta uxore natos, partitus erat: Vulodimirum porrò è

Vulodimirus dux.

Maluſla concubina ſuſceptum, Nouogrodenſibus petentibus princi-
pem dederat. Sed non diuturna manſit concordia inter fratres. Poſt

971. ann.

mortem enim patris, & annũ Chriſti 971, Iaropolcus Kiouiẽſium dux
Olgo fratri Pereaslauicenſium duci bellũ intulit, incitante Suenceldo,
qui principem gratiæ & honoris locum apud Iaropolcum obtinebat,
quòd filium eius Olgus interfecerat: Olgoq́; ſuorum perfidia perem-
pto, dominatum eius in poteſtatem ſuam redegit. Nec multo pòſt ipſe
quoque Iaropolcus à Vulodimiro per ſpeciem colloquij euocatus, ſi-

Vulodimiri res geſtæ, & uxor.

milem exitũ habuit. Vulodimirus uerò paterno principatu omni po-
titus, finitimos Bulgaros, Croatas, Viaticos, Dulepios, & Iazygas,
quos Iazuuingos noſtri uocant, ſubegit, ac tributarios ſibi fecit. Cum
Piecinigis quoque proſpero marte bella geſsit. Imperatoribus Con-

stantinopolitanis Corsunum urbem Ponti, quam Chersonam uocat Sabellicus, eripuit: ductaq; in matrimoniũ Anna sorore imperatorum Basilij & Constantini, & religione Christiana suscepta, reddidit. Quibus successibus elatus, proximas Polonorum ditiones adortus est: & quas dudum memorauimus munitiones, anno Christi nongentesimo octuagesimoquinto, de ipsis cepit, quemadmodũ Dlugossus scriptum reliquit. Russorum annales nullã cuiusquam expeditionis Vulodimiri huius cõtra Polonos mentionem faciunt. Venceslaus autẽ Hagecus memorat Miecislaũ, uiuẽte adhuc Boleslao Pio Boemorũ duce, Dambrouucæ fratre, anno Christi 994, crebris incursionibus Boemiã tunc infestasse, cum Vulodimirus illas munitiones Polonorũ, in potestatẽ suam redegit. Contra quem cum Miecislaus, Boemis omissis, duxisset exercitũ, & bello illo Russico distineretur, Boleslaũ magnas Boemorum copias duce Crasata Suchoradio in Poloniã immisisse, & cùm alias munitiones, tum Cracouiã expugnasse, & præsidijs muniuisse: sexto demũ anno pòst, cũ Boleslao pio Boemorũ principi extincto, filius Boleslaus tertius in principatu successisset, à Miecislao & Boleslao filio eas recuperatas esse, eiectis & ad internecionẽ cęsis Boemis. Sed uiderit Hagecus, quẽ secutus sit authorẽ in eo, quòd Miecislaũ mitẽ, & quietis amantem principẽ, nulla iniuria prouocatum, cum affine suo Boleslao bellũ gessisse uult. Nostrorũ quidem nemo quicquã eiusmodi memorię prodidit. Vitichindus uerò etiam adiutũ esse à Boleslao socero Misicam ducem (sic fortassis ille Miesconem appellat) Ottonis imperatoris amicum, cõtra Vigmãnum, & cõcitatos ab eo Vuoloinos Slauos, indicat. Nisi fortè alius à Miecislao nostro hic est Misica, unus fortè de posteris Popieli: quẽ Vitichindus Licicauicorum Slauorũ ducẽ siue regem appellat: qui potuit & ipse gener esse Boleslai Boemi, sed fratris potius, quàm patris Dãbrouucæ: si diligẽtiorem temporũ, quibus hæc gesta esse uult Vitichindus, rationẽ ineamus. Scribit quidem Dlugossus noster, & Vapouius, Miecislaũ unà cũ filio suo Boleslao fecisse expeditionem in Boemiam, sed post Russicum illud bellũ, & post mortem Boleslai pij, in gratiam filij ipsius pupilli: cui & ipsi Boleslao nomen fuit: cuius imperium proceres Boemi proteruè contemnebãt, & bona principis inter se diripiebant. idq; bellum magna celeritate ab eo confectũ esse, Praga metropoli, quę sola ipsi uenienti portas clauserat, expugnata, pręsidioq; militum aduersus rebellionem procerũ in ea relicto. Venceslaus, Cracouiã à Miecislao & Boleslao Polonorum principibus expugnatam & receptam falsò affirmat: & quidem anno post Christum natum 1000, nempe altero post Miecislai mortẽ. Æneas uerò Syluius eam ipsam urbem per fraudem à Mescone Polonorũ principe Boemis ereptam esse refert: qua de re nos paulo inferius in Boleslao sententiam nostrã exponemus. Nunc de Russico & Boemico Miecislai bello hæc dicta sufficiant. Cęterùm quo augustiorem posteris suis principatum relinqueret Miecislaus, hortante senatu, Lampertum Cracouiẽsem archiepiscopum siue episcopum, uirum doctum & eloquen-

Sabel. Ennead. lib. 2. — *Russi Polonorum fines infestarunt.* — *985. ann.* — *Hageci error.* — *Boemicum bellum.* — *Vitich. de gest. Sax. lib. 3.* — *Boemicum bellum.* — *Praga expugnata.* — *Diadema regium à Pontifice max. petitum.*

eloquentem oratorem mittit ad Benedictum eius nominis septimum Pontificem maximum, ut regium diadema sibi mitteret, regemq; Polonorum se & posteros suos esse iuberet. Quo tempore etiã Stephanus Geisæ filius, post defunctum patrem Vngariæ princeps, eadem de re suum miserat. Atq; ille quidem impetrauit: quanquam Vngari uulgò crediderunt, ab angelo cœlitùs ei diadema esse impositũ. nostro negatum est, uel quòd de morte eius nũciatum esset: uel quòd differre eam rem Põtifex diuino oraculo iuberetur: eo quòd Poloni uenationibus, rapinis ac cędibus mutuis dediti, duri & immanes, cõtumeliosi & asperi aduersus tenuiores atq; subditos, minus castè religionẽ colere dicerẽtur. Regnauit Miecislaus annis trigintaquinq; ferè: mortuus uerò uicesimosecũdo post uxorem lectissimam & pientissimam fœminam defunctam, & nono post natũ sibi nepotem Miecislaum anno, Posnaniæ honorificè sepultus est eo anno, qui fuit à Christo nato nõgentesimus nonagesimusnonus. Non uidetur silentio pretereundũ esse, quod sub hoc principe mos inoleuit apud Polonos, ut homines equestris ordinis in tẽplis, dum sacerdos apud altare pronunciat unde recitaturus sit Euangelium, gladios mediotenus stringerent, quasi profitentes Euangelij & religionis defensionem. Choro autem respondente, Gloria tibi Domine: rursus recõderent. Diuq; hic mos mãsit in Polonia. Fuerunt etiam hoc tempore in solitudine apud Donaiecium fluuium, qui è finibus Vngariæ profluẽs, Vistulæ apud Opatouecium oppidum miscetur, duo monachi sanctimonia uitæ celebres: quorum Benedictus ab Vngaris, quòd Christum profiteretur, cæsus: Suiradus post uitam durissimè exactam, in monasterio Montis ferrei in Vngaria, quò ambo commigrarant, sua morte absumptus est.

BOLESLAVS PRIMVS REX COGNOmento Chrobry.

SVSCEPIT paternum principatum Boleslaus, summa Polonorum omnium uoluntate: quippe quos non indoles tantum eius egregia, sed specimen etiam uirtutis, nec uulgare, nec unum uiuente patre ab eo editũ, spe optima impleret. Nam præter ingenij prompti & perspicacis, ad omnia cum decoro atque dignitate sese accommodãtis, acrimoniam: præter studium laudis, rerumq; & hominum militarium singulare: præter animi deniq; magnitudinem summo principe dignam: elucebat in eo rara modestia, uerecundia, comitas, suauitas morum grauitate temperata: nullum intemperãs dictum aut factum, sordes nullæ, sed cum delectu ac iudicio paulatim sese proferens liberalitas, & cæteræ mitiores uirtutes, quæ magnopere adolescentiam commendant. Nec sanè spem & opinionem hominum fefellit. Hic enim princeps, Polonorum nomen regia dignitate, externorum principum necessitudinibus, & clarissimis rebus gestis uehemẽter illustrauit: militarem disciplinam auxit: regni fines longè latè que propagauit: religionem stabiliuit, & augustiorem reddidit: denique feros & agrestes homines ad ciuiliorem aliquanto uitæ cultum

Vngarici regni principium. — *Polonorum mores antiqui.* — *Miecislai regni & uitæ finis.* — *999 ann.* — *Mos distringẽdi gladiũ, dum Euãgelium recitatur.* — *Donaiecius fluuius.* — *Donaiec. Opatouec.* — *Benedictus & Suiradus monachi.* — *Boleslai uirtutes.* — *Boleslai merita erga Poloniam.*

cultum redegit. Quæ priuſquam explicemus,operæprecium eſt pau- A
lum ab inſtituto curſu deflectere:quo maiorem ſequẽti hiſtoriç lucem
afferamus. ERAT apud Boemos ſecundus ordine Pragenſis epiſco-
pus Voicechus,qui Adalbertus ab externis appellatus eſt,uir nobilis,
& ſanctimonia uitæ,pietatiſq́; ſtudio clarus. Is Boemicæ pertinaciç in
retinendo impio idolorum cultu,& feritatis,iniuſticiæ,rapinarum, &
neutiquã conuenientiũ Chriſtianç profeſsioni morũ pertçſus,cum cre
bris admonitionib. acribuſq́; obiurgationibus nihil proficeret apud
populũ,atq; adeò multos etiã infeſtos ſibi reddidiſſet,Romã primùm,
ac deinde impetrato à Põtifice max. cõmeatu,tentatis tamẽ iterũ,an re
ſipiſcerẽt,Boemis,in Vngariã,Razino ſiue Gaudentio fratre, & uiris
aliquot religioſis comitãtibus, profectus erat:ibiq́; annum & amplius
cõmoratus,Geiſa principe cum uxore fauentibus, Vngaros religione
Chriſtiana nõ ita pridẽ,nec uniuerſè adhuc ſuſcepta, per interpretem
accuratius imbuit: Stephanum regis filium uel baptiſauit, ut uolunt
quidam,uel baptiſatum iam antè cõfirmauit. Inde in Poloniã ire perre
xit. Acceptus honorificè à primoribus & cætera multitudine, & ab i-
pſo Miecislao duce,eãdem Polonis,quam Vngaris, nauauit operam,
cùm Cracouiæ & in itinere,quà ueniebat,tum Gneſnç in primis:& eò
quidẽ maiore ſtudio & alacritate,quòd linguæ & ſanguinis cognatio
Boemis ſuis cũ Polonis intercederet. Mortuo uerò illis diebus Rober
to primo Gneſnẽſi archiepiſcopo, Adalbertus magnis principis pre-
cibus exoratus,quemadmodum uolunt noſtrates,ſufficitur. Sed non B
multo interiecto tẽpore,uiſo nocturno diuinitùs admonitus,iam inde
ab initio ſuſceptã ad Pruſſos,de quibus paulo pòſt dicemus, peregri-
nationẽ,çgrè dimittentibus eum principibus,perſequitur:relicto pro
ſe Gaudẽtio,ſiue Raſino fratre archiepiſcopo. Ibi dum religionẽ Chri-
ſtianam magna cum difficultate & patientia diſſeminat,à gente barba-
ra & immani,dæmonum & idolorũ ſacrificulis cum antiſtite inſtigan-
tibus,ueneranda myſteria peragẽs propè oppidum,quod Fiſshauſum
Germani poſtea dixere, ſinus Venedici,à Barbaris confoſſus interfici-
tur,die uiceſimatertia menſis Aprilis,anno Chriſti nongenteſimo no-
nageſimoſeptimo. Cuius corpus poſtea Boleslaus dux,patre iam mor
tuo, dilata in aliud tẽpus ultione, à Pruſsis redemit:& minimo quidẽ,
propterea quòd appẽſum in ſtatera corpus, perexiguũ ponderaret,di
uina(ut creditũ eſt)uirtute efficiẽte. Tantum enim argenti,ſiue auri,ut
alij uolunt,barbari pacti erant, quantũ corporis ponderi reſpõderet.
Deductũ ſolenni pompa,primùm in Tremeſnenſi monaſterio colloca
uit:nec multo pòſt ad Gneſnenſem baſilicam trãſtulit. Nec mora,cœ-
pit locus & monumentum inclyti martyris CHRISTI plurimis & ſalu
taribus humano generi clarere miraculis. Hac igitur fama motus Otto
Ruffus,tertius eius nominis (quãuis Crãtius ſecũdũ fuiſſe uelit) impe
rator Ro. ab Italica ſiue expeditione, ſiue peregrinatione reuertens,cũ
permagno & ſplẽdido comitatu pacatus in Poloniã ad ſepulchrũ noui
martyris uenit,ſiue exoluẽdi uoti,q; graui morbo implicatus uouerat,
gratia,

Voicechus ſiue Adalbertus epiſcopus,uir ſanctus.
Boemorum mores.
Adalberti iter in Vngariam.
Adalb. in Poloniam aductus.
Robertus primus archiepiſcopus Gneſnenſis.
Adalberti in Pruſsiam iter.
Gaudentius archiepiſcopus.
Adalberti cædes.
997 ann.
Miraculum.
Adalberti corpus Gneſnam translatum.
Miracula.
Ottonis Imperatoris aduentus in Poloniã.
Crant. lib. 2. cap. 36. Vand.

A gratia,ſiue expiandi ſceleris cauſa,quo comitem quẽdam inſontem, ca
lumnia libidinoſæ uxoris ſuæ incitatus, pro adultero indicta cauſa in-
terfici iuſſerat. Et erant inter ſe cum Boleslao Polonorum principe pa
terni amici. Acceptus eſt à Boleslao, habituſq́; unà cum ſuis omnibus
pluſquã regali magnificẽtia & liberalitate:& cùm alijs ampliſsimis do
nis,tum abaco & inſtrumento menſæ omni aureo & argenteo, quod
triduo nouum ſemper promebatur, aulçiſq́; & ueſtibus precioſis do-
natus. Volens autem tam ſplendido hoſpiti & amico principi parem
referre gratiam,collocutus cum cõſilio,quod ſecum in comitatu habe-
bat,regem eum appellat,ſociumq́; & amicũ Rom. Imperij,à tributo &
omni iuriſdictione Imperatorum immunem. Ac diadema,Gaudentio
archiepiſcopo ſolennes cçremonias peragente,ipſi imponit:eumq́; ho
norem ſempiternum ipſi & poſteris ipſius, in Polonia regnaturis, eſſe
iubet. His adiungit hoſpitale munus: unum de clauis, quibus CHRI-
STVS Dominus & Deus noſter cruci affixus eſſe dicitur:& lãceam D.
Mauricij:quæ in baſilica Cracouienſi,ubi ſedes eſt epiſcopi, adhuc ui-
ſuntur. Viciſsim autem brachium diui Adalberti à nouo rege accepit,
quod Romæ in inſula apud diui Bartholomæi ædem ab eo poſtea de-
poſitum eſſe fertur. Et quo arctior firmiorq́; eſſet inter ipſos & poſte-
ros ipſorum neceſsitudo,Rixam Hezonis ſiue Azonis Erẽfridi comi-
tis Palatini Rheni filiã,è ſorore ſua Machtildi ſuſceptam,Miecislao re-
gis filio,puero duodecimum annum agẽti,deſpõdet Imperator. Quæ
B paruula apportata in Poloniam,& à ſocru educata, duodecimo demũ
anno pòſt,adulta adulto Miecislao nupſit. Annus autem, quo hæc a-
cta ſunt, & Boleslaus rex appellatus eſt, milleſimus primus à CHRI-
STO ſeruatore noſtro nato fuit. His ita peractis,Otto Romam rurſus
ad ſedandos nouos motus contendit:ijſq́; compoſitis, ſequenti anno
cum Gregorio eius nominis quinto Põtifice max. propinquo ſuo, cui
Bruno prius nomen fuerat conſtituit,ut penes certos Germaniæ prin
cipes ſemper deinceps libera electio Rom. regis ſiue Cæſaris eſſet: ni-
mirum tres archiepiſcopos,Moguntinenſem,Colonienſem, ac Treue
renſem: Comitẽ Palatinum Rheni, Ducem Saxoniæ,& Marchionem
Brandeburgẽſem. Quibus poſtea rex Boemiæ ſeptimus à Rudolpho
imperatore adiunctus eſt,qui paribus illorũ ſuffragijs,controuerſiam
dirimeret: nec tamẽ prius is qui electus eſſet, Imperator appellaretur,
quàm à Pontifice max. confirmaretur, & ritu ſolenni ungeretur, atq;
coronaretur. Conrado autem Sueuo imperante,quemadmodum ſcri
bit Blondus, illud quoq; his inſtitutis additum eſt, ut Imperator deſi-
gnatus,priuſquam Romæ à Pontifice confirmaretur,ſiue inaugurare-
tur,Modoeciæ primùm palea, deinde Mediolani ferro coronaretur.
Poſterius deniq; Aquiſgrani fieri cœptum eſt id,quod Modoeciæ pri
us fiebat. Non multo pòſt Otto,cum ex Italia in Germaniam reuerte-
retur, ueneno,ut creditum eſt, extinctus, Henricum Bauarorum du-
cem nouo inſtituto electum,ſucceſſorẽ accepit,anno Chriſti 1003. Bo-
leslaus autem nouus rex,cum Volodimiro duce Ruſsiæ, non recupe-

Boleslai ſplendor & munificentia.
Regni Polonici initium.
Clauus ſacer.
D. Mauricij lancea.
Rixa Miecislao deſponſa.
1000 ann.
Otto Imperator Romã profectus.
Imperij Romani electores.
Blon. Dec. 2. lib. 3.
Imperij diademata.
Ottonis mors.
Henricus imperator primus.
1003. ann.

Boemicum bellum.

ratis ijs, quæ is patri ipſius ademerat, pacem fecit: ad Boemicũ bellum ſpectans, ne pluribus eodem tempore bellis implicaretur. Nam Boleſlaus Boemorũ dux, ferox iuuenis, & futuri incogitans, de quo ſuperius in Miecislao mẽtionẽ fecimus, improbo quorundã procerum ſuorum cõſilio adductus, ꝙ ij non permiſſos ſe à Miecislao, Boemiã pro libidine ſua uexare dolerent, Poloniæ fines circum Cloſcum oppidum ferro & igni, prędisq́ꝫ agendis uaſtabat. Mittit ad eum Polonus legationem res repetitum, cognationi ætatiq́ꝫ illius aliquid remittens: componitur pax. Eam non multo pòſt Boemus, repetita in Poloniam incurſione, rupit. Ibi rex læſam iterum patientiam ſuam indignatus, & grauibus ſuorum iniurijs & querelis iritatus, tumultuaria manu Boemum perſequitur: quem cum intra regni ſui fines non eſſet aſſecutus, auctis copijs Boemiam longè late'que populatus eſt: oppida & arces partim ui expugnauit, partim in deditionẽ accepit: Pragã metropolim, & Viſſegradum arcem, quò ſe dux Boleslaus cum Iaromiro filio receperat, biennio obſeſſam, fame ad deditionem compulit: fautoribus & adiutoribus ad omnia uſus Cochano, & cæteris Rauitis, ſeu Verſouicijs, principe tunc inter Boemos familia: cuius ſtemma gẽtilitium eſt, puella urſo inſidens. Ducem Boleslaum, ne nouos poſſet ciere motus, Boemorum ſuaſu oculis priuauit: Iaromirum filiũ eius, Rauitis in cuſtodiam aſſeruandum tradidit: ipſe, cum præfectos, qui nomine ſuo Boemiam adminiſtrarent, partim de ſuis, partim de Boemis, quos fideles ſibi expertus erat, conſtituiſſet, præſidijsq́ꝫ opportuna loca firmaſſet, uictorem reduxit exercitum: Vdelricum alterum Boleslai filium, ab Henrico imperatore affini ſuo, qui tunc bello Gallico ualde diſtinebatur, petenti ſibi deditum, cum in cuſtodia habuiſſet aliquandiu, non modò liberum, ſed etiam equis, ueſtimentis, ſatellitibus & uiatico lautè inſtructũ, domũ remiſit, motus lachrymis & pollicitationibus cognati adoleſcẽtis: & quòd ſanctè is deieraret, ſemper ſe in poteſtate regis Poloniæ futurum. Verebatur etiam rex, ne ſi Rauitæ uel fidem erga ſe mutarent, uel populi conſenſum reformidarẽt, Iaromirus, cui propter ętatem paternus principatus debebatur, ex ipſorum cuſtodia elaberetur, & nouos cieret motus. Hunc ergo alterum beneficio ſuo ſibi obligatum, ac dominandi cupidum, illi obijciebat. Is poſteaquã ad ſuos peruenit, principatum ſuſcipit, regi Polono obnoxium ac tributariũ: fratrem Iaromirum excęcat, quo minus eum metuat. Ita de hoc Boemico bello Dlugoſſus, Miechouienſis & Vapouius noſtri memorię prodidere. Æneas Syluius, qui poſtea fuit Pontifex max. aſſumpto Pij ſecundi nomine, aliquanto aliter hæc refert. Scribit is, à Meſcone Cracouiam Boleslao tertio duci Boemorum per fraudem ereptam: ipſum deinde per inducias, poſt bellum utrinque geſtum, & agros uaſtatos, factas, eòdem ad colloquium euocatum, non ſeruata fide captum, & luminibus orbatum: comitatum eius, exceptis Rauitis, quos ille Vrſouicenſes, ab urſo fortaſsis, uocat, trucidatum: Boemiam uaſtatam, & in ditionem Polonorum redactam: excepta arce Viſſegradenſi, quam

Boemia ſubacta à Polonis. Praga & Viſſegradum regi Polono dedita.

Rauitæ, ſeu Verſouicij.

Boleslaus Boemus excæcatus.

Vldericus dux Boemiæ, Polono regi tributarius.

Boemi regi Polono tributarij.

Iaromirus dux excæcatus à fratre.

Æneæ Syluij error.

Iaromirus

Iaromirus nõ filius, ſed frater, ut ipſe uult, ducis, è manibus Rauitarũ, necare eum uolentium, populi concurſu liberatus, retinuerit. Vdelricum poſtea tertium fratrem, re cognita, ab Henrico imperatore dimiſſum, Boemiam omnem deiectis Polonorum præſidijs recuperaſſe, & Iaromiro fratri oculos eruiſſe: filium Prædislaum, quem ille deprauatè Bizetislaum uocat, (niſi fortè typographi hic error eſt, quòd ſecundam literam i pro r poſuit) ex Bozena ruſtica uxore ſuſcepiſſe, eumq́ꝫ adultum Iutham Ottonis Ruffi imperatoris filiam rapuiſſe: eam bellũ inter patrem & ſocerum atqꝫ uirũ, propter ſe exuſcitatum, interuentu ſuo ſuſtuliſſe. Tametſi Venceslaus Hagecus eam Ottonis, non Imperatoris, uerùm Comitis Bauari filiam fuiſſe uult. Hæc fermè, tametſi non iiſdẽ uerbis, Æneas Syluius: uir magnus quidẽ ille, & in magnis rebus uerſatus: ſed uel Polonis ob negatam epiſcopam Varmienſem, ut aiũt, nimio plus iniquus: uel à Boemis malè edoctus, cũ quibus in aula Friderici tertij Imperatoris, qui tũc Ladislai pueri, Boemorum regis, propinqui ſui tutor erat, familiariter uixit. Obſeruare is certè aliquanto diligentius conuenientiam rerũ atqꝫ temporum debuit, ſi ſcriptis ſuis fidem derogare noluit. Primùm enim confundit Æneas hanc expeditionem Polonorum in Boemiam cũ ſuperiori, cuius nos in Miecislao mẽtionem fecimus: & nullã facit Boleslai Poloni, clariſsimi principis, mẽtionẽ. Noſtri eas diſtinguunt, diſerteq́ꝫ utriuſqꝫ cauſas produnt: nec ullum à Miecislao, ſiue Meſcone, bellum cõtra Boleslaum affinem ſuſceptum, ſed principatum ei puero ſtatim poſt mortem patris uindicatũ memorant: & quidem eo ipſo anno, quo Miecislaus quoque mortuus eſt. Porrò à Boleslao rege ſuſceptum quidem eſſe bellum contra illum ipſum Boleslaum, ſed prouocato iniuria. Et ſanè, ut demus Syluio, quamuis contradicente Hageco, longè pòſt quàm Boleslaus Boemus in principatu patri ſucceſsit, Miecislaum noſtrum obijſſe: tamq́ꝫ cupidum eum fuiſſe, ut affini principatum per ſcelus eriperet, haud ita pridem ſuſcepta, ac tam ſanctè, quàm oſtẽdimus, culta religione Chriſtiana: eſt'ne credibile, eũ ab obſidione Viſſegradẽſi, re infecta, dimiſſaq́ꝫ è manibus uictoria, diſceſſurum, & Iaromiro renouandi belli, atqꝫ eripiẽdæ ſibi tanto ſtudio, labore & ſumptu petitæ Boemiæ opportunitatẽ relicturum fuiſſe? Non conueniunt cum tanta cupiditate, tanta incogitantia & ignauia. Iam Cracouia in Polonico ſolo, quod Syluius non uidit, à Polono condita, & minimum quadraginta milliaribus Germanicis à finibus Boemicæ ditionis tunc remota, quî eripi Boemis potuit, quam illi imperio nunquam obtinuerunt: nec ſanè potuerunt, niſi pariter interiacentem partem Poloniæ permagnam, quæ poſtea Sileſia dicta eſt, aut Morauiam etiam finitimam obtinuiſſent? At Sileſia quomodo aut quando Polonis adempta ſit, nuſquam ille oſtendit: nos alibi oſtendemus. Tunc autem eam in Polonorum ditione fuiſſe, iam liquere debet ex eo, quòd Smogorouienſem ſiue Vuratislauiẽſem eccleſiam, ac diœceſim, quę Sileſiam ferè omnem complectitur, ab iſto ipſo Miecislao, quem Æneas Meſconem uocat, conſtitutam eſſe conſtat.

Prædislaus Vdelrici filius.

Æneas Syluius cur Polonis iniquior.

Polonorum expeditiones in Boemiam.

Cracouia an fuerit in ditione Boemorũ.

Sileſia pars Poloniæ.

Morauiæ magna pars ſubacta à Polonis.

Morauiæ uerò permagnam partem à Polonis ſubactam fuiſſe, Arnolpho Romanis imperãte (qui ſunt ſexaginta plus minus anni ante Meſconis tempora) ipſe etiã Syluius teſtatur, & nos ſuperius memorauimus. Boemi uerò poſterius in ea pedem poſuere, uel ipſo Hageco teſte: qui hæc nõ uidit, cum Syluium ſequeretur. Quanquam illud tamẽ animaduertit, non potuiſſe hæc geri à Miecislao ſiue Meſcone, præſertim quod ad excæcationem Boleslai tertij Boemi attinet: proinde ipſe Boleslao Miecislai filio id attribuit. De Iaromiro quocꝫ, & Vdelrico, & Prædislao, diſſentit idem à Syluio: propterea quòd ille temporum rationem ita confundit, ut ipſe ſe paulo pòſt refellat. Cum enim & ipſe Vdelricum iuuenem etiam tum ab Henrico imperatore, cuius tempora in Meſconis principatum nuſquam incidunt, dimiſſum, ac non Polonorum regi, quemadmodum ſuperius nos diximus, cõdonatum eſſe ſentiat, mox Prædislaum Vdelrici filium, Ottonis imperatoris filiã uxorem ſibi rapuiſſe, eam'cꝫ contumeliam Ottonem bello perſecutum eſſe uult. At enim, non Otto Henrico, ſed Henricus Ottoni defuncto, & quidẽ priuſquam naſceretur Prædislaus, in imperio ſucceſsit. Fratres quidem Boleslai huius Boemi fuiſſe Iaromirum & Vdelricum, ac non filios, ut uult Dlugoſſus noſter, atque etiam Hagecus, non difficulter Syluio conceſſerimus. Nam cum pauciores quàm decem anni, inter ſuperius illud Miecislai, & alterum hoc Boleslai filij eius bellum, ſecundum eundem Dlugoſſum, interceſſerint: non eſt ueriſimile, Boleslaum Boemum, iuuenem etiam tum, hoc bello adultos iam filios habere potuiſſe. Tametſi Hagecus aliter ſentit de ætate illius, inconſtanter quidẽ & incõuenienter, ut nobis uidetur: de Vlderico autẽ fabuloſe etiam, ſicut pleracꝫ alia.

De Vlderico duce fabulæ.

Quem diuinitùs liberatum è carcere Henrici Cæſaris, & in Boemiam delatũ, ſubulci opera ſe cũ paucis adiutoribus, Pragã, pulſo ignominioſe Boleslao rege Polono, exercitu'cꝫ eius conciſo, recepiſſe ſcribit. Idem aliquanto pòſt memorat, Boleslaũ, cum bellum contra Vdelricum & Boemos inſtauraret, graui morbo à cœpta expeditione retractum eſſe: reſumptis autem uiribus, mox proſecutum intermiſſam expeditionẽ, Cloſcum obſediſſe: inde uerò, coorta in exercitu eius dira peſte, quaſi diuinitùs admonitum, inglorium ab inauſpicato bello reuertiſſe: uno autẽ anno intermiſſo, Morauis eũ bellum intuliſſe, totam'cꝫ Morauiam peruaſtaſſe: nec potuiſſe ab Vngaris inde depelli, ac ne à Boemis quidem, cum ij Morauis amicis ſuppetias iuiſſent. Ac Morauici quidem belli etiam Vincentius ac Dlugoſſus, & alij noſtrates mentionem faciunt, uolunt'cꝫ illam quocꝫ gentẽ tunc tributariã regi Polono factam eſſe: Boemici uerò iſtius alterius, nemo.

Morauí Polono regi tributarij facti.

Et ſanè leuiuſculus in eo, ſicut in pleriſcꝫ, uidetur eſſe Hagecus. Hæc nos, nõ quòd diſsimulandũ nobis eſſe in hiſtoria domeſticũ aliquod ſcelus aut crimẽ exiſtimemus, necꝫ cõtentionis ſtudio, ſed ueritatis uindicandæ gratia ab inſtituto digreſsi, diſputauimus. De quibus liberũ lectori iudicium relictum eſto. Vincentius quidem noſter, & qui poſt eum, ante Dlugoſſum, Polonorũ res geſtas literis mandarũt, breuiter, ſub-

actos

actos eſſe ab hoc Boleslao Boemos & Morauos, ac tributarios factos, prodidere. Vtrumcꝫ autem bellum, Boemicum ſcilicet ac Morauicum intra quintum annum poſt ſuſceptum regnũ ab eo confectum eſt. Deinde anno Chriſti 1008, quemadmodũ Dlugoſſo placet, Ruſsicum bellum eum excepit, maiore apparatu, ac prolixius, ſed non minus proſpero euentu geſtum.

1008 ann.

Ruſsicum bellum.

Vulodimiri filij.

Ruſsiæ principatũ ampliſsimum Vulodimirus uiuẽs inter duodecim filios partitus erat, & Viſſeslao natu maximo Nouogrodum, Iſaslao Pultuſcũ (niſi fortè Poloſcum legendũ eſt) Stopolco Turouiam, neſcio an Tuuerã potius, Iaromiro Roſtouiã. Nec multo pòſt, cũ Viſſeslaus obijſſet, translato Nouogrodũ Iaroslao, Roſtouiam Boriſſo, Glebo Muromum, Stoslao Dereuos, Vuſieuolodo Vulodimiriam, Meſcislao Torocanum, Stanislao Smolenſcũ, Pleſcouiã ſiue Pſcouiam Sudislao, Volyniam Poſuiſdo attribuerat. Verùm ij partitione paterna nõ contẽti, poſt mortẽ patris principatus inuicem inter ſe inuadebant, bellum'cꝫ ciuile concitabant.

Ruſſorum bella ciuilia.

Stopolci fuga in Poloniam.

Gleb. & Boriſs. ſancti apud Ruſſos.

Ex his Stopolcus, ſiue Suentopelcus, qui cognita morte patris Kiouiam occuparat, duobus fratribus Glebo & Boriſſo, quos Ruſsi in diuorũ numerum poſtea retulerunt, dolo occiſis, ab Iaroslao tertio fratre, cæſorum necẽ ulciſcente, ſuperatus, & Kiouiẽſi principatu eiectus, in Poloniam ad Boleslaũ regem confugit.

Boleslai regis expeditio in Ruſsiam.

Eius rogatu ſuſcepit impigrè Boleslaus expeditionẽ aduerſus Ruſſos, cùm ut exulẽ ſupplicẽ reduceret: tum ut ea quæ pater ſuus Miecislaus amiſerat, recuperaret, & regni ſui fines cum gloria longius proferret. Ingreſſus fines Ruſsiæ, obiter obuia quæcꝫ populatur, incendit, diripit, arcibus oppugnãdis abſtinet, quę tamẽ perpaucę munitæ erant. Nam pagis, uicis, & oppidis ferè nulla arte munitis, Ruſsi, itidem atcꝫ Poloni, & omnes ferè Septentrionales gẽtes, antiquitùs habitant.

Septentrionales populi carent urbibus munitis.

Boh fluuius Axiaces.

Iam'cꝫ ad Luſcenſem ſiue Volynienſem orã rex cũ infeſto exercitu peruenerat. Ibi occurrit ei ad Bogum fluuium, quẽ Axiacen eſſe uolunt, Iaroslaus cum expeditis ſuorũ copijs, & magnis Varaiorum atcꝫ Pecinigorum auxilijs: quarũ gentiũ memoria quocꝫ iam extincta eſt.

Ruſsi profligati à rege.

Prior rex maledicto Bludi Palatini Ruſsi, Iaroslao chariſsimi, iritatus, copias ſuas celeriter armatas fluuiũ traijcit: hoſtes ſubita re tumultuantes, & inſtruẽda acie impeditos adortus, magna ſtrage, quamuis acriter repugnantes, profligat: caſtra opulenta diripit: Iaroslaum fugientẽ perſequitur: quẽ ubi ſuis diffiſum, in remotiores paludes ſeſe recepiſſe accepit, Kiouiam, inſignẽ ea tempeſtate urbem, cuius amplitudinem & ſplendorem ingentes ruinæ adhuc teſtãtur, non longi temporis obſidione & fame, propter infinitam hominũ multitudinem, quæ undicꝫ eò cõfugerat, adactam, per deditionẽ accepit: intactam'cꝫ theſauro tantum principis in donatiua militum & in ſumptus belli ablato, Stopolco reſtituit.

Kiouia per deditionem accepta.

Diſtributo in hyberna exercitu, ipſe Kiouię cũ paruo pręſidio ſtabiliendi Stopolco principatus gratia, hyemare ſtatuit. Quo explorato, Iaroslaus raptim coacto exercitu, Boleslaum ſecurũ & inopinãtem opprimere conatus eſt. Sed re per exploratores regi nunciata, nõ modò fruſtratur, ſed magna iterũ occidione ſuperatus, Nouogrodum,

Iaroslaus bellum renouans, iterum ſuperatur.

Nouogrado duo in Rußia.

dum,quæ urbs in ditione eius,patris inſtituto erat,profugit. Aliud au A
tem hoc eſt Nouogrodum in ditione Seuerienſi,ab illo, quod magnũ
uocatur:quod quidem ad occidentem ſolem & Liuoniam uergens,lõ-
giſsimè abeſt à Kiouia. Nouogrodenſes,ut erant potentes & opulẽti,
ducem ſuum ulteriorem fugam,abiecta ſpe omni,meditantẽ,recreant,
confirmant,ſtipendio militibusq; ad inſtaurãdum bellum iuuãt. Dum
hæc fiunt, Kiouienſes pertæſi impendiorũ, tamq; diuturnæ moræ re-
gis apud ſe, milites Polonos nihil tale metuẽtes per omnẽ occaſionem
clàm excipere ac trucidare,ſiue iubẽte,ſiue conniuente Stopolco. Hac
iniuria commotus Boleslaus,cum nihil amicè monendo proficeret, in

Kiouia direpta.

prædam dat Kiouiam militibus indignãtibus. Arcem receptam de po-
teſtate ducis,& alia quædam loca opportuna pręſidijs munit:ipſe cum
reliquo exercitu, primoribus Ruſsis cõpluribus, atq; duabus filiabus
Vulodimiri ducis in loco obſidum deductis,quarum unam Prædisla-
uam,ut habent annales ipſorũ,per uim ſtuprauerat,primo uere uictor

Columnæ Boleslai in Boriſthene.

in Poloniam reuertitur,cum tres columnas ferreas permagnas fixiſſet
in Boriſthene ſeu Nepro,quà Zula fluuius influit, ad memoriã uicto-
riæ ſempiternam. Diſcedentem Iaroslaus cum ualido exercitu, apud

Rußi tertiùm profligantur.

Nouogrodum comparato,ad Bogum conſequitur: ſed tamen uicto-
rem,quamuis incompoſitè reuertentem,ac dilabentem iam exercitum
adoriri nõ auſus,bene gerendæ rei occaſionem,clam ſubſequẽs,capta-
bat. Cuius aduẽtu ab exploratoribus cognito, rex, reuocatis celeriter
quos potuit militibus,pauca apud eos cõcionatus eſt,quibus eos fidu B
cia ſuperiorũ uictoriarũ ad delendas reliquias bis uicti hoſtis inflam-
maret:ſimul periculi imminentis & ignominiæ admoneret,ſi pugnam
detrectarent,aut adeò trepidarẽt: & cùm præteritas uictorias ſibi eri-
pi,tum patriam cædibus & incẽdijs fœdari, uxores, liberos & parẽtes
ſuos chariſsimos in ſeruitutẽ & in contumeliam abripi paterẽtur. His
dictis incenſos,& ad mortem,ſi quid durius accidat, pro patria,pro li-
bertate,& pro gloria nuper parta, paratos in hoſtẽ ducit. Ille Polono-
rũ paucitate contempta,acriter initiò manus conſerit: ſed urgentibus
noſtris,regeq; & imperatoris & militis officiũ faciente, pellũtur Ruſ-
ſi. Magna in pręlio,maior multo in fuga cædes editur,ita ut Bogus ſan
guine cæſorũ rubuiſſe dicatur. Viui multi in poteſtatem uenêre:capta
impedimenta:relata complura ſigna militaria:dux hoſtiũ abiectis du-

Rußica hiſtoria.

calibus inſignibus,mutatisq; equis euaſit. Ruſſorũ annales nullam ne-
que ſecundi,neq; tertij huius prælij mentionẽ faciunt. Sed poſt diſceſ-
ſum regis,Iaroslaum contra Stopolcum arma reſumpſiſſe memorant:
eum uerò Pecinigorum auxilium imploraſſe: commiſſoq; prælio pro-
pe eum locũ, ubi Boriſſus interfectus erat, totum diem dubio Marte
dimicatum eſſe: ad extremum, Stopolcum ictum in Poloniam profu-
giſſe, & in ſolitudine quadam inter Poloniam & Boemiam hiatu ter-

Donaria ex manubijs Deo dicata.

ræ hauſtum perijſſe. Verùm hæc etiam poſt tertiam uictoriam,& po-
ſteaquàm Boleslaus rex Ruſsia exceſsit, accidere potuerunt. Ille quidẽ
uictor in regnũ ſuũ reuectus,uota Deo perſoluit: templa cõplura, ſed
Gneſnæ

A Gneſnæ in primis,hoſtium ſpolijs ditauit,ornauitq;: proceres & mili-
tes eos, quorum uirtus maximè præclaro aliquo facto perſpecta e-
rat, pro meritis collaudatos, honoribus & præmijs affecit. Chro-

Chrobri.

bri,hoc eſt,acris appellationem, propter excellentem uirtutem & ani-
mi magnitudinẽ à Ruſsis tributam, accepit: indeq; nouam arcẽ uno à
Viſlicia milliario conditã,Chroberſum nuncupauit:uſus Chabrũ Bo-

Chroberſ. arx condita.

leslaum pro Chrobro dici obtinuit. Monaſteriũ Secechouienſe ſupra

Secechouienſe monaſterium conditum.

Viſtulam in tractu Sendomirienſi Benedictinis ſodalibus conſtruxit,
cõferente patrimonij ſui partẽ Sececho Palatino Cracouiẽſi, & magi-
ſtro militię Polonæ,ex gente Topororũ, à quo monaſteriũ id nomen
accepit. Cõſtruxerat etiã idem rex ijſdem monachis paulo ante Ruſsi-

Lyſecenſe monaſterium.

cum bellũ,aliud monaſteriũ in mõte Lyſecio,ſiue Caluo, orãte & hor-
tante Emerico Stephani regis Vngariæ filio,uiro ſancto & caſto, qui

Emericus ſanctus,Stephani regis Vngar. filius

lubẽs cũ Boleslao propinquo uitã degebat in Polonia. Atq; is portio-
nem crucis CHRISTI, quã Cõſtantinopolitanus imperator patri eius
Stephano magni muneris loco miſerat,quaq; ipſe pro amuleto uteba-

Crucis Chriſti portio in monte Caluo.

tur,in eo loco repoſuit:ubi in hanc uſq; diẽ ſalutaria hominibus edun-
tur miracula. Hoc tempore,atq; adeò ante Ruſsicum bellum,quemad
modũ Dlugoſſo placet,ſex uiri religione & ſanctimonia uitę inſignes,

Sex eremitæ martyres.

durã & incultã uitam degebãt in ſolitudine maioris Poloniæ, ubi nũc

Cazimiria maioris Poloniæ.

eſt Cazimiria oppidũ: ex his quinq; à cõſceleratis quibuſdã crudeliter
excarnificati,pridie Idus Nouemb. interfecti ſunt:ſextus,qui tũc abfue
B rat,aliquãto pòſt ſua morte uitã finiuit. Cũ diuo Adalberto eos ex Ita-
lia in Poloniã ueniſſe, Hagecus exiſtimat: Dlugoſſus uerò,duos ex his
Boleslao regi poſtulãti, à Romualdo Camaldulẽſi abbate ſãcto miſſos

Romualdus abbas ſanctus.

eſſe,his deinde reliquos quatuor noſtrates in ſocietatẽ uitæ ſeſe adiun-
xiſſe,ſcribit. Cauſa autẽ ſceleris fuit,aurũ,quod latrones à Boleslao re-
ge ipſis donatũ eſſe cognouerãt,ſed repudiatũ remiſſumq; ab ipſis ne-
ſciebant. Ferũt, tuguria eorũ ab ijſdem latronibus incenſa, non arſiſſe:
ipſos cum exitum ſyluæ nõ inuenirẽt,regis iuſſu comprehenſos, & ad
martyrum tumulum alligatos, ut acerbiſsimũ famis ſuppliciũ expen-
derent,diuinitùs cadẽtibus ultrò uinculis ſolutos eſſe: cum pœnitẽtia

Miraculum.

patrati ſceleris ducti, ad Dei clemẽtiam,& eorum quos dudum neca-
rant,patrociniũ confugiſſent. Per hæc eadem tempora Turcæ,Scythi-

Turcarum incrementa.

ca gẽs,ſubacta Cappadocia,Bithynia & Armenia,imperiũ in Aſiã,Sy-
riamq; protulerunt,& Ieroſolyma urbem anno Chriſti 1012 ceperunt.

Ieroſolyma capta. 1012.

Deinde uerò ex paruis pudẽdisq; initijs,ad tantam, quantã nũc cerni-
mus,magnitudinẽ imperium ſuum ſucceſſu temporum perduxerunt,
Chriſtianis imperatoribus & principib. inter ſe belligerantibus, & ad
reſtinguendũ cõmune quaſi incendiũ nõ concurrentibus. Cõfecto, ut
iam diximus,Ruſsico bello,Boleslaus rex,ne ſui diuturno ocio torpe-
ſcerẽt,& ut ea quæ Poloniæ maiorũ ſuorũ negligẽtia adempta erãt,re-
cuperaret,eo ipſo anno,cuius modò mẽtionẽ fecimus, Saxonib. bellũ
intulit. Saxones enim Hẽrico primo Saxone rege,& filio eius Ottone

Saxonicum bellum.

primo eius nominis Imperatore Rom. regnãtib. in Germania, pleraq;
Poloniæ

Poloniæ oram, quam Lescū tertium inter uiginti filios partitū esse su-prà narrauimus, partim armis, partim proditione Tugumiri ducis, ditioni suæ subiecerāt, quemadmodū superius exposuimus. In hos ergo duxit Boleslaus, & sub signis progredit̄, sperās hostes ad dimicationē

Saxonia uastata à Polonis.

prelij uenturos esse. Quæ postq; eū opinio fefellit (nam hostes in auias syluas ad impeditas paludes sese abdiderāt) longè lateq; excurrit, rapidi torrētis in modū obuia quæq; sternēs & euertens: ita ut Meideburgum, siue Magdeburgum, Misna, Hiltenseimum, Mechelburgum, insignia oppida, exitiali illa quasi inundatione & incendio Polonorum consumerentur.

Magdeburgū. Misna. Hiltenseimum. Mechelburgū.

Henricus Bauarus Imperator.

Quæ Henricus Bauarus imperator, de quo superius mentionē fecimus, aliquāto pòst à Gallicis & Italicis bellis, quibus tūc impeditus abfuerat, reuersus, instaurauit.

Vindarum seu Slauorum deditio.

Porrò qui Polonici seu Slauici erant nominis, certatim Boleslao, partim propter cognationē linguæ & sanguinis, partim clementia & liberalitate eius inuitati, partim etiā metu adacti, sese dedebāt. Ita is hostico uexato, uastatoq;, cū nusq; in aciem prodirent hostes, & sua quoq; auertendorum nostrorum causa ipsi exurerent, omnem illam orā latissimam, quę olim à Slauis & Polonis possessa fuerat, usq; ad Albim & Salam fluuios, & Chersonesum Cimbricam, quæ nunc Dania siue Dacia est, magna celeritate in suam potestatem redegit: Principibus Slauis, qui adhuc supererāt, Saxonū dominatu liberatis, nullū tributū imposuit.

Chersonesus Cimbrica Dania.

Ac cæterà quidem eos sui iuris esse passus est, sacramēto tantum in sua & successorum suorū regū Poloniæ uerba adegit & obstrinxit, & ad suscipiendam religionē Christianā, quā propagare quoquouersus in primis studebat, adduxit.

Vindæ religionem Christianam suscepere.

Bonf. Dec. 2. lib. 1.

Tametsi Henrici Bauari imperatoris armis eos Christianos factos esse, apud Bonfinium, Vngaricarum rerum scriptorē, & alios quosdam historicos reperio: uultq; idem Bonfinius, Boemos quoq; & Polonos uniuersè ab eodē imperatore armis ad professionem Christi adductos esse.

Poloni & Boemi ante Henricum Imperatorem Christiani fuere.

Verùm facile id ratio temporū refutat, cum utramq; gentē longè ante hunc imperatorem, religionē Christianam suscepisse cōstet. Ille enim anno Christi millesimo ac tertio imperare cœpit.

Boleslai columnæ in Sala.

Posuit autē Boleslaus rex itidē in ripa Salæ tres columnas ferreas, uictoriæ suæ monimentum, & regni Poloniæ limites.

Hagecus.

Falsa quædam de Boleslao Chrobro.

Venceslaus Hagecus, nescio quo authore, scripsit, Boleslaum prædabundū crebras excursiones in Marchiam Brandeburgensem & Saxoniā fecisse: cumq; legatis Henrici imperatoris ab instituto eū reuocātibus superbius respondisset, imperatorem cū magnis copijs ingressum in Poloniam, haud longè à Cracouia abfuisse. Ibiq; duobus prelijs uictorem Boleslaum, dum pertinacius fugientes Germanos persequitur, captū, Henricoq; traditū, ingēti pecunia sese redimisse. Verū uiderit ille, ne imprudēs his Henrico & Boleslao accōmodarit, quæ de alijs memoriæ prodita sunt à nostris: & quidē affingens nōnihil, ne dicā multa, de suo, quę nos suo loco attingemus. Aliorū quidē quotquot de Hērico hoc literis aliquid mandarūt, nemo quicq; eiusmodi de eo scriptū reliquit, quod ego sciā, pręter Lāpertum Saffnaburgensem: qui tamē Henricū bis duxisse modò exercitum

Lampert. in hist. Germ.

tū cōtra Polonos memorat, nimirū anno Christi 1015, & iterum anno 1017. nisi fortè huc detorquēdum esse duxit id Hagecus, quod apud H. Mutiū, uel aliū quēpiam Germanum scriptorē legerat: Henricum hūc exercitū duxisse in Boemos & Slauos, & cum his sæpius congressum, semper uictorem discessisse, admodū exiguam suorū iacturā passum. eos uerò prælio præter alia maiore postremò uictos pacē petiuisse, & iugum admisisse. Subiugatis autē Boemis, & eorū principe Boleslao, quē ille Bodislaū deprauatè uocat, apud illos iura & leges in reb. profanis ac sacris ordinasse. Hæc ipsis ferè Mutij uerbis relata, uiderit æquus lector, an ad Boleslaū nostrū & Polonos pertineāt: nos ad curriculū nostrū reuertamur.

H. Mut. lib. 14. Germ.

Prußicum bellum.

Non multo tempore pòst hoc bellum quieti dato, aliam rursus expeditionē Boleslaus rex in Prussos suscepit, indignam diui Adalberti necē ulturus, & illam quoq; gentem suo adiecturus imperio.

Prussorum origo. Borusci.

Fuerit aūt operę precium hic paulò altius eius gētis originē ac mores repetere. Inter multas Sarmatiæ Europęæ gētes Borusci à Ptolemæo in geographia ad Septētrionē ualdè remoti ponuntur in ea ora, quā nunc Liuones & Moschi, ut opinor, obtinēt, ultra Cherniscū amnem, Ryphæis uicini. Eos ego aliquo tempore cum uicinis Alaunis siue Alanis ad meridiem & occidētem progressos, magnam Sarmatiæ partem, quæ ab oriēte Rusis & Moschis cōiungitur, à meridie nemoribus & Hercinia sylua clauditur, & omnem illum syluestrē tractū qui secundum Venedici, siue Balthei & Codani sinus litus, usq; ad Vistulam & Ossam fluuios pertinet, tenuisse: & Borussos siue Prussos, deflexo paulū nomine, dictos esse, cum Erasmo Stella crediderim.

Erasm. Sella.

Prußi, Lituani, Liuones & Samagitæ, eadē ferè lingua utuntur.

Quibus finibus nunc Liuones, Samagitæ, Lituani & Prusi uetus nomen retinētes, cōtinentur, gentes imperijs quidē & reipub. ratione nunc distinctæ, sed eadem penè inter se lingua uulgò adhuc utentes, Slauicæ prorsus dissimili, sed quæ nō paucas habeat admixtas Latinas uoces, corruptas ferè, & magis Italica uel Hispanica nota signatas q; Latina.

Germanicæ linguæ usus in Prußia.

Quanquam Theutones & Germani in eam orā quæ maritima est, & Prusia ac Liuonia nunc uocat̄, deuictā, colonias posteriori tempore deduxerunt: quod suo loco attingemus. Hinc usitatior iā est apud eas gētes lingua Germanica, q; uetus illa & uernacula, præsertim in urbibus & oppidis: quēadmodum & apud Lituanos usuuenit, ut propter uicinitatē cōmerciaq; Russorum, & colonias etiam deductas, multū utantur sermone Rusico.

Rußicæ in Lituania.

Rußi unde dicti.

Nā quòd Dlugossus à Prusia Bithynię rege originē illius gētis deducit, fabulosum est omnino, nec refutatiōe indiget. Quidam Borussos, quasi Rusis finitimos, à Germanis lingua uernacula dictos esse existimant: uerène an falso, nō disputo.

Preissen, quasi beireissen.

Latina uerba apud Prußos.

Quādo autem & quonā modo Latina lingua cū uernacula Prussorū, Lituanorū, Liuonūq; sese miscuerit, dicere nō habemus. Erasmus quidē Stella Prusiam Romanis armis tentatam magis, quàm uictā esse, memorat, Pliniumq; authorē citat: Quo fit, ut cum imperio Latina lingua eò peruenire nō potuerit. Dlugossus uerò scribit, ciuili bello, quod inter Cęsarem & Pompeium gestum est, manum quandam Romanorum deserta Italia, in ijs

Romoue urbs in Pruſsia.

oris conſediſſe,urbẽq; condidiſſe,& Romoue de Romę nomine dixiſ-
ſe, eamq; diu metropolim gentis fuiſſe. Quod ſi uera eſt Dlugoſsi ſen
tentia, ſuſpicari quis poſſet (ſi quis tamen locus eſt ſuſpicioni in hiſto-
ria) eam Romanorũ manum, duce Libone aliquo,ad ea litora Venedi
ci ſinus,quę ad exorientem ſolem ſpectant,& Ruſsis finitima ſunt, uel
ui tempeſtatum appulſam eſſe : uel certo curſu Cæſarum tyrannorum

Liuones.

ſæuitiam fugientem, ſeceſsiſſe, & Liuonum appellationem à Libone
accepiſſe. Deinde propagatis finibus , alios Lituanos magis iam cor-

Pruſsiæ nomine etiam Pomerania & Culmẽſis quãdoq; accipitur.

rupto uocabulo dictos eſſe, alios uetus Pruſſorum nomen retinuiſſe.
Quanq; autem Pomeraniæ quoq; magna pars,& Culmẽſis, ac Micha
louienſis ora,poſteaq; eodem cum Pruſsis iure uti cœperunt, & in di-
tionẽ Theutonũ Crucigerorum,uti pòſt dicetur,cõceſſerunt,Pruſsiæ
nomine cenſeri cœperunt:atq; ita nos quoq; nonnunq; poſterius ute-

Pruſsiæ fines. Oſſa fluuius. Deruancia.

mur eo nomine.reuera tamen, ac propriè Pruſsia ea eſt, quæ eſt inter
Viſtulam, Deruanciam, Oſſam & Nemenem fluuios, & ſinum maris
ſuprà memoratũ:& à Lituanis atq; Maſouijs,denſis ac paluſtribus ſyl-

Nemen, qui & Chrenen ſiue Chrenis fl.

uis dirimitur. Nemenem autem eum eſſe uolunt, qui à ueteribus geo-
graphis Chronon uel Chrones appellatur,Germani Memelam uocãt:
qui in finibus Ruſsiæ Lituanicæ ortus,Lituaniãq; & Pruſsiæ partẽ ſe-
cũdum Samagitiam emenſus,in ſinũ Venedicũ, ſiue Habũ Curonien-
ſem lacũ ſeſe exonerat . Fuit aũt antiquitùs gẽs Pruſſorũ fera & bibax,
lac equinũ in delicijs habẽs,ante mellis cum aqua deſpumationẽ cogni B
tã.uxores quot cuiq; libuiſſet ducere ius faſq; erat,eaſq; pro ancillis ha

Balnea Pruſſorum & Lituanorum.

bere:hypocauſtorũ ſiue balneorũ uſu penè quotidiano laſsitudinẽ, la-
bore uel intemperãtia & ebrietate contractã,depellere,indeq; excalefa
cta corpora frigidæ aquæ immergere aut abluere,etiamnum hyberno

Pruſſorum exequiæ.

quoq; tẽpore ſolent.Corpora defunctorũ cum precioſiſsima quaq; &
chariſsima ueſtiium,equorũ,& armorum ſupellectili cremabãt: mani-
bus interfecti cęde humana parẽtabãt: Solẽ,lunã, beſtias,ſerpentes,a-

Dij.

ues,aquã,ignẽ,& neſcio quid nõ pro Dijs colebãt . Criue aũt uocabãt

Criue antiſtes Pruſſorum. Culmenſis tractus Polonicæ ditionis.

ſacrorũ antiſtitẽ. His ergo Boleſlaus rex bellũ intulit, & per Culmen-
ſem tractũ,qui Polonicæ ditionis erat, hoſtiles terras ingreſſus, agros
uaſtat:Razinũ,Romoue & Balgã arces, nullo negocio capit & incen-
dit:uicos & pagos diripit. Oppida enim pauca,eaq; ferè natura loco-

Pruſsi munitionibus caruere olim.

rum,nõ arte manuq; munita,tũc Pruſsi habebãt:ſed in ſyluas atq; palu
des ad primũ aduentũ hoſtilis exercitus ſeſe occuluerãt. Ex quibus cũ

Pruſsi tributarij Polonorum regi.

regionẽ ſuam uaſtari lõgè lateq; proſpicerent,ſupplices pacẽ à rege pe
tunt,& impetrãt:tributũ pendunt,& penſuros ſe deinceps quotannis
promittunt. Dimittit ibi rex, qui barbarã gentẽ rationẽ & ritus Chri-

Columna Boleslai in Oſſa. Rogoſnum oppidum.

ſtianę religionis docerẽt. Ipſe uictor recedẽs,in Oſſa flumine ferreã co
lumnã ponit,mille paſsibus à Rogoſno oppido. Vnde uicina uilla Slu
pi,hoc eſt,colũnę nomen accepit.Biennium ab eo bello quieuit Boleſ-
laus,quo tempore multa quę ad religionis maieſtatem,& ad rempub.

Iaroslaus Ruſſorum dux.

belli domiq; adminiſtrandam pertinere uidebantur, ſapienter conſti-
tuit, Interim optatam pacem Iaroslaus dux Ruſſorum turbauit. Is e-
nim,

A nim,dum Boleslaus his bellis,quæ modò commemorauimus,diſtine-

Kiouienſis principatus à Iaroslao occupatus.

tur,Kiouienſem principatum,Stopolco fratre uno, quẽadmodum ſu-
prà indicauimus,ſiue duobus,ſecundum Dlugoſſum,ſecundis prælijs
uicto,& dũ ad Boleslaum refugit in itinere mortuo, denuò inuaſerat:
Nouogrodẽſem etiam à Prædislao, Iſaslai fratris filio ſibi ademptum,
receperat: Rededã Coſarorũ ducem ſingulari certamine uictum inter-
fecerat,gentemq; illã tributariã ſibi fecerat : & quãuis à Meſcislao fra-
tre ſuperatus,& Kiouienſi principatu exutus eſſet,tamen fratris eiuſdẽ
benignitate & miſericordia reſtitutus erat,quẽadmodum à noſtris me
moriæ proditum eſt. Nam Ruſſorum annales hoc loco Kiouiæ captæ
& reſtitutæ nullam faciunt mẽtionem.Illud modò memorant : Poſt a-
trox prelium inter fratres commiſſum, Meſcislaum partitum eſſe cum
Iaroslao principatum Ruſsiæ,ita ut ei quicquid cis Neprum eſt conce

Ruſsicum bellum.

deret,ipſe Seuerienſi ditione ultra Neprũ contentus . His igitur rebus
cum fratre cõſtitutis,Iaroslaus bellum aduerſus Boleslaum regem ma
gno apparatu renouabat . Rex non rumoribus modò,ſed crebris atq;
certis præfectorũ ſuorũ,& præſidij,quod in Ruſsia reliquerat,nuncijs
excitus,cõtra hoſtem cum exercitu proficiſcitur.Ducebat & Iaroslaus
ingentes copias,in Poloniam inuaſurus. Veniunt in cõſpectum apud
Bogum amnem exercitus. Decreuerat eo die Boleslaus prælio non di
micare,ob reuerentiam diei Dominici,ſimul ut hoſtium copias & cõſi
lia prius cognoſceret. Sed magnã in bellis uim fortuna habet,paruiſq; "
B interdum momentis permagna fit rerum atq; conſiliorum mutatio:ut "

Prælium.

tunc accidit . Nam pugna inter paucos primũ lixas & aurigas,dũ ada-
quant equos,apud flumen,quod caſtra dirimebat,orta, mox pluribus
utrinq; cõcurrentibus incaluit . Eminus res ſagittis & iaculis,& comi-
nus etiã ab audacioribus nõnullis in flumine gerebatur: cũ Polonicus
exercitus omnis celeriter armatus fluuiũ tranat. Cõmittitur acre præ-
liũ:cedere loco hoſtes,noſtri magis inſtare. ibi dux hoſtiũ à ſuis impul

Boleslai uictoria de Ruſsis.

ſus,fuga ſaluti ſuæ cõſuluit. Tũc effuſo curſu omnes paſsim ex acie diſ-
fugiũt. Magna ſtrage cùm in prelio tum in fuga cõciſis atq; debilitatis
hoſtibus, rex pacẽ dedit ſupplicib.tributũ modicũ impoſuit:captiuos
omnes, quos uel hoc uel ſuperiori bello ceperat,uel obſidũ loco habu-

1018 ann. Falſa cauſa belli Ruſsici.

erat,liberaliter dimiſit. Hoc bellũ anno poſt Chriſtũ natũ 1018 cõfectũ
eſt,ut uult Dlugoſſus. Nõ aſſentior autem ijs,qui ſiue alterũ hoc bellũ
Ruſsicum,ſiue prius etiã à Boleslao,propter negatum ſororis Iaroslai
coniugiũ,quã poſtea in cõcubinæ loco ipſi fuiſſe aiunt,ſuſceptũ eſſe au
tumãt. Nã ut faciamus,principem tam temperantẽ,ut non melius po-
pulis & gẽtibus q; ſuis cupiditatibus dominaretur, prouecta iam æta
te,tot rebus geſtis clariſsimis,tantum libidini indulſiſſe,ut bello uxorẽ
ſibi quęrendã exiſtimaret: quid cauſæ erat,cur eã aliunde peteret,nega
tamq; bello perſequeretẽ,quã domi ipſe obſidis loco, ut diximus ſupe-
rius,habebat? aut partã bello cur uiduus pro cõcubina,ac non pro iu-
ſta uxore haberet,cuius amore tantũ exarſiſſet,& in qua ipſa nulla hęre
bat culpa,quòd à fratre tradita non eſſet? Sed mitto diſputationẽ. Pa-

ce per circuitum parta,auctoq́ꝫ & propagato in omnes partes cum lau A
Boleslai ſtudia in pace.
Conſiliarij duodecim.
de atqꝫ gloria imperio, Boleslaus rex reliquum uitæ tempus quieti &
cõſtituendę domi reipub.dabat,duodecim utẽs cõſiliarijs,quos è tota
Polonia probatiſsimos,& annis iudicioq́ꝫ graues delegerat:quos etiã,
quoties animum remittere uolebat, unà cum uxoribus ipſorum mẽſæ
ſuæ & conuiuio adhibebat:iudicia exercebat: tenuiores,dũ litis finem
expectant,ſumptu mẽſáqꝫ ſua ſubleuabat.Fertur aũt quadraginta men
ſas,exceptis minoribus alijs, quotidie apud eum ſolitas eſſe inſtrui,ad
Comitas regis
quas accũbere uolẽtibus licuerit.In itinere ſi quẽ ruſticum hominẽ,aut
alioqui pannoſum conſpexiſſet,accerſebat ad ſe ultrò,& num quid à ſe
uellet,percontabatur.Quòd ſi is de potẽtioris iniuria querebatur,euo
catum illũ qui accuſabatur,cauſa cognita placidè obiurgabat:ac in po-
ſterum ne quid eiuſmodi cõmitteret interminatus,ſatisfacere iniuriam
paſſo iubebat. Si quis autem è pauperibus cauſam ipſe ſuã agere neſcie
Polonorũ ius atq; ſtudia.
bat,ei cauſidicũ attribuebat, mercede de ſuo data. Quanquam ſimpli-
ciſsimum tunc ius erat apud Polonos,& nõ ſummo iure diſceptaban-
tur,ſed ex æquo & bono,aut armis nonnunquam & ſingulari certami
» ne dirimebantur priuatorũ controuerſiæ. Pluris erat fortis uir,quàm
» diſertus cauſidicus:mentiri,fallere, calumniari, alienum appetere, ini-
» quam litem alere,turpe & infame ducebatur. Hinc maius, ac ſolum fe
» rè exiſtebat in hominibus illis laudis & bellicę rei ſtudium.Hoc rex co
mitate,clemẽtia & liberalitate ſua alebat,hoc moderata ſeueritate uin-
Iudithæ reginæ clementia.
dicabat: Iuditha regina,fœmina lectiſsima,quæ ſub alterius belli Ruſ- B
ſici tempus extincta eſt, mariti iram & ſeueritatem leniẽte, & ſontium
ſupplicia deprecante.Cuius clemẽtiæ illud in primis exemplum prædi
catur,quòd nobiles quoſdam adoleſcentes ob latrocinium damnatos
à rege,occultè ſeruari inſciente rege iuſsit:aliquanto pòſt captato tem-
pore,& iniecta eorum quaſi necatorum mẽtione, ubi regem ad miſeri-
cordiam flexum uidit,ſupplex cũ nonnullis proceribus adoleſcentum
Religio Boleslai.
Sacerdotibus honos habitus.
illorum mortem deprecata eſt.Nulla autem in re Boleslaus erat ſeueri
or,quàm in contemptu religionis,templorum profanatione, & ſacer-
dotum iniurijs atqꝫ contumelijs uindicandis:ad quæ facinora,cum ple
riqꝫ equeſtris ordinis homines partim priſtinæ impietatis conſuetudi
ne,partim licentia militari incitati ferrentur, & decimarũ quoqꝫ onus
detrectarent,ſacerdotesq́ꝫ pulſarẽt, in authores quidem pœna capitis
animaduertit,cæteros partim uerberibus, partim uerbis atqꝫ minis ca
ſtigauit.Epiſcopos & ſacerdotes ipſe magnopere colebat,& ab omni-
bus coli uolebat:nec ſedebat ſtante aut ueniẽte Epiſcopo,niſi & ille aſ-
Militandi ratio.
ſediſſet. Ab hoc etiã rege, ipſo ſtatim initio regni,deſcripta eſt equi-
tibus Polonis militandi ratio per regiones atque ſatrapias,quas noſtri
uulgò Palatinatus ac diſtrictus uocant:ita ut ex præſcripto certum nu
merum armatorum quilibet Palatinus è ditione ſua ad expeditionem
à rege indictam educeret. Oppidanis quoqꝫ pedites & currus onuſti
cõmeatu ad numerum imperati ſunt. Sed hæc abuſu arbitraria poſtea
facta ſunt,magno reipub. detrimento:de quo nos alibi uberius ſcripſi-
mus.

A mus. Equorum quoqꝫ diſpoſitio & ſubuectio oppidis iniuncta,per
Curſus publici, ſiue ſubuectiones.
quam celerrimè regi,ſi quid cognitu dignum aut neceſſarium uſquã in
regno extitiſſet,nũciaretur,& rex uiciſsim quæ uellet iuberet,huius re
gis eſt inſtitutũ. Quod quidẽ abuſu noſtri temporis, ualde oneroſum
Arcium munitio.
eſt oppidanis. Muniuit is etiã arces pleraſqꝫ in finibus regni, quo rece
ptus eſſet equitibus iuxtà atqꝫ agricolis, ad ſubitos uicinarum gẽtium
motus,& unde furta & latrocinia domeſtica, excurſiões prędationes-
que finitimorum reprimerentur,domi inter ciues pax & tranquillitas
Præfecturæ & reditus earum.
præſtaretur.ijsq́ꝫ arcibus præfectos cũ modicis militũ præſidijs impo
ſuit,& certos pagos adſcripſit,qui & excubias nocturnas per uices ſer
uarent:& materiam ad reficiẽdas,cum opus eſſet,eas arces comporta-
rent,& certam ſiliginis atqꝫ auenæ menſuram in cellam arcis & alimen
Stroſza.
tum præſidij hoſtiatim quotannis prębeberent.Indeq́ꝫ id uectigal Stroſ-
za,hoc eſt,cuſtodia,eo quòd cuſtodibus expenſum ferretur, dictũ eſt.
Eccleſiaſtici ordinis immunitas.
Cæterùm hominibus eccleſiaſticis omnium onerum,laborum & pen-
ſionum regi & reipub.præſtandarum, immunitatem ſempiterno iure
Regis peragratio regno ſalutaris.
conceſsit. Ipſe rex crebrò arces & præfecturas,atqꝫ omne regnum obi
bat,ut ſuperſtitiones ritusq́ꝫ priſcæ religionis,ſi qui adhuc uſquam ex-
tarent,penitus extirparet,ac de iniurijs atqꝫ controuerſijs omnium co
gnoſceret,& quid quoqꝫ loco opus eſſet præſens mandaret: dicere ſo-
« Præclarè dictum.
litus, malle ſe gallina ueſcentem, ſalutem atqꝫ tranquillitatem ſuorum
tueri,quàm delicijs indulgentem,pati ut quiſquam uexaretur, aut op-
Liberalitas.
B primeretur. Pecuniam contemnebat,omniáqꝫ ad decus religionis, ſa-
lutem reip. ornamentum templorum, & præmia bene merentium de
repub. conferebat.Cum autem annis pariter atqꝫ laboribus,& conten
tione animi confectum atque debilitatum ſe eſſe animaduerteret,indi-
Succeſſor deſignatus.
Iudicia filio mandata.
ctis Gneſnam comitijs,Miecislaum filium ſucceſſorem ſibi ſummo to-
tius conuentus cõſenſu deſignauit,eumq́ꝫ deinceps iudicijs pro ſe præ
fecit:cætera per ſe ipſe adminiſtrauit. Nec multo pòſt in morbum inci
dit:quem ubi mẽſium aliquot ſpacio inualeſcere, mortemq́ꝫ appropin
quare ſibi ſenſit, ſacris myſterijs ritu Chriſtianorum procurari mini-
mè neglexit. Primores ſacri pariter ac militaris ordinis Poſnaniã, ubi
decumbebat,ad ſe conuocauit. his mãdata dat de cõcordia inter ipſos,
Pia cohortatio.
& beneuolentia erga poſteritatem ſuam retinenda. Seorſum filio cùm
de rebus priuatis,tum ut ſenatoribus ſuis honorẽ habeat: ab omnibus
« amari magis,quàm metui ſtudeat:pietatẽ erga Deum, uirtutem,iuſti-
« ciã,benignitatemq́ꝫ in omnes colat:ocium & uoluptates tanquam pe-
Prædictio futurorum.
ſtem fugiat. Ad extremum,multa corã omnibus de futuro ſtatu & mo
tibus reipub.& poſterorum ſuorum ſucceſsibus quaſi diuinitùs præ-
Boleslai mors.
dixiſſe fertur,quæ rerum euẽtus poſtea cõprobarit. His actis dictiſq́ꝫ,
ſummo omniũ dolore atqꝫ mœrore moritur: & Poſnaniæ moderata,
Aetas.
1025 ann.
quemadmodum uiuus pręceperat,pompa ſepelitur, cum annos uigin
tiquinqꝫ regnaſſet,uixiſſet octo & quinquaginta. Fuitq́ꝫ is annus poſt
Conradus Sueuus imperator electus.
Chriſtum natum milleſimus uiceſimusquintus. Per quod tẽpus Con-
radus Sueuus Henrico Imperatori mortuo à principib. Electorib. ſuc

Habitudo corporis Boleslai.

ceſſor datus eſt. Fuit autem Boleslaus ſtatura mediocrē non excedēte, A
oris & corporis totius habitu eleganti, & ad modeſtiam cōpoſito, ca-
pillo denſo, criſpo, nigroq́ꝫ: uictu cultuq́ꝫ corporis non neglecto, neqꝫ
nimis tamen exquiſito. Eius morte uniuerſa Polonia, optimè meren-
ti rege orbata, annum totum in luctu fuit, ita ut neqꝫ conuiuia ulla, ne-
que choreæ celebrarentur, neqꝫ cultioribus ueſtibus quiſquam nobili-
um uirorū aut fœminarum ſeſe ueſtiret. Scribit Vincentius, frequen-
ter Vngaros ab hoc rege ſuperatos, & uſqꝫ ad Danubiū ſubactos eſſe.
Mihi non fit ueriſimile, aliquid ei hoſtilitatis cum Vngaris interceſsiſ-
ſe, regnante tum apud eos Stephano, cum quo magna neceſsitudine
coniunctus erat. Et iam diximus, Emericum Stephani filium libenter
in Polonia cum Boleslao uictitaſſe: dicemusq́ꝫ poſterius, eiuſdem Ste-
phani fratres patrueles fuga in Polonia ſalutem ſibi quæſiuiſſe. Niſi for-
tè Stephano regi propinquo aduerſus Cupan cognatum, res nouan-
tem in Vngaria, præſtò fuiſſe exiſtimandus eſt.

Luctus publicus.

Vngarica bella.

MIECISLAVS REX.

Coronatio Miecislai.

CVRATO Boleslai primi regis funere, Miecislaus filius trigin
taquinqꝫ annos natus, deſtinatū iam prius regnum init, fre-
quenti procerum & nobilium conuentu, qui ad exequias re
gias conuenerant. His ſtipatus Gneſnam uenit: ibiq́ꝫ diade
ma regium ipſi & Rixæ uxori eius, Hippolytus archiepiſcopus Gneſ-
nenſis cum alijs epiſcopis ſolenni ceremonia impoſuit, ea die quę Chri
ſtianis Pentecoſte dicitur. Inde dies aliquot feſtis epulis & conuiuijs B
dantur: ſparguntur in uulgus miſsilia: apparantur & in egenos atque
mendicos piæ uiſcerationes. Æſtate ſequenti rex in Ruſſos facit expe-
ditionem. Nam ij Boleslai regis morte nunciata, Iaroslao & Meſcislao
ducibus rebellauerant: quas oras rex ille ditionis ſuæ fecerat, eas armis
infeſtabant: Ceruenum & alias arces & præſidia Polonorum oppu-
gnabant: abactosq́ꝫ ex Polonia agreſtes cōplures, ad Porſum amnem
nō procul à Kiouia collocarūt, ut agros ob aſsidua bella cultoribus exi
nanitos colerēt. Hos primo aduētu Miecislaus repreſsit: & multos ex
Ruſsis primores cōprehenſos, in arces ſuas cuſtodiēdos diſtribuit: ſed
Iaroslaū tamē ducem ad officiū non reuocauit. Quin monarchæ is titu
lum, qui apud Ruſſos Iedinouuladez dicit̃, poſtea Meſcislao fratre de-
functo uſurpauit. Ex Ruſsia reuertēs Miecislaus, pleraſqꝫ Poloniæ re-
giones obit, cùm iuris dicēdi, tum uiſendi gratia: filiū Cazimirū ſepten
nem literas doceri curat. Boemicum bellū uix ſuſcepit, & nulla cū lau-
de geſsit: cuius hæc fuit cauſa. Obtinebat Boemiæ principatū Vdelri
cus, cuius in Boleslao ſuperius meminimus. Is morte Boleslai cōfirma
tus, & Prædislao filio, impigro & feroci iuuene, fretus, tributū, quod
Boleslao quotannis penſitarat, Miecislao negauit: nec eo contentus,
regia præſidia per filium (nam ipſe cæcus erat, & iuriſiurādi religione
teneri ſe ſimulabat) undiqꝫ deturbauit & interfecit: Morauiā, quæ tūc
in Polonorum ditione erat, inuaſit: oppida aliquot cū arcibus obſeſſa
& oppugnata, nemine opem ferente, in deditionē accepit: quorū auto
ritatem

Rußicum bellum.

Iedinouuladez monarcha.

Boemicum bellum.

Morauiam Poloni amiſere.

A ritatem ſecuta Morauia cuncta, breui tempore in poteſtatē Boemi ue-
nit, Polonis uel eiectis, uel trucidatis. Qua de re nō fuit neceſſe Hageco
citare autores Critiū & Callimachū, quorū neuter de temporibus illis
quicqꝫ ſcriptum reliquit. His itaqꝫ rebus motus rex Miecislaus, & ma-
gnis populi clamoribus & conuicijs uix tandē impulſus, & ſibi iam re-
gnoq́ꝫ timens, è Ruſsia reuerſus, in Morauiā duxit exercitū: & oppidū
quidem nullum oppugnatione tentauit, quippe quę Boemorum præ-
ſidijs tenerentur: & per ſe etiā oppidani conſcientia deditionis atqꝫ de-
fectionis, obſtinatè ea defenſuri eſſe uiderentur: ſed agris tantū & ſub-
urbanis uaſtatis, magnaq́ꝫ hominum, pecudum & iumentorum prędа
abacta, domū reuerſus, dimiſit exercitum. Boemorum exemplum ſecu
ti, qui trans Odram erāt duces, & pręfecti regij, in ijs regionibus quas
Boleslaus rex de Saxonibus uindicarat, mollicię & ipſi ignauiamq́ꝫ re-
gis contemnunt: imperium detrectant: uectigalia regia, impendēs à ui-
cinis bellum cauſificātes, pro ſe uſurpant, cum uicinis Teuthonibus clā
fœdera, amicitias & affinitates iungūt: poſtremò ubi inulta hæc eſſe ui
dent, in apertam rebellionem erumpūt: & partim nouos ipſi ſibi domi
natus cōſtituunt, partim Romano imperio ſocios & uectigales ſeſe fa-
ciunt: idq́ꝫ uel cōſcientia defectionis, & metu regis Poloni: uel, ut Ger-
manici ſcriptores prodidere, ui & armis Cōradi ſubacti. Nam quod ij-
dem ſcribunt, & ſequitur Bonfinius, Boleslaum regium titulum impe
rante adhuc Henrico uſurpantem, tributumq́ꝫ negantem, à Conrado
B multis & grauibus pręlijs ſuperatum & ſubactum eſſe, Meſconemq́ꝫ fi
lium eius aliquāto pòſt eadem molientem eiectum: & fratrem eius Ot
tonem, qui à Meſcone pulſus fuerat, reſtitutum: Meſconē uerò profu-
gum ad Boemos, ab Vdelrico quidem penè proditum, Conradi uerò
clementiam & magnanimitatem expertū, eius fidei ſeſe cōmiſiſſe: prin
cipatum cum fratre partitum, regia dignitate ſe abdicaſſe, contentum
principis nomine: Poloniam Imperatori tributariā manſiſſe: longè in
eo aberraſſe à uero uidentur. Nam neqꝫ Conradus imperium uiuente
Boleslao adeptus eſt: neqꝫ Boleslaus præter Miecislaum ſiue Meſco-
nem alium filium habuit: neqꝫ diadema regium ille ipſe Boleslaus teme
rè uſurpauit: ſed ab Ottone tertio imperatore ultrò oblatū accepit, at-
que poſteris ſuis reliquit: neqꝫ Cōradus, compluribus alijs externis pa
riter ac ciuilibus bellis diſtētus, ocium ad perſequēdos bello Polonos
habuit: neqꝫ uerò Polonos principes cuiquā omnino imperatori Ro-
mano unquam tributarios fuiſſe, iſti uetuſtioribus & fide dignis teſti-
monijs aut argumentis docere poſſunt. Sed cum partē aliquam Polo-
niæ Germani, ut ſuperius meminimus, ſeu per deditionē, ſeu ui cepiſ-
ſent, uniuerſam ſe Poloniam ſubiugaſſe iactarunt. Hoc unus aliquis ab
alijs auditum, uel ne auditū quidem fortaſsis, poſtea literis mandauit,
& cæteri ſecuti ſunt. Gallus quidā, qui non ita multo poſt hæc tempo-
ra Boleslai tertij & ſuperiorum regum Poloniæ res geſtas tribus libris
complexus eſt, nullam neqꝫ de fratre Meſconis, neqꝫ de ulla Cōradi hu
ius imperatoris expeditione in Poloniam facit mentionem: ac ne Lam

Morauiam populatus eſt Miecislaus.

Vindarum defectio.

Otto Friſing. Naucler. Tubing. H. Mutius. Bonfinius.

Falſa de Boleslao & Miecislao.

Poloni nunquā fuere tributarij Rom. imperio.

Gallus anonymus Polonicarū rerum ſcriptor.

Lamp. Saffnaburg. de reb. geſtis Germ.

Herm. Cõtractus in supplemento Chron.
Luitici seu Vilsi à Conrado Cæsare uectigales facti.
Lubecensis respub.
Holsatiæ comites.
Mechelburgensis.
Rugiæ & Pomeraniæ duces.
Marchia Brandeburgensis.
Lubussensis & Camenẽsis diœceses olim in Polonia.

pertus quidem Saffnaburgẽsis, aut Hermannus Contractus, quamuis A
propinquiores etiam illis temporibus, nec indiligentes eorum quæ ad
gloriam Germanicæ nationis pertinebant. Hermannus quidem Lui-
ticos, quos eosdem Vilsos à Crantio uocari uideo, Slauos scilicet, citra
& ultra Panim fluuium habitantes, non præterijt: quos, cũ Virbinam
castellum in confinio Saxoniæ intercepissent, à Conrado deuictos, &
uectigales factos esse memorat. Ab illa autem defectione ducũ & præ-
fectorum regiorum, Lubecensis respub. abrogato posteriori tempore
unius dominatu, opibus creuit. Hinc Holsatiæ comites, hinc Mechel-
burgenses, siue Magnopolenses & Aldenburgi, Rugij, Pomerani, &
nonnulli alij eius oræ duces, originem habuere. hinc Marchionũ Bran
deburgensium ditio exorta, magna cepit incrementa: quanquam Lu-
bussensem & Camenensem diœceses posteriori tempore detractas es-
se Polonis, argumẽto est pensio nummi S. Petri, de qua paulo inferius
dicemus: quæ ijs tantum, qui tunc Poloniæ finibus regnoq́ꝫ continebã
tur, imposita est: quam Lubussensis quidem diœcesis adhuc pẽdit: Ca-
menensi uerò posterius singulari sedis Apostolicæ indulgẽtia, ob libe-
ratum legatum Apostolicum, remissa est.

Pomeranicum bellum.

Cæterùm ex eo tempore
nunquam illa loca, quæ tunc sese abalienarunt, in ditionem Polonorũ
reuenere: præter Pomeranos, quibus, cum ducem sibi potentem quen
dam & factiosum inter ipsos creassent, intulit bellum Miecislaus, ha-
bens secum in exercitu Andream, Belam & Leuentam Vngaros, La-
dislai Calui filios, Stephani regis fratres patrueles: qui, cũ Petrus eiuſ B
dẽ regis sororis filius regnũ Vngarorum Stephano moriente inuasis-
set, in Poloniam confugerãt. Cum his igitur & magnis suorum copijs
quum ingressus esset Miecislaus in Pomeraniam, occurrit illi cũ arma
tis Pomeranus, & in aciem suos educit necessitate magis, ne qua suos
defectionis & noui dominatus ipsius pœnitentia subiret, quàm aliqua
suarum uirium fiducia. Quanquam nõnullam etiam bene gerendæ rei
spem ignauia Miecislai regis ipsi dabat. Concurritur infestis armis,
hinc ira stimulante, illinc conscientia defectionis spem ueniȩ prȩciden-
te: ad extremum inclinata acie, funduntur Pomerani, & in potestatem
regis ueniunt: autores defectionis capitali pœna afficiuntur, cæteræ
multitudini parcitur. nam dux in prȩlio occubuit. Nonnulli à Bela eũ
singulari certamine uictum & interfectum esse uolunt. Præclara quidẽ
certè eo prælio uirtus atq; opera Belæ enituit. Itaq; generum eum sibi
rex filiæ matrimonio adoptauit: Pomeraniam ipsi in dotem dedit: cæ-
tera neglexit, nec unquam ad recuperanda quæ amiserat, animum ad-
iecit. Verùm torpori ac desidiȩ se dedit, ac uoluptatibus ijs quæ gustu
tactuq́ꝫ percipiuntur. Aliarum etiam, præter uxorem, mulierum con-
suetudine usus esse dicitur. Vxori tamen, mulieri auaræ & importunȩ,
ita fuit obnoxius, ut eius maximè nutu & arbitrio regnum administra-
ret. Quæ quidem deinceps, cũ rex amentia correptus, sui compos nõ
esset, dominatum omnem regium ad se transtulit: quo maius etiam ho
minum in se & in regem odium concitauit. Moritur haud ita multo
pòst

Andreas, Bela & Leuenta, duces Vngari in Poloniam profugi.
Pomerani uicti & recepti.
Bela gener regis Poloniæ, et Pomeraniæ dux.
Vitia Miecislai.
Muliebre imperium.
Miecislaus amentia correptus.

A pòst ex morbo illo Miecislaus, anno Christi 1034, & Posnaniæ sepeli-
tur: homo tardus & hebes, leuitate iuuenili, & iuuenum atq; uxoris cõ
silia plerunq; sectatus. quibus rebus factum est, ut suis atq; externis,
hostibus pariter atq; socijs esset contemptui: sic ut in se uerum esse com
probaret, id quod Græcis est in prouerbio, Heroum filios noxas esse.
Regnauit autem annis ferè nouẽ, uixit quadraginta quatuor. Sunt qui
eum in colloquio quodam insidijs exceptum à Boemis, gignendo inu-
tilem redditum, & mox mente captum, non diu patri mortuo supersti
tem fuisse uolunt.

Ann. 1034.
Miecislaus captus, & exectus à Boemis.

MARTINI CROMERI, DE ORIGINE ET REBVS GESTIS POLONORVM, LIBER QVARTVS.

INTERREGNVM.

Terræ tremor insolens in Polonia.
Cazimiri ætas.

VNICVM reliquit post se Miecislaus rex supersti
tem filium, Cazimirum: sub cuius ortum tremor
terrȩ acciderat. Quod ita rarum & insolẽs est in
Polonia, regione mediterranea, ut magni prodi-
gij loco habeatur, quoties accidit: & tunc quoq;
habitũ sit. Is igitur Cazimirus, siue iam uicesimũ
annum, ut placet Dlugosso, attigerat: siue paruu
lus puer adhuc erat, ut uult Gallus, nondum re-
B giam dignitatẽ & reipub. curã sustinere posse uidebatur. Itaq; ex uni-
uersi conuentus, qui Gnesnam ea de re cõuocatus erat, sentẽtia, differ-
tur noui regis coronatio. Interim penes Rixam reginam pueri matrem
regia potestas relinquitur: qua abusa mulier, pia alioqui & religiosa,
quẽadmodum uideri uolebat, cæterùm audax & auara, uarijs & graui
bus exactionibus, uiuo marito institutis, homines magis ac magis pre-
mebat: nouas rationes cogendæ pecuniæ exquirebat: Polonos despica
tui habebat: Teuthonas suos in consiliũ adhibebat, hos ad honores &
magistratus euehebat: hos diuitijs & possessionibus augebat, etiamsi
nullum industriæ & uirtutis specimen præ se ferrent. Indignè hæc fer-
re Poloni: orare reginam, ut quorum armis atq; sanguine regnum de-
fenderetur, & ad tantam amplitudinẽ, quanta regnante Boleslao fuit,
perductum esset, eorum maiorem, quàm externorum, quamq́ꝫ suæ cu-
piditatis, rationem duceret. Multa Polonos principibus suis ultrò cõ-
cedere & indulgere, asperioris dominatus insuetos esse: externis ho-
minibus, in quibus aliquid modò ingenij uirtutis'que sit, maiorem,
quàm gens ulla habeat, honorem habere: Sed posthaberi se omnino in
patria sua, dignis'que indignos præferri non oportere. Cæterùm ubi
uident, orando apud reginam se nihil proficere, fremebant inter se uul
gò, atque adeò palàm etiam loquebantur: nõ ferendum esse uiris tam
graue & contumeliosum externæ mulieris imperium. Contemnebant
uicissim potentiores iussa reginæ, & regias possessiones atque redi-
tus nonnulli inuadebant: atque ut inter quosque simultates & clan-
destina

Rixa regnum administrat.
Nouæ exactiones, & contemptus gentis.
Polonorum obsequium erga principes suos.
Pol. humanitas erga externos.
Turbantur res in Polonia.

destina odia ante id tempus fuerant, tunc in apertam hostilitatem erũ- A
pebant: comparabantur factiones, & omnia dissidijs atq; seditionibus
plena erant. Regina uerita, ne in tanta licentia, & iritatis in se hominũ
animis, maius aliquod malum in se redundaret, consilium fugæ cum fi-
lio atq; Teuthonibus suis clàm init: regium fiscum, in quo cùm precio-
sæ res multæ, tum duo diademata Regis & Reginæ erant, compilat:
Regno excedens, in Saxoniam se contulit: ab imperatore Cõrado, ob-
latis ei magnis muneribus, & inter ea duabus coronis è Polonia a-
sportatis, Salefeldum, uti uult Vapouius, seu Magdeburgum & Brun-
suicum oppida, cum suis territorijs, uel emit, uel dono accepit. Ca-
zimirum uolunt nonnulli, non cum matre pulsum esse: uerùm aliquan-
to pòst, cum ij qui maternæ eius fugæ autores fuerant, magnas'que
clientelas & factiones comparauerant, impotentius agerent, ipsum
quoque solum uertisse, & in Vngariam ad Stephanum regem propin-
quum profugisse. Deinde post Stephani mortẽ, qui anno Christi 1036
obijt, & cum Emerico filio in numerum diuorum relatus est, à succes-
sore & sororis eius filio Petro commeatu & comitatu instructum, ad
matrem in Saxoniam missum esse, nec Boemis proditum: qui simula-
tione misericordiæ eum deposcebant, ulturi in eo clades ab auo acce-
ptas: & in posterum ut sine metu essent, sibi prospecturi. Quam enim
Vincentius præterea refert nescio cuius opinionem, quasi Cazimirus
hic paruulus post matris in puerperio mortem, clam nouerca, quæ ut
necaretur infans, apud uirum instabat, in monasterio quodam educa- B
tus sit: mortuo'que patre, cum res reginę odio turbatæ essent, prodi-
tus ab eo, à quo educabatur, ad paternum regnum uocatus sit: eam in-
quam opinionem, ne refellere quidem pluribus libet. apertè enim ijs
refellitur, quæ statim exponemus. Profectus est autem Cazimirus Lu-
tetiam, uolũtate matris, ut ingenium honestis disciplinis excoleret: in-
de post aliquot annos uisa obiter Italia, & Romualdo abbate sancto,
Cluniaci in Benedictinorum monachorum sodalitatem se dedit, mo-
nasticam uitam professus. Reginę & regij filij discessu, quasi lympha-
tico furore Polonia cuncta exagitatur. Miscentur omnia cædibus mu-
tuis: latrocinijs uiæ publicæ infestantur: incenduntur pagi atq; oppi-
da: tumultuatur: collatis'q; signis inter ciues atque proceres concurri-
tur: ut quisque audacissimus est, ita maximam perditorum hominum
manum cogit, aliena inuadit, ueteres possessores possessionibus detur-
bat: trucidantur passim diuites & locupletes patresfamiliâs, liberi eo-
rum eliduntur, cæsorum coniugijs atque bonis interfectores per uim
potiuntur, stuprantur honestæ uirgines & matresfamiliâs. In tanta
uastitate atque confusione, agrestes quoque à laboribus & agricultu-
ra feriati, in patronos ac dominos suos insurgunt, in nobilitatis exci-
dium conspirant: ueteres nonnullorum iniurias & oppressiones, con-
cepto in omnes odio, omni crudelitate summa'que acerbitate ulci-
scuntur. Neque ministris sacrorum, ac ne ipsis quidem templis, a-
ris atque sacris parcitur: & in pristinam barbariem atque impieta-
tem

Rixa profugit è Polonia.

Salefeldum Rixæ emptum.

Cazimirus in Vngariam.

Stephanus Vngar. rex cũ Emerico filio in diuos relatus. 1036 ann.

Cazimirus monachus fit.

Poloniæ status turbatißimus.

Rusticorũ tumultus contra dominos.

Vis illata sacris, & ministris sacrorum.

A tem Polonia relapsura esse uidebatur. In latebras sese abdebant proce-
res & episcopi, erat'q; miserabilis ubiq; rerum facies. Nihil usquam tu-
tum: nihil cuiusquam proprium: nemo mali exors erat. Per hoc tẽpus
Maslaus, qui & Masos dictus est, qui pocillator regis Miecislai fuerat,
uir potens & audax, dominatum inter suos in tractu Plocensi arripuit:
confluente'q; ad eum undiq; magna hominum, partim ui & armis exer-
citatorum, partim potentiorum uim & iniurias declinantium, multitu-
dine, permagna potentia auctus est: & Masossiæ, siue Masouiæ nomẽ
ei oræ, quam dominatu complexus est, dedit. Ad hæc domestica mala
accedebant hostiles incursiones: erumpebant deuota deuictarum du-
dum gentiũ in Polonos odia. Hinc Iaroslaus Russiæ dux terrestribus
& naualibus copijs secundo Bugo uiciniam omnẽ, quę nunc Polessia
siue Podlassia est, & à Russis atq; Lituanis tenetur, usq; ad eam oram
quam Masouia post ea tempora finibus suis complexa est, infestauit. Il-
linc Prædislaus Boemus, quum post Vlderici patris mortẽ, Iaromiro
cæco patruo cõcedente, principatum suscepisset, cum ualido exercitu
ferro & igni Silesiam, quæ sic posterius dicta est, & maiorẽ Poloniam
quàm longissimè populatus est: Vuratislauiam, Posnaniam, aliaq; mi-
nora oppida cõplura diripuit & incẽdit, nulli neq; sexui neq; ætati ho-
minũ pepercit, nec à templis impias & sacrilegas manus abstinuit: (nã
de Cracouia Syluio & Hageco non assentimur, refellit'q; eos locorũ ra-
tio) Gnesnam metropolim nec manu munitam, & habitatoribus de-
B fensoribus'q; uacuã primo impetu cepit: ad basilicam eius oppidi spo-
liandam, ubi iussu ipsius uenere milites, aliquoties irrumpere conati,
subitò cæcitate & lethargo diuinitùs percutiuntur. Erat in castris Præ-
dislai, Seuerus Pragensis episcopus. Is miraculo attonitis omnibus, &
spoliationem templi in religionem uertentibus, persuasit, non ob id
quod putabãt omnes, sed propter nefanda flagitia & enormia scelera
Boemorum, cæcitatem illam & obliuionem ipsis accidisse: triduano'q;
ieiunio diuinam iram placãdam esse censuit. Quo expleto, Boemi libe-
rè iam episcopo authore templum ingrediuntur, aurum & argentum
omne, uestes sacras & omnem basilicæ supellectilem, quæ erat munifi-
centia superiorum principum satis ampla, tollunt: item'q; quinq; ere-
mitarum, de quibus in Boleslao mẽtionem fecimus, corpora, quę illuc
à pio rege translata erant, auferũt. Gaudentij corpus, pro Adalberti
corpore à ministris templi pio mendacio indicatum, etiam tollunt.
Nam Adalberti corpus ijdem ministri in adyto templi clàm defode-
rant. Quamuis Boemi eius reliquias habere se iactent. Hæc omnia Pra-
gam asportauit Prædislaus, & in basilica Pragensi reposuit: præter
Cristini, unius de quinque illis eremitis, corpus, quod Olomucen-
sibus concessit. Atque hæc anno Christi 1038 acciderunt: Hagecum e-
nim multa temerè de hoc bello nugantem, non sequimur. Nec un-
quam postea Prædislaus, quæ iure belli ceperat, Polonis restituit:
quamuis postulatus ea de re apud Pontificem maximum à Stepha-
no archiepiscopo Gnesnensi, qui Polonus Polono Bozentæ suc-
cesserat.

Maslaus tyrannus.

Masouia.

Russi uastant Septentrionalem oram Poloniæ.

Prædislaus dux Boemorũ meridionalem & occidentalem.

Vuratislauia. Posnania.

Gnesna incensa.

Gnesna capta, ac direpta.

Miraculum.

Episcopi impietas.

Quinq; eremitarum & Gaudentij corpora asportata à Boemis.

S. Adalberti corpus occultatum.

1038 ann.

Romæ litigatũ cum Boemorũ duce de spoliatione templorum.

ceſſerat. Grauioribus etiam fortaſſe incommodis ferox Boemus Polo A
niam tunc affeciſſet, ni metus domeſtici belli, à Conrado quidem im-
peratore intentati, ab Henrico autem filio & ſucceſſore eius illati, eum
repreſsiſſet. Conradum quoq; imperatorem Rixæ reginæ precibus &

Conradus imperator Poloniam uexauit.

muneribus adductum, ad uexandos & infeſtandos Polonorum fines
exercitum miſiſſe, Dlugoſſus memorat: ſed eum non multum progreſ-
ſum, nec magnis damnis illatis, citò domum reuertiſſe: uel quòd inui-
tus eo ſe bello cum Polonis implicabat, & reginæ tamen utcunq; ſatis
eſſe faciendum putabat: uel quòd ad ſedandos motus Burgundicos &
Italicos, & Boemicum fortaſsis bellũ, auocabatur. Nec multo pòſt, ui-

Henricus filius Conradi ſucceſſor in imperio.

tam is cum morte commutauit, Hẽrico filio, ſicut modò attigimus, Im
perij ſucceſſore relicto: quem longè ante mortem, Cæſarem, ſiue regẽ
Rom. ipſe de principum electorum ſententia deſignarat. Nec tamẽ hu
ius belli Polonis à Conrado tunc illati, quiſquam omnino, præter Dlu

Pomerani Poloniam infeſtarunt.

goſſum, mentionem fecit. Cæterùm Pomeranos quoq; defectores Po-
loniam tunc diuexaſſe, Gallus innuit. His tam ſæuis tempeſtatibus to
tos penè ſex annos iactati ac fatigati Poloni, & acerbiora etiam, extre-

Procerum Polonorum prudentia.

mumq; tam florentis dudum regni naufragium metuẽtes, ut maximè
quiſq; conſilio, dignitate & authoritate pollebat, remittunt nõnihil de
inteſtinis diſsidijs, cõdonant ſibi mutuò priuatas offenſas, de republi-
ca cogitationem ſuſcipiunt, req; per internuncios inter ſe communica

Comitia & cõſultatio de rep.

ta, comitia Gneſnam indicunt: ibi de ſumma reip. conſultatur. Et inter
omnes quidem cõueniebat, rempub. niſi ad unũ rurſus deferatur prin B
cipatus, ſaluã eſſe non poſſe: quem nam uerò potiſsimum deligant, ua-
riabant ſententiæ. nõnulli reuocandum eſſe Cazimirum, optimè de ip
ſis meriti Boleslai regis nepotẽ, cenſebant: alij negabant, quòd metuen
dum eſſe dicerẽt, ne is paternam ignauiam & maternam auaritiam imi
tatus, uniuerſa perderet: ne'ue memor iniuriæ, crudelis ultor & acer-
bus tyrãnus in ipſos exiſteret. Sed cum de proceribus atq; ciuibus ne-
minem deligi placeret: externi uerò principes ij qui erant finitimi, par-
tim hoſtes eſſent, partim impares tãto oneri iudicarẽtur, partim etiam
domeſticis malis atq; diſſenſionibus laborarent: uicit tandem ea ſentẽ

Cazimirus reuocatur.

tia, quæ Cazimirum, ubi ubi ſit, quærendum, placandum, & reducen-
dũ eſſe cenſebat. Iuuenẽ eſſe, & liberali facie, nec ſanè crudelis patris fi-
lium: facilè ueniam daturum, culpam deprecantibus: indolem uerò e-
ius omnia meliora, quàm de patre matreq;, polliceri: ad hæc autem, ca
lamitate & exilio non ad ocium & nequitiam, ſed ad induſtriam & mo
deſtiam eruditum eſſe. Oratores delecti primores uiri ad reuocãdum
eũ, luculento uiatico & amplis muneribus publicè contributis inſtru-
cti, ad Rixam in Saxoniam proficiſcuntur: ei dona dant: quo in ſtatu ſit
res Polona, cur'ue ipſi ueniãt, ſupplici & miſerabili oratione exponũt.
Illa implacabilis mulier, aſpernari preces: exprobrare eiectionẽ ſuam:
inſultare malis miſerorum: negare filium poſtulata ipſorum facturum
eſſe, ipſorum ſcelere eò redactum, ut calamitatis tædio, exilijq; pudo-
re, in Gallias ſecederet, Cluniaciq; monaſticæ uitæ ſeſe addiceret. Hoc
acce-

A accepto à regina reſponſo, oratores Cluniacum rectà contẽdunt: inue-
niunt Cazimirũ mutato nomine Carolũ, non modò profeſſum religio
nem, ſed iam diaconum. Deprecantur culpam exilij ipſius, quæ tamen

Cazimirus Diaconus.

penes reginã ferè fuerit: orãt, reſpiciat afflictã & penè euerſam patriã:

Cazimiri modeſtia.

ſuſcipiat paternũ & auitum regnũ, ab extremo interitu uindicandũ: in
eo ſolo ſpẽ Polonorũ ſitam eſſe. Qua ſi decidãt, funditùs ſe periſſe. Re-
ſpõdet ille modeſtè, obortis lachrymis: Exiliũ ſuum nõ ipſis, uerùm ar
cano Dei iudicio, & nõnulli fortaſsis parentũ ſuorũ culpæ ſe imputa-
re: caſum dulciſsimæ patriæ, quã ſui maiores florẽtiſsimã reliquiſſent,
miſerari: & adiutã eã omni ope & cõſilio uelle, ſi integrũ id ſibi ſit. Nec "
ignorare, maioris eſſe pietatis & meriti, publica adminiſtrantẽ multo- "
rum ſaluti cõſulere: quàm priuatũ, & in ſolo loco cõcluſum, innocentiã "
uitæ ſuę tueri. Sed alieni iam ſe iuris factũ eſſe: datã ſemel Deo, atq; ijs
quorũ ſe poteſtati ultrò ſubieciſſet, fidẽ fallere non poſſe. Mœſti hoc
reſpõſo legati, ac de ſpe propemodũ deiecti, omnia tamen tentãda ſibi
eſſe exiſtimant. Abbatẽ monaſterij adeunt: eadẽ illa orant: muneribus
animũ eius mollire conantur. Ab eo ad Pontificem max. reijciũtur. Ne

Oratores Poloni Romã profecti.

eum quidem itineris laborem & moleſtiam defugerunt. Romã è Gal-
lijs profecti, magna diligentia importuniſq; precibus tandem à Ponti
fice maximo Benedicto, eius nominis nono, uel à Clemẽte ſecundo, ut

Votum relaxatur Cazimiro.

alij uolunt, impetrãt, ut Cazimirus monachus & diaconus, profeſsio-
nis & ſacramenti religione ſolutus, ad regnum maiorum ſuorũ redeat,

Polonis iniuncta onera à Põtifice max.

B uxorem ducat, liberos procreet. Pro hoc Polonis, quo beneficium ſe-
dis Apoſtolicæ agnoſcãt, iniunctum, primùm ut de ſingulis capitibus,
exceptis nobilibus ſiue equitibus, & qui ſacris addicti ſunt, quotannis
obolus unus in lucernam perpetuò in æde diui Petri Romæ arſuram

Numus S. Petri.

pendatur: qui etiamnum ſancti Petri numus dicitur. tametſi Dlugoſ-
ſus, regnante apud Polonos Vuladiſlao Loctico, ad hanc rationem
uult redactam eſſe penſionem illam, cum prius tres oboli & cribrum
auenæ de unaquaq; familia penſitatum eſſet. Deinde præſcriptum eſt,
ut omnes Poloni rotunda, in morem monachorũ, tonſura capillorum
utantur, nec infra auriculas ritu barbarico quiſquam omnino comam
promittat: feſtis ſolennibus, dum ſacra peraguntur, ut ſinguli equites
faſciam lineam candidam in modum ſtolæ, qua in ſacris utuntur ſacer-
dotes atq; diaconi, è collo ſuſpenſam ferant. Suſcipiunt non grauatim
præcepta & leges Pontificis oratores, & Poloniam omnẽ ad ſeruanda
hæc obſtringunt. His rebus è ſententia cõfectis, curriculo Cluniacum
repetunt, cum mãdatis Pontificijs: atq; inde porrò læti Cazimirum re-
ducentes, ad Rixam, ita uolente ipſo, diuertunt. Ea cum fruſtra reditio
nem filio diſſuadere conata eſſet, ad Henricum deinde imperatorem a-
deunt, orant, ut diademata, quę Rixa è Polonia ſublata Conrado patri
ipſius donarat, propinquo regi reddat, eumq; auitum ſocium & ami-
cum Rom. Imperij tuendum ac defendendum ſuſcipiat: Boemum du-
cem ab inferendo Polonis bello cohibeat: & ad reddenda, quę ſuperi-
ori tempore abſtulerat, cogat. Non difficilem ſe in ijs quę petebantur,

Henrici imperatoris animus erga Cazimirum.

Cazimiri reditus.

Cazimiri comitas & pietas.

Henricus præbuit. Nam & coronas reddidit, & sexcẽtorum equitum præsidium Cazimiro deducendo addidit: & de Boemo, cum quo bellũ tũc gerebat, curę sibi fore promisit. Igitur auctus comitatu Cazimirus, & plenus bonæ spei, salutato Imperatore, in Poloniã contẽdit. Cũ aũt Poloniæ fines attigisset, effusa obuiam hominũ omnis generis, ætatis atq; sexus ingens multitudo officij gratia, læta ac tripudiãs regẽ suum tantopere expetitũ, quasi pręsens quoddam numen atq; salutem suam faustis ominationibus & acclamationibus, gaudio'q; profluentibus ubertim lachrymis, excipit: reducẽ gratulatur: certatim omnes præteritorũ ueniã & obliuionẽ supplices petunt. Ille lachrymans & ipse, comiter omnes consolatus, suspicione culpę metu'q; supplicij liberat. Quicquid factum sit, non sine diuino nutu factum, pro suis fortasse & maiorum suorum meritis. Adesse iam se, quem alio uitæ generi deditũ, & in eo acquiescentem, tanto studio expetissent & reuocassent, salutem omnibus, ac nõ perniciem cuiquam afferentẽ. Cõfidere autem se uicissim, ipsos omni fide atq; beneuolentia complexuros se esse, boni ac uigilantis principis officio fungentem. Ita dẽsissimis læticia'q; exultãtibus hominum cateruis præcedentibus & subsequentibus, Gnesnam honorificentissimè deducitur, septimo posteaquam excesserat anno.

CAZIMIRVS PRIMVS REX.

Consilium salubre in rebus turbatis.

ἀμνηστία

Fœdus & affinitas cum Russis.

Dobrogneua regina Russorum schismate abdicato, coronatur.

RESTITVTVS igĩt in paternũ regnũ Cazimirus, & summa omnium ordinũ gratulatione læticia'q; Gnesnę de more inunctus & coronatus, legatis externorum principũ gratulantibus, celebritatem'q; illam cohonestãtibus, benignè & sapienter respondit, eos'q; liberaliter donatos dimisit. Mox ad reipub. uulnera sananda animũ adiecit: pacẽ publicam grauibus edictis sanxit. „ & quoniã ex tanta rerũ perturbatione, obducendã potius afflictæ rei- „ pub. cicatricem, quàm acerbis quęstionibus & iudicijs uulnus refricandum esse existimabat, uetus Atheniensium exemplum imitatus, præteritorum quidẽ obliuionem edicit: restitutis modò in suas possessiones ijs, quibus per uim ablatas esse cõstabat: in posterum uerò eis qui se ui, cæde, latrocinio non abstinuissent, omnẽ spem ueniæ præcidit: in paucos contumaciores, qui à consuetis rapinis ægrè recedebant, ad terrorem cæterorum, non sine moderatione tamẽ, animaduertit. Rebus domi maxima ex parte bene cõstitutis, ad externa circumspicit: & ut debilitatas regni uires externis auxilijs confirmaret, simul'q; ut posteritati consuleret, amplissimi senatus suasu atq; rogatu cum Iaroslao Russorum principe fœdus & affinitatem init, sorore eius Maria, cuius mater Constãtinopolitanorum imperatorum, sicuti suprà memorauimus, soror fuerat, uxore cum ampla dote ducta: quam ingenti põpa Cracouiam aduectam iuxtà ac exceptam, Gnesnã deduxit: Græcorum schisma abdicantem, ecclesiæ catholicæ reconciliauit, reginam solenni ceremonia fecit, & pro Maria Dobrogneuam appellauit. Iaroslaum affinẽ iure omni, quod pater auus'q; suus in Rusia habuere, donauit: societatẽ tantum, & auxilia cõtra quosuis hostes pactus. Quibus auxilijs, item'q; sexcen-

Rusiæ ius Iaroslao duci donatum.

Masouiense bellum.

Maslaus uictus reparat exercitum.

Maslai suasio.

sexcentis Germanis equitibus, quos præsidij sui causa ex Germania secum duxerat, fretus, insequenti æstate Masouios infesto exercitu adoritur. Nec segnius Maslaus tyrãnus, non parua suorum manu raptim coacta, aduenienti regi occurrit: nec mora, pugnę copiam facit: Prussorum, quos in societatem belli asciuerat, auxilijs non expectatis. Fit acre prælium, hinc iusta ira, illinc ueniæ desperatione pugnante. frãguntur tandem, funduntur'que Masouiorum acies: dant manus uictori regi. Dux ipse & author belli Maslaus, nihil sibi tutũ fore inter suos ratus, ad Prussos fugit: ab his simul & à uicinis Slonẽsibus & Iazygibus, siue Iazuingis facilè nõ modò auxilia, sed ualidos exercitus cõtra regem impetrat, quòd ipsorum rem agi diceret. Nõ quieturum enim esse regem se uicto, quin ipsis quoq; arma inferat: & non tantum tributum quod pendere desijssent exacturum, uerumetiam graues pœnas rebellionis de ipsis sumpturum esse. Tuerẽtur libertatem, in quam se asseruissent: cogitarent, non eas iam Polonorum uires esse, quæ Boleslai regno floruissent, quibus'q; ipsi debellati essent: magnam uim hominum partim externis bellis, partim intestinis cædibus exhaustã esse: qui supersint, qui'q; maximè bellicosi sint, eos ferè secum sentire: & partim apertè id profiteri, partim clàm consilia communicare: in regem non optimè animatos esse, quippe qui ocio & superstitioni in monasterio imbibitę deditus, militaribus hominibus minus indulgeret. Se quidẽ cum paucis non tam iusto prælio superatum, quàm inopinantem oppressum, non incruentam tamen hosti uictoriã reliquisse: ipsos tantis pollere copijs, ut Poloniam omnem nullo negocio possint subigere, afflictam præsertim atq; laceram, ut tunc esset. Ad hæc, ipse etiã de suo ingentibus pollicitis eos onerat: nec difficulter homines babaros ad societatem prædę magis, quàm belli, quemadmodũ uideri uolebat, allicit. Iazuingos autem & Slonẽses, siue Slomẽses, Prusici tractus populos fuisse, Dlugossus indicat. Siue autem ijdem fuerunt Iazuingi cum Iazygibus Metanastis, quorum extant adhuc reliquiæ quædam ad Tibiscum fluuium in Vngaria, nomen antiquum retinentes, & quodam tempore ad Septentrionem in mediam Sarmatiam progressi colonias deduxerunt: siue diuersi prorsus ab illis, inter Poloniam quidem, Rusiam atq; Prusiam medij in extrema ora Lituanię habitasse, & acerrimi ac bellicosissimi fuisse memorantur, donec à uicinis attriti, & ad extremum deleti sunt. Quanquam feruntur adhuc tenues quædam eorum reliquiæ superesse in Lituania & Rusia. Hi ergo cum Prusis pariter ad inuadendam Poloniam exciti, publico consensu belli totius administrationem Maslao mandant. Per id tempus Cazimiro regi Boleslaus filius natus est. Æstate insequenti Maslaus cum ingentibus barbarorum copijs in fines Masouiæ ingressus, facilè eã recepit: carebat enim pręsidijs & munitionibus. Nec multo pòst Cazimirus de aduentu hostium certior factus, adest & ipse, auctis numero & robore militum superioris anni copijs. Venientem apud Vistulam Maslaus spei & animorum plenus, operitur: conferuntur propemodum castra castris. Rex ubi copias hostium suis

Iazuingi & Slomenses populi.

Iazyges.

Prusicum bellum.

Boleslaus Cazimiro natus. 1043.

Cazimiri pœnitentia.

A

ſuis longè maiores uidit, cõcidere animo: pœnitere præſentis fortunæ atq; regni: priſtinã monaſticæ uitæ quietem atq; tranquillitatem animo requirere. His curis atq; cogitationibus fatigatũ ſopor opprimit. Ibi per uiſum diuinitùs recreatus & confirmatus, poſtero die pro concione militibus uiſum exponit: & repletos fiducia diuini auxilij, alacres in aciem educit. Nec hoſtes pugnã detrectarunt. Canunt ſigna: clamor utrinq; attollitur: Nuſquam deeſt ſuis, regis prouidẽtia & adhortatio, ut duce Deo certam uictoriã amplectãtur. Et ferunt, cõſpectum eſſe in aere iuuenẽ auguſta ſpecie corporis, ueſte cãdida, candido equo inſidentem, & in hoſtiles turmas uexillum inferentẽ. Nec mora, terga uertunt barbari. inſtant acrius noſtri fugientibus: fit ſtrages maxima. In eo prælio cæſa feruntur hoſtium quindecim millia, capta duo è regijs: pauci ſaucij, pauciores deſiderati ſunt. Rex inter primos hoſtem fugientem perſequens, uociferando, cædẽdo'q; laſſus, & cruore reſperſus, ſemianimis propemodum à gregario quodam milite in caſtra relatus eſt: quem poſtea militaribus affecit præmijs, & in equeſtrem ordinem retulit. Cæterùm Maslaus ex fuga perpetuo curſu in Pruſsiã contendit. Ibi à barbaris cognito euentu prælij excarnificatus, in crucem

Viſum.

Pruſsi & Iazyges profligati à Polonis.

Cazimiri labor in prælio.

Maslai interitus.

» actus eſt: inſultãtibus, ut alta teneret, qui alta petiuiſſet. Sic mali cõſilij
» author, malè perijt. Ab hoc prelio Maſouia penitus in ditionem regis reuenit: nomen tamẽ ſemel acceptum in hanc diem retinet, quãuis mutatis deinde finibus. Pruſsi clade ſuorũ permoti, & ueriti ne ſtatim ſibi Cazimirus uictricia ſigna inferret, miſsis legatis culpam rebellionis deprecantur: Regi ſe & ſua ſubijciunt: tributa debita perſoluunt, ac deinceps quotãnis ſoluturos ſe eſſe recipiũt. Ita pax eis data eſt, & captiui dimiſsi. Rex altero filio Vuladislao auctus eſt. Interim autem dũ hæc geruntur in Polonia, Henricus imperator, cum meditatum etiam à patre bellum Boemis intuliſſet, ſuperbo Prædislai ducis reſponſo, de reddendis Polono regi munitionibus, magis etiã fortaſsis iritatus, principiò quidem rem nõ ſatis proſperè geſsit: ſed altero anno repetita maioribus uiribus in Boemiam expeditione, uictũ fractum'q; Prædislaum grauiter multauit: & iureiurando in ſua uerba adactum, quas de Polonis cęperat, uel ipſe in finibus Poloniæ munierat munitiones, Cazimiro reddere coegit: conceſſa'q; ipſi Morauia, tributum auxit, ita ut quingentas libras, ſiue ut uulgo uocant marcas argenti, ac centũ uiginti boues dux Boemus deinceps Rom. imperatori quotãnis penderet. Atq; hoc illuc eſt, quod Æneas Syluius, & alij nonnulli hiſtorici ſcribunt, ab hoc Henrico Boemorum ducem domitum eſſe, quòd is iniuſſu ſuo Poloniam uaſtaſſet. Neq; enim exiſtimandum eſt, Poloniam tũc in ditione Romanorum imperatorũ fuiſſe. Nam quod addit Syluius, Sileſiam Boemis ab imperatore, impoſito tributo, traditã eſſe: de Morauia id rectius accipitur. Sileſiam enim etiam tũc in Polonorũ ditione manſiſſe, uel S. Petri numus, cuius dudum mẽtionẽ fecimus, argumẽto eſt. Nam cum Sileſij quoq;, itidẽ ac cæteri omnes, qui tunc in regno Polonico cõtinebantur, etiãnunc pendũt, & aliquanto pòſt, ut nos inferius oſten-

B

Vuladislaus naſcitur.

Boemi ab Henrico Imp. uicti, ac denuò tributarij facti.

Morauia Boemis ceſsit.

Boemorum tributum.

Sileſia in Polonorum ditione manſit.

A

oſtẽdemus, ea regio Sileſia dici cœpta eſt. Adde quòd poſterius Cazimirus rex Polonorũ, cuius tẽpora nunc proſequimur, Smogorouienſem ſiue Bicinẽſem cathedrã & epiſcopã, Vuratislauiã, propter Odræ fluuij cõmoditatem trãſtulit: quæ urbs in umbilico Sileſiæ ſita eſt. Rectius igitur Sileſiæ munitiones Polonis tũc à Boemo iuſſu Henrici redditas eſſe crediderimus. Pacato per circuitũ regno, Cazimirus memor priſtinę conditiõis, & uitæ monaſticę, uictoriã'q; cõtra Maslaum atq; barbaros diuino beneficio acceptã referẽs, Cluniacũ, ubi monachus fuerat, legationẽ cum amplis muneribus mittit: benignitatẽ erga ſe Dei prædicat: ſodalitati uniuerſę ſe ſuos'q; commendat: aliquot monachos ad ſe mitti poſtulat, qui ſectæ illius quaſi colonias quaſdã in Poloniam deducant. Mittũtur duodecim. His partim Tineciã arcem, uno à Cracouia milliario ſupra Viſtulam, cum cẽtum amplius pagis: partim Lubenſum oppidum ad Odram ſitum, cum compluribus itidem pagis & prouentib. alijs attribuit: domicilia monachis extruxit, atq; tẽpla, ea'q; perampla ſupellectili ad cultum diuinum apta ornauit. Fuit autem primus abbas Tinecẽſis Aarõ Gallus: cuius integritas, pietas & induſtria Cluniaci adhuc Cazimiro perſpecta erat. Atq; is deinde Rachelino ſexto archiepiſcopo ſiue epiſcopo Cracouiẽſi uita defuncto, à ſacro eius baſilicæ collegio poſtulatus ſeptimus ſucceſsit, regis fauore & cõmendatione adiutus: decimas, quę ex bonis Tinecẽſis monaſterij epiſcopo Cracouienſi præbebantur, Abbati & monaſterio iure ſempiterno ad-

Vuratislauia urbs.

Benedictini monachi Cluniaco acciti in Poloniam.

Tinecenſe monaſterium.

Lubenſenſe.

Aaron archiepiſcopus Cracouienſis.

B

dixit & adſcripſit: diœceſim pſalmodijs & precationibus, ijs quæ Graduum uulgo dicũtur, onerauit. Multa item alia Cazimirus rex fecit & inſtituit, quæ ad religionis & reipub. inſtaurationem pertinere exiſtimabat: pace perpetua, poſt Maslaicũ bellum fatigatam ſuperioris temporis malis Poloniam, mirum in modum recreauit, eo'q; inſtauratoris pacifici cognomentum meruit. Hẽrico imperatori bellum in Polonos paranti, quòd auxilia contra Petrum regem, propinquum ipſius, Andreæ & Leuentæ Vngaris miſiſſe dicerẽtur, miſsis legatis, & refutatis Boemorum, qui Imperatorẽ in Polonos iritabant, calũnijs, ſatisfecit: & cõtra Vngaros ipſi, Petri necem ulciſcenti, auxilia poſtea miſit. Vngari enim pulſo Petro, Abam, ſiue Ouonẽ, cum quo ſoror diui Stephani regis nupta erat, regem ſibi creauerant. Atq; is ob receptũ ab imperatore Petrum æmulum ſuum, Auſtriam & Bauariam infeſtarat. Quare iritatus Hẽricus, defunctus bello Boemico, in Vngariã ſemel atq; iterum exercitum duxerat, quo Petrum in regnum reſtitueret. Sed reſiſtentibus Vngaris, re infecta receſſerat. Deinde uerò accitus ab Vngaris, quibus Abas ob crudelitatem & contemptum nobilitatis exoſum ſe reddiderat, Petrũ, profligato & interfecto Aba, reſtituerat. Sed cum is quoq; impotenter dominaretur, ac Teuthonas Italos'q; Vngaris non modò in conſuetudine uitæ, ſed etiam in honoribus mãdandis anteponeret, Vngari Andream & Leuentam, Ladislai Calui filios, apud Ruſſos tunc poſt Miecislai Poloni regis mortem exulantes, clàm acciuere, & regnum ad Andream, Leuenta concedente, detulere: ea

Graduum preces in Cracouienſi diœceſi.

Cazimirus inſtaurator pacificus.

Vngaricæ res.

Petrus rex Vngarorum.

Abas rex Vng.

Andreas rex Vngariæ.

Vngari à religione Chriſtiana defecere.

conditione,ut ſibi,abiecta Chriſtiana religione,extirpatis'q; ſacerdoti
bus & externis omnibus,priſtinam & Scythicam impietatem publicè
reſumere liceret. Quod ubi factum eſt,Petrus fuga ſibi cõſuluit:ſed re
tractus & excæcatus, paulo pòſt angore animi perijt. Andreas regno
potitus, edictum ſuum de religione abrogauit,capitali'que pœna ſan-
xit cultum religionis Chriſtianæ. Nec tamen ea re Henricum impera-
torem placauit, quin is Boemorum & Polonorum auxilijs accitis,de-
nuò contra Vngaros expeditionem faceret, ut Petri regis mortem ul-
ciſceretur,& Vngariam Romano imperio uectigalem redderet. Ad
hoc igitur bellum Cazimirus auxilia ipſi miſit. Verùm id bellũ æquis
conditionibus diremptum eſt,ut mox in Boleslao referemus. Scribit
Bonfinius,& uetuſtior quidam Vngaricarum rerum ſcriptor, quem
in pleriſq; ſequitur Bonfinius, Andream hunc Boemiam, Poloniam
& Auſtriam tribus continuis annis infeſtaſſe, & uectigales ſibi reddi-
diſſe: iritatum,ut uidetur,ob miſſa contra ſe Imperatori auxilia. Cæte
rorum nemo ullã huius rei mentionem facit. Hagecus uerò memorat,
Latrunculos è Polonia, ducibus Verſouijs ſiue Rauitis Boemis agrũ
Cloſcenſem infeſtaſſe: & multos ex his à Cazimiro rege captos, & ſu-
ſpendio necatos eſſe, Prædislao Boemorum duce poſtulante: atque
ita pacem inter Boemos & Polonos redintegratam, nequicquam diſ-
ſuadentibus Prædislai filijs: Vuratislauiam'que & alias urbes Polo-
nis à Prædislao redditas, ea lege, ut Boemorum principi certum tribu
tum quotannis inde penderent. Sed hoc quoque inconuenienter &
obliuioſe ille, ut cætera ferè. Quomodo enim ad Cloſcum prius Po-
loni excurriſſent, Boemis Vuratislauiam & cęteras intermedias muni
tiones tenentibus? Syluius quidem, ex quo pleraq; ſumpſit Hagecus,
Boemorum principi tributum id ab Henrico imperatore impoſitum
eſſe uult. Sed is quoq; re ipſa, quemadmodum ſuperius attigimus, faci
lè refellitur. Nos cætera de Cazimiro perſequamur. Suſcepit autem is
ex Dobrogneua uxore liberos, mares quidem quatuor, Boleslaum,
Vuladislaum, Mieſconem & Ottonem: fœminam uerò unam, Suen-
tochnam. Ex his Otto puer admodum, uiuo patre: Mieſco adultior
iam, octauo poſt patrem anno, rebus humanis exempti ſunt. Cum au-
tem Cazimirus decimumoctauum regnaret annum, incidit in grauem
morbum: quo menſem unum afflictus, ubi finem uitæ ſuę adeſſe ſenſit,
proceribus liberos commendat: & ſacramẽtis ritè procuratus, religio-
ſe tranquillo'que animo, quarto Calendas Decembris, extremum ui-
tæ clauſit diem: & magno omnium mœrore Poſnanię ſepultus eſt, an-
no poſt Chriſtum natum 1058. Mortem eius cometes portenderat.
Fuit autem Cazimirus procera ſtatura, forma liberali, bona & uege-
ta corporis habitudine, capillo denſo, promiſſa barba, comptus &
elegans: literis mediocriter eruditus, primus quidem inter reges Po-
loniæ: in pupillos & uiduas clemens, & beneficus: in Eccleſiaſticos
homines in primis propenſo animo: erga omnes comis, lenis & beni-
gnus: deniq; in omnibus rebus agendis Dei timorem maximè ob ocu
los ha-

Petri regis mors. — *Andreas religionem Christianam apud Vngaros reuocauit.* — *Henricus imperator bellũ infert Vngaris.* — *Polonorũ auxilia contra Vngaros.* — *Bonf. rerum Vngar. Dec. 2. lib. 2.* — *Boemorũ cum Polonis pacificatio.* — *Cazimiri regis liberi.* — *Cazimiri mors.* — *1058 ann.* — *Cazimiri effigies & mors.*

A los habere ſolitus. Hic rex ſedem epiſcopi, quę primùm Smogorouiæ,
deinde Bicinæ fuit, Vuratislauiam tranſtulit: inſula urbi uicina ad con
fluentem Odræ & Olauæ fluuiorum ſita, Epiſcopo & collegio ſacer-
dotum attributa. Nec multo pòſt, Aharon epiſcopus Cracouienſis re
gem ſecutus eſt.

Vuratislauienſis baſilica.

BOLESLAVS SECVNDVS REX.

CONVENTV apud Gneſnam acto, ſumma omnium uolun-
tate ad Boleslaum Cazimiri filium natu maximum, ſolenni
ceremonia regnum & diadema defertur, cùm quod æta-
ti is honor habendus eſſe exiſtimaretur, tum quòd is ado-
leſcentulus, etiamtum ſingulari induſtria, liberalitate, animi magni-
tudine, laudis atque gloriæ ſtudio præditus, ad res maximas gerendas
factus, & regno digniſsimus eſſe uideretur. Ad eum primis tribus an-
nis tres illuſtres exules cum confugiſſent, magnam ei materiam ſequen
tium bellorũ prębuerunt. Ii uerò fuerũt: Izaslaus princeps Kiouienſiũ,
Iaroslai Dobrogneuæ reginę fratris filius: Bela dux Vngarię, Andreę
regis frater, quorũ ſuperius meminimus: & Iaromirus, Prædislai Boe-
morum principis filius. De quibus omnibus, quo res fiat dilucidior,
paulo altius repetemus. Ac primùm de Izaslao. Iaroslaus monarcha,
de quo plura ſuprà ſcripſimus, inter quinque filios, Izaslaum, Suento-
slaum, ſiue Stoslaum, Vuſeuolodum, Igorum ſiue Gregorium (ut ha-
bent Dlugoſſus & Vapouius) & Viceslaum ſiue Viſſeslaum, Ruſsiæ
B principatus moriens partitus erat. Sextus enim Volodimirus, uiuen-
te adhuc illo obierat. Ex his Izaslaus cui Kiouia, & Vuſeuolodus cui
Pereaslauia obtigerat, Viſſeslaum Polocenſium ducem cum duobus
filijs, poſt patris mortem dolo captum, in uincula coniecerant. Per id
tempus Polouucij, barbara gens, Ruſsis ab oriẽte ſole & meridie con
fines, quos noſtrates quidam Gotos, Vngarici uerò ſcriptores (ne-
ſcio an rectè) Cunos ſiue Hunnos eſſe uolũt, Tanai tranſmiſſo, in Vuſ-
ſeuolodi ditionem impetum fecerant: eum'que unà cum Izaslao fra-
tre & Ruſſorum copijs ſibi obuiam progreſſum, bis magna ſtrage
profligarant: Ruſsiam longè late'que uaſtabant, & ingenti terrore
extremi excidij cunctos impleuerant. Ibi Ruſsica nobilitas uinctum
Viſſeslaum dimitti ſibi popoſcit. Cum'que id negatum eſſet, ipſa
eum per uim atque tumultum inuitis ducibus ſuis liberauit: & cum
eo arcem Kiouienſem inuaſit, ac ducem eum ſibi pro Izaslao conſti-
tuit. Izaslaus diffiſus rebus ſuis, in Poloniam ad propinquum re-
gem confugit. Ita Dlugoſſus & Vapouius. Ruſſorum annales nul-
lam faciunt Viſſeslai capti & liberati mentionem: nec ab eo, ſed à
Stoslao Cernechouienſium, & Vuſſeuolodo Pereaslauienſium du-
cibus, Izaslaum Kiouia eiectum eſſe uolunt, paulo pòſt, quàm tres
ij Smolenſcenſem principatum à morte Igori inter ſe partiti erant.
Ac ne Boleslai quidem & Polonici belli meminerunt: ſed Stoslaum
cum Izaslao in gratiam redijſſe, Kiouiam'que ipſi reddidiſſe me-
morant: atque adeò pleraque omnia, quæ Poloni in Ruſsia pręcla-

Boleslai ſecundi indoles. — *Bellorum ſeminarium.* — *Ruſsiæ principatuum partitio.* — *Fratrum diſsidium.* — *Polouucij Ruſſiam uaſtant.* — *Goti.* — *Cuni, ſiue Hunni.* — *Viſſeslaus è carcere liberatus.* — *Izaslai fuga in Poloniam.* — *Ruſsicorum annaliũ fides de Polonorum rebus geſtis.*

 rè geſſe-

Bela uocatus à fratre in Vngariam.

rè gesserunt, subticent. In Vngaria uerò, Andreas rex prouecta iam æ-
tate, post Leuentæ fratris mortem, alterum fratrem Belam, cum filijs
è Polonia & Pomerania euocauerat, ut quem exilij sociũ habuisset, se-

Vngariæ ducatus.

cundarum quoq; rerum participem faceret: & cũ eo sic Vngariam par
titus erat, ut ipse quidem duas partes regni cum titulo regio, Bela uerò
tertiam ac ducis nomẽ obtineret. Postea bello petitus Andreas ab Hẽ
rico Imperatore, quemadmodum dudum memorauimus, pace facta,
filiam Henrici uxorem, siue filio Solomoni è Russa uxore suscepto ac-

Solomon Andreæ regis filius.

ceperat, siue ipse duxerat, & Solomonem filium ex ea susceperat (ua-
riant enim scriptores) & eum ipsum filium, paruulũ adhuc, socero cõ-

Belæ fuga in Poloniam.

tendente, successorem sibi destinarat, regem'q; uiuus nũcuparat. Igitur
indignè ferens Bela puerum sibi seni prælatum esse, initiò quidem dissi
mulauit: mox collectis clàm sarcinis, cum uxore, tribus filijs & familia
in Poloniam ad affinem regem se recepit, ueritus ne quid durius in se

Boemicæ res. Prædislai filij.

frater statueret. Subolfecerat enim, eum sibi insidiari. Porrò in Boe-
mia Prædislaus princeps ex Iuditha uxore quinq; filios susceperat, Spi
tigneum, Vuratislaum, Ottonem, Conradum, & Iaromirum. Moriẽs
Spitigneum natu maximum successorem sibi fecerat: Iaromirum natu
minimum sacerdotio destinarat: tribus autem reliquis Morauiam at-

Spitignei acerbitas.

tribuerat. Eo mortuo, cum Spitigneus impotenter dominatum gere-
re cœpisset, Germanos & externos omnes, & in his matrem suam Iudi
tham excedere Boemia iussisset, primores'q; nobilitatis Morauicæ euo

Vuratislai fuga in Vngariã.

catos ad se prehendisset, & per arces custodiendos distribuisset, Vura
tislaus fratris acerbitatem timens, relicta uxore, in Vngariam ad An-
dream regem profugerat. Vxore deinde mortua, alteram, Andreæ re-
gis filiam, ultro oblatam exul duxerat. Id cum comperisset Spitigneus,
ueritus ne ille soceri auxilio fretus, bellum sibi inferret, ultrò eum reuo
carat: nec multo pòst supremum uitæ clausit diem. Vuratislaus à Boe-

Morauiæ Marchiones.

mis ad suscipiendum principatum accitus, Morauiam Ottoni & Con-
rado fratribus totam concesserat: Iaromirũ, itidem ac Spitigneus, exor
tem patrimonij fecerat: persuaserat'q; ipsi, episcopę spe iniecta, ut sacris

Iaromiri diaconi fuga in Poloniam.

initiaretur. Is igitur cum iam esset Diaconus, pœnitentia ductus, muta
ta sententia & uestitu, in Poloniam & ipse, apud Boleslaum regem mi
litaturus, & rebus suis cõmodius consulturus, paruo comitatu se con-
tulit. Nunc iam ad institutum nostrum reuertamur. Vuratislaus er-

Boemicum bellum.

go permolestè ferẽs, receptum ex fuga fratri suo Iaromiro in Polonia
patêre, ueritus'q; ne quid ille noui contra se Polonorum fauore & au-
xilijs fretus moliretur, cum infesto exercitu in fines Poloniæ ingressus
est: Silesiam ferè omnem, quæ necdum hoc nomen acceperat, popula-
tus, igni ferro'q; uastauit: quo nuncio ad se perlato, celeriter Boleslaus
cum tumultuaria manu hosti occurrit: & inopinãtem in sylua quadam
assecutus, reficere corpora & iumenta suos festinatione defatigatos iu-
bet, postera die hostẽ aggressurus. Boemus regis aduẽtu cognito, neq;
dimicare cum Polonis, quorum uires nõ nosset, quos'q; locorum peri-
tia adiuuaret, tutũ sibi esse ducebat: & manere eum diutius in eo loco,
penuria

penuria rerum omnium non sinebat: tum autem uerebatur, ne succisio
ne arborum uel ab agrestibus receptu prohiberetur. itaq; fugæ consi-

Boemorum fuga.

lium cepit: à rege fallendi causa colloquium in posterum diem petijt,
quasi de admissis satisfacturus. & secũda noctis uigilia relictis impedi-
mentis, & paucis infirmis, maioribus'q; ignibus, quo facilius excubias
nostrorum frustraretur, accẽsis, silentiò suos eduxit, & festinus fugam
arripuit. Insequẽti die Boleslaus, ubi hostẽ effugisse animaduertit, do-
lore atq; ira percitus, aliquot dies eum persecutus est, nec tamen asse-
qui potuit: sed extremos tãtum agminis, debiliores atq; lassos, excepit.

Morauia à Polonis uastata.

Nec mora, in Morauorũ fines diuertens, uillas, uicos & oppida incen-
dit: multos'q; mortales, nihil eiusmodi metuentes, in agris oppressit, &
magnam prædam abegit & abduxit. In sequentem uerò annum maius
bellum parabat. Quod ubi Vuratislaus comperit, cùm hostiles uires,
tum suorum proditionem & fratrum insidias metuens, de pace per cõ

Pax affinitate sancitur inter Boemos & Polonos.

munes amicos agit: & quòd aliò spectabat Boleslaus, facilè impetrat,
his quidem legibus, ut damna nostris illata sarciat: sororem Boleslai
Suentochnam, quam Suantanam Boemi uocarunt, tertiam uxorem
ducat: alterã enim anno superiore defunctam amiserat. Suentochna ad
sponsum nõ multo pòst à primoribus Boemis accita ac deducta, & nu-
ptiæ magno splendore celebratæ. Iaromirus autem Poloni regis & re-
liquorum fratrum opera in gratiam cum Vuratislao redijt: & Pragen
sis, deinde uerò etiam Olomucensis episcopus, non sine iniuria alterius
factus est. Per id tempus Aaroni archiepiscopo Cracouiẽsi uita defun-
cto, cum sedes ob discordiam sacri collegij toto biennio uacua fuisset,

Lampertus Zula episcopus Cracouiensis.

tandem Lampertus cognomento Zula Polonus successor electus est.
Nec tamen is palliũ de more à Pontifice maximo petiuit. Inde igitur in
posterum Cracouia archiepiscopum habere desijt. Per idem tempus
Prussi contemnentes Boleslai regis adolescentiam, & quòd eum Boe-

Prussicũ bellũ. Grodecũ arx.

mico bello distineri sciebant, rebellarunt: Pomeraniam finitimã trans-
misso flumine Vistula, repentina excursione populantur: arcẽ Grode-
cum, quò se cum præda recipiant, muniunt: inde crebrò in adiacentes
oras Poloniæ, nemine prohibente, grassantur. In eos igitur Boleslaus,
pace cũ Boemis facta, duxit exercitum: Grodecum oppugnare adori-
tur: uerùm difficultate expugnandi eius deterritus, eo q natura muni-
tus esset locus, egregie'q; à Prussis defenderetur, soluit obsidionem, in
qua plusculum temporis frustra consumpserat: fremens'q;, quòd syluis
& paludibus & munitione illa sese tenerẽt hostes, nec ullam pugnãdi
copiam facerent, & se aliò festinantem distinerent, arte sibi domandos
esse, quos aperto marte non posset, existimauit. reducere se exercitum
simulat: cæterùm in insidijs latebat. Prussi abijsse hostẽ rati, è latebris
prodeunt, & in Poloniã excursionem facere parant. Quod cum Bole-
slaus ab exploratoribus accepisset, ducit in hostẽ alacer. Priusq; ad ho
stem ueniretur, transmittẽdus erat Ossa fluuius, qui Poloniã à Prussia
dirimit. hunc primi armati incunctanter ingressi, pondere armorũ, &
altitudine aquarũ, quæ imbribus tunc fortè excreuerãt, absorpti sunt.
Cæteri

Prussi uicti à Boleslao rege. Armatura leuior Polonorum. Vngaricū bellum.

A Cęteri exuti armis & loricis, quę magni ponderis fiebāt antiquitùs, minori periculo tranarunt: hostesq; securos, & nihil tale suspicātes opprimunt: & ingenti strage cōcisos, in potestatem suam redigunt. Gallus in Pomeranico bello id usuuenisse narrat: nec fluminis nomē prodit. Ex illo autem tempore Poloni grauioribus armis & loricis minus utuntur. Prussicū bellum excepit Vngarica expeditio. Nam Boleslaus rex Belę exulis, & uxoris eius amitæ suæ precibus fatigatus: & perfugientium ad eos Vngarorū multitudine, clandestinisq; nonnullorum procerum, fidem & studia sua Belæ deferentium, legationibus motus, neque prætermittendam sibi esse tam luculentam gloriæ comparandæ occasionem iudicans, reducere propinquos instituit: ac tribus agminibus, Belam in comitatu suo ducēs (nam uxor & liberi in Polonia manserant) Vngariam ingreditur. Venientibus adiungunt se complures Vngari, ita ut quartum ex ipsis agmen conficeretur. Nec segnius Andreas rex hosti aduentanti ad Tibiscum, siue Cissam amnem, qui è Sarmaticis montibus ortus, in Danubium influit, occurrit: magnas Vngarorum copias, maioraq; Germanorum & Boemorum auxilia ducens. Cum enim bellum contra se à Bela & Polonis parari intelligeret, miserat Solomonem filium in Germaniam. Regnabat tunc apud Germanos post mortem Henrici patris Henricus puer, eius nominis inter Cęsares quidem quartus, inter Imperatores uerò tertius, cū Agnete matre: quæ siue socrus, siue auia Solomonis erat. Ab his igitur Solomon non contemnenda auxilia, ducibus Guilhelmo & Botho, acceperat: à B Boemis item alia, quibus Vuratislaus ipse princeps præerat. His ergo uiribus fretus, transmisso Tibisco acies instruit: neq; nostri pugnam detrectarunt. Concurritur infestis signis, & aliquot horis dubio marte & incerto euentu pugnatur. Ad extremum cedunt loco Andreæ copiæ. Ibi Vngari qui cum Andrea rege erāt, premi suos, nostros urgere cōspicati, ad Belę partes transeunt: nec diutius Germani & Boemi, deserti ac proditi ab Vngaris, impetum Polonorum pariter & Vngarorum sustinuere. In fuga oppresi sunt multi, capti item non pauci, & in his Vuratislaus princeps, & Germanorū duces. Vapouius pro Vuratislao Cōradum fratrem eius, Marchionē Morauiæ, Boemicis auxilijs pręfuisse, & captum esse, excęcatumq; à Boleslao scribit. Rex Andreas longius fugiens, tandem ad portas Mosonienses comprehensus ab Vngaris, & malè tractatus in sylua Boconiensi, uitam finiuit. Magna eo pręlio Boleslai uirtus & solertia extitit. Post uictoriā uerò Belam is Albæ regiæ in sede regia collocauit: uictorem exercitum præmijs ab eo & Vngaris affectum, domum reduxit. Deinde procerum suorum suasu uxorem duxit, præstanti forma uirginem, Visseslauam Russorum principis cuiusdā filiam unicam, ad quam hæreditas paterna pertinebat. Tantisper autem quieuit Boleslaus à bello Vngarico, & à nuptijs, quantum sat erat ad apparatum belli Rusſici, ad quod summo studio & omni cogitatione incumbebat. Paratis omnibus, coadunato'que ad constitutum locum omni exercitu, in hanc sententiam apud milites

Tibiscus fl. — *Henricus tertius Imp. Rom.* — *Prælium.* — *Boleslai uictoria de Vngaris, Germ. & Boem.* — *Vngari ad Belam transeunt.* — *Boem. dux captus.* — *Andreæ regis fuga & mors.* — *Vxor Boleslai.* — *Rußicum bellum.*

Oratio Boleslai regis ad milites.

A milites in concione uerba fecisse memoratur. Non ignoratis milites, complusculos iam annos Izaslaum cognatum nostrū, principatu suo paterno iniustè pulsum, apud nos exulare: eiq; restituēdo nos hanc operam dare existimatis. Nec sanè fallimini. Debemus hoc propinquitati, debemus humanitati. Quin ita hoc natura comparatū est, ut afflictę principum fortunæ, principes quamuis alienos maximè ad misericordiam moueant. Sed nobis hic nos etiam serimus, milites. Scitis quantū nobis imperium, quàm amplam gloriam maiores nostri reliquerūt: & ut alios prætercam, Boleslaus quidē proauus meus imperium hoc nostrum Borysthene, Albi & Sala fluuijs, Sarmaticis mōtibus, & Germanico Oceano: gloriam uerò nominis Poloni ijsdem penè, quibus orbis terrarum clauditur, finibus terminauit. Nunc quāto nostro cum dedecore & imperiū hoc accisum, & gloria obnubilata sit, quis nescit? Equidem uix teneo lachrymas, quod ad patrē auumq; meum hæc infamia in primis attinet. Tametsi patrem uestra excusat iniuria, & afflictæ nimium interregno uires. Auo ueniā, nisi sim ipse ignauissimus, dare nō possum. Verùm enimuero eam labem à genere nostro detergere, Russiam regno huic rursus adijcere, columnisq; Boleslai (quem ego ut nomine refero, ita & factis referre cupio) imperium nostrum terminare, mihi in animo est. Quod uobis placere debet, milites, nisi fortè à uirtute maiorum uestrorū degenerauistis. Atq; maiores quidem nostri gentem hanc, sibi prius incognitam, adierunt, uexarunt, debellarunt. Nos B iugum excutientem, & quidem domesticorum nostrorum malorum, non suarum uirium fiducia, nō ulciscemur? non ad officium reuocabimus? Nisi fortè ubertas soli illius admiranda, hominum ingens opulētia, & ex rerū copia ortus luxus atq; mollicies, ab hoc bello uos deterrent, milites. At ego, nobiscum hæc omnia, contra ipsos facere, iudico. Quin ista ipsa in primis ad spem luculētæ prædæ nos inuitāt. Plura dicere parantem, clamore interpellāt uniuersi: Duceret quò uellet, bono omine: se impigrè secuturos, & imperata facturos esse. Hinc magnā pecuniç uim inter milites, ut quenq; superioribus bellis meritū esse nouerat, aut usui sibi deinceps fore sperabat, distribuit. Sic animatis & optima spe impletis militibus, instructa acie triplici, Rusiā ingreditur: propterea quòd credebat, hostes mox ad prælij dimicationem uenturos esse. Et aderat quidē ad Bialogrodum Visseslaus dux, cū non contemnendis Russorum, Piecinigorum & Varaiorum copijs: uerùm explorata nostrorum multitudine atq; apparatu, Poloscum paucis conscijs fuga contendit. Exercitus quoq;, cognita sui ducis fuga, nulla interposita mora diffugit. Trepidare tota Rusia, Kiouienses deditionē facere uelle, ni metuāt iratum Izaslaum, quem principatu eiecissent: implorare Stoslai & Vusseuolodi opem: ni adsint, exusturos se esse urbem, & in Græciam cum coniugibus atque liberis migraturos. Bono eos animo Stoslaus & Vusseuolodus esse iubent. Ipsi legatos ad Izaslaum fratrem mittunt, orant ut parcat ciuibus atq; patriæ, dimittat exercitum, Kiouiam recipiat supplicem: Visseslaum Polosco sese continentem,

Rußiæ ubertas & opulentia. — *Liberalitas Boleslai in milites.* — *Visseslai fuga.* — *Russorum ducum legatio ad fratrem Izaslaum.*

uentem,non iam de uictoria aut Kiouia,uerùm de ſua ſalute eſſe ſolici- A
tum. Neminem preterea ipſi aduerſaturum. Quod ſi dolorem exilij ex
animo delere non poſſet, ipſe de ſontibus ſupplicium arbitratu ſuo ſu-
meret: Polonis patriam, utcunq; de ſe meritam,in ſeruitutem atq; prę-
dam ne daret. Cogitaret,quàm bene olim Stopolco ſucceſsiſſet, quod
exul per eoſdem Polonos reſtitutus eſſet. Ad hæc Izaslaus de Boleslai
ſententia nihil aliud quàm periculum ſe facturum eſſe, quàm uerè illa
de Kiouienſibus dicerentur, quaq; ij uoluntate in ſe eſſent, reſpondit.

Kiouiæ deditio.

Mouet Boleslaus exercitum propius Kiouiam, & Meſcislaum Izas-
lai filium cum expeditis aliquot turmis ad urbem præmittit. Is intro-
miſſus,cum opportuna loca præſidio occupaſſet, authores ſeditionis
paterniq; exilij ſeptuaginta comprehenſos partim necat,partim excæ-
cat. Patri & Boleslao regi pacatas eſſe res Kiouiæ renunciat. Contende-
runt ij tamen eò, pacato agmine. Venientibus tota ciuitas ad ſeptimū
milliarium obuiam effuſa eſſe dicitur. Dies ea fuit ſecunda Maij. Rex re-
ſtituto in paternum principatum Izaslao, partem exercitus cum eo cō-
tra Viſſeslaū miſit.

Poloſcum redactum in poteſtatem.

Atq; is fuga elapſo Viſſeslao, nulla mora Poloſco
potitus eſt: filiumq; Meſcislaum,& nō multo pòſt eo mortuo,alterum
Suentopelcum,ſiue,ut Ruſsi habent,Stopolcum Michaelem,cum prę-
ſidio ibi reliquit: ipſe cum Polonis Kiouiam reuertitur. Rex diſtributo
in æſtiua,ac deinde in hyberna exercitu,ipſe cum delectis æſtatem atq;

Kiouienſes illecebræ. *Fœminarum uenuſtas.*

hyemem illam Kiouiæ peregit,amœnitate loci ac delicijs urbis,& mu-
lierum uenuſtate,teneritudine, & lepóre admirando captus. Præbuit B
autem Izaslaus uniuerſo exercitui per omne id tempus alimenta & ue-
ſtes: inſuper & regem perquàm honorificè, & exercitum pro meritis
remuneratus eſt.

Præmislienſe bellum.

Exacta hyeme,maturè Boleslaus ex hybernis mouit,
& in Prĕmislienſem tractum,iniuria'ne prouocatus,an quòd ea pater-
na eſſet uxoris ſuæ hæreditas, an uerò ſola proferendi regni cupiditate
ductus,non conſtat. Ac minoribus quidem oppidis,quę erant in itine-

Præmisliæ ſitus. *Sanus fluuius.*

re,primo aduētu potitus eſt: cæterùm Præmislia à Septentrionali qui-
dem latere,quà ipſe ueniebat, Sano fluuio, qui è Sarmaticis montibus
haud ita longè à Tibiſci fontibus oritur, ab reliquis uerò, foſsis & ag-
geribus munita erat,& à magna prҿterea multitudine hominum urba-
norum ſimul & agreſtium, atq; nobilium,qui ex agris eò ſe cum fami-
lijs & facultatibus ſuis receperant,defendebatur. Ad hæc,ab uno late-
re arx oppido imminebat,in edito loco ſita,& ualidis mœnibus turri-
busq; expugnatu, ut illa ferebant tempora,perdifficilis. Rex igitur cū
fluuium, nequicquam prohibentibus Ruſsis,uado ſatis alto tranſiſſet,
oppidum ſumma ui oppugnat, nec ſegnius defendūt Ruſsi, & crebris
eruptionibus,abundante multitudine, noſtros oppugnationi intētos
adoriuntur: ſed reprimuntur,magnaq; cæde in oppidum repelluntur.
Poſtremò uim noſtrorū diutius ſuſtinere ſe poſſe diffiſi, deſerto oppi-

Præmislienſe oppidū in prædam datum. *Arx obſeſſa.*

do,in arcem ſe receperunt. Rex oppidum ſumma rerum omniū copia
diuitijsq; refertum, quarto poſteaquam oppugnare cœpit,die captū,
in prædam dat militibus. Arcē, quia difficilis eſſe uidebatur eius expu-
gnatio,

A gnatio,propter multitudinem defenſorum,neq; contrucidari ſuos uo-
lebat,corona obſedit,ſperans fame ſitiq; breui ſe eam ſedendo in pote-
ſtatem ſuam redacturum eſſe: equites pediteſq; quoquouerſus pabu-
latum dimittit,commeatum quamplurimum in caſtra cōportare,uilla-
rum incendijs abſtinere iubet. Ipſe diſpoſitis cuſtodijs obſeruabat, ne
quid ad obſeſſos importaretur,ne'ue ij libera è flumine aquatione ute-
rentur. Nullas enim arx intus perennes habebat aquas. In magna diffi-
cultate,obſtinatis tamen animis,obſeſsi obſidionē ſuſtinebant: donec

Præmislienſis arcis deditio.

fame ſitiq; enectis iumentis,& peſte in homines graſſante,deditionem
extremo æſtatis tempore fecerūt,uitā & quæ ſinguli uno onere ſecum
efferre poſſent pacti. Rex arcem deditam quantum poteſt reficit & a-
dornat,in eaq; hyemem ſequentem commoratus eſt,exercitu in hyber-
na diſtributo.

1069 ann.

Fuit hic annus à Chriſto nato milleſimus ſexageſimus
nonus.

Belæ regis Vng. interitus. *Solomon reductus in Vngariam.*

Eo tēpore,cum Bela rex Vngariæ tertio regni ſui anno camerę
ruina in uilla quadam afflictus,paulo pòſt obiuiſſet,Solomon Andreę
filius ab Henrico quarto imperatore affini ſuo in Vngariam ualidis co-
pijs reducebatur:

Belæ filiorum fuga in Poloniam.

quo cognito, Geiſa, Vuladislaus & Lampertus Be-
læ filij,nihil præſidij ſibi in fluxa Vngarorū ſuorū fide fore rati, ex Vn-
garia in Poloniā exceſſerant: & Cracouiam rectà cōtendentes,à Vula-
dislao regis fratre & regina comiter & benignè accepti ſunt, rege tūc
apud Præmisliam cum exercitu moram trahente. Cumq; hybernatu-
rus is eſſe in Ruſsia referretur, Geiſa relictis Cracouiæ fratribus, illuc
B ad eum uenit,opē eius implorans. Quē Boleslaus comiter conſolatus,
cogitare ipſe ſecum,ac deinde cum cōſilio caſtrenſi conſultare,quid fa-
ceret: propinquos'ne exules atque ſupplices, intermiſſo Ruſsico bel-
lo,reduceret,an hoc prius conficeret. Ac conſilium quidem in eam fe-
rè inclinabat ſententiam,ut Ruſsiam prius pacandam domādamq;, &
alienam rem ſuæ poſthabendam eſſe cenſeret. Cæterùm regi placuit,
non eſſe differendam expeditionem in Vngariam,donec Solomon re-

Vngarica expeditio.

gnum ſuum ſtabiliret,Germanorumq; auxilia accerſeret. Igitur ęſtate
proxima,cum iā matureſcerent ſegetes, Boleslaus rex relicto Præmis-
liæ,quantum ſatis eſſet,prę ſidio,in Vngariam cum reliquo exercitu &
Belæ filijs, ſuperatis montibus qui Poloniam & Ruſsiam ab Vngaria
diuidunt,contendit. Confluxit ſtatim ad ipſos non paruus Vngarorū

Solomon rex in tutum ſe recipit.

numerus. Solomon rex,ubi de aduentu hoſtium cognouit,Buda regia
urbe relicta, Moſonū (arx ea erat munitiſsima) ſe recepit,eo quòd in-
ops ab externis auxilijs, parum præſidij ſibi contra patrueles in Vn-
garorum ſuorum uiribus atque fide eſſe exiſtimaret.

Pax inter Solomonem & Belæ filios. *Solomon regnat in Vngaria.*

Ibi epiſcopi me-
dios ſeſe interponunt: Belæ filios orant, ne ſe patriæ parricidio con-
taminent: pacem deinde inter eos & Solomonem, non abnuente Bo-
leslao, qui ad intermiſſum Ruſsicum bellum feſtinabat, componunt
his conditionibus, ut Belæ filij regium honorem cum duabus parti-
bus regni Solomoni permittant: ipſi tertia, ducumq; nomine conten-
ti ſint. His rebus magna omnium lætitia confectis,Boleslaum cum e-
xercitu,datis de publico ampliſsimis muneribus, dimittunt. Reuer-

Rußicum bellũ inſtauratũ.

tens aũt is Prgmiſliam, reperit Izaslaum principatu Kiouienſi iterum A
à fratribus prætextu controuerſorum finium illato bello eiectum. Ita-
que æſtate quæ conſecuta eſt, in Volynienſium fines infeſtum duxit e-
xercitum. Regio tũc erat diues, & omnium rerum propter fertilitatem
agri abundans, & oppidis caſtellisq; frequens: quæ pleraq; omnia par
tim ui capta, partim dedita, citò in poteſtatem regis uenere. Arces tres
præcipuę, Luſcum, Vuladimiria & Chelma, è materia quidem limoq;,
ut pleræq; omnes harum regionum, conſtructæ, ſed bene munitæ, uali
dis Ruſſorum præſidijs tenebantur. Ex his ad Luſcum primùm caſtra
ponit, arcem ui capere nititur: ubi ſæpius res tentata non ſucceſsit, ani-
mi dubius deliberat, quid faciat. Et ad Kiouiam quidem prono animo
ferebatur: ita'que iudicabat, ea recepta facile cęteras eius oræ munitio-
nes deditionẽ facturas eſſe: uerùm relinquere poſt ſe hoſtẽ integrum,
& cæteris Ruſsis horum exemplo animos ad reſiſtendum addere, ne-
que conſultum, neque tutum fore arbitrabatur. Itaque obſidendo ad
deditionem adigere, quos expugnare non poterat, ſtatuit. Obſeſsi
ſex propemodum menſes, uim & obſidionem cum ſuſtinuiſſent, ad
extremum freti benignitate regis, pacti'que liberum cum rebus ſuis
diſceſſum, arcem dedunt. Ibi Gregorius, ſiue Igorus dux, qui oram il-
lam ditione tenebat, diffiſus munitioni reliquarum arcium, miſsis pri-
mùm legatis, deinde ipſemet ueniens, imperata ſe facturum promiſit,
obſides dedit, pacem impetrauit. Anno ſequenti ad Kiouiam mouit
caſtra Boleslaus: obuium ſeſe ipſi offert Vuſſeuolodus cum ualido e- B
xercitu, è ſuis iuxtà ac fraternis ditionibus collecto. Nam Stoslao
fratre mortuo, principatum eius ſibi adiunxerat: & ij qui Luſci, Vula-
dimiriæ & Chelmæ in præſidijs fuerant, dimiſsi, ad eum ferè ſeſe rece-
perant, eoq; inuitum multa ſuadendo & orando impulerant, ut pręlio
cum noſtris de ſumma rei decerneret. Rex quod in primis cupiebat a-
deptus, acies cõtrà inſtruit: milites paucis cohortatur, ut optatam con
ficiendi illius belli occaſionem, ab hoſte præter ſpẽ ſibi oblatam, elabi
è manibus ne ſinerent: & extremum illum eius conatum deſperatione
magis, quàm ſpe uincendi ſuſceptum, fortiter retunderent: eundem eſ-
ſe, qui prius ad manus uenire nunquam auſus eſſet: & ex ijs militibus
ferè collectum, qui uicti prius, ac uel fuga elapſi, uel deditione facta di-
miſsi à ſe eſſent. Si ipſi uiri eſſe pergerent, penitus debellatum iri ea ui-
ctoria: nec niſi præmia belli, & ea quidẽ ampliſsima, ipſis reliqua fore.
Quòd ſi quid eos paululum falleret, cogitarẽt in hoſtico ſe eſſe: ne eos
quidẽ quieturos, quos pacatos à tergo reliquiſſent, ut ſunt Ruſſorum
ingenia mobilia. Adniterentur, ne fortuitu, ſed ſua uirtute atq; fortitu
dine ſuperiores uictorias adepti eſſe uiderentur. His dictis, & clamo-
re crepitu'que armorum alacritatem ſignificante uniuerſo exerci-
tu, canere ſigna iubet. Cohortatur & Vuſſeuolodus ſuos, fortiter ut
pro patria, pro liberis, pro coniugibus, pro parentibus, pro aris &
focis, pro libertate denique dimicarent: ex eius prælij euentu uel lætio
ra omnia deinceps, ſi uiciſſent; uel ſi, quod abſit, uicti eſſent, durã ſerui-
tutem,

Volynia in poteſtatem Boleslai uenit.

Luſcum obſeſſum ac deditũ.

Igorus dux regi ſe dedit.

1074.

Vuſſeuolodus dux.

Oratio regis ad milites.

Ruſſorum leuitas.

A tutem, ſummamq; miſeriam expectarent. Congrediuntur infeſtis ar-
mis & animis inſtructæ acies: incaleſcit pugna, & magis quiſque ut ho
ſtem feriat, quàm ut ictum ipſe declinet, dat operam. Adſunt ubique
ſuis duces. Iam'que premi & conturbari Poloni cœperant in dextro
cornu, hoſtium clamore, fugere noſtros uociferantium, magis etiam
conſternati, cum Boleslaus laborantibus ſubſidium ſubmiſit: & non
modò pugnam reſtituit, uerùm etiam hoſtilem aciem perfregit, & con
uertit. Perturbatis ordinibus, fugiunt Ruſsi: Vuſſeuolodus, ubi ali-
quandiu ſuos ne quicquã reuocauit, in fugam ſe & ipſe coniecit. Ita ple
na, nec incruenta tamen, uictoria noſtris obtigit. Multi nanque ſaucij
in caſtra relati, mille propemodum deſiderati ſunt. Boleslaus aliquan
tum recreato ab ea pugna exercitu, ad Kiouiam contendit: quam cum
primo impetu capere non potuiſſet, opportuno loco caſtra metatus,
oppugnauit urbem iterum atque iterum: ſed nullo operæprecio, imò
uerò non minimo ſuo detrimento. Nam etſi locus neque ſitu, neque
opere admodum munitus erat, ſed tamen acriter cùm ab urbana multi
tudine, tum ab ijs qui è prælio dudum fuga elapſi eò ſe receperant, de-
fendebatur: nec à uiris modò, ſed à mulieribus etiam atque pueris no-
ſtri, mœnia ſubeuntes eminus, atque è ſuperiori loco iaculis omnis ge-
neris uulnerabantur. Omiſſa igitur oppugnatione, obſidione urbem,
multitudine hominum abundantem, premere ſtatuit: diſpoſitis'que in
omnes partes cuſtodijs, commeatu oppidanos prohibet. Quod qui-
B dem facile fuit, longum proſpectum quoquouerſus præbente plani-
cie, in qua Kiouia ſita eſt. Nec multo pòſt anguſtiore annona uti cœ-
pere obſeſsi: ueritiq; ne extrema pati cogerentur, & ad extremũ in po
teſtatem hoſtium uenirent, culpam & neceſsitatem deprecati, urbem
dedunt. Boleslaus ingrediẽs in portam urbis ferro intectam, gladium
uibrauit, quod proauum item ſuum feciſſe acceperat: oppidanorũ au-
tem facultates atq; corpora capitali edicto à militum ui atq; iniurijs &
rapinis tutatus eſt. Qua clementia eius, & animi moderatione moti op
pidani, ingentia dona ultrò ipſi accumularũt. Ea rex pleraq; omnia in-
ter milites uirtutis ergò collaudatos, pro meritis cuiuſq; diſtribuit. Pa
cata Ruſsia, uectigalia magna non ſolum pecuniæ, ſed & omniũ rerum
ad uictum cultumq; corporis pertinentium, inſtituit. Izaslaum ſum-
mę rerum prępoſuit. Is porrò filios ſuos, Stopolcum quidem Polocen
ſibus & Nouogrodẽſibus, Vuladimirum Smolẽſcijs, Iaropolcum ue-
rò Viſſegradenſibus præfecit. Rex quo magis imperium ſuũ in Ruſsia
ſtabiliret, & quo diutius notis iam ſibi antea Kiouiæ delicijs atq; uolu-
ptatibus perfrueretur, hyemem illam ibi manſit. Ibi robur noſtrorum
hominum illecebris opulẽtæ, luxurioſæ, & Gręcorum cõmercijs cor-
ruptæ ciuitatis, ut Pœnorũ olim apud Capuam, elanguit: ac diſciplina
militaris licentia diſſoluta: & ille uictor multarum gentium exercitus,
deuictæ urbis laſciuia, libidinibus & flagitijs uictus eſt: ita ut ei uinci
magis propemodũ, quàm uincere expediuerit. Et enim plurimorũ ma
ximorumq; malorũ, quæ Poloniam poſtea implicarunt, hæc uictoria

Prælium.

Victoria Boleslai de Ruſſis.

Kiouia oppugnata.

Kiouia deditur Bolesl ao.

Moderatio Boleslai.

Rußia Polonis uectigalis facta.

Deliciæ uicere uictorem.

causa & origo fuit. Nam dum illi Kiouiæ nulla se nequitia & libidine, A
quamuis fœda, & sibi inusitata prius, abstinent, uxores eorum & filiæ
domi relictæ, non ferentes tam diuturnam uirorum absentiam (iam e-
nim septimum fortè annum in Rusia & Vngaria militantes domibus
aberant) tum aũt libidinibus eorum quæ crebris nuncijs ad ipsas per-
ferebantur, & iniurijs iritatæ, flagitijs uicissim uiros & propinquos
suos pleræq; ulciscuntur: nonnullarum etiam pudor & constantia par
tim blãditijs & falsa extinctorum uirorum persuasione corrumpitur,
partim ui expugnatur, iusta diuini numinis uindicta atq; permissu. Li-
bet hic præclarum muliebris pudicitię exemplum referre. Margarita
Nicolai Zembocij comitis uxor, pudicitiæ suæ metuẽs, grassante pas-
sim impunè flagitiosorum iuuenum licentia, in turri templi Zemboci
nẽsis, uno à Prossouia milliario, cum duabus sororibus per multũ tem
pus latuit, familia per funem alimenta ipsi subministrante. Hæc ubi ui
ris in hyberna renunciata sunt, fremere multi ad quos illa pertinebãt,
& indignari, commeatum'q; domos uisendi à rege petere. Sed uel non
admissi ad regẽ, uel superbius repulsam passi, clàm pauci primùm sese
subduxere: deinde plures paucorum exemplum secuti, ipsi quoque di
scesserunt, ita ut pauci cum rege remanerẽt. Raptim is quoq; cum reli-
quis consequitur, ueritus, ne Rusi mutatis animis, despecta'q; Polono
rum paucitate, opprimendi sui consilium inirent. Posteaquam perue-
nit Cracouiam, conceptam animo in desertores iram in apertum pro-
fert: à quibus fugæ initium ortũ erat, eos capitali pœna afficit: in cæte- B
ros autem bonorum cõfiscatione, aut diuturno carcere animaduertit.
Sæuit & in mulieres, quæ culpę affines esse uidebantur, quibus'q; mise
ricordia & indulgentia uirorũ pepercerat, & quidem inaudito modo.
Abstractis enim & abiectis infantibus, quos è stupris & adulterijs eni
xę erant, catulos ad ubera earũ admouisse dicitur. Ad hæc uulgus atq;
plebem nouis & grauibus exactionibus premebat. ius nõ dicebat, nec
iniurias tenuiorũ uindicabat: impeditus cõsuetis uoluptatibus, fœdis-
que & abominãdis libidinibus, de quibus nihil remittebat. Quin Cri-
stina, nobili fœmina, à Mecislao marito abducta, palàm per adulteriũ
abutebatur. His commotus, ita ut decuit, Stanislaus Cracouiensis epi
scopus, uir pius & nobilis de Prussorum, quam uocant, familia, cogno
mẽto Sciepanouius, qui Lãperto defuncto paulo antè suffectus erat:
uidens'q; iniurias & exempla regiorum flagitiorum ad multos pertine
re, regem adit, & semotis arbitris blãdè admonet, orat & obsecrat, ut
illis moribus & corruptelis finem statuat, ne quod grande malum sibi
„ suis'q; & uniuersæ Poloniæ accersat. Peccata per se maxima, longè ta-
„ mẽ maiora esse in rege, quàm in priuato homine: cum ea quoq; quæ in
„ alijs leuia sint, in eo qui loco & honore eminet, grauissima esse uidean-
„ tur: propterea quòd ultro hominum sese oculis ingerant, & plurimos
„ secum malo exemplo in præceps detrahãt. Quo sublimior sit, & fortu
„ natior: hoc maiore uitæ puritate & innocentia eum niti, Dei'q; benefi-
„ cẽtiam agnoscere oportere. Ni faceret, metueret, ne diuina ultione de
summo

Polonorum fœminarum petulantia.

Margaritæ Zembociæ pudicitia.

Boleslai receptus è Rusia fugæ similis.

Boleslai sæuitia & scelera.

Boleslai regis adulterium.

Stanislai Cracouiẽsis episcopi officium, & animi magnitudo.

Principum exempla illustria.

A summo gradu in imũ deturbaretur, neu deniq; falsas & momentaneas
uoluptates diris sempiternis'q; cruciatibus cõmutaret. Hæc dicta rex
iniquiori animo pati: & ira odio'q; inflãmatus, conuicijs & maledictis
sanctissimum antistitem incessere: quærere, quo pacto authoritatem
eius eleuaret, linguę'q; libertatem comprimeret: neq; tamẽ quicquam
eiuscemodi in uita & moribus Stanislai, quod opportunũ esset crimi-
ni aut reprehensioni, cõperiebat. Emerat fortè illo triennio Stanislaus
pagum Petrauinũ in tractu Lublinensi, à Petrico quodam equite Po-
lono. Atq; is Petricus accepto precio iam obierat: nec satis tamen Sta-
nislaus propter perpetuũ bellum & iustitium, actorum publicorum
monumentis de iure suo sibi cauerat. Eius rei Boleslaus ab assentatori
bus submonitus, Petrici agnatos subornat, qui de interuersa hæredita
te sua legitima Stanislaum in ius uocẽt: auxilium suũ ipsis pollicetur. Il
li tum authoritate regis, tum insperati cõpendij spe adducti, iussa faci-
unt. Fortè tunc iudicia, quæ nostri uulgo colloquia & generales termi
nos uocãt, in pratis inter Soleciam, & illud ipsum Petrauinum in papi
lionibus, ut moris erat antiquitùs, à rege exercebantur. Conparet Sta
nislaus citatus: emisse se pagũ, & soluisse precium affirmat: testes eius
rei nonnullos citat. Qui cum à rege deterriti, testimonij dictionẽ sub-
terfugerent, ibi Stanislaus non tam pagi retinẽdi q̃ criminis depellen
di causa anxius, tandem facinus aggreditur, humanas uires atq; cogita
tiones fidem'q; excedens. Tridui dilatione à rege impetrata, Petraui-
B num contendit: ibi peracto cum sacerdotibus & alijs pijs hominibus,
quos in comitatu habebat, ieiunio, Dei'q; ope peruigili oratiõe & per-
petuis lachrymis implorata, detectũ Petrici putre cadauer, pedo, quo
utuntur episcopi, tãgit: magna'q; fiducia exurgere Petricum à mortuis
in nomine Dei patris & filij & spiritus sancti iubet. Nec mora, attollit
ille sese, quasi è somno expergefactus, & à Stanislao per manum dedu
ctus, ad tribunal regiũ sistitur. Rei miraculo rege & omnibus qui ade-
rant obstupefactis, Petricus uendidisse se pagum, & preciũ omne acce
pisse fatetur. Regem, ac deinde propinquos, quod iniustè innocẽti &
sancto episcopo negociũ facessant, liberè obiurgat. Ita ingratis & inui-
to rege uincit causam Stanislaus. À tribunali discedẽs, optionem dat
Petrico, reuerti'ne ad sepulchrum, an diutius uita hac frui malit. Æter
nam ille cœlestem'q; malle, à qua nõ longius abesset, si exiguum id quic
quid esset reliquum supplicij, quo anteactę uitę suę maculas eluere ad-
huc deberet, ipso petẽte sibi remitteretur. His dictis, & annuẽte postu
latis eius episcopo, sepulchrũ subiens, animã iterum exhalauit. Nõ de-
terruit ea res Boleslaũ regem, à contaminatis moribus & libidinibus.
Quin is iterũ atq; iterũ monitus, & acrius obiurgatus ab eodẽ Stanis-
lao, adhibitis etiã secundum præceptum CHRISTI grauibus aliquot
uiris, furere, cædẽ'q; minari ipsi cœpit. Nec segnius Stanislaus, ubi nõ
resipiscere regẽ animaduertit, graui anathemate eum percellit: uetat sa
cra fieri tota urbe, quo ille detestatione & cõuicio populi, qui sacris ar
cebatur, ad saniorem mẽtem reuocaretur. Ipse per põtem Vistulæ fo-

Boleslai peruicacia.

Calumniæ occasio.

De Petrauino lis intenta episcopo.

Colloquia generalia in papilionibus.

Petricus mortuus à Stanislao resuscitatus.

Rex diris deuotus ab episcopo.

Interdictorum ratio.

ras ad diui Michaelis ædem, in rupe prærupta supra Vistulam è con-
spectu arcis sitam, ad faciẽdam rem diuinam clàm cum paucis sacerdo-
tibus cõmeabat. Quod ubi Boleslaus, à suis certior factus, cognouit,
quadam die correptis armis amens cum cõpluribus asseclis & satelliti
bus eò contendit. Præmittit, qui Stanislaum sacris operantem ad de-
stinatã necem ab ipsis altaribus abstrahãt. Qui introgressi erant, subi-
to & insolito fulgore perculsi, supini cadunt: inde manibus pedibusq́
reptantes sese proripiũt. Submittit rex alios iterum atq; iterum: idem
& ijs, quod primis, accidit. Ille morę impatiẽs, & furore percitus, incre
pita satellitum ignauia & formidine, ipse stricto ense in templũ irrum-
pit, lethaliq́; ictu sacrosanctũ episcopum in uerticem ferit, ita ut cadens
cerebro parietem proximũ aspergeret. Ibi satellites cohortati sese mu-
tuò, corpus humi procumbens templo extractum, minutatim conci-
dunt, morem gerẽtes furori regio: & in subiectis pratis, canibus & uo-
lucribus laniandum disijciunt. Erant autem ij satellites equestribus &
honestis quatuor ferè familijs, quæ in hodiernum diem in Polonia du
rant, orti: nempe Stremenij, Srenauij, Druzinij, & Iastrembezij. Dies
quo hęc patrata sunt, fuit octauus Maij, anno Christi millesimo septua
gesimo nono, cum Stanislaus uix triennium episcopus fuisset. Rege
cum sceleratis satellitibus post perpetratum parricidium abeunte,
quatuor aquilę inusitatæ magnitudinis apparuisse feruntur, circum e-
um locum uolitantes, corpusq́; sanctum à laniatu canum & rapacium
auiũ defendentes toto biduo: donec moti ea re pij quidam sacerdotes,
resumptis animis, membra disiecta collegerunt, & suo ordine compo-
suerunt, quæ euestigiò mirandũ in modum coaluisse dicuntur. Ita cor
pus integrum pro foribus ædis illius, ubi martyr Dei cæsus est, in urna
uenerabundi cõdiderunt: quod decimo pòst anno in arcẽ Cracouien-
sem illatum, in medio basilicæ recõditum est. Quin & lucernæ permul
tæ in aere supra eum locum ubi disiectum erat corpus Stanislai, nocte
proxima quæ cædem cõsecuta est, ardere à nonnullis uisæ esse memo-
rantur. Fertur etiam pijs quibusdam hominibus diuinitus reuelatum
esse, regnũ Polonum insequenti tempore in multas partes discerptum
iri, quemadmodum corpus Stanislai sectum fuisset: itaq́; per multum
tempus mansurum. Hæc ubi Romæ nunciata sunt, Pontifex max. Gre
gorius eius nominis septimus, atrocitate rei cõmotus, toti Poloniæ sa
cris interdixit: Boleslaũ diris deuouit, regnumq́; ipsi solenni ritu abro
gauit. In posterum quoq;, ne quẽ episcopi regem iniussu suo ungerent
& coronarent, edixit. Qui uerò socij sceleris regi fuissent, eos simul &
posteros eorum usq; ad quartã propaginem, à sacerdotij & omnium
magistratuum ecclesiasticorũ functionibus & emolumẽtis alienos es-
se iussit. Nihilominus tamen annũ & amplius Boleslaus postea regna
uit, sed inuisus omnibus, & externis etiã cõtemptibilis: ita ut iam Rus-
sorum principes ab eo subacti, imperium eius detrectarent. Cõspira-
runt deinde in necem eius nobiles & proceres nõnulli: qua conspira-
tione detecta, ueritus ne ad plures etiã ea pertineret, in Vngariã cum
filio

[Margin: Stanislai cædes. — 1079 ann. — Aquilæ defendunt corpus sanctum. — Corpus dissectum ac disiectum coaluit. — Polonici regni dissectio. — Poloniæ sacris & regio nomine interdictũ à Pont. max. — Interfectores qua pœna affecti.]

A filio Mescone & paucis comitibus fugit. Regnabat tunc in Vngaria
post Solomonem eiectum, & Geisam mortuum, Ladislaus Geisæ fra-
ter: quos ambos à Boleslao reductos in Vngariam fuisse, superius nar
rauimus. Ab eo Boleslaus exul sanè quàm comiter & honorificè acce-
ptus est: mansitq́; apud eum aliquandiu. Verùm exagitãte eum in dies
magis ac magis patrati sceleris conscientia, acerbo & infatigabili scele-
ratorum carnifice, amentia correptus, mortem sibi ipse consciuit, anno
post Christum natum millesimo octogesimoprimo: qui quidem æstu
& siccitate insignis fuit. Alij uolunt, eum in uenatione cõcito equo esse
ratiore, in auias syluas delatũ esse, canibus consequẽtibus: excussumq́;,
ab ijs discerptum, ac deuoratum. Sũt qui uelint, eum clàm omnibus er-
rabundum inter Alpes ad monasterium quoddam, siue id ad Enipon-
tem, siue ad Villacum situm sit (utrumq; enim memoratur) peruenis-
se, ibiq́; latentem quisnam esset, post multos labores in coquinæ mini
sterio ultro & pœnitentia commissi paricidij susceptos & exhaustos,
uitam finiuisse. Sed Mechouiensis scribit, quærentem se in illis locis, ni
hil eiuscemodi comperire potuisse. Fuerat autem futurus hic rex claris-
simus & felicissimus, si fortunam perpetuò cœptis suis adspirãtem fer-
re didicisset. Verùm secundis rebus elatus & insolens, animo suo mi-
nus quàm oportuit moderatus est. Et sanè libidini & iracundiæ mode
rari longè est cùm difficilius, tum præclarius: quàm gentibus & natio-
nibus, quamuis feris atq; barbaris, imperare. Mirari satis nequeo, à
Lamperto Saffnaburgensi, qui per hæc tẽpora uixit, & res gestas Ger-
manorum conscripsit, memorię proditum esse, quòd anno Christi mil
lesimo septuagesimoseptimo, dux Polonorum, qui per multos annos
regibus Teuthonicis tributarius fuisset, cuiusq́; regnũ iam olim Teu-
thonum uirtute subactum, atq; in prouinciam redactum fuisset, repen-
tè in superbiam elatus, regiam dignitatem regiumq́; nomen sibi usur-
pauerit, diadema imposuerit, atq; ipso die natalis Domini à quindecim
episcopis in regẽ sit cõsecratus. Atqui plus septuaginta annis ante hoc
tempus Polonia regẽ cum habuisset, & quidẽ Ottonis Rufi Germani
Imperatoris beneficio, per hoc tempus habere desijt. Iam uerò quinde
cim episcopos Poloniam, nõ modò tunc, sed unquam omnino habuis-
se, ipsa rei euidẽtia falsum esse cõuincitur. Construxit autẽ Boleslaus
uiuens, ac ditauit, Mogilnense monasteriũ, in eoq́; Benedictinos collo
cauit. Audacis & liberalis cognomentũ uiuo inditum, mortuus etiam
retinuit. Regnauit autẽ annos fermè duos & uiginti, cum sextum deci-
mum annum nondum egressus regnare cœpisset. Sed iam Cazimiri, &
Boleslai filij regno, librum hũc terminemus: Quintum à sublato
regno auspicaturi, duobusq́; principibus finituri, quorum
filius patris, atq; adeò superiorum ferè omnium prin-
cipum claritatem, rerum gestarum magnitu-
dine & gloria sua obscu-
rauit.

[Margin: Boleslai fuga. — Ladislaus rex Vngariæ. — Boleslai interitus. — 1081 ann. — Libidinem & iracundiam domare difficile. — Lamp. Saffnaburgen. error. — Mogilnense monasterium. — Boleslaus audax & liberalis.]

MARTINI CROMERI, DE ORIGINE ET REBVS GESTIS POLONORVM, LIBER QVINTVS.

VVLADISLAVS PRIMVS, PRINCEPS.

Rußi populantur fines Poloniæ.

EXACTO rege Boleslao, priusquam ex motu illo
sese recolligeret respub. Russi incunctanter arri
puere eam nouandarum rerum occasionem: &
coacto exercitu, subiectos Polonis agros, duce
Basilio Roscislai filio, ferro & igni depopulati
sunt, & cum magna præda ad sua se incolumes
recepere. Quo incommodo permoti proceres,
ueriti ne quo grauiore etiam casu rursus interre
gnum illud rempub. affligeret, comitijs habitis, ad Vuladislaum Bo-
leslai fratrem, quē Hermānum etiam uocarunt, qui unus supererat, re-
gnum deferunt. Et suscepit is quidem principatum: sed tamen regem
se appellari passus non est, uel quod inunctus & coronatus solenni re-
gum ritu, Pontificis max. interdicto, non esset: uel quod reuersurum a-
liquando Boleslaum, regnumq́ue repetiturum existimaret. Principis ue
rò & hæredis regni Polonici nomen sibi sumpsit: uir prudēs quidem,
& uirtute preditus, uerum ad quietem & ocium, quàm ad bellum, propen
sior: & humanitatis atque religionis amātior, quàm gloriæ. Initio statim
principatus sui Poloniam commotam nonnihil, magna dexteritate pa
cauit, latrocinijsq́ue purgauit. Ad Pontificem maximum de tollēdo in-
terdicto, quo Polonia uniuersa, ob necem Stanislai episcopi obnoxia,
sacris se abstinebat, oratorem misit, uirum eruditum & eloquentem,
Lampertum, equestri apud Polonos ortum familia, canonicum Craco
uiensem, quem pontifex diuo Stanislao successorem dedit, & sublato
interdicto episcopum remisit. Vxorē deinde Vuladislaus duxit deam
plissimi cōsilij sententia, Iuditham Vuratislai Boemorum principis fi-
liam, ex Adleida Andreæ Vngarorum regis filia susceptam. Mesconē
siue Miecislaum Boleslai fratris filium, cum cæteris exulibus ex Vnga
ria reuocauit, fortunę eius misertus: aut ueritus fortasse, nequando is
ope Vngarorum, apud quos ob indolē gratiosus esse dicebatur, pater-
num regnū repeteret. nam pater eius iam perierat. Reuersum in filij lo
co dilexit. Atque is cum egregia indole, uirtute & comitate sua paruo tē
pore animos multitudinis mirum in modū sibi deuinxisset, & optima
spe omnes impleret, sexto, postea quàm redijt, anno, immaturam mor-
tem obijt, nullis relictis liberis, & magnum sui desiderium apud om-
nes reliquit. Creditum'que est uulgò, ueneno sublatum à paternæ eius
fugæ authoribus, ueritis, ne quando eos, iniuriæ memor, ulcisceretur:
Vuladislao principe & patruo, si non iubente, conniuente quidem
certè: ne se aut liberos suos, populari gratia fretus, regno eijceret.
Volunt nonnulli, quemadmodum refert Dlugossus, non tunc pe-
rijsse Miecislaum hunc, sed altero demum post Vuladislai mortem
anno,

Vuladislaus Hermānus dictus.

Vuladislaus regem se dici noluit.

Heres regni Polonorum.

Interdicti relaxatio.

Lampertus episcopus Craccouiensis.

Vxor Vuladislai principis.

Miesco Boleslai filius extinctus.

anno, uenenato poculo, unà cum Eudoxia uxore Russa, Stopolci du-
cis sorore, Izaslai filia, de medio sublatum esse, cum Crusuiciensem tra-
ctum complures annos obtinuisset. Affirmatq́ue idē Dlugossus, uidis-
se se diploma eius authenticum, quo is donationem paternam Mogil
nēsi monasterio cōfirmauit. Sed uiderit Dlugossus, ne alius ille sit Mie
cislaus, nempe Boleslai tertij filius, cuius diploma illud fuerit. Vngaro
rum historiæ memorant, circa illud tempus, quo Miecislaum à patruo
reuocatum esse diximus, regē suum Ladislaum Polonis bellum fecisse,
quòd ij cū Russis & Cunis, quos nostri Polouucios uocāt, conspirasse
contra se dicerentur. Cumq́ue eos insigni & cruēto prælio profligasset,
Cracouiā urbem tribus mensibus obsedisse, & fame oppidanos ad de-
ditionē adegisse: deinde deditione facta, ius omne cū urbe Polonis re-
stituisse: admonitis, ne deinceps amicitiam cū Vngaris pridem cōstitu
tam uiolarēt. Hęc an uera sint nescio. Nostri quidem, eius belli nusquā
meminerunt. Quòd si quam tandem Ladislaus expeditionem per hæc
tempora in Poloniā fecit, credibile est Miecislai reducendi causa, quā-
uis nullā eius illi faciant mentionē, eam esse susceptam, lætioreq́ue Polo-
norum euētu confectam, Miecislao cum patruo ęquis cōditionibus re
conciliato. Nam cū Russis & Cunis nō uideo quid cōmune tunc Polo
ni habuerint, ut pariter contra Vngaros arma sumerēt. Russi quidem
post exactum regno Boleslaum, hostiliter etiā uexarunt Poloniā: & ip
si uerò ůehemēter per illa ipsa tempora ab ipsis Polouucijs diuexaban
tur. Nec facilè crediderim, Vuladislaum nouū principem, nondū bene
cōstitutis domi rebus suis, externo & nō necessario bello sese implicas-
se. Neque uerò intelligo, cur Ladislaus Vngarus dubiā Martis aleam
cum Polonis subijsset, ac tā diuturnæ obsidionis laborē hausisset, si cul
pam omnē uictis & obsessis remissurus, captamq́ue urbē hostibus libe-
ram omnino & iure optimo cōdonaturus erat. Sed omittamus Vnga-
ros. Iam autē Vuladislaus princeps habebat liberos, cū Miecislaus hic
mortuus est: Sbigneū nothū, ante initum principatū è cōcubina susce-
ptum: & Boleslaum legitimum in principatu ex Iuditha uxore, cum ali
quot annis sterilis ea fuisset, diuinitùs, quemadmodū creditum est, in
gratiam sancti abbatis Ægidij datū. Cum enim orbitate sua principes
cōiuges maiorem in modū angerentur, & Iuditha religiosissima fœmi
na assiduis precibus, ieiunijs, & eleemosynis in egenos liberaliter ero-
gandis, de prole Deum assiduò fatigaret, omniaq́ue tentaret eius rei gra
tia, admonita à Lamperto episcopo Cracouiēsi, uiro in eandem senten
tiam adducto, mittit oratores in Narbonensem prouinciam, ad mona-
sterium diui Ægidij; ubi corpus sancti illius uiri mortui cōditum erat.
Vbi eò peruenerunt oratores, dedicant templo diui amplissima aurea
& argentea donaria, quæ secum attulerant: Abbati præterea & mo-
nachis non contemnenda dant munera, principum suorum nomine:
exponunt quid ueniant, quid'ue postulent. Indicitur monachis tridui
ieiunium: oratur Deus, ut intuitu gratiosi serui sui Ægidij, mascu-
lam prolem cōcedat pijs principibus. Triduo illo reuelatur per uisum
seni

Bonfinius.

Cuni seu Hunni Polouucij.

Sbigneus nothus Vuladislai filius.

Boleslaus filius legitimus diuinitùs per diuū Aegidium impetratus.

Aegidij abbatis sepulchrū.

seni cuidam & pio monacho, impetratum esse, quod tāto studio petitum esset. Dimittuntur cum spe certa oratores: reuersi reperiunt Iuditham grauidam: quę postea maturo partu puerum edidit, cui Boleslao nomen inditum est. Iuditha post quartum mensem à partu, extremum clausit diem, fœmina pietati in primis & beneficentię dedita: quæ & ipsa facultates suas, mundum'que muliebrem penè omnem in usus pauperum, & ad cultum templorū uiua elargita est: & à marito impetrauit, ut Croppensem siue Pabianicensem comitatum collegio sacerdotum Cracouiensis basilicæ, Lagouiense territorium Crusuiciensi seu Vuladislauiensi episcopo, Xansnicēsia uerò bona Tinecēsi monasterio sempiterno iure donaret. Non multo pòst etiam Dobrogneua, Vuladislai principis mater, senex uita defuncta est. Duxit deinde alteram uxorem Vuladislaus, suasu Ladislai regis Vngarorum, Sophiam uiduam, Henrici quarti imperatoris sororem, quæ Solomonis uxor fuerat, honestè & honorificè post mortem uiri à Ladislao rege sancto pio'que habitam: ex ea'que tres filias suscepit, quamuis ea cum Solomone nullos habuisset liberos. Quanquam Bonfinius eam ex aliorum sentētia in Agmondensi monasterio, post Solomonis mortem siue exilium, obiisse memorat. Per hæc tēpora Russi, cognita Mesconis & uxoris eius morte, non habuere satis, uexare ea quæ erant Polonicæ ditionis: sed in libertatem sese rursus asseruere. munitiones, quæ Polonorum præsidiis tenebantur, recepere: militibus Polonis partim pecunia & largitione corruptis, partim ui eiectis, partim longa obsidione ac desperatione nequicquam petiti & expectati à principe suo auxilii deditionem facere coactis. Defecere & Pomerani & Russi. Nisi forte Prussos hic nostrates scriptores citeriores Pomeranos, qui longè pòst in Prussia censeri cęperunt, appellant. Pomeranorum quidem appellatione etiam Cassubios complectūtur. Hos igitur Vuladislaus, dilatis in aliud tempus Russis, bello persecutus, & Pomeranorum fines depopulatus est, arces'que & munitiones aliquot primo aduentu recepit. Nec sibi defuere Pomerani: sed cum Prussis pariter coniunctis uiribus, magno impetu Polonorum castra die quintodecimo mensis Augusti adoriuntur. Nolebat eo die Vuladislaus cum hoste manus cōserere: habebat eum honorem Virgini matri, cuius assumptionē dies ille anniuersaria celebritate repręsentabat. Verùm lacessitus, & iusta penè necessitate adductus, eduxit suos in aciem. Atrox pręlium in magnā diei partem, utrisque dubio euentu pro uictoria contendentibus, committitur. Incipiūt deinde pedem referre hostes: nostri cohortati se inuicem, instare cedētibus. Nec mora, illi effuso cursu diuersi diffugiunt: quos nostri ira elati longius persequuntur, magnam'que in fugientibus stragē faciunt: quà fusi fracti'que, principis potestati & clemētiæ sese sua'que omnia permisere. Facilè dedit ille ueniam uictis & supplicibus: arces tamen & munitiones opportunas, quę illis rebellādi ansam dare possent, in potestatem suā redactas, partim præsidiis firmauit, partim demolitus est. Nec diu quieuere Prussi & Pomerani: sed pręfectis à Vuladislao sibi datis, partim

Iudithæ mors.
Pabianicensis comitatus ecclesiæ Cracouiēsi donatus. Lagouiēse territorium Vuladislauiensi. Xansnice Tinecensi monasterio.
Dobrogneua mortua.
Vuladislai uxor altera.
Ladislaus rex Vngarorum sanctus.
Russi in libertatem sese asseruere.
Pomeranicum & Prussicum bellum.
Pomerani & Prussi uicti, uictori Polono sese subdunt.
Pomeranorum & Prussorum rebellio.

partim dolo necatis, partim pulsis, rebellant iterum. Quam rebellionē Vuladislaus ut primo statim ortu opprimeret, tumultuariis copiis coactis, media hyeme magnis itineribus ad fines Prussorum & Pomeranorum peruenit. Quos ubi munitionibus sese tuentes, aut in syluas atque paludes abditos, pugnandi copiam nō facere animaduertit, partitus exercitum cum Sececho palatino Cracouiēsi, & magistro militię, hostiles terras crudelem in modū uastauit ac depopulatus est. Reuertenti, apud Drenum, quam arcem Naclus amnis circumfluit, nūciatur, hostes subsequi, nec lōgius quinque milliariis abesse: statuerant enim ii nostros nec opinantes, animaduersa ac despecta eorum paucitate, magna ui adoriri: & magna celeritate sese, undique conuolātes, collegerāt. Debilitabat principis animum, hostium multitudo: sed cedere nō tam iustis hostibus, quàm fugitiuis & cōtumacibus seruis, turpe sibi Poloni milites & infame ducebāt: Barbarorū rabiē, nix mox reprimatur, efferatam, in tergis cedētium hæsuram, & Poloniæ uicissim infesta arma faces'que illaturam. Dictis in cōsilio castrensi sententiis, uicit ea quæ censebat, occumbendum potius honestè, si ita sors ferat, quàm per summā " turpitudinem concedendam esse ultro sæpius à se uictis uictoriam. Ita" que conuersis signis pugnam flagitant. Vbi in cōspectum uentum est, magna uociferatione, magno'que impetu nostri in hostem feruntur. Cōcurritur utrinque infestis, & obstinatis ad uincendū aut moriendum animis. Nostri peritia rei militaris hostium uim sustinebāt: illi cōtrà abundante multitudine, integros in sauciorum ac defatigatorum locū submittebant. Pugnatum est à mane usque ad uesperā, neutrò inclinante uictoria: nisi quod nocte pręlium dirimēte, aduersarii pro uictis, nemine tamen persequēte, discessere. Tantus autem erat ardor utrinque in militibus, ut perpauci uiui caperētur, sed omnes aduersis pectoribus uulnera mortem'que exciperēt. Dies, quo hęc acta sunt, fuit pridie eius diei Dominici, qui Christianis Palmarum nomine celebris est. Postero die dilapsis hostibus, consultant nostri quid porrò faciant: instent'ne perculsis & perterritis, nec ullū dent respirandi & colligēdi sese spaciū: an potius abacta & ablata præda, quę ingens erat, domi sese prius exonerēt, & mox aucto mercenariis militibus, qui è Boemia & Vngaria expectabantur, exercitu, cōmodiore anni tēpore, maiore ui hostē adoriantur: neque pauci multos in solo ipsorū inuadētes, sępius fortunā periclitentur. Huic sententiæ facile omnes assensi sunt: & mouebat illud quoque plurimos, quòd sacrū Paschæ tēpus pro foribus aderat, quo Christianos impēsius cultui diuino uacare oporteret. Itaque diuersi ex hostico discedunt. Nec ita multo pòst recreatis ab illa hyberna expeditione iumentis, auctis'que tū domestico tū externo milite copiis, Vuladislaus princeps Pomeraniā ingressus, hostē quærit: quo nusquam in apertū prodeūte, uastat iterū agros pagos'que & oppida quàm acerbissimè. Deinde Naclū arcem in primis munitam, quæ receptaculū erat Pomeranis, ad excursiones in Poloniam faciēdas ualde opportunum, cum primo impetu capere nō potuisset, eo quòd ualido teneretur pręsidio, operibus circūuallare instituit,

Pomeranicum bellum alterū.
Drenum arx.
Naclus fluuius.
Prælium anceps.
In Pomeraniā expeditio tertia Vuladislai.
Nakel.
Naclum arx obsessa.

ſtituit,ut obſeſſorũ eruptiones reprimeret. Vbi res mira & prodigij ſi- A
milis accidit. Nocturnis temporibus lucente luna,crebrò uiſebãtur ab
excubitoribus noſtris quaſi armatorum hoſtium acies,ex apertis cam-
pis ad ſtatiua noſtrorũ adequitantes & incurſantes: quas noſtri exciti,
raptimq́; correptis armis,ſatis habebãt à foſsis caſtrorum propellere,
ueriti nocturnas inſidias. Cum id ſępius accideret,indignari noſtri,in-
quietari ſeſe,nec uſquam in apertum certamen prodire hoſtes:itaq; no-
cte quadam,cum itidem hoſtes adeſſe nunciarẽtur,fremebundi agmi-
natim è caſtris ſeſe proripuere,diffugiẽtesq́; caſſo labore longius per-
ſecuti ſunt. Obſeſsi tumultu noſtrorũ exaudito,& excurſione è caſtris
animaduerſa, erumpunt ſubitò,& ignem in opera atq; tuguria militũ
ſtramine arundineq́; contecta inijciunt:quo celeriter pluribus in locis
ſeſe diffundẽte,paucis qui in caſtris manſerant defendẽtibus, facile o-
pera cum magna caſtrorum parte conflagrarunt. Nocturnas umbras
illas fuiſſe autumant,quæ hoſtilis exercitus ſpeciem oſtentantes,Polo-
nos ita diuino permiſſu exagitarũt: propterea quòd ſolenne omnibus
Chriſtianis quadraginta dierum ieiunium, priore expeditione,promi-
ſcuo ac temerario eſu carnis & lactariorum, moribus & inſtitutis Ec-
cleſiæ catholicę contemptis,temerauerant. Hoc incommodo accepto,
noſtri,quod hyems,quę citius & aſperius regiones illas affligit,iã inſta-
bat: tuguriaq́; amiſerãt, ſine quibus uim & iniuriam hyberni cœli per-
ferre non potuiſſent,ſimul quòd terrores illos nocturnos in religionẽ
uerterant, re infecta ab oppugnatione Nacli, iuſſu regis domos diſce- B
dunt. Inſequenti æſtate rurſus in eoſdem Pomeranos, & mox in Pruſ-
ſos,infeſtis animis impetum faciunt: regionesq́; eorum, quæ quidem
cultę erant,quoquo uerſus quàm crudeliſsimè uaſtant,nulli neq; ſexui
neq; ætati hominũ parcũt. His igitur fatigati fractiq́; malis hoſtes, pu-
blico cõſilio deditionẽ fecerunt, & miſericordiam principis ſupplices
implorarunt. Ille populariter adeſſe iuſſos,grauiter caſtigat: authores
rebellionis edęre imperat,& in eos ſupplicio capitis animaduertit:cæ-
teram multitudinem metu ſoluit,& iuſiurandum conceptis uerbis da-
re ſibi iubet. Ita perdomiti Pruſsi & Pomerani,ad tempus quieuerũt.
Secutum eſt Boemicum bellum, quod ut temerè excitatum,ita citò,ne-
que graui admodum exitu,conſopitum eſt. Vuratislaum Boemorum
principẽ Henricus quartus imperator,de conſilij ſententia Maguntię
regem appellauerat,anno poſt Chriſtũ natũ 1087: eiq; & poſteris eius
Poloniam omnem, in qua uterq; ne tantillum quidem habebat,quan-
tum ueſtigio calcare poſſet, attribuerat. Vuratislao,ac deinde Conra-
do item Vuratislai fratre,qui poſt fratrẽ regnum ſuſceperat,intra pau-
cos menſes uita defunctis,Prædislaus Vuratislai filius ex Vngaria, u-
bi iuſtam patris iram fugiens exulabat, reuocatus ſucceſſerat. Neq; is
tamẽ,ac neq; Conradus, neq; ſuccedentium pòſt principum quiſquã,
uſque ad Vuladislaum,regium nomen uſurpauit. Is ergo Prædislaus
immemor neceſsitudinum, quæ ipſi cum Vuladislao intercedebant,ſi-
ue perſequẽdi imaginarij illius iuris cauſa, & ſpe occupandi aliquid de
Polonis,

Spectra nocturna.
Caſtra Polonorum incenſa.
Ieiunium Quadrageſimæ temeratum.
Obſidio Nacli relicta.
In Pomeraniã quarta expeditio.
Pomeranorũ & Pruſſorum deditio.
Boemicum bellum.
Boemiæ rex Vuratislaus primus.
1087 ann.
Conradus dux Boem.
Prædislaus dux.
Prædislaus Poloniam infeſtauit.

A Polonis,ſiue prædæ cupiditate,Polonię fines cum infeſto exercitu in-
uaſerat, Vuladislao principe Pomeranico & Pruſsico bello,quod mo-
dò expoſuimus,implicato:omnemq́; eam oram,quę ab Albi fluuio,&
Grezo ſiue Gradezo,ut uocat Hagecus,arce,quæ tunc in Polonorum
ditione erat,quemadmodum uult Ioannes Dlugoſſus,uſq; ad Odram
amnem pertinet,copioſam tunc diuturna pace,& abundantem, incen-
dijs & populatione diuexauerat. Hanc iniuriam ulturus Vuladislaus,
quoniam tunc per anni tẽpus commodè bellũ gerere nõ poterat, pro-
ximè cõſecuta æſtate,qui fuit annus à Chriſto nato 1094, exercitum in
Morauiam,Cõradi principatu in unius principis ditionem cum Boe-
mia redactam,mittit:eiq́; Sececchum palatinũ Cracouienſem, præſtan-
tem in re militari uirum,præficit. Ipſe enim aduerſa ualetudine, & pe-
dum dolore proficiſci ad eã expeditionem prohibebatur:nec tamẽ uo-
lebat inſtitutum bellũ differre. Mandata cũ dabat Sececcho proficiſcen-
ti Vuladislaus, aderat fortè Boleslaus filius, nonum tunc agens an-
num,attentoq́ue animo omnia hauriebat:& in leonini catuli morem,
qui teneris etiamdum unguibus,laniatu tamẽ iam gaudet, generoſum
pueri pectus belli gloriæq́; cupiditate impẽdio exardeſcebat. neq; diu-
tius animo conceptam flammam ferens,genua patris amplexus,& col-
lo eius implicatus,uix magnis precibus,oſculis & blanditijs eum exo-
rat,ut cum Sececcho ad id bellum mittatur. Sececcho pueri cura manda-
tur. Vbi ad exercitum uentũ eſt,puer ſingula quæ fiebãt curioſius ob- B
ſeruare, uerſari inter ordines,omnibus arridere, æſtum imbremq́; pa-
ti,uigilare,humi cubare,uigilias cum Sececcho obequitare,aliaq́; multa
præter ætatem facere,ferreq́;:ita ut indoles illa, ſtudiumq́; pueri,futu-
ram eius magnitudinẽ non obſcurè portenderet. Vaſtata igni ferroq́;
aliquò uſq; Morauia,& paucis hoſtiũ turmis,quę ſeſe noſtris tulerant
obuias,aliquot prælijs profligatis (munitionum enim oppugnatione
abſtinere Vuladislaus iuſſerat) reduxit cũ Boleslao copias Sececchus,
præda onuſtas. Hagecus more ſuo fingit, Vuladislaũ illa tam acri Prę-
dislai in ditionem ſuam inuaſione conſternatũ, ſtatim auertendi belli
cauſa oratores ad eum cum tributo duorũ annorũ miſiſſe, deincepsq́;
perpetuò ſe & poſteros ſuos Boemorum principibus uectigales fore
promiſiſſe,atq; ita pacem impetraſſe. Homo ridiculus,cui pueriliter &
leuiter tanquã inter aniculas garrire ſtudiũ eſt. Nec tamẽ memorat is,
quomodo aut quando tributum illud ante id tempus Vuladislao fue-
rit impoſitum:quod quaſi debitũ etiam ſuperiori anno, dependiſſe eũ
ſcribit. Reuertẽte è Morauia Sececcho & Boleslao,magna fuit inter pa-
trem & filium gratulatio. Nec diu tamẽ à bello feriati ſunt. Nã cum ar-
cem Medireciam à Pomeranis ſiue Caſſubijs quibuſdã priuato cõſilio
interceptam eſſe,ex eaq́; latrocinia in ſubiectas oras, & quicũq; eà iter
facerent,exerceri nũciatũ eſſet:difficulter quidẽ,ſed tamẽ impetrat rur-
ſus à patre Boleslaus,ut ſibi cum exercitu ad recuperandã Medireciã,
& coercẽdos prædones ire liceat. Summa tamẽ rerũ, & adminiſtratio
belli,ipſeq́; adeò tirũculus Boleslaus,Sececchi curæ fideiq́; cõmittitur.

Odra fluuius.
1094 ann.
Morauia Boemiæ rurſus iuncta.
Sececchus pal. Cracouien.
Boleslai pueri indoles generoſa.
Pomeranica ſiue Caſſubica expeditio.
Miezirzecz.

Nec mora,operib. à caſtris ad arcē ductis, quatit murū aries:cuius nō A
exigua ruina cū paucos defenſores partim oppreſsiſſet, partim debili-
taſſet,mutilaſſetq;,cæteri diffiſi rebus ſuis,& liberā cum ſingulis equis

Medirecia recepta.

& ſarcinis abitionē pacti,arcē dediderūt.Recepta & refecta arce,dimiſ
ſoq; exercitu,Secechus & Boleslaus intra dies non ita multos ad Vula
dislaum ouantes reuertuntur.Felix admodum ſibi eſſe Vuladislaus ta
li filio uidebatur. Sed fortuna,quæ nihil ex omni parte beatum,nihilq;
ſtabile in rebus humanis eſſe ſinit, felicitatem eius nonnulla ex parte

Secechi Palatini potentia & acerbitas,occaſio rerum nouandarum.

contaminauit. Valebat plurimùm apud eum gratia & authoritate Se-
cechus,idq; nonnullo ſuo merito:magnamq; potentiam ſibi compara
rat,ita ut ex eius ferè nutu reſpub. omnis & princeps ipſe pendêre ui-
deretur.Magnam ea res ipſi apud nobilitatem Polonam inuidiam con
ciliauerat:maius ipſe ſibi in dies odiū,intolerabili faſtu ſuo & immode
rato dominatu conflabat. Itaq; complures ab eo bonis exuti, proſcri-
pti,aut aliqua inſigni iniuria uel contumelia affecti:multi item potenti-
am & importunitatem eius reformidantes,aut neceſſarios afflictos ſe-

Prædislai Boemorum ducis odium in Polonos.

cuti,ſolum uerterant.Quibus omnibus apud Boemos tutus erat rece-
ptus,Prædislao principe comiter & benignè eos recolligēte.Quos ex
crebris ſermonibus & querelis, ubi irarū aduerſus Secechū, & ipſum
adeò Vuladislaum,(quòd tantum is Sececho indulgeret) plenos eſſe,
& patria ægrè carere animaduertit,odium ſuum in Polonos conceptū
exatiare,damnaq; ab eis accepta alieno periculo ultum ire cupiens,fa-
cilè ægros animos eò, quò ferebantur ipſi ſua ſponte, impellit: nempe B
ut armis patriam repetant,auxilia pollicetur: ducem quoq; ſatis,ut ui-

Sbigneus nothus principis filius monachus.

debatur,opportunum ad eā rem ipſis edit, Sbigneum Vuladislai prin
cipis filium nothum:quem pater literis à puero utcunq; imbutū, pro-
pter nouercale odium, & ueritus ne quid is poſtea negocij Boleslao,
quē poſterius ex iuſta uxore ſuſceptū in ſpē principatus alebat, faceſſe

Sbigneus dux exulum.

Exules Poloniam repetunt.

ret,in Saxoniam relegarat, & monaſticæ uitæ addixerat.Eum igitur è
monaſterio extractum,ducem ſibi exules Poloni adſciſcunt,& Vura-
tislauiam cum eo & cum auxilijs Boemorū & uoluntarijs Saxonibus

Magnus præfectus Vuratislauienſis.

contendunt. Obtinebat præfecturam Vuratislauienſem Magnus, co
mes illuſtris & ſpectatę probitatis,cui ſimultas etiam nonnulla cum Se
cecho interceſſerat.Ad eum præmittūt exules legationem, recipi ſe &
Sbigneum principis filium poſtulātes: nolle ſe patriæ bellum facere,
neq; principi optimo & mitiſsimo:parentum,coniugum,liberorū,te-
ctorum ac domorū ſuarum,ipſius deniq; patriæ aſpectu iucundiſsimo
diutius carere nō poſſe:unde nō ob aliquod ſcelus ſuū,neq; iuſta princi
pis indignatione,ſed per ſummam Secechi iniuriam,& impotētem ſu-
perbiam eiecti eſſent.Ipſum quoq; Magnum,multo pręſtātiorē digni-
oremq; Secechо uirum, ſcire ſe tamē haud penitus expertem eſſe illius
iniurię.Ne pateretur ſe in exilio conſeneſcere:ne'ue ipſe deterioris do-
minatum ferret,ſuaq; patientia aleret.Miſeraretur uel Sbigneū princi
pis filiū,qui Secechi opera ſuaſuq; ab oculis patris auulſus,& in mona
ſteriū,quaſi in carcerē quendā ærumnoſum,retruſus eſſet. Cauendum
eſſe,

A eſſe,ne homo ambitioſus eadē audacia alterum quoq; principis filium
circūueniat,dominatūq; Poloniæ,non expectata etiā Vuladislai mor
te,inuadat.Frāgendis Secechi conatibus atq; potētiæ neminē aptiorē
fore,quàm principis filiū,iuuenē magni, animi cōſilijq;,& Sececho in-
feſtum.Eū igitur Magnus neceſſario illo ipſius tēpore beneficio ſuo ſi-
bi deuinciret,per quem eum locum adipiſci poſſet, quē tunc Secechus
obtineret. Quieturos ſe cum illo eſſe Vuratislauiæ, quo facilius è pro-
pinquo reuocationem à benigno & clementi principe impetrare poſ-
ſent,& reuocati accurrerent.Hac legatorum poſtulatione,iuſta in ſpe-
ciem,& honeſta,aliquātum permotus Magnus:tamen ne quid impru-
dens cōtra fidem & officium ſuum faceret,conuentu Vuratislauienſis
territorij ciuitatiſq; celeriter conuocato,rogat ea de re ſentētias. Exo-
ſum erat uulgo Secechi nomē: miſerebantur exulum gētilium pleriq;,
& neceſſariorum ſuorum: miſerebātur Sbignei: audierant magna eſſe
principem erga ſuos indulgentia:non oportere ſeſe inter patrem & fili
um medios interponere.Alioqui hunc offenſuros, ab illo aūt paruam
uel nullam gratiā inituros. Tum autem uerebantur,ne hoſtes eos in a-

Sbigneus Vuratislauiam occupat.

gris experirentur,quos hoſpites & amicos recuſarent. Ita de cōuentus
ſententia,Magnus exulibus adueniētibus portas urbis aperit: Sbigne
um honorificè in arcem deducit,omniaq; ad uictum abūdè ipſi ſuppe-
ditat.Quæ cum ad Vuladislaum principem perlata eſſent,cōmotus a-
nimo maiorē in modum,mittit certos homines, qui Magnum & Vu-
B ratislauiēſes ſuis uerbis caſtigēt, fideiq; & officij admoneāt, eoq; præ-

Vuratislauienſis conuentus poſtulata à principe.

textu ocioſè & accuratè rem omnem & cōſilia exulum cognoſcant. Re
ſponſum eſt à Vuratislauiēſibus,eos nō hoſtem,ſed filium principis re
cepiſſe:putaſſeq; gratum id fore principi, à cuius fide non receſsiſſent,
neq; auelli ſe à quoquam omnino paſſuri eſſent.De exulibus autē ora-
re,ut optimus princeps,calamitoſos homines clemētia ſua,reditūq; in
patriam dignaretur,ne'ue deſperatione ſalutis ad duriora cōſilia capaſ-
ſenda eos cogeret. De Secechi crudelitate eos queri:eū ne plus patere-
tur poſſe,quàm ipſe ſibi ſumat princeps:ne omniū uoluntates propter
unū hominē,qui dominatum omnē ad ſe trāſtuliſſet,pergat offendere.
Hæc miſsi,principi referūt.His addunt, parū ſe abfuiſſe, ut lapidarent
à cōuentu, cum Secechū purgare uellēt. Non ceſſandū ſibi ratus Vula

Vuladislai expeditio contra exules.

dislaus,neq; patiētia ſua cōfirmādum uires & auſa exulū, raptim quan
tas poteſt copias cogit: cum ijs ipſe,quāuis infirmus,proficiſcit. Nam
Secechum quo minus mitteret, in cauſa illud fuit, quòd uerebatur ne
plus incommodi eius odio & inuidia acciperet. Porrò Boleslaus te-
ner adhuc erat,necdum aptus adminiſtrādo bello: & metuebat pater,
ne is à fratre,cuius ambitio & audacia iam ſeſe ipſa prodebat, inſidijs

Voislaus pædagogus principis.

appeteretur. Itaq; reliquit eum Cracouiæ cum Voislao, quem puero
cuſtodem & curatorē, & quaſi magiſtrum dederat. Vbi de principis

Vuratislauienſibus uenia data à principe.

aduentu Vuratislauienſes certiores facti ſunt,uniuerſa multitudo no-
bilium pariter & oppidanorum, obuiam ſeſe ipſi effudit cum Ziros-
lao epiſcopo, ueniam errati petens. Reſalutata comiter pro tempore

multitudine,princeps patens oppidũ & arcẽ ingreditur. Deinde aduo- A
cata concione, clementer obiurgatis omnibus, culpam remiſit:cæte-

Magnus præfectura amotus.

rùm Magnum à præfectura amouit,& pro eo Voislaũ Boleslai pæda-
gogum abſentem illis præfecit. Pridie quàm Vuratislauiam adueni-

Sbignei fuga.

ret Vuladislaus, Sbigneus cum ſuis inde profugerat, & Cruſuiciam
contendit,frequens adhuc ea tempeſtate & copioſum oppidum.Eum
igitur Vuladislaus,pauculos dies cõmoratus Vuratislauiæ, perſecu-
tus eſt:ueritus ne ille uicinorũ Pomeranorũ,ad nouãdas res procliuiũ,
auxilijs ſeſe confirmaret.Nec eum opinio fefellit.Cognito enim aduen
tu & conſilio Sbignei,magna mox uis Pomeranorum,atq; etiã Pruſſo
rum,ad eum confluxit:quorum ille ſuaſu atq; fiducia hoſtilem prorſus

Prælium inter patrẽ & filiũ. Goplum lacus.

animum aduerſus patrem induit. Venienti,cum ſeptem aciebus inſtru
ctis ad marginem Gopli lacus, qui Cruſuiciã in inſulæ modum ambit,
occurrit.Nec mora,expedit et Vuladislaus ordines:canunt utrinq; ſi-
gna:cõcurrunt infeſtę acies: acrius multo pugnabãt ipſi exules,utpote
in ſuo periculo,quàm auxiliarij.Ibi ſors gentiles etiã,neceſſarios,agna-
tos & fratres inter ipſos commiſit,ut manus inter ſe confererent, ita ut
neceſſe erat in ciuili bello accidere:cædunt,cæduntur'q;.ad extremũ a-
crius inſtantibus ijs qui cum Vuladislao ſentiebãt, fuſi aduerſarij,ma-
xima pars in lacum compelluntur: ibi'q; uel à perſequentibus trucidan
tur,uel aquis merguntur. Magna ea ſtrages fuiſſe memoratur,ita ut a-
qua eius lacus cruore & cadaueribus infecta, uſibus hominum & iu-
mentorum aliquandiu pòſt apta non eſſet. E' Vuladislai exercitu non B

Sbigneus captus. Cruſuicia direpta.

ita multi deſiderati ſunt: uulnerati fuere plurimi. Sbigneus fuga in ur-
bem relapſus,uiuus in poteſtatem patris uenit.Oppidũ quòd receptũ
ipſi præbuiſſet,militi in prædã conceſſum:& ex eo tempore in eã, quæ
etiam nunc cernitur,ſolitudinẽ redactum eſt. Dimiſit deinde Vuladi-
slaus exercitum,Sbigneum'q; in cuſtodiã Sececho dedit:ipſe in Maſo-
uiam inde diuertit. Vnde cum Gneſnam ad baſilicæ dedicationem à

Sbigneus in gratiam receptus,& Boleslao exæquatus.

Martino archiepiſcopo inuitatus, cum multis proceribus, & aliquot
epiſcopis ueniſſet,eorũ precibus expugnatus, ueniam Sbigneo dedit:
filium agnouit, & liberaliter apud ſe deinceps habuit: nec ita multo
pòſt cum Boleslao legitimo filio,peſsimo exemplo, & magno reipub.
malo,honore eum exæquauit,& quibus finibus uterq; poſt ſe princi-
patum obtineret deſignauit. cui rei diſſenſio ipſorum occaſionem de-

Pomerani Santocum adorti repelluntur.

dit. Nã quo tempore baſilica Gneſnenſis dedicabatur,Pomerani San-
tocum arcem penè interceperãt.Re enim cum paucis proditionis con-
ſcijs conſtituta,noctu intromiſsi,cæteros arcis cuſtodes dormiẽtes tru
cidare parabant. Verùm terrore diuinitùs,ut creditum eſt,quaſi equi-
tis armati cum ſtrepitu & impetu in ipſos incurrentis oblato,perculſi,
dum pauidi & locorum ignari in tenebris diſcurſant,à cuſtodibus ſtre

Diſsidium Sbignei cum Boleslao.

pitu atque trepidatione excitis conciſi ſunt. Hoc facinus ulturus Vula
dislaus,ambos filios cum exercitu in Pomeranos miſit.Qui cũ diſside-
re cœpiſſent,nulla re memorabili geſta,citò ad patrem reuerterũt.Hac
igitur diſſenſione ipſorũ motus pater, ac ueritus,ne magis in dies inter
eos

A eos odia gliſcerent,certos principatus fines utriq; deſcripſit. Cęterùm

Boemi Sileſiã inuadunt.

interea dum Vuladislaus Sbigneum Cruſuiciã perſecutus erat,Prædi
slaus Boemorum dux, ad omnem occaſionẽ, qua Polonis noceret, at-
tentus,ſimul ut exulibus promiſſum pręſtaret,cũ tumultuaria ſuorum

Nyſſa fluuius.

manu raptim in eam oram,quæ ad Nyſſam fluuium eſt,prædabundus

Bardum captũ & incenſum. Camenecia arx in Sileſia.

excurſionem fecit:Bardum arcem defenſoribus uacuã,ut in pace, nul-
lo negocio cepit,& exuſsit.Aliã ipſe in rupe quadam eminenti & un-
dique pręrupta, loco opportuno celeriter conſtruxit,& Cameneciam
appellauit:relicto'q; ibi aliquanto præſidio,cũ reliquis copijs domum

Rumor falſus Boemicæ excurſionis.

ſe recepit. Verùm hoc antè,quàm Sbigneus in gratiam à patre recipe-
retur,acciderat. Tertio autem anno pòſt fama uulgatur,Boemũ clàm
comparare exercitum,ut ex improuiſo Poloniam inuadat. Contendit
ſtatim Boleslaus uoluntate patris,cum expedita ſuorum manu,quam
ex tempore cogere poterat, ad tutandos fines, & uim Boemi propul-
ſandam:non expectandum ſibi eſſe ratus,dum aliquo prius ille incom
modo Poloniã afficeret. Aduenięs nullum tumultum,nullum metum
reperit apud ſuos,qui Boemis & Morauis erãt finitimi. Miſsi explora
tores,pacata eſſe omnia apud Boemos referũt. Ibi rumor à paucis (ex
inuidia'ne cõfictus,an ex uero timore ortus,neſcio) mox tota peruaſit
caſtra:unoquoq;,ut fit,addẽte aliquid ijs quæ ab alijs acceperat: nimi-

Sececbi inuidia.

rum,famam illam de motu Boemorum à Sececho ſparſam eſſe,ut cõfla
to adoleſcentis temeritate bello, periculo ipſum obijceret, aut à patre
B duntaxat ſeiungeret:ipſe interim liberius potentiam ſuã ſtabiliret,om
nia'q; ad inuadendũ principatũ,& ad exitiũ abſentis Boleslai compara

Sececbi opes et ingenium.

ret. Erat enim Secechus homo callidus,præpotẽs & factioſus:magnas
habebat cliẽtelas: cũ multis proceribus neceſsitudine & affinitate ſeſe
implicauerat:complures propinquos & gentiles ſuos ad multos hono
rum gradus euexerat:præfecturas regias pleraſq; per ſuos,& per ſe ip-
ſe adminiſtrabat. Is porrò erat faſtus & ambitio hominis, & ſublatus
ſecundis rebus,& nonnullis in rempubl. meritis animus, ut rem uerisi
milem faceret, cum in præſenti illo rerum ſuarum ſtatu acquieturum
non eſſe:neq; æquo animo laturum,ut minus ualeret gratia apud iuue
nes, quàm apud patrem:quos animaduerteret ſuo merito non optimè
in ſe animis affectos eſſe. Augebat ſuſpicionem & illud,quod Voisla-
us Boleslao de more ad expeditionem illam comes non iuerat.nam &
is Sececbi cognatus erat.Extollunt apud Boleslaum in immenſum om
nia ij,quorum animos uel iniuria aliqua, uel nimia potentia Sececbi of
fenderat,& quibus priores cũ Sbigneo conatus non malè ceciderant,
qui'q; creſcere ipſi aliena inuidia uolebãt.Et facilè ambitioſi adoleſcẽtis

Conſpiratio contra Secechum.

in eum iram exacuunt.Fremitur totis caſtris:indignum eſſe facinus,ab
uno ſic omnes ludificari. Non ferendum eſſe diutius impotentem eius
dominatũ,& intentas in capita principum ſuorum inſidias.Placet acci
ri Sbigneum,quem ſciebãt Sececho ob relegationem & cuſtodiam in-
fenſum eſſe. Aduolat ille:initur ſocietas inter adoleſcentes aduerſus Se
cechum,dato & accepto inuicem iureiurando:patrem aut exorandum

 ſibi

ſibi eſſe ſtatuũt, aut terrore exercitus cogẽdum, ut Secechum à ſe, & ab A adminiſtratione reipub. penitus amoueat. Vuratislauiam in primis in poteſtatem ſuam redigunt, propterea quòd Voislaum præfectũ eius urbis cum Sececho ſentire credebant. Ibi dum cætera comparant, ue-nientem fortè Voislaum, rerum omnium ignarum, urbis aditu prohi-bent. Miranti, & cauſam ſciſcitanti, proditio & inſidiæ obijciuntur. Purgare crimen cupiens, non auditur. Repulſus, ad Vuladislaũ in Ma-ſouiam magnis itineribus contendit. Degebat is tunc apud Zarnoue-ciam, uicum ignobilẽ. Nec multo pòſt adſunt Boleslaus & Sbigneus cum copijs ſuis: haud longè à uico caſtra metantur: miſsis legatis, con-ſtantem fidem & pietatem ſuam erga patrem plurimis uerbis, & iure-iurando aſſeuerant: inuidioſam & intolerabilem omnibus Polonis Se-cechi potentiam, maximo cum contemptu & dedecore principis con-iunctam, & ad principatum iam adſpirantem, atq; adeò graſſantem ex-aggerant: inſidias ſibi ab eo comparatas, & manifeſtè à ſe deprehenſas eſſe: orant, ne inultum ſcelus illud, & læſam maieſtatem ſuam eſſe patia-tur. Per omnia ſe patrem indulgentiſsimum debito honore & obſer-uãtia proſecuturos eſſe, eiusq; dicto audientes fore. Cæterùm ſalutem ſuam dignitatemq; ipſius minimè neglecturos, & ingratum atq; ſcele-ratum Secechum uel inuito patre perſecuturos. Idem ſecum ſentire u-niuerſam Poloniam, paucis neceſſarijs malefici illius exceptis. Videret ergo pater, utrum'ne uni malefico, qui ſe incantamentis demẽtaſſet, im-moderatius indulgendo, plurimorũ animos offendere: an unum illum B Deo hominibusq; exoſum, à ſe & à ſuperbo dominatu amouẽdo, cun-ctorum beneuolentiam retinere malit. Aderant epiſcopi aliquot & proceres è uicinioribus locis, qui ad primum noui illius motus nunci-um, ad principem euocati accurrerant. Ab ijs perſuaſum eſt principi, ut filiorũ poſtulata faceret potius, quàm uim & furorem multitudinis unà cum Sececho experiretur. Reſtitui poſtea Secechũ in ſuum locum, & iuuenes ei recõciliari poſſe, ubi iræ eorũ paulùm reſediſſent. Itaq; dat fidem princeps filijs, facturũ ſe de Sececho, quod poſtulaſſent. Adeunt ipſi ad patrẽ adoleſcentes inermes, & læti euentu illo cõſilij ſui, uenera-bundi patrẽ ſalutant, & ueniã cœpti ſui nõ tam temerarij q̃ neceſſarij, ut ipſis uidebatur, ſupplices petũt. Facilè indulget pater, & mox in am-plexus eorũ ruit. Secechus cõſpectum eorum declinans, diſceſsit ad ar-cem ſuã Secechouiã, foſsis atq; propugnaculis bene munitã. Id ubi ado-leſcẽtes cognouerũt, ſtatuũt eũ perſequi: neq; quieturi eſſe, niſi aut ſub-lato illo, aut è Polonia pulſo, uidebant. Nõ poterat id pati Vuladisla-us. Itaq; nocte intẽpeſta clàm traiecto nauigio Viſtula, tribus tãtũ mi-niſtris comitatus, ad Secechũ contẽdit: præſentia ſua periculũ à capite ipſius, queadmodũ credebat, depulſurus. Nec eũ ſpes fefellit. Cognito nãq; patris cõſilio, adoleſcẽtes mutãt conſiliũ: partitiq; inter ſe copias, ad ditiões à patre ſibi deſtinatas uterq; proficiſcunt: arces primarias, e-iectis Secechi partiũ præfectis & cuſtodibus, in poteſtatẽ ſuã redactu-ri. Et Boleslaus quidẽ facilè, & nemine repugnãte, Cracouia, Sendomi-ria,

Voislaus præfe-ctura amotus.

Zarnouecia.

Legatio filio-rum ad patrẽ principem.

Boleslaus & Sbigneus ue-niam à patre petunt.

Secechouia arx.

Secechi gratia apud Vuladis-laum.

A ria, Siradia, & alijs quibuſdã ſuæ ditionis munitionibus potitus eſt. Sbi-gneus à Ploſco repulſus, Boleslai opẽ implorat. Nec moratur ille: iun-ctis uiribus Ploſcum obſidetur. Interea Martino Gneſnẽſi archiepiſco-po, ſene optimo, interueniẽte & adnitente, pax iterũ inter patrem & fi-lios, Secechi exilio ſancita eſt, qui in Ruſsiam exulatum abijt: & quam-uis longo pòſt tempore placaco Boleslao ab exilio redierit, nunq; ta-men ad priſtinũ dignitatis atq; potẽtiæ gradum peruenit. Arces quas occuparat Boleslaus, patri reddidit. Pertæſi quietis Pomerani & Caſ-ſubij, & cõmodam rerũ nouandarum occaſionẽ ciuili Polonorũ bello oblatam ſibi eſſe rati, Santocũ arcẽ, noſtris ad reprimẽdos ipſorũ mo-tus ualde opportunã, per fraudẽ intercipere conati ſunt: ubi dolus nõ proceſsit, ac ne aperta quidem uis, alteram & ipſi arcẽ è regione illius, quæ à noſtris defendebatur, magna celeritate excitarũt, unde noſtros commeatu & pabulatione prohiberẽt, & ipſi liberius in Poloniam in-curſiones facerẽt. Quod publicò ne cõſilio, an priuato quorundam la-trocinio factum ſit, incertum eſt. Valida certè ea fuiſſe manus memora-tur. In eos mittit Sbigneum Vuladislaus, cum iuſto exercitu. Verùm is difficultate expugnandæ hoſtilis munitionis deterritus, re infecta re-ceſsit. Indignè id tulit Boleslaus, excelſi animi adoleſcens: & mox cum expeditis copijs profectus, ad hoſtem peruenit. Pomerani ſuperioris temporis ſucceſſu feroces, impetum in Polonos ex arce faciunt. Quos fuſos Boleslaus in arcem compellit: parumq; abfuit, quin cum fugienti-B bus ſimul irrumperet. Repreſsi Pomerani, & qui dudum noſtros obſi-debãt, uiciſsim obſeſsi, deſperatis rebus, incenſaq; munitione ſua, ſub-obſcuræ noctis ſilẽtio diffugêre. Celebris iam erat Boleslai fama apud exteros. Cuius admiratione ductus Prædislaus Boemorum princeps, auunculus ipſius, conſpectum eius expetebat. Fecit ille ſatis deſiderio eius, & à Santoco rectà ad eum profectus eſt. Nec minuit famam ue-niens: paucosq; dies apud auunculum commoratus, maiore beneuolẽ-tia & charitate eum ſibi deuinxit: & Camenecia arce, quam ſupra Nyſ-ſam amnem à Prædislao munitam eſſe ſuperius memorauimus, ab eo donatus, magnisq; præterea muneribus ornatus, quæ tamen ille plera-que omnia mox inter milites diſtribuit, in Poloniam ad patrem reuer-tit. Qui alendam ſibi eſſe laude & honore præcocem adoſcentis uirtu-tem exiſtimans, baltheo militari quatuordecim annos natum cingere ſtatuit. Conuocati primores utriuſque ordinis, Ploſcum ad præſtitu-tam diem conueniunt. Interim nunciatur, Pomeranos iterum ſumma ui Santocum oppugnare: nec diutius noſtri, qui erant in præſidio, ho-ſtiles impetus ſuſtinere poſſe dicebãtur. Ibi Boleslaus cum equitibus, quos ad manum tunc habere poterat, nequicquam retinentibus pa-tre & proceribus, celeriter ad ferendam Santoco opẽ excurrit. Et con-tinuato die noctuq; itinere, ſummo diluculo in hoſtes, ſecuros ab ea parte, irruit: inermes ac dormiẽtes uel contrucidat, uel capit: pauci ex magno exercitu fuga elapſi ſunt. Ita ſumma celeritate cõfecto bello, ui-ctor cum lõgo captiuorũ agmine, magnisq; ſpolijs, Ploſcum ad inter-

Ploſcum obſeſſum à Sbigneo.

Secechus in exiliũ pellitur.

Pomerani à Boleslao ado-leſcentulo ui-cti.

Boleslaus in Boemiam pro-fectus.

Camenecia arx in Sileſia Polonis dona-ta.

Pomerani ite-rum profligati à Boleslao.

Baltheo milita-ri donatur Bo-leslaus.

missam celebritatẽ reuertens, ingenti lætitia patrẽ omnesq́ perfudit. A
Et mox solenni ceremonia ipse primùm, deinde cõplures nobiles iuue
nes, qui uirtutis aliquod specimẽ ediderãt, baltheis militaribus à Vula
dislao principe donati sunt. Insequẽti anno Rußi ducibus Vuladimi
ro Nouogrodensiũ, Dauide Olecho Pereaslauiensiũ, Volodoro Præ
misliensium, principibus, & Iaroslao Iaropelci filio, cũ ualido exercitu
Polonię fines inuasere, & ad Vistulam usq; excursionibus longè lateq́;
factis, ingentẽ prędam & magnum captiuorum numerum abigebant.
Hos Boleslaus tantisper dum raptim copias cogit moratus, iam ex
tra Poloniæ fines uno agmine euntes, & nihil hostile à tergo metuẽtes
consecutus, nocte intẽpesta, dum fessi potíq; dormiũt, sublato ad ter
rorem hostiũ clamore adoritur. Nec magni erat negocij, quãuis longè
paucioribus, re subita trepidantes superare. Ad fugam spectabant om
nes, resistebat nemo: nec tamen fugæ consilium explicabant, ueriti, ne
subducentibus aspectum hostiũ tenebris, in insidias sese pręcipitarent.
Impeditos cędunt nostri: neq; captiui cessant, sed scißis ruptisq́; uincu
lis obuios quosq; uel obtruncant, uel ijsdem quæ ipsi dudũ gestarant
uinculis constringunt. Ita longè maiore, q̃ pro numero nostrorũ, stra
ge fusi Rußi, temeritatis & perfidiæ suæ pœnas dedere. Duces tamen
noctis præsidio cũ paucis effugêre. Sequẽti anno, qui fuit à Christo
nato millesimus centesimus & secundus, Vuladislaus morbo & ango
re cõfectus obijt, pridie Nonas Iunij, cũ uiginti regnasset annos, uixis
set propemodũ quinquaginta nouẽ. Scribit Dlugossus, opinari nõnul B
los, qui ante se scripserint, eũ à Sbigneo filio dolo interemptũ esse. Vt
cunq; est, procuratus quidẽ certè est ante mortẽ sacris mysterijs à Mar
tino archiepiscopo, Christiano ritu: & solenni pompa ab ambobus fi
lijs, & magna procerũ atq; nobilitatis frequẽtia in basilica Plocensi se
pultus. Mortem uerò eius non eodem modo tulere filij. Nam Bole
slaus quidem mœrori ac luctui totũ se dedit: Sbigneus uerò omnibus
rebus posthabitis, thesauro manus iniecit, totum sibi uendicans: pro
pterea quòd is in arce Plocẽsi, quæ ipsi erat destinata, esset reconditus.
Tandem episcopis & proceribus medios sese interponentibus, conue
nit, ut æqualem uterq; partem acciperet.

Rußorum excursio in Poloniam.
Rußi superantur à Boleslao.
1102 ann. Vuladislai principis mors.
De thesauro controuersia fratrum.

BOLESLAVS TERTIVS COGNOMEN-
to Criuoustus.

PERSOLVTIS Vuladislao principi iustis, nihil eorum mu
tatum est, quæ is uiuens de principatu constituerat. Con
cessit enim Boleslaus Sbigneo fratri Masouiam atque Cuia
uiam, & Lencicien sem tractum: cætera ipse cum summo im
perio obtinuit. Nam quod Dlugossus maiorem Poloniam, hoc est,
Posnaniensem & Calissiensem tractum, Sbigneo adiungit, mihi non
admodum uerisimile fit, Vuladislaum maiorem portionem, & ipsam
Poloniæ totius uetustam metropolim Gnesnam, quæ in maiore Polo
nia est, notho potius quàm legitimo filio attribuisse. Nec sanè quicq́
negocij Boleslao prius, quàm in suam potestatem paternum omnem
principatũ redegit, cũ Pomeranis atq; Prußis, quod paulo pòst expo
nemus,

Poloniæ diuisio.

A nemus, fuisset, si maior Polonia cũ Cuiauia & Masouia, quę orę popu
los illos à cætera Polonia disiungũt, in Sbignei sortẽ cessisset. Tãto aũt
patris desiderio Boleslaus tenebatr, ut diu sanè lachrymis & fletibus nõ
tẽperaret: gestabatq́; de collo suspensam in pectus aureã laminã, in qua
nomen & imago patris insculpta erat, qua subinde memoriã eius sibi
refricaret: & quicquid uel faceret, uel loqueretr, sic ageret, quasi inspiciẽ
te omnia, & exaudiẽte patre: ita ut summa in iuuene existeret modestia
& uerecũdia. Exacto luctu annuo, suadẽte & orãte senatu uxorẽ duxit
Sbislauam Suẽtopelci siue Stopolci Michaelis (sic eũ Russorũ annales
uocãt) Kiouiensiũ principis filiã: nõ sine indulgẽtia tamẽ Pontificis ma
ximi, ne propter intercedentem cognationẽ incestæ essent eæ nuptiæ.
Fuit enim Suẽtopelcus hic Izaslai filius: is porrò Iaroslai: cuius soror
germana eodẽ patre Vuladimiro, sed alia tamẽ matre orta, Dobrogne
ua, paterna Boleslai huius auia fuit. Eas nuptias Sbigneus non modò
nõ cohonestauit, sed penè defœdauit & interturbauit, si euẽtus cona
tui respondisset. Etenim improba mens, malus animus, cum fraternæ
gloriæ inuideret, atq; ad uniuersum principatũ adspiraret, moliebatur
fratri exitiũ. Boriuoius Vuratislai filius è Suentochna Polona uxore,
tunc in Boemis post Prædislaũ fratrẽ, Vngara matre natũ, suorumq́;
fraude occisum, principatum tenebat. Ad eũ se cõtulit Sbigneus: per
suasit precibus & pecunia, ut sub nuptiarũ tempus in Boleslai ditionẽ
inuaderet. Ad Greciam arcem iam Boemi peruenerãt, cum subitò mur
B mure & fremitu castra complentur, ad iniustũ se bellũ cõtra cognatos
& confœderatos duci: minimè necessaria expeditione, nec minoribus
propemodum, q̃ in quos eant, Polonos, incõmodis, se ab auaro prin
cipe suo cõfici. Boriuoius ubi uidet, alienos esse ab illo bello Boemorũ
suorum animos, reduxit exercitum. Ita conatus ille primus, sumptusq́;
Sbignei tunc incassum cecidit, nisi quòd in sequentẽ annũ bellũ tamen
conflatum est. Nam Boleslaus incursione illa Boemorũ superiori an
no facta prouocatus, primo uere coegit exercitũ, eumq́; mox duce Ze
lislao misit in Morauiã. Nã ipse ne unà proficisceretr, magnis precib. à
proceribus & noua nupta exoratus est. Iamq́; Zelislaus peruastata tri
partito agmine Morauia, ingẽti præda onustũ reducebat exercitũ, cũ
certior fit, Suentopelcũ Morauorũ ducẽ cũ magnis copijs à tergo ue
nientẽ, nõ longius duob. miliarijs à se abesse. Itaq; præmißis impedimẽ
tis atq; captiuis, signa conuertit, & instructa acie manus cũ hoste cõse
rit. Pugnatũ æquo marte aliquãdiu, plurimumq́; humani sanguinis u
trinq; fusum est, ducib. ubiq; pręliũ instaurantibus. Ad extremũ neu
trò inclinante uictoria, utriq; mœsti & pro uictis se gerentes, illi qui
dem in Morauiam, nostri uerò cum præda incolumes in Poloniam se
se recepere. In eo prælio Zelislaus, dum ducis pariter atque militis
officio fungitur, dextram amisit. Quem Boleslaus princeps collauda
tum pro meritis & uirtute, aurea manu donauit. Nec longa quiete da
ta militibus, iterum eadem æstate Boleslaus ipse transmißis montibus
atque syluis, quibus Morauia à Polonia & Silesia uersus occiden
tem

Boleslai mores.
Boleslai uxor.
Sbignei improbitas.
Boriuoius Boemorum dux.
Grez.
Boemorũ contra Polonos expeditio.
Poloni infestãt Morauiam.
Suentopelcus Morauorum dux.
Zelislaus uirtutis ergò donatus aurea manu.

Morauia iterũ uaſtatur à Boleſlao.

tem ſolē diſiungitur,incurſionē in Morauiā fecit:exuſtiſq;,nemine reſi A
ſtēte,plurimis uicis atq; pagis,aliquāto tamen minorē prædam q̃ Ze
liſlaus reuexit:propterea ꝙ agreſtes à Sbigneo,ut creditū eſt, de aduē
tu Boleſlai certiores facti,in uaſtas ſyluas cū gregib.& armētis ſeſe oc-
culuerāt. Reuertente & ouāte ex Morauis Boleſlao,legatus Pontificis

Legatus Pontificis max.

maximi Gualto epiſcopus Beluacenſis in Poloniā uenit:adhibitaq; ſce
lerū ac flagiorū indagine & correctione , fauēte & adiuuāte principe,
duos epiſcopos Gneſnenſis prouinciæ ſedibus ſuis eiecit. Qui uerò ij

Epiſcopi duo depoſiti.

fuerint,nō liquet : niſi ꝙ Dlugoſſus alterū ex ijs Ciaslaū fuiſſe ſuſpicat̄,
qui Cracouiēſem ſedē,permittente Boleſlao,ſine authoritate Pōtificis
max.uſurpauerat. Geminata eſt aūt Boleſlao uictoriȩ Morauicæ læti-

Vuladislaus filius Boleslao natus.

cia,nato filio Vuladiſlao. Quanq; cōtaminabant eā læticiā Sbignei nō
obſcurȩ machinationes, à q̃ exciti eſſe Boemi, ſolicitati Pomerani, dice
bātur:& rē credibilē faciebat,ꝙ ipſe cū ſuis copijs ad Boemicā expedi-
tionē nō adfuiſſet. Diſsimulabat tamē Boleſlaus,& patiētia ſanare fra

In Pomeraniā expeditio Boleſlai.

trem uolebat. Cæterū Pomeranos è Polonia prædas agētes coercere,
& inſigniter ulciſci cupiēs,æſtate ſequēti in Boemos expeditionē ſimu
lat. Ad Glogouiā cōuenire equites iubet. Inde cōuerſo itinere,per den

Colbergum.

ſas ſyluas ſeptimis caſtris,ad Colbergū,frequens & opulentū ea tempe
ſtate oppidū,peruenit: & nocte in ſyluis quieti data,inſequētis diei di-
luculo,uadato amne, qui oppidū prȩterfluit, & maiore copiarū parte
ad ſubitos hoſtiū impetus, ſi fortè eos aduētus ſuus nō fefelliſſet, ſuſti-
nēdos relicta, cū reliquis oppidū improuiſò adortus eſt. Iamq; portas B
oppidi effregerat,cum facto ab oppidanis cōcurſu,recipere ſe coactus
eſt:ueritus, ne ſui,pauci à multis, in quib.& pueri & mulieres bonā de
domibus atq; tectis operā nauare poſſent , opprimerent̄. Pleriq; em̄ è
noſtris prædæ cupidiores,ad ſuburbana diripiēda diſcurrerāt. Primo
tumultu dux hoſtiū, q in eo tūc oppido cōmoratus erat, in fugā ſe eie-
cit. Boleſlaus caſtigatis ijs, q̊rū importuna auaritia factū erat,ne oppi-
dū primo impetu caperet̄,maiore deinde ui & omnib.copijs oppugna
tionē aggreſſus, ubi caſſo labore & uulnerib. cōfici ſuos ab oppidanis
ſtrenuè mœnia defendentib.animaduertit, direptis & incēſis ſuburba
nis,in Poloniā cū prȩda reuerſus eſt: paucisq; diebus quieti datis, cum

In Pomeranos altera expeditio.

Suatoborus Pomeranorū dux.

ijſdē copijs inexpectatus in Pomeraniā rurſus inuadit: Suatoborū ma
ritimȩ oræ ducē,ſociū & conſanguineū ſuū liberaturus. Nā is propter
iniuſtū & crudelē dominatū captus à ſuis,in uincula cōiectus erat. Ita-
que prȩmiſsis q Suatoborū repeterēt,ipſe nō magno interiecto ſpacio
cū exercitu ſubſequit̄. Pomerani repētino hoſtiū aduētu territi, Suato
borū dimittunt, & in Boleſlai caſtra perducūt. Boleſlaus Suatoboro

Pomerania rurſus uaſtatur.

admonito officij ſui,& nō optimȩ erga ſe ante eū diē fidei, ſtatim redu
xit exercitū. Inſequēti anno rurſus,miſſa cū Scarbimiro magiſtro mili
tum,quē comitē palatij uocat Vincentius,aliquāta manu,Pomeraniā,
nemine prohibēte, depopulatus eſt. nā ipſe cū prædatoribus illis pro-
fectus nō eſt. Haud lōgè tamē à Pomeranorū finibus aberat. Reuertēs
è Pomerania Scarbimirus,ad principē cōtendit,ab equite quodā fami
liari

A liari ſuo ad nuptias pariter atq; dedicationē templi inuitatū. Adueniēs
maiore lȩticia explet cōuiuiū. Inde princeps hilarior,uenatū ſe in ſyluā
cū centū,nō amplius,equitibus è cōuiuio proripuit. Ibi in Pomeranos,

Boleſlai periculū et fortitudo.

qui tunc fortè raptim in Poloniā,ſua damna cōpenſaturi,incurſionē fa
ciebāt,cū incidiſſet , fugere turpe ratus,manus cū hoſte,quamuis lōgè
impar,cōſeruit. Magnaq; in eis ſtrage edita,dū iterū atq; iterum perrū
pit hoſtile agmen,deficiēte ex uulneribus equo ipſius, & uno de comi-
tibus aliū equū ipſi ſuppeditāte,uix cū triginta ſuis,inter quos & Scar-
bimirus erat,ſaluus euaſit : Pomeranis in ſtuporem uerſis,& perſequi
abeuntes nō auſis. & mox ad ſuos peruenit,qui re cognita,correptis ar
mis è cōuiuio ad ferendā principi ſuo periclitanti opē accurrebāt. Po-
merani ſine mora, omiſſa inſtituta incurſione, quæ malè adhuc ipſis ce
ciderat,curriculo domos ſeſe recepere. Ferūtur aūt fuiſſe ad tria millia.

Scarbimirus oculo priuatus.

Sic temeritas principis,proſperū tamē euētū habuit. In ea pugna Scar-
bimirus ualde cōſauciatus, dextrū etiā oculū amiſit. Implet mox fama
huius prȩlij atq; periculi principis oēm Poloniā,multa(ut fit) ueris af-

Senatus principem obiurgat.

fingens. Cōcurrunt ad uiſendū primores:obiurgāt principē periculo-
ſæ temeritatis:orāt,in poſterū ne ſeſe,remq; pub.in tantū diſcrimē prȩ
cipitet. Ille cōtrà,reprehenſionē facti ſui,ꝙ iam infectū geri nequeat,in
aliud tēpus,ſi ipſis uideatur,differendā eſſe cēſet:hoſtē uerò,ſi uicē ſuā,
cæſorumq; fratrū doleant, ſecū ſtatim ulciſcātur. Annuūt oēs,& mox
domos ad arma capiēda dilapſi,quantū quiſq; copiarū ex tēpore cōtra
B here poterat,cōtrahunt. Acciētur ex fœdere Ruſſorū auxilia:cōducun

Suentopelcus ſiue Suatoplugus Boemorū dux.

tur etiam ex Vngaris mercenarij milites. Nunciatur interim Boleſlao,
Suētopelcum Boemorū principem cū ualida equitū peditumq; manu
expeditionē parare in Poloniā. Erat aūt is Suentopelcus,quē & Con-
radū dici reperio,Ottonis Morauorū ducis,cuius ſuprà meminimus,
filius:qui pulſo Boriuoio patruele, Boemorū principatū illis dieb. in-

Germanici motus.

Henricus quartus & quintus, et Rudolphus, Cæſares.

uaſerat. Atq; id eo liberius faciebat,ꝙ magni erāt motus in Germania,
belluq; ciuile primū inter Henricū eius nominis quartū Cȩſarē,& Ru-
dolphum ducē Sueuorū,Hērico uiuēti à principib. Electoribus ſuffe-
ctum: deinde Rudolpho extincto,inter eundē Henricū, & filium eius
Henricum, quē pater ipſe imperij cōſortem & regē Germaniȩ fecerat.
Is igitur Suentopelcus ſiue ſuopte ingenio, ſiue ob receptū è fuga Bori
uoiū Polonis infenſus,ſiue adeò à Sbigneo ſubornatus, incurſionē in
Boleſlai ditionē, dū ille Pomeranico bello diſtinet̄, facturus eſſe dice-
batur. Diſtrahebat̄ ancipiti cōſilio Boleſlaus,Pomeranoſne prius ulci
ſceret̄, an Boemorū excurſionē reprimeret. Hic ſalus multorū agebat̄:
illuc iuſtus dolor & ira pectus generoſum impellebat,ueritū ne creſce
rēt hoſtib.animi patiētia ſua. Tandē aduenietib. Ruſsis & Vngaris,u-
trumq; bellū perſequi ſtatuit. & Scarbimirū quidē cū parte copiarū in
Pomeranos mittit:ipſe cū reliquis ad ſaltū Herciniū,qui Boemiā termi
nat,Boemis obuiā ire pergit. Verū ij cognito Boleſlai occurſu,quieue

Pomerania uaſtata à Polonis.

rūt:nec eos tūc ſibi laceſſendos Boleſlaus exiſtimauit. Scarbimirus ua
ſtatis,ut mandatū erat,Pomeranorū finibus,nemine obuiā prodeūte,
exercitū

exercitum præda onustū reduxit. Mentio facta Vngarorum admo- A
net nos,ut ne prætereamus,id quod in ipsorum annalibus reperimus.
Tradunt ij,Almum Geisę regis filium,propter metum Colomanni fra
tris,cui Almus regnum à Ladislao patruo sibi delatum, ultrò concesse
rat,profugum,hoc anno,qui fuit à Christo nato 1106,à Polonis in Vn-
gariam reductum, & cum fratre pacificatum, nō tentata dubia Martis
alea,Polonorum auxilia dimisisse.Nostri nullam per hæc tempora Po
lonorū in Vngariam expeditionem commemorant:cæterùm ipsos ab
Vngaris contra Pomeranos adiutos esse referūt. Hoc etiam anno Bo
leslaus filia Suentoslaua auctus est:& cū Sbigneo fratre,opera Suento
pelci siue Stopolci Kiouiēsium principis,ad quē Sbigneus profugerat,
in gratiam redijt. Sequenti anno maiore ui Pomeranis bellum fecit.

Almus rex Vngarorum à Polonis reductus. 1106 ann.

Suentoslaua Boleslai filia.

Pomeranicum bellum.

Iam ij malorum pertæsi, & assiduis agrorum suorū uastationibus fra-
cti,ad deditionem animis inclinabant: soli Bialogradenses (ciuitas ea
fuit Pomeranorū in primis diues & populosa) ferociores,cęteros quo
que à proposito auerterunt. Itaq; in eos omnem belli molem confert:
sed prius tamē missis cum legato duobus scutis animos eorum tentat,
album'ne,in quo pax,an rubrum,in quo bellum excidium'q; significa-
batur,mallent. Superbius illi responsum dedere, ambobus scutis accē
ptis:Sanguine Polonorum se sibi candidam uictoriam pacem'q; para-
turos. Itaq; Boleslaus admotis ad mœnia Bialogradi castris, actis ui-
neis,& turribus celeriter excitatis,summa ope urbem expugnare niti-
tur.quatit murū aries: ipse princeps periculi immemor, inter primos B
uersari,nec deterreri multitudine telorum hostilium,aut suorum circa
se cadentium miserabili interitu, quin ad portam urbis excindendam
suis præiret. Depelluntur tandem summa nostrorum ui è propugna-
culis hostes,nostri'q; liberius effractis portis,cæsis'q; uel summotis qui
in introitu urbis repugnabant,in urbem signa inferunt. Tunc demum
Bialogradenses abiectis armis, clementiam uictoris supplices implo-
rant.Parci iubet inermibus Boleslaus: & receptui signo dato,ab exci-
dio & direptione urbis abstinere milites iubet; euocato'q; & castiga-
to magistratu urbis & omni multitudine,dat ueniam uictis.Hac uicto
ria & uictorię moderatione accepta,Colberga,Camenum,Velenum,
Cosminum,& aliquot prętera oppida Pomeranorum,atq; Cassubio
rum in potestatē Boleslai uenere. Ciarnicouum excitatis turribus ma-
iore ui oppugnatum,dum Boleslaus ad Boemiæ fines excurrit. Ad ex
tremum, sub autumnum reuertente eo, per deditionem receptum, &
Gneuomiro,qui eius oppidi dominus fuerat, redditum est,cum is reli
gionem Christianam, à qua alieni adhuc erāt Pomerani, à Boleslao de
sacro fonte leuatus, suscepisset, & in Boleslai successorū'q; eius princi-
pum Poloniæ uerba iurasset. Quod autem de excursione Boleslai ad
Boemorum fines attigimus,ita se habuit.Cozlie,oppidū supra Odram
situm,ad reprimendas Boemorum siue Morauorum incursiones per-
opportuna,cōflagrauerat. Suspicabatur Boleslaus, dolo Boemorum
incendium id conflatū esse; eos'q; mox locū denuò munituros,& præ-
sidio

Bialogradum Pomeraniæ captum.

Clementia Boleslai.

Vrbium Pomeranicarum deditio.

Ciarnicouum à Boleslao in potestatem redactum.

Gneuomirus Ciarnicoui dominus Christianus factus.

In Silesiam excursio Boleslai.

Cozlie oppidū exustū, & instauratum.

A sidio firmaturos, ni ipse anteuerteret: nec tamē eū, quē in Pomeraniā
duxerat exercitū,lōgo itinere & labore belli defatigatū,nōdū cōfecto
eo bello,deducere,& nouo labore cōficere uolebat.Itaq; Sbigneū fra-
trē auxilia,cū quib.ad instaurandū Cozlie iret,poposcit. At ille nō mo
dò nō fecit postulata,uerumetiā legatis fratris superbo & pleno cōtu-
melię respōso oneratis,uix manus abstinuit.Permolestè id tulit,ut par
erat,Boleslaus.Itaq; cū paucis uoluntarijs,summa celeritate cōfecto i-
tinere,restaurato oppido Coslie,ac mox recepto Ciarnicouo, q; hyēs
iā instabat,dimisit exercitū.In Poloniā reuersus,ad amplissimū senatū
de iniurijs,cōtumelijs & perfidia Sbignei refert.Cōstabat,eū aduersus
cōmune placitū (quod inter fratres iureiurādo interposito cōuenerat,
ut neuter sine altero fœdus cū quoquā percuteret,et alterius hostē suū
uterq; duceret) cū Pomeranis fœderatū esse:his crebros nūcios & mu
nera mittere,uicissim'q; ab eis accipere:captiuos,si q forte de eius ditio
ne capti essēt,ei cōdonari.Proferebant testimonia,et literę eius interce
ptę,ad Boemos & Pomeranos scriptę,quib.eæ gētes aduersus Bolesla
um solicitabant,ac doli in caput Boleslai cōcinnati aut meditati aperie
bant.Certatim quisq; in senatu partim hęc exaggerāt:partim alia pręte
rea,quę acceperāt,aut cōpererāt, proferūt.Cēsent omnes nō esse feren
dū diutius mōstrū illud,sed armis persequendū: & aut tollendū de me
dio,aut certè pellendū hostē publicū:qui eo sit capitalior, q; sub specie
societatis & amicitię fallat. His cognitis Sbigneus, diffisus rebus suis,

Sbignei contumacia.

Sbignei doli.

B maluit ad clemētiam & misericordiā fratris,quā summā esse in eo noue
rat,cōfugere: q; uiriū & armorū eius,uniuersæ Poloniæ cōsensu niten
tiū,in se periculū facere:præsertim cū suorū animos alienos à se esse in-
telligeret,& in Boemis atq; Pomeranis parū iā spei reponeret.Etenim
Boleslaus cū Boemis quidē pacē fecerat,Pomeranos uerò fregerat: &
distinebant ij tūc,ut uidet,Saxonū Danorū'q; bellis.Itaq; Sbigneus per
Balduinū Cracouiensem episcopū, & Iaroslaum Russorū ducē,ut uult
Gallus,ueniā,& Masouiā,cętera ditione sua Boleslao cōcessa,impetra
uit,& in potestate illius semper se fore sanctè promisit.Hoc tēpore Po
meranorū manus,siue ea prędabūda forte incursionē fecerat,siue inten
tis in unū insidijs ad rē certā uenerat, Spicimirū uicū improuiso inuasit.
Secesserat eò tunc cū paruo comitatu Martinus archiepiscopus Gnes.
nēsis,pius & uenerādus senex. Atq; is ad primū tumultū & aduētū ho
stilē timore subministrāte cōsiliū atq; uires,inter cōtignationē tēpli ab
scōsus latuit:ministri uerò & comites eius dilapsi,partim euaserūt,par
tim in fuga ab hostib. capti sunt: inter quos erat archidiaconus Gnes-
nēsis. Eū Pomerani,q; & sacerdos,& splēdidè uestitus, & magna oris
dignitate pręditus esset, Archiepiscopū esse rati,spoliato raptim tēplo,
secū abduxerūt.Ferūt,Pomeranos omnes,quicūq; Archidiaconū et sa
cra tēpli uasa attigissent,domū reuersos,cū liberis,cōiugibus, propin-
quis,atq; domesticis familijs,uel comitiali morbo correptos ad parie-
tes & saxa se allisisse:uel in amētiā uersos partim mutuis cędibus conci-
disse,partim dētib.& unguibus in seipsos sæuijsse. Hoc malo igit per-
k culsi,

Clementia Boleslai erga malè merentem fratrem.

Spicimirus uicus à Pomeranis direptus.

Archidiaconus Gnesnensis captus à Pomeranis.

Sacrilegij pœna.

culſi,cauſaq́ꝫ mali notata, Archidiaconũ cũ ſacris uaſis & omni inſtru- A
mẽto tẽpli Spicimiriẽſis cõqſito,domũ remiſerũt.Hęc ita diuinitùs ad
preces pij ſãcti'q́ꝫ Archiepiſcopi accidiſſe exiſtimant. Addũt Dlugoſſus
& Vincẽtius, ex eo tẽpore Pomeranos religionẽ Chriſtianã ſuſcepiſ-
ſe.His adſtipulat Albertus Crãt.qui & ipſe Pomeranos Boleslai huius
principis opera Chriſtianos factos eſſe ſcribit:tametſi paulo poſterius.
Lõgè quidẽ antè ij cũ cæteris eius orę Slauis,quos Vãdalos uocat Crã
tius,Chriſto nomina dederãt, partim Germanorũ, partim Polonorũ
armis adacti:ſed rurſus ad priſtinã impietatẽ ſemel atq́ꝫ iterum deſciue
rãt.Poſt hęc Boemicũ,& ex eo Teuthonicũ bellũ exarſit in Polonia,ex
huiuſmodi cauſa.Hẽrico quarto Imperatore capto, &in carcerẽ conie
cto,ac deinde angore animi cõfecto,liberè iã Henricus filius eius tene-
bat habenas imperij,inferebatq́ꝫ bellũ Vngaris,ob uexatos et uiolatos
milites, qui ex uniuerſo orbe Chriſtiano ad Aſiaticã contra Saracenos
& Turcas expeditionẽ,& recuperãdã Hieroſolymã per Vngariã pro-
ficiſcebant,& Almũ Colomanni regis fratrẽ exulẽ reducebat.ad quod
bellũ Boemos etiã,utpote ſocios & uectigales Rom. imperij,ſecũ in e-
xercitu ducebat. Hac tãti belli mole territus Vngarorũ rex Coloman-
nus,Geiſæ filius, qui Ladislao patruo in regnũ ſucceſſerat, à Boleslao
colloquium petijt.Loco dieq́ꝫ cõſtituto,cõueniũt principes in Scepu-
ſiẽſi territorio:ſocietatẽ inter ſe ineũt:cõmunes amicos,communes ho
ſtes ſibi fore promittũt:fœdus,quo firmũ perẽneq́ꝫ ſit, noua affinitate
ſanciunt:Colomãnus enim Iudithã Boleslai filiã,Stephano filio ſuo na B
tu maiori deſpõdit:Scepuſiẽſe territoriũ, qd Polonicę ditionis erat,in
dotẽ datũ,ex eo tẽpore in Vngarorũ poteſtatẽ uenit. Veniebat iã Hẽri
cus imperator cũ ualido exercitu cõtra Vngaros, Almũ Colomãni re-
gis fratrẽ natu minorẽ ſecũ ducẽs.Id'q́ꝫ factũ eſſe qnq́ꝫ annis antè,q̃ Bõ
finius ſupputat,multis authoribus & argumẽtis docere poſſumus. Ibi
Boleslaus Vngaris,queadmodũ cõuenerat,auxilia mittit:ipſe cum nõ
cõtemnẽdis alijs copijs in Boemiã inuadit,Boriuoiũ & Sobeslaũ Suen
topelci Boemorũ principis fratres patrueles, Colomãni regis ſororis
filios,exules in comitatu ſuo habẽs. Tametſi Vẽceslaus Hagecus uelle
uidet,nõ interfuiſſe huic expeditioni Boleslaũ.Suentopelcus Henricũ
ad Vngaricũ bellũ cũ auxiliaribus copijs ſequẽs, Vaſconi & Mutinæ
procerib. ſummã rerũ Boemicarũ commẽdauerat. Hi ergo Boleslao fi
nes Boemię ingrediẽti,cũ aliquãta ſuorũ manu occurrũt:initoq́ꝫ pręlio
profligati,Pragã ſe receperũt. Polonus uaſtata magna parte Boemiæ,
oppidiſq́ꝫ aliquot captis atq́ꝫ direptis,incolumẽ & ingẽti prędа ditatũ
reduxit exercitũ.Suẽtolpelcus de domeſtico periculo certior factus,ę-
grè impetrato ab Imperatore fremẽte,& Polonis iã tũc minãte, cõmea
tu,raptim cũ ſuis in Boemiã reuertit:cũq́ꝫ Polonos tũc ulciſci procliuè
ipſi nõ eſſet,in ſuos irã conuertit,quaſi eorũ conniuentia & proditione
Boemia uaſtata eſſet.Et Vaſco quidẽ alter de ijs quib. princeps abiens
imperiũ mãdarat,in collegã culpã omnẽ trãsferebat.Res ueriſimilis eſ-
ſe uiſa eſt,eo q Mutina gente Rauia ſiue Verſouia,in Polonos ſemper
propenſa,

Pomerani religionem Christianam suscepere.

Alb. Crãt. lib. 3. ca. 28. Vandaliæ.

Henrici quinti Imper. expeditio in Vngariã.

Boleslai cũ Colomanno rege fœdus & affinitas.

Scepusiũ in dotem datum Vngaris.

Boemia uexatur à Polonis.

A propẽſa,ortus erat.Itaq́ꝫ is cũ duobus filijs, & alijs nõnullis primorib.
Rauitis,& paruulis eorũ filijs,iuſſu principis indicta cauſa capitali ſup
plicio affectus eſt.Reliqui ex ea familia fuga elapſi,in Poloniã cõmigra
rũt.In Vngaria nihil prçclari geſtum eſt à noſtris: ſed reb.cũ Cęſare &
Almo fratre amicè cõpoſitis,dimiſit Colomãnus auxilia.Reuertẽtẽ aũt
à Boemica expeditione Boleslaũ,duæ res aduerſę & moleſtę excepere.
Nã Sbislaua uxor eius uitã cũ morte cõmutarat:Pomerani aũt,ſeu Caſ
ſubij Vſce arcẽ Gneuomiro Ciarnicouiẽſi domino uel authore,uel ad-
iutore,per deditionẽ interceperãt,deceptis qui in prçſidio fuerãt,cum
falſum de Boleslai morte rumorẽ cõfinxiſsẽt,quaſi is uictus à Boemis,
captusq́ꝫ,& Hẽrico Cæſari traditus eſſet.Itaq́ꝫ omnib.rebus poſthabi-
tis Boleslaus,à Boemica expeditione maximis itinerib.rectà in Pome-
raniã cũ paucis expeditis militibus cõtendit, reliquo exercitu dimiſſo,
ut prçda Boemica exoneratus,ad Pomeranorum fines ſibi occurreret.
Nec tamẽ expectauit,dũ is exercitus cõueniret:ſed cũ paucis illis,ita ut
uenerat rapida excurſione,cædibus hominũ & incẽdijs uillarũ, hoſtiũ
fines uaſtauit,nõ quo ſi ulciſceret eorũ iniurias,ſed magis ut incolumẽ
ſe eſſe, & mox iuſtas pœnas de perfidis exacturũ, ipſis oſtenderet. Po-
ſteaquã uniuerſus cõuenit exercitus, Velenũ oppugnat.nam id quoq́ꝫ
recepto Gneuomiro defecerat:nec ita magno,ut Vſce,prçſidio teneba
tur. Iam aũt hyẽs aduẽtabat.Erat in circuitu cũ fratre Sbigneus: ſed cũ
B hoſtib. qui aliquãta manu coacta opportunitatẽ inuadẽdorũ noſtro-
rũ obſeruabãt, ſentiebat,eosq́ꝫ clàm per internũcios de omnib.reb. &
cõſilijs fratris certiores faciebat,& prodẽdi perdendiq́ꝫ eius occaſionẽ
quçrebat.Nocte quadã caſtris clàm egreſſus, perſuadet Pomeranis,ut
ſe duce caſtra Polonorũ adoriant:pfacile eſſe,q̃uis paucis,multos inopi
nãtes opprimere.Sequunt Pomerani. Agebat fortè in ſtatione & excu
bijs Boleslaus,quod quidẽ crebrò facere ſolebat.Is re animaduerſa,ho
ſtes cũ tumultu & ſtrepitu in caſtra irrũpentes, cũ ijs qui in ſtatione e-
rant,à tergo adorit:ſuos in caſtris ſubita re perculſos,uoce ſublata ani-
mat:cõcidũt animis hoſtes,in inſidias præcipitatos ſe eſſe rati:cõcidun
tur & capiunt utrinq́ꝫ:pauci tegẽtib. eos tenebris effugiũt. Captus eſt
& Sbigneus,detractaq́ꝫ galea agnitus,& ad Boleslaum adductus,in ſe-
quentẽ diẽ aſſeruatus eſt. Orto die,refert rẽ Boleslaus ad caſtrẽſe cõſi-
liũ.Ibi alius alio acerbiorẽ in Sbigneũ dicit ſentẽtiam.Sed omniũ acer-
biſsimã Secechus palatinus Cracouiẽſis, qui iã ab exilio reuerterat. Is
grauiſsimè in genus,mores,ingratitudinẽ, impietatẽ & perfidiam Sbi
gnei inuectus,exaggeratis quæ is in patrẽ indulgentiſsimũ, quę in fra-
trẽ mãſuetiſsimũ,quę in patriã optimè merentẽ peccaſſet,nullo nõ ſup
plicio dignũ,& unguibus atq́ꝫ dẽtib.ſi ferrũ deſit, populariter laniãdũ
ac diſcerpendũ eſſe pronunciauit:Boleslaũ etiã de nimia & pernicioſa
ipſi totiq́ꝫ reipub.facilitate & clemẽtia obiurgauit.Productus, & cau-
ſam dicere iuſſus Sbigneus,cũ ſe nõ explicaret,& re manifeſta redargu
eret,nõ morte tamẽ,quemadmodũ cenſebãt omnes,ſed exilio à mitiſsi
mo fratre dãnatus,in Boemiã abijt. Velenẽſes uigilijs,defendẽdæq́ꝫ ar-
cis labore aſsiduo fatigati,& deſperato ſuorũ auxilio,arcẽ apertis por-

Rauitarum excidium in Boemia, & in Poloniam migratio.

Pomerani Vsce arcem intercepere.

Pomeranicum bellum.

Velenum oppugnatum.

Sbignei perfidia.

Pomerani funduntur à Boleslao.

Sbigneus exceptus.

Iudicium de Sbigneo.

Sbigneus exilio multatus.

Velenum direptum.

A

tis dedũt. Introgreſsi milites, crebris Pomeranorũ defectionibus et im-
medicabili perfidia cõmoti, in omne genus hominũ, nullo neq; ſexus,
neq; ætatis, neq; ordinis diſcrimine deſæuierũt, nequicquam reuocãte
Boleslao, & uictis parci iubẽte. Gneuomirus ad principẽ uiuus addu-
ctus, cõminuto fuſtibus capite, iuſtas perfidiæ pœnas dedit. Boleslaus
cum per hyemẽ iam nihil rectè geri poſſet, reduxit dimiſitq; exercitũ.

Gneuomirus fuſte comminuto capite interfectus.

Gallus per hyemẽ etiã Pruſſos adortũ eum eſſe memorat, concretis gla-
cie lacubus & paludibus, quib. ea regio impedita, difficilẽ prębet aditũ
alijs tẽporib. peruaſtatisq; ferro & igni agris, magnã hominũ & pecu-
dũ prædã abegiſſe, nemine obſiſtẽte, aut pugnæ copiã faciẽte. Sequen-
ti anno, qui fuit poſt Chriſtũ natũ 1109, Germanicũ bellũ exarſit: breue
quidẽ illud, ſed proſpero ſucceſſu, magnaq; gloria Polonorũ & Boles-
lai principis geſtũ. Cuius hæc fuit cauſa. Adiutos à Polonis Vngaros,
& uexatos retractosq; è ſuis caſtris Boemos, ipſe per ſe indignè ferens
Hẽricus Cæſar, magis etiã à Boemis cõtra Polonos incitabat. Solicita-
batur & à Sbigneo exule magnis pollicitationibus, eaq; ſpe implebat,
ut per Sbigneũ Poloniã omnẽ nullo negocio in poteſtatẽ ſuã redactu-
rum ſe eſſe crederet. Affirmabat enim Sbigneus, primo eius aduẽtu cer-
tatim ad ſe Polonos defecturos eſſe. Igitur initio æſtatis, quæ Vngari-
cum bellũ cõſecuta eſt, cum maximis copijs atq; uiribus totius Germa-
niæ & Boemiæ Poloniam, qua Saxonibus atq; Turingis cõfinis eſt, &
nũc Marchiæ Brandẽburgenſis ac Sileſiæ nomẽ habet, ingreditur: Lu-
bus arcẽ & oppidũ, quę ſedes epiſcopi etiã nunc eſt in prouincia Gneſ-
nenſis archiepiſcopi, capit, (tametſi negant quidã) & Magdeburgenſi
archiepiſcopo donat. Bythomiã deinde in illo ipſo tractu ſitã, aliã ab
ea quæ media eſt inter Cracouiam & Oppoliã, tentat: ſed à Polonis au-
dacter ex oppido erũpentibus repulſus, ſpei ſuæ & Sbignei pollicitis
non reſpõdere euentũ iniquius tulit: & omiſſa atq; in aliud tẽpus reſer-
uata Bythomia, ad interiora cõtendit: Recenũ recepit: inde ad Glogo-
uiam duxit. Iam eò Boleslaus partẽ copiarum præmiſerat, quę hoſtem
trãſitu Odræ fluuij prohiberent, dum ipſe Ruſſorum & Vngarorum
auxilia expectat. Verùm Cæſar nouo inuento uado, haud ita procul à
Glogouia trãſducit exercitũ ad nonũ Cal. Septẽb. peneq; noſtros ultra
Odrã ſtatiua habẽtes oppreſsit: paucos quidẽ milites in agris uagãtes,
& magnã agreſtiũ pecudumq; prędã cæpit. Reliqua militũ manus par-
tim in oppidum ſeſe recepit, partim fuga diſsipata eſt. Magna ui oppu-
gnatur oppidũ, frequẽs quidẽ ea tẽpeſtate, ſed non munitiſsimuũ. Op-
pidani ueriti, ne capto per uim oppido, extrema quæq; ab irato hoſte
paterẽtur, quinq; dierũ inducias petunt, quib. niſi ſuccurſum ſibi eſſet,
deditionẽ promittũt: obſides dant primorũ ciuium liberos: ad Boleſla-
um principẽ mittũt, quãto in diſcrimine ſit oppidũ, & quid cum hoſte
cõſtituerint exponunt: orãt, celeriter ſibi ut opẽ ferat. Collaudat ille eo-
rum conſilium: affuturũ ſe eſſe maturè pollicetur. Quòd ni affuerit ad
cõſtitutũ cum hoſte tẽpus, ſuſtinere eos porrò impetum hoſtilẽ iubet.
Ni faciant, deleturũ ſe eſſe eos poſt diſceſſum Cæſaris iurat. Malint er-
go paucorũ obſidũ iacturã facere, quàm uniuerſi perire. Valuit apud
Glogouien-

In Pruſsiam excurſio Polonorum.

1109 ann. Germanicum bellum.

B

Lubus arx capta à Cæſare, & archiepiſcopo Magdẽburgen. donata.

Bythomia oppugnata.

Recenum oppidum.

Glogouia oppugnata & fortiter defenſa.

A Glogouiẽſes plus fides & authoritas principis, quàm priuata pietas. I-
taq; biduo, quod de inducijs erat reliquũ, ad ſuſtinendã uim hoſtiũ om-
ni ope ſeſe cõparant, turres & mœnia quaſſa & labefacta reficiunt, lapi-
dum & aliorũ telorũ maximã uim in turres cõgerunt. Aduenięte quin-
ta die, imperator promiſſam deditionẽ poſcit: ubi mutatos oppidano-
rum animos uidet, iratus corona oppugnat oppidũ: obſides pallijs alli-
gari, & ad mœnia obuerti iubet, ut dum ſuis oppidanorũ miſericordia
parcit, facilius & liberius milites mœnia ſubeãt. Sunt aũt pallia, aſſeres
cõpacti, qui milites mœnibus ſuccedẽtes tegunt, & à miſsilibus defen-
dunt. Sed nihilominus oppidani omne telorum genus in ſuos iuxtà ac
in hoſtes cõgerunt: qui propius ad mœnia acceſſerãt, aut ſcalis admo-
tis muros iam ſcandebãt, eos contis deturbãt, lapidibus obruũt, pice &
aqua feruenti perfundunt, præcipitesq; agunt. Cæſar hoſtiũ ſiue perti-
naciã, ſiue cõſtantiã admiratus, & ſuorũ uulnera & pericula miſeratus,
receptui canere iuſsit. Sic eo die & ſuccedentibus aliquot deinceps, fru-
ſtra tẽtata expugnatio eſt. Nec uoluit poſtea Cæſar ſuos periculo obij-
cere. Permultos enim fortes uiros, Bauaros, Saxonas & Boemos una
illa oppugnatione amiſerat. Ac Bauarorũ quidẽ & Saxonũ funera ho-
norificè domos remiſit, Boemi uerò ad Glogouiã in campis tumulati
ſunt. Nõ receſsit tamẽ ab obſidione Glogouiæ Cęſar. Iã Boleslaus ex-
pectata auxilia acceperat, ualidasq; de ſuo milite copias habebat: itaq;
propius hoſtẽ accedit: nec tamẽ pugnandi copiã, quamuis flagitãtibus
B ſuis, faciebat: ſed è latebris & inſidijs hoſtilẽ exercitũ carpebat, pabula-
tores & alia quauis de cauſa caſtris egreſſos, per ſubmiſſos milites exci-
piebat ac trucidabat: ſæpius intẽpeſta nocte cũ clamore & clãgore tu-
barum hoſtiũ caſtris adequitabat, excubias aut opprimebat, aut è ſtati-
onibus depellebat: interdiu quoq; nõnunquã prandẽtes aut quieſcen-
tes tumultuariè adoriri, perſequẽti hoſti cedere, recipientẽ ſeſe rurſus
perſequi, celeritate equorũ ſuorũ, & hoſtiliũ tarditate grauiq; armatu-
ra fretus. Itaq; neq; oppugnãdi oppidũ, neq; reficiẽdi ſe, neq; quieſcen-
di ſpaciũ hoſti dabat. Exurebat etiã circũiacentes uillas, obſidebat itine-
ra, ita ut integras legiones pabulatũ mittere hoſtes, & lõgius petere cõ-
meatũ neceſſe haberẽt: ſępeq; reuertentib. præda excutiebat. Celebre
his reb. erat Boleslai nomẽ inter hoſtes, totaq; caſtra laudes & uirtutes
eius, cõpoſitis etiã ad id carminib. perſonabãt: ita ut Cæſar capitali pœ-
na, ne id fieret, ſancire cogeret, ueritus ne ea res formidine atq; deſpera-
tione animos militũ ſuorũ deijceret. Angebatur aũt ancipiti malo, ob-
ſeſſo quàm obſidẽti ſimilior. Et infectis quidẽ rebus ab obſidione diſce-
dere turpe, manere aũt diutius in loco periculoſum ducebat: ne nõ mu-
tantẽ caſtra exercitũ peſtis, & fames, & peruigilia, propter crebros no-
ſtrorũ inſultus cõficerent. Tandẽ ui expugnare oppidũ ſtatuit. Cæte-
rùm Suentopelcũ cum Boemis ad ſuſtinẽdos noſtrorũ impetus, ne ſe
oppugnationi urbis intento, caſtra ſua adorirent, obijcit. Et impedie-
bant nonnihil Boemi noſtrorum conatus, tum in ſtatione illa, tũ aliàs.
Verùm Suentopelci mors non parũ adiumẽti noſtris attulit, aduerſa-
riorũ uerò animos deiecit. Occidit aũt eum Ioãnes Ciſtes, eques Boe-

Glogouiẽſium fides & conſtantia.

Pallia.

Belli gerendi ratio.

Suentopelcus Boemus dolo interfectus.

mus exul, siue Boleslai consilio, & pręmio percussori proposito, adductus, (nã & hoc fertur) siue proprij exilij cæsorũq; propinquorũ Rauitarũ dolore stimulatus. Certè patrata cæde, fuga, nequicq; persequentibus Boemis & Germanis, pernici equo elapsus: magnis pręmijs à Boleslao affectus est. Perculit is casus uehementer Cęsarẽ, & omnẽ eius exercitũ. Itaq; tumultuatũ in castris, ac tota nocte in armis uigilatũ est, ne qd maius noctu nostri aggrederent. Neq; enim in uno illo tã audaci facinore cõquietura esse Polonorũ audacia uidebat. Postero die cõploratione circa cadauer facta, Cęsar ut Boemorũ studia & uolũtates retineret, permittit eis, ut principẽ ipsi sibi, quẽ uelint, eligãt. Illi Hẽrico & Venceslao Suẽtopelci filijs, & Vuladislao eiusdẽ fratre patruele, quẽ prius Suẽtopelco successore interposito iureiurãdo designarãt, prætermissis, Ottonẽ eiusdẽ Suentopelci fratrẽ germanũ Morauiæ marchionẽ absente regnare iusserũt: à Cęsare missionẽ flagitarũt, deducẽdi funeris gratia: & q; uerebant, ne Boriuoius & Sobeslaus exules, qui uel authores uel certè cõscij necis fraternæ esse credebãtur, principatum inuaderẽt. Ac ne Vuladislaus quidẽ tam insigni iniuria affectus, quieturus esse existimabatur. Et ita sanè accidit. Ad primũ enim nuncium fraternæ mortis, principatũ is occupauit. Ægerrimè Boemorũ discessionẽ tulit Cęsar: maluit tamẽ hoc ipsis cõcedere, q̃ ut ij nequicquã aduersante se, irritatis animis discederẽt. Boleslaus ratus Cæsarem non satis auspicati belli iã pertæsum, simul q; hyems instabat, faciliorẽ placidiorẽq; fore, legatos ad eum de pace misit. Edit ille pacis cõditiones, ut Sbigneus in principatũ suum restituat, & ut Poloni tributarij sint Romano imperatori. Durę uidebãtur nostris hæ cõditiones, neq; existimabant principem eas accepturũ esse. Ibi Hẽricus Cæsar ambitiosè admodũ & arrogãter ostendẽs legatis thesaurũ, quẽ ingentẽ habebat: Hic, inquit, Polonos perdomabit. Erat legationis princeps Scarbicus comes ex ea gẽte, quæ insigne habet lineas iunctas in modũ duorũ trigonorũ ęqualium, acutos angulos habẽtiũ, quorũ bases sursum uersus pateãt: uel, ut planius ac rudius dicã, in modũ W literę geminę maiusculę cõnexę. Is igitur Scarbicus stultã Cæsaris iactãtiã notãs, annulo quẽ digito gestabat, in thesaurũ proiecto: Aurũ, inquit, adijciamus auro. Id scõma intellectũ Cęsar, gratias agẽdo elusit, Habdank, inquiẽs lingua Germanica, quod est, gratias ago. Inde familiæ id nomẽ mansit, ut Habdãci dicantur. Ex qua familia Michael comes Lubenense monasteriũ in maiore Polonia paulo pòst cõstruxit atq; dotauit. Hæc eo libẽtius cõmemoramus, q̃ ex hac familia fuit Ioãnes Choinius episcopus Cracouiẽsis, & cancellarius Poloniæ, uir clarissimus, admirabili ingenio, excelso animo, maximo cõsilio, eruditione & iurisperitia non uulgari, rara celeritate ac dexteritate in rebus agendis præditus, in uictu cultuq; corporis elegans & moderatus, temporis parcissimus, constantia uerò, integritate & libertate in defendenda iusticia & iniusticia oppugnãda singulari: quibus rebus cum potentes & factiosos quosdã offendisset, eorũ obtrectationibus minus gratiosus fuit apud multitudinẽ, quàm esse debuit. Cæterùm regi Sigismũdo, cuius iudicium diuinum erat, ita fuit charus, ut inuidi

Otto dux Boemis datus.

Vuladislaus principatũ apud Boemos occupat.

Legatio Boleslai ad Cæsarẽ.

Henrici Cæsaris arrogantia.

Habdancorum familiæ origo.

Ioannes Choinius episcopus Cracouiensis, & Cancellarius Poloniæ.

inuidi quidã & inimici, plus q̃ filiũ eum diligi ab illo, dictitarẽt. Atq; is uiueret adhuc fortasse, si chariora sua cõmoda, q̃ uirtutẽ & rempub. habuisset. Cæterùm ante octo annos immaturã mortẽ obijt, maximo nostro dolore. Etenim nõ in clietis, sed in alumni atq; filij loco nos dilexit, ac de ornamẽtis nostris sedulò cogitabat. Sed unde deflexímus, reuertamur. Reuersi ad Boleslaũ legati, mãdata Cęsaris referũt. Mirari ille confidentiã Cęsaris, & iniquitatẽ cõditionũ, quasi uictor uictis leges imponeret, ac nõ dubia adhuc esset Martis alea. Itaq; quã non impetrabat pacem, ui & armis extorquere pergit, ac maiorib. q̃ prius dãnis & incõmodis hostẽ afficit, minus aptũ per se, abductis Boemorũ auxilijs, ad nostrorũ insultus diurnos atq; nocturnos reprimẽdos: nec ullam ei dat lignãdi, pabulãdi, cõmeatus petendi, atq; adeò è castris prodeundi facultatẽ. His malis fatigati Germani, maioraq; metuẽtes, aliò transferre bellũ statuũt, ut loci mutatione & aura meliore, & pabulatione commeatuq; laxiore uterent. Simul aũt elicere se nostros ad decernẽdũ de summa rei uniuersis copijs aliqua occasione posse sperabãt. Soluta igitur Glogouię obsidione, ad interiora Polonię & Vuratislauiã urbẽ instructa acie cõtendunt. Inuadit à tergo, carpitq; extremos hostiũ Boleslaus, turbat ordines, impedit iter: nec sustineri nostrorũ impetus à paucis poterat: uulnerabãtur hostes hastis cominus, eminus sagittis: cũ illi conuersis signis ad pliũ se expedirẽt, nostri diuersi refugiebãt, rursusq; ex interuallo iter ,psequentes adoriebant. Orabãt principẽ nostri pleni fiducię, tota ut acie cũ hoste dimicaret: satis sibi esse animorũ, satis uiriũ ad apertũ certamẽ: defungi se cupere semel totius belli labore: indignũ esse, uastari agros suos, expugnari arces & oppida, se intuẽtibus. Quietos esse iubet Boleslaus, & ad oĩa paratos: sibi curæ fore, qd facto opus sit. Cæsar magno cũ labore & cæde suorũ ægrè in cõspectũ Vuratislauiæ uenit. Est circũ Vuratislauiã latè patẽs planicies: Boleslao locus uisus est peropportunus ad dimicationẽ plij, & nostris ,ppter leue armaturã et pernicitatẽ equorũ, equituq; multitudinẽ, q̃ hostib. cõmodior. Itaq; paucis milites cohortatus, adesse tẽpus, qd dudũ flagitassent: meminissent pollicitationũ suarũ: cogitarent in eo pręlio imperiũ, salutẽ & libertatẽ patrię uerti: uiri, & maiorib. suis digni esse pergerẽt: uastatos agros, incẽsas uillas, capta oppida, in seruitutẽ redactos agricolas ulciscerẽtur: gloriam deniq; maiorũ suorũ, Imperatore orbis terrarũ deuicto, illustrarẽt. Deinde maiore, q̃ aliàs, ui hostes à tergo & ab laterib. lacessit. Cõuertunt illi acies more solito, nostros repulsuri. Nõ iam refugiebãt nostri: sed celeriter ad signa & ordines, ita ut iussi erant, cõcurrentes, ,pter opinionẽ hostiũ, pugnãdi copiã fecere. Prælium fermè exoriente sole initũ, durauit usq; ad meridiẽ. Et inclinabat qdẽ ad hostes uictoria: reprimebant nostri equites graui illorũ armatura, nec dẽsas peditũ phalanges perrumpere poterãt, sed quasi in murũ incurrebãt, maiore suo q̃ hostiũ detrimento: iamq; audacius illi uicissim signa inferebant, nutabãt Poloni: uerũm Boleslaus omnia solicitè prouidens, ubicũq; deteriori loco rẽ suorũ esse animaduertebat, accurrebat, & hortãdo, orando, subsidiarias cohortes submittẽdo, instaurabat pugnã. Ad extremum

Boleslai cohortatio.

Prælium Polonorum cũ Germanis.

extremū cohortes aliquot Silesiorū,facto cuneo ab aperto latere curriculo in hostiles acies inuehi iussit. Quod ubi factū est, celeriter inuadētibus nostris in auersos & inopinātes, perturbari cœpere hostiū ordines. Nostri alacriores, mutua significatiōe et clamore sese cohortati, instare utrinq₃ trepidātib. nec spaciū colligēdi sese dare. Acrius tamē adhuc à frōte nostrorū impetū sustinebāt hostes: sed ubi suos à tergo cedere nostris urgētib. respexere, in fugā sese oēs cōijciunt: in primisq₃ Cæsar ipse, nequicq₃ reuocare fugiētes conatus. Iamq₃ nō in ancipiti dimicatione, sed in cęde fugientiū & impedientiū sese nostri uersabant. Plurimi mortales interfecti sunt, pmulti uiui in potestatē uenere: atq₃ ij honestè & liberaliter iussu Boleslai habiti & asseruati sunt. Multi etiā ex nostris ceciderūt: lōgè plures (ut in nudis, aut certè leui armatura tectis euenire necesse erat) uulnerati sūt. Cāpus, ubi pugnatū erat, plenus cadauerū, acerbū & miserabile spectaculū exhibebat. Ac nostri quidē cōquisiti & sepulti sunt: Germani uerò insepulti, canib. et uolucrib. esca iacuere. Inde cū eò tāta uis canū cōuenisset, ut difficilē transitū pberet pau cis iter faciētibus, Caninus cāpus à Polonis atq₃ Germanis locus ille dictus est: & in hodiernū usq₃ diē utraq₃ lingua nomē hoc, is qui ibi est uicus, retinet. Abest aūt uno à Vuratislauia milliario. H. Mutius lōgè diuersum ab hoc exitū, diuersamq₃ itē causam huius belli memorię prodidit. sic em̄ is scribit: Post comitia illa Aquisgranen. sequenti anno iterū Frācofordię cōueniunt principes & Imperator, deliberātq₃ de bello suscipiēdo cōtra Polonos, q tributū Imperatori debitū dare recusabant: regēq₃ sibi elegerāt, ipsiq₃ coronā imposuerāt: qui tū Imperatoris erat summus cōtemptus. Quare cōscripto exercitu, in eos ꝓficiscit. Rex ante Imperatoris aduentū in castris est: pugnat aliqties multo utrorūq₃ sanguine: ad extremū uerò uicit Imperator, milite Germano fretus, & potētia sua. Polonis igitur in fidē receptis, tributoq₃ ueteri aucto propter belli expēsas, reuertit in patriā. Hactenus Mutius: neq₃ cū Gallo illius tēporis scriptore, neq₃ cū ratione temporū cōgruenter. Neq₃ em̄ tunc regē sibi crearūt Poloni: sed ante centū annos creatū, paulo ante illud tēpus habere desierūt. Sed nos cętera persequamur. Boleslaus tā insigni, tametsi nō incruēta, uictoria triumphans, cp hyems iam aderat, dimisit exercitū suū: auxiliares uerò Russos & Vngaros pro meritis remuneratus, in hyberna distribuit. Clarius uerò q̄ antehac, ea uictoria Boleslai & Polonorū nomen apud Germanos factū est. Itaq₃ cū Henricus Cæsar acceptā à Polonis apud Caninū campū cladem ulcisci insequenti æstate pararet, minus alacres militū animos ad eā expeditionē habuit: & res Italicæ pręterea eū ab illa cogitatione auertebāt. Verebatur autē, ne se in Italiam profecto, Poloni uicinā sibi Germaniā infestis armis inuaderēt. Ad hæc sciebat, multos nobiles & egregios tribunos militū, centuriones, turmarū & alarū pręfectos, quorū pclara opera in illa Italica expeditione uti posset, captiuos à Polonis detineri. Et pacē quidē cū Boleslao facere cupiebat: sed offerre eā ultrò, quam dudū à se petitam negarat, turpe sibi ducebat. Tandē cōmunes amicos subornauit, qui Boleslao persuaderet, ut ipse eā à Cæsare peteret: ac de uoluntate

Boleslai de Henrico Cæsare uictoria.

Henrici Cæsaris fuga.

Caninus campus.

te ipsius illi prolixè pollicerent. Vicit animū suū Boleslaus, ut ipse ad Cæsarē Babenbergam, quæ urbs est Franconiæ, splēdido apparatu & comitatu proficisceretur. Adueniēs comiter & honorificē acceptus est à Cæsare. Ibi multis inter se sermonib. habitis, & causis offensarū & inimicitiarū discussis atq₃ sublatis, pacē inter se fecerunt ęquis cōditionibus. Renouant uetera primi Boleslai cū Ottone tertio Imperatore fœdera, nouaq₃ affinitate sempiterna amicitia inter ipsos principes & posteros ipsorū sancitur & stabilitur. Nā Boleslaus Hērici sororē Adleidā uxorē duxit, & filio suo Vuladislao impuberi adhuc Cristinā eiusdem Cæsaris filiam paruulā despondit: captiuos oēs Cæsari liberaliter remisit, & ab eo uicissim oppida capta superiore bello recepit: peractisq₃ magna celebritate & summa omniū lætitia nuptijs, datis & acceptis ultrò citroq₃ magnis munerib. aucto nobilib. Germanis, nouas nuptas deducentibus, comitatu in Poloniā reuertit. Tametsi Radeuicus Phrysingēsis in eo libro, quē de rebus gestis Friderici Imperatoris scripsit, Gertrudim Leopoldi Marchionis Austriæ filiā, Hērici Cęsaris neptē, Vuladislao uxorē fuisse memorat. Post Germanicū bellū, qd dudū exposuimus, Boriuoius oblatā Suentopelci fratris interitu, & Ottonis atq₃ Vuladislai de Boemię principatu cōtētione, occasionē nō prætermittendā sibi esse ratus, quin principatū, unde à Suētopelco eiectus fuerat, repeteret, impetrat à Boleslao Polono auxilia: & confluentibus certatim ad eū procerib. & equitibus, paruo negocio Pragā & Vissegradum, caput Boemię, in suā redegit potestatē. Sed euocatus à Cęsare ad cognitionē ac disceptationē causæ pariter cū Vuladislao fratre, qui impar uiribus Cæsaris opē implorarat, in uincula cōiectus est: Vuladislaus uerò Boemorū princeps declaratus. Molestè aūt ferēs Boriuoij circumscriptionē Boleslaus Polonorū princeps, motusq₃ Sobeslai fratris eius, qui apud se adhuc exulabat, precibus, insequēti anno, cū Henricus Cæsar Romā ad suscipiendū diadema imperatoriū profectus esset, in Boemos duxit exercitū. Præmisis autē legatis, postulat à Vuladislao misionē Boriuoij, & ut se arbitro constitui de principatu inter fratres patiat. Recusat Vuladislaus, & ad arcendā uim Boleslai sese cōparat. Itaq₃ desperata pacificatione, noster Boemiæ orā eā q cis Albim est ferro & incēdijs uastauit: Boemūq₃ sua defendentē, cōmisso ad Cidlinā amnē prælio, profligatū, in fugā uertit: & mox cū magna prēda et spolijs hostiū, propter anni tēpus in Poloniā sese recepit. Ad octauū enim idus Octobris prēliū factū erat. Hagecus Polonos uictos, & prēda parta exutos, Sobeslaūq₃ humero sauciū Boemia raptim excessisse scribit. Sed neq₃ Vuladislaus secundis rebus suis tā facilè se ad reconciliandū sibi, reuocandūq₃ Sobeslaū fratrē adduci passus esset: neq₃ Boleslaus aduerso ꝑlio debilitatus, Prussos & Pomeranos mox bello persecutus esset. Excurrerāt ij prędabūdi in Massouiā, uastatisq₃ raptim agris & pagis permultis, celeriter se cū prēda domū recipiebāt. Prǽerat tunc Masouię Magnus comes, quē à Vuratislauiensi prēfectura amotum fuisse, superius in Vuladislao exposuimus. Is tumultuaria manu facta, reuertentes barbaros persecutus, & prima luce inopinantes, &

post

Boleslaus princeps ad Cæsarē profectus pacem petit.

Pax & affinitas inter Hēricum quintum Cæsarem, & Boleslaum Polonorum principem.

Boemicum bellum, & Boriuoij reductio.

Boriuoius à Cæsare captus.

IIII ann.

Boleslai expeditio in Boemiam.

Boleslai uictoria de Boemis.

Pomeranorum & Prussorum excursio in Masouiam.

Pomerani profligati à Magno comite.

poſt populationis laborē,largioresqꝫ ex prēda epulas altū dormiētes A
adortus, ad internecionē omnē illā hoſtilē manū deleuit, nullo de ſuis
deſiderato.Hoſtes aūt ſexcenti interfecti ſunt,capti mille ducēti. Cæte
ri qui in proximas ſyluas effugerāt,ſequētibus aliquot dieb. ab agreſti
bus excepti ac trucidati ſunt. Quin à mulieribus quoqꝫ duab.fraga le-
gētibus unus captus, & reuinctis poſt tergum manibus adductus eſſe
memorat̄.Atqꝫ hæc uictoria de barbaris,Simoni epiſcopo Plocēſi,pie
tate & ſanctimonia uitæ uenerādo ſeni refert̄ accepta, ꝙ is & animaue
rit noſtros in hoſtē,& pugnantib.ijs Dei opē implorare nō ceſſauerit:
Moyſen populi Dei ducē imitatus,cuius precibus & extēſione manuū
magis q̄ armis atqꝫ uirib.Amalechitas profligatos eſſe, ſacris Hebrꝑo
rū literis prodit̄ū eſt.Nō ſatis aūt pœnarū Pomeranos atqꝫ Pruſſos de
diſſe ratus Boleslaus,æſtate ſequēti expeditionē in Pomeraniā ſuis in-
dixit.Cōuenit exercitus ad Cruſuiciā:iamq́ꝫ moueri caſtra debebāt, ec
ce clara die,inſpectāte omni exercitu, apparuit in culmine baſilicę Cru
ſuiciēſis formoſus iuuenis,cādida ueſte refulgēs:cūctisq́ꝫ ſtupentib.de
ſilijt,& ante ſigna progreſſus eſt. Ibi uniuerſus exercitus lætus, eueſti-
giò motis caſtris,diuinitùs oblatū ducē ſequit̄, inſignē uictoriā ex ho-
ſte barbaro ſibi pollicēs. Vbi ad Naclū, Pomeranorū ſiue Caſſubiorū
tūc urbē facile principē,natura loci manuq́ꝫ munitā, uentū eſt,iuuenis
ille malū aureū,q̄d manu geſtabat, aduerſus oppidū proiecit, ſubitoq́ꝫ
diſparuit. Noſtri alacres partim ſcalis admotis muros ſcādere, partim
portas refringere ſumma ui cōtendunt: parūq́ꝫ abſuit, quin oppidū eo B
die caperet̄.Sed plenior & illuſtrior ipſis de perfido hoſte uictoria de-
bebat̄.Oppidani prima oppugnatione perculſi,quindecim dierū indu
cias à Boleslao impetrāt,ea lege,ut ni ſibi interea ſuccurſum eſſet,dede
rēt ſeſe:circū ſuos dimittūt, q̄ de periculo urbis certiores eos faciāt, &
auxiliū petāt.Iā ingētes Pomeranorū & Pruſſorū copię cōuenerāt, ac
de ratiōe belli gerēdi inter ſe cōſultabāt:fit fremitus totis caſtris ad pri
mū nunciū Naclenſiū.Deinde inito cōſilio,reſpondēt Naclenſib.in tē
pore ſe affuturos,opēq́ꝫ obſeſsis laturos.Quanqꝫ aūt quadraginta,uel
ut uult Dlugoſſus, quinquaginta milliū armatorū numerū excedebāt,
nō auſi tamē aperto Marte cū noſtris,q̄rū uirtutē ſæpe experti erāt,cō
gredi,ex inſidijs eos aggredi ſtatuūt. Amotisq́ꝫ equis, ne eorū hinnitu
proderent̄,& q̄ maiore fiducia,exęquato inter oēs periculo dimicarēt,
per ſyluas, q̄ à ſtatiuis eorū ad Naclum uſqꝫ pertinebāt, ſilenti agmine
iter faciūt,ut incautos & inopinātes noſtros opprimerēt.Nec ſanè in-
anis eorū conatus fuiſſet,ſi ſtatim ex itinere caſtra Polonorū adorti eſ-
ſent.Dies erat Laurētio martyri ſacra: noſtri nihil de hoſtib. ſuſpicati,
& ꝙ inducię cū oppidanis adhuc durabāt,inermes diuinę rei uacabāt.
& iā ſacris peractis diuerſi diſcedebāt,cū ſubitò cōſpicant̄ hoſtes,agmi
na è uicinis ſyluis explicātes.Cōclamat̄ ad arma:tumultu ac trepidatio
ne caſtra cōplentur.Perturbat oēs nō tā multitudo hoſtiū,q̄ ꝙ in pun
cto tēporis omnia prouidēda & faciēda erāt.Sed hoſtiū cunctatio no
ſtris colligendi ſeſe,arma capiendi,& ordines explicandi ſpaciū dedit.
Nā poſteaqꝫ illi cōſpectos ſe à noſtris animaduertere, de prima ſpe de-
iecti,

Simon epiſcopus Plocenſis pius.

In Pomeraniā expeditio Boleslai.

Naclum obſidetur.

Pomeranorū exercitus.

A iecti locū caſtris ceperūt, frontē & latera ſudib.præuſtis & haſtis trāſ-
uerſis in modū ſepis munierūt.Boleslaus metu hoſtium animaduerſo,
paucis pro tēpore milites cohortatus,in aciē educit. Loco ſe cōtinebāt
hoſtes:& difficilis atqꝫ periculoſa noſtris futura erat pugna,ꝙ & ſepes
quib.impeditus erat ad hoſtē aditus,cōuellendi,& foſſę trāſeundæ,&
dēſa illorū iacula ſagittæq́ꝫ declinandæ erāt.Animaduertit fortè Bole-
slaus nuda eſſe terga hoſtiū,nec impeditū ea parte acceſſū.Itaqꝫ Scarbi
miro magiſtro militię negociū dat,ut cū ipſe hoſtē à frōte adortus in ſe
cōuerterit,ille cū parte copiarū facto cirtuitu,à tergo in auerſos impe-
tū faciat.Quod ubi factū eſt,clamore cędeq́ꝫ à tergo orta,impellunt̄ ab
extremis primi.Sūma fit inter hoſtes trepidatio et cōfuſio.perculſis in
ſtat etiā à frōte Boleslaus, perrumpit impedimēta. Hoſtes utrinqꝫ cir-
cumuenti,& uallo illo ſuo ac ſepe impediti,fugā non explicabant.Itaqꝫ
in medio maxima ſtrage cōciſi ſunt, ita ut cęſorum numerus ad uiginti
ſeptē millia perueniſſe dicatur.lacubus etiā & paludibus multi hauſti-
eſſe memorātur:capti fuere bis mille.Cadauera comportata, & humo,
ne tetro odore aerem inficerēt, operta, tumulum inſtar collis effecere:
quem Dlugoſſus ad ſua tempora extitiſſe ſcribit, monimentū tantæ ui
ctoriæ. Naclenſes deſperatis rebus ſuis, deditionē fecere: eorūq́ꝫ factū
ſex alia oppida ſecuta ſunt.Quibus omnib. Boleslaus Suentopelcum,
unū de procerib.& cōſiliarijs ſuis prꝑfecit,de Gryphonū ſiue Gryphiū
familia:hominē non tā opibus aut nataliū ſplēdore, q̄ uirtute & ſciētia
B rei militaris clarū.Exarſit deinde rurſus Boemicū bellū,à Boleslao qui-
etis & ocij impatiēte conflatū.Cuius prꝑtextus fuit,Sobeslai exulis re-
ſtitutio. Reuocauerat quidē eū Vuladislaus frater poſt Polonicū bel-
lū,cuius dudū fecimus mentionē, & in gratiā cū eo redierat, Zatecen-
ſemq́ꝫ tractū ipſi attribuerat, Suatauæ matris precib. & lachrymis ui-
ctus:& uim Boleslai,cui Cęſare abſēte impar erat,metuēs. Verùm So-
beslaus aliquāto pòſt, cū nō ſatis placatū & beneuolū fratris aīm erga
ſe animaduerteret, & à Vaſcone primo & intimo cōſiliario incitari eū
in ſe, ſiue certo indicio, ſiue falſa æmulorum delatione (ut refertæ ſunt „
æmulationibus, ſuſpicionibus, obtrectationibus & calumnijs aulæ „
principū) didiciſſet, per inſidias eum interfecit: & fratrē ob id facinus
iratum fugiēs,in itinere ab Ekēbergo Cæſareo arcis Donini præfecto
dolo captus,in cuſtodia aſſeruatus eſt. Vnde,cū negligentius aſſerua-
retur, poſt unum mēſem elapſus,in Poloniā euaſit.Huius ergo rogatu
Boleslaus Polonorū princeps bellū in Boemos iterū ſuſcepit. Præmi-
ſit autē legatos ad Vuladislaum, poſtulās, ultrò ut cū Sobeslao fratre
in gratiā rediret, principatumq́ꝫ partiretur. Cui reſpōdit Vuladilaus,
Nō eiectū à ſe eſſe Sobeslaū,neqꝫ ulla iniuria affectū:ſed ipſum ingratū
& immemorē benignitatis ſuæ,fideliſsimū cōſiliariū ſuum indignè in-
terfeciſſe,& cōſciētia ſceleris profugiſſe.Exulare etiā apud ſe Sbigneū,
Boleslai fratrē:eum ſi Boleslaus in partē principatus à patre attributū
reſtituat, neqꝫ ſe recuſaturum de Sobeslao.Boleslaus cum nihil impe-
traſſet,Boemiam cum infeſto exercitu ingreditur, obuia quęqꝫ uaſtat,
Cloſcum

Pomeranorum caſtra expugnata.

Boleslai de Pomeranis & Pruſsis inſignis uictoria.

Captiuorum numerus.

Naclum per deditionem receptū à Polonis.

Boemicum bellum.

Sobeslaus captus et elapſus.

Donina arx.

Closcum oppidũ exurit, & in prędam dat militibus: nequicꝗ, ne id faceret, orante Sobeslao. Prodit obuiam cũ suis copijs Vuladislaus, sua defensurus.

Cibina fluuius.

Cibina amnis duos exercitus dirimebat, non tam altitudine aquarum, quàm quòd limosum solũ habet, uadatu difficilis. Dat optionem Boemo Polonus, ut uel ipse, permittente se, amnem traijciat, uel se transire patiatur. Neutrum Boemus accepit. Fortè nubila dies & procellæ tempestatesꝗ ualidæ prospectum ademerant: ibi Boleslaus paucis ad seruanda castra, & qui clamore atꝗ strepitu hostẽ à suspicione auerterent, relictis, reliquum exercitum secũdum amnem progressus aliquantum, silenti agmine traducit, haud ita longè ab eo loco ubi Cibina in Albim influit. Cursuꝗ ad hostilia castra contendens, uacua ea reperit.

Boemorum fuga.

Etenim Boemi, cum transmisisse amnem Polonos persensissent, raptim abierãt. Vastati deinde sunt à nostris ultra Cibinam agri. Deficiẽte porrò, quemadmodum scribit Dlugossus, commeatu, reduxit Boleslaus alio itinere exercitum, neꝗ tamen populationes intermisit. Vbi ad syluas, quæ Boemiam in modum coronæ ambiunt, peruentum est, nocte intempesta clamor ab uno temerè ortus, tumultu ac trepidatione, quasi adessent hostes, castra compleuit. Verùm is tumultus statim, procurrente in medium Boleslao, qui tunc fortè uigilans in papilione suo precationi uacabat, sedatus est. Postero die ab exploratoribus cognitum est, Boemos syluas insedisse. Itaꝗ re diuina facta, procuratoꝗ sacris Christi mysterijs exercitu à sacerdotibus, Boleslaus graui ac diserta oratione milites ad cauendas insidias, & ad refutandũ hostium impetum, si quem in se reuertentes, locorũ opportunitate, non uiribus freti facerent, animauit. Primam & extremam aciem, ac latera quoꝗ, robore militum communit: in medio captiuos, impedimenta, ac infirmos milites collocat.

Boemi repressi à Polonis.

Ita quadrato agmine progreditur. Et iam ferè ad exitum syluæ peruenerat, cũ subitò hostes dato signo è latebris prosiliunt, & ꝙ tumultuosissimè undiꝗ in Polonos inuadunt. Sustinent nostri impetum inuadentium, saluis & integris ordinibus. In primis Boleslaus dux hostem, qui fortè ante alios pugnam ciebat, manu sua peremit. Huic proximum Derslaus pocillator: horũ exemplo incensus ardor cæterorum militum, Boemorũ uim ea parte primùm repressit. Nec minore alacritate alijs quoꝗ locis nostri non iam sustinebant hostem, sed referre pedem cogebant: præsertim cum Boleslaum bene rem gerere intellexissent. Ibi signũ dat receptui suis Vuladislaus: aderat enim unà cũ Sbigneo. Nec nostri eos sese recipientes initiò persecuti sunt, ueriti ne in insidias pręcipitarentur. Vallis enim, densitate arborum obscura, & insidijs apta, in quam Boemi refugiebãt, suspicionẽ nostris faciebat, simulari fugam. Verùm ubi uerã illam esse fugam cognouere, fugientes aliquousꝗ persecuti, extremos tamen non paucos hostium partim ceperunt, partim trucidarunt: repetitaꝗ euestigio in Boemiam excursione, quemadmodum Dlugossus memorię prodidit, incolumes cum ingenti præda in Poloniam reuerterunt. Hagecus Closcum modò à Sobeslao incensum ac direptum hoc anno, qui fuit à Christo

1114 anni.

Christo nato 1114, memorat: nihil præterea. Quando autem, aut quo modo id in potestatem Boemorum uenerit, non reperio.

Germaniæ motus.

Magni per hæc tempora fuere motus in Italia & Germania, quibus distentus Cæsar, ad res Boemicas animum aduertere non potuit.

Paschalis pontifex cum Cardinalibus captus à Cæsare.

Etenim Romam is ueniens, Paschalem pontificem max. & aliquot purpuratos seu Cardinales, ut uocant, sacerdotes cepit, & abductos in custodia habuit: cũꝗ hoc modo diadema Imperatorium, & alia quædam à pontifice extorsisset, diris ab eo deuotus est postea: quæ res plerosꝗ omnes Germanorũ principes ab Henrico alienauit,

Saxones rebellant Henrico Cæsari.

ita ut intestino bello Germania Saxonibus authoribus exagitaretur, & sacra iuxtà ac prophana uexarentur. Ipse uerò Henricus pulso Paschali, alium Romanis inuitis dedit Pontificem: eoꝗ celeriter extincto, alium ei suffecit: cum Paschali mortuo Gelasius eius nominis secundus à purpuratorum sacerdotum collegio, ipso inconsulto successor electus esset.

Boem. & Polo. principũ conuentus.

Sequenti anno, cum parari rursus in se à Polonis expeditionem Vuladislaus Boemus accepisset, fractus animo, de pace legationem ad Boleslaum mittit, Sobeslao fratri partem principatus & obliuionem superiorum offensarum promittit. constitutoꝗ loco ac tempore, conueniunt principes apud Nyssam fluuium:

Pax inter Boemos principes.

ibi pax inter fratres, & Ottonem marchionem Morauiæ patruelem, quem Vuladislaus paulo antè è carcere dimiserat, authore Polono certis conditionibus atꝗ iureiurando utrinque dato, redintegrata est. Sobeslao Gradecẽsis tractus, cum quinꝗ castellis in Boemia: in Morauia uerò Olomucensis, cuius domini Vdelricus & Litoldus, Conradi filij, per illud ipsum tempus extincti, & continuatis funeribus elati erant, à Vuladislao fratre concessus: datisꝗ & acceptis ultrò citroꝗ muneribus, & conuentu soluto, principes diuersi discessere.

Prussicũ bellũ.

Nec tamen quieuit illo anno Boleslaus: uerùm hyberno tempore cum expeditis copijs Prussiam ingressus, uicos, pagos & oppida, longè lateꝗ extenta populatione, ferro & igni uastauit: & nusquam prodeunte ad dimicationem hoste, magnam prædam abegit: captiuos, quorum ingens erat numerus, ad colẽdos agros in Polonia per diuersa loca distribuit. extant'que etiamnum nonnulli pagi, qui ex eo tempore Prussorum nomen retinẽt.

Sbigneus fratris misericordiam implorat & impetrat.

Sbigneus reliqua spe, quam habebat in Boemorum & Pomeranorum armis, penitus abiecta, cum hos quidem debellatos à Boleslao accepisset, cum illis autem pacem factam esse sciret, Cæsaris uerò affinitate potentiorem etiam Boleslaum esse iudicaret, fratris clementiam & misericordiam supplici legatione rursus tentat. Agnoscit ac deprecatur culpã: fratris fidei atꝗ potestati totum sese permittit: orat ne inops egensꝗ in exilio uitam finire cogatur: ut paululũ quid sibi in patria præ manu detur, unde uitam sustentare possit. Quicquid id fuerit, eo se contentum: & fratri, quem ipsi Deus & uirtus ipsius dominum constituisset, obsequentem semper fore. Emollijt fregit'que hæc legatio Boleslai animum, pronum suapte natura ad misericordiam: reuocatur Sbigneus, nequicquam reclamantibus proceribus.

Sbignei fastus.

Veniens, nihil de fastu & uanitate sua remisit: sed quem legati supplicem ad pedes

fratris proſtraturum ſe eſſe polliciti fuerant, is cum tubis atque tympanis incedens, præferri ſibi ſtrictum gladium de more principum iuſsit. Diſsimulauit id quidem Boleslaus, & comem ſe fratri præbuit: ſed tamen cœpit mox animum eius ſubire facti pœnitentia, quòd inſanabile cernebat ingenium Sbignei. Alebant eum igniculum in pectore Boleslai conceptum proceres, qui Sbigneo infenſi erant, & multis uerbis atque ſuſpicionibus odium eius inflammabant. Nunquam eſſe quieturum illum, eoq; reditum impetraſſe, ut quem aperta ui fruſtra tentatis multis, tollere de medio nequiuiſſet, dolo circumueniret. Anteuerti oportere ſcelus eius, ſi ſibi liberisq; ſuis Boleslaus conſultum uellet. His dictis eò perpellunt principem mitiſsimum, ut de nece fratris quibuſdam mandaret. Faciunt illi iuſſa: iurgio de induſtria aggreſsi Sbigneū, fruſtra implorantem fratris opem, interfecerunt. Quidam non interfectum, ſed oculis orbatum eſſe, nec ita multo pòſt animi dolore uita eum deceſsiſſe memorant. Vehementer quidem Boleslaum admiſsi facinoris, contaminatæq; una illa labe exiſtimationis ſuæ pœnituit: multisq; poſtea lachrymis, eleemoſynis & laboribus peregrinationum ultrò ſuſceptarum id ſcelus eluit, quemadmodum inferius exponemus.

Sbignei cædes.

Scarbimirus palatinus Cracouienſis excæcatus, & magiſtratu motus propter arrogantiam.

Non multò autem interiecto tempore, poſt patratum in Sbigneum facinus illud, Scarbimirum quoque palatinum Cracouienſem cepit: in carcerem compegit, excæcauit: ſenatu mouit, & abdicare ſe utroq; magiſtratu coegit: propterea quòd is elatus rebus ſecundis, & bellis aliquot ſuo ductu proſperè geſtis, omnia ſibi arrogaret, ac de principis laude uirtuteq; detraheret: eum'que propinquorum, neceſſariorum, & beneficiariorum ſuorum multitudine, & gratia populari fretus, contemneret, conuicijs & maledictis inceſſeret, & iam in apertam rebellionem euaſurus eſſe uideretur. Erat autem uir magni ingenij, lingua manu'que promptus, & factioſus, Scarbimirus. Cuius autem gentis fuerit, non reperio. Atq; ex eo tempore deinceps caſtellano Cracouienſi, qui longè inferior fuerat, prior in ſenatu locus datus eſt. Hoc tempore Maurus epiſcopus Cracouienſis, patria Romanus, mortuus, Radoſſum Polonum ſucceſſorem accepit. Hoc etiam anno, qui fuit à Chriſto nato 1117, Boriuoius Boemus, Henrico imperatore ab Italica expeditione reuertente, è cuſtodia dimiſſus, Boleslai opera & arbitrio cum Vuladislao fratre in gratiam reductus eſt, partemq; principatus Boemici ab Albi fluuio ad meridiem uergentem, ut ſcribit Dlugoſſus, ſecundum Hagecum autem ſeptentrionalem, in ditionem accepit. Nec diu tamen firma fratrum gratia ſtetit, aſſentatoribus improbis, ut fit, alterum alteri ſuſpectum & inuiſum reddentibus. Itaq; non multo pòſt Boriuoius à Vuladislao ſibi metuens, ſolum uertit: & ad Polonos primùm, inde mox ad Vngaros ſe contulit, ibi'que diem uitæ clauſit extremum. Per hæc tempora memorat Bonfinius, Stephanum regem Vngarorum, qui aliquanto ante Colomanno patri mortuo ſucceſſerat, exercitum in Poloniam immiſiſſe, propterea quòd Poloni ipſi patri'que ipſius ſæpe iniurij fuiſſent, & latrocinijs atque incendijs fines Vngariæ uiolaſſent: eum'que exercitum longè lateq; graſſatum, cuncta ferro & igni uaſtaſſe, & abacta ingenti præda domum redijſſe. Cuius rei, præter Bonfinium, nemo facit mentionem. Cum Boemis quidem ac duce eorum Vuladislao Stephanum fortuito prælio commiſſum eſſe, quod idem Bonfinius ſubiungit, Hagecus quoque ac Dlugoſſus noſter prodidere: euentu tamen diuerſo.

Caſtellanus Cracouienſis Palatino prælatus.

Radoſſus epiſcopus Cracouienſis.

1117 ann.

Boriuoius Boemus exul reſtitutus, & rurſum profugus.

Vngarorū excurſio in Poloniam.

Sequenti anno Boleslaus pacatis domi rebus, ſtatuerat Pruſſos & Pomeranos, fractos iam atque debellatos magna ex parte, ad extremum perdomare. Verùm imbres anni illius perpetui, & ingens aquarum uis atque inundatio, quæ neque ſeri agros, neque meti paſſa eſt: neq; id in Polonia modò, ſed in uicinis quoque regionibus, quieſcere eum coegere. Præceſſerat autem eos imbres tale prodigium, quòd cœlum totas tres horas poſt occaſum ſolis ardere uiſum eſt. Per quod tēpus Martinus archiepiſcopus Gneſnenſis, uenerandus ſenex, mortuus, ſucceſſorem ſacri collegij ſuffragijs accepit, Iacobum Znenenſem municipem. Venit hoc anno in Poloniam Iaroslaus Vuladimirienſium dux, Sbislauæ reginæ frater: Volodimiri patrui, qui Kiouienſem principatum poſt mortem Stopolci fratris occuparat, inſidias fugiens. Acceptus à Boleslao comiter & humanè, quadriennio cum eo manſit, dum Pruſsico & Pomeranico bello Boleslaus defungitur: quod quidem ſequenti anno perſecutus eſt, ſedatis uentis atque tempeſtatibus, quæ poſt imbres ſuperioris anni coortę, uehementes ac diuturnæ fuere.

1118 ann.

Inundatio aquarū & tempeſtates.

Iacobus archiepiſcopus Gneſnenſis.

Iaroslaus Ruſſorum dux ad Polonos confugit cum uxore & liberis.

Pomeranicum bellum.

Extremam autem uaſtitatem timentes Pruſsi & Pomerani, iuuentutem omnem, opificumque & agreſtium multitudinem armarunt, & Boleslao cum exercitu aduenienti occurrerunt, ultimam prælij fortunam tentaturi, & uiam ipſi ad interiora ditionum ſuarum corporibus ſuis præcluſuri. Nec noſter cunctatus eſt, quin mox cum hoſte, quamuis numeroſiore, manus conſereret. Pugnatum à primis eſt marte dubio: ibi enim robur omne exercitus ſui hoſtes collocarant. Vbi cedere ij loco cœpere, immittit Boleslaus perculſis nouas aliquot cohortes, quæ mox totam aciem conuertêre. Primis enim partim cæſis, partim perturbatis, reliqua multitudo imbellis in fugam effuſa eſt. Parci iuſsit Boleslaus fugientibus, ne regio cultoribus prorſus uacua redderetur. Itaque multo plures capti, quàm cæſi: reliqui flore omni iuuētutis amiſſo, cum oppidis & munitionibus, & rebus ſuis omnibus Boleslao ſeſe dedidere. Reſtabat Suentopelcus Nacli præfectus, cuius mentionem ſuperius fecimus: qui dominandi cupiditate ductus, minus erat dicto audiens Boleslao, & cum Pomeranis hoſtibus Polonorum ſocietatem iniuerat. Hic perfidiæ ſuæ ſibi conſcius cum ueniam deſperaret, obſtinatius in rebellione permanebat: Naclum'que armis, propugnaculis, & commeatu bene munierat. Motis igitur caſtris Boleslaus Naclum obſidere cœpit, ad ſextum Idus Septembris. Tentabat principis animum Suentopelcus per internuncios: culpam deprecabatur: pecuniam & obſides pollicebatur. Sed ſurda hæc aure Boleslaus accipiebat, eo quòd peſsimi exempli facinus nolebat impunitum relinquere: & uulnere, ſa-

Boleslai uictoria.

Suentopelcus rebellis Boleslao.

gittę iactu, è mœnibus accepto iritatus erat. Sed cum paratiores quàm A
initiò crediderat, ad perferẽdam obsidionem hostes, oppugnationem
autem oppidi, eo præsertim anni tempore, perdifficilem esse animad-
uerteret, fremeret uerò exercitus, ne hyberno quidem tempore militię
uacationem sibi concedi, nec solum cum hostibus, uerùm etiam cum
frigore, procellis & niuibus se conflictari: tandem negatam diu ueni-
am dat Suentopelco & Naclensibus, pecuniam & obsides imperat, fu-
it'que inter obsides Suentopelci filius. His peractis, dimittit Bolesla-
us exercitum circa Calendas Ianuarij. Verùm æstate proxima, noua

Suentopelci deditio, & noua rebellio.

Suentopelci & Naclensium defectione permotus, non iam cum totis
Poloniæ uiribus, sed cum euocatis haud ita multis raptim in Pomera-
niam contendit. Iam enim domiti plerique omnes reliqui Pomerani e-
rant, neq; cum Suentopelco sentiebant. Aduemiens Vissegradum, ar-
cem & oppidum, quod à Suẽtopelci præsidio tenebatur, sextodecimo
die expugnat & capit: & octo dies ibi, ut ægrotos & saucios reficeret,
commoratus, ad Naclum duxit. in itinere quædã oppida primo impe-
tu cepit. Naclum post superioris anni obsidionem melius etiam muni-
tum, & commeatu refertum erat, & Suentopelci pręsentia & industria
magnum momentum oppidanis ad resistendum principi afferebat. I-
taque plus ibi negocij, quàm putarat, reperit Boleslaus, eo'que maiore
studio & conatu ad expugnationem eius cœpit intẽdere. Turres oppi-
di mœnibus altiores excitauit, expletisq; fossis ad oppidum admouit,
defensoresq; mœnium balistis & omni genere missilium è propugna- B
culis summouebat. Nec segnius oppidani uim nostrorum sustinebãt:
& uel de superioribus locis saxis, aqua & pice feruenti eos qui propius
successerant, propellebant: uel apertis portis in eos, operibus & mate-
riæ comportandæ intentos, erumpebant. Et quidem non sine magno
operæprecio. Obseruata enim nostrorum negligentia, & uenti oppor-
tunitate, coniectaq; magna ui sarmentorum, butyri, picis, laridi & olei,
ter turres nostrorum exusserunt: cum Boleslaus prioribus conflagra-
tis, maxima celeritate nouas subinde excitaret. Quartę tamen acerrimè
defensæ ab incendio, & maiore militum contentione promotæ, ne-
quicquam prohibentibus hostibus, mœnibus adhęsere. Inde nostri co-
minus hastis atque gladijs rem gerentes, oppidanos è propugnaculis
deiecere, & ipsi in oppidum transcendere cœpere. Obstinatè tamẽ ho-
stes ad eum locũ conglobati resistebant, neq; consistere nostros in mœ-
nibus patiebantur. Pacem deinde à Boleslao postulant, ut excedere ip-
sis oppido & facultates suas omnes efferre liceret. Vbi id negatum est,
inducias aliquot dierum petunt: cum ne eæ quidem concederẽtur, tan-
dem desperatis rebus, uitam modò pacti, oppidum & Suẽtopelcũ du-
cem dedunt: quẽ Boleslaus mox perpetuo carceri mancipauit. Naclo
recepto, cuncta Pomerania, ut uult Dlugossus, in potestatẽ Polonorũ
uenit: religionemq; Christianam bis antè susceptam, & bis rursus repu-
diatam, cum Varcislao duce, tunc demum authore Boleslao Polono-
rum principe, sicut ab Alberto Crantio memoriæ proditũ est, tertiùm
recepit,

Vissegradum captum.

Naclum oppugnatum & captum.

Machinæ incensæ à Naclensibus.

Suentopelcus in carcere perijt.

Pomerania citerior subacta à Polonis, & Christiana facta.

A recepit, & hucusque retinet. Boleslaus pacata omni Pomerania, dimis-
soq; exercitu reuersus in Poloniam, sequenti anno nuptias Vuladislao
filio, cum Cristina Henrici Imperatoris filia, qui tunc demum ambo
puberes facti erant, maximo apparatu fecit: quibus Stephanus rex Vn-
gariæ, Boleslai gener, cum magno procerum Vngarorum comitatu,
& Russorũ quidam duces interfuere. Interfuit & Boriuoius Boemus,
item'que Iaroslaus Vuladimiriensium dux, affinis Boleslai, uterq; fu-
ga salutem sibi quærens, quemadmodum paulo antè memorauimus.
Exacto autem post eas nuptias anno, Adleida Boleslai uxor, post de-
cem annorum sterilitatem, filium Cazimirum peperit. Eodem quoq;
anno Volodor Præmisliensium dux,, cum sæpe latrocinantium in mo
rem prædas è Polonia ageret, nec desisteret, admonitus à nostris apud
Vyssokie profligatus, captus, & ad Boleslaum adductus, uicies mille
pondo, siue marcis argenti sese redemit. Fuit etiam eodem anno ma-
gna caritas annonæ, arefactis segetibus perpetuo trium mensium uer
norum æstu & siccitate. Insequenti anno, Vuladislaus Boemorum &
Sobeslaus Morauorum duces, fratres germani, ad iurgia, testatas'que
rursus uenere inimicitias, cùm propter alias causas, tum propter Bori
uoiũ tertium fratrem exulem. Quinetiam coactis utrinq; copijs, præ-
lium inter se commisere. In quo uictus Sobeslaus ad Cæsarem, atque
inde, cum nihil æqui ibi impetraret, ad Boleslaum in Poloniam rursus
B confugit. Et comiter quidem eum tunc Boleslaus accepit, & consola-
tus est: sed auxilium tamen distulit, propter Russicam expeditionem,
quam Iaroslai affinis sui exulis causa suscipiebat. Quam cum proseque-
retur, coniunxit se cum eo apud Præmisliam Colomannus dux, Ste-
phani Vngarorum regis frater: qui & ipse cum non contemnendis co-
pijs, reducendi Iaroslai causa ueniebat: item'que Volodor & Basilius
Præmisliensium duces, & Volodimirus alterius cuiusdam Volodori
filius. Itaq; communibus armis & consilijs à Polonis, Vngaris & Rus-
sis illud bellum gerebatur. Breui'que Belsum, Ciruenum & Vuladimi-
ria arces, & quædam aliæ ignobiles munitiones uel expugnatę, uel de-
ditæ, in potestatem Iaroslai uenere. Inde ad Kiouiam Russorum me-
tropolim itum est. Præcedebat autem Iaroslaus exercitũ, cum septem
millibus equitum ab Vngaris & Polonis attributorum. Qui ubi Kio-
uiæ propinquauit, obuium habuit ex urbe hostilem exercitum pede-
strem, cum quo conserta pugna superior esse uidebatur, sed summisere
suis oppidani subsidium: itaq; instauratum est prælium. Iaroslaus dum
inter primos pugnam ciet, confosso ab hostibus equo, in terram excus-
sus est. Acre circa eum certamen fit: hinc Kiouiẽsibus opprimere, inde
Polonis & Vngaris eripere cum satagentibus. Cedunt tandem Russi,
& in urbem se recipiunt. Iaroslaus saucius relatus, paucis diebus mor
tuus est. Nihilo tamen minus Vngarus & Polonus Kiouiam obsidere
pergunt. Sed non multo pòst re infecta discessere, pace data Kiouiensi-
bus, orantibus Russis, qui in castris nostrorum militabant, & Andrea
præfecto arcis Kiouiensis. Nam princeps ipse Volodimirus iam inde
l 3 ab ini-

Vuladislai ducis Polon. cum Cristina Henrici Imperatoris filia nuptiæ.

1122 ann.

Cazimirus filius Boleslao natus.

Volodor Præmisliensiũ dux captus ac dimissus.

Annonæ caritas.

Sobeslai Boemi fuga in Poloniam.

Russicũ bellũ.

Belsum. Ciruenum. Vuladimiria dedita.

Iaroslaus Russus interfectus.

Russis pax data.

ab initio in ulteriorem Ruſsiam ſe receperat, neque mœnibus, neque fi A
dei Kiouienſium ſeſe credens. Aliquanto aliter hæc Vngarorum ha-
bent hiſtoriæ. Bezen eæ uocant principem, cui hæc opera à Stephano
rege, qui nullum fratrem habuerit, nauata ſit: nec ullam in ea noſtro-
rum expeditione mentionem faciunt. Suos, occiſo (quemadmodum
& nos expoſuimus) eo qui reducebatur, murmure ac tumultu contra
regem concitato, quòd magna ſtrage primo illo prælio fuſi eſſent, &
cum periculo expugnare metropolim Ruſſorum iuberentur, conuer-
ſis ſubitò ſignis, nec ulla re cum hoſte conſtituta, in Vngariam reuer-
tiſſe memorant. Poloniam quoque iterum ab eodem rege per legatos
uexatam, uaſtatam'que narrant. Quod nobis non admodum ſit ueri-
ſimile, propterea quòd neceſsitudo & affinitas Stephani cum Bole-
slao, nihil hoſtile de ipſis inter ipſos opinari ſinit. Et ut fuerit tam fe-
rus, & immemor non ſolum humanitatis, uerùm etiã neceſsitudinum
Stephanus, quàm fuiſſe fertur: Boleslaus quidem noſter tam ignauus
& patiens non fuit, ut impunè ſua uexari pateretur, præſertim cum a-
lijs bellis tunc non diſtineretur: ita ut ſequenti anno, qui fuit poſt Chri

1124 ann.

ſtum 1124, nouam in Danos expeditionem ſuſceperit. Eſt autem Da

Daniæ deſcriptio.

nia, ſiue Dacia (nam & ita appellatur) ea regio, quæ Cherſoneſum
Cimbricam, & adiacentes in ſinu Baltheo ſiue Venedico inſulas, ultra
mare etiam nonnullam non exiguam partem alterius Cherſoneſi maxi
mæ, & ueteribus Coſmographis ferè incognitæ, quæ ad Moſchiam
ſiue Moſchouiam anguſtis fauſtibus continenti iuncta eſt, complecti B
tur. Nam reliquum eiuſdem Cherſoneſi, Suetiam & Noruegiam, duo

Olaus & Ioannes Magni, fratres, archiepiſcopi Vpſalenſes.

ampla regna continet, illuſtrata nuper Olai Gothi archiepiſcopi V-
pſalenſis (quem nos Romæ nuper, cum legatione apud Paulum ter-
tium Pontificem maximum, Sigiſmundi ſenioris regis nomine fun-
geremur, cognouimus) deſcriptione: à quo etiam Gothicam hiſto-

Petrus Duninus.

riam fratris eius Ioannis, qui & ipſe Vpſalenſis archiepiſcopus, poſt
diuturnum exilium Romæ mortuus eſt, expectamus. Sed ad inſti-
tutum reuertamur. Cauſa uerò expeditionis Danicæ Boleslao fuit,
Petrus, clara & illuſtri apud Danos ortus familia: qui cum ſe iuue-
nis in aulam Boleslai, quæ tunc longè florebat apud exteros gloria
rei bellicæ, contuliſſet, magna ingenij dexteritate, induſtria, uirtute,
officio & ſuauitate morum, ad hæc commendatione regis Danorum,
citò ſe in gratiam & amicitiam Boleslai inſinuauit, ita ut poſtea mul-
tis magnis'que poſſeſsionibus, & in primis comitatu Scrinnenſi, & u-
xore illuſtri è genere ducum Ruſsiæ, quæ Sbislauam priorem Bole-
slai coniugem cognatione attingebat, ab eo cohoneſtaretur. Perdidice
rat autem linguam Polonicam, & ita ſe ad mores Polonorũ accommo
dabat, ut nemo tanta illa bona externo homini inuideret. Pater uerò e-
ius Guilelmus, cui Suẽtoslao nomẽ noſtri dedere, facilè princeps erat
procerũ Daniæ, & plurimũ ualebat gratia apud Henricũ regẽ Dano-
rum, præfectus ab eo maximis quibuſq; regni negocijs. Cum aũt regẽ
Abelus frater occidiſſet, regnum'q; inuaſiſſet, habebat in poteſtate ſua

A theſaurum regiũ ingẽtem pater Petri. Certiorem is filium facit rerum
Danicarum: admonet, ut cum aliquanto præſidio militum ueniens,
theſaurum illum auferat, potius quàm ut is ad manus crudeliſsimi par
ricidæ, & inuiſi omnibus ſuis tyranni perueniat. Refert ea de re ad Bo-
leslaum principem Petrus. Pollicetur is non grauatim opẽ ſuam, cùm
ut homini de ſe bene merẽti gratificaretur, tum quòd ea expeditione &
opes Poloniæ augere, & nominis ſui gloriam trans mare etiam, & ad
extremos Septentriones proferre & propagare cupiebat. Itaq; claſſe

In Daniam Boleslai expeditio, & ſucceſſus eius.

apud Gdanum Pomeraniæ maritimum oppidum, ad trãſportandum
exercitum inſtructa, diſtributo'q; in milites donatiuo, cũ primùm per
anni tempus rectè potuit, naues conſcendit: & commoda tempeſtate
uſus, improuiſus in primo litore Daniæ, ad quod claſsis appulerat, ne-
mine prohibente copias expoſuit: dimiſsis'q; circum proceres & nobi
liores Danos nuncijs, per familiares & miniſtros Petri ac patris eius,
omnium Danorum uoluntates facilè ſibi adiunxit: cum profiteretur ſe
ulciſcendi parricidæ tyranni, & uindicandæ libertatis Danorum cauſa
aduenisse. Tyrannus deſertus à ſuis, profugit. Boleslaus facilè potitus
omni Dania, munitiones Danis reddidit: regem eos, quẽ uellent, crea-
re ſibi iuſsit. Confectis & conſtitutis rebus omnibus, theſaurum & om
nem Petri cognationem ſecũ auexit: & ſecunda nauigatione uſus, pau-

Petri Dunini opera.

cis diebus in Poloniã reuerſus eſt. Fertur autem ſucceſſu temporis hic
Petrus 77 templa diuerſis in locis in Polonia de ſecto lapide extruxiſ-
B ſe ac dotaſſe, quorũ pleraq; adhuc extant: itẽ'q; duo monaſteria ijs qui
ſe Præmonſtratenſes uocãt, qui tunc primùm extiterũt: alterũ quidem

Præmonſtratẽſes monachi.

puellis in Vuladislauiẽſi diœceſi, in Chalino pago, quod poſtea Strel-
num tranſtulit: alterũ uerò uiris, in ſuburbanis Vuratislauienſibus, ti-
tulo ſancti Vincentij, quod Vuratislauiẽſes noſtra memoria prætextu

Vuratislauienſes monaſteriũ S. Vincentij demoliti.

metus Turcarũ demoliti ſunt. Florent adhuc in Polonia huius ipſius
Petri poſteri, cygno in rubro ſcuto inſigni utentes: inde'q; Labenciorũ

Labencia familia.

nomẽ habet ea familia. Interim dum Boleslaus Danicã expeditionem
obit, Volodor Præmislienſium dux, cum abeſſe eum cõperiſſet, imme
mor fœderũ & iuriſiurandi, quod Boleslao Kiouiæ dederat, miſſo Vo

Ruſsicũ bellũ.

lodimiro filio cũ exercitu, uicinã ſibi Poloniam præſidio uacuã, cædib.
& incendijs uaſtauit, uſq; ad Biecium oppidũ: ingentem'q; pecudũ, iu-

Biezz oppidũ

mentorũ & hominũ prædã abegit. Itaq; reuerſus à Danica expeditio-
ne Boleslaus, & hyeme illa quieti militũ data, inſequẽti æſtate bellũ Vo
lodoro fecit. Aduenięti occurrit impigrè Volodor, cũ non contemnẽ
dis ſuorũ copijs, & aliorũ Ruſſorum principũ auxilijs, uaſtationẽ ſua-
rum ditionũ prohibiturus. Cui fecit mox Boleslaus pugnandi copiã:

Ruſsi uicti à Polonis.

nec ille detrectauit. Cõferuntur manus: ſed uix primũ noſtrorũ impe-
tum Ruſsi ſuſtinuere: mox in fugam acti, nequicq; reuocante Volodo
ro, diuerſi dilapſi ſunt: caſtra fugientium à noſtris direpta. Cecidere de
Ruſsis in eo prælio & in fuga, multi fortes & inſignes uiri: inter quos
præſtabãt, Nauorotnicus & Sarithnicus. Dux Volodor Haliciã fugit,
ibi uires reparaturus. Poſt uictoriã Boleslaus liberius hoſtiles regiões

diuexauit ac depopulatus est,uicem'q; Rufsis cum fœnore reddidit:ci A
to'q; deduxit exercitum,nulla munitionum expugnatione tentata pro

Cracouia conflagrauit.

pter urgentem hyemẽ, quæ fæuifsima ac diuturna eo anno fuit. Cra-
couia urbs eo anno penitus conflagrauit: incertum fortuito'ne incen-
dio,an à Boemis clàm subornato, propter receptum Sobeslaum exu-
lem:cui Boemiam eodem anno repetẽti (propterea quòd Vuladislaũ
fratrem,rerum Boemicarum tunc potientem, periculosè ægrotare ac-
ceperat)Boleslaus pecuniã & milites liberaliter suppeditauit.Et redin
tegrata quidem pax est inter fratres,Suatana matre interueniente. Ve

Sobeslaus Boe. princeps.

rùm paucis illis diebus Vuladislaus extremum clausit diem: ei'q; So-
beslaus in principatu,procerum & populi fauore succefsit. Quod mo
lestè ferens Otto marchio Morauię,cum ipse Sobeslai uiribus impar-

Lotharius Cæsar.

esset,Lotharij Cæsaris, qui Henrico quinto paulo antè uita defuncto
successor designatus erat, opem implorauit. Ac dedit quidem Lotha-

1126 ann.

rius Saxonibus suis negocium insequenti anno,ut eum in Boemorum

Saxones profligati à Boemis.

principatum inducerent: uerùm is exercitus apud Chlumecium oppi
dum Boemiæ à Sobeslao profligatus est. Vbi Otto etiam cecidit. So-
beslaus uerò cum Cæsare,cui grauius tunc à Conrado Sueuorum du-
ce,Henrici defuncti sororis filio,& ipso ad imperium adspirante,bellũ
imminebat,in gratiam redijt, & impotẽtius dominari Boemis cœpit.

Sobeslai crudelitas.

Fratrum enim filios,& proceres nonnullos in carcerem coniecit. Hoc

Rußorum excursio in Poloniam.

ipso autem anno Volodor Russorum Præmisliensium dux, in medio
belli apparatu uita decefsit. Verùm filij eius Volodimirus & Rosci- B
slaus,exercitum à patre cogi cœptum,nihilo minus ad uastandos Po-

Visloca fl.

lonorum fines immiserunt.Sed is pauculis pagis ad Vislocam flumen
exustis,citò se domum recepit: non plus habens animorum, quàm sui
duces, qui ad eam expeditionem profecti non erant. Quieuit à bellis
eo anno & consequentibus aliquot Boleslaus princeps, cum pleræq;
omnes finitimæ gentes partim externis alijs,partim ciuilibus bellis di-

Vngari regis cum Imperatore Cõstant. bellum.

stinerentur.Etenim Stephanus Vngarorum rex cum Græcis & affine
suo Constantinopolitano Imperatore bellum gerebat. Apud Russos
Volodimirus & Roscislaus,Volodori ducis filij, belligerãtes inter se,

Russorum ducum intestinũ dißidium.

uires eius gentis distrahebant. Ne apud Boemos quidem quietæ res
erant, quemadmodum dudum memorauimus. In Germania uerò &

Conradi Sueui bellum contra Cæsarẽ Lotharium.

Italia Conradus Sueuus cum fratre Friderico contra Lotharium Cæsa
rem arma sumpserant, donec uicti ab eo, Bernardi Clareuallensis ab-
batis, doctrina,pietate & sanctimonia uitę clari,opera ipsi reconciliati

S.Bernardus.

sunt.Rogerius autem Normannus,Innocentio eius nominis secundo

Siciliæ utriusq; primus rex Rogerius.

pontifice maximo Roma pulso, utriusque Siciliæ regis titulum pri-
mus usurpauit. Quietem igitur nactus Boleslaus, ad religionem cul-

Cracouiẽsis basilica à Boleslao exornata.

tum'q; diuinum, animum adiecit.Nam basilicam Cracouiensem,humi
lem etiamtum & neglectam,in augustiorem formam redegit,excitatis
altius muris eius,ac duabus turribus ad latera adiunctis:supellectilem
quoq; eius ueste preciosa, auro'q; & argẽto facto maiorem in modum
auxit. Quin & collegium sacerdotum siue canonicorum eius basilicæ,
uiginti

Canonicatuũ uiginti Cracouiæ additi à Boleslao.

A uiginti ad ueterem numerum adiectis,amplificauit, eis'q; certos pagos
& possefsiones ipse, Radossus uerò episcopus decimas attribuit:per-
misit autem pius princeps episcopo ius omne cõferendi ea sacerdotia,

Boleslaus Crispus natus.

ipsius arbitratu. Auctus est deinde filio sui nominis Boleslaus:cui qui-
dem postea Crispo,à capillorum specie,cognomentũ fuit. Anno Chri-

1128 ann. Danorũ regis affinitas cum Boleslao.

sti 1128 memorat Dlugossus,Boleslaum filio suo filiam regis Daniæ cũ
ampla dote uxorem accepisse. Sed qui'nam is filius fuerit,ille nõ memi-
nit,nec nos conijcere possumus. Nã Vuladislaus quidẽ natu maximus
è Sbislaua susceptus,habebat Cristinam uxorem superstitem. Cazimi

Sax.li.13.Dan. Crant.lib.3.ca. 29.Vandal.

rus autem uix septimum tunc annum attigerat. Saxo quidem Danicæ
historiæ scriptor,quem sequitur Albertus Crantius, memoriæ prodi-
dit,Boleslaum Polonorum principem Magno Nicolai regis Danorũ
filio,filiam suam per internuncios desponsam, in matrimonium collo-
casse,eam'q; cum exercitu & classe instructa in Pomeraniam deduxisse:
eòdem Nicolaum regem & ipsum naualibus copijs instructum,occur

Iulinum Pomeraniæ expugnatum.

risse:coniunctis'q; copijs Iulinum urbem insignem & uetustam eos ex-
pugnasse, & Varcislao duci Pomeranorum communi hosti pacem pe
tenti dedisse: deinde Nicolaum sponsam filij secum deduxisse. In Da-

Boleslaus pœnas de seipse sumit interfecti fratris.

niam uerò expeditionis Boleslai neuter facit mentionem. Post hæc
Boleslaus,quamuis magnis in ornatum templorum, & in alimenta sa-
cerdotum atque egenorum impendijs atq; donationibus, iugi'q; pre-
catione & lachrymis, & aspero tenui'q; uictu & cultu corporis, cilicio
B pro ueste utens, & cinere sese aspergens, ægrotorum'q; mendicorum
pedes subinde manibus suis abluens, admissum in Sbigneum fratrem
facinus sedulò expiaret, cum alijs satisfaceret, tamen ipse sibi non satis
faciebat, nisi & laborem longæ molestæ'q; peregrinationis adijceret.
Itaq; solenne Christianis quadraginta dierum ieiunium, pane tantum
& aqua gustãdis, cilicium indutus, cum exegisset,paucis sacerdotibus

Peregrinatio Boleslai in Narbonensem prouinciam.

& alijs pijs hominib. comitatus, ad Ægidij tutelaris diui sui sepulchrũ,
peregrinationẽ priuati habitu suscepit: atq; id iter magna ex parte nu-
dis pedibus confecit,nullum templum, nullum monasterium, nullum
egentium domicilium,neminem deniq; sacerdotem aut mendicũ præ-
teriens,quin liberalitatis & munificentiæ quippiam in eum deprome-
ret. Quindecim dies apud diui sepulchrum ieiunijs & supplicationi-
bus uacans,commoratus,cum in Poloniam reuertisset, & reliquum il

In Vngariam.

lius anni tempus quieti dedisset, uere proximo in Vngariam ad diui
Stephani sepulchrum alteram peregrinationem instituit:eaq; religio-
se & pedestri item itinere obita, & quidem non sine molestia, propte-
rea quòd splendidè & honorificè contra animi sui sententiam à Stepha
no rege,genero suo, & à primoribus Vngaris acciperetur ac deduce-

Gnesnam. S.Adalberti reliquiæ è latebris erutæ.

retur,Gnesnam etiam adijt,ad diui Adalberti reliquias, paulo antè Ia-
cobi archiepiscopi opera in propatulũ prolatas è latebris, in quibus
diu,post captũ & uastatũ à Boemis exulãte Cazimiro rege id oppidũ,

Donarium Boleslai templo Gnesnen.

paucis conscijs delituerant: & octoginta pondo auri & multas gẽmas
in urnam diui contulit. His peractis, non ita multo pòst Cazimirum
filium

lium immatura morte defunctum amisit. Verùm eum mœrorem uiri,
mox uxor alio filio edito mitigauit, cui Miecislao nomen inditum: se-
nis'que cognomen postea puero, propter grauitatem morum & pruden
tiam, additum est. Alium item sequenti anno enixa est, qui aui materni
& auunculi Cæsarum nomine, Henricus appellatus est. Quo quidē an
no Boleslaus expeditionem in Vngariam fecit, ut nepotes suos, quēad
modum Dlugossus memorat, Stephani regis filios, exules cum matre
reduceret. Nam obierat Stephanus rex, anno superiori: & Vngari Be
lam cæcum, quem Colomannus rex patruus unà cū Almo patre excæ-
cauerat, regē sibi, præteritis Stephani liberis, creauerant. Ii ergo pater-
no regno frustrati, & uitæ præterea suæ à nouo rege, quamuis propin
quo, metuentes, in Poloniam ad Boleslaum auum cōfugerant. Motus
eorum precibus & calamitate Boleslaus, cum ualido exercitu, & euo-
catis ex fœdere Russorum auxilijs, in Vngariā cōtendit. Occurrit ei in
Scepusiēsi territorio cū magnis Vngarorū & Austriorū copijs Alber-
tus Marchio superioris Pānoniæ, siue Austriæ, cū quo soror Belæ regis
nupta erat. Cōmittitur durū prœliū. Tandē uirtute & cōstantia nostro
rū ac ducis solerti diligentia in fugā aguntur aduersarij: nec longius eos
fugiētes nostri persecuti sunt. ita enim à principe præceptū erat. Duxit
deinde ad Budā metropolim Boleslaus: sed in itinere certior fit, Sobe-
slaū Boemū in gratiam Vngarorū, excursionē in Poloniam fecisse, &
Vuratislauiensem tractum ferro & igni uastare. Aduocato castrensi
consilio, consulitur in medium, quid facto opus sit: uicit'que ea sententia,
quæ propria defendenda potius, quàm aliena uindicanda esse cense-
bat. Itaque intermisso in præsens Vngarico bello, Boleslaus magnis iti-
neribus aduersus Boemum sua inuadentem, rectà per Morauiam con
tendit. Verùm Boemus cognito Boleslai aduētu, domum se cum præ-
da raptim recepit: nec anni tempus spacium nostris dabat, ingratum
& perfidum hostem ulciscendi. Quocirca dimisit tunc exercitum Bo-
leslaus. Cæterùm æstate quæ consecuta est, parantem eum in Boemos
arma, magnis precibus expugnāt exules Vngari, qui ad Stephani libe
rorum partes multi indies perfugiebant, ut cœptam potius in Vnga-
riam expeditionem prosequeretur. Itaque Vuratislauiensi conuentu &
comitatu omni præsidio ad tutandos fines suos aduersus uim Boemo-
rum relicto, cum reliquis copijs & auxiliaribus Russis Vngariam in-
greditur, & nemine magnopere resistente, atque adeò compluribus Vn
garis cum eo se coniungentibus, ad Vissegradum, quò Bela se recepe-
rat, contēdit. Interim cognoscit, Boemos maiore ui Silesiam rursus, ce-
dentibus suis qui relicti erant in præsidio, nec sustinere uim hostiū ua
lentibus, crudeliter diuexare. Itaque omissis iterum Vngaris, transmis-
sis'que celeriter montibus atque syluis, qui Morauiam ab Vngaria dister-
minant, magnam Morauiæ partem, ut par pari referret, depopulatus
est: uastatis'que agris, & abacta ingenti præda, in Poloniam reuertit. nec
deinceps reductionē nepotum & Vngarorum exulum tentauit, ne ma
iorem quàm pro uiribus belli mollem in se attraheret: eo quòd accepisset,
Lotharium

Miecislaus filius Boleslao natus. — *1132 ann.* — *Henricus Boleslai filius.* — *In Vngariam expeditio Boleslai.* — *Bela cæcus rex Vngarorum.* — *Albertus Marchio Austriæ.* — *Silesiam depopulantur Boemi.* — *Boleslaus ex Vngaria in Silesiam cum exercitu contendit.* — *Boleslaus iterū in Vngariā ducit exercitum.* — *Silesia iterum uexata à Boemis.* — *Morauia uastatur à Polonis.*

Lotharium Imperatorem magnis precibus & muneribus à Bela rege
inuitatū, opem suam illi promisisse. Aliter hæc ab Vngaricarum rerū
scriptoribus narrantur. Negant illi Stephanum regem ullos liberos re
liquisse: nec Polonæ uxoris eius mentionem ullam faciunt: sed Borichū
è Russa Colomanni regis uxore natum, siue is uerè Colomanni filius
fuerit, siue ex adulterio susceptus, pro Colomanni filio sit habitus, eum
inquam, post Stephani mortem à Polonorum & Russorum principi-
bus adiutum, quasi hæreditarium regnum Vngarorum armis repeti-
uisse. Nec tamen Polonos atque Russos eo bello ad prælij dimicatio-
nem uenisse: sed amica Belæ regis legatione & postulatione motos,
deserto Boricho, uti notho, populariter domos reuertisse. Paucos uo-
luntarios, qui cum Boricho manserant, ab aduersarijs profligatos, &
in his fratrem comitis Cracouiensis (sic enim illi habent) captum esse.
Horum utrum uerius sit, legentium esto iudicium. Insequenti anno
Boleslaus iniurias Boemorum quàm cumulatissimè ultum ire cupiēs,
ualidis suorum & auxiliariorum Russorum copijs Boemiam longè la
tèque usque ad Albim flumen, ferro & incendijs omnia miscens, per-
agrauit. Nam Boemus, quamuis iustum & ipse haberet exercitum,
nusquam tamen cum nostris aperto marte congredi ausus est: uerùm
ex insidijs in pabulatores Polonos, & quicunque ab uniuerso exerci-
tu castris'que prædabundi excurrerant, impetum faciebat, interim oc-
casionem bene gerendæ rei captās. Itaque noster agris, uicis & oppidis
hostilibus fœdè uastatis, cum ad pugnam elicere hostem non posset,
ingenti præda onustum exercitū reduxit atque dimisit. Nec multo pòst
Boemus citato agmine eā Poloniæ siue Silesiæ oram, quæ ad Odram
est, aliquantisper depopulatus, raptim se inde domum recepit: ueritus,
ne Boleslaus reuocato, quem dimiserat, exercitu, reditum suum impe-
diret. Hoc tempore Russi cœpere nouas res moliri, eo quòd molestè
ferrent, assiduò sibi milites & auxilia imperari: & ea fortassis opinione
elati, quasi sine se Poloni gerere bella non possent. Author eius consilij
Iaropelcus Vulodimiri filius, Kiouiensium princeps erat, qui in con-
uentu cæterorum principum Russiæ, huiuscemodi orationem habuis-
se perhibetur. Quàm dura cōditione Polonorum principi seruiamus,
Principes, nō est necesse pluribus uerbis exponere. nam ut uos, qui ad
imperandum alijs, non ad parēdum nati estis, prætheream, multitudini
quidem certè nostrorum hominum, quæ seruituti assueta, sine alieno
dominatu rectè uitam degere nō potest, tamen quàm acerbus sit istius
seruitutis sensus, uidetis. Quis autem omnino tam patiens est, ut & gra
ue tributum pendere, & in alieno solo procul à patria, nullo suo com-
pendio, alieno iussu ductu'que perpetuò militare, & apertis periculis
obijci se, aliumque expertem periculi laborum & uulnerum suorum
præmia tollere, æquo animo ferat? Sed fuerit hoc maiorum nostro-
rum, qui perniciosa ambitione & intestinis dissidijs hoc malum sibi ac-
cersiuerunt, & florētissimum imperium fœda seruitute commutarūt:
nullum'ne nos quæremus eius mali exitum? Ego uerò honestè mori,
quàm

Vngarorum historia. — *1134 ann. Boemicum bellum.* — *Silesiam depopulantur Boemi.* — *Russorū à Polonis defectio.* — *Iaropelci oratio ad Russos suos.* — *Seruitutis incommoda.*

quàm turpiter seruire malim, principes: idemq́ de uobis iudico. Sub- A
Russi quomodo subacti à Polonis.
diderunt colla iugo maiores nostri, suis magis quàm Polonorum ar-
mis uicti, cum ciuili & parricidiali bello mutuò se afflixissent, & alij cō-
tra alios Polonorum opem suo iuxtà ac aduersariorum malo implo-
Russorum uires.
rassent: hostes experti, quos in auxilium aduocarant. Nos cōiuncti &
concordes id iugū non excutiemus? Quasi uerò non magis nos, quàm
Boemi & Vngari, atq; adeò ipsi impotētes domini nostri Poloni, mul
titudine & uiribus abundemus. Quòd si bene ij rem gerunt aduersus
Vngaros & Boemos, nostrum id est totum: nostris illi uiribus ualent,
non suis: nostra iuuentus primos & acerrimos hostium impetus susti-
Occasio recuperandæ libertatis.
net, illi sibi cauent post principia. Quod si ullum unquam fuit tempus,
quo asserere nos nullo negocio in libertatem possemus: nunc certè id
nobis fortuna, siue adeò Deus, qui sanctius & rectius à nobis quàm ab
illis colitur, obtulit, cum Poloni maximis duobus bellis Vngarico &
Boemico distinentur: quorū neutri sanè pares erunt, si nostra ipsis au-
xilia detrahamus. tantum abest, ut nostra præterea arma sustineant.
Ego uerò, principes, non tam ad certam libertatē, quàm ad uictoriam
& amplissimum imperium uos uoco, si uiri esse pergitis. Illi nobis ser-
uierint, nobisq́ militauerint, quæ nos dudum ipsis præstitimus, si uos
uolueritis. Et habemus sanè cùm ad omnia obsequētem, tum odio du-
ræ seruitutis & Polonici nominis inflammatam multitudinem. Vide-
te modò, ne studiū illi uestrum ductusq́ defuisse uideatur. Assensi sunt
omnes Iaropelco: obstringūt sese mutuo iureiurādo. Cōsultatur de ap- B
paratu, & de initio belli faciēdi. Placuit tandē, celari ac dissimulari id cō
silium ad tempus, dum quæ opportuna ac necessaria essent ad tantum
Russorum ingenium.
bellum comparantur. Permanauit fortè ea res, ut sunt Russorum fluxa
& infida ingenia, ad Boleslaum: cōturbabat eum illa alieno suo tempo
re constituta rebellio, quòd ad duo maxima bella tertium non minus,
nec scio an maius, ipsi accedebat. Cōuocat senatum: exponit de intem-
Petri Vulostouicij consiliū.
pestiua Russorum defectione: dicuntur sententiæ. Ibi inter alios pro-
ceres Petrus Vulostouicius, comes Xiansensis, uir magni ingenij & cō
silij, in eam sententiam uerba fecit, ut diceret, non maximo negocio na
scentem rebellionem opprimi posse, si caput eius rebellionis Iaropel-
cus amputetur. Id arte facilius esse factu, quàm apertis armis: nec dede-
cere, si dolo perfidia uindicetur. ad eamq́ rem operā suam pollicetur:
cæterà quietos esse iubet. Inde paucis fidis comitibus, neq; tamen con-
silij conscijs, assumptis, in Russiam ad Iaropelcum proficiscitur. Exiliū
& fugam simulat: Boleslai crudelitatem in se & graues iniurias incusat:
fugæ perfugium, tutumq́ latibulum à Iaropelco, de cuius humanitate
& uirtute multa audiuerit, petit: addit multa de impotentia & sæuitia
Boleslai in omne genus hominum, quibus rebus, suis exosus factus sit.
Pergratus fuit aduentus Petri Iaropelco, pergrata oratio. gaudebat di
uinitùs sibi oblatum consilij sui adstipulatorem & adiutorem: multa
de Boleslao & statu rerum Polonicarum quærit, nōnihil etiam de de-
fectione sua significat. Accommodabat Petrus respōsa sua ad illius uo-
luntatem,

A luntatem, approbabat consilium. Quibus rebus fidem sibi adstruxit
apud eum, & in intimam eius familiaritatem sese insinuauit. Itaq; Iaro-
pelcus communicato cum cęteris principibus consilio, maturare rebel
lionem statuit. Rus fortè secesserat cum paruo comitatu. secutus erat
Petri Vulostouicij audax facinus.
& Petrus: qui obseruata bene gerendæ rei occasione, Iaropelcum cum
paucis prandentem, signo dato comitibus suis, comprehendit: cōstrin
git: & equo impositum celeriter, dispositis prius per loca equis & naui
bus, auehit, & incolumis ad Boleslaum perduxit. Collaudauit fidem,
studium & operam Petri Boleslaus, & peramplis eum muneribus or-
Iaropelcus captus, ac dimissus.
nauit, Iaropelcum uerò custodiæ tradidit. Vnde intra uertentem an-
num, maximo auri & argēti pondere à Basilisco, siue Vasilco fratris sui
filio redemptus, ad principatum suum data Boleslao fide reuersus est;
in qua tamen fallenda, patrio indulsit ingenio. Nam cum aperta ui im-
parem se esse Boleslao cerneret, ad dolos animum conuertit, ut par pa-
Vngarus perfugam se simulat.
ri referret. Vngarum quempiam, hominem non ignobilem, cæterùm
uafrum atq; callidum, subornauit, qui pro perfuga ob defensas Stepha
ni liberorum partes ad Boleslaū delatus, captata occasione uel uitam
eius peteret, uel insigni aliqua clade Polonos afficeret. Qui quidem in-
dustria sua & eloquentia, & bene assimulatis ad tempus officijs, ita se
in amicitiam creduli principis breui tempore insinuauit, ut ad consilia
Vngarus præfectus Visliciensis.
quę habebātur de repub. adhiberetur, ac præfectura Visliciēsi donare
tur. Cum sedatos penitus Russicos motus Boleslaus existimaret, ma-
B iore apparatu ad Boemicum bellū sese accingebat. Hoc agentem, lega
Lotharij Cæsaris legatio ad Boleslaum.
ti Lotharij Cæsaris Rom. conueniunt: postulant, ut iudicio siue arbi-
trio Cæsaris potius quàm armis cum Boemo de iniurijs disceptet: il-
lum Cæsaris esse tributarium: à Cæsare ad æqua omnia coactum iri, si
legatos ad Cæsarem cum summa potestate Boleslaus mitteret: aut si ip
se eò proficisci dignaretur, quod quidem futurum esset Cæsari gratissi
mum. Hoc eò faciebat Lotharius, quòd in Italiam festinabat, nec uole
bat Boemum Polonico bello distineri, quo minus auxilia ex fœdere si
Boleslaus ad Lotharium Cæsarē profectus
bi mitteret. Proficiscitur Boleslaus ipse Bambergam ad Cæsarem per-
quàm splendido comitatu. Venerat eòdem & Boemus. Tentatur pax
inter dissidentes principes: quæ cum coire non posset, tamen ne magis
irritatis animis discederent, trium annorum inducias, instāte maximè &
Polonorū cum Boemis induciæ.
orante Cæsare, inter se pacíscuntur. Quæ priusquam finitæ sunt, pax
perpetua inter Polonos & Boemos, sed post Halicíensem demum cla
dem, de qua paulo inferius dicemus, interuenientibus utriusque gen-
Hagecus. H. Mutius.
tis proceribus, firmata est. Nugatur hic more suo Venceslaus Hage-
cus, dum hæc non multò aliter enarrat. Cæterùm H. Mutius magis o-
ciosum, quàm tunc fuit, fingit Lotharium. Non tam comiter enim, ne-
que per legatos eum egisse cum Polonis, sed bellum in eos comparasse:
idq; non ut Boemis commodaret, sed quòd rebellabant Poloni, tribu-
tumq́ Rom. Imperatori debitum à duodecim annis non pendebant.
Eos uerò bellum timentes, ducem suum cum magnis muneribus Impe
ratori obuiam misisse: atque eum in Saxonia occurrentem, ad Lotha-

m rium

rium admiſſum non eſſe, niſi prius tributa debita ſolueret, & iuſiuran-
dum daret, ſe Romano Imperatori deinceps dicto audientem fore. Id
utrunque cum ille feciſſet, magna'que inſuper dona dediſſet, pacem ei
datam eſſe. Huius autem narrationis penes authorem fides eſto. Mul
tum ſanè interfuit Lotharij, huiuſcemodi rumores tunc in uulgus ſpar
gi. Ac noſter quoque Dlugoſſus ſcribit, Lotharium à Boleslao tribu-
tum Pomeraniæ Rugiæ'que nomine, tanquam ad Romanum imperi-
um pertinentiũ, popoſciſſe: uerùm illũ negaſſe, quòd eas ſuas prouin-
cias eſſe affirmaret. Ita conſtitutis rebus cum Cæſare, ad Italicam expe
ditionem, pontificemq; reducendum, ac diadema Imperiale ab eo acci-
piendum ſpectante & feſtinãte, Boleslaus in Poloniam reuertit. Dum
autem is hac de cauſa abeſt à Polonia, Vngarus ille, cuius dudum men
tionem fecimus, commodam proditionis occaſionem nactus, celeri
nuncio Iaropelcum euocat: ad ſextum Idus Februarij, ad Vislicíam
Vislicia oppidum. adeſſe cum expeditis copijs iubet. Eſt autem Vislicia oppidum nono
à Cracouia milliario, in rupe, quam Nidæ amnis reſtagnatio inſulam
facit, ſitum: ad quod non niſi per aggerẽ, nec eum latiſsimum, & pontes
ſublicios aditus eſt. Erat'que tunc temporis frequens & populoſum id
oppidum, quanquam ne nunc quidem deſertum eſt. Eò igitur Vnga-
rus, de aduentu Ruſſorum certior factus, commigrare uiciniam om-
nem cum liberis, uxoribus & facultatibus ſuis iubet. Libenter facit iuſ
ſa plebs pariter & nobilitas, ut ſe ſuaq; loco munito ab hoſtium armis
Vislicia direpta à Rußis, et incenſa. defendat. Adſunt ad condictum tempus Ruſsi: intromittuntur ab
Vngaro clàm in oppidum intempeſta nocte: ingentem uulgi, nullo ne
que ſexus neque ætatis diſcrimine aut miſericordia, cædem edunt: op-
pidum ſuccendũt: nobiliores ac ditiores cum reliqua præda pecudum
Proditionis præmium. in modum curſim abigunt. Proditori Iaropelcus princeps præmij lo-
co linguam præcidit, oculos effodit, genitalia membra abſcidit. Sic ille
„ perfidus dignam ſceleris ſui mercedem tulit. Oderunt enim ferè prodi
„ torem principes atque reges, quamuis proditionem ament. Reuerſus
autem è Germania Boleslaus, cum de Vislicienſi excidio, & Iaropelci
Rußicũ bellũ perfidia didiciſſet, ingentes aduerſus Iaropelcum & Ruſſos iras conci
pit: cum'que primùm per anni tempus res geri potuere, non modò ex
nobilitate, uerùm etiam ex oppidanis & agreſtibus magnum compa-
rauit exercitum: & Ruſsiam fremens, perinde ac leænæ uel urſæ rapto
fœtu ſolent, ingreditur. Cum autem nemo ipſi prodiret obuiam (nam
Iaropelcus peccati ſimul & uiriũ ſuarũ ſibi conſcius, procul in paludes
Vuladimirienſis ora uaſtata. atq; ſyluas ſeſe abdiderat) Vuladimirienſi regione omni & proximis
quibuſq; crudeliſsimè uaſtatis, afflictis, & exuſtis, cum ingẽti prẹda re-
uertit in Poloniam. Iritatus magis quàm fractus ea clade & calamitate
Iaropelcus, & cæteri Ruſſorũ principes, de ratione belli cũ Polonis ge
rendi cõſultabant: & in eam ueniebant ſententiã, ut dolis aggrederẽtur
eos, quibus uirtute pares non eſſent. Fortè fortuna optatam eis occa-
Iaroslai Halicienſium ducis fuga ad Polonos. ſionem obtulit. Etenim cum cõperiſſent Iaroslaum Halicienſiũ ducem
cum Polonis ſentire, & ab eo cõſilia ſua prodi, principatu eum eiecere.
Itaq;

Itaq; in Poloniam is ad Boleslaum confugit. Nec ambigebant Ruſsi,
eum à Polonis reductum, & ſe ultum iri: anteuertendos & fallendos
Ruſſorũ fraus. ſibi eos eſſe iudicant, ut pacato agmine tanquam in tranquillis rebus
uenientes ex improuiſo opprimerent potius, quàm aperta ui non ſine
periculo graue bellum repellerent. Halicienſes ſubornant, ut ſimulato
principis ſui deſiderio, à Boleslao petant, ut eum primo quoque tem-
pore reducat: affirment, pœnitere Ruſſos, quòd eum eieciſſent, quip-
pe qui offenſum Boleslaum uehementer metuant: quieturos'que eos
eſſe, & culpam deprecaturos. Faciunt iuſſa Halicienſes: eadẽ penè con
firmant nobiles quidam Vngari, Haliciẽſibus finitimi, ab eiſdem prin-
cipibus ad aſtruendam & perficiendam inſtitutam fraudem conducti
& ſummiſsi. Habuit dictis fidem Boleslaus, ut erat natura credulus &
Boleslaus credulus. apertus. Itaq; iuſto quidem, ſed minori tamen, quàm pro belli magni-
tudine & clãdeſtino apparatu Ruſſorum, exercitu Iaroslaum reducit,
Haliciæ ſitus. nihil hoſtile ſuſpicatus. Appropinquanti Haliciæ, quod oppidum ad
radices Sarmaticorum montium, Vngariam à Ruſsia diuidentium, ſi-
tum, ſalinas habet, primæ Vngarorum turmæ inſtructæ gratulabun-
dæ occurrunt: & præteruectæ noſtros, extremum agmen claudunt:
ſubſecuti deinde Halicienſes, idem & ipſi faciunt. Suſpecta ea res eſſe
Boleslao cœpit. Accito'que Vuſeborio palatino Cracouienſi, & ma-
giſtro militiæ, ſuſpicionem ſuam cum eo communicat. Dum hæc illi
inter ſe conferunt, ac de euitando periculo & inſidijs conſultant, ecce
apparent procul à fronte inſtructæ Ruſſorum acies, quas Iaropelcus
citato curſu ducebat. Sublata erat omnis dubitatio. Prẹcipitatum ſe in
inſidias, & in medio hoſtium concluſum Boleslaus uidebat: & quan-
quam longè imparem ſe numero hoſtium animaduertebat, tamen qui
ſemper ſolitus eſſet uincere, ſatius eſſe ducebat, honeſtè occumbere,
Rußorum cum Polonis prælium. quàm fugiendo uictoriam ultrò hoſti concedere. Itaque inſtructis pro
tempore contra utrunque hoſtem aciebus, & paucis cohortatus mili-
tes, ſigno dato primus in imminentem à fronte hoſtem impetum facit.
Concurrunt infeſtæ acies: extollitur ad cœlos clamor uirorum, clan-
gor tubarum, & armorum ſtrepitus. Contendunt noſtri de ſalute, Ruſ
Boleslai uirtus. ſi de uictoria. Iam'que noſtrorum res, ueterani exercitus uirtute & pe
ritia, meliori loco eſſe incipiebat, ea maximè parte, qua Boleslaus mili-
tis pariter & imperatoris officio fungebatur, magnam'que in hoſtibus
ſtragem edebat: cum ſubitò perturbatis ordinibus, & fugæ initiò à pa
Palatini fuga. latino quodam, cuius nomen non memoratur, orto, ſequentibus eum
qui proximi ſteterant, magna pars exercitus Polonici in fugam conie-
cta eſt. Pugnabat nihilominus cum paucis, & ijs quidem partim ſau-
cijs, partim laſsis, Boleslaus: & cum fugere ſibi turpe duceret, nolebat
tamen inultus mortem oppetere. Fortè equus cui inſidebat, multis uul
Gregarij militis præclarum facinus. neribus confectus atque debilitatus concidit. Ibi miles quidam grega
rius, obſcurus & originarius, ut ait Vincẽtius, ſubleuatum eum equo
ſuo impoſuit: & ut patriæ magis quàm gloriæ ſuæ rationem duceret,
fuga'que melioribus ſe rebus ſeruaret, orauit. Sic ille tunc quadragies
m 2 ſepties

septies uictor princeps (tot enim secundis prælijs dimicasse memoratur) nobilissimi uiri fuga proditus, gregarij militis opera præsenti se morti eripuit. Reuersus in Poloniam, palatino quidem illi fugæ principi leporis pellem, colum, & fusum dono misit, meticulositatem eius & muliebrem animum notans: qua ignominia ille ad uolūtarium suspendium adactus est. Militem uerò salutis suæ authorem (nam & is fortè saluus è prælio euaserat) insignibus nobilitatis, luculenta pecunia & possessionibus remuneratus, etiam ad honores amplos & magistratus euexit, posteritatemq; eius omnem nobilitauit. Deinde fiscum suum in redemptionem captiuorū, qui permulti erant, effudit. nec tamen omnes redimi potuere: multi uenditi, in fœda seruitute consenuerunt. Et
" uehementer quidem angebatur animo Boleslaus, ut solent ij qui perpe-
" tuò secundis rebus usi, aduerso aliquo casu affliguntur. pudebat & pigebat eum sui ipsius, quòd tantæ illius cladis culpam in se agnoscebat: quippe qui credulus nimium & incircumspectus fuisset. Sed tamen de labe illa delenda, & ulciscendis perfidis Rusis atque Vngaris, sedulò etiam atque etiam cogitabat. Et quo liberius id faceret, cum Sobeslao Boemorum principe Closci conuentum egit, pacemq́; fecit, arbitris utriusq; populi proceribus. Pudore autem ac dolore stimulātibus, conspectum hominum & colloquia uitabat. Quæ res ei maturauit mortem. Nam ex mœrore illo & anxietate animi in languorem corporis & morbum incidit: qui sensim ingrauescens, omnem medicinam renuentem, toto anno lecto affixum, magnopere debilitauit. Nec angorem ac morbum eius natus filius Cazimirus leuauit. Vbi mortem appropinquare sibi sensit, conuocatis proceribus, qui officij causa undique conuenerant, & quatuor filijs adstantibus, de cōcordia apud eos uerba fecit: partitusq; omnia quæ tunc erant Polonicæ ditionis, inter quatuor filios, principatum & summam rerum penes Vladislaum natu maximum constituit, cæteros eius authoritatem sequi iussit. In partitione quintum filium, qui superiori anno natus erat, prẹterierat. Id eum proceres obliuione fecisse existimabant. Itaq; admonent, ut ne illum exortem patrimonij relinquat. Respondit princeps: Iam illi quoq; portionem suam esse designatam. Admirantibus cunctis: Non aduertitis, inquit, in curru inter quatuor rotas quintam esse eam partem currus cui homines insident, & onera imponunt, quæ quidem à rotis sustentatur atq; portatur: Eum igitur locum inter quatuor fratres quintus obtinebit, illisq́; suo tempore succedet. Diuinitùs ne id quod futurū erat, prẹsciuerit, an ut solent homines ferè instante morte alienati mēte diuinare, an uerò discerpere in plures partes principatū noluerit, dicere nō habemus. Nec ita multò pòst sacris Christianorū mysterijs ritè procuratus, uita excessit, maximo totius Poloniẹ desiderio: cum regnasset post patrē annos trigintasex, uixisset quinquagintatres. Funus Ploscum solenni pompa elatū, & iuxta patrē conditum est. Fuit aūt Boleslaus hic, habitudine corporis satis firma, uegeta, & laborū patiēte, colore fusco, statura mediocri: os ei carbūculus morbus ab ineunte adolescentia distorserat,

Boleslai uictoriæ. *Fugæ merces.* *Virtutis præmium.* *Boleslai excelsus animus.* *Polonorum fœdus cum Boemis.* *Cazimirus filius Boleslao natus.* *Polonia diuisa inter Boleslai filios.* *Vaticinium Boleslai.* *Boleslai mors.* *Anni uitæ & regni Boleslai.* *Boleslai figura, ingenium, & studia.*

storserat, atq; inde Criuousti cognomentum habuit. Animo uerò excelso fuit, & periculorum contemptore: iusti & æqui obseruātissimus: ad iram, gratiam, misericordiam ex æquo pronus: ad credendum perfacilis, quẹ res ei multarum aduersitatum, & ad extremū exitij causa fuit. Ad beneficentiam & liberalitatem cùm in omnes, tum præsertim in eos qui in re militari prẹstabant, promptus: modestia & clemētia singulari: laudis & gloriæ cupidus: pacis artium non penitus expers, uerùm belli studijs longè præstantior: ad quæ à teneris, quod aiunt, unguiculis toto animo ferebatur. Hinc omnē ferè principatum suū bella gerendo exegit: miles strenuus & audax: dux prouidus, solers, animosus et felix, excepto ultimo illo Halicensi prælio. Obijt autē anno Christi nati 1139, cum eū Lotharius Imperator uno anno anteuertisset: cui Germanorum principes Conradum ducē Sueuorum, cuius mentionem superius fecimus, suffecere. Sed nos exitu Boleslai Criuousti claudamus hunc librum: sequentes quinq;, secto ac discerpto monstrosè in plures principatus imperio, bellis'que ciuilibus dicaturi. Ex his autem proximus, Boleslai filiorum res gestas complectetur.

1139 ann. Lotharij Imp. mors. Conradus Cæsar.

MARTINI CROMERI, DE ORIGINE ET REBVS GESTIS POLONORVM, LIBER SEXTVS.

VVLADISLAVS SECVNDVS, PRINCEPS.

MORTVO Boleslao, torpor quidam animos hominum occupauit, futurorum malorum omine, propter sectionem regni, quam testamento Boleslai nuncupatā, filij eius flagitabant. Videbant enim omnes, se, qui dudū sub unius imperio florentes & formidabiles cūctis in circuitu uicinis populis fuissent, deinceps discerptis uiribus atq; studijs, quorumuis iniuriẹ fore obnoxios. Neq; enim diu concordiam inter fratres, constitutionemq́; paternam ualere
" posse, cum infida ferè sit omnis regni societas: neq; contentos illos fore
" suis sortibus, degustata semel regnādi dulcedine: sed iniustè aliena inuadentes, & uim atq; iniuriam uicissim propulsantes, ciuilibus & parricidialibus armis inter se cōcursuros esse: quibus necesse esset tam amplam ac florentem dudū rempub. euerti. Itaq; aliquandiu triste silentiū omnes tenuere, promiscuéq; à fratribus imperabatur, donec ij diuersa iubendo perturbare omnia cœpere. Tum demum cōuentu apud Crachouiam instituto, cum flagitatio fratrū, studiáq; & factiones cōparatẹ, ad unum deferri uniuersam rerum summā non paterentur, nec rectius quicquā in mentem cuiquam ueniret, necessariò Boleslai cōstitutio approbatur, ut iuuenes certis ac definitis à patre finibus dominarentur: principatus uerò & summa belli, pacisq; authoritas penes natu maximum esset. Partitione regni secundum descriptionem patris facta, Vuladislao

Principatus multorū perniciosus reip. *Comitia Cracouiæ.* *Diuisio regni Polonici.*

ladiſlao quidem natu maximo Cracouienſis, Siradienſis & Lencicienſis tractus, item'que Sileſia obtigêre: Boleslao, qui Criſpus appellatus eſt, Maſouia & Cuiauia, Culmenſis'que ac Dobrinenſis tractus: Miecislao Gneſnenſis, Poſnanienſis, Caliſsienſis & Pomerania: Henrico Sendomirienſis. Cazimirus uerò infans exors, quemadmodum pater uoluerat, à Vuladislao curandus atq; educandus ſuſceptus eſt. Ita ad ſuas quiſque ditiones & quaſi ſatrapias diſceſſere, ut Vuladislaum tamen principem agnoſcerent, eius'que maieſtatem comiter conſeruarent: qui iam ſextum ac triceſimum agebat annum. Nam hæc anno Chriſti 1140 acta ſunt. Extincto uictore ac terrore gentium Boleslao Criuouſto, mutata'que, uti diximus, forma reipub. non diu uicinorum arma quieuere. Primus omnium Sobeslaus Boemorum dux immemor fœderum, quæ cum eo principe & uniuerſa Polonia iuriſiurandi religione interpoſita dudum icerat, nondum exacto à morte Boleslai anno, Sileſiam infeſto exercitu longè late'que populatus eſt: nec ea præda, quamuis magna, contentus, ad ſubigendam omnem eam oram animum adiecit: & quo facilius id faciat, locum opportunum apud uicum Coſcenum inter lacus & paludes munitione & præſidio firmare adoritur. Sed hoc molientem uindicta diuina, iuſta uiolati fœderis & iuriſiurandi ultione perculit. Nam ualida febre correptus, incœpto deſiſtere coactus eſt: relatus'que Pragam, non multo pôſt inualeſcente morbo, extinctus eſt. Ita bellum exoriens repentè inter initia unius morte ſedatum eſt. Neque enim Vuladislaus, Vuladislai regis filius, qui Sobeslao patruo, filijs eius præteritis, apud Boemos in principatu ſucceſsit, ei bello uacare potuit, domeſticis motibus prohibitus, nec noſter acceptas iniurias, uaſtationem'q; ditionis ſuæ ulciſci perrexit, ad inferendam, quàm ad propulſandam iniuriã magis ſpectans, & inuadendis alienis potius, quàm ſuis defendendis inhiãs: propterea quòd moleſtè ferret acciſum & mutilatum principatum, ſibiq; erepta eſſe duceret ea, quæ fratribus patris uoluntate cunctæ'q; Poloniæ conſenſu ceſſerant. Ægrum ſua ſponte eius animum uxor Criſtina ſuperba, auara & ambitioſa mulier, & quę Polonos omnes in porcorũ loco habebat, nec eos ad miniſterium, ac uix ad conſpectum ſuum admittebat, Germanis ſuis impẽdio delectata, magis etiam inflãmauit, ꝙ eum pręter mores iura'q; gentium ad quartam modò partem principatus detruſum eſſe dictitaret, qui in uniuerſum principatum patri, ut pote natu maximus, ſuccedere debuiſſet: ſe Cæſaris filiã, Cæſaris neptem, ex inclyta familia cum ampliſsima dote in ſpem uniuerſi principatus ipſi nupſiſſe: nunc uerò ad exiguam ſortem cum liberis cõmunibus redigi, qui quidem poſt patris mortem ad egeſtatem, indignam ſuo genere & ipſorum ordine, redituri eſſent. Quòd ſi ille uir eſſe pergeret, nec à moribus & uirtute paterna degeneraret, breui ſe uiſuram eſſe domi totum regnũ. Patrem eius non tuliſſe unũ fratrem participẽ imperij: ipſum tres ferre? Quartũ quoq;, ubi adoleuerit, ſi ſapiat, portionẽ ſuã repetiturũ eſſe. Summũ illud ius & authoritatẽ monarchiæ umbratilem eſſe: neminẽ ipſi obſecũdaturum. Quid ſi quis reliquorum fratrum ad ſummum illum principatum adſpiret? Quid ſi omnes inter ſe contra unum cõſpirent? Tunc uerò nullam ipſi fore ſpem ſalutis, niſi in fuga & exilio. Præſtare ergo anteuertere, q̃ anteuerti. Hæc eadem identidẽ iterando, querendo, lachrymando, fremendo & obiurgando, tandem ad maturandum impium facinus uirum impulit. Sed ut ſub honeſto prætextu latêret ſcelus, & quo facilius uel adiuuante, uel certè non aduerſante multitudine ſuorũ, cogitata perficeret, ſenatũ conuocat: queritur, Pernicioſam & exitialem eſſe reip. partitionẽ principatus à patre ſuo inſtitutam, propterea ꝙ multitudo principum cùm hoſtes ad inuadendum audaciores, tum ciues ad reſiſtendum infirmiores, redderet. cuius rei aliquem iam guſtum paruo temporis ſpacio ipſi feciſſent, uexati impunè à Boemis: qui non modò cõmouere ſe, dum penes unum patrem ſuum fuit imperium, auſi nõ eſſent, uerùm etiam pacis cõditiones ab eo accepiſſent. Neq; uerò diu quietam eſſe poſſe ab inteſtinis diſcordijs atq; ciuilibus bellis eam rempub. quæ à pluribus exęquato dominatu, nõ certis legibus, ſed arbitrio cuiuſq; gubernetur. Nec diu maieſtatem unius cuiuſpiam ab ijs conſeruari ſolere, qui non modò genere, ſed uiribus etiam & potentia uni illi pares ſe eſſe ſentirẽt. Exemplo eſſe recẽti penè hominum memoria Sbigneum, qui licet genere impar, tamen ꝙ pater eum fratri ex iuſta uxorę ſuſcepto exęquaſſet, tantis malis, cladibus'q; rempub. inuoluerit, ut eam euerſurus omnino fuerit, niſi iuſta fratris indignatio aliquando tamen eum de medio ſuſtuliſſet. Boemos quoque & Ruſſos uicinos ſuos nullam aliam ob cauſam ciuilibus bellis inter ſe ad excidium penè collidi, quàm quòd in multos partita ſint eorum imperia. Quocirca uellent, iuberent, ut penęs unum ſe, quem primogeniti pręrogatiua cæteris fratribus prætuliſſet, uerè eſſet regnum. Attributurum ſe eſſe fratribus aut definitos è fiſco ſuo reditus, aut uerò agros nõnullos & territoria, in quibus illi uitam honeſtè ſuſtentare queant, nec tamen calcitrandi materiam aut occaſionem habeant. Multo eſſe præſtabilius, paucos quoſdam incommodo ac detrimento affici, quàm uniuerſos perire. His addit Criſtina (aderat enim in ſenatu, quo minus liberè eius intuitu ſententiæ dicerentur) cùm alia quæ uidebãtur, tum, ſic in ſua Germania, ſic apud alias gentes, quæ cultu uitæ, ingenijs, & ſapientia præcellerent, moribus atque legibus receptum eſſe, ut maximus natu in bona paterna ſuccedat, cęteris fratribus paululũ aliquid præ manibus det, unde uiuant: hac ſpe ſe Vuladislao nuptui datam eſſe. Deinde ſententias rogati ſenatores, cum ſtupefacti rei nouitate aliquandiu ſilentium tenuiſſent, tandem omnes, paucis à Criſtina ſubornatis exceptis, impium & crudele principis conſilium deteſtari: orare: monere: ne patris ultimam uoluntatem irritam faciat, ne uniuerſæ Poloniæ conſenſum aſpernetur, ne leges naturæ labefaciat. Valde eſſe diſsimile, quod de Sbigneo commemoratum ſit: illum nothum fuiſſe, nec ullo more aut iure in partẽ principatus admitti debuiſſe: hos legitima uxore, & quidem Cæſaris filia ortos, exortes paterni dominatus fieri rectè non poſſe. Illum improbum, impudentem,

Vuladislao ſumma rerum permiſſa.

1140 ann.

Sileſia uexata à Boemis.

Sobeslaus Boemus extinctus.

Vuladislaus Boemorũ princeps.

Vuladislai Polonorum principis ambitio.

Criſtinæ ingenium et mores.

Criſtina maritum in fratres incitat.

Vuladislai principis oratio in ſenatu.

Criſtina in ſenatu.

Primogenitorum ius apud multas gentes.

Libertas ſenatus Polonici.

tem,& iam inde ab initio in patrem impiũ extitiſſe:hos liberalibus in- A
genijs,honeſtiſsimè educatos,ſummo eſſe pudore & modeſtia,æquiſ-
ſimiſq; animis ferre,& laturos porrò eſſe maximi natu fratris principa
» tum.Magis autem conſultum eſſe reip. ſi plurium ea conſilijs & armis
» coniunctis defendatur, q̃ ſi ex unius iudicio & propugnatione depen
» deat. Non poſſe commodè unum omnia proſpicere, nec ad omnes re-
» gni partes ſuis opem ferentem pariter accurrere,nec omnia per ſe mu-
» nia principatus obire. Quòd ſi uicaria cuiuſquam opera utendum ſit,
» magis fidum,magiſq; beneuolentem eſſe fratri fratrem, q̃ extraneum.

Vxorũ ſuaſiones efficaces.

His & alijs dictis propemodum ad ſanitatem reuocata erat mens prin
cipis,niſi uiolẽtior uxoris amor, nocturnæq; eius perſuaſiones & blan
» ditiæ,quæ plurimum apud uxorios uiros ualent, tantòq; peſtilẽtiores
» ſunt,quanto plus poteſt is quem ſuperant,præcipitem eũ egiſſent. De
liberato ſcelere,tributum ſiue ſubſidium pecuniarium fratribus & fra-

Vuladiſlaus princeps pecuniam fratribus imperat.

ternis ditionibus primùm imperat,ut eorum tentaret patientiã:& ſi re-
nuerent,iuſtum haberet belli ipſis inferendi prætextum. Vbi paritum
eſt,deinceps ad intercipienda quę eorum ditionis erant animũ conuer

Vuladiſlaus fratrum poſſeſsiones inuadit.

tit, nec tamen Polonorum, quibus iam ſuſpectus & exoſus eſſe cœpe-
rat,quoſq; alienos à cupiditate ſua eſſe nouerat,miniſterio & militia u-
ti ad eam rem auſus eſt:ſed Ruſſorũ, cum quibus materno genere con-
iungebatur,auxilia clàm acciet, cũ his apertè iam in fraternas ditiones
graſſatur: edicit,ne cuiquam Poloni, præter ſe, obediant:contumaces
aut uinculis, aut uerberibus coercet,aut bonis multat. Nonnullas iam B
fratrum munitiones & oppida cũ pagis adiacentibus partim per Ruſ-
ſos occuparat,partim in deditionẽ acceperat,ad florentiorem fortunã
» uel metu,uel (ut eſt uulgus ferè nouarum rerum,nouorumq; domino
» rum auidum) leuitate defluentibus paſsim hominibus.Ibi iuuenes im-
pio fratris propoſito perſpecto,quid faciant porrò cũ ſuis conſultant.
Animaduertũt à bello ciuili animos popularium ſuorum abhorrere:
nec ipſi ſatis animorum ad uim fratris propulſandã habebant,propte-
rea quòd & uiribus minus ualebant, & quantum cuiq; fidendum eſſet
neſciebant.Itaq; ad miſericordiã procerum confugiunt:paternorũ me
ritorum, paternæ uoluntatis, publiciq; omnium ordinum conſenſus
de partiendo imperio ipſos admonent: ipſorum fidei & protectioni

Boleslai filij deprecãtur fratris iniuriam.

ſe ſuaq; commendant. Ad fratrẽ etiam proficiſcuntur:& quoniã caput
illorum conſiliorum Criſtinã glotem ſuam eſſe ſenſerant, ad mulieris
pedes ſeſe proſternunt:clementiam eius ſupplices implorant. Verùm
» ea ſurdis auribus ſęuirorum preces accipiebat,& ſalutem reip.quę om

Procerum alienatio à Vuladiſlao.

ni neceſsitudini præponenda eſſet,cauſificabatur.Cõmouit ea res mul
tos ex primoribus, cùm iuuenũ miſericordia, tum metu exorientis ty-
rannidis: cuius argumentum erat, q; Vuladiſlaus externum militẽ in
ſuos immittebat:tum autẽ auaræ importunęq; mulieris odio,quę prę
ter hãc in fratres mariti ſui inclemẽtiam, nouis etiã exactionib. animos

Exactiones nouæ inſtitutæ.

multorũ offenderat.Etenim ea, cùm alia quædã auarè & crudeliter in-
ſtituerat, tũ uerò illud excogitauit, ut homines oppidani & ruſticani
ſtatis

A ſtatis & ſolennibus ferijs honoraria quædam munera, nempe pullos

Honoraria munera.

& gallinaceos,anſeres,oua,mel,auenam,porcos, triticũ in cellam prin
cipis inferrẽt.Quod cum ſemel atq; iterum ac tertiùm in gratiam prin-
cipis non inuiti feciſſent,lege uiri,ut id perpetuũ deinceps eſſet, ſancit.
Itaq; impenſius iam & apertius nõnulli iuuenibus fauebant.in primis
autem Vuſeborius palatinus Sendomirienſis, & magiſter militiæ: &
Petrus Danus,comes Scrinnenſis: quorũ ille nonnunquam Ruſſos ex
inſidijs paruis prælijs fundebat,Petrus uerò monendo & obiurgando
principem ab inſtituto auocabat:quæ res ei, ſi non exitioſa,calamito-
ſa quidem certè fuit.Nam Vuladiſlaus,ut omnibus de rebus cum uxo
re cõmunicabat,ita de Petri quoq; conſilio ac ſtudio ipſi narrauit. Ex-

Petrus Danus dolo Criſtinæ petitus.

canduit ſubitò in hominem iracũda mulier, alioqui etiam ipſi infenſa,
ex huiuſmodi cauſa. Venatum fortè Vuladiſlaus princeps & Petrus
hic in remotas ſyluas ierant:ibi totum diem inueſtigandis & perſequẽ
dis feris defatigati, ad ueſperum ad focum conſtructa è ceſpite menſa,
cum ſe pane & ferina carne,& aqua fontana utcunq; refeciſſent, & hu-
mi ſtratis penulis cubituri eſſent,Vuladiſlaus domeſticarum lauticia-
rum & molliũ ſtratorum recordatus, ioco Petrũ appellans: Mollius,
inquit, nunc Petre uxor tua cũ Abbate Scrinnenſi ſiue Suleouienſi cu-
bat,quàm nos.Petrus contrà,ut iocũ ioco retunderet:Fortaſſe,inquit,

Iocus pernicioſus.

& tua cum Dobeſſo. Erat autem Dobeſſus iuuenis ex equeſtri ordine

Dobeſſus de adulterio reginæ ſuſpectus.

nõ inelegãs,quo familiarius Criſtina utebatur,ita ut muſsitaretur uul-
B gò,eum cum illa clàm cõſueuiſſe. Tetigit id dictum principis animum:
& ſermonibus quidem tunc iociſq; finem fecit, uultu uerò ne poſtea
quidem ſatis diſsimulauit ſiue dolorem, ſiue ſolicitudinem: incertum,
liberiori'ne dicto Petri offenſus, an de crimine uxoris ex uerbis Petri,
& ſuperioris temporis coniecturis, quas non tam ſcrupuloſe ad eam
diem notarat, ſuſpiciones colligens. Criſtina ubi triſtiorẽ cogitabun-
dumq; præter morẽ uirum reuerſum animaduertit,ſciſcitatur cauſam.
diſsimulat aliquandiu Vuladiſlaus: ad extremum uictus blanditijs &
importunitate uxoris, detegit ei uulnus animi ſui. Inde grauiores ea in
Petrũ iras concœperat,occaſionemq; ulciſcendi eius quærebat: quam
cum fortuna percommodam attuliſſe uideretur, in eo quòd Petrus a-
pertè cupiditati principis aduerſabatur, ibi uerò inſtare uiolenta mu-
lier apud maritum nocteſq; dieſq;, ut Petrus de medio tolleretur. Eo
uiuo, nũquam uoti compotem futurum Vuladiſlaum. Erat enim uir
ingenti ſpiritu Petrus, ſummaq; potentia præditus: quippe qui præ-

Petri Dani opes & præfectura.

ter priuatas opes & facultates ampliſs. Caliſsienſem Cruſuicienſemq;
tractum omnem Boleſlai Criuouſti nomine adminiſtraſſet.Subornat
tandem Dobeſſum Criſtina,partim probri infamia iritatũ,partim pol
licitatione bonorum Petri illectum, ut eum quouis modo uel caperet,
uel interficeret.Non eſt tamen auſus Dobeſſus hominem aperta ui ag
gredi:ſed obſeruabat tempus,quo per fraudem eum incautum oppri-
meret. Fortè Petrus nuptias filiæ, quam Iaxæ Serborum ſiue Vinida-
rum duci in matrimoniũ collocabat, Vuratiſlauiæ inſigni pompa atq;
celebritate

celebritate apparabat:eò ſe Dobeſſus quocꝫ magno comitatu confert, A
ſecurum'cꝫ & nihil eiuſmodi ſuſpicantem Petrum, ſolum fortè conſpi-
catus,dum miniſtri circa apparandas nuptias,& hoſpites comiter acci
piendos ſatagũt,correptum celeriter paratis & diſpoſitis ad hoc equis
aſportat,& ad principem adducit.Diu,quid eo faceret Vuladislaus a-
nimi dubius fuit.Reuerebatur hominis dignitatem, gratiam'que po-
pularem : reminiſcebatur, quo is honore apud patrem ſuum fuiſſet.
Contrà ſuggerebat Criſtina,ſi incolumis Petrus dimittatur,acerbiorẽ
eum capitalem'cꝫ hoſtem fore principi, iniuria illa exacerbatum. Vbi
cunctari uirum uidet, minatur ſe ab eo diſceſſurã, ubi impunè probro

Petri Dani calamitas.

proſtitutæ pudicitiæ afficeretur. Vicit tandem, perfecit'cꝫ, ut indicta
cauſa lingua Petro præcideretur,atcꝫ oculi effoderẽtur. Sic ei,& ſæpe
» multis, liberior cum principe iocus malè ceſsit. Vixit tamen poſt eam
» calamitatẽ Petrus quincꝫ annos.Mortuus,apud Vuratislauiam in ſan
cti Vincentij,quod templum & monaſterium ipſe condiderat,honori
ficè ſepultus eſt. Vnde fit mihi ueriſimile,Vuratislauienſem etiam pre

Miraculum.

fecturam eum tenuiſſe. Ferunt nonnulli, quemadmodum Dlugoſſus
memorat,ei poſtea propter pietatem,qua ſumma erat,uiſum,& ſermo
nis uſum diuinitùs reſtitutum fuiſſe. Per hæc tempora Bela cæco Vn-

Geiſa rex Vngarorum Auſtrios uicit.

garorũ rege uita defuncto,Geiſa filius eius de quatuor natu maximus,
regno paterno ſuſcepto,Henricum Auſtriorum ducem cum totius fe-
rè Germaniæ auxilijs Vngariam inuadentem, cruento prælio ſupera-
uit. Petro tam crudeliter, quemadmodum dictum eſt, excarnificato, B
minus auſi ſunt cæteri proceres uoluntati tyranni aduerſari:creuerunt
» tamen omnium in eum odia,quæ ſecundo fortunæ flatu occultata,po-

Vuladislaus princeps fratres uiolat cũ Ruſsis.

ſtea afflictis rebus eius in apertum erupêre. Minus autem diſsimulan-
ter is iam agere,& fratres ditionibus ipſorum pellere,magnis Ruſſorũ
fretus auxilijs,quibus Suatoslaus Vuſeuolodi Kiouienſium principis
filius,Izaslaus Dauidis,& Vuſeuolodimirus Halicienſiũ duces prefue
re.Iam'cꝫ Henricum Sendomiria,& Boleslaum Ploſco,omni'cꝫ Maſo-

Ciuile bellum inter fratres.

uia propulerat.Reſtabat Miecislaus,ad quem cæteri fratres confuge-
rant. Ad eos igitur Vuladislaus in maiorem Poloniam cum exercitu
magnis itineribus contendit,in celeritate plenam uictoriæ ſpem repo-

Poſnania obſeſſa.

nens:Poſnaniam,quæ ipſi portas clauſerat, cum primo impetu capere
nõ potuiſſet,obſidione cinxit. Vaſtabant interim Ruſsi agros liberio-
ribus excurſionibus,exurebant uicos & pagos, captiuos uiros ac mu-
lieres in ſeruitutem abducebant,diripiebant fana,uim'cꝫ honeſtis puel

Iacobus Archiepiſcopus principẽ obiurgat, ac diris deuouet.

lis ac matronis inferebant:ne à pueris quidẽ abſtinebant. Viuebat ad-
huc Iacobus archiepiſcopus Gneſnenſis,uenerabilis & pius ſenex, ex-
celſi'cꝫ animi. Is igitur cupiditatẽ & crudelitatem Vuladislai peroſus,
& cùm optimi principis Boleslai Criuouſti filiorum,tum patriæ indi-
gnam & calamitoſam ſortẽ miſeratus, ſacro pontificũ cultu & infula,
quo auguſtiorẽ ſpeciẽ principi exhiberet,indutus,et carpẽto in caſtra,
& uſcꝫ ad ipſum Vuladislai tẽtoriũ inuectus, comiter principẽ nefarij
cœpti admonet : negat eſſe boni principis,patriã, à qua in lucẽ editus,
indulgenter

A indulgenter educatus,& ad ſummum honorem euectus ſit,externis ar «
mis hoſtilem in modum impetere,uexare, ac diripere: negat eſſe Chri- «
ſtiani hominis,fratres coniunctiſsimos & obſequentiſsimos,quos tu- «
endos ſuſceperit,oppugnare:& nõ modò attributis à patre & uniuer- «
ſa repub. ditionibus exuere,ſed uitam etiam & ſanguinem eorum ſiti- «
re. Deſiſteret ergo cœptis : moderaretur diræ & inſatiabili cupiditati
ſuæ:& cum optimis fratribus in gratiam rediret:præſtare,ut eorum fi
deli ope & opera aduerſus quoſuis externos hoſtes uteretur,quàm ut
infidis & ſitientibus Poloni ſanguinis Ruſſorum armis illos iret perdi
tum,& quaſi in ſua ipſe uiſcera ſæuiret.Si homines non uereretur,at «
Deum metueret,acerrimum ſcelerum omnium,& maximè uiolatæ hu «
manæ coniunctionis & ſocietatis ultorem. Non commouit hęc Archi «
epiſcopi oratio,quamuis grauis & prudens, Vuladislaum,nec ab inſti
tuto deterruit. Quod cum uir diuinus animaduerteret, quaſi numine
afflatus,è ſella aſſurgens:Quando,inquit,humana ſimul ac diuina iura
ſuperbè contemnis,& paterna mea monita obſtinatè reſpuis,Dei om-
nipotentis,cuius uices gero,authoritate, ſacris & Chriſtianorũ homi-
num ſocietate tibi interdico, caput'cꝫ tuum & omnium adiutorum &
aſſeclarum tuorum diris deuoueo.Deinde multa in eum & in exercitũ

Omen malum.

eius execratus, recedebat. Fortè dum imprudẽtius auriga carpentum
conuertit,in columnam, quæ tentorium principis ſuſtentabat, extre-
mo axe impingẽs,mota loco columna,tentorium ſolo proſtrauit.Ma-
B li ominis ea res cunctis uiſa eſt. Tenuit tamen iram Vuladislaus, nec a-
cerbius quicquam in Archiepiſcopum aut fecit,aut dixit:ita ut mirarẽ
tur omnes patientiam eius. Commouerat nonnullos de proceribus,
qui in caſtris Vuladislai erant, Iacobi archiepiſcopi authoritas & exe-
cratio. Itacꝫ deducere & ipſi à propoſito principem inſtituêre,ſed nul-

Caſtrenſis negligentia.

lo operæprecio. Nam is diligentius etiam,omnia ad expugnationem
Poſnaniæ adminiſtrare perrexit. Tamen cum nullus hoſtilis ſubeſſet
metus, nec magnopere è paruo oppido eruptio timeretur, ſecurius a-
gebant Ruſsi, quàm ratio caſtrorum exigit:& uel ad prædas agendas
quoquouerſus diſcurrebãt, uel genialibus epulis & compotationibus
ludis'cꝫ & luſibus indulgebant, uel his rebus grauati & fatigati altum
ſtertebant:in ſtationib. rari,nec ij ſatis ſobrij excubabant.Deliteſcebãt
in abdito Boleslaus,Miecislaus,& Henricus cũ modico militum præ-
ſidio,occaſionẽ bene gerendæ rei captãtes: ij poſteaquàm uel ex tranſ-
fugis,uel è captiuis per inſidias,dũ incautius pabulãtur,exceptis,certò
didicere de negligentia & ſecuritate aduerſariorũ, ſilenti agmine ad ca
ſtra propius accedunt. Oppidani è turribus procul ſuos cõſpicati,nec
ignari quid in ſubiectis oppido caſtris ageretur, propoſito uexillo ſignũ
dant ſuis faciẽdi in hoſtẽ impetus tempeſtiui. Animaduertêre id uexil
lum præter morẽ extenſum Ruſſorũ duces, qui tunc fortè cũ Vuladi-
slao conuiuabantur:rogãt,quid'nam rei ſit,& quid ſibi uelit uexillũ il-
lud: Reſpõdet Vuladislaus,deditionis eſſe ſignũ. Parcendũ eſſe Ruſsi
cẽſent ſupplicibus:negat Vuladislaus ullũ fore ijs,qui tã obſtinatè obſi
dionem

dionem ſuſtinuiſſent, miſericordiæ locũ. Nec multo pòſt, exauditur ab A
extremis caſtris ingens clamor atq; ſtrepitus, iam intra uallum & in cæ
de uerſantium hoſtium. Erumpunt eodẽ tempore & oppidani, & tur-
ribus ac cæteris operibus, tugurijsq; militum, è ſtipula ſtramentisq; fa
ctis, celeriter ignem ſubijciũt. Fit trepidatio & diſcurſatio totis caſtris,
perculſis re ſubita & inopinata omnibus, nec quid agerent, aut quò ſe
uerterent, ac ne fugæ quidem conſilium explicantibus. Nec à uero ab-
horret, diuinitus formidinem illam tanto exercitui meritò iniectam
fuiſſe. Nec fuit, qui ſe uictorib. opponeret, fuſis nullo negocio, qui ad
primum tumultum pauci & inordinati occurrerãt. Nam cæteri uel ad
ducum tentoria, uel ad corripienda arma, uel ad ſternendos equos, uel
ad efferenda quæ quiſq; chariſsima habebat, feſtinabãt, uel attoniti de-
niq; amentium more huc atq; illuc diſcurſabãt. Ad extremum graſſan-
te latè undique ferro & incendio, effundunt ſeſe caſtris, qua quiſq; exi-
tum inueniebat. Fugientes partim trucidantur ab equitibus, partim in
Vartam & Glouunam fluuios, qui non ita procul à caſtris erant, com
pulſi merguntur. Vuladislaus cũ Ruſsis ducibus & paucis quibuſdam
euadens, effuſo curſu Cracouiam contendit. Inde quoq; Ruſsi, nõ mul
tum morati, nudi penè & inermes, & omnium rerum egeni, domos ſe-
ſe recepere. Direpta ſunt copioſa & opulenta Vuladislai Ruſſorumq;
caſtra. Dlugoſſus aliquanto aliter hæc exponit. Ait enim, Boleslaũ,
Miecislaum, & Henricum, primo Vuladislai aduẽtu Poſnaniæ ſe cum B
paruo præſidio tenuiſſe, diuturnamq; obſidionem in magna commea
tus inopia toleraſſe, & clemẽtiam atq; miſericordiam fratris per inter-
nuncios imploraſſe. Cum autem is inexorabilem ſe ipſis præberet, nec
aliter ueniam daret, niſi ſeſe & ſua omnia ei dederẽt: dura hæc, ita ut e-
rãt ſanè, uiſa eſſe iuuenibus: & in magna ſalutis deſperatione decreuiſ-
ſe eos, honeſtè mori potius, quàm crudelis uictoris, & apud quẽ nihil
ſancti eſſet, fidei ſeſe committere. Erupiſſe deinde aliquoties ex oppi-
do, & nonnulla ſtrage in hoſtibus edita, repulſos tamen eſſe. Deinde
cum quieuiſſent aliquãdiu, quaſi abiecta iam erumpendi cogitatione,
& ſecuriores negligẽtioresq; reddidiſſent eos qui in ſtationibus & ad
opera excubabant, captato tempore, armatisq; omnibus qui arma fer
re poterãt in ciuitate, erupiſſe in inopinantes, eo propoſito, ut aut uin-
cerent, aut nõ inulti occumberẽt: & clariſsima illa uictoria, de qua iam
diximus, potitos eſſe. Annus quo hæc acta ſunt, fuit à Chriſto nato mil
leſimus centeſimus quadrageſimusquintus. Parſum eſt autem ciuibus
iuſſu iuuenum, quoad in ſumma illa perturbatione & confuſione fieri
potuit. Magna fit ſtatim ea uictoria rerum commutatio. Defluebant
omnes paſsim à uicto ad uictores, & augebãt eorum exercitum: arces
& munitiones interceptæ, in fidem & poteſtatem priſtinorum domi-
norum ultrò redibant. Non contenti autem uictores iuuenes eo, quòd
fratrem ſe oppugnantem profligaſſent, ſuaq; omnia recuperaſſent, ex-
terminare eum etiam uiciſsim proprijs ditionibus, & principatu eijce-
re inſtituunt, rati nunquam eum ad ſanitatem & modeſtiam reditur ũ
eſſe:

Vuladislaus uincitur & fugatur.

Dlugoſſus.

1145 ann.

Defectio Polonorum à Vuladislao.

A eſſe: uerùm Ruſſorum auxilijs fretum, bellum renouaturum. Itaq; æſta
te ſequenti, cum eo quem ad manum habebant exercitu, ualidiori iam
aliquanto, quàm fuerat initiò, Cracouiam cõtendunt. Quod cum Vu-
ladislao nunciatum eſſet, diffiſus munitioni arcis, ſuorumq; ſtudijs &
uolũtatibus: & fratrum deſperata miſericordia, quippe quos ipſe ſup-
plices nulla miſericordia dignatus eſſet, relicta Cracouiæ uxore ac tri-
bus filijs, per Sileſiam in Germaniam profugit: Conradi tertij Cæſaris,
uxoris ſuæ ſobrini, opem imploraturus. Cracouienſes cum primùm
adueniente Boleslao, Miecislao & Henrico portas clauſiſſent, cognita
principis longiore fuga, & conſenſu totius Poloniæ, aperuere: nec
multo pòſt arx etiam deditur. In qua recipiẽda, ſumma animorum mo
deratione iuuenes uſi ſunt. Liberos & uxorem Vuladislai, quamuis
infeſtam ſibi, & quæ origo malorum illorum fuerat, ab omni iniuria &
contumelia iratorum militum atque procerum defenderunt: & cum
omni ſupellectili in Germaniam, aut quò uellent, additis præſidij cau-
ſa, qui abeuntes deducerẽt, dimiſerunt. Sic infelix Vuladislaus, qui ſua- «
ſu uxoris iniuſtè aliena concupiuerat, ſua iuſtè amiſit: & qui in ampliſ- «
ſima fortuna principatusque prærogatiua non acquieuerat, in exilio «
cum mala conſultrice uxore miſer contabuit: quemadmodum inferi- «
us exponemus. Obtinuit autem principatum Poloniæ Vuladislaus,
non totos ſeptem annos. Sub ipſum principatus eius initium, Ianicus,
qui poſtea Vuratislauiẽſis epiſcopus, ac deinde archiepiſcopus Gneſ- B
nenſis fuit, Ianislausque dictus eſt, & Clemens, fratres germani, eque
ſtri Gryphium ſiue Gryffonum, ut uulgò uocant, familia orti, mona-
ſterium Andreouienſe condiderunt: eique oppidum ipſum Andreo-
uiam, & ſeptem pagos de bonis ſuis attribuerunt: atque in eo Ciſter-
cienſis ſectæ monachos, à Bernardo abbate ſancto conditos, è Mori-
mundenſi Burgundiæ monaſterio euocatos, collocarunt. Impoſue-
runt autem conditores illi tributum perenne oppidanis, addictis mo-
naſterio, ut corda cæſarum pecudum, & paucula haleca ſibi poſterisq;
ſuis memoriæ ſempiternæ gratia penderent. Verùm id tributum po-
ſtea abbas neſcio qui redemit. Addiderunt etiam Radoſſus & Gede-
on epiſcopi Cracouienſes, decimas quaſdam eidem monaſterio: item-
que Ianicus, poſteaquam Gneſnenſis archiepiſcopus factus eſt, nõ mo
dò decimis, uerùm etiam duodecim pagis ad ſuperiores adiectis, id
locupletauit.

Vuladislaus principatu pulſus.

Cracouia in poteſtatem fratrum iuniorũ uenit.

Moderatio iuuenum uictorum.

Andreouienſe monaſterium.

Androuienſis monaſterij tributum.

BOLESLAVS CRISPVS.

EXACTO cum uxore & liberis Vuladislao principe, concor
di fratrum iuxtà ac procerum nobilitatisq; ſententia ad Bo-
leslaum, qui Vuladislao natu proximus erat, principatus
& ſumma rerum defertur, & quæcunq; in ditione Vuladi-
slai fuerant: Cazimirus etiam natu minimus frater, eius curæ commen
datus eſt. Et moderatè is clementerq; regnauit: fratres magna beneuo
lentia & charitate complexus, beneficentia etiam & liberalitate maio-
rem in modũ ſibi deuinxit. Nõnulla enim bona & poſſeſsiones, quæ i-

Boleslai Criſpi benignitas.

pſius iuris fuerant, ipſis ultrò donauit & addixit: eo'que ſumma ij fide, A
ſummoq́; ſtudio uiciſsim eum defenderunt, nihil neq; Ruſſorum neq;
Boemorum, neque Germanorum & Conradi Cæſaris minis deterriti,
aut precibus emolliti. Nam inſtabat Vuladiſlaus aſsiduò, tum apud
Vuladiſlaum ducem Boemorum, ad quem ea de re adierat tum apud
Cæſarẽ, ut eorum uel authoritate in paternum principatum reſtitue-
retur, uel armis reduceretur. Solicitabat & Ruſſos legationibus. Ve-
rùm hi nondũ ſe ſatis è clade Poſnanienſi refocillarant, & nolebant con
ſentientem Poloniam iritare, à cuius exigua quadam parte uicti profli
gatiq́; nuper eſſent. Cæſar uerò & Boemus prolixè promittebant: ue-
rùm hic domeſticis motibus, ille Aſiatica expeditione impediti, præſta
re commodè promiſſa non potuere. Rebus enim Normãnorum in Sy
ria, Saracenorum Turcarumq́; ui inclinatis, Edeſſaq́; nobili & uetuſta
urbe Meſopotamiæ, quæ tũc à Gallis tenebatur, expugnata, & magno
terrore Chriſtianis in Aſia militãtibus iniecto, Cæſar & rex Gallorum
Ludouicus cum compluribus principibus uiris & epiſcopis à Bernar-
do abbate Clareuallis concitati, expeditionem in Syriam ſuſceperunt.
Ne tamen Vuladiſlai cauſam penitus deſeruiſſe uideretur Cæſar, mi-
ſit legationem ad Boleſlaũ, cæterosq́; fratres, ut Vuladiſlao ademptas
ditiones & principatum ſua ſpõte redderẽt, potius quàm arma ſua ex-
perirentur. Neq; enim ſe rectè & affini, & calamitoſo ac ſupplici prin-
cipi deeſſe poſſe. Cui legationi Boleſlaus princeps de ſentẽtia fratrum
& procerum ita reſpondit: Nulla à ſe fratribusq́; ſuis iniuria affectum B
eſſe Vuladiſlaum, ſe ne quicquam deprecantes impio bello ab eo peti-
tos, & attributis à patre & ab uniuerſa repub. ditionibus & principati
bus iam penè exutos: cum pacem tamen nullis æquis cõditionibus im
petrare poſſent, uitam defendiſſe ſuam, illumq́; omnis diuini & huma-
ni iuris uiolatorem, fratres inſontes & obſequentiſsimos eijciẽtem, in-
tolerabilem in liberos populos dominatum uſurpantem, non tam ip-
ſorum uiribus, quàm diuina ultione euidenter perculſum, fugientem-
que, magno uniuerſæ Poloniæ conſenſu ſempiterno exilio damnatum
eſſe. Recipere eum talem, tamq́; iuſtè conſenſu publico pulſum, neque
ſibi tutum eſſe, neq; Polonis expedire. Ne ergo Cæſar id à ſe poſtula-
ret, ne'ue ab inuitis extorquere pergeret, quod ſine periculo, & ſine ma
» gno malo reipublicæ facere non poſſent. Eſſe quidem tanti principis
» atque Cæſaris, afflictis ſubuenire: ſed ijs demum, qui immeritò afflicti
» eſſent. Cæterùm ad uim & iniuriam faciendam, nemini opem eius pa-
» tère debere: quippe qui ab innocentia contra ſcelus, ab officio cõtra im
» probitatem, à modeſtia contra audaciam, à iuſticia contra iniuſticiam,
» deniq; à pietate contra parricidium ſtare debeat. Eſſe Vuladiſlaum af
finem Cæſaris, ſe uerò cognatos etiam: auxilium ſe ab eo ſperare, non
bellum expectare, cuius nullam neque dediſſent, neque daturi eſſent
occaſionem. Habere ſe illi eum honorem, quem & cognato & maxi-
mo principi haberi par eſſet: libenter'que in alijs rebus authoritati e-
ius obſecundaturos, in una illa re id fieri non poſſe. Libentius ſe cum
quouis

Vuladiſlai exulis ſolicitudo.

Conradi Cæſ. & Ludouici Gall. regis expeditio in Syriam.

Bernardus abbas Claræ uallis.

Conradi Cæſaris legatio ad Polonos.

Boleſlai Criſpi reſponſum.

Principis officium.

A quouis capitali hoſte, quàm cum illo tali fratre in gratiam redituros eſ-
ſe: & quiduis potius paſſuros, quàm commiſſuros, ut ſuo ſibi iumento, «
quod dicitur, malam rem aſciuiſſe, & rempub. quæ in fidem ſuam con- «
fugerit, prodidiſſe uiderentur. Fregit ea reſponſio Conradi animum,
ita ut multum de ſtudio ſuo in Vuladiſlaum deinceps remitteret, præ-
ſertim quòd ad expeditionem Aſiaticam totus ſpectabat: quamuis à
proceribus ſuis & Boemo, quos ſedulò unà cum liberis & uxore prẽſa
bat Vuladiſlaus, in Polonos incitaretur. Porrò in concilio Remenſi,
quod Eugenius tertius pontifex max. initiò pontificatus ſui coegerat,
Henricus Bauarorum dux, Criſtinæ propinquus, de principibus & e-
piſcopis Polonorum per legatos queſtus eſt, quòd illi quidẽ fratrem,
hi uerò dominum ſuum contra fidem & iuſiurandum paterno princi-
patu pepuliſſent. Sed quid effecerit, non comperio. Conradus uerò
Cęſar expeditionem illam ſuam cum maturaſſet, per Poloniam, quem-
admodũ ſcribit Dlugoſſus, ſtatuit iter facere: quòd & cõpendioſior eà
uia eſſet, & minus periculorum haberet: ſimul quòd non diffideret, ſe
Vuladiſlaum cum fratribus coràm reconciliaturum eſſe. Et acceptus
quidem eſt à Boleſlao cæterisq́; fratribus perquàm honorificè & libe-
raliter, unà cum Vuladiſlao Boemorũ principe, & fratribus eius Hen
rico & Spicigneuo, ſiue Sbigneo, omniq́; Germanorum & Boemorũ
exercitu, & uſq; ad pontum Euxinum deductus. cæterùm de reconci-
B liatione nihil tunc aliud impetrauit, niſi quòd pollicitus eſt Boleſlaus
cum fratribus, ſe, cum reuertiſſet ab illa expeditione Cæſar, quæ is uel-
let, facturum eſſe. Multi uerò uoluntarij è Polonis militiæ illi nomina
dedere, & cum Cæſare profecti ſunt. Alij, per Vngariam eum non ſa-
tis compoſitò agmine profectum eſſe in Thraciam, uolunt. Vincenti-
us uerò crebrioribus legationibus eũ de reſtitutione Vuladiſlai cum
Polonis egiſſe memorat. Sub hyemem eiuſdem anni, duxit Boleſlaus
cum Henrico fratre exercitum in Ruſsiam, Izaſlai Kiouienſium princi
pis, conſpiratione cæterorum principum principatu eiecti, precibus
& muneribus inuitatus: caſtrisq́; apud Cemerinum poſitis, totam hye
mem ibi conſumpſit: & nulla re memorabili geſta, propter ignauiam I-
zaſlai, & non ſatis certam fidem Ruſſorum, in Poloniam redijt. Izaſla-
us uerò poſt diſceſsionem auxiliorum Luſci obſeſſus ab hoſtibus, pa-
cem tãdem ab eis impetrauit. Per hoc tempus Iacobus archiepiſcopus
Gneſnẽſis mortuus, Ianicum ſiue Ianiſlaum, cuius paulo antè mentio-
nem fecimus, è Vuratiſlauienſi epiſcopa euocatum, Boleſlai principis
ſtudio adiutum, ſucceſſorem accepit: huic uerò Valterus, equeſtri Za
doreorum ortus familia, ſucceſsit: qui baſilicam Vuratiſlauienſem, li-
gneam ad id tempus, muro exædificauit, ritusq́; Lugdunenſis baſilicæ
in eam induxit. Anno uno interiecto, reuerſus ab Aſiatica expeditio-
ne Conradus, cum non multum ibi operæprecij feciſſet, magnamq́; co
piarũ ſuarũ partẽ partim Turcico pręlio, partim dolo Emanuelis Con
ſtãtinopolitani Imperatoris amiſiſſet, bellũ Polonis intulit, ut per uim
Vuladiſlaũ exulẽ in principatũ reſtitueret: cum Boleſlaus cęteriq́; fra

Remenſe concilium.

Conradi Cæſaris expeditio in Aſiam.

Boemorũ principes in Aſiam militatum profecti.

1147 ann.

Ruſsicũ bellũ.

Ianiſlaus archiepiſcopus.

Vuratiſlauienſis baſilica, & ritus eius.

1149 ann.

Conradi Cæſ. expeditio in Poloniam.

tres promiſſorum admoniti tergiuerſarentur, quòd dicerent, Vuladi-
slao reducto, ſe nouos motus, noua pericula, ſummã'ꝗ reipub. pertur-
bationem reformidare. Verùm id bellum in ſpeciem ingens & formi-
dabile, Boleslai principis humanitas & ſapientia inter ipſa initia reſtin-
xit. Nam ut Cæſar cum ualidis Germanorum, Boemorum & Morauo-
rum copijs Poloniæ fines attigit, nõ deſtitit Boleslaus cũ expeditis tur-
mis, quas de ſuis tumultuariè coegerat, omnibus locis opportunis ho-
ſtilia itinera, pabulationes, frumẽtationes & aquationes ex inſidijs ob-
ſeruare, & in incautos hoſtes impetum facere, interdum'ꝗ totũ exerci-
tum reficientem ſe aut quieſcẽtem ſubito tumultu, & ad caſtra adequi-
tantis exercitus oſtentatione exagitare & perterrefacere. Illis uerò ad
arma conclamantibus, ad impedita loca raptim ſe cum ſuis recipiebat,
nec unquam rem fortunæ & uniuerſæ dimicationi committebat. Cum
autem ad Odram ſubſtitiſſet & caſtrametatus eſſet Cæſar, eo quòd a-
quæ eius fluminis tunc fortè excreuerant, & noſtri ulteriores ripas ob-
ſeruãtes difficilẽ traiectionem ipſi effecerant, ſimul autem è Germania
noui quidam motus ipſi afferebãtur, quibus ad rerum domeſticarum
curam reuocabatur, accepta fide Boleslaus in caſtra ad eũ uenit: facta-
que publica audientia, Vuladislai fratris facinora & peccata omnia in
ſe ac cæteros fratres, & in omnes ordines reipub. Polonæ luculenta o-
ratione expoſuit: neceſſariam expulſionem, iuſtam'ꝗ reſtituendi eius
recuſationem ſuam & uniuerſæ reip. excuſauit: neceſsitudinem ſuam
cum Conrado maiorem, quàm Vuladislai commemorauit: ſtudia &
officia ſua nonnulla in Cæſarem & Germanos modeſtè refricauit: ne
cognatum & Chriſtianum ſanguinem ſitirent, neu ſe ad extrema adige-
rent, orauit. Munera etiam non contẽnenda Cæſari & nonnullis prin-
cipibus, maxime'ꝗ ijs quos gratia plurimùm ualere apud Cæſarem di-
dicerat, priuatim miſit. Ita poſcente Boleslao, ſuadẽtibus primoribus,
ad ſua defendenda feſtinantibus militibus, ipſo Cęſare ductum iri diu-
tius opinione ſua bellum animaduertente, & ad componendas res do-
meſticas feſtinante, bellum illud ſtatim ſolutum eſt: dimiſſus'ꝗ poſtri-
die exercitus, nec quicquam reclamante Vuladislao exule: & item Bo-
emorum principe, non tam exulis rem agente, quàm Polonis inimico.
Hagecus hic neſcio quid comminiſcitur de Tartaris & Saracenis, unà
cum Ruſsis à Vuladislao exule contra Polonos ductis, & à Boleslao ui-
ctis pulſis'ꝗ, qui utrique populi procul tunc aberant à Polonia. Pace
cum Cæſare facta, aut uerius bello in aliud tempus dilato, Boleslaus &
Miecislaus, uxores duxere ſorores germanas, Vuſeuolodimiri Halici-
enſium principis filias: Boleslaus quidem Anaſtaſiã, Miecislaus uerò
Eudoxiam. Verùm is, hac non ita multo pòſt mortua, nondũ exacto
à primis nuptijs biennio, aliam duxit, Gertrudim Geiſę regis Vngaro-
rum ſororem, Belæ cæci filiam. Cæterùm Henricus cœlibem uitã ſecu-
tus, ad Hieroſolymitanã militiã cum non contẽnendo comitatu profe-
ctus eſt, principatu ſuo Boleslai fratris fidei ac tutelę cõmendato: cũ'ꝗ
totum annũ ibi commoratus, non uulgare uirtutis ſuæ ſpecimẽ adver-
ſus

Polonorũ cum Germanis belli gerendi ratio.

Boleslaus ad Cæſarem in caſtra uenit, & bellum ſuſtulit.

Boleslai et Miecislai uxores.

Henricus dux ad Hieroſolymitanam militiam profectus.

ſus barbaros Saracenos edidiſſet, ſoſpes reuerſus eſt. Reuertẽs autem,
in Zagoſce pago ad Nidam amnem, parœciam ac domicilium Tem-
plariorum ſodalitati, quæ tunc bonam in bello Aſiatico Chriſtianis na-
uabat operã, condidit, & luculentis reditibus inſtruxit. Cum hoc Hen-
rico crediderim profectum Iaxam, nobilem & locupletem equitem de
familia Gryphium, ut fama eſt: qui cum in Aſia aliquandiu militaſſet,
reuertẽs, unum de canonicis ſepulchri Chriſti Domini noſtri, diui Au-
guſtini inſtituto uiuentibus, & geminam crucem rubram in toga inſi-
gne profeſsionis ſuæ geſtantibus ſecum deduxit, eam'ꝗ ſodalitatem in
Polonia propagauit, condito ei templo ac domicilio in pago ſuo Me-
chouia, quod nunc oppidum eſt, quinto à Cracouia milliario, eo'ꝗ &
duobus itẽ alijs pagis ſodalitati attributo. cui etiã Gedeon epiſcopus
Cracouienſis decimas quaſdam poſterius adiunxit. Condidit idem Ia-
xa, dotauit'ꝗ etiã monaſterium uirginibus profeſsionis Præmonſtra-
tenſis, ut uocant, in ſuburbano ſuo Cracouienſi, quod Zuerineciũ, qua-
ſi tu dicas uiuarium, dicitur. Impetrauit autem utriꝗ loco ſubiectis ho-
minibus à Boleslao Criſpo principe omnium onerum, munerum atꝗ
penſionum, quæ ad principem ac rempub. pertinerent, ſempiternã im-
munitatem. Sed ad inſtitutum reuertamur. Vuladislaus exul, quam-
uis deſiderio & ſpe ſua fruſtratus iterum atꝗ iterum, pergebat tamen
moleſtus eſſe Cæſari de reductione ſua: & commouebat quidem Cæſa-
rem, cùm aſsidua flagitatione & querimonia, tum aſpectu ipſo miſera-
bili, ac tanta fortunæ commutatione: pudor etiam cum indignatione
mixtus Cæſarem ſtimulabat, quòd contẽni & poſtulata & minas ſuas,
nec promiſſa præſtari à Polonis principibus, maieſtate ſua indignũ iu-
dicaret. Sed tamen exulem reducere non potuit, partim aduerſa ualetu-
dine ac diuturno morbo impeditus, partim etiam proprijs & neceſſa-
rijs negocijs, & nõnulla imperij perturbatione diſtentus. Verùm quo
leuius interea Vuladislaus ferret exilium, poſſeſsiones quaſdam ei de-
dit utendas fruendas, unde ſe & uxorem liberos'ꝗ ſuſtẽtaret: adiunxit
exiguas equitum peditum'ꝗ copias, cum quibus ille crebris excurſio-
nibus Vuratislauiẽſem tractum & uiciniam illam omnem, extructis in
cõfinio duabus arcibus Nemcio & Grothecio, quò ſe tutò recipiebat,
infeſtauit. Non tulit hoc Boleslaus. nam coacto exercitu, ad prædato-
res illos perſequendos, & arces euertendas profectus eſt. Id ubi cogno-
uit Vuladislaus, munitis præſidio militum arcibus, in Germaniã ſe re-
cepit, ſiue metu, ſiue auxiliorum petendorum gratia. Qui in præſidijs
relicti erant Germani ſiue Boemi, ſuſtinuerunt aliquãdiu impetum &
obſidionem Polonorum: tandem deficiente annona, & morbis inuale-
ſcẽtibus, ac deſperatis auxilijs, deditionem fecere. Nec ita multo pòſt,
nempe anno Chriſti nati 1153. Cõradus Cæſar mortuus, antequam Im-
peratoris diadema adeptus eſſet, ſolicitudine & metu grauis belli Po-
lonos liberauit. Quieuit'que tunc Polonia annis aliquot, donec Fride-
ricus cognomento Barbaroſſa, Friderici Sueuorum ducis filius, qui
Conrado patruo in imperio ſucceſsit, petendo imperiali diademate,

Templarij in Poloniam deducti.

Iaxa r Gyphius.

Canonici ſepulchri Chriſti.

Miechouienſe cœnobium.

Zuerinecenſe cœnobium.

Vuladislaus exul infeſtat Poloniam.

Nemciũ et Grothecium arces in Sileſia constructæ, & Polonorum principi deditæ.

1153 ann. Conradus Cæſar mortuus.

Fridericus Barbaroſſa Cæſar.

A pacandiſq́;,ſeu potius turbandis rebus Italię & Galliæ Ciſalpinæ,quę
nunc Langobardia dicitur, ac pontificibus maximis arbitratu ſuo cre
andis atque deijciendis occupatus fuit. Reuerſum autem in Germa-
niam,& conuentum totius Germaniæ agentem Virceburgi, ſiue Her-
bipoli,ſupplex adit Vuladislaus, orat de reductione ſua: & quo ma-
gis eum ad miſericordiam flecteret, tres filios iuuenes pedibus pro-
pinqui Imperatoris admouit. idem pro eo petijt Vuladislaus prin-
ceps Boemorū,faſtum Polonorū & contemptionē Cęſareę maieſtatis
& authoritatis exaggerans: idem plerique Germanorum principes at-
que duces, quibus iam Vuladislaus exul diuturna conſuetudine fami
liaris factus erat, quos'que ea de re prehenſauerat. Quanquam autem
rebellarant Imperatori Mediolanenſes cum ſocijs ſuis, tamen exora-
tus Fridericus, priorem in Polonos expeditionem de ampliſsimi Se-
natus ſententia decreuit. Ac legatos quidem ſtatim ex illis comitijs ad
Boleslaum principem & fratres eius miſit, qui ipſis,niſi reciperēt Vu-
ladislaum, aut niſi ipſi tributum, quod fortaſſe pollicebatur Vuladi-
slaus, Imperatori Romano penderent, bellum denuncient: ipſe uerò
hyemem illam in apparatu belli conſumpſit. Reuerſi Cracouia lega-
ti, non diſsimile eius, quod Conrado olim datum erat, reſponſum re-
tulerunt: cuius ea uis erat, ut quiduis potius paſſuri Poloni princi-
pes,qui ea de re Cracouiam ad Boleslaum conuenerant,quàm aut tam
immanem ac turbulentum fratrem recepturi, aut tributum cuiquam
B daturi eſſe uiderentur. Itaque æſtate anni ſequentis, qui fuit à Chri-
ſto nato 1158, Fridericus Imperator cum maximis Germanorum o-
mnium atque Boemorum copijs, per Saxoniam in Polonorum fines
ingreditur: & ad undecimum Calendas Septembris Odram amnem,
nemine prohibente,uado tranſiuit. Nam Poloni principes, etſi non
contemnendam & ipſi manum habebant, nuſquam tamen auſi ſunt
apertè eum tanto ac tam ualido exercitui opponere: ſed munera inter
ſe copias'que partiti, quòd equitatu abundarent, & leui armatura u-
terentur, partim in prædatores & pabulatores ex inſidijs uim facie-
bant, partim uillas & oppida ſua, quà iter facturum eſſe Imperatorem
ſuſpicabantur, ipſi comburebant: partim etiam munitiones deijcie-
bant, ita ut neque progredi rectè Imperator propter pabuli & com-
meatus inopiam, neque ueſtigium ponere firmo aliquo & munito lo-
co poſſet. Eo noſtrorum incendio tunc Bythomia, cuius etiam ſupe-
rius mentio facta eſt,atque Glogouia,non obſcura oppida, conflagra-
runt. Erat in magna difficultate res Germanorum: quippe quibus
neque frumentum,neque pecudes ad ueſcendum,neq́; uinum aut cere
uiſia ad bibendum ſuppetebat,omnia itinera noſtris obſidentibus. Ita-
que inteſtinorum dolore laborari uulgò cœptum, quo morbo multi
mortales abſumpti ſunt: iamq́; non muſsitabāt milites,ſed apertis con-
uicijs & maledictis Imperatorē inceſſebant,quòd ab eo ad inauſpicatū
bellū ob rem alienā educti eſſent. Quibus rebus permotus Fridericus,
ſimul q̄ res Italicæ diſceſſu eius turbatę, eum ad ſe reuocabant, de redu
cendo

Legatio Friderici Imperatoris ad Polonos.

1158 ann. Friderici Imp. expeditio in Poloniam.

Bythomia & Glogouia exustæ ab ipſis Polonis.

Friderici conſultatio.

A cendo exercitu cogitare cœpit. uerùm metuebat, ſi nulla pace facta re-
trocederet,ut ſatis tutò id facere poſſet: quòd non dubitabat, noſtros
terga reuertentium preſſuros, & aliquam Germaniæ oram dimiſſo à
ſe exercitu uiciſsim inuaſuros ac deuaſtaturos eſſe. ſin pacis mētionem
prior feciſſet, pro uicto ſe habitum atque contemptum iri: utrumque
autem non ex dignitate Imperatoria fore. Etenim ex æquo turpe & i-
" gnominioſum eſt,eum qui bellum alteri intulerit, aut pacem ultro of-
" ferre,aut rebus infectis retrocedere. Eum ſenſum Imperatoris cū pro-
" bè calleret Boemorum princeps,ſiue iuſſus, ſiue pertæſus & ipſe belli,
agit cum Polonis, ut de pace ad Imperatorem mittant, aut ipſi ueni-
ant: ſperare ſe,ac recipere, æquis conditionibus eam iri compoſitum.
Placabiliorem enim ipſis Fridericū ſe reddidiſſe. Amplectūtur noſtri
eius conſilium: petita accepta'que fide, ad hoſtem proficiſcuntur: ibi
multis ultro citro'que habitis ſermonibus,pax tandem his legibus cō-
ſtituitur, ut Vuladislaus ad Sileſiæ dominatum modò reſtituatur,cæ-
teris ſe abſtineat: & ut Boleslaus unà cum fratribus trecentos haſtatos
equites Friderico in auxilium ad Mediolanenſe, ſiue Langobardicum
bellum mittat. Et quo firmior hæc pax ſit, Adleidam Imperatoris ſo-
roris filiam Miecislaus tertiam uxorem ducit. Nam alteram, quæ fuit
Vngara,haud ita multo antè amiſerat,ſuſceptis ex ea duobus filijs, Ot
tone & Stephano. Quanquam quod ad reſtitutionem Vuladislai atti
net,perplexus eſt Dlugoſſus. Nam cum reſtitutionem illam, quam po
B ſtea Fridericus uelut ſanctè promiſſam, mortuo Vuladislao liberis e-
ius efflagitauit,in pactis fuiſſe memoraſſet: paulo pòſt ſubijcit, Boles-
laum recepiſſe Imperatori,ſe ad natalē Chriſti Dei noſtri Magdebur-
gum uenturum eſſe, & Polonis Boemis'que diſceptatoribus & arbi-
tris de expulſione & reſtitutione Vuladislai fratris uſurum: quod ta-
men non præſtiterit. Paulo aliter de hoc bello Radeuicus, in ſupple-
mento eius libri quem Otto epiſcopus Friſingenſis, illius temporis,
de geſtis huius Friderici Imperatoris cōſcripſit,memoriæ prodidit. Et
cauſam quidem belli eandem,quam nos expoſuimus, fuiſſe memorat:
ſucceſſum uerò & exitum aliquanto diuerſum. Ait enim, poſteaquam
Imperator in Poloniam (arte ſcilicet & natura permunitam) penetra-
uit,& Odram flumen copias tranſduxit,Polonos,quamuis magna ha-
berent Ruſſorum, Parthorum, Pruſſorum & Pomeranorum auxilia,
in fuga tamen ſpem uitæ conſtituiſſe: ac deſperatione adductos, non
certo conſilio, munitiones, oppida, pagos'que ſuos uaſtaſſe. Ad ex-
tremum autem peruaſtata ab hoſtibus Vuratislauienſi & Poſnanien-
ſi ora, Boleslaum ducem ſupplicem, & imperata ſe facturum recipi-
entem, prouolutum ad pedes Imperatoris, ueniam impetraſſe: cum
iuſiurandum dediſſet, non ad contumeliam Romani imperij fratrem à
ſe ſuis'que pulſum eſſe: promiſiſſet'que Imperatori, præter auxilia ad
bellum Italicum,duo millia marcarum, principibus mille, aulico eius
comitatui ducentas marcas argenti: Auguſtæ uerò,ſiue Imperatrici ui
ginti marcas auri; & obſides Cazimirum fratrem cum alijs quibuſdam
n 4 nobilibus

Pax inter Imperatorem & Polonos.

Sileſia Vuladislao attributa.

Polonorum auxilia Imperatori ad Italicum bellum.

Miecislai tertia uxor, filia ſororis Friderici Imp.

Radeuicus hiſtoricus.

nobilibus dediſſet. De Vuladislai uerò iniuria rem ad arbitrium Boe-
morum & Polonorum Magdeburgum, ut nos quoque è Dlugoſſo re
tulimus, reiectam eſſe. Neq; tamen ſtetiſſe ulla ex parte promiſsis & iu
riiurando Boleslaum. Tributi Radeuicus hic nullam facit mētionem:
quod neq; Imperator exigere, ſi prius penſitatū eſſet, neq; Radeuicus
commemorare, ſi tunc exactum eſſet, omiſiſſet. Pace facta cū Polonis,
deduxit imperator exercitum, & anno ſequenti expeditionē in Italiam

Vuladislaus rex Boemorum factus.

proſecutus eſt, Boemorum & Polonorum auxilijs adiutus. In ipſo au-
tem procinctu Vuladislao Boemorum principi Ratiſponæ diadema
impoſuit, regem'q; eum appellauit: quo nomine poſt Vuratislaum ſe-
xaginta annis amplius nemo principum Boemorum uſus erat. Fames

Fames in Polonia.

deinde Poloniam afflixit, frumento belli tempore partim non demeſ-
ſo, partim ab hoſtibus conſumpto, partim uerò à noſtris, quemadmo-

Boleslai Criſpi filij.

dū diximus, corrupto. Mortua eſt eo anno Anaſtaſia Boleslai Criſpi
uxor, ex dolore partus, cum Leſcum alterum filiū peperiſſet. nam bien

Boleslaus alteram uxorem duxit.

nio antè Boleslaum pepererat. Duxit poſtea Boleslaus alteram uxorē,
Helenam Roſcislai Præmislienſiū principis filiam, ſuaſu fratrum, cum
ad Adleidæ Miecislai uxoris puerperium conueniſſent. Apparabat

Vuladislai mors.

iam Vuladislaus reditum in patriam, opera & beneficio Friderici Im-
peratoris impetratum, poſt tredecim annorum exilium. uerùm in ipſo
apparatu extinctus, & Aldemburgi in Holſatia, quæ urbs à Slauis con
dita, Starigradum olim dicta fuit, ſepultus eſt: ita ut non irrita cecide-
rit Iacobi archiepiſcopi deuotio, nec potuerint humani conatus diui-
nam ſententiam, & iuſtam fratrum & patriæ uiolatoris ultionem im-
mutare. Tametſi proditum eſt à nonnullis, ut refert Dlugoſſus, cum

Plodecz.

ad conſtitutum cum fratribus colloquium uenientem, Plodeci clàm
ueneno ſublatum eſſe. Vixit autem Vuladislaus quinquagintaquin-

Vuladislai filij.

que, præfuit Polonis non totos ſex annos. Liberos reliquit maſculos
tres, Boleslaum, Miecislaum, & Conradum cui Laſconogo, propter
gracilitatem crurum, cognomen fuit: quem quidem Conradus Impe-

Criſtinæ mors.

rator Fuldenſi abbati educandum dederat. Criſtina uerò Vuladislai
uxor, Aldenburgi in exilio conſenuit, & uitam cum morte commuta-
uit. Nam filij non auſi abſente Imperatore Sileſiæ principatum ex fœ-
dere patri promiſſum repetere, quarto demum anno poſt mortem

1163 ann.

patris, nempe anno poſt Chriſtum natum 1163, inſtante precibus atq;
minis apud Boleslaum Friderico, cum is ab Italica expeditione capto

Mediolanum euerſum.

Sileſiæ ducum origo.

euerſo'q; Mediolano reuertiſſet, reuocati Sileſiam omnem, quæ conti-
nentibus ſyluis à reliqua Polonia dirimitur, uſq; ad Boemorum Saxo-
num'q; fines in ditionem ſuam acceperunt, ea quidem lege, ut maieſta-
tem ſummi principis Polonorū comiter conſeruarent, neue patris ty-

Sileſiæ fines et nomen.

rannidem imitarentur. Sileſiæ uerò nomē à cōfluxu multorū populo-
rum inditū eſſe uidetur, ſiue tūc, ſiue aliquanto prius, nempe poſteaq;
Sbigneus nothus Vuladislai primi principis filius, cū Boemis & Saxo

Slezaci.

nibus eam orā inuaſit, ita ut Sileſij, ſiue Slezaci, quaſi cōuenæ dicantur
lingua Polonica. Eam igitur partem Poloniæ Vuladislai mortui filij
ex

ex pacto obtinuerunt. Atq; hinc ferè omnes Sileſiorum duces propa-
gati ſunt. Vt autem omnis diſsidiorum materia inter fratres deinceps

Sileſiæ diuiſio.

tolleretur, patrui inter eos ditiones partiti ſunt, ita ut Boleslao, qui pro
cerus ſiue altus cognominatus eſt, Vuratislauienſis tractus: Miecislao
Ratiborienſis & Oppoliēſis, Conrado uerò Glogouienſis & Croſnen
ſis obtingeret. Ex his Miecislaus inſano mulierculæ cuiuſdam amore
captus, Opauiam ipſi ſempiterno iure donauit. Fuit autem reſtitutio il

Opauia donata amicæ.

la Vuladislai filiorum curæ Friderico Imperatori, cùm ob misericor-
diam cognatorum exulum, & ut perficeret, quod ſe authore cœptum
atq; conſtitutum fuerat: tum in primis Boleslai ex ijs natu maximi gra

Boleslai proceri uirtus.

tia, qui præclarum uirtutis ſuæ ſpecimen in exercitu ipſius apud Me-
diolanum ediderat. Nam cum eques quiſpiam uaſto corpore & gigan
tea ſtatura Mediolano prodiens, identidem Cæſarianos contumelio-
ſis uerbis ad ſingulare certamen prouocaret, nec prodiret quiſpiam:
prodijt hic Boleslaus incōſulto Imperatore, & inſcijs omnibus, non fe
rēs uniuerſi exercitus ignominiam. cum'q; infeſtis haſtis cōcurriſſent,
effuſo ad ſpectaculum omni exercitu, obſeſsis quoq; de mœnibus pro
ſpectantibus, & utriſq; euentum pugnæ expectantibus, primo impe-
tu deiecit noſter hoſtem, humi'q; proſtratum celeriter de equo deſiliēs
confecit, & cum opimis ſpolijs uictor in caſtra reuerſus eſt, acclamante
& applaudente uniuerſo exercitu, & Boleslai uirtutē ad ſidera efferen
te. Ex eo autem tempore magno in honore iuuenem apud ſe Impera-
tor habuit, & cùm alia amoris ſui documenta ei præbuit, tum in reſti-
tutionis eius fratrum'q; curam maiore ſtudio, ſicut iam cōmemoraui-
mus, confecto Mediolanenſi bello incubit. Reſtitutis Vuladislai filijs,

Pruſsicum bellum.

ſublato'q; omni metu belli, Boleslaus Criſpus princeps Polonorū, ex
fratrum & fratris filiorum, cōſilij'q; totius ſentētia, Pruſsis, qui iam in-
de à Boleslai Criuouſti morte à fide principum Poloniæ, & à religio-
ne Chriſtiana deſciuerāt, bellum fecit: tranſducto'q; Oſſam amnē exer-
citu, tripartito agmine ad interiora ipſorum penetrauit, ferro & incen
dijs omnia miſcēs, & magnas prædas agēs. Ea uaſtatione moti Pruſſo-
rum primores, cum uires ſuas impares tanto bello ſuſtinendo eſſe ani-
maduerterent, quippe qui nō plus decem millibus peditū & ſexdecim
equitum facere poſſent, pacē ſupplices à Boleslao petūt, imperata ſe fa
cturos pollicētur. Negat is pacem ſe eis daturū, ni ſtulta & uana multo
rum deorū ſuperſtitione ſeſe abdicēt, & Chriſtianam religionē popu-
lariter recipiāt. Durius hoc Pruſsis uidebatur: ſed tamē præſentibus iu

Pruſsi religionem Chriſtianam recipiūt, & mox rurſus abijciunt.

xtà ac impendentibus malis adacti, accipiūt conditionem: demoliūtur
fana & ſimulacra falſorum deorum: uni uero Deo, quem nos colimus,
deiecta aut deſolata pridem inſtaurāt: liberos poſt deſertam religionē
ſibi natos, ritu Chriſtianorū initiāt. Et quo celerius religio Chriſtiana
in tota Pruſsia coaleſceret, tributū quidē exiguū Boleslaus genti impo
ſuit: edixit autem, Quicūq; ad certū tempus Chriſtiani facti nō eſſent,
ut in ſeruitutē abducerent, & ſub haſta uenundarētur. Et certatim qui-
dem oēs nomina dabāt Chriſto, ſed magis deuitandi præſentis pericu-
li metu,

A

li metu, quàm ex animo: & lingua quidem iurat, quemadmodũ inquit, poeta quidam, mens iniurata manet. Itaq; ergo deducto exercitu, & amoto metu, citò ad ingenium rediere. Neq; enim firmam atq; ſtabilem ſedem habere poteſt religio, ui & metu expreſſa: quæ, quamlibet foris neceſsitati ſeruiat, intus quidem in animo liberrima eſt. Vixdum circumacto anno, Pruſsi in priſtinum errorem apertè relabuntur: ritus Chriſtianos explodunt: ſacerdotes, cæteroſq; qui cõſtantius Chriſtianam religionem retinebant, eijciunt: templa profanant. Veriti autem, ne extrema quæq; pro his quæ patrarant paterentur, ad Boleslaũ principem legatos mittunt cum donis magni precij: profitentur ſe in fide eius permanere, cæteraq; omnia iuſſa eius facturos eſſe, religionis modò Chriſtianæ neceſsitatem ut ſibi remitteret: multitudinem patrias & auitas religiones neutiquã uelle aut poſſe abijcere: & omnia prius malle perpeti, quàm ab inueteratis tempore & conſuetudine ritibus ad nouos trãſire. Leuius quàm par erat Chriſtiano principi, uiolatam & neglectam ab ipſis religionem Boleslaus ferre uiſus eſt, cum ij de fide erga ipſum ſua nihil mutarent. Itaq; ſic tunc legatos eorum dimiſit, ut factum eorum approbaſſe uideretur, pluris faciens ſuam quàm Dei maieſtatem: ſiue adeò muneribus, quæ ſapientum quoque mentibus caliginem offendunt, delinitus. Neque cogitabat, nõ habere modum, neque finem, temeritatem, cui ſemel habenæ impunitate relaxatæ ſint. Offendunt autem plerunque homines in eo, quod cauſæ Dei præpoſuerint: ut tunc accidit. Nam Pruſsi uidentes impunè ſibi ceſsiſſe prima auſa, ſublatis animis haud ita multo pòſt, exactores principis propellunt: factaq; manu ualida è promiſcua hominum multitudine, Culmenſem tractum & Maſouiam nec opinantibus noſtris ingreſsi, crudeliter uaſtarunt ac diripuerunt, ingenteſq; pecudum & hominum prędas abegerunt. Qua de re certior factus Boleslaus, nihil ſibi fecit reliqui ad celeritatem: quin cum paucis, quos circum ſe habebat, & quos proficiſcẽs ſibi adiungere potuit, militibus, auxilio ſuis accurreret. Sed iam barbari abierant, nec eos longius ille cum paucis curſu defatigatis perſequi auſus eſt. Verùm fremens, & ſibi ipſe ob ſuperiorem conniuentiam diſplicens, tũc quidem ditionis ſuæ fines qualiquali præſidio aduerſus repentinas barbarorum excurſiones muniuit: cęterùm anno ſequenti, qui fuit poſt Chriſtum natum 1167, maiore ui & apparatu expeditionem in eos fecit. Aderant & fratres cum inſtructis ſuorum copijs. Barbari ſceleris & perfidiæ ſuę ſibi conſcij, deſperabant ueniã, nec ſatis uirium ad ſuſtinendos Polonos habere ſe iudicabant. itaq; in remotas ſyluas & inuias paludes ſe cum gregibus & armentis abdunt: nihilo minus exquirunt, quomodo noſtros dolis & inſidijs circumueniant. Erant apud Boleslaũ in caſtris Pruſsi quatuor perfugæ, non ignobiles, qui ſic iam probarant fidem ſuam Boleslao, ut ijs ducibus & conſultoribus in expeditione illa maximè uteretur: erãt enim periti regionum, & rerum Pruſsicarum. Eos Pruſsi clàm per certos homines, qui & ipſi transfugas ſe ſimularãt, magnis donis, maioribus promiſsis, ad

B

Religionis contemptus nõ negligendus principibus.

Pruſſorum defectio et excurſio in Culmenſem & Maſouiam.

1167 ann. Polonorũ expeditio contra Pruſſos.

Proditio Pruſſorum.

proditionem

A

proditionẽ pellexerunt: tempus & ratio proditionis conſtituitur. Magnam iam Pruſsiæ partẽ noſtri depopulati, ad ſylueſtria quædam, paluſtria, & uliginoſa loca peruenerant, quæ in ſpeciem herbida & compaſcua, limoſos abſceſſus & uoragines occultabant: circum hæc, uti cõuenerat, latebat Pruſſorum exercitus. Ibi transfugæ magnum numerum pecoris ad ea loca compulſum eſſe, magnamq; multitudinem hominum cum rebus & facultatibus ſuis ſe recepiſſe affirmant: perſuadentq; principi, ne prędam illam contemnat. Vbi primũ agmen, quod Henricus Sendomirienſis dux Boleslai frater ducebat, ægrè aliquantũ progreſſum eſt, dictitantibus transfugis perbreuem eſſe eam difficultatem, ibi ſigno dato ſubitò Pruſsi pedites undiq; è latebris proſiliũt, & ſagittas ac omnis generis tela eminus in impeditos conijciunt. Poloni neq; progredi iam, aut conſiſtere ex aduerſo hoſtium, neq; regredi poterant, terra abſcedente, & equites ac pedites armatos deuorante: & à fronte quidem & ab lateribus acriter inſtabant hoſtes, à tergo uerò noſtri extremi primorum receptum implicabant, ita ut nihil omnino uirtuti loci eſſet, neq; ſubmitti ſubſidia laborãtibus poſſent: quin ut quiſq; ſuis opem laturus, aut hoſtem exultantem in cæde ulturus procurrerat, ita & ipſe ſe, & illos quibus ſuccurrebat, magis etiam impediebat. Eratq; miſerabile ſpectaculum, cum noſtri ſine ordinibus progreſsi, & inopinato hoſtium occurſu aut impulſi, aut perterrefacti, terga uertebant, ſeq; inuicẽ proterebant & proculcabãt. Multi ibi mortales cæſi, longè plures uoraginibus abſorpti ſunt. Pauci per cæterorum corpora ſalui ad extremum agmẽ, quod firmiori loco ſubſtiterat, ſeſe recepere. Ibi Henricus dux inter primos pugnans, fortiter occubuit: ibi omne penè robur Polonorum afflictum atque debilitatum eſt. Reliquas copias Boleslaus princeps cum Miecislao fratre, nihil cũctati, in Poloniam tumultuariè reduxere, ne Henrici quidem fratris corpore recepto, aut perquiſito. Pruſsi mortuorũ ſpolijs potiti, dijs ea ſuis, quibus uictoriam illam acceptam referebant, conſecrarunt. Sub finem eiuſdẽ anni edixit comitia Cracouiam Boleslaus cùm alijs de rebus, tum de Sendomirienſi ditione, Henrico ſine liberis extincto, quid fieri oporteret. Poſt longam conſultationem placuit, ut Cazimiro minimo de filijs Boleslai Criuouſti, qui ad eam diem exors patrimonij fuerat, principatus ille mandaretur. Tametſi Sendomirienſis urbs cum territorio & alijs quibuſdam proximis oppidis, conſentiente Cazimiro, Boleslao Criſpo conceſſa eſt, quoad uiueret, quo commodius onera principatus poſſet ſuſtinere. Nec multò pòſt duxit Cazimirus uxorem, Helenam Vuſeuolodi Belſenſium ducis filiã. Diſplicuerat id quod factum erat de Sendomirienſi ditione, filijs Vuladislai: exiſtimabãtq; ij, partẽ eius aliquam poſt patrui mortem agnationis iure ad ſe pertinere. Et iam antè alienioribus erant animis à Boleslao patruo, quòd is munitiones quaſdam in Sileſia, cum eam ipſis traderet, in poteſtate ſua retinuiſſet. Reſidebant etiam in animis eorum iræ ueteres, & dolor exilij, erepti que ſummi principatus, & Cracouienſis ditionis: quæ

B

Poloni profligati à Pruſsis.

Henricus dux interfectus.

Cazimirus Sendomirienſium dux creatur.

Cazimiri uxor.

Sileſiorum duces in Boleslaũ principem concitantur.

utraq;

utraq; hæreditario iure ſecundum patrem ſibi arrogabant. Hæc om- A
nia repetendi percommodam occaſionem oblatã ſibi eſſe arbitraban-
tur, quòd inuiſum eſſe offenſione illa & re malè atq; inconſideratè ge-
ſta imperium, nomenq; Boleslai proceribus ac equitibus pleriſq; ani-
maduertebant. Fortaſſe non deerant etiam, qui eos in ſpem recuperan
di illa uel omnia, uel pleraq;, clàm uocarent, & operam ſtudiumq; ſuũ
pollicerentur. Itaq; apertè querebantur de iniurijs Boleslai principis:
arma bellumq; ciuile non diſsimulanter parabant: è Germania auxilia
& mercenarios milites accerſebant. Id ubi Boleslaus cognouit, uirium
ſuarum & offenſionis popularis ſibi conſcius, ac ueritus ne latius incẽ-
dium illud diffunderetur, neu certa finitimarum gentium fiducia rem
illam iuuenes inceptarent, per proceres & conſiliarios communes de
componendis rebus agit: ijſdemq; arbitris, de ſummo quidem princi-
patu, ac de Cracouienſi, itemq; Sendomirienſi ditione poſtulata filio-
rum fratris modeſtè refutauit, quòd Cracouienſem ditionẽ cum ſum-
mo principatu, totius Poloniæ conſenſu coniunctam eſſe diceret: prin
cipatum autem iuſtè eiecto patre eorum, ſumma omnium uolũtate ad
ſe delatum, & alioqui illo è uiuis ſublato, ad ſe qui illi eſſet natu proxi-
mus, non immeritò attinere. Porrò Sendomirienſem ditionẽ rectè fra
tri Cazimiro datam, quẽ non oporteret exortẽ eſſe patrimonij. & eam
fuiſſe mentem patris, ut is cæteris fratribus abſq; liberis decedentibus
ſuccederet. De Sendomirienſi nonnihil ſe uolũtate eius detraxiſſe, quo
rectius onera ac dignitatem principatus ſuſtineret. Idem ſe feciſſe in Si B
leſia, cùm fratribus cæteris, tum ſenatu uniuerſo aſſentiente. Sed tamẽ
liberaliter ſe eis remittere & condonare, quæ ad eam diem in Sileſia re-
tinuiſſet, quo maiorem in ſe patrui benignitatem agnoſcerent. Quo iu
„ niores illi eſſent, hoc impenſius ſe, qui ſenior & uſu rerum peritior ſit,
„ rebus eorum conſulere æquum eſſe, ne temeritate ſua, aut prauis alio-
„ rum conſilijs ſeducti, eant præcipites. Ita deliniti iuuenes Boleslai com
moditate & facilitate, procerumq; perſuaſione, conquieuerunt, & na-
ſcens etiamdum pernicioſum bellum ſuppreſſum eſt. Non ceſſarunt ta
men ſeditioſi quidam, è Cracouienſi ditione homines equeſtris ordi-
nis, res nouare. Etenim conſpiratione facta, cuius capita fuêre, Iaxa, cu-
ius ſuperius mentionem fecimus, & Suentoslaus, potentes & factioſi
homines, ad Cazimirum Sendomirienſem ducem, ætate & gratia po-
pulari florentem, ſummum principatum deferebant: Boleslaum pero-
ſi, quòd ignauum & imbellem, & ineptiorem ad obeũda principatus
munera eſſe dicerent: ſimul ut Miecislao, qui ætatis beneficio Boleslao
ſuccedere debebat, uiã præcluderent, de quo nõ optimè ſentiebant. Et
egit quidẽ ipſis gratias Cazimirus de ſtudio ac iudicio: cæterùm prin-
cipatum delatum modeſtè recuſauit, quòd negaret ſuum eſſe, fratri ma
iori & optimè de ſe merito principatum eripere, quẽ omni ope defen-
ſum & adiutum ire deberet. Illos quoq; non æquum facere, qui tot an-
nos clementi & moderato illius imperio uſi, ad extremum quaſi uetu-
lum canem eum expellerent, & quidem bene merentem, & æquitate
animi

Cracouienſis ditio principatui addicta.

Pacificatio inter cognatos duces.

Cracouiẽſis nobilitatis motus contra Boleslaum principẽ.

Cazimiri moderatio & ſapientia.

A animi prudentiaq; ſua potius, quàm armis exorientia bella amolirẽtem.
Nam cladem Pruſsicam, qua maximè offenderentur, non tam temeri-
tate eius, quàm diuino permiſſu acceptam eſſe. Neminem neq; tam fœ „
licem eſſe, neque tam omnibus horis ſapere, quin offendat aliquando: „
perturbari etiam interdum diuinitùs conſilia principum, & bene con- „
ſulta malè cadere, propter peccata populi. Quòd ſi deterius etiam ali- „
quanto principatum adminiſtraſſet, quàm adminiſtrarit Boleslaus: fer
ri tamen eum conueniret, propter patris Boleslai optimi & maximi
principis memoriam: in quem ingratiſsimi futuri eſſent, ſi progeniem
eius, tolerabiliter tamen imperantem, de principatu, quẽ ille maiorem
in modum auxiſſet, ornaſſetq;, deijcerent. Se quidem non modò non
fore ſocium eius conſilij & periurij, uerùm etiam ſummo conatu fratri
coniunctiſsimo & beneficentiſsimo opitulaturum eſſe. Ita rurſus gli-
ſcens ciuile diſsidium, Cazimiri grauitate & conſtantia ſopitũ eſt. Prę-
erat tunc quartumdecimum annum Plocenſi eccleſiæ epiſcopus Ver-
nerus, equeſtri Roſarum familia, integritate & ſanctimonia uitæ cla-
rus, & eleganter eruditus: ei per uim & iniuriam Boleſta uir potens &
uiolentus, ex ea familia ortus, quæ ſoleam equi cum cruce altrinſecus
ſuperpoſita inſigne gerit, Carſcum pagum adimebat. Erat autem is ca
ſtellanus Viznenſis, & oram illam Pruſsis finitimam pro Boleslao Cri
ſpo adminiſtrabat. Eũ igitur comiter & blandè Vernerus per ſe & per
amicos orat & admonet, ne uim faciat eccleſię. Vbi nihil proficit, in ius
B uocat: cauſam obtinet: in poſſeſsionẽ reponitur. Moleſtiſsimè id fere-
bat Boleſta, multaq; maledicta in manſuetũ epiſcopũ ingerebat, & ne-
cem ei machinari cœpit. Erat ei non modica cum uicinis Pruſsis cõſue
tudo: qui cum nõ pauci fortè ad eum uel ius petituri, uel compotaturi
conueniſſent, acceptos lautè, & bene potos, promiſsis etiam oneratos,
noctu ad obtruncandũ Vernerum, qui tunc fortè ad Biſcupice uillam
ſuam uenerat, cum Benaſſo fratre ſuo germano miſit. Peragũt illi iuſſa:
effractiſq; portis, in cubiculo dormientẽ epiſcopũ cum fratre Benedi-
cto, monacho Benedictẽſis ſectæ trucidant. Delituerat per eum tumul
tũ ſub lecto epiſcopi puer cubicularius: is igitur authores ſceleris pro-
didit. Re cognita, archiepiſcopus Gneſnẽſis Petrus, familia Srenauius,
qui Ianico non multo antè ſucceſſerat, de cõſilio & uoluntate cęterorũ
epiſcoporũ toti prouinciæ ſuæ ſacris interdixit. Motus & arocitate fa-
cinoris, & interdicto archiepiſcopi Boleslaus princeps, cõprehẽdi Bo
leſtã, & ex uinculis cauſam dicere apud ſe, condẽnatumq;, in foro Gneſ
nẽſi, ubi hęc agebant, extructo rogo cremari iuſsit. Benaſſus uerò poſt
patratũ illud ſcelus nuſquã poſtea cõparuit: creditumq; eſt uulgò, eum
terræ hiatu abſorptũ, meritum ſancto epiſcopo ſuppliciũ expendiſſe.
Verneri corpus Ploſcũ delatum, honorificè ſepultũ eſt. Nec ita multo
pòſt uarijs & ſalutiferis hominũ generi miraculis cœpit ſepulchrũ eius
celebrari: cui Lupus gente Gozembius, cuſtos eius ipſius baſilicæ, ſuc
ceſsit. Aliquot deinde annis, quibus uixit Boleslaus Criſpus, quietæ
fuerunt res in Polonia, neq; memoratu dignum quicquam geſtum eſt.

Vernerus epiſcopus Plocenſis Boleſtæſi au de occiſus.

Boleſtæ familia.

Petrus archiepiſcopus Gneſnenſis.

Interdictũ archiepiſcopi.

Boleſta parricida uiuus exuſtus.

Miracula ad Verneri ſepulchrum.

Lupus epiſcopus Plocenſis.

Poſtea moritur Boleslaus,& Cracouiæ ſepelitur,anno Chriſti 1173,cũ principatum Poloniæ annos 27 tenuiſſet, uixiſſet ſex & quadraginta, relicto uno filio Leſco,cui poſterius Albi cognomẽ inditum eſt. Nam maior natu Boleslaus paulo ante patrem obierat. Moriens tutelam filij Cazimiro fratri commendauit,eumꝗ hæredem filio ſubſtituit. Supellectilem autem omnem inter eundem fratrem,filium & uxorẽ partitus eſt. Quo quidem anno etiam Stephanus tertius Geiſæ filius Vngarorum rex uita exceſsit,continuato ferè funere cum duobus patruis Ladislao & Stephano, qui alter poſt alterum infeliciter regnum eius inuaſerant. Huic autem frater germanus Bela tertius ſucceſsit. Porrò ſequenti anno cum Vuladislaus rex Boemorum ſenio cõfectus,Fridericum filium natu maximum incõſulto Friderico Imperatore pro ſe regnum adminiſtrare iuſsiſſet,ſucceſſorem ab Imperatore accepit Sobeslaum, Sobeslai filium, patruelem ſuum, quem aliquandiu in uinculis aſſeruarat. A' quo cum ſibi metueret, ſolum uertit cum uxore & liberis,& intra quartum menſem in Germania diem clauſit ſupremum. Sobeslaus autem regio nomine abſtinẽs, principatum paucos annos geſſit. Ac totus tũc ferè orbis Chriſtianus mutuis bellis collidebatur. Veneti quidẽ cum Vngaris & oriẽtis Imperatore Emanuele de Dalmatię dominatu decertabãt. Idem autẽ Emanuel ab Alexandro pontif. max. non ignarus inimicitiarum eius cum Friderico Barbaroſſa,magnis pollicitationibus ac donis occidentis imperium ambiebat. In Anglia Henricus rex Thomam Canthuarienſem archiepiſcopum,uirum ſanctum, libertatem & immunitatem eccleſiaſticã defendentem,cum occidiſſet, à filio regno pellebatur. Porrò Fridericus Imp. Langobardiam & Italiam uexabat,Germanięꝗ motus ab Henrico Saxonũ duce concitatos compeſcebat. Verùm nos à noſtris ne lõgius recedamus. Ante obitũ Boleslai Criſpi,Gedeon gente Gryphius,poſt Matthæum, hominemguloſum & helluonem,qui Roberto,uiro bono pioꝗ,Radoſsi ſucceſſori,ſucceſſerat,epiſcopus Cracouienſis factus eſt:& ab archiepiſcopo Gneſnenſi Petro,ut tunc moris erat,aſſentiẽte Boleslao, confirmatus. Qui poſtea Kelce oppidũ in remotis ſyluis condidit, in eoꝗ templum ſecto lapide exędificauit,& collegium ſacerdotum primariorum,quos prælatos & canonicos uocant,iuxtà ac uicariorũ ibi inſtituit,cũ eis pagos ac decimas attribuiſſet. De Matthæo uerò illud memoratur, eum Boleslai principis nuncium,ſubſidium in ſumptus belli poſtulantẽ,ad latrinam duxiſſe,& ſpurcè ibi facultates ſuas reconditas eſſe,dictitaſſe. Per eadem ferè tempora Cruſuicienſis cathedra Vuladislauiam tranſlata eſt ab Honoldo Italo,eius oræ epiſcopo.

Boleslai mors. 1173 ann. — *Leſcus Boleslai filius.* — *Stephanus rex Vng. mortuus.* — *Bela rex Vng.* — *Vuladislaus rex Boemorũ regno motus.* — *Sobeslaus dux Boemis datus ab Imperatore.* — *Veneti cũ Vngaris & Græcis bellũ gerũt.* — *Emanuel ambit occidentale imperium.* — *Thomæ Canthuarien. archiepiſcopi cædes.* — *Angliæ rex regno pulſus.* — *Friderici Imp. acta.* — *Gedeon epiſcopus Cracouienſis.* — *Epiſcoporũ cõfirmatio ab archiepiſcopo.* — *Kelcenſe oppidũ & collegiũ à Gedeone epiſcopo conditũ.* — *Matthæi epiſcopi Cracouien. ingluuies.* — *Vuladislauiam translata ſedes epiſcopi.*

MIECISLAVS SENEX.

BOLESLAI Criſpi funebribus exequijs peractis,conuentus Cracouiæ à fratribus eius,fratriſꝗ Vuladislai filijs,& proceribus cunctis, de creando nouo principe inſtituitur. Et quanquã omnis eius oræ,quæ minor Polonia dicitur,procerum & equitum ſtudia in Cazimirum inclinabant, uicit tamẽ maior pars

A pars,quæ Miecislaum,qui maiori Poloniæ & Pomeraniæ pręerat,utpote natu maiorẽ,nequaquã prętereundũ eſſe cenſebat. Verùm is,qui puer ob grauitatem morum & prudentiam,ſenis cognomen adeptus erat, ſuſcepto principatu, prouecta iam ætate, ſpes hominum fefellit. Nam conſultore malo Henrico Ketlicio utens, initiò ſtatim, aſpero & auaro dominatu hominum uoluntates offendit, noua onera,noua uectigalia,& uarias exactiones equitibus iuxtà ac plebeis imponẽs: & leuibus de cauſis,uelut ob cęſum urſum aut ceruum,captam'ue dorcam, bonorum confiſcatione multans. Solius enim tunc principis erant in Polonia omnes ubiꝗ uenationes. Ad hæc,præfectos etiam ſuos & miniſtros aulicos in poſſeſsiones & facultates aliorum graſſari aut iubebat,aut certè permittebat:neꝗ afflictorum querimonias audiebat, ſed eos inclemẽtioribus dictis à cõſpectu ſuo repellebat. Iudicia & alia munera publica quęſtuoſè mandabat:ita ut mirum non eſſet, plura peccari ab huiuſmodi magiſtratibus, quàm ab ipſo principe. Vendebant enim liberè,quæ ipſi emerant. Audiebantur uulgò ſuſpiria,gemitus, & querelæ calamitoſorũ hominum. Quibus permotus Gedeon Cracouienſis epiſcopus,uir magni animi & conſtantiæ,Miecislaũ ſemotis arbitris adit,mixtiſꝗ cum grauitate blanditijs, orat & admonet, placidè & benignè more maiorum ut regnet:contentuſꝗ uſitatis uectigalibus, & operis hominũ,ne quid pręterea à libero populo exigat:abhorrere enim uehemẽter animos populariũ à nouis oneribus,quãuis leuibus. Magiſtratus ritè atꝗ ordine idoneis hominibus mãdet,neu quid iniuſtè aut crudeliter ab eis fieri patiatur. Eius enim periculo omnes eius uicarios & miniſtros peccare:cõmemorabat nonnulla exempla domeſtica,uetuſtiora & recẽtia,quibus eum ab inſtituto deterrebat. Sed nihil planè profecit,niſi quòd infenſum eum ſibi reddidit: & ita dimiſſus eſt,ut ſua curaret:illa ad ipſum nihil pertinere. Addiditꝗ princeps: nõ ad cuiuſquam præſcriptum, ſed ſuo arbitratu ſe geſturum eſſe principatum. Tam ſuperbè & procaciter reiectus Gedeon,haud remiſit tamen ſolicitudinem ſubueniendi afflictæ patriæ,atꝗ emendandi tyranni. Cum autem apertis monitis ſuis præcluſum eſſe aditum ad aures eius intelligeret, callidè comminiſcitur, quomodo eũ ipſiuſmet iudicio reuincat. mulierem ſubornat, quæ ſordido & miſerabili habitu aſſumpto,ubi in conſpectũ principis uenit,lamentabili uoce & eiulatu ementito opem eius implorat. Motus eius lachrymis & importuno clamore Miecislaus,accitam,quid queratur, quid'ue ſibi uelit, rogat. Ibi illa: gregem ſe ouium numeroſum habuiſſe,& filio commẽdaſſe,illũ porrò mediaſtinis paſcendum commiſiſſe:eorum negligentia gregem à lupis dilaniatum,ſeꝗ ad extremam inopiã inde redactam eſſe:rogare, ut cuius culpa damnum datum eſſet, ab eo præſtaretur. Citati mediaſtini, qui pariter ſubornati uenerant,negãt ſua negligentia damnum datum eſſe: uerùm adoleſcentis, qui priuignus, non filius eſſet eius mulieris, culpa. Eum enim uenationi deditum, feros canes alere:qui ſoluti, partim ipſi gregem laniarint,partim diſiectum ac diſsipatum lupis in præ-

Miecislaus mutauit mores. — *Miecislai aſper dominatus.* — *Venationes principis erant in Polonia.* — *Magiſtratuum peccata.* — *Gedeon epiſcopus corripit principem.* — *Miecislai contumacia.* — *Sapiens commentum.*

dam dederint. Eum igitur damnum præstare oportere: se neque canes a- A
bigere, neque dispersis ouibus succurrere potuisse. Aderat & adolescens,
crimenque in mediastinos referebat: se præsidio gregi canes alere. Neque
tamen satis illorum dicta refellebat. Cognita causa Miecislaus, cum
nonnihil cogitasset, condemnat matri siue nouercæ adolescentem da-
mni infecti. Approbant, qui tum aderant senatores, principis iudiciū.

Gedeonis oratio liberior ad principem.

Ibi tum Gedeon: Iustè, inquit, & sapienter iudicasti, princeps inclyte.
Adolescens certè maternæ calamitatis & laniati gregis culpam susti-
net, quippe qui eiusmodi canes apud gregem habuerit, & relaxarit, qui
non modò præsidio gregi aduersus lupos non fuerunt, uerùm ipsi uel
concerpserunt, uel certè dissiparunt, quo magis luporum morsibus es-
set obnoxius. Verùm tūc demum iusti & ueri iudicis functus eris offi-
cio, si iudicatum ipse facias: & quæ in alios statuis, primus ipse in te præ-
stes. In te ipse nunc iustam tulisti sententiam: te ipse condemnasti. Tu
filius es huius amplissimæ & florentissimæ dudum reipub. Sed tu te
priuignū eius haberi mauis. Tametsi non tam tua culpa hæc est, quàm
aliorum. Te illa in lucem editum, ac tenerè educatum, ad hoc honoris
fastigium extulit: tibi gregem suum, seque ipsam curandam atque tuen-

Numarij iudices.

dam commendauit. Tu porrò gregem cum numarijs iudicibus & ma-
gistratibus tradis: tu feros canes, hoc est, acerbos & crudeles exactores
& præfectos facultatibus & sanguine innocentium hominum saginas:
» quorum cæca cupiditate & asperitate fit, tenuiores ut à potentioribus,
» perinde quasi à lupis, impunè diripiantur & opprimantur. Hæc dam- B
na omnia ac incommoda reipublicæ abs te præstāda sunt, quemadmo-
dum ipse iudicasti, si non humano, at diuino quidem certè iudicio:
» quod nemo, quamuis magnus, quamuis potens, quamuis sapiens recu-
» sare potest, aut effugere. Quanquam autem te uolente ac iubente ista fi-
eri, uita abs te antè acta, cuius meritò senis cognomen iam inde à pue-
ro meruisti, credere uetat, in te tamen omnis culpa hæret. Tu mali oc-
casionem das, dum canes illos tuos non coerces, dum lupos non per-
sequeris, dū denique precio magistratus addicis. Resipisce igitur, & mi-
seram sordidatamque matrem, afflictam rempublicam, quam floren-
tem accepisti, respice: ne eas perditum, quam seruare debes. Si præ-
stare præterita non uis, aut non potes, at in posterum ne quid loci
querelis hominum relinquas. Ita autem existimato, per me tibi nunc
uniuersam rempublicam ad genua tua accidentem supplicare. Quod
si preces eius repudias, illa quidem fortasse diuinitùs salutē & præsidi-
um nacta fuerit: at tu ultorem Deum experiere, seueriorem fortasse,
quàm cognominis tuus Miecislaus rex, quàm Boleslaus eius nomi-
nis secundus, maiores tui, quàm Vuladislaus frater, quàm denique
omnes quicunque usquam auarè & crudeliter dominati sunt, quan-
do quidem eorum exemplis & exitu non commoueris. Incensus hac

Miecislai contumacia.

oratione episcopi Miecislaus, fremens è senatu sese proripuit: mul-
ta Gedeoni, multa cæteris senatoribus, qui Gedeonis dicta approba-
re uidebantur, minitans: & plusculum iræ & odio suo indulgens, gra-
uior

A uior etiam deinceps hominibus esse pergit. Fortè is in maiorem Polo-
niam proficiscebatur: eam occasionem nacti primores, cum auctam

Procerum de principe consultatio.

etiam esse monendo acerbitatem principis uiderent, & minas atque
sæuitiam eius cum animis suis reputarent, conueniunt certo loco, &
secretò inter se de salute sua & reipublicæ consultant. Princeps Gede-
on, amouendum esse principatu Miecislaum, tam præfractum & im-
potenter dominantem, censet. Eius sententiam sequuntur cæteri: sed

Cazimiri Sendomiriensium ducis laus.

unus omnes premebat scrupulus, quem ei successorem darent. Ibi
Stephanus palatinus Cracouiensis, Cazimirum Sendomiriensium du-
cem nominat: grauitatem eius, humanitatem, facilitatem, iusticiam, so-
lertiam, uigilantiam & animi moderationem prædicat, iudicium ac di-
ligentiam in mandandis iudicijs & magistratibus, liberalitatem in re-

Iusticiæ & moderationis insigne exemplū.

munerandis rectè factis, seueritatem in puniendis sceleribus & flagi-
tijs etiam suorum ministrorum in primis laudat. Quàm sit fratris dis-
similis, uel uno facto eius posse cognosci. Accidisse aliquando, ut
cum aulico quodam suo equite, Ioanne Conario, alea luderet animi o-
blectandi gratia. Incensum utrunque uincendi studio, in profundam
noctem ludum produxisse: pertæsos deinde ludi & uigiliarum, uno
iactu summam reliqui lusisse: uincentemque Cazimirum, & quod lu-
cratus erat argentum non modicum auferentem, palma manus in fa-
ciem à Conario ictum esse: illumque noctis beneficio elapsum, postri-
die inuentum, & ad Cazimirum adductum. Clamantibus autem cun-
B ctis, eum capitis pœnam commeruisse, qui principis maiestatem
minuisset: Minimè gentium, inquit Cazimirus, eum occidi opor-
tere, qui dolore grandis iacturæ incogitans deliquisset: & cum «
fortunam, à qua damno affectus erat, ulcisci non posset, in se fortu- «
næ alumnum commotus esset. Se magis in culpa esse, qui conditio- «
nis suæ ac dignitatis oblitus, eum ad ludendum prouocasset. Non mo-
dò igitur se illum absoluere, uerùm etiam gratias ipsi agere, quòd se i-
ctu illo admonuisset, ne quid indignum principe in se admitteret, neu
se ludo, aut ulli rei leui ac inhonestæ deinceps daret. Sic igitur illum
principem, seueriorem in sese quàm in alios iudicem, homini à quo læ-
sus erat, omnium iudicijs damnato, indulsisse. Quin & argentum om-
ne quod ludo quæsierat, ipsi reddidisse. Ad eum igitur deferendum
esse principatum: eum iure & more Miecislao succedere debere: eum
fama uirtutum suarum & gratia plurimùm ualere apud omnes ordi-
nes, ita ut ei nihil negocij futurum sit, uim Miecislai, si is principatum
repetat, repellere. Si recuset, consensu suo & authoritate reipublicæ,
cuius ipsi personam sustineant, uel inuitum cogendum esse, ut causam

Cazimirus reluctās ad principatum uocatur.

publicam suscipiat. Huic sententiæ cum omnes assensi essent, indidem
ad Cazimirum rectà contenderunt: eum recusantem, & pietatem su-
am, ætatisque fraternæ prærogatiuam causantem, & repudiatum à se
prius eundem principatum commemorantem, excipiunt illi & re-
fellunt: quòd dicerent, longè diuersam esse rationem huius temporis
à superiori: quòd tunc quidem priuatorum quorundam consilio &

conspiratione delatum principatum non sine iusta sugillatione uiolati officij in optimè de se meritum, & iustè imperantem fratrem Boleslaum, accepturus fuerit. Nunc uerò Miecislai mores atque tyrannidem publicè perosis omnibus, neque diutius tolerare ualentibus, à publico eum consilio rogari & flagitari, ut afflictæ & oppressæ patriæ subueniat. Si persistat recusando, uideat, ne ingratus & impius in patriam iudicetur, ne'ue ea aliunde opem sibi petere necesse habeat. His atque alijs dictis uix tandem eum, ut postulatis suis annueret, impulerunt. Sic Miecislaus cum non multum supra quatuor annos asperè & impotenter dominatus esset, absens principatu deiectus est, anno post Christum natum 1177. Quo quidem anno cum Alexander tertius Pontifex maximus Friderici imperatoris uim metuens, ad Venetos confugisset, & Otto Imperatoris filius cum classe Pontificem repetens, à Venetis uictus & captus esset, pax Italiæ reddita est. In Asia uerò Emanuel Orientis imperator in prælio quodam captus à Turcis, mox ex pacto dimissus, paulo pòst obijt, Alexium filium puerum adhuc hæredem relinquens. Quem cum breui Andronicus, tutor à patre datus, extinxisset, imperium uacans occupauit. Ad nostra reuertamur.

Miecislaus quandiu principatum obtinuerit.
1177 ann.
Alexander Papa tertius fugit ad Venetos.
Otto Fri. Imp. filius captus.
Emanuel Const. Imperator captus & mortuus.

CAZIMIRVS.

CAZIMIRVS igitur ad ineundum principatum, redigendum'que in suam ditionem Cracouiensem tractum, qui principatui peculiariter attributus erat, paruo comitatu profectus est: ne non accitus, sed uelut inuasor alieni, uenire uideretur. Venienti magna cum lætitia & gratulatione obuiam prodijt ingens omnis generis atque ordinis hominum multitudo, liberatorem & seruatorem eum salutans. Cracouiensis quoque urbis atque arcis portæ ei apertæ sunt, & breui nemine aduersante rerum potitus est. Certior autē de exclusione sua factus Miecislaus, cum intelligeret summo totius conuentus Cracouiensis consensu Cazimirum fratrem receptum esse, & ita se comparare, ut nihil domesticas ipsius uires atque potentiam reformidaret, ad externa sibi auxilia confugiēdum existimauit. Habebat magnas cum finitimis principibus necessitudines, plerasque affinitatibus constitutas. Nam generi eius erāt Sobeslaus Boemorum princeps, Saxonum item atq; Lotariorum siue Lotoringorum duces, quemadmodum uult Dlugossus. Ac apud Saxonas quidem Henricum, cuius mentionem superius fecimus, tunc dominatum esse, eundéq; Norico prefuisse reperio. De Lotoringo uerò nihil constat: nec eum, aut quenquam alium præter hos duos Miecislao generū tunc fuisse Vincētius memorat, quorū is opē implorarit. Hi uerò rogati, nihil tūc opis socero attulerūt, partim domesticis dissensionib. atq; bellis, partim auxilijs Imperatori mittēdis in Italiā & Asiā, quēadmodū Dlugossus scribit, impediti: Sobeslaus quidem Boemus à Friderico Vuladislai defuncti regis filio graui bello premebatur: à quo

Miecislai conatus ad recuperandum principatum.
Miecislai affines.
Boemici motus.

quo etiam ad extremum uictus, & principatu eiectus est. Saxonum uerò dux Henricus cum Fridericum Imperatorem in Langobardia bellum gerentem deseruisset, & Germanos in eum concitaret, absens in comitijs Germanorum damnatus ab Imperatore, dominatu ferè omni exutus est: ut scribit H. Mutius. Nam Asiatica expeditio posterius à Friderico comparata est. Deiectum autem de spe externorum auxiliorum Miecislaum, ac de recuperando principatu solicitum, grauior etiam casus perculit. Otto enim filius eius natu maximus, procerum quorundam fauore & ope fretus, maiorem etiam Poloniam, quæ in fide Miecislai adhuc erat, occupatis nonnullis arcibus & munitionibus, ipsi eripuit: missis'que ad Cazimirum legatis, in potestate eius fore se, & imperata facturum recepit: iratus patri, quòd is præcipua quæque ditionis suæ natu minoribus filijs, è tertia uxore susceptis, destinabat. Lubens hoc accepit Cazimirus, & potiri paternæ ditionis Ottonem facile passus est: Gnesnam modò, propter ueterem loci dignitatem, quippe quæ metropolis Poloniæ fuisset, in potestatem suam redegit. Exemplum Ottonis Pomerani quoque proceres secuti sunt, & in Cazimiri fidem se contulerunt. Atque is citeriori quidem Pomeraniæ, cuius Gdanum, siue Danticum caput est, Samborium comitem, Ziræ, quem Lesco puero fratris filio curatorem dederat, filium, ut uult Vincentius: ulteriori uerò quæ Slupensis, & corrupto nomine Stolpensis dicitur, Boguslaum, siue ducem, siue comitem gente Gryphium præfecit. Quorum uterque posteriori tempore non pro præfecto, sed pro domino atque principe gerere se cœpit, conciliatis sibi popularium & uicinorum studijs. Quanquam perplexi hic sunt nostrates scriptores, quod ad res Pomeranicas attinet. Nam qui hic Pomeraniam omnem à Miecislao ad Cazimirum deficientem, duobus præfectis gubernandam mandatam esse scribunt, ijdem alibi ante hæc tempora Sobeslaum, & filios eius Mesciugum & Samborium duces Pomeranorum memorant: Boguslaum etiam à Criuousto Boleslao, Pomeranis & Cassubijs ducem datum esse testantur. Ad hæc Boguslaum patrem & filium duces maritimæ oræ, generos Miecislai Pomeranorum uerò & Rugianorum ducum filias cum eiusdem Miecislai filijs nuptas fuisse produnt. Posterius autem Lescum principem, Pomeranorum precibus exoratum, quòd ij quererentur nimis longè se à principe, Cracouiæ ferè degente, ius petere, Suentopelco Mesciugi ducis filio præfecturam Pomeraniæ cum summa potestate mādasse, & Gdanensem Suecensémq; palatinos ei parēre iussisse: atq; eum ipsum deniq; Suentopelcum principatum Pomeraniæ arripuisse. Nos hanc difficultatem sic explicabimus. Pomeraniæ nomen longè latéq; patuit, atq; etiam nunc patet, in eo tractu, qui est secundū mare Sarmaticum, unde etiam nomē habet. Eam à suis ducibus longè ante hæc tempora gubernatam fuisse, testes sunt Saxo Grammaticus Danicæ historię scriptor, & Albertus Crantius, & nos etiam superius

Sobeslaus principatu eiectus.
Henricus Saxo dominatu pulsus.
Miecislaus senex ab Ottone filio pulsus.
Gnesna Cazimiro conceditur.
Pomerani à Miecislao ad Cazimirum deficiunt.
Pomeraniæ præfecti.
Gdanensis & Suecensis palatini.
Pomeraniæ descriptio, & nomen.

Pomeraniæ ulterioris duces. Varcislaus dux Pomer. Christianus.

aliquoties indicauimus. E' quibus Varcislaum, de Popeli fortaſſe po-
ſteris ortum, Boleslai Criuouſti opera cum gente ſua ad religionem
Chriſtianam conuerſum fuiſſe, illi memorant. Nos etiam è Dlugoſſo
& Vincentio, magnam Pomeraniæ partem ab eodem Boleslao detra-

Boguslaus dux Pomeranorum à Danis uictus.

ctam: reliquæ Boguslaum (Varcislai illius, ni fallimur, filium) ducem
datum, ſeu uerius relictum eſſe, retulimus. Hic autem Boguslaus cum
à Friderico Imperatore incitatus, Danos bello prouocaſſet, ut ſcribit
Crantius, ab eis uictus fractus'que, Vologoſſum, Iulinum, Oſnam, Ca-
menum urbes, & alia nonnulla minora oppida à Danis capta, amiſit.

Boguslaus in clientela Polonorum.

Cætera, ut uidetur, retinuit, cum ſe ad Polonorum opes contuliſſet: in
quorum fide & clientela metu Danorum deinceps etiam manſit. At-

Stolpenſis.

que hæc eſt Pomerania Slupenſis, ſiue Stolpenſis, à Polonis remotior.

Pomeraniæ citerioris ducũ origo.

Citerior uerò à Boleslao Criuouſto ſubacta, à pręfectis eius, ac deinde
filij eius Miecislai cognomento ſenis adminiſtrata, cum ad Cazimi-

Samborius ſatrapa.

rum, uti dudum oſtendimus, defeciſſet, ab eo Samborium ſatrapam
ſiue præfectum accepit: qui & ipſe poſtea pro principe ſe geſsit, &

Oliuenſe monaſterium conditum.

Oliuenſe monaſterium uno ab urbe Gdano milliario Ciſtercienſibus
monachis condidit. Leſcus deinde Cazimiri huius filius, Poloniæ

Suentopelcus præfectus Pomeran. principatum arripuit.

principatum adeptus, Suentopelcum Meſciugi (ſiue is Samborij fra-
ter, ſiue alioqui præpotens in ea gente uir fuit) filium, oræ illi præfe-
cit: ad quem ij Pomerani, qui à Danis ſubacti erant, defecerunt: quo
ſucceſſu ille auctus & elatus, contemptis Polonorum uiribus & impe-
rio, principatum arripuit, aut certè à patruo patre'que ſuo, diſsimulan- B
ter tamen, uſurpatum, apertè & ex profeſſo ſibi uendicare & gerere
cœpit, & ad poſteros tranſmiſit. Fieri autem potuit, ut librariorum
errore, Meſciugi & Samborij pater Sobeslaus pro Ziroslao, qui
idem eſt Zira, apud Vincentium ac Dlugoſſum legatur. Nec inuſita-

Dlugoßi incuria.

tum eſt Dlugoſſo temporum rationem peruertere, & nonnullos non
ſuis titulis appellare. quod hic quoque accidere ei potuit, nempe ut

Meſciugus quæſtor & gener Miecislai.

ante hæc tempora ducum nominibus appellauerit eos qui poſterius
ea uſurparunt: & generos affines'q; Miecislai uocarit, qui poſtea fa-

Pomerania ditionis Polonicæ.

cti ſunt, uel etiam nunquam fuerunt. Vincentius quidem Meſciugum
duntaxat quæſtorem & generum fuiſſe Miecislai memorat. Recu-

Pomeraniæ fines mutati.

perauere deinde Poloni magnam Pomeraniæ citerioris partem, id
quod ſuo loco narrabitur. Vlteriorem uerò partim cùm ab alijs ui-

Pomeraniæ duces clientes imperij Polon.

cinis, tum à Marchionibus Brandenburgenſibus acciſam, partim
citerioris detrimentis auctam, duces etiamnum retinent: ſed ſtirpis
Germanicæ, & Romano Imperatori non ita pridem facti obnoxij.
Tametſi ijdem Bythouiæ arcis, & Lemburgi urbis nomine benefi-
ciarij ſunt, & clientes regum Polonorum. Sed nos ad hiſtoriam cur-

Miecislai exilium.

ſum reflectamus. Pulſus & excluſus omni ſuo dominatu Miecis-
laus, Ratiboriam cum uxore & liberis ſe recepit. Inde ad Fridericum
Imperatorem affinem ſuum profectus, cum nequicquam opem eius
imploraſſet, propterea quòd is & Italicis rebus diſtinebatur, & in
Aſiam expeditionem parabat, reuerſus, & omni auxilio deſtitutus,
ad

A ad fratris miſericordiam per internuncios confugit. Nec ſanè durum

Cazimiri pietas.

ſe & inexorabilem Cazimirus fratri calamitoſo & ſupplici, & ſum-
mo principatu ſe abdicanti, ſuam'q; modò portionem petenti, prębuit.
Indignum enim iudicabat, fratrem nihil malè unquam de ſe meritum, fi-
lij ſcelere omnibus fortunis exutum, exulare & egere: commouebat e-
tiam eum ingens illa in fratre fortunæ mutatio, & inconſtans humana-
rum rerum conditio. Itaque ad ſenatũ de reuocando Miecislao, & ad

Senatus principi aduerſatur.

dominatum ſuum reſtituendo refert. Grauiter cunctus ſenatus, & non
obſcuro murmure eam orationem principis excepit: petito'q; ſeorſum
ab ipſo colloquendi & conſultandi ſpacio, obiurgat principem, quòd
priuatum officium publicæ ſaluti atque tranquillitati anteferret, præ-
ſentem'q; peſtem optimè de ſe merenti patrię, ac ſibi ipſi quoque uellet
accerſere. Illum nunquam conquieturum, neq; ullam recuperandi ſum-
mi principatus occaſionem prætermiſſurum eſſe: nihil de moribus &
crudelitate ſua mutaturum, eiectionis ſuæ recordatione. Deſineret ita-
que reſtitutionis illius mentionem facere, aut ipſe quoq; ſibi ab infen-
ſa Miecislao multitudine caueret. Hoc reſponſo ſenatus, deterritus
Cazimirus, gratias agere ſingulis de tam conſtanti erga ſe uoluntate,
neq; quicquam deinceps apertè de reuocãdo Miecislao mouere: clàm
tamen, uincente miſericordia & pietate, impenſius ipſi fauere, & ut ſi-
bi aliqua ratione proſpiceret, monere: non aduerſante ſe id facturum
eſſe. Habebat Miecislaus filiam nuptam cum Meſciugo, cuius mentio-
B nem paulo antè fecimus, ſiue is oræ maritimæ princeps fuit, ſiue ſatra-

Miecislaus Pomeranorum ope ditionẽ ſuã recuperat.

pa & quæſtor Miecislai in Pomerania, quemadmodum Vincentius
prodidit, qui eum Miecislao in illa demum aduerſa ipſius fortuna ge-
nerum factum eſſe indicat. Florebat autem is opibus & gratia popula-
ri inter Pomeranos. Eius igitur opera reconciliatis ſibi Pomeranis, &
collecta aliquanta manu, inopinantibus omnibus Gneſnam interce-
pit: nec mora, complures alias munitiones partim ui, partim per dedi-
tionem recepit, non ignaro, uerùm conniuente Cazimiro. Quibus re-

Otto Miecislao patri recõciliatus.

bus conſternatus Otto, petita & impetrata uenia, patris poteſtati ſeſe
omnia'que permiſit. Sic Miecislaus poſt biennium rurſus omni do-

Cazimiri ſtudia digna principe.

minatu ſuo à patre attributo potitus eſt. Cazimirus uerò initio ſtatim
principatus ſui, uectigalia illa & labores, cætera'que onera, quibus in-
ſtituendis & exigendis Miecislaus offenderat, ſuſtulit: iudicia corre-
xit: magiſtratuum licentiam coercuit, infinitam'que poteſtatem cir-
cumſcripſit: calumniatores uel exilio multauit, uel inuſta fronte aut
facie notauit. Ad maiora deinde animum intendit. Inoleuerat ſu-

Barbara procerũ immanitas lege abrogata.

periorum principum negligentia & conniuentia, prauus & barba-
rus mos apud proceres & equites Polonos, ut iter facientes, quo-
tieſcunque & ubicunque collibitum eſſet, agros atque prata a-
greſtium & oppidanorum depaſcerentur, ac non modò pabulum,
ſed etiam uictum omnem ipſis imperarent, ſiue adeò ipſi effra-
ctis horreis atque cellis per uim auferrent: neque contenti quan-
tum libuiſſet abſumpſiſſe, reliquum etiam malicioſe profundebant,
diſſipabant,

diſsipabant, & corrumpebant : iumenta è paſcuis & ſtabulis, atque A
etiam iuncta curribus & aratris utenda, uel potius ad curſum abuten-
da abducebant : ea'que uel defatigata & enecta dimittebant, uel ſi
Eccleſiaſtica bona uexata.
fortè placuiſſent, retinebant & uſurpabant. Ad hæc, in poſſeſsiones &
facultates morientium epiſcoporum, ac cæterorum ſacerdotum inua-
debant, easq́ diripiebant. Quin & præfecti principis idem faciebant,
& principis horrea, prædia, fiſcum'que facultatibus, quæ cultus diuini
adminiſtris & egentibus dedicatæ erant, augebant. Hæc quamuis ini-
qua, iniuſta, crudelia & impia, quamuis acerba miſeris hominibus &
intolerabilia, tamen quia longa conſuetudine inueterauerant, legisq́
uim propemodum obtinebãt, & à proceribus, quibus erant utilia, de-
1180 ann. Comitia Lenciciæ.
fendebantur, perdifficile erat abrogare. Sed tamẽ anno Chriſti 1180 co
mitijs apud Lenciciam habitis, omni cura ſtudio'que contẽdit & per-
fecit Cazimirus, & legem pertulit, qua barbari illi, & indigni Chriſtia-
no populo mores & abuſus omnino ſublati ſunt. Ac ne quando reſu-
Synodus Lenciciæ.
merentur, octo epiſcopi, qui in ijs comitijs aderant, de ſynodi eam ob
rem inſtitutæ ſententia, graui anathemate, audiente & aſſentiente uni-
Execratio uim facientium bonis eccleſiaſticis, et agreſtiũ.
uerſo conuentu execrati ſunt, diris'que deuouerunt, quicunque in po-
ſterum agricolæ cuipiam pabulũ, annonam, obſonium, iumentúmue
ui aut arte aliqua, præterquam ad hoſtium aduentum denunciandum,
rapuiſſet, rapi'ue iuſsiſſet : item qui in bona epiſcoporum & ſacerdotũ
decedentium inuaſiſſet, aut inuaſorem recepiſſet, adiuuiſſet, defendiſ-
ſet, quocunque is tandem eſſet genere, honore ac dignitate, etiam ſum- B
Epiſcopi Poloni.
ma, præditus. Fuere uerò epiſcopi qui hæc decreuerunt, Zdislaus ar-
Zdislaus archiepiſcopus.
chiepiſcopus Gneſnenſis, qui non multo antè Petro defuncto ſucceſſe
rat, Gedeon Cracouienſis epiſcopus, Ziroslaus Vuratislauienſis, O-
noldus Vuladislauienſis, Cherubim Poſnanienſis, Lupus Plocenſis,
Conradus Camenenſis, Gaudentius Lubuſſenſis. Interfuerunt etiam
ijs comitijs Otto Poſnanienſis, Boleslaus Vuratislauienſis, & Leſcus
Maſouienſis, duces. Deinde legati ex eo conuentu ad Pontificem ma-
ximum, de confirmando ſalutari illo & pio decreto ſimul & conſtitu-
tione miſsi, facilè, quod petebant, ab Alexandro tertio impetrarunt.
Domeſticos quoque motus quoſdam per ea tempora excitatos, opti-
mus princeps placidè & ſine bello compoſuit, ita ut nulla non pars
Sileſiorum duces recõciliati.
reipub. curata, ac melius quàm dudum conſtituta eſſe uideretur. Ob-
tinebant Sileſiæ dominatum certis ac diſtinctis finibus Vuladislai fi-
lij, quemadmodum ſuperius expoſuimus. Ex his Miecislaus ſorte ſua
non contentus, Vuratislauiam Boleslao ademerat : uerùm Cazimi-
rus inter eos pacem fecit, & Boleslao quidem Vuratislauiam reſtituit :
Oſuencimenſe territorium Sileſiæ additum.
Miecislao uerò, quo æquiori animo conquieſceret, Oſuencimenſe ter
ritorium de ſuo largitus eſt : filiumq́ tunc ei natũ è ſacro fonte ſuſcepit,
ac de ſuo nomine Cazimirũ appellauit. Nam quod Dlugoſſus etiam
Bythomienſe territorium Miecislao tunc à Cazimiro donatum eſſe
ſcribit, non placet. Iam inde enim ab initio ille id adeptus erat, ſicuti
nos ex eiuſdem Dlugoſsi ſententia ſuprà memorauimus. Subdit
idem

A idem Dlugoſſus, Breſtenſem, Drohicinenſem, Vuladimirienſem
& Præmislienſem oram omnem, quæ non parua eſt pars Ruſsiæ, tunc
Ruſsiæ pars recuperata Polonis.
à Cazimiro in poteſtatem redactam eſſe. Ac Breſtenſem quidẽ, cum à
Polonis defeciſſet, à Cazimiro mox receptam eſſe, etiam Vincentius,
Breſte Lituanienſ. receptum à Polonis.
quo uiuente hæc acta ſunt, memoriæ prodidit : de cæteris nullam facit
mentionem. Verùm Drohicinenſem non incredibile eſt pariter in po
teſtatem Polonorum ueniſſe, quippe quæ Breſtenſi proxima ſit : Præ-
mislienſem, neceſſariũ etiam, ſi ad hoſtes reciderat. Neq́ enim penetra
re ad Haliciam cum exercitu Cazimirus potuit, ut ſtatim exponemus,
niſi per Præmislienſem terram. Cæterùm Vuladimirienſem tractum,
Belſenſi & Chelmenſi, qui intermedij ſunt, ſaluis & intactis receptum,
aut adeò aditũ eſſe, minus ueriſimile eſt. Niſi fortè poſterius uictis præ
lio Ruſsis, Vuladimirienſium dux Romanus in fidem Polonorum ſe
cum ſuis tradidit. Adfuit quidem Cazimiri filio Leſco, quod ſuo loco
indicabitur, ex fœdere euocatus. Addit Dlugoſſus, Cazimirum Bre-
ſte oppido intra duodecimũ, poſteaquam id oppugnare cœpit, diem,
potitum eſſe : authores defectionis, capitis pœna affeciſſe : arcem ſupra
1182 ann.
oppidum extruxiſſe, eiq́ præſidium impoſuiſſe : atque hæc anno Chri-
ſti 1182 acta eſſe. Inde porrò ad Haliciam duxiſſe exercitum, Meſcislaũ
Halicienſe bellum.
ducem, quaſi nothum à fratribus pulſum, reducentẽ. Moleſtè ferebant
Polonorum fremitus.
eam expeditionem plerique proceres, fortaſsis recordatione cladis a-
pud illud oppidum Criuouſto Boleslao regnante acceptæ : muſsita-
B bant'que, ſe ad externum & iniuſtum bellum pro notho contra iuſtos
duces & hæredes, procul domo educi. Hæc ad Cazimirum cum per-
ferrentur, diſsimulauit, & in propoſito perſtitit. Ad Haliciam uentum
erat, cum nunciatur, Vuſeuolodum Belſenſium, & Volodimirum Ha
licienſium ducem, Meſcislai exulis fratrem cum magnis copijs, ac cæ-
terorum Ruſſorum auxilijs appropinquare. Tunc uerò apertè noſtri
fremere in principem, & in Nicolaum palatinum Cracouienſem, du-
ctorem exercitus, uelut authorem illius expeditionis : queri, ſe planè
Ruſsi magis & ſagis dediti.
prodi hoſtibus. Contrà Ruſsi alacres, & pleni bonæ ſpei ex reſponſis
ſagarum, magorum & aruſpicum, quibus ea gens, quamuis Chriſtia-
na, apprimè dedita eſt, proſpera omnia ſuis pollicentium, conuicijs no
Cazimiri oratio ad milites.
ſtros laceſſebant. Nihil his commotus Cazimirus, paucis pro tempo-
re milites ad prælium capeſſendũ cohortatur : Eoſdẽ eſſe hoſtes, quos
ipſi cùm aliàs ſepenumero, tum ſuperioribus aliquot annis apud Poſ-
naniam, fratribus ſuis ducibus, pauci multos uiciſſent atq́ profligaſ- "
ſent : alacritatem illam inconſultæ temeritatis, conuicia uerò mulieroſi "
tatis eſſe argumentum. Ipſi qui ſe uiros ſemper, quàm mulieres eſſe ma "
luiſſent, manu ferroq́ maledicas linguas ulciſcerentur : ſeq́ indignos
eſſe illis maledictis, dignos maioribus ſuis Ruſsiæ domitoribus oſten-
derẽt : & manibus partim patrum, partim propinquorum ſuorum, qui
ijs ipſis in locis, non uirtute, ſed dolo ac proditione uicti cecidiſſent,
ſanguine perfidorum hoſtium parentarent. His animatos in aciem e-
ducit : ac ſiniſtro quidem cornu Palatinum Cracouienſem præficit,
ipſe

ipſe uerò dextrū adminiſtrat: nec mora, ſignis canere iuſsis, pugnandi A
poteſtatem facit. explicant & Ruſsi ſuas acies: concurritur infeſtis a-
nimis, ac durum prælium committitur. Premebantur noſtri in ſiniſtro
cornu à ſagittarijs, nec iam ſatis ſeruabāt ordines. Ibi Cazimirus re in-
tellecta, ſubſidium ſuis laborantibus ſubmittit: ſiue adeò ipſe ſatagens,
ut ſcribit Vincētius, magno uitæ ſuæ periculo ſuccurrit, & inclinatam

Cazimiri uicto ria de Ruſsis.

aciem uix reſtituit. Reprimūtur deinde feroces Ruſsi, & mox commu-
tata fortuna, pedem referre incipiunt. Inſtant noſtri acrius turbatis ac
trepidantibus: & cohortati ſeſe mutuò, in fugam eos conijciunt. Quo
animaduerſo cæteri, qui dextrum noſtrorū cornu adhuc ſuſtinebant,
terga uertūt & ipſi. perſequuntur noſtri: maiorem longè in fugiētibus,
quàm dudum in reſiſtentibus, ſtragem edunt: permultos uiuos capiūt:
duces hoſtium, commutando equos euaſere. Deinde reuerſi noſtri, ca

Meſcislaus in Halicienſem principatū reſtitutus, in fide & clientela Polonorum principum ſe fore promittit.

ſtra opulenta diripiunt: Halicienſes mox deditionem fecere. Quibus
Cazimirus Meſcislaum ducem præfecit, accepto ab eo iureiurando,
quòd ſemper in fide & clientela principum Poloniæ futurus eſſet. Ali
quanto aliter hæc prodit Vincentius. nempe ſtatim poſt receptū Bre
ſte, Cazimirum de aduentu hoſtium certiorem factum, diſsipatis ſuis,
cum parua manu ferociter & animoſè in multos & inſtructos impetū
feciſſe, & per hoſtilem aciem cum uictrice aquila penetraſſe. Id conſpi-
catos cæteros Polonos, & ipſos perturbatis hoſtibus inſtitiſſe: atq; ita

Miecislaus Maſouia & Cuiauia potitur.

parta uictoria, fugatiſq; hoſtium ducibus, Cazimirum ad Haliciam cō
tendiſſe, eiuſq; dominatum Meſcislao ſororis ſuæ filio tradidiſſe. Dū B
hæc in Ruſsia geruntur, Miecislaus ſenex, iam antè ad omnem recupe-
randi ſummi principatus occaſionē intentus, & multa ſæpe apud ſuos
de Cazimiro fratre queſtus, conatuſq; clàm procerū animos ab eo alie
nare, ac ſibi adiungere, tunc uerò abſente Cazimiro magis etiā curam
atq; cogitationē ſuam omnem in id ſtudium intendit: Leſcū Boleslai

Zira curator Leſci.

fratris filium blandicijs captabat, Ziram'que comitem, qui curator Le
ſco à Cazimiro datus, Maſouiam atq; Cuiauiam omnem, & Leſci con
ſilia gubernabat, muneribus & ingentib. promiſsis, & fallacibus dictis
induxit, ut ipſe à Leſco, qui lento morbo conſumebatur, hæres ſcribe-

Miecislaus hæres à Leſco tutorq; ſcriptus.

retur, tutorq; reiecto Cazimiro nuncuparetur. Videbat enim permul
tum rebus atq; uiribus ſuis acceſſurum eſſe, ſi Maſouiam & Cuiauiam
ſibi adiunxiſſet. Et expugnata quidem eſt adoleſcentis conſtantia, cura
toris perſuaſione: q; is uerebatur, ne paulo pòſt à curatione illa Mie-
cislai authoritate amoueretur. Aſſeuerabat enim Miecislaus, conue-
niſſe ſibi ſecretò cū Cazimiro fratre, ut pro interuerſo principatu ius
ſuccedendi Leſco haberet. Igitur cum à Ruſsica expeditione Maſouij
& Cuiauij reuertiſſent, iurant omnes in uerba Miecislai, iubēte Leſco.

Cazimiri lenitas & manſuetudo.

Id cum accepiſſet Cazimirus, nihil temerè & præcipitanter agere: ue-
rùm tacitus apud ſe, quid'nam facto opus eſſet, cogitare. A' ciuili qui-
dem bello uehemēter abhorrebat. Inſultare ipſi pleriq; proceres, quòd
intempeſtiua lenitate ſua & miſericordia eò redactus eſſet, ut hoſtem
experiretur, cui ipſe impenſius indulſiſſet, quemq; meritò pulſum, exu
lem

A lem pati nequiuiſſet. Ferebat tamen hæc æquo animo Cazimirus, &
quauis ratione, quàm armis, fratrem, & alterius fratris filium ſanare, &
ius ſuum recuperare malebat. Et citò ſanè manſuetudini & lenitati e-

Leſci pœnitentia.

ius fortuna reſpondit. Nam ut Miecislaus curationem Leſci, ad domi-
natus eius adminiſtrationem inijt, amouit ueteres præfectos & magi-
ſtratus in Maſouia & Cuiauia, nouoſq; arbitratu ſuo inſtituit, ac pro
domino, non pro curatore gerere ſe cœpit. Moleſtè ferebat Leſcus, ne
gligi ſe, uiuentemq; dominatu ſuo penè excludi: Zira uerò authorita-
te ſua excidiſſe ſe, & ad extremùm contemptum ſpretumq; iri animad
uertebat. Vtrunq; pœnitebat præcipitis conſilij, quo ſe ab optimo &
benigniſsimo principe Cazimiro alienaſſent, & ultimam patris uolun
tatem temerè immutaſſent. Ad hæc, quo magis inſignem illā iniuriam
diſsimulabat Cazimirus, hoc magis iram & potentiam eius reformida
bant. Itaq; optimum factu rati, malè conſulta emēdare, ad Cazimirum
cum primoribus Maſouijs & Cuiauijs proficiſcuntur. Fatentur pecca
tum: excuſant imprudenter uerius, quàm malicioſè factum: deceptos
ſe eſſe, & in fraudem inductos à Miecislao, quòd ei credidiſſent affir-
manti, ita ſibi cum Cazimiro conſtitutum eſſe, ut ipſe Leſco hęres eſſet.
procidunt: errati ueniam petunt: orant, & obſecrant lachrymantes, ut
ſe in gratiam fidemq; recipiat: deierant fore ſe deinceps ſemper in po-
teſtate eius, & Miecislaum cum magiſtratibus eius propulſuros. Igno
ſcit Cazimirus ſupplicibus, comiter prius caſtigatis, & quòd reſipuiſ-
B ſent, collaudatis: inde Leſcū amplexatus, exoſculatus, & ampliter mu-
neratus, flens dimittit, & ad recipienda ſua reuerti iubet. Atque ita ille
fecit, & uix biennium poſtea uixit. Cum autem diuturno ac perpetuo

Cazimirus Mazouiam & Cuiauiā redigit in poteſtatē ſuā. Leſcus mortuus.

morbo exhauſtus, deſtitui ſe uiribus & uitali uigore ſentiret, Cazimi-
rum ad ſe accerſijt, & ſe uiuente Moſauiæ & Cuiauiæ poſſeſsionem a-
dire iuſsit, ne quid poſtea Miecislaus turbaret. Mortuus, Ploſci à Cazi
miro honorificè ſepultus eſt. Ex eo tempore Maſouia ſemper, Cuia-
uia etiam aliquandiu deinceps in ditione Cazimiri, & poſterorum e-
ius permanſit. Ægrè ſucceſsionem illam Cazimiri tulit Miecislaus,
quòd diceret, iure ſe quoque à ſemiſſe fratris filio hæredem eſſe. Sed ta

1185 ann.

men gratiam & potentiam Cazimiri reueritus, quieuit. Anno deinde
poſt Chriſtum natū milleſimo centeſimo octogeſimoquinto bellum
Ruſsicum, & ex eo natum Vngaricum, Cazimirum excepit, ex huiuſ-

Meſcislaus dux Halicienſium ueneno ſublatus à ſuis.

modi cauſa. Meſcislaus ad Halicienſem principatū à Cazimiro, quem-
admodum ſuperius expoſuimus, reductus, uix exacto triennio pro-
pter impotentem dominatum, & quòd Polonos milites circum ſe prę
ſidij cauſa habebat, in eoſq; erat propenſior, parum fidei ſuis habens,
ueneno ſublatus eſt: & reuocatus Vulodimirus ex Vngaria, quò ſe ex

Vulodimirus à Bela rege Vngar. captus. Vngari Haliciam interuertunt.

aduerſo illo Halicienſi prælio receperat. Atque is quòd audierat Ro-
manum Vuladimirienſium ducem, fratris ſui filium, à Cazimiro Polo
norum principe miſſum Haliciam contendere, commeatum, auxilia
& reductionem à Bela rege Vngarorum petijt. Sed non modò non
impetrauit, uerùm etiam in uincula coniectus eſt: miſſus'que celeriter

cum non contemnenda manu à Bela Andreas filius, qui Haliciam in ditionẽ ſuã redigeret. Venienti Andreæ magno cum plauſu Halicienſes portas arcis aperiunt, rati Vulodimiri eum, non ſuam rem agere: præſertim affirmante illo, Vulodimirum ponè ſe ſequi. Occupata arce, profitetur id quod erat, non Vulodimiro, ſed ſibi ſe dominatum quæſiuiſſe. Deinde iurare omnes in uerba ſua cogit. Renuentes, aut cunctantes modò capit: cæteros arce excludit, magiſtratibus amouet: ac per ſuos Vngaros omnia adminiſtrat. Cæterùm Vulodimirus tam apertè circumſcriptus à Bela, cum biennium ferè in cuſtodia aſſeruatus eſſet, corruptis cuſtodibus effugit, iiſdemq; ducibus atque comitibus Haliciam peruenit: ſed arce tamen potiri non potuit, tenentibus eam ac defendentibus Vngaris. Confluxere mox ad eum Ruſsi, cum quibus uiciniam omnem latrociniis infeſtare cœpit, ingentesq; prædas hominum, pecudum & iumentorum etiam è Præmislienſi tractu, qui tunc in ditione Cazimiri & Polonorum erat, egit. Non tulit id Cazimirus, uerùm miſſo cum expeditis copiis Nicolao Cracouienſi palatino, prædatores illos perſecutus, in remotiores ſyluas ac montes, quibus Polonia & Ruſsia ab Vngaria diſiungitur, propulit. Cum autem in anguſto res ſuas poſitas eſſe Vulodimirus ſecum perpenderet, iámque non tam de recuperanda Halicia, quàm de ſalute ſua cogeretur eſſe ſolicitus, damnabat ipſe conſilium ſuũ, quòd Ruſſos atque Polonos, à quibus auxilium ſperare debuerat, parui compendii cauſa in ſe prouocaſſet. Reſpicere deinde ad Cazimiri clementiam cœpit: ad quem cum petita per internuncios fide ueniſſet, facilè non modò ueniam, ſed etiam auxilium impetrauit, dato iureiurando, ſe in fide & poteſtate Polonorum ſemper fore. Mittitur ad eum reducendum cum ualido exercitu Nicolaus palatinus, mirantibus cunctis tantam in Cazimiro uel facilitatem, uel leuitatem animi, atque temeritatem, quòd hoſtem adiutum iret, amicumq; regem, & quidem præpotentem bello laceſſeret. Verùm Cazimirus non tã miſericordia exulis & ſupplicis Vulodimiri commouebatur, quàm quòd ſibi ſurreptam eſſe Haliciẽſem ditionem per iniuriam atque fraudem, doleret: cuius recuperandæ primam occaſionem Ruſsis ipſis, qui Vngarorum dominatum iam oderant, inuitantibus & fauẽtibus, non amittendum ſibi eſſe iudicabat. Coniungunt ſe cum noſtris Ruſsi, pariterq; corona Haliciam obſident, foſsisque & caſtellis circũmuniunt, ne quid ad obſeſſos importaretur, quos nouerant breui difficili annona uſuros eſſe. Alacres initiò obſidionem atque omnia incommoda ferebant Vngari, qui arcem tuebãtur, quòd propediem Belam regem cum magnis copiis ad liberandum filium affore ſperabant. Sed cum is moraretur, nec iam alimenta obſeſsis ſuppeterent, deditionem fecere, pacti cum Nicolao palatino, ut ſibi unà cum rebus ſuis ſaluis diſcedere liceret. Excedentibus adiunxit Palatinus præſidium militum uſq; ad fines Vngariæ, ne quid hoſtile paterentur. Arx & dominatus Vulodimiro tradita ſunt. Magnam ea uictoria & reſtitutione Vulodimiri laudem atq; gloriam apud exteras gẽtes, & maximè

Vulodimirus elapſus principatum Halicienſem repetit.

Cazimirus Ruſſos latrocinantes reprimit.

Vulodimirus à Cazimiro reducitur.

Halicia obſeſſa à Vulodimiro.

Vngari Halicia eiiciuntur à Polonis.

apud Ruſſos Cazimirus adeptus eſt: quòd, quem Bela hoſpitem uiolarat, ipſe hoſtẽ, deuicto ac eiecto maximi regis filio, in paterna ſede collocaſſet. Hoc anno, qui fuit à natali Chriſti 1188, Hieroſolyma à Saladino & Saracenis capta ſunt, poſt octauũ & octogeſimũ annũ, poſteaquam in Chriſtianorum poteſtatem redacta fuerant. Eam ob rem Clemens tertius Pontifex max. de recuperanda ea urbe ſolicitus, cum omnem, quòd dicitur, moueret lapidem, Poloniæ quoque totius eccleſiis, epiſcopis & ſacerdotibus decimam, miſſo ad id legato, imperauit. At Bela rex non ferens contumeliam oppugnati, obſeſsi & eiecti filii, ereptæq; Haliciæ, querebatur uiolata à Cazimiro fœdera, quæ Vngari cum Polonis ex multo tempore ſanxiſſent, & ad illud uſque tempus ſeruaſſent: & iuſtum quidem in Polonos bellũ maiore ui moliebatur: tunc autem miſſo, quem ad manũ habebat, exercitu, Poloniæ fines depopulatus eſt. Idem fecerunt noſtri uiciſsim in Vngaria: uaſtabantur utrinq; agri, exurebantur uillæ, diripiebantur uici & oppida, miſeri agricolæ & mercatores in ſeruitutem abducebantur, greges & armenta abigebantur. Grauiter id ferre noſtri, fremere contra principem, uiolatam ab eo cum Vngaris pacem & amicitiam, exuſcitatumq; minimè neceſſarium bellum perfidi hoſtis gratia: quem non adiutum ac reſtitutum, ſed ſupplicio, propter temeritatem, uexatamq; Poloniã, affectum eſſe oportuerit. Ne Vngaris quidem bellum illud placebat. Et diſtinebantur ii tunc bello Dalmatico, cum Venetis gerendo. Quod tamen ipſum quoq; Clementis pontificis max. opera duorum annorum induciis interceptum eſt. Cõcitabat enim tunc is pontifex omnes Chriſtianos principes atq; ciuitates, ad recuperanda Hieroſolyma, ferendamque rebus Chriſtianorum in Aſia afflictis opem: effecitq;, ut Veneti & Piſani claſſes ſuas in Aſiam mitterent: Fridericus uerò Imperator, Philippus Gallorum, Guilelmus Siciliæ, & Ricardus Anglorum reges, Otto dux Burgundiæ, & plurimi præterea principes uiri & epiſcopi, ipſi per ſe cum magnis copiis eò proficiſcerentur. Sed ea quoq; expeditione non multum operæprecii factum eſt. nam plurimi mortales de exercitu Chriſtiano morbis, peſte fameq; abſumpti ſunt, multi à barbaris trucidati. Fridericus uerò in Armenia minore, dum ſe in flumine quodã abluit, ui fluminis & uortice correptus, extinctus eſt anno Chriſti milleſimo centeſimo nonageſimo. Porrò Gallus cum Anglo, & Veneti cum Piſanis ex eo tempore poſtea diuturnis & grauibus bellis inter ſe cẽflictati ſunt. Sed unde digreſsi ſumus, reuertamur. Igitur Vngaris iuxtà ac Polonis à mutuo bello abhorrẽtibus, agitur de pace per proceres utriuſque gentis. Quæ cum difficilius coiret, quòd utrique ab alteris iniuria ſe affectos eſſe aſſeuerarent, tandem triennes induciæ fiunt, ut interim de pace per ocium conſtitueretur. Collegerat permultum odii Cazimirus apud pleroſque proceres atque equites illa Vulodimiri reſtitutione, & bello Vngarico. Igitur cum is fortè in Ruſsiam controuerſiarum quarundam de finibus inter Vuſeuolodum Belſenſium, & Romanum Vuladimirienſium duces componendarum cauſa

1188 ann.

Hieroſolyma à Saracenis capta.

Decima imperata eccleſiaſticis à Põtifice.

Vngaricum bellum.

Vngari cũ Venetis de Dalmatia bellum gerunt.

Chriſtianorũ expeditio in Syriam

Friderici imp. mors.

1190 ann.

Gallorum cum Anglis & Venetorũ cum Piſanis belli origo.

Induciæ cũ Vngaris.

Miecislaus ſenex à minoribus Polonis ad principatum reuocatur.

A profectus eſſet, celeriter conſpirarunt contra eum proceres. Miecislaum accerſunt, ad recipiendum amiſſum pridem principatum: & quo magis ſtudia populi in eum inclinent, fingunt Cazimirum in Ruſsia ueneno extinctum eſſe. Accurrit properè Miecislaus: recipitur à proceribus, præfectis, & cætera multitudine. Cracouiam uenienti, portæ urbis aperiuntur: arcis uerò aditu arcetur à Fulcone epiſcopo & Nicolao palatino fratribus, familia Liſſijs, ſiue Vulpijs, qui à conſpiratione illa alieni, firmo eam militum & clientum ſuorum præſidio tenebant. Nec mora, aliam ex aduerſo illius arcem in oppido excitauit Miecislaus, è materia duroq́ꝫ robore: Bochnæ item aliam: de quarum munitionibus aduerſariorum & Cazimiri conatus reprimeret, ac ipſe uiciſsim rebelles impeteret.

Cracouia arx clauditur Miecislao.

Cazimirus principatum recuperat Ruſſorum auxilio.

At Cazimirus certior factus de defectione ſuorū, auxilia Vulodimiro, Romano & Vuſeuolodo imperat, ipſosq́ꝫ duces proficiſci ſecum iubet: præterea quantū poteſt, uoluntariorum & mercenariorum militum cogit. Cum his copijs Cracouiam contendit: coniungit ſe cum eo Nicolaus palatinus, cum non contemnenda manu. Miecislaus, ubi appropinquare Cazimirū cum ualido exercitu cognouit, Boleslaū filiū cum Henrico Ketlicio, qui ipſi cùm aliorū conſiliorum, tum repetendi principatum ſemper author fuerat, in præſidio nouę arcis relinquit: ipſe in maiorem Poloniam, maioris exercitus comparandi cauſa, magnis itineribus contendit. Verùm antequam ille ueniret ſuis ſuppetias, Cazimirus ſumma ope adniſus, nouam arcem B uel expugnauit (nam uariè traditur) uel per deditionem accepit & exuſsit.

Clementia Cazimiri.

Fratris quidē filio & pleriſq́ꝫ omnibus aduerſæ partis militibus non modò uitam & libertatem conceſsit, uerùm etiam ampla munera largitus eſt: qua indulgentia & clemētia ſua ita ſibi cùm omnium, tum in primis Miecislai fratris animum deuinxit, ut nunquam is deinceps, quoad uixit Cazimirus, de repetendo principatu cogitarit.

H. Ketlicius malus conſultor in exilium miſſus.

Cæterùm Ketlicius, cum culpam illius belli ſolus ſuſtineret, ſupplicioq́ꝫ deſtinatum ſe eſſe intelligeret, in penetralia primarij tēpli, quod Trinitatis appellatur, Cracouię ſeſe abdiderat. Sed Ruſsis uictorię fiducia & innata auaritia ad diripiēdum templum irruentibus, in turbam ſe immiſcuit, ut ignotus effugeret. Verùm tumultu Ruſſorum, interuentu Cazimiri ſedato, defenſoq́ꝫ theſauro templi, Ketlicius in turba agnitus & comprehenſus, Romano duci à Cazimiro traditus eſt in exilium deportandus. Ruſsi præmijs affecti, domos remiſsi ſunt.

Pax & congreſſus regis Vngari cum duce Polono.

Cum Vngaris deinde certa pax conſtituta, ſiue adeò innouata eſt, & principum ipſorum congreſſu apud antiquum pagum in Scepuſienſi territorio confirmata, ea lege, ut obliteratis utrinq́ꝫ iniurijs, & condonatis inuicem offenſis, rex Vngarorum Halicienſi ditione & Ruſsia omni ſe abſtineret, cōmunes amicos, communesq́ꝫ hoſtes Vngari & Poloni haberēt: ad extremum proceres & principes ipſi donis inter ſe certarunt, cōuentumq́ꝫ amicè ſoluerunt.

Vngari Ruſsiæ dominatu ſeſe abdicarunt.

Pruſsicū bellū.

Pacatis domi rebus, Cazimirus Pruſsis ijs quos Poleſsianos uocant, ſicut ſcribit Vincentius, bellum intulit, ut cladem ſub Boleslao Criſpo acceptā, fratrisq́ꝫ Henrici mortem ulciſceretur, & gētem

barbaram

A barbaram atque rebellem domaret. Secuti ſunt ipſum ad eam expeditionem Boleslaus Miecislai, Boleslaus altus & Miecislaus Vuladiſlai, fratrum filij. Vbi ad fines barbarorum uentum eſt, cautius exercitum ducere Cazimirus, inſtructaq́ꝫ acie, & exploratis itineribus progredi, pabulatum & frumentatum non niſi cum armatorum præſidio mittere: omnia denique circumſpicere, ne quid detrimenti per inſidias à uafro hoſte acciperet. Nec ſanè caſſa fuit ea cura atq́ꝫ diligentia. Obſeruabant enim noſtros ex inſidijs barbari, ad omnem occaſionem bene gerendę rei attenti. Sed in irritum ipſis cadebant omnes conatus atque doli. Noſtri quacunque proficiſcebantur, incendijs atque cædibus omnia uaſtabant, nec ulli ætati aut ſexui parcebant, iuſta ira & memoria cæſorum ſuorum animos omnium extimulante.

Pruſsis pax data.

Quibus malis uicti Pruſsi, pacem ſupplices à Cazimiro petiuerunt: parci reliquijs ſuis flagitarunt: ſuperiorum annorum tributa perſoluerunt: imperata omnia in poſterum ſe facturos ſanctè promiſerunt: obſides centum dederunt, primorum filios: captiuos Polonos dimiſerunt: ſigna ſuperiori bello de noſtris capta reddiderunt. Nam ad religionem Chriſtianam, quam abiecerant, reduci ſe paſsi non ſunt. His legibus pacem impetrarunt. Cazimirus, deducto è Pruſsia exercitu, bellis omnibus uel armis, uel benignitate, ſapiētia & felicitate ſua extinctis, pacis artibus, hoc eſt arcibus & oppidis inſtaurandis, moribus'que & legibus ciui- B um emendandis, reliquum ętatis tempus tranſmittere cogitabat: & magnam ſibi uirtutis & ſapientiæ opinionem apud exteros iuxtà atque ſuos conciliauerat, ita ut felix, & admirabilis, & omnibus ſuis charus, deinceps regnaturus eſſe uideretur, cum ſubitus eum caſus humi proſtrauit.

D. Floriani martyris reliquiæ Cracouiā apportatæ.

Impetrarat à Pontifice maximo Lucio, eius nominis tertio, reliquias Floriani martyris: easq́ꝫ ab Ægidio Mutinenſi epiſcopo allatas, ad ſeptimum milliarium à Cracouia cum ingenti omnis generis hominum caterua, & ſolenni ſacerdotum pompa obuiam progreſſus, reuerēter exceperat, & in ſuburbano Cracouiæ Septentrionali, quod pòſt in formam oppidi redactum, Cleparia nunc dicitur, extructo magnifico templo, collocarat: id'que templum ſplendida ſupellectili dotauerat, & collegium ſacerdotum canonicorum in eo inſtituerat, attributo ijs cenſu luculento tum de ſua, tum de Gedeonis epiſcopi beneficentia: peculiariter autem Pręposito maximam partem redituum, parœciæ diui Michaelis Rupenſis detractam, addixerat, & ſumma ueneratione nouum hoſpitem & patronum proſequebatur.

Clepar ienſe oppidū, templum & collegium ſacrum.

Fortè dies martyris memoriæ ſacra, quæ ad quartum Nonas Maij anniuerſaria inſtituta eſt, aduenerat. Ibi Cazimirus totum eum diem rei diuinæ in æde diui, & piæ in egenos & afflictos largitioni dedit.

Cazimiri pietas.

Quod ferè omnibus feſtis diebus facere cōſueuerat, neque temerè eos luſibus & conuiuijs contaminabat. Inſequenti die grande conuiuium inſtruxit: proceres omnes, qui tunc aderant, inuitauit. Feruente conuiuio, exhilaratis conuiuis, & multa de præteritis bellis atque periculis inter ſe conferentibus, & principis res geſtas & felicitatem celebrantibus, ipſe non-

nulla de immortalitate animi, atque cœlitum beatitudine, non ine/
pta in medium proposuit. Erat enim ab ineunte pueritia non pessimè
educatus & institutus. Deinde hausto mediocri poculo, subitò conci/
dit, & paucis horis animam exhalauit. Subitus'ne morbus eum inuase
rit, an uenenum à muliercula, in quam deperibat, præparatum hause/
rit, incertum est. nam & hoc sermone hominum diuulgatum est. Nec
sanè immunis & incorruptus ab illicitis amoribus & adulterijs, de qui
bus etiam aliquando à Fulcone episcopo admonitus & obiurgatus
sit, uixisse fertur. Cæterà moderatus, candidus, frugi & abstinens, se/
uerus iuxtà atque clemens, bello pace'que clarus, & laude dignus prin
ceps. In fratres uerò & fratrum filios ita pius & indulgens, ut multa
detrimenta, incommoda & pericula, eorum gratia subiret. Diuini cul
tus perquàm studiosus, multa ad ornatum templorum contulit. Mo/
nasterium Suleouiense in Gnesnensi diœcesi, Cisterciensi sodalitati, an
tequam summum principatum adeptus esset, in uilla Ruslai comitis,
qui decedens absque liberis, Christum hæredem instituerat, ad Pil/
ciam amnem condidit & locupletauit: cui monasterio postea Petrus
archiepiscopus etiam complures decimas eius rogatu adiecit. In prin/
cipatu uerò & Floriano martyri ædem atque collegium, ut iam com/
memorauimus, instituit, & Copriuunicense monasteriũ eidem Cister/
ciensi sodalitati excitauit. Quod amplius etiam deinde nobiles Bogo
rij & Habdanci locupletrarunt, principis exemplum secuti. Fit enim
plerunque, ut ad principis sui studia homines libenter sese accommo/
dent. Itaque sub Cazimiri principatu etiam alij alia quædam monaste
ria condidere: uelut Gedeon Cracouiensis episcopus Vanchoscense
in sua diœcesi, ijsdem Cisterciensibus: Vitus uerò Plocensis episcopus,
gente Ianinius, Buscense in Cracouiensi diœcesi, Vitouiense in Gne/
nensi, & Plocense, partim uiris, partim puellis Præmonstratẽsis sectę:
Oliuense quoque Cisterciensibus item monachis, in Vulatislauiensi di
œcesi, eodem tempore à Samborio conditum esse, nos è Dlugosso su/
perius retulimus. Regnauit autẽ Cazimirus annos septemdecim pro/
pemodum, uixit sex & quinquaginta. Reliquit'que duos filios impu/
beres, Lescum, cui albo, à colore capillorum, cognomen fuit: & Con/
radum: & filiam Adleidam, quæ septimodecimo post patrẽ anno mor
tua est, cum castè religioseq; uixisset. Nam Boleslaum puerum admo/
dum, uiperæ morsu extinctum, uiuens Cazimirus amisit. Fuit autem is
annus, quo mortuus est Cazimirus, post Christum natum millesimus
centesimus nonagesimusquartus. Quarto uerò post mortem die
in basilica Cracouiensi sepultus est, magna uxoris, fi/
liorum, & omnium ordinum com/
ploratione.

Cazimiri mors. *Mores & studia.* *Fulco episcopus Cracouiensis.* *Suleouiense monasterium.* *Copriuunicense.* *Vancholcense.* *Buscense.* *Vitouiense.* *Plocense.* *Oliuense.* *Liberi Cazimiri.* *1194 ann.*

MARTI/

MARTINI CROMERI DE ORIGINE ET REBVS GESTIS POLONORVM, LIBER SEPTIMVS.

LESCVS ALBVS CVM HELENA MATRE.

FVNEBRIBVS iustis Cazimiro peractis, non existimarunt proceres cessandum sibi esse, quin primo quoque tempore nouũ principem crea/rent, ne qui nouus motus domi foris'ue, prębẽte occasionem interregno, excitaretur. Itaque Cracouię ut frequẽtes proceres iuxtà ac equites ad funus Cazimiri conuenerant, comitia instituunt. Ibi dies aliquot uarijs studijs atque sententijs certatum est. Et Fulco quidem episcopus Cracouiensis, qui Gedeoni succesit, ob memoriam Cazimiri meritorum, cẽsebat ad filium eius Lescum natu maiorem deferendum esse principatum, & quidem priusquam Miecislaus senex, aut Vuladislai filij moliri aliquid possent. Negabat enim omnino ex re atque dignitate Cracouiensis & Sendomiriensis conuentus fore, aliunde principem sibi adsciscere. Atque huic sententiæ Nicolaus palatinus Cracouiensis, Fulconis frater, & magna pars conuentus adstipulabatur. Alij contrà, stultum & periculosum esse affirmabant, puero tanti imperij habenas committere: cauendum esse, ne hæreditarium principatum facerent, quem liberis suffragijs, cui uellent, mandare more maiorum possent. Quod si ualere quicquam deberet sanguis & succesio, Miecislaum senem unum de filijs Boleslai Criuousti superesse: ei deberi principatum, cæteris fratribus extinctis, iure & more gentium. Sin crudelitatem eius pristinam & impotentem dominatum perhorrescerent, esse proximos gradu Silesiæ duces, Vuladislai principis, qui natu maximus liberorum Criuousti fuerit, filios. Ex his Miecislaum Oppoliensium & Ratiboriensium ducem & uicinum sibi esse, & armis prudentia'que multum ualere: eum, si princeps renunciatus sit, & Miecislai senis conatus, quem uerisimile sit non esse quieturum, reprimere, & tributarios principes atque populos, si qui fortè ad res nouas adspirent, in officio posse continere. Quanquam autem non est proditum, qui'nam huius sententiæ author fuerit, nõ iniquis tamen auribus ea accepta est: uicissetq; adeò, ni Fulco eam refellisset, quòd diceret, referendam esse hancce gratiam optimo principi Cazimiro, ne eius filij posthabeantur. Potentiores autem eos esse paternis meritis, clientelis, amicitijs, atque dominatu hęreditario, quàm utrunque Miecislaum. Nam quòd ætatem eorum & infirmitatem consilij quis causificetur, nihil esse. Esse iam pubertati propinquum Lescum: nec obstare quicquam, quin ei, dum adolescit,

Comitia Cracouiæ de creando principe.

curatores & moderatores consiliorum de senatu dentur. His grauiter A
& copiosè dictis, assentiuntur tandem Fulconi omnes, & Lescum Ca-
zimiri filium natu maiorem, principem renunciant. Sed interim dum
is adolescit, penes matrem eius Helenam imperium omne, & summi
principis authoritatem esse iubent, ea quidem lege, ne quid illa sine cō-
silio episcopi & palatini Cracouiensis, qui curatores puero & guberna-
tores principatus dati sunt, faceret. Ibi Nicolaus palatinus facta audiē-
tia, gratias agit cunctis de gratitudine erga defunctum principem suū,
ac de studio erga filium eius Lescum, primusq; in uerba eius iurat: &
quoniam se cum fratre curatorē eius esse uoluissent, eiusdem modi ius-
iurandum ab omnibus exigit, mobilitatem & leuitatem multitudinis,
& quorundam propensa in Miecislaos senem & Oppoliensem studia
suspecta habens. Nec mora, iurant cuncti, semper se Lesco principi fi-
deles & obsequentes fore. Hæc ubi Miecislao seni ita ut acta erant,
nunciata sunt, excanduit maiorem in modum, non modò quòd pręte-
ritus esset, sed quòd temporis etiam puncto exclusus, ne adesse sibi in
comitijs posset. Itaque comparare ipse arma ad persequendā iniuriam:
& suos, atque etiam Silesios iritare, quòd ad creandum communem
principem, quem communi totius Poloniæ iudicio eligi & creari o-
porteret, neque uocati, neque expectati essent. Facile autem persuasit
Silesiorum ducibus, ut secum consilia arma'que in communi causa con-
iungerent: quippe quos idem stimularet dolor, surrepti quasi per frau-
dem principatus, quem ad se maximos natu Criuousti Boleslai ne- B
potes, magis quàm ad Lescum puerum, eius quem Boleslaus pater ex-
ortem & exhæredem esse uoluisset, filium, pertinere asserebāt, & in cu-
ius adipiscendi spem nonnullam Miecislaus Oppoliēsis iam uenerat.
À Mesciugo quoq; genero, Pomeranorum siue duce, siue satrapa, au-
xilia Miecislaus senex corrogauit: & è suis quantum potuit maximum
exercitum coegit, & magna celeritate Cracouiam contendit, sperans
terrore solo exercitus, absq; ulla prælij dimicatione, se aduersarios &
principatum ipsum in potestatē suam redacturū esse. Sed eum spes fe-
fellit. Nā Cracouiensis palatinus cognito hostili aduentu, non contem-
nendas & ipse copias ex omnibus regionibus, quę in ditione Cazimiri
erant, collegit: & Romanus Vuladimiriensium siue Luscensium dux e-
uocatus, nō paruam Russorum manum in auxilium Lesci adduxit. Iam
in Cracouiensis oræ fines Miecislaus senex inuaserat, & apud Mosga-
uam amnē septimo à Cracouia milliario statiua habebat: cū hostes ad-
esse prius propemodū uidit, quàm audiuit. Nondū ei Silesiorū auxilia
conuenerant. id cum scirent aduersarij, anteuertendum sibi esse prælio
existimarunt, dū pares hostibus esse possent: quibus uniuersis, si se cō-
iungerent, impares futuri erant. Itaq; instruunt acies, & pugnandi co-
piam faciunt. Nihil cunctatus Miecislaus, educit & ipse suos. concurri-
tur infestis animis: magno ardore utrinq; pugnatur: cerneres miserabi-
le spectaculum notorum, amicorum, affinium, gentilium, propinquo-
rum atque fratrum, deuoto odio, nulla'que misericordia aut respe-
ctu

Lescus A'bus princeps creatur.

Curatores principis.

Iusiurandum in uerba principis.

Miecislaus iterum ad principatum adspirat.

Bellum ciuile inter Polonos.

Mosgaua fl.

Prælium ad Mosgauam.

A ctu pietatis inter se confligentium: cadebant multi utrinque: nemo re-
ferebat pedem: & magis quisque ferire hostem, quàm declinare ictum
studebat. Boleslaus Miecislai senis filius inter primos fortiter pu-
gnans, in conspectu patris hasta traiectus occubuit. Romanus pluri-
bus uulneribus acceptis, Rusis suis partim cæsis, partim disiectis, præ-
lio excesit semianimis. Miecislaus ipse sauciatus, cum sese qui'nam es-
set, detracta casside prodidisset, & supplex uitā peteret, seruatus, & ex
acie clàm eductus, fuga sibi consuluit. Tunc demum maiores Poloni
ad paucos redacti, amisis ducibus (nam & Miecislaum cecidisse puta-
bant) pugnandi pertinaciam remisere. Nec minores cedētibus instite-
re, lassi & ipsi, debilitatiq; uehementer: & quòd satis sibi esse ducebant
in funesto ciuili'que bello, belli authores sustulisse. Et ipsi enim crede-
bant, Miecislaum in acie inter confertos milites prælia ntem perisse.
Ita ex acie quasi ex composito utrinque discessum est, cum dubio ferè
marte à mane usque ad uesperam propemodum pugnatum esset. Nec
multo pòst, Lescianis cæsos recognoscentibus, & spolia legentibus, su-
peruenere Miecislaus Oppolensium & Ratiboriensium dux, & Iaro-
slaus Boleslai alti Vuratislauiensium ducis filius, cum recentibus co-
pijs: ad quos se recollegere dispersi exercitus maiorum Polonorum &
Pomeranorum reliquiæ: fixis'que signis quasi uictores, haud longè à
loco certaminis consedere, cum ij qui ex aduerso erant perterriti atq;
diffugiētes, pugnandi copiam facturi non esse uiderentur. Sed non tu- B
lerunt ij intempestiuam Silesiorum exultationem, cum ignominia sua
coniunctam: uerùm celeriter à Gouoricio gente Rauita, palatino Sen-
domiriensi, cuius agmen in subsidijs superiori prælio collocatum, erat
integrius, recollecti, & in ordines redacti, in aciem processere. Nec Si-
lesij feroces pugnam detrectarunt. Certatum est collatis signis, ab his
quidem, ut rem sua mora perditam restituerent: ab illis uerò, ut uicto-
riam partam retinerent. Cum ingens utrinque cædes fieret, Gouori-
cius ab hostibus captus est. Quo facto, minores Poloni perturbati
terga uertêre: sed nox tamen fugientes texit. Postero die Silesij, cum
Miecislaum senem saucium lectica domum referri cognouissent, &
à maioribus Polonis atque Pomeranis ducem suum sequentibus de-
seri se uiderent, nec usque adèò fractos profligatos'que minores
Polonos esse animaduerterent, quin ij recollectis animis atque uiri-
bus prælium instaurare, aut alioqui negocium facessere uictoribus
paucis, & non incruenta uictoria usis, domi præsertim possent: tro-
phæis erectis, & abductis captiuis non paucis ex nobilitate, domum
reuerterunt. Erat Fulco siue Pelca episcopus in uilla sua Dersanzina,
uarios'q; de exitu prælij rumores accipiebat: & quanquam non erant
secundæ res Lescianorum: tristiores tamen etiam aliquanto, ut fit ferè,
afferebantur. Itaq; anxius & pendens animi, misso uno de sacerdotib.
administris suis ad locū prælij, qui duob. tantū aberat milliaribus, rem
omnē certò cognoscit: & q̄ uerebatur, ne Miecislaus senex reparato
exercitu mox ad expugnādam Cracouiam & occupandum principa-
tum

Boleslaus Miecislai filius, occisus.

Romanus Vuladimiriēsium dux uulneratus.

Miecislaus uulneratus.

Prælium renouatur.

Gouoricius palatinus captus.

Silesij uincunt.

Fulconis episcopi studium.

tum rediret,conſcenſo equo Romanum Vuladimirienſium ducem fu- A
gientem curriculo inſequitur: quem cum nocte altera conſecutus eſ-
ſet,orat,ut memor beneficiorum Cazimiri,liberos eius in rebus maxi-
mè dubijs ne deſerat. Excuſat ille debilitatem ſuam è uulneribus, &
partim cæſos,partim diſsipatos ſuos:nec retineri ſe ullis precibus paſ-
ſus eſt. Inde reuertens Fulco,cum fratrem ſuum Nicolaum palatinum
ex fuga non contemnendas copias collegiſſe, & perſequi hoſtes, acce-
ptam'que ignominiam detergere uelle accepiſſet, ad eum ſe cõtulit, &

Fulconis conſilium.

ut Cracouiam potius alias'que arces opportunas præſidijs muniret,
perſuaſit:dubiam eſſe Martis aleam,hoſtes diuerſos abijſſe:metuendũ
eſſe,ne,dum alteros inſequeretur,alteri ipſum à tergo adorirentur,aut
ſanè uacuas defenſoribus munitiones inuaderent: deinde parum eſſe
animorum & roboris in militibus, aduerſo prælio dudum perculſis:
tum autem incertum eſſe, quantũ ſit fidei in ſingulis præfectis arcium,
» atque etiam in oppidanis. Solere plerunque homines aduerſis princi-
» pum ſuorum rebus nutare,atque adeò mutare fidem. Hæc ubi ambo-
bus iuxtà placuere, diſtributis in cæteras munitiones pro neceſsitate
& ratione locorum militibus, ipſi cum maiore parte Cracouiam tenue-
re,ubi uxor & liberi Cazimiri ſeſe continebant. Quieuere tamen per-
multum tempus tam Sileſij,quàm Miecislaus ſenex, cùm quòd non ſa-
tis proſperè primi conatus ipſis ceſſerant, tum quòd Cracouienſibus
& ſocijs eorum,quamuis malè affectis Moſgauienſi prælio, neque ani-
mos,neque uires,neque conſtantiam ad defendendum Leſci principa- B

Legatus pontificis max. uenit in Poloniã.

tum deeſſe intelligebant. Dum in hoc ſtatu eſt reſpubl. Polona, uenit
in Poloniam Petrus diaconus cardinalis,cognomento Capuanus, le-
gatus à Pontifice maximo Cœleſtino,eius nominis tertio: habitis'que
ſynodis,cùm alia quædam,quæ aduerſa religioni Chriſtianæ & conſti-

Sacerdotibus uxores ademptæ.

tutionibus eccleſiaſticis in ſacro pariter & profano ordine inoleuerãt,
correxit:tum ſacerdotibus imperauit, ut cõcubinas & uxores, quibus
tunc paſsim liberè utebantur, à ſe abdicarent. Quod Poloni quidem

Legati apoſtolici periculum in Boemia.

non grauatè amplexi ſunt. In Boemia uerò cũ idem legatus hoc ipſum
ageret, parum abfuit quin à ſacerdotibus occideretur. Non adſcripſiſ-
ſemus de uxoribus, cum non ignoremus longè antè decretis ſynodo-
rum & pontificum in toto Occidente matrimonio interdictum fuiſſe
presbyteris,diaconis,& hypodiaconis:niſi à Dlugoſſo,uiro graui,me-
moriæ proditum eſſet: niſi'que Lampertus Saffnaburgenſis, uir pius,
idem à Gregorio, eius nominis ſeptimo pontifice maximo, ante centũ
annos ętate ſua in Germania tentatum eſſe ſcriberet;& eodem quidem
ferè ſucceſſu,quo in Boemia Dlugoſſus memorat. Conſtituit idem le-
gatus, ut profani homines publicè in templis matrimonio coniunge-

1197 ann.

rentur. Annus,quo hæc acta ſunt,fuit 1197, à Chriſto nato. Inſequen-

Halicienſium dux Vulodimirus mortuus.

ti anno Vulodimirus Halicienſium dux mortuus, nouæ expeditioni
occaſionem Polonis præbuit. Ambiebant dominatum Halicienſium,
nonnulli Ruſſorũ duces:& in his facile princeps Romanus dux Vula-
dimiriẽſium,ſuo quodam iure ſibi eum depoſcebat, ꝙ & Vulodimiri
fratris

A fratris filius eſſet,& bene meritum de Polonis & Leſco principe ciuili
illo bello ſe eſſe diceret. Poloni cupiebant Haliciam in formam prouin
ciæ redigere: ſed eos reſpectus ciuilis belli nondum extincti moue-
bat,ut eam Romano traderent,tributo conſtituto, quod ille Polono-
rum principi quotannis penderet. Verebantur enim, ne ſi nulli eam
Ruſſorum conceſsiſſent,omnes eos penitus à ſe alienarent. Quãquam
autem non ſatis conſultum eſſe uidebatur reipub. Polonę,Romani po
tentiam,quæ non minima iam tum erat in Ruſsis, acceſsione illa Hali-
ciæ magis etiam augere,tamen offendere eum repulſa, alieno ſuo tem-
pore, minus tutum iudicabant: quippe qui repulſam paſſus, non mo-
dò auxilia negaturus, uerùm etiam ultrò bellum noſtris illaturus eſſe
uideretur. Itaque decreuit frequens ſenatus, ut Romanum Nicolaus

Haliciẽſis principatus Romano duci conceſſus.

palatinus cum exercitu in Haliciẽſem principatum induceret. Abhor
rebant enim à Romano Haliciẽſes,crudelitatem eius ueriti. Ibi Leſcus
orare, ut ſibi cum exercitu illo proficiſci liceret. Pertæſum ſe iam eſſe

Leſci principis indoles.

mollis & ocioſæ uitæ, quam eouſque inter cœtus muliebres apud ma-
trem exegiſſet: cupere ſe deinceps armatum inter armatos uiros uerſa-
ri,& quæ principis eſſent munera,uſu condiſcere. Si adhuc nequiret a-
lium,tamen eum ſe uſum in exercitu præſtiturum,quem ſigna ſua prę-
ſtarent. Quod ſi non impetraret, tamen uel cum uno comite ſe ca-
ſtra ſecuturum eſſe. Itaque approbante ſenatu, & indolem dignam
principe, & neutiquam degenerem à maioribus ipſius certatim extol-
B lente, cum exercitu proficiſcitur, palatini Cracouienſis cuſtodiæ com-
mendatus. Vbi in Halicienſem agrum uentum eſt, occurrunt Hali-
cienſes armati & inſtructi: præſenſerant enim, Romano ſe addictum

Ruſsi à Leſco profligati.

iri. excipiunt Poloni eorum impetum, & minimo negocio eos in fu-
gam conijciunt. Pulſi fuſi'que, ueniam petunt: auri & argenti, gem-
marum, ueſtium & equorum magnam uim Leſco pollicentur, ſi ipſe
eos in ditione ſua teneat, nec Romanum ipſis dominum imponat. Po
ſteaquam id non impetrarunt, imperata omnia ſe facturos promiſe-

Romanus dux iurat in uerba Leſci.

runt: portas arcis aperuerunt: iuſsi'que Romano ſacramentum pu-
blicè dixerunt. is porrò Leſco & Poloniæ principibus fidem ſuam ob-
ſtrinxit: Halicienſibus autem iuſtè & clementer ſe dominaturum eſſe
ſanctè promiſit. Quod tamen poſtea non præſtitit. His peractis, di-
miſſo'que exercitu, Leſcus Cracouiam redijt.

MIECISLAVS SENEX ITERVM.

MIECISLAVS uerò ſenex,quãuis poſt Moſgauienſe præliũ
ad malè tentata prius arma eſſet ſegnior,animo tamẽ haud-
quaquã conquieſcebat: neq; cogitationẽ recuperandi iniu-
ſtè prærepti ſibi, quemadmodũ ipſe exiſtimabat, principa-
tus deponebat. Sed cũ aperta ui peruenire ſe ad eũ poſſe diffideret, ad
dolos cõuerſus eſt. Ac primùm quidẽ Cuiauienſem oram, quę in pote

Cuiauia ſubacta à Miecislao ſene.

ſtate Cazimiri liberorũ erat, ditioni ſuæ finitimã, per fraudem quarto
poſtquã apud Moſgauã malè pugnauerat anno intercepit. Quod faci
nus

Diſſenſio palatinorum. Gouoricij fuga. Miecislai conatus.

nus eius cum armis uindicatum non eſſet, propter ætatem puerorum, A atque diſſenſionem palatinorum Cracouiẽſis & Sendomirienſis (quę ab æmulatione & obtrectatione orta, eò uſque progreſſa eſt, ut Gouoricius ſolum uertere cogeretur) maiora deinde moliri Miecislaus cœpit. Epiſcopum Cracouienſem, & palatinum fratrem eius donis & ingentibus pollicitationibus ad proditionem ſolicitat. Quod ubi non ſucceſsit, muliebrem ſexum credulum, atq; deceptioni propter infirmitatem cõſilij obnoxium, blandis dolis adoritur. Ad Helenam Leſci matrem, penes quam tunc erat ſumma rerum, allegat: negat Leſcum ritè principem creatum eſſe, neq; ſe inuito certum ſtabilemq́; principatum obtinere poſſe: quem ipſe bis ſibi præreptum, omni ratione repetiturus atq; uindicaturus eſſet. Non deeſſe ſibi conſilia, non uires domeſticas, non auxilia externa: Leſcum uerò puerum eſſe: curatores eius inuidia laborare, bonam nobilitatis partem clàm ſecum ſentire: ſenatũ in duas factiones diuiſum inter ſe diſsidere. Hæc omnia pro ſe, & contra puerum facere. Nuper id adeò rem ipſam declaraſſe, cum Cuiauienſem terram impunè occupaſſet. Verùm ſi ſibi ea principatũ concedat, redditurum ſe eſſe filijs eius Cuiauiam, cincturumq́; ipſos militari baltheo, & in filiorum locum adoptaturum, certoſ'que ſibi ſucceſſores in principatu ipſos deſignaturum. Et ſanè ſenem ſe eſſe, nec diu uiuere & regnare poſſe: interim dum Leſcus aptus fieret principatui, rectius atque conuenientius eum à ſe, qui tamẽ de regia ſtirpe, & patruus Leſci eſſet, quàm ab alienis ac ſeruis ſuis adminiſtrari. Dedignaturos eſſe Po B lonos equites atque proceres æqualium ſuorum dominatum, quo illi ad ſtabiliendam potentiam ſuam abutantur: ſe uerò & cæteros duces minimè laturos inferioris ordinis hominum imperium: atque ita principatum Leſci unà cum ditionibus paternis in diſcrimen uenturum eſſe. Eius rei non obſcurum argumentum eſſe Gouoricij cum Nicolao diſſenſionem: quem, quamuis in præſens potentiori Nicolao ceſſerit, credibile ſit, non eſſe quieturum, cùm familiæ & factionis ſuæ uiribus, tum Boemorum, ad quos confugerit, & à quibus comiter acceptus ſit, auxilijs fretum. Hęc omnia authoritate ſua ſi princeps factus ſit, ſedatum pacatumq́; iri, tranquillumq́; & florentem principatũ maturè ſe eſſe Leſco relicturum. His inducta & perſuaſa credula mulier, nequicquam aduerſantibus curatoribus, ac cęteris proceribus, annuit Miecislai poſtulatis, modò ut is iuriſiurandi religione promiſſa ſtabiliat. Quod ille cum ſe facturum recepiſſet, condicta die, quæ diui Bartholomæi memoriæ conſecrata eſt, Cracouiam cum ſplendido procerum ſuorum comitatu ueniens, haud grauatim fecit. Iurarunt & proceres utriuſq; partis, ſe ea omnia, quemadmodum conueniſſent, rata firma'que habituros eſſe. Epiſcopi uerò, authore Henrico archiepiſcopo Gneſnenſi, qui Zdislao defuncto, Miecislai contentione, non liberis ſuffragijs ſucceſſerat, diris caput eius deuouerunt, quiſquis aliquid eorũ non ſeruaſſet. Ita rurſus Miecislaus principatu potitus eſt. Helena uerò cum filijs Sendomiriam commigrauit. Nec multo pòſt Gouoricius

Miecislai iuſiurandum.

Henricus archiepiſcopus Gneſnenſis.

Miecislaus principatum recuperauit.

1200 ann. Terræ motus. Conſtantinopolis à Gallis & Venetis capta. Orientales cõiuncti cum Romana eccleſia. Granata à Saracenis ſubacta.

A ricius amicorũ literis reuocatus, quòd iam nihil commune cum Nicolao habiturus eſſet, à Boemia redijt. Hoc anno, qui fuit à Chriſto nato 1200, ad quintum Nonarum Maij, terræ motus uehemens meridiano tempore excitatus, aliquot diebus conſequentibus permulta ædificia in Polonia, & in uicinia eius conquaſſauit. Quę res inaudita propemodum in his regionibus, prodigij loco habita eſt. Eodem anno, Cõſtantinopoli à Gallis & Venetis capta, Imperator Conſtantinopolitanus Alexius pulſus, Haliciam ad Romanum confugit: cui cum Alexius puer à uictoribus ſuffectus, & paulo pòſt interfectus à ſuis eſſet, Balduinus Gallus ſucceſsit, Orientemq́; ſublato ſchiſmate Rom. eccleſiæ reconciliauit & ſubdidit. In Aſia uerò Chriſtianorum res per id tempus in deterius lapſæ, nec multo pòſt euerſæ ſunt. Quin Betica etiam, ſiue Granata à Saracenis ſubacta eſt. Anglia & Hibernia inſulæ Rom. Pontifici uectigales factæ ſunt. In Germania uerò Henricus imperator, Friderici filius & ſucceſſor, cum regnum Sicilię uxoris Conſtantiæ nomine recepiſſet, ac Fridericum filium trimulum Cæſarem ſiue regem Romanorum renunciaſſet, moriens longam litem & cõtrouerſiam de Imperio reliquit. Philippus enim dux Sueuorum, patruus ac tutor pueri Cæſaris, non pro tutore, ſed pro Cęſare ſe geſsit, inunctuſq́; & coronatus eſt ritu ſolenni Maguntiæ. Id uerò moleſtè ferentes nonnulli principes, æmulum ei excitarunt Ottonem Saxonum ducem: quem Innocentius tertius Pontifex max. Philippo diris deuoto, cõfirmauit. Inde B ſtudijs partium creſcentibus, Germania inteſtino bello aliquandiu colliſa eſt: donec Philippo interfecto, & Ottone defuncto, Fridericus iam adultus imperio ſuſcepto, pacem reſtituit. Ab hoc autẽ Philippo Pręmislus, ſiue Ottocarus Boemorum princeps regium diadema, à proximis principibus bello ciuili diſtentis neglectum, ſuſcepit, & ſucceſſoribus ſuis reliquit. In Vngaria uerò per idẽ tempus Emericus poſt Belæ patris mortem, cum paruo tempore, nec ſine impedimento Andreę fratris regnaſſet, Ladislaum filium, & eo ſtatim extincto, Andreã ſucceſſorem reliquit. Sed ad noſtra redeamus. Annũ totum nequicquam Helena Miecislaũ ſenem literis atq; legationibus crebris de promiſsis admonuerat, nunc occupationes publicas, nunc aduerſam ualetudinẽ cauſantẽ: ad extremũ ipſa eum Cracouiæ adit, eadem illa quæ in pactis conuenerant, coràm orat & flagitat. Blãdis ille eam uerbis & pollicitationibus ducebat. Inſtare illa importunius, fidemq́; datã requirere, & iuriſiurandi religionem uiolatam queri. Ibi ille nihil iam diſsimulãs, in iquis pactis & iureiurando, cõtra ius gentiũ atq; ipſius naturæ exacto, ſe teneri negat: habere ſe iure gentiũ & naturæ certos & ſuos hæredes, filios ex iuſta uxore ſuſceptos, & quidẽ iam adultos, atq; maturos principatui: eos pactis ullis aut priuilegio à ſucceſsione ſibi debita excludi nefas eſſe: & adultis filijs præteritis, alienis pueris tantũ principatũ tradi non oportere. Ita dimiſſa atq; reiecta Helena, ingẽti animi ſui dolore damnare ipſa credulitatem ſuam & præceps conſilium: ſerò procerum dicta & conſulta, quibus in tempore non obtẽperaſſet, probare. Neq;

Anglia & Hibernia Romano Pont. uectigales.

Henricus Imperator Rom.

Germanici motus. Fridericus ſecundus Cæſar. Præmislus Ottocarus rex Boemorum. Emericus rex Vngarorum. Ladislaus & Andreas reges Vng.

Miecislaus promiſſa non ſeruat.

Helena pro filijs ſolicita. tamen ſolicitudinem pro filijs remiſit. Reuerſa Sendomiriam, dimiſsis circum proceres Cracouienſes, quorum prius conſilia contempſerat, & apud quos gratam Cazimiri mariti ſui memoriam reſidere iudicabat, literis atq; nũcijs, de iniuria & perfidia Miecislai queritur: eorum fidem implorat: Cazimiri merita publicè priuatim'q; extantia commemorat: liberorum eius pupillorum ſolitudinem, & indignam deiectionem, Miecislai fraude & ſua ſtulticia factam, deplorat: quæ à ſe malè cõſulta eſſent, ab eis corrigi petit, quippe qui iureiurãdo ſuo ſe inauſpicatis illis pactis cum Miecislao ſtaturos eſſe promiſiſſent. Promiſſa etiã non leuia addit: adhæc odiũ Miecislai exaggerat. *Miecislai odium.* Et offenderat is iam ſanè nõ leuiter animos procerum atq; equitum, propterea quòd nonnullos poſſeſsionibus certis & antiquis deturbarat, easq; poſſeſsiones ſuis quibuſdam è maiore Polonia aſſeclis & miniſtris donarat: et quòd eiſdem magiſtratus mandabat, indigenas præteriens.

LESCVS ALBVS CVM HELENA *matre iterum.*

ITAQVE quaſi ſublato ſigno pleriq; omnes proceres Cracouienſes in Miecislaum conſpirarunt: quorum princeps Nicolaus palatinus Cracouienſis idoneam, abſente tũc forte Miecislao, occaſionem nactus, Cracouiam occupauit, *Leſcus Cracouia potitur.* Helenam'q; cum Leſco filio celeriter accerſitos intromiſit. Reliquas deinde arces atq; munitiones Cracouienſis ditionis nullo negocio recepit, cedẽtibus ultrò, qui eas pro Miecislao tenebãt, cum totius Cracouienſis conuentus conſenſum & conſpirationem uiderent. *Bythomia retenta à Miecislao.* Bythomia modò, ut ait Dlugoſſus, in poteſtate Miecislai manſit. quod oppidum ille duodecimo à Cracouia milliario, in confinio Sileſiorũ iam inde ab initio in eiuſmodi caſus mœnib. & præſidio munierat. Sed quomodo ea in poteſtatem eius uenerit, cum in Oppolienſis ducis ditione prius fuiſſet, non reperio. Inde poſtea excurſiones crebræ in ſubiectos agros pagos'q; factæ ſunt. *Boleslaus Vuratislauienſiũ dux mortuus.* Hoc anno Boleslaus procerus, ſiue altus, Vuladislai filius, dux Vuratislauienſium, amiſsis intra breue ſpacium temporis quatuor filijs, mortuus, ſolum Henricum Barbatũ hæredem reliquit. *Henricus Barbatus.* Hic pro Benedictinis monachis Ciſtercienſes in Lubenſi monaſterio collocauit, de Portẽſi monaſterio euocatos: *Lubenſe monaſterium.* qui delicatorum malorum genus, quę etiamnum Deporta ſiue daporta uocantur, in Polonia propagarunt. *Daporta mala.* Filius uerò eius de quatuor natu maximus, Iaroslaus epiſcopus Vuratislauienſis, Nyſſam urbem cum territorio à patre ſibi datam, Vuratislauienſi epiſcopæ ſempiterno iure adiunxit. *Nyſſa epiſcopæ Vuratislauienſi donata.* Tertiũm deiectus principatu Miecislaus, non deſtitit tamẽ rurſus ad eum aſpirare: nec eum conatus fefellit, & quidem ijſdem quibus prius artibus graſſantem. Bello enim repetere amiſſum puincipatum, perdifficile ſibi eſſe ducebat. *Helena à Miecislao decepta.* ſed Helenam iterum blanditijs atq; dolis aggreditur. affirmat, non per ſe ſtetiſſe, quo minus pactis ſatisfaceret: uerum per proceres Cracouienſes, & in primis per Nicolaum Palatinum. Eos non ſiuiſſe ſe promiſſa implere: eam'que eiectionis ſuæ cauſam eſſe, quòd

quòd obnoxius contra eorum ſententiam filios Cazimiri fratris adoptare pertenderet. Se paratum eſſe fidem ſuam liberare, & abſque ulla procraſtinatione Cuiauienſem tractum ipſi & filijs eius redditurum. De cæteris quoq; quæ in pactis eſſent, quibus illa uellet modis & monimentis cauturum eſſe. Quibus cum eam emolliuiſſet, monet ut clam proceribus omnia faciat: *Nicolaus Palatinus Cracouienſis obex conatuum Miecislai.* Nicolaum autem ante omnia à ſe amoueat & releget, ſi ſibi liberis'q; ſuis bene conſultum uelit: illum ſeditioſum eſſe hominem, & pro libidine ſua principes inſtituere ac deſtituere, ut ipſe alieno nomine dominetur. Probè enim intelligebat Miecislaus, unum illum, cuius authoritatem reliquus conuentus Cracouienſis ſequebatur, ſibi ad recuperandum principatum obſtare. Nec difficulter perſuaſit mulieri omnia tenenti, & omnia credenti. Nec deerant inuidi quidam & maleuoli, qui muliebrẽ animum in Nicolaum magis ac magis iritarent. " Fit enim ferè, ut rectè geri ſummi magiſtratus abſq; offenſione multorum non poſsint. Tametſi ipſis quoq; ſecundis rebus, atq; etiam rectè factis, neceſſaria propemodum comes eſt inuidia. Neq; Gouoricium tantam ulciſcẽdi inimici occaſionem neglexiſſe credibile eſt. Factus autem certior de mulieris conſilio Nicolaus, adit ad Helenã & filios eius, merita ſua & ſtudiũ in illos cõmemorat: orat, ne ſe, famã, caput'q; ſuum æmulis & inimicis ſuis prodant: quos quidẽ inimicos cæpiſſet, dum ipſis fidelis eſſe ſtudet, dum'q; caput ſuum pro eorum ſalute & imperio multis periculis obijcit. Non priuato cuiuſquam odio ſe oppugnari, ſed uelut obſtantem uafris Miecislai conatibus, & Cazimiri optimi ac de ſe bene meriti principis filiorum partes enixius defendentem, ſumma cum contumelia remoueri: propterea quòd ſe incolumi circumſcribi illi, & à principatu excludi non poſſent. Sic canes à lupis peti, quo liberius in gregem, aut in pecudes deſæuiant: ni reſipiſcerent, in ipſorum capita citò hoc malum eſſe redundaturum. Vbi uidet non commoueri precibus ſuis implacabilem mulierem, *Nicolaus palatinus ad Miecislaũ tranſijt.* Poſnaniam ad Miecislaum, quamuis inſenſum ſibi hoſtem, contendit, ſaluti & incolumitati ſuæ proſpecturus: ſimul & inimicos, ingratam'q; mulierem ulturus. " Non ferunt contumeliam magni & illuſtres uiri: ſæpe'q; iritati, impotentia animi ad multa ſe indigna impelluntur, atq; adeò in perniciem patriæ nonnunquã feruntur præcipites. Exiſtimabat autẽ, non ingratam Miecislao tranſitionem ſuam fore Nicolaus: quippe qui ſciret, quantum in ſe uno momenti eſſet, ad aſſequendum & obtinendum principatum. Nec eum ſpes fefellit. Ab eo igitur ueniã præteritarum offenſarum petit, & in poſterum ei ſtudium ſuum defert: qua fide erga Cazimirum & liberos eius eò uſque fuiſſet, eadem ſe erga ipſum fore: quantum'q; dudum obfuiſſet, tantum breui profuturum. Accepit eum comiter & honorificè Miecislaus, benigne'q; & liberaliter habitum, & magnis promiſsis oneratum, dimiſit. *Cracouienſem principatũ Nicolaus palatinus reddit Miecislao.* Ac per eum nullo negocio Cracouienſem omnem regionem in ditionem ſuam redegit. Tanta erat authoritate & gratia apud omnes ordines Nicolaus.

MIECISLAVS SENEX TERTIVM.

A TQVE inde iam apertè profiteri Helenæ Miecislaus,ſe pa A
ctis & iureiurando non teneri,quòd non ipſius conceſsio‐
ne aut ex pacto, ſed Nicolai opera principatum adeptus
eſſet. Nec ſatis habuit, non reddere fratris filijs Cuiauien‐
ſem tractum: quin & Viſlicienſe territoriũ,& tria pręterea caſtella de
Sendomirienſi ditione ipſis ademit:ſua illa eſſe,& ad principatum per‐
tinere aſſeuerans. Hæc agentem, ac de redintegratione uniuerſi prin‐
cipatus atque regni Poloni cogitantem, mors inopinata oppreſsit, ſe‐
ptuageſimumtertium uitæ annum agentem , anno Chriſti 1202. Sepul
tus eſt Caliſsiæ, in templo Pauli apoſtoli memoriæ dicato , quod ipſe
cõdiderat,& collegio ſacerdotum canonicorum inſtituto ornauerat.
Verùm oppido temploq́ꝫ in alium locum poſtea trãslato,ſepulchrum
eius ſub diuo relictum eſt. Contulit autem is & alibi non parum ad
amplificandum cultum diuinum . Nam Landenſe & Vangrouecenſe
monaſteria iam inde à pulſo fratre Vuladislao condidit, & locupleta‐
uit: & in ambobus Teuthonas Ciſtercienſis ſodalitatis,ex monaſterio
Veteris mõtis tertio à Colonia milliario deductos,collocauit: edicto‐
que perpetuo ſanxit, ut non niſi Colonienſes ad ea monaſteria coopta
rentur & reciperentur, propterea quòd honorificè à Colonienſibus
habitus eſſet, cum eò adoleſcens religionis cauſa ueniſſet. Ita quidem
Dlugoſſus & Miechouiẽſis de his duobus monaſterijs memoriæ pro‐
diderunt. Tametſi ex diplomate ipſius Miecislai non apparet, ea Co‐ B
lonienſibus uel Germanis duntaxat ſolis eſſe attributa. Extruxit etiam
idem Miecislaus ptochodochium, ſiue hoſpitale, ut uocant,recipien‐
dis & ſuſtentandis egenis,Poſnaniæ apud diui Michaelis,& compluri
bus pagis dotauit, eis'que curam hoſpitalarijs fratribus Hieroſolymi‐
tanis mandauit. Coſciolenſe quoque monaſterium Benedictinorum
in ſuburbano Caliſsienſi, eius opus eſſe Dlugoſſus ſcribit: itemq́ꝫ Lu‐
benſe ad Odram amnem in diœceſi Vuratislauienſi. Tametſi quod ad
Coſciolenſe attinet, non conuenit ratio tẽporis. nam octauo demum
anno poſt Miecislai mortem conditum id eſſe memorat. Niſi fortè ui‐
uente eo inchoatum,tunc demum à liberis eius perfectum,uel ex teſta
mento ædificatum eſt. De Lubenſi autem uariat idem ſcriptor: quod
ex ijs quæ ſuperius commemorata ſunt,deprehendi poteſt. Sed Lubi‐
nenſe opinor dicere uoluit,ſupra Vartam flumen in diœceſi Poſnani‐
enſi ſitum.Reliquit autem Miecislaus ſenex hæredes,Ottonem & Vu
ladislaum filios. nam cæteri iam obierant. Quin & Otto non ita mul‐
to pòſt patrem ſecutus eſt, relicto Vuladislao item filio impubere:cui
Sputatori poſtea,propter crebræ ſputationis uitium, cognomen fuit.

Miecislaus pa-ctorum imme-mor.

Miecislai mors. 1202 ann.

Caliſsienſe col-legiũ conditũ.

Landenſe & Vangrouecẽſe monaſteria Teuthonibus attributa.

Hoſpitale Poſ-ſnanienſe.

Coſciolẽſe mo naſterium.

Lubinenſe mo-naſterium.

Miecislai ſenis filij.

Vuladislaus Sputator.

Cuius tutelam Vuladislaus patruus, qui Magnus, & Laſcono‐
gus etiam à gracilitate crurum dictus eſt,
aliquandiu geſsit.

VVLA‐

VVLADISLAVS LASCONOGVS.

A M IECISLAO ſene defuncto, in Leſcum albũ rurſus uniuer‐
ſi ferè conuentus Cracouienſis ſtudia prona erant: nega‐
bant'que locum eſſe creando principi, uiuente Leſco, qui
iuſtus princeps eſſet, omnium ſuffragijs creatus, ſed frau‐
de doloq́ꝫ Miecislai bis principatu ſummotus eſſet. Eius autem prin‐
cipatum diuino quoque iudicio comprobatum eſſe, inuaſore Mieci‐
slao iuſta numinis uindicta tam citò de medio ſublato. Aduerſabatur
huic ſententię Nicolaus palatinus, cum Fulcone fratre epiſcopo, quo‐
rum magna tunc erat authoritas & potentia, propter ſplendorem fa‐
miliæ,magnasq́ꝫ neceſsitudines & clientelas, ita ut perdifficile eſſet in
conuentu quippiam ijs inuitis ſtatuere. Erat autem Nicolaus infenſus
Helenæ Leſci matri,ob ſuperiorem iniuriam. Ad hæc ſciebat Gouori‐
cium,cum quo capitales gerebat inimicitias, principem in conſilio at‐
que in amicitia Leſci & Helenæ locum obtinere. Ceſſere tamen & ipſi
conſentienti multitudini: illud uerò peruicere, ut ea demum lege Le‐
ſcus principatum reciperet, ſi Gouoriciũ relegaret. Miſsi ad Leſcum
legati,mandata conuentus exponũt.At ille dubius animi ob adiectam
de Gouoricio conditionem,quid faceret,deliberabat. Stultum,aut cer
tè damnoſum eſſe uidebatur,principatum ultrò oblatum refutare: & “
ſubeſſe alteri malle,omnibus præeſſe cum poſſet. Sed eijcere per ſum‐ “
B mam iniuriam charũ ſibi fidumq́ꝫ conſiliariũ, ac de ſe bene merentem,
nolebat: indignum'que iudicabat, tam duras & iniuſtas leges ſibi dici.
Cunctantem Gouoricius ultrò hortatur, ne ſua cauſa tanta commo‐
da negligat. Malè uerò ſibi ſuisq́ꝫ poſteris Leſcum conſulturum eſſe, ſi
propter ſe unũ ſeniculum,& pauculos,atq́ꝫ eos incertos,dies uitæ ſuæ,
in aliam familiam transferri principatum ſinat. Libenter ſe pro eius
commodis atq́ꝫ honore in exilium abiturum,pro quo uitam quoq́ꝫ po
nere deberet, atque cuperet. Felix ac ſempiterna poſteritatis memoria
glorioſum exilium illud ſuum fore,ſuſceptum pro dignitate & ampli‐
tudine optimi principis. Cõmouit Leſcum ea Gouoricij oratio,& in‐
ſignis beneuolentia cum animi magnitudine cõiuncta:in eam quidem
partem,ut is ilico negaret,tanti ſe facere principatum,ut eius adipiſcen
di gratia tam fidum conſiliarium proderet,immerentemq́ꝫ magiſtratu
ſimul & patria eijceret. Principatum quidẽ duplici nomine ad ſe perti‐
nere,quòd & hæres Cazimiri eſſet,& à conuẽtu pridẽ electus & expe‐
titus,nunquã ſe eo abdicaſſet. Verùm tyrannicã illam uocẽ, Si ius uio‐ “
landum ſit,regnandi cauſa uiolandum eſſe,nõ placere ſibi, qui iuſto & “
legitimo imperio ſuos regere,à patre & à maiorib. ſuis didiciſſet. Pro‐
inde alium ſibi Cracouienſes proceres iſtis legibus quærerent: ſe in pa
terna ditione ſua acquieturum eſſe potius,quàm per ſcelus principatu
potiturum. Et cum his mãdatis legatos dimiſit mœſtos,& palatini ſui
faſtum,arrogantiam,& impotentẽ iracundiã deteſtantes. Cognita Le‐
ſci ſententia,denuò conſultatur in cõuentu Cracouienſi de principatu.
Diſplicebat multis iniquitas & acerbitas decreti ſuperioris de relegan

Comitia de cre ando principe.

Nicolai paliti-ni Cracouien-ſis implacabi-lis iracundia.

Gouoricij pa-latini Sendomi rienſis pietas in principem.

Leſci albi iuſti cia, & animi magnitudo.

do Gouoricio:admirabantur Lesci uirtutẽ,& excelsum uereq́ regium A
spiritum,qui carere principatu mallet,quàm insontem cõsiliarium iniu
ria afficere.Nicolao succensebant:neq tamẽ mutare decretũ illud pote
rant,refragante eo,& responsum Lesci quasi superbum & plenũ contẽ
ptus cauillante. Nam quo clarius dederat Lescus propensæ in Gouori
cium uoluntatis documentum, eo magis potentiam eius Nicolaus re-
formidabat,contendebatq́ summo studio,ut cuiuis potius quàm Le-
Vuladislaus Lasconogus princeps creatur.
sco principatus mandaretur: perfecitq́ tandẽ, ut Vuladislaus Lasco-
nogus,Miecislai senis filius, quasi iustus hæres,absens princeps renun
ciaretur.Missi ad eũ legati, uix,ut oblatum principatum susciperet, ei
persuaserũt:nec aliter tamẽ,quàm si Lescus eũ omnino refutasset. Vere
batur enim eius potentiã, memineratq́ patrem suũ semel atq iterum
Vuladislai æquitas & modestia.
in gratiam eius à Cracouiẽsi conuẽtu uel deiectum,uel eiectũ. Itaq ad
Lescũ mittit:postulata Cracouiẽsis conuẽtus, & quid ipse respõderit,
exponit:negat se prorsus quicquã aduersus sentẽtiam Lesci facturum,
ad quem lõgè antè delatum esse principatum sciret, quemq́ inimicum
capere nollet:nec se tam cupidum esse, ut principatus causa ius sangui-
nis uiolaret.Respondet Lescus:ea lege,quæ sibi à Cracouiensibus pro-
ceribus diceretur,principatum se accipere noluisse,nolleq́:nec aduer-
sus animi sui sentẽtiam facturum esse Vuladislaum,si eum delatum ac-
cipiat. Hoc ubi responsum à Lesco Vuladislaus accepit,tum demum
postulatis Cracouiensium legatorum annuit,& Cracouiam profectus B
principatum iniit:magnaq́ facilitate, humanitate & iusticia,atq libe-
ralitate etiam,studia & uoluntates hominum adiungere sibi cœpit.At
Romani Vuladimiriensiũ ducis tyrannis & superbia.
Romanus Vuladimiriensium & Haliciensium dux immemor iurisiu-
randi sui, inaudita crudelitate nobilitatem ferè omnem Haliciensem,
nullo non supplicij genere usus,extirpauerat: dictum illud subinde u-
Prouerbium.
surpans,Melle neminem,nisi interfectis apibus,securè uesci posse. In-
terfectorum autem & proscriptorũ,ac metu tyrannidis diffugientium
bona confiscarat,magnas'que diuitias conflarat:unde potens effectus,
finitimis quoque ducibus erat formidabilis, ita ut nonnullos faceret
sibi tributarios, & alios eijceret, alios institueret. His rebus elatus, u-
bi Lescum principatu excidisse accepit, contemnere animi eius angu-
stiam, ut ipse interpretabatur, & ætatem: maiora'que moliri cœpit.
Rußicum bellum.
Ac primùm clandestinis excursionibus in Lesci ditionẽ suę finitimam,
deinde negociatorum Polonorum, in Russia rationes habentium, di-
reptione,patientiam Lesci tentauit. Mox legatis eius amicè res repe-
tentibus, durius ac superbius respondit, ac Lublinensem tractum ul-
trò à Lesco & Conrado poposcit mercedis nomine,ob stipendia facta
aduersus Miecislaum, & ob detrimenta in prelio Mosgauiẽsi accepta.
Sed cum postulata eius Lescus & Conradus refutassent, quòd diceret,
desertori,& ei qui ex acie profugisset,nihil se debere: accensus ira,aper
tè iam Lublinensem oram latrocinio & populatione agrorum infe-
stabat. Cohibebat uerò Sendomiriensis nobilitas liberiores eius ex-
cursiones, & ex eius agris uicissim prædas agebat. Maiore deinde
ui Ro-

A ui Romanus bellum gerere instituit:coactoq́ ualido exercitu,nõ mo-
Minæ Romani.
dò Poloniam omnem animo & spe complexus, uerùm etiam Latino-
rũ literis atq religioni(sic enim Russi nos,qui rectè in religione Chri-
stiana sentimus,& principatum Romani pontificis agnoscimus,appel
Lublini obsidio.
lant) exitium superbè minitans,Poloniæ fines ingreditur,ac Lublinẽ-
sem arcem toto mense obsedit. Sed certior factus,Lescum & Conradũ
copias contra se comparare,soluta obsidione ad eos magna fiducia ui-
rium suarum ad interiora Polonię contendit,immaniter & cõtumelio
se in omnem sexum, ætatem,statumq́,& maximè in sacerdotes,atq e-
tiam in innoxia tecta sæuiens: legatos Polonorum æqua omnia polli-
centes, cuius legationis princeps erat Vitus Plocẽsis episcopus, (nam
de Fulcone Dlugosso non assentior, quippe qui alienus tunc esset à Le
sco) cum incerto responso dimittit: Transmisso'que partim nauibus,
Prælium apud Zauichostum
partim uado flumine Vistula, apud Zauichostũ oppidum in ripa Vi
stulæ castra locat,altero à Sendomiria milliario. Ibi cognoscit nostros
appropinquare: neque tamen credebat pugnandi copiam facturos es-
se. Vbi se opinione sua falsum esse , & Polonos instructis acieb. adesse
uidet, consternari ac trepidare cœpit, quòd imparato sibi præter o-
pinionem dimicandum esset. Neque rectè explicare ordines poterat,
nostris perpetuo cursu & magna cum uociferatione irruentibus,cum
ira & indignitas belli, à socio ac tributario duce,ac de quo Lescus opti
mè esset meritus, illati, animos ipsis suppeditaret. Præerat autem no-
Cristinus comes palatinus Plocensis. Gosdouia familia.
B stris Cristinus comes, gente Gosdouius,cuius lilium insigne est,palati
nus Plocensis,uir acer,& rei militaris peritus. Nam Lescus & Conra-
dus adolescentes aberant de consilij sententia cũ aliquanta manu præ-
sidij causa addita, à longè euentum prælij expectantes,ut si qui durior
casus exercitũ afflixisset, recipere se commodè ad tutiora loca possent.
Romanus uerò in acie inter primos uersabatur, boni ac strenui ducis
fungens officio, ne manus quidem à nostris abstinens. Feruente ali-
quandiu pugna,& multis utrinq cadentibus,cum nostris ira uirtusq́
suffragarentur,hostes uerò abundarẽt multitudine,& dux ipse cohor-
tatione eos animaret,debilitatos confirmaret, & pedem referre incipi
entes sisteret,conspicati id nostri,globo facto impetum in eum faciũt.
Nec segnius ille resistit,donec strage suorum, confossoq́ multis uulne
Romani fuga, & interitus.
ribus equo,fugæ præsidium mandare coactus est,equam effœtam na-
ctus:qua uectus cũ Vistulam iam tranasset,immixtus multitudini suo-
Rußi profligati.
rum fugientium, à Polonis instantibus in turba interfectus est. Exerci
tus autem hostilis partim pugnans, partim fugiens, ad internecionem
ferè deletus est. Nam Poloni longius,& propè Vuladimiriam usq, ut
uult Dlugossus,fugientes persecuti sunt. Multi in agris & in syluis lati
tantes, à rusticis hominibus cõquisiti ac trucidati: multo maxima pars
flumine demersa perijt,partim fugam præcipitans,& in angusto uado
se impediens:partim ruinã faciente ripa ulteriore,pressa pondere mul-
titudinis, quæ prima fugiens, tranato flumine conuersa & congloba-
ta constiterat. Reuertentes nostri, castra copiosa & opulenta diri-

puere. Cadauer Romani repertum, Sendomiriæ iuſto honore tumularunt. Verùm poſtea id effoſſum Leſcus, Ruſsis flagitãtibus, & captiuos omnes dimittentibus, ac mille pondo argenti appendentibus, reddidit, ut Vuladimiriæ in ſepulchro maiorum ſuorum ſepeliretur. Fertur autem Romanus expeditionem illam in Poloniam facturus, miſsis muneribus petiuiſſe à Vuladimirienſi epiſcopo, quem Ruſsi Vuladicam uocant, ut ſe exercitum'ꝗ ſuum ſolenni precatione & omine, ſiue benedictione, ut uulgo dicimus, dignaretur. Quod cum ille recuſaſſet, „ affirmans, nefas eſſe, Chriſtianos Chriſtianis iniuſtum bellum inferen„ tes eo honore dignari: indignatum Romanum, mortem ei minatũ eſſe, cum ex eo bello uictor domum reuertiſſet. Illum uerò conſtanter reſpondiſſe, ſe mortem pro ueritate neutiquam reformidare: neſcire autem Romanum, an ex eo bello reuerſurus ſit. Vnde poſtea epiſcopus ille ſanctitatis opinionem apud uulgus nactus eſt, quaſi diuinitùs futurum belli euentum præſciuiſſet. Fertur item idem Romanus, nocte ea quam prælium conſecutum eſt, ſomniaſſe, magnam multitudinẽ paſſerum, à longe minori numero achantidum, ab ea parte quæ ad Sendomiriam uergit, aduolantium, dilaniatam eſſe. Id'ꝗ ſomnium, cum amicis manè narraret, ſenioribus atque prudentioribus triſte & mali ominis uiſum eſſe. Dies quo apud Zauichoſtum pugnatum eſt, fuit ad tertium decimum Calẽdas Iulíj. Et quoniam is Geruaſíj & Protaſíj Chriſti martyrum memoriæ dicatus eſt, aram poſtea Leſcus eorum nomine in baſilica Cracouienſi dicauit. Sed eius aræ prouentus uberes, uehementer acciſos eſſe ſucceſſu temporũ, Dlugoſſus memorat. Per hoc tempus Lituani, gens fera, ſylueſtris & obſcura, Ruſſorum agros prædis agendis infeſtare cœpere. A' quibus cruento prælio uicti, ſuberareſtes & faſces frondeos, quibus ea gens in balneis ſudorem prouocare ſolet, tributi nomine deinceps pendere iuſsi ſunt. Apud Liuones uerò, cum Meinardus epiſcopus, & poſt eum Albertus, Chriſtianam religionem paulo antè propagare cœpiſſent: Albertus alter, quo facilius barbariem inde extirparet, ordinem ſiue ſocietatem, quæ militiæ Chriſti dicta eſt, inſtituit, ac tertiam partem redituum Rigenſis epiſcopæ ipſi attribuit.

Epiſcopi integritas.

Vuladica epiſcopus apud Ruſſos.

Somnium.

1205 ann.

Lituani à Ruſſis uicti, & uectigales facti.

Liuones ad religionem Chriſtianam adducti.

Ordo militiæ Chriſti in Liuonia.

LESCVS ALBVS TERTIVM.

MAGNAM è Ruſsica uictoria uirtutis & felicitatis opinionem Leſcus apud ſuos pariter atque exteros cõſecutus eſt, eo'que maius ſui deſiderium in animis Cracouienſis conuentus accendit. Summis eum laudibus paſsim omnes efferebant, Vuladislaum'que ſuum præ eo contemnebant: Patrum etiam utriuſque merita inter ſe comparabant: & reiectum à ſe temerè & iniuſtè optimi principis Cazimiri optimum filium dolebant. Fortè autem per id tempus, nondum circumacto anno à Zauichoſtenſi prælio, Nicolaus Palatinus Cracouienſis uita defunctus eſt. Itaque ſummoto iam eo obice, qui ſolus Leſco ad principatum obſtiterat, ſummo conſenſu conſpirant, ut excluſo Vuladislao, Leſcũ ueluti iuſtum principem

Leſcus ad principatum reuocatur.

principem accerſant. Acto conuentu, cui & Fulco epiſcopus interfuit, legatos cum decreto ad Leſcum mittunt. Nec ille, cũ uniuerſi conuentus conſenſum uideret, cunctatus eſt, quin poſtulatis eorum annueret, ueniens'ꝗ, Cracouiam & omnes quæ ad principatum pertinebant munitiones nemine repugnante in poteſtatem ſuam redigeret. Nam Vuladislaus, uir modeſtus & quietis amãs, cognito conſenſu conuentus, ceſsit, & Poſnaniam ſe recepit, nec ulla re poſtea Leſco moleſtus fuit. Annus autem quo hæc acta ſunt, fuit poſt Chriſtum natum 1206. Inſequenti anno Fulco quoꝗ, ſiue Pelca, Cracouienſis epiſcopus, Palatini frater uita exceſsit: qui ſibi & ſucceſſoribus ſuis prærogatiuam loci & ſuffragíj ſecundum Archiepiſcopum in Gneſnenſi prouincia, ab Innocentio tertio Pontifice max. impetrauit. Succeſsit autem ei magiſter Vincentius, cognomento Cadlubcus, prępoſitus Sendomiriẽſis, gente Roſeus, uir doctus, ut tunc ferebãt tempora, & pius: qui primus Polonorum, hiſtoriam gentis ſuæ conſcripſit: liberis collegíj ſacri ſuffragíjs creatus & expetitus, quamuis ipſe in eo collegio non eſſet. Perfecerat enim id collegium per Ioannem archidiaconum, ut libera ſibi deinceps eſſet electio epiſcopi, in quam ſe principes peruerſo more etiã tunc ingerebant. In Ruſsia deinde Leſcus princeps per legatos res quaſdam uario marte geſsit, ſiue excurſionibus eius gentis in Poloniã prouocatus, ſiue ad ferendam Colomanno Vngarorum regis filio opem inuitatus, ſiue utrunque. neque enim conſtat hic ſibi Dlugoſſus: & Vngarorum annales totum id bellum prætericrunt: ne Vincentius quidem attigit. Sic autem, ſecundum Dlugoſſum, res habuit. Poſt Romani mortem, Ruſſorum ducibus, qui in magnum iam numerum excreuerant, diſsidentibus inter ſe, & alíjs alios pellentibus, debilioribusque contra potẽtiorem aliquem, patronum atque defenſorem ſibi acerſentibus, cum à Polonico nomine propter proximam ſuperioris tẽporis cladem abhorrerent, Colomannus, Andreę regis Vngarorum filius, Halicienſem principatum adeptus eſt, à Ruſsis expetitus. Veniens autem Haliciam cum magnis copíjs, ab epiſcopis, quos in comitatu ſuo habebat, ſolenni pompa inunctus, coronatus, & rex Galatiæ ſiue Haliciæ appellatus eſt: quod iam inde ab initio de ſententia Andreę patris conſtitutum erat. Inſcientibus aũt Ruſsis hęc acta ſunt: itaꝗ cõfeſtim eorũ animos à Colomanno alienarunt, ſic ut nõ diuturna illi eſſet principatus illius & regni poſſeſsio. Non multo enim pòſt, cum ille pacata omnia ſibi eſſe crederet, partem'ꝗ exercitus in Vngariam remiſiſſet, cõſpirant cõtra eum Ruſsi, authore Meſcislao, Meſcislai illius (opinor) q̃ à Cazimiro principe reductus, Halicienſiũ dux fuit, filio, uiro forti & magnanimo, ita ut et ipſe Chrobri cognomentũ adeptus ſit: qui ante aduentũ Colomãni Haliciẽſem dominatũ ſibi uendicabat. Is igitᷣ ex Ruſsis & Polouucíjs ualida manu facta, Colomannũ eíjcit cũ omni comitatu ipſius: in q̊ Vincẽtius Cracouiẽſis epiſcopus, et Iuo Sauli comitis filius, gẽte Odrouãſius, cãcellarius Polonię, q̃ poſtea fuit Cracouiẽſis epiſcopus, fuiſſe memorant. Nos, quid ibi duo iſti tũc egerint, aut

Vuladislai Laſconogi modeſtia.

1206 ann.

Cracouienſis epiſcopi prærogatiua.

Vincentius Cadlubcus epiſcopus Cracouienſis.

Epiſcopi libera electio.

Ruſſorum duces multi, ac diſsidentes inter ſe.

Colomannus Haliciæ rex factus.

Meſcislaus dux.

Colomannus Halicia pellitur.

Colomãnus coronatus ab episcopo Cracouienſi.

aut cur potiſsimū à Cracouienſi epiſcopo Colomannus unctus, ac re- A
gio diademate cinctus ſit, non intelligimus. Neqꝫ credimus tam patien
tes, ne dicam ignauos, tūc fuiſſe Polonos, ut nō modò pręripi ſibi Hali
cienſem dominatū, quem armis ſuū fecerant, ab Vngaro paterētur, ue
rumetiam cōſilio ad id ipſi auxilioq́ꝫ ſuo accōmodarent. Itaqꝫ exiſtima

Colomanni uxor Salomea, Leſci ſoror.

mus, Colomannū nō à Ruſsis expetitū eſſe: ſed uxore ducta Salomea,
Leſci Albi ſorore, Halicienſem dominatū controuerſum in dotē, cōce
dētibus Polonis, accepiſſe: eoq́ꝫ nouā nuptam ab epiſcopo Cracouiēſi,
& à Cancellario ad cōſtitutum locū deductā, & poſſeſsionem Haliciæ

Ruſsi tenaces religionis.

Colomāno traditam eſſe. Quod cū diſpliceret Ruſsis, externi domina
tus inſolentibus, & ueritis ne cū principe religionē pariter, cuius tena-
ciſsimi ſunt, mutare cogerētur, libēter eos cū Meſcislao, qui Haliciam
iure hæreditario repetebat, aduerſus Vngaros & Polonos cōſpiraſſe.
Nec nobis fit ueriſimile, Colomannum Galatiæ, ſiue Haliciæ potius ꝙ
Ruſsiæ principem atqꝫ regē ſe dici paſſurum fuiſſe, ſi Ruſſorū conſen-
ſu atqꝫ decreto cōmuni accitus fuiſſet. Lōgè enim clarius atqꝫ ſplendi-
dius Ruſsiæ totius, ꝙ unius ciuitatis Haliciæ, nomen erat. Nec planè
diſſentit ab hac noſtra ſententia Dlugoſſus. Mox enim poſt eiectionē
Colomanni, ſubdit, eodē anno Salomeā ipſi nupſiſſe. Quàm aptè uerò
cū ſtrage ac turpi fuga cohæreant nuptiæ, Dlugoſſus uiderit. Sed utut

Polonorum auxilia Colomanno contra Ruſſos miſſa.

eſt, ſequēti quidem anno Leſcus Colomanno cū exercitu Haliciam re-
petenti, nō contemnenda miſit auxilia. Colligebat & Meſcislaus ingē-
tes copias: coniungebāt enim ſe cū eo Volodimirus Rurici, Roſcislaus B
Dauidis, & alter Roſcislaus Meſcislai, ducum filij: educebat & ualida
Polouuciorū auxilia: qui propriū etiā dolorē interfecti ſuperiori anno
ducis ſui ulciſci in Vngaris cupiebant. Primo aduētu recepere Vnga-
ri & Poloni Haliciā: cōmunitaq́ꝫ diligētius arce, & Colomāno cū uxo-
re & imbelli multitudine in ea relicto, hoſtibus aduentātibus obuiam
progreſsi, prœliū commiſerunt. Nec difficulter Poloni, qui dextrū te-
nebāt cornu, Ruſſos loco mouerunt, fugiētesq́ꝫ lōgius perſecuti ſunt.

Ruſſorum uictoria de Polonis & Vngaris.

Quin in altero quoqꝫ cornu iā ad Vngaros inclinabat uictoria. Ibi Me
ſcislaus cū Polouucijs eos à tergo adortus, facilè ſecuros diſsipauit, &
magna ſtrage profligauit. Maiorē etiā in Polonis ſine ordine reuerten
tibus ſtragem edidit, cū uexillū eorū captū erexiſſet. Accurrētes enim
ad id, à Polouucijs pariter & Ruſsis cōuerſis excipiebantur & trucida

Colomannus captus cum uxore.

bantur. Ita totus ferè ille exercitus ad internecionem deletus eſt. Colo
mānus aūt à uictoribus in arce diu obſeſſus, tandē fame & ſiti adactus,
deditionē fecit, & annū ferè totū unà cum uxore Salomea in cuſtodia

Colomannus Haliciam recuperauit.

aſſeruatus eſt à Meſcislao. Deinde Andrea patre ſatagēte per legatos,
dimiſſus eſt: cōuenitq́ꝫ inter regē & Meſcislaum, ut Maria Meſcislai fi
lia, Belæ filio eius natu maiori nuberet, poſt trienniū autē Meſcislaus
Haliciā Colomāno redderet. Quod cū ille feciſſet, nō multo pòſt Colo
mannus à Daniele Romani filio rurſus exactus: & à patre lōgè pòſt, ab
Aſiatica, ut uidetur, expeditione reuerſo, reſtitutus: cū uix trienniū pa
catum regnū obtinuiſſet, incertum uenenó ne an morbo extinctus, ua
cuam

Vngari Halicia exciderūt.

A cuam Haliciæ poſſeſsionē, & belli materiam Ruſsis reliquit. Ex eo tem
pore Vngari reges Ruſsia prorſus exciderunt: nihilo tamē minus Ga-

Galatiæ & Lodomeriæ regnum cur Vngari ſibi uendicant.

latiæ & Lodomeriæ (Vuladimiriam fortaſsis corruptè ſic uocantes)
reges deinceps appellari uoluerunt. Elati uictoria illa tam inſigni Ruſ-
ſi, adiunctis etiam Lituanis, crebris excurſionibus Poloniam uexarūt
& afflixerunt. Quare motus Leſcus, Sulislaum caſtellanum Sendo-
mirienſem cum expeditis copijs ad uaſtandam uiciſsim Ruſsiam miſit.

Ruſsi à Polonis profligati. Ruſſorum duces capti.

Cui cum occurriſſent Ruſsi, magna clade profligati ſunt: cæſi multi, ca
pti non pauciores: inter quos quinqꝫ fuere duces, Suentoslaus Meſci-
slai, eius opinor qui cū Vuſeuolodo Romani patre & uiro ſororis ſuę
de Vuladimirienſi principatu bellū geſsit, filius: Georgius, Iaroslaus,
Volodimirus, & Conſtantinus: qui ad Leſcū adducti, & ab eo aliquā-
diu in uinculis habiti, poſtea dimiſsi ſunt. Poloni uerò magnam præ-
dam tunc è Ruſsia retulerunt. Fuit autē hic annus à Chriſto nato 1211.

1211 ann. Cometes.

Quo cometes decem & octo diebus menſis Maij, coma in orientē ob-
uerſa apparuit, futurorum malorum, quæ ſtatim Sarmatiā utranqꝫ af-
flixerunt, prodigium. Aliquandiu poſtea tacito quaſi cōſenſu pax fuit

Pax inter Polonos & Ruſſos.

inter Polonos atqꝫ Ruſſos. Cuius & illa non minima cauſa fuit, quòd
Ruſsi anno ſequenti nouum dirumq́ꝫ hoſtem nacti ſunt, qui uires eorū
deinceps penitus attriuit, & multas alias Chriſtiani orbis gentes ma-
gnis & acerbis calamitatib. atqꝫ cladib. inuoluit, ac penè funditus euer-

Tattari, ſeu Tartari.

tit. Tattari enim, ſiue, ut uſus obtinuit, Tartari, Scythica gens, ſiue à flu
B uio ſiue à multitudine nomē habens, cū antè ultra Caſpiū mare, & intra
Imaum montem ad orientē ſolem obſcuri ignotiq́ꝫ Græcis iuxtà ac La
tinis habitaſſent, circa annum Chriſti 1202, uel ut alij uolūt, 1188. fini-
bus ſuis egreſsi, deuicto & interfecto Indorū rege, cui ſeruierāt, Aſiam
penè omnem uictores longè lateq́ꝫ peruagati: & Rha ſiue Volga flumi

Polouucij.

ne tranſmiſſo, ad occidentē progreſsi, uicinis Ruſſorū Polouucijs, cam
peſtria ad Tanaim & Męotim paludē loca habitantibus (indeq́ꝫ, ut no
ſtra fert opinio) finitimorū Ruſſorum lingua non ualde diuerſum à Po
lonis nomen ſortitis, bellū intulerunt. Quamuis autē perpetui Ruſſo-
rum hoſtes eſſent Polouucij, neceſsitate tamē adacti opem eorū implo
rarunt. Nec defuere Ruſsi rogantib. in cōmuni periculo. Quin legatos
Tartarorum monentes, ne ſeſe eo bello implicarent, contra ius gen-

Polouucij & Ruſsi à Tartaris uicti.

tium interemere. Commiſſo prælio uictores Tartari, magna ſtrage Po
louucios & Ruſſos fudere & fugauere. Fugientes autem Ruſſos, ipſi
etiam Polouucij excepere, & ſpoliatos trucidauere. Munitiones dein
Polouuciorum expugnatæ: ipſi deleti, & omnis illa circa Tanaim &

Tartarorum ſedes.

Męotim ora cum Taurica Cherſoneſo à Tartaris habitari cœpta. De-

Ruſsi Tartaris uectigales.

inde Ruſsi debellati & ſubacti ſunt, ita ut non modò tributa ipſis pen-
derent, & iuſſa facerent, ſed etiā ſeruis antè ſuis Lituanis prædę eſſent.

Leſcus ſtudia pacis amplexus.

Quod ſuo fortaſsis loco attingemus. Nunc noſtra perſequamur. Nul
lū deinde Leſcus quoad uixit bellū geſsit, pace & ocio impenſius dele-
ctatus. In pace uerò iuſtè, clementer, & moderatè principatum admi-
niſtrauit: ædificia partim collapſa inſtaurauit, partim noua excitauit.
Obibat

Obibat autem cunctas regiones ditioni suæ subiectas, causasq́ue & controuersias hominum omnibus in locis ipse per se cognoscebat & iudicabat: in sontes, & maximè in sycophantas siue calumniatores animaduertebat: oppressos potentiorum iniurijs uindicabat. In Pomeraniam uerò cum uenisset, atq; eadem illa, quæ alibi, ageret, rogatus à Pomeranis, quòd longius ijs saepius à principe non sine magno incommodo atque impendio petere quererentur, quemadmodum superius attigimus, Suentopelcum uniuersæ Pomeraniæ præfecit: & amplissimam potestatem atq; iurisdictionem etiam in Palatinos, qui tunc duo erant, nempe Gdanensis & Succensis, & in cæteros magistratus ipsi cōcessit. De reditibus autem totius Pomeraniæ, mille pondo siue marcas argenti quotannis fisco principis Polonorum ut penderet constituit, & iureiurando in sua posterorumq; suorum principum Poloniæ uerba eum adegit. Quam tamen ille fidem non diu seruauit, quemadmodum posterius exponemus. Masouiā uerò & Cuiauiam Lescus de consilij conuentusq; sententia Conrado fratri minori in sortem patrimonij concessit, comitijs eam potissimum ob rem Sendomiriæ habitis. Deinde duodetrigesimum agens annum, rogatu procerum uxorem duxit Grimislauam Iaroslai, unius de Russorum ducibus quem captiuū habuerat, filiam, anno Christi 1220. Ex qua anno sequēti Boleslaum filium, qui postea Pudicus appellatus est, suscepit, in arce Corcinensi editum: deinde filiam Salomeam. Necq; memorabile quicquam præterea est in principatu Lesci huius, quamuis diuturno, præter mortem eius: quam priusquam persequamur, nonnulla quæ regnante eo acciderunt in Polonia, non indigna memoratu, breuiter exponemus. Henricus Barbatus dux Vratislauiensium ex Heduigi uxore, filia Bertholdi ducis Carinthiæ & marchionis Morauię, fœmina lectissima, Henricum, & Conradum, cui Crispo cognomen fuit, filios habebat. Et maiorem quidem mater, minorem pater plus diligebat: sed tamen partitus inter eos dominatum pater, uxoris suasu minori quidem Lusaciam & Lubussensem tractum, Henrico uerò maiori reliqua omnia cum Vratislauia assignauerat. In qua partitione cum Conradus non acquiesceret, bellū fratri fecit, nequicquam dissuadentibus ac deprecantibus parentibus. Nec Henricus iunior sibi defuit: sed coacto & ipse tumultuario exercitu, obuiam fratri prodijt. Pugna commissa in loco cui nomen Studnicia, inter Legniciam & Goltibergam, Henricus uictor extitit. Conradus cum se ex fuga Glogouiam ad patrem recepisset, salutem consecutus est. Verùm non ita multo pòst, in Tarnauiensi saltu uenationi uacans, & feram agitans, lapso equo ceruices fregit. Fertur autem Heduigis diuinitùs filij interitum præsciuisse. Tam enim religiosa & pia fuit ea mulier, & sanctimonia uitæ præstans, ut prophetico spiritu à Deo dignaretur. Huius rogatu Henricus Barbatus Trebniciense monasterium, tertio à Vratislauia milliario maximis sumptibus exædificauit, & puellis Cisterciensis sectæ attribuit. Addixit autem Heduigis, indulgēte uiro, illi monasterio oppidum ipsum Trebniciam, & complures pagos

Iudicia principis. — Calumniatores coerciti. — Pomeraniæ præfectus Suentopelcus. — Pomeraniæ uectigal. — Lescus fratri Masouia & Cuiauia cessit. — Grimislaua Lesci uxor. — 1220 ann. — Boleslaus Pudicus. — Henricus Barbatus diuidit principatum inter filios. — Lusacia & Lubussensis tractus in ditione Polonorum. — Bellum inter fratres. — Conradi interitus. — Heduigis sanctimonia. — Trebniciense monasterium conditum. — Trebnicensis monast. prouentus.

pagos suos dotales, ita ut in mille hominum alimenta reditus eius suffecturi esse uiderentur. Quod exemplum secutus Nicolaus Henrichouius, uir nobilis & locuples, qui Henrico Barbato à secretis fuit, & ipse patrimonium suum omne Cisterciēsibus monachis, assentiente Henrico Barbato, donauit: extructoq; eis monasterio in pago suo Henrichouo, ipse quoq; ibi religionem professus, uitam peregit. Tantū uerò tūc pacatis rebus uigebat in Polonis religionis amplificandæ studium, ut eo potissimum inter se certarent. Nam & Miecislaus Vuladislai filius, dux Oppoliensis & Ratiboriensis, Ribnicense monasterium Præmonstratensis sectæ puellis cōdidit ac dotauit: quod postea filius eius Cazimirus, quem unicum reliquit, Ciarnouāsum transtulit. Et Vincentius Cracouiensis episcopus, cum basilicæ Cracouiensi, cuius supellex uniuersa, tacto de coelo ærario cōflagrarat, multa cōtulisset, decimasq; nōnullas collegio eiusdē basilicę in distributiones quotidianas, & in lucernam, quæ perpetua in tēplo arderet, addixisset, episcopa Andreouiensi se abdicauit, nequicquā aduersante principe, ac dissuadēte collegio sacerdotū: & in Andreouiēsi monasterio reliquos quinq; uitæ annos religiosè exegit, cū decē annis episcopus fuisset. Huic uerò Vincētio qui successit, Iuo Sauli filius, cuius etiā superius mentionē fecimus, Romā profectus, ac Dominici Calaguritani, qui tūc nouæ sectę & sodalitatis, quā à studio concionādi Prædicatorū uocāt, author florebat, doctrinā uitāq; admiratus, Iacicū siue Iacinctum gentilē suū de territorio Oppoliēsi, canonicū Cracouiensem (qui post mortē multis annis propter sanctimoniā uitæ actæ, & miracula, in numerū diuorum relatus est) atq; tres alios de comitibus suis, à Dominico institutū uitæ illius edoctos itaq; professos, Cracouiā secū reduxit: nouæ sodalitati primariū in urbe Cracouiēsi templū, quod Trinitatis nomine appellāt, attribuit: copiosam supellectilē templo dicauit: uictū uestitumq; sodalibus suppeditauit. Parœciā uerò inde ad templū uirgini matri Dei Mariæ dicatū, ob id tūc à se cōstructū, trāstulit. Cōplura deinde eidē sodalitati cœnobia in Polonia cōdita sunt. Quin Kiouiam quoq; & Haliciā ea paulo pòst colonias suas deduxit. Sed non potuit eā diu ferre Kiouiæ dux Volodimirus, ueritus ne ab ea Rusi sui à schismate & ritibus Græcorū abstraherētur. Idē Iuo Cacicēse etiā monasteriū Cistercīensib. monachis cōdidit: nec multo pòst Mogilā supra Vistulā, uno à Cracouia miliario, locū à Vedę reginæ tumulo dictū, id trāstulit, & magnificè locupletauit. Præterea egenis, & morbo ac senio debilitatis ptochodochiū, siue hospitale, ut uulgò uocāt, in suburbano suo Cracouiēsi, prādinico dicto exædificauit, pagosq; ac decimas quasdā in alimēta attribuit, eiusq; hospitalis curā & administrationē hospitalarijs fratribus, qui se de Saxia uocāt, mādauit. Posterius autē incommoditatē loci, ab urbe & frequentia hominū remoti, cū animo suo perpēdens, Cracouiā id trāstulit, extructis nouis ædib. atq; tēplo, quod Spiritui sancto dedicauit. Quo tē pore etiā parœciā uicinā, sanctę Crucis dictā, in urbe, & alterā in pago suo Biscupicēsi, altero ab urbe miliario, illis ipsis hospitalarijs iure sempiterno

Henrichouiēse monasterium. — Ribnicense monasterium. — Cracouiensis basilicæ supellex & decimæ à Vincentio episcopo donatæ. — Vincentius abdicauit se episcopa. — Iuo episcopus Cracouiensis. — Dominicanorum sodalitium secta Cracouiā inducta. — Iacinctus in diuos relatus. — S. Trinitatis monasterium. — S. Mariæ templum Cracouiæ. — Mogilense monasterium. — Hospitalarij de Saxia. — S. Spiritus ptochodochium Cracouiæ. — S. Crucis parœcia.

Sendomiriense monasterium Domin.

piterno addixit. Sendomiriæ quoq; idẽ episcopus Dominicanis fratri-
bus siue prædicatorib. monasteriũ erexit. Tametsi uariat Dlugossus.
Nam ab Adleida Lesci sorore monasteriũ illud conditũ esse, alibi me-
morat. Quę tamẽ aliquãto ante inuectã eã sectã in Poloniã, ut ipse uult,
obijt. Nisi forte pecuniã eius testamento relictã, Iuonẽ in ædificatione
monasterij impẽdisse existimãdũ est, ita ut ambo, hic opera, illa sumptu
cõditores illius monasterij fuisse uideant. Idẽ Iuo etiã Mestouiẽse atq;

Mestouiẽse & Dlubnense monasteria.

Parœciæ quædam.

Dlubnẽse monasteriũ, & Dersansnẽsem, Vuauurincicẽsem, Dalesice-
sem, & S. Pauli apud Sẽdomiriã parœcias cõdidit. Iã Hẽricus archiepi-
scopus Gnesnẽsis, Theodorici ducis Bernẽsis ex Eudoxia Polona filius,

Henrici archiepiscopi opera.

Ecclesiastici ordinis exceptio à iurisdictione iudicum profanorum.

bonã & ipse in hoc pietatis stadio nauauit operã. Perfecit ẽm diligẽtia
& autoritate sua, ut principis atq; omniũ ducum procerũq; Polonorũ
cõsensu, & uniuersi cõuẽtus cõstitutione, sacer & ecclesiasticus ordo o-
mnis cũ adscriptitijs etiã & subditis suis ab omniũ profanorũ iudicũ, e-
tiã ducũ atq; ipsius summi principis iurisdictiõe prorsus liber esset, ita
ut ne per exceptionẽ quidẽ ullã, aut recõuẽtione pertrahi ad ullũ profa-
nũ, siue laicũ, ut uocãt, forũ possent. Eãq; cõstitutionẽ Põtificis max. &
sedis apostolicæ autoritate cõfirmauit. Sacerdotes uerò omnes ex de-

Sacerdotibus uxores ademptæ.

creto synodi à se cõuocatæ, uxores & cõcubinas, quas retinebãt adhuc
plerıq; post edictũ legati põtificij, abdicare coegit, iureiurãdo ab eis e-
xacto. Hic etiã obtinuit à sede apostolica archiepiscopis Gnesnẽsib. per-

Legatio nata.

Vincentius archiepiscopus.

Inundatio, fames & pestis in Polonia.

petuę legationis munus. Mortuus deinde est anno Christi 1219. cũ decẽ
& noue annis ecclesiæ illi præfuisset. Cui Vincẽtius successit. Biennio
pòst dẽsi atq; continẽtes per totã ęstatẽ imbres, ingenti aquarũ inunda-
tione uehemẽter Poloniã afflixere: plurimos pagos atq; uicos euertere
atq; abripuere. Segetes hybernas uastauere, uernam sementẽ fieri passi
nõ sunt. Cõsecuta mox est hyems acris & horrida. Inde fames & pestis
postea totũ trienniũ sæuiẽtes, maximã uim pecudũ, iumentorũ atq; ho-

Iuonis episcopi beneficẽtia.

minũ absumpsere. In his tantis malis, Iuonis episcopi beneficẽtia egen-
tibus passim exposita, permultis saluti fuit. Et sanè mirum est tunc lon-
gè minores, q̃ nũc sunt, reditus episcopæ suffecisse tamen pio & benefi-
co episcopo in tot tãtosq; sumptus, in cultũ diuinũ et subleuationem e-
» gentiũ, ut par fuit, collatos. Verùm diuinæ benignitatis fuit, ut libera-
» liter seminãti uber messis proueniret. Moderati uerò ac tẽperantis epi-
scopi, ut paruo cõtentus, dispensatorẽ, non dominũ se esse meminisset.
Sed institutũ nostrũ urgeamus. Masouiæ, Cuiauiæ, ac Dobrini domi-
natũ Lescus Cõrado fratri, queadmodũ iam antè diximus, concesserat.

Conradi nequitia.

Sed quoniã is iuuenis admodum erat, & ocio, desidiæ, uoluptatibusq;
deditus, Cristini palatini Plocẽsis, grauissimi & clarissimi uiri, cuius e-
tiam superius meminimus, nutu & arbitrio pleraq; omnia administra-
bat. Et rectè is sanè se gerere, domi scelera seuerè coercere, foris Pru-
sis, & Lithuanis finitimis formidabilis esse, ita ut uulgo iã ab exteris ma-

Inuidia & calumnia in aulis principum regnant.

gnus Masouiæ palatinus uocitaretur. Inuidere ipsi eam gloriam atque
autoritatẽ multi, atq; in his Ioannes Ciapla, Scholasticus Plocẽsis, & cã-
cellarius ducis, cęteris impensius. Itaq; is sedulò Cristino apud Conra-
dum

dum obtrectabat, & inuidiã odiumq; omni ratione conflabat. Admo-
nebat crebrò Conradũ Cristinus officij sui: & cum remissiorem & ne-
quiorem in dies fieri animaduerteret, in frequẽti quoq; senatu fortè a-
crius obiurgarat. Eã igitur occasionẽ exoptatam æmuli eius cupidè ar-
ripuere, iratũq; sua spõte Cristino Conradũ magis etiã iritarunt, mul-
tis falsis criminib. in eũ confictis: & in primis, q̃ is ad dominatũ Maso-
uiæ aspiraret, & Conradi uitæ insidiaretur. His incitatus Cõradus, Cri-

Cristini palatini cædes.

stinũ in uincula cõiecit, deinde excæcauit, postremò necauit, & liberos
eius proscripsit: optimè merentẽ pessimè remuneratus. Verùm non «
nouum neq; inusitatum hoc est apud principes, apud quos plus ferè lo- «
ci est perditis palponib. assentatoribus, atq; calumniatoribus, quàm re-

Prusi Culmensem tractum in potestatem suam redegere, & Masouiam uastauere.

cta monẽtibus. Verùm non impunè id scelus Conradus abstulit. Nam
ubi sublatũ de medio Cristinũ, quem Deũ uocabant, Prusi accepere,
resumptis animis in ditionẽ Conradi incursarunt: & Chelmẽsis quidẽ
siue Culmensis tractus magnã partem, palatini eius loci (cum is puellæ
cuiusdã Prussæ amore captus esset) proditione in potestatẽ suam rede-
gerunt. In Masouiã uerò progressi, maximis eã affecere incõmodis, fer-

Ploscum incensum à Prusis.

ro & igni longè lateq; grassantes, ita ut Ploscũ etiam oppidũ, Masouiæ
caput, exureret. Nã basilica Plocẽsis in arce sita, iam antè fortuito cõfla-
grarat incẽdio, quo supellex basilicę perquàm splendida absumpta est.

Plocensis episcopa biennium uacauit.

Ad quę incõmoda illud etiã accessit Masouię, q̃ cathedra Plocẽsis post
mortẽ Goslai, bienniũ episcopo caruit, cum plures pariter à collegio e-
lecti essent. Quibus malis adactus Cõradus, cũ Prussorũ excursionib.

Cruce signati in Prussos immissi.

cohibendis per se ipse par nõ esset, Cruce signatos in auxiliũ cõtra bar-
baros Christiani monachi sectæ Cistercienſis opera undequaq; euoca-
uit. Inter quos facilè principes erãt Hẽricus dux Silesię, Vuratislauien-
sis & Lubusẽsis episcopi, & multi è nobilitate Polonica. Quorũ ope

Christianus episcopus Culmensis.

cum Chelmẽsem siue Culmẽsem & Lubauiensem tractũ in potestatem
suã redegisset, Christianũ ibi primum episcopũ cõstituit, quo per eum
barbari ad religionẽ Christianã adducerẽtur: eiq; & successoribus eius
episcopis Prusię siue Culmẽsibus, partẽ tractus Chelmensis, in quo fu-

Culmensis episcopæ bona & reditus.

erũt arces, Grudentũ, Vapscum (Coprinũ Copriuunum fortè) Villisa-
zum, Colnũ, Ruch, Risinũ, profundum Turnũ, Pinũ, & Plochũ, cum
omnibus uillis & prædijs, ac centũ præterea pagis iure sempiterno do-
nauit. De cæteris uerò agris quos ipse retinebat, decimã omniũ frugũ
ipsi addixit. Adiecit etiã Gedeon episcopus Plocensis, assentiente colle-

Tarnouia siue Torunia in Culmensi. Papouia. 1222 ann.

gio sacerdotũ, Tarnouiam, quæ Torunia est, & Papouiã, cum omnib.
item pagis ac prædijs adiũctis: itẽq; ius omne ecclesiasticũ, quod habe-
bat in ditione Chelmẽsi. Id adeò anno Christi 1222. actũ est, uti uidere
est ex diplomate à Conrado & Gedeone suprà memoratis, pariterq; à
Lesco Poloniæ, & Henrico Silesiæ ducibus, Vincentio archiepiscopo
Gnesnẽsi, Cracouiẽsi, Posnaniẽsi, Vuratislauiẽsi, Lubussensi episcopis
cõsignato. Cuius exẽplũ extat in archiuo regio. Vnde licet colligere,
archiepiscopũ quoq; ac cæteros episcopos Conrado contra barbaros
adfuisse. Nec tamẽ ab illo Cruce signato exercitu perdomari Prusi po-

 tuerunt.

tuerũt. Itaq; inito cõſilio, & miſſa ad Albertũ archiepiſcopũ Rigenſem legatione, ſodales ſiue fratres militiã Chriſti profeſſos, qui rubri enſis imaginem cum cruce in pallio inſutã geſtant, è Liuonia euocauit: eiſq; Dobrinenſem tractum inter Camenizam & Culmenizã riuos attribuit, ut ſibi contra Pruſſos præſtò eſſent. Verùm ij quoque uno prælio, quod biduo duraſſe memoratur, obtriti à Pruſsis ac deleti ſunt, ita ut quinq; ſoli euaderent: qui & ipſi Dobrino repudiato, in Liuoniam ſeſe receperunt.

Liuonienſes milites Chriſti cõtra Pruſſos euocati. Dobrinenſis tractus. Liuonięſes milites deleti à Pruſsis.

Dum hæc ita geruntur, Leſco principi nouus hoſtis exortus eſt, ex huiuſmodi cauſa. Suppetias is Cõrado fratri cõtra Pruſſos ſiue miſerat, ſiue ipſe iuerat. In eo exercitu & bello Ioannes Clementis filius, gente Gryphius, equeſtri, nec ſanè obſcuro loco natus, & nõnulli alij, quorũ nomina nõ memorãtur, cũ aliter quàm ipſis & genere eorum dignum erat, ſe geſsiſſent, cæteriſq; fuga eorum proditi occubuiſſent, reuerſi, ignominia notati, & magiſtratibus amoti ſunt à Leſco, Iuonis epiſcopi & Hoſtaſij comitis Odrouanſiorũ, aduerſæ factionis, ſuaſu & cõſilio.

Ioannes Gryphius ignominia notatus.

Permoleſtè tulit eam notam familiæ ſuæ inuſtam Marcus palatinus Cracouienſis (nam Gryphius & ipſe erat) itemq; Andreas magiſter & canonicus Cracouięſis, ſuprà memorati Ioãnis frater. Itaq; cum clàm cõtra principẽ cum cæteris ſuæ factionis conſpiraſſent: Marcus palatinus ad Henricũ Barbatum profectus, perſuaſit homini, ut ad principatũ, iure optimo ad ſe pertinentem (quippe qui natu maximus tũc eſſet in familia Criuouſti Boleslai monarchæ) ſibi uẽdicandũ adſpiraret: operã ad id ſtudiũq; ſuum, & maximę partis procerũ equitumq; Cracouienſis conuẽtus, quibus exoſus ſit Leſci dominatus, prolixè ipſi deferens, ita ut eũ nullo negocio uoti cõpotem fore affirmaret.

Henricus Barbatus ad intervertendum principatum concitatur.

Henricus (ut eſt ingeniũ hominum, quod opes, honores, & eminẽtiam attinet, inſatiabile, & facilè ſperat, creditq; quod optat) paſſus eſt ſibi perſuaderi ab homine, quẽ illuſtri familia ortũ, ac ſummo honore fungentem, gratia & authoritate plurimũ ualere in cõuentu Cracouięſi nouerat. Itaq; facta de ſuis manu ſatis ualida, ſpei plenus, fruſtra reclamante uxore Heduigi, Cracouiam contẽdit. Neq; Leſcum molimina Marci, & apparatus Henrici ducis fefellere. Itaq; exercitum quantum poteſt maximum cõtrà comparat, & à Conrado fratre auxilia accerſit.

Henrici Barbati expeditio in Cracouienſem principatum.

Iam ad Dlubniã amnem, uno à Cracouia milliario, Hẽricus cũ ſuis copijs peruenerat, cũ de apparatu & exercitu Leſci, maiore quàm ſuo, cognoſcit: & maiorẽ longè quàm Marcus pollicitabatur, difficultatem adipiſcẽdi principatus reperit. Nec auſus rẽ prælij periculo cõmittere, propter nõ obſcurũ pauorẽ ſuorum, ad Leſcũ miſit, tempus locumq; & modũ colloquij petẽs. Non abnuit Leſcus, pacis & ipſe amãs. Cõuenit utrinque pari numero procerũ & ſtipatorũ, erecto inter caſtra tẽtorio. Aderat aũt & Cõradus. Ibi multis ultrò citroq; ſermonibus habitis, tandẽ Iuonis epiſcopi opera maximè pax cõponit inter duces. Henricus iure ſuo, ſi quod haberet ad principatũ, ſeſe abdicat. Vtriq; uerò, nunq; ſe alterorũ bonis & poſſeſsionib. inhiaturos, ſed cõmoda honoreq; alterorum inuicem curaturos defenſuroſq; eſſe paciſcũtur. Deinde inuitatus Cracouiam à Leſco Hẽricus, octo dies ſplẽdidè & honorificè acceptus atq; habitus, qui hoſtis uenerat, amiciſsimus diſceſsit.

Dlubnia fl.

Pax & fœdus inter cognatos principes.

De Marco palatino nihil memoriæ proditũ eſt, quid factũ ſit. Sed ueriſimile eſt, ei Leſcũ Henrici opera reconciliatum eſſe. Nam poſt Leſci mortẽ, in eo conuentu qui de eligendo principe nouo habitus eſt, interfuit, & uxori filioq; Leſci nõ defuit. Eodẽ tempore maior quoq; Polonia non immunis fuit ab inteſtinis diſsidijs & ciuilibus bellis. Nam Vuladislaus, Ottonis filius, cui Sputatori cognomẽ fuit, nondũ egreſſus ex ephebis, æqualium ſuorũ ſuaſu & conſilio liberari à tutela patrui Vuladislai Magni, ſiue Laſconogi, & partiri eũ ſecum dominatũ flagitabat. Cum non impetraret, coacta clàm aliquãta manu, Caliſsiã arcem intercepit.

Vuladislaus Sputator Caliſſiam intercepit.

Qua de re certior factus Laſconogus, celeriter cum tumultuarijs copijs nobiliũ iuxtà ac ruſticanorũ accurrit: arcem obſidet, non inſtructã ad longam obſidionẽ perferendam. Quintumdecimũ diem iam durabat obſidio, cum cõmeatus obſeſſos deficere cœpit. Quocirca qui in pręſidio erant, uitam & incolumitatẽ pacti, arcem Laſconogo dedidere. Porrò Sputator per noctẽ cum ſeptẽ tantum comitibus effugit, & ad Leſcum principem Cracouiã, deinde in Vngariam ſe recepit: & ab Andrea rege humanè & benignè acceptus, nouẽ fermè annos apud eum metu patrui exulauit. Sed hæc aliquãto antè acciderãt. Poſt hæc Vuladislaus idem Sputator ſocietate & affinitate clàm per internuncios cum Suẽtopelco Pomeraniæ præfecto inita, q; filiam eius Helingã ſiue Helenam uxorem ducebat, monachi habitu clàm in Poloniam redijt: & Suentopelci ope Vſce arcem cùm duorũ fluminum Noteſij & Guidæ allapſu & ambitu, tũ manu quoq; munitiſsimã intercepit, indeq; ſubiectas ac uicinas oras uexare cœpit: prædia patrui, & Mogilnẽſe monaſterium diripuit: cõplures equites, qui cum Laſconogo ſentiebãt, interfecit: Alberto & Laurentio, Ioannis filijs, nõ obſcuris iuuenibus, in primis adiutoribus utens.

Vſce arx à Vuladislao Sputatore intercepta. Noteſus fl. Guida fl.

Hęc ubi accepit Laſconogus, ualidũ ex omni dominatu ſuo cõſcribit exercitum: arcẽ Vſce, cũ difficilis eſſet expugnatu, obſidione cingit, caſtella pluribus in locis extruit: unde diſpoſiti in ſtationibus milites obſeruarent, ne quid ad obſeſſos importaretur, ne'ue iterum Vuladislaus Sputator manus ſuas effugeret.

Vſce arcis obſidio.

Vineas, turres, & alia opera ad mœnia agit, & machinis murũ nequicquã quatit. Vbi hàc nõ proficit, diuturna obſidione & fame ad deditionẽ obſeſſos adigere ſtatuit. Cumq; ad mediũ menſis Iulij à primo uere duraret obſidio, nec obſeſsi è munitione prodirent, negligẽtius omnia cœpere agi in exercitu. Rari, atq; ij inermes ferè, atq; ebrij quoq;, in ſtationibus apparere. In caſtris etiã pauci ac diſſoluti obuerſari. Hoc animaduerſo, hi qui obſidebãtur, alere etiã ipſi data opera ſimulato metu obſidentiũ negligentiam. Die quadã cum infrequentes admodum ſtationes & infrequentia caſtra ſupernè cõſpexiſſet Vuladislaus Sputator, celeriter inſtructis in arce ordinib. cohortatuſq; paucis milites, apertis portis erũpit: deiectaq; nullo negocio ſtatione hoſtiũ, ad caſtra curriculo contendit. Ibi permagnam in inermibus, & inopinata re perturbatis, ſtragem edidit:

donec Laſconogus retractis & animatis ſuis, globoq; facto, in cæde exultantes repreſsit, & in arcem compulit. Multos ibi nobiles & fortes milites, & palatinum Poſnanienſem Dobrogoſtium Laſconogus amiſit. Quo incommodo cõſternatus, poſtero die obſidionem ſoluit.

Dobrogoſtius Pal. Poſ. occiſus.

Vuladislaus Laſconogus uictus.

Diſcedẽtem Sputator magna iam fiducia ſuarum uirium ſecutus eſt, & multi ad eum à Laſconogo, accepta fama prælij, quæ deteriorem etiam quàm erat rem Laſconogi fecerat, deficiebãt. Poſnania quoq; & Caliſia, primaria oppida, non grauatè ſeſe ei uenienti dedidêre.

Vuladislaus Sputator maiorem Poloniam occupat.

His tam ſecundis generi ſui rebus Suentopelcus Pomeranorũ præfectus, cum alioqui magnis opibus & facultatibus terra mariq; partis, & gratia populari tumeret, inſolẽtior factus, à Leſco principe magnopere contendit, ut ſe ducis ſiue principis Pomeraniæ nomine & honore dignaret, & ſempiternũ id ſibi poſteriſq; ſuis eſſe iuberet, ut ij tamen ſummo Polonorum principi obtemperarẽt. Conceſsiſſe id auũ eius Criuouſtum Boleslaũ in inferiore Pomerania & Caſſubia, Boguslao gentili ſuo.

Suentopelci præfecti Pomeraniæ ambitio.

Refutauit poſtulata Suẽtopelci Leſcus. Qua repulſa ille accenſus, ad defectionem ſpectare cœpit, neq; penſionem annuam de more Leſco miſit.

Suentopelci defectio.

Leſcus igitur cum cõſilium eius non modò hominum ſermonibus, uerumetiam re ipſa deprehendiſſet, cõmunicato cum Henrico Barbato conſilio, Ganſauam, quæ uilla eſt Tremeſnẽſis monaſterij prope Znenam in maiore Polonia ſita, uniuerſę Poloniæ comitia ad tertium Idus Nouẽbris, quæ dies Martini ſancti epiſcopi memoriæ dicata eſt, indicit, quaſi de republica ac de cõponendis inteſtinis ducũ maioris Poloniæ diſsidijs: re uera autem, ut Suentopelcum prætextu comitiorum euocatum, ſine armis & bello opprimeret.

Comitia apud Ganſauam.

Subolfecit id Suẽtopelcus, & ultrò in principẽ inſidias intẽdit, unà cum Vuladislao genero: quòd eius quoq; iuxtà ac ſuã rem agi, nec minus illius quàm ſuo periculo comitia illa inſtitui diceret, & ad ſpem ſummi principatus adipiſcendi eũ incitaret. Conuenere ad præſtitutum locum atq; diẽ Leſcus princeps, Henricus Barbatus, Conradus, Vuladislai duo, Laſconogus & Sputator duces, archiepiſcopus Gneſnenſis, Cracouienſis, Vuratislauienſis, Vuladislauiẽſis, Poſnaniẽſis & Lubuſſenſis epiſcopi, & electus nuper Plocenſis, magnuſq; procerũ numerus. Porrò Suentopelcus nectebat moras: miſsiſq; ſubinde per ſpeciẽ excuſandę ſuę moræ hominib. ſtatũ omnẽ comitiorum cognoſcebat, & occaſionem peragendi cogitati facinoris captabat. Cũ triduo de pace inter Vuladislaos actũ atq; tractatũ eſſet, ac Suẽtopelci aduẽtus requirerẽt, propterea quòd totius cõuentus ſentẽtiæ eò inclinabant, ut ipſe & Pomerani maioribus Polonis de damnis ac detrimẽtis cum Sputatore illatis ſatisfacerent, quartaq; dies curandis corporibus data eſſet, ad balneum ſe Leſcus & Henricus contulere. Ibi Suẽtopelcus cũ expedita ſuorũ manu adeſt: propè enim delituerat, & opportunitatẽ rei peragẽdæ didicerat: & in diuerſoria ac tentoria proxima irrũpẽs, obuios quoſq;, rei nouitate attonitos, facilè aut remouet, aut obtrũcat: Leſcũ quærit: ad balneũ, ubi eũ eſſe acceperat, cõtendit. Interim exaudito tumultu certior factus Leſcus de hoſtili ad-

uentu Suentopelci, exilit: & equum nactus, cum paucis fugere cœpit. Fugientem Suentopelcus cum pleriſq; ſuis perſequitur: illum unum ſe potiſsimum petere, in uno illo capite omnia ſibi poſita eſſe dictitans. Vbi effugere Leſcus inſequẽtium & prementium ſe manus nõ potuit, conuerſo equo & reuocatis fugę comitibus, cum aliquandiu multis & bene armatis nudus penè cum paucis reſtitiſſet, fortiter dimicãs apud Marcincouum pagum occubuit.

Leſcus interfectus à Suentopelco.

At qui ad perſcrutandum in balneo Principem deſcenderant, in Henricum, qui ætate grauis fugam deſperauerat, impetum faciunt. Sed eum aliquot uulneribus debilitatũ proſtratũq;, Peregrinus Veiſemburgius, unus de aulico ipſius comitatu, coporis ſui obiectu protexit: confoſſuſq; & conciſus, deficiente uita ſuper iacentis domini ſui corpus ſe proiecit. Percuſſores rati utrũq; exanimem, diſceſſere, & recolligendi ſui ſpaciũ Henrico conceſſere: qui raptim furtimq; Vuratislauiã lectica delatus à ſuis, haud ita multo pòſt ſanitati priſtinę reſtitutus, et poſteros Peregrini liberatoris ſui magnis muneribus & honoribus proſecutus eſt.

Henricus Barbatus à Peregrino Veiſemburgio protectus & ſeruatus.

Annus quo hęc acta ſunt, fuit à Chriſto nato 1226, ſecundum Vincentium: uel, ut uult Dlugoſſus, 1227.

1227 ann.

Ex eo tempore Suentopelcus pro duce ac domino Pomeraniæ gerere ſe cœpit. Leſci uerò corpus Cracouiam relatum, in baſilica magna omnium comploratione ſepultum eſt.

Suentopelcus dux Pomeraniæ citerioris.

Regnauit autem Leſcus à morte patris annos trigintatres propemodum, cũ puer admodum ad principatum euectus eſſet. Sed in his triginta tribus annis Miecislaus quidẽ duos ferè, Vuladislaus uerò filius eius tres annos, quib. ſummoto Leſco principatũ obtinuere, ſibi uendicãt. Per hoc tẽpus Pruſsis Maſouiam uehemẽter uexantibus & uaſtantibus, inops cõſilij Conradus dux, habito conuentu ſuorum, tandẽ Chriſtiano epiſcopo ſuggerente & ſuadẽte, fratres ſiue ſodales Teuthonicos, & ipſos piam cõtra barbaros militiam ſub titulo S. Mariæ profeſſos, qui paulo antè à Saracenis è Syria eiecti fuerãt, per eũ ipſum Chriſtianũ Roma acciuit: Chelmnenſemq; ſeu Culmẽſem tractũ, & quicquid terræ eſt inter Viſtulã, Mocrã atq; Deruanciã flumina, eis tradidit: his legibus, ut cõtra Pruſſos ſedulò et ſummis uirib. bellũ gererẽt. Vbi uerò eos domuiſſent, Culmenſem quidẽ ditionẽ redderẽt: cætera uerò quęcunq; de barbaris cepiſſent, arbitrio bonorum uirorũ ex ęquo ſecũ, ſeu cũ poſteris ſuis partirentur: Polonis ne quam uim aut iniuriã facerẽt, néue hoſtes eorũ receptarẽt, aut ullo fauore proſequerẽtur: contra barbaros autẽ, & à religione Chriſtiana alienos, ut ipſis, cũ opus fuerit, præſtò eſſent. Si quid horũ tranſgrederẽtur, pœnę, quę cõtra ingratos eſt ex iure gentiũ, ſubiacerẽt: hoc eſt, beneficia accepta amitterẽt.

Teuthonicorũ S. Mariæ ordo.

Culmenſis tractus Teuthonibus conceſſus iure hoſpitij.

Pacta Conradi cum Teuthonibus fratribus.

Hęc ita inter Cõradũ & ſuprà memoratos fratres Crucigeros, quorum tũc Hermannus de Salza ſummus magiſter erat (ſic illi ducẽ ſuũ appellãt) cõuenêre, & à Gregorio nono pontifice max. approbata & cõfirmata ſunt: quæ nos è libro uetuſto Germanica lingua ſcripto, q in arce Lubauiẽſi aſſeruãt, uiri pietate iuxtà ac doctrina & integritate ſumma pditi Stanislai Hoſij, dudũ Culmẽſis, nũc iã Varmienſis epiſcopi beneficio eruta et ſubminiſtrata,

Hermannus de Salza primus Magiſter Teuthon. in Pruſſia.

Stanislaus Hoſius epiſcopus Varmienſis.

bona fide hic inſeruimus. Nam pacta ipſe publicis literarũ monumẽtis A
cõſignata, partim iniuria temporũ & negligentia noſtrorũ amiſſa, par-
tim fortaſsis etiam ſtudio Cruciferorũ ſuppreſſa periere. Friderici qui-
dem ſecũdi Imperatoris diploma ſub bulla aurea diligentius ijdẽ Cru-
ciferi aſſeruarunt: quo ille cõfirmauit ipſis poſſeſsionẽ terræ Culmẽſis,
& quicquid ij de Pruſsis poſtea capturi eſſent, itemq́ ditionẽ quam eis
Conradus dux Maſouiæ deinceps adhuc donaturus eſſet inter Pruſ-
ſiam & nouã Marchiam: quaſi uerò imperiũ aliquod atq; iuriſdictio-
nem Imperator in illis oris haberet, aut habuiſſet unq;. Ac ditionẽ qui-
dem illam, quę eſt inter Pruſsiam & nouã Marchiam, ſiue ea Cuiauia,
ſiue Pomerania eſt, Conradus eis non donauit. Cæterùm Dobrinum,
quod Culmenſem tractum & Maſouiam attingit, iure hęreditario eis,
filijs ſuis & uxore aſſentientibus, cõceſsit. Vxor aũt eius fuit Agaphia
Ruſſa, ſiue ea eſt Agapia, ſiue Agathia potius. Etenim Ruſsi θ Græcũ,
hoc eſt th, quaſi ph ſiue f pronunciãt: ut eſt uidere in Theodoro, quẽ il-
li Phedorũ dicunt, & alijs ſimilib. Oſcam noſtri uocarũt: quæ filia fuit
Suentoſlai ducis, cuius mentionẽ ſuperius fecimus. Adiecit etiam mili-
tibus illis Cruciferis Gũtherus epiſcopus Plocẽſis, Gedeoni paulo an-
tè mortuo ſuffectus, uillã cũ inſula magna in eo ipſo territorio, itemq́
decimas ad epiſcopam ſuã pertinentes: uerùm ex ijs modò agris, quos
Germani agricolæ colerẽt. Quin & collegiũ Vuladislauiẽſe ius ſuũ o-
mne in uilla Viſsin eis cõceſsit, accepta à duce Cõrado compẽſatione.
Atq; hęc ferè ſuprà memorato anno Chriſti 1225 acta ſunt. Libet autẽ B
hic adſcribere nomina & ordinẽ teſtiũ, quibus pręſentibus ſupra ripã
Viſtulæ ex aduerſo Ploſci hæc cõfecta, ac diploma conſignatũ eſt. Mi-
chael epiſcopus Cuiauiẽſis, Mikul archidiaconus, magiſter Ioãnes Do-
broslaus, magiſter Petrus, canonici Plocẽſis eccleſię, Gotardus cancel-
larius, Gregorius ſuccancellarius, Ioãnes abbas beati Alberti Plocẽſis,
Vẽcęslaus abbas, Gerardus prępoſitus, Petrus prior Ciruenẽſis eccle-
ſiæ, Boguſſa palatinus Maſouiæ, comes Arnoldus, Cethegus iudex,
Abraam pincerna, Martinus dapifer, Vitus caſtellanus de Plõsk, Mat-
thæus caſtellanus de Racianz, Seguta dapifer, Barta ſuccamerarius,
Adalbertus caſtellanus antiquę Vuladislauię. Biẽnio porrò interiecto
Neſſouiã arcẽ cũ tribus pagis in ditione Cuiauiẽſi, Cõradus ipſis addi-
dit: Chriſtianus uerò epiſcopus omnia, quæ ab eodẽ Cõrado in tractu
Culmenſi acceperat, præter ducẽtos aratores, & quinq; prædia eis cõ-
ceſsit: modiũ tritici, & alterũ ſiliginis de ſingulis aratris in omni agro
Culmenſi ſibi & poſteris ſuis epiſcopis quotannis dari pactus. Paulo
aliter hæc à Dlugoſſo memoriæ prodita ſunt: ſed nos uetuſta ſcripta
ac diplomata, q̃ poſt Dlugoſſum noſtra memoria in archiuũ regium è
Pruſsia relata ſunt, ſecuti ſumus. Ita Cruciferi Teuthones fixis primùm
Dobrini domicilijs, Cõrado Landisbergio duce, quẽ Hermannus de
Salza ipſis p̃fecit, magiſtrũq́ appellauit, Maſouiorũ & Polonorũ de-
fendendorũ, & Pruſſiæ barbaris eripiẽdę prouinciã ſuſcepere: & mox
primã in terra Culmenſi munitionẽ in ripa Viſtulæ excitarunt, eamq́
Fogelſangum

Friderici ſecũdi Imperatoris diploma.
Dobrinum donatum Cruciferis.
θ quomodo Ruſsi pronuncient.
Cruciferis donata.
1225 ann.
Ciruenſco.
Neſſouia Cruciferis donata.
Culmenſis epiſcopus ſua donauit Teuthonibus Cruciferis.

A Fogelſangum dixere. Inde uerò Maſouijs adiuuantibus, & uolũtarijs
multis undiq; pietatis ergò accurrentibus, barbarorum excurſiones
reprimere, & ipſorum agros pagosq́ uiciſsim infeſtare cœperunt. To-
runiam deinde & Quizinum, quod ipſi Riſembergam, & alias quaſdã
arces & oppida non ignobilia paucis annis munierunt. Rogouiam ue-
rò, quod Rogoſnum eſt, niſi fallimur, & Culmã, & alias quaſdam à bar-
baris munitas ſiue interceptas, in poteſtatem ſuam redegerunt, & par-
uo tempore magna in illis oris incrementa fecerunt. Per hoc ipſum ue-
rò tempus Fridericus Imperator ſublatis æmulis, poſt uexatam Italiã,
uix adactus à Gregorio nono pontifice maximo, expeditionem in Sy-
riam ſuſcepit. Sed nihil memorabile ibi geſsit, niſi quòd Hieroſolyma
à Sultano ex pacto recepit, regemq́ eius urbis ritu ſolenni appellari ſe
curauit. Mox reuerſum Italici motus excepere: quos ille quidem placi-
dè compoſuit, ſed Hieroſolyma non multo pòſt amiſit. Titulũ tamen
eius regni etiã poſteri & ſucceſſores eius retinuere. Sed nos ad noſtra.

Fogelſang caſtellum.
Torunia.
Quizinum ſeu Rogoſno.
Culma ſiue Chelmno.
Friderici 2. Imperat. expeditio in Syriam.
Frider. Imp. rex Hieroſolymorum.

MARTINI CROMERI DE ORIGINE ET REBVS GESTIS POLONORVM, LIBER OCTAVVS.

BOLESLAVS PVDICVS.

B NVLLAM quidem propemodum uim & authori-
tatem Leſci Albi principatus inter cæteros du-
ces Polonorum habuit: nec ferè is in quenq;, niſi
in ſuæ ditionis homines, perinde atq; cæteri illi,
poteſtatẽ exercebat: ſuáne id ignauia et anguſtia
animi, an illorũ contumacia, an uerò utroq;, non
quærimus. Cęterùm poſt mortẽ eius, maior etiã
confuſio & perturbatio cõſecuta eſt, ita ut uix a-
liquod ſummi principatus, & cõmunis reipublicæ ueſtigiũ in Polonia
extaret. Nam cum Boleslaus Leſci filius puer admodum eſſet, nec-
dum aptus adminiſtrando per ſe principatui, excludi eum quidem à
principatu non placuit: ſed de eius tutela ac de ſumma rerum nihil con-
ſtitui publico conſilio potuit, cum proceres inter ſe diſſentirent, & nõ-
nulli Conrado, Leſci fratri, fauerent, & iure patruum pupilli tutorem
eſſe debere aſſeuerarent: alij uerò, quorum multo maxima pars erat,
unà cum Grimislaua Boleslai matre, & Marco Cracouienſi, atque
Pacoslao Sendomirienſi, palatinis, profligatos Conradi mores pero-
ſi, atque ſæuitiam reformidantes, ad Henricum Barbatum, ducem Vu-
ratislauienſium, tutelam pueri, & adminiſtrationem principatus defer-
rent. Neque uerò illi liberis comitiorum ſuffragijs rem permiſere, ſed
armis ac per uim, quaſi oblatam fortuitu prædam, dominatum pro ſe
uterque uſurpare aggreſsi ſunt. Itaque comparatis uterque magnis ui-
ribus, in Cracouienſem oram inuaſére. Et arcem quidem Cracouien-
ſem Grimislaua cum liberis obtinebat: Henricus uerò maiore quàm
Conradus

Monarchia elanguit.
De tutela Boleslai et adminiſtratione principatus controuerſia.
Bellum ciuile inter Henricũ & Conradum duces.

Conradus celeritate usus, & procerum fauore fretus, duas extemporè munitiones nouas excitauit: alteram prope Scalam oppidum in colle, quem Prandinicus amnis alluit: alteram ad Medibozum. easq; ualidis militum præsidijs munierat, ut inde aduersariorum conatus retunderet, tractumq; illum omnem in potestate sua teneret, nec facilè intercludi à sua ditione posset. Porrò Conradus re cum Teuthonicis Cruciferis, uti modò exposuimus, constituta, omnia sibi in eo posita esse existimabat, si nouas munitiones & prǽsidia Henrici deijceret, quòd eorũ fiducia Cracouienses sibi resisterent: itaq; ad Scalensem munitionem oppugnandam contendit. Occurrit ei Henricus: durum prælium committitur. In quo multis utrinq; cadentibus, Præmislus quoq; Cõradi filius inter primos pugnans interficitur. Quo aduerso casu fractus Conradus, receptui canere iussit, & pro uicto abijt. Nec multo pòst ad alteram munitionem duxit, quasi mutaturus cum loco fortunam, & acceptam ignominiã deleturus. Verùm ibi quoq;, cũ eum Henricus consecutus esset, apud Vurocirissum pagum, eodẽ quo prius ac deteriore etiam euentu pugnauit. Profligatus autem, in syluas & montes proximos, inde uerò in Masouiam ad redintegrandum exercitũ se recepit. Henricus uerò debellatum iam credẽs, & quòd hyems instabat, ut tempori agricolæ sementem facere possent, dimisit exercitum. Ipse uerò sine ullo metu cum paucis comitibus in Cracouiensi tractu uersabatur. De quo certior factus Conradus à sui studiosis, improuisus cum expedita manu aduolat: Henricũq; in Spitcouicensi uilla diuinæ rei uacatẽm capit, & in Masouiam asportat. Hoc posteaq; accepit Henrici filius Henricus, raptim quantum potest maximum conscribit exercitũ, ad liberandum patrem. At Heduigis pia, quę ab initio futuri, ut credibile est, prę scia, uiri consilium illud de principatu adipiscendo non probarat, tunc quoq; dubios euentus belli secũ reputans, & sanguinis Christiani atq; cognati profusionẽ, quæq; bellũ consequi solent calamitates & nefanda scelera perhorrescẽs, iuncto curru in Masouiam ad Conradum, expeditionem filij anteuertens, excurrit, & oriens detestandi atq; parricidialis belli incendium sapientia sua restinxit. Eius enim precibus atque suasu motus & placatus Conradus, Henricũ & cæteros captiuos omnes dimisit: duasq; neptes Henrici ex Henrico filio, filijs suis Cazimiro & Boleslao uxores despõdit. Henricus aũt tutela Boleslai & administratione principatus, iureiurando interposito se abdicauit. Exinde Conradus nequicq; renitente Grimislaua, Boleslai nomine principatum apud minores Polonos administrare cœpit. Per quod tempus Premislus siue Ottocarus rex Boemorũ uita defunctus, Venceslaum filium, quem uiuens designauerat, ac diademate cinxerat, successore reliquit. Nec in maiore Polonia quietæ res per id tẽpus fuere. Nã Vuladislaus Lasconogus post solutam illam Vscensis arcis obsidionem, de qua superius mẽtionem fecimus, similẽq; fugę receptũ, coadunatis nouis copijs, & uicinorũ auxilijs, recuperare amissa, & ulcisci fratris filiũ statuit. Nec ille segnior, quãuis inferior tũc uiribus: quippe q socerũ auxilia

Præmislus Cõradi filius occisus.

Conradus bis uictus ab Henrico.

Henricus Barbatus captus à Conrado.

Heduigis Henricum uirum liberat, & pacẽ inter cognatos duces componit.

Affinitas inter Masouios et Silesios duces.

Venceslaus rex Boem.

auxilia dimisisset, ad resistendum patruo occurrit: & superioris temporis successu confisus, temerè magis q̃ animosè pugnandi copiam fecit: commissoq; prælio fusus, uiuus in patrui potestatem uenit. Verùm aliquanto pòst, custodum fauore elapsus, ad Suentopelcum socerũ profugit. Quem non modò armis atq; copijs instruxit Suentopelcus, uerum etiam ipse prosecutus est. Ad primum autem aduentum eorũ Lasconogus suis diffisus, quos propensiores in Sputatorem esse animaduertebat, non tentata belli fortuna (tametsi superatũ prælio nõnulli uolunt) cessit, & Ratiboriam ad Cazimirum ducem se recepit. Vbi cum in quartum annum exulasset, multiq; è maiore Polonia, quos uel Sputatoris tædium cæperat, uel æs alienum, sceleris'ue conscientia, & iudiciorum metus premebat, ad eum cõuenissent, aut per internuncios sua ei studia significassent, magna spe rursus ad recuperandũ dominatum adspirare cœpit. Sed eum fortuna in ipso cursu destituit. Facta enim aliquãta manu, Gnesnam, cũ ea uenienti portas clausisset, oppugnare adortus est, sperans nõ illos modò oppidanos, sed & plerosq; alios, atq; etiam nobilitatẽ ad se defecturam. Verùm ubi frustra duos menses in obsidione Gnesnæ cõtriuit, neq; quisq; omnino per id tempus ad eum desciuit, & Vuladislaum Sputatorem cũ Suẽtopelco & magnis copijs aduentare nunciatũ est, soluta obsidione mœstus abijt: nec multo pòst mœrore confectus, Srodę uitam cũ morte cõmutauit, & in Lubinensi monasterio, uel, ut alij uolũt, Ratiboriæ sepultus est, uir propter libidines & fœdos mores suis exosus. Hic autẽ Vuladislaus Slupẽsem ditionem in Pomerania incuria sua, uel sanè domestico bello implicatus amisit, ab Eduardo Danorum rege, qui maternũ genus ad principes Poloniæ referebat, ui subiugatam. Ita quidẽ Dlugossus, incõuenienter, ut uidetur, ijs quæ alibi scripsit. Nos uerò quid ex alijs scriptoribus ea de re acceperimus, superius in Cazimiro attigimus. Cæterùm per hoc tempus illa ipsa Pomeraniæ pars superbam & iniustã externi regis dominationẽ indignè ferens, ad Suẽtopelcum Pomeranorũ dominũ siue ducem transijt. Nullos aũt Vuladislaus hic reliquit liberos. Itaq; eius morte uniuersa maior Polonia in ditionem Vuladislai Sputatoris recidit. Reperio tamẽ Boleslaũ Lesci filiũ à Vuladislao (sed Lasconogo'ne an Sputatore, incertũ est) anno Christi 1228 adoptatũ esse. Cuius adoptionis diploma sub ipsius Vuladislai signo ac titulo extat in basilica Cracouiẽsi. Sputator uerò Dei benignitati successus suos acceptos referẽs, ut aliquod grati animi documentũ in propagando cultu diuino ederet, Olobocẽse monasteriũ Cisterciẽsibus uirginib. cõdidit, & locupletauit. Quanq; Virbẽta quoq; eques Clemẽtis filius nõnihil cõtulit. Donauit itẽ hic ipse Vuladislaus, queadmodum Dlugossus memorat, ecclesias Gnesnensem & Posnaniẽsem, & oppida pagosq; earũ, etiam quos in posterũ ecclesiæ illę acquisituræ essent, uacatione omniũ laborũ atq; munerũ, & immunitate pensionũ, quę principibus ducibus'ue debentur: ad hæc ab omni quorumuis profanorũ iudicum, præfectorum, palatinorũ, atq; adeò ipsorũ principũ iurisdictione omnes, qui

cunq;

Vuladislaus Sputator pellitur.

Vulad. Lasconogus eijcitur.

Gnesna obsessa.

Vulad. Lasconogi mors.

Pomerania Slupensis siue Stolpensis amissa, & à Suentopelco recepta.

Boleslaus Pudicus à Vuladislao adoptatus.

Olobocense monasterium.

Gnesnensis & Posnaniensis ecclesiarum immunitas & prærogatiua.

cunꝙ in ditione illarum ecclesiarum essent, liberauit. Quanquam hoc A
prius iam in uniuersa Polonia Henrici archiepiscopi opera in conuen-
Monetæ cudẽdæ & uenandi ius.
tu effectum esse diximus. Fecit etiam idem Vuladislaus potestatẽ ar-
chiepiscopo Gnesnensi, & episcopo Posnaniensi, monetam cudendi,
& uenandi in syluis atꝙ bonis suarum ecclesiarum: quod antea nemi-
Crobia episcopo Posnan. donata.
ni præter principem licebat. Crobiam quoꝙ amplum & locupletem
pagum, Sulcouam prius dictum, nunc oppidum, Posnaniẽsi episcopo
donauit. Quæ quidem largitiones inuidiã ipsi, iniustus uerò & super-
bus dominatus odiũ etiam apud plerosꝙ omnes proceres conflarunt,
Polonia maior ad Henricum Barbatum defecit.
ita ut in eius expulsionem coniurarent: & Henrico Barbato, quẽ pro-
pter Gansauiensem proditionem & uulnera hostem Vuladislao esse
senserant, accito, se dominatumꝙ omnem dederent. Nec ausus est Vu
ladislaus Henrico cum ualido exercitu uenienti sese opponere, diffisus
Bninũ & Sremum arces incensæ & refectæ.
uiribus suis, & uolũtatibus militum. Sed Bnino atque Sremo arcibus,
quòd non satis munitæ essent, crematis, Gnesna uerò firmo præsidio
munita, ad Suentopelcum socerum confugit. Henricus uerò munitio-
nibus plerisꝙ omnibus atꝙ oppidis facilè potitus, Bninum quoꝙ &
Boriuoius nepos Henrici ducis.
Sremum refecit, & pręsidia opportunis locis imposuit: eisꝙ Boriuoiũ
nepotem suum ex filia Adleda, Dipoldi marchionis Morauiæ filium,
pręfecit. Ipse reliquas copias domum reduxit, domesticó ne aliquo bel
lo reuocatus, an uindicandæ tutelæ Boleslai pueri, & administrationis
Poloniæ minoris motus.
principatus gratia, non constat. Vindicauit quidem certè utrumque,
priusquam ad subiuganda reliqua, quę in fide Vuladislai perstiterant, B
reuerteretur. Nam ut Conradus dux Masouię, concedente & abdican
te se Henrico, quemadmodũ superius narrauimus, pro tutore & prin-
Iuo episcopus ad pontificem profectus.
cipe gerere se cœpit, Iuo episcopus Cracouiensis, siue Henrici uolunta
te, siue sua sponte, & metu odió que Conradi, cui aduersatus erat sedu-
lò, profectus ad Pontificem maximum Gregorium, eius nominis no-
Absolutio à iureiurando.
num, cum quo adolescens in Academia Parisiensi coniunctè & fami-
liariter uixerat, acceptus que ab eo Perusij honorificè, relaxationem
per uim exacti iurisiurandi Henrico impetrarat. Et proximus iam erat
pubertati Boleslaus, & à Conrado patruo alienus, in Henricum pro-
no studio pariter cum matre ferebatur, siue adeò sui iam iuris esse cu-
Boleslaus Pudicus captus à Conrado, & elapsus.
piebat. Hæc ubi non obscuris indicijs atꝙ signis intellexit Conradus,
Boleslaum unà cum matre per speciem colloquij euocatum capit: Cir
scumꝙ, quæ arx est in Masouia, asportat, ac de necando puero cogita-
Cirscum arx.
bat. Deinde mutata sentẽtia, suasu Vuladislai Sputatoris, & Marci pa
latini Cracouiensis opera, in Secechouiense monasterium, quod in tra
ctu Sendomiriensi supra Vistulam situm est, eos transtulit, & asserua-
ri iussit. Ipse uerò cum nõnullis ducibus finitimis, & cum nouis hospi-
Prussia uastata à Masouijs & Cruciferis.
tibus ac defensoribus Cruciferis, expeditionem in Prussiam fecit, ho-
stilemꝙ regionem longè & latè igni ferroꝙ uastauit. Dum autem Cõ-
radus eo bello distinetur, interim Boleslaus cum Grimislaua matre, o-
pera abbatis Nicolai Franci, partim corruptis, partim inebriatis & so
pitis custodibus, intempestæ noctis silentio dispositis clàm equis effu-

git: Zauichostoꝙ & Sendomiria potitus, non ausus est tamẽ usquam
in sua ditione consistere, propterea quòd pręcipuis arcibus Conradus
Masouios suos præfecerat: sed in Silesiam ad Henricum profectus est.
Venientem humanissimè, ut par erat, Henricus accepit, & consolatus
est: comparabatꝙ exercitum, quo eum reduceret, Conradumꝙ eijce-
ret. At Cracouiensis conuentus plerꝙ omnes ordines, cognita Bole-
Cracouiẽsis nobilitas aliena à Conrado.
slai fuga, & apparatu Henrici, non obscurè illis fauere, & in Cõradum
conspirare. Erat in Sendomiriensi tractu Boleslaus Conradi filius, siue
à patre, ad Prussicum bellum proficiscente, ne quid fortè ipso absente
nouaretur, cum imperio relictus: siue tũc primùm, accepto de fuga Bo
leslai Pudici (iam enim sic eũ appellemus, quo dilucidior fiat historia)
ac de motu Sendomiriensium atꝙ Cracouiensiũ nuncio, aduolarat: ni-
hil enim de eo certi habemus. Is igitur facta manu suorum, crudeliter
Boleslai Masouij crudelitas.
in eos quos aduersæ factionis esse didicerat, imò uerò promiscuè, nul-
loꝙ amici & inimici discrimine, cædibus & incendijs debacchabatur:
& Visliciæ belli sede cõstituta, in Cracouiensem oram populabundus
excurrebat. Porrò aduersarij Visliciense territorium uicissim infesta-
bant. Venit tandem cum ualido exercitu Hẽricus, Boleslaũ Pudicum
Henrici Barbati expeditio in minorem Pol.
secũ ducẽs: ac decedẽtib. metu Masouijs, magno omniũ ordinũ cõsensu
atꝙ alacritate susceptus est: & Cracouiensem & Sendomiriensem orã
omnem facilè in suam redegit potestatẽ. Et quoniam permagnos sum-
B ptus fecerat, paternus autem Boleslai thesaurus à Conrado direptus e-
Henricus principatum obtinet.
rat, Cracouiensem quidẽ ditionẽ unà cum principatu summo, permit-
tẽte Boleslao, Henricus sibi retinuit, Sendomiriẽsem uerò ei concessit.
Cum autẽ is nõ satis tutò se in uicinia Conradi esse existimaret, Scalam
Scala Prægineñsis arx.
Præginẽsem arcem cum territorio in Cracouiensi tractu, ab Henrico,
ubi cum matre uitã degeret, impetrauit, & quinquenniũ fermè ibi usꝙ
ad Henrici obitum exegit. Atꝙ eo quidem anno, qui fuit post Christũ
natum 1234, Conradus à Pruscia expeditione reuertẽs, satis habuit e-
1234 ann.
xortum domi inopinatũ bellũ propulsare. Siquidem Misnensis Mar-
Ploscum à marchione Misnensi interceptum & recuperatũ à Conrado.
chio, cum ipse quoꝙ piæ aduersus barbaros Prussos militiæ nomẽ de-
disset, Ploscum arcem Conradi interceperat, incertũ cupiditate ne du-
ctus, an iniuria prouocatus. Sed eũ Cõradus cum filijs mox eiecit, mul
tis de exercitu eius cæsis, multisꝙ cum basilica in quam confugerant,
crematis. Insequenti uerò æstate Conradus in Henricum arma mouit:
& proceres Cracouienses atꝙ Sendomirienses nequicquã ad defectio-
Conradi expeditio in Cracouiensem oram.
nem solicitauit. Cum autem omnes à se alienos esse animaduerteret, ad-
mouẽs exercitũ propius Cracouiã, Scarbimiriẽse & Prandocinẽse tem
pla, & monasteriũ Andreouiẽse cõmuniuit, præsidijsꝙ firmauit. Dein
de Cracouiam oppugnare adortus, in radice montis cui arx imposita
Cracouia obsidetur.
est, & ad mœnia urbis castrametatus est: tẽplumꝙ diui Andreæ, quod
tunc suburbanum erat, castelli loco communiuit, primus Polonorum
ausus Deo cõsecrata templa impijs armis profanare. Habebat quidem
Henricus magnas copias, sed tamẽ uniuersę dimicationis discrimini rẽ
non committebat: facilius & minori incõmodo bellum ducẽdo debel-

lari posse Conradum existimans, propterea quòd sibi domi bellum ge A
renti rerum omnium copia suppetebat, hostibus cum longius frumen-
tari & pabulari, aut domo supportare cõmeatum non sine periculo ne
cesse esset, dispositę ab Henrico turmæ ex insidijs in pabulatores & fru
mentatores impetũ faciebant. Qui uerò in præsidio Cracouię erant, o-
mnes oppugnantium conatus frustrabantur. Itaq; Conradus his diffi
cultatibus implicatus, uastatis agris, incensis pagis & uillis, non modi-

Conradus rebus infectis discessit.

co etiam uicissim detrimẽto accepto, in Masouiam redit. Neq; tamen
præsidia de quatuor, quibus diximus, locis deduxit. Verùm ea pòst
Henricus, extructis & munitis e regione castellis, in angustũ redegit. Il
lud uerò quod in tẽplo diui Andreæ erat, lõga obsidione ad deditionẽ

Pax inter duces.

compulit, & aduersarios incolumes decedere permisit. Agi deinde à
proceribus de pace cœptum, conuentumq; ut Hẽricus iuxtà atq; Con
radus tutela & principatus gubernatione se abdicarent: ac Boleslai Pu
dici, qui iam pubescebat, arbitrio permitterent, utrum ipse sibi curato-
rem sumeret, cuius consilijs in administrando principatu niteretur. Fa
cta potestate e uestigiò is patruo præterito, Henricum sibi delegit. Mo
lestè id tulit Conradus, uerùm tamen pręsidia ex pacto deduxit. Et de-
sponsas pridem filijs suis Henrici neptes, Constantiam quidẽ natu ma
iori Boleslao, Gertrudim uerò Cazimiro uxores accepit: partitus in-
ter eos, ac tertium Ziemouitum, dominatũ suũ, quibus quisq; finibus
post se dominaretur, ne quid dissidij se defuncto inter eos oriretur. Ip
se uerò quoad uixit, nihilominus omnia administrauit. Vnde fit uerisi B
mile, post Mesconis siue Miecislai, cui Cossisconi cognomentum fuit,
interitum hanc diuisionem factam esse, quamuis de eo posterius Dlu-
gossus memoret. Scribit autem, eum cum Cuiauiæ dominatum à patre
accepisset, & inopum, uiduarum ac pupillorum bona diriperet, inde-
que quodam tempore conuiuium multis inuitatis præberet, ab ingẽti
multitudine murium inuasum, & frustra naui fugientem, muribus fu-
gientem etiam per aquas persequentibus, miserabiliter perijsse: exẽplo
„ futurum posteris, ne se rapinis, iniurijs & sanguine miserorum homi-

Cazimiri Oppoliensis mors & filij.

num saginent. Hoc tempore Cazimirus dux Oppoliensium & Ratibo
riensium, Miecislai filius, uita excessit, & Miecislaum atq; Vuladislaũ
filios ex Venceslaua uxore susceptos reliquit. Quorum Miecislaus
cum Iuditham Cõradi Masouij filiam uxorẽ duxisset, sine liberis dece-

Bela quartus rex Vngariæ. Henrici Barbati acta.

dens, fratrem habuit successorem. In Vngaria uerò Bela eius nominis
quartus, Andreæ patri in regno successit. Facta pace cũ Conrado Hen
ricus, quamuis principis ac ducis Cracouiensis & Sendomiriensis titu
lo abstineret, tamen suo nutu eas regiones gubernabat, & magnam re-
dituum partem non inuito Boleslao accipiebat, ut sumptus in bellum
factos cõpensaret. Et rectè utiliterq; multa de consilij sententia consti

Leges malæ abrogatæ ab Henrico.

tuit: leges quasdam improbas & pestilentes, quę auxiliares, uirginales,
& uiduales dicebantur, sustulit: meliores nonnullas sanxit: ecclesiarum
immunitates confirmauit. Magistratus bonis & industrijs uiris man-
dauit: in maleficos & calumniatores seuerè animaduertit. Opatouiam
uerò

A uerò oppidũ cum sexdecim pagis, amotis inde templarijs, in quorũ di-

Opatouia Lubussensi episcopo donata. Borcum & Cazimiria eidem donata.

tione fuerat, Lubussensi episcopo iure sempiterno adiunxit & addixit,
assentiẽte Boleslao. Quin & in Silesia Borcum oppidum & territoriũ,
& in maiore Polonia postea Cazimiriã, cum quatuordecim pagis atq;
decimis, eidẽ episcopo donauit. Quod quidẽ ille miseratione episcopi
fecisse uideri potest, propterea q; ei Landigrauius nescio quis aliquãto
prius arcẽ Lubussensem cum oppido intercepisset, quemadmodũ Dlu

Dlugoßi perplexitas.

gossus memorat. Idem autẽ non multo pòst prodit, à Villebrãdo Mag
deburgensi archiepiscopo eam ipsam munitionem expugnatam esse,
propterea quòd is ab Henrico quarto Imperatore Romano, olim cum
Criuousto Boleslao bellum gerente, eam captã, & ecclesiæ suæ donatã
esse diceret. Verùm ab Hẽrico Pio postea, cum is patri Barbato succes
sisset, recuperatam esse. Quæ quidẽ non satis inter se cõgruunt, nisi hãc
archiepiscopi Magdeburgẽsis inuasionẽ in Lubussum ad superius tem
pus retrahamus, eandemq; esse putemus cum illa Lãdigrauiana, qui ar
chiepiscopo eam munitionem quęsiuisse, uel sibi quęsitam, illi ex pacto
tradere potuit: aut uerò post priorẽ illam interuersionem, ab Hẽrico
Barbato recuperatã fuisse existimemus, & pro ea Henricum illa, quæ
dudum cõmemorauimus, episcopo Lubussensi in cõpensationem de-
disse, statimq; eam rursus amisisse. Nunc quidem oppidum est id in di-
tione marchionis Brandeburgẽsis. Fieri autem potuit uel librariorum,
B uel ipsius Dlugossi errore, ut Landigrauiũ scriberet pro marchione,
quem Germani Margrauiũ uocant. Cæterùm illud longè etiã inconue
nientius, quod idem Dlugossus uigintisex annis ante illa Landigrauij
tempora, Boleslaũ huius Henrici filiũ prodigum & luxu perditũ, Mar
chioni Brandeburgensi illud ipsum territorium uẽdidisse, & ex eo tem
pore à Polonia alienatũ fuisse scribit. Quo quidẽ tempore necdũ Hen
ricus patri successerat, nec scio an iam tum uxorem habuerit. Quin uni
cum is filiũ reliquit moriens, Henricũ, non Boleslaum. Sed non unum
hoc est Dlugossi peccatũ in huius temporis historia. Sic enim ferè hic
omnia confudit & implicauit, ut in ueritate & ordine rerum explican-
do, Delio, quod in prouerbio dicitur, natatore opus sit. Nisi fortè libra
riorum ea culpa est. Verùm de Lubussi alienatione nos inferius ex eo-
dem Dlugosso, suo loco referemus. Nunc ad curriculum reuertamur: si

Cracouiensis et Vuratisl. episcoporum contentio de loco. Laurentius episcopus rosarũ odore extinctus.

pauca prius de Iuone episcopo prætermissa resumpserimus. Is igitur
cum in contentionẽ de loco cum Laurentio Vuratislauiensi episcopo
(qui postea ex rosarum odore decessit) in synodo prouinciali uenisset,
nec ei quãuis probanti prærogatiuam suam sedis Apostolicę diploma-
te Vuratislauiensis cederet, profectus iterum ad Pontificem max. quo

Cracouiensi episcopo metropolitica dignitas reddita, nec tamen retenta. Iuonis episcopi Cracouiensis mors.

tẽpore Cõradus dux Masouiæ principatũ administrare cœpit, queãd-
modũ superius attigimus, metropoliticam dignitatẽ Cracouiensi eccle
siæ, quam Lampertus Zula episcopus ante centũ quinquaginta annos
negligẽtia sua amiserat, recuperauit. Verùm cũ Romã religionis ergò
Perusia profectus esset, reuertẽs ęstate media, ęstu & itineris labore cõ
fectus, in morbũ incidit: ex quo nõ multo pòst prope Mutinã decessit,

cum duodecim annis epiſcopus fuiſſet. Cuius corpus poſtea Cracouiã A
à Dominicanis fratribus relatũ, & in ipſorũ templo cõditum eſt. Nec
poſtea curę fuit ſucceſſoribus eius epiſcopis, ut metropoliticum hono

De Cracouiẽſi epiſcopa lis.

rẽ reſumerent. Vacauit autẽ eo mortuo cathedra Cracouiẽſis biennio,
propterea quòd Vislaus Coſcelecius canonicus, gẽte Zabauius, & ma
giſter Andreas Gryphius Scholaſticus, Marci palatini Cracouiẽſis fili
us, qui cũ Iuone in Italiã profectus erat, de ea litigarẽt: hic quidẽ prouiſi
one Pontificis max. ille uerò legitima electione nixus. Ad extremum

Vislaus epiſcopus Cracouienſis.

Cracouiẽſis baſilica arſit.

peruicit Henricus Barbatus, ut Vislao eam Pontifex adiudicaret: An-
dreas uerò poſtea poſt Petrũ Plocenſis epiſcopus factus eſt. In interre
gno autem illo, ut ita dicam, baſilica Cracouienſis fortuito incendio in
turri, quæ ex teſtamento Iuonis plũbo tegebatur, excitato cõflagrauit.
Quã Vislaus poſtea inſtaurauit, & alterã turrim excitauit. Nũc iam

Poloniæ maioris motus.

Boriuoij impotentia et cædes.

Paulus epiſcopus Poſnanienſis captus.

ad maiorem Poloniã reuertamur. Dum Henricus de tutela Boleslai &
principatu cum Conrado belligeratur, Boriuoius, qui cum pręſidijs in
maiore Polonia relictus erat, cœpit abuti poteſtate ſua. Etenim cum fi
nes bonorum epiſcopi & eccleſiæ Poſnaniẽſis inuaderet, nec alijs iniu
rijs abſtineret, ac Paulus epiſcopus Poſnaniẽſis ex cõdicto Sremum ad
eum ueniſſet, ut certorũ hominum arbitrio ijs de rebus cum eo tranſi-
geret, captus ab eo, & in uinculis habitus eſt. Verùm nõ impunè ei ceſ
ſit uiolaſſe ſacroſanctã epiſcopi maieſtatẽ. Nam & epiſcopus cum fortè

Vulad. Sputator Sremenſem arcem recepit.

euaſiſſet, è cœtu Chriſtianorũ eum eiecit: & Vuladislaus cum prędato
ria manu, qua agros aduerſariorũ & oppida uexabat, noctu à cuſtodi- B
bus in arcem Sremẽſem intromiſſus, ipſum cũ Sendiuoio, nobili & po
tenti equite, multiſq; alijs militibus, qui ad primũ tumultum nõ diffu-
gerant, obtrũcauit: arcẽq;, ne receptaculũ deinceps hoſtibus ſuis eſſet,
exuſsit. Tametſi Dlugoſſus uelle uidet, aliũ ab illo, cuius ſuperius mẽti-
onem fecimus, hũc fuiſſe Boriuoium, Polonũ, equeſtri familia ortum.

Hẽrici Barb. expeditio in maiorẽ Poloniam.

Henricus cognitis ijs quæ in maiore Polonia gerebãtur, à Cracouiẽſi-
bus rebus eò cõuerſus, ut Vuladislaũ reprimeret, neq; ullã ei munitio-
nem, ex qua bellũ renouare poſſet, reliquam faceret, exercitũ cõſcribit:

Gneſna oppugnata, nec tamẽ expugnata.

& ad Gneſnam, quæ adhuc Vuladislai præſidio tenebatur, ducit. Ma-
teria ferè & roboribus Gneſna munita erat antiquitùs, ſed egregiè ta-
men à militibus Vuladislai defendebatur: multiq; oppugnantiũ, cum
ſub mœnia ſucceſsiſſent, ſaxis atq; alijs telis, aut contis etiã supernè icti
cadebant. Erumpẽdo item ſæpius obſeſsi, obſidentes magnis incõmo
dis afficiebant, ita ut iam ſegnius munia ſua obirent, & machinæ quæ-
dam ad expugnationẽ excitatæ (quas tamẽ bombardas fuiſſe, quæ po-
ſterius inuentæ ſunt, credere non libet) ſuóne uitio collapſæ, an hoſtiũ
ui diſiectæ, ruinam fecere. Quibus incommodis permotus Henricus,
& ad Sileſicæ ſuę ditionis res componendas reuocatus, ſoluit obſidio-
nem: & ad extremas ditionis ſuę Sileſicæ oras contendens, in itinere a-
pud Croſnam grauiter ægrotare cœpit: nec multo pòſt, ritè ſacris my-

Henrici Barbati mors.

1238 ann.

ſterijs procuratus, diem clauſit extremũ, anno Chriſti 1238. Cuius cor
pus ad Trebniciẽſe monaſteriũ ab Hẽrico filio, cui Pio cognomẽ datũ
eſt,

A eſt, relatum, honorificè ſepultũ eſt. Nam Heduigis uxor in illo ipſo mo

Heduigis res humanas deſpexit.

Henrici Barbati cum Heduigi uxore continentia.

naſterio degens, neq; ęgrotum uiſere, neq; mortui funus deducere, aut
obuiam ei prodire uoluit, ne quo rerum humanarum commercio ani-
mus eius à diuinis auocaretur. Quinetiam cæteris, uiris iuxtà ac mulie
ribus plangentibus & lamentantibus, ſola moderatè cõiunctiſsimi ma
riti mortem tulit: impium eſſe uoluntati diuinæ aduerſari, dictitãs. Ac
ne uiuentem quidem illum ſæpe adijt, niſi fortè ut egenis & iniuria affe
ctis opitularetur. Cõmuni enim conſenſu totos ferè triginta annos diſ
iuncti & continentes uixere. Ex quo tempore Henricus barbam pro-

Henricus quare Barbatus dictus eſt.

miſit, atq; inde Barbatus uocitatus eſt. Eo defuncto, adſpirare rurſus
Vuladislaus ad amiſſum dominatum cœpit. Sed abhorrentibus ab eo

Meſco Cuiauiæ dux iniuſtus à muribus abſumptus.

uoluntatibus omnium, præter paucos, & Henrico Henrici Barbati fi-
lio fauentibus, fidemq; ſuam obligantibus, mœrore ac dolore animi in
grauem morbum incidit, cum apud ſocerum eſſet in Pomerania: &

Vuladislaus Sputator mortuus.

Vuladislai filij

paucis diebus moritur, relictis Præmislo & Boleslao, qui poſtea Pi-
us dictus eſt filijs. Corpus eius Poſnaniam relatum, permittente Henri
co Pio, in baſilica (nã ita mandarat moriẽs) ſepultũ eſt. Poſt eius mor
tem Naclẽſe & Vlſcenſe territoria cũ arcib. ſuis in fide filiorũ eius per-
mãſere. Gneſna uerò deditione facta in poteſtatem Hẽrici uenit. Cæte

Henricus Gneſna potitus.

Conradus uexat terrã Sendomirienſem.

rùm Cõradus Maſouię dux Henrici morte rurſus in ſpẽ Boleslai Pudi
ci fratris filij opprimẽdi erectus, uexare ditiones eius clãdeſtinis latro-
cinijs, ac mox etiam apertis excurſionibus cœpit. Ad cuius conatus re-

Boleslai fœdus & affinitas cũ Bela Vngarorum rege.

B primẽdos Boleslaus, ut externa quoq; auxilia ſibi adiũgeret, ad Belam
quartũ Vngarorum regẽ legatos miſit: cuius legationis principes fue-
re, Clemens Clementouius caſtellanus, & Ianuſsius palatinus Cracoui
enſes: noua cũ eo fœdera icit, ſiue adeò antiqua firmauit: filiã eius Kin-

1239 ann.

Cunegundis uxor Boleslai Pudici.

gam, quæ & Cunegundis dicta eſt, anno Chriſti 1239 uxorẽ duxit, puel
lam moribus & ſanctimonia uitæ nobilẽ. Dos ei quadraginta millium
marcarũ fuit. Tali aũt coniuge beatus Boleslaus, tamen primis nuptia

Coniuges continentes.

Boleslaus unde uocatus ſit Pudicus.

rum diebus eam non attigit. Inde cõfirmata poſtea cõſenſu mutuo reli
gione, ambo perpetuã uouêre continentiam. Hinc Boleslao Pudico co
gnomen inditum. Poſt hæc autem fœdera & nuptias, Conradus Bole
slaum bello laceſſere auſus non eſt. Verùm Bydgoſtiam arcem in Cuia

Bydgoſtia intercepta & recepta.

uia, quæ ciuili illo inter ipſum & Henricum bello uigente, à Suentopel
co Pomeranorũ domino intercepta erat, in poteſtatem ſuam redegit.

Suentopelcus Cuiauiam populatur.

Nec tamen quieuit Suentopelcus, quin poſtea tumultuaria excurſione
Inouuladislauiã oppidum, compluresq; pagos circumcirca ferro & i-
gni depopulatus eſt. Porrò à Pruſsis quietior iam erat Cõradus. Nam

Pruſſorũ uires fractæ à Teuthonibus.

ij Cruciferorum & uoluntariorũ quorundã Teuthonum ducum, atq;
etiam Pomeranorũ armis fracti, & in anguſtũ redacti erant. Cæterùm
domi nõ perinde trãquillas res habuit. Atq; id quicquid erat mali, ſua
ſibi temeritate & furore pręcipiti, falſa ſuſpicione inflãmato, accerſiuit.
Profectus erat Cazimirus filius eius Vuratislauiã, ut ſpõſam & affines
ſuos uiſeret: captusq; cõſuetudine eius, diutius ibi, nequicquã reuocãte
patre, cõmoratus eſt. Suſpecta res ea Cõrado, ut eſt ferè ſuſpicax & ſol

» licita tyrannis,eſſe cœpit:uerito,ne quod filius cum Hērico ſocero (ui-A
uebat enim adhuc) contra ſe & cæteros fratres conſilium iniret. Neq;
enim adhuc Henrico,quamuis reconciliato,ac duplici affinitate ſecum
coniuncto, credebat. Erat cum Cazimiro Ioānes Ciapla,iuris peritus,
Vuladislauienſis & Plocēſis Scholaſticus, atq; Ducalis cācellarius,cu
ſtos & moderator adoleſcēti à patre datus. Eum igitur Cōradus,qua-
ſi conſcium,ſiue adeò authorem conſiliorum filij, literis reuocauit:ca-
ptumq;,cauſa non cognita in carcerem coniecit,ac mox quæſtionibus
ſubiectum,eodem furore in patibulum egit. Cuius cadauer cum Do-
minicani fratres (quos Ploſcum Conradus ante aliquot annos, condi-
to eis monaſterio,induxerat) depoſuiſsēt,& Chriſtiano ritu funus de-
ducerent,Agathia Conradi uxor, mariti furori ſuffragata,ereptum,&
in plauſtro duobus bubus contumeliæ cauſa uectum, noua furca ad id
ex tempore ad ædem atq; monaſterium Dominicanorum ex aduerſo
baſilicæ erecta,iterum appendi iuſsit. Nec tamen deterriti ſunt fratres
Dominicani,quin iterum id deponerent,atq; honorificè ſepelirent. In
quo quidem euidenter diuina iuſticia apparuit,ſceleſta & ſacrilega ty-
ranni manu ad ultionem patrati prius à Ioanne illo ſceleris uſa, prop-
rea quòd is iniuſtæ & nefariæ Criſtini palatini necis autor,aut ſanè in-
» centor fuerat. Et ſanè huiuſmodi ferè ſunt ſuſurronū ac delatorū qui-
» bus aulæ & aures principum patent,exitus. Hoc uerò Cōradi facinus,
& patratū in ſacerdotem Dei parricidiū, Andreas Plocēſis epiſcopus,
Marci palatini Cracouiēſis filius,uindicare auſus non eſt,ne quid & ip B
ſe à tyranno pateretur. Cæterùm Petrus archiepiſcopus Gneſnēſis, cu
ius genus & familia non memoratur,re cognita, maiore animo uniuer
ſæ Plocenſi diœceſi ſacris interdixit. Quāobrem excanduit quidē pri-
mum Conradus:uerùm pòſt ad ſe reuerſus, agnouit culpā,& Lencíciá
ad archiepiſcopum,ut ille iuſſerat,uenit: de admiſſo ſcelere,archiepiſco
pi arbitratu ſatisfecit: Louiciā uillam, cum circūiacentibus ſyluis ſanè
quàm uaſtis archiepiſcopo Gneſnēſi ſempiterno iure donauit, ea qui-
dem lege,ut is Plocēſis canonicus ſemper eſſet,& libram ſiue marcā au
ri duci Maſouiæ eorum bonorū nomine quotannis penderet. Vuladi
ſlauienſi item & Plocenſi eccleſijs idem Conradus multa largitus eſt.
Atq; ita archiepiſcopus interdictum ſuum relaxauit, & Cōradus dux
à delegatis Pontificis maximi Gregorij IX, epiſcopo Vuratislauienſi,
& Scholaſtico Cracouienſi,à crimine abſolutus eſt, cum ea quæ archie
piſcopo,& Vuladislauienſi atque Plocenſi epiſcopis receperat ac do-
narat, unà cum filijs ſuis confirmaſſet. Id adeò 1240 Chriſti anno a-
ctum eſt. Circa hæc tempora Boleslaus Pudicus, matris precibus
adductus, cœnobium Cracouiæ fratribus diui Franciſci Aſiſinatis,no
uo tunc inſtituto uiuentibus, Praga accitis, condidit: item'que Pom-
po ſecūdus magiſter Cruciferorum,Toruniæ:nec ita multo antè The-
odorus palatinus Cracouienſis, gente Gryphius, qui Cedro uulgò ap
pellatus eſt, in pago Scíricio, monaſterium Ciſtercienſibus monachis
excitauit & locupletauit; quod in Ludimiro hęreditario pago ſub Car
patho

Ioannes Ciapla Scholaſticus Plocēſis à Conrado ſuſpēſus.

Calumniæ pœna.

Interdictū archiepiſcopi in Plocenſi diœceſi.

Conradi pœnitentia.

Louicia archiepiſcopo donata.

Archiepiſcopus Gneſnenſis canonicus Plocenſis.

1240 ann.

Monaſteria.

Franciſcani ſodales.

Pompo ſecundus Magiſter Theutonicorū in Pruſsia.

Sciricienſe monaſterium.

A patho monte prius ędificauerat:uerùm transferre coactus eſt,quòd lo
cus ille in confinio Vngarorū ſitus,infeſtus eſſet latrocinijs. Cuius mo
naſterij reditus, Vislaus & Prendota epiſcopi Cracouienſes attributis
decimis quibuſdam auxerunt. Broniſius etiā comes,gente Vienauius,
cuius inſigne eſt caput biſontis,in pago ſuo hæreditario Goſcicouo in
Poſnanienſi diœceſi ijſdem Ciſtercienſibus monaſterium condidit,
quod Paradiſi nomine tunc dici cœptum, etiam nunc eam appellatio-
nem retinet. Nec ita multo antè Breſcenſe etiam monaſteriū ſupra Vi-
ſtulā,quinto à Cracouia miliario, Pręmonſtratenſib. monachis ab Iuo
ne epiſcopo Cracouienſi conditum,poſſeſsionibusq; ac decimis dota-
tum eſt. Conſecutum eſt deinde tempus,quo Polonia tota,dudum in-
teſtinis motibus atq; ciuilibus bellis exagitata, ferarum etiam barba-
rarum'que gentium quaſi inundatione quadam noua miſerabiliter di-
uexata & afflicta eſt. Tartari nanque Ruſsia, quemadmodum ſuo loco
narrauimus, peruaſtata, & maxima ex parte ſubiugata, anno Chriſti
1240 Sendomirienſem tractum in Polonia, Ruſsiæ finitimum,magno
impetu inuaſerunt:exuſtaq; arce Lublinenſi, omnem illam regionem
uſq; ad Viſtulam longè lateq; depopulati, Zauichoſtum etiam arcem
in ripa Viſtulæ ſitam incenderunt:indeq; in Ruſsiam reuerſi,depoſita
tuto loco præda,quam ingentem abegerant,& aſportarant, curriculo
in Poloniam hyberno tempore reuerſi ſunt: tranſmiſſoq; Viſtula flu-
B mine glacie cōcreto, Sēdomiriam expugnauere: Copriuunicienſe mo
naſterium, quod etiam Pocriuucienſe appellatur, diripuere: utrobiq;
præter ciues magnam agreſtium & nobilium multitudinem,quæ illuc
confugerat,unà cum monachis interfecere: progreſsiq; longius, nemi
ne prohibēte,per Visliciam,Scarbimiriam uſq;, quod oppidū ſeptem
miliarijs abeſt à Cracouia, peruenere. Inde uero in capite quadrageſi-
mæ anni ſequentis omnis generis præda onuſti, ingentem etiā homi-
num utriuſq; ſexus forma & ætate florentiū, multitudinē, loris adſtri-
ctam in morem pecudū præ ſe agentes reuertebātur. Cōtinebat ſe Bo-
leslaus princeps Cracouiæ ſimul cum matre, nuſq; auſus tantæ hoſtiū
multitudini ſeſe opponere. Cæterùm Vulodimirus palatinus Craco-
uienſis coacta aliquanta manu,inſecutus abeuntes, apud Turſcum pa-
gū,uno à Polanecia oppido miliario ſtatiua habētes,ex improuiſo ad-
ortus eſt, & magnam in perturbatis & inopinata re perterritis initio
ſtragem edidit. Verùm poſtea Tartari animaduerſa noſtrorū paucita
te,facilè multi paucos,& multa cæde fatigatos,ſuperarunt:& cęſis nō-
nullis,reliquos in fugā uerterunt. Neq; tamē longius inſequi fugiētes
auſi ſunt, ueriti ne in inſidias præcipitarētur. Interim aūt dum pugna-
bant Tartari, captiui diſciſsis uinculis in proximas ſyluas effugerunt.
Porrò Tartari ſua ſtrage perculſi,metuentesq; ne maiorib. noſtrorum
copijs opprimerent,raptim atq; tumultuariè ſeſe recipiētes,& ſaucios
atq; ægrotos abijciētes,prope Secechouiam in magna ſylua, quę Stre-
mech dicitur,aliquot dieb. delituere,ut inſequentes fallerent. Inde po-
ſtea in Ruſsiā rediere. Nec multo pòſt auctis maiorē in modū copijs,

Paradiſi monaſterium.

Breſcenſe monaſterium.

Tartari Poloniam uaſtant.

Zauichoſtum incenſum.

Sendomiria expugnata.

Copriuunicienſe monaſteriū direptum.

Tartari ad Scarbimiriam uſq; prædas agendo progreſsi.

Poloni apud Turſcum à Tartaris funduntur.

Captiui Tartarorum elapſi.

Tartari iterũ bipartito agmine totam Poloniam peruaſtant.

irarum pleni in Poloniam reuertere. Et cum apud Sẽdomiriam biduò A ſtatiua habuiſſent, quo plura populationibus complecterentur, bifariam diuiſi ſunt. Ac pars quidem Lenciciensſem & Cuiauienſem oram duce Kaidano uaſtarunt: cũ reliquo uerò exercitu Battus, ſummus eorum dux & imperator, Sendomirienſem tractum uerſus Camionam

Battus dux Tartarorum.

fluuium & Iſilzam ſiue Ilzam arcem & oppidum epiſcopi Cracouienſis infeſtauit. Vnde & Batti uiam haud longè ab eo oppido nũcupari,

Batti uia.

Dlugoſſus memorat. Tametſi Bonfinius de rebus Vngaricis, Battum per id tempus cum longè maximis copijs in Vngariam expeditionem feciſſe ſcribit: Petam uerò ab eo cum parte exercitus miſſum ex Ruſsia, in Poloniam excurriſſe, ac deinde per Sileſiam & Morauiam in Vngariam ad Battũ ueniſſe. Satis quidẽ cõſtat, Tartaros Batto & Caidano

Peta Tart. dux.

ducibus per idem tempus Vngariam omnẽ cum finitimis Raſcia, Boſna, Croatia & Bulgaria, toto triennio cædibus & incendijs deuaſtaſſe, Bela rege profligato, & in Dalmatiam fugato. At proceres & equites Cracouienſes & Sendomirienſes, non ferentes chariſsimam patriam, ſe inſpectantibus, tam crudeliter uaſtari, parentes, uxores & liberos ſuos dulciſsimos omni genere contumeliæ affectos, uel miſerabiliter trucidari, uel in fœdam ſeruitutem abduci, uillas atque penates incendi, religiones ſanctiſsimas atq; templa Dei opt. max. cædibus & libidinibus & ſanguine ſacerdorum pollui: Chriſti Ieſu Dei & hominis corpus cœlitibus uenerandum, impuris barbarorum pedibus conculcari: hæc inquam non ferentes, ſimul autem conflictu Turſcenſi animati, facta manu Tartaris apud Chmelicum pagum, non lõgè à Sidlouia B

Vngaria cum finitimis prouincijs triennio uaſtata à Tartaris.

Polonorum clades apud Chmelicum à Tartaris accepta.

oppido occurrunt, eo quidem propoſito, ut uel corporibus ſuis uiam ipſis ad ulteriora obſtruerent. Tartari ubi de aduentu Polonorum cognouerunt, duas acies inſtruunt: quarum altera magno cum clamore in noſtros aduenientes procurrens, ut mos eſt genti, prælium commiſit: altera in ſubſidijs erat, ut laborantibus ſuis ferret opem. Noſtri, quòd pauci erant, ſimplicem aciem inſtruxerant, & omnes pariter pugnam capeſſebant. Et læuũ quidẽ cornu Cracouiẽſes cum Vulodimiro palatino & Clemẽte caſtellano Cracouiẽſi tenebant. In dextro autẽ Pacoslaus palatinus, & Iacobus Ratiborij filius caſtellanus, Sendomirienſibus ſuis præerant. Pugnatũ eſt horis aliquot acriter: ad extremũ Tartari, multis fortib. uiris amiſsis, cedẽtes ad ſubſidiariã aciem ſeſe recepere, noſtris alacriter inſtantib. & debellatũ eſſe credẽtibus. Ibi uerò denuò inſtauratur præliũ. Tartari integri & recentes feſsis & ſaucijs ſuccedũt. Noſtri primo ſucceſſu freti, extremũ conatũ faciũt, ut aut plena uictoria potiãtur, aut uerò honeſtè pro patria mortẽ oppetãt. Tandẽ amiſsis ducib. & fortiſsimis quibuſq; militib. ad paucos redacti, terga dedere: & itinerũ notitia ſyluiſq; tecti, euaſere. Ceciderũt eo prælio inter cæteros maximè nobiles & prẽſtãtes, Criſtinus Sulcouicius, Albertus Stẽpocius, Nicolaus Vitouius, Zemẽta, Grãbina & Sulislaus. Factũ eſt aũt hoc pliũ decima octaua die Martij. Cõtinebat ſe per id tẽpus Boleslaus Pudicus cũ Grimislaua matre et Kinga uxore in arce Cracouienſi.

Boleslai Pudici fuga.

A couienſi. Sed accepto nuncio de clade ſuorum, in Vngariam cum familia & ſupellectili, raptim collectis ſarcinis, ad ſocerum profugit, nihil tuti Cracouię & in tota Polonia à barbarorum furore ſibi ducens. Sed cum Vngariam quoq; maior etiam uis eorundem barbarorum infeſtaret, ad fines Poloniæ ſe recepit, & in Pienina arce ſupra Donaieciũ fluuiũ, haud longè ab oppido Sandecia ſub Carpatho monte ſita, aliquãdiu cõmoratus eſt. Principis exemplo plurimi mortales, ditiores præſertim, partim in Vngariam, partim in Germaniam diffugerunt. Tenuiores uerò in ſyluas, montes & paludes ſeſe abdiderũt. Porrò Tartari poſt Chmelicenſem uictoriam ad Cracouiam cõtenderunt, quòd eam urbem caput Poloniæ ac domiciliũ principis eſſe didicerãt: & cum uacuam defenſoribus reperiſſent, flammis in tecta ſæuierunt. Templum tamẽ diui Andreæ nomine dicatum, duabus turribus munitum, quod etiam tũ extra oppidũ erat, egeni ac debiles, qui in id ſe receperant, interfectis ſupernè compluribus barbaris, qui propius acceſſerãt, defenderunt. Neq; enim immorari Tartari in expugnatione templi uoluerunt, ne quid ſpacij darent alijs ad colligendum ſeſe, aut fugiendũ. Sed in Sileſiam ingreſsi, cũ diſiectos Odræ pontes reperiſſent, compactis ex tempore ratibus, apud Ratiboriam flumen traiecerunt. Seruabat ripam ulteriorem Miecislaus, dux Ratiborienſium, Cazimiri filius, cum parua manu. Is igitur in eos qui primi amnem tranſmiſerant, facto impetu, magnam in eis ſtragem edidit: ſed reliquo exercitu celeriter nauiB gando pariter & natando (ualẽt enim ea re ipſi, iuxtà ac equi ipſorum) ſuperueniente, ceſsit: & Legniciam ad Hẽricum Pium, Barbati filium, qui ibi cogebat exercitum, ſe recepit, & cum eo ſe cõiunxit. Tartari uerò continuato curſu ad Vuratislauiam, quòd oppidum oræ illius primarium eſſe acceperant, feſtinarunt: uerùm id incenſum repererunt. Oppidani namq; cognito aduentu barbarorũ, munitioni oppidi diffiſi, ſupellectili ſua, frumento, & commeatu cætero in arcem comportato, id reliquerant: milites uerò qui in præſidio arcis erant, uacuũ ne hoſtibus prædæ uel receptaculo eſſet, incenderant. Quam ob rem indignati Tartari, arcem obſederunt. Sed fruſtrà conſumptis diebus aliquot, cum obſeſsi ad longiorem etiam obſidionem perferendam non imparati eſſe uiderentur, irrito cœpto inde ſimiles fugientibus abierunt: diuino, ut poſtea compertum eſt, oſtento perterriti, quod fuit huiuſmodi. Cieslaus unus de comitibus Iuonis epiſcopi Cracouiẽſis, Romæ diui Dominici uitæ inſtitutum profeſſus, præerat conuentui Vuratislauienſi apud diui Adalberti: & primum tumultum cum cæteris ſodalibus in arcem confugerat. Eo igitur iugibus precibus & lachrymis Dei miſericordiam, & præſentis periculi depulſionem implorante, ecce columna ignea cœlitùs apparuit, & ſtatiua Tartarorum, omneq; territorium ingenti atq; terribili fulgore colluſtrauit. Hoc miraculo barbari perterrefacti, nihil cunctati, obſidionem ſoluerunt, & Legniciam, ubi Henricum ducem cũ magnis copijs & auxilijs eſſe cognouerant, contenderunt, auctis uiribus ſuorũ aduentu, quos in Lencicienſem

Pienina arx.

Cracouia incenſa à Tartaris.

S. Andreæ templũ defenſum.

Sileſia à Tartaris uaſtata.

Tartari natandi periti.

Vuratislauia incenſa.

Tartari ab arce Vuratislauienſi refugerunt.

Miraculum.

cicienſem & Cuiauiēſem tractum excurſionem feciſſe, ſuperius memo-
rauimus. A' quibus etiam Vitouienſe monaſterium in tractu Siradien
ſi direptum, & monachæ omnes, præter tres quæ in ſyluam profuge-
rant, interfectæ ſunt. Vnde poſtea quæ ſuperfuere, Buſco eum locum
commutarunt, & monachi eiuſdem ſectæ locum illum incolere cœpe-
runt. At Henricus aduentu hoſtium cognito, obuiam eis progreditur,
procurato ſacris myſterijs exercitu, eo quidem animo, ut aut uinceret,
aut fortiter pro aris atq; focis, & pro populo ſuo dimicans occumbe-
ret: non modò non deterrente, ſed etiā atq; etiam hortante matre Hed-
uigi, quæ futuri præſcia, tamen diuinæ uoluntati repugnare nefas eſ-
ſe ducebat. Quinq; autem agminib. exercitus eius conſtabat. In primo
erant cruce ſignati ex uarijs gētibus, ſummi Pontificis autoritate & co
hortatione poſt cladem ſuperioris anni collecti: cum quibus ordinati
erant foſſores ex metallis Goltibergenſibus. Cui agmini præerat Bole
slaus, Dipoldi marchionis Morauię filius. In ſecūdo erant maiores Po
loni & Cracouienſes nonnulli, quos quidem ducebat Sulislaus Vulo-
dimiri palatini Cracouienſis frater. In tertio erat Miecislaus dux Rati-
boriēſis & Oppolienſis cū ſuis copijs. Quartum tenebat Pompo magi
ſter Pruſsiæ, cū ſuis Cruciferis. In extremo erat ipſe Henricus, cū flore
militiæ Sileſicæ & Polonicæ & mercenarijs externis. Totidē Tartari
fecerunt. Eſt ſub Legnicia planicies ſpacioſa ad Nyſſam amnē, quę bo
nus campus dicitur. In ea igitur concurrūt acies, primi'q; cruce ſignati
(nā id ab Henrico impetrarāt) pugnā ineūt, & primos barbarorū prę-
curſores facilè fundūt. Verùm illis ſiue pulſis, ſiue de induſtria cedētib.
(etenim fugiēdo pugnare gēti maximè uſitatū eſt) primū illud agmen
cruce ſignatorū, productū longius à ſuis, & à multitudine barbarorū
circūdatum, dēſo imbre ſagittarū obruitur, ita ut pauci inde euaderēt:
magna ſiquidē ex parte nudi erāt. Tametſi ne loricæ quidē, aut thora-
ces, aut galeæ ſatis uim Tartaricarū ſagittarū ſuſtinēt. Ibi & Boleslaus
dux inter primos pugnās cecidit. Succedit alterū agmē ex duobus iun-
ctum, cui dux Oppoliēſis & Sulislaus præerant. Atq; id facto impetu
in hoſtes in cæde primorū exultantes, magnā ſtragem edidit, cum bali
ſtarij cōtra ſagittarios eorū conſtitiſſent. Quod animaduertētes Tarta
ri, duo itē agmina ſuis laborantib. ſuccurſura ſubmittūt. Neq; tamē ſe-
gnius noſtri pugnā cient, donec quiſpiā de exercitu Tartarorū eques
ab latere noſtris ex improuiſo apparens, Polonica lingua, ut fugerent,
identidem uociferatus, eos cōturbauit, & in fugam cōuertit, orto fugę
initio à Miecislao Oppoliēſi, qui uocē illam amici eſſe, ſaluti ſuorū con
ſulentis, quaſi iam reliqua agmina à barbaris deleta eſſent, credidit. Ibi
Henricus nihil ſuorum ſtrage fuga'q; deterritus, extremo agmine cum
Cruciferis coniuncto, fugientes inſequentium Tartarorum impetum
excipit: inſtaurato'q; prælio, Tartaros uiciſsim premit. Succurrit &
Battus, ſiue Peta, ſuis uehementer debilitatis. Certatur utrinq; totis ui-
ribus pro uictoria: exæquata'q; rurſus aliquandiu pugna, tandem Hen
rici res uirtute militum, meliore loco eſſe cœperāt. Ibi Tartari fugam
neutiquam

Vitouienſe monaſterium direptum.
Buſcenſe monaſterium.
Henrici exercitus.
Prælium cum Tartaris apud Legniciam.
Tartari fugiendo pugnant.
Sagittæ Tartarorum penetrant loricas & thoraces atq; galeas.
Stratagema Tartarorum.
Sileſiorum & Polonorum fuga.

neutiquam ſimulatam capeſſunt. Inſtant noſtri fugientibus. Erat in ex
tremo illo agmine inter alia ſigna uexillum inſigne, cuius pictura X li-
teræ figuram præſeferebat: in cuſpide uerò imago erat tetra nigra'q; ca
pitis humani barbati. Id igitur uexillum cum ſignifer uehemētius qua-
teret, fumum atq; nebulam dēſiſsimam & fœtidiſsimam exhalabat. Ea
nebula non modò aſpectum barbarorum noſtris adimebat, uerùm e-
tiam odore teterrimo eos enecabat: totum'que adeò exercitum noſtro
rum nouitate & miraculo rei ſtupefactum perturbauit. Incantationi-
bus id quibuſdam Tartari effecerant: quibus iuxtà, ac ariolationibus,
atque diuinationibus cæteris cùm alias, tum in bello plurimum utun-
tur, ex humanis etiam extis de futuris euētibus coniectare ſoliti. Tūc
uerò barbari, ubi noſtros trepidare ſenſerunt, cohortati ſeſe inuicem,
impreſsionem in eos faciūt. perturbatis'q; ordinibus magnam cædem
faciūt: in qua Pompo magiſter Cruciferorū cum fortiſsimis quibuſq;
ſuorum occubuit. Diffugiunt cæteri ex acie, præter eos qui circum du
cem erant. Nam is turpe ratus fugere, non inultus mori uolebat. Ad
extremum tamen, cum aliquādiu fortiter pugnans hoſtium uim ſuſti-
nuiſſet, perſuaderi ſibi paſſus eſt, ut ſe melioribus rebus ſeruaret: per-
ruptisque hoſtilibus cuneis, quatuor tātum comitantibus, nempe Su-
lislao, de quo ſuperius, Clemente palatino Glogouienſi, Conrado Cō
radi, & Ioanne Iuani filijs, nobilibus & fortiſsimis uiris, iam periculū
euaſurus eſſe uidebatur, cum ſubitò fortuna conatum eius deſtituit. E-
quus enim cui inſidebat, multis uulneribus in prælio acceptis, debili-
tatus concidit. Et quanq; Ioannes alium ipſi à cubiculario eius petitū
ſubminiſtrarat, tamen dum inſequētes & obuios barbaros ferro ſum-
mouet, & in prementem ſe maximè Tartarum ſublato brachio gladiū
uibrat, ab alio quodam haſta ſub aſcella ictus, moribūdus de equo de-
fluxit. Ibi barbari inconditum clamorem attollūt, deductum'q; per ma
nus Henricum ad alterum baliſtæ iactum, capite plectunt, & cadauer
nudum detractis armis & ueſtimentis relinquunt. Tres quoq; illi, qui
eum fugientem comitati ſunt, pugnantes cecidere. Nam Ioānes impo-
ſito in alium equū duce, ferro per medios hoſtes uiam ſibi atq; duci pa
tefaciens, ſaucius cū duobus miniſtris uix euaſit. Quē cum nouem Tar
tari pertinacius ad unū miliarium perſequerentur, nactus Luſmanniū
quendam, & ipſum cum duobus fugientem, conuerſus, & eius ope fre
tus, octo de perſequentibus ſe Tartaris peremit, nonum captiuum ab-
duxit. Tantus autem eo prælio interfectorum Chriſtianorum nume-
rus fuit, ut ſingulis ſingulæ auriculæ à Tartaris præciſæ, nouem inge-
ntes ſaccos explerent. Inter quos in primis clari Poloni fuere, Stepha-
nus Virbenius cum Andrea filio, Clemens Pelcinicius Andreæ filius,
Thomas Piotricouicius, & Petrus Kuza. Henrici caput haſtæ infixū,
Tartari ad arcem Legnicienſem (nam oppidum noſtri iam antè crema
rant) accedentes prætulerunt, deditionem'q; eos qui in prędidio cum li
beris Henrici erant, poſcebant. Quam cum negarent illi, uaſta-
tis per circuitum uillis atque pagis, receſſerunt ad Othmuchouum.
Vbi

Tartari uincūt Polonos magicæ artis præſidio.
Tartari magica arte multū utuntur.
Pompo magiſter Cruciferorum Pruſsienſium occiſus.
Henrici fuga & cædes.
Poloni Ioannis fortitudo.
Stragis magnitudo.
Legnicia arx defenſa.

Tartari Morauiã infeſtarũt.

Vbi cum quindecim diebus ſtatiua habuiſſent, Ratiborienſem oram A
repetita excurſione uaſtarunt: ibiq́ꝫ octo dies cõmorati, in Morauiam
inuadunt. Quam cum nemine prohibente, & Venceſlao rege in Boe-
mia deliteſcente, amplius uno menſe uſqꝫ ad Auſtriæ & Boemiæ fines
crudeliter diuexauiſſent, in Vngariam ſuperatis montibus atqꝫ ſyluis
peruenerunt. At Henrici corpus poſt diſceſsionem Tartarorum, in-
ter cadauera, ſex digitorum in læuo pede argumento, Anna uxore in-
dicante, inuentum, cum alijs nonnullis nobilioribus Vuratislauiam
deductum, & in ſancti Iacobi, quod monaſterium Franciſcanis ipſe in-
choauerat, Anna uerò uxor poſtea cõſummauit, honorificè ſepultum
eſt. Cæterùm Heduigis mater, quæ monaſterij Trebnicienſis munitio
ni diffiſa, Croſnam unà cũ grege monacharum & Anna nuru ſub ad-
uentum barbarorum ſe receperat, nihil nuncio cladis & interfecti filij
commota eſt. Quin monachas & nurum lamentantes & pectora plan
gentes comiter cõſolata, minimè deiecto uultu gratias egit Deo, quòd
eius munere talem filium peperiſſet, cuius ipſa uiuentis pietatem ſum-
mam in ſe experta ſemper eſſet, quiq́ꝫ ad extremũ pro religione & po-
pulo ſuo uitam alacer proieciſſet. Fertur autem, cum Henricus exerci-
tum Legnicia contra Tartaros educeret, ſaxum grande è culmine tem
pli uirgini Chriſti matri dicati ante pedes eius decidiſſe, ita ut parum
abfuerit quin eum extingueret. Quæ res infauſti ominis uulgo iudica-
ta eſt. Henrico Pio cæſo, Boleſlao Pudico nuſquam comparente, oppi
dis, uicis atqꝫ pagis ad uaſtitatem redactis, nobilitas Cracouienſis & B
Sendomirienſis deteriora etiã timens, quòd ſine principe & magiſtra-
tibus eſſet, inito conſilio, Boleſlao Caluo Hẽrici Pij filio natu maximo
principatum detulit. Atqꝫ is princeps factus, ſtatim magiſtratus crea-
uit: pleriqꝫ enim tempeſtate illa Tartarica deſiderati erãt, Clementeq́ꝫ
de Ruſcia Sulislai filium, gente Gryphium, Cracouienſem palatinum
fecit. Quod cum accepiſſet Conradus dux Maſouiæ, permoleſtè tulit,
alienũ ſibi, Cazimiri principis filio, Leſci albi fratri, in principatu prę la
tum eſſe. Itaqꝫ colloquium à Suentopelco Pomeranorum duce petijt,
fœdus cum eo percuſsit, auxiliaq́ꝫ ab eo contra Boleſlaum Caluum im
petrauit. Nam ipſe Suentopelcus negauit ad id bellum ſe poſſe profici-
ſci, alijs curis & occupationibus diſtentum, de quibus paulo inferius
memorabimus. Interim autem dum Conradus in apparatu belli occu-
patus eſt, Tartari ex Vngaria per Scepuſienſem tractum excurſione fa
cta in Poloniam, Cracouiam inexpectati aduolarunt: direptaq́ꝫ urbe,
& maiore quàm prius cæde hominum facta, cum ingenti prędа in Vn
gariam per Oſuencimenſe territorium citi reuerſi, atqꝫ ibi tres annos
commorati ſunt. Conradus uerò dux omnibus ad bellum ritè compa-
ratis, accitiſq́ꝫ Pomeranorum auxilijs, in Sendomirienſem, ac deinde
in Cracouienſem tractum duxit exercitũ: & facilè munitiones omnes,
opera Zegotæ gente Toporij, eiuſq́ꝫ familię & clientium, dedentibus
ſeſe ultrò omnibus, in ſuam redegit poteſtatem. Cæterùm Clemens pa
latinus Cracouienſis, & alij qui cum Boleſlao Caluo ſentiebant, cũ im-
pares

Henrici cadauer inuentũ.

Heduigis conſtantia.

Omen infauſtum.

Boleſlaus Caluus ad principatũ uocatur.

Clemens de Ruſcia palatinus Cracouienſis.

Tartari Poloniam populantur, & Cracouiam diripiũt.

Conradus Maſouiorum dux principatum inuadit.

A pares eſſent conatibus Conradi reprimendis, Scalenſem arcem ualido
præſidio tenuerunt. Nec eos Conradus oppugnare tunc adortus eſt:
ſed Cracouiam ueniens, arcem muniuit: conſtitutiſq́ꝫ rebus in Maſo-
uiam redijt. Aduenit mox Boleſlaus Caluus cum exercitu ſuo, & Ger-
manis mercede conductis, recuperaturus ereptum principatum. Cum
autem Cracouienſem arcem expugnare niteretur, re cognita, ſuperue-
nit iterũ Conradus cum maioribus copijs: cum quibus Boleſlaus Cal-
uus cõgredi non auſus, in Sileſiam ſe recepit. At Conradus Scalã admo
uit exercitum. Nec mora, Clemens palatinus deſtitutũ ſe ope Boleſlai
cernẽs, petita impetrataq́ꝫ à Cõrado uenia, arcẽ ei dedidit. Potitus iam
omni principatu Cõradus, cũ belli ſumptibus exhauſtus eſſet, grauia
mox uectigalia & exactiones non modò oppidanis & agreſtibus, ue-
rùm etiam equeſtri & ſacerdotali ordini impoſuit: ac ne ocio ad res no
uandas inuitarẽtur, in reficiẽdis ueteribus, & extruẽdis nouis munitio
nibus acerbè uulgus exercere cœpit. Quæ poſt tantas clades atqꝫ cala
mitates à Tartaris illatas, famemq́ꝫ grauẽ, cum pergrauia & intolerabi
lia omnibus uiderentur, magnũ odium Cõrado conflarũt. Redierat is
fortè in Maſouiã. Ibi proceres Cracouiẽſes clàm de eijciendo ipſo cõſi
lia ineũt: nonnullos cõſcios, qui Boleſlaum Pudicũ perquirerẽt, dimit
tunt. Atqꝫ is de uoluntate & ſtudio ſuorũ certior factus, reditum para
bat, ac de Vngaris auxiliarẽ manum cogebat. Porrò Cõradus cum alie
B natos eſſe à ſe Cracouiẽſis & Sendomirienſis cõuentus animos accepiſ
ſet, ac de cõſilio reuocandi Boleſlai Pudici & eijciendi ſui perſenſiſſet,
properè accurrit cũ non contemnendo comitatu ſuorũ: diſsimulatoq́ꝫ
cõſilio, comitia apud Scarbimiriã indixit. Ad quæ cum frequẽtes pro-
ceres & equites cõueniſſent, capiuntur quidã ex eis nobiliores, qui con
tra Conradũ ſentire uidebantur, & in Maſouiã uincti abducũtur. Cęte
rùm Clemens palatinus cautior, & aduentũ Conradi celerẽ, comitiaq́ꝫ
illa, æſtate media præter morem indicta, ſuſpecta habens, cũ Sulcone
& Theodoro fratribus, & alijs nonnullis ad Boleſlaum Pudicũ, qui in
Pienina arce in Vngariæ finibus ad eum diẽ latuerat, profugit. Nec ſa
nè multo pòſt, prima die menſis Auguſti, illi qui in Maſouiã abducti e-
rant, fractis compedibus, intempeſta nocte cum euaſiſſent, omnẽ ſuo-
rum multitudinem palàm contra Conradũ concitabant. Eorũ reditu
cognito, Clemens palatinus confeſtim aduolat: & facta manu, coniun-
ctiſq́ꝫ uiribus, Cracouiam in poteſtatẽ ſuam redigunt, eiecto Conradi
præſidio. Subſequitur Boleſlaus Pudicus, cum uxore. Cui uenienti in-
gens multitudo hominum omnis ordinis, ætatis atqꝫ ſexus, exultans
atqꝫ gratulabunda obuiã ſeſe effudit. Et mox proceres authore ac prin
cipe Prendota epiſcopo Cracouiẽſi, gente Odrouãſo, cognomẽto Bia
laſſouio, qui nuper Viſlao Coſcelecio defuncto ſucceſſerat, nouũ iuſiu
randũ principi dicunt. Quo cõſenſu permoti, qui arces & munitiones
pro Cõrado tenebãt, Boleſlao eas reddiderũt. Factus aũt certior Cõra
dus de defectione minorũ Polonorũ, ac de reditu Boleſlai Pudici, ma-
gnis itinerib. Cracouiã accurrit: cumq́ꝫ uideret Boleſlaũ Cracouienſis

t arcis

Scala arx Conrado dedita.

Conradus aſperiori dominatu Cracouienſes à ſe alienat.

Fames in Polonia.

Boleſlaus Pudicus reuocatur.

Comitia Scarbimiriæ.

Cracouienſes proceres & equites capti à Conrado, & elapſi.

Boleſlai Pudici reditus.

Prendota epiſcopus Cracouienſis.

Boleſlaus Pudicus principatũ recuperat.

arcis munitione (neq; enim ſpacium cogẽdi exercitus habuit) ſeſe cum A
præſidio continere, obſidere eum cœpit: & quòd longius ductam iri
obſidionem, neq; ſatis uirium ſe ad bellum in hoſtico gerendum habe-
re ſentiebat, templis D. Andreæ & D. Georgij, quod ex aduerſo arcis
in eodem colle ſitũ eſt, ſed tunc extra munitionem arcis erat, caſtellorũ
loco uallis atq; foſsis cõmunitis, cõmẽdataq́; cura exercitus & obſidio-
nis Boguthæ equiti Cracouienſis territorij, qui cum ipſo ſentiebat, in
Maſouiã, ut mox maiores copias adduceret, receſsit. Nec mora, Bogu-
tha mutata fide, de templis præſidia deduxit, obſidionemq́; ſoluit. At
Cõradus cõſcripto maiore exercitu, accitis etiã in auxilium Præmiſlo
Poſnanienſi & Miecislao Oppoliẽſi ducibus, Lituanisq́; item & Iazy-
gibus, ſiue Iaſuingis barbaris, tractũ Sendomirienſem populabundus
ingreditur. Ac de Lituanis quidem, qui'nam ſint, ſuperius memoraui-
mus. Iazyges uerò ſiue Iaſuingi eiuſdem cum Lituanis linguę, ut uolũt
nõnulli, eorũdemq́; morum & religionũ fuere, & ad Auſtrũ finitimas
Poloniæ ſyluas incoluere. Quæ regio à noſtris Poleſſe, ſiue Podleſſe,
quaſi ſubſyluana uocatur: alij Podlaſſe, quaſi Lachis, hoc eſt, Polonis fi-
nitimã dici uolunt, cuius caput eſt Drohicinũ oppidũ. Gens bellicoſa
admodũ, contemptrixq́; mortis: uerùm pugnãdi cupiditate & pertina-
cia ad paucos redacta, ac deinde deleta eſt à noſtris, quẽadmodum infe-
rius exponemus. Fuerunt etiã Dacis & Pannonibus finitimi Iazyges
Metanaſtæ, neſcio an ijdem cum his: & an illinc huc, an uerò hinc illuc B
aliquando cõmigrarint. Extantq́; etiã nunc in campeſtribus Vngarię.
Hos igitur populos Conradus dux tunc contra Boleslaũ exciuit. Nec
Boleslaus cõmittendum ſibi exiſtimauit, quin ſua defenderet. Itaq; ma-
gna celeritate quãtum potuit exercitum cõparauit, in quo erant & Vn-
gari: & ad Suchodolum pagum Conrado occurrẽs, quamuis eſſet uiri-
bus longè inferior, tamen pugnandi copiam fecit. Et fauit ſanè iuſtiori
cauſæ Deus, hominumq́; preces pro Boleslao paſsim ſupplicantium
exaudiuit. Commiſſo enim prælio, numeroſus ille Conradi exercitus
cum ducibus ſuis à Boleslao fuſus, & in fugam actus eſt. Victor'que
uictoria moderatè uſus, neq; fugientes longius perſecutus eſt, & ſauci-
os benignè recreauit, & captiuos dimiſit. Cuius quidem moderationis
fructum mox conſecutus eſt. Etenim ſtatim reliqui de nobilitate Sen-
domirienſi, qui Conradi partes ad eam diem pertinacius tutati erãt, u-
nà cum munitionibus quas obtinebant, in poteſtatẽ Boleslai uenere.
Conradus uerò, qui Prendotæ epiſcopo Cracouienſi extrema quæq;
dudum comminatus erat, quòd ipſo authore eiectum ſe eſſe non igno-
rabat, turpiter uictus, in Maſouiã ſe cũ Cazimiro filio, cæteris domos
ſuas dilapſis, recepit. Boleslaus recuperatis omnib. quæ abſens amiſe-
rat, Cracouiam reuertens, ingenti omnium gratulatione exceptus eſt.
Nec in maiore Polonia poſt Tartaricum bellum quietæ res fuere. Nã
poſt interfectum Henricum Pium à Tartaris, cum Boleslaus Caluus
filius eius natu maximus dominatum ſuſcepiſſet, grauis nobilitati &
cæteræ multitudini eſſe cœpit; atque externos indigenis, Teuthonas
Polonis,

Cracouiẽſis arcis obſidio.
Boguthæ defectio.
Conradus bellum infert Boleslao.
Iazyges ſiue Iaſuingi qui'nam fuerint.
Poleſſe, ſeu Podleſſe, ſiue Podlaſſe.
Drohicinum.
Iazyges Metanaſtæ.
Prælium apud Suchodolum.
Boleslai uictoria & moderatio.
Conradi fuga.
Boleslaus Caluus propter propenſionẽ in externos exoſus ſuis.

A Polonis, & quidem infimos optimatibus præferebat: in hos perpar-
cus & reſtrictus, in illos munificus & liberalis, ita ut honores quoque
& magiſtratus eis mandaret: & quòd ſine modo familiaritate eorum
delectaretur, in conſilium quoque eos adhibebat. Malè hæc res Polo-
nos proceres habebat. Itaque queſti inter ſe de faſtu ducis, & contem-
ptione ſui, celeriter contra eum, authoribus Bogumilo palatino Poſ-
nanienſi, Cecundo Gneſnenſi, Thoma Poſnanienſi caſtellanis, & Do-
maratho iudice, conſpirarunt: & conuẽtu apud Poſnaniam acto, Præ-
miſlaum & Boleslaum Vuladislai Sputatoris filios, bonę indolis iuue-
nes, accient: abdicatoq́; Boleslao Caluo, duces eos ſibi conſtituunt.
Commorabantur autem ij in arce Vſcenſi, quam de patrimonio ſolam
habebant reliquam. Naclum enim Suentopelcus auus maternus eis
per fraudem ademerat. Venientibus ijs traduntur arces & munitio-
nes, una excepta, cui Præmentæ nomen: cuius præfectus in fide Bole-
slai Calui perſtabat. quam tamen haud ita multo pòſt nobilitas expu-
gnauit. Tulit eam iniuriam & contumeliam non iniquiſsimo animo
Boleslaus Caluus, ſuadente auia Heduigi, quæ & antea maritum, &
poſterius filium ab eo dominatu fruſtra auocauerat: & tunc nepoti, ne
iniuſtè iuſtis hæredibus olim ereptum retineret, aut repeteret, perſua-
ſit. Quin is poſteriori tempore affinitatem etiam cum Præmislo con-
traxit, collocata ei in matrimonium ſorore ſua Elizabetha, una de quin-
B que. Verùm id poſt mortem Heduigis actum eſt. uix enim uno anno
ea poſtea uixit: nam altero poſt maritum obijt, qui fuit à Chriſto nato
1243, ſeptimo Idus Octobris. Corpus eius, quod croceum, dum uixit,
propter rationem uictus duram atque tenuem, aſsidua'que ieiunia fu-
erat, poſt mortem inſolito ſplendore coruſcaſſe fertur, Deo perhiben-
te teſtimonium ſanctimoniæ & pietati eius. Quãquam tertio demum
& uiceſimo anno pòſt, à Clemente pontifice maximo in numerum ſan-
ctorum, examinato bene ac diligenter negocio, relata eſt. Sepulta eſt
autem Trebniciæ. Cruciferi quoque Teuthones eodem tempore, hoc
eſt poſt Tartaricam illam inundationem, cum Pomponi apud Legni-
ciam interfecto Henricum de Vida magiſtrum ſuffeciſſent, non mo-
dò Pruſsiam bello quæſitam, ſed etiam ea quæ initiò à Conrado duce
acceperant, penè amiſerunt Suentopelci fraude, & mox aperto bel-
lo. Nam cum ij inuitati à Cõrado contra Pruſſos cum barbaris bellum
uaria fortuna geſsiſſent, nunc uictores, nunc uicti, & arces atque oppi-
da quædam ipſi condidiſſent, quædam de hoſtibus cepiſſent, atque ex
his nonnulla rurſus amiſiſſent, & quodã tempore ui barbarorum ma-
gna ſtrage uicti cæſi'que, in arctum redacti eſſent, ad extremum tamen
multis Germanię principibus opem ferentibus, magna ex parte Pruſ-
ſos debellatos domuerunt, & ad recipiẽdam religionem Chriſtianam
adegerunt. His eorum ſucceſsibus inuidens Suentopelcus, ſimul au-
tem ſibi ac dominatui ſuo metuens, Pruſſos clàm partim ad bellum,
partim ad defectionem atque rebellionem ſollicitauit: & quo magis
eos ſibi obnoxios, & Cruciferis infeſtos & irreconciliabiles hoſtes red-
deret,

Maiorum Polonorũ defectio à Boleslao Caluo.
Bogumilus palat. Poſnan.
Vuladislai Sputatoris filij.
Naclũ à Suentopelco interuerſum.
Præmenta arx expugnata.
Boleslaus Caluus æquo animo tulit ſe eiectum è maiore Polonia.
Heduigis ſanctæ mors.
1243 ann.
Heduigis in diuos relata.
Suẽtopelci bellum cõtra Cruciferos Pruſsienſes.
Cruciferorum res geſtæ in Pruſsia.
Pruſſorum defectio à religione & Cruciferis.

deret, perſuaſit ijs qui Chriſtiani iam facti erant, ut religionem Chri- A ſtianam, quam inuiti ſuſceperant, rurſus abijcerent: Germanos'que & Polonos omnes, qui uel negociabantur apud ipſos, uel etiam domicilia in Pruſsia fixerant, conſtituta certa die trucidarent. Quæ cum illi impigrè peregiſſent, munitiones'que omnes, præter Balgam & Elbingam, interfectis ubique præfectis & præſidijs, in poteſtatem ſuam redegiſſent, Suentopelcum belli ducem creant, ei'que parituros ſe eſſe recipiunt. Accepit lubens delatum imperium Suentopelcus, confeſtimq; obſeſsis terreſtribus iuxtà ac fluuialibus itineribus, quicunque Crucifericarum eſſent partium, ſiue in Pruſsiam proficiſcerentur, ſiue inde fugerent, excipiebat & necabat: coactisq; celeriter Pruſſorum atque Pomeranorum ſuorum copijs, Culmenſem tractum omnem ferro & igni uaſtauit, ubi ad quatuor millia hominum partim occidit, partim captiua abduxit. Nec integrum quicquam in eo tractu, præter Toruniam, Culmam, ſiue Chelmnum & Radinum arces, quibus potiri non potuit, reliquit. Neque eum authoritas Guilelmi epiſcopi Mutinenſis legati apoſtolici ab incœpto deterruit. Qui quidẽ legatus Pruſſiam tunc in diœceſes & epiſcopas, nempe Varmienſem, Sambienſem & Pomeſaniẽſem diſtinxit, quemadmodum uult Dlugoſſus. Tametſi nondum eæ regiones penitus à Cruciferis ſubactæ erant. Fungebatur tunc apud Cruciferos magiſtratu, quem illi Marſalcum uocant, Ditrichus, ſiue Theodoricus. Is igitur conuocato conſilio, conſultat quid facto opus ſit. B Inconſultum ac temerarium uidebatur, in prælij dimicationem cum Suentopelco uenire, cuius uires Pruſsis & Pomeranis coniunctis maiores erant, quàm ut à ſe tunc ſuſtineri poſſent. Itaq; placuit omnibus, ut munitiones ſuas defenderent, & per omnem occaſionem Suentopelci ditiones uiciſsim infeſtarent. Zartauicia arx erat in Pomerania, Cruciferorum ditioni finitima, arte & præſidio bene munita, ubi theſaurus erat Suentopelci. Eam igitur Ditrichus nocte quadam, quæ eſt ante pridie nonas Decembris, cum uiginti quatuor armatis, admotis ſcalis, et cuſtodibus partim interfectis, partim captis, intercepit: theſaurum, in quo diuę Barbaræ (illius'ne Antiochenæ, cuius celebre eſt nomen apud Chriſtianos, an alterius cuiuſpiã, incertum eſt) corpus erat, aſportauit, arcẽq; accito & impoſito præſidio ſuo muniuit. Aduolat cum expedito agmine Suentopelcus, tentataq; nequicquam expugnatione, & parte copiarum ad obſidionem relicta, cum reliquis in Cruciferorũ ditionem excurſionẽ fecit. Occurrit ei Ditrichus cum Cazimiro duce Cuiauiæ & Lenciciæ, Cõradi filio, quẽ Ditrichus haud falſò cõijciens euenturũ id quod euenit, in auxiliũ acciuerat. Conferuntur manus, uincitur & fugatur Suẽtopelcus. Neq; cõtenti uictores præſenti uictoria, in Pomeraniã etiam inuadunt. Coniũxit ſe cũ eis Præmiſlus dux maioris Poloniæ, precibus Cruciferorum euocatus. Quã quidem expeditionem eo lubentius ſuſcepit, ut ſuam quoq; iniuriam in Suẽtopelco auo materno ulciſcereť. Nec ſatis habuerũt agros, uicos atq; pagos populari, Viſſegradũ etiã urbem expugnarunt. Deinde

Balga & Elbinga munitiones retentæ à Cruciferis.

Suentopelcus à Pruſsis bello præficitur.

Radinum arx.

Pruſsiæ epiſcopæ.

Zartauicia arx à Cruciferis intercepta.

Cruciferorum uictoria.

Præmiſlus dux maioris Poloniæ.

Viſſegradũ captum à Cruciferis.

A inde motis ad Naclum caſtris, arcem per deditionem recipiunt, & Pręmiſlo reddunt. Quibus incommodis motus Suentopelcus, extremaq; metuẽs, pacem cum Cruciferis Guilelmi legati Apoſtolici opera facit, datis obſidibus Meſciugo ſiue Meſtuino filio, Veiado comite, & Vimaro Burgrabio, primarijs uiris. Captiui utrinq; dimiſsi ex pacto. Zartauiciam uerò ut Suentopelco redderent Cruciferi, adduci nequiuere. Itaque minus diuturna pax ea fuit. Etenim Suentopelcus non multo pòſt uiolato fœdere, uocatisq; in auxilium Pruſsis, Culmenſem regionem ingreſſus, crudeliter eam uaſtauit. Nõ tulere Cruciferi eam uaſtationem, & cum prohibere non poſſent, reuertentem tamen hoſtem adoriri, & prædã excutere ſtudebãt. Sed erat inter eos diſſenſio. Ditrichus enim antiquus Marſalcus, cum ſuas uires impares hoſtilibus eſſe iudicaret, loci opportunitatem, quo hoſtem inuaderet, quærebat: uolebatq;, ut apud Reuſinam paludem, quæ Pruſsis & Pomeranis trãſeunda erat, in extremos impetum facerent, cum primi in tranſeũda palude impediti eſſent: cui prudentiores facilè aſſentiebãtur. Improbabat hoc conſilium nouus marſalcus Berlinus, utpotè ferocior, & minus uſu rerum peritus, quòd diceret, prædam ſibi abactum ereptum'que iri, ſi extremũ agmen inuaderent. Vicit huius ſententia. Quare aperto campo ultra Oſſam reuertentes hoſtes conſecuti, pugnam ineunt, non detrectante Suentopelco, qui paucitatem eorum contemnebat. Nec magno B negocio ſuperantur, & ad internecionem cędũtur, ita ut uix uiginti ex eo numero euaderent. Quin & alterum agmen in auxilium ſuis ſuperueniens, facilè profligatur. Suentopelcus geminata uictoria lætus, cum ingenti præda domum reuerſus eſt. Subornat deinde Remcam aduocatum, & nonnullos alios oppidanos Culmenſes, magnis pollicitationibus illectos, ut obſides ſuos, qui in arce Culmenſi aſſeruabãtur, ſolutos ſibi remittant. Sed prodito cõſilio, proditores in arcem intromiſsi non ſunt. Obſides uerò noctu clàm Zartauiciam deportati ſunt, quæ arx firmo tenebatur præſidio Cruciferorum. Animaduertens autem Suentopelcus dolos ſuos non procedere, ſubornat qui Culmenſe & Zartauicenſe oppida incẽderẽt. Ipſe uerò cum Pruſsis in Cuiauiam excurſionem facit, eamq; longè lateq; ferro & incendijs depopulatur, iratus Cazimiro duci, quòd is cum Cruciferis contra ſe ueniſſet. Neq; authoritate legati Apoſtolici, ac ne interdicto quidem ab inſtituto dimotus eſt. Quin iritatus magis, cũctæ Poloniæ minari cœpit. Excitataq; arce, quam Zantir appellauit, ſupra Viſtulam in tractu Culmenſi, ſeu uerius Pomeſanienſi (quo loco poſt quadraginta ferè annos Marieburgum à Cruciferis conditum eſt) nauigationes & commercia Polonorum cum Cruciferis prohibebat, nauesq; diripiebat. Quibus malis fracti Cruciferi, de pace cum Suentopelco per Samborium fratrem eius agunt. Zartauiciam reddere promittunt. Verùm ille filium quoque obſidem remitti ſibi poſcebat. Facilè intelligebant Cruciferi, quàm infirma & incerta ea pax futura erat, ſi filium Suentopelco remiſiſſent. Itaque in Pannoniam ſuperiorem, quæ iam Auſtria di-

Naclum ereptum, & Præmiſlo redditum.

Mſczug.

Pax inter Suentopelcum & Cruciferos.

Suentopelcus Culmenſem oram iterum uaſtat.

Conſilium ſenile & iuuenile.

Cruciferi uicti à Suentopelco.

Cuiauia uaſtatur.

Zantir arx condita.

citur, eum relegarunt, & Friderico duci adseruandum commendarũt. At Suentopelcus priore non contentus, alteram quoq; arcem, cui Suece nomen est, in ripa Vistulæ citeriore, ubi uorticosissimus amnis est, ędificat: frustra prohibentibus Cruciferis, & aliam arcẽ Puterborgum ex aduerso ædificare orsis. nam à cœpto postea destitere. Cæterùm auxilijs Friderici ducis Austrię, & aliorum quorundam Teuthonum, & aduentu Cazimiri ducis Cuiauię, auctis copijs, in Pomeraniã excursionem faciunt: in qua nouem dies morati, reuertentes ingentem prædam abigebãt, cum in eos Suentopelcus, accitis properè Prusis (nam ipse cum suis adoriri eos ausus non est) impetũ facit. Et auxiliares quidem qui cum præda antecedebant, hostium uim non sustinentes, funduntur, fugãturq;. Extremum quoq; agmẽ Cazimiri & Cruciferorum perturbari iam à Suentopelco cœperat. Sed Martinus Crusuiciẽsis signifer, cohortatione sua pugnam restituit. Cumq; neutra pars referret pedem, pars Austriorum è primo agmine retrò ad suos se recipiens, fortè fortuna in Pomeranos cum suis dimicantes incidit: hostesq; auersos adorta, cum anceps illis esset dimicatio, in fugã uertit. Aduenies autem Opisso abbas Messanensis, ab Innocẽtio quarto põtifice max. Gregorij noni successore legatus, pacem inter Suentopelcũ & Cazimirũ & Cruciferos redintegrauit, exacto à Suẽtopelco iureiurãdo, q nihil deinceps cõmune cum Prusis habiturus esset. Quibus factis, ab interdicto Guilelmi prioris legati eum absoluit. Sed iam missis Cruciferis & Pomeranis, ad Boleslaum nostrũ reuertamur. Conradus dux Masouiæ pòst Suchodolensem cladem, de ulciscẽdo Boleslao Pudico sedulò cogitabat: & cum imparem se eius uiribus uideret, Lituanos & Iazygas finitimos in eum concitauit. Qui rapidi torrẽtis in morem, in Sendomiriensem oram sibi proximam tunc usq; ad Vistulam inundarũt, & magnam pecudum, iumentorum atq; hominum prædam è Lucouiensi & Secechouiensi territorio abigebant. Nec aberat Conradus cum suis, cæde & incendijs in obuia quæq; sæuiens. Coegit & Boleslaus exercitum, quãtum angustia temporis patiebatur, querelis & lachrymis suorum fatigatus, & aduersus Conradum duxit, sua defensurus, & illatum bellum propulsaturus. Commissaq; apud Iarosinum pagum pugna, uincitur: & multis cæsis captis'que, fugit in acie. Ingens inde trepidatio Sendomiriensem nobilitatem inuasit. Quocirca metu constricta, & præsenti periculo, desperato Boleslai principis auxilio, Conrado sese dedidit. Et parci quidẽ tunc iussit Conradus cæteris omnibus. Solas episcopi Cracouiensis possessiones, quòd is in Boleslai fide permanebat, crudeliter diripuit, & incendit. Atq; ea calamitate Kelcense, Cunouiense, atq; Tarzecense, quod nunc Bozentinense dicitur, territoria in tractu Sendomiriensi tunc adflicta sunt. Nam Secechouiense barbari iam deuastarant. Hac iniuria commotus Prẽdota episcopus, Conradum uelut inuasorẽ ecclesiasticorũ bonorũ, incendiariũ, & sacrilegum, autoritate sua pontificia publicè anathemate atq; diris deuouit. Quam rem Fulco siue Pelca archiepiscopus Gnesnẽsis, cũ uniuersa synodo ea de cau-

Suece arx condita.
Puterborgum arx.
Pomerani uicti à Cruciferis.
Legatus Pontificis Opisso abbas.
Lituanorũ & Iazygũ excursio in Poloniã.
Boleslaus Pudicus uictus fugatusq; à Cõrado & barbaris.
Sendomiriẽsis nobilitas Conrado sese dedit.
Episcopi Cracouiensis possessiones uastatæ à Conrado.
Conradus anathemate ictus.

sa conuocata, comprobauit. Muniuit autem Conradus arces quasdam in Sendomiriensi tractu: uerùm eas non ita multo pòst Boleslaus, deiectis eius præsidijs, recepit, cum Conradus cursim in Masouiam, excursione Prussorũ excitus discessisset. Barbari enim siue à Suẽtopelco incitati, siue sua sponte ob negatam mercedem nauatę dudum in Polonia contra Boleslaum, ut uult Dlugossus, operæ indignati, siue adeò iusto Dei opt. max. iudicio mala in authorem cõuertentes, in Masouiam ipso absente excursionem fecerant, ad Cechanouiam usq; oppidum progressi. Quanquam non impune illud eis cessit facinus. Nam à Cechanouia reuerti cũ ingenti præda incipientibus, ad tertium Idus Iulij, Masouij Lencicienses'que equites iuxtà atque agrestes manu facta occurrerunt: & prælio inito, nongentis cæsis, captis ducentis, reliquos excussa præda in fugam præcipites egerunt. Exustum est autem Ploscum oppidum, habitatoribus uacuum, quòd ij sub aduentum hostium in arcem confugerant: sed ea'ne, an anteriore quadam barbarorum excursione, non liquet. Nec diu moratus Conradus, repulsis barbaris, expeditionem aduersus Boleslaum renouauit, unà cum Cazimiro filio, & Miecislao genero, duce Oppoliensi: & in Cracouiensem oram duxit exercitum. Cõtinebat se Boleslaus in arce Cracouiensi, non ausus iterum prælio rem committere. Itaque e regionè arcis Conradus castra metatus est, quo loco Radaua amnis Vistulæ, miscetur: eumq; locum fossis, aggeribus, castellisq; muniuit. Et q obsidio longior fore uidebatur, uno à Cracouia miliario supra Vistulam, nouam arcem muniјt in eo colle, in quo monasterium Tinecense situm est. Aliam item apud Lelouiam oppidum, decimo à Cracouia miliario. Et hanc quidem Miecislao commendauit, illam uerò suo firmauit præsidio. His actis, in Masouiam reuertit. Post cuius discessum, Boleslaus Tinecensem arcem in suam redegit potestatem. Quo cognito, ij quoque qui in castris ad Cracouiam relicti erant, decessere, ueriti ne & ipsi expugnarentur. Et paucis diebus illis Miecislao mortuo, Lelouiensis quoque arx Boleslao dedita est. Ita paruo negocio omnes Conradi conatus, labores, atque sumptus, in irritum tunc reciderunt. Nec ita multo pòst, is extremum uitæ clausit diem, relictis tribus filijs superstitibus, Boleslao, Cazimiro, & Ziemouito, anno Christi nati 1247. Cum autem Boleslaus paucis diebus patrem secutus esset, Cazimirus non acquiescens in Lenciciensi & Cuiauiensi dominatu, quem ipsi uiuens pater attribuerat, Siradiam, Spicimirum, & Rospram arces inuasit, & fratrem cum uxore Gertrudi captum in uincula coniecit. Boleslaus uerò Pudicus à morte Conradi pacem nactus, collapsa & uastata bello instaurare, deprauata'que corrigere instituit, magnam'que mansuetudinis & probitatis laudem etiam apud exteros adeptus est. Qui status rerum huius oræ hoc fuit admirabilior, quòd non modò cætera Polonia, uerùm etiam tota penè Europa bellis tunc ardebat. Ac in Vngaria quidem Bela rex, posteaquam Tartari excesserunt, nihil antiquius habuit, quàm recollectis

Prussi Masouiam uexarũt.
Prussi profligati à Masouijs.
Ploscum incensum.
Conradi expeditio cõtra Boleslaum Pudicum.
Cracouia obsidetur
Radaua fl.
Tinecẽsis arx.
Lelouia.
Tinecensis & Lelouiensis arces recuperatæ.
Miecislaus Oppoliensis obijt.
Conradus Masouiorum dux obijt.
1247 ann.
Boleslaus Conradi filius mortuus.
Boleslai Pudici studium.
Vngaria uexata ab Austrijs.

afflicti regni uiribus, Fridericum Austriorū ducem ulcisci, propterea quòd is ipsi sub tempestate illa Tartarica, tria territoria, & argenti aurique permultum uiolento pacto extorsisset: Vngariam'que, nihilo mitior Tartaris, populatus esset. Commisso autem prælio Fridericus occisus est. In Boemia uerò Prẹmislus Venceslaum patrem regno spoliauit. Sed mox captus ab eo, ac dimissus, in Morauiā illo iubente concessit. Porrò Fridericus Imperator Italiam infestabat: factiones'que Guelforum & Gibellinorum, sumpto à Pisis initio, in singulis ferè urbibus tunc excitatæ, diu postea ipsam exercuerunt & afflixerunt. Cum'que Innocentius pontifex Fridericum à cœpto reuocare nō posset, coacto Lugduni concilio, imperium ei diris deuoto abrogauit: Germanosq; principes concitauit, ut Henricum Lantgrauium Turingiæ, diuæ Elizabethæ filium, successorem ei absenti crearent: quamuis ipse Fridericus, post Henricum filium captum & mortuum, Conradum alterum filium successorem sibi destinasset, regem'que Romanorum appellasset. Cum autem Henricus apud Vlmam interfectus esset, Guilelmum Holandię comitem ijdem principes regē appellarunt. Nec multo pòst Fridericus quoque profligato à pontificijs exercitu, & Entio filio capto, in Apulia perijt, anno Christi 1250. Sed mittamus externa. Nec in maiore Polonia & Silesia quietæ res tunc fuere. Belli uerò principiū illud fuit in Silesia. Henricus pius dux Silesiæ à Tartaris interfectus, ex Anna uxore Ottocari primi regis Boemorum filia, quatuor reliquit filios, Boleslaum cognomento Caluum, Henricum, Cōradum, & Vuladislaum. Ex his duo postremi & natu minimi ab Heduigi auia sacerdotio destinati, & in Italiam missi, literis nauabant operam: & Conrado quidem Bambergensis episcopa, Vuladislao uerò Salisburgensis archiepiscopa promissa erat. Itaq; reliqui duo fratres de Annæ matris & consilij sententia dominatum paternum in Silesia inter se partiti sunt, ita ut Boleslao, cui Caluo cognomen fuit, Vuratislauiensis, Henrico uerò Legniciensis tractus sorte obtingeret: & ne duo illi minores omnino exhæredes essent, Conradus quidem Henrico in Legniciensi, Vuladislaus uerò in Vuratislauiensi Boleslao consors accederet. Verùm paulo pòst Boleslaus cupiditate ductus, quòd Legniciensem portionem meliorem esse iudicaret, Conradum'q; fratrem, qui in ea cōsors Henrico factus erat, iam hypodiaconum, portionem suam petiturum non esse existimaret, repudiato Vuratislauiensi dominatu, Legniciensem usurpauit, Henrico uerò Vuratislauiensem concessit. Atq; hic fomes postea ciuilium & paricidialium bellorum inter ipsos fuit, quēadmodum suo loco exponemus. Tunc autem Boleslaus Caluus pœnitentia ductus, quòd maioris Poloniæ dominatum à Prẹmislo & Boleslao Vuladislai Sputatoris filijs præripi sibi, suadēte auia, passus esset, ad recuperandum eum adspirare cœpit: arcem'q; nouam Copaniciam supra Odram in finibus ditionis Præmisli muniebat. Iam enim Præmislus quoque cum fratre dominatum partitus erat: & Calisiensem quidem tractum à Prosna amne ad Præmentam arcem, & inde

Fridericus Austriæ dux occisus. *Italiæ status.* *Guelfi & Gibellini.* *Friderico abrogatum imperium in concilio.* *Germaniæ motus.* *Henricus Cæsar.* *Conradus Cæsar.* *Friderici Imperatoris mors.* *Guilelmus Cæs.* *Entius Friderici F. captus.* *1250 ann.* *Henrici Pij filij.* *Silesiæ principatuū diuisio.* *Dißidium inter fratres.* *Copanicia arx.* *Poloniæ maioris diuisio.*

ad Vartam fluuium, & Mosinam arcem, & Sepnum paludē fratri concesserat, Posnaniensem uerò & Gnesnēsem ipse obtinebat. Ad eam igitur munitionem prohibendam Prẹmislus & Boleslaus fratres copias comparabant. Sed proceribus utriusque partis interuenientibus, pax inter affines duces constituta est, his quidem legibus, ut Prẹmislus Boleslao Caluo Santocum, Medireciam, & Sbansinum (quam arcem nō ita pridem condiderat) daret: ille uerò nouam munitionem demoliretur. Nec multo pòst Barnimus Cassubiorum & Slauorum dux, siue is à Samborio, siue à Boguslao, siue aliunde ortus fuit, Santocū sibi uendicare, & cum exercitu oppugnare adortus est. Et facilè quidem paucis arcem defendentibus expugnasset, ni properè ei Præmislus succurrisset. Nec mora, Boleslaus quoque Caluus ad ferendam suis opem accurrit. Quorum amborum uires metuens Barnimus, ab obsidione recessit. Boleslaus autem ut Præmislo gratiam referret, Santocum ei reddidit. Sub idem tempus Cazimirus dux Lenciciensis atque Cuiauiensis, ut cum alterius iniuria dominatum suum amplificaret, Landense territorium in tractu Calisiensi inuasit: monasterium'que eiusdem nominis, supra Vartam fluuium sitū, prẹsidio firmauit. Verùm id Boleslaus dux Calisiensis, deiecto Cazimiri præsidio, mox recepit: disiectis'que propugnaculis, monachis restituit. Porrò Cazimirus, qui aliena appetiuerat, non modicum suorum detrimentum tunc accepit. Suentopelcus enim quietis impatiens, uiolatis fœderibus, quæ cum Cazimiro & Cruciferis icerat, cum subitò cum Prussis in Cruciferorū ditionem irrupisset, multos'q; mortales apud Golubum incautos oppressisset, in Cuiauiam quoq; impetum fecit, quo luculentiore præda barbaros sibi deuinciret, suorum'q; inopiam releuaret. Angustiore enim annona Pomerani iuxtà atq; Cruciferi tunc utebātur. Itaq; magna clade Cuiauiam affecit: plurimis'q; interfectis hominibus, absq; ullo sexus ac ætatis discrimine, incensis uillis atq; pagis, permagnam prẹdam asportauit. Quanq; ea præda à Cruciferis excussa est, cū Suentopelcus reuertens ex itinere, munitionem, quam tūc illi e regione Christiburgi arcis muniebant, expugnare adortus, cōmisso'q; prẹlio superatus esset. Nihilo tamen magis conquieuit Suentopelcus, sed reparato exercitu mox ad Christiburgū redijt: cum'q; præmissi ab eo præcursores à decurrētibus ex arce Cruciferis reiecti, tumultuosius ad reliquū agmē se reciperent, exercitum omnem in fugam conuerterunt. In qua dum se mutuo præcipites in Vistulam impellunt, multi de exercitu Suētopelci perierie. Freti autē hoc successu Cruciferi, uicissim Pomeraniam excursione facta, maiorem in modum uastauerunt. In Prussiam quoq;, ij qui Balgæ & Elbingæ in præsidijs erant, populabundi excurrere. Sed cū prẹda onusti reuerterentur, in insidias à barbaris prẹparatas incidere. Vbi cùm propter iniquitatem loci, & circumfusorum barbarorum multitudinem, neque recipiendi se facultas, neque ex æquo pugnandi copia esset, hostibus sese, frustra dissuadentibus Magistro & Marsalco, dedidere, & ad unum omnes trucidati sunt. Qua clade

Pax inter maiores Polonos & Silesios. *Sbansinum arx condita.* *Barnimus Cassubiorum dux.* *Santocum oppugnatum.* *Santocum maiori Poloniæ adiunctum.* *Landense monasterium captum, & receptum.* *Suentopelcus Culmensem & Cuiauiam infestat.* *Golubum.* *Suentopelcus bis uictus à Cruciferis Prußiensibus.* *Pomerania uastata à Cruciferis.* *Cruciferi ad internecionem profligati à Prußis.*

clade uehementer eorum uires attritæ ſunt: ſed recreatæ non multo
pòſt Germanorum principum auxilijs, atque ita recreatæ, ut non mo-
dò reprimerent feroces & exultantes barbaros, uerùm etiam perdo-
marent magna ex parte, uſque adeò, ut quinque conuentus, nimirum

Pruſſorum cõuentus ſiue regiones à Cruciferis ſubactæ, & Chriſtianæ factæ.

Pomeſanus, Erminius ſiue Varmienſis, Pogeſanus, Barthenus, & Na-
ctaginus ſiue Nactanginus, ſubacti, religionẽ Chriſtianam reciperent.
Suentopelcus quoque cum iam ſenio confectus eſſet, his Cruciferorũ
ſucceſsibus, & authoritate Iacobi Leodienſis archidiaconi legati Apo-
ſtolici adductus, pacem cum eis fecit. Venerat autem tunc is legatus
ab Innocentio Pontifice maximo, cùm ad res Polonicas cõponendas,
tum ut pontifici à Friderico Imperatore uehementer exagitato & affli-
cto, aliquid ſubſidij corrogaret & corraderet. Itaque conuocata Vura-
tislauiam epiſcoporum ſynodo, impetrauit, ut quinta pars redituum
eccleſiaſticorum ex tota Polonia in triennium ei decerneretur. Relaxa-
uit autem tunc Polonis partem ieiunij eius, quod eſt ſolenne cunctis
Chriſtianis ante Paſcha. Nam cum id totis nouem hebdomadis ueteri
ſummorum pontificum inſtituto uulgò ſeruarent, indulſit, ut eſſet de-
inceps hebdomadarum ſex & dimidiæ. Per eadem tempora Sileſia,
Boleslao Caluo authore & incentore, ciuilibus bellis ardebat. Nam
cum Conradus refutato ſacerdotio à Boleslao fratre, pręter ſpem eius,
portionem Legnicienſis dominatus ſibi deſtinatam repeteret: Vula-
dislaus uerò archiepiſcopus factus, partem ſuam in Vuratislauienſi
non peteret, Boleslaus ad Vuratislauienſem, quem prius contempſe- B
rat, redire uelle cœpit. Negante Henrico, exercitum coegit: è Germa-
nia mercenarium militem acciuit: Vuratislauienſem Henrici fratris di-
tionem armis atq; flammis infeſtauit: Neimarco oppido cum templo
& hominibus incenſo, Vuratislauiã contendit. Nouis tunc mœnibus
Vuratislauia muniebatur, & iure Teuthonico ciuitas inſtituebatur.
Et tamen trimeſtrem Boleslai obſidionem ſuſtinuit, obſidentesq; cre-
bris eruptionibus exagitatos, re infecta diſcedere coegit: cũ Henricus
impar fraternis uiribus, ad prælij dimicationem prodire non eſſet au-
ſus. Redijt mox Boleslaus cum maioribus copijs, & fruſtra tentata ite-
rum Vuratislauię expugnatione, uaſtatis longè lateq; agris atq; pagis,
cum munitiones Henrici præſidijs tenerentur ac defenderentur, redu-
xit exercitum triſtior: quòd duabus expeditionibus ſumptuoſis, nullũ
tantis ſumptibus dignum operę precium feciſſet. Sed tamen tertiam
deinde adiecit. Et cum ne ea quidem ex ipſius animi ſententia ceſsiſſet,
nec haberet unde ſtipendia debita mercenarijs militibus diſſolueret,
infeſtare ij latrocinijs ditionem eius cœpere: inde odiſſe eũ iam ſui, ac
deſerere. Qua re adactus, ſupellectilem omnem ſuam in ſtipendia mi-
litum diſtraxit: & cum ne ita quidem eis ſatisfaceret, arces eis quaſdam
& poſſeſsiones hypothecæ nomine habendas dedit. Deniq; Lubuſſen-
ſe territorium, Brandenburgenſibus marchionibus Ioanni & Ottoni
oppignerauit. Atq; ex eo tempore id in Saxonum poteſtatem uenit.
Cum autem Boleslaus inops egensq;, & ſuis exoſus, nec ſatis compos
mentis

Pax inter Pomeranos & Cruciferos.

Legatus pontificius Iacobus Leodienſis archidiaconus.

Synodus Vuratislauiæ.

Subſidium pontifici ab epiſcopis Poloniæ decretum.

Ieiunij quadrageſimalis moderatio.

Sileſici motus, & bellum inter fratres.

Neimarcum.

Vuratislauia munita, & iure Teuthonico dotata.

Boleslaus exoſus ſuis ob iniurias, & mente captus.

Lubuſſenſe territorium Marchionibus oppigneratum.

Boleslaus captus à fratre, & dimiſſus.

A mentis oberraret, ab Henrici militibus exceptus, & Vuratislauiam
adductus, fratris benignitate & miſericordia ſtatim dimiſſus eſt. Nec
illa tamen lenitate & manſuetudine fraterna, cupiditas & feritas Bole-
slai uicta eſt. Quin is Legniciam reuerſus, noua aduerſus fratres conſi-
lia cum animo ſuo, & cum externis militibus (cum ſuos à ſe alieniores
eſſe animaduerteret) agitabat: neq; Conrado portionem ipſius, quem-
admodum receperat dudum Vuratislauiæ, reddebat: & cum pecunia
indigeret, Zythauiam & Gerliciam oppida ſuis quibuſdam hominib.
oppignerauit. Hinconem Mirſonis caſtellani Croſnenſis filium, quòd
magnas pater eius facultates habebat, ut pecunia multaret, cepit. Qui-
bus rebus magis etiam alienatis ab ipſo animis omnium, Croſnenſe ter-
ritorium & arx cum alijs finitimis ad Cũradum ab eo defecit. Sed cum
is comparari ſibi à Boleslao fratre inſidias comperiſſet, neq; ſatis uiriũ
ad reſiſtendum ei ſe habere, ac in Henrico quoque parum ſpei ſibi reli-
quum eſſe cerneret, ad Præmislum Poſnanienſem & Caliſsienſem ſup-
plex confugit. Quem benignè accepit Præmislus: & bene ſperare iuſ-
ſo, ſororẽ ſuam Salomeam ipſi deſpondit: & nuptijs Poſnaniæ celebra-
tis, Thomam caſtellanum Poſnanienſem, & Thomislaum pincernam
cum filio, gente Nalencios, quos in uincula quaſi contra ſe conſpiraſ-
ſent coniecerat, archiepiſcopo Gneſnenſi, epiſcopo Poſnanienſi, & a-
lijs proceribus, qui ad nuptias conuenerant, rogantibus, dimiſit. Reue-
ra autem illi ea re animum Præmisli offendiſſe exiſtimabantur, quòd
B factum eius improbabant, cum is abſq; conſilij ſententia Gneſnenſem
tractum Boleslao fratri pro Caliſsienſi adempto dediſſet. Poſt nuptias
autem illas, Præmislus mox ad Henricum & Boleslaum legationem
miſit, poſtulans ut ij Conrado fratri iuſtam partem patrimonij conce-
derent. At Henricus quidem negauit à ſe repetendam eſſe Cõradi por-
tionem, ſed à Boleslao: & cum eo acturum ſe ea de re pollicitus eſt. Bo-
leslaus uerò durius reſpondit: Conradum ſacris initiatum, iure omni
patrimonij repetẽdi excidiſſe. Quocirca Præmislus cum exercitu ſuo,
fratrisq; Boleslai, Legnicienſem tractum ingreditur, Conradum ſecũ
ducẽs: & magna celeritate arcem Bythomiam ſiue in ueteribus ruinis,
ſiue alio quodam opportuno loco ſupra Odram non procul à Glogo-
uia excitauit, & turribus, aggerib. foſsisq; muniuit: turmasq; aliquot
& cohortes Cõrado attribuit, cum quibus ille finitimas oras Boleslao
Caluo ſubiectas tamdiu uexaret, quoad ius ſuum ab ipſo conſequere-
tur. Et paucis quidem diebus debellatum erat, ſi ad extremum fortu-
na Conradi cœptis reſpondiſſet. Nam Boleslaus Caluus dum incau-
tius fortè aduerſariorũ copias & nouam munitionem ſpeculatur, com-
prehenſus ab aduerſarijs in ſtatione excubias agẽtibus, & in cuſtodia
à Conrado habitus, ad quamuis iniquas conditiones adduci potuit, ni-
ſi corruptis cuſtodibus euaſiſſet. Dum autẽ Pręmislus cum fratre Bo-
leslao Sileſico bello occupatus abeſt, Barnimus Caſſubiorũ & inferio-
ris Pomeraniæ dux arcẽ Drenũ, quã Germani Dreſnam uocant, noctu
ſopitis cuſtodib. intercepit. Sed eã Præmislus poſt unũ menſem expu-
gnatam

Zythauia.

Gerlicia.

Croſnenſes ad Conradum defecere.

Salomea Conradi uxor.

Nalencij in uincula coniecti.

Conradus portionem patrimonij bello repetit.

Bythomia condita, uel inſtaurata.

Boleslaus Caluus iterum captus & elapſus.

Drenum, ſiue Dreſna arx intercepta à Caſſubijs, & recuperata.

gnatam recepit, hoſteſq; in pręſidio repertos captiuos abduxit. Sbanſinum quoque tunc à latrunculis è Lubuſſenſi arce excurrētibus interceptum, idem Prēmislus paruo negocio recuperauit. Nam cum ij fortè in gregem quēdam incidiſſent, cumq; abigere uellent, paſtor gregis direptionem deprecatus, præmij loco indicauit eis proximam arcem, Sbanſinum ea erat, quæ à tribus tantum habitaretur, & à ſuccedētibus ſibi quotidie per uices uicinis ruſticis cuſtodiretur: facilè eos capere poſſe, ſi ruſticano cultu quaſi ad cuſtodiam uenietes, ianitores fallerēt. Itaq; introgreſsi, ianitores conſtrinxerunt, & arce potiti ſunt. Qua de re cum Prēmislus nocte ſequenti certior factus eſſet, poſtero die aulico tantum comitatu ſuo ſtipatus, cæteris ſequi iuſsis, feſtinus ad Sbanſinum accurrit: & oſtentata ſpecie obſidionis, ad deditionē adegit prædones illos, uitam tantum pactos. Redegit autem hic ipſe Præmislus tunc in ſuam poteſtatem Rudenſe, ſeu Velunenſe territorium: quod cum ad maiorem Poloniam pertineret, Miecislaus dux Oppolienſis & Ratiborienſis interceperat: quo tempore Henricus Barbatus maioris Poloniæ dominatum, pulſo Vuladislao Prēmisli & Boleslai patre, inuaſit. Ad quod recuperādum Præmislus huiuſmodi occaſione uſus eſt. Miecislao ſine liberis defuncto, Vuladislaus frater germanus, legitimus hæres fuit. Is cum uxori Miecislai Iudithæ, Conradi ducis Maſouiorum filiæ, dotem quingentarum marcarum argenti, & alterū tantum quod contradotem uulgo, elegantiores uerò donationē propter nuptias uocant, de more atq; iure exoluere deberet, nec haberet pecuniam, pactus eſt cum fratre & curatore eius Cazimiro, ut loco illius pecuniæ Rudenſe territorium ipſi daret, cuius poſſeſsionem non ſatis certam firmamq; ſibi eſſe intelligebat. Traditioni certa dicta eſt dies. Quod cum reſciſſet Præmislus, anteuertens Cazimirum, arcem Rudēſem (unde iam Vuladislaus præſidium deduxerat, relicto cum aliquot comitibus præfecto, qui eam Cazimiro traderet) occupauit. Quo cognito, nobilitas omnis ultrò in fidem & poteſtatē eius uenit. Nec multo pòſt aduenere, qui à Cazimiro ad accipiendam poſſeſsionem miſsi erant: ſed cum didiciſſent, à Prēmislo Rudam teneri, re infecta receſſere. Neq; poſtea Vuladislaus ea de re aduerſus Præmislum quicquam tentauit. Pecuniam uerò Henrico duci Vuratislauienſium, qui Iuditham poſterius uxorē duxit, numerauit. Alio quoq; incommodo idē Vuladislaus paulo antè affectus eſt, à Brunone Olomucēſi epiſcopo. Nam is inimicitias gerens cū Vuladislao, oppidum Ratiboriēſe armata manu aggreſſus, cū templis & monaſterijs exuſsit. Ab arce, ſiue repulſus, ſiue tribus millibus marcarum à Vuladislao acceptis (nam & hoc fertur) placatus, receſſit.

Rudenſe ſeu Velunenſe territorium receptum à Præmislo.

Vuladislaus dux Oppolienſium.

Ratiboria incenſa ab epiſcopo Olomucenſi.

MARTINI

MARTINI CROMERI DE ORIGINE ET REBVS GESTIS POLONORVM, LIBER NONVS.

CAETERVM in minore Polonia cum pacatū iam principatum Boleslaus Pudicus obtineret, anno Chriſti 1252 ſalis metalla apud Bochnã pagū, quod iam oppidum eſt, quinto à Cracouia milliario inuenta ſunt. Vnde uberes principi reditus acceſſere. Kinge, ſiue Cunegūdis uxoris Boleslai pietati & ſanctimoniæ beneficium id, non modò Polonis, uerùm etiam finitimis populis perutile, acceptum refertur. Excinditur autem id etiã nūc altiſsimis & latè ſub terra patentibus puteis, ſupernè egeſta humo, ſolidum duritie lapidea, molesq; ingētes trochleis, uel equorū, uel hominum opera circumactis extrahuntur, nonnullæ cryſtalli penè in modum pellucidæ. Quin ex eo quoq; colūnæ miræ magnitudinis exciſæ ſpecus cauos, & cõtignationes eorū, atq; oppidū ipſum ſuperędificatū uillasq; ſuſtētãt. Aqua item è puteis illis hauſta, in ſal candidum excoquitur. Cum hoc metallo, ſimul alius quoq; theſaurus ingens & incomparabilis extitit Cracouiæ. Nam diuus Stanislaus martyr Chriſti, & epiſcopus quondam Cracouienſis, ſatagente Boleslao principe, & epiſcopo Cracouienſi Prendota, ab Innocentio quarto pontifice maximo de ampliſsimi collegij ſententia, re diligētiſsimè iterùm atq; iterū examinata, in numerum ſanctorum relatus eſt, centeſimo demū & quinto ac ſeptuageſimo anno poſt mortem, qui fuit poſt Chriſti natalem 1253. In qua re perficienda cum non minima difficultas eſſet, propter tantam temporum intercapedinem & uetuſtatem, uno atq; altero miraculo diuinitùs edito, ſublata eſt omnis dubitatio. Primùm enim Reginaldus Hoſtienſis epiſcopus, uir grauiſsimus, & ſumma in collegio Cardinalium authoritate præditus, qui maximè huic negocio aduerſabatur, ſubito grauiſsimoque morbo correptus, & aliquot dies noctesque afflictus, nocte quadam in lecto uigilans, uirum quendam auguſta ſpecie, cultu pontificali perquàm ſplendido ſibi adſtantem, nomenq; ſuum & morbi illius cauſam edentem, cum uidiſſet audiſſetque, impetrata uenia, è ueſtigio ſanitati reſtitutus eſt: eodemq; puncto temporis ad pontificē cunctis rei miraculo ſtupentibus profectus, uiſum ei ſuum, ac tam ſubitam ualetudinis mutationem ordine enarrauit: nempe Stanislaum epiſcopum ſibi paulo antè apparuiſſe, & ab eo clementer obiurgatum ſe eſſe, quòd unus maximè ipſi aduerſaretur, morbūq; ſuum ſubitò depulſum eſſe, cum de ſententia deceſſurum ſe eſſe polliceretur. Itaq; orare atque hortari pontificem, ut ſublata omni comperendinatione ſanctum epiſcopum in album martyrum adſcribat. Quo euidenti miraculo permotus pontifex Innocentius, rem tam diu comperendinatam tandem ad ſextum Idus Septembris, Aſiſij in baſilica diui Franciſci memoriæ

1252 ann. Salinæ Bochnēſes.

D. Stanislaus martyr in diuorum numerum relatus.

1253 ann.

Miraculum.

Miraculum.

dicata,ſolẽni ceremonia peragere ſtatuit. Ea uerò die illuceſcẽte cum ip A
ſemet ſacris operaret̃, ecce in baſilicã infert̃ adoleſcẽs nuper mortuus,
caterua propinquorum & amicorum magno eiulatu funus proſequẽ-
te. Ibi pontifex humi proſtratus Deum orat, ut iuuene illo ad uitam
reuocando, ſanctitatem ſui martyris Stanislai luculentius declararet.
Vix pauca elocutus erat, cum uiuus atq; ſanus exurrexit qui erat mor-
tuus, quaſi de ſomno expergefactus. Sacris atque ceremonijs omni-
bus ritè peractis, ipſe pontifex è ſuperiore loco pro concione grauem
& luculentum ſermonem habuit de uita ac meritis Stanislai: eius'que
memoriæ diem anniuerſarium ad octauum Idus Maij, quo die cæſus
eſt, dicauit. Deinde anno ſequenti Prendota epiſcopus Cracouienſis,
ſacri corporis eius reliquias ſolenni pompa de ſepulchro leuauit, & ho-
minum uenerationi expoſuit. Interfuere uerò ei celebritati archiepi-
ſcopus & epiſcopi Poloniæ quicunq; per ualetudinem potuere, item-

Ruſſorum epiſcopus catholicus.

Lituanorum epiſcopus primus.

que Gerardus Ruſſorum & Vitus Lituanorum epiſcopi. Nam & hi
ad religionem Chriſtianam iam accedebant, & illi ad ſocietatem eccle-
ſiæ catholicæ ſeſe adiunxerant, quod utrunque mox plenius expone-
mus. Adfuere etiam cum Boleslao Pudico, Præmislus Poſnaniẽſium,
Cazimirus Lencicienſium atq; Cuiauienſium, Ziemouitus Maſouio-

Legatus apoſtolicus in Polonia Opiſſo iterum.

rum, & Vuladislaus Oppolienſium duces, & Opiſſo iterum legatus
Apoſtolicus: præterea ſacerdotum, abbatum, monachorũ, nobilium,
& promiſcui uulgi non modò ex Polonia, ſed etiam è Sileſia, Morauia,
Boemia & Vngaria tanta multitudo, ut urbs non exigua eam non ca B

Inundatio.

peret, ſed in campis ea ſub diuo gregatim diuerſari cogeretur. Præceſ-
ſit autem anno uno celebritatem illam, ingens aquarum inundatio, in
tota ferè Polonia, ex perpetuis imbribus, ab Aprili menſe uſq; ad uice-
ſimamquintam Iulij delapſis, ita ut campi, agri, ſyluæ'q;, nauigabiles eſ-
ſent. In Maſouia uerò præterea Lituani Viznenſem oram uaſtarunt.

Lituanorũ excurſio in Maſouiam & Poloniam.

Lublinẽſis arx incenſa.

Lituani religionem Chriſtianam accipiunt, & abijciunt.

Mindacus Lituaniæ rex creatus.

Tertio deinde anno Lublinenſem quoque tractum depopulati ſunt,
& arcem ligneam etiam tunc incenderunt. Erat autem tunc Lituano-
rum dux Mendocus ſiue Mindacus, qui Cruciferorum armis debilita-
tus, & in anguſtum redactus, anno Chriſti 1252 religioni Chriſtianæ
initiari cum ſuis aſſenſus eſt: & Samagitienſem, Veiſenſem, Curouien-
ſem, & Iazygum ſiue Poleſſenſem tractum donaturum ſe eſſe Crucife-
ris promiſerat, ut imminenti ab ipſis exitio ſeſe eriperet. Quorum ope-
ra regium etiam nomen adeptus eſt à ſummo Pontifice, & à Rigenſi ar-
chiepiſcopo atque Culmenſi epiſcopo ſolenni ritu diademate cinctus.
Verùm non multo pòſt ſtabilitis rebus ſuis, neque Cruciferis promiſ-
ſa pręſtitit, & religionem abiecit: & ex finitimis Chriſtianorum regio-
nibus prædas agebat, ut tunc è Lublinenſi, pòſt ex alijs, quemadmo-
dum ſuis locis exponemus. Fortè autem tunc aberat Boleslaus Pudi-

Morauicum bellum.

cus, expeditione Morauica occupatus, cuius expeditionis hæc fuit cau-
ſa. Poſt interfectum Auſtriæ ducem Fridericum, Præmislus, ſiue Ot-

Venceslaus Luſcus rex Boem.

tocarus, Venceslai Luſci regis Boemorum frater, uel, ut quibuſdam
placet, filius, Auſtria potitus erat, ducta in matrimoniũ ſorore Friderici Mar-

Auſtria & Styria in ditione Boemorum.

A ci Margarita iam anu, quæ prius cum Henrico Friderici Imperatoris fi-
lio nupta erat. Ac Styriam quoque idem Ottocarus ſibi adiunxerat:
quod eo facilius fuit factu, quòd imperium in Germania tunc uacabat
poſt mortem Friderici, Conrado filio eius, & Guilelmo comite Holan-
diæ, qui de imperio certabant, intra breue ſpacium temporis extinctis.

Bela rex Vngariæ Auſtrijs bellum infert.

Huic igitur Ottocaro cum Bela rex Vngarorum bellum facere uellet,
& uirium ad id ſatis non haberet, Boleslaum generum Cracouienſem
principem in auxilium euocauit. Nec ita multo antè Venceslaus rex

Opauia à Boemis occupata, Opauienſis tractus uexatus à Polono.

poſt Miecislai Ratiborienſium & Oppolienſium ducis mortem, cum
is nonnullos reliquiſſet liberos, Opauiam occuparat, & Nicolao filio
ſuo notho tradiderat. Quocirca Boleslaus, ut in gratiã ſoceri manum
Boemorum diſtineret, Opauiam'q; Polonis rurſus adiungeret, in O-
pauienſem orã cum exercitu ingreſſus, ferro & incendijs eã longè late-
que uaſtauit, magnam'que prædam abegit, nec tamen Opauia potitus
eſt. Ne Bela quidem operæprecij quicquam fecit. Quin à Morauis

Hageci nugæ.

fuſus fugatus'q; eſſe fertur. Venceslaus Hagecus & ſuperiora aliquan-
to aliter narrat, & huius belli & excurſionis Polonicę ad Opauiam nul-
lam prorſus facit mentionem. Nugatur autem de auxilijs à Venceslao
rege miſsis Cracouiam contra Tartaros, ac de morte Boleslai princi-
pis, & quòd principatus Poloniæ ad Vuladislaum, & mox eo defun-
cto ad Præmislum Venceslai regis filios delatus, uerùm à Præmislo
repudiatus ſit. Sed nos Hagecum animo ſuo indulgere ſinamus. Hac
B igitur expeditione Morauica occupato Boleslao, liberior fuit excurſio

Vẽceslaus rex Boem. mortuus.

Ottocarus regnat apud Boemos.

Lituanis in Poloniam. Venceslaus quidem rex per illud tempus mor-
tuus apud Boemos, Præmislum filium ſiue fratrem, qui & ipſe Otto-
carus dictus eſt, ſucceſſorem accepit: cum quo Bela pacem fecit. In Si-
leſia uerò Cõradus, Henrici Pij filius, ditiones fratrum ex arce Bytho-
mienſi armis infeſtabat. Quem quo expeditius adiuuaret Præmislus

Præmislus cũ fratre redit in gratiam.

Fulco archiepiſcopus.

ſocer, dux maioris Poloniæ, cum Boleslao fratre, quem iniuria, quem-
admodum ſuperius commemorauimus, affectum, in carcerem etiam
quaſi inſidiatorem coniecerat, in gratiam à Fulcone archiepiſcopo re-
ductus eſt: ac denuò dominatum cum eo, conuentu apud Gezum a-

Poloniæ maioris noua diuiſio.

cto, partitus, Gneſnam, Caliſsiam, Rudam ſeu Velunum, Pyſdros, Sro-
dam, Bninum, Biechouiam, Gezum, & Pobiediſcos ei conceſsit. Poſ-
naniam cum cæteris munitionibus ac territorijs ipſe retinuit. His ita
tranſactis, in Vuratislauienſem regionem duxit exercitum, & omnem
eam oram quæ eſt circa Oleſniciam, Sytzouiã, Trebniciã, & Cerequi-
ciam oppida uſq; ad Vidauam amnem, uno à Vuratislauia milliario,
deinde & ultra Odram uadato flumine depopulatus eſt, propterea q;

Præmislus dux Sileſiam infeſtat.

Præmisli religio.

Henricus dux Vuratislauienſis neq; ipſe partem matrimonij Cõrado
reddebat, neq; ad repetendam eam à Boleslao fratre opem ei ferebat.
Ad hæc, non ſoluebat Præmislo quinquaginta pondo ſiue marcas ar-
genti, de quibus pro redẽptione cuiuſdã Germani captiui fide iuſſerat.
Tẽplis tamẽ & monaſterijs, & poſſeſsionib. eorũ atq; hominibus eccle-
ſiaſticis omnino manus abſtinuere milites, edicto Pręmisli. Erat tunc

Vuratislauiæ Opiſſo legatus ſummi pontificis, exiſtimabatq́ꝫ cõtume A
liã fieri ſedi Apoſtolicę, quòd ſe præſente & penè inſpectãte Vuratisla
uienſem oram Præmislus infeſtaret. Itaqꝫ ſacris ipſi & omnib. qui ſub
ditione eius erãt, interdixit. Sed mox poſtulãte Præmislao interdictũ
illud abrogauit, ueritus, ne ad ſummũ pontificem deferret, ꝙ intempe-
ranter fines legationis trãſgreſſus eſſet. Pax deinde & concordia inter
Sileſios fratres, epiſcopi Vuratislauiẽſis & aliorum procerũ interuen-
tu cõponitur: & Glogouienſis dominatus Cõrado à Boleslao Caluo,
quanquã inuito, cõceditur: Conradus obſides & captiuos dimittit. A-
lijs itẽ, qui prius ex pacto dimiſsi erant, ęſtimationes capitum remittit.

Lituanorũ excurſio in Maſouiam & Pruſſiam.

Dum hæc ita geruntur in Sileſia, Mendocus dux Lituanorũ abiecta reli-
gione Chriſtiana, quam ſimulatè ad tempus ſuſceperat, infeſtior indies
Chriſtianis uicinis erat. Coactoq́ꝫ è ſuis Lituanis pariter atqꝫ Pruſsis i-
dem ſentiẽtibus ualido exercitu, in quo triginta millia armatorũ cenſe-
bantur, Maſouiã omnẽ crudeliſsimè uaſtauit: pagos & oppida quàm-
plurima, & caput gẽtis Plocẽſem arcem defenſoribus uacuã, incendit:

Plocenſis arx incenſa.

& ingẽti hominum, pecudũ & iumentorum præda domũ remiſſa, in
Cruciferorum ditionem eodẽ furore inuaſit: eaq́ꝫ peragrata & exuſta,
homines quidẽ captos immanitate barbarica trucidauit, cęteram uerò
prædam permagnã abegit. Cruciferi nõ auſi obuiã prodire tantę mul
titudini, munitionibus tunc ſeſe continuere. Poſtea uerò anno Chriſti

1255 ann. Boemorum ducis & aliorum Chriſtianorũ expeditio in Pruſſiam.

1255, aduenientibus Ottocaro duce Boemorũ, necdum enim diadema
regiũ ſuſceperat, marchionibus Brandẽburgẽſi & Morauiæ, duce Au B
ſtriæ, Pragenſi, Olomucenſi, & Ermelienſi (qui fortè Varmienſis fuit,
quẽ etiamnũ Teuthones à ditione ſiue diœceſi Ermelãdenſem uocãt)
epiſcopis, cum magnis copijs, magnaq́ꝫ itẽ multitudine crucis militiam

Ermeland, Varmia.

profeſſa, aucti uiribus & animis, uiciſsim Pruſsis bellũ inferunt: & illis
ad prælij dimicationem nuſquã prodeuntibus, ferro & igni in obuia

Sambienſis terra ſubacta à Cruciferis, & ad religionem Chriſtianam adacta.

quęqꝫ deſæuiunt. Quibus malis adacti hi qui Samenſem ſiue Sambien
ſem regionem incolebant barbari, in poteſtatẽ Cruciferorũ uenere, &
religionem Chriſtianã ſuſcepere. Et ne facilè ij rurſus deficerent, duas
ibi arces Cruciferi cum ſocijs cõdidere, præſidijsq́ꝫ firmauere. Quarũ

Pregla fluuius. Regius mons, ſiue Kynixberga arx cõdita. Brunsberga.

altera ad Preglã fluuiũ & ſinum maris Balthei ſita, Kynixberga lingua
Germanica, quaſi regius mons: altera Brunsberga, quæ aliquandiu po
ſtea fuit ſedes epiſcopi Varmiẽſis, appellata eſt. Hæc quidem ob hono
rem & memoriam Brunonis epiſcopi Pragenſis, ſiue Olomucenſis, ut
uult Hagecus, illa uerò Ottocari regis Boemorum: quæ poſtea tribus
oppidis peramplis ac ſplẽdidis adiunctis, & portu maris amplificata,
magiſtrorum quodã tempore fuit, nunc ducis eſt, domiciliũ. Cum aũt
Ottocari huius & Kynixbergæ mentio facta ſit, operæprecium eſt Æ-

Aeneæ Syluij error de Ottocaro.

neæ Syluij errorem, quem nonnulli alij ſcriptores ſecuti ſunt, redargue
re: qui Ottocarum hunc omnes eas regiones quæ inter Boemiã & ma
re Baltheum ſunt, imperio ſuo ſubieciſſe, deuictisq́ꝫ Tartaris Kynixber
gam arcem & oppidum in Pruſsia condidiſſe ſcribit. Quæ ipſi ne de ſe
Boemi finxerint, an Æneas gratiam ab ipſis inire uoluerit, non cõſtat.
Rem

Rem quidem ipſam ab Æneę narratione diuerſam, quemadmodum ſe
habuerit, ſeries hiſtoriæ noſtræ & conſequentium cum præcedẽtibus
conſenſus, euidenter oſtendit, ita ut pluribus hic uerbis triplicem Æ-
neæ errorem coarguere neceſſe non ſit: nempe de ſuperatis ab Ottoca
ro in Pruſsia Tartaris, qui eò tunc non peruenere: de ſubactis inter-
medijs populis, nempe Sileſijs & Polonis, uel Saxonibus & Pomera-
nis: & quod ſuum ille omnino aliquod in Pruſsia bellum geſſerit, ſuis-
que uiribus confecerit. Aut dicat Æneas, quomodo & quando Boemi
rurſus Pruſsiam, & interiacentes illas prouincias amiſerint. Cõditum
eſt etiam eodem ferè tempore Brandeburgum in eadem Pruſsia, in me

Brãdeburgum in Pruſsia conditum.

moriam marchionis Brandenburgenſis. Et tamen marchiones ſibi
Pruſsiam, eam ob rem non uendicarunt. Sed nos ad inſtitutum reuer
tamur. Pacem fecerat cum Cruciferis Suentopelcus Pomeranorum
dux, ut ſuperius narratum eſt. Sed quietis impatiens, nouum excitauit
bellum. Etenim miſſo clàm cum expedita manu filio, quẽ obſidem pa-

Suentopelcus Naclum intercepit.

ce facta à Pruſsis receperat, Naclum arcem Præmisli nepotis ſui, con-
ſcio & adiuuante uno de cuſtodibus, pecunia corrupto, noctu iterum
intercepit. Quod ubi Præmislo nunciatum eſt, quantum poteſt cogit

Nacli obſidio.

exercitum. Mittunt ei auxilia duces alij Polonorum, tanquam ad re-
ſtinguẽdum commune incẽdium, Boleslaus quidem Pudicus mille ar-
matorum, Ziemouitus autem dux Maſouiæ octingentorum. Porrò
B Boleslaus Præmisli frater, & Cazimirus dux Siradiæ, Lenciciæ, & Cu
iauiæ, ipſi ſuas copias ad eam expeditionem adduxere. Cum his igitur
ad Naclum contendit Præmislus. Et cum arx ſitu arteq́ꝫ munitiſsima,

Noua arx è regionè Nacli.

egregiè à Pomeranis defenderetur, ac difficilis eſſet eius expugnatio, a-
liam è regionè eius ad occidentem ſolem ſumma celeritate excitauit, ei-
que importato copioſo commeatu præſidium impoſuit, quantum ſuf-
ficiebat ad uexandos & quaſi in obſidione continendos hoſtes, qui in
præſidio antiquæ arcis erant. Quo facto, dimiſit reliquum exercitum.
Fiebant autem crebrę utrincꝫ ex arcibus eruptiones, & conflictus mar
te uario. Alteram deinde Præmislus cum Boleslao fratre & Cazimiro
fecit expeditionẽ in Pomeranos: & omiſſa Nacli expugnatione, noctu

Racianzum incenſum. Racianzum triplex.

ſilenti agmine ad Racianzum arcem Pomeraniæ, aliam à Cuiauienſi, ut
uidetur, & Maſouiẽſi, in quam ſe magna multitudo Pomeranorũ cum
facultatibus ſuis propter bellum contulerat, contendit: eamq́ꝫ antelu-
cano tempore adueniens, quamuis expergefactis ad primũ tumultum
cuſtodibus, uerùm inopinata re perculſis, & quaſi capta iã arce diſcur-
ſantibus, ac de propugnaculis ſeſe præcipitantibus, incendio conſum-
pſit. Poſt cuius diſceſſum Suentopelcus cum exercitu non contemnen
do, hoſtibus ex noua arce obſiſtere non auſis, in Naclum perrupit, &

Noua arx fruſtra oppugnata.

commeatu importato, ſuos laborantes uictus inopia, cõfirmauit. De-
inde omnem conatum ad nouam arcem uel capiendam uel euertẽdam
conuertit. Primumq́ꝫ, quo minore ſuorum periculo quod uolebat effi
ceret, ſarmenta & pinguia ligna in foſſas, quibus arx munita erat, com-
portari iubet, ut ea ſtrue incenſa arcem cremaret. Magna ui lignorum

multo labore à militibus coaceruata, cũ ij plura etiam è remotioribus A syluis petitum iuissent, erumpunt præsidiarij: subiectoq; igni, id quod iam comportatum erat materiæ, sine ullo arcis periculo comburunt. Hoc primo conatu frustratus Suentopelcus, ui arcem expugnare nititur: factaq; è clipeis testudine, milites eius siccas fossas transgrediuntur, & sub ipsa propugnacula subeunt: atq; alij ignem subijciunt, alij asciis & securibus ligneos arcis parietes perrumpere conantur. Sed saxis & magnis molibus supernè deiectis, iaculisq; uehementius afflicti, uiginti desideratis, compluribus uulneratis, irrito cœpto recesserũt. Nec tamen destitit Suentopelcus ab incœpto. Sed cum aperta ui noua arce potiri non posset, ad dolos se conuertit. Reducto enim domum exercitu, auctoq;, statim reuertitur, nec longè ab arce in conualle quadam in insidijs cõsidit: suis in antiqua arce noctu per fidum internũcium, quid fieri uelit, præcipit. Orta luce Pomerani ex antiqua arce, quemadmodum iussi erant, decurrunt, & aduersarios ad pugnam prouocãt. Non detrectant illi. Pomerani inito prælio fugam simulant: instant Poloni fugientibus, ita in insidias præcipitantur. Nec tamẽ inulti cadũt. Quibus ad unum partim cæsis, partim captis: Suentopelcus uictoriæ signa præ se ferens, ad nouam arcem accedit, deditionem postulat. Respondent ij qui erant in præsidio: Plures in arce superesse, qui de fraudulentis uictoribus pœnas expetituri essent. Videns autem Suentopelcus omnes suos conatus in irritum recidere, difficulterq; se Naclum retinere B posse, ad pacem cum Præmislo faciendã inclinari animo cœpit. Nec difficulter ea, Popone uno de Cruciferis, qui Suentopelcum & Præmislum materno sanguine attingebat, interueniente coiuit. Conuentu enim apud Xynam acto, Suentopelcus per sententiã Poponis ex cõpromisso latam, Præmislo Naclũ reddidit: Præmislus uerò Suentopelco pro impendijs & Raciansi demolitione quingentas marcas argẽti, certis pensionibus exoluturum se esse, nouẽ obsidibus nobilibus datis, cauit: & exoluit postea. Captiui utrinq; dimissi. Pax perpetua mutuo iureiurãdo firmata est, ita ut neuter alterius ditionẽ unq; inuaderet. Nec toto ab ea pace facta anno circumacto, Prẽmislus triginta sex annos natus, pridie nonas Iunij immatura morte extinctus, & Posnaniæ sepultus est. Mitissimus sui temporis princeps, & supra ætatem prudens: iusticia autem & animi moderatione in iudicãdo tanta, ut eius iudicium uictus atq; uictor ex æquo probarent. Ebrium aut iratũ eum nemo uidit. Vsq; adeò uerò addictus fuit religioni & cultui diuino, ut per tempus quadragenarij ieiunij cilicina ueste super nudũ corpus, & uino diluto admodum, aut insipidiore ceruisia uteretur. Nocturnis tẽporib. cum dormire putabat, prolixæ precationi uacabat. Porro quã die cœnã Christi ultimã anniuersario ritu recolimus & repræsentamus, duodecim pauperũ pedes reuerẽter abluere, extersosq; deosculari, & pauperes ipsos uestire quotãnis solitus est. Ouãscẽse monasteriũ Cisterciensis sectæ puellis ad Varthã fluuiũ cõdidit. Srodicense uerò Dominicanorum Posnaniã transtulit; Gnesnense etiã xenodochium, siue hospitale

Poloni funduntur à Suentopelco.

Pax inter Suentopelcum & Præmislum.

Xynã oppidũ.

Præmisli mors & laudes.

Sobrietas et animi moderatio.

Pietas & religio principis.

Ouanscẽse monasterium conditum.

A tale sepulchri Christi militibus contulit & commendauit, & præposito Miechouiensi subiecit. Præter multas autem alias pias largitiones, Gnesnensi quidem ecclesiæ Cirnelinum pagum, Posnaniensi uerò Bucum donauit, non sine inuidia & offensione procerum. Plurimis uerò alijs laudibus eum cumulari à Bascone annalium scriptore, custode Posnaniensi, Dlugossus memorat. Sed eius Basconis scripta nos non uidimus. Reliquit autẽ Præmislus quatuor filias, Constantiam, Veronicam, Oscam siue Agathiam, & Euphemiam, ex Elizabetha uxore susceptas, & filium posthumum post quartum mensem natum: cui paternum nomen inditum est. Eodem anno, qui fuit post Christum natũ 1257, Iacicus siue Iacinctus diui Dominici institutum uitæ professus, post exhaustos multos labores in Polonia et Russia pro religione Christiana, de exilio huius uitæ in cœlestem domum commigrauit, ad decimum octauum Calendas Septembris. Non omnino tunc Silesia ab intestinis motibus immunis erat. Etenim Boleslaus Caluus cùm dolore amissæ Glogouiæ percitus, tum bello superiore exhaustus, ut iram simul & cupiditatem suã expleret, facinus aggressus est impiũ & sacrilegum. In episcopum enim Vuratislauiensem Thomam templũ Gorcẽse dedicantem, et Bogusalum prępositũ, & Heccardum canonicũ, cum Teuthonibus satellitibus suis manus iniecit, captosq; ad subuculã usq; expoliauit, & in arcem Vulai, atq; inde Legniciam deportauit. Poscebat autem eos decẽ millia marcarum. Quę cum non darent, cõiecit eos B in tetrum carcerẽ, constrictos compedibus. Qua re cognita, Fulco archiepiscopus Gnesnẽsis, Lenciciã synodũ conuocauit, ac de synodi sententia Boleslaum Caluũ diris deuouit. Vuratislauiẽsi uerò omni diœcesi sacris interdixit. Deinde (cum nihilo magis dimitteret captos Boleslaus) Pontificem max. Alexandrum quartum certiorẽ ea de re fecit: & quid porrò fieri oporteret, rogauit. Rescripsit ille archiepiscopo, ut Poloniam omnem ad arma contra Boleslaum sumenda Crucis prædicatione unà cũ cæteris episcopis concitaret. In eandem sententiã Magdeburgensi quoq; archiepiscopo de concitandis Germanis scripsit. Sed interim Thomas pertæsus diri carceris, duobus millibus marcarum, & commutatione decimarum manipularium in pecuniarias per totam diœcesim suam, unà cum præposito & canonico se redemit. Conscijs fratribus Henrico & Conrado, Boleslaum hæc patrasse creditum est, propterea quòd illis quoque commodo pactum illud de commutãdis decimis fuit. Retinuerunt'que mordicus tam ipsi, quàm posteri eorum, id quod tunc ab episcopo per uim expressum est. Neque uerò uno illo scelere Boleslaus contentus fuit. Nam Præmislo, cuius ope Conradus gener nitebatur, mortuo, Conradum quoque fratrem per fraudem capere, & bonis dudũ datis, exuere adortus est. Sed hoc non itidem successit. Certior enim factus Conradus de insidijs fratris, cum Legniciam ab eo dolose ad conuiuium uocaretur, cum expedita manu profectus est: & reliquis in sylua propinqua Legniciæ latere iussis, cum paucis expeditioribus ueniens, à Boleslao simula-

Basco annaliũ scriptor.

Præmisli liberi.

Præmislus posthumus natus.

1257 ann.

Iacicus monachus sanctus.

Boleslai Calui facinus impiũ.

Vuratislauiensis episcopus in uincula coniectus.

Vulai arx.

Boleslaus Caluus excommunicatus.

Decimæ manipulares in pecuniarias commutatæ in Vuratislauiensi diœcesi.

Boleslaus Caluus à fratre captus.

ti officij cauſa obuiam prodeunte in arcem deducitur. Vbi conſpicit loca ſuperiora ab armatis teneri,anteuertit meditatum fratris facinus: captumq́ꝫ eum,metu perculſis omnibus,aſportauit: & in cuſtodia habitum aliquandiu, atqꝫ ea,quam ab epiſcopo Vuratislauienſi emunxerat,pecunia multatum,poſtea dimiſit.Sic Boleslaus laqueo, quem alteri tetenderat, ipſe ſe implicauit.

1258 ann. Terræ motus.

Anno ſequenti, terræ motus uehemens Poloniam concuſsit,& animos hominum propter raritatem rei, non metu tantum,uerùm etiam religione impleuit: uelut magnorum malorum,quæ mox conſecuta ſunt, prodigium. Nam & ciuilibus bellis mox agitata,& barbarorum excurſionibus afflicta eſt.

Cazimiri ducis cupiditas & ſcelera. Ziemouitus frater captus. Siradia præcepta. Landenſe territorium inuaſum. Racianzum captum. Lelouia intercepta. Lelouia arx. munita. Varcislaus Caſſubiorum dux. Cuiauia infeſtata à maioribus Polonis.

Ciuilium bellorum Cazimirus dux Siradiēſis, Lenciciēſis & Cuiauienſis cauſa fuit. Cuius inexplebilis cupiditas eò uſqꝫ progreſſa eſt, ut Ziemouito fratre in uincula cōiecto,quemadmodū ſuperius memorauimus,Siradiēſem tractum,cuius hæreditas ſecundum Boleslaum fratrem iure ad utrumqꝫ peruenire debebat,ſolus occuparet:Landenſe territoriū,unde prius à Boleslao Pio duce Caliſsienſi depulſus erat, iterum inuaderet: itemq́ꝫ Racianzū epiſcopo Vuladislauienſi auferret, quod tamē pòſt reddidit,cū ei litē intendiſſet epiſcopus: Lelouiēſe uerò territoriū Boleslao Pudico adimeret, munita uel pręſidio firmata arce in colle ſupra oppidum. His igitur de cauſis primus omniū Boleslaus Pius Caliſsienſiū dux in eū arma ſumpſit, inita ſocietate cū Varcislao Boguslai filio, Caſſubiorū & Stolpenſium Pomeranorū duce,quòd is Suentopelco, cuius tunc gener Cazimirus factus erat, propter iniurias quaſdam infenſus eſſet. Obtinebat Boleslaus etiā Poſnanienſem dominatū, utpote tutor liberorū fratris defuncti. Itaqꝫ cōſcripto ex omni maiore Polonia magno exercitu,cōiunctisq́ꝫ cum Varcislao uiribus,Cuiauiam uaſtabundus ingreditur.

Inouuladislauia obſeſſa.

Inouuladislauiam arcē cum primo impetu capere nequiuiſſet, obſidione cinxit. Nō habebat Cazimirus exercitum,& Inouuladislauiæ cæterisq́ꝫ munitionibus ſuis metuebat. Itaqꝫ conſiliū ex re capit. Legatione ad Boleslaū miſſa,bellū deprecatur. Landēſe territorium redditurū ſe ipſi eſſe promittit,arcemq́ꝫ quā in eo pręſidij cauſa cōmunierat,demoliturū. Secutus fidē eius Boleslaus, obſidionē ſoluit,exercitumq́ꝫ dimiſit.

Caliſsienſis regio uexatur.

Sed Cazimirus nō modò non præſtitit Boleslao quæ receperat,uerùm etiā Caliſsienſem tractū uicisſim inſequenti anno populatus eſt,cū de clade Varcislai,cui Boleslaus ex fœdere auxilia miſerat,in Pomerania,cognouiſſet.

Boleslai audacia et uictoria.

Proficiſcebatur tunc Boleslaus Caliſsia Poſnaniam, cū de excurſione Cazimiri nuncium accepit. Nec mora,cum ſolo comitatu ſuo aulico reuertens,triginta tantum equitibus in itinere collectis,& agreſtibus,quos hoſtes damno affecerant,ſequentibus, in ſylua cui Soleciæ nomen eſt, non procul ab Opatouico archiepiſcopi pago,hoſtilem exercitum conſequitur,& magno animo impetum in eum facit: extremisq́ꝫ perturbatis, & primos impellentibus, & omnibus maiores multo quàm erant inſequentium ſe copias (propterea quòd ſylua longiorem proſpectum adimebat, clamātium uerò ſonitum ampliorem reddebat)eſſe credentibus,uniuerſum agmē in fugam

agit,prędam excutit,& cùm alios quoſdam ex hoſtibus, tum Martinum Cuiauienſem palatinum ſaucium,captiuum abducit.

Mart. palatinus Cuiauienſis captus. Palatini Poſn. et Caliſſ. capti.

Nec tamen clade hac affectus Cazimirus acquieuit. Sed non ita multo pòſt Hercaboldum Gneſnenſem(niſi fortè mendoſe Gneſnenſis pro Poſnanienſi apud Dlugoſſum ſcriptus eſt)Nicolaum Caliſsiēſem palatinos, Simonem ſacerdotem,Hercaboldi fratrem,& alios nonnullos ex nobilitate, per ſpeciem colloquij euocatos, cepit, ut captiuorum commutatione palatinum ſuum recuperaret.

Pacoſſum oppidum captū.

Deinde Pacoſſum oppidū,quod in Boleslai ditione erat, capit, & arcem in eo munit. Indeq́ꝫ Caliſsienſem oram liberius infeſtabat.

Lencicienſis arx munita, & Ziemouito tradita.

Ibi tunc Boleslaus Pudicus,& Ziemouitus Cazimiri frater, ut & Boleslao Pio ſubuenirent, & ſuo quoqꝫ nomine Cazimirum ulciſcerentur,coniunctis cum Boleslao Pio uiribus, Lencicienſem tractum crudeliter uaſtant,arcem ædificant,& commeatu copioſo implent, ac Ziemouito commendant. Fractus hiſce incommodis,metuq́ꝫ maiorum Cazimirus, inducias duorum mēſium petit, æqua omnia ſe eſſe facturum promittit iureiurādo dato. Sed eluſis ducibus,amotoq́ꝫ præſenti periculo,non ſeruauit fidem.

Landa & Pacoſſum Boleslao Pio reddita.

Itaqꝫ inſequenti anno Boleslaus Pius in Cuiauiam duxit exercitum. Deprecante uerò Cazimiro,non prius deduxit,quàm ille arce Landenſi & Pacoſſo præſidia deduceret. Quod quidem Cazimirus extrema penè adactus neceſsitate fecit,cū alio quodam infortunio maximo multatus eſſet.

Cazimirus à filijs Siradia et Lencicia pulſus.

Nam duo filij eius,Leſcus,cui Nigro cognomē fuit,& Ziemomyslus,è priore matrimonio ſuſcepti,ueneno,ut aiebant,à nouerca appetiti,ut uerò credere par eſt,iuſta Dei uindicta incitati, Siradienſem atqꝫ Lencicienſem ditionem abſente patre, proceribus cum omni nobilitate fauentibus,occuparunt: & Leſcus quidem Siradienſem, Ziemomyslus uerò Lencicienſem obtinuit.

« Ita qui aliena iniuſtè appetebat,ſua turpiter amiſit. Atque hi tunc ſanè ciuiles motus in Polonia, inter propinquos, «
agnatos,fratres, parentes atque liberos extiterunt.

Tartari uaſtāt Poloniam.

Dum autem hi ſic inter ſe bellum gerunt,ecce Tartarorum ingens uis Nogaio & Celebuga ducibus in Poloniam ſeſe per Ruſsiā menſe Decembri effudit, Ruſsis ipſis adiutoribus atqꝫ ductoribus, nec ſcimus an authoribus etiam, ut Cazimiro gratificarentur. Flumina tunc iam glacie concreta erant.

Lublinum à Ruſsis interceptum, & turri munitum. Zauichoſtenſe monaſterium conditum, & mox direptū. Sendomiria incenſa.

Itaque ſumma celeritate uſi,& Lublinenſem oram,quam à Lituanis uaſtatam ſuperiori tempore, Daniel Ruſſorū rex arce Lublinenſi intercepta,ac turri rotunda præſidio'que firmata uſurparat, prætergreſsi, in Sendomirienſem impetum faciunt, & plurimos mortales incautos opprimunt, monaſterium Zauichoſtenſe, quod Boleslaus Pudicus nuper condiderat, & uigintiquinque pagis dotatum puellis diui Franciſci, ſiue diuæ Claræ, quod perinde eſt, uitæ inſtitutum profeſsis attribuerat, diripiunt: item'que id quod in Lyſſecio ſiue Caluo monte ſitum eſt: Sendomirienſe oppidum incendunt: arcem, nullo reſpirandi ſpacio defenſoribus dato,die nocte'que oppugnant,uerùm nullo operæprecio. nam à multis ea gnauiter defendebatur. Pleraque enim omnis uicina nobilitas, & oppidani atque agreſtes multi cum

uxoribus,

uxoribus,liberis & fortunis ſuis ad primum aduentum hoſtium eò cō A
fugerant.Ibi Ruſſorum duces,Leo & Romanus, Danielis filij,& Baſili
ſcus frater,qui in caſtris Tartarorum erāt, primùm per internuncios,
deinde per ſe ipſi cum Petro de Crempa præfecto arcis agunt,ut ſi ſe,
arcem'q; ſeruatum ire uelit,ad Tartarorū duces in caſtra ueniat: & im-
perata ſe facturum profeſſus, paruo ſe,arcem'q;, & omnem multitudi-
nem redimat:fidem dant,nihil in ea re fore periculi:ſe hæc ita cōfectu-
ros eſſe. Credidit præfectus, Ruſſos Chriſtiani ſanguinis miſericordia
commotos,quemadmodum præ ſe ferebant, illa ſuadere & recipere.
Confirmabāt autem promiſſa ſua, impetratis aliquot dierum inducijs.
Itaq; præfectus cum Sbigneo fratre & primoribus ex nobilitate ad ca
ſtra hoſtium,quemadmodum conuenerat,proficiſcitur: duces barba-
rorū,ut erat edoctus à Ruſsis,adorat:de ſalute ſua et arcis ſupplex agit.
Barbari,ut ſunt fallaciſsimi,fideiq; expertes,in ſupplices impetū faciūt,
ſpoliatos & uerberatos immaniter obtruncant. Et confeſtim ſublato
clamore, effuſo curſu in arcem,nihil tunc eiuſmodi expectantibus de-
fenſoribus,inuehuntur:& in cæde hominum, omnibus perterritis, &
latebras quærentibus, promiſcuè graſſantur. Matronas tātum & puel
las formoſiores ad contumeliam & explendam libidinem (ut eſt gens
libidinoſiſsima) adſeruarunt. Defeſsi autem cædendo,reliquū uulgus
hominum gregatim in Viſtulam impulerunt. Tanta uerò cædes in ar-
ce tunc facta eſſe dicitur, ut ſanguis cæſorū ad Viſtulam uſque deflue-
ret. Incenſa arce barbari nulla mora interiecta uerſus Cracouiam Ruſ- B
ſis ducibus itineris contendunt, & urbem defenſoribus uacuam incen
dunt,ualetudinarios & mendicos trucidant. Nam Boleſlaus princeps
accepto nuncio de capta Sendomiria,in Vngariam cum uxore (mater
enim anno ſuperiore mortua erat) profugerat. Cætera hominum mul
titudo partim in ſyluas ſeſe abdiderat, partim munitionibus arcium
ſeſe defendebat: & Cracouienſem quidem arcem Clemens palatinus
tutatus eſt. Tartari uerò cædibus & incendijs uſq; ad Bythomiam in
Oppolienſi tractu impunè prouecti, poſt alterum ſiue adeò tertium
menſem præda onuſti in Ruſsiam reuerterunt. Annus autem quo
hæc geſta ſunt, fuit poſt Chriſtum natum 1260. Tametſi Dlugoſſus
etiam præcedenti anno de eadem Tartarorum excurſione, & ſtrage
Sendomirienſi memorat. Niſi fortè bis tunc Tartari in Poloniam
excurrerunt. Quod quidem inde mihi fit credibile, quòd priorem il-
lam ſub brumam, initio menſis Decembris, factam eſſe ſcribit idem.
Nam eam, qua Sendomiria capta eſt, æſtatis initio accidiſſe conſtat
ex eo, quòd in hodiernum uſque diem ſtrages illa quaſi martyrum
Chriſti,anniuerſaria celebritate poſtridie Calend. Iunij, Sendomiriæ
magno populi concurſu recolitur,magna Alexandri quarti Pontificis
max. indulgētia cumulata ac dedicata. Per hęc tempora Michael Palęo
logus imperium Conſtantinopolitanum pulſis Gallis cum Balduino
Imperatore poſt annos quinquagintaocto, uel,ut alij uolunt, tres &
ſexaginta, Græcis reſtituit: nec multo pòſt in Lugdunenſi concilio
concordiam

Ruſſorum dolus.
Adoratio principis apud Tartaros.
Sendomirienſis præfectus à Tartaris occiſus.
Sendomirienſis arx capta et incenſa.
Strages inſignis.
Tartari libidinoſi.
Cracouia iterum incenſa à Tartaris.
Boleslai fuga in Vngariam.
Arx defenſa.
1260 ann.
Martyrū dies Sendomiriæ.
Conſtantinopolitanum imperium Græcis reſtitutum.

A concordiam inter Græcos & Latinos tredecies ſciſſam & refectam,re-
dintegrauit. Siculum uerò & Neapolitanum regna, quæ poſt Frideri-
ci Imperatoris mortem Manfredus filius eius nothus inuaſerat, Cle-
mens quartus Pontifex maximus Carolo Ludouici regis Francorum
fratri addixit. à quo Manfredus,& mox alio prelio Corradinus,Fride
rici è Conrado filio nepos,interfectus eſt. Tartarorum autem duces
quidam in Aſia religionem Chriſtianam ſuſceperunt, & magnas res
in Syria & Perſia ſocijs Armenorum regibus contra Saracenos & Æ-
gyptios aliquandiu geſſerunt. E quibus unus Caſſanus,ſucceſſoribus
ſuis Perſarum regibus nomen dedit. Quòd autem Ruſſorum regis
mentionem dudum fecimus,ita ſe res habuit. Poſt mortem Coloman
ni Vngari,Halicienſium regis,Daniel Romani ducis filius aduerſæ fa-
ctionis ducibus uel domitis,uel in ſuam ſententiam adductis,magnam
potentiam & monarchiam ferè in Ruſsis Auſtralibus uſurpabat. Et
quo maiorem ſibi authoritatem compararet,legatione ad Opiſſonem
legatum apoſtolicum in Poloniam miſſa,cum promitteret ſe cum uni-
uerſa gente ſua ad Romanæ & catholicæ eccleſiæ ſocietatem ſiue unita
tem acceſſurum, & Chriſtianas regiones aduerſus Tartaros, qui iam
ingentem formidinem omnibus principibus Chriſtianis incuſſerant,
defenſurum, nomen ac diadema regium ſibi & poſteris ſuis, necquic-
quam diſſuadente Opiſſoni Prendota epiſcopo Cracouienſi, & non-
nullis alijs, impetrauit. Verùm conſecutus id quod concupierat, fidē
B & iuriſiurandi religionem uiolauit: & in priſtinum errorem relapſus,
non modò non defendit à barbaris Chriſtianos, uerùm etiam cum
Tartaris,ut iam diximus, pariter infeſtauit, mox etiam cum Lituanis.
Nam cum eis Suarnonem ſororis filium,cum magna manu ad popu-
landam uaſtandam'que Maſouiam miſit. Qui celeritate uſi,Ziemoui-
tum ducem, cum Conrado filio & aulico comitatu in Iaſſouſco præ-
dio ſecurè ruſticātem,cepere,& ſupellectilem eorum omnem diripue-
re. Et Ziemouitum quidem Suarno barbarica crudelitate interfecit:
Conradum uerò Mindacus, cui ceſſerat, ſeruauit, & pecunia redem-
ptum poſtea dimiſit. Tunc autem his patratis, Maſouiam penè om-
nem duce orbam,Ruſsi cum Lituanis populabūdi peragrarunt. Non
tulere Maſouij, duces ſuos circumuentos eſſe, & patriam uaſtari. Ita-
que facto agmine equites pariter & agreſtes, hoſtibus obuiam pro-
deunt: & quamuis longè impares uiribus,tamen indignatione animos
miniſtrante, apud Dlugoſedlum pagum impetum in eos faciunt, &
magnam quidem in eis ſtragem edunt: ſed ad extremum abundante
hoſtium multitudine ſuperantur,& fugam capeſſunt. Hac elati uicto-
ria barbari, Cuiauiæ quoque magnam partem depopulati, incenſis
multis pagis & oppidis, ingentem prædam abegēre. Miſeratus au-
tem acerbam illam cladem Maſouiæ Boleſlaus dux Caliſsienſis, &
precibus Gertrudis Ziemouiti uxoris exoratus, uenit cum exercitu
in Maſouiam,copioſum commeatum & fabros ſecum ducens: releua-
ta'que populi calamitate & inopia,& arce Plocenſi, quæ ab hoſtibus
exuſta

Græci cum Latinis cōiuncti.
Siculum & Neapolitanum regna ad Gallos translata.
Manfredus & Corradinus occiſi.
Tartari Chriſtiani.
Perſarum reges à Caſſano Tartaro originem & nomen habent.
Daniel rex Ruſſorum.
Ruſſorū perfidia.
Suarno dux Ruſſ.
Ziemouitus Maſouiorum dux interfectus.
Conradus redemptus.
Maſouia uaſtata à Ruſsis.
Maſouij uicti.
Cuiauia uexata à barbaris.
Plocenſis arx inſtaurata.

exuſta fuerat,refecta,& munita,& uiduę liberiſq; eius Boleslao & Cō A
rado tradita,diſceſsit. Reuertuntur deinde æſtate ſequenti Lituani in
Maſouiam:& non reſpondente eorum cupiditati atq; ſpei præda,lon-
gius progreſsi,Louicienſe territorium,quod Archiepiſcopo Gneſnē-
ſi à Conrado primo Maſouiorum duce donatum eſſe memorauimus,
ferro & incendijs uaſtarunt. Graues autem iam admodum non modò
Maſouiæ,ſed & Boleslai Pudici ditionibus Lituani eſſe cœperant,ni
diuinitùs auxilium affulſiſſet. Inteſtini enim eorum motus reſpirandi
ſpacium noſtris dederunt. Etenim Mindacus Lituanorū dux à Stroi-
nato fratris filio per inſidias dormiens cū filijs interfectus eſt,& Stroi-
natus dominatu potitus. Nec pacatior is futurus erat, aut mitior in
Chriſtianos. Mox enim initio principatus ſui Maſouiam circa Cirui-
num depopulatus eſt:captaq; Orſimouia arce,mares quidem puberes
trucidauit,impuberes uerò cremauit,porrò fœminas cum cętera prę-
da captiuas abduxit. Sed citò ſcelerum ſuorum pœnas dedit. Nam à
Voiſalco Mindaci interfecti filio ſuperſtite, qui monaſticæ uitæ inſti-
tutum apud Ruſſos profeſſus erat, & à Theophilo eiuſdem Mindaci
conſobrino uenationi uacās captus,excruciatus,atq; necatus eſt. Nec
ita multò pòſt Voiſalcus Lituanorum dominatu potitus, à Leone Da-
nielis Ruſſorum regis filio per dolum interfectus eſt. Dum hæc ita
turbantur in Lituania,non putauit Boleslaus Pudicus prætermitten-
dam ſibi eſſe illam occaſionem,quin Iazygas finitimos & infeſtos ditio-
nibus ſuis ulciſceretur.Itaq; duxit in eos exercitum, & quidē compoſi- B
to agmine,inſtructaq; acie incedebat. Neq; enim dubitabat eos, ut
erat gentis ad moriendum iuxtà ac uincendum pertinacia, ad pugnam
quamuis iniquam ſibi occurſuros eſſe,neq; paſſuros, ut ſe inſpectanti-
bus regio ſua uaſtaretur.Nec ſanè opinione ſua falſus eſt. Nam ut Bo-
leslaus fines eorum ingreſſus eſt ad uiceſimam ſecundam diem menſis
Iunij, adeſt mox omnis multitudo barbarorum Conatho duce ad de-
pellendum bellum parata:& uix præuiſa à ſpeculatoribus noſtris, illu-
ceſcente ſole ad ſtatiua noſtrorum magna alacritate contendit. Educit
ſuos Boleslaus in aciem,concurritur infeſtis animis:cumq; aliquot ho-
ris marte dubio pugnatum eſſet,tandem ſuperante noſtrorum multi-
tudine,ad paucos rediguntur barbari,ducemq; inter primos pugnan-
cientem amittunt: nihilo tamen magis pedem referunt. Ita fortiter di-
micantes ad internecionem uſq; cæſi ſunt,adeò, ut ex eo tempore no-
men quoq; Iazygum penè deletum ſit.Regione eorum deinde potitus
Boleslaus,exiguas gentis reliquias Chriſtianam religionem ſuſcipere,
capitali pœna in contumaces ſancita,coegit:& ne regio uaſta & incul-
ta maneret,colonias eò deduxit. Ab Vrbano autem quarto Pontifice
maximo impetrauit mandatum ad Archiepiſcopum Gneſnenſem, ut
nouum genti præficeret epiſcopum,cuius exemplum extat apud Dlu-
goſſum. Verùm id fortaſsis tunc ad rem collatum non eſt. Nunc ſanè
tractus ille eſt in diœceſi Lucēſi,ſeu Luceorienſi,quam Ludouicus rex
poſterius condidit. Annus hic fuit poſt Chriſtum natum 1264, quo
poſt

Louicienſe territorium uaſtatū à Lituanis.

Mindacus Lituanorum rex interfectus.

Orſimouia arx.

Stroinatus trucidatus.

Voiſalcus Lit. dux interfectus.

Iazyges à Boleslao Pudico uicti ac penè deleti.

Conath dux Iazygum interfectus.

Iazygum reliquiæ ad religionem Chriſtianam adactæ.

1264 ann.

A poſt cometę trimeſtrem apparitionem peſtis acerba in pecora & pecu-
des in Polonia graſſata eſt. In Pruſsia uerò Cruciferi aduerſa fortuna
uſi,penè deleti ſunt à barbaris. Magiſtrum quidem Helmericum, qui
Conrado Landigrauio Turingiæ ſucceſſerat,cum Theodorico marſal-
co in prælio quodam amiſerunt.Inſequēti anno Ruſsi duce Suarnone
magna ui,in Sendomirienſem oram populabundi inuaſere. Sed à pro-
ceribus Sendomiriēſibus cum nobilitate & agreſtibus præter opinio-
nem occurrentibus, & impetum in palantes facientibus, inſigni clade
profligati: & cæſis captiſq; multis,& præda omni excuſſa, in turpem
fugam acti ſunt. Iritatus autem uehementius quàm ſolebat Boleslaus
excurſionibus Ruſſorum,eas pariter & Ziemouiti cędem ultum ire cu-
piens,anno ſequenti expeditionem in Ruſsiam ſuis indicit. Ad Ropci-
ce oppidum conuenire omnes iuſsi. Summa rerū & adminiſtratio bel-
li Petro palatino Cracouienſi cōmiſſa. Nam Boleslaus ipſe ad eam ex-
peditionem profectus non eſt. Verùm precationibus & ſupplicatio-
nibus cum Kinga uxore uacās,exercitus ſui curam & protectionē Deo
commendabat. Petrus uerò ſuſcepto exercitu, hoſtilem regionem in-
greſſus, prudenter & accuratè omnia agere, inſtructis ordinibus cau-
tè progredi,ſpeculatores quoquouerſus dimittere,caſtris loca oppor-
tuna capere,excubias in omnes partes ſeruare,neque pabulatores,fru-
mentatores,& lignatores abſq; firmo armatorū pręſidio caſtris emit-
tere:non ignorans,cum uafro hoſte ſibi rem eſſe.Nihil autem niſi de ca- B
ſtrenſis conſilij,& maximè Ioannis Sendomirienſis palatini ſententia
faciebat.Nō multum in hoſticum progreſsis Polonis apud Pietā, hoc
loco nomen eſt,occurrit Suarno dux (Nam Daniel rex haud multo an-
tè erat mortuus) ingentes Ruſſorum & Tartarorum in auxilium euo-
catorum copias ducens:nec lōgè à noſtris caſtrametatus eſt. Et eo qui-
dem die quieuere noſtri. Sequenti uerò, qui erat decimuſnonus Iunij,
quòd eo die proſperè contra eoſdem Ruſſos apud Zauichoſtum ante
complures annos dimicatum erat, educit ſuos in aciem Petrus, diei illi-
us uictoriæq; admonitos. Nec detrectat pugnam Suarno. Eminus pri-
mùm Poloni baliſtis,hoſtes arcubus pugnabant. Sed quoniam eo pu-
gnandi genere meliore loco erat res hoſtium,expeditiori genere armo-
rum plures de Polonis uulnerātium,magno mox impetu Poloni in ho-
ſtiles acies inuehuntur, & cominus haſtis atq; gladijs rem gerūt. Nec
mora,ſuperiore loco noſtrorum res eſſe cœpit. Referunt pedem ho-
ſtes, inſtant noſtri. Nitebatur reſtituere pugnam Suarno. Sed cum ni-
hil ageret,in fugam ſe conijcit. Hic uerò uniuerſa acies hoſtium con-
uertitur,& mutuo ſeſe impellit & impedit.Cædunt noſtri terga fugien-
tium,& plurimos abiectis armis uiuos capiunt, & plena potiuntur ui-
ctoria: direptiſque opulentis caſtris,& agris maiorem in modum ua-
ſtatis,uictores in Poloniam reuertūtur. Ita uerò uires & animi Ruſſo-
rum ea clade fracti ſunt, ut permultis deinceps annis nihil hoſtile con-
tra Polonos molirentur. Porrò Boleslaus abundè contentus repreſ-
ſiſſe ea uictoria feroces Ruſſos, ipſe quoque quieuit, benignus & mi-

Peſtis in Polonia.

Cruciferi afflicti à Pruſsis.

Ruſſorum excurſio in Poloniam.

Ruſsi pulſi.

Ruſsicum bellum.

Ropcice oppidum.

Exercitus ducendi ratio.

Danielis regis mors.

Ruſsi & Tartari profligati à Polonis.

Suarnonis fuga.

Precũ piarum efficacia.

tis princeps: cuius cum uxore precibus adeò impetrata eſſe illa uicto-
ria exiſtimata eſt, magis quàm humanis uiribus parta, de tanta ſcilicet
hoſtium multitudine, ut quadruplo ea noſtros excederet. Quin & il-
lud memoratur, oranti Kingæ aſtitiſſe duos cãdidatos, & futurum bel
li euentum prædixiſſe. Atq; ij Geruaſius & Protaſius, quorum memo
riæ dicata erat dies illa, qua pugnatum eſt, fuiſſe crediti ſunt. Vaſtata

Maſouia à Lituanis & Pruſſis uaſtata.

eſt hoc anno rurſus à Lituanis & Pruſsis Maſouia, Boleslao & Conra
do ducibus munitiones tantum defendentibus. Sub idem tempus Bo

Brandeburgenſe bellum.

Conradus marchio Brandenburgenſium.

leslaus dux Caliſsienſis cum Cõrado marchione Brandeburgenſium,
de Santoco bellum, quanquam incruentum, geſsit. Cuius originẽ per-
plexè Dlugoſſus attigit. Nam cum Boleslaũ Conrado marchioni Con
ſtantiam Præmisli fratris filiam deſpondiſſe, & Sãtocum in dotem de-
diſſe memoraſſet, quinto pòſt anno ſcribit idem, Santocum à Polonis
negligentius cuſtoditum, à Saxonibus interceptũ eſſe, & Conrado tra
ditum. Atq; id moleſtè ferentem Boleslaum, exercitum duxiſſe ad re-
cuperandam arcem. Sed, intercedentibus utrinq; proceribus, cõuenis-

Santocum & Drenum arces dirutæ.

ſe inter duces, ut Boleslaus Santocum, Conradus uerò Drenũ, ne præ-
donibus, & publicę pacis turbatoribus eſſent receptui, demolirentur.
Duplex hic peccatum eſt. Nam ſi Santocum in dotem datũ fuit Conra

Drzen.

do prius, quomodo poſtea uel ab eodem interceptũ, uel à Boleslao qui
dederat, armis repetitum eſt? Deinde quid in Drenũ Cõradus iuris ha
buit, quod ante aliquot annos in poteſtate Pręmisli Boleslai fratris fu
iſſe, & ab eo recuperatum eſſe, cum à Caſſubiorum duce interceptũ fu-
iſſet, idem Dlugoſſus ſcribit? Nos in ea re quid ſequamur, non habe-
mus. Non ſtetit autem pactis Boleslaus. Sed cum exercitu fabriſq; re-
uertens, magna celeritate caſtellum intra ambitum ruinarum arcis San
tocenſis muniuit: commeatum importauit, & præſidiũ impoſuit. Quo
cognito Marchio, poſt perfectam munitionẽ atq; diſceſſum Boleslai,
cum exercitu aduenit, arcem acriter oppugnat. Et facilè uoti compos
factus eſſet, quòd propugnacula recens excitata infirmiora erãt, quàm
ut ſuſtinere uim oppugnantium diutius poſſent, ni citò Boleslaus ſalu
ti ſuorum, qui in præſidio erãt, conſulens, miſſa ad Conradũ legatione,
ſeruaturum ſe eſſe pacta recepiſſet. Nec mora, deducto pręſidio demo
litus eſt arcem. Ita tunc bellum illud inter initia reſtinctum eſt. Fatale

Henricus Vratislauienſium dux obijt.

Vuladislaus archiepiſcopus Salisburgenſis.

Salomea Halicienſis regina mortua uirgo ſancta.

Scalenſe monaſterium Zauichoſto translatum.

hoc tempus ducibus Polonicæ nationis fuit. Primùm enim Henricus
tertius Vuratislauienſis dux ueneno, ut creditum eſt, extinctus eſt, reli
ctis Henrico filio, & Heduigi filia impuberibus. Quorum tutelam Vu
ladislaus patruus, archiepiſcopus Salisburgenſis, paucis annis, quibus
ſuperſtes fuit, geſsit. Deinde Salomea Halicienſis regina, Boleslai Pu
dici ſoror, cum poſt mortem Colomanni uiri integra in Zauichoſten-
ſi monaſterio, deinde in Scalenſi (nam eò id Boleslaus tranſtulerat)
ſanctè pieq; uitam exegiſſet, natu iam grandior defuncta eſt, & funus
Cracouiam ad diui Franciſci illatum. Fertur autem corpus eius mul-
tis diebus poſt mortem ſeruatum, ſuauem odorem ſpiraſſe, & oleum
ſudaſſe, quo inuncti ægroti conualuerint. Iiſdem diebus Cazimirus
quoq;

Cazimirus Cuiauienſium dux mortuus.

Cazimiri filij.

Leſcus Niger Siradienſium dux.

Vuladislaus cur Locticus uocatus.

Cazimirus Lẽcicienſium, Ziemomyslus Vuladislauienſiũ.

Vuladislaus Breſtenſium.

Ziemouitus Dobrinẽſium.

quoque Cuiauienſis & Lencicienſis dux obijt, qui moriens Leſcum fi-
lium, cui Nigro cognomen fuit, Siradienſem ditionem retinere paſſus
eſt, ut ab eo fuerat occupata: reliquas uerò Ziemomyslo Leſci germa-
no, cui Suentopelci filiam Salomeam deſponderat, cum tribus alijs,
nempe Cazimiro, Vuladislao cui Loctico, quaſi cubitali propter bre-
uem ſtaturam cognomen fuit, & Ziemouito ex altero matrimonio ſu
ſceptis, partiendos reliquit. Et Cazimiro quidem Lencicienſis obti-
git. Cuiauienſem uerò Ziemomyslus & Vuladislaus inter ſe diuiſere,
ita ut Ziemomyslo Vuladislauienſis, Vuladislao Breſtenſis tractus
cederet. Dobrinenſem uerò Ziemouitus obtinuit. Quam uel pro-
miſſo tenus acceperãt, ac nõ re ipſa obtinuerant Cruciferi, uel certè red
diderant Cazimiro poſt longas controuerſias: quas extitiſſe inter eos,
argumento ſunt arbitria & compromiſſa, quę extant in archiuo regio.
Diploma quidem Cazimiri huius anno Chriſti 1233 editum, Culmen-
ſis tantummodo terræ conceſsionem à Conrado patre factam Cruciſe
ris approbat. Condidit autem Cazimirus hic, pater inquam, monaſte

Suentopelci ducis Pomeranorum obitus.

Suentopelci filij.

Suentopelci præceptum

rium Dominicanis in Breſte oppido. Suentopelcus etiam Pomerano
rum citeriorum dux eodem anno mortuus eſt ætate decrepita. Reli-
quit autem quatuor filios, Meſtuinum ſiue Meſciugum, Varcislaum,
Samborium, & Ratiborium. Quibus moriens præcepit, ut bello
Cruciferis inferendo, quoad poſſent, abſtinerent: Polonos uerò du-
ces omni ratione & beneuolentia ſibi deuincirent. Quorum illi præce

Apoſtolica ſedes uacauit tribus annis.

Ziemomyslus exoſus ſuis.

ptorum immemores, magnis ſe poſtea calamitatibus implicarunt. Per
idem tempus Clemente eius nominis quarto, pontifice ſancto & reli-
gioſo uita defuncto, tribus ferè annis ſedes Romana uacauit, propter
ambitionem ac diſsidium Cardinalium. Porrò Ziemomyslus, Cazi-
miri filius, Vuladislauienſem dominatum adeptus, deſpicatui ſuos ha
bere cœpit: cum Cruciferis, apud quos ab ineunte ætate educatus e-
rat, familiarius uiuere, eorum arbitratu omnia agere, & conſilijs niti.
Quibus rebus offenſa nobilitas, muſsitare primùm, deinde apertius
fremere: ad extremum, eo non mutante mores, Boleslao Caliſsienſium

Bydgoſtia Boleslao Caliſsienſi tradita.

Berda fl.

duci ſeſe dedidit. Qui iam Bydgoſtia ſupra Berdam fluuium ſita, Theo
dorici Pruſsi proditione, qui poſt ſuſceptam religionem Chriſtianam
à Cazimiro Ziemomysli patre ei arci præfectus fuit, potitus erat.
Cum autem ſpe præmij fruſtratus eſſet proditor, à famulo, ſicut ipſe

Boleslai cum Ziemomyslo tranſactio.

iuſſerat, interfectus, proditionis pœnam exoluit. Exorauit poſtea
Boleslaum Ziemomyslus, ut ſua ſibi redderet, donato ei territorio
Cruſuicienſi, placata'que nobilitate, quòd reciperet, nihil ſibi commu
ne deinceps fore cum Cruciferis. Diſsidium autem illud Ziemomysli
cum ſuis, anſam dedit Lituanis, ut Cuiauiam popularentur. Quod ſa-
nè fieri non potuit, niſi percurſa prius Maſouia. Hoc anno, qui fuit à

1269 ann.

Culmenſis epiſcopi cum Plocenſi trãſactio.

Chriſto 1269 longa inter Plocenſem & Culmenſem epiſcopos contro
uerſia, arbitrio epiſcopi Vuladislauienſis & magiſter Cruciferorum
ſublata eſt, ita ut Culmenſis pagum Orechouum, ac trecenta iugera
inculti adhuc agri in territorio Lubauienſi daret Plocenſi epiſcopo,

pro decimis & poſſeſsionibus, quas ille ſibi in Culmenſi diœceſi, præter eas quæ illi ipſi eccleſiæ donatæ erant, uendicabat. Eodem autem anno bellum inter Boleslaum ducem Caliſsienſem, & Saxonas, ſiue marchiones Brandeburgenſes, recruduit, ex huiuſmodi cauſa.

Brandeburgenſe bellum. *Otto marchio Brandeburgenſis.* *Sulentia arx condita.*

Otto marchio, Conradi frater, cupiens Santocenſe territorium in poteſtatem ſuam redigere, arcem Sulentiam, inter Lubuſſum & Medireciam, comportata celeriter domo materia, extruxit: & argilla altrinſecus, ne incendio eſſet obnoxia, contexit. Id ubi Boleslaus accepit, ratus id quod erat, non de nihilo arcem illam in confinio Poloniæ munitam eſſe: tamen quia in ſuo ſolo eam Otto munierat, oppugnatione quidem eius abſtinuit, ne prior fœdus rupiſſe argueretur.

Medirecia arx munita.

Cæterùm Medireciam ipſe uiciſsim foſsis & ligneis propugnaculis munire cœpit. Necdum perfecta erat munitio, cum Otto cum expedita manu aduolans, oppidum diripit, & incendit: arce tentata potiri non potuit. Certior earum rerum factus Boleslaus, hoſtem diſcedentem cum expeditis, quos ad manum ſubitò habere potuit, perſequitur: & cum conſequi eum intra fines ſuæ ditionis non poſſet, Lubuſſenſe territorium per circuitum uaſtauit: deinde ad Sulentiam arcem expugnandam reuertitur.

Sulentia expugnata & incenſa.

Nec mora, milites, facta è ſcutis & clipeis teſtudine, munitionem ſubeunt: dimotaq́ſ ſecuribus argilla, ignem ſubijciunt. Qui ſubminiſtratis alimẽtis mox arcem omnem, nequicquã reſtinguere conantibus Saxonibus, corripuit, & cum pręſidiarijs pariter abſumpſit. Pauci cum Sabello præfecto arcis flãmis ſeſe eripientes, uiui in poteſtatem B noſtrorũ uenere. Ad extremum noſtri reſtincto igne prædam ambuſtam diripuere. Ita tũc Boleslaus Ottonẽ ultus, reduxit exercitum. Sequentis autẽ anni initio, cum Boleslaus Caliſsienſis Cracouiã, ut uiſeret Boleslaũ Pudicũ, profectus eſſet, non prætermiſit eam occaſionem Otto:

Santocum reſtauratum.

ſed magna celeritate uſus, quãuis hyberno tẽpore, Santocenſem arcem ligneis propugnaculis, uallis, foſsis, cõmeatu, & præſidio muniuit. Reuertens aũt Boleslaus, ubi pacta cum Conrado inita ex profeſſo temerata eſſe cõperit, ipſe quoq́ſ Drenũ inſtaurauit, & intra octauum diem munitionem perfecit, impoſitoq́ſ præſidio diſceſsit.

Drenum refectum, & à Saxonibus interceptum.

Sed aliquanto pòſt, cum noſtri negligentius, ut ſolent, arcẽ cuſtodirẽt, à Santocenſi præſidio noctu ea intercepta, & Ottoni tradita eſt. Multa eo anno portenta & prodigia in Polonia extiterũt.

Portenta & prodigia. *Pueri 36 uno partu edita.*

In Cracouiẽſi quidem regione honeſta quędã matrona Margarita, Virboslai comitis uxor, triginta ſex pueros uiuos uno partu edidit, uiceſima die menſis Ianuarij. Sexta uerò die Decẽbris crepuſculo nouus & inſignis ſplẽdor, in figuram crucis efformatus, cœlitùs non modò urbẽ, ſed omnẽ circumcirca regionem illuſtrauit.

Monſtrum.

Caliſsiæ intra octauã diem natalis Chriſti natus eſt uitulus cum duobus caninis capitibus, atq́ſ dentibus, & ſeptem pedibus uitulinis: capitum autem maius quidem in loco ſuo, minus uerò ad caudam ſitum erat. Ab eius cadauere canes atq́ſ uolucres abhorruere.

Inundatio inſolita.

In Sileſia uerò apud Michalouum pagum, & inter Odram & Nyſſam fluuios, triduo ſanguine pluiſſe dicitur. Præcedenti quoq́ſ anno ferebantur

A tur uiſæ eſſe in aere armatorum acies inter ſe cõcurrere. Æſtas eius anni tota ferè continentibus pluuijs, & inſolita aquarum inũdatione non modò ſegetibus, uerùm etiam pecudibus & iumentis, pagisq́ſ & oppidis, plurimum incommodi attulit. Hæc cum ingentem terrorem animis hominum incuſsiſſent, ſupplicationibus & ſacrificijs publicè procurata ſunt. Conſecuta ſunt autem cùm externa quędã aduerſa noſtris bella, tum domeſtici motus. Quæ ordine exponemus.

1271 ann. *Brandeburgenſe bellum.*

Inſequenti anno, qui erat poſt Chriſtum 1271, Boleslaus Caliſsienſis Santoci occupatione atq́ſ Dreni ereptione iritatus, coactis magnis copijs, & auxilijs Cuiauienſium & Ziemomysli adiutus, bellũ fecit marchionibus Brandeburgenſibus: & cum illi ad prælij dimicationem non deſcenderent, munitionibus ſeſe defendẽtes, uaſtato Santocẽſi agro, ad Soldinum duxit: & ſcalis admotis oppidũ cępit, diripuit, & incẽdit, magnãq́ſ prædã abegit.

Soldinum captum & incenſum. *Cruſuicienſe territoriũ Zemomyslo redditũ diruta arce.*

Reuerſus Cruſuicienſe territorium Ziemomyslo pro nauata opera reddidit, arcem demolitus.

Boleslauice oppidum à Cõrado duce captũ.

At in Sileſia parum abfuit, quin Boleslaus Caluus Cõradum fratrem caperet, in Boleslauice oppido ſecurum. Sed tamen effugit is, de hoſtili aduentu fratris in ipſo articulo factus certior. Oppido autem Boleslaus potitus eſt. Duxit autem Conradus uxorem alterã, priore defuncta, Brigittã Theodorici Miſnenſis marchionis filiã: quę cum Corradino Friderici imperatoris nepote prius nupta fuerat, cum qua non multo pòſt, Croſnam, Greifenſteinum, & Prinum oppida, quæ ei dotalia conſtituerat, amiſit.

Croſna, Greifenſteinum, & Prinum à Polonis alienata. *Przin.*

B Nam cum poſt mortem eius dotem non redderet, pater Brigittę poſſeſsionem eorum bonorum adijt, & Magdeburgẽſi archiepiſcopo ea decẽ millibus marcarum uendidit. Sequenti deinde anno, bellũ quod à Boleslao Caliſsienſi cum Brandebugẽſibus marchionibus gerebatur, in Pomeraniam translatum eſt ex huiuſmodi cauſa.

Diſsidium inter Suentopelci filios.

Poſt Suentopelci mortem, bellum ciuile inter filios eius Meſciugum & Varcislaũ exortũ erat. In eo cum firmiores eſſent partes Meſciugi, Varcislaus è carcere fratris elapſus, Cõradi marchionis Brandeburgenſis opem implorauit, iuſtã remunerationem pollicitus. Accepit conditionem Conradus. Cum aũt pignoris loco Gdanũ ei tradidiſſet Varcislaus, paucis diebus illis in ipſo apparatu belli mortem obijt.

Gdanum in pignus datũ marchioni Brandeburgenſi.

Repetit à Conrado Gdanum Meſciugus: negat ille ſe redditurum, ni ſibi ſumptus in bellũ facti, quos permagno æſtimabat, exoluantur. Magna tunc ſanè erat potentia marchionũ, ut eſt etiamnum, ita ut longè imparem uiribus ſe illis eſſe Meſciugus non ignoraret. Venit autẽ ipſi in mentẽ belli, quod Boleslaus Caliſsiẽſis cũ ijſdem marchionibus gerebat. Itaq́ſ miſſa legatione, non difficulter impetrat à Boleslao, ut ſecum aduerſus communes hoſtes arma coniungat.

Bellum contra marchionem in Pomerania. *Gdanenſis arx expugnatur.*

Duxit ergo in Pomeraniam exercitum Boleslaus: & iunctis cum Meſciugo copijs, ad Gdanenſem arcẽ admouit. Nam ea capta, nihil negocij futurum erat in potiundo oppido. Tentata deditione, & pulſata machinis arce nullo operæprecio, nona deinde die factis teſtudinibus ex aſſeribus, Poloni audacius ſuccedũt ſub ipſa mœnia & propugnacula, pręſertim cũ defenſores à ſagittarijs eminus uulnerarent: & alij qui-

dem conuellunt & reſcindunt munitionẽ, utpote ligneam: ignem alij ſubijciũt, alij ſcalis admotis mœnia ſcandũt: & quãuis supernè cum pice & aqua feruenti perfunderẽtur, tum ſaxis & alijs telis obruerentur, tamẽ pertinacius urgẽtes oppugnationem, ad extremũ, cum hoſtibus tela deficerent, ui irrũpunt: & ira odioq́; inflammati, magnam cædem exercent in Saxonibus, & arce potiuntur. Nonnulli hoſtium in editiorem turrim euaſerant: uerùm ij quoq; cum arcem à noſtris teneri conſpicarẽtur, uitam tantùm pacti, proiectis armis ſeſe dedidere: qui compedibus uincti in ſeruitutem abducti ſunt. Arce capta, mox oppidani deditionem fecere. E' quibus paucos quoſdam, qui impenſius fauerãt Saxonibus, uita & bonis mulctauit Meſciugus: in quibus erant præcipui, Arnoldus & Iacobus. De quorũ bonis duos pagos, Scrobotoum & Vitominum, Vuladislauienſi epiſcopo donauit. Boleslaum uerò honorificè habitum & remuneratũ cum exercitu dimiſit. Qui domum reuerſus, quatuor menſium ſpacio militibus ad quietem dato, rurſus contra Marchiones expeditionem fecit, eiq́; expeditioni Præmislum iuuenem fratris filium, ſextũdecimum annũ agentem, præfecit, adiunctis quorum conſilio faceret omnia, Predipelco palatino Poſnanienſi, & Ioanne Caſtellano Caliſsienſi, grauibus & prudentibus uiris, & peritis rei militaris. Dreno præterito, uaſtatur lõgè lateq́; hoſtilis regio, quæ cis Odram eſt, Strelce arx haud ita pridẽ à Conrado condita, expugnatur, diripit̃, & exuritur. Sæuit̃ in homines, agros atq; tecta: nonnullis tamẽ, deprecante Præmislo, uita cõceditur. Abigitur ingẽs præda. Cum qua reuertẽs Præmislus, cum apud Velenũ exercitũ dimitteret, cognoſcit, Drenũ arcem paruo hoſtiũ pręſidio teneri: Caſſubiosq́; qui in caſtris eius militarãt, domum abeũtes nauigio, primã portam arcis incẽdiſſe. Reuocatis igitur ex itinere militibus, ad Drenũ contẽdit: & Saxonibus deditionẽ facientibus, arcem recepit, pręſidioq́; cõmuniuit. Dedititios uerò liberos dimiſit, datis qui eos deducerẽt, ne quam uim à noſtris paterẽtur. Hæc tunc rudimenta militiæ Præmisli fuere. Sex deinde totis annis utrinq; ab armis ceſſatũ eſt, pace'ne facta, an inducijs, an pertęſis belli ducib. cõquieſcentib. nihil cõpertum habemus. Interea uerò minor Polonia quaſi uiciſsitudine quadã bellis ardere cœpit, authore & incentore Paulo epiſcopo Cracouienſi, gẽte Polucoſio, Iaſci ſiue Ioãnis comitis Premẽcouij filio, qui cũ canonicus Cracouienſis & Boleslai Pudici ſecretarius ſiue cancellarius eſſet, Prendotæ mortuo, à collegio ſacerdotũ electus, ſucceſsit. Is enim ſuę dignitatis immemor, cum totus uoluptatibus, uenationi & libidini deditus, & ſubditis ſuis grauis, aduerſus principẽ uerò Boleslaũ cõtumax eſſet, nec precibus & monitis neq; collegij ſui, neq; principis flecteret̃, & præterea monacha quadã de Scalẽſi monaſterio educta pro concubina abuteretur, in Cunouienſi prædio degens, ab Ottone & Zegota iuuenibus, equeſtri Topororum familia ortis, captus, & Siradiam deportatus, à Leſco Nigro in honeſta cuſtodia mẽſem unum ſeruatus erat, Boleslai Pudici, quemadmodũ exitus rei comprobauit, uel iuſſu, uel permiſſu.

Oppidum deditum.

In Marchiam Polonorum expeditio.

Præmisli ducis Poſnanienſium tyrocinium.

Strelce arx cõdita, & mox capta & incenſa.

Drenum receptum.

Pauli epiſcopi Cracouienſis contaminata uita & improbitas.

Paulus epiſcopus captus, & Siradiã aſportatus.

Sed cum Ioannes archiepiſcopus Gneſnenſis omni prouinciæ ſuæ ſacris eam ob rem interdixiſſet, conuicijs & maledictis populi exagitatus Boleslaus, dimitti eum iuſſerat: & in gratiam cum eo redierat, cum ducenta pondo argenti ipſi appendiſſet. Nec tamẽ conquieſcebat Paulus: uerùm in hoc erat totus, ut Boleslaum ulciſceretur, & cũ Lituanis barbaris affinitates & amicitias iungebat. Domi quoq; factioſorũ hominum animos in principem concitabat, in primis uerò eorum qui cũ ſua turpiter prodegiſſent, & ad inopiam redacti, aut etiam ære alieno oppreſsi eſſent, alienis inhiabãt, aut qui ob latrocinia & alia ſcelera pœnas metuebant, ſiue adeò multati iam erant, aut etiam in pace cupiditatibus ſuis minus commodè ſatisfaciebant. Ferè enim eiuſcemodi homines res nouas cupiunt, ducemq́; fortuitu oblatum cupidè ſequuntur. Incenſis autem complurium animis, nec occaſio cogitata perficiendi defuit. Erant inter Præmislum ſiue Ottocarum regem Boemorum & Boleslaum Pudicum inimicitiæ, propter ſurreptam Polonis à Boemo Opauiam, & propter adiutum à Boleslao Belam regem Vngarorum contra Boemos. Ac fecerat quidem cum Ottocaro pacem Bela paulo ante mortem ſuam, cũ in Morauia malè rem geſſiſſet. Sed Stephanus filius eius ſuſcepto paterno regno, bellum redintegrauit. Quod ut maiore ui gereret, ad Boleslaum affinem Cracouiam uenerat, & cum eo fœdus paternum renouarat. Mox cùm per Vngaros, tum per Chunos ſiue Hunnos magnis incõmodis Boemos affecit. Quibus adductus Boemus ut Polonorum auxilia Vngaro detraheret, cum Boleslao Pudico de Opauia tranſigere ſtatuit. Nec abhorrebat à pace Boleslaus. Igitur anno Chriſti 1273, ad conſtitutum tempus Opauiam is profectus erat, & cum Boemo conuentum agebat. Hoc tempus nacti coniurati, quo plerique proceres Boleslao fauentes cum ipſo ſimul aberant, maturant defectionem illam aduerſus Boleslaum, offenſionis cauſam prętexentes, quòd is ſe inſcijs, nec de conuentus ſententia Leſcum Nigrũ (hoc enim cognomẽ habuit) ducem Siradienſem propinquum ſuum, hæredem nuncupaſſet. Erant & aliæ quædam cauſæ, quę bonos etiam uiros non paucos infenſiores Boleslao reddiderant: nimirum quòd is indulgentia aut negligentia quadam, calumnias in iudicijs regnare patiebatur, quibus implicati ſimpliciores, multi graues mulctas expẽdere cogebantur, multi patrimonijs exuebantur. Neque uerò uſquequaque incorruptus iudex ferebatur eſſe Boleslaus. Ad hæc autem oneroſus erat nobilitati, propter crebras uenationes, eo quòd & canes principis alere, & equos atq; ſubuectiones ipſi præbere omnibus paſſim, quacunque iter faciebat, neceſſe erat. His igitur de cauſis complures ei infenſi erant, ſperabantq́; mutatione principis defunctum ſe iri malis illis. Itaque conuenticulo habito, Paulo authore ad Vuladislaum ducem Oppolienſium mittunt, principatumq́; ei deferunt. Animaduertebat quidem Vuladislaus difficulter ſe tunc uiuẽte Boleslao Pudico principatu potiri poſſe. Sed quoniam ſenex iam erat Boleslaus, nec ullos habebat liberos, & alienas eſſe ſciebat à Leſco multo-

Interdictum Archiepiſcopi.

Paulus epiſcopus dimiſſus.

Pauli epiſcopi conatus improbi.

Conſpiratio minorum Polonorũ contra principem.

Nouarum rerum cupidi quinam eſſe ſoleant.

Stephanus 4 poſt Belam patrem apud Vngaros regnat, & Boemis bellum facit.

1273. ann.

Boleslai Pudici conuentus cũ rege Boem.

Leſcus Niger hæres nuncupatus à Boleslao Pudico.

Iudiciorũ prauitas & corruptela.

Boleslai Pudici prauitas in iudicijs.

Nobilitatis onera.

Poloni minores ad Vuladislaum ducem Oppolienſium deficiunt.

rum uoluntates, uel in poſterum utile id ſibi fore iudicabat, ſi tũc oblatum principatum non refutaret. Itaque conuentum illum omnem ad ſe Oppoliam uenire iubet, ut ibi ea res iureiurando & literarum monumentis confirmaretur. Faciunt illi iuſſa, & frequentes Oppoliam proficiſcuntur. Nihil horum latebat Boleslaũ. Soluto igitur conuentu Opauienſi, rebus infectis, & inducijs tantum in uiginti annos cum Præmislo factis, feſtinus ad ſedanda domeſtica mala reuertitur: & proficiſcentes Oppoliam aduerſarios incompoſitos & inopinantes, cum aulico ſuo procerumq́ comitatu apud Bogucinum pagum altera die Iunij menſis adoritur. Nec illis animus ad defendendum ſeſe defuit. Committitur atrox pugna, nemine referẽte pedem. Ad extremum Boleslao ceſsit uictoria, ſed non incruenta tamẽ. Plurimi ibi mortales, exceptis ferè aduerſo pectore uulneribus, utrinq́ cecidere, ſed multo plures tamen ex aduerſarijs Boleslai. Pauci fuga ad Oppolienſem ducem euaſere. Bona cęſorum & profugorum partim confiſcata, partim inter uictores diſtributa ſunt. Oppreſſa coniuratione ſiue adeò bello ciuili, paucis diebus Lituani in Lublinẽſem oram excurſionem fecere, magnamq́ prædam auexere, nemine prohibente. Nam uires minoris Poloniæ Bogucinenſi illo prælio uehementer attritæ erant. Creditum eſt autem, à Paulo epiſcopo barbaros etiam tunc excitos eſſe, ut cæſorum apud Bogucinum ſanguini parentaret. Tantam autem eius audaciam, tamq́ ſceleratum animum diuina clementia paululũ tunc repreſſit nouo & inuſitato modo. Nam cum Cracouiæ apud Dominicanos fratres commoraretur, quadam die cœlitus increpitus eſſe fertur, huiuſmodi uerbis: Ve tibi Paule epiſcope: Melius tecum actum eſſet, ſi natus non fuiſſes. Atque hanc uocem à ſeptuaginta hominibus tunc eum circumſtantibus auditam eſſe. Monachus etiam quiſpiam per quietem uidiſſe dicitur, lupum erectis prioribus pedibus contra eum humana uoce exclamantem: Ve tibi Paule epiſcope, quoniam cæpiſti, & occidiſti. Hoc quoque cum ille renunciante monacho accepiſſet, expauefactus, fertur ſcelera ſua maiorem in modum deploraſſe. Dumq́ ſolus in cubiculo fletibus indulget, rurſus talibus dictis compellatum eſſe memorant: Ne timeas Paule epiſcope: Age quod lubet, ſeptimo deinde anno morieris. Atq́ eum reſpondiſſe: Optimè ſecum acturam eſſe Diuinam miſericordiam, ſi ſibi ſeptem annorũ ſpacium ad expianda præterita peccata concederet. Has quoq́ uoces ab ijs qui ad fores cubiculi obſeruabant, exauditas eſſe. Credibile eſt autem, Satanæ eas fuiſſe, primùm deſperationem, deinde ſecuritatem illi & maiorem licẽtiam ingerentis. Refrenauit tamen ille aliquatenus audaciã ſuam quãdiu uixit Boleslaus. Neq́ uerò inulta Lituanis excurſio illa fuit. Nam dum illi Lublinenſem oram populãtur, Poleſſenſis eorũ ditio & Pruſſia uiciſsim à Maſouijs & Cuiauijs uaſtata eſt. Reſumpſerant enim uires tunc Pruſsi cũ Lituanis coniuncti, magna ſtrage profligatis aliquoties Cruciferis, & munitionibus eorũ quibuſdam expugnatis, & ſolo æquatis. Boleslaus uerò Pudicus iratus Vuladislao duci Oppolienſium,

Polonorum cũ Boemis induciæ.

Boleslai Pudici uictoria contra defectores.

Lituani Lublinenſem oram populantur.

Paulus epiſcopus diuinitus admonitus.

Poleſſenſis terra & Pruſsia uaſtata à Maſouijs & Cuiauijs.

Sileſicum bellum.

ſium, quòd ſuis nouas res molientibus fauiſſet, exercitu conſcripto, accerſitis'que à Boleslao Caliſsienſi & Leſco Siradienſi ducibus auxilijs, Oppolienſem & Ratiborienſem oram omnem infeſto agmine depopulatus eſt, ita ut ſuburbana quoque primorum oppidorũ exureret. Nec tamen elicere ad pugnam Vuladislaum potuit. Sed carpſit is tamen ex inſidijs hoſtes palantes & prędas agentes, nec paruis affecit incommodis. Maius utrinque in ſequentem annum bellũ parabatur: contrahebantur auxilia: mercenarijs ſtipendia pronunciabantur. Sed gliſcens bellum Boleslai Caliſsienſis opera conſopitum eſt. Nihil autem illo & proximo deinde anno memorabile uſquam in Polonia geſtum eſt, præter contracta & conciliata quædam ducũ matrimonia. Nam Præmislus iunior dux Poſnanienſis, ſextum decimum annum iam egreſſus, uxorem duxit Lucardem Henrici, ſiue, ut alij uolunt, Nicolai Slauorum ſeu Vinidarum ducis filiam, neptem Barnimi Scecinenſium ducis ex filia, ſuadente Boleslao patruo, qui nullos adhuc ſuſceperat liberos ex Iolenta ſiue Helena Belę regis Vngarorum filia, ſorore Kingæ. Boleslaus uerò Caluus priore coniuge mortua, alteram duxit Adleidam, Samborij ducis Pomeranorum filiam. Sed ea deinde uiri contumelia propter pellicem offenſa, pedeſtris paternam domum redijt. Porrò Leſcum Siradienſem cũ Griffina Roſcislai Bulgarorum ſiue Ruſſorum, ut uult alicubi Dlugoſſus, ducis filia, Boleslaus Pudicus Siradiam profectus, in gratiam reduxit: cum illa accuſata publicè uiri frigiditate, detractaq́ uitta matronali, totos quatuor annos ſeſe ab eo ſeiunxiſſet. Duo uerò portenta illo biennio in Cracouiẽſi territorio extitiſſe memorãtur. Puer quiſpiam dentatus eodem quo natus eſt die, diſtinctè & articulatè locutus eſt, donec religioni Chriſtianę initiatus, & dentes, & ſermonis uſum amiſit. Alius uerò ſemeſtris in urbe Cracouiẽſi prolocutus Tartaros aduenturos, & Polonorum capita præciſuros eſſe prædixit: rogatus'que, diuinitùs id ſe ſcire, & ſibi quoque illud malum impendêre reſpondit. Quod poſt duodecimum annum euenit, quemadmodum ſuo loco exponemus. Non libet autem & miraculum ſilentio præterire, quod illo tempore multis teſtibus accidit. Homo quidam ſplendidus equeſtris ordinis, ſed uiolentus & rapax, & ſuis iuxtà ac alienis hominibus grauis, cum grauiter ægrotaret, admonitus crebrò à religioſis quibuſdam uiris, ut ad Dei clementiam confugiens, animæ ſuæ ſaluti conſuleret, negauit ſibi ueniæ locum relictum eſſe. Iam enim diuino iudicio traditum ſe eſſe dæmonum poteſtati. Nec mora, audiuntur à circumſtantibus uehementium uerberum & percuſsionum ſtrepitus. Apparent in corpore ægroti fœdi liuores atque uibices, ita ut omnes obſtupeſcerent. Inter hæc ille infelix nullam uocem, nullum'que gemitum edens, ter infelicem animam exhalauit. hic orſus ſupplicia, quæ deinde apud inferos æternùm expenderet: ut eſſet exemplo ijs qui ex aliorum incommodis ſtudent ſua commoda parare. Annus tunc agebatur 1276. quo Ladislaus

Præmisli Poſnanienſium ducis nuptiæ.

Boleslai Calui nuptiæ.

Griffina Leſci Nigri uxor.

Portenta.

Vaticinium infantis.

Rapacis & iniuſti hominis ſupplicium.

1276. ann.

Ladislaus rex Vngarorum. *Rudolfus Cæſar bellum infert Boemis.*

ſlaus cognomēto Hūnus, apud Vngaros poſt Stephani patris mortem regnare cœpit: & cùm Boemis infenſior etiam patre eſſet, cum Rudolfo Cæſare, qui poſt diuturnam diſſenſionem principum electorum ante tres annos ad imperium euectus erat, contra Ottocarum regem ſocietatem belli inijt. Repetebat enim Rudolfus ab Ottocaro Auſtriam, Styriam, Carinthiam, Carniolam, forum Iulij, & portum Naonis, quòd eas terras ſecundum Fridericum & Vlricum duces iure feudi, ut uocant, & caducæ hæreditatis ad Imperium deuolutas eſſe diceret. Poſt id tempus Sileſia rurſus inteſtinis diſsidijs exagitari cœpit, materiam ſubminiſtrāte inuidia. Grauiter ferebant & duces, & proceres, Croſnam, Prinum, & Greifenſteinum, Conradi culpa in externorum iuriſditionem recidiſſe. Sed neque Conradus ipſe, neque frater eius Boleslaus, obærati ambo, redimere oppignerata poterant. Nam decem millia numûm aureorum archiepiſcopo Magdeburgenſi exoluenda erant. Abundabat autem pecunia Henricus Vuratislauienſis, Henrici tertij fratris eorum filius, quæ eo puero à curatoribus ex ampliori dominatu collecta erat. Itaque ſuaſu procerum ſuorum redemit is territoria illa. Quæ res inuidiam ipſi conflauit apud patruos. Acerbior tamen erat Boleslaus. Et cum Henricum circumuenire decreuiſſet, miſit ad eum legationem ſub ſpecie repetendæ portionis hæreditariæ, ſecundùm mortem Vladislai fratris, qui archiepiſcopus Salisburgenſis fuerat, reuera autem ſolicitandorum quorundam Vuratislauienſium procerum cauſa, quos patrem Henrici, atque patruum Vuladislaum ueneno ſuſtuliſſe erat ſuſpicio. Diſsimulato autem dolo, cum ad omnem occaſionem attentus eſſet, ruſticantem fortè Henricum in uilla ſua Ielce, & nihil tale metuentem, miſsis ſatellitibus cæpit, & in arcem Lehen deportatum, aſſeruari diligenter iuſsit, donec aliquid ab eo uiolentis pactis extorqueret. Charus erat ſuis Henricus, propter probitatem, à qua etiam cognomen adeptus eſt: ita'que eum deinceps nos iam appellabimus. Quocirca de liberando eo conſilia ineunt: exercitum comparant: à cæteris etiam ducibus, Boleslao Pudico Cracouienſi & Sendomirienſi, Boleslao Caliſsienſi, Præmislo Poſnanienſi, & Vuladislao Oppolienſi, indignitate rei motis, magna auxilia impetrant. Diſplicebat & Conrado Glogouienſi Boleslai fratris facinus in alterius fratris filium perpetratum. Itaque miſit & ipſe Vuratislauienſi conuentui auxilia contra fratrem. Verùm Boleslaus explorato Vuratislauienſium apparatu, magna celeritate Saxonas, Miſnios, Bauaros, atque Sueuos mercede conduxit, & prior in Vuratislauienſem oram impetum fecit. Educunt & Vuratislauienſes ſuas copias, & obuiam Boleslao prodeunt. Inter Scorolcium & Procianum in planicie congreſsi exercitus, magno ardore committunt prælium: & neutris referentibus pedem aliquandiu, tandem Boleslaus Caluus conſpecta ſuorum & cæſorum ſtrage, et pugnantiū paucitate, uno tantū comitatus milite, clàm ſe ex acie

Sileſici motus.

Inuidia.

Croſna redempta ab Henrico Vuratislauienſi.

Henricus quartus dux Vuratislauienſis captus à Boleslao patruo.

Lehen arx.

Henricus Probus.

Sileſiorum inteſtinum bellū.

Boleslai Calui fuga.

acie

acie ſubduxit. At filius eius Henricus, de tribus natu maximus, maiore animo, boni imperatoris fungens officio, nutantes ſuos cōfirmabat, laborantibus ſuccurrebat: & non modò inſtaurauit prælium, ſed etiam uictor magnam in hoſtibus ſtragem edidit. Quæ eo maior fuit, quo pertinacius utrinque pugnatum eſt. Captus eſt in eo prælio Præmislus dux Poſnanienſium. Clade hac perculſus Vuratislauienſis conuentus, Ottocari ſiue Præmisli Boemorum regis opem implorat. Et cū antehac Croſnēſe territoriū Ioanni Brādeburgenſi marchioni hypothecæ nomine quatuor milia marcarum ab eo mutuati tradidiſſent, ne Boleslaum Caluum aduerſum ſe adiuuaret, tunc porrò Cloſcum dant Ottocaro, ut afflictis Henrici rebus ſubueniret, quòd & armis ille tunc multum ualebat, & authoritate apud ſororis filium Boleslaum Caluum meritò ualere debebat. Dant autem ea lege, ut id poſt obitum Ottocari in Hērici ducis ſui poteſtatem recideret. Itaque Ottocarus cum ademptas ſibi à Rudolfo Cæſare ditiones, quarum ſuperius mentionem fecimus, bello repetere neceſſe haberet, fecit pacem inter Boleslaum & Henricum: ſed iniquis Henrico conditionibus, nempe ut is Boleslao patruo, Stregomum, Nouum forum, Strozam, Greifenbergam, Prinum, & Geſuindidorſum (oppida ea ſunt) iure ſempiterno daret. Accepit tamen eas conditiones Henricus, ut ſe & Præmislum uinculis liberaret. Cum autem euaſiſſet, recuperauit à Marchione Croſnam, numeratis ei ſex millibus marcarum. Nam duo millia is Henrici cauſa falſo expenſa referebat. Cæpit uerò Henricus, & in carcerem compegit ſuos nōnullos ex equeſtri ordine, quòd cum Boleslao ſenſiſſe dicerentur. Eodem anno Lituani cum Pruſsis peruaſtata Maſouia, Culmenſi'que & Cuiauienſi tractu, Lēcicienſem quoque crudeliter depopulati, ingētem prædam abegerunt, in qua ad quadraginta millia hominum fuiſſe memorantur. Tunc quoque prodigium circum Cracouiam apparuit. Etenim nocte media, in qua initiū noui anni eſt, cœlum clara & non iniucunda luce ad breue tempus reſplenduit, principis mortem, quod re poſtea comprobatum eſt, portendens. Memoratur autem & ſpectrum quoddam tunc in eodem Cracouienſi tractu apparuiſſe. Lacum enim quendam peramplum infeſtatione dæmonum, piſcationibus & uſibus hominum exemptum fuiſſe. Ad eum hyberna glacie concretum uicinos cum ſacerdotibus uexilla, cruces, & reliquias ſacras, quibus uis dæmonum propulſaretur, ferentibus, piſcandi gratia conueniſſe. Immiſſo autem reti, primo quidem tractu, contendentibus piſcatoribus tres piſciculos, altero nihil niſi rete conuolutum, tertio denique monſtrum horrendum caprino capite, & in ſpeciem ignis ardentibus oculis extractum eſſe. Territis autem ac diffugientibus cunctis, ſpectrum illud ſub glaciem ſeſe immerſiſſe: ac toto lacu diſcurſans, terribilem ſtrepitum ac ſonitum edidiſſe: afflatos'que ab eo nonnullos homines, fœda ulcera retuliſſe. Reſumpſit æſtate ſequenti Boleslaus Caliſsienſis cum Præmislo fratris filio expeditionem aduerſus marchiones Brandeburgenſes

Henrici filij fortitudo.

Præmislus dux Poſnaniēſium captus.

Croſna marchioni Brandeburgenſi oppignerata.

Cloſcum Boemorum regi traditum.

Pax iniqua in Sileſia.

Croſna redempta.

Pruſsi et Lituani Maſouiam, Culmenſem, Cuiauienſem, & Lencicienſem tractum uaſtant.

Prodigium.

Spectrum.

Brandenburgenſe bellum.

genſes

genſes ob Santocum, auctus Pomeranorum auxilijs. Vaſtanti autem ei hoſtilem regionem cis Odram, occurrit Otto Longus marchio, Ottonis tertij filius, cum non contemnendis Saxonum copijs, & alijs quibuſdam auxiliaribus apud Soldinum. Commiſſoq́ prælio, facilè funditur, fugaturq́, utpote uiribus inferior: ac deinde intra munitiones arcium ſe continuit. Boleslaus uerò omnem oram cis Odram uictor peruagatus ac depopulatus, dimiſit exercitum: & intra anni decurſum febri extinctus eſt, tribus filiabus relictis, quarũ tutelam Præmislo mandauit. Condidit hic uiuens tres arces, Dupinum, Neſluſſum, & Boleslaueciam in territorio Velunenſi. Condidit & monaſterium Gneſne puellis diui Franciſci, ſeu diuæ Claræ inſtitutum uitæ profeſsis. Conſecutus eſt autem ſub finem eiuſdẽ anni, ad quartum Idus Decembris, Boleslaus Pudicus dux Cracouienſis & Sendomirienſis: & Cracouiæ apud diui Franciſci, quod monaſterium ipſe condiderat, ſepultus eſt: benignus & religioſus princeps, & in egentes, cultumq́ Dei, ac miniſtros eius munificus. Cuius illa extant in Cracouienſem epiſcopum, & eccleſiam memorabilia beneficia, diplomatibus eius conſignata, quibus cunctos ſacri ordinis homines, eorumq́ adſcriptitios omni prorſus onere ſeruitutis atq́ penſionis duci debitæ, etiam telonij, liberauit: & ab omni ſuorum iudicum & magiſtratuum, ſuaq́ ipſius iuriſdictione exemit. Epiſcopum autem omnino ducali iure in bonis ſuis eſſe iuſſit, modò ut ſemel quotannis principem hoſpitio acciperet, ſubuectionesq́ ipſi ut præberet, quãdo ei uſuueniret per epiſcopalia prædia iter facere. Ad hæc fecit poteſtatem ſingulis prælatis, ut uocant, & canonicis baſilicæ Cracouienſis, ſenos ex nobilitate, aut duodenos è plebe, quos uellent ab expeditione bellica eximendi, miniſterij ſui cauſa: inferiorum uerò eccleſiarum collegijs dimidium eius numeri. Condidit etiam ac dotauit Crizanouicenſe monaſterium ſupra Nidam amnem Præmonſtratenſibus uirginibus. Cracouiæ item apud ſancti Marci, ei ſectæ mendicantium, quæ uocatur de Pœnitentia beatorum martyrum. Ciuitatem uerò Cracouienſem iure Saxonico, ſiue Magdeburgẽſi, quod etiam Sredenſe & Teuthonicum uocant, quo pleraq́ oppida & uici & pagi utuntur in Polonia, ſtabiliuit. Regnauit autẽ Boleslaus hic, ſeu uixit potius poſt mortem patris, quinquaginta duos annos. Mortem eius Kinga uxor, uirgo etiam tum, moderatè tulit. Quin gratias egit Deo, quòd ſe coniugij uinculo tandem liberaſſet: ac mox unà cum ſorore Iolenta, quæ poſt mortem mariti Boleslai Caliſsienſis ad eam ſe contulerat, diſtractis & in uſus egenorum diſtributis cũctis facultatibus ſuis, diui Franciſci profeſsioni & inſtituto uitæ ſeſe addixit: & ueterem Sandeciam, necquicquam refragrantibus & renitentibus proceribus, commigrauit: ibiq́ reliquum tempus uitæ in monaſterio à ſe & uiro ſuo condito, peregit. Non multo autem ante hos duos Boleslaos, tertius quoque Boleslaus, Legnicienſium dux, cognomento Caluus & Rogatca, è uiuis exceſsit, Henrico, Boleslao, & Bernardo filijs, & quatuor filiabus relictis. Quo tempore etiam Ottocarus Boemorum

Marchio Brandeburgenſis uictus à Polonis.
Boleslaus Pius dux Caliſsienſium obijt.
Dupinum, Neſluſſum & Boleslauecia arces conditæ.
1279 ann.
Boleslai Pudici mors.
D. Franciſci cœnobium.
Cracouienſis eccleſiæ ac diœceſeos immunitas & prærogatiuæ.
Crizanouicẽſe monaſterium.
Cœnobium D. Marci.
Cracouienſis urbs iure Teuthonico uti cœpit.
Boleslai Pudici ætas.
Kinga princeps cum ſorore Iolenta monaſticam uitã amplexa.
Sandecenſe monaſterium.
Boleslaus Caluus ſeu Rogatca Legnicien. dux obijt.

morum rex in Auſtria commiſſa cum Rudolfo Cæſare & Ladislao rege Vngarorum pugna, proditione ſuorum occubuit. Succeſsit autem ipſi in regno Venceslaus filius, quinq́, aut certè non plus octo annos natus. Tutelam pueri Otto marchio Brandeburgenſis, Boemis grauis, adminiſtrauit. Tunc igitur Henricus, Vuratislauienſium in Sileſia dux, Cloſcum iure ſuo recepit. Rudolfus Albertum filium Auguſtæ Vindelicorum, in conuentu principum, Auſtriæ, Styriæ, Carinthiæ & Carniolæ ducem appellauit. A' quo originem duxerunt ij, qui deinceps illis regionibus præfuere uſque ad noſtra tempora, & Carolum Quintum Imperatorem, Hiſpanorum, Siculorum, Neapolitanorúmque regem, ac Ferdinandum Cæſarem, ſeu regem Romanorum, Vngarorum, & Boemorum, fratres germanos, & liberos eorum inclytos.

Rudolfus Cæſar.
Ottocarus ſecundus Boemorum rex occiſus in prælio.
Vẽceslaus rex Boemorum.
Cloſcũ Sileſijs redditum.
Auſtriæ ducũ et archiducum origo.
Carolus V. Imperator.
Ferdinãdus Cæſar & rex.

MARTINI CROMERI DE ORIGINE ET REBVS GESTIS POLONORVM, LIBER DECIMVS.

LESCVS NIGER.

SVCCESSIT Boleslao Pudico in principatu Cracouienſi & Sendomirienſi Leſcus Niger, ex fratre ipſius patruele ortus, quem ipſe ſibi Boleslaus ſucceſſorem deſignarat, quiq́ ſiue uiuente adhuc illo, ſiue iam mortuo, Cracouiam cum uxore aduolarat, & funeri patris adoptiui iuſta perſoluerat. Nec tunc ſanè quiſpiam ipſi aduerſatus eſt, bello à Ruſsis ingruẽte: cuius metus locũ atq́ ſpaciũ contentionibus & nouandis rebus non dabat. Nam Leo princeps in Ruſſorum ducibus, Danielis filius, poſt Boleslai mortem media hyeme in Lublinenſem orã, cum ingenti Ruſſorũ, Tartarorum, & Lituanorum exercitu inuaſerat: eaq́ peruaſtata, Sendomirienſem quoq́ tractum ferro & igni infeſtabat. Sed eum Varſius Cracouienſis caſtellanus, & palatini duo, nempe Petrus Cracouienſis, & Ioãnes Sendomirienſis, repreſſerunt, cum ei ſe apud Goslice pagum, altero à Sendomiria miliario, cum parua manu temerè quidem, ſed tamen euentu proſpero, oppoſuiſſent. Cõmiſſo enim prȩlio tertia die Februarij, cum noſtri magno animo impetum in Ruſſos feciſſent, cæſis primis, magna trepidatio cæteros inuaſit, ſic ut abiectis armis terga uerterẽt, & auxiliares barbaros ſecum inuoluerent. Qui tamẽ, quòd fugiendo pugnare conſueuerũt, repreſſo gradu reſtiterũt noſtris paululũ. Sed mox & ipſi, deſerti à Ruſsis, inſtãtibus noſtris in uerã fugam acti ſunt. Fugientes lõgius perſecuti noſtri, magnam ſtragẽ edidere. Cȩſa ferũtur eo prȩlio hoſtiũ ad octo millia, capta duo, militaribus ſignis ſeptem noſtri uictores potiti ſunt. Cætera multitudo amiſſa præda euaſit. Non contentus autẽ ea uictoria Leſcus, intra paucos dies maiores coegit copias, ita ut ad triginta equitũ, peditũ uerò duo millia perueniret, & in Ruſsiã du-

Leo Ruſſorum dux.
Ruſſorum cũ Tartaris & Lituanis excurſio in Poloniã.
Ruſsi cum barbaris ſuperati à Polonis.
Ruſsia uaſtata à Polonis.

xit,ut Leonem ulciſceretur: qui nõdum reſumpto è ſuperiori clade animo, in penitiora Ruſsiæ ſeſe recepit. Quocirca impunè Leſcus hoſtilẽ regionem ad Leopolim uſq; (quæ arx cum oppido ab iſto ipſo Leone condita eſſe & nomẽ ſumpſiſſe uidetur) peruagatus, direptis exuſtisq; multis pagis & oppidis, & arcibus nonnullis, quæ negligẽtius ſeruatæ ac defenſæ erant, captis & euerſis, ingentem prædam abegit: in qua ad quatuor millia hominum fuiſſe, cæſa uerò ad quinq; millia ferũtur. Sequenti deinde anno, qui fuit 1281, Leſcus contra Vuratislauienſem ducem Henricum quartum, qui Probus dictus, re poſtea longè à probitate abfuit, expeditionem inſtituit ex huiuſmodi cauſa. Hẽricus is quem dico, Boleslai Calui patrui fraude per iniuriã bonis quibuſdam, quemadmodum ſuperius dictum eſt, mulctatus, induxerat & ipſe in animũ ſuum facinus probi cognomento neutiquam conueniens. Nam Præmislum maioris Poloniæ, Henricum Legnicienſem Boleslai Calui, & Henricum Glogouienſem Conradi filium, duces, ad conuentum & colloquium, quaſi de re cõmuni Bariciam, qui pagus in ditione eius erat, euocatos cęperat, & Vuratislauiam deportatos aſſeruabat, ut aliquid uiciſsim ab eis iniuſtis pactis emungeret. Indignè id ferre Leſcus, qui uocatus & ipſe unà cum cæteris ducibus Polonorum, tamen incertum qua excuſatione uſus, non uenerat. Ac Præmisli maximè uicem dolẽs, cum crebris literis atq; legationibus nihil æqui ab Hẽrico impetraret, armis illum uindicare decreuit, orantibus maioribus Polonis, & auxilia pariter cum Meſciugo Pomerano pollicentibus. Itaque coadunato exercitu, & auxiliaribus illis maioribus Polonis & Pomeranis ad cõdictum locum conuenientibus, triplici agmine Vuratislauienſem Henrici ditionem aggreſſus, acerbè eam diuexauit uſq; ad Vuratislauienſia ſuburbana, maioribus Polonis maximè ob captum ducẽ ſuum in agreſtes & oppidanos culpæ expertes, & in innoxia tecta ſæuiẽtibus. Nec tamen aut his malis, aut lachrymis & conuicijs ſuorum Henricus commotus eſt, ut uel propulſaret illatũ bellũ, & miſerabilẽ ſuæ ditionis uaſtationem prohiberet: uel captos duces dimitteret, ac ſe ſuosq; præſentibus calamitatibus liberaret. Sed in arce Vuratislauienſi ſe cõtinebat. Peruaſtata omni ora Vuratislauienſi, & abacta ingenti præda, Leſcus auxiliares dimiſit, & ſuas copias domũ reduxit. Capti uerò duces pertæſi uinculorum eius, in cuius poteſtate erãt, arbitratu ſe redemere. Ac Præmislus quidem Rudenſe ſeu Velunenſe territorium ipſi conceſsit. Legniciẽſis uerò & Glogouienſis quinquennio ſe ipſi cum triginta haſtatis militaturos eſſe dato iureiurando receperunt, obſidibusq; cauerunt. Per idem tempus, Siculi trucidatis una hora per omnes urbes ex compoſito Gallis omnibus, à Carolo ad Petrum Arragonenſem defecerunt, & Gallum regem Hiſpano commutarunt. Quod multorum deinceps bellorum inter duas has gentes & Italos ſeminariũ fuit. Pruſſi uerò Cruciferorum ditionem uehementer afflixerunt: & lõgè lateq; ferro & igni graſſati, Chriſtiburgum, Marieuerderum, Zantirum, Clementiam, & Grudentum arces de ipſis cæperunt, ac diruerunt. Inſequenti

Leopolis à Leone condita. Lwow.

1281 ann.

Henricus Probus nomine, nõ re.

Duces tres dolo capti ab Hẽrico Probo.

Leſcus bellum infert Henrico Vuladislauienſium duci.

Velunenſis terra Henrico Vuratislauienſiũ duci conceſſa.

Sicilia à Gallo ad Hiſpanum defecit.

Siculæ ueſperæ.

Pruſsi multa de Cruciferis cæperunt.

quenti anno Lituani cum Iazygum reliquijs ſubita excurſione Lublinenſem regionem tripartito agmine crudeliter depopulati ſunt. Iura tunc de more Leſcus reddebat Cracouiæ, cum de barbarorum excurſione certior factus eſt. Nec mora, omiſsis rebus omnibus, arma corripe re his qui circum ſe, quiq; in itinere erãt equitibus, & ſe ſequi iuſsis, magnis itineribus in Lublinenſem oram peruenit. Sed hoſtes iam præda onuſti receſſerant. Itaq; angebatur animi, quòd ſibi hoſtem ulciſci, ſuosq;, qui captiui abducebantur, uindicare procliue non eſſet. Neq; enim cum parua manu longè maiorem hoſtium multitudinem per ignotos ſibi, illis uerò notiſsimos ſyluarum & paludum tramites abeuntes perſequi audebat. In hoc æſtu animi cum eum ex labore itineris & inſomnia fatigatum ſopor inuaſiſſet, expergefactus deinde poſtero die lętus, ab archangelo Dei Michaele in ſomnis confirmatum ſe, & ſponſione certę uictorię perſequi barbaros iuſſum eſſe, pro cõcione expoſuit. Quo ſermone animatis militibus, & impedimentis cum cõmeatu ponè ſe ſequi iuſsis, ipſe cum expeditis arma tantum & aliquot dierũ cibaria ferentibus, recẽtibus abeuntiũ hoſtiũ ueſtigijs inſiſtit, & inter Naruam & Nemenem flumina tertiadecima die Octobris eos cõſequitur. Neque enim belli præda impediti, celerius iter facere potuere. Perculſi ſunt inopinato Polonorũ aduentu barbari, quòd neq; paucos, neq; imbelles atq; timidos tam longè perſecuturos ſe fuiſſe ſuſpicabant. Sed tamen arma citò expediũt, authoribus maximè Iazygibus, qui ſumma erant audacia. Inuehuntur in eos noſtri una & ſimplici acie, quòd & locus ſyluis cinctus anguſtus, & exiguæ copiæ, quippe quæ ſex millia equitum uix continerent, diducere manum in plures acies non ſinebãt. Non ſegniter & illi primos noſtrorũ impetus excepere. Sed in pugnã intentos captiui ſuorum ſigna conſpicati, fortuitu oblatis telis à tergo adoriũtur. Inermes quoq; & fœminæ clamore ſublato ſuos animabãt, & hoſtibus terrorem incutiebant. Quin & canes, quos ſecũ ducebant barbari, & qui dudum lætiore ululatu aduenientibus noſtris gratulari uiſi erant, ſæuis morſibus barbaros ipſos impetebãt. Itaq; ancipiti malo perturbati, effuſa fuga proximas ſyluas petunt. Inſtat fugiẽtibus Leſcus: inſtant & captiui mutuo ſeſe cohortantes, dolore & ira extimulante. Nox tandem perſequendi finẽ fecit. In eo prælio reliquię Iazygum, qui pertinacius noſtris reſtiterant, & à ſuſcepta religione defecerãt, penitus extinctæ ſunt. De Lituanis quoq;, qui quatuordecim millia bellatorum expleuiſſe dicebantur, non multi ſanè euaſerunt. Complures enim qui effugerãt, partim pudore, partim timore ſuorũ, mortem ſibi conſciuere. De noſtris, quod mirum cuique ac diuini numinis opus uideri debet, ne unus quidem deſideratus eſt. Leſcus recuperata omni præda, & cumulata etiam hoſtiũ cæſorum ſpolijs, uictor in Poloniam reuerſus, Lublini templum, monimentum uictoriæ ſuæ condidit: ac diui Michaelis, quem in ſomnis uictoriam ſibi pollicentem uiderat, memoriæ dedicauit. Pace per circuitũ ab externis hoſtibus parta, ciuiles motus Leſcum exceperunt. Sendomirienſis enim conuentus Ioãne pa

Lituanorũ excurſio in Lublinenſem oram.

Somnium.

Narua fl. Nemenes.

Leſci Nigri inſignis de Lituanis & Iazygibus uictoria.

Iazygum reliquiæ deletæ.

Sendomirienſium defectio à Leſco. Conradi ducis Maſouij fuga.

latino & Criſtino Caſtellano eius orę authoribus,cum quibus & Pau- A
lus epiſcopus Cracouienſis ſentire dicebatur,ab eo defecit: & Conra-
do Maſouiæ duci accito,ſeſe munitionesq́ ſuas ſubdidit:nec uincibe-
neficijs & ſecundis rebus Leſci potuit, ut conceptum in eum iam inde
ab initio odium deponeret. Verùm Leſcus hoc ſic abire paſſus nõ eſt.
Nam coacto tumultuario exercitu de Cracouiẽſi ditione & aulico ſuo
comitatu,in Sendomirienſem oram contra Conradum profectus eſt.
At ille de aduentu Leſci certior factus,cum ſe non ſatis crederet Sendo
mirienſibus,& paruam ipſe manum ſecum adduxiſſet,in Maſouiam ce
leriter ſe recepit,promittens confeſtim ſe cum maioribus copijs reuer-
ſurum. At Leſcus magna animi moderatione & manſuetudine uſus,
proceres authores defectionis deſtitutos à Conrado, facile ſibi recon-
ciliauit: per quos conuentum omnem unà cum munitionibus in pote
ſtatem ſuam redegit,gliſcensq́ ciuile bellum ſapienter oppreſsit. Labo
ratum eſt fame eo & ſequenti anno in Polonia,uſque adeò,ut multi de
plebe cum uxoribus & liberis præſens malum euitaturi,in Vngariam
atq́ Ruſsiam commigrarent. Sed utrobique pro ſalute acerbiori cala-
mitate per gentium illarum immanitatem & perfidiam,operti ſunt. A
Ruſsis quidem tributi nomine Tartaris in ſeruitutem traditi,ab Vnga
ris uerò,Cumanis barbaris uenundati. Per hoc tempus Philippus epi
ſcopus Firmanus,legatus põtificius ex Vngaria uenit Cracouiam. Hu
manius acceptus à Polonis, quàm ab Vngaris,à quorũ rege Ladislao B
in uincula coniectus erat, propterea quòd eum ob adulteria & Hun-
nas pellices poſt leniores admonitiones diris deuouerat. Sed ipſe quo
que rex pòſt ab Vngaris ſuis in honeſta cuſtodia aſſeruatus aliquãdiu,
ad extremum à Hunnis, quorum conſuetudinem & mores amplexus
erat,interfectus occidit. E' Polonia uerò legatus in Pruſsiam conten-
dit,& controuerſiam inter Meſciugum Pomeranorum ducem & Cru
ciferos diremit. Etenim Varcislaus Meſciugi frater,cum ſe ad Crucife
ros contuliſſet,eorum inſtitutum amplexus,patrimonium ſuum ipſis
donarat. Eius exemplum ſecuti alij duo fratres,& ipſi bona ſua eiſdem
Cruciferis addixerunt, honeſtum uictum quoad uiuerent ab eis cum
familia ſua pacti. Ac donationes quidem illas legatus reſcidit. Cæte-
rùm Meſciugum induxit, ut Gneuenſe ſiue Meuenſe territorium ipſe
donaret Cruciferis. In quo mox illi arcem condiderunt, præſidio'que
firmarunt, Puterburgum demoliti. Sequenti anno menſe Octobri
rurſus Lituaui per Lucouienſe territorium in Sendomirienſem tra-
ctum improuiſi excurrerunt, & magnis incommodis atque calami-
tatibus multos pagos & oppida affecerunt, nemine reſiſtente. Nam-
que nobilitas in arces proximas diffugerat. Exercebat tunc Leſcus
Cracouiæ iudicia, quæ colloquia noſtri uocant. Quamprimum uerò
de barbarorum excurſione cognouit, correptis celeriter armis cum ijs
qui aderant ex equeſtri ordine, cæteris'que ſine mora ſequi iuſsis, no-
cturnis pariter ac diurnis itineribus hoſtem perſequitur. Sendomiri-
enſis autem conuentus nobilitatem ſimul & ruſticanos homines,præ-
miſsis

Leſci benignitas & moderatio.

Fames in Polonia.

Legatus pontificius in Poloniam & Pruſſiam.

Ladislai Vngarorũ regis nequitia, improbitas, & interitus.

Pomerani duces Cruciferis ſua donarunt.

Gneuenſe territorium donatũ Cruciferis. Gneua arx cõdita.

1283 ann. Lituani Sendomirienſem agrum uaſtant.

A miſsis ueredarijs de aduentu ſuo certiores facit,& occurrere ſibi curri
culo iubet. Concurrentibus omnibus, ubi haud longè ſe ab hoſtibus
abeſſe ſenſit, aduocatis in concionem militibus, graui oratione eos in
hoſtem animat,ut uiri eſſe pergerent,& coniugibus ac liberis dulciſsi-
mis,propinquis,neceſſarijs,atq́ etiam agricolis ſuis,qui in fœdam ſer-
uitutem à barbaris abducebantur, ſubuenirent. Cæſos ſenes atq́ par-
uos pueros,uaſtatos agros,incenſas uillas,pagos & oppida,direpta fa
na,uiolata ſacra grauiter ulciſcerentur,& inſignem ſuam patrięq́ com
munis ignominiam, uel cum uitæ ſuæ diſcrimine uindicarent. Hone- "
ſtiſsimum eſſe pro patria, & pro aris & focis dimicantem occumbere. "
Gloriæ quàm uitæ bonos fortes'q́ uiros cupidiores eſſe debere. Non "
prouenire autem magnam atque ſolidam gloriam ſine magnis pericu- "
lis. Neque tamen eo ſe hæc dicere,quòd de uirtute & alacritate eorum
dubitaret, aut quòd periculoſum admodum illud cum barbaris certa-
men fore crederet. Eoſdem enim eſſe, quos anno ſuperiori intra ipſo-
rum iam fines penè ad internecionẽ,nullo de ſuis amiſſo,profligaſſent:
qui'que furtis modò & clandeſtinis latrocinijs uicinos infeſtare ſoliti,
uirtute & arte bellica nihil ualerent. Irent ergo alacres, cæſis'que ſuis
eorum ſanguine parentarent, & captiuos opem ſuam lachrymis & eiu
latibus implorantes, liberarent. Et quo meliore ſpe & fiducia diuini
auxilij, Dei contemptorem hoſtem adorirentur, confeſsione eos pec-
cata expiare, & ſacroſancta euchariſtia communire ſe iubet. Atq́ ipſe B
princeps ſanè quàm religioſè hoc fecit. Præſenſere aduentum Polono
rum barbari, & anni ſuperioris fortunam reformidantes,in proximas
ſyluas in Lucouienſi territorio ſeſe ſubducũt,atq́ ibi de ſalute ſua con-
ſultant. Syluis ſeſe diu tegere non poterant. Prædam & impedimenta
relinquere nolebant: nec adeò tutum ſibi receptum eſſe animaduerte-
bant,eo quòd experti iam noſtrorum audaciam, etiam in intimam Li-
tuaniam perſecuturos ſe eos eſſe certò ſibi perſuaderent. Nec in armis
magnam ſpem habebant. Sed tamẽ hoc ſibi tentandum extrema penè
adducti neceſsitate conſtituunt. Itaque relictis in ſylua cum paruo im-
becillium & ægrotorum præſidio ſarcinis, captiuisq́ arctius colliga-
tis,ne ſibi rurſus à tergo negocium facerent, magno impetu & cum cla
more incondito in noſtros feruntur. Perturbauit nonnihil noſtros pri
mus eorum aſpectus, propterea quòd præter omnem expectationem
ad ſe contendere eos uidebant,quos fugere crediderant: & quòd mul-
titudine ij ſuperabant. Sed tamen cohortante duce,& inſtruente acies,
citò animos reſumpſere. Duas autem is incurſantibus hoſtibus acies
obiecit: quarum alteri Zegota Cracouienſis, alteri Ioannes Sendomi-
rienſis palatinus præerat. Ipſe in omnes partes oculos & totum cor-
pus circumferre, ac ſollicitè circumſpicere,quid quaque in parte gere-
retur: & ſicubi laborantes ſuos conſpiceret,ut mox ſubſidia ſummitte
ret. Nec diu primus ille barbarorum impetus uiguit. Sed uirtute no-
ſtrorum, quaſi firmo muro obiecto, ſtatim refractus eſt. Primi qui
cum Cracouienſi palatino cõcurrerant, quod in eius acie aulicus Leſci

Leſci oratio ad milites.

Lituanorũ conſultatio.

Lituani iterum uicti à Leſco.

comitatus ordinatus erat, repreſsi, ad fugam ſpectare cœperunt. Quo animaduerſo, cæteri quoque conuerſi ſyluas petiuerunt. Inde porrò continuato curſu, quoquouerſum diffugerunt. Poloni depoſita in ſyluis præda potiti ſunt, & captiuos relaxarunt. Quibus adiuuantibus per aliquot dies deinceps barbaros quicunqꝫ in ſylua delituerant, conquiſitos trucidarunt. Reuertentesqꝫ magna omnis generis hominum occurrentium lætitia excepti ſunt.

Paulus epiſcopus turbator iterum captus.

In Paulum epiſcopum Leſcus Lituanicarum illarum excurſionum, atque item defectionis Sendomirienſis conuentus culpam conferebat. Habebat enim Paulus magnas neceſsitudines & clientelas in tractu Sendomirienſi, & cum barbaris amicitias & affinitates coniunxerat. Leſco uerò iam inde ab initio propter captiuitatem ſuam infenſus erat, ita ut non incredibile eſſet, cùm nobilitatem Sendomirienſem ab eo cõcitatam fuiſſe: tum barbaros in Poloniam euocatos, quo magis Leſcũ inuiſum apud omnes, ſuis quenque damnis & publica indignitate acuente redderet. Itaqꝫ captus is eſt iterum à ſatellitibus Leſci, & Siradiam deportatus. Dimiſſusqꝫ deinde maiorem immunitatem bonorum ſuorum eccleſiaſticorum, & in Derzanzina pago, quicquid ad ducem pertinebat, caſtellano & palatino, decano'que & Scholaſtico Cracouienſi arbitris, à Leſco accepit.

Derzizina epiſcopo Cracouienſi donata.

Nam tria millia pondo argenti, quæ & ipſa ſoluere Leſcus debuerat, ei remiſit. Extat ea de re diploma Leſci in baſilica Cracouienſi. Inſignis eſt hic ipſe annus & alio inſolenti facinore.

Lucardis Præmisli uxor iugulata.

Etenim Lucardis, Præmisli ducis maioris Poloniȩ uxor à pediſſequis ſuis iugulata eſt. Nec expers huius culpæ Præmislus, quòd ne quæſtionem quidem de ſcelere habuiſſet, nec pœnas exegiſſet, habitus, & uulgari carmine notatus eſt: quod carmen ſua ætate Dlugoſſus uulgo cantari ſolitum eſſe memorat. in quo oratio fœminæ illius repræſentetur orantis, maritum pro amore coniugali, & honore, quem illi ſemper habuiſſet, ne uitam ſibi adimat, ſed ut uel una ſubucula tectam in domum paternam ſe remittat. Cauſa uerò huius paricidij Præmislo ea fuiſſe fertur, quòd nullos ex ea ſuſciperet liberos.
» Quaſi uerò id in arbitrio ſit cuiuſquam, ac non diuinitùs
» concedantur liberi.

Sed non inultum id ſcelus tulit Præmislus. Quamuis enim alteram uxorem duxiſſet non multo poſterius, Rixam Suetiȩ regis filiam, tamen ne ex ea quidem mares liberos reliquit. Quin etiam alijs aduerſitatibus fuit obnoxius.

Caliſsia Henrico Vuratislauienſium duci prodita.

Inſequenti enim anno Hẽricus dux Vuratislauienſium Caliſsiẽſem arcem proditione Sendiuoij præfecti traditam ipſi eripuit. Oppidum enim paulo antè fortuito incendio conflagrarat. Erat hic Sendiuoius Ioannis palatini Poſnanienſis filius iratus Prȩmislo, quòd ab eo in mãdandis magiſtratibus & honoribus præteriretur. Et niſus eſt quidem Præmislus arcem ui & armis in poteſtatem ſuam redigere, ſed repulſus à præſidio Hẽrici, proceribus intercedentibus cum Henrico pacificatus eſt, ea cõditione, ut pro Caliſsienſi arce Olobocẽſe territorium Henrico daret, & arcẽ ei ſuis ſumptibus in eo exȩdificaret.

Olobocum à Polonis recuperatum.

Quam arcem tertio pòſt anno maiores Poloni ui expugnatam in Præmisli poteſtatem redegerũt. Neqꝫ eã tunc Henricus armis

A

armis uindicauit, ſed dolos uerſabat in pectore: ad quos ita factus erat, ut ne à ſacris quidem rebus & ſacerdotibus manus abſtineret, dum nimia opum cupiditate flagrat.

Henricus Probus ad dolos factus.

Quas tamen iuſta diuini numinis uindicta poſtea alienis, cum ſuo hærede careret, reliquit. Atqꝫ ut prȩtermittamus, quod Caliſsiẽſis arcis proditorẽ Ioannem cũ Beniamino neſcio quo equite in carcere aliquandiu tenuit, qui minus etiam dignũ facto ſuo præmium tulere: illud quidẽ certè deteſtabile eius facinus ſilentio prætereundum nõ eſt, quod in eccleſiam Vuratislauienſem, & in epiſcopum eius Thomã ſecundũ, Thomæ illius, quẽ Boleslaus Caluus in uinculis habuerat, ſororis filium, patrauit.

Vuratislauienſis epiſcopi & eccleſiæ bona ac decimæ uſurpatæ ab Hẽrico duce.

Etenim permagnã uim pecuniæ ipſi, & uniuerſo ordini eccleſiaſtico eius diœceſeos prȩter ius & morem in bellũ, neſcio an illud, quod cum Præmislo de Caliſsienſi dominatu gerere uolebat, imperauit. Quæ cum non daretur, arcem epiſcopi Othmuchouiam, & Nyſſam oppidum, ac deinde cætera omnia epiſcopi & ſacri ordinis bona inuaſit, mox & decimas omnes uſurpauit.

Othmuchouia arx.

Nec ea reddere epiſcopo per honeſtos & graues oratores, ac poſtea per ſe ipſum flagitãti uoluit: ſuperbeqꝫ inſuper & minaciter reſpondit.

Iacobus Suinca archiepiſcopus Gneſnenſis non per electionem.

Erat tunc archiepiſcopus Gneſnenſis Iacobus, gente & cognomento Suinca, Ioanni defuncto poſt undecim annorum uacationem & plurium competitorum partim obitum, partim reiectionem, crebramqꝫ Pontificum maximorum mutationem, fauore Martini quarti pontificis (electione collegij Gneſnenſis poſthabita) ſucceſſor datus.

Interdictum ac diræ Archiepiſcopi cum ſynodo in Henricum.

B

Is igitur ſynodo Lenciciæ coacta, de eius ſententia Henricum ducem communione Chriſtiani populi unà cum ſocijs & fautoribus ſceleris & ſacrilegij excluſit: Vuratislauienſi uerò ciuitati & omnibus locis, quæ in ditione Henrici erant, ſacris interdixit. Cui decreto paritum eſt ab omnibus, præter Franciſcanos fratres, pluris facientes emolumenta ſua & fauorem ducis, quàm diſciplinam eccleſiaſticam.

Franciſcani ſodales interdictum contempſere.

Quæ res maioris pertinaciæ & crudelitatis Henrico cauſa fuit. Iritatus enim, epiſcopum & ſacerdotes omnes ditione ſua eiecit. Qui quócunque in Poloniam commigrarant, humanè & benignè recipiebantur.

Epiſcopus cũ ſacerdotibus eiectus è Vuratislauienſi diœceſi.

Epiſcopus autem cum in concilio Lugdunẽſi de ui & iniuria Henrici necquicquam queſtus eſſet, propterea quòd ille iam prius aures concilij falſis criminationibus per legatos occuparat, reuerſus mœrens Ratiboriam ſe contulit: ubi à Cazimiro duce Vuladislai filio perbenignè & honorificè acceptus atque habitus eſt.

Lugdugnenſe concilium. Cazimirus dux Ratiborienſium.

Quo factum eſt, ut æquiore animo exilium illud ſuum in quintum uſque annum ferret. Verùm ne ita quidem tyranni crudelitatem exatiauit. Nam is & nobiles quoſdam bonosqꝫ uiros de ſuis, à quib. reprehenſus erat de ſcelere, trucidauit: & cũ Cazimiro literis & legationibus expoſtulauit, quòd inimico ſuo receptũ præberet: minas'que adiecit, ni eum pelleret.

Ratiboria & Cazimirus dux bello petitus ob receptum epiſcopi & ſacerdotum exulum.

Quæ cum à Cazimiro contemnerentur, coegit exercitum, & Ratiboriam obſidione cinxit. Nam Cazimirus uiribus eius impar, arcis munitione ſe continebat. Cum aliquot dies duraret obſidio, murmurare contra epiſcopum & cæteros ſacerdotes exules plebs à uictu imparata, & præſertim

ij quorum bona in agris atque uillis diripiebantur, & qui ea formidabant quæ uictis captis'que urbibus ab irato hoste euenire solent. Qua re cognita, episcopus collocutus cum suis, indignum esse ait, ut sua paucorum exulum causa, bene merita de se ciuitas periculum subeat, aut ullo prorsus afficiatur incommodo ac detrimento. Præstare, ut ipsi soli uel capitibus suis iram tyranni exatient, quàm ut tot insontes & bene merentes hospites suos eodem secum exitio inuoluant. Induit deinde sacras & pontificales uestes, nonnullosq́; de sacerdotibus, quemadmodum ad sacra peragenda solent, indui iubet, ita spectabilis cum uenerando illo cœtu urbe egressus, ad hostilia castra profectus est. Venientes à longè conspicatus Henricus, attonitus & quasi numine afflatus de papilione exilijt: & obuiam procurrens, ad pedes episcopi sese abiecit, & culpam supplex deprecatus est, augustius quiddam humana specie in uultu episcopi contemplatus. Benignè eum humo episcopus attollit, amplexatur, & exosculatur non sine lachrymis: certámque ueniam, si eum factorum pœniteat, pollicetur. Deinde in proximam ædiculam, diuo Nicolao dedicatam, pariter ingrediuntur. Ibi semotis arbitris inter se in gratiam redeunt, cum Henricus redderet quæcunque episcopo, ecclesijs & uniuerso ordini sacro ademerat: & pro perceptis emolumentis satisfacturum se esse, ad hæc ampla munera & immunitates ecclesiæ largiturum, reciperet. Quibus peractis, soluit obsidionem: & ab Arhiepiscopo uinculo excommunicationis liberatus, interdictum'que sublatum est.

Thomas episcopus Vuratisl. ad hostem sacrato uestitu egressus, iram eius fregit.

Henrici ducis cum Thoma episcopo transactio.

Vt autem referret gratiam pro hospitalitate Cazimiro Thomas episcopus, collegium sacerdotũ in arce Ratiboriensi instituit, ei'que decimas quasdam de suis attribuit. Porrò Henricus posteriori tempore templum sanctæ Crucis in insula Vuratislauiensi è regione basilicæ condidit, & collegium sacerdotum, datis de suo luculentis reditibus, instituit. Quin etiam cum ex uxore Ottonis Longi marchionis Brandeburgensium filia nullos liberos susciperet, Vuratislauiam ipsam cum omni territorio ecclesiæ & episcopo Vuratislauiẽsi sempiterno iure donabat, nisi episcopus eam donationẽ abnuisset.

Ratiboriæ collegium sacerdotum institutum.

S. Crucis templum & collegium sacerdotum Vuratislauiæ.

Vuratislauiæ donatio refutata ab episcopo.

Dum hæc ita geruntur in Silesia, nec in minore Polonia quietæ res fuere, turbante maximè Paulo episcopo Cracouiensi, & omnium odia in Lescum ducem, quo captiuitatem suam ulcisceretur, inflammante. Quod malum eousque progressum est, ut iam non priuata paucorum conspiratione, sed publico procerum atque nobilitatis consilio Conradus Cirnensiũ, Masouiorum dux, ad suscipiendum principatum accerseretur. Cui cum exercitu uenienti Varsius Castellanus, & Zegota palatinus Cracouiensis, Ioannes Sendomiriensis palatinus, & Cristinus Castellanus cum Paulo episcopo & maxima nobilitatis multitudine ad Sendomiriam obuiam progressi sunt, & in uerba eius iurarunt. Itaque ille nullo negocio Cracouiensi & Sendomiriensi dominatu omni tunc potitus est. Sola restabat Cracouia, in qua se Lescus cum uxore continebat. Nec tamen explicabat rationem, quomodo eam in tanta contra se omniũ conspiratione retineret. Nam

Polonia minor ad Conradum Masouium à Lesco defecit.

& ij

& ij qui ei fauebant, quiq́; in comitatu eius aulico fuerant, ab eo se subducebant, ueriti ne sibi fraudi esset, à publico uniuersi conuentus consilio dissentire. Desertus ab omnibus, ad Cracouiẽsis ciuitatis, cuius studia non aliena esse à se animaduertebat, misericordiam confugit. Eius fidei atque tutelæ Cracouiensem arcem commendauit. Ipse cum uxore uel ut alij uolunt, uxore Cracouiæ relicta, in Vngariam ad Ladislaum regem profugit. Suscipiunt arcis defensionem Cracouienses ciues. Et quoniam difficulter se arcem & urbẽ pariter tutari posse existimabãt, cùm quòd humiles erant urbis muri, nec bene instructi propugnaculis, tum quòd distracta multitudo imbecillior futura erat ad sustinendam uim aduersariorum, qui iam appropinquare cum Conrado dicebantur, relicta urbe commigrant in arcem cum uxoribus, liberis, & facultatibus suis. Cognita Cracouiensium ciuium uoluntate proceres, mittunt ad eos quorum gratia & authoritate deduci eos de sententia posse credebant: & non modò impunitatem illius cœpti, sed etiam maiora à Conrado, quàm à Lesco præmia ipsis pollicentur, si consensum uniuersi conuentus secuti, Conrado sese & arcem dedant: sin recusent, minas adijciunt.

Cracouia in fide Lesci permansit.

Nihil neque blanditijs deliniti, neque minis territi Cracouienses ciues, respondent legationi procerum: Non licere sibi fidem & iusiurandum Lesco semel datum uiolare. Re integra in consiliũ illud se non esse adhibitos: ne nunc quidem ad id accessuros, cum eius rationem probabilem reddere non possent. Scirent proceres quid agerent, se omnia charissima, & uitam ipsam prius amittere, quàm fidem frangere decreuisse.

Cracouiensium ciuium fides & constantia.

Quæ cum Conrado & proceribus renunciata essent, iritati & multum frementes, ad Cracouiam castra admouent. Cumq́; perdifficilem sibi esse intelligerent arcis & armis & commeatu bene munitæ expugnationem, urbem uacuam incẽdunt, ut uel sic ciuium siue pertinaciam, siue constantiam præsenti priuatorum cuiusque malorum aspectu frangerent. Sed nihilo tamen segnius illi arcẽ defendebant. Quanquam autem uastarant paulo antè Tartari Transyluaniam & Vngariam usque ad Pestum totos tres menses, tamen impetrauit Lescus à Ladislao rege non contemnenda Vngarorũ & Cumanorum auxilia, & cum ijs iam aduentabat, eo quidem celerius, ut arci Cracouiensi subueniret. Id ubi didicit Cõradus, occurrit ei cum exercitu, & collatis signis apud Bogucice pagum ad Rabam flumen uincitur: dissipatoq́; longè maiori quàm Lescus habebat exercitu, in Masouiam usq; profugit, ueritus ne alienatis à se aduerso prælio uoluntatibus eorum, à quibus accitus erat, in potestatem Lesci ueniret. Sic euentus tunc ostendit, uter iustius arma sumpsisset.

Tartari Vngariam uastarũt. Conradus uincitur à Lesco & fugatur.

Raba fl.

Lescus moderatè utens uictoria, captiuos omnes dimisit, proceribus culpam deprecantibus, ueniam dedit: deinde Cracouiam ueniens, Vngaros & Hunnos liberaliter remuneratos remisit: Cracouiensibus ciuibus gratias egit: urbem fortius muniuit: eiusq́; regimen Teuthonibus solis, qui fidem ipsi præclarè seruassent, proprium deinceps attribuit. Quod ad nostra usque tempora durauit. Habitu quoque & cultu corporis cum eis conformato,

Cracouiæ urbis regimen Teuthonibus mandatum.

Lescus cultu Teuthonico usus.

conformato, quanti eos faceret, oſtendit. Hæc anno poſt Chriſtum na A
1285. ann.
tum 1285 geſta ſunt. Quo etiam Boleslaus, Maſouiorum Plocẽſium
Maſouij Ruſſiam, Rußi Maſouiam populantur.
dux, Conradi frater, Ruſsiam, ſiue adeò quæ Ruſsi in tractu Lublinẽſi
& Poleſſenſi de Polonis capta tenebant, repentina excurſione popula
tus, cum onuſtus præda domum reuertiſſet, mox idem incommodum
à Ruſsis accepta damna ulciſcentibus, in ditione ſua uiciſsim pertulit.
Goſtininum à Cazimiro ſurreptum.
Inſequenti uerò anno, Conradus frater eius Goſtinino, quod in ditio-
ne Vuladislai Loctici erat, per fraudem potitus eſt. Cum enim non-
nullos de ſuis eò prodendæ arcis cauſa ſubmiſiſſet, Lituanos deinde
euocauit. Quibus ex improuiſo aduenĩetibus, ij qui ſubornati erãt, ar
cem prodiderunt. Captam illi ac direptam Cõrado conceſſerunt, plus
ſexcentis hominibus ibi partim necatis, partim captis: quos cum reli-
Ploſcum à Vuladislao interceptum.
qua præda abegerunt. Non tulit eam iniuriam Vuladislaus. Verùm
tumultuaria manu facta, ſilenti agmine ad Ploſcum contendit: noctú-
Pax inter Lencicienſes & Plocenſes.
que aggreſſus arcem, uigilibus cæſis, facilè fit uoti compos. Deinde
procerum utriuſque partis opera pax fit inter duces, redditis inuicem
Lituani Maſouiam uexant.
quas interceperant, arcibus damnis'que Vuladislao perſolutis. Nec
tamen impunè abijt Maſouijs, alienæ rei manus admouiſſe. Eodem e-
Sochaciouia et Ploſcum arces incenſæ.
nim anno ab ijſdem Lituanis, quos in Goſtininenſe territorium immi-
ſerant, graui excurſione uexati ſunt: & Sochaciouia Ploſcum'que arces
In Prußia uermes uenenoſi.
negligentius cuſtoditę, captæ, & exuſtæ. Pruſsiam tunc nouo uermiũ
genere per æſtatem infeſtatam fuiſſe ferunt, qui caudis cancrorum prę
diti, quoſcunque aculeo pupugiſſent, intra tertium diem extinguebãt. B
Bernardus Legniciæ dux obijt.
Hoc etiam anno Bernardus dux Legnicienſium, Boleslai Calui filius,
obijt. Sequenti uerò, Leſcus diſsimulato propoſito, per ſpeciem Litua
Dobrinum à Prußis incenſum.
nici belli Conrado bellum intulit. Vaſtarant Lituani cum Pruſsis Do
brinenſem tractum, qui in ditione Ziemouiti erat: Dobrinum-
que oppidum, magna hominum ſtrage edita, diripuerant, & incen-
derant, cum inexpectati die Dominico, uacante diuino cultui mul-
Maſouia Cirnenſis à Leſco uaſtata.
titudine, irrupiſſent. Fratris igitur iniuriam ulciſci ſe uelle cum ſi-
mulaſſet Leſcus, comparato cùm de ſuis, tum de uoluntarijs cruce ſi-
gnatis non paruo exercitu, in Maſouiam deflexo itinere, obuia quæ-
que ferro & igni, nemine reſiſtente, uaſtauit, & cum ingenti prędа do-
mum reuerſus eſt. Atque ex eo tempore prior illa fortuna ab eo rece-
» ſit, & ſecundæ res aduerſis commutatæ ſunt, ne impunè ferret Deum
» & homines fefelliſſe, & prætextu pietatis iræ ſuæ impenſius indulſiſſe.
Itaque & tunc, licet nemine perſequente, complures tamen de ſuis in
traiectu fluminum amiſit, & mox ad finem eiuſdem anni cunctæ eius
ditiones longè late'que à Tartaris peruaſtatæ ſunt, & ipſe fuga in Vn-
gariam conſulere ſibi coactus eſt. Nam Tartari fame domeſtica ſti-
Tartari Poloniam uaſtant cum Rußis.
mulati, per Ruſſos & cũ Ruſsis primùm in Lublinẽſem orã & in Ma-
ſouiam delati, locuſtarum in modum eas regiones, cædibus & incen
Lyſecenſe monaſterium intactum.
dijs nuſquam abſtinentes, depopulati ſunt. Inde porrò diuertẽtes, Sen
domirienſem tractum, & nonnullam partem Siradienſis, eadem cru-
delitate peruagati, fruſtra tentata Sendomiriæ expugnatione, Lyſecen
ſis

A ſis monaſterij, quod S. Crucis dicitur, direptione ſuaſu Ruſſorum pe-
nitus abſtinuerunt, & ad Cracouiam pridie natalis Chriſti populabun
Cracouia tentata à Tartaris.
di peruenerunt. In cuius oppugnatione cum nonnullos fortes uiros
amiſiſſent, & Leſcum ducem cum uxore & primoribus in Vngariam
profugiſſe didiciſſent, maiore licentia & furore in pagos & oppida uſ-
que ad Carpathum montem debacchati, Sandecenſe tamen monaſte-
Sandecenſe monaſterium intactum.
rium, pauore, ut creditum eſt, diuinitus immiſſo, non attigerũt. Quan-
quam aberat inde tum Kinga: nam cum duabus ſororibus, Iolenta,
& Conſtantia, quæ Danielis Ruſſorum regis uxor fuerat, & cum uni-
uerſo cœtu monacharum, quæ ad ſeptuaginta fuere, ad hæc cum ma-
gna ſacerdotum & equeſtrium hominum caterua in Pieninam arcem,
Pienina arx.
natura loci munitiſsimam, ac unum tantum, & eum quidem perangu-
ſtum aditum habentem, ſeſe receperat. Tandem ſatiati cædibus atque
Tartarorum præda.
præda barbari, in Ruſsiam reuerterunt. Tantam autem hominum prę
dam tunc abegiſſe dicuntur è Polonia, ut cum eam apud Vuladimiriã
recognoſcerent, & partirentur inter ſe, unum & uiginti millia innupta
rum puellarum cenſa eſſe dicantur. Eas enim libidinis cauſa ſeruãt ma-
Puellarum captiuarum numerus.
ximè. Prouectiores tum uiros, tum mulieres, item'que paruos pueros
immaniter trucidant. Ne Ruſsi quidem, quamuis ſocij ac tributarij,
Rußis ſocijs etiam nocuere Tartari.
prorſus expertes malorum à barbaris tunc fuere. Nam barbari exceſ-
ſuri è Ruſsia, ut eſt malicioſum genus hominum, & incantationum at-
Tartari malicioſi.
que ueneficiorum gnarum, aquas omnes infecerunt, exectis captiuo-
B rum cęſorum cordibus, & præſentiſsimo ueneno imbutis, & uerubus
ſubter aquas defixis. Vnde plurimi mortales poſtea ex aquæ uenena
tæ uſu immedicabilibus morbis correpti, miſerabiliter extincti ſunt,
cum ſerius mali cauſa animaduerſa eſſet. Nihil acerbus ille cuncti do-
minatus ſui ſtatus atque uaſtitas animum Leſci emollijt: quin is reuer
ſus ex Vngaria, in ſequentem æſtatem expeditionem contra Conra-
dum ducem Maſouię rurſus parare cœpit. Sed cum ſegniorem ad eam
eſſe cerneret Cracouiẽſem & Sendomirienſem nobilitatem, Matthæo
Maſouia Cirnenſis uaſtatur à Siradiẽſibus.
Siradienſi palatino mandat, ut ipſe cum Siradienſi, qui minus calamita
tis à Tartaris pertulerat, in Maſouiam populabundus excurrat. Fecit
iuſſa palatinus: & iam permultis uicis pagiſq; uaſtatis, præda onuſtus
reuertebatur, cum eum Conradus, qui ditionem ſuam ſiue ob imbecil-
litatem uirium, ſiue ex induſtria uaſtari paſſus erat, cum ualida equitũ
& ruſticanorum manu occultis itineribus ſecutus, uiceſimaquinta die
Siradienſes fuſi & præda exuti à Maſouijs.
Iunij in finibus Maſouiæ adipiſcitur: & ſecurum incautum'q; exercitũ
ex improuiſo adortus, non leui ſtrage fudit ac diſsipauit. Palatinus cũ
paucis fortiter dimicans, occumbere quàm fugere maluit. Præda om-
Matthæus palatinus Siradiẽſis occubuit.
ni Conradus potitus eſt. At Leſcus his aduerſis rebus & ſugillationi-
bus hominum afflictus, ex mœrore & angore animi in morbum inci-
Leſci Nigri mors.
dit, quo ſenſim tabeſcens ultima demum die Septembris anni ſequen-
tis, qui fuit poſt Chriſtum natũ 1289. uitam cum morte commutauit,
1289. ann.
& in templo S. Trinitatis apud ſodales Dominicanos honorificè ſe-
pultus eſt: bonus & moderatus princeps, & felix, ſi extrema cũ primis
contexuiſſet,

contexuiſſet. Quod tamen improbitati & perfidiæ aliorum magis A
quàm ipſi imputandum eſt. Donauit hic epiſcopo Cracouiẽſi iure ſem
piterno decimam de omnibus metallis, in cuiuſcunq; ſolo eſſent, intra
ipſius diœceſim. Præceſsit autem Leſcum Ziemomyslus frater, dux
Vuladislauienſium, non toto biennio, relictis tribus filijs, Leſco, Præ-
mislo, & Cazimiro, de Salomea filia Suentopelci ſuſceptis. Tametſi
Dlugoſſus nullos eum liberos reliquiſſe memorat. Hoc anno Cazi-
mirus Oppolienſium dux, Henrici fortè Vuratislauienſium ducis uim
& arma timens, Venceslao Boemorum principi & ſucceſſoribus eius
ſeſe cum dominatu & liberis ſuis ſubdidit. Quod Henricus quoq; Vu
ratislauienſis aliquanto prius, uiuente adhuc Ottocaro rege, feciſſe me
moratur. Quanquam hic, cum nullos liberos reliquiſſet, non Boemo-
rum principem, ſed cognatum hæredem habuit.

Decima ex metallis epiſcopo Cracouienſi donata.
Ziemomysli ducis Vuladislauienſis mors, & filij.
Oppolienſis principatus addictus principi Boemorum.
Vuratislauienſis item.

INTERREGNVM.

TEMPVS quod Leſci Nigri mortem cõſecutum eſt, uſq; ad
reſumptum atq; renouatum à Præmislo duce maioris Po
loniæ regnum, interregnum nobis appellare uiſum eſt,
propterea quòd Cracouienſem dominatum, penes quem
ſummus Poloniæ principatus poſt exactũ regem Boleslaum ſecũdum
& intermiſſum regnum per multos annos manſerat, nemo tunc unus
obtinuit. Tametſi enim ad extremum Boleslaus Pudicus & Leſcus
Niger, imò & albus ferè Boleslai pater, duces Cracouiẽſes, nihil omni
no ſibi authoritatis & iuriſdictionis in cæterorum ducum ditionibus B
uendicauerunt: nos tamen, quo minus perturbata eſſet ſeries hiſtoriæ,
eos quoque in principum ſiue monarcharũ ordinem redegimus. Dein
ceps uerò pluribus de Cracouienſi dominatu contendentibus, cum pe-
nes neminem unum ſumma rerum eſſet, interregnum id tempus uoca-
re collibuit, quod iam proſequimur. Leſco Nigro ſine liberis uita de-
functo, Cracouienſis, Sendomirienſis, atq; Siradienſis dominatus in
medio erant, quos alius iure agnationis ſibi uendicabat, alius gratia po
pulari ambiebat, alius ui & potentia uſurpabat. Primum omnium Vu
ladislaus Locticus, Leſci mortui frater, eodẽ patre, ſed alia matre pro-
gnatus, Siradienſem dominatum, ſeiungentem ſeſe à reliquis, & ultrò
ſe ipſi ſubdentem occupauit: ad cęteros quoq; adſpirabat. Verùm Cra
couienſis & Sendomirienſis conuentus proceres ac equites, comitijs
apud Sendomiriam habitis, Paulo epiſcopo authore & ſuaſore, Bole-
slaum ducem Plocenſem, Conradi fratrem, principem creauere, poſt-
habito Conrado, cui ſe bis antea uiuente Leſco ſubiecerant: propterea
quòd is remiſsius & ignauius tunc agere uiſus, oblatum ſibi principa-
tum non retinuiſſet, & quòd ipſi poſtea cum Leſco ditionem eius ua-
ſtaſſent, ueriti ne memor eſſet acceptæ iniuriæ. Accitus igitur Bole-
slaus, poſſeſsionem principatus adit, Cracouiamq; ſolẽni pompa de-
ducitur. Nec multo pòſt Henricus dux Vuratislauiẽſium, omiſſa Boe-
mia, ad cuius principatum procerum quorundam conſpiratione con-
tra Venceslaũ inita inuitabatur, à Cracouienſibus ciuibus clàm accer-
ſitus,

Vuladislaus Locticus Siradienſem dominatum occupauit.
Boleslaus Plocenſis accietur ad principatũ.
Henricus Vuratislauienſis Cracouia potitus.

A ſitus, cum iuſto exercitu aduenit. Venienti ciues, in quibus lanij maxi-
mè ualebant, portas urbis, quemadmodum conuenerat, aperuere. Ibi
Boleslaus noua & inopinata re perculſus, quippe qui ſpe quieti princi
patus potiundi cum non maximo, & ad celebritatem & ſplendorem,
quàm ad bellum inſtructiore comitatu uenerat, ex arce Cracouienſi ſe
proripuit: & nequicquã retinentibus proceribus, qui copias ad eijcien
dum Henricum cogebant, iratus in Maſouiã redijt: dictitãs, ſe non ad
bellum, ſed ad pacatum principatum ſuſcipiẽdum, accerſitum ueniſſe.
Poſt diſceſſum Boleslai, arx quoq; Cracouienſis Hẽrico à Sulcone Me
direcio, cui Boleslaus eam commendarat, dedita eſt. Ibi tum proceres,
capto ex tempore & re præſenti cõſilio, legationem ad Henricum mit-
tunt: leges quaſdem ipſi, ſi apud ſe dominari uellet, præſcribunt. Quas
cum ille accepiſſet, princeps renunciatus eſt. Nec tamẽ diuturna ei poſ
ſeſsio principatus fuit. Vuladislaus enim Locticus, iam Siradiẽſis dux,
indignum ducens, alienum fratri ſuo Leſco ſucceſſorem in principatu
quæſitum eſſe, exercitum cogit: à maioribus Polonis & Pomeranis au
xilia impetrat. Cazimirus quoq; frater, dux Lencicienſis, & Conradus
ac Boleslaus Maſouij cũ ſuis per ſe ipſi eum adiuuabãt. Quibus omni-
bus copijs coadunatis, Cracouiã primo uere contẽdit, ad deijciendum
Henrici præſidium. Redierat Henricus in Sileſiam, relicto Cracouiæ
præſidio. Factus autem certior de conſilio & apparatu bellico Vuladi
slai, cum ipſe ægrotaret, Henricum Legnicienſem Boleslai, & Pręmis-
B lum Sprotauiẽſem Conradi filios patrueles ſuos, & Boleslaum Oppo
lienſium ducem cum expeditis copijs Cracouiam mittit. Quorum ad-
uẽtu cognito Vuladislaus, ad Seueriam oppidum, ad quartum Calen-
das Martias eis occurrit: & prælio commiſſo, multis utrinq; cadenti-
bus, ad extremum Vuladislao ceſsit uictoria. Præmislus, Cõradi Glo
gouienſis ducis filius, adoleſcens admodum interfectus, Boleslaus Op
polienſis ſaucius captus eſt. Duobus item alijs certaminibus apud Sca
lam & Suetnicium Vuladislaus Sileſios fudiſſe fertur. Victor Craco-
uiam profectus, cum proceres & equites plerique omnes in fidem eius
uenirent, apertis portis receptus, omnium conſenſu & acclamatione
princeps renunciatus eſt. Sed hic item non diu poſſeſsionem principa
tus retinuit. Henricus enim Vuratislauienſis, non deiectus Seuerienſi
clade, pręſertim quòd ciues nonnulli Cracouienſes clanculum ſpem e-
ius alerent, nouum rurſus exercitum Cracouiam cum Henrico Legni-
cienſi (ipſe enim adhuc decumbebat ægrotus) trãſmittit. Qui latenter
profectus, & nihil ad celeritatem ſibi reliqui faciens, cum nocte intem-
peſta ad Cracouiã acceſsiſſet, in urbẽ à conſcijs recipitur. Clamore ſub-
lato à Sileſijs, ut fieri ſolet capta urbe, tumultuatur tota ciuitas. Nox
atq; tenebræ incerta omnia, & lõgè q̃ erant formidabiliora reddebãt.
Erat in urbe cum pręſidio Vuladislaus, uerùm inopinato tumultu per-
territus, cum neq; numerum, neque genus hoſtium exploratum habe-
ret, proditionemq; metuens, ad Franciſcanos ſodales ſe recepiſſet, ubi
ſuos paſsim per uicos & plateas cædi, & ſe quæri didicit, ſumpto mo-

Boleslaus deſeruit principatum.
Henricus principatum adeptus.
Vuladislaus Locticus principatum bello petit.
Sileſiorum expeditio contra Vuladislaum.
Seueria oppidum.
Vuladislaus uicit Sileſios.
Vuladislaus princeps renunciatus.
Cracouia proditione recepta ab Henrico.
Vuladislaus Cracouia pulſus.

nachi habitu,de muro à Frãciſcanis demiſſus euaſit. Qui uerò partium A
eius fuerant in urbe,reperti ab aduerſarijs partim necati, partim capti
Paulus epiſcopus captus.
ſunt,& bona eorum direpta. Cuius calamitatis ne Paulus quidem epi
ſcopus expers fuit, ꝙ impenſius Vuladislao fauiſſet. Deinde in agros
& uillas procerum & equitum,qui defectionis ad Vuladislaum capita
fuiſſe exiſtimabantur,ferro & igni ſæuitũ eſt. Quibus malis adacti cæ
Henrico principatus recuperatus.
teri,certatim in poteſtatem Henrici redierunt. Henricus cõſtitutis ut-
cunq; rebus Cracouiæ,& ualido præſidio impoſito,epiſcopo ac cæte-
Henrici mors.
ris captiuis dimiſsis,properè in Sileſiam reuerſus eſt, quòd Henricum
Vuratislauienſem ueneno à ſuis,ut creditũ eſt, ſubminiſtrato animam
Henricus Legnicięſis Vuratislauia potitus.
agere,ſiue adeò mortuum iam eſſe accepiſſet. Veniens autem Vurati-
slauiam poſt mortem eius multorum ciuiũ & procerum ac militum fa
uore,urbe & arce,ac dominatu denique omni Vuratislauienſi potitus
Henrici Vuratislauienſis teſtamentum.
eſt,elapſo per fugã Conrado patruo,Glogouienſiũ duce,quem defun-
ctus dux teſtamento hæredẽ in eo dominatu inſtituerat. Nam Craco-
uiẽſem & Sẽdomiriẽſem ditionẽ, cum ipſe nullos liberos relinqueret,
Præmislus ſucceſsionibus fortunatus.
Præmislo duci maioris Poloniæ legauit. Quẽ per idem tempus Meſci
ugus etiam Pomeranorum dux,cum uxorẽ quidem habuiſſet, ſed mo
Pomerania Præmislo donata.
nacha quadam pro concubina abuſus fuiſſet,fratribus ſiue iã extinctis,
ſiue iuſta uindicta præteritis,ſucceſſorẽ ſibi deſignauit, & mox Pome-
ranos in uerba eius adegit:& intra quartũ annum mortuus, uacuã ipſi
Pomeraniæ poſſeſsionem reliquit. Morte atq; teſtamento Henrici co
Cracouia Præmislo ſeruata.
gnito,urbs & arx Cracouienſis Præmislo ſeruatur: Sendomirienſem B
uerò dominatũ Vuladislaus retinebat,ac de recuperando etiã Craco-
uienſi cogitabat,cum noua & inopinata res obiecta, rationes eius om-
Gryphina donat principatum Vẽceslao Boemo.
nes conturbauit. Etenim Gryphina Leſci Nigri uxor, ſiue pertæſa
belli ciuilis, ſiue ne dotalibus bonis à uictore eijceretur uerita, miſsis
clàm legatis ad Venceslaũ Ottocari & Kunegundis ſororis ſuę filium,
Boemorum ducem,donauit ei Cracouiẽſem & Sendomiriẽſem domi-
natum,quẽ ſibi à Leſco marito donatum eſſe,confictis diplomatis affir
mabat. Non refutauit quãuis caſſam & inanẽ donationem Vencesla-
us,cupidus proferendi imperij:quippe qui etiã ſuperiori anno, Nico-
Opauia Boemo quæſita.
laum fratrem ſuum nothum,per iniuriam Opauienſi dominatu eieciſ-
1291 ann.
ſet. Itaq; anno ſequenti,qui fuit poſt Chriſtũ natũ milleſimus ducẽteſi-
mus nonageſimuſprimus,cum ipſe motibus quibuſdam domeſticis,&
Boemorum expeditio in Poloniam.
morte ſoceri Rudolphi Cæſaris impediretur, Tobiam Pragenſem epi-
ſcopum cum exercitu in Poloniam adeundæ poſſeſsionis gratia miſit.
Poterat Præmislus Cracouiã defendere ac retinere, ſed quia cum Vu-
Cracouia in poteſtatem Boemorum uenit.
ladislao quoq; rem ſibi fore uidebat,ne duplici bello pariter ſeſe impli
caret,& ut exorientem Vuladislai potentiam,quam ſuſpectam habere
Vislicia potiti Boemi.
cœperat, ualidiori hoſte ipſi obiecto, reprimeret, deducto præſidio
ſuo,Cracouiam Boemis tradit. Hinc omnis tractus Cracouiẽſis in po
Oblecomum arx.
teſtatem eorum uenit. Ad Sendomirienſem deinde animos adijciunt:
Boemi repulſi à Sendomiria.
ac Vislicia primùm per deditionẽ potiuntur, deinde Oblecomum ar-
cem, prope Viſtulam ſitam, ui capiunt. Sendomiriam uerò oppugna-
re ador-

A re adorti,à Vuladislao,cæſis captiſq; compluribus,& plurimis uulne-
ratis,ignominioſè repulſi ſunt. Itaq; inde reuertentes,relicto ad tutan-
das munitiones & maximè Cracouiã forti præſidio, & abducta ſecum
Gryphina,ne ſententiam ſuam de donatione mutaret, in Boemiam ſe
receperunt. Ibi Vuladislaus,re apud Sendomiriam feliciter geſta ere-
Vislicia recepta à Vuladislao.
ctus,munitiones aduerſariorum armis aggreditur,& expugnat: Visli
ciam deiecto hoſtium præſidio recipit. Inde ad Cracouiã progreſſus,
Vuladislaus Cracouienſem oram infeſtat.
omnem circumcirca regionem,atq; adeò ſuburbana etiam ipſa uaſtat
ac diripit. Nec tantum animorum & uirium habebant Boemi & noſtri
qui cũ eis ſentiebant,ut liberiores Vuladislai excurſiones reprimerẽt.
Itaq; in Boemiam ad Venceslaum mittunt,ut ſibi ſubueniat. Mittit ille
Pragenſis epiſcopus cum exercitu iterum in Poloniam uenit.
eis rurſus Tobiam epiſcopum cum mediocri manu,ut eos utcũq; con-
firmaret,& uel inducijs cum Vuladislao bellũ ſuſpenderet,ſi cohibere
eum nequiret. Sed is cum neq; uiribus Vuladislao parem ſe eſſe cerne-
ret,neq; ferocem & indomitum animum eius flecteret,mox in Boemiã
rebus infectis redijt. Cum aũt uexare Cracouienſem orã Vuladislaus,
nõ intermitteret, crebris ſuorũ nuncijs & querelis excitus Vẽceslaus,
Venceslai Boemorum principis expeditio in Poloniam cũ marchione Brãdeburgẽſi.
ipſe per ſe inſequenti anno expeditionẽ in Poloniam fecit,& Ottonem
Longũ Brandeburgenſem marchionẽ,tutorem aliquando ſuum,in au
xilium cum Saxonibus euocauit. Hi ergo prępotẽtes duces iunctis co-
pijs per Oppolienſem tractũ,poſt mediũ menſem Auguſtũ Cracouiã
aduenerunt:& accepti honorificẽtiſsimè,aliquot ſeptimanis ibi de ra-
B tione belli cũ Vuladislao gerẽdi cõſultarunt,cũ ille quieſceret interim,
Siradienſis tractus diuexatur.
& hoſtiũ conſilia captaret. Tandem in Siradienſem eius ditionem im-
petũ faciunt,eamq; liberiore excurſione depopulãtur. Habebat quidẽ
exercitũ Vuladislaus,ſed nuſquã tamen ad uniuerſæ rei dimicationem
ueniebat:uerùm ex inſidijs uexabat hoſtes,& ſępe quieſcẽtes, & corpo
ra curãtes,quàm tumultuoſiſsimè ad caſtra adequitãs exagitabat:pabu
latores & frumẽtatores & lignatores è latebris ſubitò proſiliẽs excipie
bat,ita ut ij poſtea nuſquã è caſtris abſq; forti equitũ peditũq; pręſidio
prodire auderẽt,& in caſtris excubias nocturnas duplicarẽt. Ita eis ter
Siradia oppidum exuſtum.
rorẽ Vuladislaus incuſſerat. Quare nõ diu morati, oppido Siradienſi
exuſto,arce uerò in paluſtri loco ſita, ne tẽtata quidem, Cracouiã, atq;
inde mox domos ſuas reuerterunt gloriabũdi,quaſi magnũ operæpre
cium feciſſent,quòd pagos aliquot & oppidum,neq; manu, neque ſitu
Lituani Cuiauiam populati.
munitũ incẽdiſſent. Nec ita multo antè Lituano,duce Vithene per ſyl-
uas Maſouiæ, cõniuente Boleslao duce profecti, in Cuiauiã impetum
fecerãt:ac Breſtenſe territorium depopulati, magnam prædam abege-
1292 ann.
rant. Annus hic inſignis eſt etiã morte Kingę ſiue Kunegundis uxoris
Kunegundis principis mors.
Boleslai Pudici,ſanctæ & religioſæ fœminæ. Quæ nullius unquam ui
Caſtitas.
ri experta concubitum,poſt mariti mortem, diſtributis in uſus egeno-
rum,& in cultum diuinum omnibus facultatibus ſuis,in Sandecẽſi mo
Religio.
naſterio plus duodecim annis duram exegit uitam. Sanctimonia uerò
eius multis & ſtupendis miraculis cùm ab ea uiuẽte,tum poſt mortem
ad ſepulchrũ eius editis diuinitùs comprobata fuiſſe, à Dlugoſſo me-

Pauli epiſcopi mors, & homicidium.

Procopius epiſcopus Cracouienſis.

Sileſici motus.

moratur. Sanctam fœminam improbus epiſcopus Cracouienſis Pau-
lus conſecutus eſt: qui cùm alijs ſtudijs minimè dignis epiſcopo, tum
uenationi ſic fuit deditus, ut uenatorem, quòd feram imprudens à caſsi-
bus repulerat, uenabulo trãſigeret. Accepit autem is ſucceſſorem Pro-
copium præpoſitum Sendomirienſem, & canonicum Cracouienſem,
quem Dlugoſſus Ruſſum de gente Cuſlorum, & Gryphinæ propin-
quum, ac Leſci Nigri cancellarium fuiſſe memorat. At in Sileſia per ea-
dem tempora Conradus dux Glogouienſis bellũ aduerſus Henricum
Legnicienſem animo uerſabat, ob interuerſum Vuratislauienſem do-
minatum. Et cum imparem ſe illi eſſe uiribus intelligeret, incautum do-
lis circumuenire ſtudebat, & clãdeſtinis nocturnisꝗ incurſionibus &
latrocinijs ditiones eius uexabat. Deinde fratrem germanum Henrici
Boleslaum, Suidnicięſium ducem, felicitati fratris inuidentem, in ſocie-
tatem belli aſciuit. Videns autem Henricus bellum à Conrado patruo
contra ſe magno ſtudio comparari, cum non paruam Vuratislauienſis
conuẽtus partẽ illi fauere non eſſet neſcius, ad eundũ fratrem Boleslaũ
mittit oratum, ut arma ſecum aduerſus Conradum coniungat: ignarus
pactorum, quæ ille prius cum Conrado pepigiſſet. Cauſificatur Bole-
slaus tenuitatem facultatum ſuarũ. Tandem acceptis ab Henrico duo-
bus territorijs, Iauorienſi & Stregomenſi, iuſiurandum dat, ſe ipſi non
defuturum. Vbi tempus expeditionis faciendæ aduenit, admonitus
pacti ab Henrico Boleslaus, moras nectere, & nunc hoc, nũc illud cau-
ſari. Dat ei rurſus Henricus tria oppida, Reichembachum, Frankẽſtei-
num, & Strelinum. Nihilo tamen ille magis fidem promiſsis pręſtitit.
Porrò Conradus cum animaduertiſſet, non optima fide ſecum agere
Boleslaum, à quo ſperarat dolo captum iri Hẽricum, quemadmodum
conuenerat, Luticum unum de familiaribus & cõſiliarijs Henrici, gen-
te Habdancum, donis & promiſsis ad proditionem heri induxit. Erat
hic Luticus in intimis Henrici, & magnis ab eo beneficijs affectus: ſed
patrem eius Pacoslaum, gratia & fauore principis inſoleſcentẽ, Henri-
cus capite plecti iuſſerat, quòd is homicidij reus, crimen, fruſtra diſſua-
dente ipſo iudice, gloriabundus fateretur. Lenierat tamen eum Lutici
dolorem Henricus poſtea, collatis in eum plurimis & magnis benefi-
cijs. Et ille iure cæſum patrem profeſſus, iureiurãdo dato, perſuaſerat
Henrico, ne quid ob eam rem de fide ſua dubitaret. Hæc non ignota
Cõrado erant. Itaꝗ cũ faces Lutici animo ſubderet, ac malè curatũ uul-
nus refricaret, effecit, ut plus apud eum ualeret uetus dolor, quàm tot
recentia beneficia. Fortè in balneo ad Odram haud longè ab arce Vu-
ratislauienſi corpus curabat Henricus, aduolat eò Luticus cum arma-
tis: Henricumꝗ præmonitum quidem de aduentu ſuo, ſed nihil tale ſu-
ſpicantem, nudum è balneo extrahit: & uili palliolo tectum, atꝗ equo
impoſitum, continuato nocte dieꝗ curſu Sanduoithum, quod in ditio-
ne Cõradi erat, aſportat. Inde uinctus Glogouiam perductus, in angu-
ſtum uas ferreum concluditur. in eo duo erãt parua foramina, alterum
quo cibum ſumeret, alterum quo aluum purgaret. In eo ſex totos men-
ſes aſ-

Iauoria, Stregomum, Reichembachum, Frankenſteinum, & Strelinum duci Suidnicienſi donata.

Pacoslus cędẽ faſſus plectitur, quãuis gratioſus apud ducem.

Luticus Pacoslai filius, Henricum dominũ ſuum dolo capit.

Crudelitatis exemplum.

ſes aſſeruatus, neꝗ ſedere, neꝗ iacere potuit. Ad extremũ eò redactus
eſt, ut iam tabeſcente corpore, ſanies & uermes de ſcapulis & femori-
bus eius ſcaturirent. His malis uictus tandem, numeratis Conrado tri-
ginta millibus marcarum pecuniæ, datisꝗ Namis Louienſi, Beroltoui-
enſi, Cruciborgenſi, Bicinenſi, Cunceſtatenſi, Roſembergenſi, Haino-
uienſi, & Boleslauienſi territorijs dimittitur. Nec tamẽ poſtea conua-
luit Henricus. Verùm tertio deinde anno lento morbo conſumptus
eſt, quintus eius nominis Vuratislauienſium dux, relictis tribus filijs,
Boleslao, Henrico & Vuladislao. Quorum tutelam non prius Bole-
slaus patruus ſuſcipere uoluit, orãte patre, quàm cum Sobota arx ſibi
data eſſet. In minore autem Polonia, poſteaquam Vẽceslaus Boemus
uaſtata, quemadmodum expoſuimus, Siradięſi ora receſsit, ut cum A-
dolpho Cæſare, qui Rodolpho ſucceſſerat, affinitatem cõtraheret, Vu-
ladislaus Locticus rurſum ſubiectam illi ditionem Cracouienſem infe-
ſtabat, & magnis incommodis præſidiarios Boemos uaſtationem a-
grorum prohibere uolentes afficiebat. Verùm Tartarica rabies Sendo-
mirienſem oram crudeliter depopulata, uires eius debilitauit. Hoc a-
deò 1293 anno accidit. Inſequenti uerò, Vithenen Lituanorum dux,
quamuis magna ſtrage paulo antè in Pruſsia fuſus à Bruciferis, & uix
fuga elapſus, cum mille octingentis equitibus clàm per Maſouiam tra-
ductis, ex inopinato Lencicięſem tractum inuaſit. Oppidum Lencici-
enſe atꝗ templum propter celebritatem quampiam plenum homini-
bus diripuit & incẽdit, agrosꝗ uaſtauit. Reuertentem cum præda Ca-
zimirus dux Loctici frater cum tumultuaria manu prope Sochaſſoui-
am oppidum, uadato Bſura amne, conſecutus eſt, collatisꝗ ſignis ma-
gnam in barbaris ſtragem edidit. Sed ad extremum in confertiſsimos
hoſtes audacius prouectus, & interfectus, uictoriam hoſti conceſsit.
Nam ducis caſu conſpecto, cæteri terga uertère. Tandẽ uerò prædam
hominũ abduxere tunc barbari, ut uiginti capita ſingulis cederẽt. Suc-
ceſsit autem Cazimiro ſine liberis defuncto in Lencicienſi dominatu
Vuladislaus frater. Eodem anno Conradus dux Maſouiæ Cirnen-
ſis morte abſumptus, cum nullos haberet liberos, Boleslaum fratrem
hęredem reliquit. Nec multo pòſt Cruciferi Viznam arcem in Maſo-
uia expugnarunt & exuſſerunt, quòd ea receptaculũ eſſet Lituanis, ex-
curſiones in ipſorum ditiones & in Poloniam faciẽtibus, cum Bolesla-
us crebrò à Cruciferis, ne id fieri pateretur, fruſtra eſſet admonitus. Ma-
gnus enim ei fuit cum Lituanis uſus, ita ut uxorem quoꝗ inde habe-
ret Troideni ducis filiam. Sed hic iam decimo libro finis
eſto. Vndecimi uerò initium à reſumpto re-
gno nobis petatur.

Tranſactio Glogouięſi duci addita.

Henrici Vuratislauienſium & Legnicienſiũ ducis mors, & liberi.

Boleslai immanitas.

Sobota arx.

Adolphus Cæſar.

Vuladislaus Locticus infeſtat Cracouienſem oram.

Tartari Sendomirienſem tractum depopulati.

1293 ann.

Vithenen dux Lituanorum uaſtat Lencicienſem tractũ.

Lencicia incenſa.

Bſura fl.

Cazimirus dux Lencicienſium in prælio cæſus.

Lencicięſis dominatus Vuladislao accreuit.

Conradus Maſouiorum dux obijt.

Vizna à Cruciferis exuſta.

Boleslai Maſouij uxor Lituana.

MARTINI CROMERI DE ORIGINE ET REBVS GESTIS POLONORVM, LIBER VNDECIMVS.

PRAEMISLVS REX.

PERTAESI malorum Poloni proceres, quæ Poloniã diſcerpto in multos principatus regno miſerandũ in modũ afflixerant, reſpicere ad regnũ & unius dominatum cœpere. Cui rei tempus etiam ipſum optatam occaſionẽ afferebat. Etenim Præmislus, Præmisli primi filius poſthumus, uir acer & ad res magnas gerendas factus, maiorẽ Poloniã omnẽ ſolus obtinebat. In marchia Brandeburgenſi & in Pomerania prçclarũ uirtutis ſpecimen ſuperiori tẽpore dederat. Pomeraniæ acceſsione auctus, Henriciꝗ Vuratislauiẽſis teſtamẽto Cracouienſiũ & Sendomirienſiũ princeps nũcupatus erat. His opibus fretus, facilè ſperabatur Præmislus & externa bella à Poloniæ ceruicibus depulſurus eſſe, & cæteros duces ad officiũ reducturus, & cum dignitate regiũ nomen laturus. Et iam Cracouienſis cõuentus animi à Boemo alieniores facti erant. Erat aũt magno & excelſo animo Præmislus, regnumꝗ ducentis quindecim annis apud Polonos intermiſſum nõ modò non aſpernabat̃, ſed appetebat etiã & ambiebat. Igitur anno Chriſti 1295, indictis Gneſnã uetuſtã totius Poloniæ metropolim, comitijs, Præmislus rex creatur triceſimũoctauũ annum agens: & mox uiceſimaſexta die Iunij ſolenni ritu inunctus, diadema regium ab Iacobo Suinca archiepiſcopo Gneſnenſi accepit, adſtantibus Ioãne Gerbiſſo Poſnaniẽſi, Ioãne Romca Vuratislauiẽſi, Goslao Plocenſi, & Cõrado Lubuſſenſi epiſcopis. Nã Procopius Cracouiẽſis, uel iam erat mortuus, uel certè ægrotabat. Vislaus aũt Vuladislauienſis incertũ qua de cauſa abfuit. Porrò Culmẽſis à Cruciferis prius in ordinẽ redactus erat, tunc autẽ, ut nihil ij prorſus cõmune cum Polonis haberẽt, à Gneſnẽſi archiepiſcopo abſtractus, Rigẽſi ſubiectus eſt. Cõuentus aũt uniuerſus, qui erat frequentiſsimus atꝗ celeberrimus, cum palatinis & caſtellanis gratulans, fauſta omnia nouo regi acclamauit, & feſtis epulis ludisꝗ indulſit. Suſcepto regno Præmislus mox cogitationes ſuas omnes eò cœpit intendere, ut Poloniam uniuerſam pacaret, & in cõcordiam priſtinam unumꝗ corpus redigeret. Ac primùm omnium, offenſos ob præſumptum à ſe regnum cæterorũ ducum animos blandis & modeſtis legationibus demulcere, & ad reſtinguenda mutua odia, ac diſsidia inteſtina cõponenda cohortari inſtituit. Dein de externis bellis ſedandis tollendisꝗ manum admouit, quo facilius laxatæ exhauſtæꝗ ſuorũ uires reficerentur & coaleſcerẽt. Et quoniam Cruciferorũ Pruſsienſium uicinitatem ſuſpectã habebat, & moliri eos iam nonnihil de adipiſcendo Gdano (quod ipſi propter portus commoditatem, ac trãſmarina cõmercia fructuoſius multò quàm tũc erat, fieri

Præmisli opes.

Polonorum regnũ quàm diu uacauerit.

1295 ann. Præmislus rex creatus Gneſnæ.

Culmenſis epiſcopus Rigenſi archiepiſcopo ſubiectus.

Præmisli regis ſtudia.

Cruciferorum uicinitas Polonis ſuſpecta.

fieri à ſe poſſe intelligebant) quin potius ad Pomeraniæ totius dominatum adſpirare ſenſerat, munire Gdanum orſus eſt. Tam præclaros autem conatus eius mors immatura præcîdit ſeptimo uel octauo regni ſuſcepti menſe. Mortis eius authores marchiones Brandenburgenſes fuiſſe exiſtimantur: qui ueteribus odijs incitati, & potentiam uicini & inimici principis, noui regni & Pomeraniæ acceſsione auctam ueriti, ac de Santocenſi territorio, quod Polonis pridem ſurripuerant, metuentes, cum eum per dolum de medio tollere ſtatuiſſent, locum atque tempus ad peragendum facinus idoneum nacti ſunt, cũ ille feſſum reipub. curis atque negocijs animum apud Rogoſnum Polonicum in uicinia marchiæ Brandenburgenſis relaxaret, quòd continentes ei loco ſyluæ iucundas uenationes prçbebant, tempore etiam ad id inuitante, quo uulgo, more ex priſca, uti arbitror, Liberalium ſeu Bacchanalium ſuperſtitione deducto, maiore licẽtia genio indulgetur. Vt igitur eum ibi ſecurum & incautũ opprimerent, Otto Longus elector Marchio, cum Ottone altero, & Ioanne Conradi fratris filijs, ex Conſtantia Præmisli ſorore ſuceptis, & ualida ſuorum manu nocturno itinere per ſyluas & auia profecti, diluculo eius diei, quo Chriſtiani anniuerſario ritu cinere capitibus aſpergendo præteritorum flagitiorum abdicationem, & uitæ mutationem profitentur, armatis locum circundant, rati omnibus qui circum regem erãt longa uigilia & crapula pridiana ſopitis, nihil ſibi negocij fore in peragẽdo ſcelere. Expergefactus tamẽ primo tumultu Præmislus, nec ſubita & inopinata re cõſternatus, cũ paucis qui euigilarant, in hoſtes ad ſe uenientes, neſciens quinam, quamꝗ multi eſſent, inſiluit: & multis ſtrenui fortisꝗ uiri operibus in eos editis, cũ unus omniũ telis cominus eminusꝗ peteretur, obrutus cecidit. Ibi diffugiunt noſtri: attollunt ſemiaminem regẽ Saxones, & equo imponunt, ut eum ſecũ abducerent. Sed cũ agitationẽ nullam ferre poſſe uideretur, pugionibus immaniter confoſſum reliquêre. Volunt nonnulli, quemadmodũ Dlugoſſus memorat, Zarembas quoſdã & Nalẽcios (equeſtres eç ſunt apud Polonos familiæ) cçdis Prçmisli, ſi nõ adiutores, conſcios quidẽ certè fuiſſe: ꝙ ſeueriorem eũ uindicem ſcelerũ & inhoneſtas parandæ rei familiaris rationes refrenantem ferre non poſſent: manſiſſeꝗ patrati ſceleris notam in his familijs, ut neꝗ rubris ueſtibus uti, neꝗ inter equeſtres homines in acie conſiſtere eis liceret, uſꝗ ad id præliũ, quo Cazimirus ſecundus rex cũ Ruſsis conflixit. Corpus Præmisli Poſnaniam relatum, in baſilica cũ maioribus eius conditum eſt. Creditur aũt uxori peremptæ nece ſua pœnas dediſſe. Poſteritatem quidẽ, ut concupierat, nõ reliquit, prçter unicã filiam Rixam, nomine materno dictam, decẽ annos natam. Per idẽ ferè tempus Procopius epiſcopus Cracouienſis mortuus Ioannẽ Muſcatam artium liberalium magiſtrum ſucceſſorem accepit. Cõdidit aũt Præmislus xenodochium ſiue hoſpitale in ſuburbano Caliſsienſi, Poſnaniæ uerò cœnobium puellis ſodalitij Dominicani. Porrò Cracouienſi epiſcopo dimidiam decimam, quæ uiceſima eſt, redituum de ſalinis Cracouien-

Gdanum munitur.

Præmislus inſidijs marchionum Brandenburgenſium ſublatus.

Rogoſnum in Polonia. Eſt alterum in Culmenſi.

Bacchanalia.

Cineris dies.

Præmisli mors.

Zarembæ & Nalencij Præmisli interfectores.

Præmisli filia.

Ioannes Muſcata epiſcopus Cracouienſis.

Cracouienſi epiſcopo decima in ſalinis donata.

ſibus iure ſempiterno donauit. Cui donationi poſtea Venceslaus Boemus alterum tantùm adiecit, ita ut deinceps epiſcopo nõ uiceſima, ſed decima penderetur. Auulſerunt poſtea marchiones Brandeburgenſes ab eccleſia Poſnanienſi præpoſituram, ut ita loquar, Santocẽſem, peramplum ſacerdotium. Cuius erat iuriſdictio ordinaria intra Odram, Inam, Drauam, Vartam, & Noteſsium amnes. Conferẽdæ autem eius poteſtas penes epiſcopum Poſnanienſem fuit. Sed ereptam Marchiones Soldinẽſi eccleſię adiunxêre. Cõtrouerſia diu Romæ agitata, à duobus epiſcopis, tandem à tertio Ioanne cognomẽto Lozia neglecta eſt. Albertus Crantius etiam complura oppida tunc Polonis à marchionibus Brandeburgenſibus & Miſnenſibus adempta, indeq; nouam Marchiam uult eſſe conſtitutam. Nec abhorret à uero. Nam de Pruſsis ipſi non aſſentimur. Niſi fortè Pomeranos Pruſſorum nomine appellauit.

Præpoſitus Sãtocenſis.

Noua Marchia.

VVLADISLAVS LOCTICVS REX DESIGNATVS.

SVBLATO Præmislo rege, ad nonum Calend. Maij, qui dies diui Adalberti memoriæ apud Polonos dicatus eſt, proceres cũ nobilitate & Pomeranis de nouo rege creãdo frequentes Poſnaniam cõuenerunt. Iniecta eſt à nonnullis Rixæ filiæ Præmisli mentio. Sed metus belli, quod à Marchionibus, atque etiam à Cruciferis impendêre uidebatur, uiro forti & potenti potius, q; imbelli puellæ regnũ mandare ſuadebat. Vuladislaus Locticus inter duces Polonos potiſsimum idoneus uiſus eſt: quippe qui & bellis compluribus geſtis acer atq; peritus rei militaris eſſet, & nõ parum roboris domeſticis ſuis opibus ad teneras adhuc noui regni uires eſſet adiecturus, cũ Siradienſem, Lencicienſem, & Sendomirienſem tractũ omnem, & Cuiauienſis magnam partẽ ditione teneret, & Cuiauienſiũ ducum fratrum germanorũ fauor & auxilia non defutura ipſi eſſe crederentur. Huc accedebat, quòd Heduigim Boleslai ducis Caliſsienſis filiam habebat in matrimonio. Quare cum per eũ maximè Polonia tot imperijs diſcerpta, rurſus in unũ corpus coaleſcere, dignitatemq; ſuam & amplitudinem priſtinam recuperare, & aduerſus finitimos defendere poſſe uideretur, magno cõſenſu eum regem creant. Et in uerba noui regis omnes iurant. Venientiq; arcium & munitionum omnium poſſeſsio traditur. Diſtulit tamen is, incertum qua de cauſa, ſolẽnem regibus inunctionis & coronationis ritũ: nec regis nomen, ſed hæredis regni Polonici uſurpauit. Profectus autẽ in Pomeraniam è maiore Polonia, ſuſceptus eſt ſummo cum honore ab omnibus, etiam à Leſco Zemomysli fratris filio, qui mox à Præmisli morte Pomeraniam occupare nixus eſt, Gdanumq; iam tũc obtinebat. Hoc amoto, ne quid abſente ſe turbaret, ſecumq; abducto, Voislaum quẽdam Pomeranũ nobilem Pomeraniæ prȩfecit. Sequẽti deinde anno in minorem Poloniã ſe contulit, & Boemorũ præſidia fautoresq; crebris excurſionibus uexauit. Tametſi prȩter munitiones, quas præſidijs Boemi tenebãt, haud ferè quiſq; in fide ipſorum permanebat. Fauebãt Sileſij fermè Boemis, & ad cæteras oras Poloniæ iter eis præbebant: Vuladislaum uerò regem aſpernabantur. Itaq; in eos tunc expeditionem fecit Vuladislaus: Sileſiamq; longè & latè depopulatus, luculẽtam prædam, nemine prohibente, auexit. Siquidem diſsidebant ipſi inter ſe Sileſij. Boleslaus enim Suidnicienſium dux ſuſcepta tutela liberorum Henrici fratris, ducis Vuratislauienſium & Legnicienſium, moliebatur bellum aduerſus Conradum patruum Glogouienſium ducem, quòd is Henricum fratrem ſuum fœdo tetróque carcere ad mortem adegiſſet, magnáq; parte bonorum mulctaſſet. Verùm gliſcens bellum inter ipſa initia ſopitum eſt inter agnatos, ueritos ne inter ſe belligerantes tertio prȩdæ eſſent, cum Conradus duo territoria, Boleslauienſe & Hainouienſe ex pacto Boleslao reddidiſſet. Quorum Hainouienſe quidem Cozonouia arce munitum, poſtea filijs Henrici Boleslaus reddidit. Boleslauiẽſe uerò retinuit, & in eo Clicendorfiam arcem cõdidit. Idemq;, cum diuitijs abũdaret, Bregam, Nemcium, & Grotcouiam oppida muniuit. Et Vuratislauienſes imperium ſuum detrectantes quodam tempore oſtentata obſidione eò adegit, ut mœnium urbis altitudinem ad quatuor cubitos demolirentur: Boemum quoque, bellum ſibi minantem, ad Landishutam intrepidè cum exercitu obuiam progreſſus, ab inſtituto deterruit. Nec diu poſt pacificationem illam cum Boleslao, Conradus Glogouienſis ſuperſtes fuit: à quo collegium ſacerdotum ope Thomæ epiſcopi Vuratislauienſis accedẽte Glogouiæ inſtitutum eſt. Secutus eſt eum Boleslaus: qui primus ſubditis ſuis & Henrici fratris filiorum exactiones inauditas ante eum diem in Polonia impoſuit, nobilitatemq; ex cenſu pro magnitudine poſſeſsionum & redituum deſcripto militare iuſsit, cum uiritim antea militaret. Reliquit autẽ filios Bernardum Suidnicienſium, Henricum Iauorienſium, & Boleslaum Sambicenſium ſiue Monſterbergenſium duces. Conradus uerò Glogouienſis Henricum & Conradum filios reliquit. Quorum Henricus quidem patri ſucceſsit, Conradus uerò gibboſus Stinauiẽſis dux, præpoſitus Vuratislauienſis fuit. Vocatus autem ad archiepiſcopatum Salisburgenſem, cum in itinere apud Viennam accepiſſet, ceruiſiæ uſum ibi non eſſe, repudiata Archiepiſcopa reuerſus eſt. Homo ſtolidus, ſi nihil aliud eum mouit. Quaſi uerò ne frumentum quidem ibi naſceretur, nec poſſet illuc tantopere concupitæ ceruiſiæ coquendæ artifices deducere. Reuertens autem, à fratre compedibus uinctus eſt. Vnde ſuorum ui & ope liberatus, paruo tamen tempore uixit. Poſt mortem autem eius Henricus frater omni dominatu Glogouienſi potitus eſt. Per hoc demum tempus Venceslaus cum Iuditha uxore, quæ paulo pòſt obijt, Pragæ ritu ſolenni regium diadema ſuſcepit. At Vuladislaus Locticus poſt Sileſitanam illam expeditionem in maiorem Poloniam cum copijs profectus, quieti ſe & ocio uoluptatibúsque dedit. Quæ res ei pernicioſa fuit. Etenim milites in bellis rapto uiuere aſſueti, ne in pace quidem ab iniurijs atque uexationibus tenuiorum, & eccleſiaſticorum bonorum direptionibus, ingenuarumq;

Vuladislai Locticí potentia & rei militaris peritia.

Vuladislaus Locticus rex creatur.

Hæres regni Poloniæ.

Leſcus Gdanũ occupauit.

Voislaus Pomeraniæ præfectus.

Sileſijs bellum facit Vuladislaus rex.

Sileſiorum ducum diſsidia.

Cozonouia arx.

Clicendorfia arx.

Brega, Nemcium & Grotcouia oppida munita.

Vuratislauienſium contumacia coercita.

Conradus Glogouienſis mortuus.

Glogouienſe collegium.

Boleslaus Suidnicienſis obijt.

Militandi ratio iuſta.

Boleslai Suidnicienſis filij.

Conradi Glogouienſis filij.

Conradus archiepiſcopatum Salisburgẽſem repudiauit propter ceruiſiã.

Conradus captus à fratre, & mortuus.

Venceslai coronatio apud Boemos.

Vuladislai incuria & ignauia.

Militum licentia.

genuarumq́; matronarum & uirginum ſtupris ſibi temperabant. Eam licentiam ille non modò non coercebat, ſed indulgẽtia magis etiam alebat. Cætera quoq; boni & uigilantis principis munera negligentius obibat, muliercularum amoribus irretitus, ita ut externi quoq; & finitimi Saxones pleraq; Poloniæ & Pomeraniæ oras impunè latrocinijs infeſtarent. Quibus de rebus cum fruſtra admonitus & reprehẽſus eſſet aliquoties ab Andrea Poſnanienſi epiſcopo, cumq́; nihilo minus eccleſiaſtica bona uexarentur, epiſcopus toti diœceſi ſuæ ſacris interdixit. Et quamuis ſatis fecerit epiſcopo Vuladislaus, tamẽ odium eius ita altè radices egit in animis hominum, ut conuentu apud Poſnaniam habito, regnum ipſi, abſenti tunc fortè, & in minorem Poloniam profecto, poſt tertium annũ abrogarent: Henricoq́; Glogouienſi, qui id ambiebat, & alijs ſuæ ſtirpis ducibus præteritis, Venceslaum Boemum regem crearent, quòd retineret is etiam tunc munitiones quaſdã in tractu Cracouienſi, & nemo potentior hoſtis obijci Vuladislao poſſet. Id autem anno Chriſti nati 1300 factum eſt. Quo anno Romæ Iubileus, imitatione Hebræorũ, à Bonifacio octauo Pontifice maximo primùm inſtitutus eſt. Per hæc tempora Lituani cum reliquijs Pruſſorum aſsiduis excurſionibus Cruciferos in Pruſsia & Liuonia affligebant. Nihilo tamen magis ij inſectandi ſuos epiſcopos, & in bona munitionesq́; eorum inuadendi ſtudium remiſerunt. Itaque & Fridericum Darbatenſem epiſcopum eiecerunt, & Rigenſem archiepiſcopũ Ioannem patronum ſuum, quo facilius Rigam ipſi auferrẽt, in uincula cõiecerunt. Per eadem tempora Ottomanus quiſpiam obſcuro loco natus, apud Turcas dominatum arripuit, & res magnas geſsit, ac poſteris ſuis regnum & nomen reliquit.

Vuladislaus Locticus amoribus deditus.
Interdictum epiſcopi Poſnanienſis.
Venceslaus rex Polonis expetitus.
1300. ann. Iubileus inſtitutus.
Lituani cum Pruſsis Cruciferis graues.
Cruciferi in Liuonia epiſcopis graues.
Ottomanus Turcarum rex primus.

VENCESLAVS REX.

ACCITVS igitur ſplendida legatione Venceslaus, adfuit ſine mora, Gneſnæq́; de more à Iacobo archiepiſcopo inunctus, ac regio diademate cinctus eſt: & mox Poſnaniã profectus, procerum ſuaſu duxit Rixam, quæ & Elizabetha dicta eſt, Præmisli regis defuncti filiam, quo magis eius coniugio regnũ ſuũ apud Polonos ſtabiliret. Deinde dimiſsis quóquouerſum copijs cum Henrico ſiue Hincone Berca Dubio, omnia quæ dudum in ditione Vuladislai fuerant, in poteſtatem ſuam redigebat. Dum hæc ita geruntur, Ruſsi tempus aduenisſe rati, quo tanquam in uacuam finitimæ ſibi Poloniæ poſſeſsionem impunè poſſent inuadere, dũ Vuladislaus deſertus ferè à ſuis de retinendo, ſiue adeò recuperãdo regno laborat: Venceslaus uerò nouus rex ſtabiliendo eo, & redigendis domi in poteſtatem ſuam ijs qui imperium eius adhuc detrectabãt, occupatus eſt, magnis copijs Sendomirienſem tractum infeſtarunt: & longè lateque peruagati, capta & incenſa arce Corcinenſi, quæ lignea etiam tunc erat, raptim cum ingenti præda domum ſe receperunt, prius ferè quàm ad Venceslaum regem de excurſione eorum nuncius perferretur.

Vẽceslaus Boemus coronatur Gneſnæ, et Rixam, Præmisli regis filiam uxorem ducit.
Vuladislaus bonis omnib. ſpoliatus.
Ruſsi Sendomirienſem agrum uaſtarunt.
Corcinẽſis arx incenſa à Ruſsis.

Per idem ferè tempus Lituani Dobrinum depopulati ſunt. Malebat autem Venceslaus tũc Vuladislaum perſequi, quàm Ruſſos ulciſci. Verùm Vuladislaus cautus atque callidus, nuſquam pedem figere, nemini ſe credere, omnes habere ſuſpectos, in ſyluis & ſolis locis latitare, locumq́; ſubinde mutare, famem cœliq́; inclementiam patienter ferre, & clàm procerum animos pertentare. Quos ubi partim alienos à ſe eſſe, partim arma Boemorum, & Poloniæ totius cõſenſum metuere, decretumq́; comitiorum præuaricari nolle animaduertit, & patrimonio quoq; omni à Boemo ſpoliatus eſt, abiecta ſpe recuperãdi regni, & inſidias aduerſariorum declinans, in Vngariam profugit. Inde porrò Romam priuati habitu profectus, facinora ſua duriore pœnitẽtia expiauit. Deinde reuerſus in Vngariam, Amedei palatini Vngarię hoſpitio uſus eſt annis aliquot, occaſionẽ expectans, qua regnum ereptum repeteret. At Venceslaus rex ſubactis omnibus, quæ in Loctici ditione fuerant, Goſtininum quoq; & Ploſcum adortus eſt: ſed re infecta, agris tantùm uaſtatis, è Maſouia ſeſe recepit. Nec tamen memorię proditum eſt, quæ ipſi cauſa uel inuadendę Maſouiæ, uel re infecta inde diſcedendi fuerit: niſi fortè cum initio Maſouij regem eũ agnoſcere noluiſſent, armis bellóque territi, & in poteſtate eius fore ſe profeſſi, eum placarunt. Conſtitutis autem rebus ſuis in Polonia, relictísque præfectis Boemis, penes quos rerum ſumma eſſet, in minore quidem Polonia, Nicolao duce Opauienſi, in maiore, Fricio Sileſio, in Cuiauia uerò Taſſa Viſſemburgio, in Boemiam redijt: ſiue quia prouiſo ſibi opus eſſe putabat, ne quid ſe abſente Albertus dux Auſtriæ, & nouus Cæſar uicto & interfecto Adolpho, turbaret in Boemia uel Morauia: ſeu quia peſtis Poloniam infeſtare cœperat: ſeu quia Vngari quoque, poſt Andreæ, cognomento Veneti, qui Ladislao ſucceſſerat, mortem, regem eum ſibi expetebant. Quanquam enim miſerat eis Bonifacius pontifex Carolum Martellum adoleſcentulum, Caroli Galli Siculorum regis filium, ex Vngara matre natum, uiuente adhuc Andrea, ſed non omnes cum eo ſentiebant. Multis diſplicebat exemplum, regem à Pontifice accipiendi. Nec tamen ipſe Venceslaus delatum ab Vngaris regnum ſuſcepit: ſed filium ſuum Venceslaum, duodecim annos natum, eis regem dedit. Nec multo pòſt repudiantem controuerſum regnum, domum reduxit. Otto deinde dux Bauariæ ab ijſdem accitus, & coronatus, à Ladislao palatino Tranſyluaniæ captus eſt: nec dimiſſus, donec & ipſe regno ſe abdicauit. Poſt id tempus Vẽceslaus Poloniam nunquam aſpexit. Fuerunt autem eo regnante quietæ res in tota Polonia, præter quòd minores Poloni, cùm uetuſta Lublini ereptione, tum noua in Sendomirienſem oram excurſione, de qua dudũ diximus, iritati ultrò expeditionem aduerſus Ruſſos ſuſceperunt. Cuius non ignari Ruſsi, magnum & ipſi coegerunt exercitum, Lituanorúmque ac Tartarorum auxilia ſibi adiunxerunt, & apud Lublinum noſtris aduenientibus occurrentes, pugnandi copiam fecere, freti multitudine ſua. Nec noſtri, quamuis longè pauciores, pugnam detrectarunt,

Dobrinum uaſtatum.
Vuladislai Loctici fuga & peregrinatio.
Amedeus palatinus Vngariæ.
Goſtininum et Ploſcum à Boemis oppugnatur.
Boemi Polonis præfecti.
Albertus Cæſar.
Peſtis in Polonia.
Vngarorum reges.
Minorum Polonorum expeditio contra Ruſſos.

Ruſſi cum Tartaris & Lituanis uicti à Polonis.

runt,& ſumma ope adnixi,uictos hoſtes in fugam egerunt præcipites. A
Magna tunc ea ſtrages Ruſſorum & barbarorum fuit: fuiſſet'que maior, ni propinqua arx Lublinenſis receptum eis præbuiſſet. Tametſi
ne munitio quidem ſatis eos tutata eſt. Obſeſsi enim à noſtris, cum eruptionem tentare auſi non eſſent, fame inualeſcente, ut fit in magna

Lublinenſis arx per deditionẽ recepta à Polonis.

hominum multitudine,deditionem fecere. Ita Lublinenſis arx poſt ſeptimum & quinquageſimum fortaſsis annum, poſteaquam à Ruſsis
capta erat,à Polonis recuperata eſt. Condidit autem Venceslaus rex

Sandecia condita. Sandecz. Biala fl. Crempak mõs. Biecz arx & oppidum.

Sandeciam nouam, oppidum ad confluentem Donaiecij & Bialæ fluminum ſub Carpatho monte,quem Crempacum opinor noſtri uocãt.
Et erat quidem ager ille in ditione epiſcopi Cracouienſis,uerùm Venceslaus eum Biecienſi arce & oppido , quod & ipſum in confinio Vngarorum ſitum,nomen Vngarico quàm Polonico ſimilius habet,commutauit:Parœciæ tamen conferendæ poteſtatem penes epiſcopum reliquit. Cuius rei monumentum extare Venceslai regis diploma, Dlugoſſus memorat. Nobis quidem id uidere non contigit. Sed Ladislai

Ploche arx epiſcopo Cracouienſi donata.

regis Vngarorum eiuſdem temporis uidimus, quo is arcem & territorium Ploche,prope Sandeciam,epiſcopo Cracouienſi donauit. Cæ-

Vuladislaus regnum repetit.

pit deinde noua ſpes recuperandi regni affulgere Vuladislao,cum Polonis exoſa iam eſſe inciperet Boemorum ſuperbia & auaritia,& Venceslaus Vngarico bello ſeſe implicaſſe uideretur pro Venceslao filio.
Harum rerum cum non ignarus eſſet Vuladislaus, arripuit oblatam
occaſionem:& Amedei hoſpitis ope adiutus, in Poloniam cũ aliquan- B

Pelciſca arx eccleſiæ Cracouienſis. Vislicia. Lelouia.

ta manu Vngarorum contendit. Adueniens ex improuiſo Pelciſcam
arcem, quæ in ditione eccleſiæ Cracouienſis tunc erat, Vislicíæ imminentem occupat. Mox Boemorum præſidium Vislicia,fauentibus
ciuibus,deturbat. Deinde Lelouiam arcem & oppidum in ſuam redegit poteſtatem. Hinc iam omnis uicinia ui & metu adacta,ad eum deficiebat, & copias eius augebat. Adiuuit autem & fortuna conatum e-

Venceslai regis mors.

ius. Nam non ita multo pòſt Venceslaus, ut fortè Vngarorum perfidiam peroſus,ex Vngaria filium repudiato regno reduxerat, Pragæ
morbo correptus,uel ueneno, ut exiſtimatum eſt, appetitus,lenta ta-

1305. ann.

be abſumptus eſt, nono Calend. Iulij, anno Chriſti Ieſu 1305. Eius
morte cognita, res Vuladislai aliquanto meliore loco eſſe cœperunt.
Nec magno is negocio agreſtium ferè opera Sendomirienſem tractum omnem, deiectis undique Boemorum præſidijs recepit. Tunc
uerò primores cùm pleraque omni nobilitate Cracouienſis & Sendomirienſis conuentus fortunam ſecuti, cum Vuladislao ſe coniungunt, & ad ſubigendas Cracouienſis oræ munitiones ducem
eum ſequuntur. Iam uerò & Ioannem Muſcatam, Cracouienſem

Biecz arx ab Vngaris capta. Cracouiam recepit Vuladislaus.

epiſcopum, Vuladislaus ſibi reconciliauerat, cum ei Biecenſe territorium, cum arce ab Vngaris auxiliaribus ſuis capta, redditurum ſe
eſſe promiſiſſet. Venienti cum exercitu Cracouienſes ciues, Alberto
aduocato authore, portas urbis aperuere. Nec mora, arcem quoque
Boemi dedidêre, cum tardius ipſis ſubueniret iunior Venceslaus,
qui

A qui patri hæres in Boemia ſucceſſerat, & uictus atque commeatus inopia preſsi, longiorem obſidionem ſuſtinere non poſſent. Fecit tandem

Vẽceslai iunioris expeditio in Poloniam.

anno ſequenti Venceslaus iunior expeditionem in Poloniam, regni
paterni repetendi cauſa, cuius iam titulum uſurpabat. Sed antequam

Olomuciũ oppidum.

Poloniæ fines attingeret, Olomuci, quod oppidũ primariũ eſt Morauiæ, meridiano tẽpore in cubiculo quieſcẽs interfectus eſt, à ſuis ne, an

Venceslaus interfectus.

ſubornatis ab Alberto Cæſare percuſſoribus, ne tum quidẽ in recenti

Boemorum regum ſtirps defecit.

ſcelere certò ſciri potuit. Ex eo tẽpore Boemi externos reges & principes habere cœperũt. Ac primùm quidẽ ad Henricũ ducem Carinthiæ,
cum quo Venceslai iunioris ſoror nupta erat, regnum detulerũt. Sed

Boemorũ principes poſt Venceslaum tertiũ.

eum ſtatim Albertus Cæſar expulit, & Rudolphum filium ſuum cum
Rixa ſiue Elizabetha regina uidua matrimonio coniunxit, & principẽ
eis dedit. Qui cum paulo pòſt Pragæ obijſſet, Boemi Henricum reuo-

Albertus Cæſar interfectus.

carunt. Alterum filium Fridericum Albertus Cæſar eis inuitis præficere uolebat: ſed in ipſo apparatu belli à Ioanne Rudolphi fratris ſui filio interfectus eſt. Nec tamen Henrico diuturnus fuit principatus.

Henricus ſeptimus Cæſar. Ioãnes rex Boemorum.

Peroſi enim hominis mores Boemi, ab Alberti ſucceſſore Henrico Cæſare eius nominis ſeptimo, Ioannem filium Lucemburgenſem comitem, Elizabethæ Venceslai regis iunioris ſororis maritum, & ſibi regem dari poſtularunt, & impetrarunt, & ritu ſolenni regnare iuſſerũt.
Hæc omnia intra ſextum annum peracta ſunt poſt mortẽ Venceslai.

B

VVLADISLAVS LOCTICVS ITERVM.

Boemi Polonia exceſſere.

MORTE autem eius uulgata apud Polonos, tunc uerò Boemi, qui iam antè alienatas eſſe à ſe Polonorum uoluntates
perſenſerant, ſibi proſpicere, ac de præſidijs undique decedere. Noſtri uerò, quos ad eum diem metus Boemorum

Maiores Poloni Henrico Glogouienſi ſeſe ſubijciunt.

continuerat, in poteſtatem Vuladislai ueniunt: & habitis Cracouiæ
comitijs, magno omnium cõuentuum conſenſu Vuladislaus iterum
rex creatur. Poſnanienſis modò & Caliſsienſis aberant, quòd abhorrerent ab imperio Vuladislai, priſtinorum flagitiorum & iniuriarum eius memores, & ueriti, ne is grauius in ſe animaduerteret, quòd eum
prius eieciſſent. Itaq; à cætera Polonia ſeſe tunc ij ſegregarunt, atque
Henrico duci Glogouienſi, Conradi filio, quòd ex ſorore Præmisli natus erat, ſubdiderunt. Quod quidem diſsidium in cauſa fuit, quo minus tunc Vuladislaus coronaretur, cum diadema ac reliqua regni inſignia Gneſnæ de more aſſeruarentur: & Archiepiſcopus, ſine quo non

Metropoliticæ ſedis uacatio.

fit coronatio, in ditione Henrici eſſet. Tametſi uacua tunc fuit rurſus
annis aliquot ſedes metropolitica poſt obitum Iacobi Suincæ archiepiſcopi, propter diuturnam Cardinaliũ diſſenſionem in creando pontifice max. poſt Benedictum undecimũ, qui Bonifacio octauo ſucceſſerat, & quòd ad extremum Borislaus electus Archiepiſcopus, confir-

Ianislaus archiepiſcopus Gneſnenſis.

matus tandem à Clemente quinto, qui Bonifacio ſucceſsit, antequam
Auinione diſcederet, extremum uitæ clauſit diem. Cui pontifex Ianislaum Sulimæum dedit ſucceſſorẽ. Fecit autem bellum Henrico Vula-

Vuladislaus Hẽrico duci bellum fecit.

dislaus; uerùm illo nuſquam in dimicationem prodeunte, ac munitio-

A nes

nes modò defendente, uaſtatis per ęſtatem aduerſariorum agris, uillis, & oppidis, in Pomeraniam cum nonnullis Polonorum proceribus, in quibus fuit & Kelcius Poſnanienſis palatinus, deſcendit: & Gdani ab uniuerſo Pomeranorum conuentu iuſiurandum accepit, quòd in poteſtate eius futuri ſemper eſſent. Præfecit autem Præmislum & Cazimirum duces, Ziemomysli fratris filios toti Pomeranię, Gdano excepto: quod pariter cum arce Bugoſſæ iudicis Pomeraniæ fidei commendauit. Dum autem Vuladislaus Gdani commoratur, Lituani ſilenti agmine per ſyluas progreſsi, in maiorem Poloniam excurſionem fecere, Caliſsiam & Stauiſsinum oppida incēdère, & omnem circumcirca regionem uaſtauere, & ingentem prædam diſsimulantibus Maſouijs & qui Vuladislao parebant, abegerunt. Eodem anno, qui fuit 1306, octaua die Maij baſilica Cracouienſis & arx tota, quæ lignea tunc erat, penitus conflagrauit, cū ex ea parte urbis, quę circū ædem omnium ſanctorum eſt, fortuito incendio ardente carbo ardens uento delatus in tigno baſilicæ plumbo tectę inhæſiſſet. Sed baſilica dirutis ueteribus muris, in eam quam nunc obtinet formam & amplitudinem poſt quartumdecimum annum reædificata eſt à Nankero epiſcopo Sileſio nobili, gente Oxio, qui Ioanni ſucceſsit, conferente in eam rem pecuniam non modò collegio & epiſcopo, uerùm etiā uniuerſo ordine eccleſiaſtico, qui eſt in diœceſi Cracouienſi: ad hæc ſemeſtribus fructibus omnium ſacerdotiorum, quæcūq; per illud tempus uacare contigit, in eum uſum conuerſis. Non diu uerò pacatam tenuit Pomeraniam Vuladislaus. Author nouorum motuum fuit Petrus cancellarius Pomeraniæ, Suianciæ ſiue Suanze palatini Gdanenſis filius, qui quanto plus poſsidebat, tanto maiore cupiditate & ambitione flagrabat: & cum repulſam à Vuladislao de quibuſdam poſtulatis paſſus eſſet, conſilium cæpit neſarium prodendæ marchionibus Brādeburgēſibus patrię, patre ſi non impulſore, certè non inſcio. Nec difficile hoc ipſi erat peragere, cum & dignitas inter Pomeranos maxima eſſet eius familiæ, & nouē arces Petrus in ſua poteſtate haberet. Sed proditis re nondum matura eius conſilijs aduolat Vuladislaus, captum'que Petrum Cracouiam ſecum abduxit. In quem ſi minus lenis fuiſſet, minus fortaſsis poſtea negocij cùm ipſe, tum poſteri eius habuiſſent. Sed erat in fatis, ut Polonia Cruciferorum armis exagitaretur. Dimiſit enim eum non multo pòſt Vuladislaus, à fratribus eius exoratus, cum ij ſe obſides fore pro fratre obtuliſſent. Atque ij quoque, cum negligentius adſeruarentur, breui euaſerunt, & ad Petrum carceris ignominia & meditati ſceleris infamia iritatum, ſed de ipſorum tamen ſalute ſollicitum peruenientes, omnem ei dubitationem ſuſtulere. Acciti Ioannes & Voldemarus tutor eius marchiones, cum exercitu Pomeraniam ingreſsi ſunt. Nec mora, pleraſque omnes eius regionis munitiones partim per deditionem accepere, partim expugnauere, adiuuante Petro cum fratribus, neceſſarijs, & clientibus. Ad Gdanum deinde caſtra admota ſunt. Et oppidani quidem, cum magna iam ex parte Teuthones eſſent, & cum Teutho-

Pomerani iurant in uerba Vuladislai.
Gdano præfectus Boguſſa.
Lituani maiorem Poloniam uaſtant.
Caliſsia & Stauiſsinum oppida incenſa.
1306 ann.
Cracouienſis arx & baſilica arſit.
Nankerus epiſcopus Cracouienſis.
Collecta ſeu contributio ad inſtauratione templi Cracouienſis.
Pomerania marchionibus prodita.
Palatinus Gdanenſis.
Petrus cancellarius Pomeraniæ proditor captus, & dimiſſus.
Gdanenſes dedunt ſeſe marchionibus.

nibus plurima haberent commercia, Saxonibus portas urbis aperuerant. Arcem tenebat Boguſſa iudex cum nobilitate Pomeranica, quæ ſe perfidia Petri non contaminarat. Is igitur ueritus ne obſeſsi extrema pati cogerentur, ne'ue aut moleſtia diuturnæ obſidionis fracti, aut largitione corrupti, hoſti arcem dederent, cum Nemira honeſtiſsimo equite maximis itineribus ad Vuladislaum, commēdata alijs arce, excurrit: repertum'q; Sendomiriæ, de ſtatu rerum Pomeraniæ, ac de periculo Gdanenſis arcis edocet, opem'q; eius implorat. Pollicetur Vuladislaus, breui ſe eis affuturum eſſe auxilio. Sed quia tardius id fore iudicabat Boguſſa, quàm præſens neceſsitas poſtulabat, ſi tunc primùm indici uniuerſę Poloniæ expeditio in Pomeraniam deberet, pręſertim æſtate iam declināte, ſuggerit Vuladislao, ut Cruciferorū Pruſſienſium opera ad defendendū arcem uteretur, tātiſper dum ipſe commodè bellum aduerſus Saxonas comparare poſſet. Erant uicini Gdano Cruciferi, ſemper'q; ferè in armis erant, & facultatibus abundabāt. Ad hæc Polonorum ſe amiciſsimos, ita ut iure optimo eſſe debuerant, præ ſe ferebant. Itaq; approbat Boguſſę conſilium Vuladislaus: extemplo'q; Boguſſa ipſe, cum regijs mandatis ad magiſtrum Cruciferorum proficiſcitur. Dato conſilio commemorat Polonorum & maximè Vuladislai maiorum in Cruciferos beneficia: pro ijs unam illam gratiam poſtulat, ut arcem Gdanenſem aduerſus Saxonas defendendam ſuſcipiant. Non immemorem, nec ingratum fore erga ipſos Vuladislaum. Prolixè illi omnia polliciti, conſtituerunt cum Boguſſa, ut dimidiam arcem ipſi tenerent, & annum unum ſuis ſumptibus defenderent, deinceps uerò poſt exactum annum quęcunque impendia facerent, ut ea Vuladislao expenſa referrent: nec prius arce decederent, quàm exoluta illa ſibi eſſent. Damnorum uerò, ſi qua acciperent, nulla ratio duceretur. Erant pacta amica, dignam'que religione & profeſsione hominum erga patronos gratitudinem ac pietatem præ ſe ferebant. His igitur conditionibus in arcem recepti, magnam uim commeatus ſecum importarunt. Ac munera domicilia'que cum Pomeranis, quemadmodum conuenerat, partiti, non habebant ſatis defendere munitionem, ſed crebris eruptionibus hoſtem laceſſebant, ita ut is in oppidum ſe recipere cogeretur, & ad extremum inſtāte hyeme obſidionem ſolueret, relicto'que in oppido aliquanto præſidio diſcederet. Verùm id quoque non ita multo pòſt expugnatum, & præſidium interfectum eſt, ac de authoribus defectionis ſumptum ſupplicium. Et iam non magnopere opus erat adiutoribus ac defenſoribus Cruciferis: uerùm tamen alebant ij metum Pomeranorum, & ſubinde plures armati in arcem ſubmittebantur. Cum autem ſuperiores iam ſe eſſe Pomeranis animaduerterent, ferocius ſeſe gerere, ac ſæpe cum illis iurgari atque rixari: ad extremum apertius totam ſibi arcem uendicarunt, & primores nobilitatis Pomeranicæ, ipſum'que præfectum arcis Boguſſam in carcerem compegerūt. Qua neceſsitate adductus Boguſſa noua pacta cum ipſis iniuit, nimirum ut totam arcem ipſis concederet, ipſi uerò eam

Boguſſæ fides.
Perniciosum conſilium.
Gdanenſis arcis defenſio cō mendata Cruciferis Pruſsienſibus.
Pacta Cruciferorum cum Boguſſa defendenda arce Gdanenſi.
Gdanum receptum.
Gdanenſem arcem Cruciferi in ſuam redegerunt poteſtatē.
Boguſſa cum præſidiarijs Pomeranis captus à Cruciferis.

Vuladislao ad primam eius poſtulationem deinde redderent, cum is
impenſas belli eis exoluiſſet. Suſpicabantur quidem Pomerani ſubeſ-
ſe dolum his pactis. Sed quid facerent? Vis eis & iniuria, atque adeò
præſens exitium ante oculos obuerſabatur. Itaque cuncti arce exceſſe-
runt. Quare ad Vuladislaum Cracouiam perlata, cœpit eum pœnite-
re conſilij, de acciendis in auxilium contra Saxonas Cruciferis. Vide-
bat enim ſe lupis, quod dicitur, oues commendaſſe, & non ſublatum,
ſed duplicatum ſibi eſſe bellum, duosq́ ſe pro uno hoſtes cæpiſſe. At
tunc demum recordabatur, adhuc Præmislo regnante, Cruciferos ad
interuertendum Gdanum adſpiraſſe: nec multo diſsimili cupiditate,
quamuis diſsimili arte, Michalouienſem ditionem, Culmēſi ac Dobri-
nenſi finitimam uſurpaſſe. Acceperant eam hypothecæ nomine à Le-
ſco duce Cuiauiæ, ac domino Viſſegradenſi (hoc enim titulo is in di-
plomate ſuo uſus eſt) datis ei mutuò trecentis marcis Torunenſibus,
quibus ille ſe in bello Vngarico à Venceslao Boemorum rege captum
redimebat. Conuenerat autem Cruciferis cum Leſco, ut ſi is intra trien-
nium pecuniam illam non redderet, propria iure ſempiterno Crucife-
rorum fieret ea ditio. Et offerebat quidem eis Leſcus cum fratribus pe-
cuniam intra conſtitutum tempus, non acceptarunt tamen eam illi, de-
guſtata ſemel poſſeſsionis & utilitatis dulcedine, iam hoc, iã illud cau-
ſificantes, donec aliquanto pòſt Leſcus neceſsitate adductus, acceptis
inſuper ab eis ducentis ſexaginta duabus marcis, dominatu illo, & iure
ſuo omni ſeſe abdicauit. Hæc tunc ſecum de Cruciferis Vuladislaus re-
putabat. Nec tamen ſpem penitus omnem de fide eorum abijciebat.
Exiſtimabat enim, quamuis literis & legationibus nihil apud eos pro-
ficeret, tamen ſi ipſe in colloquium cum eis ueniret, facilè authoritate
ſua ad æquas conditiones rem perduci poſſe. Alebant illi hanc ſpem e-
ius blandis reſponſis, quo maiore ui ac diuturnitate temporis Gdani
poſſeſsionem ſibi ſtabilirent. Tandem conſtituto loco atque tempore
conueniunt rex & magiſter Cruciferorum Hēricus apud pagum Cra-
iouice in tractu Cuiauienſi cum primoribus uterq́ ſuis. Ibi Vuladisla-
us exorſus, longa oratione cum Magiſtro de iniuria occupatæ arcis, &
eiectorum ſuorum expoſtulat: beneficia maiorum ſuorum in ordinem
Cruciferorum commemorat, pro quibus aliter ij gratiam ſibi refe-
rant, quàm gratis boniſq́ uiris, & eximiam pietatem atq́ religionem
» nomine & habitu profitentibus dignum ſit. Atq́ ut ingrati, iniuſti at-
» que impij eſſe uellent, fidem quidem certè uel unicum, uel maximum ſo-
» cietatis humanæ uinculum, & pacta conuenta, quę ne barbari quidem
» temerè uiolarent, ſeruare eos debuiſſe. Ad hæc Magiſter nihil benefi-
ciorum, & ingratitudinis, perfidiæq́ exprobratione commotus, placi-
dè & modeſtè reſpondet: Se, quicquid fecerit, bono Vuladislai feciſſe.
Metuentem enim, ne Pomeranorum inſolentia, ſuorumq́ impatientia
res in maius malum erumperet, excedere Pomeranos arce iuſsiſſe, quã
retinere ipſi per ſe non poſſent. Paratum autem ſe eſſe eam reddere, ſi
impendia ſibi perſoluerentur. Æquum eum poſtulare Vuladislaus
ait,

Michalouienſem ditionem quomodo adepti ſint Cruciferi.

Cruciferorum pacta cum duce Cuiauiæ.

Vuladislai cũ Cruciferis expoſtulatio.

Magiſtri Cruciferorum reſponſum.

ait, & edere impendiorum ſummam iubet. Ibi ille conceptum animo
dolum detegit, ac centies mille marcas latorum groſſorum (genus eſt
Boemici numiſmatis, quarta parte noſtratem groſſum excedens) po-
ſcit. Negare Vuladislaus iuſtam eſſe eam æſtimationem, bonorumq́
uirorum arbitrio in ea ſtare uelle. Recuſare id magiſter, & quantum
edidiſſet poſcere. Ingens tunc ea ſumma fuit in magna annonæ uilita-
te. Itaque re infecta, & iritatis magis animis diſceditur. Cruciferi o-
nem iam Pomeraniam animis complexi, maiore ui bellum compara-
bant. Augebat autem eis ſpem potiundæ eius, quòd ſciebant, Vuladi-
slaum ciuili aduerſus Henricum bello de maioris Poloniæ poſſeſsio-
ne diſtineri: & à Lituanis inſuper non minus ipſius, quàm aduer-
ſariorum eius agros infeſtari. Nam excurrerant ij ſuperiori tem-
pore populabundi non modò in Caliſsienſem oram iterum, ſed etiam
in Siradienſem, quæ in Vuladislai ditione erat. Ipſi uerò Cruciferi
proſperiore fortuna contra Lituanos bellum gerebant. Temporis i-
gitur opportunitate ſibi utendum rati, anno Chriſti 1310, magnas è
Germanis ſuis copias conducunt, cum marchionibus Brandeburgen-
ſibus fœdus iciunt, ea lege, ut ij retinerent, quicquid ſuperiori bello
in Pomerania occupaſſent: Gdanum uerò, Derſauiam, & Suece mu-
nitiones in ripa Viſtulæ ſitas ſibi bello quærendas concederent. Et ſa- "
nè facile eſt de alieno eſſe munificum. Deinde Cruciferi ad Gdanenſe "
oppidum, quod in poteſtate Vuladislai erat, & à Pomeranica nobili-
tate defendebatur, caſtra admouent, eo potiſsimum tempore, quo plu-
rima eò multitudo hominum undique ad mercatum & anniuerſarias
nundinas confluxerat, hoc eſt, primis Auguſti menſis diebus. Idq́ eo
maximè conſilio fecere, ut ex direptione opulenti oppidi, & mercato-
rum atque nobilitatis, quæ facultates ſuas eò importarat, pecuniam in
ſtipendia militum & in cæteros uſus belli conquirerent. Defendeba-
tur quidem oppidum ſtrenuè, plurimum'que negocij in expugnando
eo habituri eſſe uidebantur Cruciferi, ni proditio interueniſſet. Ete-
nim nocte quadam hoſtes à ciuibus quibuſdam Teuthonici generis a-
perta porta intromiſsi, oppidum cæperunt, ingentemq́ cædem homi-
num omnis ordinis, ætatis atque ſexus ediderunt, ut eo crudelitatis e-
xemplo reliquos à defenſione cæterarum munitionũ deterrerent. Nec
in ulla cuiuſpiam munitionis expugnatione plus Polonici ſanguinis ef-
fuſum eſſe proditur ab ullis barbaris, quàm tunc à religioſis illis, & Po-
lonorũ beneficiarijs effuſum ſit. Gdano potiti, ad Derſauiam, quæ Ty-
ſciouum appellatur à Polonis, ducunt exercitum: neq́ tamen interim
populationibus & incendijs pagorum & uillarum, hominumq́ cædi-
bus abſtinent. Præerat arci Cazimirus dux, cui cum Præmislo fratre
Pomeraniam à Vuladislao commendatam fuiſſe, ſuperius memoraui-
mus. Is igitur de aduentu hoſtium factus certior, ad caſtra eorum cum
Vincentio decano Gneſnenſi proficiſcitur, quòd nõ parua ei erat cum
Cruciferis & Magiſtro conſuetudo. Sperabat enim eos ſua cauſa ſuſce-
ptum bellum depoſituros eſſe, propterea quòd meminerat, prolixè

Lati groſsi ſiue Pragenſes.

Lituani Caliſsienſem & Siradienſem tractũ uaſtant.

1310 ann.

Cruciferorum fœdus cũ marchionibus.

Pomerania bello petita à Cruciferis.

Gdanẽſes nundinæ.

Gdanenſis urbs prodita Cruciferis.

Cruciferorum crudelitas.

Tſczouu.

eos ſibi fratriq́; ſuo de ſtudio & beneuolentia ſua polliceri. Admiſſus A in conſpectũ Magiſtri & Cõmendatorum (nã ſic ipſi uocãt eos, qui re ctius legati uel præfecti dicerent) ſupplicis habitu, Magiſtri erga ſe fratremq́; Præmislũ beneuolentiã atq; pollicitationes cõmemorat. Eius hortatu ſe adminiſtrationẽ Pomeranię ſuſcepiſſe. Nihil unquam hoſtile, ſed bonã uicinitatem, & auxiliũ ab eo ſperare iuſſos. Orat deinde, ut pollicitationũ ſuarum & officij memor eſſe uelit, exercitumq́; deducat. Si quid ipſe, frater'ue ſuus, aut Pomeranorũ quiſquã, aut patruus deniq; ſuus Vuladislaus in eum, uel in ordinẽ Cruciferorũ deliquiſſet, cumulatè ſatisfacturos eſſe. Superbè & improbè ei Magiſter reſpondit, faſſus ea quę ille cõmemorarat: uerùm eò id feciſſe, q ipſos quàm potẽtiorẽ quempiã uicinũ habere mallet. Nunc ſe, quàm illos, Pomeraniam obtinere malle. Sibi ſe eſſe amiciorẽ quàm ipſis. Verùm eã tamen ſe eis gratiã facere, ut eis præſidiũ deducere, & res ſuas ſaluas auferre liceat: aut ſi id nollẽt, ſeſe ſuaq́; defenderẽt. His dictis, mẽſam apponi iubet, inuitat hominẽ comitesq́; eius comiter. Dũ illi prãdẽt, interim exercitus Crucifericus arcẽ obſidione cinxit. Peracto prãdio, cum Cazimirus nihil æqui à Magiſtro impetraret, & in arcẽ cum ſuis reuerti uellet, uidet aditũ obſeſſum ab hoſtibus. Mittit ad Magiſtrũ qui eũ admoneãt, prę ter officiũ & ius gentiũ id ſibi factũ uideri, q interim dum ipſe de pace agit, arx obſeſſa ſit, & ipſe ab ea excludatᷓ. Reſpõdet Magiſter, Erraſſe Cazimirũ, qui exiſtimarit, ſe cũ tãto exercitu ad quietẽ ſomnũq́; capiendũ eò ueniſſe, ullũq; tẽpus uacuũ à rebus gerẽdis intermiſſurũ eſſe do- B nec Pomeraniã in ſuã redigat poteſtatẽ. Si ſibi ille auſcultare uellet, arcẽ ſibi, deducto præſidio, rebusq́; exportatis, traderet. Ibi Cazimirus cũ ſciret arcem nõ ſatis munitã eſſe aduerſus tantã uim hoſtiũ, neq; cõmeatu inſtructã, conſiliũ cæpit neceſſarium dedẽdæ arcis: ſaluisq́; rebus & hominibus ad Præmislũ fratrem in Suecenſem arcẽ ſe cõtulit. At Cruciferi Derſauia incenſa, ulterius progreſsi, Nouum, Choiniciam, & alia quædam ignobilia oppida partim per deditionem acceperunt, partim expugnata exuſſerũt. Deinde ad Suece caſtra mouerunt, quæ una erat arx reliqua in Pomerania, natura arteq́; bene munita, & ad ferendam longiorem obſidionẽ inſtructa, quòd in eã ſe Præmislus & Cazimirus duces, & Pomeranica nobilitas omnis, quæ ſupererat, cum copijs & facultatibus ſuis contuliſſet. Quod cum intelligerent Cruciferi, maiore cura ad expugnationem eius animos intendere cœperunt: excitatisq́; machinis aliquot, mœnia arcis, quæ lignea erant, quatere inſtituerunt. Ac duobus patibulis è regione arcis poſitis, exitium obſeſsis, ni arcem dederent, minabantur. Quo uerò maiorem terrorem eis incuterent, quotidie aliquot homines ruſticanos captos appendebant. Facilè autem omnes alios Siffridus quiſpiam Commendator, optimus ſcilicet pietatis & humanitatis præceptor (nam & hoc ſibi nomen uendicant) crudelitate anteibat: qui quotidie compluribus funibus atq; reſtibus in equum impoſitis, deuouebat non prius ſe ſumpturũ eſſe cibum, quàm omnes illos funes atq; reſtes in ſuſpendendis Polonis ſiue Pome-

Cõmendatores Cruciferorum.

Cazimirus dux ſupplex Cruciferis.

Magiſtri ſuperbum & improbum reſpõſum.

Derſauia dedita Cruciferis.

Choinicia & Nouum oppida capta.

Succe arx obſeſſa & oppugnata.

Siffridi Commendatoris mira improbitas.

A Pomeranis expendiſſet. Verùm hãc eius plus quàm barbaricam immanitatem iuſta numinis uindicta diutius impunè graſſari paſſa nõ eſt. Etenim quadam die cum ad focum adſtaret, furijs derepentè exagitatus, in ignẽ ſe proiecit, et ſic infelix, qui permultos iniuſtè perdiderat, iuſtè perijt. Nihil tamẽ Cruciferorũ illa crudelitas minęq́;, eorũ qui in pręſidio erant, animos à defendenda arce & obſidione perferenda retardabat. Cruciferi cũ animaduerterent ſedendo ſe tẽpus terere, & aperta ui nihil proficere, ad dolos ſeſe conuertunt. Andreã Cedrouicium quempiam de Pomeranis, gente Gryphium, auro corrumpunt, ut arcem ſibi proderet. Is autem nocte quadam chordis catapultarum, & baliſtarum, quibus noſtri maximè hoſtium uim eminus reprimebant, ſuccíſis, ad Cruciferos transfugit: & quid egerit, exponit. Igitur poſtero die Cruciferi magna fiducia turres, quas excitarant, ad mœnia arcis propius prouoluunt ab ea parte quæ interrupto fluminis ambitu liberiorem prębebat aditum. Noſtri cum ſummouere hoſtem, ſolito ferocius urgentem oppugnationem, uellent, reperiunt baliſtas & catapultas redditas eſſe inutiles. Re noua perculſi, tamen oblatis fortuitu telis, extremum conatum faciunt: & partim contis mœnia ſcandentes hoſtes detrudunt: partim ſaxis & molibus deiectis, audacius ſuccedentes obruũt, ita ut receptui canere Magiſter cogeretur. At noſtri periculo illius diei admoniti, ac ueriti ne grauius in ſe à Cruciferis capta arce conſuleretur, miſſo cadu- B ceatore menſtruas inducias à Cruciferis impetrarunt, deditionem pacti, ni ſibi intra id tempus ſubueniretur. Vuladislaũ de omnibus rebus certiorem faciunt: niſi celeriter opem ſibi ferat, actum eſſe de ſe, ac de arce, docent. At ille cum domi quietas res non haberet, Andream Roſpirenſem caſtellanum cum aliquanta manu in auxilium Pomeranis proficiſci iubet, ut bellum modò duceret. Verùm is negligentius agens, neq; auſus per hoſtilem exercitum in arcẽ perrumpere, priuſquam conſpexiſſet hoſtem, retrò abijt. Finitis inducijs, cũ nulla ſpes auxilij obſeſsis oſtentaretur, poſt ſeptuageſimum obſidionis diem excedunt arce Præmislus & Cazimirus duces cum Bogumilo præfecto arcis, & Ottone Lexico caſtellano, atque omni præſidio, armisq́; & facultatibus ſuis: & ad Vuladislaũ profecti, humanè ab eo recreati ſunt. Ita tunc Suecenſem arcem ſimul & omnem Pomeraniam Vuladislaus amiſit, dũ de maiore Polonia ſibi adiungenda ſollicitus eſt. Etenim cæperat iam maiores Polonos Henrici tædium, quòd contemni ſe ab eo, & iura inſtitutaq́ue maiorum ſuorum uiolari uiderent. Itaque conuentu Gneſnæ habito, deſerto Henrico, in Vuladislai fidem & poteſtatem reuenerãt. Quod cum accepiſſet Henricus, Ioannem Biberſteinum comitem cum exercitu ad reuocandos ad officium Polonos miſit. Cui uenienti Poſnaniam ciues, authore Premeco quodam, portas urbis aperuere, præſidiumque munita baſilica accepere. A' quo in prælatos & canonicos, domosq́; eorum in inſula ad baſilicam ſitas, ſęuitum eſt, quòd cum Vu-

Siffridi interitus.

Andreas Cedrouicius proditor.

Andreas Caſtellanus Roſpirenſis timidus.

Suece deditur.

Pomerania ſubacta à Cruciferis.

Maiores Poloni in fidem Vuladislai ueniũt.

Poſnanienſes Henrici præſidium recipiũt.

Sileſiorum militũ acerbita-

ladiſlao ſentirent: & Nicolaus cognomento Samotula, archidiaco-
nus Poſnanienſis interfectus eſt. Ad cætera uerò ſubigenda pergen
ti Biberſteino, Dobrogoſtius Samotulius, cognomento Paruus,
Sileſij eiecti à Polonis.
Thomiſlai palatini Poſnanienſis iam defuncti filius, gente Nalen-
Poſnaniẽſium pœna.
cius, cum Polonis occurrit: inito'que prælio multis utrinque cæſis,
ad extremum uictoria potitus eſt. Inde præſidium Sileſiorum Po-
ſnania eiectum, in ciues quòd Henrico fauerant, & occaſionem ma-
lorum, quibus ſacerdotes affecti ſunt, præbuiſſe uidebantur, ea pœ-
na ſancita, ne liberi eorum in collegia baſilicarum ſeu cathedrarum
Henricus à Boleſlao uictus et mortuus.
epiſcopalium cooptarentur, reciperentúrue. Nec ita multo poſt Hẽ
ricus domi à Boleſlao duce Vuratiſlauiẽſium, Henrici quinti filio,
Henrici filij.
bello laceſsitus & profligatus, ex mœrore cum ægrotaſſet, quinto
Idus Decembris mortuus eſt, relictis quatuor filijs. Qui ſic inter
ſe partiti ſunt patrimonium, ut Henrico Zeganenſis, Conrado Ole
Glogouienſis dominatus diuiſio.
ſnicenſis, Ioanni Stinauienſis, Præmiſlo uerò natu minimo Glogo-
uienſis dominatus cederet. Ad maiorem uerò Poloniam ij ne aſpira-
uere quidem. Atque ex eo tempore pacatam eam tenuit Vuladi-
Cazimirus filius Vuladiſlao natus.
ſlaus: ſuſcepit'que eodem anno Cazimirum filium ex Heduigi uxo
re, natum pridie Calend. Maij. Inopia quoque & fame, ex imbribus
Fames in Polonia.
& inundatione aquarum orta, laboratum eſt eo anno in Polonia, &
nonnullis alijs regionibus. Subacta omni Pomerania, non depoſue
re tamen ſollicitudinem Cruciferi, ueriti ne bello à Polonis ea, con-
ſtitutis domi rebus, repeteretur. Quocirca ut ſibi poſſeſsionem eius B
ſtabilirent, colloquium à Vuladiſlao magiſter Carolus, qui Henri-
co ſucceſſerat, petiuit. Nec renuit Vuladiſlaus, ſperans pactis aliqui
Poloni regis cõuentus cum Cruciferis apud Breſte.
bus (quod malebat quàm armis) recuperare ſe à Cruciferis amiſſam
Pomeraniam poſſe. Itaque anno ſequenti præſtituto die apud Bre-
ſte Cuiauienſe oppidum conueniunt. Ibi Magiſter grauiter à Vula-
diſlao accuſatus, paucis ad excuſationem facti ſui dictis, magnis pre
cibus ab eo proceribus'que Polonis contendit, ut Pomeraniam ſibi
& ordini ſuo iure ſempiterno concederent, certam auri & argenti
ſummam, & Neſſouiam arcem cum Orlouo & Murinouo pagis ui
ciſsim à ſe acciperent. Ad hæc quadraginta haſtatorum auxilium ad
quæuis bella Polonis contra quemuis hoſtem, Cruciferorum ſtipẽ-
dijs militatura, promittit: addit etiam, peramplum monaſterium,
quibuſcunq; monachis uellet Vuladiſlaus, pro ſalute eius maiorum
„ que eius conditurum ſe eſſe. Quaſi uerò fraude quęſitis, aut per uim
„ raptis muneribus placetur Deus. Offenſus hac oratione Magiſtri
Vuladiſlaus, quòd irrideri etiam ſe ultrò ab eo exiſtimabat, indigna
Pomeraniam emunt Cruciferi à marchionibus Brandenburgenſibus.
bundus & minitabundus diſceſsit. Magiſter uerò repulſam paſſus,
ut aliquẽ tamen duntaxat in ſpeciẽ iuſtum titulum ſceleri ſuo præte
xeret, à marchionibus Brandẽburgenſib. Ioanne et patruo, tutoreq;
eius Voldemaro, decies mille marcis latorum groſſorum eandẽ Po
meraniam, de cuius inuaſione eos dudum depulerat, emit, eam'que
emptionem ab Henrico Cæſare ſibi & ordini ſuo confirmari cu-
rauit.

A rauit. Nec diſsimili ſcelere Liuonienſes quoque Cruciferi eodem ferè
Riga erepta Archiepiſcopo, & Cruciferis addicta.
tempore Rigam urbem atque territorium archiepiſcopo, à quo ante
centum & quatuor aut quinque annos ſimili de cauſa in Liuoniam in-
ducti erant, per ſummam iniuriam eripuere. Qua de re cum Romæ lis
plus octoginta annis ducta eſſet, tandem Bonifacius nonus Rigam or
dini Cruciferorum, quindecim milibus aureorum acceptis, addixit.
Multa præterea nefaria utrique Cruciferi in Pruſsia & Liuonia, ac Li-
tuania quoque deſignabant, unde appareret eos delẽdæ potius, quàm
propagãdæ apud barbaros religionis Chriſtianæ curam habere. Quæ
literis Clementis quinti Pontificis max. quibus cognitionem earum re
Cruciferorum facinora.
rum Ioanni archiepiſcopo Bremẽſi, & magiſtro Alberto canonico Ra
uennati delegauit, prolixè ac diſertè deſcripta ſunt. Quarum literarum
Templarij deleti.
exemplum extat apud Dlugoſſum. Per idem ferè tempus Templa-
riorum ordo potens & ipſe ac locuples, per uniuerſum orbem Chri-
ſtianum, quaſi dato à Pontifice ſigno è Vienneſi concilio, deletus eſt,
ob nefanda quædam ſcelera, & prauas de religione opiniones: boná-
que eorum Rhodienſibus D. Ioannis militibus attributa. Sed nos no-
ſtra perſequamur. Quo minus autẽ ſtatim Pruſsienſes Cruciferos Vu
ladiſlaus ulciſceretur, ſuáque ab his erepta recuperaret, ciuilibus qui-
buſdam motibus, & Cracouienſis ciuitatis defectione impeditus eſt.
Cracouienſes ciues ad Boleſlaum Oppolienſem defecerunt.
Nam dum is cæteras Poloniæ regiones, à Cuiauienſi illo colloquio di
greſſus, uiſit, ciues Cracouienſes, Alberto aduocato authore, Boleſlao
B Oppolienſium duci ſeſe ſubiecerunt, accitumq; in urbem receperunt:
& ad capiendam arcem, quæ in fide Vuladiſlai permanebat, adiuue-
runt. Sed cum ea neque dederetur, neque expugnari ab eo, qui ad rem
Aduocati domus Cracouiæ.
certam uenerat, poſſet, aduocati domum in ipſis mœnibus urbis pro-
pe portam, quæ à diuo Nicolao nomen habet, eminẽtem, pro arce Bo
leſlaus cum ſuis occupauit. Qua de re certior factus Vuladiſlaus, ni
hil ſibi reliqui ad celeritatem fecit, quin manu facta ad eijciendum in-
uaſorem contenderet. Legatos tamen ad Boleſlaum præmiſit, qui de
tam inſigni iniuria cum eo expoſtularent: monerent'que eum, ut ſua
ſponte excedere, quàm arma ſua experiri mallet. Paruit monitis Vu-
Cracouia recuperata à Vuladiſlao rege.
ladiſlai Boleſlaus, cum non ignoraret, eum cum magnis copijs ſubſe-
qui, deducto'que de domo aduocati pręſidio, urbe exceſsit. Quem ad-
uocatus & nonnulli alij ciues, qui defectionis capita fuerant, ſecuti, in
Sileſia deinceps Boemiaq; exulauerunt. Profugorũ bona Vuladiſlaus
Aduocatia Cracouienſis.
aduenienſ in fiſcum ſuũ redegit. Aduocatiæ reditus peramplos è mo-
lis, macellis atq; tabernis ademit: primarios quoſdã ciues, ut exemplo
Cracouienſes ob defectionẽ puniti.
ſuo terrori deinceps alijs eſſent, diris ſupplicijs affecit, partim equis di-
ſcerptos, partim rotis implicatos, partim in patibulum actos. Deinde
turrim in porta D. Nicolai excitauit, pręſidioq; ſuo muniuit. Ciuitati
Senatus electio translata in palatinum.
uerò ius omne creãdi ſenatus, & ex eo octonos in ſingulos annos eligẽ
di, penes quos adminiſtratio urbanarũ rerũ eſſe ſolet, abſtulit, & in pa
Ioannes epiſcopus Cracouienſis captus.
latinum trãſtulit, ut uel ita ſuperbiam & rebellionem ciuiũ in poſterũ
reprimeret. Inſimulatus eſt etiã Ioãnes Muſcata, epiſcopus Cracouien.
conſcius

conscius fuisse illius defectionis: quod eo facilius creditum est, quòd esset Silesius. Itaq; multis pòst incommodis affectus est à Vuladislao: captum quoq;, & in custodia seruatum referunt. Biecense quidem territoriũ ei non reddidit Vuladislaus, quemadmodum promiserat. Atque ex eo tempore id in regũ potestate mansit. Quin ad Miechouiensem quoque præpositum omnis culpæ expertem, serpsit pœnæ contagio. Nam Lentcouice pagum luculentum & uberem ei Vuladislaus ademit, propterea quòd eius usumfructum Albertus aduocatus præpositi frater habebat. Nec ita multo pòst Boleslaus Oppoliensis è uita excessit. Masouiæ quoq; dux Boleslaus eodem anno, nempe 1313 mortuus, Ziemouitum & Troidenũ filio è Lituana uxore susceptos, & Vẽceslaũ seu Vanconẽ è Boema hæredes reliquit. Per idem tempus Hẽrico Imperatore ui ueneni in eucharistia dati extincto, Principes electores per contentionem duos crearunt Cęsares, Fridericum Austriũ, & Ludouicum Bauarum: qui Germaniam & Italiam aliquandiu ciuilibus bellis distinuerunt. Quieuit tunc annis aliquot, incertum qua de causa Vuladislaus: nec ad uindicãdam Pomeraniam animum adiecit, nisi fortè fames in causa fuit, quæ anno Christi 1315. ac deinde anno uno interiecto, iterum duobus annis tam acerbè Poloniam omnem afflixit, ut nullo quamuis fœdo edulij genere, ac ne cadaueribus quidem humanis uulgò abstineretur: ac si Dlugosso credendum est, ut parentes in liberos, & hi uicissim in illos sæuirent. Quam famem, ut par erat, dira pestis consecuta est. At Cruciferi augescente in dies cupiditate, ut solet in ijs qui intercute morbo laborãt, sitis, ne sacris quidem ac Deo dicatis bonis, iniustas manus abstinuere. Sed ut antea Culmensem ecclesiam occuparãt, & à Gnesnensis Archiepiscopi iurisdictione abstractam, Rigensi subiecerant, ita tunc in Pomerania possessiones ac prædia ecclesiarum inuasere, decimas è suis arationibus sacerdotibus omnino denegarunt: ex agricolarum uerò in pecuniarias pensiones commutarunt, & ita diminuerunt, ut ex manso siue laneo (modus hic est agri, quod latinè opinor iugerum dicimus) quaterni tantum grossi penderentur. Quibus rebus factum est, ut derelictui haberentur, ac deinde malignè à Cruciferis supprimerẽtur multa sacerdotia. Iniquius hæc tulerunt archiepiscopus Gnesnen. & Vuladislauien. atq; Posnanien. episcopi, qui decimas è Pomerania capiebãt: itẽq; Ioãnes Plocen. cui etiã ex territorio Michalouien. decima negabatur. Et cum hoc quidẽ Carolus Magister transegit ea lege, ut septem annis immune esset id territoriũ à pensione decimæ: post eos uerò, nonaginta marcas Torunen. episcopus decimę nomine q̊tannis acciperet. Cęteri uerò cũ tenaciores esset iuris sui, Magistrũ, Cõmendatores, & cęteros Cruciferos publicè in tẽplis execrabant, et locis quibusdã sacris interdixere. Verùm contẽnebãt eã disciplinã, religiose semper à bonis pijsq; hominib. obseruatã, Cruciferi, prętextu ꝓuocationis ad Pontificẽ max. Qua re adducti episcopi, cõmunicato cũ Vuladislao rege cõsilio, Gerardũ Vuladislauien. episcopũ, in cuius diœcesi est pleraq; omnis Pomerania, ad Ioannẽ eius nominis

Biecense oppidum non redditum episcopo. *Lentcouice pagus præposito Miechouiensi ademptus.* *Boleslai Oppoliensis mors.* *Boleslai Masouij mors & liberi.* *1313. ann.* *Henricus Imperator ueneno sublatus.* *Fridericus & Ludouicus Cæsares.* *Fames & pestis horrenda in Polonia.* *Cruciferorum iniquitas in ecclesiasticos.* *Decimæ usurpatæ, & sacerdotia suppressa à Cruciferis.* *Mansus siue laneus quid.* *De Michalouiensibus decimis transactio.* *Cruciferi excõmunicati.* *Polonorũ legatio ad Pontificem max.*

nominis uicesimum secundum pontificem max. qui tunc demum post duorum annorũ triumq; mensiũ uacationẽ Clementi quinto successerat, miserunt, ut nõ modò de ecclesiasticis bonis ac decimis, uerum etiã de erepta per summam iniuriã Pomerania, regis & uniuersæ Poloniæ nomine Cruciferis litẽ intẽderet: simul autẽ ut Vuladislao diadema & nomẽ regiũ impetraret. Existimabant enim inauspicato id sibi Premislũ iniussu Pontificis assumpsisse, ꝙ non ignorarent interdictũ esse ea re nomini Polono post cędem diui Stanislai. Non latuit consilium Polonorum Cruciferos: & ne id procederet, omni ope enitendum sibi esse existimarunt. Itaque miserunt & ipsi ad Pontificem, qui nostrorum conatibus obsisterent, litem'que quantum possent ducerent. Regnabat tunc apud Boemos, Ioannes Henrici Imperatoris Romanorum filius: nec solum Boemorum, sed & Polonorum regis nomen quasi hæreditarium sibi uendicabat. Quæ enim præterea nugatur Hagecus de expeditione eius in Poloniam, & pace uendita Vuladislao, ne libet quidem adscribere. Eum igitur etiam promissis & muneribus induxere Cruciferi, ut Vuladislao negocium facesseret, & ne regnum ei decerneretur, summa ope apud Pontificem intercederet. Ad quas res perficiendas cum opus haberent grandi pecunia Cruciferi, tributum Pomeraniæ toti imperarunt, binos grossos in singulas marcas: unde triginta millia marcarum redacta esse dicuntur. Ad hæc eiectas naufragio merces in mari, lege Rhodia usurpare cœperunt. Quibus rebus factum est, ut toto fermè quadriennio nihil aliud impetraret Gerardus à Pontifice, quàm ut cognitio causæ inter Polonos & Cruciferos Archiepisco Gnesnensi, Posnanien. episcopo, & abbati Mogilnen. delegaretur: quòd uerò ad regnum attinet, ut non impediret pontifex, quo minus Poloni iure suo uterentur. Nam apertè Vuladislao regnũ decernere noluit, ne Ioannnem, & socerũ eius Philippum regem Francorum offenderet. Secreto tamen uoluntatis suæ significationem Gerardo dedit. Eam'que Gerardus literis suis regi descripsit: ipse uerò Auinione, ubi tunc degebat Pontifex, mansit, suam cum Cruciferis litem persequens. Cum igitur sententiam pontificis non tam rescripto ipsius, quàm literis Gerardi perspectam haberet Vuladislaus atque proceres Poloni, comitijs Cracouiam indictis ad uicesimam diẽ Ianuarij mensis, Vuladislaus cum uxore Heduigi in basilica Cracouien. tunc primùm instaurata & consummata, ab Archiepiscopo & cæteris episcopis ritu solenni coronatur, anno Christi 1320. Atque ex eo tempore ius coronandi reges atque ipsa regni insignia Gnesna Cracouiã, propter amplitudinẽ splendoremq; urbis, & plurimas maximasq; cõmoditates, translata sunt. Nec multo pòst Vuladislaus rex Elisabetham filiam Carolo Vngarorũ regi bis uiduo in matrimonium collocauit, & Budam ad sponsum cum splendido comitatu misit. Intendit deinde animum ad purgandam Poloniam furtis & latrocinijs, & ad persequendam litem contra Cruciferos. Verùm detrectarunt ij iudicium delegatorum, apud Bresce Cuiauiense ius dicentium.

Sed

Cathedra Petri plus duobus annis uacauit. *Corona iterũ petita Polonis à Pontifice.* *Ioannes rex Boemorum.* *Pomeranis tributum impositum.* *Lex Rhodia de mercibus naufragio eiectis.* *Iudices delegati à Pontifice inter Polonos & Cruciferos.* *Vuladislaus cũ uxore Cracouiæ coronatur.* *1320. ann.* *Regni insignia Cracouiam translata.* *Elisabetha Vuladislai regis filia Carolo regi Vngarorum nupsit.*

Cruciferi à delegatis Apoſtolicis dãnantur, et excommunicantur.

Sed tamẽ refutata appellatione (cum cauſam ſuam Vuladiſlaus pluri-
morum fide dignorum, ſacri pariter & profani ordinis hominum teſti-
monijs luculentè probaſſet) damnati ſunt: & Pomeraniã regi reddere,
ac centum quinquaginta millia marcarum pecuniæ pro perceptis fru-
ctibus, aliaq́ꝫ triginta millia in litem expenſa numerare iuſsi. Cum au-
tem non parêrent rei iudicatæ, anathemate icti ſunt, ita ut nuſquam ijs
præſentibus ſacra fieri liceret. Per id autem tempus Lituani impunè

Dobrinum uexatum à Lituanis.

Dobrinum rurſus & Maſouiam depopulati ſunt. Dum hæc ita gerun-
tur in Polonia & Pomerania, Sileſia paricidialibus ducum ſuorum bel-

Sileſiorum ducum inteſtina bella.

Sileſiæ à Boemis interuerſæ cauſæ.

Boleslaus Vuratislauiẽſium dux, prodigus & auarus.

lis exagitata & labefactata eſt: & ad extremum libertate partim uendi-
ta, partim per uim aut fraudem amiſſa, Boemorum iugum accepit, ma-
gno reipublicæ Poloniæ detrimento, nec minori ſuo malo ac dedeco-
re. Author eorum malorum Boleslaus, natu maximus filiorum Henri-
ci quinti, ducis Vuratislauienſium & Legnicienſium fuit: cuius aua-
ricia maximam dedit Ioanni Boemorum regi, uel dolo interuerten-
dæ, uel per uim ſubigendæ Sileſiæ occaſionem. Cum enim adoleuiſſet
hic ipſe Boleslaus, & amoto à tutela Boleslao patruo, Suidnicienſium
duce, per ſe ipſe paternum dominatum adminiſtraret, dilapidare pater-
na bona cœpit. Quare offenſi cæteri fratres, cum & ipſi iam adoleſce-
rent, maturius patrimonij partitionem efflagitarunt. Tres partes pro
numero fratrũ factæ, Vuratislauienſis, Legnicienſis, & Bregẽſis. Quæ

Diuiſio dominatus inter fratres.

cum inæquales eſſent, placuit, ut cui Bregenſis, quæ minima erat, ſors
obtigiſſet, ei cæteri certam pecuniam annumerarent. Legniciẽſis qui-
dem trigintaduo millia marcarum, Vuratislauienſis uerò octo & qua-

Bregenſiũ dux Boleslaus.

draginta. Non tentata ſortitione, Bregenſem ultrò Boleslaus accepit,
illectus pecunia, qua in ſumptus quotidianos indigebat. Reliquis uerò

Henricus Vuratislauienſis.

duobus ſortitis, Henrico quidem Vuratislauienſis, Vuladislao uerò
qui iam hypodiaconus erat, Legnicienſis obuenit. Qui cum præſenti
pecunia, quam fratri Boleslao ex pacto debebant, carerent, Henricus
quidem à ſuis hominibus mutuam accepit & exoluit: Vuladislaus ue-
rò Boleslao Legnicienſe territorium cum oppido hypothecæ nomine
tradidit. Quam ob rem, cum tenui admodum fortuna eſſet, malo uſus

Vuladislai latrocinia.

conſilio, uexare & ſuam & Boleslai ditionem latrocinijs & populatio-
nibus inſtituit, ut Boleslaum ad remittendam ſibi pecuniam, redden-
damq́ꝫ Legniciam adigeret. At ille abundans uiribus, cum fratris cona-
tus improbos aliquoties repreſsiſſet, ad extremũ eum cæpit, & in uin-
cula cõiecit. Deinde, proceribus interuenientibus, cum eo pacificatus
eſt ea conditione, ut quingentas ei marcas quotannis ex omni ditione
Legnicienſi pénderet. Quibus pactis, quamuis iureiurando firmatis,
nõ diu ſtetit Vuladislaus: uerùm infeſtare rurſus latrocinijs cœpit Bo-

Horniſperg arx.

Vuladislaus Legnicienſis in carcerem coniectus à fratre.

leslai ditionem ex Horniſperga caſtello cuiuſdam equitis. Dumq́ꝫ in-
cautius prędas agit in Bregenſi ditione, à ruſticis captus cum uiginti ſo-
cijs, & ad Boleslaum ductus, iterum ab eo in carcerem coniectus eſt.
Vbi cum unum annum aſſeruaretur, in furorem actus eſt: dimiſſusq́ꝫ
poſtea miſericordia fratris, egens uagusq́ꝫ, nec ſatis compos mentis ui-
xit: & in Maſouiam profectus, Boleslai eius oræ ducis filiam uxorem
duxit. Conrado deinde Oleſnicẽſium duci bellum fecit Boleslaus Bre-
genſis, quòd in eius ditione fermè erant oppida ea, quae auus ipſius
Conradus dux Glogouienſium ab Henrico patre ſuo iniquis pactis,
quemadmodum ſuprà memorauimus, extorſerat. Cumq́ꝫ regionem
omnem Oleſnicenſem peruaſtaſſet, eò adegit Conradũ, ut is icto fœ-
dere Namislouiam, Berolthouiam, Cruceburgum, Picem, & Cruce-
ſtadiam oppida ſibi traderet: uiciſsim autem ipſe ei Boleslaus, miſer-

Boleslai prodigalitas.

tus egeſtatis eius, Volauiam & Lubenſum donauit. Neque tamen hæ
tantæ acceſsiones inopiã Boleslai releuarunt. Sed cum omnia tanquã
in barathrum, quoddam aut in pertuſum dolium caderent, homo ſum-
ptuoſus ac prodigus tantum alienum æs contraxit, ut Nemcenſe ter-
ritorium Bernardo Suidnicienſiũ duci, Hainouiam uerò & Goltiber-
gam Vuratislauiẽſibus ciuibus oppigneraret. Aliud deinde cæpit pa-
randarum opum cõſilium. Nam ab Henrico fratre, quòd is nullos ma-
ſculos haberet liberos, contendit, ut ſibi Vuratislauienſem dominatũ
concederet, Legnicienſem uerò à ſe acciperet. Quod cum negatum
eſſet, facile æger ſua ſponte animus eius à Ioanne Boemorum rege in
deteriorem partem impulſus eſt. Parebant iam Oppolienſium, Rati-

Oppolienſis, Ratiborienſis, Ceſsinenſis, & Bythomienſis duces Boemo ſubditi.

borienſium, Ceſsinenſium, & Bithomien. duces Boemis, à Venceslao
rege blanditijs & munerib. allecti. Emerat & Cloſcum Ioannes Rex à

Cloſcum à rege Boemo emptum.

Boleslao Zambicenſium ſiue Monſterbergenſium duce: unde cum
proximas Sileſiæ oras latrocinijs per ſuos infeſtaret, eò rem perduxit,

Frankenſteinũ emptum à rege Boemorũ.

ut Franckſteinum quoque à Nicolao filio Boleslai paruo emeret. Ad
Glogouiam deinde cum animum adieciſſet, fauentibus ciuibus, ma-
gna iam ex parte Teuthonibus, neque Præmislum eorum ducem uel

Præmislus Glogouienſis ueneno ſublatus.

blanditijs uel precio ad ſe pellici, ac ne ui quidem perpelli poſſe ani-
maduerteret, ueneno eum ſuſtulerat. Cúmque Præmislo Henricus
& Ioannes fratres pariter ſucceſsiſſent, & Conrado tertio fratri Stina-
uiam conceſsiſſent, paruo negotio rex à Ioanne, qui conſcius fortaſsis
necis fraternæ fuit, dimidium Glogouiæ pecunia numerata acceperat:

Glogouiã rex Boemorum in ſuam redegit poteſtatem.

& mox corrupto Henrici præfecto, reliquũ etiam in ſuam redegerat
poteſtatem. Tametſi recepit aliquanto poſt paternã portionem Hen-
ricus, Henrici huius filius, à Carolo Ioannis regis filio. Nam ipſe Hen-

Hẽricus Zeganenſis mortuus.

ricus ſenior non diu calamitati illi ſuperſtes fuit. Hæc ergo cum habe-
ret iam in Sileſia Ioannes rex, totiusq́ꝫ regionis ſibi adiungẽdæ magna
cupiditate flagraret, Boleslaiq́ꝫ Bregẽſis & Legnicienſis auaritiam at-
que egeſtatem ſuis fraudibus maximè opportunam eſſe iudicaret, ma-
gnis donis atque pollicitationibus eum ad inferendum Henrico Vura-
tislauenſium duci bellum perpulit. Quare clandeſtinis primùm incur-

Bellum inter fratres.

Ioannis regis Boemorum uafrũ ingenium.

ſionibus Boleslaus Vratislauienſem oram latrocinantis in morem ue-
xauit, dinde apertis uiribus infeſtare adortus eſt. Agebat hoc quidem
Rex, ut fratrum diſsidijs res ſuas in Sileſia ſtabiliret, commiſſosq́ꝫ inter
ſe ut facilius opprimeret: aut uero alteri ferẽdo opem & illum ſibi ob-
noxium faceret, & alterum ſubiugaret: ſed eum prima hæc ſpes fefel-

lit. Henricus enim, cum fratris iniurias & populationes partim feren-
do, partim arcendo cohibere tamē ſatis non poſſet, ad Vuladislai re-
gis Polonorum auxilium confugit, eiusq́; fidei ſe ac dominatum ſuum
omnem tradidit. Ac facile ſanè Vuladislaus Boleslai conatus fregit,
metuq́; proprij periculi eum compeſcuit: quo facto, uir bonus Hen-
ricum ſua ſibi habere iuſsit, ut ſorores nobiles elocaret. Id ubi cogno-
uit Ioannes rex, qui iam de Vuratislauia propemodum deſperarat,
noua ſpe erectus, dolis ſibi agendum eſſe duxit. Henricum per ſpe-
ciem arduorum & arcanorum negociorum ad ſe accitum, & perquàm
honorificè acceptum, blanditijs, liberalitate, precio, ingētibus promiſ-
ſis & odio deniq; inimici fratris tandē induxit, ut ſibi Vuratislauienſi
dominatu cederet: Cloſcumq́;, quoad uiueret, utendum fruēdum à ſe
acciperet, adiutoribus ad eam rem Henrico perſuadendam uſus pro-
ceribus & ciuibus Vuratislauienſibus, quorum conſilijs Henricus u-
tebatur, pecunia corruptis. Ita Vuratislauia potitus Ioannes, non mul
to pòſt Hainouienſe & Goltibergenſe territorium, quæ Vuratisla-
uienſis ſenatus hypothecæ nomine à Boleslao duce poſsidebat, per in-
iuriā ei ademit dignamq́; nauatæ ſibi ab ipſo in adipiſcēdo dominatu
operę gratiā retulit. Expoſtulauit cū eo de prærepta Vuratislauia Bo
leslaus: fœderisq́; & iuriſiurandi, quod ſibi inuicē dederant, ne quid al
ter contra alterum moliretur unquam, eum admonuit. Commemora-
uit etiam ſua merita & beneficia: quòd eum difficilimo eius tempore
eiectum a Boemis omni ope adiuuiſſet. Sed ea expoſtulatione tan-
tum profecit, ut Ioannes propinquiorem ſe ſibi eſſe, quàm illi reſpon-
deret, atq; ad eius quoq; ditiones per fas atque nefas in poteſtate ſuam
redigendas, animum adijceret. Ad quam rem non defuit ei, quaſi diui-
na quędam uirgula, oblata occaſio. Vuladislaus enim tertius Boleslai
frater, quem excluſum Legnicienſi dominatu, in Maſouia uxorem du-
xiſſe, ſuperius diximus, diſsipata dote, reuertēs in Sileſiam, Legniciam
Ioanni uendere ſe uelle oſtendit: literasq́; Legniciēſium exhibuit, qui-
bus illi ſe ad Vuladislaum iure pertinere, & in poteſtate Regis Boemi
libenter fore ſignificabant. Deliberandi ſpacium Ioannes cæpit: inte-
rim Boleslaum ad ſe accerſit, & quę ſecum Vuladislaus egerit ipſi ex-
ponit, & literas Legnicienſium commonſtrat. Addit deinde: Si Legni
ciam ipſe retinere uelit, in ſua & Boemorum fide atque clientela ſem-
per ſe fore profiteatur. Ni faciat, & Legniciam, & cætera omnia amiſ-
ſurum. Quo metu perculſus ille, imperata fecit, eò redactus inopiæ, ut
filios quoque ad extremum Vuratislauienſibus mercatoribus oppi-
gneraret. Sed cum uxorem, quæ regis Boemi ſoror fuit, amiſiſſet, & al-
teram bene dotatam Cracouia duxiſſet, releuatus aliquantulum, ipſe
quidem Bregam ſeceſsit, filijs uerò Venceslao & Ludouico Legniciē-
ſem dominatū ingenti ære alieno grauatū conceſsit. Verùm poſt Le-
gnicienſis conuentus collata in commune pecunia, omne id exoluit.
Poſt hæc reliqui quoque duces Sileſiorum, nempe Glogouienſium,
Zegauienſium, Oleſnicenſium, Stinauienſiū & Falkembergenſium ul-
trò in

Vuratislauiēſis dominatus regi Polonorum deditus, & ab eo redditus.
Vuratislauia potitus eſt rex Boemorum.
Perfidiæ pœna Hainouia & Goltiberga Vuratislauienſibus adempta.
Legniciēſis dominatus in cliētelam Boemorū regis uenit.
Boleslaus dux filios oppignerauit.
Legnicienſes æs alienum ſui ducis diſſoluerunt.
Sileſij duces reliqui Boemo ſeſe ſubdidere.

trò in ditionem Boemi regis conceſſere, & partim timore potentiæ Io
annis, partim inuidia Vuladislai regis, libertatem ſuam Boemis pro-
didere. Miliziam uerò arcem epiſcopi Vuratislauien. idem rex Ioan-
nes per uim & fraudem interuertit. Quam ob rem diris aliquandiu
poſt Nankerus epiſcopus & anathemate regem præſentē ſenatumq́;
Vuratislauiēſem regis adiutorem deuouit, & ipſe cum omnibus præſ-
byteris & monachis Vuratislauia exceſsit: nec tamen arcem recupe-
rauit. Solus Bernardus Suidnicienſium dux, gener Vuladislai regis,
& poſt eum filius eius unicus Boleslaus in fide & ſocietate Polonorū
permanſere. Retinet etiamnum pleraq; omnis Sileſia ueſtigium ue-
tuſtæ originis ſuæ à Polonis deductæ penſionem, quam S. Petri num-
mum uocant: cuius antea mentionem fecimus. Quæ quidem per illa
ipſa Sileſicæ defectionis tempora, eò redacta eſt, ut nummus tantum
æreus, quem obolum uocamus, in capita quotannis penderetur, cum
antea tres oboli & cribrum auenæ in ſingulas familias pendi ſoleret.
Sed nos Sileſios deinceps deſeramus, niſi ſicubi neceſſe erit propter lu
cem hiſtoriæ inſtitutæ: iamq́; ad Vuladislaum reuertamur; quem tot
tantæq; difficultates ſimul implicarant, ut ſingulis explicandis uix par
eſſe poſſet. Nam ſolicitum eum faciebat erepta à Cruciferis Pomera-
nia, & auulſa à Boemis Sileſia: poſtremò crebræ Lituanorum in Po-
loniam excurſiones, intendere eum animum ad illa bella non ſine-
bant. Itaque incertus conſilij deliberabat quid faceret, & quò ſe pri-
mùm uerteret. Videbat Cruciferos non modò non acquieſcere in Po-
merania, ſed Dobrinenſi quoq; tractui inhiare: quem redactū penè in
ſolitudinem à Lituanis, ipſe nuper à Vuladislao duce Ziemouiti fra-
tris filio acceperat, cōceſſa ei quoad uiueret, Lēcicia. Animaduertebat
ita coniunctos eſſe cum Cruciferis Boemos, ut ab eorū ſocietate auelli
nō poſſent, pręſertim cū Sileſia in ditionē ſuam redacta nuper ineſcati,
in ſpem totius Poloniæ occupandæ per eos uenirent. Vterq; per ſe ſa-
tis ualidus & potens hoſtis erat, nec tamen alter laceſsi poterat, qui
cum utroq; dimicatio futura eſſet. Iam Saxones quoque Brande-
burgenſes lingua & fœdere cum Cruciferis coniuncti, non defuturi
ipſis eſſe uidebantur: & alioqui imminebant ipſi quoque Poloniæ per
omnem occaſionem, & qua ui, qua fraude fines eius carpebant. Interi-
to autem in hæc bella Regi, uel prodenda erat Polonia Lituanorum
populationibus, uel certè relinquendo ad excurſiones eorum arcen-
das præſidio militum diſtinendæ minuendæq́; uires, quæ ne integræ
quidem aduerſus alios illos hoſtes admodū ſufficiebāt. Aſsiduis enim
excurſionibus iam has, iam illas oras Poloniæ Lituani uexabant. Ac
per illud ipſum tempus etiam Poltouiam epiſcopi Plocēſis oppidum
ac centum triginta pagos in Maſouia diripuerant, & incenderant. Ne-
que uerò facilè ij domari poterant, cum neque foris dimicandi co-
piam facerent, ſed rapta præda fugerent, & domi fluminum obiectu
ſyluarumq́; & paludum latebris, ac denique incultarum ſolitudinum

Milicia arx epiſcopi intercepta à Boemis.
Ioannes rex diris deuotus.
Naukerus epiſcopus Vuratislauiæ exceſſit.
Suidniciēſes ſoli in fide Polonorum permāſere.
Sancti Petri nummus per Sileſiam.
S. Petri nummi ratio mutata.
Vuladislai regis Poloni difficultates & conſultatio.
Dobrino rex Vuladislaus potitus.
Boemorum cū Cruciferis ſocietas.
Poltouia direpta & incenſa. Poltouuſa.
Lituanorū domandorum difficultas.

uaſtitate tuti eſſent:ita ut ſi quis eis bellum inferret, ei non magis cum A
hoſte fugaci & inſidioſo, quàm cum uiarum difficultatibus, cum in-
temperie cœli,& cum fame conflictandum eſſet. Itaque quod erat reli-
quum,placuit tentare,ſi fortè eos mitigare ulla ratione & in ſocietatē
pertrahere poſſet. Ad quam rem perficiendā nonnullā ei ſpem illud ſa-
ciebat,quòd cōmunes ſibi cum illis hoſtes Cruciferos eſſe nouerat. Aſ-
ſidua nanque bella Cruciferi cum Lituanis uaria fortuna gerebant.

Gediminus magnus dux Lituanorum.

Polonorum cū Lituanis fœdus.

Cazimirus Vuladislai regis filius Lituanam uxorē duxit.

Dos Lituanæ ſponſæ

Quam ſententiam cum frequens ſenatus comprobaſſet,mittuntur ad
ad Gediminum principem gentis,ſiue magnum Ducem,quod nomē à
Ruſsis acceptum,à Lituanis quoque uſurpari cœpit, legati, qui fœ-
dus cum eo feriant,& filiam eius Cazimiro regis filio uxorem petant:
nec dotem aliam ab egeno principe, quàm captiuorum omnium Po-
lonici generis miſsionē poſtulent. Non grauatè Gediminus legatorū
poſtulatis annuit: initáque cum Polonis ſocietate, ſine longa procra-
ſtinatione ſponſam cum eis miſit. Quæ ingentibus omnis conditio-
nis, ſexus, atque ætatis captiuorum cateruis comitata, ueniens Cra-
couiam,religionemq́ Chriſtianam à Nankero epiſcopo edocta, & ſa-
cro lauacro initiata, Annæ nomen accepit, & ritu ſolenni Cazimiro

1325 ann.

ſextumdecimum annum agenti nupſit,anno Chriſti 1325. Atq́ ex eo
tēpore Polonia, magna ex parte uaſtata & inculta ſuperioribus bellis
& populationibus barbarorū,populoſior & cultior eſſe cœpit, dimiſ-
ſis ac deductis quoquouerſus agricolis,qui ex captiuitate redierant. Pa- B
ce & ſocietate cum Lituanis conſtituta,maiore iam fiducia ſtudioq́ in
Crucifericum bellum Vuladislaus rex cœpit incumbere: primumq́
Maſouios & Saxonas Brandenburgenſes, qui utrique fœderati erant
Cruciferis,ab eorum ſocietate auellere,ac proprij periculi intuitu, ne

Poloni Maſiuiam populantur, & Ploſcū incendunt.

illis auxilia mitterentur, deterrere inſtituit. Quocirca miſſo in Ma-
ſouiam exercitu,è Cracouienſi & Sendomirienſi nobilitate compara-
to,ferro & igni eam longè lateq́ uaſtauit, & oppidum Plocenſe in-
cendit. Sequenti deinde anno maioribus copijs coactis, per ſe ipſe in

In Marchiam Brandenburgēſem expeditio Vuladislai regis cum Lituanis.

Francofordia ad Odram.

Lituanorum crudelitas.

Marchiam Brandenburgenſem expeditionem fecit,magna Lituano-
rum & Ruſſorum auxilia ſecum habens: & ad Frācofordiam uſq́ cum
infeſto exercitu progreſſus,cum nemo contrà prodiret, munitionum
quidem oppugnationibus abſtinuit,populati ones uerò in omnes par-
tes exerceri iuſsit: incenſisq́ plurimis pagis atque uicis, magnum ca-
ptiuorum numerum & cæteram prædam ingentem inde abegit. Cru-
delius in eo bello ſe geſſere barbari, & magnam hoſtium cædem fece-
runt,matronas atque uirgines contumelioſe conſtuprarunt: delubra

Monachæ facinus memorabile.

ac templa paſsim profanarunt, diripuerunt, & incenderunt. Memo-
ratur autem forte & præclarum monachæ cuiuſdam facinus: quæ ca-
pta à Lituano quopiam,cum ad ſtuprum traheretur, rogauit eum ne
ſibi uim faceret:mercedis autem loco promiſit,ſe eam edocturum eſſe,
quî corpus eius uulnerari nullo unquam ferro poſſet. Quod cum di-
ſcere ille percuperet,iugulum ei fortis puella præbuit,ut in ſe eius rei
pericu-

periculum faceret. Credulus ille ſtricto gladio caput eius amputauit.
Sic illa barbari libidinem eluſit, ſtuprumq́ turpe morte honeſta eua-
ſit. Dimiſsi Lituani, per Maſouiam prædabundi domum reuertere.

Lituani Maſouiam uaſtant.

Andreæ audax facinus.

non tulit autem uaſtationem illam Lituanorum Andreas quidam e-
ques Maſouius. Verùm maiore ira iuflammatus, facinus audax &
memorabile aggreſſus eſt. Nam cum ſe inter barbaros inſinuaſſet, Da-
uidem præfectum Gartinenſem, inſignem inter Lituanos uirum,in
medijs caſtris ferro adortus obtruncauit, & inter tumultuantes fu-
ga euaſit. Sequenti item anno Lituani in Marchiam excurſionem fe-

Lituanorū in Marchiam excurſio.

cere,& cum cædibus & incēdijs in obuia quęque deſęuiſſent,prædam
raptim abegere. Cruciferi uerò cum Venceslao Maſouiorum duce
facto impetu in Cuiauiam, Couale arcem ceperunt & incenderunt.

Couale arx capta & incenſa à Cruciferis.

Non putauit ſibi diutius differendum eſſe bellum in eos Vuladislaus,
qui ne Pontificis quidē maximi authoritate, ut Pomeraniā ſibi redde-
rent, commouebantur: quin etiam ueteres iniurias nouis cumulabant.
Itaque in ſequentem annum, qui fuit milleſimus trecenteſimus uigeſi-

1328 anni.

Prußicū bellū.

muſoctauus, expeditionem toti Poloniæ in Cruciferos indicit: à Ca-
rolo rege Vngarorum genero ſuo non contemnenda auxilia impe-
trat: à Lituanis item atque Ruſsis finitimis. Cum quibus omnibus co-
pijs hoſtium fines ingreſſus, Culmenſem tractum omnem uſque ad
Oſſam amnem, flammis, cædibus, & populationibus peruaſtauit: nec
tamen elicere hoſtes in aciem è munitionibus, in quas ſe abdiderant,
B potuit. Munitionum uerò oppugnatione prorſus abſtinuit, quòd &
bene munitæ erant, & rudes tunc adhuc & imperiti oppugnationum
Poloni erant: ut ſunt ferè hæ gentes, quæ ad Septentrionem habi-

Septentrionales populi expugnandarum munitionū imperiti.

tant. Dimiſit deinde auxiliarios: ſuis uerò præcepit, ut Maſouiam in-
feſtarent. Quod cum factum eſſet, non multo pòſt excurrerunt uiciſ-
ſim Cruciferi cum Maſouijs in Cuiauiam. Quò cum properè noſtri
accurriſſent, collatis ſignis funduntur hoſtes: & Maſouij quidem cum

Cruciferi & Maſouij uicti à Polonis.

duce ſuo Venceslao diffugerunt: Cruciferi uero fortiter dimicantes,
ad internecionem unà cum Commendatore Torunenſi cęſi ſunt. Hoc

Nākerus è Cracou. epiſcopa ad Vuratislauienſem tranſijt.

Ioānes Grotus epiſcopus Cracouienſis.

anno Nankerus epiſcopus Cracouienſis ad epiſcopam Vuratisla-
uienſem lite duorum competitorū per ſeptem annos uacantem tranſ-
latus, Cracouiæ ſucceſſorem accepit Ioannem Grotum Slupecium,
Ioannis papæ authoritate ultrò datum, cum quo adoleſcens Bono-
niæ familiaritatem contraxerat. Inſequenti anno Ioannes rex Boemo-

Ioānes Boemorum rex in Prußiam cum exercitu uenit.

Dobrinum deditum & Cruciferis traditū.

rum à Cruciferis in auxilium uocatus, cum grandi exercitu uere ine-
unte in Pruſsiam aduenit, & cum Cruciferis ſe coniunxit. Arx inde
Dobrinenſis diu & acriter oppugnata & labefactata deditionem tan-
dem fecit, dedente præfecto Paulo Spicimicio, cognomento Ogono
palatino Lencicienſi: eiectíſque Polonis, Cruciferorum præſidio, con
cedente Boemo, munita eſt. Vexabant tamen noſtri, carpebantq́ ho-
ſtilem exercitū, & ex inſidijs in pabulatores & prædatores crebrò im-
petum faciebant: commeatum quoque, qui Viſtula ſupportabatur,
expugnatis nauibus intercipiebant. Sed in uniuerſæ rei dimicationē,

cum eſſent longè impares,non ueniebant.Itaq; hoſtes motis ex Dobri
no caſtris,trāſmiſſoq; Viſtula flumine,Vuladislauiam oppidū adorti,
primo impetu cæperūt,& exuſſerunt: & ab epiſcopi quidem ſacerdo
tumq; cæde abſtinuere.Cæterū edixerūt eis,ne quod omnino ædificiū
ibi denuò excitarent. Cechocinenſe quoque territorium, quod in di
tione epiſcopi erat,abſtulere.Erat autē tunc epiſcopus Vuladislauien
ſis Mathias Golanceuius,cognomēto Paluca,Slauunici caſtellani Na
clenſis filius,gente Toporus:qui Gerardo Auinione mortuo à pōtifi
ce max.ſuffectus fuit.De cuius prodigioſo ortu illud memoratur,ma
trem eius duodecim filios uno partu edidiſſe:uerū ex ijs unum illum ui
xiſſe,reliquis mox ut nati erāt mortuis.Deinde in Maſouiā pariter in
greſsi Boemi & Cruciferi,eamq; crudeliter depopulantes, eò adegere
ducē gentis,ut ſe Ioanni quaſi iuſto Polonorū regi ſubijceret. Quiſnā
uerò is dux fuerit,Dlugoſſus non memorat:ſed Venceslaum fuiſſe in
dicant Ioannis regis literæ,quæ extant in archiuo regio:quibus ille te
ſtatur,Venceslaū à ſe Mazouiam,& præſertim Plocenſem, Viſſegra
denſem,& Goſtininēſem iure feudi,ut uocāt,obtinere.Dum autē iuſti
uideri uolunt Cruciferi,ne iniuſtè ac per uim Pomeraniā uſurpaſſe di
cerentur,perfecerunt precibus atq; precio apud Ioannem regē, ut ſibi
Pomeraniā iure ſempiterno donaret.Cuius donationis exemplum eſt
apud Dlugoſſum.Dobrinū quoq; idē ipſe Ioannes quatuor millibus
& octingentis ſexagenis(ſic enim appellat)Pragenſibus eiſdem Cruci
feris ſe uēdidiſſe cōſignatis literis teſtatur:his quidē legibus,ut eos pri
uilegio pōtificio à pēſione decimarū ex eo territorio liberet, nec aliter
pacē faciat cum Vuladislao,qui ſe aſſerit regē Cracouiæ (ut eius uer
bis utamur) quàm ſi is,itemq; Ziemouiti fratris eius filius omni iure
terræ Dobrinenſis ſeſe abdicarit.His peractis, ingruente hyeme,redu
xit Ioannes exercitum,& ſtulta uanitate de ſubactis & ad religionem
adactis barbaris triumphauit. Aeſtate uerò ſequenti, matureſcenti
bus ſegetibus,conuenit rurſus magnus Germanorum & Boemorum
militum mercenariorum numerus ad Cruciferos: & coniunxerant ſe
cum eis Liuonienſes quoq; iam inde ab initio.Cum quibus copijs illi
facto impetu in finitimas oras Poloniæ, Viſſegradum Cuiauienſe &
Naclum arces ui,ſed non ſine magna ſtrage ſuorum, cæpere, & exuſ
ſere.Nam Radeuoiam noſtri cremarant,ne capta,receptaculū eſſet ho
ſtibus ad excurſiones.Apud Racianſum epiſcopi arcem diutius mora
ti ſunt,& multos fortes uiros in oppugnatione eius arcis amiſerunt,
quod à multis ea nauiter defendebatur: ad extremum tamen ea quo
que potiti ſunt,adempto puteo, qui ſolus ijs qui in arce erant, aquam
ſuppeditauerat.Itaque ibi maiorem exercuere crudelitatem in omne
genus hominum,ut uulnera ſua cædemq; ſuorum ulciſcerentur. Pau
cos de nobilitate,cum ira iam deferbuiſſet,uiuos ſeruarunt:in quibus
erant inſignes,Suentoslaus frater epiſcopi, & Vincentius caſtellanus
Starogrodenſis.Quos omnes epiſcopus quadringentis marcis pecu
niæ redemit.Ad hæc ut bona ſua recuperaret,pepigit idem cum Cru
ciferis

Vuladislauia capta & incenſa.

Cechocinum epiſcopo Vuladislauienſi ablatum.

Prodigioſus partus 12 filiorum.

Maſouia Plocēſis in ditionē Boemorum uenit.

Pomerania Cruciferis donata à rege Boemorum.

Dobrinum uēditum.

Cruciferorum cum Boemis altera in Poloniā expeditio.

Viſſegradū & Naclum capta & incenſa.

Radeouia incēſa.

Racianſum captum.

ciferis ut ſenos modò groſſos annuos in iugera decimæ nomine tam
ipſe, quàm ſacerdotes eius omnes de Pomeranienſibus agris accipe
rent.Qua re uehementer acciſi ſunt reditus Vuladislauiēſis epiſcopæ.
Tandem ubi aduentare Vuladislaum regem cum magnis copijs, &
Vngarorum Auſtriorum, atque Lituanorum auxilijs Cruciferi acce
pere,omiſſa oppugnatione alienorum,ad ſua defendenda redierūt.Po
ſteaquā autem hoſtium fines Vuladislaus attigit,exerceri longè lateq;
populationes in tractu Culmenſi iuſsit: nec ullum crudelitatis genus
ab iratis omiſſum eſt.In tranſmittendo Deruancia aliquantum difficul
tatis fuit.Nam uada eius fluminis ripasq; Cruciferi caudicib. ac ſudib.
per longum ſpacium impedierant:ipſiq; in ulteriore ripa caſtra metati,
tranſire noſtros prohibebāt.Rex facta ibi aliquot dierum mora,inuen
toq; uado liberiore ad moletrinam Lubiciā,cum animaduerteret quò
ſe cunq; ipſe uerteret,hoſtem ſibi occurrere, delectas aliquot turmas
occultè prope id uadum reliquit:ipſe cū cætero omni exercitu auerſo
ab eo loco itinere,uerſus Brodniciam ire pergit: cōſequuntur hoſtes,
nihil de fraude ſuſpicati. Ibi noſtri, ut iuſsi erant, è latebris prorum
pentes, uadum præſidio uacuum ſuperant,fumoq; ſignum dant ſuis.
Quo uiſo,Rex citato agmine retrò unde profectus erat reuertitur, &
fluuium trajcit.Grauiorib.utebantur equis hoſtes,itaque non potue
re tempori ad uadum noſtris occurrere: aduentantiumq; uim ij qui
primi de noſtris tranſmiſerant,fortiter ſuſtinuere,donec omnis exer
citus traiecit,& ad ordines redijt. Cruciferi inopinata re perculſi,ceſ
ſere noſtris pugnandi copiam facientibus,dilapſiq; in munitiones ſeſe
recepere.Ibi uerò noſtri effusè agros pagósque hoſtiles uaſtarunt:uil
las,uicos, & ſuburbana munitiorum oppidorū, qualia ferè ſunt in eo
rum ditione, exuſſerunt.Deinde præmiſſa in Poloniam prędа omni,
Dobrinenſem oram ingreſsi ſunt: & arce Dobrinenſi tentata, cum
eam egregiè tutantibus Cruciferis, capere non poſſent, re infecta re
deuntes,quicquid erat reliquum in Culmenſi tractu uſque ad Oſſam
amnem ferro & igni abſumpſere.Pruſsia ultra Oſſam,quæ iam Cruci
feris patebat,erat reliqua. Quam cum noſtri intactā dimiſſuri non eſ
ſe uiderentur, tunc demum Magiſter cum primoribus Cruciferorū,
qui Grudēti ſiue Gruzanzi erāt, de pace uel inducijs cum Vuladislao
rege agere cœperunt. Induciæ in annum factæ ea conditione,ut Do
brinenſem arcē atq; tractum & Bydgoſtiā Cruciferi Vuladislao mox
redderēt.De Pomerania uerò Carolus Vngarorū & Ioannes Boemo
rum reges arbitri capti.Quanquam Carolum tunc aduerſus caſus unà
cum uxore & liberis penè perculit.Felicianus enim quiſpiam de Zaa
chorum familia ſtricto gladio in cœnaculo ipſum adortus,ſed fruſtra
tus ictum, dextram modò eius leui ictu perſtrinxit: Reginæ quatuor
digitos dextræ manus amputauit: filios uerò eius,pædagogi accur
rentes obiectu corporum ſuorum protexere. Mox paricida à Ioanne
Patocio, nobili iuuene, proſtratus, concurſu ſatellitum regiorum

De decimis Pomeranicis tranſactio.

Vuladislaus cū exercitu ingreſſus in Pruſsiā.

Deruantiæ fluuij traiectus.

Gruziadz.

Induciæ inter Polonos & Cruciferos.

Caroli Vngariæ regis periculum.

membratim diſſectus eſt. De cauſa ſceleris uariant authores. Nonnulli affectaſſe eum tyrannidem uolunt: alij ſtuprum Claræ ſorori ſuæ à Cazimiro reginæ fratre ipſa conſcia & conciliatrice illatum, ulciſci eum uoluiſſe memorant. Non ita multo pòſt idem Carolus cum Bazarado Tranſalpinenſium Valachorum palatino temerè bellum intuliſſet, ab eo per dolum profligatus, uix cum paucis effugit. Rebus cum Cruciferis conſtitutis, reduxit Vuladislaus exercitum, auxiliaꝙ dimiſit. Illi porrò liberati præſenti metu, minus iam pacem cupere: nec Boemum ad arbitrandum de Pomerania, ſicut conuenerat, adducere, cum Carolus rogatu Vuladislai præſtò eſſet. Paruo deinde momento, ut fit, ad renouandum in ſequentem annum, qui fuit 1331, bellum impulſi ſunt. Comitia Vuladislaus rex æſtatis initio apud Chencinos habuit: in ijs cùm alia nonnulla de republica ſalubriter de ampliſsimi conſilij ſententia conſtituit, tum quòd graue ſibi & periculoſum bellum cum Cruciferis impendere non ignorabat: ætatemꝙ ſuam ingraueſcentem, & uires magnis laboribus & aduerſis rebus attritas & afflictas conſiderabat: Cazimirum filium unum & uiginti annos natū maiori Poloniæ toti præfecit, ut fama nominis eius non tam facilè ſe Boemi & Saxones commouerent: ad hæc ut in tuto is eſſet, ſi quid aduerſi in Pruſsico bello accideret. Grauiter tulit Vincentius Samotulius ſiue Pomeranius (utroꝙ enim modo cognominatus eſt) palatinus Poſnanienſis, gente Nalencius, præfecturā illam ſibi ademptā eſſe, ignominię loco id ducēs. Simul autē uerebatur, ne priuatus, inuidia & odio populari conflagraret, cū non uſquequaꝙ rectè iuſtéꝙ magiſtratū geſsiſſet: itaꝙ ira & metu, peſsimis conſultoribus uſus, clam ad Magiſtrū Cruciferorum Marieburgum profectus eſt: & cauſis aduentus ſui expoſitis, molienti ſua ſpōte bellū aduerſus Polonos facile perſuaſit, ut in maiorē Poloniā expeditas copias mitteret, quòd ibi nō modò magna prēda potiri, ſed & munitiones pleraſꝙ & Cazimirum regis filium ſua ſuorumꝙ opera facilè in poteſtatē poſſent redigere. Prēfecti copijs Theodericus Aldenburgius Marſalcus & Otto Luterbergius, de ſententia Vincentij omnia facere iuſsi ſunt. Qui traiecta apud Toruniam Viſtula profecti, parum abfuere quin Breſte & Vuladislauiam ex improuiſo caperent, in citato curſu armorumꝙ & uexillorum forma proditi, ab ipſis uſque portis concurſu noſtrorum cum ignominia, ducentis amiſsis, repulſi eſſent. Nec eis tunc uacabant oppugnationi oppidorum inſiſtere, ad aliud longè maius facinus profectis: cuius peragendi ſpem omnē in celeritate, noſtrorumꝙ ſecuritate ponebant. Itaque magnis & occultis itinerib. in maiorē Poloniā perueniūt: & capta primo impetu exuſtaꝙ Slupcia Poſnanien. epiſcopi oppido, continuato itinere Pyſdros contendūt, in quo oppido Cazimirū eſſe didicerāt: magnoꝙ impetu adorti oppidum non munitum, facilè eo potiuntur. Sed euentus eorum ſpei non reſpondit. Paulo enim antè Cazimirus ſe de aduentu hoſtium factus certior, cum paucis comitibus oppido ſe eiecerat, & in proximam ſyluam receperat. Quamobrem irati Cruciferi,

1331. ann.

Chencinenſia comitia. Chencyni.

Cazimirus regis Vuladislai filius maioris Poloniæ præfectus.

Vincentius Samotulius tranſfugit ad Cruciferos.

Cruciferorum expeditio in maiorem Poloniam.

Slupcia incenſa

Pyſdri capti & incenſi.

Cazimiri fuga.

ac dolore amiſsæ prædæ, cuius cauſa maximè uenerat, incenſi, omni crudelitate in oppidanos deſeruierunt: direptumꝙ oppidum cū templis, & ſacris iuxtà ac profanis rebus omnibus exuſſerunt. Deinde uiciniam omnem cis & trans Vartā ferro & igni depopulati ſunt. Atque inde cum ingenti præda retrò unde uenerant, abiere. Probauit ea expeditione Vincentius fidem ſuam Cruciferis. Itaque & tunc pro nauata opera muneratus eſt: & maioribus promiſsis oneratus, in maiore precio deinceps apud eos eſſe cœpit, ſic ut eius arbitrio multa in eo bello gererentur. Cum autem maior militum numerus ex inferiore etiam Germania & Liuonia ad eos confluxiſſet, rurſus eadem æſtate uexare Poloniam, qua parte intacta adhuc eorum populationibus erat, ſtatuunt: eò ſcilicet adacturi Polonos cladibus domeſticis, ut ſibi ius omne in Pomerania, atque aliquid etiam præterea lubentes concederent, pacemꝙ redimerent. Profecti igitur compoſito & pacato agmine per Cuiauiam, quòd eam reuertentes ſuæ ditionis facere deſtinabant, in Lencicienſem tractum inſultum faciunt, arcem ui capiunt & incendunt, pagos & oppida crudeliter uaſtant. Deinde in Caliſsiēſem oram iter flectunt: qua omni peruaſtata, oppido tamen potiti non ſunt, non ſine cæde inde reiecti. Vbi cum quinque dies commorati, Ioannem Boemorum regem fruſtra expectaſſent, progreſsi longius populando, Gneſnam, Znenam, Naclum, Srodam, Pobediſca, Clecicum, Coſtrinum oppida, ac circumiacentes pagos diripuerunt, & exuſſerunt, ne templis quidem & monaſterijs ſacriſꝙ rebus ſacrilegas manus abſtinentes. Reliquias tamen diui Adelberti cupidè quæſitas, ſed occultatas à miniſtris templi, non inuenere. Hagecus memorat, regem Boemorum hoc anno primùm in Langobardiam, mox aditis Gallijs, contra Auſtrios, magnis Vngarorum & Polonorum auxilijs adiutos, proſpero ubique ſucceſſu expeditionem feciſſe: inde Lucemburgum & in Gallias iterum profectum eſſe. Et quaſi hoc parum ſit, addit Ioannes Dubrauius epiſcopus Olomucēſis, cuius hiſtoriam Boemicam latinè conſcriptam, nunc primùm cum hæc recognoſceremus, editam uidimus, tertiam quoque contra Fridericum Myſnenſem expeditionem, inter duas ſuperiores interiectam. Sed horum fides penes authores eſto. Nos ad Cruciferos reuertamur. Qui deinde in Siradienſem tractum impetum fecerunt, & pari celeritate uniuerſum percurrentes, ferro & igni cuncta uaſtarunt. Quo incendio, Siradia, Vneouia, Vartha, Stauus, Shadecum, oppida cum arcibus conflagrarunt. Nec matronarum & uirginum, etiam Deo dicatarum, pudori uſque parſum eſt. In direptione autem Siradienſis monaſterij cum præſes ſodalitatis, quem Priorem uulgò uocant, Hermannum Elbingenſem commendatorem Elbingæ cognitum agnouiſſet, cædémque innocentium hominum, qui eò cum facultatibus ſuis confugerant, atque direptionem monaſterij ſui ſupplex deprecaretur, Pruſsico uerbo, Nepreſt, quod eſt, non intelligo, ab eo reie-

ctus

Cruciferi in Poloniam rurſus.

Lencicienſis arx capta & incenſa.

Caliſsiēſis tractus uaſtatus.

Gneſna, Znena, Naclum, Sroda, Pobediſca, Clecicū, Coſtrinum oppida direpta & incenſa.

Ioannis Dubrauij epiſcopi Olomucēſis hiſtoria Boemica.

Siradienſis tractus uaſtatus. Siradia, Vneouia, Vartha, Stauus & Shadecum arces & oppida incenſa.

Nepreſt.

Calißia defensa. *Calißiæ situs.*

ctus est. Quasi non satis esset re ipsa barbarum esse, & lingua id profi- A
teretur. Ad Calisiam deinde expugnandã reuertere: sed amissis non-
nullis militibus, post paucos dies re infecta discessere. Est enim per-
munitum id oppidum, non tam arte quidem, quàm situ & natura lo-
ci: nempe à Prosna flumine latius, ut in magna planicie, restagnante
ambitum. Hinc Coninense oppidum & territorium uastarunt. Porrò
qui apud Nezamyslum lacum & Glussinum oppidum habitabant, e-
questres pariter & agrestes, munito loco se cum uxoribus, liberis &
familijs, cum gregibus & armẽtis & cæteris facultatibus suis contine-
bant: ductáque fossa longa ad septem miliaria, & lacu in eam immis-
so, aditum ad se hostibus præcluserant. Qua re cognita Cruciferi, ma-
gnitudine prædæ allecti, tria millia equitum ad expugnandum locum
mittunt. Quibus uenientibus, nostri cum paucis turmis à Rege ad
huiusmodi casum submissis, ad aggerem intrepidè occurrunt: con-
sertóque prælio, fusos & impeditos ingenti strage interficiunt, ita
ut pauci admodum manus nostrorum longè agilioribus equis uten-
tium, effugerent. Quin & alijs locis opportunis eos palantes, & libe-
rius prædas agentes nostri excipiebant atque trucidabant. Neque e-
nim longè Vuladislaus rex cum non contemnendis suorum copijs
aberat, sed nusquam certo loco figebat pedem, nec audebat prælio
rem committere: non ignarus, quantum esset robur Germanicarum
phalangum & cataphractorum equitum. Discruciabatur autem sum- B
mopere, uidens patriam charissimam tam immaniter uastari, flagran-
tes & fumantes circumquaque pagos & oppida, & innumerabilem
penè hominũ omnis generis atq; ordinis multitudinẽ partim cæsam,
partim captam. Augebat dolorem eius, quòd neq; opem ullam rebus
suis tam calamitosis afferre, neque hostem ulcisci procliue sibi esse ar-
bitrabatur. Cum igitur inops consilij, animum in omnes partes uer-
sasset, una tandem uia utriusque rei expediendæ ipsi se ostendit: nimi-
rum, ut Vincentium sibi reconciliaret, eiúsque proditione uel cir-
cumueniret hostes, uel consilia eorum perturbaret. Intelligebat enim,
quantum in eo momenti Cruciferi ponerent. Itaque secretò per in-
ternuncios eum hortatur, ut afflictæ ac penè perditæ patriæ mise-
reatur, impunitatem admissi pollicens: addit alia, quæ ad flectendum
placandúmque eius animum ualitura esse iudicabat. Nec malè ipsi cõ-
silium hoc cecidit. Subijt enim animum Vincentij patrati sceleris pœ-
nitentia. Reputabat secum diligentius, quantum infamiæ sempiter-
næ notam non nomini suo inustam ad posteros esset transmissurus.
Itaq; proditione proditionis memoriã obliterare, & recenti beneficio
priorem iniuriã obscurare statuit: constitutóq; tempore, nocte quadã
per speciem exploratoris è castris Cruciferorũ egressus, ad Regem ue-
nit, ueniam supplex petijt, & impetrauit. Deinde eum ad conferendas
cum hoste manus animat. Docet in tanta multitudine plurimã esse fæ-
cem hominum inermiũ & imbelliũ. Si nostri uiri esse pergerẽt, & in-
opinantes

Coninum uastatum

Cruciferorum strages apud Nezamyslum lacum.

Phalanx & cataphracti Germanorum.

Vincentius Samotulius redit in gratiam cũ rege.

A opinantes impetum facerent, fore ut uel perturbatos opprimerent, uel
certè fracta prima hostium acie, cæteri neq; uim nostrorum sustinerẽt,
& in fuga se inuicem impedirent. Sibi uerò eas partes sumit, ut hostem
ab omni suspicione prælij auersum fallat: ac deinde intentum in pu-
gnam, a tergo cum suis adortus, noua re perturbet. His ita constitutis,
in castra Cruciferorum reuertitur: nihil à Polonis periculi ipsis esse re-
nunciat: Regem pauidum & cõscium uirium suarum non diutius exer-
citum tenere, aut lacessere eos statuisse. Quod ubi accepere Cruciferi,
sublata spe prælij, cũ satis iam debacchati in Polonia essent, & ingen-
tem prædam uix traherent, ad hæc imbrib. & frigorib. autumnalibus
urgerentur, reuerti in Prussiam incipiunt. Et quoniam præda grauio-
ribus & impeditis lentius progredi necesse erat, Ottonem Brunsdor-
fium commendatorem magnum, & Russum Plauium cum expeditio-
ri parte copiarum ad expugnandum Breste ex itinere præmittunt.
Iam extremum agmen ad Blerum siue Plouuce pagum prope Radeo-
uiam peruenerant, ubi latè patens est planicies, ita ut opportunior is
locus ad prælium esset nostris equitatu maximè ualentibus, quàm ho-
sti, cum subitò illucescente die, ij qui extremas seruabant excubias, re-
nunciant in castra, Polonorum exercitum adesse. Non creditum est
narrantibus, Vincentio maxime sibi ea exploratiora esse affirmãte, do
nec strepitus aduentãtium, & hinnitus equorum exaudiri cœptus est.
Nam conspectum densa nebula adimebat: & tamen non credebant no-
B stros, quos penitus contempserant, rem uniuersæ dimicationi com-
missuros: sed abeuntiũ modo iter solitis adequitationibus & particula
ribus certaminibus impedire conaturos. Vbi uerò aciem ad dimican-
dum instructam cum signis adesse sensere, tunc demum tumultuari, &
ad arma conclamare primores: perturbari re noua cætera multitudo,
cum uix armandi se spacium haberent, qui pridiana crapula & ebrie-
tate grauati & sopiti, classico expergefacti erant, & semisomnes, quid
nam rei esset, alius alium percontarentur. Instructis tandem utcunque
primis ordinibus in aciem prodeunt: cathenisq; per baltheos pri-
morum & antesignanorum immissis, ordines & phalangem colli-
gant, ne perrumpi & perturbari ab equitibus nostris posset Rex, quia
nebula caliginosa, incerta omnia reddiderat, parumper impetum suo-
rũ inhibuit, donec ea resideret: atq; interim milites graui oratione ad
pugnam incitauit: quæ huiusmodi fuisse fertur. Non uos latet, milites,
cum quibus nobis hostibus res sit, nempe qui beneficiarij sunt maiorũ
nostrorũ, acciti in hæc loca, & liberaliter inuitati, ut eis auxilio essent
contra uicinos barbaros. Nunc ij ingrati & impij pro maximis bene-
ficijs parricidialia arma in nos conuertere. Pomeraniam nobis surri-
puere uerius quàm eripuere, itemq; Cuiauiam penè omnem reliquę e-
tiam inhiant: neque hoc satis illis est. Cernitis iam omnem ferè Polo-
niam crudeliter ab eis uastatam, populatos agros, incensos pagos, uer-
sa oppida, aratores uestros ignominiose necatos: parentes, coniu-
ges liberósque uestros dulcissimos uel cæsos, uel in fœdam & con-
tume-

Plouuce pagus clade Cruciferorum nobilis.

Vuladislai regis ad milites concio.

Cruciferorum crudelitas & impietas.

tumeliosam seruitutem abstractos: quorum quidem ploratus & eiula-
tus miserabiles exaudire potestis. Adsunt enim propè, & proditi fi-
dem uestram incusant: implorarent, si uos adesse intelligerent. Quid
ego commemorẽ profanata ac direpta templa Dei opt. max. & mona-
steria? abreptas ab ipsis aris & adytis ad incesta stupra monachas? re-
spersa sanguine innocentium hominũ & sacerdotum, qui pro uestra sa
lute & incolumitate huius regni sacra faciebãt, ueneranda Christi IE
SV mysteria? Hæc uos pati potestis milites? tã ferrei estis ut uos uestra
rum cõiugum, sororum & filiarum ad stupra truciũ Teuthonum asser
uatarum non misereat? tam duri, ut non paruorum liberorum & fra-
trum uestrorum misera conditione moueamini? quos Germani mi-
lites cauponib. lanijs, coquis & meretricibus in intima Germania in
perpetuam seruitutem addicent. At sacra quidem tam indignè & con-
tumeliose attrectata ferre non debetis: acrius ac promptius pro his
semper maiores uestri, quàm pro liberis & coniugibus, nedum pro fa-
cultatibus suis dimicarunt. Quid uerò? creditis consceleratos hostes
malis nostris, iam satiatos, aut modum ullum cupiditati & crudelitati
suæ posituros esse? Non facient profectò, nisi uos sedibus uestris om-
nino propulerint, aut sanguinẽ uestrũ prorsus exorbuerint, nomenq́
ex tirparint: nisi uos fugit gentis immanitas, humanis hostijs olim
deos placare solitæ. Sed ne ego uirtuti uestræ diffidere uideor, qui uos
tam diligenter in hostem tam trucem incitare instituerim: quasi uerò
non per me steterit hactenus, ne cum eo manus consereretis. Fateor e-
quidem, ad hanc usque diem obstitisse me sedulò uobis prælium po-
scentibus, & uel hostium, uel si ita sors tulisset, uest ro ipsorum sangui-
ne patriæ flagrantis incendia restinguere cupientibus. Sed melioribus
„ rebus & minori discrimini uos seruaui, milites. Neque enim semper
„ aperto marte bella gerenda esse existimo. Arte dolóque utendum, ubi
„ impar sis uiribus. Plurimum etiam momenti habent temporum & lo-
„ corum opportunitas. Ita sæpe maximos hostium exercitus à paucióri-
bus nostris fusos profligatosq́ reperiet, qui ueterum reminisci uolet.
Nunc ita nobis instructa expeditaq́ sunt omnia, ut diuina iusticia, quę
proculdubio fauebit iustiori causæ: & uestra uirtute fretus, confidam
in manibus nos habere uictoriam, daturosq́ nobis ilico perfidos &
impios hostes condignas scelerum & audaciæ suæ pœnas. Primùm e-
nim certum exploratumq́ habeo, multitudine eos nobis præstare, nõ
uiribus. quãquam ne multitudine quidem iam superant. Nuper enim
florem ipsum & robur exercitus sui ad subigendam reliquam Cuiauiã
præmiserunt. Fex ferè imbellis cum captiuis, sarcinis & impedimentis
mansit. Neque par illis nobiscum dimicatio est. Illi enim mercede con-
ducti ferè, & alienum bellum belligerantes, & multorum scelerum sibi
conscij, minus studij minusq́ animorum ad prælium afferẽt. Vos pro
ijs rebus, quæcunq́ homini sunt charissimæ & pro patria ipsa iusta &
pia arma sumpsistis. Tum autẽ securi hi dudum, & soluta omni discipli
na militari, re noua & inexpectata cõturbantur. Auditis enim clamo-
rem

Germani olim humanis hostijs deos placarunt.

rem illum dissonum & inæqualem, timoris argumẽtum. Aspicitis cur-
sitationem trepidationemq́ ad signa concurrentiũ, imò uerius fugam
circumspectantium. Postremò ita nobis constitutum est, ut eos in pu-
gnam intentos, si modò primum uestrum impetum sustinebunt, alius
& inopinatus, hostis à tergo inuadat. Vincẽtius is est palatinus quon
dam Posnaniensis, cuius ope & consilio in primis nituntur. Is nanq́ iu
stas iras uestras hostium capitibus placare, & nouis meritis priorem
infamiam delere decreuit. Agite ergo milites, impigri & alacres, pugnã
capessite, totq́ millia captiuorum fratrũ, liberûm, coniugum, & arato
rum etiam uestrorũ uindicate: cæsos ulciscimini, fumantesq́ adhuc pa
gos & uicinos uestros inuiso cruore respergite, imperium & liberta-
tem uestram defendite: quæ utraq́ in discrimen ueniunt, si quid fortè,
quod omen Deus auertat, titubaueritis. Denique Deum piorum adiu
torem, & scelerum atq́ flagitiorum, contaminatorumq́ sacrorum suo-
rum & religionis sacrosanctæ ultorem inuocate. Hæc elocutus, ubi a-
lacres & incitatis animis pugnam poscentes aspexit, & iam nebula re-
sidere cœperat, canere signa iussit. Prima de quinq́ acies aulicorum,
quæ erat firmissima, magno impetu & infaustis animis in hostes inue-
hitur. Excipiunt illi qui contra cõstiterant non impigrè. Deinde cæte
ræ acies concurrunt prȩter subsidiarias. Pugnatur utrinq́ summa con
tentione, neq́ quisquam pedem referebat. Adest omnibus locis Vula
dislaus suos animãs, & fessis integros submittẽs: ipse indefessus, quam-
uis effœto & senili corpore. Feruescẽtem autem prælio, cum Vincen-
tius adhuc nusquam appareret, subuereri iam rex cœperat, ne quem is
dolum necteret. Circumspiciebant & milites, memores promissorum
regis: cum ille à tergo hostium sublato clamore cum suis impetum in
extremos auersos, quemadmodum conuenerat, fecit. Ibi uerò turbari
illi re noua perculsi, primi quoq́ exaudito post se clamore ac tumultu
respicere, & sciscitari inter se, quid'nam id esset. Instant nostri acrius re-
spectantibus, & remissius pugnantibus. Nec mora cęsis ducibus, totas
acies ancipiti prælio perterrefactas conuertunt. Fit longè maior fugi-
entium strages, quàm quæ dudum pugnantium fuerat. Adeò nanque
dolori iracundiæq́ Poloni indulgebant, ut neminem uiuum seruarẽt.
Etiam plena uictoria potiti esse uidebantur, cum ecce longo interual-
lo, utpote discussis iam prorsus nebulis, nouas copias hostium effuso
cursu aduenire aspiciunt. Erant autem ij, quos ad Breste capiendum
præmissos esse diximus: qui certiores facti de nostrorum aduentu, sup
petias suis ueniebant. Ibi Vuladislaus captiuis aliquot nobilioribus
cum præsidio retro à mandatis, & paucis cohortatus milites, ne labo-
ri succumberent, neu sibi partam uictoriam eripi sinerent, mox in ueni
entes impetum facit, ne quod eis clade suorum conterritis, & fugien-
tium multitudine inter ordines sese immiscente perturbatis, colligendi
sese spacium daret. Nec par superiori præliũ illud fuit. Non enim uim
nostrorum recenti uictoria ferocium hostes sustinuere. Itaque paruo
negocio uertuntur in fugam. Nec tamen multi euadere potuere, graui

Aulicorum acies.

Vincentij Samotulij proditio.

Cruciferi uincuntur.

Pugna instauratur.

Victoria gemi nata.

armatura & longo curſu defatigatis equis pariter & militibus, alioqui A
etiam laboris impatientibus. Cæſa feruntur his duobus prælijs hoſti-
um uiginti millia. Tametſi Dlugoſſus quadraginta millia refert: de no
ſtris quingenti, uel ut apud alios reperio, triginta tantum de promi-
ſcua multitudine, ac duodecim de nobiliorib. cecidere. Inter quos inſi-
gnes fuere Zegota Morauicius Cracouienſis, Criſtinus Oſtrouius,
Prendotæ caſtellani Cracouienſis filius, Sendomirienſis, ſigniferi, & Ia-
cobus Suinſcius caſtellanus Zarnouienſis. Dies quo hæc geſta ſunt,
fuit uiceſimuſſeptimus Septẽbris, qui translatis diui Stanislai oſsibus
feſtus eſt apud Polonos. Et quoniã ferè ad uesperum pugnatum erat,
reliquum diei illius, & nox ſequens curandis & reficiendis corpori-
bus data eſt. Poſtero die cæſorum, quem dixi, numerus recognitus,
& ſpolia lecta ſunt. Vbi rex obequitans, fortè conſpicatus eſt unum
de ſuis, hominem equeſtris ordinis, multis uuneribus debilitatum, re-
ſupinato corpore iacentem, & ilia per uulnus effluentia manibus cohi-
bentem: conuerſus'que ad comites, Quàm magnus hic eſt, inquit, hu-
ius uiri cruciatus. Reſpondit ille: Maiorem eſſe eius qui in eodem pa-
go malum uicinum habeat, qualem ipſe expertus ſit. Rex contrà, Bo-
no, inquit, animo es. Iſtoc ego te malo liberabo, ſi uixeris. Et ſublatus,
curatus'que, totum pagum amoto malo uicino regia munificentia ade-
ptus eſt: inſuper præclarum uirtutis teſtimonium conſecutus, ad po-
ſteros tranſmiſit, ut ſtemma eius familiæ, quæ tres haſtæ tranſuerſæ
ſunt, Ielitorum, hoc eſt, ilium nomine appelletur, cum prius Kozlero B
ghi ab Hirci cornibus diceretur. Fuit autem is Florianus cognomen-
to Shari. Vincentius palatinus ob nauatam bene operam non modò
impunitate donatus, uerùm etiam abrogata infamia, priſtino honori
reſtitutus eſt. Sed non impunè tamen ei ceſsit hoſtes in patriam indu-
xiſſe. Inſequenti enim anno conſpiratione nõnullorum equitum, quos
ira & dolor amiſſarum rerum chariſsimarum in eum ſtimulabat, inter-
fectus eſt. Statuerat quidem Vuladislaus curſum illius uictoriæ mox
proſequi, ſed eum Boemi cum Sileſijs ab ea cogitatione auerterunt.
Qui cum primùm cladis ſociorum nuncium acceperunt, rati Vuladi-
ſlaum poſt uictoriam illam in Pomeraniam, & in Cruciferorum ditio-
nem ducturum eſſe exercitum, cum ſubitarijs copijs in maiorem Polo-
niam fecerunt inſultum, Poſnaniam'que obſidere cœperunt, ut a-
uerſo rege Cruciferi reſpirare poſſent. Quod cum accepiſſet Vu-
ladislaus, mutato conſilio, ad propulſandum nouum bellum cum
uniuerſo exercitu contendit. Nec tamen hoſtem adeptus eſt. Nam is
cognito Vuladislai aduentu, in Sileſiam præproperè ſe recepit. Nec e-
um tunc Vuladislaus perſecutus eſt, quòd & hyems iam inſtabat, &
quies danda erat militibus, ut uires in ſequentem æſtatem refocillarẽt.
Ferunt quidem & è Boemis & Sileſijs apud Poſnaniam cecidiſſe ſupra
ſeptingentos, præter foſſores, qui in cuniculis opus faciebãt. Aliquan-
to aliter narrat hęc Ioannes Dubrauius, & quidem nullo, quod ſciam,
authore. Nempe Ioannem regem à Pruſsis euocatum in Pomeraniam
primum

Strages Teuthonum.
Vicinus malus.
Ielitorum familia. Kozleroghi.
Vincentius Samotulius priſtino honori reſtitutus.
Vincẽtij Samotulij cædes.
Boemorum expeditio in Poloniam.
Boemi repulſi.
Ioannes Dubrauius.

A primum duxiſſe exercitum, ut ea quæ Polonis ibi interceperat, Magi-
ſtro reſtitueret. Quo facto, ad populandam Poloniam cum Pruſsis
eum contendiſſe, ut ulciſceretur incõmoda à Polonis circũ Opauiam
uaſtatis agris nuper data. Peruaſtatis autem impunè circum Poſnani-
am agris, cum nemo ipſi occurreret, Cracouiam obſediſſe. (quaſi non
longius ea abeſſet à Poſnania, quàm Olomucia à Cremeſirio, uel Vy-
ſcouia, cum tamen abſit ferè ſexaginta milliaribus Polonicis.) Et
quamuis fame premeretur exercitus eius, non prius tamen diſceſ-
ſiſſe ab obſidione, quàm rex Polonus quadraginta millibus num-
mûm aureorũ inducias ab eo redemit. Sic Dubrauius. Quæ quàm ſint
ueriſimilia, cuiuis facile eſt iudicare. Tentata eſt deinde pax inter Vu-
ladislaum & Cruciferos, Carolo & Ioanne arbitris. Quæ tamen non
conuenit, Cruciferis Pomeraniam non reddentibus. Et paucis pòſt di-
ebus ij cum è Germania nouis copijs aucti eſſent, Cuiauiam quatu-
ordecim diebus ad finem Nouembris populabundi infeſtarunt. Nec
multo pòſt initio noui anni, nihil morati aſperitatem hyemis, iterum,
ſed maiore apparatu, in eandem Cuiauiam ingreſsi, Breſte oppidum
obſederunt, rati fame ſe oppidanos ad deditionem compulſuros. Sed
cum fruſtra tres ferè mẽſes in obſidione inſumpſiſſent, ea die, qua uni-
uerſus Chriſtianus orbis ſalutarem Chriſti Ieſu mortem anniuerſario
ritu recolit, quę Paraſceue dicitur, ſumma ui oppidũ oppugnant. Nec
B ſegnius noſtri defendunt: uerùm quatriduano labore defatigati, tan-
dem quinto die oppidum dedũt. Alij ſeptimo obſidionis die deditum
eſſe id memorãt, cum die cœnæ Domini hoſtes id obſidere cœpiſſent.
Cruciferi impoſito ibi præſidio, ad Inouuladislauiam caſtra mouerũt,
eamq́ꝫ mox dedentibus oppidanis acceptam, præſidio item munie-
runt. Progreſsi ulterius, Gneuucouiam arcem oppugnant. Erat in ea
Cazimirus dux, Vuladislai fratris filius. Is igitur pactus cum hoſte,
ut ſibi ſuisq́ꝫ res ſuas aſportare liceret, ipſe inſpectantibus & permitten-
tibus Cruciferis, arcem incendit. Et cum miſerabili illo ſuo Cuiauien-
ſis nobilitatis comitatu ad Vuladislaũ regem profectus eſt. Ignobilio-
ra deinde oppida ſeu uicos Cruciferi facilè in poteſtatem ſuam redege-
re. Pacoſſum arcem Albertus Coſcelecius, palatinus Breſtenſis egre-
giè tutatus eſt, & non paruis incommodis hoſtes affecit. Vt autem
Cuiauiæ ac Dobrinenſis oræ poſſeſsionem ſibi ſtabilirent Cruciferi,
demoliti Breſte uetus, munitiore id loco condiderunt: & arces quaſ-
dam in eo tractu cocto latere munierunt. Nam Vuladislaus maturas
ſegetes & Vngarorum auxilia expectauit. Quę cum conueniſſent, per
Maſouiam in Culmenſem tractum infeſtum duxit exercitum. Et hoſti-
bus prælij ſuperioris euentu, pauidis & pugnam detrectantibus, uaſta-
re eorum regionem longè latéque cœpit. Excitus autem quoquouer-
ſus collucentibus pagorum & uicorum ſuorum incendijs cædibusq́ꝫ
agreſtium Lutherus magiſter decernere prælio cum rege cupiebat:
uerùm Commendatores temeritatem eius reprehenderunt. Itaque me-
liore conſilio uſus, caduceatorem ad regem miſit: & cum æquas pacis

Cruciferi Cuiauiam populati.
Breſte obſeſſum & deditum.
Poloni Culmenſem tractum infeſtant.
Induciæ annuæ inter Polonos & Cruciferos.

conditiones accepturum ſe eſſe reciperet, facilè à credulo rege annuas inducias impetrauit. Quibus conſtitutis rex, ne nihil tantis copijs ſumptibus'que dignum egiſſe uideretur, ut'que Sileſios qui ſuperiore anno Poloniæ arma intentarant, ulciſcerẽt, in Sileſiã copias duxit. Ac nemine pugnandi copiam faciẽte, quinquaginta & amplius munitiones hoſtium cæpit, & incendit. Coſtenum, quod oppidum cum arce inter ſtagna & paludes ſitum, ualido hoſtium præſidio tenebatur, obſidione cinxit. Irridebant obſidionem noſtrorum ij qui erant in præſidio, fiſi uiribus ſuis, & ſitu arcis. Itaq; motus hac indignitate Cazimirus regis filius (aderat enim in exercitu) audacius cum ea manu, quam circum ſe habebat, ad mœnia progreſſus, ui expugnare munitionem adortus eſt. Quod conſpicatus reliquus exercitus, ducem ſecutus, non prius oppugnare arcem deſtitit, quàm ea per uim potitus eſt. Quo facto, mox oppidani ſeſe dedidêre. Sæuitum eſt autem in præſidiarios atrocius, quòd non pauci de noſtris in expugnatione ceciderant. Atque ex eo tempore Coſtenum rurſus in poteſtate eſt Polonorum. Extremum id operum Vuladislai regis fuit. Reuerſus enim ab eo bello Cracouiam, donatis'que ac dimiſsis auxiliarijs, languere cœpit. Ac ſenſim inualeſcente morbo, ubi imminere mortem ſibi ſenſit, ritu Chriſtiano ſacris Chriſti myſterijs participauit: deinde admonitus à proximis, Cazimirum filium proceribus aſsidentibus languida uoce commendauit, & ut eum poſt ſe regem crearent, rogauit. Ipſum uerò ad colendam iuſticiam & clementiam in ſuos, & ad perſequendos bello ingratos Cruciferos, recuperanda'que ea quæ illi à regno ſuo abſtraxerant, adhortatus eſt. Poſt hæc ad ſextum Idus Martias, anno Chriſti 1333, inter ſuorum lamentantium manus animam exhalauit, & in baſilica Cracouienſi ad læuam aræ maximæ ſepultus eſt. Cuius extat adhuc monumentum. Fertur corpus eius pluribus poſt mortem diebus inſepultum, dum ſolennes exequiæ parantur, nihil putredinis aut tetri odoris contraxiſſe. Regnauit autem ab eo tempore, quo diademate cinctus eſt, annis tredecim & paulo amplius: princeps ſingulari patientia & manſuetudine animi præſtans, & adeuntibus perfacilis: ſtatura perbreui: cæterùm manu prõptus: uirtute uerò tanta, & animi magnitudine uſq; ad decrepitam ætatem uaria fortuna exercita, ut cum maximis regibus rectè comparari poſsit. Ac eo quidem magis, quo turbulentius & mutilatius regnum accepit.

Polonorum expeditio in Sileſiam.
Coſtenum captum.
Vuladislai Lokticī mors.
1333 ann.
Vuladislai uirtutes.

MARTI-

MARTINI CROMERI DE ORIGINE ET REBVS GESTIS POLONORVM, LIBER DVODECIMVS.

CAZIMIRVS SECVNDVS, COGNOMENTO MAGNVS, REX.

IVSTIS funebribus Vuladislao ritè peractis, habita ſunt comitia Cracouiæ de creando nouo rege. Introducti legati Caroli regis Vngarorum, petierunt ut Cazimiro regnũ poſt patrẽ mãdaretur, auxilia ipſi contra quẽuis hoſtem pollicentes. Et facilè ij quod poſtulabant impetrarunt, cũ alioqui etiã omniũ procerũ pariter & equitũ uolũtates eódẽ inclinarent. De uxore noui regis ſcrupulus iniectus eſt. Negabat enim Heduigis Cazimiri mater, ſe regina ſuperſtite eã coronari debere. Tamen exorata à filio ceſsit: atq; ut iniectũ ſcrupulũ prorſus demeret, Sandeciã antiquã ſecedẽs, diui Franciſci inſtitutũ uitæ profeſſa eſt. Itaq; Cazimirus unà cum Anna uxore uiceſimaquinta die Aprilis, in baſilica Cracouienſi ab Ianislao archiepiſcopo ſolẽni ritu inunctus, diadema accepit. Datus eſt aũt ei iuueniliũ cõſiliorũ moderator Iaſcus, ſiue Ioãnes Melſtinius, caſtellanus Cracouienſis, uir grauis & prudẽs, & amans reip. Et quoniã uidebat Cazimirus omnẽpenè Poloniã Cruciferorũ armis, atq; domeſticis latrocinijs, quę patre regnãte impunitate increbuerãt, attritam, domeſticis malis prius q̃ externis manus admouit. Et cũ Cruciferis quidẽ inducias fecit, per quas perpetua pax, ſuprà memoratis Vngarorũ & Boemorum regib. arbitris, cõponeret. Adiectũ in pactis, ut magiſter Cruciferorũ Breſte oppidũ Ziemouito duci Maſouiorũ Cirnẽſiũ, aut Matthię Vuladislauiẽſi epiſcopo tenendũ cõcederet, qui id pace firmata Cazimiro traderẽt: ſin minus coiſſet pax, magiſtro redderent. Verùm in eo magiſter fidẽ nõ ſeruauit. Nihilo tamẽ minus manſere induciæ: quib. durãtibus, diligẽter ubiq; prædones & infeſtatores publicarũ uiarũ perquiſiti, exquiſitis'q; ſupplicijs affecti ſunt. Neq; quicq̃ præterea memorabile eo & ſequenti anno in Polonia geſtũ eſt, niſi q uiceſimatertia die Aprilis intra annũ à coronatione regis ingẽs nix decidit: quę cum quinq; dies duraſſet, præter omniũ expectationẽ, ſingularẽ fertilitatẽ agris attulit. Inſequenti uerò anno, qui fuit 1335, tanta uis locuſtarũ peruagata eſt, ut uolãtes ſolis aſpectũ hominib. adimerẽt: humi uerò ſtratæ equorũ ungulas craſsitudine ſuperarẽt: quæ depaſtæ matureſcẽtes ſegetes, anguſtiorẽ annonã fecere. Nouẽbri demũ mẽſe eiuſdẽ anni, pax inter Cazimirũ & Cruciferos arbitrio Caroli & Ioannis regũ Viſſegradi in Vngaria facta eſt, iniquior Cazimiro, q Ioãnes homo callidus atq; diſertus, ſatagẽs pro Cruciferis, Carolũ in ſuã ſententiã adduxiſſet, aduocati magis q̃ arbitri functus officio: id quod deprehẽdere eſt ex eius ipſius literis ad Theodoricũ magiſtrũ ſcriptis. Accepit tamen eã pacem Cazimirus, plus quàm dignũ erat quietis & ocij cupidus. Fuit autẽ in

Comitia Cracouiæ.
Vngari oratores.
Heduigis regina in monaſterium ſeceßit.
Cazimirus cũ uxore coronatur.
Ioannes Melſtinius moderator regis.
Induciæ cum Cruciferis.
Nix ſub finem Aprilis.
1335 ann.
Locuſtæ.
Cazimirus rex in Vngariam profectus.
Par inter Polonos & Cruciferos.

 conditio-

conditionibus,ut Cruciferi Pomeraniã,concedẽte rege,retinerẽt,atq; A etiã Neſſouiẽſem arcem in Cuiauia ſupra Viſtulam,nẽpe ut utranq; ripam & naulum in poteſtate ſua haberent,eodem iure quo Culmenſem atq; Torunenſem tractũ olim à maioribus Cazimiri accepiſſent. Dobrinenſem uerò & Cuiauiã,ne ea quidem portione excluſa, quæ ad Cazimirum ducem,Ziemouiti filiũ pertinebat,regi redderẽt, ac decẽ millia florenorum pro dãnis datis annumerarent. Etſi in decreto nulla fit mẽtio eius pecuniæ,ſed ex diplomate põtificio,quo cognitio cõtrouerſiarum inter regẽ & magiſtrũ certis iudicibus,poſtea,cum nõ ſtarẽt pactis Cruciferi,delegata eſt,apparet,id quoq; conueniſſe. Profugis autẽ utriuſq; partis,ut liceret ad poſſeſsiones derelictas reuerti,uel uendere eas arbitratu ſuo. Impẽdia dãnaq; utrinq; cõpenſata. Dubrauius cum

Pacta inter Boemum & Polonum reges conuenta.

Hageco memorant,inter ipſos quoq; reges Polonũ & Boemum Vngari arbitrio tunc pacta conueniſſe, ut Polonus Boemo ius omne in Sileſia concederet:Boemus uerò ne regis Polonorũ appellationem deinceps uſurparet,ac ius tributi à Polono rege exigendi ut remitteret,acceptis à Carolo quingẽtis libris auri puri puti. Ac de his quidẽ conditionibus cõſentiunt:de illa uerò diſſentiũt,quòd Dubrauius illud quoq; conueniſſe ſcribit,ut Polonus Boemo pecuniã debitam exolueret: Hagecus cõtrà,uiginti millia marcarũ Polono à Boemo numerata uult eſſe,ne quid iuris in Vuratislauiẽſi ditione,& in omni Sileſia & Oppolienſi ſibi uendicaret. Addit idẽ,ſocietatẽ tunc ab omnibus tribus regi- B bus contra Ludouicũ Cæſarem initam eſſe: quod Dubrauius prætermiſit:uultq; idem,& quidem ſolus,hæc omnia uiuente & præſente Lotico confecta eſſe. Aliquid fortaſsis horũ tunc actũ eſt. Cæterùm Sileſiam omnẽ tunc nondũ Boemus in ditionẽ ſuã redegerat. Tributũ autem illud unde aut quando ipſi natũ ſit in Polonia,non poſſunt oſtẽdere iſti,ſi ultima cum primis aptè & cõueniẽter uolũt contexere. Sed integrũ ſit ſuum cuiq; iudiciũ. Soluto cõuentu, non tamen reddebant ex decreto & pacto Cuiauiã Dobrinũq;. Cruciferi Cazimiro, quãuis approbaſſet is ſententiã regum ex cõpromiſſo latã, niſi etiam diſertè unà cũ ſenatu,nobilitate,& ciuitatibus,diplomatis & iureiurãdo dato Pomeraniã, Culmenſem, & Michalouienſem tractũ à ſe & à poſteris ſuis prorſus abdicaret. Quod cũ ille ad ſenatũ & comitia retuliſſet, omnib. indigna res uiſa,poſt tam iniquũ arbitriũ,nouas etiã dum rioresq; pacis leges ab hoſte perinde atq; à uictore ſibi ferri. Itaq; bellũ malle, q̃ tam iniquã & ignominioſam pacẽ. Cum aũt de ratione belli gerẽdi cõſultaretur,placuit nõ inferre id quidem:ſed ſi inferatur, propulſare:atq; ad Pont.max. primo quoq; tẽpore de ui & iniurijs Cruciferorũ, propter religionẽ ad eius iuriſdictionẽ pertinẽtium,referre. Legatus ad eã rem curandã miſſus Ioãnes Grotus Slupecius,epiſcopus Cracouienſis, qui nequicq; inficiantib. negotiũ aduerſarijs, magna cura ac diligentia tandẽ perfecit apud Benedictũ,eius nominis duodecimũ pont. max. ut is Galardũ Titulenſem præpoſitũ,& Petrũ Geruaſiũ Anicienſem canonicũ,legatos & iudices ea de re in Poloniã & Pruſsiã mitteret: qui Polono

Boemicorum ſcriptorum diſſenſio & temeritas.

Cruciferi pactis conuentis cũ Polono non ſteterunt.

Legatus Cazimiri regis ad pontificem.

Delegati Papæ de controuerſijs Polonorũ cũ Cruciferis.

A lono regi Cuiauiam ac Dobrinum reddi,& decem millia florenorum adiudicata numerari à Cruciferis curarẽt:de cæteris uerò controuerſijs cognoſcerent. Cruciferi uerò ut prætextum aliquem iniuriæ,& neque arbitrorum decreto, neq; põtificis mandatis parẽdi haberẽt, per fecerunt apud Ludouicum Cæſarem,cui tunc neq; cum regibus, neq; cum põtifice conueniebat,ut is Magiſtro Theodorico Aldemburgio & uniuerſo ordini grauiſſima pœna adiecta interdiceret,ne cuiuſquã præcepto quicquam de ijs terris quas ab imperio haberent, cuiquam cõcedant,néue apud ullos iudices de ijs diſceptent,præter aſſenſũ ſuũ. Cum autem iudices à põtifice delegati Varſauiæ cognoſcendæ cauſæ aliquandiu operam dediſſent,refutata friuola detrectatione & prouocatione Cruciferorum,anno Chriſti nati 1339 adiudicarunt Cazimiro & Polonis Pomeraniã, Cuiauiam ,Dobrinenſem,Culmenſem & Michalouienſem ditionem. Cruciferos autem ad centum nonaginta quatuor millia & quingẽtas marcas Polonicas, pro dãnis datis,itemq; ad mille ſexcentas marcas,impenſarum,nomine cõdemnarunt:ad hæc ut ij templa & monaſteria in Polonia,ſuperiore bello direpta & exuſta inſtaurarẽt, cumq; iudicata non facerent,anathemate deuoti ſunt, & ſacris interdictum omnibus locis quæ in ditione eorũ eſſent,& ad quę quiſpiam eorum perueniſſet. Interim annis aliquot quietæ res fuerunt in Polonia,niſi quòd Lituani crebris excurſionibus Mſouiã, quamuis affinitate ducum ſibi coniũctam depopulati ſunt. Tametſi nõ om- B nes illæ excurſiones proſperè eis ceciderũt. Nam anno 1337, cũ direptis Cechanouia & Poltouia oppidis,cum cõpioſa præda incompoſito agmine,ut ſolent,reuerterentur,ingruentibus exinopinato Maſouijs, cum trepidi mutuò ſe in tractu Narue fluuij impellerent & inpedirẽt, plurimos de ſuis partim cæſos,partim impetu & altitudine fluminis abſorptos,& prædan omnem amiſère. Ne contra Cruciferos quidem ſatis proſpera fortuna tunc uſi ſunt. Libet autem inſigne quoddam facinus eorum commemorare. Cum Cruciferi Germanorum quorundam principum auxilijs adiuti,agros eorum infeſtarent, & arcem Pullen obſediſsent,barbari qui erant in præſidio,deſperatione retinendę arcis inducti,pyram in medio accenderunt,& facultates,liberos, & uxores ſuas,ac ſeipſos ad extremũ in eam coniecerunt,ne uiui in poteſtatem hoſtium uenirent. Quid interim Cazimirus rex egerit, non cõſtat. credibile tamen eſt,eum ſtudia pacis,ad quæ factus erat, coluiſſe: arces & oppida muniuiſſe:leges partim nouas condidiſſe, partim ueteres emendaſſe, iudiciorum rationem correxiſſe. Huius enim regis ea ſũt maximè opera in Polonia : quæ certè uno & altero anno perfecta non ſunt. ſed hæc pluribus perſequemur inferius. Vnũ quidẽ nũc eſt comemorãdũ,quod propriè huius tẽporis eſt:quòd cũ nullos ex Anna uxore liberos ſuſciperet,præter unã filiã, ſucceſſorẽ ſibi in regno deſignauit, indictis ad eã rẽ comitijs Cracouiã ad VIII diẽ Maij ãno Chriſti 1339. Vbi re in cõſultationẽ ſenatus poſita, q̃uis alij Zemouitũ,alij Ianuſſiũ duces Maſouiorũ, alij uerò Vuladislaũ Oppoliẽſẽ mallẽt,q̃

Ludouici Cæſaris interdictum

1339 ann. Decretum contra Cruciferos.

Cruciferi anathemate deuoti.

Lituani Maſouiam uaſtarũt.

1337 ann. Lituani Cechanouiam & Poltouiã diripuere.

Narua fl. Lituani fuſi. Lituanorũ facinus forte.

Cazimiri regis ſtudia

Cazimirus ſucceſſorẽ ſibi deſignauit regem Vngariæ,

1339 ann.

omnes hi è uetuſta regum Poloniæ proſapia oriundi eſſent: peruicit tamen Cazimirus, ut omnium ſententiæ in Carolum regem Vngarorũ ſororis ſuæ uirum, & filios eius inclinarẽt, refutatis aliorũ qui diſſenſerant ſentẽtijs, quòd diceret, Sileſios quidẽ defectione ad Boemos, indignos ſeſe eo honore reddidiſſe: è Maſouijs autẽ nihil dignitatis & amplitudinis regno acceſſurum eſſe, cum ij ſtipendiarij ſocij, & uaſalli, ut uulgari uerbo utamur, Polonorũ ſint. In neutris uerò ſatis fore uirium & pręſidij cõtra hoſtes. Porrò Caroli filios, Ludouicũ & Stephanum, pręclaræ indolis iuuenes, matre Polona ortos, ac tanti regis filios, amplificaturos eſſe regni maieſtatem: nec eis defuturas eſſe Vngarorũ opes, ſiue ad defendendos, ſiue ad proferendos fines Poloniæ. Re confecta ex animi ſententia, cõuentuq́ꝫ dimiſſo, mox Viſſegradum in Vngariam ad Carolũ ſe contulit Cazimirus, cũ ſplendido procerũ & equitũ comitatu.

Cazimirus in Vngariam profectus.

Ibi fœdera inter uicinos duos populos renouata & cõfirmata ſunt, & pacta quædam cũ rege & regijs filijs de ſententia totius conuentus Polonici inita.

Fœdera inter Vngaros & Polonos.

Eodẽ autem anno Cazimirus uxorẽ Annam amiſit mulierẽ luſibus & choreis ſupra modum deditã: & muſicos, qui uoce, flatu, & pulſu canẽdo eam oblectarẽt, quócunqꝫ iter faciebat, circumducere ſecũ ſolitam.

Anna regina muſicis & luſibus dedita.

Sequentẽ annũ Ruſsia meridionalis ſubacta, & in prouinciæ formã redacta inſignẽ facit. Fuerat ea quidẽ olim in ditione regum & principum Polonorũ, quemadmodũ ſuperioribus libris expoſuimus, Boleslaorũ maximè armis ſubiugata: ſed cũ ſuos tamen duces indulgẽtia noſtrorum haberet, pedetentim deinde iugũ excuſsit eo potiſsimum tempore quo Polonica reſp. multis imperijs diſcerpta, mox etiã ciuilibus atqꝫ adeò parricidialibus bellis cõcuſſa ac euerſa propemodũ, neqꝫ ſpaciũ, neqꝫ uires ad coercendos rebelles Ruſſos habuit.

Ruſsia Auſtralis quando à Polonis defecit.

Ad extremũ paulo ante hæc tempora, in quibus nunc uerſamur, cum maſcula progenies Danielis regis liberorũ, quorũ ſumma erat in Ruſsis authoritas & potẽtia, defeciſſet, Lubartus Gedimini Lituanorum ducis filius, cũ Vuladimirienſium ducis filiã uxorẽ duxiſſet, omni eo tractu Ruſsiæ, qui Lituanis finitimus eſt, Ruſsis ducibus, quorum propter multitudinẽ atqꝫ diſcordias extenuatæ erãt uires, uel deuictis, uel in ditionẽ acceptis, potitus eſt.

Ruſsia à Lituanis occupata.

Nã cętera Ruſsia, quæ ab Halicia & Leopoli in Poloniã uergit, in Boleslai, qui Troideni Cirnenſiũ Maſouiorũ ducis filius fuit, deditionẽ conceſsit, ꝙ ei Maria Ruſſa matre de genere ducum Ruſſorũ edito, legitima ſecundũ auunculos ſucceſsio deberi uideretur.

Boleslaus Maſouius dux Ruſſorum. Czirsk.

Nec tamẽ hic dominatus diuturnus ei manſit. Offenſi enim Ruſsi intemperãtia eius, & ſororum, uxorum, filiarumq́ꝫ ſuarum ſtupris, ſiue grauioribus exactionibus, ſiue ob magiſtratus externis mãdatos, ſeu denicꝫ propter diuerſitatẽ religionis ſiue ritũ, ueneno eũ de medio ſuſtulêre.

Boleslaus ueneno extinctus.

Quod ubi accepit Cazimirus rex, ratus uenisse tempus, quo Ruſsiã maiorũ ſuorũ negligẽtia amiſſam, facilè in poteſtatẽ ſuã poſſet redigere, ſubitario exercitu de aulico ſuo procerũq́ꝫ ſuorũ comitatu coadunato ſtipatus, menſe Aprili magnis itineribus in Ruſsiam cõtendit: Leopolim caput gẽtis circũſidit.

Cazimiri in Ruſsiam expeditio.

Leopolis Cazimiro dedita & incenſa.

Nec longũ tempus interceſsit,

interceſsit, cum ſeſe arcemq́ꝫ ſuperiorem & inferiorem, atqꝫ oppidum Ruſsi dedidêre: illud unum pacti, ut retinere ſibi ueteres religionis ritus liceret. Ingens uis auri & argenti, gemmarum, precioſarum ueſtiũ, & reliquæ ſupellectilis, uetuſta Ruſſorum ducum gaza, in ijs arcibus reperta eſt: in qua inſignes erant duæ cruces aureę, plurimis & precioſis gemmis diſtinctæ: quarũ altera portionem ligni, in quo Chriſtus Ieſus pependit, incluſam habuit: quæ extat etiamnum in baſilica Cracouienſi: itemq́ꝫ duo diademata cũ ſella, & ueſte auro gemmisq́ꝫ rigente.

Theſaurus Leopoli inuentus.

Quam gazam Cazimirus reuertẽs in Poloniã ſecũ aſportauit, & arces ipſas, utpote ligneas cõcremauit, ne earũ fiducia Ruſsi rebellarẽt, cum ipſe diſtrahere in pręſidia earũ copias ſuas exiguas, nõ ſatis tutũ ſibi eſſe exiſtimaret. Tantiſper autem cõmoratus Cracouiæ, dũ ex omni Polonia indicta expeditione uniuerſali, copię ad certum locũ conueniũt: rurſus cũ ijs copijs ad ſubigendam reliquã Ruſsiam reuertitur, inſtante iam meſſe, nulloq́ꝫ negotio Præmislia, Sanoco, Halicia, Trebouulia, Lubaſſouia, Tuſtano, cæterisq́ꝫ omnibus eius oræ munitionibus potitur, ita ut ad Cremeneciam uſque arma circumferret.

Ruſsia à Polonis ſubacta.

Quam tamen ex pacto, cũ Iauunuto, Keiſtuto & Lubarto Lituanis ducibus, Gedimini filijs, eiuſdemq́ꝫ nepotibus duobus Georgijs, Narimundi & Coriathi filijs inito, penes Narimundi filiũ ad tẽpus in ſequeſtro eſſe paſſus eſt.

Cazimiri fœdus cum Lituanis ducibus.

Vuladimiriẽſem uerò, Luſcenſem, Belſenſem, Chelmenſem, & Breſtenſem dominatus ad bienniũ intactos eis reliquit. Cauebat enim, ne ſibi ad cętera ſtabiliẽda impedimẽto eſſent.

Ruſsia Lituanicæ ditionis.

Hoc aũt pactũ paulo pòſt, Iauunuto ſummo principe & natu maximo inter filios Gedimini, ab Olgerdo & Keiſtuto fratribus capto ac de principatu deiecto, Olgerdus idẽ, cum ipſi ſucceſſiſſet, renouauit.

Olgerdus princeps Lituan.

Extat eius exemplũ in archiuo regio Cracouiẽſi: in quo enumerantur arces, quas Lubartus in Volynia, quasúe Keiſtutus in Poleſſenſi tractu retinebant: additur etiam, ꝙ rex & Lubartus mutuam ſibi opẽ ferre debebãt. Si quid aũt cõtrouerſiæ inter ipſos exoriretur, ut ea regis Vngari arbitrio decideretur. His ita geſtis, rex cõuentu Ruſſorũ habito, in formã prouinciæ Ruſsiã à ſe ſubactam redegit: Palatinos, caſtellanos, pręfectos, iudices, & alios magiſtratus Polonorũ more inſtituit, Ruſſosq́ꝫ eodẽ cũ Polonis iure eſſe iuſsit. Neqꝫ deinceps cõſilio publico ea pars Ruſsię à Polonis deſciuit.

Ruſsi exæquati cum Polonis iure & prærogatiuis.

Per hoc tẽpus Lituani rurſus duce Keiſtuto Maſouiã depopulati ſunt.

Lituani Maſouiam uaſtarũt.

Ianislaus uerò, archiepiſcopus Gneſnẽſis, extrema ſenectute defunctus ſucceſſorẽ accepit Iaroslaũ Scotniciũ, gẽte Bogoriũ.

Iaroslaus archiepiſcopus Gneſnenſis.

Nankerus quocꝫ Vuratislauiẽſis epiſcopus, religioſiſsimus, & cõtinentiſsimę uitę, ueneno, ut creditũ eſt, extinctus, Pręduslaũ Pogoreleciũ gente Crimalium, Bononiæ tũc ſtudijs doctrinæ uacantẽ, ſucceſſorem accepit.

Nankerus epiſcopus obijt.

Qui cũ Ioanne Boemorũ rege de iniurijs eccleſię Vuratislauiẽſis pontifice max. arbitro tranſegit. Vuratislauiẽſem quocꝫ ſenatũ nudis pedibus & capitibus, diſcinctũq́ꝫ & pallijs depoſitis ad ſe uenientẽ, & ſatisfaciẽtem, deprecante Carolo marchione Morauiæ: pro eo, quod in Nankerum epiſcopum & eccleſiam deliquerat, in gratiam recepit: arſitq́ꝫ nõ multo

Vuratislauienſes ſupplices epiſcopo.

pòſt

Vuratislauiæ incendium.

pòſt tota Vuratislauia. Reuerſus à Ruſsico bello Cazimirus, cum lu- A
ctum annuum poſt mortem Heduigis matris expleuiſſet, uxorem alte
ram duxit Adleidam, ſiue Heduigim, Henrici Heſſorum Lantgrauij fi-
liam cum dote duum millium ſexagenarum Pragẽſium (ſic enim in pa-
Cazimiri libidines.
ctis ſcriptum eſt) promiſſa. Quæ cum eſſet deformior, mox eam deſpi-
catui habere cœpit: & concubinarum, quas pluribus in locis alebat, a-
Zarnouecia arx.
moribus & illecebris captus atq; faſcinatus, ſegregatam à ſe in Zarno-
uecenſem arcem relegauit, quo maiore licentia libidinibus indulgeret.
Carolus rex Vngarorum mortuus.
Anno ſequenti ad funus Caroli regis cohoneſtandum, conſolandám-
que ſororem in Vngariam profectus, mox ad uoluptates & libidines
ſuas redijt. Quæ quidem ſic animum eius emollierũt atq; dementarũt,
ut paternorum præceptorum dignitatisq; ſuæ oblitus, iniquas pacis
conditiones à Cruciferis acciperet potius, quàm erepta ab ijs bello re-
peteret. Ad quod quidem gerendum ſatis uirium, præſertim acceſsio-
Cazimiri regis tranſactio cum Cruciferis.
ne Ruſsiæ, habere uidebatur. Lite enim cum eis ad extremũ perducta,
quemadmodum ſuperius commemorauimus, cum ij diris deuoti, ni-
hil tamen authoritate Pontificia mouerentur, ut iudicata ſoluerent: fa-
cilè Cazimirus conceſsit petentibus, ut iure omni, quodcunq; illi à ma
ioribus ſuis haberent in Pomerania, Culmenſi & Michalouienſi ditio-
ne, ſeſe poſterosq; ſuos, iureiurando interpoſito, & literarũ monumen
tis cõſignatis, abdicaret: ac de ſigillo etiam, quo diplomata regia ſignan
tur, Pomeraniæ nomẽ eraderet, quo Cuiauiam ac Dobrinenſem ditio
nem ab eis reciperet. Itaq; conſtituto cum Magiſtro Cruciferorum cõ B
greſſu Inouuladislauiæ ad uiceſimamſecundam diem menſis Iulij, co-
mitia quoq; ſuis indixit. Vbi abdicatio illa promulgata, Caliſsiæ uerò
non modò regis, uerumetiam Ziemouiti Viſnenſium, Ziemouiti
Cirnenſium, & Boleslai Plocenſium, Maſouiorum ducum, proce-
rum item quorundam Polonorum, & ciuitatum nonnullarum diplo-
1343. ann.
matis conſignata eſt. Epiſcopi neq; ut ſignarent, neq; ut approbarent,
adduci ulla ratione potuere. Annus autẽ quo hæc acta ſunt, fuit 1343.
Cazimiri expeditio in Sileſiam.
Tam damnoſa pace facta, recuperatáq; Cuiauiæ ac Dobrini poſſeſsio
ne, Cazimirus reliquo eiuſdem æſtatis & autumni tempore, Henrico
Zeganenſium duci bellum intulit, & quidem magnis uiribus, eo quòd
uerebatur, ne Ioannes Boemorum rex ſuppetias ei ueniret. Cauſa bel-
li fuit, ut recuperaret Vuſchouenſe territoriũ, quod Teuthones Frei-
Vuſchoua capta.
ſtenſe uocãt, ab Henrico duce Glogouienſi huius Henrici auo interce-
ptum, & à maiore Polonia auulſum. Vbi ad oppidum uentũ eſt, quaſ-
ſatis aliquot diebus deiectisq; muris, captũ id eſt, nequicquam defen-
Stinauia diruta.
dentibus Sileſijs. Quos capi rex iuſsit, & bona eorũ militib. diripienda
conceſsit: cæterùm oppidanis parſum eſt. Inde progreſſus, Stinauiam
Pax cum Zeganenſi duce.
cępit ac diruit, agrumq; circumiacentem depopulatus eſt. Inde porrò
ad Zeganum cum duceret exercitum, Hẽricus dux ſupplici legatione
ad eũ miſſa, ac deinde in caſtra ipſe cũ fratribus ſuis, Conrado, Ioanne,
& Præmislo uenire iuſſus, pacẽ æquiſsimis legib. impetrauit, Vuſcho-
uenſis tantum territorij iure omni uendicatione à ſe abdicata. Neque
uerò

Vuſchouenſes habuerunt ius cudendæ monetæ.

A uerò ademit rex oppidanis Vuſchouenſibus ius cudendæ monetæ,
quod à duce acceperant. Ita bellum illud paucis diebus ſolutũ eſt. Col-
locauit autẽ eodẽ anno Cazimirus rex filiã ſuam Elizabetham è prio-
Pomeranorum ducum fœdus cum Polono rege.
re uxore ſuſceptam, in matrimonium Boguslao duci ulterioris Pome-
ranię ſiue Scecinenſiũ, quos Germani Stetinenſes uocãt. Societatemq;
cum eo & fratribus eius Barnimo & Varcislao inijt his legibus, ut fœ-
derati mutuam ſibi opem ferrẽt contra quoſuis hoſtes, nominatim au-
tem contra Cruciferos, quoties opus eſſet, cum quadringẽtis galeatis,
eosq; intra menſem ex quo eſſent admoniti mitterent, uel ipſi adduce-
rent: ac in ſua quidem ditione utriq; auxiliaribus commeatum & pabu
lum ſuppeditarent, in hoſtico autẽ ſibi quiſq; proſpiceret: munitiones
ab hoſtibus recuperatæ, ut redderentur ei cui ademptæ fuiſſent. Quæ
uerò ad neutros prius pertinuiſſent, captæ inter ſocios diuiderentur:
aut dato alteri dimidio precio, ab altero retinerentur. Hoc tunc pri-
mum fœdus Pomeranorũ ducũ cum Polonis fuit, nõ minus metu Cru
Dos regiæ filiæ.
ciferorum, ꝙ affinitate conciliatũ. Dos autẽ puellę fuit uiginti millia ſe
xagenarum Pragenſiũ, præter cæteram ſupellectilem & paraphernam
peramplam ſanè, & ſplendidã. Viciſsim autẽ Boguslaus duûm milliũ
ſexagenarũ prouentus annuos nouæ nuptæ promiſit. Nuptiæ Poſna-
niæ ſub finem Februarij ſequentis anni magna pompa celebratæ ſunt.
Locuſtæ in Polonia.
Quo quidẽ anno magna uis locuſtarũ ex Vngaria coorta, & mox in-
Tartarorum excurſio in Ruſsiam & Poloniam.
B gentes Tartarorum copiæ in Ruſsiã & Poloniã inundauere à Daſco-
ne, quẽ rex Prẽmislię pręfecerat, & Daniele Oſtrogio, & nõnullis alijs
Ruſsis res nouas moliẽtibus euocatę. Nam ij nacti tempus, quo rex Ca
zimirus longiſsimè aberat Cruciferorũ colloquijs, Sileſico bello & fi-
liæ nuptijs occupatus, miſsis clàm legatis, admonuere Tartarorũ prin
cipẽ ſiue Cęſarẽ, ne tributariam ſibi Ruſsiam à Polonis occupari pate-
retur: non defuturã ipſi fidem ſuã operamq; polliciti. Habebant autẽ ij
inuiſum Polonorũ imperiũ, cùm ꝙ non libẽter ferè externis parẽt ho-
mines, tũ ꝙ ſectæ ritibusq; ſuis, ne callidè ſenſim abolerentur, metue-
bant. Videbãt enim multos de ſuis ad noſtros ritus, & ad Romanam,
ſiue adeò catholicã eccleſiam tranſire, pluresq; in dies honorib. & alijs
præmijs à rege oſtẽtatis inuitari. Ab his igitur exciti Tartari & adiuti,
obiter tranſcurſa Ruſsia, in Poloniã magna ui cõtendũt. De quorũ ad-
uentu cũ tempori Cazimirus à ſuis è Ruſsia certior factus eſſet, coacto
celeriter exercitu, in Sendomiriẽſem tractũ obuiã eis profectus, poſitis
in ripa Viſtulæ ſtatiuis, tranſitu fluminis arcere eos ſatis habuit, nõ au
ſus cũ longè maiorib. copijs manus cõſerere. Eminus modò hinc bali-
Albertus palatinus Sendomirienſis à Tartaris occiſus.
ſtis, illinc arcub. uelitatũ eſt, in qua uelitatione, Albertus palatinus Sẽ-
domiriẽſis, gẽte Habdancus, ſagitta ictus cecidit. Tartari fruſtrà tẽtato
multis in locis trãſitu Viſtulæ, magno cũ tumultu populabundi, & fer
ro atq; igni obuia quęq; uaſtãtes, per Lublinenſem tractũ retrò abiere.
Nec arcem Lublinenſem aliquot diebus oppugnatam, expugnare po
Maſouiorum cum Sileſijs bellum.
tuere. Memorat Dlugoſſus hoc ipſo anno, Maſouios malè pugnaſſe
apud Oleſniciam, ſiue Elſam, contra Sileſios. Sed quod'nam id bel-
lum

lum fuerit,aut inter quos,aut quam ob rem excitatū,non reperio. Nec A
ſanè Maſouij confines uſquam ſunt Sileſijs. Contra Lituanos quidem
expeditionem Ioannes Boemorum rex cū Carolo filio marchione Mo
rauiæ,& Ludouicus Vngarorū,hyberno huius anni tempore magnis
uiribus,ſed ſucceſſu non ſatis pari apparatui,cum Cruciferis feciſſe me
morantur. Inſequenti autem intulit Ioannes bellum Poloniȩ, Zegan̄e
ſi,ut uidetur,bello,cuius paulo antè me minimus,prouocatus. Ac tan
to quidem ardore animi id fecit, ut cū ſenio laboribusq́ꝫ confectus eſ
ſet,ac alterum quoque oculū iam amiſiſſet,tum deinde libenter ſe mo
riturum affirmaret,cum Cracouiȩ muros manu uictrice palpaſſet. Sed
eum ſpes ſua fefellit. Et uenit is quidem per Opauiēſem, Ceſsinenſem,
& Oſuencimenſem tractum in conſpectum Cracouiȩ cū maximis Boe
morum, Sileſiorum atqꝫ Teuthonum copijs, biduoq́ꝫ apud Cirinum
pagum abbatis Mogilenſis caſtra habuit. Sed noſtris neqꝫ frumētari,
neqꝫ pabulari liberè eum ſinentibus, neqꝫ tamen pugnandi copiam fa
cientibus,ueritus,ne in anguſtum redigeretur, ſiue commeatu, ut ſcri
bit Æneas Syluius,deficiente,ſiue metu Vngaricorum auxiliorum Po
lonis à Ludouico nouo rege, Caroli filio & ſucceſſore miſſorū, ut uult
Antonius Bonfinius,ſoluit obſidionem: bipartitoq́ꝫ agmine,quo plu
ra populationibus complecteretur, exercitum reuerti iuſsit: ipſe cum
paruo comitatu præceſsit. Et unum quidem agmen uerſus Ilcuſſum,al
terum autē uerſus Lelouiam abijt. Quod ubi didicere noſtri ab explo
ratoribus,bipartito & ipſi hoſtes abeuntes concito curſu inſequuntur: B
& hos quidem apud Bialam pagum, illos uerò apud Pogoniam ade
pti,utroſqꝫ magno impetu à tergo adoriūtur, & re inopinata pauidos
citò perturbant,& in fugam uertunt. Pauci famæ & honoris amantes
reſumptis animis inſultum noſtrorum pauliſper ſuſtinuere. Verùm ij
quoqꝫ paruo negocio, utpote pauci & perturbatis ordinibus,fuſi fu
gatiq́ꝫ ſunt. Cecidere in utroqꝫ prælio & fuga de primoribus Boemis,
Zagiz,Ptaſſek,& Alſo de Sramberk: captus Hinco Dubius: multi pre
terea de inferioribus ordinib. cæſi, captiq́ꝫ. Captiui, Cazimiri iuſſu be
nignè curati ſunt: diu tamen captiuitatem pertulere. At Ioannes rex ac
cepto à fugientibus ſuis cladis nuncio,mœſtus in Boemiam redijt: no
ſtri uerò cum uictoria non contemnendam prædam reportarunt. Pal
ma rei bene geſtæ Prendotæ Galcæ gente Odrouanzo data. Itaqꝫ ma
gnis prȩmijs & militari baltheo à Cazimiro is ornatus eſt. Topori ue
rò,Hinconis nomē,ab Hincone Boemo capto, deinceps uſurpare cœ
perunt. Annus quo hæc acta ſunt, fuit poſt Chriſtum natum 1345.
Paulo aliter hæc narrat Hagecus. Vult enim ipſe non regias copias à
Polonis profligatas eſſe,uerùm alias quaſdam, quas tunc proceres qui
dam Boemi regi ſuo in auxilium adducebant. Exceſsiſſe tamen ſtatim
Ioannem è Polonia magno incommodo accepto. Cauſam autem belli
huius uult idem præbuiſſe Polonos,propterea quòd Opauienſem tra
ctum priores infeſtaſſent,dum Boemo, qui Suidnicienſium ducem bel
lo premebat, par pari referre ſtudent. Conatus eſt enim Ioannes rex
Suidnicienſem

Lituania uexata ab Vngaris, & Boemis, & Cruciferis.

Ioannes Cæcus rex Boem. bellum infert Polonis.

Cracouiæ obſidio.

Boemi profligati à Polonis.

Prendota Galca.

1345. ann.

A Suidnicienſem ducē Boleslaū,Bernardi filiū,qui unus inter duces Sile
ſiorum cum Polonis adhuc ſentiebat,ſubigere,oppugnauitq́ꝫ Suidni
ciam: ſed repulſus inde Landishutam cæpit,nec multo pòſt rurſus ami
ſit,cum Boleslaus armatos curribus, prætextu mercium deuectos, eò
clàm immiſiſſet,præſidiumq́ꝫ Boemorum partim interfeciſſet, partim
expuliſſet. Dlugoſſus,niſi fortè librarij hic error eſt,Suidniciēſium du
ci poſterius,quàm Polonis tunc bellum à Boemis illatū eſſe uelle uide
tur. Neutrum autem bellum perſecutus eſt Ioannes,cùm ſtabiliēdi Ca
rolo filio imperij ſtudio, tum morte præpeditus. Principes enim ele
ctores,Clemēte ſexto pontifice max. & Philippo Francorum rege ad
nitentibus,filium ipſius Carolum Morauiæ marchionem Ludouico
Cæſari uiuenti adhuc,ſed podagrico ac diris deuoto,per id tempus ſuf
fecerunt. Nec diu poſtea uixit Ioannes. Nam cum Philippo Francorū
regi affini ſuo ſuppetias contra Anglos iuiſſet,inclinante ad Anglos ui
ctoria,in aciem ſe produci iuſsit,ibiq́ꝫ interfectus occubuit. Perfecit is
apud pōtificem maximum,ut Pragȩ deinceps eſſet archiepiſcopus,qui
ius haberet coronandi regis. Succeſsit autem Ioanni in regno Carolus
filius Cæſar. Nec multo pòſt Ludouicus quoqꝫ Cæſar perijt. Quo im
perante,in pleriſqꝫ Italiæ urbibus noui tyranni extitere. Qui poſtea du
cum & marchionum titulis,indulgentibus pontificibus, ſeſe cohone
ſtarunt. Per idem tempus Ludouicus rex Vngarorum exercitum, in
B quo multi Poloni militarunt,duxit in Italiam, ut Andreæ fratris Nea
politanorum regis mortē ulciſceretur. Nam eum Ioanna uxor, eadēq́ꝫ
cognata ſtrangulauerat,& Philippum Tarentinum principem, & ip
ſum cognatum,thori regniq́ꝫ cōſortem fecerat. Quibus exactis,Ludo
uicus regnum in ſuam poteſtatem redegit. Nec multo pòſt adnitente
Pōtifice max. Ioannæ id certo pacto reſtituit: illa uerò Auinionem ur
bem Narbonenſis prouinciæ pontifici in loco mercedis iure ſempiter
no donauit: perfrictaq́ꝫ ſemel frōte,totā ſeſe libidinibus dedit. Interim
in Polonia nihil memorabile geſtum eſſe proditur, præter leges in co
mitijs Vislicienſibus ſcriptas: quibus palatinorū & iudicum infinita
poteſtas certis cācellis coercita eſt,ut ne ex moribus aut è libidine ſua,
ſed è ſcripto iure deinceps iudicarent. Certȩ etiam mercedes eis & alijs
adminiſtris iudiciorum conſtitutæ ſunt,ut ne quid præterea à litigan
tibus exigeretur: mulctæq́ꝫ quas iudices arbitratu ſuo dicebant & exi
gebant,definitæ. Ad hæc ſublatus mos barbarus, iuriſiurandi conce
ptis uerbis dandi,in quo ſi quis uerbo lapſus eſſet, atque adeò titubaſ
ſet,cauſa, quamuis iuſta,cadebat. Nec illud ſanè ſilentio prætereūdum
eſt,quod eodem anno apud Cracouiam accidit. Nam cum conſcelera
ti quidam homines ſacrilega cupiditate adducti,ſanctiſsimum corpus
Chriſti ſub forma panis reconditū, cum ferculo ſuo è templo omnium
ſanctorum memoriæ dicato ſuffurati eſſent, atqꝫ id ferculum non aure
um,ut crediderant,ſed æreum inauratum eſſe comperiſſent, apud Bu
balum ſiue Bauolum pagum ſuburbanum, qui erat in ditione collegij
baſilicæ Cracouienſis,in cœnoſam paludē id irreuerenter abiecerunt.

D Mox

Suidniciēſium duci bellum illatum à Boemis.

Landishuta amiſſa, & recuperata.

Carolus Cæſar & rex Boemorum.

Ioannis Boemorum regis mors.

Pragenſis archiepiſcopus.

Carolus rex Boemorum.

Ludouici Cæſaris mors.

Italiæ tyranni.

Ludouici regis Vngarorū expeditio in Italiam.

Ioanna regina Neapolitana ſceleſta, & libidinoſiſsima.

Regnum Neapolitanum Ioannæ conceſsit Ludouicus.

Auinio donatus Rom. pōtifici.

Leges Cazimiri regis.

Iuriſiurandi barbarus mos ſublatus.

Miraculum.

Bauolus pagus.

Mox locus crebris ignibus atque faculis dies noctes'que aliquot perpetes collustratus est. Id miraculum cum ad episcopum perlatum esset, neq; causa tamen eius pateret, post indictum triduanum ieiunium, episcopus eò cum solenni pompa sacerdotum, & supplicationibus profectus est: repertam'q; sanctissimã Eucharistiam ingenti cum ueneratione eò, unde sublata erat, retulit. In eo uerò loco, ubi ea reperta est, Cazimirus insequenti anno augustum templum titulo corporis Christi de coctis lateribus ædificauit: successu'q; temporis peramplum spaciũ muro complexus, nouũ oppidum cõdidit, & Cazimiriam de suo nomine appellauit. In quo monasterium etiam aliud excitauit sodalitati eremitarũ Augustinensiũ. Mortuus est eodem anno, qui fuit post Christum natũ 1347, Ioãnes Grothus episcopus Cracouiẽsis. Qui præter uoluntatem Vuladislai regis Nankero ad Vuratislauiẽsem episcopam propter iram & contumeliam eiusdem regis transeunti, successor datus erat. Ei uerò Petrus Falcouius, gẽte Doliuius, à collegio surrogatus est. Qui cum regio nomine legationem obiret ad põtificem max. intra uertentem annum Auinione mortuus, successorem accepit à pontifice Bozentam Iancouium, gente Roseum, decanum Cracouiẽsem, qui comes ipsi fuit itineris. Fuit autem Grothus uir excelsi & constantis animi, ita ut Cazimirum regem nouum oppidum Socolnicos prope Scarbimiriam condentem authoritate ecclesiastica, quemadmodum Dlugossus memorat, desistere à cœpto cogeret, propterea quòd futurum erat, ut eo oppido condito, Scarbimiria, quę est in ditione præpositi Scarbimiriensis, desereretur. Quin & patrocinium eiusdem præpositurę, ut ita dicam, concedente rege, sibi & successoribus suis episcopis uendicauit.

Cazimiria cũ templis cõdita.
1347 ann.
Petrus episcopus Cracouiensis.
Bozenta episcopus Cracouiensis.
Socolnici oppidum.
Scarbimiriensis præpositura.

Anno deinde 1349 fecit Cazimirus rex expeditionem in Russiam, ut eam quoq; partem eius, quam Lubartus & Keistutus usurpabant, regno suo adijceret: magna'q; fœlicitate usus, una æstate expugnatis arcibus Lusco, Vuladimiria, Breste, & Chelmo, cæteris in deditionem acceptis, Volyniam omnem, Belsensem'q;, & Brestẽsem tractum in potestatem suam redegit: Russos duces deditionem facientes retinere sua iussit, primarijs modò munitionibus Polonos præfecit. Et quo certior quietior'q; ipsi esset Russiæ possessio, quoniam Vngarorum reges ad se eam pertinere antiquo iure, sicuti suprà memorauimus, contendebant, cum Ludouico rege eius gentis, assentiente etiam Stephano fratre Ludouici, duce Slauoniæ ac Dalmatiæ, transegit, & contra Cruciferos societatem inijt. Atque eundem Ludouicum certum sibi successorem in regno Polonorum designauit, si ipse sine masculis liberis decederet. Quòd si Ludouicus quoque nullos masculos liberos relinqueret, Ioannes Stephani fratris eius filius rex Polonorum esset. Misit autem tunc Ludouicus matrem suam in Poloniam, ut suo nomine iusiurandum à Polonis acciperet. Reuersus autem à Russica expeditione Cazimirus, & secundis rebus, laudibus'q; hominum insolescens, neque de libidinibus quicquam remisit, sed palàm concubinas Opocni & Cressouiæ alebat; & cum à Bozenta episcopo Cracouiensi officij

1349 ann. Russicũ bellũ.
Volynia, Belsensis, Chelmensis & Brestensis prouinciæ à Cazimiro rege subactæ.
Cazimiri transactio de Russia cum Vngaris.
Ludouicus rex Polonorum designatus.
Poloni iurarũt in uerba Ludouici regis.
Cazimiri flagitia & scelus in presbyterum.
Opocinum Cressouiæ.

sui admoneretur, non modò non resipuit, sed etiam subiectos ipsi homines in territorio Sendomiriensi per Ottonem Pilecium, gente Toporum, palatinum & præfectum eius loci, indebitis tributis & laboribus uexauit. Porrò cum his de rebus episcopi Poloni pontifici maximo indicassent, is'q; moneri eum suo nomine uellet, Martinus cognomento Barisca, unus de uicarijs basilicæ Cracouiensis, qui solus id facere ausus est, in profluentem Vistulæ demergi ab eo iussus est. Verùm non diu scelus id diuina maiestas inultum esse siuit. Nam & rex diris deuotus est à Bozenta episcopo: & pestis acerba, quam epidemiã Græci uocant, quasi nos dicamus popularem, duobus illis annis Poloniam omnem peruasit, tanta ui grassata, ut pagos atq; oppida hominibus uacua redderet. Ac initiò quidem triduana febris ardens cum sputo sanguineo miseros mortales passim absumebat: deinde uerò in quintum prolata diẽ, carbũculis & apostematibus enecabat. Quanquam aũt arcano id fiat Dei optimi max. iudicio, & ab hominum intelligentia abstruso, tamen nõ nouũ, neq; iũsitatum est, pro principum peccatis subiectam eis multitudinem pœnas expendere. Nec Poloniam solum ea tunc uexauit, sed uniuersum ferè orbem terrarum peruagata est. Creditum autem est uulgò, eam à Iudæis, infectis ueneno fontibus, effectam esse. Itaq; exquisitis supplicijs ij nullo neq; sexus, neque ætatis discrimine per Italiã, Germaniã, & Gallias affecti, & facultatibus spoliati sunt.

Mart. Barisca demersus iussu Cazimiri.
Cazimirus iterum excommunicatus ab episcopo.
Pestis in Polonia.
Iudæi trucidati.

Increbuere tunc per uniuersum ferè Christianum orbem greges uirorum pariter ac mulierũ nudis supernè umbilico tenus corporibus obambulantium & flagellantium sese, diuinam'q; clementiam miserabilibus uocibus implorantium, uexillis præeuntibus. Itaque in Poloniam quoq; ij tunc uenere ex Vngaria. Sed cum ea siue religio, siue superstitio à flagitijs & prauis dogmatibus nõ penitus immunis esse deprehenderetur, pœnis coercita & extincta est. Neq; tamen hic tunc malorum finis Poloniæ fuit. Quin ubi pestis conquieuit, Lituani ob ereptam siue præreptam Russiam iritati, quamuis graui bello à Cruciferis, qui magna tunc habebant Germanorum & Gallorũ auxilia, premerentur, tamen crebris excursionibus Sendomiriensem tractum penè omnem uastarunt, fusis fugatis'q; nostris, si qui fortè obijcere sese ipsis ausi sunt. Russiæ quoq; eam partem, quam dudum Lubarto Cazimirus eripuerat, Russis fidem mutantibus, & præsidia Polonorum ejcientibus, in potestatem suam redegerunt. Vuladimiria, Chelma, Belso, & Breste, quam arcem Cazimirus cocto latere munierat, per deditionem potiti. Vnde liberius finitimam oram Polonię populabãtur. Habet enim Breste sitũ uersus Poloniã Bugo flumine nauigabili, & paludibus permunitũ. Inde ad Leopolim excurrẽtes, cũ utranq; arcẽ nouis muris & pręsidio Polonorũ munitã esse cognouissent, non tentata oppugnatione, circũiacentem orã omnem ferro & igni fœdè uastarũt. His tot tantis'q; detrimentis excitus tandẽ Cazimirus anno Christi 1351, cõparatis magnis copijs, unà cũ Ludouico Vngarorũ rege in Russiã rursus expeditionẽ fecit: uictis'q; leui prælio Lituanis, ac duce eorũ Lubarto (quan-

Flagellantes sese.
Lituani Sendomiriensem tractum uastarunt.
Russi à Polonis ad Lituanos defecere.
Belso.
Bugus fl.
Leopolis munita à Cazimiro.
1351 ann. Russicũ bellũ. Lubartus dux captus & elapsus.

quam uariat Dlugoſſus, & Keiſtutum hoc loco, non Lubartum nomi A
nat) capto, arcē tractumq; omnē Vuladimirienſem recepit, exercitūq;
dimiſit hyeme appetēte, ſiue adeò remittente, ut uult Bōfinius. Nam is
hyeme cōgelatis paludibus, lacubus & fluminibus, & nō in Ruſsia, ſed
in Lituania bellū hoc geſtū eſſe memorat. Lubartus autē cum religio-
nem Chriſtianā ſuſcepturū ſe eſſe unà cum cæteris fratribus deieraret,
nō ita multo pòſt è captiuitate euaſit. Verùm dimiſſus ne à rege, an cū
negligentius aſſeruaret, cuſtodias fruſtratus, nō ſatis liquet. fidem cer-
tè fefellit, fœdusq; ictū ſtatim rupit. Vnde fit uerisimile, dimiſſum eſſe
icto fœdere, ut alibi Dlugoſſo placet. Ingreſſus autē cum tumultuaria

Pruſsia à Lituanis recepta.

manu in Ruſsiā & Vuladimiriā, ex improuiſo adortus, in ſuā poteſtatē
redegit, direptāq; incendit. Atq; ita omnē illū tractū Ruſsiæ dudum à
Cazimiro ſibi ereptum, recuperauit. Haliciā quidē hic Dlugoſſus me-
morare uidetur pro Vuladimiria: ſed librarij fortaſsis id mendum eſt.
Lōgiſsimè enim abeſt à Lituanis Halicia, cōfinis Vngariç & Valachiç.
Et repetitā quidem eſſe bello poſthac à Polonis Vuladimiriā, inferius
idem Dlugoſſus refert. Quādo uerò eam amiſerint, poſteaquā ſemel ea

Lituani Sendomirienſem agrum populati ſunt.

tunc potiti ſunt, alibi nō prodit. Infeſtarunt deinde ijdem Lituani Sen
domiriēſem tractū uſq; ad Zauichoſtum. Nec deerant de noſtris, qui
ſe barbaris duces ad uaſtandam patriā præberent. Inter quos inſignes

Pſonca & Scecarouicius proditores.

erant, Petrus Pſonca, gēte Ianinus, & Otto Scecarouicius de Toporo-
rum familia: qui locorū & rerum periti, clàm excurſiones Lituanorum B
dirigebant, & noſtrorum conſilia ipſis prodebant, ac ſicubi cauēdæ eſ-
ſent inſidiæ, aut uis noſtrorum, præmonebant. Fortè autem accidit, ut
Petrus à barbaris, in interiorē Poloniam excurrere deſtinātibus, ad ex
ploranda uada Viſtulæ præmitteretur: inuentum autem uadum infi-
xis in alueo fluuij prælongis ſtipitibus notauit, & renunciatum Litua-

Piſcatorum fraus.

nis redijt. Paulo pòſt cum piſcatores ad eum locum nauiculis aduecti
animaduertiſſent, id quod erāt ſuſpicati, euulſos ſtipites non longè in
profundiori & uorticoſo flumine infixerunt. Nocte intempeſta Litua
ni, quo facilius noſtros fallerent, & incautos trans flumen opprimerēt,
ad Viſtulam uenientes, ſecundum ſigna, monſtrāte Petro, traijcere in-
cipiunt: & non pauci qui primi agmine in flumen ſe præcipitauerant,
eius altitudine & uorticibus abſorpti unà cum equis perierunt. Id ubi

Petrus Pſonca proditor iugulatus.

duces animaduertêre, dolum ſubeſſe rati, Petrum quaſi proditorem in
ripa capite plexerunt: maioresq; inſidias ueriti, interdiu latitantes, no-
cturnis itineribus receſſerunt. Fertur autem poſtea Iagello, cū eſſet rex

Proditorum bona confiſcata.

factus, tam Petri, quàm Ottonis bona propter illud facinus confiſcaſ-
ſe. Ac Secarouice quidem uix extremo tandem uitæ tempore magnis
procerum precibus exoratus, Zaclicæ Tarloni Ottonis nepoti reddi-
diſſe: Criſſonouum uerò, quod Petri fuiſſet, Lublinenſi præfecturæ

Tartari Podoliam populati.

adiunxiſſe. Tartari quoq; per idem tempus ab Olgerdo euocati, Ruſ-
ſiam inferiorem, quæ Podolia dicitur, quæ & ipſa in Cazimiri regis di
tione iam erat, depopulati ſunt. His tot tantisq; calamitatibus admo-
nitus Cazimirus, tandem admiſſum in ſacerdote necādo ſcelus lachry-
mis

A mis & auſteriore uita expiare inſtituit: miſſoq; Albrico ſiue Alberto,

Cazimirus abſolutus.

cancellario Dobrinenſi, abſolutus, & ſocietati eccleſiaſticæ à Clemente
ſexto pontifice maximo reconciliatus eſt. Simul autem impetrauit, ut ſi
bi decima decimarum ab uniuerſo ordine eccleſiaſtico totius Poloniæ

Decima decimarū regi donata à Pontifice.

quadriennio in ſubſidium aduerſus barbaros Lituanos atq; Tartaros
conferretur: itemq;, ne Vuratislauienſis eccleſia à Gneſnenſis archiepi
ſcopi iuriſdictione abſtracta, Pragenſi, quemadmodum contendebat
Carolus Imperator & rex Boemorum, addiceretur. Reſtituit autem

Eccleſiaſtica immunitas Cracouienſis diœceſeos.

tunc Cazimirus eccleſiæ Cracouienſi immunitatem ademptam, cùm
quæ ad aſcriptitios eius & agreſtes pertinebat: tum quę ad conuectio-
nem & uenditionē decimarum, rapinasq; coercendas. Ad hæc poſſeſ-

Decimarum conuectio & uenditio.

ſiones & prædia Radlouienſia, Vſuenſia, cæteraq; in regione ſubmon
tana, quæ per uim occuparat, epiſcopo reddidit. Quarum rerum ex-

Radlouienſia & Vſuēſia bona reddita epiſcopo.

tant adhuc eius diplomata in baſilica Cracouiēſi. Condidit etiam com
plura tēpla, partim cocto latere, partim ſecto quadroq; lapide: in qui-
bus ſunt, Sendomirienſe, Vislicienſe, Sidlouienſe, Stobinicenſe, Sago-

Templa à Cazimiro condita.

ſcenſe, & Gargouienſe. Multaq; præterea ad placandam diuini numi
nis iram pia & præclara opera tunc edidit. Extat in archiuo regio con

Maiorum Polonorum conſpiratio.

ſpiratio ſiue confœderatio nobilitatis maioris Poloniæ contra quemli
bet hominem, excepto rege, anno Chriſti 1352 facta & conſcripta, atq;
uno & uiginti ſignis conſignata, à qua excluduntur furti & latrocinij
publici rei. Promittunt autem ſe non prohibituros, quominus pecu-
B des & iumenta ſua pignorentur. Quòd ſi regem uel præfectum nō ex-
orauerint, ſoluturos quicquid id fuerit, propter quod pigneratio fa-
cta erit. Vnde autem nata ſit, & quid ſibi uoluerit, quòue pertinuerit
ea conſpiratio, non liquet, niſi quod iniurijs fortè & aſperitate præfe-
cti regij expreſſa eſſe uideri poteſt. Inde quietæ res domi forisq; cōplu
res annos fuere. Cæterùm Pruſsiā Lituani crebris excurſionib. infeſta
runt. Per quod tempus Polonia pacis artibus magna cura ſtudioque
regis effloruit, & non exigua ciuilitatis & elegantiæ incrementa acce-
pit. Quę priuſquam exponimus, libet rem miraculi loco habitam, quæ
tunc in Polonia accidit, non præterire. Anno Chriſti 1353, cum Marti

1353 ann. Nix & gelu poſt medium Maium.

us, Aprilis, & Maius ultra medium uerno ac penè æſtiuo calore ad ca-
lamos & ariſtas ſegetes perduxiſſent, coorto derepentè acri frigore &
gelu, nix duos cubitos alta terra operuit, & in ſextum uſq; diem dura-
uit. Qua ſoluta poſtea, cum corruptas eſſe ſegetes omnes exiſtimarēt,
tanta præter ſpem ubertas frugum, quanta uix unquam aliàs, fuit. An-
no deinde 1355, miſsi ad Ludouicum regem Vngarorum legati nomi

1355 ann. Ludouici priuilegium Polonis datum de nouis exactionibus damnisq; in bello acceptis.

ne totius Polonię, retulerunt diploma eius, quo is recepit, nunquam ſe
neq; poſteros ſuos ullum tributum aut exactionem ulli ordini Polono
rum neq; ſacro, neq; profano imperaturos, neq; iter faciētes oneri cui-
quam omnino futuros. Præterea damna ac detrimenta, in expeditioni
bus, quæ fiunt ultra fines, accepta, omnibus exoluturos. Acceſsit eo-
dem anno Maſouia ad ſocietatem cæteræ Poloniæ, & regiæ authorita

Maſouia Poloniæ redintegrata.

ti ſeſe ſubdidit. Quod ut planius fiat, paulo altius quædā de Maſouio-

Maſouiorum ducum genealogia.

rum ducibus repetenda,ac de profundis tenebris,quãtum licebit,eru-
enda ſunt. Conradus & Boleslaus,de quibus in Boleslao Pudico mul-
ta memorauimus,Ziemouiti ducis Maſouiorũ filij fuere. Ex his Con-
radus cum ſine liberis deceſsiſſet,Boleslaũ fratrem hæredem reliquit.
Is porrò è Præiſlaua Ruſſa,ſiue Lituana priore uxore duos filios, Zie-
mouitum & Troidenum,è Boema uerò Vanconem ſiue Venceslaum
ſuſcepit. Hi poſt mortẽ patris Maſouiã ita inter ſe partiti ſunt, ut Zie-

Maſouiæ diuiſio.

mouito Cirſcum,Raua,Liuum,Goſtininum: Troideno Varſauia,So-
chaciouia, Viskitki,Cechanouia,Nouigrodũ,& Nouiduorum: Van-
coni uerò Plocenſis tractus cederet. Ex his Ziemouitus unicũ ſui no-
minis filium ſucceſſorem reliquit,de quo mox plura dicemus. De Tro-
ideno Boleslaus & Cazimirus nati ſunt:quorũ Boleslaus Ruſsiæ prin-
cipatum adeptus, quemadmodũ ſuperius expoſuimus, ueneno extin-
ctus eſt: Cazimirus uerò patri ſucceſsit. Porrò Vãconi unicus itidem
filius Boleslaus hæres fuit. Atq; hi omnes ſocij,& ut ita dicam,feudata-

Maſouij in fide & clientela regis Polonorum.

rij regis Cazimiri fuere:quanquã non comperio, ſuáne ſponte regis au-
toritatem ſecuti,an ui ſubacti ſint. Illud quidẽ in pactis fuiſſe conſtat,ut
ſi quis eorum nullos mares liberos reliquiſſet,ut ei rex hæres eſſet. Itaq;
cum primus omnium Boleslaus Plocenſis orbus uita deceſsiſſet, Cazi-

Plocenſis ditio in poteſtatem regis uenit.

mirus rex hæreditatem adijt, arcem'q; Plocẽſem cocto latere muniuit.

Ploſcum munitum.

Nec multo pòſt duobus millibus marcarum pecunię à Cazimiro duce
mutuò acceptis,eam ipſam arcẽ hypothecæ nomine ipſi addixit. Neq;
tamen diu ſuperſtes is ipſe dux Cazimirus fuit. Anno enim 1354 extre-
mum uitæ clauſit diem,nullis & ipſe relictis liberis. Quocirca Cazimi-
rus rex & Ploſcum,& ditionem eius omnem in ſuam redegit poteſta-
tem. Supererat Ziemouitus,qui ſibi legitimã ſucceſsionem ſecundum
fratres patrueles uendicabat. Veritus autem rex, ne is ad Boemos,

Pacta Cazimiri regis cũ Ziemouito Maſouiorum duce.

uel ad Cruciferos deficeret,fraternam'q; hæreditatẽ bello repeteret,ita
cum eo conſtituit,ut ei totius Maſouię dominatũ traderet,dummodo
ille non hæreditario iure,ſed regia munificentia, & in feudũ, ut uocãt,
ſe eum habere,regis'q; maieſtatem ſe cum poſteris ſuis comiter conſer-
uaturũ,& cõtra quoſuis hoſtes, barbaros iuxtà atq; Chriſtianos, auxi-
lio ſemper Polonis affuturum,neq; cum quoquã fœdus ullum inconſul-
to rege icturũ,ſolẽni ritu & iureiurãdo profiteretur. Cui rei dies dicta
eſt Caliſsiæ ad ſextum Cal. Ian. anno Chriſti 1355. Itaq; uenit eò ad re-
gem ex condicto Ziemouitus cum Nicolao Plocenſi epiſcopo, & ma-
gna caterua procerũ & equitum Maſouiorum, & publicè uexillum ad
pedes regis proiecit,& in uerba eius poſterorũ'q; regum Poloniæ iura-

Maſouij iurãt in uerba regis Poloni.

uit. Ad hæc diplomate ſubiectionẽ ſuam teſtatus eſt, cuius diplomatis
exẽplũ extat apud Dlugoſſum,ex archiuo regio deſcriptũ. Quo illud
etiã cautũ eſt,ut illa duo millia à Cazimiro duce in mutuũ accepta, rex
nemini ſolueret:Plocenſem autẽ tractum omnem,quoad uiueret,reti-
neret. Porrò ſecundũ mortẽ regis in ditionẽ Ziemouiti is unà cũ Viſ-
ſegrado & Plonſco eodẽ iure,quo cætera recideret. Quoniã aũt Eliza-

Pactum cum Venceslai uxore.

betha Vanconis quondã uxor,tũc uerò uidua, pleraq; mariti ſui bona
dotis

dotis nomine retinebat,ita de ijs cum Ziemouito rex trãſegit, ut poſt
mortem uiduę,ea quidem quę cis Viſtulam erant Ziemouito: ea uerò
quæ ultra flumẽ ſibi primũ,ac poſt ſuam demum mortẽ eidem Ziemo-
uito cederent. Hęc tunc ſic acta atq; tranſacta ſunt. Interceſſere tamen
pòſt inter hos principes nõnullę bonorum commutationes. Facit qui-
dem Dlugoſſus & alterius Ziemouiti Viſnenſiũ ducis,qui & ipſe ſub-
ſcripſit pactis Pruſsicis,mentione:item'q; Ianuſsij ducis Maſouiæ. Sed
undénam ij orti ſint,aut quẽ hęredẽ Ziemouitus hic reliquerit, quám-
ue partem Maſouiæ Ianuſsius obtinuerit,& quando mortuus ſit, quẽ
deniq; ſucceſſorem habuerit,neq; ille prodidit,neq; ego inuenio. Nũc
ad Cazimirum regem reuertamur. Qui cum Poloniam atq; Ruſsiam

Germani incolæ Polonæ.

partim bellis ſuperioribus & excurſionibus barbarorum,partim peſti-
lentia exinanitam,minus cultam,minus'que populoſam eſſe cerneret,
Teuthonici generis hominibus ſiue accitis, ſiue ultrò uenientibus, a-
gros attribuit:quorum non exiguæ reliquiæ in ſubmontana & Vnga-
ris finitima regione & Ruſsia in hodiernum uſq; diem manent,utentes
lingua craſsiore, ac non diſsimili ei qua in Sileſia,Morauia,Boemia,&
Pruſsia uulgò utuntur. inde'que ſumpta nomina pagis & oppidis à ſe
conditis uel habitatis indiderunt. Qualia ſunt Lemberga, Landeshu-
ta, Pelſna, Gerlicia,Freiſtadia, Hicinum, quod Germani Ticmum uo-
cant,Roſemberga, & alia eiuſdem modi. Eorum cura & opera Polo-
nia frequentari,& cultior eſſe pagis & oppidis cœpit. Sunt enim fru-

Germani diligentiores patresfamilias quàm Poloni.

galiores ac diligentiores in re paranda ac tuenda, quàm Poloni,& lau-
tius habitant:ita ut facilè etiamnum appareat per pagos & oppida iter
facientib. ubi illi,ubiúe Poloni habitent. Videmus'q; ruere muros op-
pidorum quorundam, ab illis, quod uel nomina teſtificantur, con-
ditorum, poſteaquam à Polonis habitantur, & adminiſtrantur. Fuit
autem in eos, Theutonas inquam, & in cæteros oppidanos & agre-
ſtes propenſior & indulgentior Cazimirus: nec eos grauioribus labo-
ribus uel exactionibus, aut ullis iniurijs præfectorum ſuorum, ſiue a-
deò procerum atq; nobilitatis premi paſſus eſt, animaduertendo in e-
os, qui aliquid eiuſcemodi auſi eſſent: ita ut uulgò ruſticorum ſiue
plebeiorum rex uocaretur. Nec ipſos modò Teuthonas iure ſuo Saxo-

Plebeiorũ rex

nico ſiue Magdeburgenſi uti permiſit:ſed ſuis quoq; Polonis id indul-
ſit. Quoniam uerò ab ijs iudicijs ad Magdeburgenſe tribunal prouo-
caretur, non ſine quadam ignominia Poloni nominis, & magno ſum-
ptu ac diſpendio litigantium,ſuſtulit eam prouocationem Cazimirus,

Iudicij Theutonici ſupremi inſtitutio Cracouiæ.

& in arce Cracouienſi ſupremum & prouinciale iudicium Theutoni-
cum conſtituit, ad quod prouocationes omnes ab inferioribus iudi-
cibus ex tota Polonia fierent. Cui quidem iudicio præſidet peritus e-
ius iuris aduocatus cum ſeptem ſcabinis (ſic enim appellari eum quæ-
ſitorem cum iudicibus uſitatum eſt) quos magnus procurator arcis le-
git. Ab eo quoque iudicio ad regem eſt prouocatio. A' quo extrema
cauſæ cognitio binis ſex oppidorum ſiue ciuitatum decurionibus

Sex ciuitatum iudicium.

ſeu conſulibus (nam ab his non eſt prouocatio) delegatur. Sunt

autem hæ ciuitates, Cracouia, Sandecia, Bochnia, Velisca, Cazimiria, & Ilcussum. Tametsi receptum est posterius, ut rex ipse etiam si uelit, de ijs prouocationibus cognoscat. Habent autem suprà memorati septem iudices cum quæsitore suo ab eodem Cazimiro immunitatẽ omnium onerum atq; exactionum regiarum: neq; iudicari à quoquam nisi à rege, aut peculiariter delegatis ab eo iudicibus possunt. Ita tunc Cazimirus populosiorem cultioremq́; externis colonis Poloniam reddidit: & ne ij cum indignitate sua ac totius reipublicæ ius aliunde petere necesse haberent, prouidit. Coercuit etiam succrescentia rursus latrocinia, unius maximè splendidi & potentis uiri supplicio. Fuit is Matthias Borcouicius, ortus equestri Napiuonũ familia: cuius insigne est, ceruus inter cornua lupum gestans, palatinus Posnaniensis, uir impiger. Qui cum prædones clàm receptaret, quos punire debuit, consuetudine turpis lucri captus, ducem se ipsis deinde præbuit. Quæ res cũ ad regem crebris querimonijs hominum perferretur, nec ille tamen, quamuis admonitus & obiurgatus, ab incœpto desisteret, captus est Calisiæ, cum eò fortè ad regem uenisset: & in Olstinensem arcem deportatus, in tetro & obscuro carcere inedia uitam finiuit. Cuius mortem cum Ioãnes frater ulcisci uelle diceretur, iussu regis interfectus est. Bona eorum, in quibus erant Cosminum & Zacia munitiones, confiscata sunt. Filius uerò Matthiæ profugus, cum ex marchia Brandeburgensi in Polonos mercatores atq; equites postea grassaretur, quodam tempore in oppido Rosrassouo ab agrestib. trucidatus, pœnas dedit. Fuere, ut habet Dlugossus, qui existimarent causam tam diræ mortis Matthiæ palatino fuisse, quòd de stupro reginæ insimulatus esset. Sed quæ'nam ea regina fuerit, Dlugossus non memorat. Secunda quidem Heduigis, cum quindecim annis in Zarnouecia castello quasi relegata, honestè tamen & lautè habita, uixisset, ad extremum biennio ante hanc palatini necem, à patre, nemine prohibente, domum reducta est, & paulo pòst è uiuis excessit. Nec diu cunctatus Cazimirus, tertiam duxit, Heduigim Henrici Glogouiensium ducis filiam. Post cuius nuptias anno sequenti, qui fuit millesimus trecẽtesimus quinquagesimus octauus, illud quod diximus supplicium de palatino Posnaniensi sumptum esse Dlugossus memorat. Insequenti anno controuersiæ quædam de iure decimarum, de iurisdictione ecclesiasticorum iudicum, de uisitationibus & exactionibus archidiaconorum, præpositorum, & parœcorum, de nouis parœcijs instituendis, de moderatione immunitatis clericorum, ac de semestribus uacantium parœciarum reditibus, qui iam inde à Nankero episcopo in instauratione basilicæ Cracouiensis usurpabantur, inter Bozentam episcopum Cracouiensem, & nobilitatẽ Cracouiensis & Sendomiriensis cõuentus exortæ, interueniẽte rege & Iaroslao cognomẽto Bogoria, Gnesnẽsi, archiepiscopo extinctæ sunt: & Lublinensis, Lucouiẽsis, ac Secechouiensis territorij homines propter uastitatẽ ex Tartarorũ & Lituanorũ crebris incursionibus immunitate decimarũ spacio triginta annorũ donatę. Statimq́; illis ipsis diebus

Borcouicius palatinus latro. Napiuonum familia.

Cosminum & Zacia confiscata.

Heduigis reginæ mors.

1358 ann.

Ecclesiastici ordinis cum equestri controuersiæ in Cracouiensi diœcesi compositæ.

diebus Cazimirus ignominiosam fecit expeditionem in Valachiam. Quam priusquam persequimur, explicãda est origo gentis, si quid modò certi è tantis tenebris eruere possumus. Dacia secundum ueterem gæographorum descriptionem, Tyra fluuio, quem nos Nestrum uocamus, ab ea Sarmatiæ parte quæ nobis Rusia & Podolia est, diuiditur: ab occidente sole Iazygas Metanastas finitimos habet: ab oriente Hierasso, quem Pruthum nunc dici opinor, & Istro siue Danubio fluuijs ab inferiore Mœsia, quæ nunc Bulgaria est: à meridie uerò eodem Danubio, à superiore Mœsia, quæ nunc Bosna & Seruia est, disiungitur. Ea post multa bella cum Romanis gesta, ad extremum à Traiano Imperatore, quemadmodum scribit Eutropius, subacta, & in formam prouinciæ redacta est. Cum autem bellis superioribus exhausta esset, infinitas hominum copias ex toto orbe Romano idem princeps ad agros urbes'que colendas eò transtulit. Sed tamẽ haud ita multo pòst, sub Galieno, ac deinde sub Aureliano Imperatoribus barbari eam uindicarunt. Deinde Gothi eam sub Gratiano principe possederunt. Ita ex illa colluuie Romanorum & barbarorum commercijs & connubijs commixtorum, Valachi orti, Daciam ueterem patriam etiamnum retinent, lingua noua ex ueteri sua barbara & Romana confusa ac corrupta utentes: tametsi Rusicam quoque & Slauicam linguam in usu habent, siue propter uicinitatem & commercia, siue quòd à Slauis ea quoque gens, quemadmodum cæteræ in eodem tractu à Męotide palude & Ponto usque ad Adriaticum mare pertinentes, subacta fuit. Gens dura, bellicosa, & fraudulenta. Vnde uerò & quando Valachi dici cœperint, non comperio. Vulgaris quidem est opinio, sed nullo ueteri authore nixa, à Flacco quopiam siue præfecto, siue domino eos nomen hoc accepisse, ut primùm Flacci, mox corrupto à finitimis barbaris uocabulo Vulasi & Valachi appellarentur. Polonorum quidem atque adeò Slauorum omnium lingua, non modò hi populi, uerumetiam omnes qui sunt Italici generis Vulasi & Vulosi dicuntur: quod ipsum etiam argumento est, Italicam hanc gentem esse. Agros non magnopere colunt Valachi, sed armentis atque gregibus alendis ferè uictitant, eo quòd optimis pascuis abundet eorum regio. Inde fit fortasse, ut nostris aliquanto maiores oues & boues ibi nascantur: quorum maximã ac penè infinitam uim non modò finitimis Rusis atque Vngaris, uerumetiam Polonis, Prusis, Silesijs, Boemis, Germanis, Slauis, Italis, Turcisq́; quotannis suppeditant. Religionem Christianam colunt, sed Græcorum ritu. Obscura & ignota penè usque ad hæc tempora, quæ nunc persequimur, ea gens fuit. Primumq́; hoc nomẽ in Vngarorum historia reperio tempore Caroli regis: qui anno Christi 1330, contra Bazaradum Valachorum regulum, quem illi Slauico nomine Voieuodam uocant, latinè palatinum dici usus obtinuit, bellum gesit, eodem ferè quo Cazimirus noster euentu. Vocatur etiam Moldauia hęc ipsa regio, sed utrum à flumine, an aliunde, nondum satis compertũ habemus. Posteriori quidẽ tẽpore gẽs una in duos dominatus secta,

nominibus

Daciæ descriptio.

Dacia à Traiano Imp. subacta.

Eutropius.

Valachorum origo.

Valachorum lingua.

Slauica lingua unde apud Valachos.

Valachorum mores.

Valachi unde dicti.

Valachorum studia.

Religio Valachorum.

Voieuoda Valach.

Moldauia.

nominibus quoq; diſtingui cœpit,ſic ut ij qui ad orientē & ſeptentrionem uergunt,& Podoliȩ finitimi ſunt, Valachorum nomen retineant: qui uerò meridionale Tranſyluaniȩ latus attingunt,Multani à noſtris, à cȩteris uerò Tranſalpinenſes uocētur. Tametſi nonnulli hos propriè Valachas,illos Moldauos appellāt. Huic ergo gēti huiuſmodi de cauſa bellū fecit Cazimirus. Mortuo Stephano Voieuoda Valachorum, duo filij eius, Stephanus & Petrus, de principatu cōtendebant. Petro quamuis natu minori,tamen propter liberalem indolem & morū ſuauitatem plures fauebant. Et acceperat is etiam ab Vngaris auxilia. Itaque nullo negocio dominatum occupauit. Excluſus dominatu Stephanus,ſimul & inſidias fratris metuens, in Poloniam cum nonnullis ſuæ factionis nobilibus Valachis ad Cazimirum regem profugit: & cū ſe in poteſtate & clientela eius fore polliceretur, facilè ab eo impetrauit, ut ſe ad paternum dominatum ui et armis reduceret. Igitur Cazimirus conſcriptum è minore Polonia & Ruſsia exercitum non contemnendum, initio menſis Iulij in Valachiam cum legatis & Stephano miſit. Nec malè Polonis ea ſuccedebat expeditio principiò. In uelitationibus enim & particularibus certaminibus ferè ſuperiores euadebant. Petrus ubi ſe imparem eſſe animaduertit eorum uiribus, ad dolum ſe conuertit. Et quo facilius incautos falleret, clàm per internuncios cum exulibus redit in gratiam. Superanda erat Polonis interiorem Valachiam ingreſſuris ſylua denſa & impedita, quæ Ploniny à ſoli ſterilitate uocatur. Eam igitur Petrus cum ſuis inſedit: & qua noſtri iter facturi erant, arbores ſuccidit, ita ut truncis tamen utcunq; hærerent. Vbi noſtri indaginem illam ingreſsi ſunt, ibi coorti ex inſidijs Valachi, arbores ſuccisas ui impellunt, ab extremis orſi, ita ut cæteræ mutuò ſeſe impellerent. Qua ruina noſtri ſic obruti ſunt, ut qui obtriti et extincti nō ſunt, uiui tamē ferè, debilitatis & colliſis membris, in hoſtium poteſtatem uenirent. Pauci de extremo agmine ſalui euaſere. Capta ſunt in eo conflictu tria uexilla magna, Cracouienſium, Sendomiriēſium, & Leopolienſium: ſigna minora militaria ſeu gētilitia nouem, Topororum, Leliuiorum, Liſſorum, Rauiorum, Gryphiorum, Srenauiorum, Habdancorum, Polucoſarum, & Stremeniorum. Cazimirus clade hac ad ſe perlata mœſtus, ac de proditione exulum queſtus, de redimendis captiuis ad hoſtem miſit, & facilè impetrauit. Fuerunt autē inter eos maximè inſignes Nauoius Tencinius, Andreȩ palatini Cracouiēſis filius: & Sbigneus Oleſnicius, Sbignei eius qui poſtea fuit epiſcopus Cracouienſis & Cardinalis presbyter, auus. Cladem Valachicam alia non minor domeſtica poſt unum annum conſecuta eſt è peſtilentia: quæ cū per populos latè ſerperet, Poloniā quoq; ſex menſibus autumnalib. & hibernis afflixit, ita ut in oppidis atq; pagis dimidiā fermè partē hominum abſumeret. Cracouiȩ quidem uiginti millia mortuorū cenſa ſunt. Magis autē ea in nobiles & locupletes, q̄ in uulgus graſſata eſt. Cruciferi uerò ope Ludouici marchionis Brandenburgēſis, qui fuit filius Ludouici Cæſaris, Lituaniam tribus excurſionibus uehementer tunc afflixerunt,

Tranſalpini ſiue Multani.
Valachicū bellum, eiusq; cauſa.
Ploniny.
Poloni à Valachis contrucidati.
Nauoius Tencinius.
Sbigneus Oleſnicius.
Peſtis.
Lituania uaſtata à Cruciferis.

xerunt, Keiſtutum'q; ducem Gedimini filium cæperunt. Sed is cōmutatione captiuorum liberatus eſt: nec multo pòſt iterum ac tertium captus, cuſtodias fruſtratus euaſit. Anno ſequenti, qui fuit 1361, Cazimirus rex miſsis Auinionem ad Vrbanum quintum Pontificem max. Innocentij ſucceſſorem oratoribus, impetrauit ut in Ruſsia cathedra metropolitica, Cracouiæ uerò ſiue adeò Cazimiriæ noua academia inſtitueretur: id quod Carolus Imperator & rex Boemorū Pragæ iam fecerat. Atq; illud quidem perfectum eſt eodem anno, primuſ'q; archiepiſcopus Leopolienſis fuit Criſtinus, homo equeſtris ordinis, quanquam non memoratur cuius gentis fuerit, à Gneſnenſi archiepiſcopo præſente rege cōſecratus. Academiæ uerò cœptum opus, magna parte ædificiorum conſequētibus annis magno ſumptu excitata, ad finem tamen tunc perductum non eſt, Cazimiri morte intermiſſum. Inuidere ipſi fortaſsis fata hanc gloriam, ut integra ſolida'q; Vuladislao Iageloni maneret. Præterea repullulans rurſus inter epiſcopū Cracouienſem & regem, ſacrum'q; & profanum ordinem controuerſia de iure decimarum & interdictorum, eodem anno arbitrio Iaroslai archiepiſcopi Gneſnenſis, qui tunc fortè Cracouiēſem diœceſim uiſitabat, ex cōpromiſſo ſedata eſt. Cuius decreti exēplum extat in cōſtitutionibus regni & ſynodalibus uulgò editis. Hoc eodē anno Vuratislauia fortuito incendio conflagrauit. Inſequēs annus annonȩ penuria & fame apud Polonos & uicinos populos inſignis eſt. Ac ueris quidē tempore lætȩ ariſerūt ſegetes: Iunio uerò menſe tēpeſtates & aquilones cū pluuijs coorti florē ſegetū decuſſere, & iam euaneſcentia grana corrúpere. itaq; fame uulgò laboratū eſt: quod malū tamen regis beneficentia & ſolertia nō ſine magno reip. fructu mitigauit. Erat in regijs prȩdijs atq; horreis ingens uis frumēti è ſuperiorum annorum ubertate reliqua: id frumentum rex externis quidē ac ditioribus ſuis iuſto precio uendi iuſsit: plebs uerò egena partim commutatione rerum frumētum accipiebat, partim opus faciendo merebat. Quo quidē tempore complures arces & oppida muris, uallis, atq; foſsis munita ſunt: piſcinæ, aggeres, & aquæ ductus multis in locis facti. Atq; inter cætera alueus à Cracouia Bochnam uſq; per quinq; miliaria duci inſtitutus, quo deriuata ac immiſſa aqua ex Viſtula, ſal, ligna, ac cȩteræ merces ultrò citro'q; nauibus uel ratibus portarentur. Verùm is alueus perfectus non eſt. Redegit autem & pecuniā non modicam Cazimirus è frumento uendito. Quæ ſplēdori eius anno ſequēti nō minimū ſuffragata eſt in nuptijs neptis, filiȩ Boguslai ducis Scecinenſiū: de quibus breuiter cōmemorabimus. Inimicitiæ erāt inter Carolū Imperatorē & Boemorū regem, & Ludouicum Vngarorū regē, qui gener Caroli fuerat, leuib. quibuſdam iniurijs, ut fit inter uicinos populos, excitatæ, ſed cōuicio Caroli ſic auctæ, ut bellū utrinq; magnis uirib. appararetur. Ludouicus Cazimirū cum Ruſſorum ac Tartarorū auxilijs, & per eū Sigiſmundū Danorū regē, Boguslai propinquū, in ſocietatē belli pertraxerat. Carolus Boemiā, Morauiam & Germaniam omnē ad arma cōcitabat. Hoc ubi accepit

Keiſtutus Lituanus ter captus à Cruciferis.
1361 ann.
Pragenſis academia.
Archiepiſcopa in Ruſsia inſtituta.
Academia Cazimiriæ inchoata.
Vuratislauia arſit.
Fames in Polonia.
Munitio arciū & oppidorū.
1363 ann.
Inimicitiæ inter Carolum Imp. & Ludouicum regem Vng.

Vrbanus

Vrbanus pont.max. de pace cum utriſq; diligenter egit per legatum ſuum, Ioannem quempiam ſodalem Franciſcanum, uirum prudentem & eloquentem: qui cum impigrè iam ad Carolum, iam ad Ludouicum & Cazimirum recurreret, Carolumq; eò adduxiſſet, ut is ſatisfacturũ ſe eſſe aduerſarijs de conuicio reciperet, mitigatis ea re Ludouici & Cazimiri animis, non modò pacem inter inimicos reges, uerumetiam affinitatem cõfecit, nempe ut Carolus imperator neptem Cazimiri regis, Eliſabetham Boguslai filiam, quartam uxorẽ duceret. Tertiam enim, Annam Bernardi Suidnicienſium ducis filiam, per quam Suidnicienſem dominatum ſibi & ſucceſſoribus ſuis Boemorum regibus quæſiuit, paulo antè morte ſublatam amiſerat, cum Venceslaum filium ex ea ſuſcepiſſet. Nuptijs dictus locus Cracouiæ ad Liberalia, quod Carniſpriuium uulgò uocant. Conueniunt eò inuitati à Cazimiro reges, Ludouicus Vngarorum, Sigiſmundus Gothorum ſiue Danorum, & Petrus Cypriorũ, Ponto & aduerſo Iſtro in Valachiam, & inde terreſtri itinere per Ruſsiam Cracouiam aduectus: præterea duces Otto Bauarorum, Ziemouitus Maſouiorum, Boleslaus Suidnicienſium, Bernardi defuncti frater, Vuladislaus Oppoliẽſium, & Boguslaus cum ſponſa filia. Ad extremum uenit Carolus cum ſplendido comitatu. Cui uenienti omnes principes atque reges cum Cazimiro Cracouia ad unum miliarium obuiam profecti ſunt, & non modicum ſpacium pedibus progreſsi, quod idem facere Imperatorem cognouerant, amicè inter ſe conſalutarunt. Cum autem urbi appropinquaret, Carolus ſponſam cũ patre & magna puellarum ac matronarũ caterua obuiam habuit: deductusq; cum ingenti pompa, in arce, Cazimiro petente, diuertit: cæteris in urbe hoſpitia diſtributa. Omnes autem hi principes aduenientes in extremis Poloniæ finibus Cazimiri iuſſu comiter & perhumanè accepti ac deducti, liberaliter & magnificentiſsimè habiti ſunt, durantibus uſq; in uiceſimum diem nuptijs & conuiuijs. Et cum abundè omnia ad nutum ſuppeditarentur hoſpitibus regiorum procuratorũ atq; diſpenſatorum prouidentia, tamen ne quid magnificentiæ deſideraretur, magna dolia in foro ſeu circo urbis collocata ſunt, alia uini, alia auenæ plena, unde ſumerent quantum quiſq; uellet. Præerat autem procuratoribus ac diſpenſatoribus omnibus regijs Verincus Germanus, cõſul Cracouienſis, quem Cazimirus propter ſingularem induſtriam atque dexteritatem in rebus agendis theſauro ſuo præfecerat, & omniũ conſiliorum ſuorum non modò participem, ſed moderatorem propemodum habebat. Is igitur cum eſſet ditiſsimus, nõ habuit ſatis nuptias illas regio nomine quàm ſplendidiſsimè adminiſtrare, ſed ut ſua quoq; magnificentia Poloniæ ſplendorem adderet, Imperatori, regibus, ducibus & proceribus eorum domi ſuæ conuiuium magnifico apparatu dedit, & ampla munera omnibus largitus eſt: in primis autem regi ſuo Cazimiro, ita ut quæ ei donauit, plus centum millibus florenorum æſtimata eſſe dicantur. Nuptijs ritè peractis, & fœdere ſempiterno inter reges icto, & iureiurãdo firmato, & miſsis inter ſe ultrò citroq; amplißimis

Legatus pontificius.

Pax & affinitas inter reges.

Regũ & principum conuentus Cracouiæ.

Caroli Imperatoris aduentus Cracouiam.

Nuptiarum apparatus.

Verinici Germani dignitas ac magnificentia.

plißimis muneribus, domos quiſq; ſuas diuerſi diſceſſerũt ad fines uſque regni à Polonis proceribus deducti. Dedit autem Cazimirus nepti in dotem centum millia florenorum. Quoniam autem habebat is uxorẽ, & ex ea iam filiam unam atq; alterã ſuſceperat, remiſit ei Ludouicus rex Vngarorũ ius ſuccedendi ea conditione, ſi quẽ is filium poſt ſe relinqueret. Infeſtata eſt etiam deinde hoc ipſo anno Polonia peſte populari. Sequentis uerò anni hyems tam fuit aſpera & niuoſa, ut feras quoq; beſtias in ſyluis & uolucres extingueret. Adiecit deinde Cazimirus animum ad recuperandã eam partem Ruſsiæ, quam an[illegible]redecim aut quatuordecim annos defectione Ruſſorum magis quàm ui Lituanorũ amiſerat: indictaq; toti Poloniæ expeditione, cum magnis copijs aduerſus Ruſſos & Lituanos profectus eſt. Cum autem Belſenſium fines primùm attigiſſet, uenit ad eum Georgius dux eius oræ, & placato rege imperata facere pollicitus, impetrauit ut ditionem illam ſuam retineret. Itaq; ibi nihil hoſtile noſtri fecere. Quin & Chelmenſem ditionem cum Chelma arce de Lituanis captam Cazimirus ei adiecit. Nam Lubarto petenti ueniam dare noluit. In Volyniam deinde ſiue Vuladimirienſem tractum exercitum promouit: & cum nemo pugnandi copiam faceret, Luſcum, Vuladimiriam, & Oleſcum arces ui in ditionem ſuam redegit: cæteras per deditionem accepit. Atq; ita Lubarto eiecto, oram illam omnem ſubactam ac tributariam factam, Alexandro duci, Michaelis Coriathi filio, Gedemini nepoti, attribuit. Et quo facilius eum in fide & officio contineret, Luſcum & Vuladimiriã ipſe retinuit, præſidiaq; ijs arcibus impoſuit. Deinde ſucceſſu temporis Vuladimiriam, cum lignea fuiſſet, latericio muro muniuit. Et Alexander quidem in Cazimiri fide perſtitit: Georgius uerò ambigua fide aliquoties poſtea rebellionẽ tentauit. Porrò Lituani nũquam deinde, quoad uixit Cazimirus, neq; Ruſsiam, neq; Poloniam infeſtarunt, eo quòd ſatis habebant negocij cum Cruciferis, & quòd præſidia contra eos opportunis locis rex collocarat: Maſouiã ſemel duce Keiſtuto impunè depopulati ſunt, ad Poltouiam uſq; prouecti. Quo oppido direpto incenſoq;, quippe quòd munitũ nõ eſſet, arx quoq; cum plurimis mortalibus, qui in eam ſe cum facultatib. ſuis receperant, conflagrauit, barbaris materiam incendio ſubijcientibus. Neq; memorabile ullum Cazimiri regis factum poſt ſubactam Ruſsiam quatuor illis annis, quibus poſtea uixit, memoratur, niſi quòd cum Petro quoq; Lubuſſenſi epiſcopo, quem bonis quibuſdam ſpoliarat, tranſegit, ea lege ut epiſcopus Lubuſſenſis bona, quæ antiquitùs intra fines regni Polonici iam inde à tempore Henrici Barbati ducis habebat, retineret, regem autem dominum & patronum ſuum agnoſceret: & quòd comites Dreni ipſi quoq; cum ea ipſa arce & Santoco ſe in ditione Cazimiri & regum Polonorũ antiquitùs eſſe, ac deinceps fore iurati profeſsi ſunt: itéq; quòd idem rex magna parte Poloniæ peragrata, in Pruſsiã ſe cõtulit, cum pacato comitatu, uidendi Marieburgi aliarumq; arcium & oppidorum cauſa, quę Cruciferi frequẽtia & permunita & bene cõſtituta habuere,

Dos nepti à Cazimiro rege data.

Peſtis.

Hyems aſpera.

Rußicũ bellũ.

Georgius dux Belſenſium.

Chelma Rußica capta.

Volynia ſubacta, & Alexandro tradita.

Luſcũ & Vuladimiria arces Polonorũ præſidijs munitæ: Vuladimiria muro conſtructa.

Maſouia uexata à Lituanis.

Poltouia incenſa.

Cum Lubuſſenſi epiſcopo trãſactio.

Comites Dreni & Santoci dedũt ſe regi Pol.

Cazimirus rex in Prußiã profectus.

ut ad eorum exemplum Poloniam etiam magis cultam redderet. Vbi A
perhumanè & honorificè à Cruciferis quocunq; adijt, acceptus est.
Quin & inimicitias cum Carolo imperatore suscepit, idq; siue sua spon
te & aliqua iniuria prouocatus, siue Ludouici regis Vngarorũ gratia:
qui hoc ipso tempore bellum Carolo indixisse, & Morauiam infestasse
memoratur. Extat quidem in archiuo Cracouiensi fœdus & societas
Cazimiri cum Ludouico anno Christi 1369. disertè contra Carolũ Im
peratorem & regem Boemorum inita. Nec illud silentio prętereundũ
est, quòd per hoc tempus metalla Bythomiensia, plumbi cum argento
intermixto feracia, euanuerunt, post interfectos crudeliter ab oppi
danis publico consilio duos sacerdotes, Petrum parœcum oppidi, &
Nicolaum, qui ipsi erat à sacris cõcionibus. Neq; hac modò pœna By
thomienses facinus illud luerunt, sed etiam ab episcopo Cracouiensi
interdicto perculsi, & honore omni priuati sunt, damnatiq;, ne qui ex
posteritate eorum deinceps sacris initiarentur, aut ulla sacerdotia obti
nerent. Sed ab interdicto & cæteris pœnis post biennium demũ apud
pontificem max. permagno se redemerũt. Erat autem tunc episcopus
Cracouiensis Florianus Morscius, gente lelitius, Castellani Sendomi
riensis filius, post Bozentam, qui Bozẽtino arci & oppido nomen de
dit, amissoq; uisu obijt. Sub hoc ipsum tempus Boleslaus dux Suidni
ciensium & Iauoriensium mortuus, Carolum Imperatorem & regem
Boemorum affinem suum ex pacto hæredem reliquit. Ita tunc Silesiæ
quod reliquum fuerat, Boemorum regno adiectum est. Sed iam Cazi B
miri mors stylum nostrũ ad se reuocat. Anno igitur Christi 1370. cum
hyemem Cracouiæ Cazimirus exegisset, uere appropinquãte in maio
rem Poloniã profectus, per æstatem ibi commoratus est. Deinde au
tumno inde discedens, in Sendomiriensi tractu & in Rusia uenationi
bus hybernum tempus dare decreuerat: iamq; Prædboriam, quod op
pidum in Siradiensi tractu est, peruenerat, cum eum grauis casus affli
xit. Fortè enim ad sextum Idus Septemb. qui dies Mariæ Dei matris
natalis anniuersario & solenni ritu à Christianis celebratur, uenatũ in
proximas syluas, frustra dissuadentibus nonnullis pijs hominibus pro
fectus erat: ubi dum cupidius ceruum fugiẽtem impedito loco & inter
uepres persequitur, labente magno cum impetu equo quo uehebatur,
uehementer homo senex & carnosus conquassatus est, ita ut febre exa
gitaretur. Relatus autem Prædboriam, & citò medicorum ope releua
tus, Sendomiriam contendit. Vbi cum spretis medicorũ præscriptis,
intemperantius uiueret, & pyris, malisq;, ac cæteris fructibus quos lo
cus ille producit eximios, sese ingurgitaret, balneisq; nimiũ uteretur,
in febrim recidit. Neq; tamen tam acris ea fuit, quin rheda uehi posset,
medicis Cracouiam proficisci suadentibus, quòd ibi faciliorem esse me
dicationem dicerent. Itaq; Sendomiria Chrobranos profectus, cum ex
agitatione itineris grauiore æstu urgeretur, frigidã aquam præter sen
tentiam medicorum bibit. Atq; inde maiores flammas concepit. Qui
bus medicorũ arte mitigatis, lectica in Copriuunicense monasterium
delatus

Cazimiri cum Ludouico fœdus contra Imperatorem.
1369 ann.
Bythomiẽsium metallorũ interitus.
Bythomiẽsium pœnã ob interfectos sacerdotes.
Florianus episcopus Cracouiensis.
Bozentinũ arx & oppidum.
1370 ann.
Prædboria.
Cazimiri casus
Sẽdomiria fructuum optimorum ferax.
Chrobrzany.

A delatus succollãtibus aulicis, octo dies ibi quieuit. Releuatusq; aliquã
tulum, iter institutũ prosecutus est. Osseci autem cum alterius de medi
cis Matthæi permissu mulsam bibisset, rursum deterius habere cœpit:
sed tamen Corcinum, atq; inde post aliquot dies pridie Calendas No
uembr. Cracouiam delatus, languebat magis. Quærit deinde ex medi
cis, num iam Cracouiam peruenissent: tacitè eos admonens promisso
rum, quibus ei Cracouiæ certam quodammodo sanitatem erant polli
citi. Deinde eos rogat, ut uerè ac liberè sibi dicerent, an de uita sua de
sperarent. Sed ijs, ut solent, bonã spem ostentãtibus, nihilominus cum
destitui se uiribus animaduerteret, accito episcopo Cracouiensi Floria
no, ac Vuladislao duce Oppoliensi, sororis suæ nepote, quem Ludoui
cus rex Vngarorum illis ipsis diebus ad uisendum eum miserat, itemq;
insignioribus nonnullis de cœtu sacro basilicæ Cracouiensis, ad hęc &
aulicis ministris suis, in Christiana religione, uti Christianũ decet, mo
ri se professus est: testamentumq; condidit, quo multa multis cùm sa
tellitibus, tum nothis filijs suis, plurima Cazimiro Scecinensium Pome
ranorum duci, largitus est: quædã etiam Gnesnensi & Posnaniensi ba
silicis: Cracouiensi uerò crucem illam insignem, quam Leopoli depor
tarat, cum inclusa portione ligni crucis Christi. Duabus uerò filiabus è
tertia uxore susceptis, stragulam uestem omnem, ac dimidiũ aureæ, ar
genteæ, & gemmeę supellectilis: reliquum autem eiusdem supellectilis
matri earum uxori suæ legauit, administrationemq; siue executionem
B testamenti Ioanni Strelcio, cognomẽto Suchyuilco, decano Cracouiẽ
si & Cancellario regni cõmisit. His ritè peractis, sacris mysterijs de mo
re procuratus Nonis Nouemb. uitam cum morte cõmutauit: ac tertia
die pòst, in basilica Cracouiẽsi, ad dextrã aræ maximę, honorificè sepul
tus est, ubi extat adhuc eius monumentũ cum imagine sculpta in mar
more. Regnauit aũt Cazimirus annos trigintaseptem, uixit sexaginta:
pacis q̃ belli artibus & operibus clarior: unde etiã Magni cognomen
tum solus hic inter Polonorũ principes nõ tam uirtute bellica & uicto
rijs meruisse uidetur, quàm opęribus magnificis, & plurimarũ arcium
& oppidorum munitione, & quòd omnium summorum pariter & in
fimorum hominũ erga se beneuolentiam ijsdem quibus collegerat uir
tutibus, hoc est, iusticia, facilitate, humanitate, elegantia, & clementia,
ad extremum retinuit. Etenim ad gloriam quidem plus ualent bellicæ "
uirtutes: præsens uerò hominum beneuolentia lenioribus his uirtuti- "
bus facilius comparatur. Magis illas ferè homines admirantur, sed has "
gratiore memoria prosequũtur. Tametsi bellicę quoq; gloriæ non ex
pers fuit cùm alibi, tum in Rusia maximè: quam à maioribus suis amis
sam, maiore felicitate quàm sudore recuperauit. Nonnulli à corporis
habitu & statura Magni cognomentũ ei datum esse uolunt. Hic prin
ceps inextricabiles iudiciorum laqueos resecuit: leges barbaras & ini
quas, quoad tunc potuit, uel sustulit, uel correxit: adeuntibus facilis &
comis: querimonias etiam infimorum benignè & patienter audiuit: te
nuiores à potentiorũ ui & iniuria uindicauit, sic ut æquior plebi, quàm

Vuladislaus dux Oppoliensis.
Testamentũ Cazimiri regis.
Cazimiri mors.
Aetas.
Magni cognomentum unde.
Cazimiri uirtutes & præclara facta.

nobilitati eſſe uideretur: captos ab hoſtibus ſuos promiſcuè redemit: A
ne cuiquam oneri eſſet, cauit: ſeueritate, ut medici ſolent, uſtionibus &
ſectionibus, nõ niſi neceſſariò uſus eſt: Poloniam ſuperiorum tempo-
rum bellis & alijs calamitatibus uaſtam & infrequentem, populoſiorẽ
reddidit, & ad meliorem cultum redegit, maximè indulgentia in agre-
ſtes, ac Teuthonum colonijs deducendis. Arcium uerò & oppidorum
in Polonia plerorumq; omnium munitiones, ac templa lateritia, eius
ſunt opera. Hic enim Cracouiẽſem arcem exornauit, cuius tamen exor
nationis uix iam ulla extant ueſtigia: Cazimiriam Viſtula diſiunctam à

Arces & oppida munita à Cazimiro magno

Cracouia, Veliſcam, Scauinam, Ilcuſſum, Bendinũ, Lelouiam, Sendo-
miriam, Visliciam, Sydlouiam, Radomiam, Opocinũ, Vauelniciam,
Lublinum, Caliſsiam, Pyſdros, Stauiſsinum, Velunum, Coninum, Pe-
tricouiam, Lenciciam, Ploſcum, Inouulodum, Leopolim, Sanocum,
Croſnam, Cichouum oppida & caſtella mœnibus cinxit. Arces Poſna-
nienſem, Caliſsienſem, Sendomirienſem, Lublinenſem, Leopolienſem
utranque, Pyſdrenſem, Siradienſem, Velunẽſem, Lencicienſem, Colen-
ſem, Plocenſem, Nepolomicenſem, Sidlouienſem, Prædborienſem, Lan-
Breſnicenſem, Boleslauecẽſem, Oſtreſſouienſem, Premislienſem, Lan-
diſcoronenſem, Bendinenſem, Lelouienſem, Sorſtenenſem, Ocecen-
ſem, Crepicienſem, Secechouienſem, Solecenſem, Zauichoſtenſem,
Corcinenſem, Coninenſem, Naclenſem, Velenenſem, Medirecenſem,
Cruſuicienſem, Zlotorienſem, Bydgoſtienſem, Lubaſſouienſem, Tre-
bouulienſem, Halicienſem, Tuſtanenſem, Opocinenſem, Priſſouien- B
ſem, Rauenſem, & Viſſegradenſem uel denuò muniuit, uel uetuſtas re-

Templa à Cazimiro condita.

fecit. Templa uerò præter ea quæ ſuprà enumerauimus, Nepolomicẽ-
ſe, Corcinenſe, Solecenſe, Opocinenſe, Lapſicenſe, & in arce Cracouiẽ-
ſi duo, quorum alterum ſancti Michaelis, alterum S. Georgij nomine
dedicatum eſt: è conſpectu uerò eiuſdem arcis Rupenſe diui Stanislai
cæde nobile, itemq; ptochodochium ſiue hoſpitale Stradomienſe con-
didit. Præterea Corcini, Petricouiæ, Caliſsiæ, & Lenciciæ monaſteria:
quibus omnibus amplam & luculentam ſupellectilem, ad cultum diui-
num accommodam attribuit. Mogilenſe quoq; monaſterium imperfe-
ctum conſummauit. Baſilicam etiam Cracouienſem exornauit. Eius e-
tiam opus ſunt tabernæ mercatorum & propolarũ in circo Cracouien-
ſi. Fuit & uiuarium ſub arce Cracouienſi ad Viſtulam: cuius ueſtigia ſe
uidiſſe Mathias Mechouienſis paulo antè noſtra tempora memorat.
Ziemouitum Maſouiorum ducem epiſcopo Poſnanienſi, ut decimas
de noualibus agris reddi in ſua ditione iuberet, condemnauit. In ſum-
ma, publica regis huius acta, & opera pleraq; omnia laude digna ſunt:

Vitia Cazimiri.

ac eo quidem magis, quòd diſsimilem habuit ſucceſſorem. Cæterùm
domeſtica uita fuit impurior: in cibo potuq; intemperans: in libidines
uerò ita proiectus, ut præter greges concubinarum, cum quibus ma-
gis quàm cum iuſtis uxoribus cõſueuerat, Boemam quandã Recheza-
nam, captus eius pulchritudine, in loco iuſtæ uxoris haberet, promiſſa
ei conceptis uerbis (cum aliter potiri ea non poſſet) fide matrimonij,
inter-

A interueniente abbate Tinecenſi thyara ornato: quem mulier epiſco-
pum Cracouienſem eſſe credidit. Sed eam deinde cum caluam & ſca-
bioſam eſſe comperiſſet, eiecit, & Iudææ cuiuſdam Heſter conſuetudi
ne uſus eſt, de qua Nemiram & Pelcam filios ſuſcepit. Nam filias natas,
ut in Iudaica religione permanerent, matri indulſit. Huius Heſter ope-

Iudæorũ prærogatiuæ in Polonia unde ſint.

ra gens Iudaica magnas prærogatiuas in Polonia à rege adepta eſt,
cùm nouas, tum quas ipſis olim Boleslaus dux Caliſsienſis in ſua ditio
ne conceſſerat. Quin & periculi illius, quod Carolus rex Vngarorum
cum uxore & duobus filijs à Feliciano intentatum adijt, Cazimiri hu-
ius libidinem in cauſa fuiſſe exiſtimant. Itaq; iuſta pœna diuinitus affe-
ctus eſſe uidetur Cazimirus, quòd nullos poſt ſe mares liberos reli-
quit. Quamuis autem tam libidinoſus ipſe eſſet, tamen continentes ſa-
cerdotes ſingulari fauore proſecutus eſt. Quòd ſi induſtria dexterita-
teq; etiam præditi eſſent, multum eis utebatur: & quamuis plebeij &
obſcuro loco nati eſſent, nobilibus eos non modò exæquabat, uerume-
tiam anteponebat. Curabat autẽ, ut omnes ſacerdotes, quoad fieri po-
terat, ſacerdotia ſua per ſe ipſi præſentes adminiſtrarent. Statura pro-

Effigies Cazimiri.

cera fuit, & corpulentus (nec ſcio an inde magni cognomen acceperit)
capillo denſo & criſpo, promiſſa barba, uoce ſonora, ſed balbus aliquã-
tulum. Cazimiro etiam regnante, ut ne pios homines ſuis laudibus de-

Vuladislauiẽſis baſilica noua.

fraudemus, Mathias Golanceuius, gente Toporus, epiſcopus Vuladiſ-
lauienſis, qui duos & quadraginta annos epiſcopi munere functus eſt,
B baſilicam Vuladislauienſem nouam cõdidit in oppido, cum prius ſub
arce fuiſſet. Aliud item templum Vitalis martyris memoriæ dicatum

Vuladislauia et Racianzum arces munitæ ab epiſcopo.

in eodem oppido conſtruxit: arces Vuladislauienſem & Racianzũ co-
cto latere muniuit: deinde ſenio confectus, & uiſu orbatus, Sbilutho
propinquo ſuo præpoſito Vuladislauienſem epiſcopã cõceſsit. Quan
quam poſtea pœnituit eum facti, cum nõ pro meritis ab illo tractare-
tur. Iaroslaus uerò Scotnicius, gente Bogorius, archiepiſcopus Gneſ-
nenſis permulta præclara monumenta reliquit, quæ aptius infrà recen
ſebuntur. Per hoc tempus Cruciferi Pruſsienſes atq; Liuonienſes, &
Lituani mutuis populationibus, & munitionum euerſionibus inter
ſe certabant: nonnunquam etiam ad manus ueniebant, & quidem Mar

Heluetiorum incrementa.

te uario. In Germania uerò Heluetiorum ſiue Suitenſium ſocietas, an-
te ſeptuaginta ferè annos inſtituta, per iniurias principum, quibus ij
ciuitates affligebant, magna cœpit incrementa. Sed iam librum
hunc unà cum Cazimiri regno finiamus: ſequen-
tesq; externi generis regibus de-
dicemus.

MARTINI CROMERI DE ORIGINE ET REBVS GESTIS POLONORVM

LIBER TREDECIMVS.

PROOEMIVM.

PER nongentos aliquanto plures annos, quibus A
historia ab initio usq; ad mortē Cazimiri secun-
di regis decucurrit, semper Polonia sui generis
reges atq; principes habuit, Venceslao Boemo,
de quo in superiore libro pertractauimus, exce-
pto. Qui quòd unus inter nostrates interiectus
est, nec diu apud Polonos regnauit, in numerū
quodāmodo à nobis redactus est, ne seriem nar-
rationis interrūperemus. Deinceps uerò quod reliquū est ad hoc usq;
tempus, quo hæc scribimus, cum Cazimirus rex moriens, quemadmo
dum superius cōmemorauimus, nullos mares liberos reliquisset, exte-
ri apud Polonos regnarūt, nempe Ludouicus Vngarus, & gener eius
Vuladislaus Iagello Lituanus cum sua posteritate, quæ in hunc usque
diem durat atq; regnat. Quæ tempora dum persequimur, nemo à no-
bis exactam eorum omnium, quæ ij reges usquam alibi gesserunt, ra-
tionem expectabit. Quanquam enim per reges atq; principes historiā
ducimus, tamen instituti nostri est, non tam uitas regum ipsorum atq;
principum, quàm res gestas Polonorum persequi. Quocirca, quæ Lu- B
douicus, de quo mox scribere aggrediar, siue in Vngaria, siue in Italia,
siue usquam aliâs gessit, quæq; ij qui post eum in Polonia regnarunt,
quæ quidem ad Polonicam historiam non pertinebunt, uix & obiter
attingemus. Lituanicas uerò res à tempore Iagellonis regis, quòd con-
iunctæ erunt cum Polonicis, non ferè omittemus, nisi si quę erunt, quę
minus ad nos pertinere uidebūtur. Hæc semel præfati, iam susceptum
opus à morte Cazimiri secundi regis prosequamur.

Externi reges.

LVDOVICVS VNGARORVM ET POLONORVM REX.

CERTIOR factus de graui morbo, ac mox etiam de morte
Cazimiri regis Ziemouitus dux Masouiorum à Ioanne fi-
lio, quem hac de causa ministerio regis addixerat, illico Plo
scum, Rauam, Vissegradum, Gostininū, & Sochaciouiam
arces in suam redegit potestatem, dedentibus eas ultrò præfectis, cùm
quòd sciebant ex pactis conuentis eas Ziemouito deberi, tum quòd
muneribus & pollicitationibus ab eo redēpti erant. In utraq; etiam Po
lonia & in Rusia, post uulgatam mortem regis noui quidā motus ex-
citi sunt à finitimis. Nam Hasso siue Hessus quispiā, Ottonis marchio-
nis Brandeburgensis, qui fuit filius Ludouici Bauari Cæsaris, præfe-
ctus, cum didicisset proditione trium Saxonum, qui in præsidio San-
toci erant, arcem eam à paucis custodiri, & à commeatu imparatam es-
se, præfectumq; eius Sendiuoiū Virium castellanū Bninensem abesse,
cum tumultuaria agrestiū ferè manu eò accurrit, arcemq; oppugnatā
acrius, tandē Sendiuoio Slesinio, impigro iuuene, qui cessantib. Saxo
nibus

Ziemouitus Masouiorum dux munitiones quasdā occupat.

Santocum Polonis ereptum.

Sēdiuoius Slessinius.

A nibus proditoribus cum paucis suis arcem defendebat, uigilijs & labo
re cōfecto per deditionē accepit. Ex alia uerò parte Lubartus Litua-
nus cū Keistuto fratre & expeditis copijs Vuladimiriēsem arcē in Vo
lynia, posteaquā primo impetu capere nō potuit, circūsedit. Præerat ar
ci Petrasius Turscius de satrapia Lenciciēsi: is quāuis diutius obsidio-
nē sustinere potuisset, tamē Alexandro duce, cui Volynios parêre Ca-
zimirus iusserat, Cracouiā profecto, cū necūde quicquā opis expecta-
ret, ferocitate & nimis Lituanorū territus, arcē ligneā ueterē, quā tue-
batur, dedidit. Acceptā Lubartus ualido præsidio firmauit. Nouā ue-
rò, quā Cazimirus duobus annis magna cura sumptuq; cocto latere
muniuerat, neq; tamē consummauerat, diruit, & solo æquauit. Inde in
Lublinēsem atq; Sendomiriēsem tractū excursionē fecere ijdē barbari,
magnasq; prædas egere. Ac inter alia Lyssecense siue Caluimontis mo
steriū diripuere. Vnde cū inter aliā prædā portionē crucis Christi au-
ro inclusam asportarēt, & ad fines Polonię peruenissent, memorabilis
res accidit. Plaustrū enim, quo crux cū cætera præda uehebatur, nulla
ui neq; iumētorū neq; hominū loco moueri potuit: quin subitò cōci-
debāt exanimati homines, equi & boues, quicūq; id plaustrum attige-
rāt. Obstupefacti re noua Lituanorū duces, cū ex Russo quopiā mira-
culi & cladis suæ causam cognouissent, mox crucē cū Chorabala quo-
dam nobili captiuo, libertate donato, ad locū suum remiserūt: ipsi cum
reliqua præda domos suas salui peruenêre. Neq; enim erat qui nostros
B in arma cogeret, ut fit soluta disciplina omni morte principis. Nam Lu
douicus rex Vngarorum, quem Cazimirus multo antè successorē sibi
designarat, licet mox de morte auunculi certior factus esset, tamen cō-
tinuit sese domi: & quorsum cōsilia Polonorum uergerēt, expectabat.
Verebatur enim, ne ij mutata sententia alij regnū mandarent. Erant e-
nim superstites duæ filiæ Cazimiri: erat & Cazimirus Scecinēsiū dux,
nepos ex filia. Erant etiā Ciuiauiensiū & Masouiorū duces, propinqui
& necessarij. Matrē tamē suā Ludouicus Cazimiri regis sororē celeri-
ter præmisit. Nec ita multo pòst uenerūt ad eū Vissegradū è comitijs
Polonorū oratores, Florianus episcopus Cracouiensis, & Ioānes Strel
cius cancellarius Poloniæ, rogantes ut primo quoq; tēpore in Polo-
niā ueniret, regnumq; destinatū susciperet, ac præsentia simul & impē-
dētia pericula depelleret. Audita ille legatione aliquādiu, quid faceret,
deliberauit. Cunctāti cū & nostri orādo, & Vngari proceres suadēdo
instarent, tandē respōdit: Non satis intelligere, neq; hos quid suadeant,
" neq; illos quid petāt. E' neutrorū enim id re fore: sicuti ne duobus qui-
" dem gregibus expediat, unū habere pastorē. Satis & abundè esse nego
" cij, uni populo præesse. Duas respub. uix ulla ratione sine alterutrius,
" siue adeò utriusq; malo & incommodo ab uno administrari posse. Ita
tūc Ludouicus. Sed tandē uictus precibus oratorū, annuit. Bonfinius,
audita morte Cazimiri auunculi, statim eum, ingenti delectu habito,
in Poloniam profectū esse, regnumq; testamento legatum à proceri-
bus & legatis populorū petiuisse, & facilè impetrasse scribit. Venientē

 proceres

Vuladimiria à Lituanis per deditionem recepta.

Petraßius Turscius.

Lituanorum excursio in Poloniam.

Lyssecense monasterium direptum.

Miraculum.

Ludouici regis cunctatio.

Elizabetha regina Vng. uenit in Poloniā.

Polonorum oratores ad Ludouicum.

Sapiens dictū.

Regna plura nō bene ab uno administrari.

Ludouici regis aduentus in Poloniam.

proceres Poloni cum frequenti nobilitate,ad Sandeciam obuiam pro-
greſsi,excepere, & Cracouiam deduxere.Ibi rurſus armatæ ciuitatis
occurſu honorificè conſalutatus eſt.Poſtero die rogatus publicè à Io-
anne Cancellario,an teſtamentum Cazimiri regis ratum eſſe iuberet,
præcipitanter aſſenſus eſt.Sed admonitus ab his qui proximi de ſena-
tu aderant,multum detrimenti eam rem Poloniæ allaturam eſſe pro-
pter profuſas donationes & legata Cazimiri,& quòd de fide quoque
ſcripturæ teſtamenti dubitaretur,ad ſenatum ea de re per Vuladislaũ

De legatis Cazimiri iudiciũ.

Oppolienſium ducem retulit.Senatus porrò,ne quem offenderet,cæ-
teras quidem omnes donationes ualere:de ea uerò,qua Scecinenſi duci
Siradienſis,Lencicienſis,quam poſt mortem Ziemouiti auunculi ſui
Cazimirus recuperauerat,ac Dobrinenſis ditio, item'qꝫ arces Cruſui-
cia, Bydgoſtia, Vulotouum,& Valcia cum ſuis territorijs donabãtur,
item'qꝫ de ea quæ fiebat nothis filijs Cazimiri,apud terreſtres iudices,

Iudices delegati.

quos uocant,diſceptandũ eſſe cenſuit.Itaqꝫ Pelca Zambrus iudex Sen
domirienſis,& Vilcius Naborouius ſubiudex Cracouienſis,lecti iudi
ces,re bene perpenſa,decreuerunt eas donationes irritas eſſe debere,
quòd nõ de ſententia ſenatus factæ,ualde damnoſæ eſſent reipub. Cui
decreto ſenatus rogatus à rege,ſubſcribere noluit. Et ſanè in utranque
partem res erat perdifficis de Scecinenſium duce.Nam ſi is omnib.ijs,
quæ ſibi donata erant,potitus eſſet, permultum regi detractum eſſet:
cauendum'qꝫ erat,ne fretus ea potentia,regnum inuaderet: ſin repul-
ſam pateretur,bellum ab ipſo & à Carolo Imperatore,cum quo ſoror

Tranſactio Ludouici cum duce Pomeranorum.

eius nupta erat,expectandum.Quocirca ita cum eo tranſegit Ludoui-
cus,ut is in Dobrinenſi tantum ditione, & Bydgoſtia, Vulotouo, &
Valcia acquieſceret,cætera regi relinqueret. Quibus rebus tunc pera-

De coronatione controuerſia.

ctis,rurſus de coronatione regis ab archiepiſopo & maioribus Polo-
nis ſcrupulus iniectus eſt,quòd ij contendebant,ut ea Gneſnę more ue
teri fieret.Sed Ludouicus proximorum regum Vuladislai aui & Ca-

Ludouicus rex Cracouiæ coronatur.

zimiri auunculi exemplũ in ea re ſecuturũ ſe eſſe dixit. Quo reſponſo
ſedatis maiorib.Polonis,decimoſeptimo die Nouembris ab Iaroslao
archiepiſcopo Gneſnenſi,adſtantibus Floriano Cracouienſi,& Petro
Lubuſſenſi epiſcopis in baſilica Cracouienſi diadema ſolenni ritu acce
pit.Nec tamen deſiderium Cazimiri defuncti regis ex animis hominũ
rex nouus euulſit:imò plus etiam accendit, cum non modò diſsimilis

Ludouicus rex Polonicarũ rerũ negligens.

eſſet Cazimiri,ſed ne adiri quidẽ à noſtris ſine interprete poſſet: quin
res quoque Polonicas negligere ac parui facere uideretur,ac non mo-
dò non intenderet animum ad recuperanda ea quæ ſuperiori tempo-
re à Polonia auulſa erãt,uerumetiam enormem donationem adijceret,

Ludouici profuſa donatio, Oppolitenſiũ duci facta.

qua Vuladislao duci Oppoliẽſium, Vngariæ palatino, Oſtreſſouien-
ſem & Velunenſem tractum omnem, qui Rudenſis olim dictus eſt:
item'qꝫ Olſtinenſe, Crepicienſe, & Bobolicenſe territoria in ſatrapia

Pomeranici & Oppolienſis duris iuſiurandũ regi Pol.datũ.

Cracouienſi: adhæc Breznicienſe in Siradienſi donauit. Sed tamen
tum ab hoc ipſo Vuladislao,tum à Cazimiro Scecinenſi (quanquam
de Vuladislao uariat Dlugoſſus)ſolenne iuſiurandum accepit, quòd
perpe-

perpetuò in poteſtate ipſius & regum Poloniæ deinceps futuri eſſent,
& quòd illæ omnes eorum ditiones regno accreſcerent, ſi ij nullos ma
res liberos relinquerent. Exequias deinde magnificentiſsimas & ſum-
ptuoſiſsimas auunculo mortuo apparauit. Vbi permultum argenti fa-
cti baſilicæ Cracouienſi oblatum atqꝫ donatũ eſt, & infinita penè ho-
minum multitudo lachrymis,planctu & eiulatu ingens defuncti regis
deſiderium teſtata eſt,præſertim quòd cum eo ſucceſsionẽ regum ſuo-
rum uetuſtiſsimã,à Piaſto uſqꝫ propagatam, extinctam eſſe cerneret,
regnum'qꝫ ad externum regem perueniſſe, qui longè abfuturus eſſet.

Cazimiri filiæ relegatæ & exhæredatæ.

Quod cum Ludouicus animaduertiſſet,ueritus ne quam filiæ Cazimi
ri nouandarum rerũ occaſionem Polonis darẽt, ablegauit eas in Vn-
gariam:& cõſtituto ibi iudicio,perfecit ut non ex iuſta uxore natæ,at-
que exhæredes pronunciarentur. Quòd adeò ingrati hominis facinus,
non ſine iuſta diuini numinis uindicta factum eſſe uideri poteſt,ut filiæ
Cazimiri, paternarum libidinum & ſtupri, ingenuæ puellæ Feliciani
filiæ oblati in eodẽ penè loco,quo ille deliquerat,pœnas luerent. Poſt
hæc tamen Anna Vilelmo comiti Ciliæ,Heduigis Romero cuidã duci
nuptui tradita eſt. Vt uerò poſtulatis maiorũ Polonorum ſatisfaceret
Ludouicus,in maiorẽ Poloniam poſt paucos dies profectus eſt, & bi-
duum Gneſnæ cõmoratus,paratũ ſibi in baſilica Gneſnenſi ſoliũ aſcen
dere noluit:affirmãs id neqꝫ ſibi,neqꝫ Polonis decorũ fore, ut corona-

Vngarorũ uiolentia.

tionẽ Cracouiæ peractam quaſi in dubiũ reuocaret. Deinde Cracouiã
reuerſus,cum animos Polonorũ uexatione,uiolentia, & rapinis Vn-
garorũ offendiſſet,neqꝫ de recuperãdo Santoco & Vuladimiria cõſi-
lij quicquã iniuiſſet,mox in Vngariã redijt,Tranſalpinenſiũ Voieuo-
dæ defectione excitus, omni gubernatione Poloniæ matri commiſſa.

Elizabethæ reginæ adminiſtratio regni commiſſa.

Ludouicus Tranſalpinam recuperat. Seuerinum.

Nec mora, cum duobus exercitibus Tranſalpinẽſem Moldauiam in-
greſſus,alterũ quidem in ſyluis circumuentum ab hoſtib.amiſit, cũ al-
tero uictor defectores in ſuã redegit poteſtatẽ: & ne tam facilè ij dein-
ceps rebellarent,Seuerinũ oppidũ quod fortè Zuuerinũ ſiue id Sueri-
num eſt, Slaui dixere,inſtaurauit, pręſidio'qꝫ firmauit. Interim Eliza-
betha mater eius in Polonia muliebri uſa conſilio, iuuenes & imperi-
tos homines in ſenatũ allegit, cõplures'qꝫ bonos & graues uiros magi-
ſtratibus mouit, & nihili homines atqꝫ aſſentores eis ſuffecit. Ac inter

Goluchouius motus præfectura maioris Poloniæ.

alios in primis Prædislaus Goluchouius palatinus Caliſsienſis,uir ma
gnanimus & moderatus,præfectura maioris Poloniæ motus, ei'qꝫ Ot
to Pilecius ſucceſſor datus eſſe memoratur. Quã rem ægrè tulere ma-

Otto Pilecius præfectus maiori Poloniæ contra leges.

iores Poloni,& parêre Ottoni,quãuis & genere & uirtute pręſtãti,de-
trectabãt,propterea quòd nullas is habebat poſſeſsiones in maiore Po
lonia,atqꝫ ita cõtra leges pręfecturã obtinebat. Sed tamẽ homo ſplẽdi-
dus & liberalis, ut quemque de nobilitate factioſiſsimũ & ſibi maximè
aduerſarium eſſe nouerat,ita os eius comitate & munificẽtia ſua primũ
obſtruxit: ſic aliquanto patientius deinde imperium eius ferri cœptũ.
Sed cum ora illa Polonię finitimorũ latrocinijs infeſtaretur,neqꝫ Otto
domeſticis opib. quas ibi nullas habebat,cõpeſcere ea poſſet, & nobi-
litas

litas uulgo eius odio militiam detrectaret, cessit inuidiæ, & præfectu- A
ra se abdicauit. Cui Sendiuoius Subinius indigena successor datus est.
Sendiuoius Subinius præfectus maiori Poloniæ.
Neq; is tamen satis prædonum uim & furta coercuit. Pestilens hic,
Pestis.
itemq; sequens annus Polonis fuit. Prodigium etiã insigne Posnaniæ
Prodigium.
accidit. Basilica enim cum adhærẽte sibi turre dextra de cœlo tacta est,
ita, ut perrupto culmine & angulo turris, parua fissura facta in for-
nice in sacellum regium fulmen penetraret: ac cæteris rebus intactis,
solas Præmisli regis & Rixæ uxoris eius imagines confringeret. Inse-
quens annus nihil ferè memorabile habet, præter quędam de Iaroslao
archiepiscopo: nempe quòd is Ziemouitum Masouiorum ducem ec-
Ziemouitus Masouiorum dux diris deuotus, quòd non coerceret bonorum ecclesiasticorum inuasores.
clesiastico interdicto perculit, eoq; adegit, ut duorum pagorum dona-
tione ipsi satisfaceret, pro eo quòd Petrassius, Cristini palatini Plocen-
sis filius, bona eius ecclesiastica in Masouia, iubente uel certè cõniuen-
te Ziemouito, latrocinio infestasset, uexassetq;. Nec multo post senio
confectus & oculis captus Iaroslaus, cum supra triginta annos archi-
Iaroslaus cæcus abdicauit se archiepiscopa.
episcopus fuisset, Nicolao Cossutouio præposito Gnesnensi, propin-
quo suo, archiepiscopam concedere statuerat. Sed cum is improuidè
sine regia commendatione & collegij Gnesnensis consensu Auinione
ad Gregorium undecimum pontificem max. ea de re se contulisset, in-
fecto negocio inanis redijt. Neque tamen Iaroslaus dimittendæ archi-
episcopæ cogitationẽ deposuit: sed Ioannẽ Suchyuilcum, iuris canoni-
Ioannes archiepiscopus Gnesnensis.
ci Doctorem, cuius antea mentionem fecimus, sororis filium, successo-
rem sibi legit. Verum is quoque plusculum negocij in conficienda re B
habuit, palàm commendante, & clàm impediente eius causam Ludoui-
co apud pontificem max. Ad extremum tamen noua regis commenda-
tione & collegij approbatione adiutus, uoti compos factus est. Iaro-
slaus uerò Pomeranicis & Opatouicensibus possessionib. ac decimis
in ora Calissiensi indulgentia pontificis max. ad usum suum retentis, in
Landense monasterium secessit, & bienniũ ferè ibi exegit. Deinde per-
Iaroslai mors.
tæsus monasterij, Calissiam commigrauit, ubi intra uertentem annum
uita excessit. Permultum hic archiepiscopam amplificauit, & ornauit.
Nam Louiciam, Opatouicum, Vneouiam, & Camenum arces cõdi-
Louicia, Opatouicum, Vneouia & Camenum arces conditæ.
dit: aulas archiepiscopales Gnesnæ, Lencicię, Veluni, Calissiæ constru-
xit. Louiciẽses reditus primus ita auxit, ut cum antea census duas mar-
Louicienses reditus.
cas non excederet, tunc ad octingentas perueniret. Aedificauit etiam
templa Gnesnæ, Calissiæ, Curelouiæ, Opatoueci, & Vneouiæ: ubi &
Vneouiense collegium.
collegium sacerdotum instituit, & monasterium Benedictinis cõdidit,
ac Tinecẽsis abbatis iurisdictioni id subdidit. Dotauit idem nouam pa-
rœciã in oppido nouo Crepiciẽsi rogatu Cazimiri regis. Atq; ob eam
rem iurisdictionẽ sibi posterisq; suis archiepiscopis in ea parœcia, in
Cracouiensi diœcesi sita, usurpauit, cõniuente Bozenta episcopo Cra-
couiensi, qui dotare eam noluit. Istiuarta enim amnis eo loci Gnesnen-
Fines diœceseon.
sem & Cracouiensem diœceses dirimit. Memoratur etiam de eo illud
Iaroslai archiepiscopi magnus animus.
excelsi animi facinus, quòd cũ iuuenis adhuc Boniẽsis academiæ re-
ctor esset, trãstulit inde academiam sua autoritate propter Britannum
siue

A siue Anglum quendam scholasticum, à magistratu urbis capite ple-
xum: nec prius eam restituit, donec pro cæde Angli satisfactum est.
Fertur autem Iaroslaus mandasse moriens, ut cadauer suum non o-
Iaroslaus non ritè factus archiepiscopus.
stio, sed pertuso pariete in basilicam sepeliendũ inferretur, quòd nõ ri-
tè neq; ordine archiepiscopum se factum esse diceret. Hæc de Iaroslao
suffecerint: quæ omitti certè hic à nobis nõ oportuit. Per hoc tempus
Ludouicus rex cum Carolo Imperatore in gratiam redijt, ac filiam suã
Sigismundo Caroli filio Ludouicus rex filiã suam despõdit.
natu maiorem Mariam, filio eius Sigismũdo, è quarta uxore suscepto,
paruulo etiamtum despondit, & in aula sua ipsum educauit. Pater uerò
marchiam Brandeburgẽsem ab Ottone Ludouici filio ipsi emit. Cum
Marchia Brandenburgensis à Carolo Imperatore empta.
autem duas filias ex Elizabetha, Stephani Bosnensium reguli filia, su-
sceptas, duoq; regna haberet Ludouicus, utriq; filiæ uiuens cupiebat
prospicere, ita ut altera apud Vngaros regnaret, apud Polonos altera.
Ac apud Vngaros quidem iam uni prospexisse uidebatur: de altera au
tem solicito, fortuna siue consilium talem occasionem obtulit. Posce-
bat is Polonos uectigal, quod regium & poradline, quasi rastrale dici-
Poradline uectigal imminutum.
tur, duodenos grossos latos, & singulos modios siliginis & auenæ in
iugera siue laneos, quemadmodum antiquitus pendi solitum erat. Ne-
gabant proceres sacri pariter & profani ordinis: quòd ab eo Poloniã
immunem factam esse liberalitate Cazimiri dicerent. Cumq; ille admo
nitus à nonnullis, promissam modò, non etiam datam esse à Cazimiro
immunitatem illam argueret: solutum enim esse id uectigal, quo ad ui-
B xerit Cazimirus, tandem eò rem deduxit per internuncios, ut si alter-
utram de filiabus suis regnare deinceps apud se Poloni iussuros se esse
Poloni alterã de filiabus Ludouici reginã sibi destinarũt.
reciperent, binos tantum grossos quotannis deinceps in iugera pen-
derent, quibus regem agnoscerent: ab reliquis pensionibus & oneri-
bus, quæ regibus ac ducibus antiquitùs debebantur, cuncta nobilitas,
Polonorũ equitũ immunitas & libertas.
eiusque subiecti homines perpetuam uacationem & immunitatem ha-
berent, præterquam si rex nouam arcem conderet, aut ueterem tem
pore belli reficeret, tunc ut nobilitatis subditi cum regijs opus face-
rent. Accepere conditionem Poloni. Atque inde in hodiernum usque
tempus manet uectigal hoc ita imminutum regi. Tametsi episcopi
Episcoporum subditi immunes à poradline uectigali.
tunc ne id quidem suos agricolas pendere passi sunt, defendentes mor
dicus Boleslai Pudici & Cazimiri remissionem. Cuius quidem remis-
Craconiensis ecclesiæ immunitas.
sionis, Cracouiensi duntaxat ecclesiæ factæ, extant diplomata utriusq;
principis in basilica Cracouiensi. Monasteriorum uerò adscriptitij,
præfectis regijs exigentibus & conniuentibus episcopis aliquandiu
Honores & magistratus ne supprimantur.
totam ueteri more pẽdere coacti sunt. Illa quoque in pactis fuere, ne
rex magistratum siue honorem ullum perpetuũ supprimeret, neue ex-
Externi & illustres ad honores & magistratus nõ admittendi.
terno cuiquã conferret, ac ne præfecturã quidẽ arcis cuiusquã aut oppi
di, quæ iurisdictionẽ adiunctã habeat: imò ne indigenę quidem illustri
ducũ genere orto. Hæc ita tũc cõuenere Cassouiæ, anno post Christũ
1374 ann.
natum 1374. Nunc iam nouos motus, quibus Polonia deinceps exagi
Ducum Cuiauiensium propago.
tata est, persequamur, paulo altius repetito principio. Ziemomyslus,
Vuladislai Loctici frater tres filios moriẽs reliquit: qui sic patrimoniũ
inter

inter ſe partiti ſunt, ut Præmiſlo Bydgoſtia cederet, Leſco Inouula-
diſlauia, Cazimiro Gneuucouia. Ex his ſolus Cazimirus liberos reli-
quit, Elizabetham & Vuladiſlaum, cognomento Album. Atqꝫ Eliza-
betham quidem cum Caroli regis Vngarorum uxor Loctici filia edu-
candam ſuſcepiſſet, Boſnenſium regi Stephano in matrimonium collo-
cauit, de qua Elizabetha item filia nata eſt, quæ ſecunda Ludouici
regis uxor fuit. Vuladiſlaus uerò cum patri & Præmiſlo patruo, con-
cedente rege Cazimiro, ſucceſsiſſet, cauſamq́ꝫ de ui & alieno agro uſur-
pato quodam tempore apud eundem regem dicere iuſſus eſſet, furo-
re percitus temerè Bydgoſtiam repudiauit: nec eam poſt ullis precib.
recuperare à Cazimiro potuit. Poſtea Gneuucouiam quoqꝫ, acceptis
mille florenis, regi conceſsit: & peregrè profectus, cum per multa loca
peruagatus eſſet, tandem Ciſtercium ueniẽs, monachus factus eſt. Nec
multo poſt mutato cõſilio, Diuigone in Burgundia Benedictinorum
ſectæ ſeſe addixit: & complures annos ibi commoratus, & ſororis Ca-
zimiriq́ꝫ regis liberalitate ſuſtentatus eſt. Cum igitur proceres quoſdã
de maioribus Polonis nouarum rerum cupidos pœnitere externi re-
gis & abſentis, muliebriſq́ꝫ dominationis cœpiſſet, cõmunicato clàm
inter ſe conſilio, legationem ad acciendum Diuione Vuladiſlaum mi-
ſere, quòd nemo eo propinquior Cazimiro & Vuladiſlao regibus a-
gnatus uiueret. Ac facilè is, ut erat leuis, in ſpem & cupiditatem adipi-
ſcendi regni adductus eſt. Quoniam autem diaconus iam erat, Aui-
nionem ad pontificem max. obtinendæ indulgentiæ ſiue diſpenſatio-
nis cauſa contendit, legatis Baſileæ ſe expectare iuſsis. Et quamuis ni-
hil à pontifice impetraſſet, tamen Baſileam, atque inde legatorum ſua-
ſu, dimiſsis eis in Vngariam, diſsimulato propoſito ad affinem regem
profectus eſt: apud quẽ reginæ propinquę ſuæ magnis precibus perfe-
cit, ut ad pontificem max. pro ſe legationem mitteret, quo ſibi mutato
ordine, & abiecta profeſsione, poſſeſsiones & principatum obtinere
liceret. Sed repulſam etiamtum paſſus, clàm ſe cum quatuor tantum
comitibus ex Vngaria ſubduxit: & ueniens, Inouuladiſlauiam arcem
ex improuiſo occupauit. Et mox oppidanos accitos in uerba ſua iura-
re iuſsit. Inde Gneuuconiam, eadem celeritate uſus, in poteſtatẽ ſuam
redegit, Romliconem Zlotoriæ arcis præfectum in agro fortè reper-
tum cæpit, & Zlotoriam quoque eodem die per deditionem accepit,
cum necem præfecto ſub arcem adducto minaretur, ni ea ſibi dedere-
tur. Ita tribus arcibus uno die potitus, cum uoluntarij multi ad eum
concurrerent, ſumpta maiore fiducia poſtero die Sarleium arcem op-
pugnare adortus, tertio die in deditionem accepit. Hæc ad Sendiuoiũ
Subinium, præfectum maioris Poloniæ, cum perlata eſſent, celeriter
Ludouicum regem de ſtatu rerum Cuiauienſium certiorem facit: ſi-
mulq́ꝫ facta non contemnenda manu de nobilitate, ad reprimendos
conatus Vuladiſlai contendit. Obſeſſa primùm Inouuladiſlauia, cum
nihil eſſet ſpei in Vuladiſlao, deditionem fecit. Qua re permotus Vu-
ladiſlaus, ſimul & ab ijs qui cum eo ſe coniunxerãt, deſertus, reliquas
quoque

Ludouici ſecũda uxor.

Vuladiſlai ducis Cuiauiæ acta.

Bydgoſtia in poteſtatem regis redacta.

Gnewcouia.

Gnewcouia empta.

Vuladiſlaus monachus accerſitur ad regnum.

Vuladiſlaus dux res nouas molitur in Polonia.

Sarleium arx.

Subinius præfectus obſtat conatibus Vuledislai ducis.

quoqꝫ arces reddidit, promittente ei Sendiuoio clementiam & muni-
ficentiam regis: qua diutius expectata cum fruſtraretur, & inopia pre-
meretur, rurſus eadem quæ prius moliri, ſuadentibus & incitantibus
quibuſdam improbis, inſtituit. Sed cum Sendiuoius præfectus conſi-
lia eius ſenſiſſet, ratus, ita ut erat, Scripinium ſororis ſuæ uirum, quem
Zlotorię præfecerat, ſenem inertem & ebrioſum, inſidijs eius maximè
opportunum eſſe, amouere eum à præfectura uolebat: uerùm ab eo &
ſorore ſua, ne id faceret, exoratus eſt. Ad hunc ergo fallendum ſubor-
nat Vuladiſlaus piſcatores, qui eum allato Torunia uino inebriarent.
Quod cum factum eſſet, ſopito eo pariter & cuſtodibus, ut ferè ad e-
xemplum heri familia ſeſe componit, nocte intempeſta miſſa à Vula-
diſlao manus, ſcalis admotis arcem, cuſtodes, præfectumq́ꝫ cæpit: ſed
Criſtinum propinqui poſtea mille florenis redemêre. Hinc rurſus ma-
gnus egentium, ære alieno oppreſſorum, & facinoroſorum hominum
concurſus ad Vuladiſlaum factus eſt. Inter alios etiam Vlricus Bodcę
Drenij, qui ſuperiori tempore inopem Vuladiſlaum facultatibus ſuis
ſuſtentauerat, filius, impiger iuuenis cum aliquanta peditum equitum-
que manu in auxilium ei ueniens, Racianzum arcem epiſcopi ex itine-
re capere nixus eſt: ſed repulſus ab ijs qui in arce erant, Gneuucouiam
oppugnauit: & fauentibus atque adiuuantibus oppidanis, arcem in-
cendit, prefectumq́ꝫ arcis Gerardum Sloneuium uiuum in poteſtatem
ſuam redegit: quem Sendiuoius poſtea magno redemit. Infeſtabat au-
tem Vuladiſlaus ex arce Zlotorienſi maiorem Poloniam latrocinijs
uſqꝫ adeò, ut Sendiuoius ſolus cum maioribus Polonis reprimere eum
non poſſet. Itaqꝫ & Iaſcus ſiue Ioannes Cmitha, gente Srenauius, præ-
fectus Siradienſis, cum nobilitate Siradienſi, ad reſtinguendum gliſcẽs
incendium profectus eſt. Verùm eius currus, & impedimẽta cum alia
uia ſubſequerentur, à Vuladiſlao intercepta ſunt. Iaſcus tamen nihilo
ſegnius cum Bartholomæo Veiſemburgio præfecto Breſtenſi cõiun-
ctis copijs, Vuladiſlao ad uexandos Inouuladiſlauienſes numeroſam
magis quàm bellicoſam multitudinẽ ducenti, apud Gneuucouiã occur-
rit: cõſertoq́ꝫ prælio, facilè eum fudit fugauitq́ꝫ. Nactus aũt nauiculam
Vuladiſlaus fugiens, Viſtulã traiecit, & in Zlotorienſem arcem ſe rece-
pit. Et quamuis Sendiuoius præſidiũ militũ in munitione Iaroslai Slu-
zeuij ad arcendas excurſiones eius collocaſſet, agebat ille tamen nihilo
minus pręclas ex uicinia. Quare maiore ui Sendiuoius cõtra eum bellũ
gerere inſtituit, maioribus Polonis cunctis, & Cuiauijs ſumere arma
iuſsis, accitoq́ꝫ etiam in auxiliũ Cazimiro Scecinenſiũ duce. Ab his co-
pijs Vuladiſlaus in arce Zlotorienſi oppugnatus ac circunſeſſus ali-
quandiu, non modò ſuſtinuit obſidionẽ, uerumetiã non leuibus incõ-
modis ac detrimẽtis obſidentes ſe afficiebat. Nocturno enim tempore
expeditos milites ex arce nauigijs emittebat: qui præteruecti ſilentio
caſtra obſidentiũ, non modò eos qui longius à caſtris egreſsi erãt exci-
piebant, uerumetiã extrema ſtatiua infeſtabãt: quin machinis etiã qui-
buſdam artificioſis oppugnationi intentos ex arce conuulnerabant, &
F ſummo-

Vuladiſlai noui conatus.

Scripinius per ebrietatẽ Zlotoriam amiſit.

Gneuucouia incenſa.

Iaſcus Cmitha.

Vuladiſlaus dux uictus.

ſummouebant. Earũ uerò machinarũ opifices & adminiſtri erant duo molitores, quorũ alter Zlotoriã Vuladislao prodiderat: alter, cui nomen Hanco, Breſtenſis moletrinæ hæres, captus ſuperiori temporè à Vuladislao. Cum aũt hic ipſe Hanco exitum illius belli & obſidionis, quam diu ſuſtineri nõ poſſe propter cõmeatus penuriã uidebat, ſecum reputaret, metuens ne fraudi ſibi eſſet hoſtes patriæ iuuiſſe, conſilium cæpit prodendæ arcis: ſed re coniecturis quibuſdã deprehenſa, ſubiectus quæſtionibus, rationem & ordinem omnem meditatæ proditionis aperuit. Quibus rebus exploratis, emiſit Vuladislaus Hãconis generum ad hoſtes cum mandatis ipſius de proditione. Lætus ea re Sendiuoius, cum gloriam captæ arcis & confecti belli ſolus obtinere cuperet, Cazimirũ quidẽ ducem cæterosq; proceres cõſilium ſuum celauit: ipſe uerò intempeſta nocte, quemadmodũ conſtitutũ erat, cum expedita ſuorum manu ſine ullo ſtrepitu ad arcem acceſsit: patefactaq; porta, cũ iam uigintiſex milites immiſiſſet, antequã ipſe cum cęteris ingreſſus eſt, milites Vuladislai, qui hæc ſupernè clàm obſeruabãt, celeriter cratẽ portæ impendentẽ deiecere: cuius pondere & clauis prominẽtibus inſignes duo equites Poloni, Fridericus Vedelius, & Vſcenſis dominus oppreſsi ſunt. Nec mora, illuſtrata ignibus arce, uigintiſex illi qui primi ingreſsi erant, ſaxis & iaculis undiq; cõiectis obruti ſunt. Ita in inſidias pręcipitatus Sẽdiuoius, tot fortibus uiris amiſsis, triſtis atq; confuſus in caſtra rediȷt. Illuceſcente uerò die fremens ob acceptã ignominiam, totis uiribus arcem oppugnauit uſq; ad ueſperam, nec tamen capere eam potuit. In ea oppugnatione Cazimirus Scecinenſium dux ſaxo per caſsidem ictus in capite, nõ diu poſtea uixit. Poſtero die cum Vuladislaus de retinenda arce deſperaſſet, crematis palàm ante arcem molitore ac genero eius, itemq; ȷs quorum opera arcem interceperat, deditionem fecit: & ad regem in Vngariam miſſus, decem millia florenorum ab eo pro Gneuucouienſi territorio accepit. Adhæc abbatia quadam luculenta in Vngaria donatus eſt. In qua aliquantiſper commoratus, Diuionem rediȷt: ibiq; reſumpto monachi habitu, uitam finiuit. At illi qui eum ad res nouandas in Polonia adiuuerant, partim uoluntarium ſibi ipſi exilium indixere, partim carcere & bonorum confiſcatione damnati, pœnas dedêre. Aliquanto aliter Albertus Crantius hæc de Vuladislao duce, quem & ipſe Album uocat, ac toti Poloniæ uult præfuiſſe, cõmemorat. Sed quorſum attinet omnes omnium opiniones perſequi? Pertæſa Polonicorũ motuum Elizabetha, Ludouici regis mater, exceſſerat Polonia, & peramplos reditus in Dalmatia de Venetis dudum recepta, à filio acceperat: ſed non ita multo poſt, pœnitentia ducta, indulgente eodem in Poloniã rediȷt. Venienti cum magno & ſplendido comitatu proceres Poloni Cracouiẽſes & Sendomirienſes apud Sandeciam gratulabundi obuiam prodierunt: ſimulq; renunciarunt, compertũ ſe habere ab exploratorib. ſuis, Lituanos de inuadenda uaſtandaq; Polonia conſiliũ iniuiſſe. At illa muliebri leuitate, quietos & ſecuros eos eſſe iuſsit: filiũ enim ſuum tam longis grauibusq;

Hanco proditionẽ molitus.

Cazimirus Scecinenſium Pomeranorũ dux interfectus.

Vuladislai exitus.

Alb. Crantius.

Elizabetha in Poloniã rediȷt.

Muliebris ſtultitia.

busq; manibus præditũ eſſe, ut ad ſolum nomen eius non modò Lituani, ſed & cunctæ in circuitu nationes cõtremiſcant. Nec mora, Lituani cum ualida manu è Lituania & Ruſsia coacta, ducibus Keiſtuto, Iagellone, Vitoudo, Lubarto, & Georgio, percurſo magnis & clandeſtinis itineribus, propter uaſtitatem, Lublinenſi tractu, quicquid loci in Sendomirienſi tractu eſt inter Sanum & Viſtulam flumina, populabundi & uaſtabundi magna celeritate peruagati ſunt, ita ut permulti mortales de nobilioribus quoq; & locupletiorib. uel in fuga, uel in domibus ſuis incauti à barbaris opprimerentur. Itaq; permagna ea barbarorum præda fuit: quam integrã, nihil uſquã hoſtile paſsi, abegere: quanquam per idem tempus ipſi quoq; à Cruciferis Pruſsienſibus domi ſuæ magno incõmodo affecti ſunt, ſex territorȷs Samagitię una atq; altera excurſione peruaſtatis. Neq; tamẽ Elizabetha quicquã de luſibus & choreis atq; ſymphonia, quibus mulier octogenaria nimium indulgebat, clade illa mota, remiſit, donec eam præſentius aliud malũ perculit. Vngari qui cum ea uenerãt, domeſtica cõſuetudine fœnum atq; auenam, cum Cracouiã ſiue ad mercatũ, ſiue ad priuatũ cuiuſquã uſum importaretur, paſsim diripiebant. Id Prædborius Brezius nobilis adoleſcens ne ipſe quoq; pateretur, familiam ſuam armatã ante domum ſuam, quę ad portam urbis Cazimirienſem ſiue Bochnenſem ſita erat, obſeruare iuſsit. ibi cum Vngari in fœnum quod aduehebatur, impetũ facerent, Prædborȷ uerò miniſtri prohiberent, iurgium atq; præliũ inter Vngaros & Polonos ortum eſt. Quod cum cõcurſu utrinq; ſuis opem ferentiũ atrocius fieret, miſſus à regina Iaſcus ſiue Ioannes Cmitha, pręfectus Cracouienſis ad ſedandũ tumultum, ſagitta Vngarica in turba in collum ictus, ex equo defluxit, & expirauit. Ibi neceſſarȷ & familiares eius furentes, facto undiq; cõcurſu in Vngaros coorti, magnã cædem fecere, non eorũ tantũ, qui ſe in tumultu illo obtulerãt, ſed eorũ quoq; qui in hoſpitȷs ac diuerſorȷs inuenti ſunt. Centũ ſexaginta Vngari eo die trucidati ferũtur. Atq; ȷ modò ſalui fuerũt, qui in arcem effugere potuere. Triduo deinde arx clauſa, & ab armatis obſeſſa fuit. Annus quo hæc acta ſunt, fuit poſt Chriſtũ natum 1376. Paruo aũt interiecto tẽpore, Elizabetha mœſta in Vngariã reuerſa eſt, Petro Cmitha Iaſci filio in ſolatium necis paternæ præfecto Lencicienſibus dato. Per hoc tempus Gregorius pontifex eius nominis undecimus, cum cathedram & curiam pontificiam poſt ſeptuageſimum annum Auinione Romam retuliſſet, accepiſſetq; Turcas Amurathe primo duce, traiecto nauibus Genuenſium Helleſponto, plurimas Græcorum & Conſtantinopolitani Imperatoris (à quo contra rebelles principes in auxilium ex Aſia prius euocati erant) urbes cæpiſſe, magnaq; ſtage Bulgaros, Serbos & Albanos profligaſſe, Italiæ metuens, undiq; ſubſidia corrogabat. Itaq; & in Poloniam ea de re legatum miſit Nicolaum Maioricenſem epiſcopum: qui coacta Vneouiæ ſynodo epiſcoporũ, uix illud impetrauit, ut bini groſsi de uniuſcuiuſq; marcæ prouentu cõferrentur. Quoniã aũt epiſcopus Vuratislauiẽſis Prædislaus Pogorelius, paulo antè

Lituanorum excurſio in Poloniam.

Samagitia uaſtata à Cruciferis.

Elizabetha muſicis & choreis dedita.

Vngarorũ uiolentia & rapinæ.

Prædborius Brezius.

Iaſcus Cmitha interfectus ab Vngaris.

Vngarorũ cædes Cracouiæ.

1376 ann.

Petrus Cmitha præfectus Lenciciæ.

Pontifex Auinione Romam migrauit.

Turcæ Græciã inuaſerunt.

Legatus pontificius in Poloniam.

Synodus Vneouiæ.

Contributio.

Vuratislauienſis epiſcopæ uacatio.

antè uita exceſſerat, relicta magna pecunia, præter cōtributionem rede-
git legatus ex illa hæreditate triginta millia aureorum: & inſuper octo
millia annua pactus eſt pontifici, donec aliquis Prędislao ſucceſſor da-
retur: cuius approbationē ob id pōtifex in ſeptimū annum diſtulit. Se-
Præfecti Poloniæ.
quenti anno Ludouicus nouos præfectos in Polonia de ſententia ma-
tris inſtituit: in maiore quidem Polonia Domaratū Pirſchniciū, tranſ-
lato Cracouiā Sendiuoio Subinio. In Cuiauia uerò amotis Bartholo-
mæo Veiſemburgio, & Bartholomæo Socolouio, Petraſsium Malo-
cham: propterea quòd hic quidē pluris quàm illi pręfecturæ illius fru-
ctus redimeret, Domaratus uerò multis Vngaris in cæde ſuprà memo-
rata ſaluti fuiſſet. Quoniā aūt Ludouicus excurſionibus Lituanorū in
Poloniā, & Belſenſiū ducis defectione motus, bellum contra eos para-
Subſidiū ab eccleſiaſtico ordine regi negatū.
bat, datis Domarato ex Vngaria reuertenti mandatis ad epiſcopos &
uniuerſum ordinē eccleſiaſticū totius Poloniæ, ſubſidium ab eis & ab
Rußicū bellū.
eorum agricolis ad pium bellū contra barbaros hoſtes petiuit. Nega-
tum eſt, ueritis epiſcopis ne munificētia illa ſua in morem, & mox inde
in legem abiret. Nihilo tamen minus proſequi inſtitutū bellum perre-
xit Ludouicus: indictaq; toti Poloniæ expeditione, & omnibus ad
Sendomiriā conuenire iuſsis, ipſe cum non cōtemnenda Vngarorum
Sanocum.
manu trāſmiſsis Sarmaticis montibus, per Sanocū rectà Sendomiriā
profectus eſt. Ibi cōuentu habito, recēſitisq; copijs, cum abundaret ui-
ribus & multitudine, partē exercitus in qua erant Cracouienſes & Sen-
domiriēſes cum Sendiuoio ad recipiendā Chelmam miſit: ipſe cum re-
liquo ad Belſum caſtra mouit. Ac Sendiuoius quidē intra octauū diem
Chelma recepta.
Chelma potitus, Grabouecciā quoq; & Grodlū & Seuoloſſum munitio-
Grabouecia.
nes cæpit: deinde ad regē, Belſum adhuc obſidentē, reuertit. Erat enim
Grodlum.
arx ea natura loci permunita; itaq; fame rex præſidiarios ad deditionē
Seuoloſſum.
cōpellere decreuerat. Venit interim in caſtra regis Keiſtutus dux Li-
Belſum.
tuanorū, ex hoſte pacificator factus: & his legibus pacē impetrauit, ut
Georgius dux Ruſſorum regi ſeſe & Belſum dedidit.
Georgius dux ſeſe Belſumq; regi dederet, ac Lituani captiuos omnes
Polonos redderēt. Quæ cum impleta eſſent, Ludouicus Georgij blan-
ditijs & pollicitationib. delinitus, non modò Belſum ei reddidit, ſed
Ludouici facilitas.
etiam Lubaſſouiā, & centum marcas annuas in ſtipendium è ſalinis Bo-
chnenſib. adiecit, accepto ab eo iureiurando, quòd in fide atq; clientela
Polonorum ſemper futurus eſſet. Fortaſsis aūt & illud adiumento fuit
Georgio atq; Lituanis, quòd orto inter Vngaros & Polonos iurgio,
Iurgium inter Polonos & Vngaros.
ac Petro Safranecio nobili Polono in faciem ab Vngaro quopiā uulne-
rato, ad ſeditionē & cædem res ſpectare cœperat. Itaq; Petri quidem
Peſcoua ſcala Potro Safranecio donata.
dolorē rex donato ei territorio cum arce Peſcoua ſcala mitigauit: exer-
citum uerò, ne quod maius malum iritatis utrinq; animis excitaretur,
Topororum uires.
ſtatim dimiſit. Septem uexilla tunc habuiſſe ſola Topororū familia fer-
tur. Bis poſtea rurſus Ruſsiam à Lituano duce uexatam eſſe, biſq; eie-
Epiſcopæ in Rußia cōditæ, Præmislienſis, Vuladimirienſis, quæ nūc Lucenſis eſt, ſiue Luceorienſis.
ctis barbaris à rege pacatā, Bonfinius memorat. Cum autem ipſi uber
& fertile ſolum Ruſsiæ placuiſſet, & frequentari eam à catholicæ fidei
cultoribus animaduerteret, miſſa Auinionē ad Gregoriū eius nominis
undeci-

A undecimum pontificem max. legatione, effecit ut duæ ibi cathedrę epi-
ſcopales, nimirū Præmisliæ & Vuladimiriæ, Halicię uerò archiepiſco-
Halicienſis archiepiſcopa Leopolim trāſlata.
palis inſtitueretur. Ita quidem Dlugoſſus ſcribit. Sed ſi prius metropo-
lis Leopoli conſtituta fuit, quemadmodū nos ſuperius ex eiuſdem Dlu-
goſsi ſentētia prodidimus, epiſcopalē Haliciæ conſtitutā eſſe oportet.
Vna enim archiepiſcopalis eſt in Ruſsia, & ea quidem Leopoli. Ego i-
nitio Leopoli epiſcopalē cathedrā regnante Cazimiro inſtitutam fuiſ-
ſe dixerim. Neq; enim Archiepiſcopus uſquam inſtituitur, qui nullum
in ditione ſeu prouincia ſua epiſcopum habeat, ſicut tunc in Ruſsia nul-
lus fuit: ſed cum Ludouici opera plures epiſcopi fierent, metropolim
Haliciæ conſtitutā eſſe, quæ poſtea Leopolim translata ſit, epiſcopatu
Camenecenſis epiſcopa.
Cameneciam translato. Cęterùm quoniā propenſiore erat animo Lu-
Rußiam Ludouicus Vngaris attribuit.
douicus in Vngaros, quàm in Polonos, Vngaris adiungere Ruſsiam
inſtituit, Polonis, à quibus ſubacta fuerat, ademptam. Obtinebat in ea
nonnullas præfecturas & ampla territoria Vuladislaus dux Oppolien-
Vuladislaus dux Rußiæ.
ſiū Ludouici beneficētia iure hæreditario donata, ita ut iam dux Ruſſo-
rum uulgò appellaretur, & ipſe hunc titulum uſurparet. Quo facilius
Dobrinenſis & Bydgoſtienſis tractus Vuladiſlao pro Rußia datus.
igitur Ludouicus id quod cogitabat perficeret, dedit Vuladislao Do-
brinēſem ditionem atq; Bydgoſtienſem, quæ antiquitùs Viſſegraden-
ſis uocata fuit, excepta Valcia & Slochouia territorijs, quæ nuper Cazi-
Bydgoſtienſis Viſſegradenſis olim.
miri Scecinenſium ducis morte ex pacto receperat: itemq; Inouuladis-
Gneuucouia.
lauiam, Gneuucouiam, Zlotoriam, & Sarleium, quæ à Vuladislao al-
B bo duce, quemadmodum dudum memorauimus, redemerat. Et ea
quidem lege hæc ei dedit, ut ſacramento adactus, in clientela, quod feu-
dum uulgò uocant, regum Polonorum ſemper eſſet, & ad ſolos maſcu-
los hæredes ea tranſmitteret. Ruſsicas autem præfecturas ab eo rece-
pit, & Vngaris eas attribuit. Recenſet autem Bonfinius Emericum A-
grienſem epiſcopum, Georgiū Zudarem cum fratribus, deinde Eme-
ricum Bebecum, & Ioannem Zapolæum, qui Ruſsiam Ludouici no-
mine cum imperio obtinuerint. Suſpecta & moleſta ea res de Ruſsia
Polonis fuit: ſed muſſantur ferè principum & potentium iniuriæ. Nec
ſanè tunc in promptu erat, quid ea re facerent abſente rege, aut quomo-
do uoluntati eius refragarentur. Quin alia magis præſentia mala eos à
ſenſu illius, quod in diem differebatur, auertebant. Increbuerant latro-
Poloniæ mala ob abſentiam regis.
cinia: creuerat audacia perditorum & improborum hominum: debi-
lior prædæ erat potentiori: uis, non ius ualebat: iudicia uel ſilebant
penitus, uel potentiorum iniuriæ contra tenuiores ſuffragabantur,
propterea quòd nemo unus uindex legum, ſcelerūq; ultor erat, quem
cæteri omnes uererentur. Hæc publica quidem mala, ſed cum pluri-
morum priuato dolore coniuncta, tolerabilius illud uideri faciebant,
quod ad neminem priuatim pertinebat. Itaq; de præfecturis Ruſsię pa-
tienter tunc latum: de domeſticis uerò incommodis crebris literis atq;
nuncijs, & querimonijs multorum cum rege actum. Quibus ille com-
motus, cum ipſe non ueniret in Poloniam, quòd negaret auram Polo-
nicam ſe ferre poſſe, Vuladislaum Oppolienſem pro ſe gubernatorem

Vuladiſlaus dux guberna-tor Poloniæ.
Conuētus Viſliciæ & Gneſnæ.
Poloni non pa-rent externo.
Legatio Polo-norū ad regē.

& uicarium miſit. Et erat quidem id nō ingratū plebi ac tenuioribus. A
Cęterùm nobilitas cum proceribus duobus conuentibus, altero Visli
ciæ, altero uerò Gneſnę actis, negarunt ſe homini externo, quē ipſi ſibi
principen non cōſtituiſſent, pariturος eſſe, propterea quòd id cōtra le-
ges & inſtituta maiorū ſuorū eſſet. Atq; cum his mandatis legati de pri
moribus è comitijs ad regem miſsi, facilè effecerunt ut is Vuladiſlaū re
uocaret. Verebatur enim, ne Poloni ea offenſa ad res nouas incitaren-
tur. Interim aūt dum hęc ita fiunt, uectigal, quod raſtrale ſuperius ap-
pellauimus, & quod ad duos groſſos à Ludouico redactum eſſe dixi-
mus, dimidiū eius quod antiquitùs pendebatur, iuſſu regis ab eccleſia-
ſticorum agrorū cultoribus exigi cœptū eſt, hoc eſt ſeni groſsi, & ſin-
guli modij ſiliginis & auenę in iugera, negātibus exactorib. regijs, gra-
tiam illā quæ nobilitati facta ſit, etiā eccleſijs & ſacro ordini factā eſſe.
Debere aūt eccleſiaſticos homines æqui boniq; facere, quòd dimidiū
ferè eius uectigalis ſibi ſuiſq; agricolis remittatur: quod ſi recuſent,
integrum ſe ueteri more exacturos: ita enim ſe à rege in mandatis habe

Synodus Caliſ-ſiæ.
Raſtralis uecti-galis modera-tio ex agris ec-cleſiaſticis.
1378 ann.
Cruciferorum cum Lituanis bellum.
Carolus Impe-rator obijt.
Venceslaus Cæ-ſar & rex Boe-morum.

re. Quocirca Ioannes archiepiſcopus Gneſnenſis ſynodū Caliſsiā con-
uocauit, unde legati in Vngariā miſsi, Florianus epiſcopus Cracouien
ſis, ac Dobrogoſtius decanus, impetrarūt, ut eodē iure, quod ad illud
uectigal attinet, cum nobilitatis bonis eccleſiarū bona cenſerētur. Hęc
uſq; ad annum Chriſti 1378. octo annis regnante Ludouico in Polonia
acta ſunt, eo ferè ordine quo hic à nobis cōſcripta ſunt. Per quod tem-
pus Lituani & Cruciferi mutuis ſe excurſionibus & cladibus uehemen B
ter afflixerunt: & Carolus Imperator extremo anni tempore uitā cum
morte commutauit, cum aliquanto antè Venceslaum filium natu ma-
iorem adoleſcentulum, regem Boemis deſignaſſet: ac deinde, redem-
ptis magno principibus electoribus, Cæſarem feciſſet. Hoc eodem aūt
anno & ſequentibus aliquot non uſquequaq; tranquillæ res fuerunt
in maiore Polonia. Quanquā publico conſilio nullum bellum geſtum

Borcouiorum latrocinium.

eſt: ſed priuatis conſilijs & latrocinijs propemedum cùm à Polonis fi-
nitimi populi, tum ab illis Poloni infeſtati, & uis ui ultrò citroq; pro-
pulſata eſt. Primùm enim Borcouij Pomerani, homines equeſtris ordi
nis, Valcienſes oppidanos ita uexarunt, ut cum oppidum id fortuito
incendio conflagraſſet, aliò ciues cōmigrare populariter uoluerint, ni
Domaratus præfectus maioris Poloniæ cum expedita ſuorum manu
ingreſſus in Pomeraniam, Borcouios, peruaſtatis eorum prędijs, uicis
atq; pagis, coercuiſſet. Deinde Sendiuoius Virius, caſtellanus Bninen

Sendiuoius Vi-rius Pomera-niam infeſtat.

ſis, gente Nalencius, ditionem Suatobori Scecinenſiū ducis, qui Cazi-
miro fratri germano (ex alia tamen matre) defuncto ſucceſſerat, igni
ferroq; depopulatus eſt, adiutus ope Ioannis Ciarnicouij, iudicis Poſ-
nanienſis fratris filij. Cauſa uerò hoſtilitatis denunciatę hæc fuit, quòd
Sendiuoius Cazimiro duci cum Ottone Brandenburgenſi marchione
bellum gerēti aliquādiu cum numeroſa cohorte militauerat, nec ei Sua
toborus Cazimiri hæres merita ſtipēdia perſoluebat. Suatoborus ue-
rò uaſtatione agrorū ſuorum cōmotus, coacto de ſuis iuſto exercitu, acci-

Zlopū oppu-gnatum.

tiſq; Stargardenſium & aliarum maritimarum ciuitatum auxi-
lijs equeſtribus & pedeſtribus, Poloniæ fines ingreſſus, ad arcem Zlo-
penſem, quæ erat Ioānis Ciarnicouij, caſtra metatus eſt. Poſtremo die
non ita multo poſt ortum ſolis, arcē ui capere adortus, uſq; ad ueſperū
caſſo labore ſuos defatigauit, niſi quòd nō paucos fortes uiros aridas
foſſas ſub teſtudine tranſgreſſos, & aſcijs ac ſecuribus munitionē per-
fringere conatos, ſaxis teliſq; ſupernè obrutos, amiſit. Induciæ deinde
in poſterum diem factæ, interueniente Suliſsio Vedelio, ſepeliendo-
rum interfectorum cauſa. Quibus ſepultis, Suatoborus pridiana clade
deiectior ab obſidione diſceſsit, bipartitoq; agmine circumiacentes pa
gos exuſsit: nec multo pòſt pacem cum Sendiuoio fecit, cum ei debi-
torum ſtipendiorū pariter ac damnorū nomine ſatisfeciſſet. Nec tamē
diu frui optata pace Suatoborus potuit. Etenim anno ſequenti, qui

1380 ann.
Vedelius infe-ſtat Pomera-niam.

fuit 1380, Iannes Vedelius, cum à Ioanne Ciarnicouio arcem ac terri-
toriū Zlopenſe hypothecæ nomine utendum fruendum accepiſſet, fa
cta de aſſeclis ſuis ac de Zlopenſibus Tuſnenſibuſq; aliquāta pedeſtri
equeſtriq; manu, in Scecinenſiū fines excurſionē fecit, ratus impunè id
facinus ſibi fore, propterea quòd ſciebat Suatoborū alio bello cū Brā-
denburgenſibus & alijs Pomeranis gerēdo diſtineri. Sed eum ſpes fe

Poloni à Pome-ranis uicti.

fellit. Reuertentē enim cū luculenta præda, è Piricenſi ora abacta, Sua-
toborus cū expeditis copijs in finib. Poloniæ cōſecutus eſt. Et poterat
quidē Vedelius cū ſuis in arcē Zlopenſem propinquā euadere, ſed cū
B prædā partā nollet amittere, nihil motus paucitate ſuorū, qui ruſticani
ferè & oppidani erāt, manus cū lōgè ualidiori hoſte cōſeruit, pœnaſq;
temeritatis dedit. Cecidere in eo pręlio de Polonis quadringenti quin
quaginta, cētū in propinquo lacu ſubmerſi periere. Nec tamē Pomera

Bombarda in-uenta.

nis incruēta ceſsit uictoria. Per hoc tēpus, quod certè ſilētio prætereū-
dū nō eſt, machinā æneā, quā à ſono terribili bōbardā uocāt, certiſsimo
uitæ & uirtutis humanæ exitio Germanus homo apud Venetos ex-

Elizabethæ ſe-nioris reginæ mors.
Ziemouiti Ma-ſouij ducis mors & liberi.

cogitauit. Inſequēs annus Elizabethæ ſenioris reginæ, matris Ludoui-
ci regis, & Ziemouiti Maſouiorū ducis morte inſignis eſt. Ac Ziemo-
uius quidē moriēs, duos filios, Ioānē & Ziemouitū è priore uxore Ni-
colai Opauienſiū ducis filia ſuſceptos hęredes reliquit, ita ut Ioāni Var
ſauienſis, Ziemouito Plocenſis ditio cederet. Ex altero autē matrimo-
nio Zambicenſium ducis filiæ Henricum filium & duas filias ſuſcepe-
rat. Atq; ex his alteram Vuladiſlao Oppolienſi, alteram uerò Cazimi-
ro Scecinenſi, ac deinde uiduā Henrico Bregenſi Ludouici filio in ma-

Henricus præ-poſitus Plocen-ſis & Lenci-cienſis.

trimonium collocarat. Henricū uerò ſacris initiatū Plocēſem & Len-
ciciēſem præpoſitū fecerat. Et Lenciciēſem quidē nō ſine ui & iniuria
Pelcæ Garbouij, cui id ſacerdotiū archiepiſcopus Gneſnenſis cōtule-
rat. Nam & poſſeſsiones eius ſacerdotij manu armata inuaſit, & Loui-
ciā cū exercitu obſedit: nec prius ſoluit obſidionē, donec Pelca Hērico

Ziemouitus uxorē occidit.

ius ſuū cōceſsit. Porrò matrē huius Hērici Ziemouitus, cū in eā deperi
ret, per ſatellites iugulauit, quòd adulterij inſimularetur. Sed eū poſtea
facti uehementer pœnituit, cū nihil certi de crimine eius cōperiſſet, li-

 beroſq;

Ziemouiti mores.

berosq́ꝫ ex ea ſuſceptos perſimiles ſibi eſſe cognouiſſet. Fuit autē Ziemouitus hic liberalis, ne dicam prodigus: eoq́ꝫ grauior ſuis, dum crebris exactionibus exhauſtum profuſo ſumptu ærariū replere cogitur. Multa ab ineūte ætate eccleſijs largitus, prouectior factus, eas uexauit & afflixit. Atqꝫ ob id diris nō ſemel deuotus & anathemate perculſus. Cæterùm Ludouicus rex matre defuncta, cū aſsiduis & grauibus Polonorū querelis fatigaretur, ut reipub. Polonæ conſtituendæ, iudiciorumq́ꝫ aliquā rationē iniret, Budam eis comitia indixit ad mediū Quadrageſimæ.

Polonorum comitia Budæ.

Erat res noua, multaq́ꝫ ſecū ferebat incōmoda, ac etiā pericula proceribus atqꝫ nobilitati, & uniuerſæ reipub. ad exteras oras per tanta locorū interualla euocari: frequentes tamē proceres eò profecti ſunt, frequētiores multo ex alijs ordinib. quos priuatæ iniuriæ, factaq́ꝫ ſpes iudicij regij excitarat. Multa ibi uariaq́ꝫ de adminiſtratione reipub. abſente rege, ac de ſumma iudiciorū iactata. Ad extremū de ſententia regis paucis approbantibus ſumma rerū Polonicarū iudiciorumq́ꝫ tribus, nempe Zauiſſæ Curoſuācio, gēte Roſeo, epiſcopo Cracouiēſi, qui non ita pridē Floriano mortuo ſucceſſerat, & Dobeslao caſtellano Cracouienſi Zauiſſæ fratri germano, & Sendiuoio Subinio palatino Caliſsienſi & præfecto Cracouienſi mandata.

Triumuiri in Polonia.

Zauiſſa epiſcopus Cracouienſis.

Iudicia uerò nulla ibi exercuit Ludouicus, uerùm omnia ad uicarios illos ſuos, ſiue triumuiros (nihil enim uetat eos & hoc nomine appellare) reiecit. Ad hęc autē fecit poteſtatem Zauiſſæ epiſcopo, omniū magiſtratuū & honorū qui cunqꝫ uacaturi eſſent, exceptis Caſtellania & palatinatu Cracouiēſi, in Polonia cōferendorū.

Poteſtas conferendi honores & magiſtratus epiſcopo data.

B Ita cōuētus ille ſolutus eſt, & calamitoſi homines ſpe iuris ſui obtinendi fruſtrati, mœſti domos reuertēre. Porrò triumuiri illi propoſitis de iure dicendo edictis, cum obire Poloniā à Cuiauia & maiore Polonia orſi, cœpiſſent, noua, ſed tamen falſa ſpe rurſus animos hominū erexerunt. Et audierunt ij quidem in cōpluribus oppidis magno hominū cōcurſu querimonias & cauſas multorum: ſed nuſquā ius dixerūt, omnibus Caliſsiā ſe ſequi iuſsis, quòd eò Zauiſſam epiſcopum, ſine quo iudicare nolebant, uenturū eſſe ſperabant. Nam is profectus nō erat cum cæteris, ſed magiſtrū Ioannē Naſsichouiciū, archidiaconum Cracouienſem, & cancellariū ſuum pro ſe miſerat. Hoc autē reſponſo accepto, omnis illa querentiū multitudo maledictis inceſſens regem atqꝫ triumuiros, dilapſa eſt. Vexata ſunt eo anno in Polonia nōnullis in locis bona eccleſiaſtica. Nam Vuladislaus quidē dux Oppolienſium uetuit in Dobrinenſi tractu decimas dari Plocenſi epiſcopo. Inſuper ab agricolis eiuſdē epiſcopi quaternos & uicenos groſſos in iugera ſeu laneos exegit. Sed anathemate perculſus à Dobeslao epiſcopo, interueniente Ioanne archiepiſcopo Gneſnenſi, & Sbiluto epiſcopo Vuladislauienſi, in arce Zlotorienſi cum eo in gratiam redijt, ac de omnibus iniurijs ſatisfecit.

Plocenſis epiſcopæ iniuria.

In maiore uerò Polonia, cum Bartholomæus Chotilius (niſi fortè Cholecius potius apud Dlugoſſum eſt) qui etiam Coſminius appellatus eſt, cum is igitur uiciniam omnem latrocinio infeſtaret ex arce ſua Odalanouia, Domaratus præfectus

Bartholomæi Chotecij latrocinium.

Odalanouia regi quæſita.

fectus eius oræ nobilitate arma capere iuſſa, mandato regio expeditionem contra eum fecit. Ibi uulgus equitum crudeliter admodum in bona Gneſnenſis & Lubuſſenſis eccleſiarum debacchatum eſt: Bartholomæo uerò petenti pax data his conditionibus, ut Regi arcem territoriumq́ꝫ omne traderet: æſtimationem uerò eius, hoc eſt, decem & octo millia florenorum acciperet: deducta tamen inde ea pecunia, quæ Gallis mercatoribus, quorum merces Bartholomæus diripuerat, numerari debuit. Nec multo pòſt, Vneouia arx Archiepiſcopi Gneſnenſis, à Bernardo Garbouio intercepta eſt. Præerat ei arci Pelca Bernardi frater, præpoſitus Curelouienſis: qui inuitatus ad conuiuium à Petraſsio Malocha præfecto Lencicienſi & Cuiauienſi, rixa de uenationibus quibuſdam cum Nicolao caſtellano Lencicienſi excitata, ab eo interfectus eſt.

Vneouia intercepta & reddita.

Pelca præpoſitus Curelouienſis occiſus.

Sed ne Caſtellanus quidem fugiens, manus miniſtrorum Pelcæ euaſit. Cognita ergo cæde fratris Bernardus, arcem occupauit: & quo paratior eſſet ad ſuſtinendam uim & obſidionem, ſi qua alicunde afferretur, pecudes permultas mactatas in arcem importauit, hominum quantum potuit in ſocietatem adſciuit, & cum his theſaurum Archiepiſcopi diripuit. Nec prius arcem Archiepiſcopo reddidit, quàm impunitatem facti ſimul ac direpti theſauri, Domarato præfecto maioris Poloniæ, Petraſsio Malocha, & quibuſdam alijs proceribus interuenientib. pactus eſt. Receptam arcem Archiepiſcopus Petro & Nicolao fratribus tenendam & adminiſtrandam commiſit.

B Inſequentem annū 1382. aliquot primorū epiſcoporū, & regis mors, ſubſecutiq́ꝫ motus nobilem faciunt. Primùm enim pridie Idus Ianuarij Zauiſſa, epiſcopus Cracouienſis, in prædio ſuo Dobrouoda, ſeu repētino & uehementi morbo, ſeu de ſcala lapſus, cum aceruum fortè ad conſtuprandam ruſticanam puellam aſcenderet (uariat enim fama) extinctus eſt.

1382. ann.

Zauiſſæ epiſcopi mors pudenda.

Cuius funus cum pompa militari à Dobeslao patre, & Creslao fratre caſtellano Sendomirienſi elatum eſſet, ferunt noctu in baſilica Cracouienſi, ubi ſepultus eſt, exauditos eſſe ſtrepitus & hinnitus equorū diſcurſantium, dæmonumq́ꝫ uoces uociferantium: Proficiſcamur meretricatum. Et mirum eſt, ſed multorum ſermonibus celebratū, hoc ita ferè uſu uenire in hac baſilica, non modò poſt funera nonnullorū clarorum hominū, ut aliqua terriculamenta exiſtant, uerùm etiam ut principum, epiſcoporum, atqꝫ etiā prælatorum, ut ita dicam, & canonicorū propinquæ mortes ſignis quibuſdam prænunciētur.

Cracouienſis baſilicæ prærogatiua.

Inſtituit autē hic epiſcopus in baſilica Cracouienſi collegiū quoddam ſacerdotum, quos māſionarios uulgò uocāt: alioqui profanis negocijs, & uoluptatib. magis, quàm diuinis reb. addictus. Pręfuit Cracouiēſi eccleſię annis duob. & dimidio. Succeſsit autē ei Ioānes Radlicius, regius medicus & cācellarius Poloniæ, Ludouici regis fauore adiutus.

Ioannes Radlicius medicus epiſcopus Cracouienſis.

Zauiſſam poſt alterū mēſem Nicolaus Curnicius Poſnaniēſis epiſcopus ſecutus eſt, carcinomate morbo in genitalibus membris biēnio, ac deinde febre quartana & gutturis atqꝫ linguæ exulceratione tāta, ut uſum ſermonis amitteret, afflictus, & ad extremū extinctus; homo garrulus, cōtētioſus, & amās litium.

Garruli & contentioſi epiſcopi ſupplicium.

tium. Et intra paucos dies Ioannes quoq; archiepiſcopus Gneſnenſis
Ioannis archiepiſcopi mors & mores.
deceſsit: uir dexteritate ingenij, prudentiaq; commendatior uulgo,
dum priuatus uixit, quàm in magiſtratu, præcipiti iracūdia, in eccleſia-
ſticos homines dictis ac factis contumelioſus, nec ſatis acer defenſor
Archiepiſcopi bona direpta.
& uindex ſuorum. In agnatos plus æquo propenſus. Diripuerūt autē
ij ſupellectilem omnem & facultates defuncti. Quin & bona archiepi-
Bozenta archiepiſcopus.
ſcopalia uexauerunt, & Vneouiam uix tandē ſucceſſori eius Bozentæ,
gente Seligio, reddidere. Porrò Ziemouitus Plocenſium dux cum Ar-
chiepiſcopum defunctum eſſe uita accepiſſet, facta manu pagos archi-
epiſcopales populatus eſt, Louiciamq; obſedit. Legato autem Gneſnē-
ſis collegij Andreæ Ceretenſi epiſcopo, qui uicarius ſiue à ſuffragijs e-
rat Archiepiſcopo, cauſas belli ſciſcitanti reſpōdit: Ad ſe pertinere, ut
bona Archiepiſcopi, quæ à maioribus ſuis profecta eſſent, obtineret,
dum cathedra illa uacat. Neq; tamen id ſe poſtulaturū fuiſſe, ſi Loui-
ciam canonicus quiſpiam, ac non inimicus ſuus Derslaus Iuenius Ca-
ſtellanus Gneſnenſis teneret. Quo reſponſo accepto, maturauit colle-
Dobrogoſtio electo Archiepiſcopo, rex obſtitit.
gium noui Archiepiſcopi electionem. Electus eſt autē Dobrogoſtius
Nouiduorius iureconſultus, Cantor Gneſnenſis, ac decanus Craco-
uienſis, gente Nalencius. Quo poſtulante ſoluit Ziemouitus obſidio-
nem. Sed tamen Archiepiſcopam Dobrogoſtius tunc adeptus nō eſt,
aduerſante ipſi Ludouico rege, quòd eum Ziemouito, ut ſibi in regno
Poloniæ ſuccederet, fauere Domarati præfecti delatione accepiſſet.
Cum autem Dobrogoſtius præter ſententiam regis Romam ad ponti-
ficem max. unà cum Nicolao Poſnanienſi epiſcopo deſignato profe-
ctus eſſet, Taruiſij ambo à Venetis, à Ludouico ſubornatis, capti ſunt,
Bozenta archiepiſcopus.
ac detenti aliquandiu. Bozenta uerò Seligius, qui regius procurator
Cracouiæ fuerat, ab Vrbano ſexto pontifice max. qui Gregorio ſucceſ-
ſit, Archiepiſcopus renunciatus eſt. Poſnanienſis uerò epiſcopus Io-
annes, cognomento Cropidlo, Boleslai Oppolienſium ducis Vu-
ladislai fratris filius, adoleſcens admodum factus eſt. In utroque per-
peram Vrbanus Ludouico regi petenti gratificatus eſt, ut in ſchiſ-
Schiſma in eccleſia.
mate, quo tunc eccleſia Romana differebatur, fauorem eius ſibi ad-
iungeret, ſiue adeò retineret, & bene merenti gratiam referret. Miſe-
Ludouicus rex Carolum fratris filium cum exercitu miſit in Italiam.
rat enim Ludouicus eo poſtulante Carolum fratris filium cum exer-
citu in Italiam, ut Ioannam reginam Neapolitanam, cuius ſtudio æmu-
lus Vrbano à Gallis Cardinalibus excitatus erat Clemens ſeptimus,
ulciſceretur. Per idē tempus Ludouicus rex cum languere ſe, ac ſenſim
uiribus deſtitui ſentiret, ut uiuens adhuc res filiarum ſtabiliret, in-
Polonorum comitia in Scepuſio.
dixit Polonis comitia ſub finem Iulij Zuolenum ſiue Zolium, quod
oppidum eſt in Scepuſio. Quò cum frequens ſenatus conueniſſet, ſuc-
Sigiſmundus rex Polonorū deſignatus.
ceſſores ſibi deſignat in regno Polonorum, Mariam filiam natu ma-
iorem cum Sigiſmundo ſponſo eius, Marchione Brandeburgenſi,
Caroli Imperatoris & regis Boemorum, ex Elizabetha nepte Ca-
zimiri regis filio, quartumdecimum annum tunc agente. In quorum
uerba proceres Poloni, iuſſu Ludouici, ſtatim iurarunt. Eundémne
autem

autem Sigiſmundum Vngaris & Polonis, an hunc quidem Polonis
propter uicinitatem Marchię Brandeburgenſis, Guilelmum uerò Au-
ſtriorum ducem Leopoldi filium, cui minorem natu filiam Heduigim
uxorem deſtinarat, Vngaris propter ſimilem cauſam atque commo-
ditatem regem dare uoluerit, non conſtat. Soluto conuentu Zolien-
Sigiſmūdi aduentus in Poloniam.
ſi, profectus eſt Sigiſmundus in Poloniam cum primoribus & non
contemnenda Vngarorum manu, ad ſedandos inteſtinos motus, &
adeundam uiuente adhuc ſocero regni poſſeſsionem. Veniens autem
in maiorem Poloniam, Coſminum arcem & oppidum, itemq; Naby-
ſice & Coſmineciū caſtella Bartholomæi Chotecij, fortè quòd is latro-
cinari non intermitteret, in poteſtatem ſuā redegit. Odalanouiā uerò
circumſedit. Nam eam Bartholomæus poſt priorē obſidionem ex pa-
cto non tradiderat. Deinde cum aliò feſtinaret Sigiſmundus, nouis pa-
ctis cum Bartholomæo initis, in Maſouiam contendit, ut Ziemouitū
ducem detrectantē, per uim ſacramento adigeret. Nam Ioannes frater
Maſouia uaſtatur à Sigiſmūdo.
eius ultrò iam id fecerat. Itaq; uaſtare ditionem Ziemouiti Sigiſmun-
dus cœpit. Interim Ludouicus rex tertiadecima die Septembr. Tarna-
Ludouicus rex mortuus.
uiæ ſeu Tirnauiæ, quo conuentum Vngaris edixerat, uitam finiuit.
Mortem eius cometes prænunciauit. Quo nuncio accepto Sigiſmun-
dus omiſſo in præſens Ziemouito, Poſnaniam ſe recepit: Ludouici ue-
rò funus Albā regiam, ubi regum Vngarorum ferè ſepultura eſt, ſo-
lenni pompa elatū eſt. Regnauit autē Ludouicus apud Polonos quidē
duodecim annis, apud Vngaros uerò uno & quadraginta: uixit ſex &
quinquaginta. Statura fuit mediocri, prominētibus oculis atq; labris,
Ludouici effigies & mores.
capillo barbaq; criſpa, ſereno uultu, humeris parum incuruis. Mori-
bus uerò ita temperatis fuit, ut foris bella acriter & excelſo animo ge-
reret, domi placabilitate & iuſticia pacem coleret: utrobiq; prudentia
& animi moderatione ſingulari eſſet: in cōtumaces ſeuerus, in ſuppli-
ces clemens: maleficio iuxtà ac beneficio ſuperari ſe non patiebatur: in
doctos uiros fuit propenſior. Nam & ipſe ſtudia bonarum literarum
atque artium libenter coluit: nec ferè quicquam inconſulta aſtrologia
ſolitus erat auſpicari. Pietatis atque religionis ita fuit obſeruans, ut nō
in poſtremis duceret, Iudæos & Cunos, falſorum deorum cultores, ad
Chriſtianam religionem adducere. Quod in Cunis quidem aſſecutus
eſt: Iudæis autem cum neq; minis, neq; præmijs propoſitis perſuade-
re poſſet, omnes proſcripſit. Plebis non minorem quàm nobilitatis cu-
Ludouicus ſermones hominū de ſe captauit.
ram geſsit. Itaq; nonnūquam diſsimulato habitu uicos & oppida per-
luſtrauit, ut cognoſceret quid de publicanis & exactoribus, iudicibus
& magiſtratibus ſuis, ac de ſe deniq; uulgus hominum aſſentandi ne-
ſcium ſentiret, multaq; ex huiuſmodi ſermonibus in ſe ſuiſq; caſtiga-
Ludouici res geſtæ.
uit. Hic rex rebelles Vngaris Bulgaros, Boſnenſes, Serbos, Croatas,
Tranſalpinoſq; ad officium reduxit: Valachiam cum Bogdano pala-
tino in clientelam accepit: Dalmatiam Venetis eripuit. In Italiam non
nulla bella geſsit. Quibus negocijs diſtētus, non potuit tantam, quan-
tam res poſtulabat, curam rebus Polonicis impendere.

MARTI-

MARTINI CROMERI DE ORIGINE ET REBVS GESTIS POLONORVM LIBER QVARTVSDECIMVS.

INTERREGNVM.

DIVVLGATA morte Ludouici regis, Vngari, qui Russiæ plerasq́ præfecturas, quemadmodum suprà memorauimus, ab eo obtinebant, Cremeneciam, Olescum, Grodlum, Lopatinum, & Sniatynum arces cum territorijs suis Lubarto Lucensium duci, magna ui auri & argẽti ab eo accepta, prodidere. Sed nescio, an Sniatynũ pro Rathno siue Rohatmo, apud Dlugossum perperam scriptum sit. Sniatynum enim lõgius abest ab eo tractu & Lituanis: Rathnum uerò est inter enumeratas modò arces, longaq́ fuit de ea iuxtà ac de cæteris inter Polonos & Lituanos controuersia, quemadmodũ suis locis fortaſsis attingemus. Nec tamen eam proditionem impunè tulere Vngari. Etenim à regina Vnganorum Elizabetha infamia notati, bonisq́ multati, & partim capitali pœna, partim tetro carcere damnati sunt. At in Polonia, cum Sigismũdus marchio rex iam esset designatus, non magna re magna facta est uoluntatũ commutatio. Postularũt ab eo proceres cum frequenti nobilitate, ut Domaratum à præfectura maioris Poloniæ amoueret. Quod cum ille negasset, omnis illa multitudo quæ ad eum confluxerat, domos dilapsa est. Profectus autẽ Posnania Gnesnam uenit: acceptusq́ à Bozenta nouo archiepiscopo honorificè, solennes ibi exequias Ludouico regi peregit. Inde in Cuiauiam diuertit. Ibi denuò maiorum Polonorum legatione de amouendo Domarato solicitatus, cum durius & minaciter respondisset, sic animos eorum à se alieuauit, ut mox conuẽtu apud Miloslauiam habito, legationem mitterent ad minores Polonos, ut ij conuentum secum pariter de statu reip. ac de nouo rege apud Radomscos agere uellent. Obsecundatum est. Lecti de proceribus atque nobilitate minoris Poloniæ constituto loco cum maioribus Polonis ad uicesimamquintam diem Nouemb. conuenere, eoq́ inclinabant plurimorum sentẽtiæ, ut Hedуigim, Ludouici natu minorem filiam, Ziemouito Masouiorum Varsauiensium duci uxorem cum regno darent. Tuebantur Sigismundi partes Cozenta archiepiscopus, ac Domaratus præfectus maioris Poloniæ. Itaque res ad contentionem & altercationem uenerat. Tandem & ita decretum est, ut memores pactorum cum Ludouico initorum, & iurisiurandi sui essent, neque progeniem Ludouici à regno excluderent. Cæterùm eum de generis Ludouici regẽ crearent, qui in Polonia præsens per se ipse regnum administraturus esset. Quo quidem uerbo tacitè Sigismundus excludebatur, qui Vngariam simul obtinere cupiebat. Altera deinde comitia minotum Polonorum Visliciæ ad sextam diem Decembris habita: quo uicissim legati maiorum Polonorum uenerunt. Venit & Sigismundus marchio cum Bozenta archiepiscopo

Rußia ab Vngaris præfectis Lituanis prodita.

Volynia in potestatem Lituanorũ redacta.

Proditores pœnis affecti.

Sigismundus cur contẽptus sit à Polonis.

Miloslauia.

Comitia Radõscis de nouo rege creando.

Comitia Visliciæ.

Sigismũdus uenit ad comitia.

chiepiscopo ac Domarato præfecto, ne deesset causæ suæ. Aduenerunt autem & à regina Elizabetha oratores, Stephanus Agriẽsis, & Ioannes Canadiensis episcopi. Atq́ hi facta dicendi potestate, gratias egerunt Polonis, quòd fidem datã Ludouico de filiabus eius seruarent: idemq́ deinceps etiam ut facere pergerent, hortati sunt. Deinde postularunt, ne sententiam pręcipitarent, neu quem penitus regem sibi sumerent, donec à regina matre de filiabus constitutum esset, utram in Vngaria, utram in Polonia regnare uellet. Cupidè hæc oratio à conuentu audita est, quòd cum decreto Radomscensis conuentus, & cum uoluntatibus omnium ferè congruebat. Itaq́ in eam sententiam itum est, placuit alia comitia Siradiam ad uicesimam sextã diem Februarij sequentis anni indici, & ibi certum à regina respõsum expectari, necquicquã deprecante Sigismundo. Offenderat autem is Polonorũ animos, tum propter Domaratum, tum quòd eijci Polonos cum cibum sumpturus esset, patiebatur: & quòd sacerdotium quoddam in Polonia, repudiatis procerum precibus, Boemo cõtulerat. Quocirca repulsam passus, Vislicia discedens, Cracouiam diuertere uoluit. Sed eum Dobeslaus Curosuancius, castellanus Cracouiẽsis, non intromisit: ueritus, ne eam uel dolo, uel ui accitis mox ex Vngaria militibus, in potestatem suam redigeret, indeq́ promiſsis & largitionibus proceres & nobilitatẽ sollicitaret, & sibi adiungeret. Ita acceptus à Polonis, in Vngariam redijt. Sumptus tamen ei de publico suppeditati sunt, quoad per Poloniam iter fecit. Vbi in Vngariam uenit, reperit Mariam spõsam suam ab Vngaris iam, non reginam, sed regem renunciatam & coronatam. Sed ibi quoq́ maiores etiam motus eum excepere, alienata ab eo socrus uoluntate, siue ut ipsa cum filia arbitratu suo regnaret, seu qua alia iustiore de causa. Quæ res ipsum quidem & sponsam eius in extremum periculum adduxit, socrui uerò exitio fuit. Etenim cũ mulieres arbitratu Nicolai Garæ palatini regnarent, eumq́ & necessarios eius, cæteris neglectis, ornarent, ac de alio rege è Gallijs accersendo clàm consilia caperẽt: moti indignitate rei plerìq́ proceres, Carolum Neapolitanum regem, Ludouici defuncti regis fratris filium, ex Italia euocarũt. Cuius aduentu cognito, Mariam ferunt cum Sigismundo nuptias accelerasse, excessisse tamen Sigismundum ex Vngaria in Boemiam, metuentem Vngarorum insidias, quemadmodum scribit Bonfinius. Carolus uerò partim dolis, partim aperta ui regnum adeptus, haud multo pòst reginæ senioris opera interfectus est. Quo facinore perpetrato, mulieres securæ omnium ad inferiores partes regni, & uersus Croatiam iter fecere. Ibi Ioannes Horuatus præfectus Croatiæ, quem illi Banum uocant, Caroli, cui ipse studuerat, mortem ulturus, impetum in reginas fecit: trucidatisq́ palatino & Blasio Farcasso, Caroli interfectore, ac cæteris diſsipatis, Elizabetham quidem in profluentẽ demergi iuſsit, Mariam uerò aliquandiu asseruauit. Ad extremum Sigismundo Budã uenienti, & bellum contra se comparãti, eam remisit. Ita demum eodem anno, quo Iagello apud Polonos, Sigismundus apud Vngaros regna-

Oratores Elizabethæ reginæ.

Sigismundi offensæ apud Polonos.

Sigismundus exclusus Cracouia.

Maria regio diademate coronata ab Vngaris.

Sigismũdus ingratus etiam socrui.

Nicolaus Gara palatinus Vngar.

Carolus ab Vngaris ad regnũ uocatur.

Sigismundus exceßit Vngaria.

Carolus rex Neapol. & Vngar. interfectus.

Horuatus Banus Croatiæ.

Elizabethæ reginæ mors.

Maria in custodia asseruata.

Sigismundus quãdo adeptus regnum apud Vngaros.

re cœpit. Hæc de Vngaricarum rerum eius temporis statu paulo pro-
lixius hic persequi libuit, quo planior historia nobis decurrat. Ad quã
iam reuertimur. Iniecta erat nonnulla spes regni Polonici Ziemouito
Masouiorum duci: quam Bartholomęus Chotelius siue Chotecius, ho
mo audax & factiosus, auxit, cum ad eum uenisset, operamq́; suam & fi
dem ei pollicitus esset. Visum est autem, facilius eum uoti compotem
fore, si quas munitiones Poloniæ in potestatem suam redegisset: itaq;
ad eam rem profectus Bartholomæus, acceptis ab eo copijs, Calissiam
arcem noctu intercipere conatus est. Et iam quispiã de militibus eius
portam arcis terebra perforauerat: immissaq́; serra, capax hominis fo-
ramen faciebat: & alij murum ascendere nitebantur, cum exauditus est
à uicino pistore strepitus, excitiq́; uigiles: saxis alijsq́; telis fortuitu ob-
latis, hostem ad irruptionem intentũ supernè simul & ex æquo comi-
nus repulerunt. Inde reiectus Bartholomæus, munitionem suã Cosmi
necium, non ita pridẽ à Sigismũdo marchione captam, recepit: Chote
ciam item præsidio cõmuniuit. & Prosna amne transmisso, Cosminum
contendit. Verùm illinc à præsidio Domarati præfecti repulsus, Par-
scum, Michaelis Thomasij munitionẽ, octo diebus obsedit: eoq́; do
minum loci adegit, ut is deserto Domarato, in partes suas trãsiret. Ma
iora aũt in dies incrementa factio Bartholomæi capiebat, odio Doma
rati, quòd ille (ueris'ne criminibus, an inuidia hominũ, nescio) tantum
sibi uulgò cõflarat, ut publico placito nobilitas pleraq; omnis parêre ei
detrectaret. Quin cũ is satisfacere in Visliciensib. comitijs, minoribus
Polonis arbitris uellet, responsum est: Non aliter satisfacturum esse, q̃
si magistratu abierit. Auxit uerò maiorem in modum eius fama, quòd
in Saxonibus, Boemis, & Cassubijs copias comparare diceretur, qui-
bus aduersariorum cõtumaciam reprimeret: & uinculis, contumelijs,
bonorum direptionibus, & alijs malis eos coerceret. Quę consilia eius
ut præuerteret nobilitas, authore ac duce Vincentio de Kempa, palati
no Posnaniensi, arma sumpsit, Bartholomæumq́; cum Masouijs adiu-
toribus sibi adiunxit. Primumq́; medio Ianuario ad Pysdros itum, &
oppidum post tertium diem in deditionem acceptum est. Arx deinde
post triduum dedita, saluis dimissis, qui in præsidio eius fuerant, cum
equis, armis, & facultatibus. Inde ad Calissiam castra mota sunt. Sendi
uoius uerò Suiduua, castellanus Naclẽsis, cum parte copiarum Posna
niam missus, ut esset præsidio illi oppido, ne quid hostile à Domarati
præsidio, quod in arce cum Predipelco Stasseuio Medirecensi castella
no erat, pateretur. Miserãt enim ij, simul & alij quidam oppidani publi
cè legationem ad Vincẽtium palatinum, quòd in potestate eius futuri
essent, si contra uim Domarati defenderentur. Aduenięti aũt Calissiã
Vincẽtio, oppidani portas oppidi aperuere. Arx à Domarati pręsidio,
cui Ioannes Lencosinius, Lencicięsis castellanus, pręerat, tenebat. Nã
ipse Domaratus in Saxonas, Cassubios & Pomeranos, exercitus com-
parandi causa, profectus erat. Obsessa est igit' arx Calissięsis, cum esset
expugnatu difficilis, excursionesq́; factę in agros & pagos aduersario-
rum.

Ziemouitus Masouius ad regnum adspirat.

Bartholomæi Chotecij conatus.

Calißia tẽtata.

Domarati odium.

Bellum ciuile Polonorum.

Vincentius Kẽpius palatinus Posnaniensis.

Conradus Olesnicensium dux.

Dũ aũt obsidet', aduenit Cõradus Olesnicẽsiũ dux cum expedita
manu, à Derslao Iuenio castellano Gnesnensi, Domarati fratre, in auxi
lium euocatus. Verùm ubi uidit aditũ arcis à Vincẽtio interceptũ esse,
retulit pedem: & grauiter obiurgatus à Vincentio, domum redijt. Cæ
terùm apud Posnaniã remissius cũcta fiebant. Nam Suiduua domum
modò quandã in oppido eregionè arcis castelli loco munierat, adpro-
hibendas hostium in oppidum eruptiones. Exteriore uerò porta, quæ
in agrum uergit, ij qui in arce erant, liberioribus excursionibus aduer-
sariorum & ecclesiastica bona depopulabãtur. Porrò Suiduuæ minus
liberæ erant magisq́; dãnosæ excursiones. Nec alibi res quietiores fue
re à factione Domarati: quæ Naclũ, Labissinũ, Pacossum, Medireciã,
Sbansinum, Medichodiam, Velenum, & Keplouiam arces atq; castel-
la obtinebat, & ex his uiciniam omnem armis infestabat. Erant autem
in partibus Domarati insigniores Grimala Olesnicius Costrinẽsis, An
dreas Suiradouius Camenẽsis castellani, Virbẽta Smogulecius, Theo-
doricus Margoninius, propinqui & necessarij eius, præter eos quos
paulo antè cõmemorauimus. fuitq́; miserabilis tunc facies maioris Po
loniæ, cum nullus penè locus, nulla cuiusquã possessio, nemo neq; uir,
neq; fœmina extra munitiones & præsidia utriusq; partis uexationũ,
direptionum, & aliorum malorum, quę bellũ secum trahit, exors esset.
Nam quicunq; ab alteris stetisset, alterorum iniurię erat obnoxius. Ac
ne mercatores quidem & insontes agricolæ expertes illarũ calamitatũ
erant. Ad hæc pestis popularis eo ipso anno Poloniam, sicut multas a-
lias regiones infestauit. Aduenit deinde Domaratus cum externo mi-
lite, bellum illatum depulsurus: metatusq́; castra in Piotricouice Suid-
uuæ prædio, Vurõcos & Samotulos oppida diripuit. Quæ cum Suid
uua ab exploratorib. didicisset, Bartholomæũ Chotecium, & Sremen-
sem castellanum cũ suis copijs clàm asciuit, noctuq́; cum his ad Doma-
rati castra contendit. Præmonitus quidẽ erat de aduentu Suiduuę Do
maratus. Verùm de Bartholomæo & Sremensi castellano nihil suspi-
catus, contẽpto Suiduua, quẽ paruam manum habere nouerat, quiesce
re suos iusserat. Illucescente uerò die quintadecima Februarij, hostes ab
his qui in statione fuerant, magna celeritate adesse nunciãtur. Trepida
tur totis castris, nec satis spacij ad expedienda arma frenãdosq́; equos
fuit. Neq; uerò castra munita erant. Itaq; Domaratus cum ijs, quos pri
mùm ad manum habere poterat, obuiam hosti progressus, non instru
ctis ordinibus, manus cũ eo confert. Et paruo negocio dissipatis suis,
in fugã actus est. Fugientes Suiduua lõgo est spacio persecutus. Fortè
Virbẽta Smoguletius trans Vartã amnẽ cum centũ hastatis equitibus
& quingentis peditibus erat. Is igitur de aduentu hostiũ ad oppugnan
da castra Domarati noctu certior factus, in auxilium Domarati uenie
bat. Cum aũt comperisset Domaratum profligatum esse, nihil ea clade
suorũ deterritus, concito gradu aduersus hostes tetẽdit, palãtesq́; per
agros, dum fugientibus instant, nactus magnã in eis stragẽ edidit. Inte
rim Suiduua cum paucis expeditioribus lõgius Domaratum persecu-

Pestis.

Vuronki & Samotuli oppida.

Domaratus profligatus à Suidwa.

tus,uictor captiuis ſpolijsq; onuſtus reuertebatur. Cognitoq; ſtatu A
ſuorum perturbato,nihilominus cõtra nouum hoſtem ire pergit. Sed
cõſpecta cominus multitudine cõſternatus, proſpicere ſibi quemq; iu
bet. Ipſe in Oſtrorogum caſtellum Derslai Grocholę,caſtellani Santo
cenſis concitato equo profugit, & uix perſequentium ſe Virbentæ ac
Domarati,qui iam ſeſe ex fuga recollegerat, manus euaſit. Magna u-
trincq; ſtrages hominum uariãte fortuna fuit. Oſtrorogum deinde Do
maratus acriter uſq; ad ueſperũ oppugnauit: ſed cum nouas hoſtium
copias in auxiliũ Suiduuæ aduẽtare falſò accepiſſet, ſoluit poſtero die
obſidionem,& in Obornicos oppidum copias ſuas deduxit: inde'que
quicquid loci inter Poſnaniam,Bucum, Vuroncos oppida,& Vartam
fluuium interiacet,infeſtauit. Inſtabat iam tempus præſtitutum comi-
tijs. Quapropter Elizabetha regina,ut in Vislicienſibus comitijs anni
ſuperioris conuenerãt, flagitantibus Polonis proceribus, ac pericula
ciuilis belli denunciantibus, Veſprimiẽſem epiſcopum cum alijs duo-
bus proceribus Vngaris miſit Siradiam, qui Polonos de uolũtate ſua
certiores facerent. Hi reginæ mandato proceres atq; nobilitatẽ iuriſiu
randi religione,quo ſe Marię natu maiori Ludouici filiæ,& Sigiſmun
do ſponſo eius obſtrinxerant,primùm ſoluerunt:deinde poſtularunt,
ut regnum ad Heduigim natu minorẽ decreto comitiorũ deferretur,
ſed ut ea tamen,ubi ad proximum paſcha in Poloniã deducta atq; coro
nata eſſet,triennio deinceps propter teneram & immaturam regno ui-
roq; ætatem,in Vngaria apud matrem educaretur. Re in conſultatio- B
nem poſita,uariæ dictæ ſunt ſententiæ:& aberat non contẽnenda pars
ſenatus atq; nobilitatis ex maiore Polonia,ciuili bello diſtenta. Itaque
placuit comitia ad uiceſimãoctauam diẽ Martij prorogari, & interim
per legatos totius conuentus nomine de pace inter diſsidentes agi. Le
cti ad eam rem Spitco Melſtinius Cracouienſis, Sendiuoius Subinius
Caliſsienſis palatini,Nicolaus Bogoria Zauichoſtenſis caſtellanus &
Creslaus Sciucouius,uiri graues & prudentes cum literis Elizabethæ
reginæ ad eã rem conſcriptis. Qui cum ad Caliſsiã acceſsiſſent, impera
runt præfecto arcis Ioanni Lẽcoſsinio, ut ſibi arcẽ traderet: nec ille re-
nuit. Quancq; non conſtat hic ſibi Dlugoſſus. Nam aliquanto inferius
poſt cõſtitutas inducias,obſeſſam tamen eſſe nihilominus Caliſsiam à
factione Bartholomæi,quę eadem Vincentij palatini Poſnaniẽſis fuit,
memorat. niſi fortè paruit legationi Vincẽtius,non paruit aũt Bartho
lomęus. Peruicit aũt Vincentius,ut ea Ioãnis Caliſsiẽſis caſtellani fidei
cõmitteretur. Inde reuerſi Cracouienſis & Caliſsienſis palatini, in Vn
gariam ad reginã profecti ſunt:ſed qua de cauſa,non proditur. Reliqui
uerò duo legati Poſnaniã profecti, aduocatis diſsidij capitib. & Radi-
mi tantũ amnis interlapſu diremptis,inducias uſq; ad octauũ Cal. Iulij,
qui dies diui Ioannis Baptiſtę natalis eſt,inter eos confecerunt,ea lege,
ut arces Domaratus in poteſtate ſua retineret. Frequẽtes deinde pro-
ceres atq; equites Siradiam ad conſtitutam diẽ conuenere,& omnium
penè ſentẽtiæ in Ziemouitũ Maſouiorũ ducẽ inclinatæ erãt,ut ei cum
Hedui-

Suidwa uictus & fugatus à Smoguletio.
Oſtrorogum caſtellum.
Oborniki oppidum.
Bucum.
Comitia Siradiæ.
Oratores Vngari ad comitia.
Poloni ſoluti religione iuriſiurandi Mariæ & Sigiſmundo dati.
Comitia prorogantur.
Minorum Polonorum legatio ad maiores.
Sczucouius.
Poloni oratores ad reginã.
Siradienſia comitia.

A Heduigis Ludouici regis filiæ coniugio regnum mandarent. Aduene
rat etiam Vuladislaus dux Oppolienſium, cum quo Ziemouiti ſoror
nupta erat,non ſine ſpe aliqua adipiſcendi regni, propterea ꝙ propin
quitate Cazimirũ regem attingeret. Is igitur Ziemouiti fautoribus ob
nixè refragabatur:ſed parum abfuit,quin ab eis caperetur, ni primorũ
ſenatorum autoritas interueniſſet. Fauebat & Bozenta archiepiſco-
pus Ziemouito. Atq; ei roganti,placeret'ne regnum Ziemouito man
dari,magna acclamatione uniuerſus cõuentus aſſentiebatur. Sed unus
homo oratione ſua mox omnium uolũtates cõuertit. Iaſcus is fuit,ſiue
Ioannes Tencinius Voiniciẽſis caſtellanus, Andreæ,qui fuit palatinus
Cracouienſis,filius:qui impetrato ſilentio,in hanc ſententiam uerba fe
ciſſe dicitur: Non equidem conſenſum iſtũ & iudicia ueſtra reprehen
do,proceres:nec à Ziemouito alieno ſum animo. Sed uidete ne quã in
famiæ labem nomini noſtro Polono aſpergamus. Ego ſi integra ea no
bis res eſſet,liberaq; prorſus ſuffragia, tamen de re tanta conſultantib.
amplius deliberandũ eſſe cenſerem. Periculoſa eſt enim in re qualibet "
incõſulta feſtinatio:& præceps conſiliũ ferè pœnitẽtia ſequitur. Nunc "
uerò cũ mortui regis Ludouici filiæ fidẽ noſtrã obſtrinxerimus, per-
pẽdite cũ animis ueſtris diligẽtius,an ea præterita rectè nobis regẽ cre
are poſsimus. Equidẽ fallendi iuriſiurandi nunquam uobis autor ero.
Quòd ſi quiſquã eſt in hoc cœtu,qui religionẽ illã iuriſiurãdi,ſanctiſsi- "
B mum ſocietatis humanæ uinculum,paruipẽdat, ab hoc mihi liberè diſ- "
ſentire liceat. Necq; enĩ ego ita ſum inſtitutus,ut aut homines fidẽ meã
ſecutos mentiẽdo,aut Deũ mẽtium inſpectorẽ,quẽ uolens ſciens'q; iu-
riſiurandi teſtem adhibui,peierando fallam. À uobis quoq; patres,&
à genere noſtro talem mẽtem, ſeu uerius amentiã, Deus ut auertat,pre
cor. Quid igitur faciemus? dicet aliquis. Ergóne rege orbi,mutuis cæ-
dibus & inteſtinis bellis peribimus? Procul hoc omen Deus auferat.
Quid ergo? Dicam quod ſentio. Differendam ego hanc de creãdo no
uo rege conſultationẽ adhuc eſſe cenſeo. Adſunt hic oratores ſenioris
reginæ: quę mandata,ſiue adeò poſtulata ad nos attulerint,nõ ignora-
tis. His igitur ita reſpondendum eſſe iudico. Non mutare uos id quod
ſemel cum Ludouico rege ueſtro iureiurãdo dato cõſtituiſtis. Libera-
tos aũt à Sigiſmundi marchionis fide,libenter in Heduigi minore natu
filia Ludouici fidem ſeruaturos eſſe. Sed quòd Polonia tandiu rege or
ba in maximo uerſet̃ diſcrimine, petere uos etiã atq; etiã à regina ſenio-
re,ut Heduigim filiã primo quoq; tẽpore ad uos mittat,diadema ritu ſo
lenni ſuſcepturam, & nupturam uiro ſibi nobis'q; grato, & cum eo re-
gnum adminiſtraturam. Quòd niſi illa ad proximè uenturam Pente-
coſtem deſiderio ueſtro ſatisfecerit, tum demum teſtati, nõ per nos ſta
re,quo minus pacta conuenta cum Ludouico ſeruentur,ſiue Ziemoui
tum,ſiue quem alium uidebitur regem creabimus. Necq; enim eouſq;
cunctantem,ne dicam ludificantem nos reginam expectare debemus,
dum funditùs interimus. Cunctis ſententia Ioannis placuit. Igitur in
eam itum,ac decretum factum eſt. In quo illud adiectum eſt,ut Hedui-

Vuladiſlaus dux Oppolienſium ad regnũ adſpirat.
Ioannis Tencinij oratio.
Comitiorum decretum.

gis adueniens, ſi regina eſſe uellet, reciperet ſe de conſilio Polonorum A
nupturam, & in Polonia cum uiro manſuram: & ſummo ſtudio anni-
xuram eſſe, ut Velunenſem Dobrinenſem'qꝫ tractum, & in Rufsia quic
quid Poloniæ detractum eſſet, recuperaret. Et cum hoc reſponſo ora-
tores Vngari dimiſsi ſunt, ſolutus'que conuentus. Inſtante autem Pen
tecoſte, frequentes proceres atque equites Sandeciam, qua Heduigim
reginam deſignatam uenturam eſſe ſperabāt, honoris illius cauſa pro-
fecti ſunt: ſed illa ad conſtitutum tempus non uenit. Cæterùm palati-
nus Caliſsienſis cum mandatis Elizabethæ ueniens, moram eius excu-
ſauit, quòd diceret, eam cupientem Polonorum uotis ſatisfacere, Caſ-
ſouiam uſqꝫ perueniſſe: inde porrò commodè progredi non potuiſſe,
imbrium ui & inundatione aquarum prohibitam. In hoc tamen eam eſ-
ſe, ut periculo ſe commiſſura ſit potius, quàm ut ipſorum uoluntates
offendat. Orare aūt, quod ſine incōmodo ipſorū fiat, ut ipſi Caſſouiam
ad ſe ueniant, & melius atqꝫ certius præſentes cum præſente omnibus
de rebus conſtituant. Efficax fuit oratio palatini: quocirca cætera mul

Poloni primores Caſſouiam profecti.

titudine domos reuerſa, primores de ſenatu, nēpe Dobeslaus Curoſ-
uancius caſtellanus, Spitco Melſtinius palatinus Cracouienſis, Iaſcus
Tarnouius Sendomirienſis, Vincentius Kempius Poſnanienſis, Sen-
diuoius Subinius Caliſsienſis palatini, ac Domaratus caſtellanus Poſ-
nanienſis, & præfectus maioris Poloniæ, Caſſouiam profecti ſunt. Ibi
noua pacta cum regina inita ſunt: nimirum ut ad tertium Idus Nouem B
bris, quæ dies diui Martini epiſcopi memoriæ ſacra eſt, Heduigis in
Poloniam ueniret, ac de ſententia amplisſimi conſilij matrimonium ini

Fœdus Vngarorum cum Polonis.

ret. Quod ſi ea deinde, nullis liberis relictis, decederet, ut Maria ſoror
cum ſua poſteritate ipſi in regno Polonorum ſuccederet, uiciſsim'que
idem ius eſſet Heduigi ſecundum Mariæ mortem in Vngaria. Ita ſem-
piternum fœdus inter Vngaros & Polonos ſancitum. Interim Zie-
mouitus dux ex actis Siradienſium comitiorum, & non obſcuris pluri-
morum procerum ſtudijs in magnā ſpem adipiſcēdi regni & coniugij

Ziemouitus dux Cracouiā non intromiſſus.

Heduigis erectus, cum quingentis ſuis equitibus archiepiſcopo ac Bar
tholomęo Coſminio comitantibus, Cracouiam contendit, eo conſilio,
ut Heduigim ex Vngaria uenientem, ſi potiri coniugio eius aliter non
poſſet, ui raperet. Nec eius aduētus in tam inſigni comitatu latêre Cra
couiēſes ciues potuit. Quapropter in urbē intromiſſus nō eſt, ueritis
ciuibus ne per uim eam occuparet: ſed in ædibus præpoſiti Cleparien-
ſis, quas Bozēta archiepiſcopus, cum adhuc eſſet præpoſitus eius tēpli
ædificarat, diuertit. nec ibi diu perſtitit. Nam cū ſuſpectū ſe eſſe Craco
uiēſib. intelligeret, ueritus ne qua in ſe eruptio ex urbe fieret, poſtridie

Corcinum, Noua ciuitas.

Corcinū, quę etiā Noua ciuitas appellat̃, ſe recepit. Atqꝫ ibi quindecim
dies Heduigis aduentū, ac deinde Caſſouiēſis conuentus exitū prę̄ſto-
latus, in maiorem Poloniam præproperè abijt, ut maiorū Polonorum

Spitco Melſtinius.

ſtudia propenſiora in ſe, q̄ꝫ minorū retineret, augeret'qꝫ. Spitconi uerò
Melſtinio maximè infenſus, ꝙ aduerſari eum ſibi accepiſſet, oppidū e-
ius Xianzū incēdit. Creditū eſt aūt aduentū Heduigis propter inſidias
Ziemo-

A Ziemouiti euitandas tamdiu prorogatum fuiſſe. Ille uerò poſteaquam
animaduertit nihil ſe dolis proficere, ad apertā uim conuerſus eſt: miſ-
ſo'qꝫ Abraamo palatino Plocenſi, & Creslao Dobeslai Cruſuiciēſis ca
ſtellani filio, cū expeditis copijs, pleraſqꝫ omnes Cuiauiæ munitiones

Cuiauiam Ziemouitus redegit in ſuam poteſtatem.

in ſuam redegit poteſtatem, Petraſsio Malocha prę̄fecto, & caſtellano
Breſtenſi, qui Cruſuiciæ præerat, cuius nomen non memoratur, fauen
tibus. Et quanquam ijs propter non obſcura ſtudia in Ziemouitū Sti-
borius Moſcicius ſucceſſor datus erat ab Elizabetha, ſerò tamen is ex
Vngaria uenit, occupatis iam à Ziemouiti exercitu arcibus: à Breſten-
ſibus modò oppidanis crudelitatē Ziemouiti formidātibus receptus
eſt: ſed non multo pòſt excedere oppido coactus, cum à Maſouijs cir-
cūſeſſus eſſet. Accepto per deditionē oppido, multi oppidani in carce-

Lencicia Ziemouito dedita.

rem coniecti, & bonis multati: Lencicia quoqꝫ per eundem Petraſsiū
præfectum in Ziemouiti poteſtatē uenit. Igitur acceſsione Cuiauiæ &
Lencicię auctus animo uiribus'qꝫ Ziemouitus, apertè iam regnum ſibi

Siradiæ comitia.

uendicare: indictis'qꝫ uniuerſę Polonię comitijs, Siradiā ad quintamde
cimam diem Iunij cædes & incendia comminari his qui dicto audien-
tes non eſſent. Aduenere Nicolaus Vuladislauienſis, & Stiborius Plo
cenſis epiſcopi, & Bozenta archiepiſcopus cum aliquanta maiorum

Ziemouitus rex Polonorū renunciatur.

Polonorum caterua. Ibi Ziemouitus ab archiepiſcopo rex renuncia-
tur, acclamantibus qui aderāt ex equeſtri ordine: coronabatur etiam,

Caliſsia obſeſſa à Ziemouito.

ni quidam graues uiri diſſuaſiſſent. Conuentu ſoluto, Ziemouitus Ca-
B liſsiam cum exercitu contendit, arcem'que cum oppido obſedit. Ibi ſe

Conradus dux Oleſnicenſiū.

cum eo coniunxit Conradus dux Oleſnicenſium, cum trecentis haſta-
tis adueniens, Odalanouiam mercedis loco, concedēte Bartholomęo,

Poloniæ maioris motus.

ſibi pactus. Quin ipſi quoque maiores Poloni per idem tempus rur-
ſus nouis motibus agitabantur. Nam Coſtrinenſis & Camenenſis ca-

Znena oppidum.

ſtellani, & Virbenta Smoguletius facta manu Znenam archiepiſcopi
oppidum natura loci munitū capere conati ſunt: ſed oppidanis petēti-
bus dierum aliquot inducias, dum archiepiſcopum dominum ſuum

Gembice direptum.

ea de re conſulerent, conceſſere. Atque interim Gembice oppidum,

Camenum interceptum.

quod in Ziemouiti partibus erat, diripuere. Bendimirus uerò Radi-
cius eiuſdem factionis homo, Camenum oppidum & arcem archiepi-
ſcopi per deditionem intercepit, cum Archiepiſcopum à regina pro-
ſcriptum, ſolum uertiſſe affirmaret. Porrò archiepiſcopus numeratis
quadragintaquinque marcis latorum groſſorum, donatis'que inſuper
decimis Palucenſibus, Znenam liberauit. Quo facto eius iritati A-
braam palatinus Plocenſis, & Slauecius uexillifer Maſouiæ, qui Cu-

Queciſſouum direptum.

iauiam cum præſidio tenebant, Queciſſouum oppidum eiuſdem ar-

Archiepiſcopi iuſta pœna.

chiepiſcopi cum circumiacentibus pagis depopulati ſunt. Et iuſtè for-
taſsis hæc mala tunc in Archiepiſcopum ingruerunt, quòd & cathedrā
illam, excluſo alio qui ritè electus erat, interuerterat, & pactorum de-
cretorum'qꝫ comitialium immemor, priuato conſilio ad Ziemouitum

Znena interuerſa.

tranſierat. Neqꝫ hic tamē malorū finis ei fuit. Nam Domaratus caſtella
nus Poſnanienſis, qui iam prę̄fectus maioris Poloniæ eſſe deſierat, ſuc

 ceſſore

ceſſore accepto Peregrino Vengleſsinio, Floriani epiſcopi Cracouienſis fratris filio, ex Vngaria reuerſus, cum ſocero ſuo Alberto palatino Cuiauienſi, Grimala & Virbenta gẽtilibus Znenam ad eum uenit: callido'que commento perſuaſit, ut Grimalæ & Virbentæ Znenam ad tempus obtinendam cõcederet, quod eum ab Elizabetha regina & Sigiſmundo genero eius hoſtem publicum iudicatum eſſe diceret: miſſos'que ab his ad ſummum Pontificẽ, qui amoueri eum ab archiepiſcopa peterent, quòd cũ Ziemouito ſentiens, perduellis & iuriſiurãdi ſui fœderumq; publicorum præuaricator eſſet. Pactus eſt tamẽ ab eis Bozenta archiepiſcopus, ut nihil hoſtile cuiquam facerent, neq; ullam poſtea impendiorum rationem ducerent. Per idem tempus Glogouienſium duces Henricus & frater eius rati commodam ſe nactos eſſe occaſionem recuperandæ Vuſchouæ in interregno, dum maior Polonia ciuilibus bellis ardet, ſumptis armis oppidum id ui capere adorti ſunt: ſed reiecti turpiter ab oppidanis, territorium omne populabundi peruagati ſunt. Hos igitur ut reprimeret Peregrinus præfectus maioris Poloniæ, ſimulq; ut Caliſsiæ obſeſſæ opem ferret, delectum habere inſtituit: ſed paucis conuenientibus & nomina dantibus, nullum operæ precium fecit, bona tantum eccleſię Poſnanienſis, & Lubinenſis monaſterij depopulatus eſt. Ad hæc Thomislaũ Viſſotam cum fratre, quòd Poneciam Conrado Oleſnicenſium duci dedidiſſent, cæpit, & in uincula coniecit. Deinde ad Poneciam profectus, arcem incenſam à Sileſijs præſidiarijs, aduentum eius non ferentibus, inſtaurauit, non ſine B preſſura & calamitate agreſtium adſcriptitiorũ Poſnanienſis eccleſiæ, qui circum Crobiam atq; Dolſcum ſunt. Alterum deinde delectum apud Vinecium epiſcopi Poſnanienſis pagũ agere inſtituit. Ad quem frequentiores equites conueniebant. Sed eum Bartholomæus Coſminius diſturbauit, cum ex inopinato impetum in eos feciſſet, oppreſſos'que armis & equis exuiſſet, ac nõnullos captiuos abduxiſſet. Hæc cum ad minores Polonos, apud quos quieta erant omnia, & in Vngariam perferrentur, minores quidem Poloni fratrum uicem doluêre: & indictis Cracouiam ad octauum Calend. Auguſti, qui dies diui Iacobi apoſtoli memoriæ dicatus eſt, comitijs, exoratis'que Ziemouito duce, & Bozenta archiepiſcopo, ut ad ea comitia uenirent, de pace totius Poloniæ & concordia cum eis diligenter egêre. Vix tandem inducias bimeſtres confecere. Tametſi perſtitit nihilominus in obſidione Caliſsiæ Bartholomęus, magnis'que incommodis circumiacentes pagos & oppida, contemptis inducijs, affecit, donec à Ziemouito ueniente abſcedere & quieſcere iuſſus eſt. In Cuiauia quoque præfecti & legati Ziemouiti aduerſariorum bona nihilo ſecius uexabant. Porrò Elizabetha regina, Sigiſmundum marchionem generum ſuum, atq; Demetriũ Strigonienſem archiepiſcopum cum duodecim millibus armatorum in Poloniam miſit, ad coercendum Ziemouitum & factionem eius, pacandamq; maiorẽ Poloniam. Tranſmiſſo autẽ Sigiſmundus Carpatho monte, apud Sandeciã ſtatiua habuit. Quò cum proceres Cracouienſes

Vuſchouenſe territorium uaſtatum.

Ponecia arx incenſa à Sileſijs, à Polonis inſtaurata.

Idem, qui Odalanouius & Chotelius ſiue Chotecius.

Comitia Cracouiæ.

Induciæ.

Coſminius turbator.

Vngarorum expeditio in Poloniam.

ſes & Sendomirienſes ſiue ultrò, ſiue euocati ad eum conueniſſent diſceptatum eſt, an Ziemouito bellum inferri fas eſſet, quòd alij negarẽt uiolandas eſſe inducias, alij contrà iam ab ipſo priore uiolatas eſſe contenderent. Vicit'que hæc poſterior ſententia. Quapropter ſumpſere & ipſi cum Vngaris contra turbatorem publicæ pacis arma. Per Radomienſem igitur oram pacato agmine in Maſouiam pariter Poloni & Vngari duce Sigiſmundo ingreſsi ſunt, & Ziemouito nuſquam faciente pugnandi copiam, ditionem eius omnem acerbè igni ferro'que uaſtarũt. Cæterùm Ioannis fratris eius ditione abſtinuere, propterea quòd is quieſcebat, nec temerabat pacta cum Ludouico publicè de regno inita. Per idẽ tempus Peregrinus Vengleſsinius præfectus maioris Polonię, fiducia propinqui exercitus ſuarum partium erectus, facta aliquanta manu cum Vincentio palatino Poſnanienſi Derslao Oſtrorogo Santocenſi, Sendiuoio Suiduua Naclenſi caſtellanis, Arnoldo Valdouio, & nonnullis alijs, ad Znenam caſtra poſuit, quòd archiepiſcopus cum Ziemouito ſentire uideretur. Sed repulſi ab oppido, in agreſtes & ſuburbana ſæuierunt: rapta'que præda Gneſnam profecti, domos archiepiſcopi & ſacerdotum diripuere: Naclenſe territorium, quod à Domarati factione tenebatur, uaſtauere. Domaratiani autem uiciſsim, cum præter Lecnum oppidum prædas agerent, oppidanos ad excutiendam prædam effuſos perſecuti, oppidum id cæpere & incendere. Porrò Drogoſsius Chrobrius præfectus Siradienſis Volboriam arcem epiſcopi Vuladislauienſis, conniuente Henrico canonico B Vuladislauienſi, qui tunc ei poſt mortem Sbiluti epiſcopi præerat, intercepit, oppidanos'que & agreſtes finitimos uexauit: ratus, his malis eò ſe adacturum eſſe collegium Vuladislauienſe, ut fratri ſuo Nicolao epiſcopam mandaret. Sed eum ſpes fefellit. Nam Troiano præpoſito Poſnaniẽſi & canonico Vuladislauienſi ea mandata eſt. Tametſi Vrbanus ſextus pontifex maximus reiecta ea electione, Ioannem Cropidlonem Oppolienſis ducis filium, de Poſnanienſi epiſcopa translatum Vuladislauienſem fecit. Cæterùm Sigiſmundus peruaſtata Maſouia, in Cuiauiam duxit exercitum, & Breſte undecim diebus obſedit. Induciæ deinde ſemeſtres cum Ziemouito uſque ad paſcha factæ interuentu Vuladislai Oppolienſium ducis. A' quo Domaratus, cum ſtudium ſuum operam'que Sigiſmundo probare uellet, cum Saxonibus & Pomeranis mercenarijs è Cuiauia prædas agens, apud Inouuladislauiam non leue detrimentum acceperat, quòd per ditionem eius ipſo inuito Cuiauiam infeſtaſſet. Interfuit autem illis pactis etiam archiepiſcopus: & cum è Sigiſmundo cognouiſſet, ſe falſis terroribus à Domarato circumuentum eſſe, ut Znenam neceſſariorum & gentilium eius fidei cõmitteret, diſcedente Sigiſmundo, popoſcit eos, ut eam ſibi redderent. Negantibus autẽ illis, & impendiorum ſolutionẽ contra pacta cõuenta repoſcentibus, cõſtituta re clàm cum magiſtro ciuiũ & primoribus oppidanis, adueniens receptus eſt in oppidũ: & eiectis ui Saxonib. Pomeranisq; præſidiarijs, Iarandũ decanũ Gneſnenſem oppido prefecit.

Dum

Maſouia uaſtatur.

Polonia turbatiſsima.

Gneſne domus ſacerdotum direptæ.

Lecnum oppidum incenſum.

Volboria arx intercepta.

Ioannes Cropidlo Vuladislauienſis epiſcopus.

Sigiſmundus Cuiauiam uexat.

Breſte obſeſſum.

Induciæ.

Znena recuperata ab Archiepiſcopo.

Lituani Masouiam populantur. *Drohicinum obsessum.*

Dũ hæc ita geruntur turbãturq́ in Polonia, Lituani occasionem bene A
gerendæ rei nacti, Iagellone Olgerdi filio duce Masouiam inuasere:
Drohicinum arcem, quam Ioãnes dux Masouiorum Keistuto duci so-
cero suo, ciuili bello occupato, non ita multo antè unà cum Melnico,
Camenecia, & Surasso interuerterat, obsidione uallauere. Fortè tunc
aberat præfectus arcis, Sassinus magister curiæ, siue, ut uulgò dicunt,
marsalcus ducis. Hic igitur ubi de periculo arcis, in qua nihil ipse præsi
dij reliquerat, accepit, cum subitaria triginta hastatorum & sexaginta
balistariorum manu accurrens, & facto cuneo per medios hostes in ar
cem perrumpens, receptus est à suis. Qua eius audacia barbari de spe

Drohicinum incensum.

potiundæ arcis deiecti, abire parabant. Interim Russi quidem, à qui-
bus ora illa ferè habitabatur, proditionem cum eis pacti, arcem incen-
derunt, & per funes in stationes hostium sese dimiserunt. Lituani ar-
cem flagrantem summa ui oppugnarunt, ne quod spacium nostris re-
stinguendi incendij darent. Ita plurimi mortales partim hausti incen-
dio, partim hostilibus telis necati sunt. Præfectus uerò cum paucis re-
liquis, omni ope desperata, uiuus in potestatem hostium uenit. Turba-
uerat Polonorum mentes Elizabetha regina, quòd Heduigim filiam
ad constitutum tempus ipsis non mittebat. Itaq; frustra expectato No

1384 ann. *Sendiuoius Subinius in Dalmatiam excurrit.*

uembri atq; Decembri mense, post initium noui anni 1384, Sendiuo
ius Subinius palatinus Calissiensis & præfectus Cracouiensis, de sen-
tentia episcopi & aliorum procerum Cracouiensis conuentus, cum no B
bilissimorum quorumq; adolescentum comitatu ad Elizabetham, Ia-
deram usque Dalmatiæ profectus est. Statum rerum Polonicarum, &
postulata procerum diligenter exposuit, minasq́ precibus adiecit. Pe-
tebat autem ab ea, ut quamprimum Heduigim ad breue tempus in Po
loniam mitteret, coronatam mox ipsi remissum iri pollicebatur, ut cum
ipsa esset, donec adolesceret. Obsidesq́ue ad eam rem nobilium filios,

Reginæ consilia.

quos secum adduxerat, dabat. Nectere moras Elizabetha, & aliam ex
alia excusationem quærere, ambiguisq́ respõsis Sendiuoium ducere.
Quibus rebus exacerbatus ille, iram non obscurè præ se ferre, uelleq́
discedere. Quod ubi regina animaduertit, uerita ne is, in cuius potesta
te erat Cracouia, reuersus turbas cieret, Iascum siue Ioannem Tarno-
uium, castellanum Sendomiriẽsem, ad occupandam arcem Cracouien
sem misit: Sendiuoium autẽ discedere uetuit. Non latuit Sendiuoium

Subinij celeritas.

reginæ consilium. Itaque unum de comitibus fidelem curriculo mittit
Cracouiam, qui Tarnouij aduentũ anteuerteret, curaretq́ ne arx ipsi
dederetur, etiam si ipse extrema pateretur. Ipse uerò clàm sese Iadera e-
uoluens, ferè intra uiginti quatuor horas sexaginta milliaria bene lõga,
ut sunt Vngarica, crebrò mutando equos, emensus, Cracouiam lassus
peruenit, & proceres de omnibus rebus certiores fecit. Indixerant Le

Comitia Radomscis.

louiam comitia minores Poloni ad secundam diẽ Martij: sed aduenien
te Sendiuoio, Radomscos ea transtulere, ut maiores quoq; Poloni ad
ea propinqtate loci inuitati uenirẽt, et in cõmune de repub. cõsulerẽt.
Et frequẽtes ij cõuenêre, cũ de legatiõe & reditu Sẽdiuoij cognouissẽt.
Vbi

A Vbi cum multa de superbia & frustratione Elizabethæ, de sedan-
dis intestinis dissidijs, ac de nouo rege creando, tractata essent, neq; ta-
men creatio noui regis malorum finem allatura esse uideretur, propte-
rea quòd neq; foris pacem ob uiolata pacta cum Ludouico inita, neq;
domi quietem in tantis animorum atq; studiorum dissensionibus habi
turos se esse iudicabant, ad extremum placuit ut reginę animum adhuc
leuiore legatione pertentarent, si fortè legati humilitas, quæ magnã of-
fensionem & alienationem animorum significaret, pertinaciam reginę
frangeret: deinceps uerò, ne quis omnino ad eam neq; publicè, neque
priuatim proficisceretur. Statuta reginæ dies, octaua Maij, ut Hedui-
gim Cracouiæ tandem sisteret, si regnare eam in Polonia uellet. Ni face
ret, aliter sibi prouisuros esse. Hæc ut ita rata manerent, iureiurãdo mu
tuo se obstringunt. Missus cum his mandatis Prædislus Vauelius, e-
questri familia non illustri, commouit reginam, ita ut Sigismundum ge
nerum suum uiris, equis, armisq́ instructum ad gubernandã Poloniã,
tantisper dum adolescit Heduigis, mitteret. Quod ubi apud Polonos
proceres percrebuit, indignati, ludibrio se esse fœminę, eiusq́ et Vnga
rorũ arbitratu sibi præfectos atq; adeò dominos imponi: & Sigismun-
dum peculiariter perosi, exercitum contrahunt, & Sandeciam conten
dunt. Inde Lubouuliam siue Liblium, quæ tunc Vngaricæ ditionis e-
rat, legationem ad Sigismũdum mittunt: monent, ne se inuitis in Polo-
niam ueniat: si aliter faciat, pro hoste se eum habituros esse. Itaque re-
B pressit gradum Sigismundus: sed illud uicissim impetrauit à Polonis,
ut nonnulli de primoribus ad se uenirent, ac de rebus quibusdam secũ
constituerent. Missi Spitco Melstinius, Sendiuoius Subinius, & Ioan
nes Tarnouius: à quibus illud modò impetrauit Sigismundus, ut ad-
uentus Heduigis ad Pentecosten usq; expectaretur. Author expectan
di maximè Sendiuoius fuit, quòd ei Sigismundus receperat, liberatu-
rum se esse nobiles illos adolescentes, qui post fugam ipsius Iaderæ de-
tenti in custodia asseruabantur: qui ferè propinqui erant Sendiuoij.
Neq; tamen præstitit promissa Sigismundus propter motus fortassis
illos Vngaricos, quorum superius mentionem fecimus. Interim rur-
sus non quiescebat maior Polonia: certatumq́ est mutuis cædibus at-
que captiuitatibus inter proceres & equites. Quin & castella quędam
magna ui oppugnata: inter quæ Bythinum fuit, Nicolai Lodij siue Lo
zij castellum, qui quòd in Domarati partibus erat, obsessus in eo & op
pugnatus est à Vincẽtio palatino, Peregrino præfecto Posnaniensi, &
Suiduua castellano Naclensi. Verùm ij non paruis incõmodis in oppu
gnatione acceptis, re infecta discesserunt, pagos tamen adiacentes diri
puerunt, & incenderunt. Induciæ deinde inter dissidentes factiones fa
ctę. Quas cum Suiduua & Vissota Curnicius cõtemptu Domarati ser
uaturos se esse negarẽt, magnis incommodis à Domarato affecti sunt,
direptis eorum oppidis Cazimiro & Samotulis, cum adiunctis pagis.
At uerò Cracouienses & Sendomiriẽses proceres ad octauã diẽ Maij,
quẽadmodũ cõstituerãt, conuentũ rursus egere apud Sandeciã, Hedui
gisq́

Senatusconsultum

Sigismundus marchio uetitus uenire in Poloniam.

Poloniæ maioris motus.

Bythin castellum oppugnatum.

Induciæ.

Cazimirum et Samotuli oppida direpta.

Sandeciæ conuentus.

gis'q; aduentum præſtolabantur. Sed cum ea non ueniret, placebat rur A
ſus oratores mitti in Vngariam, ni Prædislaus Vauelius diſſuaſiſſet,
quòd diceret, aut ſe mendacij, aut conuentū omnem leuitatis argutum
iri, ſi cum cōſtituiſſent, & reginæ denunciaſſent, neminem ſe deinceps
neq; publicè neq; priuatim ad eā proficiſci paſſuros eſſe, nouam lega-
tionem mitterent, contemptum'q; iri eam legationem. Itaq; placuit in
commune, ut mittenda legatione pariter & creando rege ad tempus
adhuc ſuperſederent. Sendiuoius uerò Subinius, cuius animum in pri
mis angebat nobilium iuuenum detentio, priuatim in Vngariam pro-

Heduigis reginæ aduentus in Poloniam.

fectus, perfecit tandem, ut Heduigis in Poloniam ueniret. Comitati
ſunt eam Demetrius, tituli ſanctorum quatuor coronatorum presby-
ter Cardinalis & archiepiſcopus Strigonienſis, & Ioannes Canadien-
ſis epiſcopus, & plures alij proceres Vngari. Ad cuius aduentus famā
exciti Polonorum proceres, cum frequēti nobilitate Cracouiam accur
rêre: & qui tempori aduenerant, uenienti uſque ad fines Vngariæ ob-
uiam profecti ſunt. Deducta Cracouiam honorificè cum perampla ac
ſplendida aurea, & argentea, & ſtragulæ ueſtis ſupellectili, qualis dece-

Heduigis coronatur.

bat tanti regis filiam, Idibus Octobris, qui dies memoria diuæ Hedui-
gis Legnicienſis apud Polonos feſtus eſt, regina Poloniæ renunciata,
& à Bozenta archiepiſcopo ſolēni ritu inuncta & coronata eſt, magna
omnium lætitia & fauſta acclamatione: regni'q; ampliſsimi adminiſtra
tio teneræ puellæ commiſſa. Lenitum erat in animis Polonorum regis

Heduigis mores & forma.

deſiderium, propter ſuaues & liberales mores Heduigis reginæ, cum B
uerecundia, modeſtia, prudentia, decenti'q; ſuauitate coniunctos: qua-
rum uirtutum non uulgare cōdimentum erat, forma corporis eximia.
Neq; grauatim uiri muliebri imperio parituri eſſe uidebant, niſi ad do
meſticas procerū inter ipſos diſſenſiōes ſedādas, & externorū bellorū
impēdentiū metus parū authoritatis & præſidij fore in puella iudicaſ-
ſent. Nec ſatis in tuto reginæ pudor illa ætate, illa'q; forma, & neceſſa
ria cum uiris cōſuetudine ſine cōiugio futurus erat. Ad hęc poſteritati

De rege consultatio.

q̊q; proſpiciēdū erat. Itaq; noua cura procerū animos inceſsit, de adiū
gēdo reginæ marito, qui regiā dignitatē, & molē rerū maximarū rectè
ſuſtinere poſſet. Deſtinarat quidē Ludouicus rex adhuc uiuens gene-

Vilelmus dux Austriæ.

rū ſibi & ſucceſſorē ſiue in Vngaria, ſiue in Polonia, Vilelmū Auſtrio-
rum ducem, & puerū admodum in aula ſua educarat, promiſſo ei Hed
uigis filiæ matrimonio. Sed non magnopere placebat Polonis eum
habere regem, qui propter paternum principatum, lōgo ſpacio & in-
teriectu terrarum diſtantem à Polonia, longius aliquando à regno ab-
futurus eſſet: nec multum opis princeps tenui fortuna & potentia do-
meſtica, Polonię in rebus dubijs afferre poſſet. Dum autem diutius de
re tanta conſultatur, commodùm aduenerunt oratores ab Iagellone,
magno duce Lituanorum. Cuius genus explicandum nobis eſt prius,

Lituanorū ducum stirps & propago.

quàm cętera proſequimur. Erat apud Vitenen magnum Lituanorum
ducē magiſter ſtabuli Gediminus, uir ambitioſus & excelſi animi, qui

Gediminus.

interfecto domino ſuo, dominatum inter ſuos arrripuit, & latè propa
gauit,

A gauit, ſubacta magna parte Ruſsiæ. Huic ſeptē fuere filij, Montiuidus,

Gedimini filij.

ſiue Moniuidus, Narimundus, Olgerdus, Iauunutus, Keiſtutus, Koria
tus, & Lubartus: filiæ item aliquot, de quibus unā Cazimirus ſecūdus
rex Polonorum uxorē duxit, quemadmodū ſuperius expoſuimus. In-

Lituaniæ diuisio inter filios Gedimini.

ter filios uiuens adhuc Gediminus dominatū partitus eſt in hunc mo-
dum, ut Montiuido Kernouia & Sloninū, Narimundo Pinſcū de Ruſ
ſis uel bello partum, uel pacto quæſitū, Olgerdo Creua, Keiſtuto Tro
ci, Coriatho Nouogrodecum, Iauunuto uerò Vilna caput gentis ob-
ueniret. Nam Lubartus cum Ruſſam uxorem, Vuladimirienſium du-
cis filiā, quemadmodū ſuperius memorauimus, duxiſſet, ac ſocero hæ-
res factus eſſet, nullā inter fratres ſortem accepit. Ex his Olgerdus &

Olgerdi & Keistuti amicitia.

Keiſtutus cōiunctiſsimè inter ſe uixere, & uegetiora nacti ingenia, mo-
leſtè tulerūt, penes Iauunutū nihili hominem principatum eſſe. Itaq; hi
duo poſt mortē patris Iauunuti Vilna ac de principatu deturbādi con
ſiliū cæpere, diem'q; patrandi ſceleris inter ſe conſtituêre. Obuenerat
etiam Olgerdo in Ruſsia Vitepſcenſis dominatus, cum unicam ducis

Olgerdus Vitepscum dotale accepit.

eius oræ filiam uxorem accepiſſet. Itaq; cum eò profectus eſſet, non ue
nit ad conſtitutam cum Keiſtuto diem. Keiſtutus, ut conſtitutum erat,

Keistutus Vilna potitus.

cum non contemnenda manu improuiſò Vilnam adueniens, arcem u-
tramq; occupauit. Iauunutus inter primum tumultum elapſus, in ſyl-

Iasnuta captus à fratre.

ua à Keiſtutanis perquiſitus, captus, & Vilnam reductus, in uincula à
fratre coniectus eſt. Aduenit paulo pòſt Olgerdus. Ibi præclarum in-

Præclarum certamen.

B ter coniunctiſsimos fratres certamen fuit, de principatu non ambien-
do aut uſurpando, ſed recuſando. Keiſtutus Olgerdo uelut natu maio
ri concedebat: Keiſtutum uiciſsim Olgerdus ſibi eum habere iubebat,
quem ei fortuna uirtus'q; obtuliſſet. Tandem ſic inter eos conuenit, ut
Iauunuti portionem inter ſe partirentur, principatus tamen cum Vil-

Fœdus inter Olgerdum & Keistutum.

na penes Olgerdum maneret: neuter alterius ditionem iuuaderet: ſed
uterque alterius commoda perinde ac ſua curaret. Sed quid ſeu bello,
ſeu quauis alia ratione deinceps uteruis quęſiuiſſet, ex æquo ut inter ſe
partirentur. His conditionibus fœdus inter eos ictum, & iureiurando
mutuò ſancitum. Iauunuto uerò Zaslauienſis tractus in Ruſsia frater-

Zaslauiensis dominatus.

na miſericordia datus. Potitus magno principatu Olgerdus, multa cū

Olgerdus princeps, seu magnus dux Lituaniæ.

finitimis Cruciferis Pruſsienſibus, atq; Liuonienſibus bella uario mar
te geſsit, quæ perſequi hic nobis neceſſe non eſt. Suſcepit autem è Ma
ria Ruſſa uxore Thuuerēſium ducis filia duodecim filios, Iagellonem,

Olgerdi uxor & filij.

Skirgellonem, Suitrigellonem, Boriſſum, Coributhum, Vigūdum, Co
rigellonem, Narimundum, Languinum, Lubartum, Andream, & Bu-
thauum. Ex his omnibus Iagellonem natu maximū dilexit pater, quòd

Iagello princeps signatus.

eſſet præclara indole, ſucceſſorem'q; ſibi in principatu, annuente Kei-
ſtuto, deſignauit. Habebat & Keiſtutus ſex filios, Vitoudum, Patri-

Vitoudus.

cium, Totiuillum, Sigiſmundum, Voidatum, atque Dougotum. Sed
Vitoudum & ipſe ſucceſſorem ſibi præ cæteris deſignauit, quòd is &
effigie, & uirtutibus, & uigore animi expreſsius patrem referebat. In-
ter hos duos, Iagellonem inquam & Vitoudum patrueles, ſumma e-

rat animorum & uoluntatum coniunctio. Mortuo deinde Olgerdo, anno Christi 1381, Iagello paterno principatu, fauēte Keistuto, potitus est. Erat apud eū gratiosus in primis Voidilo quispiā rusticanæ & obscuræ sortis homo, callidus & impiger: qui cum primùm pistrinā apud Olgerdū exercuisset, & industriā suam probasset principi, cubicularius ac deinde pollicitator ei factus est, fuitq́ꝫ in intimis Olgerdi, quoad is uixit. Necꝫ Iagello quicquā de paterna beneuolentia in eum diminuit: quin sororem ei suā in matrimoniū collocauit. Quæ res nō leuiter Keistutum offendit. Id ubi animaduertit Voidilo, ueritus, ne eius authoritate honoris & gratiæ periculū adiret apud principē affinem, criminari Keistutū apud Iagellonē instituit: eoq́ꝫ consilijs suis iuuenē perpulit, ut is clàm fœdus cū Cruciferis Prussiensib. aduersus patruū iniret. De eo fœdere Keistutus, Osterrodēsis cōmendatoris, qui filiā eius Ioanni Masouiorum duci nuptā de sacro fonte susceperat, proditione certior factus, tamē Vitoudo filio chari patruelis crimina diluente quieuit, donec Iagello bellū contra Polocēses, imperium suū detrectātes, suscepit. Quo cum ei magister Liuoniensiū Cruciferorū suppetias uenisset, tūc uerò sublata omni dubitatione Keistutus, cōtractis raptim copijs Vilnam inuasit, & in potestatē suam redegit. Accitoq́ꝫ Vitoudo filio (necꝫ enim is arma cōtra amicū ceperat) deprehensa fœderū monumenta ostendit. Sed ab eo tamen exoratus, Vilnā modò cum summo principatu Iagelloni ademit. Cæterùm Creuam & Vitepscū retinere eū passus est. Voidilonē uerò in crucem egit. Sed non multo pòst, dum Keistutus Coributū rebellem armis ad officium reducere nititur, siue ut Lituanorum annales habent, Nouogrodum Seueriēse oppugnat, Iagello non modò Vilnā proditione recepit, uerùm etiam Trocos oppugnatos per deditionē accepit. Deinde nouos uterꝫ compararunt exercitus: Keistutus è Samagitis ferè, Iagello è Prussis & Liuonibus: ille ut recuperaret Trocos, hic ut defenderet. Sed cum in conspectū uenissent, antequā infestis signis concurrerent, Iagello Keistutū & Vitoudū per speciem colloquij seuocatos cæpit: & Keistutum quidem cathenis uinctum, & Creuā missum in carcere necauit. Vitoudus uerò Vilnæ in custodia diutius asseruatus, necꝫ Lituanorum, necꝫ magistri Prussiēsium Cruciferorum, necꝫ fratrum & patruorum deprecationib. liberari potuit. Postea Creuā missus, & morti destinatus, uxoris misericordia dolóq́ꝫ liberatus est. Nam ea cum liberam haberet cōmeandi ad uirū potestatem, nocte quadā commutato cum una de duabus pedissequis habitu ueste muliebri indutum eduxit. Emissus ille in Masouiam ad Ioannem ducem affinem suum, atꝫ inde in Prussiam ad Cruciferos confugit. A' quibus obiurgatus primùm, ꝙ aduerso demū tempore suo societatē ipsorū expeteret, deinde benignè recreatus, & bene sperare iussus est: Iagello uerò dominatu pacato potitus. Quanꝫ enim fecerunt Cruciferi cum Samagitis, qui Vitoudo nō obscurè fauebant, impetū in Lituaniā, Trocosq́ꝫ munitionē expugnarunt. Sed mox inde eiecti à Iagellone è Russia reuerso, ad sua sese receperunt. Hæc altius repetere libuit,

Voidilo ex humili fortuna euectus.

Iagellonis fœdus clandestinum cōtra Keistutum.

Iagello bellum infert Polocensibus rebellib.

Vilna à Keistuto intercepta.

Voidilonis exitus.

Iagello Vilnā recuperauit.

Keistutus captus, & in carcere necatus.

Vitoudus in custodia seruatus.

Vitoudi uxoris amor coniugalis & uirtus.

Vitoudi fuga in Prußiam.

buit, tum propter Iagellonis genus, tum ut lucem afferremus historię, quā deinceps de Lituanicis & Prussicis bellis, quatenus ad institutum nostrum pertinere uidebuntur, persequemur. Nunc ad intermissam seriem narrationis reuertamur. Ab hoc igitur Iagellone missi oratores, Skirgello & Borissus fratres principis, & Hanulo præfectus Vilnensis, perampla munera Heduigi reginæ attulerunt: coniugium eius regnumq́ꝫ dotale principi suo petiuerunt, multa magna'que pollicentes, quæ ad amplitudinem reipublicæ Polonę, ad incrementum religionis Christianæ pertinere uidebātur. Non surdis auribus oratio illa à proceribus Polonis audita est. Cæterùm Heduigis abhorrebat à barbari matrimonio. Propositæ oratoribus causæ, quam ob rem non impetrarent, quibus de rebus uenissent, nimirum quòd Christianæ cum barbaro nuptæ esse non liceret, & quòd pacta iam quædam cum Vilelmo Austriorum duce de matrimonio prius intercessissent, adiecta ducentorum millium florenorum pactione, ni pactis conuentis statum esset. Ad hæc oratores responderunt: Quòd ad religionem Christianam attineret, Iagellonem cum cæteris fratribus Christiana matre natum, iam inde ab ineunte ętate Christiana religione imbutum, non alienum ab ea gerere animum, quamuis eius mysterijs de more initiatus non sit. Sed quòd multis principibus uiris petentibus hactenus negauit, id eū Heduigi & matrimonio eius daturū esse, ut se pariter & fratres, & gentem suā omnē Christianis mysterijs initiari sit curaturus. Illa uerò ducēta millia ipsum etiam præstaturum, & si necesse sit, exoluturum se esse, thesaurosq́ꝫ suos omnes & maiorum suorum in Poloniam comportaturum, & Lituaniam Poloniæ adiuncturum, ut eodē deinceps cum ea imperio censeatur. Permouebant hæc magnopere Polonorum animos. Magna uidebatur fore ad amplitudinē regni Lituaniæ accessio. Perutile nō modò pacem, uerum etiam auxilium eius gentis adiūgere, cuius hostiles excursiones, quibus magna pars Polonię superiori tēpore ad uastitatē redacta esset, perdifficulter cohiberent: præclarū & gloriosum nomini Polono, si eius opera Lituania religionē Christianā susciperet. Verùm tamē nihil pręter senioris reginę sentētiā his de rebus statuēdum esse uisum est. Ad quam Heduigis etiam prouocabat, cum aliter procerum postulationem rectè refutare non posset. Itaꝫ ad Elizabethā oratores in Vngariā ire iussi: missiq́ꝫ cum eis de conuētu Polonorum Nicolaus Bogoria Zauichostensis castellanus, Vulodicus Ogrodenecius pincerna, siue suppincerna, ut uulgò uocāt, Cracouiēsis, et Cristinus Ostrouius præfectus Cazimiriensis, optatum responsum retulere. Respondit enim eis Elizabetha: Si id Poloni ex re sua publica fore existimarent, non remoraturā se esse eorū commoda, necꝫ religionis Christianæ incremēta præcisurā. Nec multo pòst in Croatiā cum altera filia tendēs, ab Horuato Bano de medio sublata est: quēadmodū superius memorauimus. Hoc respōsum Elizabethæ cū in Poloniā relatū esset, de uniuersi cōuentus sentētia (in quo tamē pauci aderāt de maiore Polonia, siue ꝙ Ziemouito ferè fauebant, siue quòd intestino bello

Iagellonis legatio ad reginam & Polonos proceres.

Conditiones futuri matrimonij.

Lituani oratores in Vngariā profecti.

Elizabetha regina interfecta.

Polonorum legati ad Iagellonem.

distinebãtur) Lituani oratores dimissi, & Vulodicus atq; Cristinus su-
prà memorati, iteq; Petrus Safranecius, & Hincia Roscouicius (nescio
an Rogouius) legati ad Iagellonẽ cum eis missi sunt, ut eũ ad cõiugium

Conditio adiecta.

Heduigis & regnũ Polonorũ uocarẽt, & secũ adducerẽt, si is suprà me-
moratas cõditiones accepisset, & iureiurãdo suo stabilisset: una insuper
adiecta, de recuperãdis ijs, quæ in eũ diẽ à iurisdictione Polonorum re-

Reginæ pacta cum Ziemouito Masouio.

gum quoquo modo exciderãt. Cũ Ziemouito autẽ trãsegit regina, his
cõditionibus, ut is munitiones in Polonia sub interregno captas red-
deret: ac pro ijs decẽ millia sexagenarũ Pragensiũ ab ipsa acciperet: Cu-
iauiã aũt hypothecę nomine retineret, donec ea pecunia sibi numerare-
tur: captiui utrinq; dimitterent liberi: de iniurijs intra inducias ultro
citroq; illatis & acceptis, delecti utrinq; arbitri arbitrarentur: pactum
quod de Lencicia cũ procerib. Polonis Ziemouitus iniuerat, esset irri-
tum: deniq; Mogilnẽse monasteriũ idem Ziemouitus recuperaret, ac

Vilelmi Austrij aduentus Cracouiam.

redderet. Dum hęc ita fiunt, interim Vilelmus Austrius certior factus
de statu rerum Polonicarũ, ac de propẽsa Heduigis reginæ erga se uo-
luntate, siue eius ipsius nutu, ut creditũ est, à Gneuossio Daleuicio gen-
te Stregomio, succamerario Cracouiẽsi (cui sese illa cõcredebat) ne ip-
se sibi deesset, admonitus & adductus, cum splẽdido comitatu & appa-
ratu magnisq; diuitijs Cracouiã inopinatus aduenit. Sed arcis ingressu

Vilelmus arcis ingressu exclusus.

Dobeslai Curosuãcij castellani Cracouiensis, & aliorum procerum au-
thoritate prohibitus, in urbe diuertit. Cõuenitq; cum eo identidẽ Hed-

Heduigis reginæ amor erga Vilelmum.

uigis regina in cœnobio diui Frãcisci luce clara, aulico suo uirorum &
puellarũ comitatu stipata, & choreis indulsit. Quin fama etiã seu uera,
seu falsa uulgatũ est, eã consummãdi cũ illo matrimonij, priusquã Iagel-
lo ueniret, tanta cupiditate flagrasse, ut cũ ille thalamo eius arceq; arce-
retur, ipsa portã arcis clausam effringere, & in urbe optatis nuptijs cũ
eo defungi tẽtarit, nisi Demetrius Goraius thesaurarius regni ei dissua-
sisset. Intelligens aũt Vilelmus apertè sibi Polonos proceres aduersari,
simul de aduentu Iagellonis certior factus, post aliquantam morã clàm
sese euoluit Cracouia, depositis apud Gneuossiũ thesauris, quos secum

Gneuossij Daueliciij opes.

apportarat. Vnde Gneuossius postea multas amplasq; possessiones si-
bi comparasse existimatus est: sed quæ tamen à liberis eius deinde tur-
piter distractæ ac dilapidatę sint. Aduentabat iam cum fratribus Iagel-

Heduigis alienus animus à nuptijs Iagellonis.

lo, & cum magno comitatu Lituanorum. Sed ei Heduigis nupturam
se non esse præ se ferebat, Vilelmi amore capta: cui se à patre despõsam
esse, eodemq; lecto paruulam cum paruulo cubuisse asseuerabat. Ab Ia-
gellone uerò eò magis abhorrebat, ꝙ eum breui statura, deformem &
barbarum barbaris moribus esse accepisset. Negabant proceres, uale-
re id matrimonium quod inter impuberes contractum esset. De Iagel-
lone autem orabant reginam, ut maiorẽ reipub. & sanctissimę religio-
nis propagandæ, quàm suarum uoluptatum rationem duceret. Vbi e-
mollitus est muliebris animus, cùm multiplici persuasione & precib.
tum legatione Zauissæ Olesnicij, qui ad cõtemplandã speciẽ moresq;
Iagellonis per speciẽ salutandi missus, utraq; commodiora opinione in

illo esse renunciarat, tum demum pauci proceres ei obuiam profecti
sunt: in quibus principem locum Spitco Melstinius palatinus Craco-

Iagello uenit Cracouiam.

uiẽsis obtinebat: qua re magnam is apud Iagellonem gratiam inijt: plu-
res eum Cracouiæ cum regina expectarunt. Aduenit autem Cracouiã

1386 ann.

Iagello duodecima die Februarij, anno Christi 1386, qui fuit quartus
post Ludouici mortem, habens in comitatu suo cùm alios complures
duces atq; proceres Lituanos atq; Russos, tum Borissum & Suitrigel-

Iagellonis cum Vitoudo reconciliatio & pacta.

lonem fratres germanos, & Vitoudum patruelem. Iam enim eum sibi
reconciliauerat, & è Prussia reuocarat, concesso ipsi Grodnensi do-
minatu, Breste, Drohicino, Melnio, Bielsco, Surasso, Camenecia, Vol-
couisco oppidis atq; territorijs, pactus sibi fidem & obsequiũ eius, ita
ut is ne legatos quidem quoquam se inscio mitteret. Lituanorum an-
nales etiam Volyniam & Podoliam Vitoudo tunc datam esse à Iagel-
lone memorãt. Sed certiora sunt quę nos ab ipso Vitoudo literis man-
data & consignata, in archiuo regio uidimus. His igitur comitatus Ia-
gello uenit: adueniens, in thalamo Heduigim reginam, magna cum ad-
miratione eximiæ formæ eius, salutauit: postridie uerò perampla ei do-
na cum Vitoudo, Borisso, & Suitrigellone misit. Sed iam Iagel-
lonis aduentus interregni & quartidecimi libri fi-
nem nobis faciat.

MARTINI CROMERI DE ORIGINE ET REBVS GESTIS POLONORVM, LIBER QVINDECIMVS.

VVLADISLAVS IAGELLO REX.

De origine & moribus Lituanorũ scripsimus in
superioribus libris, quantum quærendo inuesti-
gare, & è situ obscuritatis magis quàm uetustatis
eruere potuimus. Nunc de religione pauca, quę
ad rem pertinẽt, nobis repetẽda sunt, anteq; Ia-

Lituanorum superstitiones.

gellonis regnũ stylo persequamur. Ad hæc usq;
tẽpora, quæ nunc persequimur, fuit gẽs Lituani-
ca priscæ multorũ deorũ, seu uerius dæmonum

Dij Lituanorum.

superstitioni dedita. Quin & ignẽ pro deo colebat, & eũ in celebriorib.
locis atq; oppidis perpetuũ asseruabat. Fulmini quoq;, quod Percunũ
uocabat, diuinũ honorem tribuebat. Lucos & eximias quasdã arbores
in syluis sacrosanctas habebat, ita ut uiolare eas ferro nefas esset, nec im-
punè erat tale quicquã ausis. Nam uiolentia dęmonũ uel interibãt subi-

Serpentes pro dijs habiti.

tò, uel mẽbro aliquo capiebant. Viperas item atq; serpẽtes diuinitatis
non exortes esse credebat, & alebãtur ij quasi lares quidã familiares in
singulis domibus atq; familijs: & lac eis libabatur, & galli gallinacei im-
molabãtur. Eratq; inauspicatũ & exitiabile toti familiæ, quenquam ex

Sacrificium solenne.

his occidisse, aut uiolasse. Erat autem apud eos quotannis solenne sa-
crificiũ sub initium mensis Octobris, post collectas fruges, ad quod fre-
quentes cum uxoribus & liberis & seruitijs conueniebant, ac toto tri-

Humanæ uictimæ. duo epulabantur de his quæ dijs mactarant & obtulerant. E bellis etiam reuertentes manubias, & unum aliquem de captiuis eximium ui*Funerum ritus.* ctimæ loco igni cremabant. Corpora mortuorum cum precioſiſsima ſupellectili, qua uiui maximè uſi erant, & cum equis & armis cremabant, & ad buſta propinquorum lacte, melle, & mulſo parentabant. Hos igitur errores cæteras'que omnes ſuperſtitiones Iagello, priuſquam cum Heduigi matrimonium iniret, unà cum fratribus & proceribus, atq; uniuerſo comitatu ſuo, exceptis ijs qui iam apud Ruſſos ini*Iagello baptiſatus Vuladislai nomẽ accepit.* tiati erant, abdicare iuſſus, quartadecima die menſis Februarij à Bozenta archiepiſcopo, & Ioanne epiſcopo Cracouienſi, ſacro fonte ablutus, & Chriſtianæ religioni initiatus, Vuladislai nomen accepit, & *Lituania, Samagitia & pars Ruſsiæ adiuncta Poloniæ.* mox matrimonium cum regina ſolenni ritu contraxit: Lituaniam'que omnem cum Samagitia, & ea parte Ruſsiæ, quæ in ditione eius erat, Poloniæ iure ſempiterno adiunxit, & in unum corpus redegit, iureiu*Fideiuſſores et obſides.* rando interpoſito. Ad hæc Vitoudus cum Michaele duce Zaslauienſi, & Lubarto, pro ipſo his ipſis de rebus reginæ & proceribus Polonis fidem ſuam obſtrinxere, & obſidum loco fuere. Quarto autem die pòſt unctus ab archiepiſcopo, diadema regium nouum ſuſcepit. *Vuladislaus Iagello coronatur.* Nam uetus in Vngariam à Ludouico aſportatum, nondum ad eam diem reportatum erat. Sequenti die in urbem ſolenni pompa deductus, *Corona Polonica in Vngariã aſportata.* & in foro poſito ſolio collocatus, iuſiurandum à Cracouienſibus & alijs oppidanis de more accepit. Lituani quoq; & Ruſsi duces atq; pro*Lituani et Ruſſi duces iurant in uerba regis & reginæ.* ceres, qui tunc aderant, in uerba regis & reginæ iurarunt: conſignatisque diplomatis in fide & clientela ipſorum & regni Polonici ſe cum ditionibus ſuis deinceps ſemper fore promiſerunt. Idem poſtea cæteri quoque fecerunt. Extantq; in archiuo regio ea diplomata ſub titulis & ſignis Demetrij Coributhi, Nouogrodẽſium Seuerianorum ducis, & octo ducum procerum'que eiuſdem ditionis pro Coributho fideiubentium: Skirgellonis, Alexandri Vigundi Kernouienſis, Theodori Lubarti Luſcenſis & Vuladimirienſis, Baſilij Pinſcenſis, Vulodimiri Kiouienſis, Simonis Languini filij, quem rex Nouogrodo præfecit: Georgij Dougoti, Georgij & Andreæ, Michaelis filiorum, ducum. Indultum'que eſt conuiuijs, choreis, & luſibus complures dies. Per quos *Cruciferi Lituaniam populantur.* dies magiſter Cruciferorum Pruſsienſium Conradus Celner, ſpreta inuitatione regis & reginæ, qua ad nuptias per Demetrium Goraium inuitatus erat, hoſtiliter in Lituaniam, uacuã tũc ducibus & militibus, *Lucomlia capta.* duplici agmine inuaſit: & longè lateq; eam depopulatus, Lucomliam *Andreas regis frater.* arcem ui cæpit: & Andream Iagellonis fratrẽ apud Ruſſos religionem Chriſtianam profeſſum, quo authore & concitatore expeditionẽ illam *Polocenſium deditio.* in Lituaniam ſuſceperat, cum præſidio in ea reliquit. Cui ſe Polocẽſes quoq; dediderũt. Ruſſorũ hiſtoria non à Pruſsiẽſibus, uerùm à Liuonienſibus Cruciferis Andream hunc adiutum eſſe memorat. Quod ſanè probabilius eſt: quandoquidem uiciniores ij ſunt Poloſco & Lucomliæ: extantq; in archiuo literæ induciarũ, anno ſequenti inter Lituanos & Liuones cõſtitutarũ. Niſi fortè & hi & illi operã Andreę nauarũt. Id quod

quod inde non malè colligitur, quòd noſter Dlugoſſus memorat, Cruciferos duplici agmine Lituaniam tũc infeſtaſſe. Eodem autem tempore ex compoſito Ruſſorum Smolenſciorum dux Suetoslaus Lituaniã *Smolenſciorũ dux Suetoslaus Lituaniam infeſtat.* & ipſe circum Vitepſcum & Orſam uexauit, & Meſcislauiam oppugnauit. Hęc ubi accepit Iagello, mox Skirgellonem & Vitoudum cum Lituanis & cum Polonis uoluntarijs in Lituaniam miſit, qui feſtinantes, cum Cruciferorum exercitũ Lituania exceſsiſſe didiciſſent, Lucom*Lucomlia recepta.* liam partim trucidato, partim eiecto Andreæ prężidio, receperunt. Inde ad Meſcislauiam profecti, nihilo maiori negocio omnem eam oram in poteſtatem ſuam redegerũt: Suetoslao'que interempto, filium eius Georgium, iurare in uerba Vuladislai & Skirgellonis iuſſum, Smolẽ*Smolenſcij à Lituanis & Polonis ſubacti.* ſcijs præfecerunt. Poloſcum quoque recuperarunt, ac de authoribus defectionis pœnas ſumpſerunt. Dedit & Andreas dux poſtea temeri*Poloſcum receptum.* tatis ſuæ pœnas, toto triennio in arce Chencinenſi ſqualore carceris cõ*Andreas dux in carcerem compactus.* fectus. Cæterùm rex ipſe Iagello perfectis ritè ſolennibus regni mandati cerimonijs, ad pacandam maiorem Poloniam animum intendit: pro*Vuladislaus rex in maiorẽ Poloniam profectus.* fectusq; eò cum Heduigi regina & magno comitatu armatorum minorum Polonorum, Poſnanię Paſcha ſacrum peregit: & Grimaliorũ atq; Nalenciorum familias, capitalibus odijs diſsidentes, cum ducibus ſuis *Grimalij & Nalencij recõciliati.* Domarato & Vincentio palatino, de quibus ſuperius multa commemorauimus, in concordiam redegit. Bona eccleſiaſtica à quibuſcunq; per uim ſiue dolum occupata erant, iuſtis dominis reſtituit. Bartholomæũ *Eccleſijs bona ſua reddita.* Coſminium prædonicam exercentem, & uenire ad ſe recuſantem pro*Barth. Coſminius proſcriptus.* ſcripſit: Odalanouiam uerò arcem eius in ſuam poteſtatem redegit: Ioannem Venetiũ, gente Plomeniũ, iudicem terreſtrem, ut uocãt, Poſna*Odalanouia regi quæſita.* nienſis cõuentus, qui propter iniuſta iudicia, & ſcelera perpetrata, cru*Iudex iniuſtus punitus.* enti dæmonis cognomentum meruit, confiſcatione bonorum & carcere puniuit. Cum autem Gneſnam ueniſſet Vuladislaus, & commea*Commeatus ſeu ſtationes ab eccleſiaſticis regi negatæ.* tum, ſeu ſtationem, ut uocant uulgò, à collegio eius baſilicæ petiſſet, nec impetraſſet, fertur more barbarico pigneraſſe facultates adſcriptitiorum eccleſiæ: ſed cum eam ob rem ſacris ciuitati interdictum eſſet à Nicolao Strosbergo, prępoſito & uicario Archiepiſcopi, Poſnania orto, reprehẽſus à regina Vuladislaus, pignora capta reddi iuſsit. Ibi illa *Heduigis reginæ pietas.* ſuſpirans: Pignora quidẽ reddemus, inquit, agreſtibus, cęterùm lachrymas quis eis reddet? Pium reginæ dictum, & ſempiterna memoria dignum. Sic tunc res maioris Poloniæ perturbatas admodum, placidè Vuladislaus compoſuit. Autumnus totus cum æſtate his rebus con*Vuladislai regis cum regina profectio in Lituaniam.* ſtituendis datus: hyeme & ſubſequentis anni initium Vuladislaus nouus rex ingenti procerum & equitum Polonorum caterua ſtipatus unà cum regina in Lituaniam ſe contulit: archiepiſcopum Gneſnenſem & multos ſacerdotes ac pios homines ſecum duxit. Ziemouitus etiam & Ioannes Maſouiorum, & Conradus Oleſnicẽſium duces eum *Lituanorum conuentus.* comitati ſunt. Conuentu Vilnam indicto ad initium quadragenarij ieiunij, conuenerunt eò Skirgello Trocenſium, Vitoudus Grodnenſium, Volodimirus Kiouienſium, & Coributhus Nouogrodenſium duces,

duces,fratres principis, & infinita equitum plebis'que multitudo. Ib
de religione Christiana populariter suscipienda, ac de exterminando
cultu falsorum deorum & omni superstitione diligenter actum,ipso re
ge maximam ei rei nauante operam, non solum hortando & orando,
& præmijs inuitando,sed etiam docendo, cum nostri sacerdotes lin
guæ imperiti essent:ipse autem Rusicam callens, Polonos loquentes
intelligeret. Ægrè gens barbara maiorum suorum religiones relinque
bat. Sed cum iussu regis sacer ignis extinctus,templum araq; eius diru
ta,& adytum,unde oracula à sacerdote edebantur, euersum Vilnæ es
set,necati'que serpentes, & succisi luci nulla cuiusquam læsione, quod
præter opinionem barbarorum acciderat, tum uerò barbari uanitate
sua agnita, alacriores ad principum suorum religionē facti, & aliquot
diebus capita religionis,quod Symbolum uocatur,& orationem Do
minicam,pio rege nullum laborem subterfugiente,edocti, Christianis
mysterijs de more initiati sunt. Sed cum immēsi laboris esset, singulos
sacro fonte tingere,nobilioribus tantū hic honor habitus:reliquum ue
rò uulgus turmatim distributum, aqua lustrali siue sacra à sacerdoti
bus conspersum est, unum'que nomen cuique turmæ tam uirorum
quàm mulierum inditum. Plurimam ex his multitudinem rex aduectis
è Polonia pannis laneis & calceis uestiuit, cum ad eum diem gens illa
conficiendarum earum rerum ignara esset,sed aduecticijs tantum nobi
liores uterētur: nam uulgus agreste peronibus magna ex parte etiam
nunc utitur,& lineis uestibus pelliceis'que tunc utebatur. Basilica de
inde Vilnæ condita,& reditibus amplis atque sacerdotijs locupletata,
ac diui Stanislai memoriæ à Bozenta archiepiscopo consecrata est, in
stitutus'que in ea episcopus, Andreas Vasilo Polonus, gente Iastrem
becius,de Franciscanorum sodalitate,qui Elizabethæ reginæ à confes
sionibus fuerat. Septem preterea parœciæ à rege constitutæ dotatæq;,
Volcomiriensis,Missogolensis,Nemencinensis,Mednicensis,Creuen
sis,Obolcensis, & Hainensis. His omnibus templis regina plurimam
supellectilem ad cultum diuinum accōmodam largita est. Remissa de
inde regina in Poloniam, Vuladislaus rex totum annum propagandæ
in Lituania religioni Christianæ uacauit, plurima'que loca per se ipse
obiuit. Dobrogostium uerò Posnaniensem episcopum ad Vrbanum
Pontificem allegauit,ei'que se dicto audientem fore solenni regū Chri
stianorū more promisit. Deinde Vitepscum & Poloscum profectus,
nouos motus sedauit,sumpto de seditiosis supplicio. Inde Vilnam re
uersus, Skirgellonem fratrem pro se summæ rerum apud Lituanos
præfecit: legem condidit, ne Rusis & catholicis matrimonium in
ter se contrahere liceret, nisi Russus uel Russa à suis ad nostros transi
ret. Aliam item, qua bona ecclesiastica omni onere, labore, pensio
ne, & iurisdictione principis & profanorum quorumuis liberauit.
Sorori Alexandræ, Ziemouito iuniori Masouio in matrimonium
collocatæ,magno apparatu nuptias fecit. Radomiensem ditionem no
uo affini in dotem promisit. Reuertens autem in Poloniā,per Rusiam
iter

Vuladislai Iagellonis studiū propagandæ religionis Christianæ.
Ignis sacer extinctus, & luci succisi.
Vuladislaus rex euāgelistæ & catechistæ fūctus officio.
Baptisatio Lituanorum.
Lituanorum uestitus.
Vilnensis episcopa & basilica condita.
Parœciæ primæ Lituanicæ.
Heduigis reginæ pia munificentia.
Vitepscum & Polosciū pacata.
Skirgello Lituaniæ præfectus à rege.
Lex de matrimonio dispariū in religione.
Ecclesiastica immunitas.
Alexandra regis soror cum Ziemouito Masouio nupta.

iter fecit, Creslaumq; Curosuanciū castellanum Sendomiriēsem Lu
sco præfecit: Leopoli Petrum palatinū Moldauiæ siue Valachiæ cum
proceribus ipsius solenni iureiurando adactos,in fidem & clientelam
accepit,cum ij ab Vngaris sub interregno defecissent. Nec diu post di
scessum regis quietæ res fuerunt in Lituania. Cum enim esset æmulatio
inter Skirgellonem & Vitoudum,& indignū duceret Vitoudus,excel
si animi uir,deteriori parêre, nec stare promisis regē, aut respondere
spei meritisq; suis animaduerteret,nec ignoraret etiam Skirgelloni ho
mini feroci,& lingua manuq; prompto,& qui per ebrietatem compo
tores suos plerunq; ferro peteret, uicisim se suspectum esse, metuens
eius insidias, Grodno & Breste arcibus suis ualido præsidio firmatis,
in Masouiam ad Ioannem ducem sororis suæ maritum cum Anna uxo
re profugit:inde ad Ziemouitum eius fratrem se contulit. Sed cum ab
utroque malignius tractaretur, in Prusiam ad Cruciferos contendit.
A quibus comiter acceptus & habitus est, quòd ij per eū facilè se Sa
magitia & Lituania potituros esse sperarent. Commoratus autem ibi
aliquandiu, administrationem rei familiaris & linguam Germanicam
aliqua ex parte didicit. Interim Lituania & Cruciferorum Prusiensiū
pariter & Liuoniensium armis uexata est,& in duas factiones,quarum
altera Vitoudo,altera Skirgelloni fauebat, diuisa,intestinis disidijs la
borare cœpit. Veritus autem Vuladislaus rex, ne Vitoudus Vilna,
quod caput gentis esse diximus, Russorum impensius ipsi fauentium
proditione per inscitiam & ignauiam Skirgellonis potiretur, misit eò
Nicolaum Moscorouium procancellarium Polonię cum mediocri mi
litum Polonorum præsidio,& apparatu bellico,ut arcem utranq; tue
retur. Icerat quidem Vitoudus fœdus cū Cruciferis, & spe potiundæ
Lituaniæ ab eis onerabatur:sed cum suspectam eorum fidem, siue ua
na suspicione, siue coniecturis quibusdā habere cœpisset, clàm sibi per
internuncium, Vuladislaum regem,proditionem Russorum & Litua
norum metuentem,reconciliauit:& accepta ab eo spe adipiscendi prin
cipatus,siue magni ducatus,ut uulgò dicunt, in Lituaniam insciētibus
Cruciferis reuertit,& in itinere tres arces Cruciferorum Samagitis cō
fines,Iurgēburgum,Mergenburgum, & Nauanzum uel Neihansum
fortè,cum uelut socius & amicus intromitteretur,cæpit & exusit:pre
fectis & præsidiarijs militibus Cruciferorum partim cæsis, partim in
seruitutem abductis, ut aliquot tamē cum munere ab hostibus ad suos
rediret. Cum autem spem sibi datam à rege diutius duci uideret,consi
lium cępit Vilnæ per proditionem capiendæ. Verùm fraude intempe
stiuè detecta, spe frustratus,in Prusiam, recōciliatis sibi per literas &
internuncios Cruciferis,sese recepit, indeq; biennio Lituaniam cū au
xilijs Cruciferorum infestauit. At in Polonia lites & simultates inter re
gem & reginam suspicionibus quibusdam ac susurronum delationi
bus excitatæ eousque increuerant, ut non longè essent à disidio, ni
primores intercesissent. Conuenit tandem,ut delatores utrinque ede
rentur. Editus Gneuosius Daleuicius succamerarius Cracouiēsis,qui
sanctisimam

Lusci præfectus Polonus.
Valachia in fidem regis Poloni uenit.
Lituanorum ducum dissensio.
Vitoudi fuga in Masouiam, & mox in Prusiam.
Lituania uexata à Prusis & Liuonijs.
Nicolaus Moscorouius cum exercitu in Lituaniam missus.
Vitoudus regi reconciliatus, redit in Lituaniam.
Cruciferorum arces à Vitoudo exustæ.
Vitoudus iterum transit ad Cruciferos.
Lituania à Vitoudo uexata.
Simultas inter regem & reginam.

ſanctiſsimam fœminam Heduigim reginam clàm apud maritum regē
probri inſimularat, quòd diceret, abſente illo Guilelmum Auſtrium ſe
cretò Cracouiam ueniſſe, & aliquot diebus cū regina conſueuiſſe. Qua
de re ſatisfecit regina regi iureiurando: cæterùm in Gneuoſsium iudi
cium de infamia Visliciæ in conuentu procerum inſtitutum eſt. Ibi ac
cuſatus, damnatusꝗ, cum non probaſſet quæ dixerat, nec dixiſſe ſe ne
gare poſſet, ex decreto iudicij, mentitū ſe eſſe clara uoce & latratu ſub
ter ſcamnum edito profeſſus eſt. Eſt autē ea grauiſsima apud Polonos
& infamię plena mēdacij retractatio, quę fit publicè latratu canino ad
iuncto. Ita ſublata omni ſuſpicione, amor cōiugalis eſt inter regem &
reginam redintegratus. Per illud tempus cū Bozenta archiepiſcopus
Gneſnenſis eſſet mortuus, Ioannes Cropidlo, quemadmodū prius Po
ſnanienſem, ac deinde Vuladislauienſem ſedem inuaſerat, Gneſnen
ſem etiam, neꝗ ſuffragijs collegij, neꝗ regis cōmendatione adiutus, u
nius de duobus, qui de pontificatu maximo tunc cōtendebant, autho
ritate inuadere conatus eſt. Sed rege aduerſante neꝗ Gneſnenſem ade
ptus eſt, & Vuladislauienſi excidit, Henrico Legniciēſi duce ſucceſſo
re accepto. Cum autē pertinacius de archiepiſcopa litigaret Cropidlo,
captus à Sbigneo Brezio marſalco regni, & omnibus facultatibus exu
tus, regisꝗ iuſſu dimiſſus, inopem uitā aliquot annis egit, donec Came
nenſis epiſcopus in Pomerania, ac deinde Hērico mortuo, & Nicolao
Curouio ſucceſſore eius ad Archiepiſcopam translato, Vuladislauien
ſis iterum rege indulgente factus eſt. Bozentæ autem Dobrogoſtius
Nouiduorius epiſcopus Poſnaniēſis, qui Cropidloni Vuladislauiam
trāslato ſucceſſerat, uolūtate regis ſucceſſor datus eſt. Fecit dein de Vu
ladislaus rex anno Chriſti 1390 expeditionē in Lituaniam, ut gliſcens
inter Lituanos & Ruſſos ſtudio partiū diſsidium reprimeret, Vitou
di'que potentiam frangeret, atque excurſiones arceret: cuius iuuandi
gratia Cruciferi Pruſsienſes exercitum in Germania comparabant.
Tenebantur Vitoudi præſidijs arces Breſte, Camenecia Poleſſenſis,
& Grodnum, è quibus crebræ fiebant in finitimas oras excurſiones.
Eas igitur arces primùm rex in poteſtatem ſuam redigere adortus, Bre
ſte intra decimum diem cæpit, & Hinciam Roſcouicium equitem Po
lonum cum præſidio ibi collocauit. Inde cum Poloni milites impatien
tia frigoris (nam initio Februarij hæc agebantur) & pabuli commea
tus'que penuria miſsionem efflagitaſſent, cum aulico ſuo comitatu,
& paucis uoluntarijs, qui nongentorum numerum non explebant,
ad Cameneciam caſtra mouit, captam'que nullo negocio arcem Zin
drami Maſcouicij equitis Poloni fidei commendauit. Inde porrò ni
hil paucitate ſuorum ac dubia Lituanorum & Ruſſorum fide deter
ritus, tranſmiſſo Nemene fluuio, ad Grodnum caſtra metatus eſt. Ibi
conuenere ad eum Skirgellonis, Vulodimiri, & aliorum Lituano
rum ac Ruſſorum ducum atꝗ procerū non contemnendę copiæ. Cori
buthus uerò Nouogrodenſiū Seuerianorum dux cū Ruſsis de religio
ne ſentiens, per ſeipſe cum inſigni equitatu in caſtra regis fratris uenit.

His

Gneuoſsius Daleuitius infamia notatus.

Mendacis obtrectatoris pœna apud Polonos.

Ioannes Cropidlo archiepiſcopa excluſus à rege, & Vuladislauienſem epiſcopam amiſit.

Cropidlo epiſcopus captus.

Dobrogoſtius archiepiſcopus Gneſnenſis.

1390 ann. Vuladislaus rex ducit exercitum in Lituaniam.

Breſte captū.

Camenecia capta.

Grodnum obſeſſum.

His copijs Grodnum, cum non facilè ui caperetur, obſeſſum eſt. Non
latebant hęc Vitoudum, nec ignorabat is, Grodnenſes diuturnam ob
ſidionem ferre nō poſſe. Properè igitur cum non parua Pruſſorum &
Cruciferorum manu in auxilium ſuis aduenit, ac cis Nemenem eregio
nè arcis caſtris poſitis, nouam arcem in aggeſto de terra tumulo muni
re inſtituit. Verùm nihil ea re obſeſsi releuabantur. Et iam inferior arx
inſpectante ipſo expugnata erat. Igitur intermiſſo cœpto opere, fer
ream is cathenam nauibus deuectam per flumen ad arcem deligauit,
ea'que continuatis nauibus in flumine pontem iunxit, quo facilius la
borantibus ſuis ſubueniret, commeatum ſupportaret, ægros atꝗ ſau
cios ad ſe transferret, & pro his recentes ſubmitteret. Contra id opus
regij milites ingentes piceas ſiue pinaſtros in ripa ſucciſas, & in am
nem deiectas ſecundo flumine impulerunt: quæ impetu rapidi am
nis celeriter delatæ cathenā perruperunt, nauesꝗ nonnullas cum ho
minibus obluctantibus attriuerunt ac demerſerunt. E' quibus unus
quiſpiam Germanus in ulteriorem ripam ad regia caſtra fruſtra incla
mantibus ſuis, ut in undis periret potius, quàm in hoſtium poteſta
tem ueniret, enatauit. de quo rerum hoſtilium ſtatus omnis cognitus
eſt. Inſequenti autem nocte Vitoudus cum ſuis deſperata defenſione
arcis, fugienti ſimilis diſceſsit, & arx poſt quinquageſimum obſidio
nis diem in ditionem regis uenit. Nec ſanè multo leuior ea obſidio ob
ſidentibus quàm obſeſsis fuit. Tanta enim rerū penuria ij quoꝗ preſsi
ſunt, ut uix ater ac de ſiligine pariter cum ſpicis molita factus panis
(quali etiamnum uulgus Latinorum ferè utitur) militibus ad ueſcen
dum ſuppeteret: equis uerò frondes arborum ac uetus palea de ruſti
canis tugurijs detracta, ac per quatuordecim miliaria petita pabuli lo
co eſſet. Ab ea Grodni deditione Vuladislaus profectus in maiorem
Poloniam, Varcislaum ducem Pomeranorum Scecinenſium ritu ſo
lenni iuratum, in fidem & cliētelam ſuam atꝗ regni, & in ſocietatē con
tra Cruciferos Pruſsienſes accepit. Extat enim in archiuo regio di
ploma Varcislai hoc anno conſcriptum: quo is profitetur, ſe iuſiuran
dum eo nomine regi & regno dediſſe, idem'ꝗ Boguslaum fratrem fa
cturum eſſe Pyſdris: & pro tertio fratre Barnimo itidem promiſſurum
eſſe, promittit. Recipit etiam ſe Naclum regi eſſe redditurum, recepta
ab eo Bydgoſtia. Extat & alterum diploma omnium horum trium
fratrum biennio antè conſcriptum & conſignatum, quo ij redditam
ſibi eſſe à rege Bydgoſtiam teſtatum faciunt, certum'que modum au
xiliorum & muniorum uti clientes patrono, regi pollicentur. Quo
modo autem Naclo potiti fuerint, quod reddebant, & Bydgoſtia,
quam repetebāt rurſus amiſſam exciderint, nihil compertū habemus:
niſi fortè in interregno ac ciuili bello maiorū Polonorum, munitiones
illas interceperant: aut Naclum quidem interceperant, Bydgoſtiā ue
rò poſt mortem Cazimiri itidem ducis Pomeranorū Scecinenſiū, ſiue
fratris, ſiue propinqui ſui iure ſucceſsionis ſibi uēdicabāt. Superius em̄
memorauimus, eā inter alia ipſi à Cazimiro magno teſtamēto legatam,

&

Vitoudus cum Cruciferis.

Grodnēſis arx capta.

Obſidentium patientia.

Panis Lituanicus.

Pomeranorum duces in fidem & clientelam regis Poloni ueniunt.

Bydgoſtia conceſſa Pomeranis ducibus.

& à Ludouico concessam, rursusq́ post mortem eius recuperatã esse.
Interea uerò dũ rex expeditione Lituanica occupatus fuit, fertur Hed-
uigis regina alterum de Polonis exercitũ comparasse, & Iaroslauiam,
Præmisliam, Grodecũ, Haliciam, Trebouuliã, superiorem Leopolim,
& alias quasdã arces in Russia meridionali in potestatem suã redegis-
se, eiectis Silesijs & Vngaris, quorũ fidei arces illæ à Ludouico rege o-
lim commendatæ erant.

Russiæ muni- tiones receptæ ab Heduigi re- gina.

Maturescentibus autem segetibus, cum Lãca-
ster, Henrici regis Anglorum filius, cum permagna Anglorũ, Franco-
rum, Teuthonumq́ uoluntariorum manu in Prussiam piæ contra bar-
baros militiæ opinione uenisset, triplici agmine in Lituaniam itum est,
Vitoudi uindicãdi restituẽdiq́ prætextu, reuera autem ut Lituaniam
sibi Cruciferi subiugarent. Ducebat autem unum agmen Vitoudus,
alterum magister Liuoniensium Cruciferorum, tertium ipse dux bel-
li Conradus Valerodus, magister Prussiensium. Apud Cauunam,
quod oppidũ in confluente Nemenis & Viliæ fluuiorum situm est, eę
copiæ conuenere. Inde ad Trocos peruentum, & oppidum id crema-
tum est. Hinc ad Vilnã castra mota. Ibi regij hosti aduentãti occurrere:
commissoq́ prelio, terga dedere, multis fortib. uiris amissis: inter quos
clari maximè fuere, duces Simon Iauunuti, Glebus Suetoslai filius,
& Ioannes Leo. Deinde arx Vilnensis inferior, quam Curuam uocãt,
uixdum obsessa à proditoribus Russis & Lituanis succensa est. Et quo
incendio cum sese Corigello frater regis subduceret, ab hostibus exce-
ptus & capite plexus est. Cætera multitudo omnis in ea arce partim
absumpta incendio, partim ferro hostili crudeliter cæsa. Ad quatu-
ordecim millia hominum ibi perijsse existimantur. Superiorem arcem
Poloni cum Nicolao Moscorouio præfecto tenebant, nec aut clade
suorum & conflagratione arcis, aut minis hostium & ostentatione ca-
pitis Corigellonis, ac ne acerrima quidem oppugnatione, qua pars
muri non exigua deiecta erat, ad deditionem compelli poterant. Ve-
riti autem proditionem, ipsi inter se custodias ac cætera defenden-
dæ arcis munia, submotis Russis atque Lituanis, partiti sunt. Loca
deiecti muri uel humo fimo'que opplebant, uel corijs pecudum &
iumentorum laxè prætendebant, & sic tormentorum ictus eludebant:
denique corporibus suis hosti irrumpere conanti aditum obstruebãt.
Skirgello quoque regius frater, noctu ferè cum suis Lituanis & Russis
erumpens, non paruis detrimentis atque cladibus hostes afficiebat.
Cum autem tres menses plus minus arx irrito labore obsessa & oppu-
gnata esset, primis demum Octobris diebus hostes magna non modò
profanarum, sed & sacrarum ædium uastitate, & inermium hominum
atq́ infantium cæde perpetrata, ab obsidione discessere. Nõ paucos ta-
men & ipsi fortes uiros in ea obsidione desiderauere. In his fuit Algar-
dus comes Hoensteinensis. De ducibus autẽ hinc Narimũdus Iagello-
nis, illinc Totiuillus Vitoudi frater periere: hic quidẽ tormẽto ex arce
ictus, ille uerò in singulari certamine uictus, captus & pedibus ex ul-
mo iussu Vitoudi suspẽsus, & sagittariorũ spiculis cõfectus. Depopula-
tus

Cruciferi Litu anis bellum in- ferunt.

Cauuna oppi- dum.

Troci incensi.

Lituani fusi à Cruciferis.

Arx Vilnensis inferior incen sa à proditori- bus Russis.

Corigello dux captus & occi sus.

Strages Litua norum.

Vilnensis arx superior à Po- lonis defensa.

Narimundus & Totiuillus duces interfe- cti.

tus est deinde finitimam Prussiæ Samagitiam Vitoudus cum com-
mendatore Ragnetensi, & præfecto Insterburgensi, quibus hoc nego-
cij datũ erat à Cruciferis. Porrò Vuladislaus rex opem laturus afflictę
patriæ, mense Nouembri cum magno apparatu armorum, cõmeatuq́
copioso uenit in Lituaniã, & nutantes dubiosq́ Russorum & Litua-
norum animos liberalitate & largitione maximè lanearum uestium,
quarum permagnam uim secum apportarat, confirmauit. Et quoniam
Nicolaus Moscorouius præfectura se abdicat propter Skirgellonis su-
perbiam & crudelitatem, hostiumq́ potentiam, & Russorum atque
Lituanorum fluxam fidem, Ioannem Olessnicium Polonum gente
Dembnium successorem rex ei dedit. Skirgellonẽ uerò ut Vilna amo-
ueret, Kiouiensi oræ præfecit. Drohicinensem tractum cum Drohici-
no, Melnico, & Bielsco arcibus Ioanni seniori duci Masouiæ hæredi-
tario iure donauit, pactus ut is tractus, sicut ad Poloniam pertinebat,
ita deinceps quoque pertineret. Idem autẽ eius nomine dux regi præ-
staret, quod alij duces in Lituania præstent. Deinde hyeme rex in Po-
loniam reuertit. Cum Silesijs ducibus, Henrico Glogouiensi atq́ Sti-
nauiensi, & Conrado secundo Olessnicensi & Cozlensi inducias pepi-
git, ea conditione, ut ij Calissiam ad se uenirent, ac de controuersijs at-
que damnis datis secum transigerent. Vnde apparet, ipsis aliquid dissi-
dij cum Polonis intercessisse. De quo tamen nihil præterea comper-
tum habemus. In Lituaniam deinde milites in supplementum, com-
meatum, atque arma Olessnicio transmisit. Aestate sequenti rur-
sus Vitoudus cum Cruciferis ad Vilnam duxit exercitum spe prodi-
tionis ab ijs, quibus exosus erat Skirgello, faciendæ inductus. Co-
gnito uerò aduentu hostium Olessnicius præfectus, oppidum, ne re-
ceptaculo esset hostibus cremauit, septisq́ de uiridi robore extructis,
aditum ad arces impediuit, & in uenientes hostes ad ædem Virginis
matris, quam Franciscani sodales obtinent, impetum fecit: nulloq́ de
suis amisso in arcem se recepit. Animaduersa nostrorũ audacia, despe-
rataq́ ob amotum Skirgellonem proditione Vitoudus & Cruciferi
paucis diebus soluerunt obsidionem: & ne nihil egisse uiderentur, re-
uertentes, Vilcomiriam & Nouogrodecum castella supra Viliam flu-
uium à Skirgellone condita, ui cæpêre, & incendêre, interfectis nostro-
rum præsidijs. Duabus deinde alijs excursionibus eadem æstate Li-
tuaniam populati, Mednicos & Velzanos in Samagitia exussere. Hye-
me uerò ad Cauunam, quę regio præsidio tenebatur, profecti, tres mu-
nitiones in circuitu excitarunt, Neigardum, Metemburgum & Ritter-
uerderum. Et hęc quidẽ extrema Vitoudo cum suis concessa: reliquas
uerò duas Cruciferi suis præsidijs firmarũt, & ex his subiectam oram
infestarunt. Porrò Ioannes Olessnicius, ut hostium conatus reprime-
ret, Alexandrum Vigundum, regis fratrem, cum expeditis copijs ad
expugnandas eas munitiones misit. Et tentauit is quidem Ritteruer-
derum, sed mox infecta re discessit, cum propè abfuisset, quemadmo-
dum postea cognitum est, ut id caperet. Cæperat iam Vuladislaum

Vitoudi excur sio altera in Lituaniam.

Vuladislai ex- peditio in Li- tuaniam.

Ioannes Olessnicius.

Drohicinensis tractus Ioanni Masouiorum duci donatus.

Cum Silesijs induciæ.

Vitoudus Vil- nam rursus op pugnat.

Vilcomiria & Nouogrodecũ oppida incẽsa.

Medniki & Velzani uici exusti.

Cauunum ob- sessum.

eius belli satietas propter Polonicas occupationes, quibus distineba-
tur, & magnitudinē sumptuum. Cogebatur enim per omne id bellum
frumento, larido, leguminibus & pecudibus submittendis non modò
præsidiariorum, sed & Lituanorum ipsorum nobilium atq; populariū
inopiam releuare, ne regionem hostilibus excursionibus peruastatā,
& alioqui incultam ferè atq; sterilem desererent, & hostibus occupan-
dam permitterent, néue ipsi ad eos deficerent. Itaq; Henricum, Ziemo-
uiti Masouij filium, qui Plocēsis episcopus post Sciborij mortem de-
signatus erat, subornat, ut ad Vitoudū profectus clàm de pace ageret.
Sublatus erat ueneno per eos dies Alexander Vigundus, regis frater,
qui propter industriam atq; dexteritatem in rebus agendis & mores
minimè barbaros regi charus fuerat, & Bydgostiā Inouuladislauiamq;
ab eo acceperat, & Vladislai Oppoliensiū ducis filiam uxorē duxerat,
sed nullos ex ea reliquerat liberos. De cuius morte Vitoudus uulgò
insimulatus est. Hoc igitur extincto, facilius de pace inter regem & Vi-
toudum conuenit, cum rex ei principatum siue magnū ducatum, post-
habitis fratribus germanis superstitibus, pollicitus esset, cùm quòd il-
los ignauos & uenationibus modò atque ebrietati deditos esse cerne-
ret, tum ut se molestia belli Lituanici, & metu insidiarum Vitoudi li-
beraret. Hac igitur conditione Henricus Vitoudum Vuladislao re-
conciliauit: & ipse iam Hypodiaconus repudiato sacerdotio, filiam Vi-
toudi Ringalam uxorem duxit. Sed paucis diebus ueneno extinctus,
temerati uoti pœnas dedit. Qua re cognita, Bonifacius pontifex, cum
Plocense collegium sacerdotum alium sibi episcopum eligere cuncta-
retur, Mamphiolum propinquum suum episcopū dedit Plocensibus.
Sed cum is possessionem episcopæ adipisci non posset, aduersantibus
ducibus, sacroq; & equestri ordine, Iacobum Corskeuiū siue Curdua-
nouium equitem Polonum, iureconsultum & auditorem palatij apo-
stolici, in locum eius suffecit. Atque hic quoque ægrè receptus est. Vi-
toudus autem rebus suis cum Vuladislao ex animi sui sentētia compo-
sitis, Cruciferos atq; Teuthonas mercatores in Riteruerdero castello
secum commorantes comprehendit, & incenso castello uinctos in Li-
tuaniam abduxit. Abeuntem Cruciferi è reliquis duobus castellis per-
secuti, & adorti, paruo negocio fusi fugatiq; sunt, & castella à Vitou-
do ui capta, & exusta. Veniēs autem Vilnam Vitoudus cum captiuis,
& non contemnēda præda parta de Cruciferis, honorificè ab Olesni-
cio, quemadmodū rex iusserat, acceptus est. Quibus de rebus certior
factus Vuladislaus, ad finem mensis Iulij properè in Lituaniam profe-
ctus, apud Ostrouum Vitoudum cum suo comitatu supplicem obuiū
habuit: & clementer eum consolatus, cum Skirgellone in gratiam redu-
xit, cum ei rex promitteret, ac diplomate etiam caueret, se Vilnam, Vi-
tepscum, Mereciam, & Gartenam arces ipso inscio nemini traditurum
esse. Vbi Vilnam uentum est, ibi rex Vitoudum amoto de præfectura
Olesnicio, summæ rerū apud Lituanos atq; Russos præfecit, accepto
ab eo iureiurando, quòd in fide & clientela Polonorum semper futu-
rus es-

Commeatus Lituanis è Polonia suppeditatus.
Henricus dux designatus episcopus Plocensis.
Vigundus dux ueneno extinctus.
Vitoudus regi reconciliatus.
Henricus Masouius Hypodiaconus, uxore ducta ueneno sublatus est.
Plocensibus episcopus à pōtifice datus.
Iacobus Corskeuius auditor palatij Apostolici.
Vitoudus Cruciferos damno & clade afficit.
Vitoudi reditus in Lituaniam.
Vitoudus princeps, seu magnus dux Lituanorū creatur.

rus esset. Hoc idem Anna uxor eius pro se & pro marito spopondit, &
literis consignatis cauit. Id adeò anno Christi 1392 actum est. Nec ta-
men datus Vitoudo principatus, pacem Lituanis attulit. Nam Suitri-
gello & Skirgello indignè tulerunt, quòd germani fratres Vitoudo pa-
trueli posthabiti essent. Ac Suitrigello quidem cum minus animi & ui-
rium haberet, ad Cruciferos profugit: & Lituaniā cum eis ultrò in Vi-
toudū incitatis, crebris populationibus diuexauit. Per quod quidem
tempus Surassum, Bartenam, nescio an Gartenā, & Stramelam arces
Cruciferi de Lituanis cæpere. Skirgello uerò maiore animo & opibus
præditus, ex æmulatione & iurgijs ad testatas cum Vitoudo inimici-
tias uenit. Quorum malorū sedandorū causa rex rursus cum regina an-
no sequenti in Lituaniā contendit, Skirgellonē, adiecto ei Cremenecē-
si, Starodubensi, & Starotrocensi tractu, placuit. In posterū si quid no-
ui dissidij inter eos ortū esset, conuenit, ut reginæ arbitrio staretur. Ita
quidem Dlugossus, & post eum Miechouiensis. Verùm extant Vitou-
di literæ, quibus is testatū facit, se cum Skirgellone in gratiam rediisse,
societatē contra quemlibet, excepto rege Polonorū, iniuisse. Ac se qui-
dem Kiouiensem dominatum armis quærere, ipsiq; & hæredibus eius
iure sempiterno tradere debere: Vuladislaū uerò regē, se assentiente,
Cremeneciā, & Stoscum eidē donasse, propterea quòd is patrimonio
in gratiam suam cessisset. Lituanica historia hic Skirgellonis mentionē
non facit: sed Coributhum fratrem eius, detrectantem imperium Vi-
toudi, comparato exercitu cum Vitoudo cōflixisse: uictumq;, Nouo-
grodecum, ubi uxorem & liberos habebat, fugisse, & cum his, expu-
gnata arce, à Vitoudo captū esse. Atq; hinc nata esse uidetur sponsio A-
lexandri Rezanensium ducis pro Coributho regi facta, & literarum
monumentis, quæ extant in archiuo regio, signata, cum eum rex è uin-
culis liberasset. Nec multo pòst Andreas quoq; frater eius, qui Chen-
cinis asseruabatur, dimissus est, Vitoudo & alijs quibusdam ducibus
interuenientibus, regiq; pro ipso fideiubentibus. Theodorus uerò
dux Vuladimiriensis dominatum Seueriensem tunc à rege accepit,
promittens consignatis etiam literis, in fide & potestate regis semper
se futurum esse. Ita constitutis rebus Lituanicis, rex & regina in Polo-
niam reuertêre. Orsam deinde iussu regis à Vitoudo expugnatam esse
Lituanica prodit historia, Vitepscum uerò per deditionem receptum
eiecto Suitrigellone, qui Theodorum quendam aucupem oræ illi nu-
per à rege post mortem matris præfectum excluserat, & per dolum in-
terfecerat. Atq; hæc fortasse Suitrigelloni causa ad Prussos fugiendi
fuit. Occurrisse autem Vitoudo eam expeditionem facienti duces O-
druscenses: Smolenscensem uerò Vitepscum uenisse, & omnes profes-
sos esse, se in potestate ipsius semper fore. Vere autē proximo eundem
Vitoudum Zitomiriam & Kiouiam in potestatem suam redegisse: a-
motoq; Vuladimiro duce Skirgelloni eam, sicuti promiserat, tradidis-
se: à Skirgellione uerò Cercassos & Suinigrodum munitiones captas
esse. Nec multo pòst ipsum ad uenationem profectū à monacho quo-

Vitoudus iurat in uerba regis Polonorum. 1392 ann.
Suitrigello ad Prussos trāsijt. Lituania uastatur à Cruciferis.
Coributhus cū uxore & liberis captus à Vitoudo.
Andreas dux dimissus.
Theodorus dux Seueriēsis iurat in uerba regis.
Orsa capta. Vitepscum receptum.
Odruscēses & Smolenscenses duces subditi Vitoudo.
Skirgello dux Kiouiæ. Cercassi & Suinigrodum.

Skirgellonis mors. Pieciari.

dam Russo Metropolitæ uicario ad uillam inuitatum, uenenatoq́ꝫ poculo de medio sublatum, in Pieciaris honorificè sepultum esse. Sunt autem Pieciari specus uastissimus apud Kiouiam, illustrium Russorum sepultura nobilis. Dlugossus in arce Vissegradēsi occisum propter intolerabilem crudelitatem refert. Prosequitur deinde Lituanica historia, Vitoudum Kiouiensibus misisse ducem Ioannem Olgemundi filium:

Ioannes dux Kiouiensium. Rezania uastatur.

Rezanensem autem tractum per Simonem ducem magna ex parte uastasse: ipsum uerò Smolenscum contendisse, ac ducem eius oræ Glebum rebellantem amouisse, & alium Smolenscijs præfecisse: eoq́ꝫ ad Vitoudum uenisse Basilium ducem Moschorum generum, & honorificè ac liberaliter acceptum esse, ac dimissum.

Basilius Moschorum dux, gener Vitoudi. Tartari profligati à Lituanis.

Tartaros deinde à legato Vitoudi Olgerdo duce profligatos, cæsis tribus corū ducibus, quibus Podolia tributum pendebat: Theodorum autē Coriathi filium Podoliæ ducem, imperium Vitoudi detrectantem, uictum, captumq́ꝫ, & Bratislauiam, Cameneciam, Smotriciã, Scalam, Ceruonygrodum, & omnem Podoliam in potestatem redactam esse.

Podolia subacta à Vitoudo, & pars eius regi Polono uendita.

Postea uerò Vitoudum Vuladislao regi petenti partem Podoliæ cum suprà memoratis arcibus concessisse, quadraginta millibus florenorum ab eo acceptis. Hæc ita bona fide è Lituanica historia hîc retulimus. Tametsi quòd ad Podoliam & Cameneciam attinet, uel errasse, uel data opera seriem rei deprauasse uidetur scriptor, quisquis ille fuit. Primùm enim ut demus Lituanis, eam oram Podoliæ Tartarorum incursionibus desolatam, à Coriathi filijs occupatam, ab eisdemq́ꝫ arces suprà memoratas, excepta Bratislauia, munitas esse: uicissim illi nobis cōcedant oportet, id quod superius exposuimus, Rusiã meridionalem & Podoliam usqꝫ ad Cremeneciam, à Cazimiro magno Polonorum rege subactã esse: idq́ꝫ nos non leui coniectura collegimus, sed pactis ipsorum ducum Lituanorum, inter quos fuit Georgius unus de Coriathi filijs, Theodori huius frater, quem à Valachis ei orę finitimis interfectum Lituanica historia memorat, comprobauimus. Deinde cum ut quæqꝫ ora ad regnum adiuncta est, ita eius oræ palatinus in amplissimo senatu regio locum tenet, Podoliæ palatinus Belsensem præcedit.

De Podolia uerior historia. Podoliam non à Vitoudo, sed à Cazimiro rege subactã esse.

Iam autem hoc tempore, cuius res gestas nunc persequimur, Belsensis tractus in ditione Polonorum erat: imò sequenti, aut certè tertio anno pòst, Ziemouito Masouiorum duci à rege donatus est. Ad hæc, sicut cæteræ Rusiæ quæ in ditione Polonorū regum tūc erat, ita Podoliæ quoqꝫ Vngaros rex Ludouicus præfecit, sicuti nos suprà memorauimus. Et extant in archiuo regio binæ literæ Theodori ducis Podoliæ ac domini de Muncatio, quæ arx est in Vngaria, paulo post hæc tempora scriptæ: quibus testatum facit, se cum Vuladislao rege Polonorum trāsegisse, & cū Podolia ipsi sese in fidem & clientelam tradidisse. Postremò extat exemplum diplomatis ipsius Vuladislai regis sub titulo & signo Alberti archiepiscopi Gnesnensis, ex ipso exemplari descriptum, quo rex indicat, Camenecensem arcem ac territorium Vitoudo & hæredib. eius in feudum, ut uocãt, à se dari, idq́ꝫ anno Christi 1394 factum esse. Quod quidem

1394 ann.

quidem tempus congruit cum eo, quo scriptor ille eandem Cameneciam cum cæteris eius oræ arcib. Vitoudum per uim cæpisse memorat. Quo fit, ut sit uerisimilius, Vitoudum, cum partem Podoliæ eam, in qua est Zitomiria, & Cercasi, in potestatem suam redigisset, Cameneciam quoqꝫ de Vngaro duce partam, precario tamen à rege, ut quæ ad regnum pertineret, obtinuisse. Reliquum uerò eius oræ Vngarum indulgentia regis deinceps quoqꝫ retinuisse. Per hoc autem tempus Cruciferi Prusiēses, incitante Suitrigellone, Lituaniam crebris excursionibus longè lateq́ꝫ uexarunt: munitiones etiam nonnullas cæperūt, & caput gentis Vilnã tentarunt spe subornatæ per Russos monachos prodititionis & incendendarum arcium: sed cum ab uno ex ipsis detecta esset proditio, sumptumq́ꝫ de cōscijs suppliciū, Cruciferi re infecta recesserunt.

Cruciferi uexãt Lituaniã. Vilna oppugnata.

Erant quidem ad manum Lituanis non contemnenda Polonorum partim à rege missorum, partim uoluntariorum auxilia: sed nusquam tamen ad uniuersam prælij dimicationem cum hoste uentū est. Satis habuere nostri ex insidijs hostiles uires carpere, nōnunquam etiam ipsi in hostilem agrum populabundi excurrêre. Quo factum est, ut nō minus incommodi acceperint Cruciferi, quàm intulerint. Dum hæc ita geruntur in Lituania, interea rex & regina studijs pacis occupati, muros arcis Cracouiensis, qui humiles ad eam diem fuerant, altius excitarunt, præfectis uigilū, quos Burgrabios uocant, stipendia auxerunt: & ut singulos equites sagittarios in promptu semper haberēt, iniunxerunt.

Cracouiensis arx firmata. Burgrabij.

In suburbano etiam Cracouiēsi septentrionali, & in ora Clepariæ oppidi, monasteriū titulo S. Crucis inchoarunt, & in eo Slauos Benedictinæ sectæ Praga accitos, qui Slauica lingua sacris operarētur, collocarunt. Quanquã autem templum id atqꝫ monasteriū consummatum non est, morte Heduigis reginæ intermissum, cantatum tamē ibi, & sacra facta Slauica lingua usqꝫ ad suam ætatē Dlugossus memorat. Aliud item monasteriū in eodē suburbano occiduo, titulo S. Mariæ in arena Carmelitis sodalibus mēdicantibus condidêre. Psaltarum quoque siue psalteristarū collegium in basilica Cracouiensi ijdē instituere, attributo eis de salinis salario.

Templa circũ Cracouiam. Sacra Slauico sermone.

Sub idem tempus Ioanne, cognomento Paruo, episcopo Cracouiensi mortuo, successor à collegio designatus est Setegius siue Secechus Chmielicius canonicus. Sed rege & regina postulantibus Bonifacius nonus, pontifex max. max. Ioanne reiecto, Petrum Vissum iurecōsultū præpositū Vuladislauiensem & cancellariū reginæ, equestri Brogorū siue Aceruorū familia ortū, non optimo consilio episcopū fecit. Sed luit is pòst ambitionis suæ pœnam.

Electio episcopi abrogata. Petrus Vissus episcopus Cracouiensis.

Venit per ea tempora in Poloniam Sigismundus rex Vngarorum, uisendæ Heduigis reginæ causa. A' qua dies aliquot Sandeciæ perhumanè habitus, & pòst longos tractatus de rebus publicis & priuatis dimissus, in Vngariã reuertit. Id adeò post Mariæ reginæ, quę Sigismūdi uxor, Heduigis uerò soror fuerat, mortem factum esse, ratio temporum argumento est. Scribit enim Antonius Bonfinius, Multum negocij Sigismundo Croatas, Bosnenses, Bulgaros, Valachos, atqꝫ Transalpinos,

Sigismundi regis Vngarorũ aduentus in Poloniam. Rerum Vng. Dec. 3. lib. 2.

nos,mulieris & externi regis imperiũ aſpernatos, exhibuiſſe: armiſq; ad officium reuocatos,cæteros quidem quieuiſſe:Stephanum uerò utriuſq; Valachiæ palatinũ denuò rebellaſſe.Interim autẽ dum eum bello perſequitur Sigiſmundus, Mariam reginam obijſſe:eoq; cognito,

Vuladislaus rex conatus Vngariam inuadere.

Vuladislaũ regẽ Polonorũ cum ualido exercitu in Vngariã inuadere conatũ eſſe,ut Heduigis uxoris nomine hæreditarium regnum in poteſtatem ſuam redigeret: ſed occurrẽte ſibi ad fines Poloniæ Ioanne Canyſa,Strigonienſi archiepiſcopo,cum armata manu,cœpto deſtitiſſe.Extãt etiã in archiuo regio diplomata fœderis,cũ Mircio Trãſalpinæ Moldauiæ palatino fœderato regis Vngarorũ à Vuladislao paulo ante hoc tempus icti:quo cautũ eſt,ne alteruter altero inſcio Vngarorũ regi bellũ inferat:inducias uerò aut fœdus ab altero ictum uterq; ut approbet.Inde fortaſsis ortũ eſt illud colloquiũ Sigiſmũdi cũ Heduigi non officij gratia, quemadmodũ Dlugoſſo placet,ſed de ſtabiliẽdo regno ſuo apud Vngaros: quos ille ſibi iã inde ab initio infenſos, in Heduigim uerò uti iuſtã heredẽ Ludouici regis propenſos eſſe non ignorabat:ut ea delinita & aſſentiente,tranquillius regnaret.

Mircius Tranſalpinẽſis palatinus fœderatus Polonis.

Per idem tempus Henricus epiſcopus Vuladislauienſis in fidem Vuladislai regis conceſsit. Vltróne autem,an ui adactus,non cõperimus:ac ne illud quidem,cur aut quando à rege defecerit: niſi quòd uerisimile eſt, cum Cuiauiam rex & regina Ziemouito Maſouiorum duci hypothecæ nomine tradidiſſent,eum quoq; cum Cuiauijs Ziemouiti fidem ſecutum fuiſſe. Tametſi extant literæ Ziemouiti quarto demum anno poſt ſcriptæ,quibus is teſtatum facit:Decem millia ſexagenarum, quarum nomine Cuiauiam tenuerit, à rege & regina ſibi ſoluta eſſe: nec tamen adijcit,reddat'ne,an iam prius reddiderit Cuiauiam.

Vuladislauiẽſis epiſcopus iurauit in uerba regis.

Extãt etiam Vuladislai Oppolienſium ducis literæ per hæc tempora ſcriptæ: quibus ille Cuiauiæ quoq; ducem ſe nominat,ita ut eam dotis nomine in pignus accepiſſe à Ziemouito uideri poſsit. Habebat enim eius filiam Agathiam in matrimonio. Niſi fortè quod Inouuladislauienſe territorium habebat in Cuiauia,Cuiauiæ ducem(ut faciunt uulgò principes)ſeſe uocitabat.

Vuladislaus dux Cuiauiæ.

Fecit quidem per illud ipſum tempus rex bellum huic Vuladislao. Nec tamen reperio Cuiauiam obnoxiam fuiſſe eius belli incommodis,præſertim cum in Dobrino id gereretur. Quin regi tunc aduerſus Vuladislaum Cuiauij militarunt. Cauſæ autem belli regi hæ fuiſſe memorantur,ut ſe religione iuriſiurandi, quod initio regni ſui dederat de recuperãdis ijs quæ ſuperiori tẽpore à Polonia auerſa erãt,exolueret,& Vuladislaũ detrectantẽ imperiũ ſuum coerceret. Nam neq; reddebat ille quæ prodiga Ludouici regis donatione,quẽadmodum ſuo loco expoſuimus, acceperat:neq; iuſiurandum dabat, ſe illarum ditionum nomine in fide & poteſtate regis Polonorum iure feudi,ut uocant,ſemper fore:in quo rex acquieturus erat. Quinetiã contemptim atque ſuperbè legatis regijs reſponderat, ac tumulis etiã compluribus excitatis ditiones illas ſuas ad Zitnum oppidum ab reliqua Polonia diſiunxerat. Ad hæc Inouuladislauienſe, Vuladislauienſe,

Vuladislai regis bellum cum Vuladislao duce Oppolienſi.

Zitno oppidũ.

Tuſſnenſe,atq; Tucholienſe territoria rege incõſulto Heduigi filię, quæ cum Alexandro duce nupta fuit,donarat.Magiſtro aũt Conrado Valrodo atq; ordini Cruciferorũ Pruſsienſiũ primùm Zlotoriam ſex millibus ſexcentis triginta duobus aureis Vngaricis,mox totã Dobrinẽſem terrã quinquaginta millib.oppignerauerat.

Dobrinũ oppignератum Cruciferis.

Quo facilius aũt eũ incautũ rex opprimeret, cum quinq; modò cõſiliarijs (qui'nã uerò hi fuerint,nõ proditur)rem cõmunicauit.

Conſiliũ regis cum quinq; cõſiliarijs.

Cum Ziemouito iuniore Maſouiorũ duce,genero ſuo,& affine Vuladislai,de quibuſdã controuerſijs,ſiue eæ fuerunt de Cuiauia,ſiue de dote ſororis ſuæ,quod uerisimilius eſt,bona eius conditione,aſſentiẽte regina tranſegit:& Belſenſem, Lubaciouienſem,Buſcenſem, Grabouicenſem, Grodlenſem,Seuoloſſenſem, & Lopatinẽſem præfecturas iure ſempiterno & in hæreditatẽ ei dedit,his legib.ut eas nõ niſi regno Polonico ſubiectis hominib.uendere poſſet: expeditiones bellicas cũ rege & Polonis obiret: nec bellũ cuiquã rege incõſulto inferret.

Tranſactio regis cum Ziemouito.

Ruſsiæ pars magna Ziemouito Maſouiorum duci data.

His ita prouiſis,& indicta toti Polonię expeditione,Criſtinũ Oſtrouiũ caſtellanũ Sendomiriẽſem cũ parte copiarũ aduerſus Dobrinũ præmiſit:ſiue ut Vuladislaũ à ſuſpicione propinquioris belli auerteret,ſiue ut duplici bello uires eius diſtineret:ipſe cũ reliquo exercitu,cum ſe Criſtinũ ſubſequi ſimulaſſet,deflexo itinere ad Olſtinũ caſtrametatus,tertio die eã arcẽ expugnauit.

Criſtinus Oſtrouius.

Olſtinum expugnatum.

Ad cæteras deinde arces,partitus cũ Spitcone Melſtinio palatino Cracouienſi copias, aduẽtu Ziemouiti & Ioãnis ducũ Maſouiorũ auctas,properè diſcurrit, ne quod perterritis reſpirãdi ſpacium daret,intra ſeptimũ diem Crepicia, Velunũ,Oſtreſſouia,Breznicia,Bobolice,et Grabouia in deditionẽ accepta.

Arces in deditionem acceptæ.

Monaſteria Ciẽſtochouiẽſe & Velunẽſe ſuburbanum haud multo antè à Vuladislao duce cõdita,unà cum poſſeſsionib. ſuis edicto pij regis intacta ab huius belli clade mãſere.

Cienſtochouiẽſe monaſteriũ conditum.

Reliqua erat una arx Boleslauecia,loco arteq; munita,ſupra Proſnã flumẽ ſita. Quę quia armis,præſidio & cõmeatu, ſecundo flumine importatis abundabat, ſeptẽ annis obſidionẽ pertulit.

Boleslauecia ſeptẽ annis obſeſſa.

At Criſtinus caſtellanus Sẽdomiriẽſis,ut primũ Dobrinenſem oram attigit, adiunctis ſibi Cuiauijs,Bobrouunicos arcem circũſedit: ſed cũ accepiſſet magiſtrũ Cruciferorũ Pruſsienſium Conradũ cõtra ſe cum ualidis copijs aduẽtare,ſoluit obſidionem.

Poloni Dobrinum infeſtant.

Ipſe uerò Vuladislaus dux è Sileſia regias ditiones latatrocinãtis in modũ infeſtauit, mercatorũ Polonorũ ad Vuratislauiẽſes nundinas proficiſcentiũ merces & facultates cum currib. diripuit. Confluebãt enim ad eũ etiã è Polonia multi,partim qui ſuis bonis profuſis, alienis inhiabãt:partim qui rei capitalis dãnati aut proſcripti erãt,aut cõſcientia ſcelerũ ſuorũ profugerãt.

Vuladislaus dux latrociniũ exercet.

His igitur iritatus rex,in ditionẽ eius paternam cũ exercitu impetũ fecit:caſtella quędã & oppida cępit:agros pagoſq; depopulatus eſt:& Oppoliã primariũ eius oppidũ cum duab. arcibus obſedit.

Oppoliẽſis tractus uaſtatus à rege Polonorũ.

Et implorauit quidẽ Vuladislaus dux Venceslai Cæſaris & regis Boemorũ opem,ſed nõ impetrauit,propterea ꝙ icerat is paulo antè fœdus cũ rege Polonorũ, quo ſexcẽtorũ haſtatorũ, ac totidẽ baliſtariorũ auxilia contra quẽuis hoſtẽ, cõtra rebelles aũt ſubditos ſocietatẽ

Vuladislai regis fœdus cum Venceslao Cæſare & rege Boemorum.

principes hi ſibi inuicem promittebãt. Quanꝗ exceperat Venceslaus A
electores imperij, Vuratislauiẽſem epiſcopũ atꝗ ciuitatẽ, ducesꝗ Po-
lonos &Sileſios Boemorũ clientes: uerùm eatenus modò, ut ne neceſſe
Vuladislaus dux cum rege reconciliatus.
haberet contra eos Polono auxilia mittere. Cum igitur in illo nihil eſ-
ſet ſpei, Vuladislaus dux Conrado Oleſnicenſium, & Bernardo fratre
Nemodlienſiũ ſiue Falkembergenſium duce deprecatoribus ad Vula-
Lublinecia & Strelce in tractu Oppolienſi Spitconi donata.
dislaum regem miſsis, ut uult Dlugoſſus, pacem impetrauit his condi-
tionibus, ut ablata mercatoribus bona reſtitueret: rex uerò Lublineciã
& Strelce arces, & præterea neſcio quæ caſtella & oppida de ipſo ca-
pta, iure belli retineret. Quæ mox Spitconi Melſtinio utenda fruenda
Oppolienſium ducum cum rege Polonorum tranſactio.
dedit. Cæterùm extat in archiuo regio trãſactio Boleslai & Bernardi
ducum Oppolienſiũ, & fratris ipſorum Ioannis (Cropidlonis nimirũ)
epiſcopi Camenenſis cum Vuladislao rege ſub Oppolia, defuncto in-
terim, ut uidetur, Vuladislao, facta, & nouem ſignis ſignata: qua diſer-
tè cauetur, ut illi ipſi duces Oppoliam, Glogouiam, minorem uideli-
cet, Strelce ac Domarazũ arces, oppida ac territoria deinceps retine-
rent, ſicut Vuladislaus patruus ipſorum tenuiſſet: prouiderent autem
ne quid nocumenti inde regi Poloniæꝗ inferretur: captiui utrinꝗ ut
redderentur: Boleslaueciæ, quæ à præſidio Vuladislai defuncti, Aga-
thiæ uxoris eius nomine tenebatur, ne quid cõmeatus uel auxilij cõtra
regem ſubmitterent: curarent aũt ut arx ea nemini alij quàm regi Pol.
dedatur: de Oleſno uerò &Lublinecia ne quid negocij faceſſerẽt Spit-
coni Melſtinio. Omnia tamen hæc ut ita fierent, ne quid iuri regis Boe- B
morũ derogarent. Fide iuſſerunt aũt pro ſuprà memoratis ducibus cũ-
cta hæc rata firmaꝗ fore, Vẽceslaus epiſcopus Vuratislauiẽſis, Ludo-
uicus Bregenſiũ, Conradus Oleſnicenſiũ & Cozlenſiũ, & Præmislaus
Opauienſium duces, promittẽtes cum rege ſe futuros eſſe contra illos,
ſi quid fefellerint. Magiſtratus uerò urbani Oppoliæ, Glogouię, Strel-
ce, & Grepiciæ promiſerunt ſe ſine ulla tergiuerſatione oppida illa ſua
regi certisꝗ proceribus Polonis ab eo deſignatis dedituros eſſe, ſi ſu-
Lublinecia & Oleſnum duci Ceßinenſiũ oppignerata.
prà memorati duces ſui pactis non ſteterint. Hæc nos, quàm Dlugoſ-
ſum ſequi malumus. Oppignerauit aũt poſtea Melſtinius Lublineciã,
Oleſnum, & Gorzouum Præmislo duci Ceſsinenſiũ, & filijs eius Bo-
leslao & Pręmislo mille marcis Pragenſibus. Eiusꝗ rei monimentum
extant literæ ab ijſdem ducibus conſignatæ. Dlugoſſus aũt memoriæ
prodidit, Vuladislaum regem ea bona reddidiſſe Bernardo ſuprà me-
morato Oppolienſiũ duci, cum is Heduigim filiam Melſtinij uxorem
duxiſſet, ac Boleslaueciam regi Vuladislai ducis defuncti uxor red-
1396 ann. Sigiſmũdus rex Vngarorum à Turcis profligatus apud Nicopolim.
didiſſet. Hoc ipſo autem anno nempe 1396. Sigiſmundus rex Vngaro-
rum cum Turcæ, duce Baiazete Amurathis filio, Thracibus, Græcis,
& Macedonibus deuictis, Myſos, hoc eſt, Bulgaros & Raſcios uexa-
rent, & Vngaris abſtraherent, coadunato è uarijs gentibus Chriſtiani
nominis ingenti exercitu, infeliciter pugnauit apud Nicopolim: ela-
pſus tamen, traiecto naui Danubio Cõſtantinopolim fuga delatus eſt:
& inde aliquanto pòſt Rhodũ, ac deinde in Dalmatiã & Vngariam re-
uerſus.

A uerſus. Interim aũt Turcæ anno ſequenti Vngariæ prouincias fœdè
Vuladus Beſſarabiæ palatinus in fidẽ & clientelam regis Polonorũ uenit.
populati ſunt: cumꝗ Sigiſmũdus rex perijſſe putaretur, Vuladus Beſ-
ſarabię palatinus, & comes Seuerinẽſis ſiue Zuuerinenſis, cum ditione
ſua in fidẽ & clientelã Vuladislai regis Heduigisꝗ reginæ Polonorũ,
uti hæredis Vngariæ ultrò cõceſsit. Alij pręcedenti anno funeſtũ illud
Chriſtianis præliũ cõmiſſum eſſe prodidere. Militauerũt aũt in eo bel
lo cõtra barbaros etiam Poloni uoluntarij, & nõnulli ex ijs fortiter di
micantes occubuere. In quibus nobiles in primis fuere Baſilius caſtella
Sciborius Polonus armatus Danubium trãnauit.
nus Viſſegradenſis cum Rolando filio, & Thomas Calſcius. Sciborius
uerò uerò Sciboricius, gente Oſtoius, fugiens cum rege & Vngaris,
cum nauim ingredi non poſſet, inſequentib. Turcis, ita ut erat arma-
tus, in Danubiũ ſe proiecit, & enatauit, charusꝗ poſtea Sigiſmundo re
Conſultatio de bello Cruciferis inferendo.
gi fuit. Inſequenti anno Vuladislaus rex iratus Cruciferis Pruſsienſib.
quòd ij uiolato fœdere arma cõtra ſe ſumpſiſſent, Dobrinũꝗ improbè
interuertiſſent, ſimulꝗ (& magis quidẽ fortaſſe) ꝙ Lituaniã infeſtare
non intermitterẽt, & magnã Samagitiæ partem occupaſſent, bello eos
perſequi cogitabat. Sed abhorrebãt ab eo bello procerũ Polonorũ ani
mi, quòd nõ ignorabãt ſe uniuerſam Germaniã in ſe concitaturos eſſe.
Itaꝗ re in conſultationẽ poſita, cum maxima pars ſenatus quieta cõſi-
lia magis probaret, placuit ut cõuentus cum Cruciferis ijs de rebus Ino
Conuentus reginæ cum Cruciferis.
uuladislauiæ ageretur, ad eumꝗ conuentũ ut regina modò cum proce
ribus proficiſceretur: uerebant enim, ne rex dolore acceptarũ in Litua
B nia iniuriarũ exacerbatus, aſperiore aliquo dicto intempeſtiuũ bellum
exuſcitaret. Neꝗ tamen ſic æqui aliquid à Cruciferis impetrari potuit.
Sed nectere ij moras & excuſationes, noſtrorũꝗ patientiã eludere, ut
ſibi diuturnitate tẽporis poſſeſsionẽ Dobrini firmarẽt. Ibi Heduigis re
prehenſa eorũ cùm præſenti auaritia & fœderis atꝗ iuriſiurandi uiola
tione, tum ſuperiorũ temporum ingratitudine & impietate, qua in pa
Heduigis reginæ uaticinium.
tronos ſuos Polonos uſi erant, diſertè quaſi fatidico ore adiecit: Se qui
dem uiuente nihil eos aduerſi pro illis auſis paſſuros eſſe: poſt mortem
uerò ſuã maximis incõmodis atꝗ cladibus ſuis illa omnia expiaturos.
Vitoudi expeditio prior contra Tartaros. Orda. Tartari in Lituania collocati.
Ita tunc rebus infectis, neꝗ certa pace, neꝗ aperto bello, Inouuladisla
uia diſceſſum eſt. Hoc aũt anno Vitoudus expeditionẽ illam in Tarta
ros, cuius paulo antè è Lituanica hiſtoria mentionẽ fecimus, feciſſe me
moratur: ac tribũ unam Tartarorũ, quam illi Ordam uocant, cum pue-
ris & mulieribus abegiſſe, partemꝗ captiuorũ regi & proceribus Po-
lonis dono miſiſſe: Reliquos in media Lituania ſupra Vacam amnem
prope Vilnã agris attributis collocauiſſe. Qui manẽt ibi uſꝗ in hodier
num diẽ, boni ac diligẽtes patresfamiliâs & uirtutis priſcæ armorumꝗ
non immemores: ritus autem patrios Mahometicæ ſuperſtitionis ad-
huc ſeruant. Tametſi negant ij ſe à Vitoudo ſubactos, uerùm ciuili bel
lo domo pulſos, ſiue adeò in auxiliũ cõtra Cruciferos à Vitoudo euo-
catos, in Lituaniã ultrò ueniſſe, & in eo, quem incolũt, loco à Vitoudo
ſibi cõceſſo domiciliũ fixiſſe. Cui rei argumẽto eſt illud, quòd ij in hanc
uſꝗ diem liberi legibus ſuis uiuũt, ex æquo cum Lituanis magni ducis
impe-

imperium agnoſcentes. Verùm utut eſt de ijs, uictorem quidẽ certè e-
xercitũ è Scythia tunc Vitoudus reduxit,aut recepit, ſi quidẽ per lega-
tum id bellũ geſsiſſe fertur. Ineſcatus aũt hac uictoria & re bene geſta,
annum quidẽ unum quieti & cõparandis maioribus copijs dedit.quo

Sigiſmũdus rex Vngar. uenit Cracouiam.

anno Sigiſmundus rex Vngarorũ Cracouiam, ſiue uiſendi regis & re-
ginæ,ut uult Dlugoſſus,ſiue res ſuas ſtabiliendi cauſa,magis etiam alie
natis ab eo poſt cladem illam Nicopolenſem Vngarorũ animis,& non
obſcurè nouas res molientibus iterum ueniſſe fertur.Et ſanè pepigitis
tunc cum Vuladislao inducias in annos ſexdecim. Inſequenti uerò an-

1399 ann. Contra Tartaros altera Vitoudi expeditio.

no Vitoudus,necquicquã diſſuadentibus rege & regina,alteram expe
ditionem fecit in Tartaros: ad quam permulti de Polonica & Germa-
nica nobilitate gloriæ cupidi nomina dedêre. Multi Heduigis reginæ
aduerſos eius expeditionis ſucceſſus prædicentis authoritate de pro-
cinctu retracti ſunt. Fuerunt aũt in ea expeditione de Polonis maximè

Nobiliores Poloni qui ab bellum Tartaricũ nomina dedere.

inſignes Raphael Tarnouius Iaſconis ſiue Ioannis Caſtellani Sendomi
rienſis filius,Sendiuoius Oſtrorogus, Dobrogoſtius Samotulius, Io-
annes Glouacius palatinus Maſouienſis, Ioannes Dambrouius, Var-
ſius Michouius,Socha Plocenſis palatinus,Thomas Verincus,& illu-
ſtris in primis Spitco Melſtinius palatinus Cracouienſis, ac dominus

Podolia Spitconi Melſtinio donata ſiue oppignerata.

inferioris Ruſsiæ ſiue Podoliæ,quam ei Vuladislaus rex ante duos an
nos fruſtrà reclamante regina cum proceribus donarat,ſiue adeò certo
pacto obligarat,ea lege,ut accitus à rege ad quoduis bellum cum auxi-
lijs preſtò eſſet.Recẽſitis apud Kiouiã copijs Vitoudus bonæ ſpei ple
nus,Scythiã cum infeſto exercitu ingreditur. Imperabat tũc apud Tar

Tamerlanes princeps Tartarorum maximus.

taros Tamerlanes,humili quidẽ loco natus, uerùm ſciẽtia rei militaris
& felicitate eò potentiæ prouectus,ut duodecies centena millia homi-
num haberet in exercitu:ac Turcis profligatis,imperatoreq́ꝫ eorũ Baia

Baiazetes Turcarũ princeps à Tamerlane captus, & in caueа circumuectus.

zete capto,& in ferrea cauea feræ in modũ ſecum circunuectato,& Ibe
ria,Albania,Armenia,Perſia,Meſopotamia,Aſia,& Ægypto incredi-
bili celeritate uaſtatis, orbẽ terrarũ terrore ſui nominis impleret. Iãq́ꝫ

Sula fl. Pſola fl. Vorſcla.

tranſmiſsis Sula & Pſola fluminib. ad cãpeſtria Tartariæ, & ad Vor-
ſclam amnẽ Vitoudus nemine repugnãte peruenerat, cum Edigã unũ
inter duces Tartarorũ potentiſsimũ Tamerlanis legatũ cum innume-
rabilibus copijs obuiũ habuit.Ibi cõſternatis noſtrorũ animis,reginæ
monita in mentẽ ueniebãt. Itaq́ꝫ ſuadẽte maximè Spitcone, de pace cũ
barbaris agi placuit. Neq́ꝫ illi pacem aſpernabãtur. Verùm id maiorũ
conſilium quaſi timidum ferociores pleriq́ꝫ cum reprehenderent, re u-

Tartarorũ uictoria de Lituanis & Polonis.

niuerſę dimicationis diſcrimini commiſſa,uicerunt barbari,non incru
enta quidem uictoria. Quod ni multitudine abundaſſent, uirtute no-
ſtrorum ſuperati fuiſſent. Cecidere de noſtris plurimi, nec inulti ta-

Duces cæſi à Tartaris.

men. In his fratres regis, Andreas & Demetrius Coributhus, & alij

Vitoudi fuga.

nouem duces Lituani & Ruſsi:pauci uiui capti. Vitoudus cum Suitri

Melſtinij mors præclara.

gellone patruele,Oſtrorogo & Samotulio, cum inclinari aciem ſuorũ
cerneret,pernici fuga euaſit.Melſtinius cum ſeu fuga,ſeu ducis hoſtiũ
indulgentia, cui uirtutem & prudentiam ſuam inter colloquendum
de

de pace probarat, ſaluus eſſe poſſet, inter confertiſsimos hoſtes hone-
ſtiſsimè occumbere maluit, quemadmodũ ipſe optarat & prædixerat
Paulo Sczucoue, ſiue Sciucouio.Nam is ipſi pacem ſuadẽti timorẽ, &
amorem uenuſtę uxoris exprobrarat: & tamen ipſe dictis,quàm factis

Tamerlanis mors.

fortior primus propemodũ fugam inijt.Nec diu Tamerlanes ei uicto-
riæ ſuperſtes fuit,eo ipſo anno extinctus. Porrò Tartari continuantes

Tartari Ruſsiã uaſtarunt.

curſum uictorię, in Lituaniã populabundi uſq́ꝫ ad Luſcũ excurrerunt.
Kiouienſes tamen tribus rublorũ oppidũ agrumq́ꝫ ſuum redemerũt.

Rublus.

Continet aũt in ſe rublus apud Lituanos centum groſſos.Sub idem fe-

Heduigis reginæ mors & laudes.

rè tempus Heduigis regina filiam Elizabethã Bonifaciã primo partu
enixa eſt,eiq́ꝫ poſt tertium diem extinctæ nec ipſa diu ſuperſtes fuit:&
in læua parte baſilicæ Cracouienſis ante aram maximã ſepulta eſt,elata
magnificentiſsimo funere,multorũ regum & ſummi pontificis Bonifa
cij noni ſplendidis legationibus celebrato.Tametſi nõ ad exequias, ue
rùm ad leuandã de ſacro fonte prolem regiam, rege ipſo inuitante eæ
miſſæ erãt.Fuit aũt Heduigis ſingulari pietate & ſanctimonia uitæ prę
dita, ab omni faſtu,leuitate, & iracũdia aliena, ocij iuxtà ac alienorum
à ſuo ſexu atq́ꝫ dignitate negociorũ fugiens,tempus omne ſuum uel di
uino cultui,uel lectioni eorum quæ ad pietatẽ moresq́ꝫ formãdos per-
tinerent,uel deniq́ꝫ audiendis & leuandis uiduarũ,pupillorũ, & aliorũ
miſerabilium hominũ querimonijs impertiebat. Facultates uerò ſuas,
quas ampliſsimas è paterna domo ſecum aduexerat, liberaliter in uſus
egentiũ,in cultum diuinũ,& in publicas utilitates expẽdebat. Ac præ-
ter ea quæ ſuperius cõmemorauimus,uiuens aras duas in baſilica Cra-

Lituanorũ collegium Pragæ.

couienſi dotauit:Pragę uerò domum peramplã Lituanis,qui honeſtis
diſciplinis operam darent, ſiue emit,ſiue condidit: poſſeſsionesq́ꝫ per-
amplas,unde eis ſumptus ſuppeditarentur,adiecit: quæ domus Regi-
næ uulgo dicta, Dlugoſsi temporibus hęreticorum furori intacta unà
cum poſſeſsionibus ſuis fuit.Sed ad noſtram memoriam non perman-
ſit. Moriens uerò Heduigis quicquid habuit reliquum in ſupellectili,
partim egenis dilargiendum,partim ad excitandam Cracouiæ & con-
ſummandam Academiam,quam Cazimirus magnus Cazimirię incho
auerat,legauit:nuncupatis executoribus ultimæ uoluntatis ſuę, Petro
epiſcopo, & Ioanne Tencinio caſtellano Cracouienſi. Donauit etiam
baſilicæ Cracouienſi ueſtem ad ſacra peragenda factam, margaritis &
lapidibus precioſis diſtinctam. Duo anni tempora, Quadrageſimam
& aduentũ Domini religioſa abſtinentia & ieiunio ſemper coluit. De-
licias,pompas, & oſtentationem diuitiarũ contempſit, ita ut cum pro
pinqua partui,regali cultu atq́ꝫ magnificentia exornare cubiculum, re
gis abſentis literis iuberetur,reſpõdiſſe ei feratur, ſe pompam omnem
& inanem ſplendorẽ pridem abdicaſſe: nec inſciam eſſe, ſæpe mortem
partui comitem eſſe. Tum autem rectius ſe uilitate & neglectu munda-
ni faſtus diuinæ benignitati, quæ ſterilitatis probrum à ſe amouerit,
reſponſuram eſſe. Feruntur autem ob ſanctitatem eius, miracula quæ-
dam ad tumulum eius poſtea fuiſſe edita.

MARTINI

MARTINI CROMERI DE ORIGINE ET REBVS GESTIS POLONORVM, LIBER SEDECIMVS.

Vuladislaus cogitat regnum relinquere.

IVSTIS reginæ peractis, Vuladislaus rex mœ-
stißimus, ac de retinēdo regno addubitās, quòd
non ignorabat ſe externū uxoris nomine apud
liberrimam gentem eò uſq; regnaſſe, in Ruſsiam
ſeceſsit: cogitabatq́; ultrò regno ſe abdicare, &
ad paternum principatū ueuerti potius, quàm
ut ui & armis ſumma cum ignominia pellere-
tur. Sed hæc eum cogitantem primores Poloni
placidè conſolati confirmarunt, cum ei ſtudia ſua in poſterum quoq;
detuliſſent. Quod ſi quam id ei dubitationem faceret, quòd alienus a-
miſſa uxore nihil iam hæreditarij iuris in regno haberet, oſtendebant
ei rei remedium, quod ipſa etiam Heduigis regina moriens indicaſſe ſe-
rebatur, nimirum ut Annam Vilelmi, Ciliæ comitis filiam, cuius ſoro-
rem iam Sigiſmundus rex Vngarorum poſt Mariam in matrimonio

Secūdæ nuptiæ Vuladislai.

habebat, ſecundam uxorem duceret. Eam enim iuſtam regni heredem
eſſe, propterea quòd Cazimiri regis neptis eſſet. Placuit conſilium Vu-
ladislao. Quocirca miſsi oratores ad Hermannū patruū puellæ (nam
pater iam obierat) Ioannes Obychouius caſtellanus Sremenſis, Hin-
cia Rogouius, & Ioannes Oſtrouicius, optata omnia retulere, ſimulq́;
ſponſam ad ſedecimam diem Iulij menſis, anni ſequentis Cracouiā ad-
duxere: & cum ea nullius lingue præter Germanicam gnara eſſet, octo
menſes condiſcendæ linguæ Polonicæ operam dedit, priuſquam nu-

Rex in Lituaniā profectus. Pacta cum Vitoudo et Lituanis renouata.

ptiæ celebrarentur. Interea rex in Lituaniam profectus, pacta & fœde-
rā cum Vitoudo & Lituanis, ſuo Polonorumq́; nomine renouauit: ubi
promiſſum eſt, & literarum monumentis cautum, ut ſi Vitoudus ſine
liberis decederet, in regis & regni Poloni poteſtatem reciderent om-
nia quæcunq; is poſſediſſet, unà cum magno ducatu: excepta dimidia
parte Nouogrodeci, cum quatuor prædijs, quæ Sigiſmundo Vitoudi
fratri cedere debeat: ea quidem lege, ut is tamen regi & regno ſit ſub-
iectus: exceptis etiā bonis dotalibus Annæ uxoris Vitoudi, quæ poſt
eius demum obitum ad regem atq; regnum redire deberent. Hęc adeò

1401 ann.

anno Chriſti 1401 acta eſſe, literis ea de re tunc conſcriptis & conſigna-
tis conſtat. Reuertens autem rex è Lituania, quoniā à nuptijs propter
deformitatem ſponſæ abhorrebat, proceribus Polonis interuenienti-
bus menſe Februario apud Biecium oppidum cum Cilienſibus proce-
ribus conuentum habuit: nouisq́; pactis initis, ſeu prioribus confirma-

Vuladislai regis ſecundæ nuptiæ.

tis, liberalibus diebus nuptias peregit: cui celebritati Anna reginæ ma-
ter, Cazimiri regis filia, & Vitoudus cum Anna uxore interfuere. Co-

Academia Craconienſis condita.

ronationem uerò nouæ reginæ in ſequentem annum dilatam eſſe Mie-
chouienſis refert. Per hæc fermè tempora Academia Cracouienſis ex
teſtamento Heduigis reginæ, & cumulatiore liberalitate regis condita
eſt: duę domus ſiue collegia excitata: alterum philoſophis & theologis
in

in platea, quæ Iudæorum tunc fuit, nunc diuæ Annæ nomine nuncu-
patur: alterum iureconſultis & medicis, quà ex urbe ad arcem itur. Ac-
citi'que magiſtri & doctores omnis generis è Pragenſi academia, cen-
ſus'que his in perpetuum attributi à rege è ſalinis & telonio: & adiun-
cta omnia ſacerdotia apud diui Floriani, præter præpoſituram, ut uo-
cant. Auctior deinceps ea ipſa Academia, & locupletior multorum &
maximè doctorū ipſorum beneficentia reddita, magnopere quodam
tempore ſtudijs dialecticis, mathematicis, philoſophicis, atque theolo-
gicis effloruit. Quietæ tunc res erant in Polonia, eoq́; florebant pacis

Quibus diſciplinis potißimum floruerit Cracouienſis academia.

ſtudia. Non item alibi. Apud Boemos quidem & Germanos Carolus
Cæſar (qui ſe totum compotationibus, luſibus & nequitiæ dediderat,
ita ut cum de arcis cuiuſdam ſuæ conflagratione nuncium accepiſſet,
rogaſſe dicatur, An cella uinaria incendio ſuperfuerit) ita cōtemptibi-

Carolus imperator bis captus, & ab imperio amotus.

lis fuit, ut primùm à Pragenſibus ciuibus caperetur, & aliquot menſi-
bus aſſeruaretur: inde uerò cum euaſiſſet, iterum à proceribus quibuſ-
dam, Sigiſmundo fratre conſcio, captus, Viennam cuſtodiendus dedu-
ceretur. Inde quoque cum elapſus eſſet, à principibus electoribus im-
perio amoueretur: & Robertum palatinum Rheni, Bonifacio nono

Robertus Cæſar.

pontifice max. approbante, ſucceſſorē non inuitus acciperet. Infeſtata

Boemia et Morauia uexatæ.

eſt etiam tunc ab Vngaris quidem Morauia: Boemia uerò à Myſnen-
ſibus & Morauis marchionibus, incitante Sigiſmundo: ne Vngaria
quidem pacata fuit. Nam Sigiſmūdus rex, dum fraterno regno inhiat,

Sigiſmundus rex captus ab Vngaris.

ſuum penè amiſit: captus quidem & ipſe eſt à ſuis Vngaris ob ſeuerio-
rem in aduerſarios ſuos animaduerſionē, poſt Nicopolenſem cladem:
& filijs Nicolai Garæ in cuſtodiam traditus, in arce Socloſſenſi adſer-
uatus eſt: Ladislaus uerò rex Neapolitanus, Caroli interfecti filius, ad

Ladislaus rex Neapolitanus ab Vngaris expetitus.

regnum euocatus: qui tamen cum in Dalmatiam perueniſſet, inde Ne-
apolim reuerti neceſſe habuit, ſiue pulſus à Sigiſmundo, cum is è cuſto-
dia dimiſſus eſſet, ſiue ad comprimendos nouos motus ſuæ gentis re-

Galeatius dux Mediolanenſium.

uocatus. Iam enim & Galeatius Vicecomes dux Mediolanenſium to-
tam fermè Italiam ad arma concitarat, & Florentini contra eum Ro-
bertum Cęſarem magna mercede & promiſsis in auxilium euocarant.
Verùm is re infecta ex Italia in Germaniā ſe recepit. Porrò tota reſpu-

Schiſma in ecclesia Chriſti.

blica Chriſtiana duos tunc habebat pontifices iam inde ab Vrbano &
Clemente. Nam Clementi, Galli Cardinales & qui cum eis ſentiebant,
Benedictū eius nominis tertiumdecimū, natione Aragonenſem, Vrba-
no uerò Itali Bonifaciū nonū: eoq́; per hoc tempus defuncto, Innocen-
tium ſeptimum, & huic mox Gregoriū duodecimum ſuffecerunt. Hos
alij principes & populi, illum alij ſequebantur. Ipſi Pontifices ſe inuicē
execrabantur, & pro ſchiſmaticis habebant, & ſtudia principum, mul-
ta indulgendo & conniuendo, ſibi comparabant: & tamen pro ſe uter-
que cōcordiæ in eccleſia redintegrandæ, uel cum iactura pontificatus
dignitatis'que ſuæ ſe ſtudere, iureiurando etiam interpoſito & chiro-
graphis, præ ſe ferebant. Ita tunc perturbatus erat omnino ſtatus Chri-
ſtiani orbis. At in Polonia trāquilla ferè erant omnia: itaq; per aliquot

illos annos nihil in ea memorabile geſtũ eſſe memoratur, præter quòd A
perduelliũ quorundam uias publicas infeſtantiũ latrocinia tunc Vula
dislaus rex coercuit, expugnata per aulicũ ſuum comitatũ Ciorſteno
arce, quę illis receptaculo fuerat. Fuere autem latronũ illorũ principes,
Grotus Slupecius, de Rauiorũ familia: & Ioannes Rogala, quod etiam
equeſtris familiæ nomen eſt, caſtellanus Vuladislauienſis. Quorũ hic
quidem captus, multis annis carcerẽ pertulit, donec in Zauiſsij Nigri
gratiã dimiſſus eſt: ille uerò euaſit. ſed arx eius Conari in tractu Sendo
mirienſi diruta eſt. Latrocinandi uerò occaſionẽ ei dederat prior pro
ſcriptio, ob cædẽ Ioannis Oſſolinij caſtellani Viſlicienſis: dũ diſceptãt
inter ſe de limitibus agri præbendæ Sendomirienſis, quam filius Oſſo
linij obtinebat, patratam. Vlricus uerò Dreni hæres, Vuladislai regis
& regni poteſtati ſeſe ſubdidit, ea lege, ut ſi decederet ſine liberis, arx ea
regi cederet, præfecti' que arcis deinceps etiã ipſo uiuẽte in uerba regis
iurarent. Per idem tempus apud Poſnaniã, cum diuinũ Chriſti corpus
in ſpecie panis (quemadmodũ antiquiſsimo totius ecclesię Chriſtianæ
ritu & ipſius Chriſti & apoſtolorum eius inſtituto in templis publicè
uulgò diſtribuitur) ab infelici quadã muliercula ore ſublatũ, ut Iudæis
ad ludibrium uenderetur, mutatáque ſententia in pratis ſuburbanis e-
ius oppidi abiectũ eſſet, miraculis quibuſdã inſignibus proditum eſt,
& repertũ. Itaque templum in eo loco Vuladislaus rex condidit, & ſan
ctiſsimi corporis Chriſti titulo dedicauit. Tarnouiæ uerò collegiũ ſa-
cerdotũ Petrus epiſcopus Cracouienſis, Ioanne domino loci palatino B
Sendomirienſi petente, & redituũ partem de ſuo conferente, inſtituit.
Per hoc ipſum tẽpus Dobrogoſtius, ſiue Bonauẽtura, archiepiſcopus
Gneſnenſis mortuus, ſucceſſorẽ accepit Nicolaũ Curouium, gente Sre
nauium: qui Vuladislauienſem quoq; epiſcopã, unde transferebatur,
fauẽte rege toto biẽnio ſimul retinuit. Anno ſequẽti, qui fuit à Chriſto
nato 1403, Valachię palatinus Alexãder, & mox Romanus Petri filius,
cũ è poteſtate & uinculis Suitrigellonis à rege liberatus eſſet, iurati unà
cũ cõſiliarijs in uerba regis, in poteſtate eius atq; regni ſe eſſe, foréque
profeſsi ſunt: Romanus uerò etiã ſocietatẽ belli contra quoſuis hoſtes,
Pruſsis atq; Lituanis propter locorum intercapedinem exceptis, pro-
miſit. Boguslaũ uerò Pomeranorũ ducem rex in aulam ſuam ſuſcepit,
octingentarum marcarum ſtipendium ipſi pollicitus, ut quoties opus
eſſet, cum centũ haſtatis ſibi militaret. Porrò Vilhelmus marchio Miſ-
nenſis, fœdus & ſocietatẽ cum eodẽ rege pepigit: itemq; Vngari pro-
ceres cum Polonis: quo cautum eſt, ne alteri contra alteros regibus ſu-
is opitulentur. Ad regem quoque Vuladislaum ijdem pòſt de pace ac
fœdere oratores cum certis mandatis miſêre: ſed an inter eos conuene-
rit, non liquet. Ac ne illud quidem conſtat, quid his fœderibus cauſam
præbuerit: niſi fortè odium Vngarorum, & perpetratum facinus in re
gem ſuum Sigiſmundũ. Sed magno ſtudio Vuladislaus de liberando
eo laboraſſe fertur, ita ut regnum quoque à proceribus Vngaris ſibi
oblatum contemneret: quin Sandeciam profectus eſt, ut propinquita-
te loci

Ciorſtenũ arx expugnata ab aulico Vuladiſlai comitatu.

Grotus Slupecius et Ioannes Rogala latrocinantur.

Conari arx diruta.

Drenũ arx regi dedita.

Chriſti corpus in pratis Poſnanien. repertum.

Templum corporis Chriſti in ſuburbano Poſnanienſi.

Tarnouiæ collegiũ ſacerdotũ inſtitutum.

Nicolaus Curouius archiepiſcopus.

1403 ann.

Valachiæ palatini iurant in uerba regis.

Miſnenſe fœdus.

Vngarorũ procerum cum Polonis fœdus.

Vuladislai regis ſtudium erga Sigiſmũdũ.

A te loci terrorem Vngaris obijceret: euaſitq; tunc Sigiſmundus miſeri-
cordia nobilis matronæ, cuius filijs in cuſtodiam traditus erat. Non pa
rum autem & Sciborius Sciboricius eques Polonus ipſi commodauit,
propterea quòd armis Polonorum & Boemorũ ſuperiores Vngariæ
partes, Poloniæ & Morauiæ finitimas in fide eius continuit, complu-
resq; aduerſariorum munitiones in ſuam poteſtatem redegit, & proce
res quoſdam captos in uinculis habuit: & cum neruo belli, pecunia in-
quam, deficeretur, à Vuladislao rege decem millia marcarum Poloni-
carum accepit mutua: pro hisq; nouam Marchiam, quæ ſimul cum ue-
teri, hæreditario iure ad Sigiſmundũ pertinebat, ipſi oppignerauit. Cu
ius rei monumentum extat in archiuo. Quanquã tunc non niſi quatu-
or millia ei numerata ſunt: nec de reliqua pecunia poſtea numerata, ne-
que de poſſeſsione Marchiæ regi tradita, quicquam inuenio. At Vi-
toudus magnus dux Lituanorũ, cũ Smolenſcijs rurſus rebellibus bel-
lum gerebat: fretusq; Polonorum auxilijs, arcẽ Smolenſcum, in quam
ciues & nobiliores quiq; uxores, liberos, & fortunas ſuas cõtulerant,
aliquandiu obſeſsã & oppugnatã cępit, magnasq; opes in ea repertas
partim Vuladislao regi trãſmiſit: partim militibus, ut quiſq; meritus e-
rat, dilargitus eſt. Cæteras uerò arces in deditionẽ accepit, & principa
tũ omnẽ in formã prouinciæ redegit: dux in Vngariã profugit, & in mi
niſterio Sigiſmundi regis uitã finiuit. Cum Cruciferis quoq; Pruſsiẽſi
bus & Liuoniẽſibus bellũ paruo tempore intermiſſum, Suitrigellonis B
opera ipſi recruduerat. Nunquã is tamen hoſtibus ditionem ſuam in-
feſtantibus occurrere auſus eſt: uerùm Liuonienſes cum præda reuer
tentes, ueſtigijs clàm ſecutus, cum ij diuerſi domos abijſſent, agros eo-
rũ uiciſsim longè lateq; uaſtauit, pagos uicosq; incendit: ac Zuuinam
munitũ oppidũ, quod à flumine nomẽ habet, ac Germanis Duneburgũ
eſt, ui cępit atq; diripuit: arcẽ uerò oppido imminentẽ in deditionẽ ac
cepit: incenſisq; arce pariter & oppido, cum ingenti præda in Lituaniã
ſe recepit. Nec multo pòſt rurſus Lituania hinc à Pruſsienſibus, illinc à
Liuoniẽſibus Cruciferis uehementer peruaſtata eſt, multiq; mortales
in ſeruitutẽ abacti: quos Vitoudus permutatione captiuorũ liberauit.
Tandẽ Vuladislaus rex afflictę patrię uicẽ miſeratus, Suitrigellonẽ fra
trẽ exulẽ è Pruſsia reuocauit, magno ære alieno, quod ibi contraxerat,
exoluto. Ac ne quod ei cum Vitoudo noui diſsidij ſeminariũ relinque
ret, Podoliã ei quinq; millibus marcarũ Pragẽſiũ à filijs Spitconis Mel
ſtinij redemptã, conceſsit: itemq; Striũ, & Zidaciouiã in Ruſsia, Sidlo
uiã, Stobniciã, atq; Drugniã in Polonia: ad hæc mille quadringentas
marcas annuas è ſalinis adiecit. Nec tamẽ ea liberalitas regis animũ Sui
trigellonis ſanauit. Conuentũ deinde rex cum Pruſsicis Cruciferis a-
pud Racianzũ epiſcopi Vuladislauienſis oppidũ ad Pentecoſten anni
ſequentis habuit: ubi ſic de pace cõuenit, ut rex quinquaginta millia
(licet quadraginta ſint apud Dlugoſſum) florenorum Cruciferis exol-
ueret, Dobrinumq; & Zlotoriam reciperet: uerùm ut ratas tamẽ Ma-
giſtri donationes atq; largitiones haberet, & pacta à Cazimiro magno

Sciborij Sciboricij fides erga Sigiſmundum regem.

Noua Marchia Vuladiſlao regi oppignerata.

Smolẽſcij ſubacti à Vitoudo.

Smolẽſciorum dux profugus.

Cruciferi Lituaniã infeſtãt.

Zuuina oppidũ et arx Liuoniæ à Vitoudo capta & incenſa.

Lituania rurſus uexatur à Cruciferis.

Suitrigello reuocatus è Pruſſia.

Podolia et præfecturæ quædã in Polonia Suitrigelloni attributæ.

Pax & pacta cum Cruciferis Pruſsienſibus.

cum eius cōuenta rata esse iuberet: deinde ut Nouogrodi magni do-
minatus regi, Samagitia uerò Cruciferis cederet: ipsi uerò, ut omni iu-
re quod habebãt in Lituania, sese abdicarēt: nec paterētur hostilem ali-
quē exercitũ per ditiones suas in Lituaniã transire, neq; ipsi per eã sine
permissu regis copias suas ducerēt: neq; receptarēt proscriptos è Litu-
ania, ac ne profugos quidē propinquos regis: deniq; ut liberã merca-
turã atq; societatē haberēt inter se Lituani atq; Prussi. His autē cōdi-
tionibus implēdis annuũ tēpus constitutũ. Sic necessaria magis quàm

Vuladislaus rex Toruniã profectus.

speciosa pace facta, Vuladislaus rex inuitatus à Magistro, Toruniã cũ
magna parte procerũ diuertit, triduóq; ibi mansit, splēdidè & magnifi-
cè acceptus: per quos dies simulachro equestris pugnę inter Teutho-
nas & nostros edito, cum superiores illi ferè essent in eo genere, in quo

Dobeslaus Olesnicius.

sunt exercitatissimi, ad extremũ tamē Dobeslaus Olesnicius unus de
nostris palmã & brabiũ obtinuit. Dũ autē Vuladislaus obequitãs, si-

Rex perfusus à muliercula.

tũ, munitionē, atq; ædificia urbis cōtemplatur, sordibus culinæ à muli-

Vuladislai clementia.

ercula quapiã seu casu, seu data opera perfusus, mulierculæ morti ob
id destinatæ impunitatē impetrauit. Inde discedēs in maiorē Poloniã

Comitia Corcini.

diuertit, æstatéq; ibi exacta, & particularibus conuentibus habitis, qui
tunc primùm haberi propter nouã rem cœperunt: Corcinum, quo co-

Agraria siue iugeralis cōtributio noua decreta.

mitia toti Polonię ad undecimã diem Nouēbris indixerat, uenit: perfe-
citq; precario, ut sibi redimēdi Dobrini causa, agraria cōtributio noua
omniũ ordinũ consensu extra ordinē decerneretur, nēpe deni grossi in
iugera, ab agrestibus tantũ & oppidanis culta. Ex qua contributione B

Sũma exactæ pecuniæ.

cum ordinaria illa binorum grossorum, quam Rastralē appellauimus,
coniuncta, ad centum millia marcarum tunc redacta esse memorãtur.

Vuladislai cũ Venceslao Boemorũ rege congressus apud Vuratislauiã.

At nunc longè cultior atq; populosior est Polonia, longè minus ex ea
contributione conficitur. Vuratislauiam deinde rex splendido plus
quàm quinque millium equitum comitatu profectus est, cum Vences-
lao rege Boemorum, illo postulante, congressurus. Animaduertebat

Vēceslai regis Boemorũ fortuna.

enim Venceslaus, quamuis stupidus, cœno'que uoluptatum penitus
immersus, se de summa rerum periclitari: bis captus, & ab imperio
amotus erat: palàm ab eo Sigismundus frater, ut sibi regno Boemo-
rum cederet, condendebat, & non obscurè fauebant ei Boemi proce-
res. In gratiam eius etiam dux Austriæ Morauiam infestare uideba-
tur. Quo igitur obuiam iret conatibus aduersariorum Venceslaus, &

Marsalci Poloni comitatus.

regnum suum stabiliret, regis Poloni amicitiã & societatem certo fœ-
dere sibi adiungere satagebat. Itaq; aduenientem perhumanè lautéq;
accepit, non sine admiratione opum eius: ita ut etiam Sbigneo Bre-
zio cum sexcentis equitibus antecedenti, regem in eo comitatu adesse
ratus, extra urbem obuiam prodijsse dicatur. Octo diebus de fœde-

Acta inter Polonos & Boemos.

re inter consiliarios regum tractatũ est: & eò res propemodum perdu-
cta erat, ut Boemus Polono Silesiam omnem redderet, Polonus illi ui-
cissim cum quadringentis hastatis equitibus, quoties opus esset, præ-
stò esset. Sed uel indigna res uisa est Polonis proceribus, Boemis esse
obnoxios, uel certè Ioannes Smiritius consilio & authoritate prestans

A inter Boemos superueniens rem infecit. Dum hæc ita fiunt, nihilo ta-

Ioannes Masouiorum dux captus à Cruciferis

men magis fida pax Polonis fuit à Cruciferis. Etenim cum expedita ma-
nu clàm in Masouiam ingressi, Ioannem ducem Cirnensium nihil ho-
stile suspicantem, in prædio quodã, siue apud Zlotoriam arcem, quam
tunc ligneam ædificabat, cæpere: & equo impositum, ac subter aluum
equi pedes indignè colligatum, arce incensa secum abduxere: non mul-
to pòst tamen, à rege de uiolato fœdere admoniti, dimiserunt. Dimis-
sus, paulo pòst in eam curam diligenter incubuit, ut nouum prælato-

Varsauiæ collegium sacerdotum institutũ.

rum & canonicorum, & item uicariorũ, collegium in templo & parœ-
cia Varsauiensi institueretur. Et institutum id est ab Alberto Iastrem-
becio Posnaniensi episcopo, cum Ioannes dux luculētos reditus de bo-
nis suis, ac de decimis à Plocensi episcopo permutatione quadã acquisi-

Gnewcouiensis cōuentus cũ Cruciferis.

tis, utriq; illi collegio, atq; parœcias aliquot & quædã alia sacerdotia,
suppressis ueteribus titulis, addixisset. Anno à Racianzensi conuentu
circumacto, alter conuentus Gneuucouiæ à rege & Cruciferis de per-

Pax cum Cruciferis infecta.

ficiēda pace inchoata habitus est. Ibi noua res à Cruciferis oblata, nego-
ciũ omne infecit. Postulabant ij, ut Rex, Pomeranię nomē in inscriptio-
nibus & sigillis suis non usurparet, quemadmodũ cum Cazimiro rege

Pecunia pro Dobrino numerata à rege.

multo antè conuenerat. Negabat ille: consiliarijs dissuadentibus. Itaq;
Cruciferis Dobrinum non reddentibus, infecta pace discessum est. Ta-
metsi extant in archiuo regio literæ Conradi magistri, hoc ipso tēpore
B scriptæ: quibus testatum facit, quinquaginta millia Vngaricorum flo-
renorum pro Dobrino & Zlotoria sibi numerata esse: & sanè scribit
idem Dulgossus non multo pòst bello conflato, primũ omniũ Dobri-
num à Cruciferis oppugnatũ esse. Quo fit, ut conuenisse tunc pacē, Do-
brinumq; redditũ esse Polonis, uerius sit. Alterius quidē cōuentus cũ

Samagitia concessa Cruciferis.

eisdē Cruciferis à Vitoudo acti deterior euentus fuit. Nam is cũ ægrè
se aduersus potentiam & uim Cruciferorum defenderet, cessit ipsis Sa-

Samagitæ detrectarunt Cruciferorum dominatum.

magitia. Detrectabant quidem Cruciferorũ imperium Samagitæ, &
nocturnis incursionibus atque insidijs præsidium eorum affligebant:
Vitoudũq; obsecrabãt, ne se immanibus Teuthonibus proderet. Sed
uincebat utilitatem necessitas. Itaq; iussu principis obsides dedere Cru-
ciferis. Quo facilius uerò eos Cruciferi in officio cōtinerent, tres arces

Neuaza fl.

Dubeza fl.

in Samagitia condidêre. Duas supra Neuazam fluuium, tertiam uerò
in confluente Nemenis atque Dubezæ. Profugerat iterũ in Prussiam

Suitrigello iterũ ad Prussos fugit.

Suitrigello, spe totius Lituaniæ per Cruciferos potiundæ: sed Podoli-
am nihilominus præsidijs suis tenebat. Itaque conuētu Gneuucouien-

Podolia redacta in ditionē Polonorum.

si soluto, Rex eò profectus, omnem eam cum arcibus in deditionem re-
cepit, orto à Camenecia ciuitate initio: præfecturamq; eius oræ Petro
Saffranecio Polono mandauit. Ab Alexandro Valachorum palatino,

Valachiæ Palatini cũ proceribus iurant in uerba regis Cameneciæ.

iam inde à duobus annis sibi addicto, & consiliarijs eius Cameneciam
euocatis, solenne iusiurandum, quod in fide & clientela sua, reginæ,
ac filiorum, & regni Polonici permansuri essent, accepit: quanquam
idem anno superiori Romanus palatinus & ipse fecerat: cuius rei ex-
tant monumenta in archiuo regio utriusque diplomata: unde credi-

bile fit, eos inter ſe de principatu contendiſſe. At in maiore Polonia Thomas Venglesſinius caſtellanus Sendomirienſis, & præfectus maioris Poloniæ, Drahimum arcem ab ijs qui religioſam militiam diui Ioannis nomine profitentur, interceptam, quatriduo expugnauit: eiectóque prǽſidio, in poteſtatem ſuam redegit.

Drahimũ arx recuperata à Polonis.

Vitoudus uerò pacem nactus à Cruciferis, eodem anno, qui fuit 1406 tranſmiſſo Vgra flumine, primam fecit in Moſchos expeditionem, ſiue proferendorum finium gratia, ſiue iniuria prouocatus à genero, duce gentis, Baſilio.

Moſchicũ bellum Vitoudi.

Vgra fl.

Parua & obſcura initiò gens Ruſſorũ fuere Moſchi, quemadmodum primo libro indicauimus: ſed iam tunc acceſsione finitimarum gentium, partim ſucceſsionibus iuſtis adiunctarum, partim ui uel fraude ſubactarum, non parua incrementa cæperant. Nec tamen elici ad pugnam potuere. Peruaſtata igitur longè latéque eorum regione, Vitoudus præda onuſtus in Lituaniam redijt. Fuerunt ei expeditionis illius ſocij complures de nobilitate Polonica, qui præda hoſtili magnopere ditati ſunt. Maiore is ui poſtea in id bellum, anno uno intermiſſum incubuit, fretus maioribus Polonorum, quibus Sbigneus Brezius marſalcus præfuit, & Cruciferorum auxilijs: & uſque ad Occam fluuium permagnum populabundus peruenit. Quo minus autem fluuium tranſmitteret, Suitrigellonis patruelis armis prohibitus eſt.

Moſchi.

Sbigneus Brezius dux copiarum Polonicarum.

Nam is ſeu leuitate quadam ingenij, ſiue inuidentia ſtimulatus, Branſco & Starodubo arcibus, quæ in Seueria Vuladislai regis beneficentia obtinebat, incenſis, ad Baſilium hoſtem Vitoudi transfugerat, bonámque illi nauabat operam, exercitum Vitoudi ex inſidijs & iniquis locis laceſſendo. Atque hinc poteſt colligi, Suitrigellonem aut non ad Cruciferos profugiſſe paulo ante id tempus, ſicuti nos dudum è Dlugoſsi ſententia narrauimus: aut certè ex formula fœderis cum Vitoudo icti ab eis exactum ſiue excluſum, cum hoſtibus eius Moſchis ſeſe coniunxiſſe. Impetrauit tandẽ à Vitoudo pacẽ Baſilius æquis conditionibus. Qua conſtituta, Vitoudus properè equos permutando, in Lituaniã ad uxorẽ (ut erat in Venerẽ pronus) cõtendit.

Suitrigello Moſchis adeſt contra Vitoudum.

Exercitus uerò eius ſine imperio & ordine ex Moſchouia decedens, cum per uaſtata dudũ à ſe, & ab ipſis etiã Moſchis, loca iter faceret, fame afflictus, & magnis incõmodis propter cœli intẽperiẽ in limoſo ſolo affectus, & à Tartaris etiam, quos Moſchus uelut cliẽs patronos in auxiliũ acciuerat, à tergo & ab lateribus incurſantib. uehemẽter uexatus eſt. Verùm ij tamen uirtute Polonorum atq; Cruciferorũ, pedeſtri magis quàm equeſtri prǽlio uicti pulſiq; ſunt. Poloni amiſsis armis & equis reuertẽtes, liberalitate regis abũdè recreati. Lituanica hiſtoria nullam belli cuiuſquam à Vitoudo contra Moſchos ſuſcepti mentionẽ facit: & quidẽ trans Occam non Moſchica, ſed Rezanenſis ditio eſt, quã à Vitoudo uaſtatã eſſe conſtat: quæ quamuis nunc Moſchorum duci pareat, tunc quidem ſuum adhuc habebat ducẽ, Olgum nomine.

Lituanicus exercitus incommodo affectus.

Moſchi cũ Tartaris uicti.

Rezania à Vitoudo uaſtata.

Per hoc tempus Iacobus Cobilenius, gente Grimalius, Nicolaus Chranſtouius Stregomius, & Andreas Tẽcinius Toporus, de adulterio Annę reginæ à rege

De ſtupro reginæ inſimulati.

inſimulati ſunt. Et Chranſtouius quidem ſolum uertit, Cobilenius uerò triennio in arce Leopolienſi in carcere aſſeruatus eſt: Tencinio, quòd minus ſuſpectus eſſet, nihil actum. Obiurgatus autem rex à ſenatu de nimia credulitate, & probro reginæ, iudicium in delatores inſtaurauit: ubi Clemens Moſcorouius caſtellanus Vislicienſis, & præfectus Cracouienſis delator editus publicè & ſolenni ritu dicta ſua reuocauit, & mendacij ſe ipſe damnauit.

Moſcorouius caſtellanus Vislicienſis dè mendacio damnatus.

Paulo autem antè Cracouiæ uulgò in Iudæos impetu concitatæ multitudinis, nequicquam prohibentibus illo ipſo Moſcorouio præfecto, & Nicolao Lituos procuratore arcis, ſæuitum eſt: direptæ & incenſæ eorum domus: ſerpſitq; per plateas aliquot etiam in Chriſtianorum tecta incendium. Quin & ædes diuæ Annæ, circum quam tunc erant Iudęorum domicilia, conflagrauit: Academiæ domus, quam Collegium maius uocant, ægrè à ſtudioſis iuuenibus defenſa. Magnam autem Chriſtiani in Iudæorum pueris, quibus parſum erat, educandis, & Chriſtiana religione imbuendis, curam impendêre. Adulti quoque, qui cædi ſuperfuere, plerique ultrò Chriſtiani facti. Inuidia opum fraude & uſuris quæſitarum, & opibus aucta licentia, ac ſcelera flagitiáq; impunita, ipſis cladis illius cauſæ fuere.

Iudæi Cracouiæ direpti & contrucidati.

Cracouiæ incendium.

Porrò in Lituania poſt Moſchicam illam expeditionem, qua uires Lituanorum uehementer attritæ erant, Cruciferi nullum cupiditati ſuæ modum ſtatuentes, nouas inimicitiarum atque belli cauſas quærere, neque iniurijs abſtinêre. Quibus rebus adductus rex Vuladislaus, cum ad pacem quamuis iniquam pronior, quàm ad iuſtum bellum eſſet, conuentum cum Vlrico Iuningo magiſtro Cruciferorum Pruſsienſium apud Cauunam oppidum egit. Sed nihil æqui à feroci homine, & ex manſuetudine aliena maiores ſpiritus ſumente, impetrare potuit: amicè tamen miſsis ultrò citróque muneribus diſceſſum eſt: Cruciferis bellum, quod meditatum nondum maturauerant, diſsimulãtibus.

Conuẽtus regis et magiſtri Cruciferorũ apud Cauunam.

Nec diuturna tamen ea diſsimulatio fuit. Nam ut reuertit rex in Poloniam, uiginti naues frumento onuſtas è Cuiauienſibus horreis ſuis ſecundo flumine Viſtula ad mare miſit, ut inde porrò aduerſo Nemene in Lituaniam ducerentur, ſubuenturus genti ſuæ, inopia ex tenui prouentu frugum tunc laboranti: eas naues Cruciferi intercepere.

Naues Polonicæ cũ frumento interceptæ à Cruciferis.

Miſsi ad eos repetitum res legati, Nicolaus Curouius archiepiſcopus Gneſnenſis, Nicolaus Michalouius Sendomirienſis, Ianuſsius Tuliſcouius Caliſsienſis, & Vincentius Granouius Naclenſis caſtellani, re infecta rediere, cauſificantibus & cauillantibus Cruciferis, arma ijs nauibus contra ſe barbaris ſupportata eſſe.

Polonorum legati ad Magiſtrum.

Mox & alteram iniuriam adiecere. Etenim Lituanos mercatores apud Ragnetam uiolarunt, & merces eorum diripuerunt. Hac gemina iniuria iritatus Vitoudus, prior bello perſequi Cruciferos adortus, Rumboudum marſalcum clàm cum expeditis copijs in Samagitiam miſit: præſidia Cruciferorum, quæ erant cum Michaele Cochmeiſtro præfecto ſiue aduocato nouæ Marchiæ, uel cæpit, uel interfecit, uel eiecit, & Samagitiam omnem iam inde ab initio à Cruciferorum imperio abhorrentem, in

Mercatores Lituani interfecti à Cruciferis.

Samagitia recepta à Vitoudo.

1409 ann.

Cruciferorum legati ad regē.

ſuam ditionem redegit. Venêre deinde anno ſequenti, qui fuit 1409 poſt Chriſtum natum Obornicos ad regem legati Cruciferorum, queſtum de erepta Samagitia, captisꝗ & cęſis ibi præſidijs ſuis: & cum bello ſibi tantam iniuriam ulciſci neceſſe eſſet, propterea quòd res repetitæ à Vitoudo non redderentur, quęrebant ij ab rege, eſſet'ne illi opem laturus? Fluctuabat animo Vuladislaus, quid faceret: ſi deeſſet Vitoudo, Cruciferis eum atqꝫ patriam ſuam planè prodebat: ſin opitularetur, omnem difficilimi belli molem in ſe & Poloniam, commodiorem prædas agentibus & bellantibus, quàm Samagitia eſt, attrahebat: & abhorrebant ab eo bello Polonorum animi. Itaqꝫ ad ampliſsimum conſilium atqꝫ comitia rem integram reiecit: neqꝫ certi quicquam legatis tunc reſpondit. At illi elati ſuperbia & impatientia, & proteſtati, non à ſe, uerùm à rege fœdera uiolari, minabundi diſceſſere.

Comitia Lenciciæ.

Poloni oratores ad Cruciferos.

Comitia deinde rex Lenciciæ ad decimamſeptimam diem Iulij habuit. Inde, cum omnia prius experiri, quàm ad arma uenire, in commune placuiſſet, tres legati ad Magiſtrum miſsi, ijdem qui prius, ultimo excepto. Poſtulabant hi à Magiſtro, ut conuentu conſtituto amicè cum rege de omnibus iniurijs tranſigeret. Regis enim, non Vitoudi proprium & hæreditarium eſſe dominatum Lituaniæ.

Magiſtri Conradi ferocia.

Archiepiſcopi reſponſum animoſius quàm conſideratius.

Excandeſcere Magiſter, & moram pati nolle, confeſtim'qꝫ arma ſe Lituaniæ illaturum eſſe minari. Ibi Archiepiſcopus nō ferens Magiſtri ſuperbiā: Deſinas, inquit, nos bello terrere: Si arma cōtra Lituanos cęperis, uiciſsim arma noſtra domi tuæ ſenties. Quod dictū in mandatis'ne Archiepiſcopus à rege acceperit, an bili percitus, inconſideratius protulerit, incertum eſt: optatum quidem certè Magiſtro accidit. Quocirca ſtatim is ſubiecit: Bene ſe rem habere: cum ſententiam regis teneat, caput ſe potius petiturum, quàm pedes: & culta magis, quàm inculta: agros uberes potius, quàm ſyluas & ſolitudines. Ita tunc legati impatientia bellum approperatum eſt. Nec mora, dictis facta Magiſter adiecit. Dimiſsis enim legatis, ad medium Auguſti menſis cum exercitu Dobrinum magna ui oppugnatum, cæpit & incendit.

Dobrinū captū & incenſum.

Ripinū & Lipnum oppida direpta.

Sæuitia Cruciferorum.

Polonos, qui arcem defendebāt, unà cum præfecto arcis Iacobo Plominio capitali pœna affecit. Inde Ripinum & Lipnum oppida primo impetu capta uaſtauit, magna'qꝫ in oppidanos & agreſtes crudelitate debacchatus, ne teneræ quidem ætati & muliebri ſexui pepercit.

Bobrouunici dediti.

Varcislaus Gotartouicius proditionis dānatus cum alijs compluribus.

Plomycouius uirtute infamiā deleuit.

Inde motis ad Bobrouunicos caſtris, arcem oppugnare orſus, in deditionem accepit: quamuis defendi ea diutius, arte, præſidio & commeatu munita, potuiſſet. Quare præfectus arcis Varcislaus Gotartouicius de Liſſorum familia, fœdum carcerem poſtea regis imperio pertulit. Cæteri uerò equeſtris ordinis, qui in præſidio fuerant, infamia notati. Tametſi ea infamia Bartholomęus Plomycouius unus de his anno ſequenti, cum multa fortis uiri opera in prælio Gruneualdenſi edidiſſet, ſeſe liberauit. Nunquam tamen poſtea ſatis compos rationis fuit, cum ſemel dolore infamiæ de ſtatu mentis dimotus eſſet.

Zlotoria dedita.

Zlotoria deinde acriter oppugnata, poſt octauum diem in deditionē Cruciferorum uenit, cum magna pars defenſorum ictu baliſtarum & bombardarum interfecta eſſet: reliqui captiui abducti, cūm de commutatione captiuorum poſtea cum Vitoudo conueniſſet, tamen Cruciferorum perfidia, cum ij ſuos recepiſſent, dimiſsi non ſunt.

Bydgoſtia prodita

In Bydgoſtia expugnanda cum pluſculum laboris ſentirent, propterea quòd arx ea munitiſsima erat, per proditionem, corrupto præfecti uicario, quem Burgrabium uocant, ea potiti ſunt. Quo cognito, præfectus arcis Thomas Vengleſsinius, qui etiam totius maioris Poloniæ præfectus erat, abſens magno mœrore confectus, non ita multo pòſt uita exceſsit, & ſucceſſorem Vincentium Granouium caſtellanū Naclenſem accepit.

Vincētius Granouius præfectus maioris Poloniæ.

Polonorum expeditio contra Cruciferos.

Rex ubi hæc crebris certis'que nuncijs accepit, minimè ceſſandum ſibi ratus, expeditionem & ipſe toti Poloniæ, Ruſsiæ & Lituaniæ contra Cruciferos indixit: minores Poloni cum Ruſsis ad Volboriam, maiores ad Lenciciam conuenire iuſsi. Quod ubi factum eſt, recenſito apud Radeouiam exercitu, ad Bydgoſtiam ſub finem Septembris caſtra admouit, arcem'que obſedit. Ibi Magiſter, cum retinere ſe eam poſſe diffideret, Conradum Oleſſnicenſium ducem ad regem cum his mandatis miſit, ut rex Venceslaum regem Boemorum de Bydgoſtia ſecum pariter arbitrum caperet. Quanquam autem hoc ille agebat, ut apparatū regium eluderet, non abnuebat tamen Vuladislaus, ſi non modò de Bydgoſtia, uerùm de cuncto Dobrinenſi tractu, atque adeò de omni controuerſia Magiſter illum ſibi arbitrum ferret. Iam enim hyems appetebat, nec Vitoudus cum Lituanis ueniebat: miſſo'qꝫ excuſandi ſui cauſa ad regem nuncio, inducias ſuadebat. Dum cunctatur Magiſter conditionem oblatam à rege accipere, Bydgoſtia poſt octauum diem à Polonis expugnata, & mox refecta, præſidio'que munita eſt.

Bydgoſtia recepta à Polonis.

Pruſſi apud Suece malè accepti.

Magiſter ad Suece ſuos conuenire iuſſerat: quod ubi rex cognouit, partem copiarum ſtatim eò miſit: pulſi diſsipati'que, qui primi de hoſtibus conuenerant, & caſtris exuti.

Induciæ inter Polonos & Cruciferos.

Venceslao regi Boemorum arbitriū delatū.

Interea interuenêre oratores regis Venceslai, Conradus ſenior dux Oleſſnicenſium, & Ienco Vuratislauienſium ac Suidnicēſium præfectus: bellum'qꝫ, inducijs utriuſque partis conſenſu uſque ad uiceſimam quartam diem Iunij ſequentis anni conſtitutis, diremêre, ut interim Venceslaus de tota controuerſia inter diſsidentes arbitraretur. Quo nomine ſenatus regius uulgo malè audit, quaſi corruptus à Cruciferis, non ſatis decoras ſibi inducias confeciſſet. Ita tunc ab armis diſceſſum eſt.

Lituani Pruſsiam uaſtarunt, & tria oppida incenderunt.

Quanquam Sigiſmundus Coributus frater Vitoudi, cum nihil adhuc de inducijs compertum haberet, è Lituania excurſionem fecit cum Lituanis in Pruſsiam: ac tribus oppidis hoſtilibus, plurimis'que pagis direptis & incenſis, magnam prædam reportauit.

Lituania uiciſsim uexata à Cruciferis.

1410 ann.

Netupa fl.

Quos ut ulciſcerentur Cruciferi, qui excuſationem ignorantiæ non accipiebant, menſe Martio anni ſequentis clàm per auias ſolitudines atque ſyluas tacito agmine progreſsi, tranſmiſſo Netupa amne, & ſtatione Lituanorum apud Iaſcrum, prodente eam fumo, oppreſſa, in Volcouiſcos improuiſò impetum fecere: multos'que mortales, qui ad rem diuinam feſto die conuenerant, uico incenſo, captiuos abduxere. Vitoudus uerò cum ſeptem millia-

milliaribus ab eo loco abeſſet, ac de aduentu hoſtium certior factus A
eſſet, raptim in interiores ſyluas cum uxore ſeſe abdidit, donec diſ-
ceſsiſſe eos cognouit. Sub initium autem huius belli Pruſsici, conci-
lium Piſis in Hetruria apertum eſt, extinguendi ſchiſmatis cauſa,
quod ſupra quadraginta annos, binis, ac interdum ternis de ſummo
pontificatu contendentibus, rempublicam Chriſtianam afflixit. Ad id
concilium Petrus Viſſus epiſcopus Cracouienſis profectus eſt: cæ-
teri uerò epiſcopi Polonici, item'que academia Cracouienſis, colle-
gium Plocenſis baſilicæ, quæ tunc epiſcopum non habebat, & ab-
bas Tinecenſis, legatos miſere. Sed non modò non oppreſſum, ſed au-
ctum etiam ibi ſchiſma eſt, cum duobus, nempe Angelo Corrario, qui
Gregorius duodecimus, & Petro Lunenſi, qui Benedictus tertiusde-
cimus appellatus eſt, necquicquam reiectis, tertius Petrus Cretenſis
de ſodalitio Franciſcano pontifex creatus eſſet, Alexandri quinti no-
men adeptus. Cauſa reijciendi duos illos fuit, quòd ij, cum ſanctè
uterque promiſiſſet ſe abiturum eſſe pontificatu, redintegrandæ ec-
cleſiæ gratia, ubi id Cardinales poſtulaſſent: ludificabantur eos, qui
fidem ſuam ſecuti eſſent, ac ne ueniebant quidem ad concilium. Secu-
tus eſt autem Vuladislaus rex concilij authoritatem, cum ſuperiori
tempore Gregorium pro pontifice habuiſſet. Per idem tempus Pra-
ga, ac mox tota Boemia nouis motibus agitari, Ioanne Huſſo, & Hie-
ronymo Pragenſi authoribus, cœpit: uicinas'que Morauiam, Sile- B
ſiam, & Germaniam, ac Poloniam etiam partim peſtifero nouæ hæ-
reſeos ueneno afflauit, partim cædibus & incendijs exercuit, & mul-
tis magnis'que incommodis uehementer afflixit, ab ambitione & con-
tentione ſcholaſtica orto initio: rege Venceslao non modò non com-
peſcente, ſed compendij ſui cauſa alente etiam contentionem, cum di-
ctitaret, anſerem (hoc enim Huſsi cognomen apud Boemos ſonat) au-
rea ſibi oua párere. Ac ſuppreſsit quidem utcunque incendium id o-
riens Sbinco archiepiſcopus, quoad uixit: ſed cum ipſi Albicus me-
dicus, homo auarus ſucceſsiſſet, nec multo pòſt, emptam archiepiſco-
pam auariori etiā Conrado Veſtfalo uendidiſſet, atq; is muneris ſui
negligēs, pecuniā modò cùm ad propinquos ditādos, tum ad res ſuas
dubias auarè corraderet, ac miſerè comparceret, diffudit id ſeſe longè
late'que, fomentum ſubminiſtrante diſsidio pontificum, & crucis mi-
litia, quæ iuſſu Ioannis uiceſimitertij pontificis contra Ladislaum re-
gem Neapolitanum per totum orbem Chriſtianum, uenia peccato-
torum omnium propoſita, concitabatur. Grauiter enim edictum illud
pontificium, ac deinde uitia ſacerdotum, Huſſus, ut erat diſertus, ſecun-
do populo inſectatus eſt: & hoc quaſi gradu facto, mox cum ſacrum
ordinē inuiſum uulgò reddidiſſet, Ioannis Vicleffi Angli hæretici pra-
ua dogmata unà cum Hieronymo diſſeminare cœpit. Quorum ſucceſ-
ſu inu tati Iacobellus & Petrus Myſnenſes Germani, nōnihil & ipſi de
ſuo ad ea dogmata adiecere. Inde uires ſumente multitudine, ducesq;
improbos nacta, coitiones nō modò cōtra magiſtratū Pragenſem, ſed
etiam

Vitoudus in ſyluā ſeſe abdidit. *Concilium Piſanum.* *Boemici motus.* *Huſsicæ ſectæ initium & incrementum.* *Venceslai regis auaritia.* *Hus.* *Epiſcoporum auaritia.* *Huſsi fauor apud Boemos ex edicto pontificio.* *Ioannes Vicleffus hæreſiarcha.*

etiam contra regē ipſum uulgò haberi, & res gladijs, non uerbis geri,
boniſq; eccleſiaſticis manus admoueri cœptæ: mox omnia ſumma &
ima permixta, iuraq; humana ac diuina euerſa, ita ut neq; Venceslaus
rex, amiſsis ſemel per incuriam & conniuentiam habenis regni, ſubue-
nire perditis rebus potuerit: ac ne Sigiſmundus quidem frater eius,
quamuis multa conſilio pariter & armis contra contumaces tentaſſet,
cum poſt Robertum quidem Cæſar, poſt ipſum autem Venceslaum
rex Boemorum factus eſſet. Sed nos ad noſtra redeamus. Reuerſus à
bello Pruſsico Vuladislaus per maiorum Poloniam, apud Nepolo-
miciam comitia habuit. His peractis, legatiſq; ad Venceslaum regem,
ad tractandum de pace cum Cruciferis, deſignatis, mox Breſte Litua-
nicum contendit, & ibi cum Vitoudo de ratione totius belli gerendi
ſecretò ſolo Nicolao Tramba præſente, conſtituit. Inde in Ruſsiam di-
uertens, uenationibus uacauit: confectamq; biſontium, onagrorum at-
que ceruorum magnam uim, & ſale condîtam, ſecundis fluminibus
Narua & Viſtula Ploſcum tranſmiſit. Inde porrò ſequentis anni ini-
tio, per Chelmenſem, in Lublinenſem & Sendomirienſem tractum re-
uectus, nuſquam uenationes intermiſit. Inde cum eum Hermānus co-
mes Ciliæ, frater patruelis Annæ reginæ, uiſiſſet, ac de congreſſu cum
Sigiſmundo Vngarorum rege inſtituendo confeciſſet, Ruſsia ac Po-
dolia rurſus curſim peragrata, poſt Paſcha Sandeciam pariter cum Vi-
toudo aduenit, quò iam complures proceres iuſsi conuenerant. Expe-
B ctabat etiam Keſmarci Sigiſmundus. Nec tamen conuenerunt reges.
Sed miſsus à Vuladislao cum nonnullis proceribus Polonis ad Sigiſ-
mundum Vitoudus, de ſtabiliēdis cum eo in reliquos quatuor annos
inducijs, quæ in ſexdecim annos olim pactæ erant, id reſponſi accepit:
Si Vuladislaus bellum Cruciferis faceret, Sigiſmundum eis deeſſe non
poſſe. Etenim Roberto Cæſare per id tempus uita defuncto, adſpira-
batis ad Romanum imperium, quod & conſecutus eſt: quamobrem
gratiam Germanorum principum, apud quos gratioſi erant Crucife-
ri, aucupabatur. Quin ipſi Cruciferi quadraginta millia numûm au-
reorum ei promiſerant, ſi Polonis bellum indixiſſet. Cæterùm ad pa-
cem componendam operam ſuam regi pollicitus eſt Sigiſmundus.
Cum Vitoudo autem ſecretos ſermones abſq; arbitris habuit, quibus
eum ad ſe allicere, & à fide ac ſocietate Vuladislai, ſpe regni Lituanici
iniecta, auocare conatus eſt. Verùm Vitoudus dolis Sigiſmundi intel
lectis, inſalutato eo diſceſsit. Sed intra unum milliariū conſecutus eum
Sigiſmundus, honorificè, magnis donis muneratū, dimiſit. Nec celauit
is Vuladislaū de Sigiſmūdi cōſilijs atq; artibus: quibus etſi tunc captus
non eſt, poſtea tamen irretitus fuit, quemadmodū ſuo loco dicemus.
Condidit aūt per hoc tempus Vuladislaus rex Sandeciæ monaſteriū
Præmonſtratenſibus, quos uocant, monachis, abbatiq; eius curā pro-
pinqui ptochodochij mandauit. Ad bellum deinde Pruſsicū ſummo
ſtudio cœpit incūbere, ſpe pacis Cruciferorū improbitate, & iniquita-
te Venceslai præciſa. Nā is cū arbitriū inter diſsidentes ex cōpromiſſo
ad

Comitia Nepolomiciæ. *Rex in Lituaniam.* *Venationes Ruſsicæ.* *1410 ann.* *Hermannus comes Ciliæ.* *Vitoudus à rege ad Sigiſmundum in Vngariam miſſus.* *Sigiſmūdus cur fauit Cruciferis.* *Roberti Cæſaris mors.* *Sigiſmūdus Cæſar creatus.* *Sigiſmundus rex redemptus à Cruciferis.* *Sigiſmundi regis Vngarorū artes.* *Monaſterium Sandecenſe.*

Venceslai regis Boem. arbitriũ inter Polonos & Cruciferos.

ad ſe delatum recepiſſet, ut erat homo nihili, & uoluptatibus atq; ebrie-
tati penitus immerſus, ne cognita quidem cauſa, de ſententia Iodoci
marchionis Morauiæ ita pronunciauit, ut nullam prorſus neq; iuſti-
ciæ neq; æquitatis rationẽ duceret. Ad hæc ineptiſsimè quæ extra con-
trouerſiam erant, adiungeret, ut Poloni ſcilicet non niſi ex occidentali-
bus oris regem ſibi deinceps peterent: Dobrinenſem autem tractum,
ut ipſe uno anno obtineret, atq; interim deliberaret, utri parti eum ad-
iudicaret. Quæ ſententia cum Germanica lingua à ſcriba recitari inci-
peret, noſtri diſceſſere, negantes ſe Germanicæ concioni propter lin-
guæ imperitiam intereſſe uelle. Erat autem Iodocus infenſus Vuladi-

Iodocus marchio Morauiæ infenſus Vuladislao regi.

slao, propterea quòd is ęmulum ſuum Procopium contra ſe armis ad-
iuuiſſet. Deſperata igitur æqua pace Vuladislaus, dimiſsis in omnes

Reſtes.

partes literis reſtibus alligatis, quæ ex eo reſtium nomen obtinent a-

Pruſſicum bellum.

pud Polonos, expeditionem cunctæ Poloniæ edixit. Ne quid autem
abſente ſe & in Pruſsicũ bellum intento Sigiſmundus turbaret, quem-

Ioannes Scecocinius Odrouanzus.

admodum præ ſe ferebat, Ioannem Scecocinium, caſtellanum Lubli-
nenſem, & præfectum Sandecenſem, gente Odrouanzum, cum omni

Sciricienſis & Biecenſis nobilitas relicta in præſidio cõtra Vngaros.

Sciricienſis atq; Biecenſis oræ nobilitate ad tutandã illam oram ab Vn-
garis reliquit: Vitoudum & aulicum ſuum comitatum, ut ſe ad bellum
compararẽt dimiſit: militem mercenarium cum ductoribus ordinum

Centuriones & rei militaris periti acciti è Boemia.

atq; centurionibus, metandorum caſtrorum, & inſtruendarum acie-
rum peritis è Boemis atq; Morauis, de ſententia Sbignei Brezij marſal-
ci (alijs aduerſantibus, & ſumptuum magnitudinem, dubiamq; & in-
firmam externorum militum fidem cauſificantibus) acciuit: cum Sbi-

Mercenarij milites externi an utiles ſint.

gneus diceret, uictoribus quidem illis uictos hoſtes ſtipẽdia penſuros
eſſe: ſi uerò uicti fortè eſſent, pro cæſis captiſq; non fore qui ea peterẽt:
fidelem autem operam eos nauaturos eſſe in conſpectu eorum, apud
quos ſtipendia facerent, dimicantes, & infamiam ignauię ſiue perfidię
ex diſciplina militari metuentes. Miſit tamen iterum Vuladislaus lega-

Legati Sigiſmundi ad Cruciferos.

tionem ad Sigiſmundum regem, eumq; & fœderũ, & promiſsi de ten-
tanda pace inter ſe & Cruciferos admonuit. Et prolixè quidem ille pro-
miſit, ipſum ſe ad Cruciferos ea de cauſa profecturum eſſe: ſed mutata
ſententia, Nicolaum Garam Vngariæ, & Sciborium Sciboricium Po-
lonum Tranſyluaniæ palatinos, & Georgium Kerſdorfum Sileſium le-
gatos miſit in Pruſsiam, non tam pacis tractandæ, quàm quadraginta
millium florenorum à Cruciferis emungendorum cauſa. Benigneq; ij
legati habiti à Vuladislao, & in Pruſsiã uſq; eius iuſſu atq; ſumptibus
deducti ſunt: nihilo tamen magis remittebat is inſtitutam expeditio-

Polonorum equitum factum laude dignum.

nem. Erant in aula & miniſterio Sigiſmundi complures Poloni eque-
ſtris ordinis, & in his nobiles in primis, Zauiſsius cognomẽto Niger,
& Ioannes Farureius Garbouij fratres germani, gente Sulimæi, Tho-
mas Calſcius Roſeus, Albertus Malſcius Nalencius, Dobeslaus Pu-
chala Venauius, Ioannes Broglouius Grimalius, & Scarbicus Gor-
ſcius Habdancus, qui propter pręclara merita ſua non contemnendas
facultates & poſſeſsiones in Vngaria, beneficentia eius regis adepti
erant.

A erant. Qui omnes ubi regem ſuum Vuladislaum ad Pruſsicum bellum
proficiſci, & Sigiſmundum ad uiolandum cum eo fœdus pronum eſſe
ſenſerunt, relictis poſſeſsionibus, & ingentibus Sigiſmundi pollicita-
tionibus repudiatis, memorabili exemplo Vuladislaũ ſecuti ſunt. Nec

Archiepiſcopus gubernator Poloniæ.

malè eis poſtea reſpondit Vuladislai gratitudo & liberalitas. Profici-
ſcens autem is ad bellum Pruſsicum, Nicolaum Curouiũ archiepiſco-
pum Gneſnenſem Cracouiæ cum imperio reliquit: & quacunq; iter fa-

Slupia oppidum.

ciebat, profuſa in egenos largitione utebatur. Cum aũt Slupiam, quod
oppidum epiſcopi Vuladislauienſis ſub Lyſſecenſi monaſterio ſitum

Religio Vuladislai regis.

eſt, perueniſſet, biduo ibi cõmoratus, diluculo ad ædem ſacram, ligno
crucis Chriſti celebrẽ in excelſo monte poſitam pedeſter aſcendebat,
nec niſi ueſperi ad ſumendum cibum in oppidum deſcendebat, cum to-
tum diem precationi flexis genibus in templo uacaſſet. Iam induciæ

Poloni uexant Pruſsiam.

cum Cruciferis expirarant: Poloniq; equites, quos rex de aulico comi-
tatu ſuo ad præſidium Inouuladislauiæ, Breſte, & Bydgoſtiæ præmi-
ſerat, initium belli fecerant, incenſis compluribus pagis in ripa Viſtu-

Induciæ.

læ, Magiſtro Cruciferorum cum legatis Sigiſmundi non ſine pertur-
batione animi inſpectante. Sed furore eius mitigato, legati decem die-
rum inducias, per quas de pace ageretur, rurſus confecerunt. Quæ qui-
dem induciæ, tametſi nihil per eas de pace actũ eſt, tamen ex re noſtro-
rum fuere: quòd nondum copiæ ad conſtitutum locum conuenerant.
B Cum autem eæ apud Ciruenſcenſe monaſterium conueniſſent, nauali
ponte iuncto, qui multo antè ad eum uſum apud Cozinicios ſaltus pa-
ratus erat, Viſtulam cum impedimentis, curribus & bombardis tranſ-

Vitoudi exercitus.

miſere, & in ulteriore ripa caſtra poſuere. Eò Vitoudus cum Lituani-
cis ac Tartaricis copijs aduenit. Neq; uerò is ſuos tantum Lituanicos
Tartaros adduxit, ſed Zauolgenſes ſiue Tranſuolganos etiam, quos
per hyemem unà cum liberis & uxoribus eam ob rem ſuſtentarat. Ex-
actis decem dierum inducijs, cum ne tentata quidem pax eſſet, Ioannes

Polonorũ prima de Cruciferis uictoria.

Broglouius, quem rex præſidio Bydgoſtienſi præfecerat, cum non
contemnenda ſuorum manu noctu in Suecenſe territorium ingreſſus,
inſidias opportuno loco poſuit: ipſe uerò poſtridie cum paucis cir-
cum arcem & oppidum populabundus hoſtes elicuit, & ſimulata fuga
in inſidias induxit: ubi à fronte & à tergo circumuẽti, omnes ad unum
partim cæſi, partim capti ſunt. Quo cognito Cruciferi Henricum Pla-
uenium commendatorem Suecenſem cum præſidio tueri oram illam
iuſſerunt. Venerunt deinde in caſtra regis legati Sigiſmundi, & perſpe-
cta uoluntate regis ad pacem æquis conditionibus componendam in-
clinata, ad Cruciferos reuerterunt. Fuerunt autem conditiones à rege

Pacis conditiones à Polonis propoſitæ.

editæ, ut Cruciferi Dobrinenſem ditionem ſibi redderent: Samagitia
abſtinerent: de damnis uerò, ut Sigiſmundus arbitraretur. Nec eas ta-
men Cruciferi accipiebant: indignum rati, ab hoſte armato, ac ditiones
ſuas infeſtante, cuiuſque modi conditiones accepere: quaſi uictoriam
in manibus haberent. Cum autem nihil reſponſi rex ab Vngaricis lega-
tis acciperet, miſit ad eos Petrum Corsbocum equitem, ut de Crucife-

Cruciferi belli quàm pacis cupidiores.

Meuensis commendatoris cõsilium.

Tetingeri ferocia.

rorum sententia certior fieret. Re in consultationem Cruciferorum à A Magistro posita, fremere omnes, & bellum quàm pacem malle: unus ab omnibus commendator Meuensis, comes Vendensis, annis & usu rerum prudentior, dissentiebat, pacem suadens, & cõmunem esse Martem, dubiumq́ eventum belli dictitans. In quem Vernerus Tetinger Elbingensis commẽdator grauius inuectus: Poteras, inquit, cum istoc animo domi manere, & ægrotorũ fratrum curam gerere. At ille: Ego, inquit, quæ recta & utilia iudico, in medium consulo: sed tamen si his aliter uidebitur, ita me Deo propitio geram, ut genere meo dignum est: tu uide, ne sis dictis ferocior, quàm factis fortior. ¶Intercepit rixam commendatorum Sciborius, pacem'que enixius suadere cœpit. Sed eum quoque Magister increpuit: Polonus, inquiens, cum sis Scibori, quæ in rem Polonorum sunt loqueris. Interim dum hæc fiunt, promouebat castra Vuladislaus, & quodam tempore ex composito hostium aduentum nunciari iussit, ut inopinato tumultu negligentiam & securitatem suis excuteret.

Vucra fl.

Cum autem ad Vucram amnem castra haberet (qui locus Masouiticæ quidem ditionis erat, sed eum tunc Cruciferi datis duci mutuò quinque millibus marcarum Pragensium, hypothecæ nomine obtinebant) ibi Lituani atque Tartari non secus ac in hostes omnem crudelitatem, nulla neque sexus neque ætatis miseratione, exercuere.

Rex à consiliarijs grauiter obiurgatus de Lituanorũ ac Tartarorum licentia.

Aquila Polonorum principũ insigne.

Vuladislai regis oratio pia.

Qua de re grauiter rephehensus rex à primoribus Polonorum, cum se ij cum omni nobilitate Polonica tam impia castra deserturos esse minarentur, captiuos omnes solui iussit, ac dimitti. Motis B autem ex eo loco castris, cum primùm hostium fines attigit, expandit acies in latè patẽti planicie, acceptumq́ manu sua uexillum maximum, cuius insigne est alba aquila coronata hiante rostro, & extensis alis, explicat, suspirans'que & lachrymabundus sonora uoce ita fatur: Deus optime maxime, non modò factorum atque dictorum, sed & cogitationum omnium cognitor, tu mihi testis es locupletissimus, me inuitum ad hoc bellum cum Christianis qualibus qualibus, Christianis tamen, gerendum descendere, maximis & intolerabilibus Cruciferorum iniurijs prouocatum: & officio meo adductum, ut populos abs te curæ & fidei meæ concreditos, de rapacibus & cruentis eorum manibus, & infandis contumelijs uindicem. Tu nosti, consilia pacis me nunquam defugisse, & uel iniqua pace iustum bellum redimere cupiuisse, si quem religiosi homines insatiabili cupiditati, & irreligiosæ superbiæ suæ modum statuere uoluissent. Sed quando nihil apud eos mansuetudine & patientia, uix priuato homini, nedum principi consentanea, proficio, tuæ iusticiæ fiducia iusta pia'que arma sumpsi, tuis'que auspicijs uexillum hoc nunc explico. Tu quæso iustiori causæ faueto, & sanguinem Christianorum hominum, qui immaniter hactenus à Cruciferis trucidati sunt, quos'que hoc bellum utrinque absumet, ab illis qui bello causam dederunt, expetito.

Bogarodiza pæand. Adalberti.

Hæc rex, collachrymante omni exercitu. Idem fecere deinceps Vitoudus, & Masouij duces, & proceres tam Poloni quàm Lituani. Deinde Poloni abstersis lachrymis, carmen patriũ, siue

A siue pæana Virgini matri Dei dicatum, cuius authorem diuum Adalbertum archiepiscopum ferunt, cecinere. His peractis, quęsitus est, cui summa administratio totius belli secundum regem cõmitteretur. Detrectantibus autem tantum onus, maximo cum periculo coniunctum, Boemis & Morauis, qui scientia rei militaris præstare in primis uidebantur, ad Zindramum Mascouicium, ensiferum Cracouiensem, ortum ex ea familia, cuius insigne sol est, munus id defertur. Erat is quidem statura parua, sed ingenti spiritu, & ingenio solertiaq́ non uulgari.

Zindramus Mascouicius dux belli delectus.

Consilium castrense.

Huic adiuncti consiliarij, Vitoudus, Cristinus Ostrouius castellanus Cracouiensis, Ioannes Tarnouius Cracouiensis, Sendiuoius Ostrorogus Posnaniensis, Nicolaus Michalouius Sendomiriensis palatini, Nicolaus Tramba præpositus apud S.Floriani & procancellarius, Sbigneus Brezius marsalcus, & Petrus Saffranecius magister cubiculi, siue succamerarius, ut uocant, Cracouiensis.

Luterberga oppidum.

Lituanorũ impium facinus.

His constitutis, ad Luterbergam hostile oppidum, quod iam nostri succenderant, castra mota. Ibi res horrenda accidit, ac barbarico duorum Lituanorum supplicio disciplina militaris in exercitu sancita est. Dira ac detestanda scelera Lituani atque Tartari in excursionibus atque populationibus pagorum nihilominus patrabant, matronas atque uirgines constuprabant, infantes dissecabant, templa cum sacris diripiebant: & quodã loco sanctissimũ CHRISTI IESV corpus, quod in tẽplis de more apud Christianos asseruatur, de argenteo ferculo profanè in terrã abiecerãt. B Id ubi resciuere nostri, fremere cuncti: & ni plectãtur sacrilegi, militiã se deserturos esse populariter minari.

Polonorum pietas.

Supplicij sumẽdi mos apud Lituanos.

Hoc clamore & fremitu commotus rex, authores sceleris perquiri iussit. Inuenti duo Lituani, Vitoudi iussu ipsi sibi patibulum excitarunt: & suis uterque manibus barbaro, sed patrio tamen more, sese suspenderunt, obiurgantes sese mutuò, ne sua cunctatione iram principis in se magis accenderent: quasi is atrocius etiam aliquid in eos posset statuere. Nec ferè tale quippiam postea designatum est, territis cunctis duorum supplicio.

Curetnicũ oppidum.

Rubcouo lacus.

Druuanza fl.

A' Luterberga deinde ad Curetnicum, quod oppidum cum arce superposita ad Rubicouum lacum est, haud procul à Deruancia flumine, castra mota. Vnde cum pabulatum nonnulli de nostris excurrissent, quinquaginta equos hostium, qui in flumine adaquabantur, sessoribus deiectis cæpere: & cum his reuertentes, eminus comspecti, cum speciem hostium aduentantium præbuissent, tumultum in castris conciuere. Sed mox is resedit, errore cognito.

Tumultus in castris.

Edictum regiũ ad disciplinam militarem pertinens.

Quod ne deinceps accideret, edictum est publicè regis iussu, ne quis absq́ commeatu castris egrederetur, ne'ue in castris tuba uteretur, præter unum regium tubicinem. In mouendis autem castris hæc ratio instituta, ut ad primum regij tubicinis cantum cuncti sese armarent: ad secundum, equos sternerent & frenarent: ad tertium uerò, ut Marsalcum cum regio uexillo minore præcedentem, compositi suo quisque ordine sequerentur. Omnia deniq́ cautius & accuratius fieri cœpta, propterea quòd haud procul castra habebãt Cruciferi, traiectu fluminis nostros prohibituri, cuius utramq́ ripam

& alueum denſis ſtipitibus & ſudibus præfixis impedierant. Quibus
rebus cognitis rex, ne ſuos in extruendo ponte fatigaret, ac dimicatio-
ni obijceret, reflexo ad caput amnis per aſpera & montoſa loca itinere,

Zialdouia oppidum.

prope Zialdouiam oppidum caſtra metatus eſt. Venit eò ad regem
Fricius Reptius Sileſius, cum mandatis legatorum Sigiſmundi regis:

Sigiſmundus rex bellum Polonis indicit.

& quando fruſtra de pace apud Cruciferos tentatum eſſet, bellum Vu-
ladislao Sigiſmundi nomine in ſecreta magiſtri militiæ & octo conſi-
liariorum audientia literis Sigiſmundi exhibitis, denunciauit. Soli aūt
regi ſecretius in aurem inſuſurrauit, ne quid ea denunciatione terrere-
tur: quadraginta enim millium aureorum à Cruciferis emungendorū
cauſa eam factam eſſe: animauitq́ eum, ut ne cōſerere manus cum Cru-

Reſponſum Vuladislai regis.

ciferis, quorum uires longè eſſent inferiores, reformidaret. Dimiſſus
cum eo reſponſo, quo Vuladislaus Sigiſmundo extremam pro com-
pluribus maximisq́ ſuis beneficijs ingratitudinem exprobrauit, & ul-
tionem diuinam in caput eius, qui prior fœdus rumpebat, imprecatus
eſt. Vbi in caſtra Cruciferorum redijt Fricius, certiores eos fecit de ca-
ſtris regijs. Crediderant enim ij Polonos atq́ Lituanos ſubito pauore
perculſos, fuga diſsipatos eſſe. Nec multo poſt ab exploratoribus nun-

Dambrouuno oppidum direptū et incēſum.

ciatum eſt, Polonos Dambrouunum, quod Gilgemburgum Teutho-
nes uocarunt, oppidum frequens & opulentum, & lacu in orbem ferè
circumfuſo, & ſpiſſo muro munitum, expugnaſſe, direptumq́ incēdiſ-
ſe, & uerſus Marieburgum iter intendere. Quo nuncio accepto Cruci-

Cruciferorum ferocia.

feri ira perciti, uociferari, indigniſsimum facinus impunè ab his ditio-
nes ſuas uexari, quibus ipſi prius Pomeraniam atq́ Dobrinum eripu-
iſſent, & quorū regionem ferro & igni quodam tempore longè lateq́
peruaſtaſſent: nec ferendum amplius, quin de ſumma rerum cum Polo-
nis primo quoq́ tempore decernerent. Itaq́ in hoſtem ſe duci flagita-
bant: neq́ Magiſter abnuit. Rex cum altero quoq́ die apud Dambro-
uunum expugnatū ſtatiua habuiſſet, captiuosq́ omnes, exceptis Cru-
ciferis religionem profeſsis, benignè relaxaſſet, prædaq́ & commeatu
copioſo exercitū ditaſſet, tertia die, hoc eſt quintadecima menſis Iulij,
facto duûm milliarium itinere, inter fruteta & nemora prope Grune-
ualdum & Tanebricū pagos caſtra metatus eſt. Fuerat nox præcedens
tempeſtatibus inquieta, ſed apud Cruciferorum quàm noſtrorum ca-
ſtra longè inquietior, ita ut eorum tentoria diſijceret: manè autem uali-

Rex rei diuinæ uacare ſolitus.

diores uenti flare cœperant. Quam ob rem cum rex non facta re diui-
na præter morem caſtra mouiſſet, apud Gruneualdum demùm erecto
tentorio rei diuinæ uacauit. Interim ei nunciatur ab exploratoribus, a-
lio ſuper alium accurrentibus, hoſtes adeſſe. Ad extremum ueniens ip-
ſe Vitoudus, nunciat hoſtes in conſpectu eſſe: ni maturetur, in impara-
tos impetū daturos: nec tamen auelli rex ab altaribus, donec ſacra per-
agerentur, potuit. Et fuit ſanè res in periculo, ſi hoſtes aciebus noſtro-
rum nondum inſtructis, ilico ſigna intuliſſent. Sed ne id facerent, diui-
nitus, uti creditum eſt, impediti ſunt, ueriti, ne quid fraudis & inſidia-
rum noſtri nemorum opportunitate occultarent. Interea commodè à
Zindra-

Zingramo & Vitoudo acies inſtructæ: læuum cornu Poloni, dex-
trum Lituani tenuere. Quinquaginta fuere ſigna Polonica, Lituani-
ca quadraginta. In prima acie robur totius exercitus & ueterani mili-

Signa Polonorum & Lituanorum.

tes collocati. Iam'que pugnæ ſignum à rege poſcebatur, & ſinguli, bi-
ni, terni'que inter duas acies procurrentes, cum pari numero hoſtium
manus conſerebant: & rex iam peractis ſacris armatus in aciem prodi-
bat, imbellem'que ſacerdotum & ſcribarum turbam in caſtris relin-
quebat, cum ex hoſtili acie duo caduceatores progreſsi, quòd manda-

Caduceatores Cruciferorum.

ta ad regem à Magiſtro ferre ſe ſignificabant, intacti ad regem dedu-
cti ſunt. Hortabantur autem ij regem Magiſtri nomine, ne tam cun-
ctanter & meticuloſe pugnam iniret: & quo incunctatius id faceret,

Gladij miſsi regi à Magiſtro.

duos gladios ſtrictos & cruentos (quemadmodum carmen uulgare
de prælio hoc compoſitum, quod in hanc uſque diem extat, habet) ei
& Vitoudo obtulere, ut uel ijs aduerſus Cruciferos uterentur. Ne
quam uerò anguſtiarum ad explicandos ordines excuſationem necte-
rent, ne'ue inter nemora latitarent, conceſſurum ipſis eſſe Magiſtrum
plus campeſtris ſpacij. Hæc tam ſuperba mandata dum caduceato-
res exponunt, interea Crucifericus exercitus, ut fidem dictis eorum
præſtaret, non modico interuallo retroceſsit. Rex (nam Vitoudus

Regis modeſtū reſponſum.

aberat, Lituanicam aciem obequitans) communicato cum his, quos
circa ſe, quemadmodum diximus, habebat, conſilio, placidè & mode-
ſtè caduceatoribus reſpondit: Quamuis armorum ſatis habeat in e-
xercitu, accipere ſe tamen in Dei nomine gladios, contumeliæ cauſa ab
hoſte miſſos: atque ita accipere, ut omen uictoriæ, quam ſibi armo-
rum traditio portendat. Nunquam ſe quidem à pace abhorruiſſe: ſed
quando bellum mallent Cruciferi, & ſanguinem Chriſtianum tanto-
pere ſitirent, ſperare, manſuetudini ſuæ & iuſtiori cauſæ diuinum au-
xilium affuturum, ac de illis condignas crudelitatis atque ſuperbiæ
pœnas expetiturum. Omnem autem eam rem unà cum electione cam-
pi, ſe diuinæ ſapientiæ & iuſtitiæ committere. Accepti gladij, in æra-
rio regio in hanc uſque diem aſſeruantur. Caduceatores autem alter
Sigiſmundi regis, alter Scecinenſium ducis inſignia præ ſe ferebant.
Mox Vuladislaus paucis pro tempore milites adhortatus, excedens

Rex exceſsit ex acie.

ex acie (nam ita uiſum erat proceribus atque conſiliarijs, ut is aliquo
loco cum delecta manu, quæ ipſi cuſtodiæ & præſidij cauſa attributa
erat, extra diſcrimen prælij conſiſteret) canere ſigna iuſsit, ſimul'que
exercitus omnis alacer patrium pæana cecinit. Editiore loco Crucife-

Prælium.

ri conſtiterant: inde cum duas bōbardas dato loco eiaculati eſſent, nec
ullo tamen ferè detrimento noſtros affeciſſent, per decliue cum infeſtis
ſignis decurrêrunt. Occurrere & noſtri aduenientibus: commiſſum u-
trinque ſumma ui prælium, ita ut fragor ſonitus'que armorum procul
exaudiretur. Iam'que ad unius fermè horæ ſpacium pugna durauerat,
& neutrò tamen inclinabat uictoria: ibi Cruciferi animaduertētes de-
bilius eſſe dextrum cornu noſtrorum, in quo Lituani, Ruſsi atque Tar-
tari, armis, equis & multitudine Polonis aliquanto inferiores, turma-

tim inſtructi erant,cum aliquot alarum ſubſidijs maiorem in id impe- A
tum dedere,eo conſilio,ut eo pulſo, totis uiribus læuum, in quo perti-
nacius Poloni dimicabant, adorirentur. Nec uanus omnino conatus
hic fuit. Statim enim res noſtrorum in ea parte deteriore loco eſſe cœ-
Lituanorum fuga.
pit,Lituanis atq; Tartaris ſenſim pedem referētibus: & ad extremum,
cum ad unius iugeri ſpacium tamen utcunque hoſtium impetum ſuſti-
nuiſſent,in fugam nequicquam reuocante Vitoudo effuſis.Nec ij ſiſti
ullo modo potuere:ſed perpeti fuga pleriq; in Lituaniam contenden-
Smolenſciorū uirtus.
tes,actum eſſe de uniuerſo exercitu renunciarunt.Soli Smolenſcij Ruſ-
ſi,qui ſub tribus ſignis in eodem cornu conſtiterant, fœditatem fugæ
deteſtati, eximiæ uirtutis fortitudinis laudem meruêre: & una turma
penitus deleta,duæ reliquæ cum Polonis in læuo cornu ſeſe coniunxê-
re.Alia ibi erat rerum facies:noſtri enim acerrimè dimicantes, uexillū
Vexillū regiū recuperatum.
regium,cuius ſignifer fuit Martinus Vurocimouicius,uexillifer Craco-
uienſis,ab hoſtibus deiectum, ſumma ui connixi, recuperarunt. Ibiq;
primùm inclinari cœpit hoſtilis acies.Inſtabant noſtri perturbatis: &
commodùm leni pluuia delapſa, puluis, qui longiorem aſpectum adi-
mebat,reſederat.Affuere quidem,ſed poſt tempus fermè, ij qui Litua-
nos à dextro cornu pulſos longius perſecuti erant: & ni confuſi iam
fuiſſent ſuorum ordines,reſtituiſſent proculdubio pugnam. Verùm ij
quoq; & fatigati,& ſuorum perturbatione conſternati, & ſine ordini-
bus inuecti,non diu Polonorum impetum ſuſtinuere.Erat extremum
agmen Cruciferorum ſub ſexdecim ſignis,quod nondum prælij fortu- B
nam tentauerat, in quo Magiſter & primores Cruciferorum erant. Id
ubi ſuorum fortunam cognouit,circumduci cœptum,ut ab latere no-
ſtros inuaderet.Fortè in ea parte rex cum globo ſuo, & minori uexillo
conſtiterat,euentum pugnæ expectans: ratus'que in ſe aciem illam di-
rigi,Sbigneum Oleſſnicium ſcribam in aciem ad ſuos miſit, ut cohor-
tes aliquot ſubſidiarias inde ſibi adduceret. Sed is reiectus à Nicolao
Kelbaſſa gente Nalencio, negante id fieri commodè poſſe, ne ſpeciem
fugientium exhiberent: & hoſtibus perculſis quidem,ſed non deuictis
Rex nō permiſſus pugnam inire.
terga obijcerent: retulit,nullum in acie cuiuſquam imperium exaudi-
ri. Ibi rex cum experiri nihilominus fortunam prælij cuperet,retentus
eſt ab his,quorum fidei à toto exercitu commendatus erat: & uexillum
minus, ne ex eo ibi eſſe agnoſceretur, occultatum. Interim Luſacius
quidam Dipoldus Kikericius, miles ſtrenuus, totum corpus armis te-
ctus,ex hoſtili acie procurrens,regem & ipſum armis inſignem infeſta
haſta petere uidebatur. In eum & rex uiciſsim haſtam direxerat: ſed
Sbignei Oleſſnicij uirtus.
Sbigneus Oleſſnicius inermis, cum ſemifracta haſta præcurrens, ut
uel ſuo periculo regium periculum auerteret, ab latere uibrata haſta
de equo Dipoldum deiecit: deiectum rex haſta in frontem, reuoluta
caſu caſside apertam, ferire ſatis habuit : ſed regij ſatellites eum inter-
fecerunt. Præclarum & memorabile nobilis adoleſcentis facinus:
quod rex poſtea magnis donis & epiſcopa Cracouienſi remuneratus
eſt, cum ille ſacris initiari cogitans, balthеum militarem abnuiſſet.
Iam

A Iam noſtri totam hoſtilem aciem,ſeu quæ initiò contra ſe conſtiterat,
Cruciferi uicti à Polonis.
ſeu quæ actis in fugam Lituanis poſterius acceſſerat, ingenti ſtrage
fractam profligarant, cum illum fortè cuneum ſub ſexdecim ſignis
procul aſpexêre: & primùm quidem Lituanos eſſe è fuga reuerſos cre-
didere: deinde cum error Dobeslai Oleſſnicij opera & audacia diſcuſ-
ſus eſſet, ſigna in eum cuneum à noſtris illata ſunt: & auctus is erat
acceſsione non modica eorum, qui è profligata acie fuga eò delati e-
rant. Sed eadem ibi fortuna fuit, uicti hoſtes non maximo negocio.
Cæſis enim primoribus, qui primi pugnam inierant, facilè reliqua
multitudo, cum nihil iam ſpei opiſq; uſquam cerneret, in fugam acta
eſt. Fugientium terga noſtri prementes, eodem impetu caſtra iunctis
Caſtra capta.
carris atq; curribus munita cæperunt: & plurimos ibi mortales, ira
nihil penſi faciente,contrucidarunt, ita ut inde torrens ſanguinis lon-
gius profluxiſſe memoretur. Sed reuera uinum id fuit, ſanguine cæ-
ſorum tinctum.Nam cum noſtri captis caſtris ad prædam uerſi eſſent,
& magnam uini copiam,ut in opulentis ac delicatis caſtris,reperiſſent,
auidius eo ſe, ut qui æſtu ac labore diuturno & uulneribus confecti
impenſe ſitirent,ingurgitare cœperant. Quare ne à continuanda ui-
ctoria retraherentur, neu immoderatiore potatione morbum con-
traherent, diſſectis regio iuſſu uaſis, uinum inter cæſorum corpora
profluens, ſpeciem ſanguinis præbuit. Neque uerò longiore fuga
B multi hoſtium euaſere. Nam fugientes quoquouerſus noſtri perſe-
cuti ad aliquot milliaria, partim ceciderunt, partim captiuos abege-
runt. Quodam autem loco paluſtri aliquot turmæ latitantes, ar-
morum ſplendore proditæ, abiectis armis, pecudum in morem no-
ſtris præ ſe agentibus, in caſtra compulſæ ſunt, paucis, qui primùm
Cæſorum & et captiuorum numerus.
reſiſtere auſi erant, interfectis. Cæſa feruntur hoſtium ea die quin-
quaginta millia, in quibus Magiſter & commendatores, paucis ex-
Magiſter occiſus.
ceptis, fuere: capta ad quadraginta millia, ſigna militaria relata unum
& quinquaginta. Nec id mirum cuiquam uideri debet. Nam ad cen-
Cruciferorum copiæ.
tum quadraginta millia hoſtium fuiſſe, autores habeo. Et ſanè om-
nis ferè Germania tunc autoribus Cruciferis in exitium Polonorum
conſpirauerat, Sileſiorum item & Slauorum, qui ad Oceanum Ger-
manicum accolunt, duces, in conſanguineorum ac progenitorum
ſuorum perniciem deuoti, armis Cruciferos uiriſq; iuuerunt. Ex his
Oleſſnicēſis et Scecinenſis duces capti.
Conradus Albus Oleſſnicenſis, & Cazimirus Scecinenſis, qui ſoli per
ſe ipſi cum auxilijs affuerant, uiui capti: multi item alij inſignes & illu-
ſtres uiri: caſtra opulenta direpta. Ibi magna uis tædarum ad incen-
dia Poloniæ, magna catenarum ad uinciendos noſtros comparata-
D. Stanislaus Polonis dimicātibus adfuit.
rum, malo dominorum ſuorum reperta. Fertur autem à multis, ex
utroque exercitu per omne tempus prælij conſpectus eſſe in aere uir
uenerandus, pontificali habitu, dimicantes noſtros confirmans, hoſti-
bus uerò terrorem incutiens. Atque is diuus Stanislaus epiſcopus
Oſtentum.
Cracouienſis fuiſſe exiſtimatur Quin & ea nocte, quæ prælium hoc
præceſsit, oſtentum in cœlo circa lunam, euentum prælij portendens,

multis teſtibus apparuiſſe memorant. Monachum enim cum rege A
aliquandiu depugnaſſe: & ad extremum, monachum uictum, ac cœ-
„ lo deturbatum eſſe. Nec ſanè nouum & inuſitatum eſt, futuros maxi-
„ marum rerum euentus oſtentis & prodigijs quibuſdam, ſiue cœleſti-
„ um conuerſionum efficientia, ſiue ſanctiſsimarum mentium, quos
„ Angelos uocamus, ſiue impurorum dæmonum, caliginoſum hunc
„ ac terræ uicinum aerem incolentium miniſterio, non ſine diuino ta-
„ men nutu, editis ſignificari. Et affuit ſanè Polonis non obſcurè di-
uinum numen in eo prælio. Nam præter Tartarorum, Ruſſorum,
Lituanorum ſtragem, quæ non parua fuit, de nobilioribus Polonis
perpauci cecidere: inter quos Iacubouius gente Roſeus, & Imbra-
mus Ciulicius gente Ceuinius, maximè inſignes fuere. Nonnihil for-
taſſe momenti ad uictoriam noſtris & Boemi Morauiq́ue mercenarij,
ſed imprudentes, attulere. Nam ij cum uno uexillo, cuius ſignifer fuit
Ioannes Zarnouius Boemus, ſiue metu, ſiue auro Cruciferorum cor-
rupti, ſub initium pugnæ ſeceſſerant. Conſpicatus autem eos in ſylua
Nicolaus Tramba procancellarius, cum ex acie iuſſu regis in caſtra
cum cætera imbelli turba reuerteretur, accurrit ad eos: & grauiter
obiurgatos, in aciem redire compulit, in ductorem ſuum Zarnoui-
um culpam omnem referentes. Qui quidem ita deinceps infamis fuit
ac deſperatus ob id factum, ut ne uxor quidem coniugali thoro eum
dignaretur. Hi ergo reuertentes in aciem, ſpeciem noui exercitus ho- B
ſtibus præbuere, terroremq́ue addidere. Dum autem noſtri poſt uicto-
riam pertinacius hoſtes fugientes perſequuntur, rex cum impedimen-
tis ſubſecutus, haud longè à loco prælij uerſus Marieburgum fixit
tentoria: & ad ueſperum ſuos cum ſpolijs & magna captiuorum mul-
titudine reuertentes, ingenti cum lætitia in caſtra recepit. Ibi defeſſa
totius diei labore, æſtu & inedia corpora, cibo potuq́ue, ac deinde ſom-
no curata ſunt. Quo quidem factum eſt, ut complures ſaucij in loco
certaminis neglecti, nocturni cœli, & pluuiæ pernoctis intemperie
afflicti extinguerentur. Inſequenti die ſacris in primis Deo ſolenni
pompa peragendis, hymnis'que iuſſu regis uacatum eſt. Hinc cæſo-
rum funeribus cura impenſa: collecta'que Magiſtri Vlrici & princi-
pum Cruciferorum (inter quos comes Vendenſis erat, qui ita ut præ-
dixerat, fortiſsimè dimicans occubuerat) corpora, & curribus im-
poſita Marieburgum tranſmiſſa ſunt à rege, mortem hoſtium ſimul
& humanarum rerum uiciſsitudinem pijs ſuſpirijs & lachrymis pro-
ſequente. Relata deinde ad regem capta ſigna, & captiui omnes ex-
hibiti, ac ſecundum nationes diſtincti atque deſcripti. Ac cæteri qui-
dem omnes ſponſione militari, ut ſe ad diem ſancti Martini Craco-
uiæ ſiſterent, à Sbigneo marſalco, & Petro Saffranecio ſuccame-
rario Cracouienſi obligati, iuſſu regis domos dimiſsi ſunt, dato etiam
pro cuiuſq́ue cõditione uiatico: Cazimirus uerò Scecinenſium, & Con-
radus Oleſſnicẽſiũ duces, Chriſtophorus Kerſdorfius Sileſius, Vẽceſ-
laus Dunius Boemus, & quicunq́ue erant de Cruciferorũ ordine, in Po-
loniam

Iacubouius & Ciulicius interfecti.
Boemorum ſeceßio.
Nicolaus Trãba.
Zarnouius Boemus infamis.
Muliebris uirtus.
Regis pietas, & humanitas.

loniam miſsi, per arces aſſeruandi diſtributi ſunt. De duobus modo,
Marquardo Salisbachio commendatore Brandenburgenſi, & Sum-
bergio, nequicquam deprecante rege, à Vitoudo ſumptum ſuppli-
cium: quòd ij in colloquio quodam prope Cauunum, matri eius pro-
brum obieciſſent, & tunc captiui nihil de faſtu ſuo diminuiſſent.

Vitoudi irà.

MARTINI CROMERI DE ORIGINE ET REBVS GESTIS POLONORVM, LIBER XVII.

DIMISSVS autem in Poloniam ueredarius, cum
nuncio uictoriæ & literis ad archiepiſcopum, e-
piſcopos ac præſides Academiæ, & ad ſenatum
Cracouienſem à rege ſcriptis, celeriter cunctam
Poloniam immenſa lætitia repleuit. Quamobrẽ
ſolennes ſupplicationes apud omnia templa ha-
bitæ, diesq́ue tam inſigni uictoria memorabilis,
quo dimiſsio, ſiue diuiſio Apoſtolorum CHRI-
STI repræſentatur, inter feſtos relatus. Triduo uerò in ijſdem ſtatiuis
noſtri manſere, non optimo conſilio, & contra ſententiam eorum qui
magnum in re militari uſum habebant: quibus placebat, continuari
curſum uictoriæ, neq́ue ullum recolligendi ſeſe ſpacium dari hoſtibus:
B ſi mox ad Marieburgum eatur, aut pars modò exercitus integrior præ-
mittatur, paruo negocio arcem eam capi poſſe. Ea uerò capta, omnes
Cruciferorum munitiones in poteſtatem regis & Polonorum uentu-
ras eſſe. Et ſanè ita eueniſſet: perpauci enim eam arcem aſſeruabant:
atq́ue ij uictis & ad internecionem cæſis ſuis inopes animi & conſilij,
partim de deſerenda arce, partim de deditione cogitabant: donec ter-
tio die Henrici Plauenij, Suecenſis commendatoris, qui ad præſidium
eius oræ relictus, prælio non interfuerat, aduentu confirmati ſunt. Ad-
duxit autem is quinq́ue millia hominum, ex omni uicinia collecta. Por-
rò legati Sigiſmundi regis cum de clade Cruciferorum, & nece Magi-
ſtri Marieburgi cognouiſſent, acceptis Gdani reliquis uiginti milli-
bus florenorum, quæ ibi eis Magiſter annumerari iuſſerat, ad regem
ſuum reuerſi ſunt. Acceperant noſtri, qui ad præſidium oræ Pomera-
nis finitimæ cum Mathia Vanſoſsio, gente Toporo, palatino Caliſ-
ſienſi, & præfecto Naclenſi relicti à rege erant, nonnihil incommodi
à Michaele Cochmeiſtro, aduocato nouæ Marchiæ, tertio die ante
Gruneualdenſe prælium, cum in hoſticum populabundi excurriſ-
ſent: eius'que rei culpa in præfecto hæſit, qui noſtris acriter cum
hoſte obuio dimicantibus, primus fugam inijt: ſed percommodè ac-
cidit, quòd de ea clade poſt uictoriam demùm in caſtris regijs cogni-
tum eſt. Debilitaſſet enim proculdubio noſtrorum animos, ſi ante
conflictum nunciata eſſet. Mouit deinde caſtra rex: & cum oppida
quędam cum arcibus, nempe Hoenſteinũ, Morangum, Preiſmarcum,
Zirgonum

Diuiſionis Apoſtolorum feſtus dies.
Poloni neſciuere uti uictoria.
Henricus Plauenius Marieburgum præſidio firmauit.
Poloni incommodo affecti à Cruciferis.
Mathias Vanſoßius pal. Caliſsienſis.
Hoenſteinum, Morangum, Preiſmarcũ & Zirgonum oppida in deditionem accepta.

Zirgonum in deditionem accepiſſet, repertamꝫ copioſam ſupellectilem Cruciferorum in milites diſtribuiſſet, ſeptimis demum caſtris ad Marieburgum peruenit, & poſtridie oppidum expugnauit: parumꝫ abſuit, quin eodem impetu arcem quocꝫ caperet, noſtris refugientium è capto oppido terga prementibus. Quoniam autem arx amplo & ſpacioſo ambitu eſt, ueriti hoſtes, ne ſi undicꝫ ea eodem tempore oppugnaretur, diducti & rarefacti pauci ſufficere defenſioni non poſſent: pontem quo Nogatus, qui Viſtulæ pars eſt, iungebatur, exuſſerunt, ut ab ea duntaxat parte, qua flumen arcem alluit, ſecuri eſſent. Arx deinde, diſtributo in terna caſtra exercitu, obſideri à noſtris cœpta: quorum una Poloni in ſuperiore parte, altera Lituani in inferiore, tertia uerò inter utroſcꝫ interiecti ad meridiem Ruſsi & Podolij obtinebant: bombardiſcꝫ diſtributis, & nonnullis in templo oppidi, alijs in ea parte ubi pons fuerat, trans flumen collocatis, utrincꝫ quaſſata mœnia.

Marieburgum oppidũ captũ.

Nogatus fl.

Marieburgenſis arx à Polonis obſeſſa.

Dum hæc ita apud Marieburgum geruntur, pleracꝫ omnis nobilitas Pruſsica, Culmenſis & Pomeranica, cum quatuor epiſcopis, Culmenſi, Varmienſi, Pomeſanienſi, & Sambienſi, ultrò in poteſtatem regis uenit: arces quocꝫ & oppida in deditionem accepta, in primis Gdanum, Elbinga, Torunia, Chelmum ſiue Culma, Kynixberga, Suece, Gneua, Tyſciouum ſiue Derſauia, Nouum, Brodnicia, Brandeburgum, Copriuunum ſiue Engelsberga, Grabinum, Venceslauum, Golubum, Grudentum, Allenburgum, Oſterroda, Nidburgum, Zialdouia, Scijthnum, Curetnicum, Brathianum, Couale, Hamerſteinum, Bythouia, Lemburgũ, Holandia, Piſcaria, Rogoſnum, Stuma, & Tucholia. Sed Elbingenſium maximè ſtudium in Polonos enituit: qui Vernerũ Tetingerum commendatorem ſuum, hominem dictis quàm factis ferociorem, ex arce, quò ſe ex prælio Gruneualdenſi turpi fuga receperat, eiecerunt, arcemꝫ regi dediderunt. Eam uerò rex Ioannis Tarnouij palatini Cracouienſis fidei commendauit: repertaꝫ ibi centum uaſa partim aurea, partim argentea, & bona fide ab eo miſſa accepit. Nobilitatem uerò omnem & oppidanos, cum in uerba ſua iuraſſent, ſuo ſibi iure utrumcꝫ ordinem uiuere permiſit. Ex his uerò arcibus atcꝫ oppidis Kynixbergam & Holandiam Vitoudo duci, Oſterrodam & Nidburgum Ioanni, Zialdouiam & Scijthnum Ziemouito, Maſouiorum ducibus: Bythouiam uerò & Hamerſteinum, itemꝫ Sipelbeinum, Fridlandiam, & Balgenburgum, ac dimidium Slochouiæ Boguslao Stolpenſium duci conceſsit. Cõiunxerat quidem ſe Boguslaus hic anno ſuperiori cum Cruciferis, prioris pacti cum rege oblitus: uerùm pari leuitate ijs deſertis, poſt pugnã Gruneualdẽſem ad regẽ in caſtra uenit, et in fide atcꝫ cliẽtela eius Polonorũꝫ ſe fore deinceps, ſuiſcꝫ impẽdijs cõtra Cruciferos, & quemuis aliũ hoſtem intra fines maioris Poloniæ, extra uerò regis ſtipẽdijs perinde atcꝫ alij cliẽtes militaturũ eſſe, ſolẽni iureiurando interpoſito, conſignatoꝫ diplomate promiſit. Vngaros modò excipiens, quatenus ij ab æquis cõditionibus pacis nõ abhorrerent. Ac de his omnibus etiam ſubditi ipſius Pomerani, pro ipſo fide-

Pruſsia ferè omnis in deditionem accepta.

Vrbes Pruſsicæ.

Elbingenſium ſtudium erga Polonos.

Largitio regis in Pruſsia.

Boguslaus Pomeranorum Stolpenſium dux cum ſuis iurat in uerba regis Polonorum.

iuſſerunt

210

Aiuſſerunt regi. His igitur legibus addixit ei rex ea, quæ modò enumerauimus. Quin & Cazimirum fratris eius filium dimiſit, cum ipſe Boguslaus cum ſuis, eiuſcꝫ ſubditis, de ſiſtendo eo quò rex iuberet, fideiuſsiſſet. Cæteras uerò arces inter proceres & equites Polonos, ne Boemis quidẽ præteritis, pro meritis cuiuſcꝫ diſtribuit. Ciuitati uerò Gdanenſi dimidium omnium emolumentorum molæ farinariæ, agrumꝫ unius milliarij ſpacio circum urbem (exceptis eccleſiaſticis & priuatorum hominum proprijs bonis, & pratis ad arcẽ pertinentibus) aliaſcꝫ item certas uillas, & liberam in mari piſcationem per duo milliaria in parte orientali portus, denicꝫ parœciæ primariæ, ſcholæꝫ, & campanaturarum, ut uocant, conferendarum ius donauit. Reliquæ erant arces Radinenſis, Gdanenſis, Plochouia, Suecenſis, Brandeburgenſis, Balga, Ragneta, & Troipeda ſiue Memela, quæ hoſtium præſidijs tenebantur. Ex his Gdanenſis, ne quid aduerſi à noſtris pateretur, pacto de deditione, cum primùm Marieburgo rex potitus eſſet, facienda, ſe liberauit. Dum autem continuatur Marieburgi obſidio, quadam die obſeſsi, cum negligentius ſtationes à noſtris ſeruari animaduertiſſent, cum impetu erupere: ſed mox concurrentibus noſtris, non ſine ſtrage in arcem compulſi ſunt: quos noſtri temerè prouecti, uſcꝫ ad murum arcis perſecuti ſunt. Erat is ab ea parte ictu bombardarum labefactus: itaque facilè eum hoſtes in noſtros incautius ſuccedentes impulerunt, eaꝫ ruina non paucos oppreſſerunt. Fuerunt in ea ſtatione ij, qui ſub Dobeslai Oleſſnicij, Cmithæ Viſnicij, & Gryphium uexillis militabant. Petijt deinde, & impetrauit Henricus Plauenius à rege colloquium: aduenienſcꝫ in caſtra cum fratre & paucis Boemis atcꝫ Sileſijs ſupplicis habitu, ita apud regem uerba feciſſe perhibetur: Deuicti abs te rex maxime grauiſsimo prælio, & ad extremum ferè deleti, nihil eſt quòd uel tua uictricia arma incuſemus, uel fortunæ ſuccenſeamus: penes nos ipſos huius cladis atque omnium malorum, quæ cumulatè nunc in nos inundarunt, culpa eſt. Nos iniuſtè tua appetiuimus, atque diuexauimus: nos ſtultè manſuetudinem & patientiam tuam contempſimus: nos denique te grauiter læſum, & tamen æquiſsimas pacis leges ferentem, ſuperbè aſpernati ſumus. Itaque iuſta diuini numinis uindicta abs te, tuo'que inuicto exercitu perculſi & afflicti ſumus. Sed iam ſatis abundè pœnarum tibi Deo'que ultori dedimus, non modò exercitibus noſtris ad internecionem deletis, uerùm etiam ducibus & authoribus horum malorum extinctis. Iam agnito errore & culpa noſtra, exiguæ miſerorum Cruciferorum reliquiæ ad tuam clementiam confugimus, ne ad extremum nos excindas. Eiuſdem eſt uirtutis, rex inclyte, Parcere ſubiectis, & debellare ſuperbos. Nouimus te Chriſtianum principem eſſe: & clementiæ magis atque bonitatis, quàm fortitudinis laudem expetere. Quanquam, quæ fortitudinis laus eſſe poteſt, ſi proſtratos atque iacentes proteras? Ne leones quidem, atque urſi, id facere dicuntur. Quid tibi ſeu commodi, ſeu uoluptatis noſtrum afferet excidium? Multa,

Gdanenſi ciuitati donata à rege.

Incommodum apud Marieburgum à Polonis acceptũ.

Plauenij oratio ad regem.

fateor,

fateor,in te tuos'que Lituanos atque Polonos peccauimus. Verùm
quo maior eſt culpa noſtra, hoc illuſtrior erit clementia tua. Neque
nos tamen tibi omnem uictoriæ fructum eripimus, neque incolumi-
tatem impudenter petimus. Pomeraniam, Culmenſem & Michalo-
uienſem tractum,& ſi quid aliud de Polonis ſiue bello,ſiue qua alia ra-
tione quæſiuimus & urſurpauimus, tibi ut habeas, per nos licebit.
Pruſsiam modò, quam olim noſtri maiores, dum Maſouiam atque
Poloniam,illo premio inuitati defendunt,iuſtis armis & ſanguine ſuo
barbaris eripuêre,nobis concedas,per te ſalutarẽ CHISTI IESV mor-
tem,& ſanctiſsimæ matris eius Mariæ nomen,ſub cuius ſignis nos mi-
litamus,petimus & obſecramus. Maiori tibi tuiſqꝫ Polonis & Litua-
nis uſui poſthac fuerimus in extremo illo terræ angulo relicti,quàm
ex hiſce ſedibus noſtris penitus eiecti & exterminati. Variè hæc ora-
tio Plauenij à conſilio regio excepta eſt. Flexerat enim nonnullos ad

Cõſultatio Polonorum.

miſericordiã,humanitatis atqꝫ religionis intuitu,& ipſa æquitate con-
ditionum atqꝫ poſtulatorum,perpendentes ſecum fortunæ inconſtan-
tiam,& rerum humanarum uarietatem:alij uerò ſecundis rebus elati,
præſentiſqꝫ fortunæ curſum proprium ac perpetuum ſibi pollicentes,
præſertim quòd innata genti Teuthonicæ ſiue magnitudo animi, ſiue
ſuperbia ueriſimile faciebat, non niſi ab extrema deſperatione tam de-
miſſam atque ſupplicem orationem profectam eſſe, incumbendum eſ-
ſe perculſis,extirpandum'que penitus ex illis oris germen improbum
& inſatiabile: ne,quæ tunc neceſsitate concederet, mox reſumptis ui-
ribus per uim atque fraudem uſitatam repeteret. Et uidebatur Marie-
burgum,ubi tunc ſumma rerum erat, diuturnam obſidionem tolerare
non poſſe. Vicit'que hæc in ſenatu ſententia: in quam Sbigneus Bre-
zius marſalcus Plauenio reſpondere à rege iuſſus: Accipere eum à ui-
ctore conditiones pacis,non domo afferre, debuiſſe, dixit: aut ſi affer-
ret,non ea ſanè uictoribus eum concedere oportere,quæ ipſorum &
olim fuiſſent,& nũc denuò iure belli atqꝫ deditione facta eſſent: Marie-
burgũ potius,& quæ alia in poteſtate ſua haberet,dederet,ac tunc de-
mum clementiam uictoris imploraret.Offenſus hoc reſponſo Plaueni-
us,cum aliud inſtanti non redderetur: At ego,inquit, æquiſsimas uo-
bis & ultrò expetendas conditiones attuliſſe me arbitrabar: ſed quan-
do aliter uobis & regi ueſtro uidetur, Marieburgum cæteraſqꝫ mu-
nitiones,quas adhuc retinemus,Cruciferi prius quàm ego dedam, ex-
trema quæque experiar: & reſpiciet iam nos, uti ſpero, deinceps ma-
gis propitius Deus, quandoquidem iram & offenſionem eius, rupti-
one fœderis & ſuperbia noſtra contractam, partim ſupplicijs no-
ſtris, & mortibus eorum,qui in hoc bello ceciderunt, partim tam de-
miſſa & ſupplici hac petitione noſtra ſatis,ut opinor, expiauimus. Et
cum his dictis,multa Deum rerum omnium arbitrum & inſpectorẽ te-
ſtatus,in arcẽ ſe recepit. Neqꝫ irritæ fortaſsis eæ Plauenij preces Deo
acciderũt.Nam ex eo tempore minus proſperè noſtris res eſſe,retroqꝫ
relábi cœpere.Paucis diebus,quibus hæc acta ſunt,ſtatio Velunenſiũ
pulſa,

Reſponſum Plauenio à rege datum.

Plauenij reſponſum magnanimum.

Fortuna Polonorũ mutata.

pulſa,bombardæ deiectæ,& alia quædam parua incommoda accepta.
Nec multo pòſt Hermannus, Liuonienſium Cruciferorum magiſter,
clàm cum quingentis militibus in Pruſsiam aduenit,occaſionem bene
gerendæ rei captans: qua quidem non difficulter per fraudem potitus
eſt.Nam ut Rex de aduẽtu eius cognouit, Vitoudum cum ſuis,& cum
duodecim uexillis Polonorum contra eum miſit. In quem cum Vitou
dus apud Paſſariam amnem ultra Holandiam oppidum impetum fa-
cere uellet, ille ab armis ad dolos conuerſus, colloquio Vitoudi ſecre-
tò impetrato, perſuaſit ei, ut ſuam potius, quàm Polonorum rem age-
ret: ac Samagitarum Sudorum'que oras pactis ſecum & cum Crucife-
ris ineundis ſibi pacaret atque ſtabiliret. Itaque eo authore Hermãnus
cætera manu apud Balgam & Brãdeburgũ relicta, cum quinquaginta
equitibus ad Regem in caſtra, atque inde permittente Rege in arcem
obſeſſam, quaſi ſequeſter deditionis, uel arbiter pacis peruenit: Pla-
uenium & obſeſſos confirmauit, cum eos de uoluntate Vitoudi cer-
tiores feciſſet: ac de ratione proſequendi, ſi opus ſit,belli, & amiſſa re-
cuperandi cum eis conſtituiſſet. Quibus peractis, pace infecta diſ-
ceſsit. Inde iam auctus animo Plauenius, nullam facere pacis mentio-
nem: à noſtris uerò factam ita accipere,ut quas ipſe prius conditiones
tulerat, abnueret. Vitoudus uerò,& ipſe miſsionem à rege flagitabat,
& eum ad ſoluendam cœptam obſidionem inducebat. Verùm hoc ta-
men non perſuaſit, illud partim precibus, partim odio, multa cauſifi-
cando, poſt natalem demum ſanctiſsimæ Mariæ impetrauit. Mox &
Maſouiorum duces indulgente Rege diſceſſere. Interim dum hæc ita
fiunt, parœcus Gdanenſis, ſenex admodum, quaſi moleſtias obſidio-
nis diutius tolerare non poſſet, ex arce Marieburgenſi, noſtris permit-
tentibus, & nihil fraudis ſubeſſe ſuſpicantibus, ætati'que & ſacerdo-
tio honorem habentibus exceſsit, & inter ſupellectilem ſuam triginta
millia aureorum numûm duplicium, ſiue nobilium, ut uulgò uocan-
tur,ab Henrico Plauenio accepta ſecum exportauit: & Gdanenſi,Slo
chouienſi & Suecenſi cõmendatoribus,ut ij mercenarium militem in-
de conducerent, diſtribuit. Sed lentius id erat, quàm ut ſuſtineri poſ-
ſet tam diu obſidio: quæ difficilis iam atque moleſta eſſe Boemis mer-
cenarijs, propter frumenti penuriam dyſenteria uulgò afflictis, inci-
piebat. Itaque ij priuato conſilio per Ioannem Socolum, Boemum,
& ipſum in caſtris regijs militantem, de arce dedenda cum Rege con-
ſtituebant, incolumitatem & quadraginta millia florenorum pacti.
Sed re ad ſenatum relata, turpe uiſum noſtris, auro & proditione ho-
ſtilium munitionum potiri uictores dudum, & ferrum in manibus
habentes. Ita reiecti Boemi. Falſo deinde rumore in caſtris regijs per-
crebuit, Sigiſmundum Cæſarem cum ualido exercitu in Poloniam in-
uaſiſſe: quo commoti noſtri miſsionem à rege flagitabant: & ſuade-
bant id Regi complures proceres, in primis autem Andreas Tenci-
nius caſtellanus Voinicienſis, non ferens pulchræ & iuuenculæ uxo-
ris, quemadmodum Dlugoſſus memorat,deſiderium. At uerò pri-

Liuoniẽſis magiſter Pruſsienſibus in auxilium uenit.

Hermanni magiſtri callidum conſilium.

Vitoudus è caſtris diſceſsit.

Maſouij duces diſceſſere.

Parœci Gdanenſis fraus.

Aurei nobiles ſiue duplices.

Proditio refutata à Polonis.

Andreæ Tencinij conſilium.

Pruſſorum fidele conſilium & ſtudium erga regem. mores nobilitatis ciuitatum'que Pruſsicarum & Pomeranicarum, A
quæ poſt uictoriam Gruneualdenſem ad regem defecerant, ſedulò
diſſuadebant, ac ne præcipuum illius uictoriæ fructum Marieburgi
expugnationem omitteret, orabant. Ni faceret, omnia mox rurſus
Cruciferorum fore, quæ in poteſtatem eius dudum ueniſſent: excu-
ſanti'que regi inopiam pecuniæ in ſtipendium, ſuadebant ut tributum
ſibi imperaret. Cum ille in nouo imperio, nouis dediticijs oneri eſſe
nollet, fuere qui ſuaderent, ut arces atque oppida earum regionum
mercenarijs militibus debiti ſtipendij nomine pignori daret. Ne id
quidem probauit, ueritus ne milites illi ciuibus graues eſſent: neu qua
ſiue ab his, ſiue ab illis proditio fieret. Itaque repudiatis ſalutaribus
Nicolai Trambæ conſilia. conſilijs, quorum author præcipuus erat Nicolaus Tramba procan-
cellarius, non modo uerbis, ſed etiam lachrymis ſuadens, nequa-
Obſidio Marieburgenſis ſoluta. quam cœpto deſiſtendum eſſe, ad tertiumdecimum Calendas Octo-
bris incenſis ſtatiuis, & mediocri aulicorum comitum præſidio cum
Andreas Brochocius. Andrea Brochocio Stumæ ad infeſtandam oram Marieburgenſem
relicto, ab obſidione diſceſſum eſt. Iucundum id fuit ſpectaculum
obſeſsis: qui eò iam inopiæ redacti fuerant, ut uix pauculos dies Hen-
ricus Plauenius ab eis impetrauerit, ne ſeſe arcem'que regi dederent:
quòd diceret exploratum ſe habere, ſoluturos eſſe obſidionem Po-
lonos. Ni facerent ante quintumdecimum diem, tunc demum mili-
tes arbitratu ſuo arcem dederent. Quo minus autem lætus diſceſſus
ille, diſcedentibus noſtris eſſet, non maxima res effecit: nempe quòd B
equus regius, qui dudum alacriter hinniens, terram'que ſcalpens un-
gula adſtiterat, dum rex eum abiturus conſcendit, ſubitò exanima-
Omen infauſtum. tus concidit. Quæ res mali ominis uulgò eſt habita. Diſcedens au-
Radinum per deditionem acceptum. tem rex, Radinum arcem permunitam, in qua obſidenda & oppu-
gnanda pars exercitus à prælio Gruneualdenſi fruſtra tempus triue-
rat, in deditionem accepit: cum iam eam milites facto impetu, por-
ta'que effracta ferè cæpiſſent. Quindecim ibi Cruciferi inſignes reper-
ti, & in Poloniam captiui abducti ſunt: reliqua multitudo nihil ad-
uerſi paſſa. arx Ioannis Socoli Boemi fidei commendata. Eo'que mox
Toruniæ, quò regem ſecutus erat, ueneno à ciue quodam Torunen-
ſi extincto, Dobeslao Puchalæ & Alberto Malſcio pariter rex cu-
Socoli liberi regis impēdijs educati. ram eius mandauit. Socoli uerò paruos filios, propter merita patris,
honeſtè & liberaliter educari Cracouiæ iuſsit. Non ceſſabat interim
Henricus Plauenius Magiſter Cruciferorum creatus. Henricus Plauenius, qui iam Magiſter Cruciferorum factus erat: ſed
undique contrahebat exercitum, acceptis mutuò in ſtipendium cen-
tum millibus florenorum à ciuitate Gdanenſi, quæ iam rurſus in fi-
Gdanenſes ad partes Cruciferorum ſeſe rurſus inclinant. dem Cruciferorum inclinauerat: totidem'que, & inſuper quindecim
millibus à Venceslao rege Boemorum, cum ei bona Chomentouien-
ſia, quæ ordo Cruciferorum in Boemia habebat, hypothecæ nomine
tradidiſſet. Et quæ prima manus è uicinioribus oris conuenerat, ea
Tucholia arx obſeſſa à Cruciferis. Michaele Cochmeiſtro aduocato, nouæ Marchiæ duce, Tucholiam
arcem obſedit. Nam oppidani primo aduentu hoſtium, deditionem
fecerunt.

A fecerunt. Neſſouiæ tunc rex erat, cum hæc ad eum perlata ſunt. Ne-
que is expediebat, quomodo cùm his, tum alijs ſuis, quaſi ſimilem
fortunam ab hoſtibus expectabant, ſuccurreret, uaſtationem'que di
tionis ſuæ prohiberet. Centum modò uel paulò plures haſtatos de
Aulici equites in præſidium miſsi. aulico ſuo comitatu, & ipſos neceſſariam miſsionem flagitantes, pre
cibus promiſsis'que adduxit, ut cum ſuis quiſque miniſtris, quibus
merebat, Tucholiam præſidij cauſa proficiſcerentur: quibus Pe-
Petrus Miezuuecius. trus Miezuuecius, gente Stariconius, præfectus eſt. Opportunè
Sendiuoius Oſtrorogius, Dobrogoſtius Samotulius, & Martinus Labiſsinius, uoluntarij militarunt. autem Sendiuoius Oſtrorogius palatinus Poſnanienſis, & Dobro-
goſtius Samotulius caſtellanus, cum ſuis cohortibus & nonnullis
maioribus Polonis, & Martinus Labiſsinius palatinus Breſtenſis
cum his ſeſe coniunxere. Atque hæc manus omnis, ſeu quòd aditu
Tucholiæ intercluſa eſſet, ſeu qua alia de cauſa, Coronouiæ (quod
Coronouia oppidum. oppidum neque arte, neque natura munitum, haud longè abeſt à
Tucholia) ſubſtitit. Cuiauienſem uerò atque Dobrinenſem nobili
Cuiauienſis ac Dobrinenſis nobilitas in præſidia diſtributa. tatem rex Brodniciæ, Breſte, Ripini & Nacli in præſidijs eſſe iuſsit,
ad tuendas eas munitiones, arcendas'que hoſtium excurſiones. Ip-
ſe Inouuladislauiæ cum exiguo comitatu manſit: & quidem dam-
nans conſilium ſuum de ſoluta obſidione Marieburgi, dimiſſo'que
exercitu, cum alia ſuper alia aduerſa ipſi renunciarentur. Nam & O-
Oſterroda, Nideburgum, & Zialdouia arces à Cruciferis receptæ. ſterroda, Nideburgum & Zialdouia arces per eos dies ab hoſtibus
receptæ ſunt: & Stanislaus Charbinouius Sulimæus, ac Nicolaus
B Synouetz Stariconius, cum de præſidio Coronouienſi deceſsiſſent,
Stanislaus Charbinouius & Nicolaus Sinouetz. aduenientes perterruerant regem, quòd dicerent præſidium in ma-
gno eſſe periculo. Erant enim in propinquo iam ſatis magnæ uires
hoſtium, cum Michaele Cochmeiſtro. Atque ij quidem, ut de aduen
tu & paucitate noſtrorum cognouerunt, paucis ad obſidionem Tu
choliæ relictis, raptim tanquam ad certam prædam Coronouiam
contenderunt, ut noſtros necopinantes opprimerent. Et ſanè aſpi-
rare initiò conatibus eorum fortuna uiſa, tamen non ad extremum
uſque reſpondit. Etenim cum exploratores Polonos incautius pro-
greſſos excepiſſent, & ex his, callidè & conſtanter omnia eleuanti-
bus, exiguam modò promiſcuæ & imperitæ multitudinis manum
Coronouiæ coaceruatam eſſe didiciſſent, contemptim, turbatis'que
ordinibus ex equis delapſi, latrocinantium in morem impetum fe-
cere in oppidum. Noſtri ubi adeſſe hoſtem ſenſêre (& fortè tunc
prandebant) tumultuariè correptis armis ad monaſterium in cre-
Berda fl. pidine montis ſupra Berdam amnem ſitum, intrepidè ſeſe recollege-
re, celeriter'que aciem inſtruxere. Quod cum præter expectationem
hoſtibus accidiſſet, curriculo ij ſeſe ad equos ſuos recepere, atque
his conſcenſis retroceſſere: id'que ſiue re inopinata perculſi, ſiue cer
to conſilio, ut equites noſtros à peditum auxilio longius abduce-
rent. Nec ſanè impigrè Poloni equites pugnæ auidi, recedentibus
inſtitêre, audacius adequitando, iaculando, & cominus etiam ferien
do, remorantes agmen, donec pedites conſequerentur. Vbi ad

Lanſcum, qui pagus monachorum Coronouienſium eſt, uno ab op-
pido milliario, non ſine multis hoſtium uulneribus peruentum eſt,
ſubſtitêre Teuthones in collo quodam editiori, & ordines inſtru-
xere. Ne Poloni quidem pugnandi moram fecere. Erant enim u-
trinque milites & numero, & uirtute, & ſcientia rei militaris ferè pa-
res. Sed erat aſcenſus ad hoſtem ab ea parte qua Poloni conſtite-
rant, arduus atque difficilis. Itaque ne ſimul cum hoſte & cum ini-
quitate loci dimicarent, circumuecti, leniori & accliuiori aſcenſu a-
ciem aduerſus collem erexerunt. Prius uerò quàm ſigna canerent,
Conradus Nemcius Sileſius, de cohorte regis Sigiſmundi ex hoſti-
li agmine eques in medium procurrit, aliquem de Polonis ad ſingu-
lare certamen prouocans. Incunctanter ſeſe ipſi Ioannes Scijcius, gen-
te Doliuius obtulit. Concurſum infeſtis haſtis: uictus atque ca-
ptus à Polono Sileſius, non leue de euentu uniuerſi prælij omen at-
que præiudicium ſuis uterque attulit. Confeſtim'que ſublato u-
trinque clamore ſigna collata. Aliquandiu pugna dubia fuit, nemi-
ne ex eo loco, quo primùm conſtiterat, referente pedem. Itaque
defatigatis militibus, quaſi ex compoſito pugna utrinque intermiſ-
ſa, diuerſi paulum retrocedunt, ſaucios ſummouent, uulnera alli-
gant, commutant captiuos, ſudorem ſibi equis'que ocioſè abſter-
gunt. Quin & pocula inter ſe miſiſſe memorantur, ita ut colluden-
tium, non infeſtis odijs concurrentium agmina uideri potuerint.
Vbi aliquantiſper reſpiratum eſt, ſigno dato redintegrant prælium,
non minore quàm prius pertinacia. Vulnerantur & cadunt utrin-
que multi: nec tamen in alterutram partem inclinat uictoria. Rur-
ſus ergo conſenſu quodam mutuo ceſſatur, & reſpiratur. Refocilla-
tis'que, ſicuti prius, uiribus, tertiò concurritur, obſtinatis utrinque
uel ad uincendum, uel ad moriendum animis. Ibi Ioannes Oſtro-
uicius, cognomento Naſsianus, gente Toporus, adacto equo uexil-
liferum hoſtilem obtruncat: uexillum'que, quo uno totus eorum
exercitus (itidem atque noſter) utebatur, abripit. Qua re tandem
hoſtium acies perturbari, ac deteriore loco eſſe cœpit. Inſtitêre no-
ſtri acrius trepidantibus. Ibi uerò illi, metu pudorem ſuperante, a-
uerſi fugam capeſſunt. Premunt fugientium terga noſtri: nox tan-
dem perſequendi finem fecit. Cæſa feruntur eo prælio hoſtium ad
octo millia. captorum numerus non memoratur: non exiguus ta-
men fuit. Inſignior hæc uictoria ſuperiore illa Grunealdenſi ha-
bita eſt, propterea quòd maiore contentione & labore parta eſt: &
quòd ita ea uires atque animi Cruciferorum fracti ſunt, ut per mul-
tos annos poſtea nunquam auderent rem uniuerſæ dimicationi com-
mittere. Parta eſt autem, decima die Octobris. Sequenti die ſpo-
lia à noſtris lecta, humati'que qui ceciderant. Deinde motis caſtris,
Bydgoſtiæ prædam inter ſe partiti, Inouuladislauiam ad regem cum
longo captiuorum ordine peruenere. Ibi omnibus à rege gratiæ a-
ctæ: compluribus, quorum illuſtriora merita eſſe conſtabat, peram-
pla mu-

Singulare certamen. Sczitski.

Prælium apud Coronouiam. Pugnæ intermiſsio ſemel atque iterum.

Cruciferi uincuntur à Polonis.

nera data ſunt. Captiuis uerò lautè inſtructa cœna: qua per-
acta, ſermonem apud eos rex de Cruciferorum ſuperbia & iniu-
ſticia, ac de ſua manſuetudine & æquitate habuit: illos'que, quòd
iniquiori cauſæ fauiſſent, clementer obiurgauit. Deinde benignè
conſolatos, & militari ſponſione, ut ſeſe certo loco ad præſtitutam
diem ſiſterent, obligatos omnes dimiſit: excepto Michaele Coch-
meiſtro duce exercitus, quem aliquandiu poſtea in arce Chencinen-
ſi in uinculis habuit. Nihil tamen conſternati animis ex ea clade
ij, qui ad obſidionem Tucholiæ relicti erant, dolo etiam locum ex
ea inuenêre. Subornatis enim transfugis Polonis, & qui inter ip-
ſos Polonicæ linguæ gnari erant, & pro captiuis eos oſtentantes,
magna ſtrage ſe deuiciſſe noſtros apud Coronouiam illis teſtifi-
cantibus mentiti, perſuaſerunt Ioanni Broglouio præfecto arcis
atque præſidij, ut arcem ſibi dederet. Augebatur autem indies Cru-
ciferorum exercitus nouo milite mercenario, & à Tucholia in Po-
loniam excurſionem facturus eſſe uidebatur. Id ne accideret, celeri
conſilio prouidendum ſibi eſſe rex Vuladislaus exiſtimauit. Quo-
circa nouam expeditionem Poloniæ, excepta ea quæ minoris no-
mine cenſetur, atque Ruſsia, indixit. Nec ſegniter ea manus Byd-
goſtiam, ut à rege imperatum erat, conuenit. Inde porrò eam cum
cohorte regia coadunatam Petrus Saffranecius ſuccamerarius Cra-
couienſis ſub ſignis duodecim ad Tucholiam duxit. Præmiſsis'que
ſexcentis baliſtarijs, qui prædas agendo, uaſtando'que ſubiectam
Tucholiæ oram, hoſtem elicerent, ipſe cum reliquo exercitu op-
portuno loco in inſidijs ſubſtitit. Simulatque conſpexere equita-
tum Polonicum per agros palantem hoſtes, contempta eius pau-
citate, cum pertinacius eum fugam ſimulantem inſecuti eſſent, in
paratas inſidias præcipitati ſunt. Quas cum maturè animaduer-
tiſſent, pedem retulere. Ibi noſtri tardius quàm res poſtularat ſi-
gno dato, pauciores aduerſus plures coorti ex inſidijs, uſque ad por-
tas oppidi fugientes perſecuti ſunt: & quoniam agilioribus equis
utebantur, multos ex illis partim interfecere, partim uiuos cœpe-
re, & caſtris hoſtium, quæ ante oppidum poſita erant, uacuis poti-
ti ſunt. Non pauci oppido, ne noſtri ſimul irrumperent, excluſi,
inconſideratè in undas ſeſe præcipitantes, merſi ſunt. Fuere inter
captiuos inſignes quinque ductores ordinum, tres Boemi, unus Si-
leſius, & unus Luſacius. Porrò Ioannes dux Monſterbergenſis,
& Eberardus epiſcopus Virceburgenſis, qui & ipſi uoluntarij in ca-
ſtris Cruciferorum militabant, fuga euaſerunt. Quod ſi maturius
noſtri ex inſidijs conſurrexiſſent, creditum eſt, & oppido & arce e-
os potiri potuiſſe. Sed ſiue imperitia, ſiue inſidias & ipſe metuens
Saffranecius, tardius ſignum dederat. His ad uiceſimamoctauam
diem Octobris geſtis, captiuis'que ad regem miſsis, exercitus omnis
præter aulicam cohortem, mox iniuſſu regio domos dilapſus eſt,
propter tempus anni, cuiuis rei magis quàm bello gerendo commo-
dum.

Humanitas regis erga captiuos.

Michael Cochmeiſter captus

Tucholia dedita Cruciferis.

Noua expeditio in Pruſsiā.

Petrus Saffranecius dux exercitus.

Cruciferi rurſus profligati à Polonis.

Monſterbergenſis ducis fuga.

dum. Captiuos rex, accepta ab eis, itidem atque ab aliȷs prius, ſpon-
ſione, dimiſit. His uerò cladibus permotus Plauenius magiſter
Cruciferorum, non auſus denuò fortunam aduerſus regem tenta-
re, in interiorem Pruſsiam reliquias profligati exercitus deduxit:
& Stumam arcem aliquandiu obſeſſam, in deditionem accepit, no-
ſtris, qui in præſidio eius arcis erant, propter incendium turris, in
qua tormenta & pulueres bellici fuerant, longiorem obſidionem
ferre non ualentibus, & ut ſibi ſaluis rebus ſuis abire liceret, pactis.
Eam deditionem Morangi quoque deditio ſecuta eſt. Inde ad Ra-
dinum caſtra mota, circumſeſſa'que ea arx ſex ſeptimanis. Sed cum
in ſpem Toruniæ Gdani'que per deditionem recipiendi Magiſter
ueniſſet, ſoluta obſidione, ſauciȷs'que, quorum non exiguus erat
numerus, cum præſidio in oppido Radino relictis, ad recipiendas
eas urbes profectus eſt. Quo diſcedente, Poloni accitis celeriter his
qui erant in præſidio Brodniciæ, impetum fecere in oppidum: ex-
pugnatum'que paruo negocio, diripuere & incendêre. Non parum
autem & ibi noſtros fortuna iuuit. Erat in porta oppidi, quæ ad ar-
cem ſpectat, ſita bombarda: ea, cum hoſtes conferti aperta porta in
noſtros fortè erupiſſent, à ſacerdote quodam temerè ſuccenſa, non
modicam in ſuis ſtragē edidit, de noſtris tres modò extinxit. Quo fa-
ctū eſt, ut illi perculſi, dolum'qȝ ſubeſſe rati, abiectis armis uiui ferè in
poteſtatem noſtrorum uenirent: temperatum eſt autem à cæde ſup-
plicum. Porrò Torunenſes & Gdanenſes ciues, aduentante Magi-
ſtro cum exercitu, miſerunt ad regem, ut ſibi celeriter opem ferret,
quòd ipſi per ſe oppida ſua defendere non poſſent. Sed cum præter
opinionem eorum accidiſſet, ut rex tempori ſe illis affuturū eſſe pro-
mitteret, nec mora eò contenderet, rurſus ei legationem obuiam mi-
ſere Gneuucouiam: Se iam neceſsitate adactos, deditionem cum Ma-
giſtro pactos eſſe. Itaque rex dimiſsis contra ſententiam multorum
legatis ſaluis, quòd diceret teſtatum ſe cunctis facere uelle, non ſu-
am illis, ſed ſibi illorum fidem defuiſſe, Inouuladislauiam ſe recepit.
Magiſter acceptis in deditionem Torunia & Gdano oppidis, ar-
cem Torunenſem nequicquam oppugnauit. Nam ea ſtrenuè à præ-
ſidio regio defenſa eſt. Rex Gneſnā ad ſepulchrum diui Adalberti, &
Poſnaniam ad ædem ſanctiſsimi corporis Chriſti, uotorum quę ante
prælium Gruneualdenſe nuncuparat, exoluendorū cauſa profectus,
equeſtrem ordinem totius illius tractus denuò ad expeditionem in
Pomeraniam exciuit: ea'que manus ductu Sendiuoȷ Oſtrorogi pala-
tini Poſnanienſis Nouum oppidum ui cæpit & exuſsit: Pomerani-
am'qȝ omnem, omiſſa arciū & oppidorum oppugnatione, lōgè latè-
que ferro & igni uaſtauit. Dum hæc ita geruntur in Pruſsia & Pome-
rania, interea Sigiſmūdus rex Vngarorū, ut Vuladislaū à Cruciferi-
co bello auerteret, promiſsis'qȝ, ob quę quadraginta millia florenorū
à Cruciferis acceperat, ſatisfaceret, Sciboriū Tranſyluaniēſem palati-
num cum duodecim uexillis Boemorū, Morauorū, & Auſtriorum
(nam

Stuma per deditionem recepta à Cruciferis.

Morangum deditum.

Radinum arx obſeſſa, nec expugnata.

Radinū oppidū receptum, & incenſum à Polonis.

Torunenſes & Gdanenſes ad Cruciferos defecere.

Torunenſis arx defenſa.

Nouum oppidum captum à Polonis, & incenſum.

Pomerania uaſtata.

Sigiſmundus rex, Poloniæ fines circū Sandeciam populatus eſt.

(nam Vngari fœdera ſibi cum Polonis cōſtare cauſati ſunt) miſit ad
uaſtādam Poloniam: cum iam noſtri, qui ad præſidium eius oræ reli-
cti à rege erāt, hyeme ingruente domos dilapſi eſſent. Sed celeriter ta-
men ȷ ad primum nūcium concurrentes, hoſtem præda ex agro San-
decēſi capta grauem, abeuntem perſecuti ſunt, & nō procul à Barte-
fa ſiue Bardeouia adepti magno'que impetu adorti profligarunt. Ma-
ior pars hoſtilis exercitus uel cæſa, uel capta à longè paucioribus no-
ſtris. Quanquam ne noſtris quidem incruenta fuit uictoria. Iam'que
ad fugam ſpectare cœperant, niſi Bohunek, Caſpar, & Dalibor, du-
ctores ordinum, fugam inhibuiſſent, prælium'que reſtituiſſent. Fue-
runt autem clari maximè in Polonico exercitu, Sciborius Agrienſis
epiſcopus cum fratre, exules Vngari, Spitco Iaroslauius, Ioannes
Sciecocinius caſtellanus Lublinenſis, & Ioannes Valachus Chme-
licius. Et uaſtauit ea manus deinceps repetitis excurſionibus finiti-
mam Polonis Vngariam. Hæc de nouo ex Vngaria illato bello ubi
ad regem Inouuladislauiam reuerſum perlata ſunt, ueritus ne quo
grauiori incommodo Sigiſmundus Poloniam ſe abſente afficeret: ſi-
mul autem quòd permoleſta & perdifficilis erat uiris equis'que hy-
berna militia, mittit ad Magiſtrum de inducȷs. Conſtituta collo-
quio dies Racianzi ad octauam diem Decembris. Interea uerò no-
ſtri penultima Nouembris memorabili rurſus uictoria de Liuoni-
bus potiti ſunt. Hermannus Magiſter Liuonienſium Cruciferorum
ualidum exercitum è Germania & Boemia in Pruſsiam adduxerat:
eo'que apud Golubiam relicto, ipſe cum paucis equitibus Mariebur-
gum, ut de ratione belli cum Pruſsienſibus Cruciferis conſultaret,
profectus erat. Id cum comperiſſent noſtri, qui Ripini & Bobro-
uunicis in præſidȷs erant, auſi facinus audax, ductore Dobeslao Pu-
chala gente Vienauio, ad hoſtem uiris armis'que longè ſuperiorem
contendêre: inſidȷs'qȝ apto loco diſpoſitis, pauci per agros palantes,
& prædas agentes, ſub Golubia ſeſe oſtendere. Quos hoſtes corre-
ptis armis auidius perſecuti, locum inſidiarum incautè præteruecti
ſunt: ibi conſurgens Puchala cum toto agmine à tergo eos adortus,
perterritos & incompoſitè fugientes uſqȝ ad oppidum inſecutus eſt.
Oppidani, ubi id animaduertêre, ueriti ne patentibus portis noſtri
permixti ſuis fugientibus pariter in oppidum irrumperent, portas
clauſerunt. Ita excluſi oppido hoſtes, cum cæderentur paſsim in me-
dio, proiectis armis ſupplices noſtris ſeſe dediderunt: & quadruplo
maior numerus captiuorum, quàm eorum qui eos cæperant, fuiſſe
proditur. Verùm illi re inopinata perculſi, alium longè maiorem e-
xercitum noſtrorum in ſyluis latuiſſe crediderant. Ripinum tandem
captiui cum appulſi eſſent, ingenti cum dolore ac pudore errorem
ſuum cognouerunt. Inde porrò Breſte ad regem tranſmiſsi, ſub mi-
litari ſponſione omnes dimiſsi ſunt: Curouienſibus modò, quòd
fidei tenaces non eſſent, & ȷs qui religionem profeſsi erant, retentis.
Cōuentus deinde inter regem & Cruciferos habitus: uerùm in eo ta-

Vngari noluerunt arma ſumere cum rege ſuo contra Polonos.

Barteſa ſiue Bardeouia.

Sigiſmundi copiæ profligatæ à Polonis.

Viri fortes.

Vngariæ fines uaſtati à Polonis.

Cruciferorum exercitus uictus à Polonis.

Dobeslaus Puchala.

Captiuorum multitudo.

men de iudicijs non conuenit. Posterius eæ menstruæ tantum per Pe-
trum Saffranecium confectæ sunt. Quibus durantibus, rex properè
in Poloniam excurrit, & apud Radosſice oppidum cum regina con-
gressus, excitisqꝫ denuò ad expeditionē cunctis Polonis ad integran-
dum cum Cruciferis bellum post noui anni initiū reuertit. Vitoudus
quoqꝫ cum Lituanicis auxilijs Vuladislauiam ad eum uenit, eiusqꝫ
cōsilium de circumuallanda Torunia, ubi Magister & primores Cru-
ciferorum erant, spe pacis iniecta mutauit: persuasitqꝫ, ut in sylua qua-
dam castra haberet. Interim de pace in insula Torunensi agi cœptum.
Fortè accidit, ut induciæ expirarent, & consensu mutuo in longius
tempus prorogarentur. Sed eius rei ignarus Ioãnes Broglouius, præ-
fectus Bydgostiensis præsidij, cum permagnum numerum equorum
hostilium apud Pappouiam esse didicisset, traiecta cum quadraginta
modò equitibus Vistula, & facto impetu ex improuiso in antemura-
le Pappouiense, equos ibi stabulantes abegit, & antemurale incen-
dit. Qua re Toruniam subitò nunciata, emisſi sunt non pauci equites,
qui eum persequerentur. Hoc animaduerso Broglouius, cæteris cum
equis captiuis præcedere ac tranare Vistulam iusſis, ipse cum duo-
decim modò equitibus persequentes se hostes sustinuit, non ausos
sensim cedentem pertinacius sequi metu insidiarum. Receptus dein-
de in naues paratas, nullo accepto incommodo flumen traiecit. Pax
deinde uictoribus quàm uictis iniquior, instante maximè Vitoudo,
proceribus uerò Polonis regi dissuadere non ausis, confecta est: cu-
ius hæc potisſima fuere capita, ut Samagitiam Vitoudo & regi, quo-
ad ij uiuerent, Cruciferi concederent, ducentaqꝫ millia florenorum
Pragensis pecuniæ intra annum uertentem tribus pensionibus nume-
rarent: Ziemouito autem Masouiorum duci Zauucrense territo-
rium redderent: Rex Cruciferis, quæ de ipsis bello cæperat, remitte-
ret: Dobrinum sibi haberet: captiui omnes inuicem uti dimitteren-
tur: de Dreno & Santoco, & alijs controuersijs, seni uiri utrinqꝫ dele-
cti arbitrarentur: quòd si inter eos non conueniret, Pontificis maxi-
mi arbitrio staretur. Complexi sunt autem hoc fœdere rex quidem
duces Stolpensium & Masouiorum: Magister uerò Sigismundum
regem Vngarorum, si is uellet: interim autem ne ei Polonus bellum
faceret. Hæc tam iniqua nostris pax, stipulatione utrinqꝫ interposi-
ta, cum Magister Henricus in castra regis uenisset, firmata est, & mox
captiui omnes sponsione soluti. Munera deinde inter principes ultrò
citroqꝫ missa. Vitoudo autem ibi rex inconsulto senatu Polono Po-
doliæ dominatum, amoto à præfectura Petro Vulodico Carbino-
uia, utendum fruendum concesſit, non sine magno Polonorum in-
commodo. Dimissoque deinde exercitu, in Poloniam redijt: nec
diu ibi moratus, in Rusſiam contēdit: cum Alexandro palatino Vala-
chorum, iam prius fœderato & cliente suo, nouam contra Sigismun-
dum regem Vngarorum societatem inijt: Snatinumque & Co-
lomeiam, & omnem tractum Pocucensem ipsi oppignerauit,
acce-

Induciæ menstruæ. *Radoſsice oppidum.* *Vitoudi malū consilium.* *Pappouiæ antemurale direptum & incensum.* *Pax & transactio regis cum Cruciferis.* *Conditiones pacis.* *Podolia Vitoudo concesſa.* *Vuladislai regis iter in Rusſiam.* *Pocuce oppigneratum Palatino Valachiæ.*

acceptis ab eo mutuis mille rublis, siue ciclis argenti. Eodemqꝫ anno,
Stephanus, cum Alexandro siue extincto, siue pulso, in principatu suc-
cesſisset, misſis ad regem quatuor oratoribus, in fide & cliētela ipsius
itidem ut maiores sui fuissent, se fore: & ubi accitus ab eo fuerit, uentu-
rum, solenneqꝫ iusiurandum daturū, neqꝫ repetiturum unquam Po-
cuce, sed præsentem cum præsenti rege, arbitratu ipsius de eo transa-
cturum esse promisit: quod quidem literarum monumentis, quæ in
archiuo extant, satis constat. Vnde sanè colligitur, Pocuce uel non fu-
isse traditū Alexandro, uel certè mox receptū à rege. Alioqui cur ne-
garetur Stephanus id repetiturus esse? Transactum aūt esse de ea di-
tione, argumento est diploma regium, quo eam Alexandro obliga-
uit: quod & ipsum extat in archiuo, redditum procul dubio à Vala-
chis. Per idem tempus opera Zauisſij nigri, apud Vngarorum iuxtà
ac Polonorū regem gratiosi, effectū est, ut primores Poloni & Vnga-
ri simul apud Nouã uillam conuentū de pace inter reges redintegran-
da agerent: sed ea non confecta, octo mensiū inducias tantùm con-
stituerunt ea lege, ut Polonis cum Cruciferis pax rata maneret. Quòd
si eam Poloni nouo bello rupissent, illæ quoqꝫ induciæ cum Sigismū-
do & Vngaris irritæ forent: sin Cruciferi priores id facerent, Sigis-
mundus sese deinceps ab amicitia & societate eorum seiungeret. His
ita compositis, rex per Chelmensem oram sub initium ueris in Litua-
niam secesſit. Ad Ioannem uerò pontificem, qui Alexandro quinto
mortuo succesſit, oratores misit, Andream Lascarem præpositū Vu-
ladislauiensem, Martinum Vurocimouium uexilliferum Cracouien-
sem, & Sbigneum Olessnicium secretarium suum cum peramplis do-
nis, nempe quatuor patinis, duobus crateribus magnis aureis, tribus
uestibus sabellinis, & culcitra item ab altera parte è pantherarum, ab
altera ex armellinorum pellibus consuta: obedientiam suam ipsi de-
laturos postulaturosqꝫ, ut Pontifex declararet, ipsum iustè bellum
contra Cruciferos suscepisse: & quicquid rerum sacrarum è templis
Prusſicis per id bellum ablatū esset, rectè in Polonica templa distri-
butum esse: deinde, ut ipsi Pontifex crucis crucis militiã contra Tar-
taros concederet. Ac cætera quidem impetrata sunt: extremum hoc
ne impetraretur, illud obstitit, quòd eiusdem modi militia contra La-
dislaum regem Neapolitanum ab ipso Pontifice promulgabatur. &
obstabant Polonis Sigismundi regis & Cruciferorū oratores, ueriti
fortasſis, ne cōtra se rex uteretur illa militia. Sub id tēpus, Iacobo Ha-
liciensi archiepiscopo, & Alexandro Camenecensi episcopo mortuis,
huic quidē Andreas nescio quis, illi uerò Nicolaus Tramba procan-
cellarius, rege petente à Ioãne XXIII. uno de tribus, de pōtificatu ma-
ximo cōtendentibus, successores dati sunt. Quanquã Nicolaus Tram-
ba eodem ipso anno ad Gnesnensem archiepiscopam, præter collegij
Gnesnensis uoluntatem, quod Albertum Iastrembecium episcopum
Posnaniensem postularat, translatus est, secundum mortem Nicolai
Curouij archiepiscopi: qui cum in Rusſia regi è Lituania reuerenti,
ab ipso

Stephani Palatini Valachiæ promissa. *Polonorū cum Vngaris cōuentus & pacta.* *Rex in Lituaniã profectus.* *Oratores Poloni ad pontificem max.* *Dona pontifici missa.* *Nicolaus Trãba Leopol. & Gnesnensis archiepiscopus.* *Nicolai Curouij archiepiscopi mors.* *Archiepiscopi facultates direptæ à fratrib.*

ab ipſo euocatus occurreret, caſu equi colliſus & extinctus, iudicio re A
gis & Vitoudi ſeſe ſubtraxit. Nam regina ei crimen intenderat, quaſi
ipſam de ſtrupo ſollicitaſſet. Reliquit autem is permagnas diuitias:
quas Petrus frater eius cum alijs fratribus & agnatis diripuit. Tram-
bæ uerò Ioannes Reſſouius in Halicienſi ſucceſſor datus: qui archie-
piſcopam illã poſtea Leopolim tranſtulit. Venit deinde rex Cracoui-
am, pedeſter religionis cauſa incedẽs: uexillaq; & ſigna militaria unũ
& quinquaginta de Cruciferis capta, ad ſempiternam tam inſignis ui-
ctoriæ memoriam, in baſilica ſuſpendit, quæ in hanc uſq; diem extãt.
Haud multo pòſt inde diſcedens in Lituaniam, partem hyemis in ue-
nationibus exegit. Sequentis autem anni, qui fuit 1412, initio, prope-
rè Cracouiam reuertit, de aduentu Herneſti duci Auſtriorum certior
factus. cum quo affinitatẽ iũxit, collocata ei in matrimoniũ Cimbarca
Ziemouiti Maſouiorum ducis & ſororis ſuæ filia. Aduenerat & Ve-
netorum legatio, quingentorum haſtatorum ſtipendium regi polli-
cens, ſi Sigiſmundo bellum facere pergeret. Iam erat creatus Cæſar Si-
giſmũdus: faceſſebant autem ei negotiũ Veneti in Dalmatia. Ipſe ue-
rò à Ioanne pontifice in Italiam, & ad liberãdam de manu Ladiſlai re-
gis Neapolitani Romam, ſuſcipiendumq; diadema imperiale, inuita-
tus, Foroiulianam Venetorum ditionem infeſtabat. Auerti igitur eũ
Veneti, ac diſtineri bello Polonico uolebant: ſed nihil impetrarunt.
Cauebãt enim proceres Poloni, ne uetuſta cum Vngaris fœdera uio-
larentur. Et cum ſenſiſſet id agi à Venetis Sigiſmundus miſit & ipſe le- B
gatos ad Vuladiſlaum regem, Brandam Cardinalem presbyterũ, &
Sciborium palatinum Tranſyluanorũ, de renouãdo fœdere, aut certè
de conuentu & colloquio. Aegrè cõuentus ad certam diem Lubou-
liam ſiue Liblium impetratus. Prior Anna regina eò profecta eſt, Bar-
baram ſororẽ, quæ cum Sigiſmundo nupta erat, uiſum. Rex deinde,
qui Sandeciæ ſubſtiterat, ſecutus, Boleſlao Maſouio & Sigiſmundo
Coributho fratre, & multis proceribus Polonis deducentibus. Ve-
nienti Sigiſmundus obuiã prodijt unà cum uxore, uſq; ad iugũ mon-
tis. Atque ibi ſeptem diebus tentata nequicquam inter proceres re-
gum pace, cum diſcedere iam Vuladiſlaus uellet, ad ſecretũ colloquiũ
ſemotis prorſus arbitris à Sigiſmundo inuitatus blanditijs, eius & in-
gẽtibus pollicationib. expugnatus, tandẽ homo minimè malus, in gra-
tiam cum eo, pactis iureiurando mutuò firmatis, redijt. Erat autem in
pactis, ut Sigiſmundus cum Vuladiſlao & Vitoudo duce contra
quoſuis hoſtes, & in primis ad extirpandos Cruciferos, arma coniun-
geret: ac Pruſsia quidem eiectis Cruciferis, inter reges pro portione
copiarum utriuſq; ad id bellum adductarum diuideretur: Pomerania
uerò, Culmenſis & Michalouienſis integrè Vuladiſlao Poloniſque,
quorum fuiſſent olim, cederent. Porrò de Ruſsia, Podolia & Va-
lachia, quæ iuris Polonici & tunc erant ſine controuerſia, & antiqui-
tus fuerant, ut nulla fieret mentio aut cõtrouerſia, quoad ambo uiue-
rent,

Halicienſis archiepiſcopa Leopolim tranſlata.
Signa militaria Cruciferorum in baſilica Cracouienſi appenſa.
Rex in Lituaniam iterum.
1412. ann.
Venetorũ legati Polonos contra Sigiſmundum incitant.
Sigiſmundus Cæſ. cũ Venetis bellum gerit.
Roma à Ladiſlao rege capta.
Regum Pol. & Vng. conuentus Liblij.
Pax inter reges conſtituta.
Pacta ſecretò cõuenta & ſocietas inter Vngarorũ & Polonorũ reges.
De Pruſsia.
De Ruſsia & Valachia.

A rent, & quinque annis proximis poſt obitum eius, qui prior de ipſis
obijſſet: Valachi duntaxat Sigiſmundo cum Turcis bellum gerenti,
mandato Vuladiſlai, ut eſſent auxilio, ſi ipſi Vuladiſlao & Polonis
tunc non militarent. Quòd ſi dicto audientes non eſſent, ambo ſimul
reges, eos bello perſequerentur, ditionemque eorum ſubiugatam, cer-
tis finibus inter ſe partirentur: tamen ut ea nihilominus ſub conditio-
nem ſuprà memoratam, quinque annorum poſt mortem alterius ca-
deret. De priuatis uerò hominum inter ipſos iniurijs, conſtitutum in
poſterum, ut Vngari Sandeciam, Poloni Liuociam ſiue Leiciam re-
ferrent: & quaterni utrinque deſignati, omnium controuerſiarum at-
que iniuriarum cognitores & iudices, qui animaduertẽdi in ſontes po-
teſtatem haberent. Hæc ita tunc inter reges priuatim cõuenere. Publi-
cè uerò ne qua mentio Pruſsiæ & Cruciferorum fieret, Sigiſmundi
precibus perfectũ eſt: quòd is diceret, Minimè ſibi expedire, id palàm
tunc fieri. Et erant fortè tunc apud eum Cruciferorum legati: quibus
ſeorſum prolixè omnia pollicebatur, ut aliquid rurſus ab eis emunge-
ret. Quo factum eſt, ut caput illud de Pruſsia diplomatis à regibus &
proceribus eorum conſignatis diſertè non inſereretur: ſed in genere
modò caueretur, ut reges contra quoſuis alterutrius hoſtes, nemine
prorſus excepto, fœderati inter ſe eſſent, ac ne aſſenſu quidem alter alte-
rius hoſtibus & rebellibus faueret: quin uterq; alterius incõmoda pro
uiribus, præmonendo & omni ope auerterent. Nec hoc ſolum perfe-
B cit Sigiſmundus, uerumetiam cum Vuladiſlaum ſub ſpecie uenatio-
num longius in Vngariam ſecum, necquicquam reclamantibus conſi-
liarijs, & in primis Ioanne Tarnouio palatino Cracouiẽſi, extraxiſſet,
perſuaſit homini ſimplici & credulo, ut ſe iudicem & arbitrum propi-
tium quidem, ut uideri uolebat, controuerſiæ cum Cruciferis per com-
promiſſum ſumeret: promittens, idem facturos Cruciferos, & iudica-
to parituros: ni facerent, uim ſuam experturos. Iam enim rurſus Vu-
ladiſlaus non obſcurè præ ſe ferebat inimicum contra eos animum:
propterea quòd ij primam penſionem ex pacto Torunenſi ad præſti-
tutam diem ſibi non ſoluiſſent. Cum autem iudicium id Sigiſmundus
ſanè quàm libenter aſſentientibus Cruciferis inſtituiſſet, uarias ne-
ctebat moras, ut cùm Vuladiſlaum ſpe pacis duceret, tum Cruci-
feros obnoxios haberet. Tandem grauiores occupationes, & expe-
ditionem contra Venetos cauſificatus, cognitionem cauſæ inter Vu-
ladiſlaum & Cruciferos, ne deſeruiſſe uideretur, proceribus qui-
buſdam Vngaris delegauit. Interim aduenere legati Venetorum,
quòd eis Vuladiſlaus rogatu Sigiſmundi ſpem pacis æquiſsimis con-
ditionibus conficiendæ feciſſet. Ac tentata quidem Vuladiſlao in-
teruenientе, ſed non confecta pax eſt, propterea quòd nihil æqui
Veneti afferebant, nec reddebant Sigiſmundo ereptam Dalmati-
am. Dum autem Vuladiſlaus Budæ commoratur, uenit eò fortè ad
ipſum ſplendida legatio Tartarorum cum muneribus, magna au-
xilia, ſicubi opus eſſet, ei pollicens. Honorificentiſsima hæc erat
ei

De priuatorũ controuerſijs diſceptandis.
Sigiſmundi Cæſaris cauidias.
Pacta publica Sigiſmundi cũ Vuladiſlao.
Arbitrium inter Polonos & Cruciferos Sigiſmundus Cæſar ſibi ſumpſit.
Dalmatiã Veneti Vngaris eripuere.
Tartarorum legatio ad Vuladiſlaum Budam profecta.

ei legatio apud exteros. Perſuaſit autem is legatis, ut eadem Sigiſmun- A
do nunciarent. Quo ille ferocior factus, Venetos territabat. Dimiſsis
legatis, ludis ac deinde uenationibus uacatũ eſt. ubi cum Vuladislaus
bubalinis caſeis recentibus ſeſe repleſſet, ac deinde calido balneo uſus,
in profluente Danubij de more gẽtis ſuæ diutius ſeſe abluiſſet, febrim
contraxit. Ab ea uerò paucis diebus regiorum medicorum opera rele-
uatus, & ampliſsimis muneribus à Sigiſmundo donatus, per Mora-
uiam atque Ceſsinenſem oram in Poloniam reuertit, quinto demum
menſe, poſteaquam Vngariam ingreſſus fuerat. Fuerunt autem præci-
pua dona, quæ à Sigiſmundo acceperat, corona, ſceptrum, & pomum,
aurea, & Boleslai Chrobri gladius, inſignia regni, quæ Elizabetha Lu-
douici regis mater in Vngariam aſportauerat, uerita ne Poloni muta-
ta ſententia alium ſibi regem crearent. Ea rex Cracouiam ingrediens
publicè ſibi præferri iuſsit. Nec diu moratus Cracouiæ, per Sendomi-
rienſem, Lublinenſem & Chelmenſem tractum profectus, ſupra Bugũ
fluuium prope Rubeſſouũ oppidum cum Vitoudo de omnibus quæ
in Vngaria egerat, communicauit. Venerat eò ad exorandum regem
Petrus Viſſus, epiſcopus Cracouienſis, magna neceſſariorum caterua
ſtipatus, quòd ab eo de Cracouienſi epiſcopa in Poſnanienſem, quaſi
delirus & inutilis, Alberti Iaſtrembecij epiſcopi Poſnaniẽſis & cancel-
larij regni ambitione detrudebatur: ſed nihil impetrauit. Et aduerſa is
quidem uſus eſt ualetudine, ex quo ex concilio Piſano, & longiore ad
ſepulchrum CHRISTI peregrinatione reuerterat, ſtupore quodam B
& lethargo afflictus: ſed tamen de gradu mentis dimotus non erat. Fa-
cilè tamen in diſsidio Pontificum Rex quæ uolebat obtinuit. Non fuit
tamen ſine metu poſteą Iaſtrembecius, propinquis Petri ad omnẽ oc-
caſionem intentis, qua eum de medio tollerent. Dimiſſo deinde Vitou-
do, Ruſsiam Rex obibat: quò cum legati Sigiſmũdi regis ad eum ueniſ-
ſent, octoginta millia florenorum Pragenſiũ ab eo mutua acceperunt,
oppignerato ipſi Scepuſienſi tractu cum tredecim oppidis, arce tamen
Scepuſia excepta. Atque ex eo tempore Scepuſiũ in ditione Polonorũ
eſt uſque in hanc diem. A' Cruciferis autem ea pecunia ſumpta eſt: qui-
bus Sigiſmundus eam mulctam irrogarat, quòd pactis in inſula Toru-
nenſi cum Vuladislao initis non ſatisfeciſſent. Ita quidem habet Dlu-
goſſus. Verùm nos reperimus in archiuo literas Ioannis XXIII, Ponti-
ficis maximi, quibus is poſtulat à Vuladislao, ut proroget Cruciferis
tempus ſoluendarum quinquaginta millia marcarum (quæ ſunt octo-
ginta millia florenorum) quæ ij ex pacto debebant. Vnde nobis ueriſi-
mile fit, in pactis Torunenſibus de ea pecunia numerãda, Cruciferis cũ
Rege conueniſſe, licet literis pactorum id inſertum nõ ſit. Quin extant
teſtimonia Benedicti Macrini, cui Sigiſmundus delegarat arbitrium,
& in rem præſentem in Pruſsiam & Lituaniam eum miſerat: qui teſti-
ficatur Vuladislaum quidem & Vitoudum iudicatum feciſſe, Crucife-
ros uerò minimè. Inde autem apparet, Sigiſmundum iudicaſſe quidem
tunc inter diſsidentes: quid autem iudicarit, non liquet, præter quòd
Vuladislaus

Vuladislaus ægrotauit in Vngaria.

Inſignia regni Polonici reportata ex Vngaria.

Petrus Viſſus è Cracouienſi ad Poſnanienſem epiſcopã detruſus.

Albertus Iaſtrembecius epiſcopus Cracouienſis per ambitionem factus.

Scepuſium oppigneratum regi Polono.

Cruciferi non paruerunt decreto Cæſaris.

A Vuladislaus & Vitoudus parentes rei iudicatæ, tradidere Magiſtro
Cruciferorum diplomata ſuper Samagitia: tametſi Heduigis
regis filia teſtata eſt, ſe ei traditioni aduerſari.

Samagitiæ ius datum Cruciferis.

MARTINI CROMERI DE ORIGINE ET REBVS GESTIS POLONORVM, LIBER XVIII.

RVSSIA peragrata, in Poloniã Rex reuertit: pau-
cis'que diebus Nepolomiciæ exactis, in Litua-
niam rurſus ſeceſsit, & hyemem illam ibi exegit:
quæ quidẽ prodigioſè calida fuiſſe memoratur,
ita ut initio Februarij flores & olera in regione
frigidiſsima exiſterent. Verno atq; æſtiuo tem-
pore Poloniam rurſus ferè omnem peragrauit.
Poſnaniam autem cum ueniſſet, Petrum epiſco-
pum in delubrum ſeuocauit: & in genua procumbens, culpam ab eo
deprecatus eſt, quòd eum ſede Cracouienſi præcipitanter eieciſſet. A-
pud Grodlum deinde ſupra Bugum amnem Polonorum & Lituano-
rum conuentum habuit. Ibi fœdera inter has duas nationes renouata:
conceſſum'que ius nobilitatis Lituanis ijs duntaxat, qui ritus eccle-
ſiæ Romanæ & catholicæ ſeruarent, ijſdem ut inſignibus, ijſdem'que
prærogatiuis, quibus Polona nobilitas, uterentur: prꝫterquam ut iuſ-
B ſu magni ducis arces conderent, uias publicas reficerent, tributa'que
ſolita penderent: ſenatum autem & magiſtratus more Polonorum ha-
berent: cæterùm honores & magiſtratus ne alienis ab eccleſiæ Roma-
nꝫ inſtitutis mandarentur: ducem, quando uſus poſtularet, non niſi de
ſententia regis, & ampliſsimi conſilij Polonorum legerent: uiciſsim-
que Poloni, ut ne inſcijs & inconſultis duce & ſenatu Lituanico regem
ſibi crearent: comitijs communibus, quoties opus eſſet, ut ea Lubli-
num uel Parſouiam, uel aliàs quò uideretur, mutuo cõſenſu indiceren-
tur: ordo item eccleſiaſticus ut eodem iure, ijſdem'q; prꝫrogatiuis, qui-
bus in Polonia uteretur. Hꝫc omnia proceres Lituani, libertatẽ & prꝫ-
rogatiuas nobilitatis adepti, approbarunt, & literarũ monumẽtis con-
ſignarũt. Soluto conuẽtu, quia peſtilens autumnus erat in Polonia, in
Lituaniam rex ſeceſsit. Inde porrò in Samagitiã profectus, gẽtem eam
quæ nondũ falſorũ deorum cultum penitus abdicarat, magno ſtudio,
magna'q; cura, extinctis ſacris ignibus, ſucciſis lucis, necatis'q; ſerpẽtib.
& alijs ſacris animalibus, ad religionem Chriſtianam cõuertit, partim
donis alliciens, partim authoritate & minis adigẽs, nõ modò pij regis,
uerùm etiã doctoris & apoſtoli fungẽs officio, ſuggerentibus ſacerdo-
tibus noſtris, quæ diceret, quæ'ue faceret, cum ipſi barbaros loquẽtes
non intelligerent, nec ab eis uiciſsim intelligerẽtur. Populariter autem
Samagitæ tunc religionem Chriſtianam ſuſceperunt, per unũ natu ma-
ximum apud regem profeſsi, ſe quos in eum diẽ deos coluiſſent, uelut
infirmos & ignauos deſerere, & in eius ius cõcedere, cuius numine illi

Hyems calida.

Rex ueniam petijt ab epiſcopo.

Conuentus Polonorum & Lituanorũ apud Grodlum.

Lituanis prærogatiuæ & leges datæ à rege.

Samagitia ad religionẽ Chriſtianam conuerſa.

Samagitæ falſos deos abdicant.

à rege uicti & profligati essent. Cum autẽ nonnulli adhuc, si resuscitare A
ignẽ extinctũ è calidis fauillis post regis discesũ possent, relapsuri esse
in pristinum errorẽ uiderentur, & hęc inter se mussitarent, substitit ibi
rex diutius quàm statuerat, locũq; ignis largiore aqua inundari iussit.

Episcopa Mednicensis siue Samagitiæ instituta.

Episcopum apud Mednicos, attributis agris & reditibus, & parœcos
duodecim (tot enim territorijs cõtinetur Samagitia) ut ijdem canoni-
ci Mednicenses essent, instituit. Quanquam hęc quarto demum anno
pòst à Ioãne archiepiscopo Leopoliẽsi, & Petro Vilnẽsi episcopo con-

Kesgello Samagitiæ præfectus.

summata sunt. Tunc aũt rex, præfecto gẽti Kesgellone nobili Lituano,
& religionis curam in primis in rudi populo gerere iusso, in Lituaniã,

1414. ann.

atq; inde porrò post anni sequẽtis initium, in Poloniã, & in Cuiauiam

Conuentus regis cum Cruciferis.

ad constitutum cum Cruciferis conuentum apud Slonscũ, contendit.
Iam summum apud Cruciferos magistratum Michael Cochmeister ge-

H. Plauenius magistratu amotus, & in carcerem coniectus.

rebat, amoto & in carcerẽ coniecto Hẽrico Plauenio, siue propter pro-
fusas largitiones, siue propter inuidiã: siue quòd à Michaele ambitioso &
feroci homine, quasi Polonis impẽsius faueret, insimulatus esset. Quo

Vlricus Plauenius commendator Gdanensis ad regem perfugit.

cõperto, Vlricus Henrici frater, cõmendator Gdanẽsis, metuens & ip-
se sibi, clàm ad regem perfugit. Fugisset Henricus quoq; è custodia, re
clàm per internuncios cum rege composita, nisi eum Ioãnes Cropidlo
Vuladislauiensis episcopus, cum quo fortè rex ea de re secretò cõmuni-

Cropidlo episcopus arcanũ regis prodidit.

carat, prodidisset. Pace cum Cruciferis tentata, sed non confecta, causa
uerò tota à Strigoniẽsi archiepiscopo delegato Sigismundi Cęsaris, ini- B

Cruciferi Polonis iniurij.

quissimè disceptata, cum Cruciferi iniurijs nullũ modũ statuerent, mer-
catoresq; Posnaniẽses Gdani, direptis eorũ mercib. crudeliter interfe-
cissent, & per subornatos homines, queadmodum ferebãt, multa oppi-
da & pagos in Polonia incẽdissent, latrocinãtiũq; in morẽ è Dobrinẽsi
& Polonia finitima prædas agerẽt, & captos homines, non modò ple-
beios, uerùm etiã equestres in patibulum agerẽt: cumq; ad extremum
sub signis populabundi in Dobrinũ excurrissent, ac subito pauore tur-
bati diffugissent, nouam in eos expeditionem rex Polonis, Russis, atq;
Lituanis cunctis indixit. Dum aũt bellum id adornatur, ipse maiorem
Poloniam percurrit. Fortè tunc Petrus Vissus episcopus Posnaniẽsis
lento morbo cõfectus obijt. Quod ni obijsset, restitutus fuisset autori-
tate Constantiensis concilij ad Cracouiẽsem episcopam, Alberto deie-

Albertus Iastrembecius ægrè episcopã Cracouiensem retinuit.

cto: sed profuit Alberto mors eius, ut facilius à concilio, rege petẽte, ue-
niam impetraret. Etenim tribus tunc de pontificatu maximo contẽden-
tibus, & Ioanne Husso turbas ciente in Boemia, Sigismũdus Cæsar ma-
gno studio, labore & cursitationibus perfecit, ut concilium œcumeni-
cum, consensu Christianorum principum, & primorum ecclesiastico-

Constantiense concilium.

rum apud Constantiam Germanorum aperiretur: quod quidem dura-
uit in quartum annum. In eo cùm alia multa reipub. Christianę saluta-
ria constituta sunt, tum Hussus hæresiarcha cõdemnatus & exustus, &
post eum Hieronymus Pragensis. Ad extremum autem sublato dissi-
dio, cum tres illi põtificatu partim amoti essent, partim ultrò ipsi se ab-
dicassent, Martinus eius nominis quintus, põtifex creatus est. Verùm
hæc

A hæc & externa sunt, & posterioris temporis. Tunc aũt, cum collegium
Posnaniense petisset à rege, ut sibi episcopum arbitratu suo legere lice-
ret, non abnuit: solusq; in consilium sacerdotum reuerenter ingressus,
impetrauit, ut de quatuor à se editis, inter quos fuit Alexander ducis
Masouię filius, è sorore sua natus, unus legeretur episcopus. Lectus est
absens magno omnium consensu Andreas Lascaris Goslauicius, deca-
nus Cracouiensis, & canonicus Posnaniensis, gente Goziembius: qui
tunc fortè legatus à rege cum tribus alijs ad Sigismundum Cęsarem de

Andreas Lascaris Posnaniensis episcopus electus rege præsente, uix assensus est.

causa Cruciferica profectus erat. Ægrè tamen is decreto collegij cum
uoluntate regia coniuncto assensus est, uir bonus, & nõ ignarus, quan-
tum onus in se susciperet. Cuius similes perpaucos fortasse illa ætas ha-
buit: nostra unum, quod sciam, habet, quo libentius tam rarum integri-

Prußicum bellum.

tatis & modestiæ exemplum commemorauimus. Iam ingentes copiæ
ex omni Polonia, Russia, Lituania & Masouia, cum suis ducibus Vol-
boriam conuenerant. Tartarorum etiam non contemnẽda auxilia Vi-
toudus adduxerat. Erat & mercenariorum militum ex Boemis atq; Si-

Duces Silesij in exercitu regio.

lesijs non exiguus numerus. Ad hæc, Silesiorum duce, Bernardus Op-
poliensis, Ioãnes Ratiboriensis, Boleslaus Cessinẽsis, Cõradus Olesni-
censis, Venceslaus Zeganensis, Ioannes Lubinensis, Conradus Albus
Cozlensis, & Venceslaus Opauiẽsis, auxerant exercitum regiũ. Quin

Lacicus Crauarius præfectus Morauiæ.

& Lacicus Crauarius præfectus Morauiæ unum uexillum militum in
auxilium regi miserat: ita ut tantus ille esset exercitus regius, quantus
B non modò ad Prussiam, sed ad magnã orbis partem perdomandã pos-
set sufficere. Itaq; rex non moratus diutius, in terrã hostilem eũ duxit,
instructum inspectantibus legatis hostium, qui siue ad auertẽdum bel-
lum, siue ad speculandum uires nostrorum uenerant. Verùm non ita
multum operæprecij cum tantis copijs factum est. Oppida modò & ca-
stella quædam ignobilia partim ui expugnata, partim in deditionẽ ac-
cepta, partim uacua dilapsis habitatoribus occupata, direpta et exusta.

Oppida Prußica à rege capta.

Inter quæ fuere Nidburgum, Hoensteinum, Allesteinũ, Guttestadia,
Zirgonum, Prabutha, Bissouisuerderum, & Cruciburgum. Nam ab

Varmiensis episcopus supplex regi.

Helsbergæ obsidione Ioannes Varmiensis episcopus, cuius ea arx est,
precibus regem auertit. Holandiæ obsidio, cum in longum extractum

Lituani incommodo affecti à Prußis.

iri uideretur, omissa est. Et nõnihil ibi incommodi Lituani, cum incau-
tius prædas agerent, accepere. Capti ab hostibus Butrim magister cu-
riæ, siue marsalcus Vitoudi, Mikita: & nonnulli alij. peruastati tamen
agri longè lateq;, nomine obuiam prodeunte. Cum autẽ Chelmi, siue
Culmæ atq; Toruniæ oppidorum dedendorum regi nonnulla spes fa-

Vafrum consilium Magistri.

cta esset, eò moturus erat castra, ni eum Magister Cruciferorum uafro
consilio elusum, aliò auertisset, subornato homine cum literis, commen-
datoris Brodniciensis nomine ad se cõfictis: quibus perscriptum erat,
arcem Brodniciensem à cõmeatu tormentisq; bellicis imperatam, lon-
giorem obsidionem sustinere non posse. Quæ literæ, capto & excusso
tabellario, cũ fidẽ fecissent nostris, hoc perfecerũt, ut eius arcis potiun-
dæ spe conatus meliores frustrarentur, uiresq; nostrorũ non hosti ma-

 gis,

gis, quàm ſibiipſis propter difficultatē annonæ graues, inerti obſidio- A ne languidas & inutiles redderēt. Nam Brodnicia, præterquam quòd natura arteq; permunita eſt, ualido hoſtiū præſidio tenebatur, & com meatu armisq; abundabat. In eius igitur obſidione rex cum omni exercitu totum menſem fruſtra cōſumpſit. Inde Vitoudus, nequicquam retinente rege, non ſine animi eius offenſione diſceſsit. Et iam morbus uulgò in corpora militum ex panis penuria graſſari cœperat. Cōtinuabat tamen rex obſidionem, dimiſsis'que quoquouerſus frumentatoribus cum præſidio armatorum, frumentum in caſtra comportabat. In eos cum quadam die hoſtes, ad omnem occaſionem rei bene gerendæ intenti, impetum feciſſent, longè plures à paucioribus fuſi fugati'que ſunt, ſexaginta captis, ducentis deſideratis. Venit interim ad regem legatus pontificis max. Ioannis XXIII, Ioannes Lauſanenſis epiſcopus: qui facilè impetrauit à rege, deſidis & famelici belli (ſic enim uulgò appellatum id eſt poſtea) iam pertæſo, ut duorum annorū inducijs cum Cruciferis conſtitutis, Conſtantienſis concilij iudicio cauſam & cōtrouerſiam ſuam omnem cum Cruciferis permitteret. Itaque rex dimiſſo exercitu reuerſus in Poloniam, de ampliſsimi conſilij ſententia legatos ad concilium miſit, Nicolaum archiepiſcopum Gneſnenſem, Ioannem Vuladislauienſem, Iacobum Plocenſem epiſcopos: Andream Laſcarem electum Poſnanienſem, Ioannem Tuliſcouium Calliſsienſem, caſtellanum: & Zauiſsium Nigrum Garbouium, uirum clariſsimum. Pollicebatur autem Sigiſmundus, non defuturum ſe ibi eſſe cauſæ re- B giæ contra Cruciferos: eiq; uiciſsim rerum Vngaricarum curam commendauit. Idemq; fecit concilium illud, ſcriptis ea de re ad regem literis. Ac fecit quidem Vuladislaus amici officium. Nam cum Turcę Vngariam infeſtarent, Boſnamq; à Sigiſmundo prius recuperatam, ipſi iterum eriperent, fuſis profligatis'que Vngaris, Vuladislaus miſſa ad Turcas graui & minaci legatione, ſex annorum inducias inter eas gentes, captiuis Vngaris proceribus liberatis, confecit. Pacem quoq; perpetuam confeciſſet, ni Pipo Florentinus comes Themeſsienſis temerè omnia turbaſſet, capto pro exploratore Gregorio Armeno Vuladislai internuncio, qui Turcicæ legationi de pace uenienti tutum ad Vngaros acceſſum præſtructurus anteceſſerat. Proſperè tamen poſtea rem contra Turcas geſsit aliquoties Nicolaus Petri Macedonis filius, abſente Sigiſmundo, eosq; Boſna expulit. Interea Vuladislaus rex Lituaniam, Poloniam, Ruſsiam continentibus ferè itineribus obiuit. Et Sniatini cum eſſet in Ruſsia ad Pentecoſten anni ſequentis uenit ad eum Alexander palatinus Valachorum, permagna & ſplendida nobilitatis ſuæ caterua ſtipatus: adoratoq; publicè rege, & uexillo ad pedes eius proiecto, & dato conceptis uerbis iureiurando, in fide & clientela eius atq; Polonorum ſe fore ſemper promiſit, & perampla munera ei dedit, ab eoq; uiciſsim accepit. Venit & ab Imperatore atq; patriarcha Conſtantinopolitano legatio, frumētarium ſubſidium petens. Vehementer enim à Turcis infeſtabantur & premebātur. Quorum princeps

Brodnicia arx munita, fruſtra obſeſſa à Polonis.

Vitoudus è caſtris diſceſſit.

Pruſsi à Polonis fuſi.

Legatus Pontificius ad regē.

Famelicum bellum.

Induciæ duorū annorum.

Conſtantienſi cōcilio controuerſiæ Pruſsicæ diſceptatio permiſſa.

Vuladislaus curam geſsit Vngariæ, Sigiſmūdo abſente.

1415 ann. Palatinus Valachiæ Alexander iurat in uerba regis Polonorum.

Legati Cōſtantinopolitani Imperatoris ad regem Polonorum.

A ceps Mahometes recuperatis in Aſia iis, quę Tamerlanes auo eius ademerat, imperij ſedem Pruſa Adrianopolim tranſtulerat: & iam transalpinos Valachos uexabat, iam Conſtantinopoli ac toti Græcię ferox imminebat. Vuladislaus rex inopia laborantibus Coſtantinopolitanis liberaliter opitulatus, in Cacybeio portu maris Pontici, qui in ditione Polonorum tunc erat, frumētum admēſus eſt: inde in Lituaniam rurſus diuertens, uiginti millia marcarum Pragenſium, quadraginta ueſtes Sabellinas eximias, centum equos, totidemq; aureos pannos à Vitoudo dono accepit. Anno ſequenti cum Annam reginam mortuam Cracouiæ ſepeliſſet, rurſus in Lituaniam profectus, apud Velunā Samagitiæ cum Cruciferis Pruſsienſibus pariter atque Liuonienſibus de regundis finibus Samagitiæ, ac de pace perpetua conſtituenda conuentum egit: ſed Cruciferis intolerabili faſtu tumentibus, neq; ullam æqui aut iniqui rationem ducentibus, re infecta diſceſſum eſt. Augebat autem eis ſpiritus, ut creditum eſt, ſocietas cum Tartaris inita, qua eos ad uaſtandos Ruſsiæ fines excitârant. Nec multo pòſt ingens uis barbarorum duce Ediga in Kiouienſem tractum improuiſò effuſa, ferro igni'que omnia depopulata eſt. Vrbem quoque ipſam Kiouiam diripuit ac diruit. Atque ex eo tempore ea ſplendorem priſtinum nunquam recuperauit. Arce quidem, ſumma ui oppugnata, hoſtis potiri non potuit: & ingentem pecudum hominumq; prædam abegit. Rex pro eo quòd hoſtes bello perſequi debuit, Sanoci nuptias celebrauit, B indignas illa ætate, & nomine ac dignitate ſua, ducta in matrimonium Elizabetha Pilecia, Ottonis palatini quondam Sendomirienſis filia, uidua prouectæ iam ætatis, & complurium uirorum thoros experta. Quę uirgo propter magnitudinem dotis à Morauo quodam rapta, eique aliquanto pòſt ab alio quodam Morauo item erepta, & interfecto priori raptore, in loco iuſtæ uxoris habita, ad extremum Vincentio Granouio caſtellano Naclenſi, gente Toporo, deſpondente Spitcone Melſtinio propinquo, nupſerat: perq; eam Granouius ſeſe in familiam Leliuiorum inſeruit. Siue autem intempeſtiuo amore & conſuetudine eius mulieris captus, ſiue philtris etiam & magicis artibus dementatus Vuladislaus, eo ſe tam impari matrimonio implicauit, magnam certè nomini ſuo infamiam non modò apud ſuos, uerùm etiam apud exteros aſperſit: ita, ut cōcilium quoque ea fama, traducentibus Cruciferis, impleret. Huc acceſsit, quòd Chriſtianorum inſtitutis inceſtum id erat coniugium, cum illa regi in loco ſororis eſſet, propterea quòd is à matre eius de ſacro fonte leuatus erat. Sed inſtante rege, cōcilium legitimas eſſe iuſsit eas nuptias. Rex inde Cracouiam indicto conuentu, reginam quoque eam ritu ſolenni fecit, nequicquam aduerſantibus nonnullis proceribus, & in primis Sendiuoio Oſtrorogo palatino Poſnanienſi. Quoniam autem ea ab archiepiſcopo Leopolienſi Ioanne Reſſouio coronata erat, ueritus Nicolaus archiepiſcopus Gneſnenſis, qui tunc in concilio Conſtantienſi propter ſplendorem gratioſus erat (ita ut ſummus pontificatus ad eum, ſi Dlugoſſo credimus,

Cacybeius portus in ditione Polonorum.

Dona regi à Vitoudo data.

Anna regina mortua.

Conuentus Lituanorum cum Cruciferis.

Tartari Ruſsiam uaſtarunt.

Rex Elizabetham Pileciam uxorem tertiā duxit.

Elizabetha coronata.

Archiepiſcopus Gneſnenſis primas.

mus, deferretur, si eum suscipere uoluisset) ne sibi posteris'que suis archie-
piscopis Gnesnensibus ea prærogatiua coronandi reges & reginas
præriperetur, obtinuit apud Concilium, ut archiepiscopus Gnesnen-
sis deinceps Poloniæ primas haberetur. Perfecit autem idem cum col-

Ioannes Falchẽbergius carcere punitus propter famosum libellum.

legis suis, ut Ioannes quispiam Falchembergius, sodalis Dominicanus,
decreto Cõcilij in tetrum carcerem compingeretur, quòd subornatus
à Cruciferis satyram siue famosum libellum in Vuladislaum regem, &
in omne Polonum nomen conscripserat. Cum uerò mitius cum eo po-
stea Martinus, eius nominis quintus pontifex max. cui Nicolai archie-
piscopi fauor ad pontificatum non parum suffragatus erat, ageret, rem

Prouocatio à pontifice ad cõcilium futurum.

nouam legati regis ausi, ad Basileense concilium, quod in decimum an-
num indicebatur, prouocarunt. Verùm satisfecit eis deinde pontifex,
authoritate patrum adductus. Cæterùm libellus ille famosus Luteciæ
archiepiscopo oblatus erat, cum eius urbis doctores academiæ lauto

Poloni oratores cum Cæsare missi in Gallias.

conuiuio accepisset. Etenim Sigismundo Cæsari ad conciliandum
concilio regem Arragonum, & ad pacificandum Francorum & An-
glorum reges proficiscenti, comes itineris unà cum Tuliscouio & Za-
uissio de concilij sententia datus erat. Prorogauit deinde Vuladislaus

Induciæ cum Cruciferis.

rex inducias cum Cruciferis in aliud biennium, Cæsare & rege Franco-

1418 ann.

rum Carolo petentibus. Et anno sequenti, qui fuit 1418, rursus apud

Lituanorũ cõuentus cum Cruciferis.

Velunam Samagitiæ cum Cruciferis de pace conuentum egit, dedu-
ctis secum primoribus Polonorum. Vnde cum re infecta discessisset,

Insidiæ in regẽ intentæ.

dimissis'que proceribus ipse cum paucis apud Vigros, syluæ id nomen B
est, uenationi uacaret, parum abfuit, quin in Rastemburgensis com-
mendatoris insidias incideret. Sub idem tempus Vitoudus amissa pau-

Vitoudi uxor altera.

lo antè Anna uxore, alteram duxit Iulianam uiduam, prioris materte-
ram. Atque id matrimonium incestum Ioannes Cropidlo episcopus
Vuladislauiensis, qui etiam regem fortè in Lituaniam secutus erat,
præter disciplinam ecclesiasticam iunxit, cum Petrus Vilnensis, ut id
» faceret, nequaquam adduci posset. Ita plurima sibi plerunque præter
» ius & æquum permittunt homines excelso loco nati. Insequenti anno
cum rex in Poloniam reuertisset, uenêre ad eum duo legati Martini

Legatio pontificis Martini ad regem Pol.

pontificis maximi, Iacobus Camplus Spoletanus, & Fernandus Hi-
spanus Lucensis episcopi, de pace cum Cruciferis conficienda postu-
lantes: qui comiter & liberaliter à rege habiti, cognita eius uolun-
tate ad pacem propensa, in Prussiam inde ad Cruciferos contende-

Legatorũ mala fides.

runt. Quorum corrupti muneribus, cum monumenta ad causam
ipsorum pertinentia ijsdem ipsis exhibentibus inspexissent ac descri-
psissent (ad quam fortè rem magis quàm ad pacem faciendam, Cru-
ciferorum rogatu atque sumptibus uenerant) regis causam incogni-
tam temerè testimonio suo damnarunt. Qua de re grauiter postea
rex cum Pontifice questus est. Ac fecit is deinde regi potestatem pro-

Vuladislai regis congressus cum Sigismundo.

ducendi documenta causæ suæ. Dimissis autem legatis pontificijs, rex
Cassouiã profectus est, ad colloquium à Sigismũdo Cæsare inuitatus:
ibi'que blanditijs eius inductus, arbitrum eum tulit Cruciferis ex cõpro-

A missso de contumelijs, damnis & iniurijs, quas ab illis acceperat, recla-

Compromissũ regis.

Vuladislai credulitas.

mantibus quos secum duxerat proceribus, & ad extremum, ut certa
tamen formula, certo'que die id compromissum adstringeret sua-

Albertus episcopus Cracouiensis & Cancellarius Poloniæ.

dentibus: quorum princeps fuit Albertus episcopus Cracouiensis, i-
dem'que Cancellarius Poloniæ. Recusabant autem id compromissum
Cruciferorum legati, qui tunc ibi aderant, siue adeò recusare se ex com
posito simulabant. Qua re Cæsar uehementer, ut uideri uolebat, irita

Sigismundi Cæsaris astus & uanitas.

tus, arma se cum Vuladislao contra eos coniũcturum iureiurando in-
terposito pollicitabatur. Qua de causa remittere ei Vuladislaus pecu-
niam, quam mutuam dederat, Scepusium'que mox reddere cogitabat,
ni proceres, cum quibus ea de re communicarat, id ei dissuasissent. So-
luto conuentu Vuladislaus in Poloniam reuersus, magna cura bellum

Legati Cæsaris ad Vuladislaum.

aduersus Cruciferos apparauit. Misit & Cæsar episcopum Pathauien
sem imperialem Cancellariũ, & Io'annem comitem de Herdek Craco-
uiam, ut in speciem arma & cætera ad Prussicum bellum necessaria e-
xercitui suo compararent. Quibus lautè à rege sumptus suppeditati
sunt. Sed ij cum supra quadraginta dies Cracouiæ mansissent, ultro'ne
an reuocati, intertum est, in Vngariam ad Cæsarẽ reuerterunt. Redijt
deinde ad Regẽ ex Vngaria Sbigneus Brezius marsalcus, qui ad dedu-
cenda à Cæsare auxilia relictus erat, uanitate Cæsaris perspecta. Lacta
tus inanibus Cæsaris promissis Vuladislaus, tamen institutam in Prus
siam expeditionem non remisit, ne legatione quidem eius motus, qua
B ille ab eo contendebat, ut in aliud tempus id bellum differretur. Iam co

Legatus Cæsaris.

Induciæ inter Polonos & Cruciferos.

piæ omnes Volboriam conuenerant, inde'que per Masouiam progres-
sæ ad fines hostium peruenerant, cum uenit ad regem in castra Bar-
tholomæus Capra archiepiscopus Mediolanensis, legatus à Cæsare
dirimendi eius belli causa. Et confecit is quidem rursus, adiuuan-
te maximè Vitoudo, & accedente pontificis max. authoritate, duo-
rum annorum inducias, cum compromissi sui regem admonuisset, &
aliud ei ex aduerso respondens ipse à Cruciferis attulisset. Præfinita au
tem compromisso dies ad octauum Idus Ianuarij, quam Epiphanias

Apparatus belli irritus.

Christiani dicimus. Itaque irritus tantus ille conatus atque apparatus
belli fuit, non sine magno omnium fremitu, imprudentiam regis in fa-
ciendo compromisso incusantium. Verùm eam culpam rex in Cancel-

Alberti episcopi Cracouiẽsis odium.

Danicum fœdus.

larium reiecit. Quamobrem magno is omnium odio deflagrauit.
Cum Erico autem Daniæ, Suetiæ & Noruegiæ rege, ac duce Pomera
niæ, eius'que consiliarijs, publicè à Vuladislao & Vitoudo in castris
tunc ictum est fœdus & societas, cùm contra alios utriusque par-
tis hostes, tum nominatim contra Cruciferos, ea lege, ut etiamsi quis
principum ab eo fœdere uellet discedere, subditi tamen ipsius eo nihi-
lominus tenerentur: ne tamen inscijs alteris alteri Cruciferis, uel cui-
quam omnino bellũ inferrent. Excepti sunt autem à Vuladislao & Vi-
toudo Sigismundus Cæsar, & Venceslaus rex Boemorũ, propter prio
ra cum ipsis fœdera. Reuertẽs autem ex eo bello Vuladislaus, per Cu
iauiam in maiorem Poloniam diuertit: Posnania uerò Srodam profi-

Fulminis impetus in comitatū regium.

ciſcentem aduerſus caſus perculit. Nam ſub ueſperum è ſereno ſubitò atris nubibus cœlum obductum eſt: inde inter crebra fulgura tonitrua fulmen magno fragore decidens, quadrigas carpento, quo rex uehebatur, iunctas, duosq́ ſtipatores regios, itemq́ Poſnanienſis & Sendomirienſis palatinorum, & nouem alios regiorum comitum e quos unà cum regio, cui cubicularius quidam haſtam regis ferens inſidebat, uno ictu interfecit: aurigæ & ſeſſoribus equorum nihil actum, niſi quòd cubicularij ueſtis diſcerpta eſt.

Rex exanimatus.

Rex cum aliquandiu exanimatus iacuiſſet, tandem reſpirauit, cæterà ſoſpes, præter quòd ſurdaſter paucos dies, & modico manus dextræ dolore affectus fuit. Vulgò creditum eſt, propter inceſtum matrimonium diuinitùs eo terrore correptum fuiſſe.

Tartari pacem petunt à Vitoudo.

Per illud tempus Ediga princeps Tartarorum, miſſa legatione cum muneribus ad Vitoudum, fœdus cum eo icit.

Boemici motus.

Sub idem tempus, cum uires ſumeret hæreſis Vicleffi & Husſi in Boemia, motus'que magni cùm Pragæ, tum alibi cum ſummo contemptu regis exiſterent, & ad quadraginta millia oppidanorum pariter & agreſtium cum mulieribus ac paruulis ad montem quendam coiuiſſent, magiſtratus'que nouæ Pragæ concurſu populi trucidatus eſſet, anxio fuit animo rex Venceslaus: & ira fortè in pocillatorem ſuum percitus, cum interficere eum ſuis manibus uellet, paralyſi affectus concidit, & paucis diebus poſtea uita exceſsit.

Venceslai Boemorum regis mors.

Parabat fortè expeditionem in Turcas Sigiſmundus Cæſar, cum hæc ad eum perlata ſunt. Obierat enim paulo antè Mahometes imperator Turcarum: unde Sigiſmundo commoda occaſio recuperandi ea quæ Mahometes de Vngaris cæperat, & ulciſcendi clades ſuas, oblata eſſe uidebatur.

Mahometes Turcarum imperator mortuus.

Cum igitur diſtracto eſſet animo, impetrato à rege Polonorum colloquio, Sandeciam uenit. Ibi de Boemicis rebus ac de Turcico bello conſultatum.

Sigiſmundi Cæſaris cū Vuladislao rege cōgreſſus Sandeciæ.

Suadebat Cæſari Vuladislaus, ut Boemiam ante omnia in poteſtatem ſuam redigeret, hæreſim'que ſumentem uires opprimeret: & ad hæc peragenda auxilia ipſi pollicebatur.

Sigiſmundi bellum in Turcas.

Sed ille dum inconſultè & intempeſtiuè Turcicum bellum Boemiæ pacandæ præuertit, & Turcas, nullo operæprecio facto, magis irritauit, non auſus cum exercitu Danubium tranſmittere, illis ulteriorem ripam tenentibus, & Boemiæ potitus non eſt.

Vngaria uaſtata à Turcis.

Ac Vngariam quidem atque Tranſyluaniam Turcæ Baiazetis noui imperatoris, qui patri Mahometi ſucceſsit, ductu ſiue auſpicijs, magnis affecere incommodis: Boemi uerò Bernam ad comitia euocati à Cæſare, paruerunt, & in poteſtate eius fore ſe polliciti ſunt: ac fecerunt etiam iuſſa Pragenſes, qui tunc factionibus & hæreticorum conſenſu potentes erant, amoliti caſtella quædam contra arcem erecta, cathenas'que & repagula, quibus plateas urbis impediuerant: amoti ſunt etiam præfecti, quos poſt Venceslai mortem arcibus regijs impoſuerant.

Pragenſiū potentia.

Sed cum Sigiſmundus Berna non in Boemiam, ſed Vuratislauiam iter deflexiſſet, ibi'que de ſeditioſis, qui magiſtratum urbis necauerant, ſupplicium ſumpſiſſet, Pragenſes ueriti, ne ſibi idem auſis idem eueniret, cauere ſibi impenſiùs cœpere: Ta-

Vuratislauiæ magiſtratus amoti.

re: Taboritas, promiſcuam illam fecem hominum, quæ à caſtris nomen ſumpſit, ſibi adiunxere, portas urbis regi uenienti clauſere, copias'que eius Germanis & Vngaris ualidas profligare, & caſtris exuere: ubi plurimi de proceribus & nobilitate Boemica, qui cum rege ſentiebant, cecidere: ipſe uerò Sigiſmundus poſt ſuſceptum in arce S. Venceslai regium diadema, fuga ſaluti ſuæ conſuluit.

Prageſes repugnāt Sigiſmundo regi.

Sed hæc paulo poſterius acta ſunt. Illa prius. Sigiſmundus Vuratislauiam ſe ſequi legatos Polonorum & Cruciferorum iuſſerat, ut ibi inter eos de controuerſijs arbitrium perageret. Sed ipſe ad extremam demum compromiſſo præfinitam diem, poſt initium noui anni eò uenit.

Sigiſmundi fuga.

Veritus igitur, ne die lapſa irritum eſſet compromiſſum, ut Cruciferis gratificaretur, cauſa non cognita neq́ diſceptata, ſententiam ex ſcheda quam in pera paratam habebat, inſertis quibuſdam quæ in controuerſiam non uenerant, recitauit, reclamatibus nequicquam noſtris, & fidem religionémque iudicis requirentibus.

Decretum Sigiſmundi Cæſaris ex cōpromiſſo.

Fuere autem archiepiſcopus Gneſnenſis, Cracouienſis, Vuladislauienſis, Poſnanienſis & Plocenſis epiſcopi: palatini, Cracouienſis, Poſnanienſis & Sendomirienſis, item'que Caliſsienſis caſtellanus, marſalcus regni, & Zauiſsius Niger: qui omnes duobus relictis actutùm diſceſſere, Cæſare nequicquam retinente, & errorem quidem agnoſcente, ſed culpam in alios transferente, & moderationem decreti pollicente. Quam tamen legati Cruciferorum fieri paſſi non ſunt.

Oratores Poloni ad Cæſarē.

Eò uerò ſpectabat potiſsimùm decretum illud Cæſaris, ut abolito decreto delegatorum apoſtolicorum, Caroli Vngarorum & Ioannis Boemorum regis arbitrium, pacta'que apud Toruniam inter Polonum regem & Magiſtrum conuenta, rata eſſent, quamuis ijs pactis iuxtà ac arbitrio priores Cruciferi non ſtetiſſent. Additum nonnihil de Zlotoria Iaſenecia'que arcibus, Lubicia moletrina, & finibus ditionum Crucifericarum cum Maſouia, item'que cum Samagitiæ parte, quæ Lituanis relinquebatur: qui fines tantiſper duraturi eſſent, quoad rex & Vitoudus uiuerent. Pœna autem appoſita eſt decem millium librarum ſiue marcarum argenti.

Sigiſmundi Cæſaris decretū.

Hæc ubi celeriter ad Vuladislaum, in Lituania tunc uenationibus cum Vitoudo uacantem perlata ſunt, dolore & ira uterque ad lachrymas uſque & ululatum exarſit. Mox communicato cum paucis conſilio, rex curriculo Sbigneum Oleſſnicium ad Cæſarem miſit, qui ei beneficia ſua plurima & maxima, & ipſius non modò ingratitudinem & ſummam iniuſticiam, uerùm etiam perfidiam & periurium exprobaret, ſe'que pariturum eſſe illi ſententiæ negaret.

Vuladislai & Vitoudi mandata ad Cæſarem.

Quod cum Sbigneus in frequenti epiſcoporum & principum conſeſſu grauiſsimis uerbis feciſſet, ſimul'que Nicolaus Cebulca ſubſecutus, Vitoudi nomine cùm alia quædam acerbè in Cæſarē dixiſſet, tum fœdus & amicitiam olim cum eo conſtitutam ei renūciaſſet, ita accēderunt Cæſarem, ut eos uiolato iure gentiū in profluentem demergere uoluerit, niſi eum qui proximi aſſidebant epiſcopi & principes, à tam præcipiti & nefario conſilio auertiſſent, ſine reſponſo autē ij dimiſsi ſunt. Nec ita multo pòſt Cæſar miſsis

Sigiſmūdi Cæſaris præceps iracundia.

missis duobus legatis ad regem, correcturũ se esse pollicitus est, quòd
non maliciose, uerùm imprudentur Cruciferorum fraude circumscri-
ptus deliquisset. Verùm ne in eo quidem seruauit fidem, cum Vuladis
laus rursum episcopum Cracouiensem & marsalcum ea de re ad eum

Consulatio Polonorum.

misisset. Relata deinde re ad senatum, parendum'ne esset iniquissimo
decreto Cæsaris, an eo spreto inferendum bellum Cruciferis, placuit
ad tempus quiescere & expectare, ecquam priores Cruciferi, non pa-
rendo decreto Cæsaris, iustam belli occasionem darent. Nec ea diu ex-

Cruciferi non faciũt satis decreto Cæsaris.

pectata est. Cum enim Cruciferi duodecim millia & quingentos aure-
os numos regi decreto Cæsaris ad certam diem numerare deberent,
nec satis auri parati haberent, legati regij Ioannes Coscelecius palati-
nus Vuladislauiensis, & Sbigneus Olessnicius secretarius, argentum
quod in supplementũ auri dabatur, non accipiebant: die'q; lapsa, testa-
ti priores Cruciferos iudicatum non fecisse, discessere. Quæ res appri-
mè grata & exoptata regi Polonis'que, atque etiam Vitoudo accidit.

Comitia Lẽciciæ turbulẽta. Regina cur infensa Alberto episcopo Cracouiensi.

Quietæ tamen aliquandiu postea res fuere inter Polonos & Lituanos
atque Cruciferos. Cæterùm domi in comitijs Lencicienſibus ad uice-
simumquintam diem Iulij parum abfuit res à perniciosa seditione &
cæde. Infensa erat Elizabetha regina Alberto episcopo Cracouiensi,
cùm quòd is matrimonium suum cum rege in primis improbabat:
tum quòd Ioanni filio suo, quem Vincentio Granouio pepererat, di-
ploma de comitatu, quo is à rege contra leges publicas ornatus e-
rat, non signabat. Cum autem non ignoraret mulier, infiniti compro-
missi culpam à rege in Albertum episcopum, Tulisco uium castella-
num Calisſiensem, & Sbigneum Brezium marsalcum, quos etiam a-
lienoribus credo à se animis esse sentiebat, reijci, mulier uindictæ cu-
pida, urgebat eam occasionem, regem'que in eos assiduò incitabat: &
„ ut sunt efficaces ferè apud uiros mulierum suasiones atque preces, quę
„ noctu & in geniali thoro adhibentur, propemodum eò regem perpu-
lerat, ut Alberto indicta causa Cancellarij munus abrogaret: id qui-
dem perfecit, ut in tres illos iudicium publicum in comitijs instau-

Elizabethæ reginæ mors omnibus grata. Iudicium in episcopũ Crac. & alios duos proceres. Iurgium in comitijs.

raretur. Et mortua quidem est regina ante diem comitiorum, pu-
blica omnium ordinum, præterquam regis ipsius, lætitia: quam
splendidior uestitus omnium testatam faciebat. Iudicium tamen ni-
hilominus in episcopum & cæteros duos, quos diximus, institutum
est. Ibi cum propinqui & clientes Petri Vissi episcopi ueteris iniu-
riæ memores, frequentes Alberto insultarent, & Bartholomæus
Vulodicus gente Sulimæus, cum quo Petri fratris filia nupta erat,
causam aduersus Albertum dicens, acerbius in eum inueheretur,
non tulerunt id Alberti fratres, propinqui & clientes. quórum nu-
merosa turba stipatus aduenerat: crescebat iniurijs & conuicijs so-
mutuis tumultus, & ab utrisque ad arma sumenda, acciendos'q; so-
cios ex arce in oppidum decurrebatur. Rex cum primoribus in pe-
nitius cubiculum se subduxit. Quòd ni mox porta arcis clausa, & pons
sublatus esset, multum ibi sanguinis effusum esset. Repressa tan-
dem

dem est à primoribus gliscens seditio, rex'q; reconciliatus reis, maximè
Ioannis Tarnouij palatini Gracouiensis opera & industria. Consulta-
tum deinde est de repub. & in primis de Boemis, an eos petentes rex in

Rex reconciliatus episcopo, &c. Ioannis Tarnouij authoritas. De regno Boemico suscipiendo consultatio.

fidem suam reciperet. Nam ij uicto pulso'q; Sigismundo, ad Vuladislaũ
regnum deferre nunciabantur. Nondum tamen oratores eorum adue
nerant. Re diligentius agitata in senatu placuit, ut rex regnum à Boe-
mis delatum ne reciperet, propter hæreses, quæ uariè totam Boe-
miam infecerant, & propter intestina gentis dissidia factiones'q; diuer
sas, & quòd inimicus capiendus erat Sigismundus Cæsar, ad quem re-
gnum illud iure pertinere uidebatur: nec apertè tamen id refutaret,
sed ambiguos legatos dimitteret, ut eo metu Sigismundus in officio
contineretur. Soluto cõuentu Lencicienſi uenere deinde Boemorum

Boemorũ legatio ad Vuladislaum regem. Responsum regis Boemis datum.

legati: quibus questis de Sigismũdi superbia & acerbitate, regnum'q;
Vuladislao deferentibus, responsum est: Regem uicem eorum dolere,
ipsum quoq; multis insignibus iniurijs à Sigismnndo affectum, ut me-
ritò Boemis, pro tam propensis eorum in se studijs, auxilio aduersus
eum esse deberet: sed quoniam res magna esset ac difficilis quàm po-
stularent, nolle eum quicquam de ea sine Vitoudi fratris consilio statue
re. Hoc responso accepto, pars legatorum in Lituaniam ad Vitou-

Comitia Nepolomiciæ.

dum profecta est: cæteris Nepolomiciæ manendi locus datus, sum-
ptus'q; suppeditati, ne in urbe propter hæreticorum præsentiam su-
persederi sacris necesse esset. Indictis deinde rursus comitijs Nepolo-
miciam ad undecimã diem Nouembris legati Boemorum (iam enim
& ij qui ad Vitoudum iuerãt, reuersi erant) præcisa apertè spe susci-

Boemouum legati iterum ad regem.

piendi à Vuladislao regni, dimissi sunt. Reuerterunt tamen ij post in-
sequentis anni initium, reperto'q; rege unà cum Vitoudo in Lituania
apud Mereciam, idem quod prius postularunt, adijcientes: sic eum fa
cilius coniunctis Boemorum & Polonorum uiribus, & Cruciferorum
& Sigismundi communis hostis iniurias ulcisci posse. Quod ni face-
ret, Boemis subactis, ne Poloniam quidem ab iniustis Sigismundi ar-
mis tutam fore. Quod ad religionem attineret, omnia se moribus &
institutis Ecclesiæ catholicæ remissuros esse, quatuor capitibus exce-

Boemorrm postulata ad religionem pertinentia.

ptis: quæ ipsa à Sigismundo quoque concedi sibi postularant, sed
repulsam acceperant. Erant autem ea capita: Vt sub specie panis & ui-
ni Eucharistiam ipsis uulgò accipere liceret: ut libera esset cuiuis uerbi
Dei prædicatio: ut publica esset facinorum correctio: & ut prædia
cætera'que bona Ecclesiastica, quæ ecclesijs & sacerdotibus eripue-
rant, ne redderent. Quòd si Vuladislaus regnum illud abnueret,
ut Vitoudus id susciperet. Diu eos Vitoudus suspensos tenuit, o-

Respõsum Boemorũ oratoribus datum. Vuladislaus rex & Vitoudus repudiant oblatum regnũ Boem.

stentata nonnulla spe, uel Sigismundi ulciscendi causa se id non re-
cusaturum. Tandem'q; ad decimumoctauũ Calendas Septembris Lu-
blini certum eis responsum regis, pariter ac ducis nòmine datum
est. Cuius ea fuit sententia: Licet ambo grauiter à Sigismun-
do læsi sint, non esse tamen sibi in animo, improbitate cum eo
certare; scire se, Boemiam Venceslai regnum hæreditario iure ad
Sigis-

Sigiſmundum fratrem pertinere: meminiſſe fœderum, quæ cum ipſo ſi-
bi conſtent, quamuis non eadem fide utrinq; ſeruentur: religionem e-
tiam ſibi eſſe, apud hæreticos regnare. Honoris autem Boemorum gra-
tia ſe omni ratione curaturos eſſe, ut eis Sigiſmundum & Pontificem
max. & Eccleſiam catholicam, à qua deſciuiſſent, reconciliarent. Quòd
ſi patiatur Sigiſmundus, alium eos habere regem, ſiue adeò non patia-
tur, modò ut illi in uiam rectæ religionis & ad ſocietatem uniuerſæ Ec-
cleſiæ redire uelint, reipub. Chriſtianæ cauſa alterutrum de ipſis, ſi ita
Pontifici max. uideatur, non eſſe recuſaturum, quo minus id regnum
ſuſcipiat. Dimiſſa cum his mandatis Boemorum legatione, miſit rex le-
gatos ad Sigiſmundum Cæſarem, Ioannem Tarnouium palatinũ Cra-
couienſem, & Sbigneum Oleſſnicium ſecretarium: qui commemora-
tis modeſtè ſuperioribus Vuladiſlai in eum beneficiis, illius'que uiciſ-
ſim in Vuladiſlaum iniuriis, perſtare tamen Vuladiſlaum in amicitia,
nec mutare fidem oſtenderent: peterent'que ab illo, ut cum Boemis in
gratiam redire, Eccleſiæ'que reconciliare clementer eos uellet: ſi ille pa-
teretur, utranq; rem Vuladiſlao curæ fore: & uel armis, ſi aliter nequi-
ret, eos ad officium reducturum, & in ditionem eius ſocietatem'que
Eccleſiæ catholicæ redacturum eſſe: modò ut poſtea uiciſſim Sigiſmũ-
dus cum ipſo contra Cruciferos, ſecundum pacta conuenta, tandem ar-
ma coniungeret. Eius autem rei præſtandæ pignus interim Sileſia in
poteſtate Vuladiſlai ut eſſet tantiſper, quoad Sigiſmũdus fidem ſuam
apud eum liberaſſet. Grata hæc fuit legatio Sigiſmundo, maiora'que is
ultrò Vuladiſlao, quàm quæ poſtulabant legati, obtulit: nimirum con-
iugium unicæ filiæ ſuæ, cuius Vngaria & Boemia hæreditaria regna
futura eſſent: aut uerò Agathiæ uiduæ, quæ cum Venceſlao rege fra-
tre ſuo nupta fuiſſet, ſi magis par coniugium ipſi placeret. Adhuc enim
impubes erat filia Sigiſmundi: ei uerò uiduæ dotem fore Sileſiam, &
centum millia florenorum. Hæc cum legati à Cæſare ad regem retuliſ-
ſent, miſſus eſt inde Sbigneus ad Vitoudum in Lituaniam, ut cum eo
rem omnem communicaret. Res autem ipſa reiecta eſt ad comitia Ne-
polomicenſia. Inde Zauiſſius Niger de ampliſſimi cõſilii ſententia ad
Sigiſmundum de Agathiæ matrimonio conficiendo miſſus, cum Cæ-
ſarem in expeditione Boemica occupatum ſequeretur, eo'que ab hære-
ticis profligato in proximum oppidum Goram cũ multis aliis ex acie
ſeſe recepiſſet, oppido per proditionem ab hæreticis capto, in poteſta-
tem ipſorum uenit: Pragam'q; ductus, per lõgum tempus in cuſtodia
habitus eſt. Et poterat quidem ante obſidionem oppidi euadere: ſed
extrema quæq; pati, quàm ſocios ſuos, & milites Cæſaris deſerere ma-
luit. Eius igitur captiuitas diuturna impedimento fuit, quo minus ma-
trimonium illud perficeretur. Dum hæc fiunt, Vuladiſlaus rex cũ Fri-
derico marchione Brandenburgenſi, qui cum eſſet Burgrabius Norẽ-
bergenſis, Marchiam à Sigiſmundo Cæſare dono acceperat, ſiue eme-
rat, affinitatem iunxit, deſponſa filio eius natu maximo Friderico uni-
ca filia ſua Heduigi. Atq; is cum impubes etiam tum eſſet, in aula regia
deinceps

Poloni oratores ad Sigiſmũdum Cæſarem.

Sigiſmundi reſponſum & pollicitationes.

Comitia Nepolomiciæ. Zauiſſius orator regis captus à Boemis.

Marchia Brandeburgenſis quomodo ad Burgrabios Norembergenſes peruenit. Friderico marchioni Vuladiſlaus filiam deſpondet.

deinceps ab Helia theologo decano Sendomirienſi, & Petro Chel-
mio honeſto equite, honeſtè & liberaliter educatus eſt. Conuenerat
enim inter affines, aſſentiente ſenatu Polono (nam Cracouiæ hæc age-
bantur, quò Fridericus ſenior ea de re aduenerat) ut ſi Vuladiſlaus
nullos mares liberos ſuſciperet, regnum Poloniæ poſt eius mortem
dotale Fridericus gener, etiamſi ante nuptias moreretur ſponſa, acci-
peret: Marchiam'q; paternam ſuam ditionem, quæ à Polonia quon-
dam abſciſſa eſſet, iure ſempiterno, quemadmodum Dlugoſſus pro-
dit (tametſi hoc in pactis diſertè ſcriptum non eſt) eidem rurſus adiun-
geret. Si quas uerò alias filias rex relinqueret, eas Fridericus elocaret.
Sin filium hæredem rex relinqueret, centum millium aureorum Vn-
garicorum puellæ dos eſſet, intra duos annos poſt conſummatum ma-
trimonium exoluenda: quæ tamen Heduigi defuncta ad regem & re-
gnum rediret, ſi Fridericus ex ea nullos liberos ſuſcepiſſet. Quod ſi
Fridericus dote non accepta è uiuis excederet, Heduigis tamen nihi-
lominus, quoad uiueret, in Marchia certorum prædiorum atq; bono-
rum ducentis millibus aureorum æſtimatorũ uſumfructum haberet.
Pollicebatur autem Fridericus pater Vuladiſlao magna aduerſus Cru-
ciferos auxilia, quoties opus eſſet. Sed ea cum ex pacto paulo pòſt po-
ſceretur, negauit in eum annum ſe mittere poſſe: perſuaſit'q; regi, ut in
ſequentem annum bellum Crucifericum differret, quòd diceret, initu-
rum ſe eſſe rationem, ut Cruciferi ultrò imperata regis facerent, & uel
culinarium eius currum ducerẽt. Acceſsit etiam, ni fallor, ad prorogan-
das inducias Pontificis maximi authoritas, apud quem tunc cauſa in-
ter regem & Cruciferos, Paulo Vuladimirio cuſtode & canonico Cra-
couienſi negocia regis Romę gerente, diſceptabatur. Et uenit quidem
ſequentis anni, qui fuit à Chriſto 1422, initio legatus Pontificis Anto-
nius Zenus iuriſperitus, uir integer & incorruptus, ſiue ad componẽ-
das res inter diſſidentes Polonos & Cruciferos, ſiue ad cognoſcendã
diligentius cauſam, & audienda utriuſq; partis teſtimonia, deſcriben-
daq; monimenta: ſecutus autem is eſt regem in Lituaniam. Nam ibi
tunc ille inconſulto ſenatu Polonico quartas nuptias cum Zonca Ruſ-
ſa, cui Sophia poſtea nomen fuit, Andreæ Kiouienſium ducis & ſoro-
ris Vitoudi filia, celebrabat. Id uerò matrimonium ſine dote Vitou-
dus, nequicquam aduerſantibus Polonis, qui cum rege erant,
conciliauit: uſus illa occaſione, quòd Zauiſſio capto,
nihil ad eam diem cum Cæſare con-
ſtitutum erat.

Pacta publicè conuenta inter regem & marchionem Brandeburgenſem.

Friderici Marchionis ingentia promiſſa.

Induciæ cum Cruciferis.

Paulus Vuladimirius.

1422 ann.

Legatus apoſtolicus Antonius Zenus.

Quartam uxorem ducit Vuladiſlaus.

MARTINI CROMERI DE ORIGINE ET REBVS GESTIS POLONORVM

LIBER DECIMVSNONVS.

Dux de Mõte non ſuſceptus à rege in clientelam.

REVERTENTI è Lituania regi, legatus ducis de Monte, cuius ditio ultra Rhenum Burgundiæ finitima erat, quemadmodũ ſcribit Dlugoſſus, occurrit, orans ut eum ducem rex in fidem & clientelam ſuam ſuſciperet. Sed ei reſponſum eſt: Necq; regi, necq; duci eam rem, propter tantam loci inter eos intercapedinem commodo eſſe poſſe. Cum autem eſſet rex in Polonia, popoſcit ordinem eccleſiaſticum quinque millia florenorum, quæ ei pontif. max. exigenda conceſſerat. Verùm ea de ſynodi ſententia negata ſunt, ne quid eiuſcemodi in conſuetudinem ueniret, & quòd nullum tunc rex bellum aduerſus hæreticos Boemos gerebat. Nam in eum uſum pontifex eam exactionem indulſerat. Bellum deinde regi cum Cruciferis præter omnem opinionem exarſit. Nauiter operam dabat cauſæ diſceptandæ Zenus legatus, & iam finis induciarum inter regem & Cruciferos appetebat. Egit ergo legatus cum utriſq; de prorogandis inducijs: eoq; rem perduxerat, neutris recuſantibus, ut eæ cõuenirent, ni fraus Cruciferorum deprehenſa eſſet. Offenſus enim iniquitate Cæſaris Vitoudus, Sigiſmundum Coributhum fratrem cum non cõtemnendis Polonorum & Lituanorũ copijs in Boemiam ad recipiendum ac defendendum aduerſus eum gentis illius regnum haud multo antè miſerat, ſi non annuente, certè non aduerſante rege. Id cum ægerrimè ferret Cæſar, Cruciferos ad inferendum Polonis bellum incitabat: & ut facilius incautos fallerent, ſuadebat ut inducias non abnuerent; illa duntaxat conditione in pactis adiecta, ut eatenus eæ firmæ eſſent, quatenus ipſi quid aliud ſiue à pontifice max. ſiue à Cæſare in mandatis non haberent. Ea de re cum Cęſar aliquot hominibus habitu mendicorum ornatis literas ad Magiſtrum Cruciferorũ perferendas dediſſet, unæ ex his inter ueſtes mendici apud Coninum fortè mortui inuentę, dolum detexerunt. Itaq; cum Cruciferi in inducijs pontificis ſiue Cęſaris autoritatem diſertè exciperent, re infecta, & arguta euidenter à noſtris Cruciferorũ fraude, iritatiſq; animis diſceſſum eſt, bellumq; magna celeritate & ingenti animorum ardore comparatum. Intra paucos dies cunctæ copiæ è Polonia, Ruſsia & Lituania, quò iuſſæ ſunt, conuenêre. Interim autẽ Zenus cum cognitioni cauſæ apud Vuratislauiã inſiſteret, mandato pontificis importunitati Cęſaris cõceſſo reuocatus eſt. Suſpecta enim eius fides et integritas Cruciferis eſſe cœperat. Ingreſſus autẽ rex hoſtilẽ terrã, cõpoſito agmine, perinde ac ſi hoſtes in cõſpectu eſſent, incedebat: & habebãt ij ſanè ſupra triginta millia equitum pariter atq; peditum, commiſſuriq; erant rem uniuerſæ dimicationis diſcrimini, ne uaſtari ſua ſub oculis ſuis paterentur; niſi Conradus Nem-

Contributio à pontifice conceſſa regi, à clero negata.

Pruſsicũ bellũ.

Coributhus cũ exercitu in Boemiã profectus.

Sigiſmundi Cæſaris conatus.

Antonij Zeni integritas.

Cõradus Nemcius.

A Nemcius Sileſius, uir ſcientia rei militaris præſtans, temeritatem eorũ qui cum tanto exercitu pauci dimicare uellẽt, redarguiſſet. Erant enim ſupra centum millia bellatorum in caſtris regijs. Itaq; Cruciferi mutato conſilio ad tutandas munitiones dilapſi ſunt, relicta aliquanta manu ad prohibendum noſtris Deruanciæ amnis tranſitum. Sed ea facile à noſtris pulſa eſt, cæſis captiſq; compluribus. Circum caſtella deinde & oppida noſtri arma circumtulere: Fridecum, quod Vambreznum noſtri uocant, ubi domicilium erat Culmenſis epiſcopi, & Golubium oppida cæpere, diripuere, & incendere. Duæ Golubo arces imminebant: ex his inferiorem præſidiarij milites Cruciferorum ipſi incenderunt, quo facilius ſuperiorem defenderent: & equos ſuos, ne prædæ Polonis eſſent, interfecere. Sed ſuperiore quoq; Poloni, cum machinis eam quaſſaſſent, per deditionem potiti ſunt. Præſidiarij omnes, qui ſupra quadringentos fuerunt, cum quindecim Cruciferis in uincula coniecti. Ibi dum rex caſtra habebat, uenit ad eum Corbauienſis epiſcopus, legatus à Cæſare, petens, ut Coributhũ è Boemia reuocaret, Cruciferos ne bello uexaret: ſi quid ij deliquiſſent, iure cum eis apud Cæſaris tribunal, cui illi ſubiecti eſſent, ageret: quod ſi iniquitate ſententiæ Cæſaris offenderetur, Cæſarem, ſi quid eiuſmodi eſſet, corecturum eſſe. Si qua alia iniuria læſum ſe eſſe à Cęſare arbitraretur, Polonis & Vngaris proceribus rem diſceptandam ſecundũ fœdera permitteret. Ad B hęc ſic ei reſponſum eſt: Quod ad Cruciferos attineret, Regẽ ſatis perſpectam habere fidem & æquitatem Cæſaris: pariturum tamen eum fuiſſe eius decreto iniquiſsimo, niſi Cruciferi priores id cõtempſiſſent. Deinde prorogaturum quoq; nihilominus inducias cum eis fuiſſe, ni ſubleſtam fraudem ex literis Cæſaris deprehendiſſet. Illud etiam quale eſſet, quod is opera ſua Antonij Zeni, legati pontificij, incorrupti uiri iudicium intercepiſſet? Itaq; oportere regem armis ſua repetere, quando aliter non poſsit. Coributhum non regis iuſſu in Boemia cum exercitu eſſe. Intulit mox Vitoudus: A ſe eum illuc miſſum eſſe, ut Cæſaris iniurias & uiolata fœdera ulciſceretur: futurumq; ibi eſſe deinceps etiam, ut intelligeret Cæſar, quos homines ſub ſpecie amicitiæ dolis falleret. Cum his reſponſis dimiſſus legatus. Non intermittebant interea noſtri populabundi hoſtiles agros longè lateq; diſperſi infeſtare. Fortè quadringenti Valachi expediti (tot enim Palatinus regi in auxilium miſerat) ſub Marienburgo prædas agebant. In eos Cruciferi magno numero ex arce effuſi, impetum fecerunt. Valachi uenientium contra ſe hoſtium multitudine animaduerſa, in proximam ſyluam ſe recipiunt, ex equis deſiliunt, non inſueto genere pugnandi pedeſtres inter cõdenſas arbores ſeſe defenſuri. Deſcendunt & Germani hoſtes, ut latitantes, quemadmodũ opinabantur, è latebris extraherent. Sed mox denſo ſagittarum imbre à Valachis obruti, cęſis captiſue primis, fugã capeſſunt. In fuga quoq; à perſequentibus Valachis non paruam cladem accepere. Victores Valachi cum præda & captiuis in caſtra reuerſi ſunt. Alia quoq; non minori clade per idem tempus Cruciferi in-

Regius exercitus.

Vambreznum olim ſedes epiſcopi Culmenſis.

Golubũ oppidum, & arces duæ.

Legatio Cæſaris ad regem Vuladislaum.

Reſponſum regis.

Vitoudi reſpõſum.

Valachorũ auxilia ad bellum Pruſsicum regi miſſa.

Valachorũ uictoria de Pruſsis.

Andreas Brochocius.

ter Orlouiam & Murinouiam pagos profligati ſunt ab Andrea Bro-
chocio præfecto Breſtenſi, gente Oſſorio, non magis uiro forti, quàm
pio atq; religioſo. Erat is cum Matthia Labiſsinio Breſtenſi, & Ioanne
Coſcelecio Inouuladislauienſi palatinis, & cum omni nobilitate Cuia-
uienſi relictus à rege ad præſidium eius oræ cum imperio, ne quid à
Cruciferis ibi moueretur. Indignati uerò palatini, ſibi eum prælatum
eſſe, domos cum clientibus ſuis per ſpeciem comparandi commeatus
receſſerant. Perſtitit in caſtris Brochocius, nihil ea diſceſsione deter-
ritus, diligentiusq; ſeruabat excubias quoquouerſus diſpoſitas. Erant
in præſidio Neſſouiæ octingenti equites Cruciferorum: ij ut incau-
tos Polonos opprimerent, ſilenti agmine circumuecti, à tergo, ubi
nullas rebantur ſeruari excubias, noctu eos adorti ſunt. Sed non fefel-
lere tamen. Et ultimas quidem excubias ſecuras oppreſſere: uerùm à
ſecundis ad tertias, & inde in caſtra clamor perlatus, Brochocium cum

Neſſouienſes præſidiarij fuſi à Brochocio.

ſuis exciuit. Armis raptim correptis, hoſti ſepta caſtrorum conuellere
iam incipienti intrepidè occurſum eſt: commiſſoq; prælio (& lucebat
fortè luna) ceſsit noſtris uictoria: diſsipati fuga hoſtes, cum per igno-
ta ſibi loca ſyluasq; errarent, agreſtibus prædæ fuere per ſubſequentes
dies. Magnusq; fuit numerus captiuorum, in quibus commendatoris
Torunenſis uicarius, ac duodecim Cruciferi fuerunt. Nam commen-

Coualouia Schoneſee.

dator ipſe fuga elapſus eſt. Rex Golubenſi arce potitus, ad Coualoui-
am, quam Germani Schoneſee uocant, caſtra mouit: & in arcis illius
oppugnatione nonnihil incommodi accepit. Nam oppidum ipſi Cru- B
ciferi ſuccenderant. Captus cum paucis Dobrogoſtius Camenenſis

Drahimum captum & receptum.

caſtellanus, per cuius incuriam Drahimum haud multo antè inter-
ceptum erat à Germanis militibus in Pruſsiam contendentibus. Ta-
metſi intra paucos dies arx ea à noſtris recuperata fuit, Pauli Venzici
Germani opera: qui cum eſſet inter præſidiarios hoſtium, Polonos
clàm noctu caſsibus uenatorijs in arcem ſuſtulit: à quibus mox præſi-
dium hoſtile deiectum eſt: Paulus perpetuo cenſu donatus à rege in
ſalinis Veliſcēſibus. Omiſſa Coualouiæ oppugnatione, ad Toruniam
rex duxit. Fortè didicerat ab exploratoribus, Cruciferos non contem-
nendas copias coegiſſe: quanquam non habebant ij in animo, aperto
prælio cum rege manus conſerere, ſed occaſionem & opportunitatem
rei bene gerendæ captabant. Contra hos ergo ſexdecim Polonorum,
totidemq; Lituanorum uexilla miſit. Sed priuſquam in conſpectum
uentum eſt, hoſtes aduentu noſtrorum cognito, fuga dilapſi ſunt. Rex
cum peſtem graſſari Toruniæ accepiſſet, contagionem metuens, mu-
tato conſilio, uaſtatis modò ſuburbanis, in Culmenſe territorium e-

Cruciferi pacē petūt à rege, et impetrant.

xercitum reduxit, ut id ſiue peruaſtaret, ſiue in poteſtatem ſuam redige-
ret. Interea Cruciferi, & ipſi inauſpicati belli pertæſi, & nobilitatis op-

Pacis apud Melnum factæ conditiones.

pidanorumq; ſuorum clamoribus & querimonijs defatigati, legatos
ad eum de pace miſerunt. Non difficulter imperatum: pacis leges ſu-
pra Oſſam fluuium & apud Melnum lacum in caſtris conſcriptæ: in-
ter quas erant præcipuæ, ut rex Galardi & Petri iudicum à pontifice
maximo

A maximo delegatorum decretum: magiſtri uerò Cruciferorum, Pruſ-
ſienſium quidem Paulus, Liuonienſium uerò Sifridus, pacta Toru-
nenſis & Sigiſmundi Cæſaris decreta duo ex compromiſſo lata repu-
diarent: Samagitiam, Sudos, Neſſouiam, arce tamen ab ipſis diruta
& materia aſportata, rex haberet, itemq; dimidium Viſtulæ & nauli
apud Toruniam: Cruciferis uerò redderet, quicquid de ijs tunc cæ-
piſſet: præteritæ omnes iniuriæ obliterarentur. Quod ſi utriuis bel-
lum renouare uellent, ut ſubditis eorum impunè liceret dominis ſuis
nullam opem ferre. Pecuniam quoque certam regi Cruciferi nume-
rare debebant: quanquam hoc monumentis literarum mandatum
non eſt. Hæc ita conuenta, Eberhardus quoque generalis Crucife-
rorum Magiſter literis ſuis comprobauit. Nec tamen rata fuere. Nam

Pax infecta iuſſu Cæſaris.

diſcedente rege, non impleuerunt Cruciferi promiſſa: ita iubente Cæ-
ſare. Vnde cum iritatio animorum inter principes maiores motus
parturire uideretur, Vngarorum proceres conuentum cum noſtris
expetiuere: nec difficulter impetrarunt, ut ad Keſmarcum oppidum

Vngarorum et Polonorū procerum conuentus apud Keſmarcum.

delecti à rege de ſententia comitiorum ſecum conuenirent. Ibi con-
ſtitutum, ut ad medium Quadrageſimæ anni ſequentis ipſi inter ſe
Cæſar & rex conuenirent: & proceribus Vngaris & Polonis arbi-
tris, quemadmodum erat in fœdere, de iniurijs mutuis diſceptarent:
Cruciferorum quoque legati cum luculentis mandatis ut adeſſent.

Albertus Iaſtrēbecius archiepiſcopus Gneſnē.

In eo uerò conuentu cum Nicolaus Tramba archiepiſcopus Gneſ-
B nenſis mortuus eſſet, ſucceſſor ei Albertus Iaſtrembecius, quamuis

Sbigneus Oleſſnicius epiſcopus Cracouiē.

reluctans, rege authore datus eſt. Poſt eum uerò Sbigneus Oleſſni-
cius, aduerſante primùm, deinde uerò fauente & adiuuante Vitoudo

Sigiſmundi Cæſaris & Vladislai regis cōgreſſus.

(nam in Lituania tunc rex erat) Cracouienſis epiſcopus factus eſt.
Congreſsi deinde Cæſar & rex ad præſtitutam diem apud Stareſo-
lum, cum de iniurijs mutuis inter ſe audientibus proceribus expoſtu-

Pax renouata inter Cæſarē et regem.

laſſent, pacem inter ſe renouarunt: Cruciferi quoque pacta conuenta
apud Melnum lacum ſeruare iuſsi, dicto audientes fuerunt: & con-

Cum Cruciferis pacta nouata.

trouerſa quædam pactorum conuentorum capita, ad mercaturam &
commercia pertinentia, conuentu cum Polonis apud Neſſouiam in-
ſtituto, explicarunt. Reuocatus deinde eſt à rege Coributhus è Boe-

Coributhus è Boemia reuocatus.

mia, ubi non contemnendas uires habuerat, & authoritatem ſibi apud
Boemos, præter Ziſcæ factionem comparauerat: Pragenſem ciuita-
tem lenitate cum ſeueritate mixta in meliorem formam, quemadmo-
dum inquit Aeneas Syluius, redegerat: arcemq; munitiſsimam, cui
Carliſteno fuit nomen, ſex totos menſes fruſtra obſederat, & cum Si-
giſmundi copijs leuibus prælijs aliquoties proſperè fermè dimicaue-
rat. Reuerſus inde, cum Dobrinenſem dominatum à Polonis non im-
petraret, ſolicitabat animos multorum ad res nouas. Qua re magnum
ſibi odium apud regem & proceres conflauit. Miſsi deinde à rege, Sbi

Fines reguntur inter Pruſsiam & Samagitiā.

gneus deſignatus epiſcopus, Sendiuoius Oſtrorogius palatinus, & Do
brogoſtius caſtellanus Poſnanienſis, & Stanislaus Ciolcus procancel
larius ad regundos fines cum Cruciferis in Samagitiam, certis ſignis

Samagitiam à Cruciferorum ditione diremerunt. Nihil præterea memorabile eo anno gestum, nisi quòd proceres cum nobilitate in comitijs Vartensibus, rege absente, leges quasdam condidere. Insequenti autem anno, qui fuit millesimus quadringentesimus uigesimus quartus, duodecima die Februarij, Sophiæ reginæ diadema solenni ritu impositum est. Quam celebritatem præter Polonos & Lituanos proceres, Sigismundus Cæsar, cum Barbara uxore: Ericus rex Danorum, qui tunc fortè Hierosolyma religionis ergò iter habebat: Branda cardinalis cognomento Placentinus, legatus pontif. maximi: Iulianus Cęsarinus, auditor camerę Apostolicæ, qui postea Cardinalis fuit: Ludouicus Bauarorum, Ziemouitus, Vuladislaus, Cazimirus & Alexander fratres Masouiorum: Bernardus Oppoliensium, Boleslaus Cesinensium, Ioannes Ratiboriensium, Cazimirus Osuencimensium, Venceslaus Oppauiensium, duo Conradi albus & niger Cozlensium, Venceslaus Zeganensium, Coributhus Vitoudi frater, duces: itemq; Elbingensis & Torunensis commendatores, nomine magistri Cruciferorum Pauli Rusdorfi, cohonestarunt. Vitoudus uenire noluit, nescio qua de causa infensior reginæ factus. Tentatum est in illo conuentu à principibus, de Heduigi regis filia Boguslao duci Stolpensium, Cæsaris necessario, in matrimonium collocanda: cum Vuladislaus non obscurè alienum à Friderico marchione, cuius filio ea desponsa erat, animum præ se ferret, propterea quòd is auxilia nulla ex pacto ipsi ad bellum Crucifericum miserat. Sed nihil tamen ea de re impetratum B est, dissuadentibus regi proceribus, fidemq; rebus omnibus potiorem ducentibus. Dissuasit & Vitoudus absens, apud quem tunc Fridericus iunior educabatur, cum res tota ad eum à rege reiecta esset, Cæsarque & reges ad ipsum ea de re oratores allegassent. Accessit etiã Pontificis autoritas postea, qui Fridericum è sua familia Columnensi originem ducere profitebatur. Effectum autem est in eodem conuentu, adnitente maximè Cardinali, ut rex Vuladislaus Cæsari, præter uoluntarios, qui certatim crucis militiam à Pontifice promulgatam amplectebantur, quinque milia equitum ad bellum contra Boemos hæreticos promitteret. Acta & alia nonnulla in secretis colloquijs. Post quintumdecimum tandem diem reges & principes liberalissimè & magnificentissimè habiti, suas quisque domos discessere. Vuladislaus rex Visliciam profectus: ibi cum legatio Boemorum conuenit, petens, ut quando ipse Vitoudus'que nollent, Coributhum sibi regem mitteret. Probauerat enim is priore expeditione Boemis industriam, uirtutem ac diligentiam suam. Non modò negatum, sed bellum quoque denunciatum Boemis, ni hæresim abijcerent, & Romano pontifici dicto audientes essent. Profectus est tamen iterum ad Boemos Coributhus, rege inscio, cum aliquanta facinorosorum & obæratorum hominum manu, quæ ad eum confluxerat. Quamobrem suspicionem Cæsaris, multorumq; præterea uitare Vuladislaus non potuit, quamuis promissa equitum auxilia duce Petro Mezuuezio

Comitia Vartæ absente rege.

1424 ann.

Sophia regina coronata.

Principum cōuentus Cracouiæ.

Legatus apostolicus.

Rex alienatus à Friderico marchione.

Marchiones Brandenburgenses gentiles Columnēsium

Coributhus ad regnum à Boemis uocatur.

Boemorum repulsa.

Coributus ad Boemos profectus.

Vuladislaus misit auxilia Cæsari contra Boemos.

A Mezuuezio Cæsari misisset. Quin ea quoque, cum per Morauiam iter facerent, & suspecta se esse ijs, quibus suppetias ibant, haud obscurè animaduerterent, oppidis'que excluderentur, uerita necubi opprimerentur, in Poloniam ab Olomucio reuertere. Hoc anno natus est Vuladislao filius, pridie Calendas Nouembris, ingenti patris lætitia: & post quartum demum mensem religioni Christianæ ritu solenni initiatus, Vuladislai nomen accepit. Adfuerunt autem ei cerimoniæ, Pontificis maximi, Cæsaris, Venetorum & Mediolanensium ducum, & nonnullorum aliorum principum à rege inuitatorum legati, cum amplis donis puerperæ allatis. Vitoudus uerò argenteas cunas centum pondo puero misit. Remisit autem uicissim Vuladislaus omnibus munera. Aduenit postea legatus pontificis Latinus Vrsinus cardinalis, episcopus Hostiensis, afferens regi dono unum de clauis, quibus CHRISTVS IESVS author salutis nostræ cruci affixus fuit. Acceptus est summo cum honore ueniens Cracouiam, multitudine omni cum sacerdotibus & monachis obuiam effusa: clauusq; sacer uoluntate regis in basilicam Cracouiensem illatus: ubi in hanc usque diem asseruatur. Nihil præterea memorabile gestum duobus illis annis, propterea quòd pestis Poloniam & Lituaniam peruagata est, ita ut rex cum regina & Vitoudo in syluis degere cogeretur: ubi cum uacaret uenationi, casu crus fregit, in quo curando menses aliquot Crasnistauiæ absumpsit. B Anno uerò millesimo quadringentesimo uigesimosexto, ad Pentecosten Lenciciæ comitia habita. Ad ea rex per Masouiam proficiscens, Ziemouitum seniorem ducem in gratiam recepit, cum is ipsi primùm per filios, deinde per se ipse satisfecisset de eo, quòd insimulatus erat, quasi in potestate regis esse nollet. Cui quidem suspicioni Stanislaus Paulouius archidiaconus Plocensis occasionem dederat, cum is fortè anno superiori in synodo Lenciciensi, in qua de uiginti millibus florenorum regi pontificis maximi iussu ab ordine ecclesiastico conferendis frustra actum est, negasset mandatum illud pontificium ad Plocensem diœcesim pertinere, quòd in ea ac in tota Masouia rex nihil prorsus iurisdictionis haberet. Atque id de sententia ducis, cuius erat Cancellarius, & cuius authoritate non multò pòst Iacobo episcopo mortuo, Plocensis episcopus designatus erat, dixisse uidebatur. In comitijs uerò Lenciciẽsibus permissum Cruciferis, importunissimè efflagitante Vitoudo, ut moletrinam Lubicensem, quam ex pactis conuentis demoliti erant, instaurarent. Missi ea de re legati ad Vitoudũ, Sbigneus episcopus Cracouiensis, Domaratus castellanus Biecensis, Petrus Saffranecius succamerarius Cracouiensis, & Nicolaus Dreuicius scriba regius, ducem de temeritate promissi & importunitate grauiter obiurgarũt. Prę se ferebat enim Vitoudus, nisi id precibus suis datum esset, se Dolangense territoriũ in Samagitia ad mare uergẽs, Cruciferis donaturũ esse. Alia res magna in ijsdem comitijs à rege tẽtata, sed non impetrata est: cum is promissa eam ob rem in superioris anni comitijs Brestensibus, non præstaret. Promiserat aũt,

Vuladislaus filius Iagelloni natus.

Legatus pontificis in Poloniam.

Clauus sacer.

Vuladislaus rex crus fregit.

1426 ann.

Ziemouito Masouio rex reconciliatus.

Synodus Lenciciæ.

Comitia Lenciciæ.

Lubicensis moletrina.

Vitoudi temeritas & importunitas.

Vuladislaus laborat, ut filius suus infans rex designetur.

confirmaturum & aucturum se nobilitatis prærogatiuas, stationes ec- A
clesijs & monasterijs remissurum, Cuiauienses autem auenæ pensio-
ne liberaturum, si filium suum anno superiore natum, regem post se
designarent: conuenerat'q;, ut ijs de rebus rex in proximis comitijs, di-
plomatis in singulos tractus siue palatinatus datis, diligenter caueret.
Verùm is mutato, suasu Cæsaris, consilio, cum negaret id se facturum
esse, consurgens omnis senatus, diploma suum quo regi de filio pro-
mittebat, à Sbigneo episcopo, cuius fidei concreditum fuerat, rece-
ptum, magno cum fremitu ac tumultu rege inspectante concerpsit.
Sic re infecta conuentus ille solutus est. Alia tamen uia rex id quod cu-
piebat, postea perfecit, cum singulos senatores priuatim, quemadmo-
dum Cæsar monuerat, prensasset, & à singulis chirographa exegisset:
item'que à ciuitatibus, & plerisque conuentibus nobilitatis, præser-
tim Russiæ & Podoliæ. Perpauci de proceribus reperti, qui maio-
rem reipublicæ quàm priuatorum commodorum suorum & gratiæ
regiæ rationem ducerent. Natus autem est eo anno regi alter filius
Cazimirus, & intra annum uertentem mortuus. Porrò Vitoudus,
conducto è Polonia magno numero mercenariorum militum, fecit
eodem anno expeditionem in Pscouenses Russos, liberos tunc, sed po-
stea in ditionem Moschorum redactos. Nec ea expeditio satis pro-
spera ei fuit initiò, quippe quæ nulla iusta de causa suscepta esset: per-
ennibus ferè pluuijs madente humo, per se etiam uliginosa, ita ut ne-
que progredi commodè exercitus, neque pabulari posset. Ad ex- B
tremum tamen Pscouenses magna ui auri & argenti, infecti pariter
& signati, pacem redemerunt. Vuladislaus uerò per idem tempus
de nobilitate Russica suæ ditionis quinque millia equitum, duce Io-
anne Cobilenio, gente Grimalio, præfecto Sanocensi, in auxilium
Sigismundo Cæsari contra Turcas misit. Qui ad Brailouum usque
(quod oppidum ad confluentem Serethi ac Danubij fluminum, in ex-
tremis Valachiæ & Moldauiæ transalpinæ finibus fuit) longum iter
emensi, duos menses in eo loco campestri unà cum Valachis (qui &
ipsi ex fœdere iussu regis præstò fuerunt) castra habuere, dum Cæ-
sarem ultra constitutum tempus expectant. Vbi uerò non uenturum
esse, Boemicis rebus impeditum, intellexerunt, pacato agmine, quem-
admodum profecti domo erant, reuertêre. Detrectarant nonnulli de
Russis eam militiam, propterea quòd quinæ marcæ in hastas ex Ludo-
uici regis sanctione sibi non dabantur: eos rex carcere diuturno coer-
cuit, & bonis multauit. Sed remisit pòst omnibus multam, rogatu
procerum. Aduocatiam modò Crosnensem retinuit. Mortuus est eo
anno Ziemouitus dux Masouiorum, relictis quatuor filijs, & quinq;
filiabus. Ac filij quidem sic inter se paternum dominatum partiti sunt,
ut Ziemouito Rauensis, Vuladislao Plocensis, Cazimiro Belsensis
ditio cederet: quartus Alexander exors patrimonij, sacris initiatus, ar-
chiepiscopus Tridentinus, & postea Cardinalis presbyter fuit. De
filiabus uerò, Cimbarca Ernesto Austriorum duci nupsit, de qua
Fride-

Senatus regij factũ insigne.

Cazimirus filius Vuladislao natus & mortuus.

Vitoudi bellum in Pscouenses.

Rußi & Valachi in auxilium mißi Cæsari cõtra Turcas.

Serethus fl.

Rußi contumaces coerciti à rege.

Ziemouiti ducis Masouiorũ mors et liberi.

Alexander Masouius Tridentinus archiepiscopus & Cardinalis.

A Fridericus tertius Cæsar natus est: Eufemia Venceslao Cessinensium:
Cunilia Boguslao Stolpensium duci: quarta Osca, quę eadem Agathia
est, Michaeli duci, qui Sigismũdi, Vitoudi fratris filius, fuit: quinta in-
nupta obijt. Lascaris quoque episcopus Posnaniensis eodem anno
mortuus, longam & perniciosam successoribus, Miroslao Nalencio
iureconsulto ac datario Apostolico, & Stanislao Ciolco poetæ, pro-
cancellario regni, litem reliquit: cum hic sacri collegij suffragijs, & re-
gis authoritate, ille pontificis prouisione niteretur: & Miroslaus qui-
dem consecratus, possesionem tamen bonorum adire inuito rege
non potuit. Stanislaus uerò omnia bona episcopi in potestate sua ha-
buit, quanquam non nisi post biennium episcopus à pontifice renun-
ciatus, Miroslao uita defuncto. Lascarem haud multo pòst Ioannes
Pella, Vuladislauiensis episcopus, qui ante duos annos Ioanni Cro-
pidloni successerat, secutus, Ioannem Saffranecium decanum Cracoui-
ensem & Cancellarium regni habuit successorem. Insequens annus
nulla ferè alia re, quàm probro reginæ, memorabilis est. Eius uerò au-
thor Vitoudus fuit: qui siue odio reginæ, siue cupiditate regni, quam
apertius postea præ se tulit, stimulatus, seu denique rumoribus ho-
minum uulgatis permotus, augente suspicionem in decrepita regis æ-
tate tertio, quod instabat, reginæ puerperio, cum omnibus minimè
mali regis actionibus moderaretur, facile credulum hominem, ut in
pudicitiam reginæ inquireret, induxit. Captæ duæ puellæ, pedisse-
B quæ reginæ, Catharina & Elizabetha, sorores Sciucouiæ, quæ om-
nium esse consciæ existimabantur, terrore tormentorum adhibito,
confessæ sunt de libidinibus reginæ: sed ueré ne, an falso, incertum est.
Editi nominatim, cum quibus illa rem habere consueuisset, Hincia Ro-
gouius, Petrus Curouius, Laurentius Zaremba, Petrus Crasca, Ioan-
nes Conespolius, Petrus ac Dobeslaus Scecocinij. De quibus tres
ultimi re intellecta profugerunt: reliqui indicta causa in carcerem con-
iecti proceribus, qui cum rege Grodlum (ubi hæc agebantur) à Vitou
do euocati uenerant, partim gratia, partim metu assentientibus, pedis-
sequæ in Lituaniam relegatæ, maritos ibi postea nactæ sunt. Regina
non audita, plena mœroris ex tam insigni infamia, Cracouiam remissa
est. Remittebatur in Lituaniam asseruanda in custodia, ni Poloni pro-
ceres, & in primis Ioannes Tarnouius palatinus Cracouiensis, cuius
magna tunc erat authoritas, dissuasisset. Is enim, cum id à rege clàm agi
ex apparatu curruum, & mox ipsius confesione cognouisset, perconta
tus est regem, quid pueris ex ea natis facturus esset? cum'q; rex, secum
eos fore, & in spem regni educatum iri, respondisset: Apage, inquit Tar
nouius: tu'ne reges nobis relinquere uis, quos ipse, dum matrem ipso-
rum probro afficis, pro tuis liberis non agnoscis? Cæterùm senatus
frequens eò rem perduxit, ut regina se suo ipsius, & septem honestarũ
& nobilium fœminarum iureiurando purgaret. Iurarunt cum ea, Ca-
tharina, Nicolai Michalouij Sendomiriẽsis palatini uxor: Cochna, quę
cum Iacobo Conespolio Siradiensi: Heduigis, quæ cum Ioanne Glo-
uacio

Cimbarca Friderici tertij Cæsaris mater.

Lis de Posnaniensi episcopa.

Rex contẽpsit prouisionem pontificiam.

Ioannes Saffranecius episcopus Vuladislauiensis.

Inquisitio in pũdicitiã reginæ.

De reginæ adulterio rei.

Ioannes Tarnouius palatinus Cracouiensis.

Reginæ purgatio.

uacio Maſouiæ,palatinis: Anna,quæ cum Sbigneo Brezio marſalco: A Clichna,quæ cum Nauoio Mocriſcio nupta fuerat: Helena,Pauli Bogumilouicij iudicis uxor: & Helena Cotca uirgo. Iudicium deinde in Ioannem Straſſum à regina efflagitatum eſt,quòd is princeps hunc de ipſa rumorem apud Vitoudum & Germanos ſparſiſſe diceretur: atque is neque confeſſus, neque conuictus, cum ſe etiam decreto Petri Vidauij iudicis Siradienſis, cui rex cognitionem eius cauſæ mandarat,iureiurando purgaſſet, & accuſatores ad ſingulare certamen prouocaret, in carcerem tamen à rege coniectus eſt Sendomiriæ: ubi parum abfuit,quin fumo & uapore prunarum illatarum enecaretur. Sed hoc poſterius,mortuo demum Vitoudo accidit. Tunc autem non multo pòſt regina filium peperit, cui Andreæ Cazimiro nomen fuit. Erat Cracouiæ Henricus quiſpiam Boemus,inſignis aſtrologus: hic infantem recens natum, longæuum, ſed infelicem fore, Poloniamq; multis ac magnis malis atque calamitatibus eo regnante afflictum iri, ex aſtris prædixit: fratrem uerò eius Vuladislaum,clariſsimum atque uictorioſiſsimum futurum: & ni fata longiorem ei uitam inuiderēt, multis gentibus imperaturum. Quæ utraque euentus poſtea comprobauit. Poſt hæc reginæ infamia conquieuit. Sed tamen res ea diſsidij, quod deinceps inter regem & Vitoudum accidit, ſeminarium fuit: id uerò diſſidium gliſcens, Sigiſmundus Cæſar tertio deinde anno maleuolentia quadam ductus, maximè inflammauit. Cum enim ſubolfeciſſet, ſubiratum eſſe regi Vitoudum, conciliandum eſſe eum ſibi exiſtimauit, B de cuius conſilijs regem pendere non ignorabat, ut uel committeret eos inter ipſos, uel facilius ipſe regem minimè malum circunſcriberet. Itaq; colloquium utriuſq; expetiuit: uerùm id, Turcico bello implicatus,in tertium annum diſtulit. Duxit aūt exercitū in Turcas inſequenti anno,quo Goluueciam arcem, à Raſciano quodam Turcis, cum ipſe emere eam nollet, paruo uenditam, recuperaret: ſiue adeò quo belli Turcici prætextu ceſſationem ſuam à bello Boemico Martino pontifici max. id urgenti, quemadmodum ſcribit Dlugoſſus, excuſaret. Sed priuſquam ad congreſſum cum hoſtibus ueniret, retro ſe tranſmiſſo raptim Danubio cum magna parte exercitus ad tutiora loca in Tranſyluaniā recepit: proditis hoſti reliquis, quos naues capere non potuere: in quibus fuit Zauiſsius Niger pręfectus Scepuſiēſis, de Boemorū captiuitate dimiſſus: qui ſubmiſſum à Sigiſmundo lembum aſcendere noluit, malens fortiter occumbere, quàm turpiter ſocijs proditis fugere. Quare adacto calcarib. equo, in confertiſsimos hoſtes irruit: & multis præclaris operibus editis, ad extremū conglobatis circa eum Turcis, uiuus captus: & cum pro magno munere ad tyrannū uir robore corporis, oris dignitate, & auratis armis inſignis duceretur, controuerſia inter duos barbaros orta, ab utro captus eſſet, ab imbecilliori defecto capite interfectus eſt: uir in omni uita belli paciſq; artibus clariſsimus, et ſempiterna memoria dignus. Per idem uerò tempus Vitoudus fretus Polonis militibus, quos multos circū ſe & præſtantes habebat partim uolun-

Ioannes Straſſus ob inſimulatam reginā in carcerem coniectus.

Andreas Cazimirus filius Vuladislao regina tus.

Vaticiniū aſtrologicum de filijs regijs.

Sigiſmundi Cæſaris maleuolentia.

Vuladislaus Vitoudi conſilijs nitebatur.

1428 ann.

Turcis bellū facit Sigiſmūdus Cæſar, euentu non ſatis proſpero.

Zauiſsij Nigri præfecti Scepuſienſis mors.

uoluntarios, partim ſtipendio propoſito euocatos, Nouogrodēſibus Rufsis, libero populo, prætextu controuerſorum finium bellum intulit: ſuperataq; præter ſpem eorum difficultate itineris, cum ad Opoſcam caſtra haberet, ſupplicibus & ingentia dona afferentibus pacem dedit. Fuerunt autem in ea expeditione de Polonis inſignes in primis, Cazimirus dux Maſouiorum, Vincentius Samotulius caſtellanus Mediricenſis dux copiarū, Iacobus Cobylanius, Ioannes Cizouius, Meſciugus Scrinnius, Nicolaus Brezius, Zicus Cadlubius, Matthias Vſcius, Ioannes Sciecocius, Ioannes Lopata Calinouius, Iacobus Precora Morauianius, Nicolaus Sepinius. Viguiſſe autē in primis in toto illo exercitu diſciplina militaris memoratur, Vitoudi ſeueritate ſancita: preter quòd cōfecto bello, & tūc & aliâs ſolebat is relictis copijs in hoſtico, domum præcurrere. Vnde cum ſine duce & ordine redirent Lituani, impeditis locis nonnunquam incommodo afficiebātur. Sed unde digreſsi ſumus, reuertamur. Ex illo igitur inauſpicato bello Turcico reuerſus Cæſar, Vuladislaum regem incuſabat, quòd is promiſſa ſibi auxilia non miſiſſet (quæ tamen ille ſuperiori anno fruſtra miſerat) & maiori in eum odio exardeſcens, urgere conſilium illud ſuum de adiungendo ſibi Vitoudo: colloquium'que efflagitare. Nec difficulter id impetrauit. Dies dicta conuentui apud Luſcum, ad ſextam diem Ianuarij ſequentis anni. Interim filij Ziemouiti Maſouij, ſuperiore anno defuncti, uenientes ad regem Sendomiriam ſolenni ritu in uerba eius iu- B rarunt. Et intra paucos dies Ioannes patruus eorum, dux Varſauienſium, uita exceſsit. Cum autem conueniſſent Luſcum, Cæſar cum Barbara uxore rex & Vitoudus, actum eſt aperta fronte de mutuis offenſis, ac de Valachis maximè. Poſtulabat Cæſar ex formula fœderis, ut Valachiam ſecum pariter ſubiugarent, & partirentur: propterea quòd nemini ſatis fidi eſſent Valachi, & quòd ſibi ad Turcicum bellum dudum præſtò non fuiſſent. Negabat Vuladislaus id ſe facturū paſſurum'ue eſſe: parêre enim ſibi Valachos antiquitùs. Nam quòd ſuppetias Cæſari non ueniſſent, ipſius, non illorū eſſe culpam. Veniſſe enim unà cum Rufsis, & expectaſſe fruſtra ſuperiori anno. Et ceſsit quidem in ea re Vuladislao Cæſar: cæterùm ſecretò longè alia cum Vitoudo egit. Societatē enim cum eo inijt, ac diadema regium ipſi pollicitus eſt, ut eum cum Vuladislao Poloniſq; cōmitteret. Non recuſabat Vitoudus, homo ambitioſus, & ingentis ſpiritus: ſed negabat, ſibi inuito Vuladislao accipere licere. Itaq; ad Vuladislaū callidè & blandè affectata à Cæſare & uxore eius uia: perfectumq; eſt, ut is cohoneſtandæ patrię gratia non abnueret, ſi ſenatus Polonicus aſſentiretur. Ad ſenatū uerò cum res relata eſſet, & pręſens ipſe Vitoudus hoc ſibi concedi peteret, dicendiſq; ſententijs, quo minus liberè dicerent nō optimo exēplo intereſſet, princeps Albertus Iaſtrēbecius archiepiſcopus Gneſnēſis, longis uerborū ambagibus uſus, nihil tamē certi ſtatuebat. Poſt hunc Sbigneus Oleſſnicius Cracouiēſis epiſcopus præfatus, Indiguiſſe rē tantā longiore deliberatione, grauiſsimis uerbis Vitoudi præſentis conſiliū repræ-

Nouogrodēſes pacem à Vitoudo redemerūt.

Moſauij duces iurant in uerba regis Polonorum.

Ioannes Varſauienſium dux mortuus.

Cæſaris cum Iagellone & Vitoudo conuentus apud Luſcum.

De Valachis contentio inter principes.

Sigiſm. Cæſaris ſecreta pacta cum Vitoudo.

Vitoudus admiſſus in ſenatum Polonicū.

Senatus conſultatio de regno Vitoudi.

Sbignei ſententia fortis.

repræhendit: pactorum conuentorum quæ'q; rex, quæ'q; ipse cum Po- A
lonis sanctissimo iureiurando interposito olim firmassent, & quibus
Lituaniam Poloniæ adiunxissent, admonuit: turpem esse prudentis-
ni, & saturo gloriæ principi, intempestiuam illam ambitionē, quæ ma
gnas secum clades atq; calamitates Lituanis iuxtà ac Polonis importa
tura esset: cogitaret, uenenatā esse illam offam, & exitiale munus, quod
sibi à deuoto & communi hoste Cæsare offerretur: non hoc illum age-
re, ut eum cohonestet, sed ut dissidium inter eum & Vuladislaum fa-
ciat: & quos coniunctos nullo incommodo possit afficere, disiunctis
ac dissidentibus omne malorum genus inuehat: reputet secum ingen-
tia Polonorum & Vuladislai beneficia magis, quàm recētes & insidio
sas Cæsaris pollicitationes: illum nunquam fideliter neq; secum, neque
cum Vuladislao amicitiam coluisse, pacta conuenta toties irrita fecisse,
sub specie beneuolentiæ uel maximè semper nocuisse: à Polonis uerò
Lituanos omnium rerum egenos, & aduersus Cruciferos ægrè sese tu-
entes, in societatem receptos, & ad regnum, posthabitis claris & po-
tentibus alijs principibus, uocatos: Polonorum armis atque sanguine
inexplebilem Cruciferorum crudelitatem à ceruicibus eorum depul-
sam esse: ipsum à Vuladislao præ germanis fratribus principatum Li-
tuanorum adeptum, regni etiam administrandi moderatorem ferè ma
gis quàm participem adhiberi: uafrum illud Cæsaris consilium multo
antè sibi notum fuisse: sed non se credidisse, Vitoudum tanta pruden-
tia præditum, unquam eo captum iri: rediret ad se, neq; pateretur, tot B
res tantas'q; in eam diem à se præclarè gestas, & sempiternam sui nomi
nis memoriam aliena fraude contaminari. Hæc elocutum Sbigneum

Ioannes Tarnouius palatinus Cracouiensis.

excepit Ioannes Tarnouius palatinus Cracouiensis, grauiq; oratione
& ipse rem illam & conatum Vitoudi exaggerauit. Hos frequens sena
tus magno cōsensu secutus est. Itaq; repulsam passus Vitoudus, iratus
fremens'q; foras se proripuit, minitans, quando sic ipsis uideretur, alia

Rex à senatu obiurgatus.

id se uia tamen assecuturum esse. Correptus deinde rex à senatu, quòd
tam facilis atq; credulus, hostem suum in regno in perniciē suam rei-
publicæ Polonæ grassari pateretur: ni sibi caueret etiam atq; etiam, fu-
turum esse, ut mellitis dolis eius caperetur. Nec mora proceres Lusco

Cæsaris discessus.

frequentes discedunt: quos rex proxima nocte secutus est. Cæsar pau-
cos dies cum Vitoudo commoratus, ueritus'q; ne quem in se dolum

Legatus pontificius ad regem & Vitoudum.

Poloni offensi intenderent, properè in Vngariam redijt. Venerat au-
tem Luscum ad regem & ad Vitoudum Andreas Constantinopolita
nus theologus, de sodalitio Dominicano, magister palatij Apostolici,

Boemi Sigismundo Cæsari & finitimis Germanis graues.

legatus Pontificis max. postulans, ut uel pacatis consilijs & pactioni-
bus, uel armis Boemos ad rectam religionem pacem'q; reducerēt: per-
graues enim ij erant Cæsari: & uniuersæ Germaniæ sæpe magnos exer
citus profligarant: Silesiam, Misniam, Austriam, & cæteras finitimas
regiones infestabant & subigebant, ita ut Sigismundus Alberto gene-
ro suo Austriorum duci Morauiam donaret, quo eam ab hereticis uin
dicaret: Ziscam cæcum hostiū ducem, quē armis uincere non poterat,
ingen-

A ingentibus promissis ad se pelliceret. Sed nihil tamen legatus propter
dissidium regis atque ducis impetrauit. Incitabant Vitoudum assenta
tores (quibus plenæ semper sunt principum aulæ) ut cœptam rem «
peragerēt. Itaq; misit is Gastoudum palatinum Vilnēsem, & Rombu

Lituani oratores ad Polonos.

dum marsalcum oratores ad regem & ad primores Polonos, qui fre-
quentes Corcinum ad regem de impediendis Vitoudi consilijs conue
nerant. Fuit autem legatorum extrema oratio: Vitoudum siue uolen-
tibus, siue nolentibus Polonis regem fore. Ad eā legationē qui respon

Polonorum legatio ad Vitoudum.

sum Vitoudo referrēt, Sbigneus episcopus, & Nicolaus Michalouius
palatinus Sendomiriēsis de senatu missi: cum eum fœderum & iurisiu
randi sui, ac temerarij perniciosi'q; incœpti admonuissent: ac ni desiste-
ret, Polonos armatos conatibus eius obuiam ituros asseuerarēt, ille in
Vuladislaum culpam reiecit: ab eo se detrectantem ad id impulsum es-
se: non fore autem è dignitate sua, si rem semel institutam, leuiter remit
teret. Nec sanè remisit: quin per internuncios promissum à Cæsare di-

Cruciferi inimici Polonis.

ligētius exigebat, incitātibus maximè Cruciferis, qui nullam incōmo-
dādi Polonis occasionē etiam in pace prætermittebant, fœdus'q; & so-
cietatē cum Vitoudo inibāt. Id ubi apud Polonos increbuit (nam & li
teræ & nuncij aliquot intercepti erant) conuenere proceres ad regem
Sendomiriam ad natalem diuæ Mariæ (nam eū diem ibi rex, sicut obi-

Polonorū legatio ad Vitoudum.

tus siue assumptionis eiusdē Vislíciæ libenter peragebat) decreta ite-
rum legatio ad Vitoudū: cuius principes fuere Sbigneus episcopus ite B
rum, & Ioannes Tarnouius palatinus Cracouiensis. His datum in man

Poloniæ regnū Vitoudo oblatum.

datis, ut si aliter animum Vitoudi à proposito flectere nequeant, Polo
norum regnum, concedente Vuladislao, ad eum deferrent, ut, quando
tam appetēs esset regni, ab amicis id potius, quàm ab hostibus accipe-
ret. Cæterùm sperarint'ne beneficio illo oblato emollitū iri Vitoudū,
quem aduersando frangere non poterant, an reuera id agerent, impen
dens à tanta illa conspiratione exitium patriæ quoquo modo propul-
sare cupientes, certum non habeo. Vuladislaus quidem nō tam altos,
seu potius tumidos spiritus nactus, & pristinum ingenij sui, quātulus-
cunq; is fuit, uigorem ætate magis ac magis indies hebescētem, ac pro-
pemodum iam extinctum, uires'q; defectas sentiens, non grauatè Vi-
toudo longè uegetiori solertiori'q; regnum concedebat, cuius iam ipse
satur & penè pertæsus erat: & filios paruos, regno'q; administrādo inu

Vitoudi ætas.

tiles adhuc habebat: ad quos tamen id, Vitoudo nullos relinquente li-
beros, rediturū esse, haud ita multo pòst, intelligebat. Iam enim & Vi-
toudus octogesimum annum excesserat. Huc accedebat non alieno à
Vitoudo plerorumq; procerum Polonorum uoluntas, munificentia

Vitoudi authoritas apud Polonos.

eius conciliata. Ipse quoq; Vuladislaus, per multum tempus eius con-
silijs maximè in omni re nixus, ita eius authoritatem indulgentia sua a-
pud Polonos auxerat, ut illum magis quàm se reuererentur. Flexisset
hæc talis oratio quamuis præfractū & pertinacem Vitoudi animum,

Proditio in senatu Polonico.

nisi proceres quidam Poloni priuata compendia publicæ rei præferen
tes, ut largitiones eius in se assentando magis augerent, clàm eum per
P inter-

internuncios hortati essent, ut persisteret in proposito. De quibus etiã cognouerat, priusquam legati aduenirent, quid ij afferrent. Itaque respondit is:

Vitoudi responsum.

Nolle se esse tam impudentem & impium, ut Vuladislaum regno priuaret: cæterùm cœpto per omnium gentium atq; principum ora uulgato, & cuius author sibi Vuladislaus fuerit, desistere, turpe sibi & indecorum uideri. Nihil se aduersus regem & Polonos moliri. Sed si quod bellum sibi ab eis inferatur, omni conatu propulsaturum.

Cæsaris legatio ad Vitoudum.

Dum autem aliquot dies ibi commorantur legati, allatus est Vitoudo à Cæsare draco affabrè factus, in pignus societatis, expetitumq; ab eo iusiurandum de seruanda societate certis legibus. Ac draconem quidẽ pro hospitali munere, non pro pignore societatis accipere se respõdit: iusiurandum uerò nullum dedit, reueritus legatos regios, qui grauiter & seuerè cum eo agebãt: ac Sbigneus quidem longè quàm collega liberius.

Olesnicij atq; Tarnouij integritas & constantia.

Itaq; illum amplis donis Vitoudus honorauit, siue quòd beneuolentiorem sibi esse crederet, siue ut Sbigneo ægrè faceret: cum Sbigneo uerò expostulauit, quòd solus desiderio suo aduersaretur, Tarnouio collega non aduersante. At Sbigneus perspectam habens fidem & integritatem Tarnouij, respondit incunctanter, se quoq; ipsi assensurum esse, si Tarnouius assentiretur. Ita Vitoudum refellit uir excelsi animi, & raræ integritatis. Nec tamen ille cœpto destitit. Dum hæc ita fiunt,

Conuentus Polonorum cum Vngaris.

constituêre Poloni proceres cum Vngaris, ut certo loco, certoq; die simul conuenirent, ac de resarcienda regum suorum amicitia toties interrupta inter se tractarent. Sed neq; ad constitutam, neque ad compe rendinatam diem Vngari affuerunt. Omnia uerò tentabat rex, ut ne

Legatio Vuladislai regis ad pontificem.

consilium Cęsaris de coronando Vitoudo procederet. Itaq; & ad pontificem max. questum ea de re misit. Et ille utrumq; missis literis ab instituto dehortatus est. Intelligens autem Vuladislaus, quorsum Cæsaris & Vitoudi conatus & molimina, & noua cum Cruciferis Prussiensibus atq; Liuoniẽsibus fœdera inita spectarent, anno sequẽti, qui fuit

Vitoudi fœdus cũ Cruciferis. 1430 ann.

post Christum natum millesimus quadringentesimus trigesimus, comitijs Iedlinam (pagus hic est in tractu Radomiensi, uenationibus tantum nobilis) indictis,

Comitia Iedlinæ.

ut Polonorum uoluntates beneficijs suis sibi liberisq; suis obstringeret, regniq; successionem alteri de filijs suis, utrum ipse pòst ederet, stabiliret, ueteres priorum regum ac principum donationes & immunitates confirmauit:

Vuladislaus cõfirmat Polonis priorũ regum beneficia, & noua largitur.

permulta equestri ordini, nonnulla etiam ecclesiastico, pauca oppidanæ rusticanæq; plebi indulsit, ac de pensionibus & oneribus remisit: quæ quidem his ferè capitibus continentur:

De honorũ & magistratuum collatione.

honores & magistratus sacri iuxtà ac profani, ut non nisi indigenis in suo cuiq; tractu mandentur, neq; quicquam eorum cuipiam priusquam uacet, promittatur: arces & præfecturæ ne cuiquam ducali genere orto, ne'ue externo committantur:

De ecclesiarũ immunitate.

ecclesiæ & monasteria cum suis præsidibus, ut pensionum, quas stationes siue procurationes uocant, immunitatem prorsus habeant:

De defensione regni & expeditione extra fines.

equites ut absq; ullo stipendio regni fines per se ipsi defendant: si extra fines ad bellum proficisci iubeantur, quinas marcas in hastam stipendium accipiant: quòd si fortè accepto

pto eo, intra biennium non educantur, deinceps ut pro eo nihil debeant: si prælium intra fines commissum sit, capti ut à rege redimãtur: extra fines uerò etiam damna ac detrimenta exoluantur:

De redemptione captiuorũ.

De solutione damnorum.

captiui hostes ut eorum sint serui, à quibus capti fuerint: pro unoquoq; autem rex, si uelit, duos florenos ei qui cepit, numeret:

De captiuis.

De moneta.

monetam ne quam rex, nisi de sentẽtia senatus cudat:

Nobilitatis subditorum immunitas.

equitum aratores & adscriptitij ut immunes sint ab omni frumenti iuxtà ac pecuniæ pensione, procuratione, subuectione, & alio quouis onere regi præstando, excepta rastrali pensione, cuius iam antea mentionem fecimus:

Sculteti & oppidani immunes à rastrali pensione.

& ab ea tamen sculteti siue aduocati, qui patroni sunt pagorum, & oppidani, qui agros colũt, ut immunes sint: itẽq; hortulani, molitores, & caupones, qui exiguos agros colunt:

Nobiles quãdo capi possint.

equestrem hominem indicta causa ne liceat prehendere, aut supplicio afficere, excepta causa furti, incendij, homicidij uoluntarij, stupri uirginum & matronarum, latrocinij, & his qui uadimonium promittere nollent aut non possent:

De bonis nobilium.

bona item ne rex cuiquam equiti absq; iudicij authoritate auferat:

De recuperatoribus siue commissarijs.

ad fines regundos recuperatores, quos commissarios uulgò uocant, qui in rem præsentem ueniant, ne cuiquam neget: de controuersijs si qui pendente lite, amicè inter se composuerint, ut ne mulctæ iudiciariæ ab eis exigantur:

De mulctis.

quæ uerò mulctæ à litigantibus debebuntur, ut ipse eas rex per se, uel per procuratores suos exigat, neq; cuiquam exigendas donet:

De actuarijs siue notarijs terrestribus.

actuarij siue notarij terrestres, ut uocantur, ut ipsi per se adsint in omnibus iudicijs: nec uicarijs, nisi necessaria causa impediti, utantur: atq; eos tamen ut integræ famæ apud præsides iudicij edant.

Rußi Polonis exæquati.

Russi ut eodem penitus iure sint cum Polonis, auenæ modò pensione Vuladislao, quoad uixerit, salua:

Cuiauiensibus ac Dobrinen. immunitas promissa.

Cuiauij quoque, ac Dobrinenses post decem annos deinceps ut ab auenæ pensione immunes sint. Hæc tunc à rege cõcessa publicè, & literarum monumentis consignata: receptumq; ei uicissim de alterutro filio, uter aptior regno administrando fore uideretur, rege creando:

Poloni regis Vuladislai filium regẽ sibi designant.

& cum adoleuerit, & prærogatiuas atque beneficia superiorum regum cunctis ordinibus publicè data confirmauerit, coronando.

Confœderatio Polonæ nobilitatis cõtra turbulẽtos & fautores hæreticorum.

Obstrinxit etiam uniuersus conuentus ille fidem & honorem suum quisq;, se pro hoste habiturum, quisquis communi illi placito aduersari, aut turbas aliquas tumultumq; in regno ciere uellet, aut conspiraret ulla de re, aut hæreticis deniq; & hæresibus faueret. Atque hæc deinceps quoq; ternis comitijs Posnaniæ, Breste, ac Dobrini paulo ante mortem regis repetita sunt à proceribus & nobilitate. Quo demum tempore diploma regis suprà memoratum scriptum reperio.

Legatio regis & Polonorum ad Vitoudum.

Missi deinde ex ijs comitijs legati ad Vitoudum, Sbigneus episcopus tertiũ, & Nicolaus Michalouius iterum, qui ei pro rege satisfacerent. Querebatur enim Vitoudus, traductum se esse ab eo apud pontificem maximũ, & alios principes Christianos. Ad hæc, ut fœderum eum admonerent iterum atq; iterum, & ad sanam mentem reducerẽt.

Vitoudi conatus.

Rebellionem enim moliens, nouo sacramento Lituaniam omnem adigebat, & arces finitimas Poloniæ muniebat. Sic est enim ambitio, ut modũ prorsus nesciat, si semel ei habenas

 laxaueris.

laxaueris. His reſpōſum à Vitoudo datum,quo ille præ ſe ferebat,non A
nouandarum, ſed ſtabiliendarum rerum ſuarum cauſa ea ſe facere, ne
incautus ab hoſtibus opprimeretur, propterea quòd accepiſſet peti-
uiſſe à rege Boemos, ut ſe per Poloniam in Pruſsiam & Lituaniam e-
xercitũ ducere pateretur:ac de eo ſe præter morem à rege celatum eſſe.
Rex ubi nulla ratione Vitoudum de ſententia deduci poſſe animaduer
tit,ſimulq; maturari coronationem præſtituta ad decimumſextum Ca

Ioãnes Czarnconuſki.

lendas Septembris die didicit:negocium dat Ioanni Ciarnicouio ſucca
merario Poſnanienſi,nobili & impigro homini, ut ad cōfinia Poloniæ
& Saxoniæ,ubi poſſeſsiones ipſe luculentas habebat, obſeruaret, atq;
internuncios Cæſaris & Vitoudi per Pruſsiam ultro citroq; comme-
antes interciperet. Nec malè ſucceſsit Ciarnicouio negocium. Ete-

Legati Cæſaris capti & excuſſi à Zarnicouio.

nim Baptiſtam Cigallam, iureconſultum Genuenſem, & Sigiſmun
dum Rothum Sileſium, à Cæſare ad Vitoudum proficiſcentes cæpit,
excuſſosq; inconſultè dimiſit:ſcripturas autem ab eis ablatas ad regem

Legatio Cæſaris ad Vitoudum.

attulit. Miſsi autem ij erant,ut Vitoudo dubitationem omnem exime
rent. Dubitabat enim is,an Cęſar,ſiue ut uulgò loquuntur,rex Roma-
norum,qui imperatorium diadema nondum adeptus eſt, poteſtatem
habeat noui regni inſtituẽdi:ſimulq; ut diplomata Cæſarea, quibus in
Lituania regnum conſtituebatur,& Vitoudus rex creabatur,ipſi affer
rent,ac diadema ad tempus allatũ iri ab alijs legatis promitterent. Ha-
bebant & alia quędam mandata,de fœderibus & ſocietate Pruſsienſiũ
atq; Liuonienſium Cruciferorum aduerſus Polonos. His cognitis rex B
Ciarnicouium ſplendidè pro meritis remuneratũ,& amplioribus pol-
licitationibus oneratum,ad inſidendas diligẽtius uias remiſit. Prope-
diem enim Germanorum, Vngarorum & Boemorũ legationes ſplen-
didæ,cum diademate à Cæſare ad Vitoudum profecturæ erant. Sed

Maiorum Polonorum ſtudium.

cum Ciarnocouius aduerſa ualetudine præpeditus, uacare ei rei non
poſſet,nobilitas omnis maioris Poloniæ,Sendiuogio Oſtrorogo pala
tino & præfecto, Dobrogoſtio Samotulio caſtellano Poſnanienſi,&
Iarando Bruzeuio palatino Vuladislauienſi ducibus, nemine iubente
quaſi ſublato ſigno armata ſyluas apud Turagoram inſedit, dimiſsis
quoquouerſus ſtationibus & exploratoribus, ut quocunque opus eſ-
ſet,etiam ad extremum Oceanum Germanicum, cũcta accurreret, uel
cum longè maioribus copijs pro patrię tranquillitate & honore decer

Legati Cæſaris retroceſſerũt.

nere parata. Iam Francofordiam,quæ ſupra Odram eſt,legati præter-
greſsi erant,cum obſideri uias omnes à Polonis acceperunt: & nō auſi
periculo ſeſe committere, cum duos menſes fruſtra expectaſſent, ad

Magiſtri Cruciferorũ legatio ad Polonos.

Cæſarem reuertêre. Non omiſere tamen Poloni longiorem cuſtodiã:
quæ cum ſuſpecta eſſet Cruciferis,ſuorum ſibi conſiliorum & conatuũ
conſcijs,miſit Paulus Ruſdorfius magiſter perquiſitũ ab ijs, hoſtesne
eos an amicos ducere deberet? Reſponſum eſt: Nihil eius referre,

Reſponſum Polonorum.

ſi ipſi intra fines ſuos armati rerum ſuarum curam habeant. Si bellum
illaturi ſint, indicturos id eſſe prius. Ægerrimè hæc tulit Vitoudus,
ubi reſcijt: ſed tamen dolorem apud hoſpites ad celebritatem inuita-
tos,

A tos,ſedulò diſsimulauit,& ad finem uſq; Septembris eos apud ſe reti-
nuit. Fuerunt autem ij,duo magiſtri Cruciferorum, Pruſsiẽſium & Li

Inuitati à Vitoudo ad celebritatem coronationis.

uonienſium cum primoribus commendatoribus: Moſchorum,Tuue
renſium,& Odoiouienſium Ruſſorum,duces & principes Tartarorũ.

Vitoudi morbus.

Fortè tunc anthracem morbũ ſiue ex angore animi,ſeu qua alia ex cau-
ſa,Vitoudus contraxit: neq; tamen quicquam de ambitione ſua detra

Vitoudi callidum cōſilium.

xit. Cum autem inuitis Vuladislao & Polonis uoti ſe compotem fieri
poſſe deſperaret,arte ſibi tentandum eſſe duxit,quod aperta ui perage
re non poterat. Sciebat Vuladislaum haud difficulter exorari à ſe poſ-
ſe,ſi eum in Lituaniam,cuius uiſendæ deſiderio teneri eum nouerat,ex
traxiſſet. Quòd ſi qui fortè proceres Poloni cũ eo ueniſſent,eos quoq;
uel blanditijs deliniri,uel muneribus corrumpi,uel metu deniq; com-
peſci poſſe. Itaq; miſſo ad Vuladislaum legato, præterita excuſat: iam
ſe omnem de regno cogitationem depoſuiſſe oſtẽtat: in Lituaniam re-
gem ad uenationes inuitat. Cupiebat rex ire in Lituaniam:ſed ſuſpecta
erat proceribus,qui cũ eo Lublini tunc erãt, Vitoudi inuitatio, tamq;
repentina mutatio. nouerant eius ingenium,nouerant ingentes ſpiri-
tus,& coniunctam his pertinaciam: aliquid eum doli nectere ſuſpica-
bantur. ſed ſanari rurſus animum eius poſſe regis præſentia & ſermo-
nibus non deſperabant. Quare mittũtur cum rege cùm alij quidã pro-

Sbignei Olesnicij uirtus.

ceres,tum Sbigneus epiſcopus,cuius neq; prudentia facilè circumſcri-
B bi,neq; integritas corrumpi,neq; conſtantia frangi à Vitoudo poſſet:
quemq; Vuladislaus uereretur,ut ne quid præter ſententiam eius fa
ceret. Non ignorabat hæc Vitoudus. Itaq; cum regem & cæteros om
nes,qui cum eo ueniebant ab extremis finibus Lituaniæ,comiter & li-
beraliter acciperet,unum Sbigneum negligebat. Vbi Vilnam peruen
tum eſt,inſtabat regi Vitoudus orãdo,ne ſibi regium diadema inuide-
ret. Negabat ille,licere id ſibi concedere Polonis reclamãtibus:eaq; de
cauſa Sbigneum ſibi in Lituaniam proficiſcenti adiunctum eſſe comi-
tem,ne quid præter ſentẽtiam eius faceret. Illum prehenſandũ,& quo-

Vitoudi ad Sbigneum allegatio.

quo modo expugnãdum eſſe. Allegat Vitoudus ad Sbigneũ, qui eum
orent ſuo nomine,& ingentibus promiſsis onerẽt,ne ſolus honori ſuo
aduerſet. Si dimoueri ille ſe de ſententia nō patiatur,ut exiſtimationi ta
men Vitoudi utcunq; conſulat,& ſimulari momẽto temporis corona
tionem ſinat. Acceptum diadema ſtatim ſe depoſiturum eſſe. Si perti-
nacior,ne hoc quidem concedat,pro hoſte ſe illum habiturum eſſe: &
manibus pedibusq; adnixurum,ut de epiſcopa deijciatur,quemadmo
dum Petrus Viſſus antea deiectus eſſet. Immotus ad hæc omnia Sbi-

Sbignei Olesnicij reſponſum.

gneus,renunciari Vitoudo iuſsit. Digniſsimum eum ſibi uideri regio
diademate,& ſummis quibuſq; honoribus:uerùm ſaluis fœderibus &
iuriſiurandi religione aſſequi id eũ non poſſe. Quocirca ſuadere ſe,de-
ſineret id cupere,quod ei non honorem, quemadmodũ ipſe putet, ſed
dedecus & infamiam ſempiternam pariturum,Poloniæ uerò & Litua
niæ præſens exitium approperaturũ eſſet. Ne erret, non honoris eius
gratia id ei ſuadere Cęſarẽ & Cruciferos,deuotos & ſempiternos non

magis Polonorum quàm Lituanorum hoſtes: ſed ut duos coniunctiſ-
ſimos populos, qui coniuncti graues ſibi eſſent, diſiūctos commiſſosq;
inter ſe, inteſtinis atq; ciuilibus propemodum bellis debilitent atq; de-
leāt: idq; Cæſarem uulgò iactare, dictitātem ſe os in medium duorum
canum conieciſſe, ob quod ij ad mutuum uſq; interitum concertaturi
ſint. Poneret ergo Vitoudus modum inconſideratæ & intempeſtiuæ
ambitioni: non conuenire ætati & prudentiæ eius, ut ſeniculus capulo
proximus, nullos habens liberos quibus regnum relinquat, tam cupi-
dè per fas & nefas ad id aſpiret: ſe quidem neque precibus emolliri,
neq; largitione corrumpi, neq; minis deterreri poſſe, quo minus in hoc
cupiditati eius aduerſetur. Pluris apud ſe eſſe fidem, uirtutem & chari-
tatem patriæ, quàm fauorem, gratiā & omnes theſauros Vitoudi. Mi-
rari uerò ſe magnopere, quòd Petri Viſsi, eiuſq; deiectionis mentionē
faceret, quā ſine ſua regiſq; infamia cōmemorare non poſſet: neq; id ſe
reformidare. Alia iam eſſe tēpora, & minus turbulēta, minuſq; depra-
uata, quàm tunc erāt cæca pluriū de pontificatu maximo cōtendētium
ambitione. Paratum autem ſe eſſe non honoris modò, uerùm etiam ui-
tæ diſcrimen adire pro patria, quæ tantam illam rem ſuę fidei credidiſ-
ſet: neq; falſurum eſſe unquam eius expectationem. Atque ita quidem
Sbigneus, nō ſine magna ipſius Vitoudi admiratione. Inualeſcebat in-
terim Vitoudi morbus, ita ut ipſe deſperatione uitę ſuę cogitationem
omnem de regno abijceret, & ad mortem, uti Chriſtiano principe di-
gnum eſt, obeundam ſeſe componeret. Rex ubi animaduertit, uiuere

Rex Polonos à ſe amandat.

eum diutius non poſſe, Sbigneū & cęteros Polonos proceres in Polo-
niā amādauit, quòd intelligebat ijs præſentib. Suitrigellonem fratrem
ſe Lituanis ducem, quemadmodum deſtinabat, præficere non poſſe.
Diſcedens autem Sbigneus, cum rogaretur ab Iuliana Vitoudi uxore,
ut ſupellectilem ſuam gazamq; inde aſportaret, ac ſuperſtiti ſibi ſerua-
ret: ſi quid autem humanitùs ſibi accideret, ut eam ad cultum diuinum
conuerteret, aſſenſus non eſt. Vitoudus uerò, cum ſe uiribus deſtitui
ſentiret, ritu Chriſtiano ſacris procuratus, & uerè Chriſtianum ſe mo-
ri teſtatus, ueniam ſuperiorum admiſſorum à Vuladislao petiuit, & Li-
tuanos ei commendauit, petens ut acta donationeſq; ſuas ne reſcinde-
ret. Nec multo pòſt apud Trocos ſpiritum exhalauit, cum aliquanto

Vitoudi mors, mores & effigies.

octogeſimum annum exceſsiſſet: princeps impiger, & uegeto ingenio:
abſtemius in omni uita, nihil præter aquam bibere ſolitus: in uictu tē-
perans: temporis perparcus, ita ut ſupra menſam iudicaret, & reſpon-
ſa legatis daret: cæterùm in Venerem procliuior, in externos liberalis:
ſuos uerò metu magis, quàm beneficentia in officio continere ſolitus:
ſtatura fuit mediocri, gracili corpore, radere barbam & genas ſolitus,
qualem apud Trocos in templo depictum uidimus. Habebat au-
tem in more, ut procuratores bonorum ſuorum ra-
pinis ditatos excuteret, atq; expilaret,
rurſuſq; præficeret.

MARTI-

MARTINI CROMERI DE ORIGINE ET REBVS GESTIS POLONORVM

LIBER XX.

POST MORTEM Vitoudi, ſuſpenſi ani-
mis Lituanorum & Ruſſorum proceres, hæ-
rebant, quid'nam ſe fieret. Supererat Cori-
buthus, Vitoudi frater: ſed aberat, Boemo-
rum furori ducem ſe præbens: nec ullum præ-
clari ingenij ſpecimen in Lituania ediderat.
Porrò Suitrigello regis frater, qui Vitoudum
metuens, ad Sigiſmundum Cæſarem aliquan-

Suitrigellonis mores.

to antè profugerat, & Vitoudo indulgente in Lituaniam redierat, ho-
mo erat nihili, & ebrioſus, & præcipitis iracundiæ, ſed tamen libe-
ralitate multorum ſibi animos conciliarat: in primis autem Ruſsi
ei fauebant, propterea quòd à ſua ſecta non alieno eum animo eſſe
exiſtimabant: ſed tamen ſenſum regis, penes quem rerum Lituani-
carum ſumma erat, non tenebant. Poſteaquam uerò perſenſerunt,
principatum Lituaniæ clàm ab eo ad Suitrigellonem deferri, tunc
uerò certatim omnes ad eum concurrere, ſtudia'que ei ſua probare
uelle, ita ut ingens circa regem ſolitudo eſſet. Venit deinde Vilnam
ad exequias Vitoudi Suitrigello ingenti turba ſtipatus: elatus'que
fauore hominum, Vilnenſem, Trocenſem, & alias quaſdam prima-
rias arces occupauit, & pro duce gerere ſe abſq; authoritate regis
cœpit. Deinde magis ac magis inſoleſcens, aſſentatoribus frigidam,
quod aiunt, ſuffundentibus, oblitus omnium beneficiorum regis,
fraternæ'que neceſsitudinis, contumelioſius eum tractare: carceris
& exilij ueteris memoriam refricare: ueniſſe tempus dictitans, cum
ulciſci eum probè poſſet: Polonos, qui cum rege erant, aſperius
appellare: internuncios, qui à rege in Poloniam, qui'ue ex Polonia
ad regem mittebātur, excutere, epiſtolaſq; refringere. Plus eius amen-
tia atq; temeritate, quàm ſuo periculo rex commouebatur, & quantum
poterat, furorem eius & inſolentiam lenitate & comitate ſua mitiga-
bat. Placatior'que is iam futurus eſſe uidebatur, cum res noua ob-
lata, denuò furorem eius accendit. Podolij primores, nimirum Pau-
lus epiſcopus Camenecenſis, uir humili quidem loco natus, uerùm ge-
neroſi ſpiritus, Riſco Kerdeius, Theodoricus, Michael & Mirſilo
fratres Buciacij, & Cruſsina Galouius, cognita celeriter Vitoudi
morte, Doigertum palatinum Vilnenſem, qui Podoliam Vitoudi
nomine adminiſtabat, rerum omnium adhuc ignarum, euocatum ad
colloquium, cæperant: arcem'que Cameneciam, Smotriciam, Sca-
lam, & Cieruonigrodum occuparant, & omnem Podoliam facile in
poteſtatem ſuam redegerant, ut regi eam & Polonis reſtituerent, & ne
in ditione Lituanorū ea deinceps eſſet. Id ubi factum reſciuit Suitrigel-
lo, homo uiolentus et impotens, fremere in regē, & maledictis eum Po-

Suitrigello apud Lituanos principatum arripuit.

Ruſſorum ſtudia erga Suitrigellonem.

Suitrigellonis impotentia animi.

Podoliorum præclarum facinus.

lonos'que inceſſere, palam'que uincula aut necem præſentibus intenta- re, ita ut excubare omnes die noctu'que circum regiam neceſſe habe- rent. Et non deerat noſtris, quamuis paucis, animus, non modò ad de- fendendum ſeſe atque regem, ſed etiam ad inuadendum ac trucidan- dum Suitrigellonem. Sed rex ſiue quòd ſibi metuebat, ſiue quòd Sui- trigellonem impenſe diligebat, ſeu denique quòd Lituaniæ quàm Po- loniæ incrementis & amplitudini impenſius fauebat, inconſultis omni- bus aſſenſus eſt de Podolia Suitrigelloni, recipienti unà cum proceri- bus Lituanis, regi ſe eam bona fide redditurum eſſe, ſi de ea inter Polo- nos & Lituanos non conuenerit, ac deinde ius ſuum perſecuturum at- que repetiturum: ea'que de re Zaclicam Tarlonem in Podoliam cum literis & mandatis miſit, qui eam Michaeli Babæ Ruſſo Suitrigellonis nomine recipiendam, & obtinendam, traderet. Aegerrimè id ferebat iuuentus Polona, quæ in comitatu regis erat: & in primis duo nobiles iuuenes, Andreas Tencinius, & Nicolaus Dreuicius cuſtos Sendo- mirienſis, cui rex annulum ſuum ſignatorium, Cancellario & procan- cellario abſentibus, credebat. Igitur hi duo ducti amore patriæ, ſcri- pſere Michaeli Buciacio, qui Cameneciam obtinebat, Regem extre- ma neceſsitate adactum Podolia Suitrigelloni cedere: ſed ſi ipſe com- muni patriæ ſimul & honori ſuo conſultum uellet, non modò non parêret mandatis regijs, uerùm Zaclicam pariter & Babam compre- henderet. Eas literas, quoniam palàm ferri nequibant, Suitrigel- lone omnes excutiente, conuolutas, cera'que contectas, ut ſpeciem cerei præſe ferrent, Zaclicæ puero omnium inſcio paucula pecu- nia præ manu ei data, dedere: ut is cum primùm Cameneciam ue- niſſet, cereum illum Buciacio præfecto redderet, atque hæc uerba ad- deret, ut ſi errare ille nollet, ex eo cereo unà cum magiſtratu urbano lumen quæreret. Cum autem puer bona fide omnia feciſſet, miratus Buciacius, quid ſibi cereus ille, & ambigua mandata uellent, non de nihilo tamen omnia illa eſſe ſuſpicatus, refracta cera literas inuenit, Zaclicam & Babam in cuſtodia habuit. Dum hæc ita fiunt in Li- tuania, cognouere tandem Poloni, referente Ioanne Oleſſnicio mar- ſalco, qui mille ciclos argenti, & alia quædam munera poſt recon- ciliationem à Suitrigellone regi donata in theſaurum Polonicum in- ferre iuſſus erat, quo in ſtatu regis ſui res eſſent: & iure quidem optimo ei aduerſa, quæ accidiſſent, accidiſſe cuncta cenſebant: ue- rùm aliud tamen ſuccenſendi & reprehendendi eius tempus fore rati, de liberando eo, ſecluſa omni mora, agendum ſibi eſſe exiſtimarunt. Graſſabatur quidem tunc dira peſtis in omni ferè Polonia, ſed nihilo tamen ſegnius, comitijs Vartam ad ſextam diem Decembris indi- ctis, frequentes conuenerunt. Re diligentius in conſilio agitata, expe- ditio in Lituaniam decreta: edictum'que, ut ad medium Ianuarij apud Kianos, pagum ſupra Veprum amnem, armati omnes præſtò eſſent: tentari tamen prius legatione Suitrigellonis animum placuit. Ad eam obeun-

Podoliam rex concedit Suitrigelloni. *Lituanorum promiſſa.* *Andreæ Tencinij & Nicolai Dreuicij charitas in patriam.* *Michaelis Buciacij factum.* *Polonorũ procerũ ſtudiũ erga regem.* *Peſtis in Polonia.* *Comitia Vartæ, abſente rege.* *Decretum de rege liberãdo.* *Veprz fl.*

dam deſignati Sbigneus Cracouienſis, & Ioannes Vuladiſla- uienſis, epiſcopi: Sendiuoius Poſnanienſis, & Ioannes Lichinius Breſtenſis, palatini, cum Varſauiam uſque progreſsi eſſent, man- dato regis, nunciantis liberum ſe iam eſſe, domos reuerterunt. Vt enim audiuit Suitrigello, quæ in Vartenſibus comitijs acta ac de- creta eſſent, liberum ac reconciliatum ſibi regem dimiſit. Ne pon- tifex quidem max. Martinus quintus prætermiſerat, ad Sigiſmun- dum Cæſarem & ad Suitrigellonem de liberando Vuladiſlao ſcri- bere, cum detineri eum in Lituania celeri nuncio accepiſſet. Eiuſ- dem autem Vartenſis conuentus decreto, cura regiorum liberorum educandorum & inſtituendorum magiſtro Vincentio Cotho Dem- bienio, cuſtodi Gneſnenſi, & Petro Ritercio equiti mandata eſt. Poſt inſequentis anni principium rex per Chelmenſem tractum è Litua- nia reuerſus, Sendomiriæ comitia habuit. Ibi cum de Suitrigello- nis inſolentia ſiue amentia plenius cognitum eſſet uulgò, afferre- tur'que, etiam caſtella quædam in Podolia per illud tempus ab eius copijs intercepta, Smotriciam circumſeſſam (cuius tamen obſidio noſtrorum uirtute, non ſine ſtrage Lituanorum, ſoluta rurſus erat) Trebouulienſem & Leopolienſem oram excurſionibus & populatio- nibus diuexari, damnabant omnes præceps & peruerſum regis con- ſilium, & bellum aduerſus Suitrigellonem flagitabant. Sed peruicit rex, ut legatio prius ad eum de repetendis rebus mitteretur. Miſsi Stanislaus Poſnanienſis, & Ioannes Chelmenſis, epiſcopi: Sendiuo- ius Poſnanienſis & Ioannes Lichinius Breſtenſis, palatini cum his mandatis, ut Suitrigello caſtella, quæ in Podolia cæpiſſet, redderet. Luſco & Volynia decederet, ad regem ad certam diem ueniret, ab eo'que principatum Lituaniæ certis legibus acciperet, quem per- peram & contra fœdera inuaſiſſet: aliter, neceſſe fore Polonis cum rege ius ſuum armis perſequi. Ferocius his reſponſum eſt à Sui- trigellone. Nihil enim eorum quæ poſtulabantur faciebat: & aſſeuerabat, ſe quicquid egiſſet, ageret'ue, rectè & iure optimo e- giſſe & agere: quin etiam reliquam Podoliam à rege repetebat. Hæc eadem mandata luculentius & acrius poſtea per Baſilium du- cem Ruſſum, cognomento Craſni, apud regem repetita. Interea dum hæc fiunt, uenit ad regem Coributhus cum cæteris Boemo- rum hæreticorum, qui poſt mortem Ziſcæ cæci Orphanos ſeſe di- xere, ducibus: qui Boemia ſiue pulſi, ſiue ultrò excedentes, cum Luſatiam diuexaſſent, Sileſiam quoque, belli ſede Gliuiciæ poſita, longè late'que uaſtabant: oppida hoſtiliter diripiebant, & incende- bant, & in templa atque monaſteria, ſacerdotes'que & monachos potiſsimùm barbarico furore debacchabantur, Ziſcæ ducis ſui im- manitatem ſecuti: qui quaſi uiuens parum inſaniſſet, moriens cutem ſibi detrahi, eam'que tympano induci iuſsit: fore pollicens, ut ad eius tympani ſonum, animis conciderent ipſorum aduerſarij. Cum his autem coniunxerat ſaſe Coributhus, captus, & mox pulſus à Pra- genſi-

Põtificis max. ſtudium de liberando Vuladiſlao. *Educatores regiorum liberorum.* *Comitia Sẽdomiriæ.* *Legatio Polonorum ad Suitrigellonem.* *Suitrigellonis ferox reſponſum.* *Coributhus. Orphani.* *Ziſcæ cæci immanitas.*

gensibus, quemadmodum Hagecus memorat: & cum primoribus eorum ad regem uenerat, accepta ab eo fide publica. Actum cum his de religione: adhibiti doctores Academiæ Cracouiensis, qui errores ipsorum disputãdo refellerent. Rex ipse simpliciore oratione usus, quanta rerum omnium perturbatio secuta apud eos ex mutata & perturbata religione esset, commemorauit: ut florentissimum quondam Boemorum regnum ad interitum properaret, sublatis magistratibus, sacris iuxtà ac profanis: euersis oppidis & munitionibus: cæsis, uel fuga dilapsis optimatibus: constupratis honestis matronis atque uirginibus: coniugijs nobilissimarum fœminarum in agrestes homines, & ex infima fece plebis uulgatis: agris partim hostiliter uastatis, partim furore quodam ipsorum cultorum desertis: profanatis, direptis, ac dirutis templis: abrogatis sanctissimis ceremonijs, sacrosancta religione contaminata, ac tam uarijs, portentosis & abominandis opinionibus discerpta, ut nemini propemodum cum altero conueniret: denique peruerso rerum omnium, atque naturæ ipsius ordine: quæ omnia, ni maturè resipiscerent, præsens & extremum exitium consequi necesse esset. Quòd si his rebus commouerentur, pollicebatur se perfecturum, ut æquis conditionibus res eorum componeret. Sed surdis auribus Boemi hæc accepere. Neque enim facile est, cum impetu ruentes semel in præceps in uiam reuocare. Quoad autem ij substitere Cracouiæ, cessatum est à sacris interdicto Sbignei episcopi, consecratum'que ab eo chrisma in Mogilensi monasterio. Itaque propter solennes Paschæ dies, Cazimiriam Boemi cum Coributho à rege eiecti sunt, frementes in episcopum: alia quoque de causa ipsi infensi. Nam cum paulo antè Lechnicense monasterium in finibus Vngarorum diripuissent, Sbigneus facta de clientibus propinquis & amicis subitaria manu, reuertentes persecutus erat: & paucos, qui agmen raptim sese recipiens consequi non poterant, exceperat. His ergo de causis Coributhus indignans, coram rege cum Sbigneo iurgatus est: discedens'que Cracouia cum cæteris, non modò ipsi, sed templis etiam ac diuo Stanislao sublata manu comminatus est. Verùm eæ minæ diuinitùs mox in irritum cecidêre. Reuertentes enim, cum Gliuiciam à Conrado albo Olessnicensium duce per proditionem captam, direptam & incensam, suos'que magna strage cæsos reperissent, ad paucos redacti, & rerum omnium egeni in Boemiam recessere. Ab ijs autem & Poloni equites latrocinari cum didicissent, quodam tempore Cienstochouiense monasteriũ, quod propter peculiarem Virginis matris cultum, & frequentissimas non modò Polonorum, sed etiam uicinorum Vngarorum, Morauorum, Boemorum, Silesiorum, Saxonum, Prussorum, atque Lituanorum peregrinationes magnis diuitijs refertum esse credebatur, diripuere: atque ut patrati sacrilegij suspicionem à se in Boemos hæreticos auerterent, imagini uirginis matris, quæ uulgò magna religione colitur, uulnus inflixere, Sed minorẽ opinione prędã reperere; meritasq́ꝫ sacrilegij pœnas

Regis oratio ad hæreticos.

Interdictũ Cracouiæ propter hæreticos.

Rex Cazimiriam hæreticos eiecit.

Episcopus etiã armatus hæreticis restitit.

Coributhi minæ contra episcopum

Boemi minaces profligati.

pœnas intra illum ipsum annum expendêre. Fuerunt autem authores sceleris Iacobus Nadobni Rogouius, gente Zialossius, & Ioannes Curopatua gente Srenauius. Dimissis Boemis cum Coributho, Vuladislaus rex Biecium profectus, bellum in Suitrigellonem parabat: eò uenit ad ipsum Ludouicus commendator Torunensis, legatus à magistro Cruciferorum, deferens eius operam, ad componendas res inter dissidentes fratres. Ei gratiæ actæ, facta'que potestas ut id ageret. Tametsi secretò aliud actum esse Dlugossus memorat: nempe postulasse regem à magistro, ut Suitrigelloni faueret: se'que expeditionem faciente in Russiam, ut ipse Poloniam armis infestaret. citat'que idem non leues authores huius rumoris, qui mortuo demùm rege diuulgatus latè manarit: quem nos unà cum ipso Dlugusso neque affirmamus, neque refellimus. Misit deinde rex Ioannem Brezium, Lutici filium scribam ad Suitrigellonem, ut eum ad saniorem mentem reuocaret. Sed eum Suitrigello excandescens, contra ius gentium uiolauit. Quare iritatus rex, maturauit expeditionem: motis'que castris, ad Grodlum oppidum supra Bugum amnem duodecim dies statiua habuit: & maiores Polonos tardius uenientes, & hostiliter penè in suos quacunque iter faciebant grassantes, expectauit. Deinde Bugum amnem traiecit. Interim uulgus omne eius oræ cum iumentis, pecudibus & facultatibus suis in densas palustres'que syluas sese abdidit. Aduenit & Suitrigello cum sex ferè milibus armatorum, arcem'que Lucensem armis, commeatu, præsidio'que muniuit. Certatum est deinde leuibus aliquot prælijs cum hoste: in quibus omnibus nostri uel nullo uel paruo incommodo accepto superiores erant. Senco dux Russus occisus, captiui non pauci ad regem adducti, incensa Vuladimiria, peruastatum Vuladimiriense territorium, quod rex Theodoreto siue Feidusconi duci Russo, fratris filio donauit: qui dux non multo pòst mortuus, regem fecit hæredem. Non intermittebat tamen rex, Suitrigellonem ad pacem inuitare. Sed nihil inde pacati referebatur. Sperabat enim ille, regem breui inde ad aliud bellum à Cruciferis, cum quibus fœdus icerat, reuocatum iri. Aduenere deinde maiores Poloni. Quibus grauiter de tarditate, & neglecta disciplina militari in itinere, obiurgatis, rex cum omni exercitu Styrum fluuium, qui Luscum alluit, difficili ac profundo uado transmisit, cum Suitrigello pontem di fiecisset, ulteriorem'que ripam frustra seruasset. Videns autem is se ualde imparem esse tanto exercitui, incenso Lusco oppido, arce uerò Iurzæ Russi fidei commendata, ne tentata quidem prælij fortuna, fugam inijt. Ducem suum secutæ copiæ, diuersæ & ipsæ dilapsæ sunt. Sed multi mortales ex his in fuga à Polonis cæsi, capti'que. Inter captiuos insignes maximè fuere, Rumboudus, marsalcus Lituaniæ: & Gastoudus. Quos Suitrigello deinde liberauit, cum spopondisset regi, eos Cracouiam, cum rex iussisset, uenturos esse. Creditus est autem & Suitrigello cecidisse, cum uestis eius cruenta inter cætera spolia reperta esset. Cecidêre

tamen

Cruciferorum legatio ad regẽ Polonorum.

Vuladislaus cõmendat Cruciferis Suitrigellonem.

Suitrigello legatum regium uiolauit.

Bellum contra Suitrigellonẽ.

Grodlum opp

Bugus fl.

Maiorum Polonorum licentia.

Senco dux occisus.

Vuladirimia incensa.

Feidusco dux.

Suitrigello fœdus icit cũ Cruciferis.

Styrus fl.

Luscum oppidum incensum.

Suitrigellonis fuga.

Rumboudus et Gastoudus Lituani capti.

Lituani iterum uicti in Belsensi tractu.

tamen de Polonis quoque nonnulli nobiles & fortes uiri, dum incautius Tartaros, qui in castris Suitrigellonis militabant, persequuntur. Alia quoque per eosdem dies uictoria de eodem hoste Belsensem tractum uexante Polonis parta est. Nam eò sex millia hominum rex cum Cazimiro duce Masouiorum, & Ioanne Menzico Dambrouio præfecto Rusśię, ad præsidium suis miserat.

Olescum arx.

A' quibus Olescum arx, cum capi posset, tamen in potestate Bogdani Rohatinij Rusśi, qui ad Suitrigellonem nulla necesśitate adactus perfugerat, præfecturam'que eius arcis ab eo, confiscatis à rege bonis suis, adeptus erat, relicta est, ea conditione, ut eam regi redderet, cum is Lusco potitus esset.

Lucensis arx obsessa.

Obsessa est deinde à toto exercitu arx Lucensis, & oppugnata etiam: sed remissa admodum, atq; segniter, indulgentia quadam regis, uti creditum est. Et cum pars muri à Polonis bombardarum ictu deiecta esset, frustra tamen impetus factus est.

Induciæ damnosæ.

Trium deinde dierum induciæ, per quas de deditione deliberarent, obsesśis datæ à rege, frustra dissuadentibus consiliarijs: per quos dies mœnia & propugnacula arcis refecta sunt: saxa, & alia misśilia congesta: & aqua importata, cuius haustu à nostris arcebantur. Deinde iterum quoque idem factum non sine murmure totius exercitus.

Proditores in exercitu Polonico.

Fuere tamen inter proceres & consiliarios regios, qui noctu clàm cum obsesśis colloquia habere, & arma eis commeatum'que suppeditare soliti esse dicerentur. Et probri loco id obiectum est postea Laurentio Zarembæ castellano Siradiensi, à Stanislao Zuuicla gente Labencio.

Suitrigello pacem postulat.

At Suitrigello ridiculo magis, quàm callido, ut ipse existimabat, commento nostros ab instituto deterrere aggressus est, confictis literis nomine principis Tartarorum ad regem, ut is Podoliam Suitrigelloni à se donatam, redderet. Cæterùm ubi id commentum sibi non procedere animaduertit, legationem de pace ad regem misit: siue ex animo id agens, siue ducendi belli, & obsesśis subueniendi causa simulãs. Intelligebat enim Polonos belli ob aduentantem hyemem, grassantem'que in equos luẽ pertæsos, domos reuerti cupere: & ipse Tartarorum & Valachorum auxilia, cum quibus per hyemem Rusśiam & Poloniam infestaret, expectabat. Conuênit, ut proceres utrinque delecti certa die de conditionibus pacis inter se tractarent.

Rathnũ proditione captum & exustum.

Interim dum hæc ita fiunt, arx regia Rathnum, prodentibus eam Rusśis defensoribus, ab hostibus capta & exusta est, Chelmensisq; ora diuexata.

Lituani fusi in Chelmensi territorio.

Sed eos Ciolcus præfecti Chelmensis uicarius, siue subpræfectus cum centum triginta non amplius hominibus facto in securos animose impetu, ultus est: ita ut trecentos ex ijs interficeret, quadraginta uiuos caperet.

Lituanorũ clades apud Cremeneciam.

Ad Cremeneciam quoque eodem tempore bene res à nostris oram eam depopulantibus gesta est. Cum enim hostes in nostros, paucos consultò per agros palantes, ex arce decucurrissent, excepti insidijs, perpauci in arcem refugerunt, plurimis uel cæsis uel captis. Continuabatur autem ab reliquo exercitu obsidio, & maioribus odijs quàm uiribus inter obsidentes & obsessos

Russorum sæuitia.

certabatur. Lituani & qui cum eis sentiebant Rusśi, quoscũq; Polonici generis & Latinorũ, ut ipsi dicunt, rituum in arce repererant, exquisitis supplicijs in propugnaculis, ut inspectarent nostri, necabãt, & omne genus contumeliæ in nostros iactabant, fisi incantationibus,

Rusśi incantationibus dediti.

quibus gens ea ualde utitur, & magicis artibus: quarum professores Iudæi cùm alia quadam abominanda faciebant, tum captiuum quẽpiam Polonum elegãti forma infixo in iugulum cultro mactarunt: haustũ'q;

Impius ritus lustrandi.

sanguinem, & intestina uitalia'q; membra extracta, & in minuta frusta concisa prunis imposuerunt & adoleuerunt: eo'q; suffitu impias & sacrilegas precationes adhibentes, omnes arcis angulos lustrarunt. Sæuiebant & Poloni uicisśim in Russos quoscunq; cæperant, ut par pari referrent. Conueniebat iam de pace inter proceres: sed eam Suitrigello approbare noluit, nisi Cruciferi quoq; & Valachi fœderati & socij sui pacis eius legibus continerentur. Vtrosq; enim in societatem adsciuerat, eo'q; magnis muneribus illectos adduxerat, ut & Cruciferi uiolato fœdere Cuiauiam atq; Dobrinum, & Valachi clientes Polonorum Podoliam & Rusśiam finitimam armis infestarent.

Cruciferi Cuiauiam ac Dobrinũ infestarunt, Valachi Rusśiam & Podoliam.

Sed Valachos quidem cum ingenti præda è Sniatinensi, Haliciensi & Camenecensi agro capta reuertentes, Rusśi regij Buciacijs fratrib. ducibus è castris regijs curriculo profecti & consecuti, magna strage fuderunt, prædam'q; excusserunt: Alexander quidem palatinus, dux & author belli, fuga elapsus est: uerùm nõ multo pòst, pœnitentia facti & mœrore confectus obijt.

Alexander palatinus Valachorum extinctus.

Nec disśimili, sed pro numero tamen aliquãto minore clade Cruciferi quoq; Crainensem oram uastantes, affecti sunt ab agrestibus Cuiauijs ac Dobrinensibus, Ioanne Iarogneuio gente Orleio, Bartholomæo Vissemburgio Nalencio, ac Dobrogostio Colinio equestris ordinis ducibus, cum ij accepto domesticæ calamitatis nuncio, præpeti cursu è castris domum contendissent.

Cruciferi profligati à Polonis.

Craina.

Neq; parsum est arma abijcientibus. Theodoricus modò marsalcus Liuoniensis, & septem commẽdatores capti cum quatuor uexillis, Cracouiam'q; ad regem misśi, omnes pręter Theodoricum in carcere uitam finierunt.

Cruciferi insignes capti.

De uniuerso autem agmine illo, in quo septingenti Liuonienses equites, præter cæterã Curouiensium, Suecensium, Tucholiensium, Slochouiensium'q; equitum pariter & peditum manum, fuere, paucisśimi, equestres ferè, euaserũt. Nam reliquus Cruciferorũ exercitus peruastata lõgè late'q; Cuiauiensi ac Dobrinensi ora, uigintiquatuor oppidis (in quibus præcipua fuere Inouuladislauia, Vuladislauia, & Nessouia Torunię æmula) & plus mille pagis direptis & incensis, arce'q; Nessouiensi prẹsidio munita, incolumis & præda onustus domum reuerterat.

Oppida incensa à Cruciferis. Nessouiensis arx præsidio firmata.

Illos uberioris prædæ spes ab Iodoco Tucholiensi commendatore ostensa longius prouexerat. Et quidem non sine magno compendio, nisi id sanguine suo exoluissent. Nec mirum cuiquam uideri debet, tantum detrimenti una illa excursione acceptum esse. Proposuerant enim Cruciferi præmia incendiarijs, oppidorũ quidem ternas marcas, pagorum uerò singulas. Munitioribus autem oppidis & arce Nessouiensi, proditione Nicolai

Incendiarij cõducti à Cruciferis.

Tumigralæ proditio.

Tumigralę Siecouij, quem rex ad custodiam Cuiauiæ reliquerat, poti-
ti erant: Breste frustra tentarunt. Sed ad Luscum reuertamur. Cum igi-
tur de conditionibus pacis regi cum Suitrigellone non conueniret, in-

Induciæ cum Suitrigellone.

ducijs interceptum est bellum, ita ut postridie Cal. Februarij sequen-
tis anni in conuentu Parsouiensi accuratius de pace tractaretur. Nec
mora, soluta est Lusci obsidio, dimissus'que exercitus. Ac tum demum
Cuiauienses illi, quos dudum commemorauimus, & complures alij e-
iusdem oræ equites, cursu omnia pręuertentes, cum agrestibus coadu-
nati, illam, quam dudum commemorauimus, de Cruciferis uictoriam
adepti sunt. Miserant quidem rex & Suitrigello pariter, inducijs sic in-
ter se factis, legationem ad Cruciferos, ut ne Poloniam bello uexarēt:
sed tardius ea peruenit, cum iam hostes satis in homines omnis ordinis
atque ætatis, & innocua tecta debacchati, præda firaues domum reuer-

Masouiorum ditiones exper tes incommodorum belli.

terentur. Illud Cruciferico illo bello animaduersum, uariè suspicandi
hominibus ansam dedit, quòd Masouiorum fines intacti prorsus ab
omni ui hostium fuerunt. Rex uerò à Lusco discedens, in Chelmen-
si ora aliquandiu substitit: per quod tempus Russi Volynienses
nullum genus crudelitatis omiserunt in nostros, qui ibi post pacem fa-
ctam & discessum regis cum mercibus omnis generis Lucensibus ue-
num expositis, siue aliqua quauis de causa remanserant, aut antiquitùs
domicilia fixerant. Templa etiam quęcunque Russici ritus non essent,
impiè & immaniter exusta & euersa sunt. E' Chelmensi deinde rex Le-

Vuladislai beneficentia in calamitosos.

opolim profectus est: quò cum ingens Cuiauiensium ac Dobrinen-
sium equitum multitudo conflueret, opem & subsidium regis afflictis
& perditis Cruciferica incursione rebus suis atque suorum implorans,
magna in cunctos ac profusa benignitate usus est, nonnullos præsente
pecunia subleuans, nonnullis uerò possessiones de suo largiens: cúm-
que non illius modò, sed & cuncti superioris temporis immensis do-

Calamitosi immissi à rege in bona ecclesiastica.

nationibus sese & ærarium suum exhausisset, superessent'que adhuc mul-
ti, quibus ipsis cum liberis & uxoribus etiam subuento opus esset, ec-
clesiastica bona illis dilargiri cœpit, ut per hyemem duntaxat eorum

Rex ab episcopis obiurgatus ob largitionem ecclesiasticorū bonorum.

usufructu sustentarentur. Perniciosi exempli res ea uisa antistitibus. I-
taque Albertus archiepiscopus Gnesnensis, & Sbigneus episcopus cum
primoribus ecclesiarū suarum sacerdotibus properè ad regem excurre-
runt, tam iniustas donationes eius repressuri. Et archiepiscopus qui-

Sbignei episcopi libertas dicendi.

dem submissius frustra orabat regem: Sbigneus uerò maioris animi
& cōstantię uir, grauius in eū inuectus est, iniustas illas alienorū bono-
rum donationes reprehēdens: & ni cœpto desisteret, grauiore se in eū
censura & animaduersione usurū esse minitās, excusantíque necessitatē,
& piā calamitosorū hominum cōmiseratione, adiecit: nihil ea cōmisera-
tione & misericordia opus futurū fuisse, nisi ipse calamitatē illā tā mul-
tis inuexisset. Vulgò enim iactari, ab eo ipso Cruciferos quiescentes
excitatos esse. Quod si id uerum non sit, non esse tamen ipsum culpæ
expertem, propterea quòd iustum aduersus ingratum & sceleratum
fratrem bellum, quod paruo negocio debellari potuerit, peruersa
quadam

quadam indulgentia sua duxisset, commeatum'que & arma obsessis
Lucensibus subministrasse diceretur. Inducias quidem certè, per quas
illi se recrearent, bis eis contra omnium sententiam concessisset. Ita
tunc Sbigneus: quanquam nihil cuiquam rex in Cracouiensi diœce-
si, præter quædam Miechouiensis monasterij, donarat, Sbigneum
reueritus. Atque id ipse tum commemorabat. Sed nihil tamen ea res
animum Sbignei mollijt, non tam suam, quàm publicam ecclesiastici
ordinis causam agentis. Reuersus deinde rex est in Poloniam ad co-

Comitia Nepolomiciæ.

Heduigis Vuladislai regis filia mortua.

mitia, quæ Nepolomiciam ad undecimam diem Nouembris indixe-
rat. Ibi Heduigim filiam Friderico iuniori marchioni Brandeburgen
si desponsam, immatura morte defunctam amisit. Creditum est uul-
gò, ueneno eam à nouerca sublatam esse, ne quo filijs suis impedimen
to ad regnum adipiscendum esset: propterea quòd ea Cazimiri ma-
gni regis, cuius grata etiam tum erat apud Polonos memoria, prone-
ptis esset. Rex quoque ipse æquiori quàm par erat animo mortem e-

1432 ann.

ius tulisse uisus est. Post initium uerò insequentis anni Lublinum is
magna procerum caterua stipatus, profectus est: proceres'que om-

Cōuentus Parsouiæ non successit.

nes, excepto Alberto archiepiscopo, Parsouiam ad conuentum cum
Suitrigellone agendum transmisit. Verùm ij cum diu frustra Suitri-
gellonem moras nectentem expectassent, re infecta discesserunt. Erat
autem apud Suitrigellonem Ludouicus commendator Torunensis,
qui hoc agebat sedulò Cruciferorum nomine, ne pax cum Polonis
coiret. Rex de statu reipublicæ ac de impendentibus undique pericu-
lis anxius, ad uicesimamtertiam diem Aprilis Siradiæ comitia habuit.

Comitia Siradiæ.

Vuladislaus Vuladislaum filiū regē Poloniæ designat.

Ibi Vuladislaus maior natu regis filius regni successor à patre desi-
gnatus, totius'que conuentus suffragijs approbatus est. Constitu-
tum est etiam, ut si plura simul bella ingruissent, cæteris omissis ad
tempus, in id quod esset grauissimum, toto conatu & cunctis uiri-
bus incumberetur, ne diductæ multipliciter & extenuatæ uires nulli

Tumigrada proditionis damnatus.

rectè sustinendo satis essent. Nicolaus uerò Tumigrala proditionis,
cuius superius meminimus, ibi damnatus est: quamuis necessitate,
cum nullas ad resistendum hosti uires haberet, eò adductus esse pleris-

Vucieleia familia.

que uideretur. Vucieleius is gente fuit, cuius insigne est latruncula-
ria tabula. Nuptias deinde rex Eliæ Masouiorum ducis & sororis
suæ filiæ, Boguslao Stolpensium duci in matrimonium collocatæ,

Boemorum hæreticorum oratores ad regē.

splendido apparatu fecit. Reuertentem in minorem Poloniam, Pa-
bianicæ, quod oppidum cum omni territorio sacri collegij Cracouien
sis basilicæ est, legati Boemorum hæreticorum conuenerunt, auxilia
contra Cruciferos pollicentes, & Coributho regem reconciliantes:

Basiliense concilium.

ad hæc Basileensis concilij propensionem erga se nunciantes. Etenim
indixerat Basileam Martinus pontifex anno præterito concilium, ei-
que suo nomine Iulianum cardinalem diaconum præfecerat: cumque
interea uita defunctus, Eugenium eius nominis quartum successorem
accepisset, nihilominus patres qui conuenerant, Sigismundo Cæsare
authore id prosecuti sunt, & cùm alia multa ad salutem reipublicæ

Christianæ pertinentia faciebant & sanciebant, tum ad Boemos Egræ A
conuentum agentes miserant oratores, qui eos blandè in uiam reuo-
carent, aut certè ad congressum & colloquium amicè inuitarent, pro-
lixè multa pollicentes. Hæc igitur tunc Polonorum regi Boemi nun-
ciabant. Grata fuit ea legatio regi & proceribus, bellum in Crucife-
ros molientibus. Quare comiter & lautè legati habiti sunt, &, assen-
tientibus archiepiscopo & episcopis, qui tunc aderant, ad sacrorum
communionem admissi. Perfuncti uerò legatione, cum reuerteren-
tur, & Cracouiam contra præceptum regis ex itinere diuertissent, cessa-
tum est à sacris mandato episcopi licet absentis, adstipulante uniuerso
cœtu sacerdotum, & theologorum, & iureconsultorum, quos Vica-
rius episcopi ea de re conuocarat. Contumeliosum id uisum Boemis;
regi uerò (qui tamen futurum id diuinauerat) & cæteris episcopis per-
molestum fuit, quòd Sbigneus unus omnium acta ac placita irrita fa-
ceret. Accendebant etiam magis iram regis Ioannes Menzicus Dam-
brouius palatinus Rufsiæ, & Petrus Corsbocus, qui Boemos hono-
ris causa iussu regis deduxerant. Itaque excanduit is in episcopum, &
uenienti ad se Visliciam, dextram, beneuolentiæ symbolum, non por-
rexit: quin asperioribus etiam uerbis eum increpuit, & Petri Visi for-
tunam ei comminatus est. At ille imperterritus respondit: fauorem se,
non offensam regis meritum arbitrari, quòd solus & salutis & existima-
tionis eius, quæ ab inimicis eius & maximè Cruciferis cùm aliàs, tum
in Basileensi concilio proscinderetur, optima fide curam haberet: pro- B
uideretq; omni ratione, ne rex meritò pro fautore hæreticorum tradu-
" catur. Et cum de religione agitur, neq; regis, neq; cuiusquam omnino
" uultum atque minas se reformidare, quin id faciat, quod rectum esse in-
telligat. Authoritate archiepiscopi & cæterorum episcoporum nihil
se in hac parte moueri, habentem adstipulatores diuini humani'que iu-
ris professores. Petri Visi calamitatem desineret rex commemora-
re, quæ non tam innocenti episcopo, quàm iniurioso regi ignominiosa
accidisset. Neque uerò ea se terreri: paratum non modò quasuis con-
tumelias pro religione, uerumetiam exilium atq; mortem subire. Cum
autem rex subijceret, se quoque diuini & humani iuris peritos diuer-
sæ sententiæ authores habere, acciti primores academię Cracouiensis,
& cum his commissi Ioannes Saffranecius Vuladislauiensis, Ioannes
theologus, Chelmensis, episcopi: & Vuladislaus Oporouius pontifi-
cij iuris peritus, procancellarius regis, qui postea Vuladislauiensis epi-
scopus fuit, haud difficulter refutati sunt. Neq; tamen penitus regis ira
in Sbigneum resedit: admonitusq; is est ab Ioanne Tarnouio palatino
Cracouiensi, ut sibi diligenter caueret. subornatos enim esse à rege, qui
eum de medio tollerent. Et egit quidem gratias palatino Sbigneus: sed
nihil tamen ea nocte, in quam sibi periculum comparatum esse accepe-
rat, de consuetudine sua remisit. In eodẽ cubiculo, eodem lecto cubuit,
nullam sibi custodiam adhibuit: nocteq; intempesta cum uno sacerdo-
te & puero lumen præferẽte, ad matutinas precationes ad templum a-
dijt,

Boemi admißi ad sacrorum communionem à rege & episcopis.

Interdictum sacris Cracouiæ propter Boemos.

Rex iratus Sbigneo episcopo.

Sbignei oratio ad regem.

Sbignei magnus animus contemnensq; periculi.

A dijt, neq; aduersi quicquam ei accidit, quòd uel rex mutasset cõsilium,
uel uanus ille terror fuisset. Nec multo pòst, sacerdotem hæreticũ, qui
ad regem uenerat, idẽ Sbigneus eiecit, uir excelsi animi, & sempiterna
posteritatis memoria dignus. Venit autem eódem ad regem illustris
legatio Iani Cypriorum, Hierosolymorum & Armeniorum regis, me-
diterraneo mari per Propontidem & Pontum Euxinum, atq; inde ad-
uerso Danubio aduecta in Valachiam, & inde porrò terrestri itinere
non sine magna difficultate in Rufsiam & Poloniam profecta. Eius le-
gationis princeps Balduinus de Noris marsalcus Cypri, donis regi &
reginæ oblatis, connubium Heduigis regiæ filiæ, regis sui filio, ac du-
centa millia aureorum numûm ipsi regi mutua petebat, bessem'q;, hoc
est duas tertias partes Cypriorum regni hypothecæ nomine Vuladi-
slao offerebat. Sed nihil impetratum, quòd & Heduigis iam obierat,
& pecuniam se rex habere, afsiduis bellis exhaustum, negauit. Misit de-
inde Vuladislaus rex Laurentiũ Zarembam castellanũ Siradiensem,
legatum in Lituaniam, admonendi in speciem, & sanandi Suitrigello-
nis causa: reuera autem, ut Lituanorum procerum animos sua sponte
iam à Suitrigellone, cùm propter crudelitatem eius, tum propter pro-
pensiorem erga Russos fauorem alienatos, magis etiam clàm in eum
incitaret: Sigismundum'que Vitoudi fratrem germanum, Starodu-
bensium ducem ad inuadendum principatum Lituanorum animaret.
B Neque irritus hic conatus fuit. Cognita enim uoluntate regis, Litua-
ni cum Sigismundo conspirantes, in Suitrigellonem, apud Ossmianos
tunc agentem arma sumunt. Et euasit quidem Suitrigello fuga in Rus-
siam, ab Ioanne Moniuido de insidijs præmonitus: cupide'que rece-
ptus est cùm à cæteris Rufsis, tum à Smolenscijs: inde'que postea ad-
iunctis sibi Liuoniẽsibus Lituaniam uexauit. Vxorem uerò eius Rus-
sam, Tuuerensium ducis filiam Sigismundus cępit, Lituaniam'que om-
nem in potestatem suam redegit. deinde ad regem misit oratum, uellet
iuberet, se principem esse Lituaniæ. Missi in Lituaniam septem de pri-
moribus Polonorum, conditiones Sigismundo tulerunt, ut iureiuran-
do interposito reciperet: Se in fide & clientela regis, qui supremi ducis
Lituaniæ titulum retineret, & Polonorum, semper futurum, eosdem
cum eis amicos hostes'que habiturum, suis'que stipendijs eis militatu-
rum: cum Suitrigellone & Cruciferis nullum fœdus contra regem &
Polonos seruaturum: Olescum, quod tunc ab exercitu regio obside-
batur, Grodlum, Rathnum, Vetlios, Lopatinum, & omnem Podo-
liam, quæ in ditione Polonica fuisset, deinceps quoque esse passurum:
diadema cõtra sentẽtiam Polonorũ ne ultrò quidẽ oblatũ, à quoquam
accepturum: neminem nisi regem & liberos eius in principatu succes-
sorem relicturum: Michaelem uerò filium, & reliquos hæredes suos
legitimos in Trocensi tantum dominatu & patrimonio sibi succes-
suros, fidem & subiectionem regi regno'que profitentes atque seruan-
tes: ijs uerò, si absque suis hæredibus decederent, regem & regnum
hæredes fore: Volyniam, quoad uiueret, sibi concessam & adiunctam,

Cypri regis legatio ad Vuladislaum regem Poloniæ.

Rex Lituanos in Suitrigellonem concitat.

Suitrigellonis fuga.

Suitrigello uexat Lituaniã.

Sigismundus dux Lituanis à rege præficitur.

Pacta Lituanorum cum Polonis.

De feudo.

De societate et fœderibus.

De Podolia.

De regno.

De succeßione.

De Volynia.

quemadmodum & Vitoudo concessa esset, se mortuo in ius ac ditio-
nem Polonorum reuersuram esse. Hæc omnia Sigismundi ipsius, &
filij Michaelis, senatus'que Lituanici, & uniuersæ nobilitatis consen-
su approbata & accepta, & unis atque alteris literarum monumentis
Principatus insigne.
consignata sunt. Quibus ritè peractis, Sbigneus episcopus princeps
legationis regiæ, gladium, principatus insigne, Sigismundo regis no-
mine publicè tradidit. Interfuit his omnibus Ludouicus commenda
tor Torunensis, cum tribus collegis à Paulo magistro Cruciferorum
ad ineundam nouam cum Sigismundo, posteaquam Suitrigello prin-
Cruciferorum conatus.
cipatu eiectus erat, societatem missus. Atque is enixè studuit infecta
reddere, quæcunque à Polonis proceribus agebantur, adiutorem ad
Georgius Butrim.
id nactus Georgium Butrim Lituanum, hominem ingeniosum & cal-
lidum, quippe qui multas Christiani orbis regiones peragrasset. Sed
irriti tamen ij conatus fuere: iussi'que Cruciferorum legati, uelut ho-
stes, Lituaniæ finibus statim excedere. Compositis rebus Lituanicis,
ad Podoliam pacandam rex animum intendit. Et miserat quidem eò
Olesci obsidio.
nonnihil copiarum: sed hæ in Olesci obsidione tempus terebant: &
minores erant, quàm ut Podoliam, cuius nonnullæ munitiones ad-
huc Suitrigellonis præsidijs tenebantur, subigere possent. Itaque ipse
Leopolim profectus est, ut ex propinquo rectius è re nata rebus consu
Lucensium priuilegium.
leret. Ibi Lucensi conuentui ad priores immunitates adiecit, ut nobili-
tatis subditi non nisi aduenienti ad id territorium regi commeatum &
stationes præberent: templa Russorum ne uastarentur, neq; cogeretur B
quisquam trãsire ad religionem catholicam. Fortè per eos dies Olescũ
expugnatum erat. Eas igitur uictrices copias, nouo supplemento au-
Podolia recepta à Polonis.
ctas, ad recipiendas reliquas munitiones Podoliæ misit. Nec magno
Bratislauia incensa.
eæ negocio in potestatem regis redactæ sunt. Bratislauiã uerò arcem,
ne nostri potirentur, Theodoretus siue Fedco Ostrogius dux Russus,
Fedco dux Ostrogius.
partium Suitrigellonis, uir strenuus & bellicosus, unà cum oppido in-
cendit. Habebat is quidem circa se non contemnendam manum. Sed
nusquam aperto marte cum nostris rem gerebat, nec se certo loco tene
bat. Ex insidijs uerò nostros lacessens, sæpe fusus fugatus'q; erat. Cum
autem hominem in latè patentibus campis cum expedito equitatu ua-
gantem adipisci & perdomare difficile esset, tempus'q; anni hybernum
bello gerendo minimè aptum esset, reuertebantur nostri. Reuertentes
Fedco occultus sequebatur, opportunitatem & occasionẽ rei bene ge-
rendæ captans: & non minimũ auxerat uires suas auxilijs Valachorũ,
Tartarorũ & Bessarabũ, ita ut numero nostros longè uinceret. Mora-
Moraqua fl.
qua amnis est, qui in Nestrum siue Tyram influit, limosus & latè re-
stagnans, ac per syluestria loca meãs. Et iam fragili glacie cõcretus erat.
Ad eius uadum, quod uirgultis nostri cõsternebãt, alio itinere precur-
rẽs Fedco, occultus & syluis tectus, cum exercitu in ulteriore ripa con-
sedit. Iam pars nostrorũ angusto tramite impeditũ locũ trãsiuerat: po-
Polonorũ cum Russis prœliũ.
nè carri & impedimenta in medium recepta sequebantur: cum subi-
tò ille magno cum impetu, clamore, ac dissono tubarum, tibiarum,
tympano-

tympanorum'que cantu & strepitu inuectus, nec opinantes primos a-
doritur. Trepidi nostri re noua & inexpectata, cum neque ad extre-
mum agmen receptus daretur, nec ab eo magna auxilij spes affulgeret,
tamen impetum hostium utcunque sustinuêre. At qui in extremo
agmine erant, ubi suorum periculum animaduertêre, nihil cunctati,
contempto omni periculo, partim per constratam uiam, euersis &
in cœnam deiectis carris, partim per infirmam etiam tum amnis
restagnantis glaciem superata difficultate, auxilio suis iam laboranti-
bus accurrerunt, & prælium instaurarunt. Superabant tamen mul-
titudine hostes, perturbatos'q; nostros & sine ordine pugnantes pre
mebant: pars etiam, quasi parta iam uictoria, ad diripiendos carros
discurrebat: deplorata res nostrorum erat, cum subitò quasi diuini-
tùs eis auxilium affulsit. Kemlicius quispiam, tribunus militum, cum
Kemlicius instaurat pugnã.
centum equitibus pabulatum præcesserat. Is cum ex clangore tuba-
rum, & fragore armorum pugnari eminus cognouisset, instructa su-
bitò acie, sublato'que maximo clamore in auersos & ad prælium in-
tentos hostes impetum fecit. Qua re & illos uehementer perturba
Russi uicti.
uit, & nostris animum addidit. Redintegrato igitur prælio, à ter-
go pariter & à fronte cæduntur hostes: & qua fugæ patebat exitus,
dissipantur. Fugiẽtibus institêre nostri usque ad mediam ferè noctem,
quæ tunc sublustris erat: & cum neminem uiuum seruarent, magnam
hominum stragem fecerunt, duodecim'que signa capta retulerunt:
B dux ipse fuga euasit. De nostris non adeò multi desiderati sunt, & ij qui
dem ferè gregarij. Abest locus ille prælij à Leopoli non minus qua
Rumor celer.
draginta milliaribus bene longis: & tamen quo die hæc gesta sunt,
hoc est ultimo Nouembris, cum rex in templo, ubi tunc totos dies
transigebat, diuinam opem sedulus imploraret, nõ ignarus cum quàm
grauibus & insidiosis hostibus exercitui suo res esset, rumor de uicto-
ria sparsus totam urbem impleuit. Nec author eius rumoris inueniri
potuit, ita ut uana lætitia exultasse homines uiderentur. Postero de-
Suitrigello fusus & fugatus à rege.
inde die certo nuncio res omnis, ut gesta erat, cognita est: gratiæ'q;
actæ Deo, ac dona à rege missa militibus. Nec multo pòst cumulata est
regi ea lætitia, profligato à Sigismundo duce apud Ossmianos insigni
strage Suitrigellonis exercitu, è Rusis, Tartaris & Liuoniensibus col
lecto: de quo ad decem millia cæsa, quatuor capta esse, relata sunt. Sui
trigello quidem pernici fuga crebro mutando equos euasit. Sigismun
dus monimentum uictoriæ templum & collegium sacerdotum apud
Ossmianense collegium.
Ossmianos postea instituit. Hac gemina uictoria rex lætus, Leopoli
Comitia Cracouiæ.
discedens, Cracouiam ad comitia, ad natalem Christi indicta, uenit:
& ouans pedibus urbem ingressus, apud cõplura templa festas suppli-
cationes obiuit, priusquam arcem ascenderet. In comitijs deinde de
Prussico bello agi cœptum, res'q; integra ad alia comitia, quæ ad secun
Comitia Sedomiriæ.
dam dominicam Quadragesimæ Sendomiriam indicebantur, reiecta.
Eò porrò aduenerunt oratores è concilio Basileensi, quod Eugenius
põtifex cum ab ini tio approbasset, Bononiam transferebat, atq; adeò

dissoluebat. Concilium contrà, abrogare pontificatum Eugenio nitebatur. Quanquam obstabat Sigismundus imperator, ut gratiam referret Eugenio, à quo Romæ paulo antè diadema imperatorium ritu solenni acceperat. Postulabat autem ea legatio, ut rex cum omnibus populis suis cõcilio aduersus pontificem faueret, et ut uexandis bello Cruciferis supersederet, concilioq́ꝫ causam illam omnem cognoscendam et arbitrandam permitteret. Cui responsum est: Non abhorrere à pace regem, si à Cruciferis ipsi satisfieret. porrò de his quæ præterea oratores postulabant, diligentius eum consultaturum, ac deinde missurum legatos suos ad concilium cum certo responso. Ita dimissi oratores concilij, in Prussiam ad Cruciferos, ut eos ad accipiendam conditionem pacis à rege oblatam adducerent, profecti sunt. Cæterùm in comitijs Sendomiriensibus de cogitatione & apparatu belli nihil à nostris remissum est. Tametsi gerendi eius ratio non expediebatur, propterea quòd rex senio confectus, & caligantibus oculis munia belli per se ipse obire non poterat: & Lituanorũ, Russorum, atqꝫ Valachorum auxilia, cum eæ gentes partim proprijs ac domesticis bellis implicatę essent, partim à fide regis desciuissent, defutura erant. Itaqꝫ tertia comitia armatorũ ad diem sancti Ioannis baptistæ natalem Colum indici, & Boemorum hæreticorũ auxilijs utendum esse, quamuis refragãtibus episcopis, decretum est. Nec ita multo pòst, conuentu inter nostros atqꝫ Cruciferos opera oratorũ concilij de pace frustra instituto, cum Cruciferi quindecim dies ultra condictũ expectati non uenirent, euocati Boemi à rege, duce Ciapcone præstò fuere: coniunctíqꝫ cum maiorib. Polonis, quib. Sẽdiuoius Ostrorogus iussu regis præerat, nouam Marchiam Cruciferorũ imperio subiectã crudeliter uastarunt, duodecimq́ꝫ oppida munita partim ui, partim per deditionẽ cæperunt: quæ quidem omnia direpta ac diruta sunt, Chossno, quam Teuthones Ernisbergam dixere, excepto: quod quoniam erat munitissimũ, præsidio firmatũ est, quo facilius omnis ea regio in fide regia contineretur. Per eosdem ferè dies Sigismundus dux Lituanorũ, coadunatis magnis copijs, duodecim dies Liuoniam depopulatus est, & ingentẽ prædam inde asportauit. In Russia uerò, Risco siue Gregorius Kerdeius Nossum ducẽ Russum Suitrigellonis partiũ, qui Luscũ nõ ita pridem interceperat, profligauit atqꝫ cæpit. Vbi statuta armatorũ comitiorũ dies aduenit, frequens conuentus [illegible]iuit, ut rex in Polonia subsisteret, exercitui uerò uniuerso & summæ rerũ præfectus est Nicolaus Michalouius, gente Roseus, castellanus & præfectus Cracouiensis. Huic rex dedit in mandatis, ut hostiles regiones longè latèq́ꝫ uastaret: munitionum oppugnationib. abstineret. Retinuit aũt secum nõnullos de senatu graues & grandæuos uiros, cum quibus quacunqꝫ de re ad se referretur, consultaret. Colo profectus Michalouius cum exercitu in Pomeraniam, nõ diu mandatorũ regiorũ memor fuit. Iam maiores Poloni cũ Boemis subacta omni noua Marchia, præter Lãdisbergã oppidũ, in Pomeraniam antecesserãt, & Choiniciam obsidebant: quoniam autem consultissimũ uidebatur coniun-

Basiliensis concilij oratores ad regem.
Concilij cum pontifice dißidium.
Sigismũdus imperator factus.
Responsum regis oratoribus Concilij.
Episcopi refragati, ne rex hæreticorum auxilijs uteretur.
Bellum Prußicum.
Noua Marchia subacta à Polonis.
Chossno oppidum à Polonis munitum præsidio.
Liuonia à Lituanis uastata.
Noßus dux uictus & captus à Kerdeio.
Coli comitia armata.
Nicolaus Michalouius dux exercitus Pol.
Choinicia obseßa à Polonis.

ctis copijs rem gerere, eò duxit reliquum exercitum Michalouius: facileq́ꝫ persuaderi sibi ab Ostrorogo passus est, ut cœptam Choiniciæ obsidionem prosequeretur. Erat autem oppidum bene munitum, commeatu, præsidio, & omni apparatu belli instructissimum. Vbi in longius tempus obsidionem eius duci animaduersum est, institutus cuniculus, quo ex improuiso in oppidum irrumperetur. Verùm is non altè ductus, priusquam perduceretur, subsidente sabuloso solo obrutus est. Tentata deinde ui & impetu oppugnatio, exiccata fossa oppidum ambiente. Sed inde quoque multis uulneribus acceptis, re infecta discessum est: cum primi Boemi in tutum se recepissent. Iam difficiliore annona, propter multitudinem, & uias ab hostibus infessas, nostri utebantur, & ex pabuli inopia plurimos equos amittebant. Itaqꝫ serò regiorum mandatorum recordati, cum totos duos menses in obsidione Choiniciæ casso labore consumpsissent, ea soluta, castra mouerunt, & in interiora Pomeraniæ populabundi progressi sunt: prætergressiq́ꝫ nonnulla oppida, direpto Pelplinensi monasterio magnificentissimè ædificato & opulento, ad Tisciouiam siue Dersauiam peruenerunt. Prȩcesserant & prætererant oppidũ Boemi, qui primas stationes seruabant, & loca metandis castris capiebãt. Poloni uerò quo minus in surburbana prȩdandi causa discurrerent, cohiberi à ducibus nequiuêre. Erat in oppido ualidum hostiũ prȩsidium. Nam ij quocunque admoturos esse nostros intelligebant, omnia præsidia ex propinquis munitionibus deducta noctu eò contrahebant. Id igitur præsidiũ occurrit nostris ad extrema suburbana: sed tamen quo minus ea incenderentur, prohibere non potuit. Itaqꝫ latè uagante incendio, in oppidũ se hostes receperunt. Nec mora, aduerso ac uehementi uento flante, urbana quoqꝫ ȩdificia flamma corripuit: nec ea restingui ullo cùm hostiũ ipsorum, tum ad extremum etiam nostrorũ conatu potuit. Sic oppidũ longè munitius & opulentius quàm Choinicia, quasi fortuito incendio conflagrauit: præda omnis, prȩter eam quȩ in subterraneis cellis & fornicibus abscons a erat, igne corrupta: captiuorum supra decem millia fuisse dicũtur. Ex his quicunqꝫ Boemici generis fuerunt, Ciapco reuertens, ut sibi condonarentur, impetrauit: traditos, grauiter, quod Teuthonibus contra Polonos eiusdem secum linguæ & originis militarẽt, corripuit, pyraq́ꝫ ingenti extructa exussit. Eius exemplum secutus Ioannes Strassus Bialaciouius, piratas seu nauticos homines in ergastulo conclusos, quorum non exiguus numerus inter præsidia Cruciferorũ fuit, circumiecta palea & arida materia, succendit. Et effregerunt ij quidem ergastulum ligneum: sed cum effugere uellent, aduersis hastis à nostris excipiebantur, donec Michalouius superueniens cædem eorum repressit, ignem'que restinxit. Matronis uerò & puellis captiuis iustus honor habitus: adhibita'que publicè custodia, ne quid in eas contumeliose à quoquam fieret: facta'que diligenti conquisitione, ne qua priuatim à quopiam occuleretur, omnes ad Vistulam deductæ, traiectæ'que nauibus, liberè dimissæ sunt. Perhonorificum id fuit

nostris

Lues equorũ.
Pomerania uastatur.
Pelplinẽse monasterium direptum.
Dersauia incẽsa.
Ciapconis acerbitas in Boemos.
Piratæ cõbusti.
Fœminis captiuis honor habitus à Polonis.

noſtris apud ipſos etiam hoſtes, omnesq; eis omnia bona precari: ſuis
uerò, qui longè eſſent, fuiſſentq; in populanda Polonia diſsimiles, ma
la imprecari. Atq; utinam in templis, monaſterijs, & rebus ſacris no
ſtri eadem abſtinentia uſi fuiſſent. Sed plus hic ualuit ira & dolor im
maniſsimè direptorum à Cruciferis in Cuiauia templorum. Itaque O
liuenſe quoque monaſterium paulo pòſt direptum & incenſum eſt.
Inde ad Gdanum caſtra mota, quatriduoq; in conſpectu eius urbis
ſtatiua habita: per quos dies omne id territorium peruaſtatum, muni
tio portus lignea diſiecta. Equites cũ ad mare ueniſſent, lõgius in ſalũ
atq; fluctus, ludibundi & gratulabundi ſibi inuicẽ quòd mare infeſtis
armis attigiſſent, procurrêre. Feruntur etiã Boemi marinã aquam hau
ſtam, lagunculis domũ deportaſſe. Peruaſtata ſatis uſq; ad mare Pome
rania reuertentes noſtri alio itinere, Tucholienſem & Iaſenecenſem o
ram uaſtabant. Cum aũt apud Iaſeneciam ſtatiua haberent, de pace ab
hoſtibus tractari cœptum eſt. Et Boemi iam præceſſerant, ut ſe in
Polonia reficerent. Dum colloquuntur inter ſe primores, pauci de
noſtris iuniores temerè impetum in arcem fecêre: eosq; prægreſſos
exercitus omnis, cum eſſet ſine imperio quaſi dato ſigno ſecutus eſt.
Capta momento arx, & direpta, & improbitate cuiuſdam militis in
cenſa eſt. Captiui ad unum omnes trucidati, furore militum, ob
interfectum in oppugnatione Ioannem Leuinum Vilcinium, nemini
parcente. Permoleſtè id factum, dum de pace agitur, tulere Cru
ciferi: ſed noſtris iniuſſu id ſuo, & tamen iure belli, neque pace, ne
que inducijs adhuc conſtitutis, factum defendentibus, acceleratæ ſunt
induciæ trium menſium. Interim autem ad Cal. Decemb. ut in con
uentu Breſtenſi de conditionibus pacis conſtitueretur. Captiui Cru
ciferorum nobiliores facta ſponſione ſiſtendi ſeſe, ſi de pace non con
ueniſſet, dimiſsi: tenuiores & gregarij uel commutati, uel binis flo
renis redempti. noſtri munitiones in noua Marchia quæſitas retinue
re: pacti nihil munire interim, nec reficere. Mirum autem eſt, tum
demùm Cruciferos de pace & inducijs quàm diligentiſsimè egiſſe,
cum noſtri peruaſtata omni Pomerania, ita ut ſoli quatuordecim pagi
inter lacus & paludes ſibi intacti relinquerentur, domum reuerterẽt.
His peractis, exercitus omnis accepta à Michalouio miſsione, ſuam
quiſque domum dilapſus eſt. Sed Boemorum primores Pyſdros ad re
gem, ut erat ab eo præceptum, profecti, honorificè ab eo accepti & re
munerati ſunt. Neq; uerò labis quicquam tunc noſtri ex eorum cõſue
tudine contraxere, quin odiſſe magis eorum fœditatem & impietatem
cognitam cœpere. Nouum etiam tunc fœdus Cazimirus dux Pomera
niæ Scecinenſis cum rege icit, ueteri, quemadmodum credere par eſt,
uiolato: quo recepit ſub fide & honore ſuo unà cum primoribus ſuis,
nullam opem ſe laturum eſſe Cruciferis aduerſus Polonos: neq; paſ
ſurum eſſe quenquam, qui contra eos arma ſumpſerit, per ditionem
ſuam tranſire. Hoc fœdere icto, & Boemis dimiſsis, rex in Sendo
mirienſem tractum ſe recepit, fugiens peſtem, quæ maiorem Po
loniam

Oliuẽſe monaſterium incenſum.

Poloni exercitus lætitia, quòd ad mare perueniſſent.

Iaſen ecia arx capta & incenſa.

Induciæ.

Poloni nõ corrupti conſuetudine Boemorũ.

Fœdus cũ duce Pomeraniæ Scecinenſis.

Peſtis in maiore Polonia.

loniam inuaſerat: qua quidem Ioannes Saffranecius epiſcopus Vula
dislauienſis abſumptus, Vuladislaum Oporouium decanum Cra
couienſem & procancellarium regni, rege ſuffragante, ſucceſſorem
accepit. Cum autem rex eſſet Priſſouiæ, uenit ad eum Boemus quiſ
piam ſacerdos hæreticus, à Chriſtanno aſtrologo, nuncians, ut mor
tem propè ſibi imminentem caueret. Id cum ille ſemotis arbitris age
ret, Sbigneus epiſcopus Cracouienſis ueritus, ne quid de religione
hæreticus ille regi ſuaderet, grauiter obiurgauit regem, quòd ne
minem de conſiliarijs ad audientiam Boemi adhibuiſſet. Et ſatiſ
fecit quidem rex Sbigneo, nihil Boemum neque de religione, neque
de republica ſecum locutum eſſe: ſed tamen coactus eſt eum primo
quoque tempore, inſtante Sbigneo, dimittere, propterea quòd
ſpargebat is uulgò praua dogmata. Non multo autem pòſt come
tes non obſcurus, plus quàm unum menſem pernox, face ad occiden
tem uerſa, apparuit: regiæ mortis, ut uulgò tunc creditum eſt, po
ſtea euentus comprobauit, prænuncius. Nepolomiciæ iam rex e
rat, quò comitia ad diem diui Martini epiſcopi memoriæ dicatum
indixerat: eò uenit Helias Alexandri palatini Valachiæ defuncti fi
lius à minore natu fratre Stephano dominatu paterno eiectus, regis
opem implorans, & in fide clientelaq; regis & filiorum eius ac
Polonorum ſe fore ſemper ſolenni iureiurando recipiens. Conſe
cuta eſt eum & Stephani fratris legatio cum ſplendidis donis, Lenci
ciam uſq; regem ſequens: & poſtulans, ut ſibi magis quàm fratri omni
bus inuiſo, rex faueret: fore & ipſum perpetuò in fide & clientela
Polonorum, quemadmodum pater maioresq; ipſius fuiſſent.
Offenſam autem à patre paulo ante mortem contractam, damnaq;
data Podolijs, ut ipſi rex condonaret. Habebat quidem Helias
in matrimonio ſororem germanam Sophiæ reginæ: ſed tamen re
in conſultationem ſenatus poſita, placuit, ut Stephanus, in quem
ſtudia gentis inclinaſſent, dato iureiurando in uerba regis & regni
Polonici, retineret Valachiam, tractumq; Sepinenſem cum Cho
cimo, Ceciuno, & Chmelouia munitionibus à rege iure ſempiterno
reciperet. Heliæ uerò, quo magis Stephanus eius metu in officio
contineretur, luculentæ poſſeſsiones à rege in Polonia datæ ſunt. Sed
cum in his ille non acquieſceret, & ad recuperandum dominatum
paternum aſpiraret, ex fuga retractus, Siradiæ deinceps ſub hone
ſta cuſtodia cum uxore & liberis uixit. Stephanus uerò, ſicut conue
nerat, Sociauiæ ſolenne iuſiurandum legatis regijs exigentibus de
dit: promiſitq; etiam ſe, cum iuſſus fuerit, in Rusſiam uenturum, &
iuſiurandum illud coràm repetiturum eſſe: & ut gratiam referret re
gi, non ita multo pòſt Tartaros in ditiones Polonicas excurſionem pa
rantes repreſsit: Bratislauiam, quæ inſtaurata, ni fallor, erat, & Sui
trigellonis præſidio tenebatur, interceptam regi reſtituit. Ex iiſdem
comitijs miſsi ſunt proceres quidam in Cuiauiam ad conuentũ Breſtẽ
ſem agendum cum Cruciferis. Verùm ex eo conuentu infecta pace, &
iritatis

Prædictio mortis regiæ.

Cometes.

Comitia Nepolomiciæ.

Helias palat. Valachiæ iurat in uerba regis.

Pacta cum Stephano palatino conuenta.

Sepinenſis terra donata Valacho.

Heliæ palatini conditio.

Tartari fuſi & repreſſi à Stephano Valachiæ palatino.

Bratislauia regi reſtituta.

Conuentus Polonorum Breste cum Cruciferis.
iritatis animis, incertum qua de causa discessum est. Lenciciæ rex euen-
tum illius conuentus expectabat: ubi rediere ad eum legati è conuen-
tu, de bello agi cœptum: uisúmq́ue est, non expectandam esse æstatem,
Consultatio de ratione belli.
sed quamprimùm immittendum in terras hostiles exercitum. Expe-
ditiora fore omnia concretis glacie fluminibus atque lacubus, quibus
abundat Prussia. Vna res difficultatem faciebat, quòd pecunia regi de-
erat in stipendium: & propè abfuerat res à seditione superiore æstate
Fremitus nobilitatis Pol. apud Choiniciã.
apud Choiniciam, fremente uniuersa nobilitate contra proceres, quòd
ij bellum extra fines Poloniæ sine stipendio decreuissent: receperant-
que illi nunquam id se deinceps admissuros esse. Inuentus tandem mo-
De stipendio soluendo nobilitati cautio.
dus est eius difficultatis explicandæ, ut Palatini suæ quisque ditionis
nobilitati de stipendo soluendo cauerent. Hæc ubi didicere Crucife-
Induciæ 12 annorum cum Cruciferis.
ri, missis mox ad regem legatis, quas antea repudiarant conditiones,
ultrò accepere, in duodecim annos pacti inducias. Adiectum, ut ad
natalem Virginis matris diem sequenti anno apud Slonscum de pace
perpetua tractaretur. Ibi tunc marsalcus Cruciferorum Liuoniensi-
um ex pacto dimissus, siue adeò sponsione militari solutus: dimissus
enim erat, cum de sistendo eo, quum rex iussisset, Suitrigello quoque
Theodoricus Buciacius captus & liberatus.
cauisset: ac Theodoricus Buciatius præfectus Camenecensis pro eo
receptus. Captus hic à Fedicone duce, Camenecensem agrum & sub-
urbana uastante, cum paucitate prædatorum contempta, temerè
in eos erupisset, & in paratas insidias incidisset, Magistro'que Liuoni-
Suitrigello infestus Lituaniæ & Russiæ.
ensi petenti à Suitrigellone, donatus erat. Neque enim quiescebat
Suitrigello cum Russis: sed cum ipse per se auxilia Tartarorum &
Liuonum habens, Lituaniam, tum per Fediconem & Nossum du-
ces Russiam regiam æstate præterita Cruciferis incitantibus infesta-
rat, illa occasione usus, quòd nostri Prussico bello distinebantur, &
Sigismundus inuisus Lituanis.
quòd is Sigismundum ducem Lituanorum inuisum iam esse plerisque
Lituanis acceperat. Et sumpserat Sigismundus paulo antè supplici-
Moniuidus & Rumboudus proceres Lituani, læsæ maiestatis damnati.
um capitis de Ioanne Moniuido palatino Trocensi, & Rumboudo
summo marsalco Lituaniæ, authoribus conspirationis, quæ in eum
comparata esse dicebatur. Itaque liberè tunc Suitrigello Lituaniam
depopulatus est, Sigismundo habente quidem & ipso exercitum, sed
non satis ei fidente, propter necessarios & propinquos interfectorum
procerum: opportunis modò locis exercitum hostilem is carpebat. I-
taque non multum operæprecij tunc fecit Suitrigello, nisi quòd Vil-
nam, Trocos & Lidam, oppida immunita exussit. Breste Russicum per
Fediconẽ & Nossum duces obsedit: nec difficulter eo potitus esset, pro-
pter commeatus inopiam, dubiamq́ue Russorum fidem, nisi Masouios
arma iussu regis sumpsisse, & aduentare eò renunciatum esset. Tarta-
Tartari à Suitrigellone euocati, ipsius ditionem uastant.
ros quoq́ue magnis donis ad uastandam eam oram Russiæ, quæ Sigis-
mundo parebat, concitarat. Verùm ij cum aliquo usq́ue progressi, Sigis-
mundum in clientela regis Polonorum esse accepissent, mutata statim
sententia, in Kiouiẽsem & Ciernechouiensem tractũ, qui in Suitrigello-
nis ditione erat, populabundi excurrerunt. Insequens annus 1434
Vula-

Vuladislai regis morte insignis est. Ac initio quidem eius anni in Li-
Rex in Lituaniã profectus.
tuaniam is rogatu Sigismundi ducis profectus, Krincos peruenit. Inde
uerò stabilito Sigismundi principatu, magnisq́ue muneribus ab eo ac-
ceptis, Corcinum, quę & Noua ciuitas dicitur, uenit: & comitia ibi per
Comitia Corcini.
tempus quadragenarij ieiunij habuit. In quibus legati ad concilium
Legati ad conciliũ Basileẽse.
Basileense designati sunt, qui & uniuersi regni personam ibi sustinerẽt,
& Sigismundi imperatoris, Cruciferorumq́ue obtrectationes & crimi-
nationes, quæ aduersus Vuladislaum regem iactabantur, refellerent,
ac de uniuersa causa cum Cruciferis disceptarent. Fuerunt autem prin-
cipes eius legationis, Sbigneus Cracouiensis, Stanislaus Posnaniensis
episcopi, Ioannes Conespolius cancellarius regni, & Nicolaus Lasso-
cius decanus Cracouiensis. Non putauit autem Sbigneus prætermit-
Sbigneus episcopus regem obiurgat.
tendam sibi occasionem castigandi regis, priusquã peregrè proficisce-
retur. Itaque in illo ipso consessu amplissimo grauissimis uerbis id e-
git, in hanc sententiam locutus: Non recusare se iniunctum legationis
onus pro honore ac dignitate patriæ simul & regis: sed non posse ta-
men, quin regem quibusdam de rebus pro officio suo, priusquam pro-
ficiscatur, admoneat. Vereri enim se, ut eum reuertens è concilio su-
perstitem reperiat, quippe qui tam grandis natu esset, & profligatis
iam uiribus. Nescire etiam, quo'nam pacto plerasque Imperatoris &
Cruciferorum criminationes in ipsum diluat. Nam & ipsum se, & alios
plerosque omnes in illo consessu, animaduertere, in eo nonnulla re-
prehensione digna. Multas quidem in eo dignas bono principe uirtu-
Vuladislai uitia.
tes relucere: sed non carere eum & uitijs, quibus uirtutum illarum
splendor obscuretur: qualia sint, quòd ipso uel iubente uel permitten-
te multis per iniuriam, aut certè summo quodam iure, & nimis exacta
& acerba interpretatione iuris bona adimantur: quòd oppressi à po-
tentioribus non uindicentur: quòd calamitosorum hominum causæ
non audiantur atque decidantur, ipso in profundam noctem prolixio-
ribus cœnis indulgente, ac deinde magnam diei partem inerti somno
absumente. In itineribus etiam pergrauem eum esse ecclesiasticis iux-
tà ac equestribus hominibus, oppidanis'que & agricolis, propterea
quòd aulicum suum comitatum à rapinis, stupris & iniurijs non cohi-
beat: subuectiones'que & procurationes præter ius & æquum acer-
bè, & pigneratione iumentorum exigi patiatur. Ad hæc monetæ cu-
dendæ fœminis eum potestatem fecisse: eam uerò perleuem cudi, ma-
gno reipublicæ detrimento. Superstitiones uerò eius quasdam ex pri-
sco dæmonum cultu retentas, quas ipse quoque non ignoret, reticere
se, pudore præpeditum. Egisse se his de rebus plerisque omnibus
cum ipso primùm quidem semotis arbitris: deinde paucos etiam arbi-
tros adhibuisse: uerùm quando in eam usque diem nihil profecisset, in
amplissimi consilij consessu id sibi facere necesse fuisse: ut quem Dei ti-
mor in officio non contineret, pudor hominum duntaxat cohiberet.
Quod ni hæc quoque profutura essent, acerbioribus deinde medica-
mentis ad sanandum eum usurum esse: licere quidem sibi, non minus

quàm alijs diſsimulando, uel etiam aſſentando gratiam eius aucupari, ſed memorem ſe eſſe officij ſui, & nullo neqꝫ metu, neqꝫ gratia deſertu-
» rum eſſe ſtationem, in qua ſe Deus & rex ipſe, & ſenatorem & epiſcopū
» conſtituiſſet. Pluris ſe facere incolumitatem patriæ, quàm omnia quæ
» uulgò concupiſcãtur: & pro magnis regis in ſe beneficijs, antiquiorem
» ſibi eſſe eius ſalutem, quàm pręſentem & aſſentãdo quæſitam gratiam:
» quæ tamen certa & ſtabilis eſſe non ſoleat. Non poterat ſe diutius rex tenere, quin ſermonẽ eius interrumperet, ira fremens atqꝫ lachrymans: intemperanter eum & arroganter facere, qui cunctis alijs ſenatoribus, una cum archiepiſcopo ipſo primate & moderatore conſilij tacentibus, unus tam acerbè in ſe inuehatur. Ibi aſſurgens cunctus ſenatus, eandem omnium eſſe ſententiam, & illam epiſcopi Cracouienſis orationẽ, ſuam eſſe profeſſus eſt. Quo audito rex accenſus magis, è conſilio ſeſe proripuit, multa Sbigneo minitans. Verùm citò ad ſe reuerſus, impenſius Sbigneum poſtea coluit: & corrigere ea quæ ille reprehenderat, ſtuduit. Albertus uerò archiepiſcopus, etiam gratias ègit Sbigneo, quòd maiore fiducia, quemadmodum diui Stanislai ſucceſſore dignum erat, regis peccata corrigere aggreſſus eſſet. His ita actis, & conuentu ſoluto, rex Cracouiam profectus eſt, ut inde porrò in Ruſsiam proficiſceretur, iuſiurandum à Stephano palatino Valachorũ promiſſum ipſe coràm ritu ſolenni accepturus. Dum autem itineri ſe accingit, nunciatum eſt Fridericum quempiã Ruſſum ducem exulem cum non contemnenda Boemorum manu arcem nouam prope Ciorſtenum munire inſtituiſſe, unde in finitimos Polonos & Vngaros, latrocinium exerceret. Id ubi rex accepit, miſſo confeſtim aulico comitatu ſuo, manum illam diſsipauit: deinde iter inſtitutum ingreſſus, cum Grodecum (oppidi id nomen eſt in Ruſsia) perueniſſet, inter prandendum ualida febri correptus eſt: quam inde accidiſſe exiſtimatum eſt, quòd nocte præcedenti, quæ præter tempus anni frigida fuit, in ſyluis diutius luſciniæ cantu ſeſe de more oblectans, cœli intemperiem pertuliſſet. Vbi uitæ ſuæ finem adeſſe ſenſit, ſacris myſterijs procurari ſe poſtulauit: offenſas omnibus remiſit, ſibi'qꝫ uiciſsim ab omnibus remitti petiuit: teſtamentum cõdidit: ſi quid cuiquam per iniuriã abſtuliſſet, reddi iuſsit. Filios proceribus pręſentibus atqꝫ nobilitati commendauit: ac Vuladislaũ quidem diligentius, nam eum tenerius diligebat. Sbigneo uerò epiſcopo annulum nuptialem ab Heduigi regina, quo nihil charius ipſe in omni uita ſua habuerat, dono miſit, ueniam ſuperiorum omnium admiſſorũ ab eo petens, & animam ſuam liberoſ'qꝫ ſuperſtites ei commendans. Deinde pridie Cal. Iunias, ſeptimodecimo die poſteaquam ægrotare cœperat, animam exhalauit, cum regnaſſet annos duodequinquaginta, & tres ferè menſes. Nam quantũ uixerit, non conſtat: Vitoudo quidem natu maior fuit. Tanta autem fuit liberalitate & munificentia, ut non modò fiſcum exhauriret, uerùm etiam magnam partem regiarum poſſeſsionum etiam immerentibus, & maximè uenationum ac cæterarum uoluptatum ſuarum, quanquam non inhoneſtarum, aſſeclis & mini-

Senatus Polonici cõſtantia.

Candor archiepiſcopi Alberti.

Boemi profligati in finibus Vngariæ.

Grodecum oppidum.

Cauſa morbi.

Extrema acta Vuladislai regis.

Vuladislai Iagellonis mors.

Liberalitas ſiue prodigalitas Iagellonis.

ſtris dilargiretur, ac tota interdũ ſingulis hominibus donaret territoria: ſic ut quodã tempore Martinus quintus pontif. max. prodigalitatem eius inhibendã ſibi eſſe duceret, dato ad archiepiſcopũ Leopolienſem mandato, ut donationes eius reſcinderet. Arces & urbes neqꝫ nouas condidit, & uetuſtas neglexit. Baſilicas Chelmenſem atqꝫ Kiouienſem in Ruſsia inſtituit, & epiſcopis attribuit. Ex his ad Chelmenſem Ioannem theologum ſodalitij Dominicani extulit: & in gratiam eius Lublinenſem tractũ omnem à Cracouienſi diœceſi abſtrahere, & Chelmenſi adiungere conatus eſt: perficere tamen id, conſtanter aduerſante Sbigneo Cracouienſi epiſcopo, nequiuit. Monaſterium quoqꝫ pręterea, quæ ſuperius commemorauimus, Lublini diuæ Brigitæ nomine condidit: in Cazimirienſem uerò parœciã canonicos diui Auguſtini inſtitutũ profeſſos induxit: Gneſnenſe, Sendomiriẽſe & Vislicienſe tẽpla Gręca pictura decorauit. Venationũ ſine ullo modo auidus fuit: interfectas feras maiores, & præſertim biſontes, in prelatos & canonicos, Academiæ'qꝫ ac ciuitatis Cracouiẽſis præſides & magiſtratus partiri ſolitus: in peregrinos hoſpitalis & munificus. Nullũ quãuis exiguũ munus aſpernabatur: nec eos qui donarãt, irremuneratos dimittebat. Aliquid petentibus à ſe, ferè dimidium eius quod petiſſent, largiebatur. Itaqꝫ duplum petebant, qui ſimplum auferre cupiebant. Offenſarũ immemor: ad ſupplicia de ſontibus ſumenda lentus: aſſentatoribus ac delatoribus aurem libenter accõmodabat: cultui diuino apprimè deditus: ieiuniorũ diebus pane & aqua ferè utebatur. Superſtitiones quaſdam ab ineunte ætate imbibitas, ad extremum uſqꝫ retinuit: in quibus illa fuit, quòd quotidie priuſquam prodiret in publicum, ter ſeſe in gyrum uertebat, & ſtipulam ter confractam in terram abijciebat. Abſtemius in omni uita ſua, nec niſi aquæ potu uſus: cæterùm cibi appetentiſsimus fuit, item'qꝫ balnei, ſic ut alternis diebus eo uteretur: nonnulli quotidie uſum eſſe ferunt. Cultu corporis neglecto, neqꝫ alijs quàm agnellinis pellibus, & laneis ferè ueſtibus uſus. A' malis abhorruit, ut ne odorem quidem eorum ferret. Statura fuit mediocri, facie oblonga, macra, & ad mentum contractiore: capite caluo, paruo & faſtigiato: oculis nigris, paruis, & inſtabilibus: ceruice longa, uoce graui cita'que. Corpus eius magna pompa Cracouiam relatum, & intra menſem in baſilica Cracouienſi magno procerum atqꝫ nobilitatis concurſu funus celebratum eſt. Extat eius ſepulchrum in media ferè baſilica ad dextrum latus, à Sigiſmundo rege nepote eius, paulo ante noſtram memoriam magnificè inſtauratum. Ac de Iagellone quidem hæc nobis ſcripta ſunto. Deinceps de Vuladislao, eius filio proſequemur.

Munitionũ negligentia.

Chelmenſis & Kiouienſis epiſcopa inſtituta.

Lublinẽſem tractum Sbigneus ab epiſcopa Cracouien. auelli paſſus nõ eſt.

Lublinenſe monaſterium.

Cazimiriæ canonici regulares.

Venationum ſtudium.

Lenitas.

Ieiunia.

Superſtitiones.

Victus.

Cultus corporis.

Effigies.

MARTINI CROMERI DE ORIGINE ET REBVS GESTIS POLONORVM, LIBER XXI.

VVLADISLAVS TERTIVS REX.

Maiores Poloni cum Sbigneo episcopo Vuladislao regis defuncti filio regnũ decernũt.

IAM Sbigneus cæteriq́ꝫ legati ad concilium missi, Posnaniam peruenerant, cum de morte Vuladislai regis nunciatum est. Hoc igitur nuncio accepto, conueniunt mox Posnaniã frequentes proceres, & nobilitas maioris Poloniæ, rogatu Sbignei: initoq́ꝫ consilio, ex eius sententia Vuladislao natu maiori defuncti regis filio regnum decernunt: eiq́ꝫ solenni ritu inaugurando diem ad tertium Cal. Iulij statuunt: & ad Sigismundum magnum ducem Lituanorum, ut ad eam celebritatem uel ipse adesset, uel legationem mitteret, oratores mittunt. Molestè hoc maiorum Polonorum præiudicium minores tulere: sed tamen quia Sbigneus episcopus Cracouiẽsis, homo suarum partium, autor eius fuerat, & ex repub. esse maximè uidebatur, ne qua dissensio, neu qua mora in re tanta fieret, in eandem & ipsi sententiam decretum fecerunt: dies modò ad octauum Cal. Augusti prorogata est, quo maiore ac splendidiore pompa omnia fierent. Erant in equestri ordine duo nobiles, factiosi, ac turbulẽti iuuenes, Spitco Melstinius, ac Derslaus Rithuianius, Martini Lenciciẽsis palatini filius, agnatus Alberti archiepiscopi Gnesnensis. Quorum hic quidem ingentem thesaurum ab archiepiscopo magno patruo suo clàm paucis conscijs (inter quos ipse quoqꝫ fuit) defossum, paulo antè effoderat, & Eufemiæ Boleslai ducis Masouiorũ filiæ insano amore captus, paruo tempore decoxerat: sed magnas tamen sibi prodigalitate sua clientelas cõpararat: ille uerò patris, palatini quondam Cracouiẽsis, & maiorum suorum opibus & imaginibus tumens, nullo neqꝫ honore, neqꝫ magistratu auctum se esse indignè ferebat. Cum igitur uterqꝫ res nouare cuperet, & uterqꝫ magnas post se iuuentutis cateruas traheret, conuentũ Opatouiæ ad tertium Idus Iulias, cõmunicato cum suis consilio, instituêre. Ibi omnium una erat sententia: malè tantum regnum puero committi, cuius ætate, & regina mater, superba mulier, & primores ad dominatum abusuri essent: aliter de repub. constitui oportere. Confirmabat autem id in primis Gouorcus Chrobranius, homo senex, multa ex ueteri memoria ad rem facientia commemorans. Reuerterat iam Sbigneus cum Conespolio cancellario, reuocatus ex itinere, reliquis duobus legatis institutum iter Basileam prosequentibus. Ab eo igitur Sophia regina, non ignara consiliorum Spitconis atqꝫ Derslai, impetrauit, ut Opatouiam proficisceretur, turbulentaq́ꝫ iuuenum consilia dissiparet. Non fuit gratus aduentus eius ijs qui conuenerant. Sed tamen ille singulari patientia usus, & in consilium admissus, graui & prudenti oratione plurimis persuasit, ut abiecto nouandarum rerum studio,

Minores Poloni ægrè, assentiuntur tamẽ maioribus.

Derslaus Rithuianius.

Spitco Melstinius.

Cõuenticulum Opatouiæ.

Gouorcus Chrobranius.

Sbigneus episcopus dissipat consilia iuuenum.

ne quid dissidij alienissimo tempore in Polonia exuscitarent, præsertim quòd res iam integra non esset, Vuladislao defuncti regis filio ante aliquot annos in comitijs summo omnium consensu rege iam designato. Ita conuentus ille re infecta, nequicquam frementibus seditionis authoribus, solutus est. Nec tamen ij quieuerunt, nacti plures sententiæ suæ adstipulatores. In quibus præcipui fuerunt Abraam Sbanscius iudex Posnaniensis conuentus, & Ioannes Strassus. Nam cum frequentes undique proceres ac equites Cracouiam ad præstitutã diem conuenissent, iniectus est ab ijs scrupulus, quòd dicerent, nouum & inusitatum esse, impuberi diadema imponi: in discrimen autem adduci libertatem & prærogatiuas equestris ordinis, magno labore & sanguine maiorum suorum partas, illa impuberis regis coronatione: neqꝫ enim rectè ab impubere iusiurandũ dari posse. Quod si id in aliud tempus differatur, difficulter exactum iri ab eo qui iam rerum potitus sit. Verùm hic quoque scrupulus à maioribus natu exemptus est, producto à Sbigneo codice è basilica Cracouiensi, in quo effigies Cazimiri magni regis impubes depicta erat. De iureiurando autem regis, reiectares ad pubertatem eius: interim autem placuit, ut Sophia mater, & primores sacri pariter & profani ordinis pro eo fideiuberent: nec eum prius ad gubernacula regni admitterent, quàm iusiurandum ritè præstitisset. Conquieturi iam turbatores illi uidebantur, cum in ipso coronationis articulo nouas conciuerunt turbas, uociferantes, ne sibi inuitis paucorum conspiratione rex imponeretur. Inita denuò suffragia: nec ea tamen liberè ferri poterant, factiosis illis altercando tempus extrahentibus, ut præteriret dies, & interim ipsi plures de nobilitate ad se pertraherent: ij porrò quibus magis placebant quieta consilia, ut tædio diuturnæ moræ domos dilaberentur. Quod ubi à primoribus animaduersum est, Ioannes Olesſnicius, cognomento Glouacius marsalcus, è senatusconsulto pronunciauit ad nobilitatem, ut quibus placeret Vuladislaum coronari, in dextram discederent: qui aliter sentirent, in læuam. Id ubi factum est, una uoce omnes Vuladislaum regem esse iusserunt. Melstinius uerò cum Sbanscio & Strasso, qui in editiorem locum contradicturi conscenderant, turpiter deturbati sunt. Non abstinuit tamen maledictis Melstinius, cùm in alios, tum in Marsalcum. Verùm ille rogatu procerum patienter ea tunc tulit, ne institutum negocium impediretur. Nec mora, coronatio regis in basilica ritu solenni peracta est, sole ad uesperum declinante: postridie in urbem descensum, ad recipiendum ab oppidanis & plebe iusiurandum. Nec tamen ascendit tunc rex in præparatum sibi in foro solium, contentione orta inter episcopos ac duces Masouiorum, quòd proximum regi locum utrique sibi uendicarent. Subsequentibus deinde diebus consultatum est à proceribus de ratione administrandæ reipublicæ. Multorum'que sententiæ in Ziemouitum ducem Masouiorum inclinabant, ut is gubernator regni esset. Erat enim uir bonus, & magno consilio. Sed uicit plurium sententia, metuentiũ ne is dominandi dul-

Abraam Sbanscius.

Ioannes Strassus.

Controuersia de coronatione & iuramento regis noui.

Factiosi turbas cient.

Vuladislaus tertius rex coronatus.

Episcoporũ et Masouiorũ ducum de loco cõtrouersia.

Ziemouitus dux Masouiorum.

cedine deguſtata, ambitione deprauatus, aliquid aduerſus regẽ & rem-pub. moliretur: & indignum uiſum eſt, ad eum ſummam rerum Polonicarum deferre, qui in clientela Polonorum eſſet.

Prouiſores inſtituti in Polonia.

Itaq; placuit, in ſingulis ſatrapijs ſiue palatinatibus ſingulos prouiſores, in Cracouienſi uerò propter monetariam officinam duos, ex ijs qui ſummis in repub. honoribus non fungerentur, conſtitui, qui quæſtores regiorum redituũ eſſent, & intra ſuos quiſq; fines negocia publica regio nomine adminiſtrarent. ſed ne quid tamen noui in republ, niſi ex ampliſsimi conſilij decreto ſtatuerent: his quinquagenæ marcæ annuæ in ſumptus cõſtitutæ.

Rußica & Podolica nobilitas exæquata cum Polonica. Rußorum onera.

Ibi etiam Ruſsica & Podolica nobilitas cum Polonica omni iure exæquata eſt à nouo rege, non ſine murmure multorum, qui remitti illa quoq; Ruſsis ægrè ferebant: quòd neceſſe eis fuit antiquitùs, quandocunque & quócunq; rex iuſſerat, ſine ullo ſtipendio ad bellum proficiſci: ad arces muniendas & reficiendas operas mittere: de quolibet iugero culto duos auenæ, totidem'q; ſiliginis modios, & quaternos groſſos quotannis regi pendere.

Pericula Poloniæ impendentia.

Verùm illud maximè permouit regem, quòd à patre, ſenatum & illam exæquationem promiſſam eis eſſe conſtabat. Inceſsit deinde cura conſiliarijs conſtituendæ reipublicę atque pacis. Multæ undique difficultates impendebant. Cum Cruciferis adhuc pendebant induciæ, necdum pax certa confecta erat. Sigiſmundus quoq; imperator, ne quid ex inueterato in Polonos odio, uiolata'que ſępius cum Iagellone amicitia, contẽpta pueri ætate moueret, cauendũ erat.

Nicolaus Cotificius.

Ad hęc Sileſij poſt mortẽ regis finitimas ſibi oras, Nicolao Cotificio, cognomẽto Seſtrenecio, duce latrocinijs infeſtabãt.

Nobilitas contra eccleſiaſticum ordinẽ fremit.

Ne domi quidem uſquequaq; quietæ res erant, nouatoribus illis nobilitatẽ aduerſus eccleſiaſticũ ordinem ob repreſſos conatus ſuos concitantibus, & ius decimandi cenſuræ'que eccleſiaſticæ, ſiue excommunicationis in controuerſiam reuocantibus. His de rebus omnibus in frequenti ſenatu actum.

Legatio Pol. ad Sigiſm. Imperatorem.

Et ad Sigiſmundum quidem imperatorem miſsi legati, Conespolius cancellarius, & Oleſſnicius marſalcus, quo ęquioribus cõditionibus pacem conficerent, coniugium duarum filiarum Alberti ducis Auſtriorum generi imperatorij nouo regi, fratri'que eius petere iuſsi ſunt.

Sigiſmũdus tutelã Vuladislai regis expetiuit.

Sed reiecta res ab Imperatore, ut prius diſsidiorum cauſæ conuentu inſtituto ſummouerentur, ei'que rei conſtituta dies ad Pentecoſten inſequentis anni. Quòd autem tunc nihil impetratum eſt, in cauſa fuit illud, quòd Imperator tutelam regis, & gubernationem regni ſperabat & ambiebat: legatos'que largitione & pollicitatione fruſtra tentarat, ut eum ſibi honorem publicè uel ſimulatè deferrent repudiaturo honeſtius, quàm diuulgarat. In eam autem autem ſpem adduxiſſe eum ferebatur Ioannes Gamratus, pręcurſor ante legatos miſſus,

Ioannes Gamratus. Petrus Saffranecius palatinus Cracouienſis.

qui cum his mandatis uenire legatos regios, à Petro Saffrenecio palatino Cracouienſi ei nunciarat.

Conuẽtus cum Cruciferis.

Cum Cruciferis conuẽtus actus apud Racianzum & Zlotoriã ad natalem diuæ Mariæ: ſed utrinq; re infecta diſceſſum, propterea quòd in expectatione erant Cruciferi, quónam modo ſuccederet Liuonienſibus, qui Samagitiam & Lituaniam cum Suitrigello-

ne tunc bello infeſtabant: & iam noſtri diſcedentes Breſte Cuiauienſe peruenerant, cum eos commendator Oſterrodenſis conſecutus eſt, de pace poſtulans. Fefellerat enim Cruciferos euentus Samagitici belli.

Liuones profligati à Samagitis.

Nam Liuonienſes præda onuſti è Samagitia reuertentes, in ſylua quadam ſuccíſis arboribus impediti à Samagitis, & circumuenti, magna'q; ſtrage profligati erant. Atque id noſtri quoq; eo ipſo puncto temporis, quo commendator aduenit, cognouerant.

Induciæ prorogatæ.

Prorogatus eſt tamen conuentus, & induciæ ad tertium Nonas Maias inſequentis anni.

Criſtinus Cozeglouius ulctus eſt Sileſios, & Gliuiciam cæpit.

Cùm Sileſijs quoque Benoini conuentus actus eſt, ipſis poſtulantibus, propterea quòd Criſtinus Cozeglouius caſtellanus Sandecenſis damna paſſus à prædonibus Sileſijs, cum fœnore ipſis uicem reddebat, & Gliuiciam oppidum in Sileſia interceperat.

Pacta cum Sileſijs.

Renouata pax his conditionibus, ut Nicolaus Cotificius turbator pacis unà cum ſocijs ſuis utrinq; pelleretur: damna data accepta'q; inuicem ut compenſarentur. Deinceps uerò ſi quod latrocinium ab alterutris in alteros patraretur, ad id armis perſequendum ut præſtò eſſent ij quoque ipſi, à quorum parte id extitiſſet: nec diu tamen hæc à Sileſijs obſeruata ſunt ad ingenium redeuntibus. Podoliam uerò cum Suitrigello infeſtaret, ac Theodoricum ſiue Fedconẽ Neſuiſſenſem ducẽ cæpiſſet, repreſſus eſt à noſtris ducibus Vincentio Samotulio, & Michaele Buciacio:

Fedco dux captus. Bratislauia & Cremenecia et reliquæ munitiones Podoliæ regi deditæ.

receptus'q; & liberatus Fedco, Bratiſslauiã & Cremeneciam regi dedidit, mox'q; rurſus concedente rege eas, quoad uiueret retinendas recepit, cum ſe unà cum poſteris ſuis, Sbaraſſum, Viniciam, Chmelnicum & Socoliciam retenturis, in fide & clientela eius & Polonorum fore ſolenni iureiurando profeſſus eſſet: promiſiſſet'q;, non niſi iuratis in uerba regis atque regni præfecturas & cuſtodiam illarum arcium ſe mandaturum eſſe. Porrò domi diutius res agitatæ inter ſacrum & profanum ordinem, conuentum'q; ſæpius, neque tamen conuenire quicquam inter partes poterat, Melſtinio, Sbanſcio & Straſſo omnia turbantibus. Temperatum tamen eſt à ui, metu interdicti eccleſiaſtici.

Aduerſarij ordinis eccleſiaſtici extincti.

Ad extremum pedetentim turba omnis conquieuit, compluribus ex ijs, qui ſigniferi erant illarum turbarum, iuſto Dei iudicio, quemadmodum creditum eſt, intra breue tempus extinctis: cæteris uerò religione & metu perculſis.

Cauſæ diſsidij inter ordines.

Illud autem in contentionem uenerat, quòd cupiebant profani ualere conſtitutionem Iaroslai archiepiſcopi, qua ſanciebatur, ut qui agri ex illo tempore coli cœpiſſent, ex ijs ne manipularis decima penderetur. Verùm ea conſtitutio per uim expreſſa eſſe ferebatur. Præterea, quem agrum quiſq; eques agreſti & adſcriptitio depulſo, per ſe ipſe coleret, ut inde parœcoſuo decimã penderet, quamuis alij prius ea pendi ſolita eſſet.

Nobilitati prorogatiuæ conceſſæ à ſacerdotibus.

Sed neutrũ extortũ: illud modò conceſſum equiti, ut quoſcunq; agros coleret, ex his canapale ne ſolueret, neq; conueheret ſuo curru decimã: neq; delectũ in ea ſacerdos haberet, niſi data opera uicioſum frumentũ ab equite relinqueretur. Aliud quoq; equitũ minoris Poloniæ inteſtinũ inter ipſos diſsidiũ mortuo Spitcone palatino Sẽdomirięſi, de cõ

Conſtitutio de honoribus diſtribuendis.

ferendis honoribus in conuentu Vislicienſi diuerſis partium ſtudijs excitatum,ſedatum eſt:cum eſſet conſtitutum, ut uacantes honores ijs qui eſſent gradu proximi cõferrentur.Itaq; Ioannes Cijzouius,qui caſtellanus Sendomirienſis erat,palatinus factus eſt.In eius uerò locũ caſtellanus Lublinẽſis ſuffectus,& ſic alijs alij deinceps ſucceſſerunt:Biecienſem uerò caſtellaniam Clemens Strelcius,cognomento Vantropca,alter de prouiſoribus Cracouienſis tractus,nobilitatis ſuffragijs adeptus eſt. Verùm hæc duo extrema inſequẽti ferè anno,qui fuit à Chriſto nato 1435 acta ſunt.

1435 ann. Cõuentus cum Cruciferis irritus.

Cõuentus deinde rurſus cum Cruciferis apud Breſte Cuiauienſe & Sluzouiã eodem planè,quo ſuperiori anno, euentu actus eſt,Cruciferis itidem ex euentu Samagitici belli pendentibus, & noſtrorum facilitate abutentibus, & ad octauum Idus Decembris conuentũ & inducias prorogantibus.Inde Siradię comitia rex habuit.

Heliæ Valachi fuga.

Ibi de dimittẽdo Helia Valacho petitum ab eius fautoribus: nec tamẽ impetratum.Sed poſt paucos dies is,ſiue præfecti cõniuentia,ſiue cuſtodum negligentia euaſit,& miſcere Valachiã ciuili bello adortus eſt.

Suitrigello & Liuones uicti à Polonis & Lituanis.

Autumno uerò Suitrigellonis exercitus cum auxiliaribus Cruciferis Liuonienſibus inſigni ſtrage in Lituania à Polonis,duce Iacobo Cobilanio in auxilium Sigiſmundo duci à rege miſsis, & Michaele Sigiſmũdi magni ducis filio,ad Vilcomiriã profligatus eſt: multi mortales capti,multi cæſi: multi Suentę fluuij undis,ubi commiſſum eſt prẹliũ,extincti.Ibi robur omne Liuonienſiũ cum magiſtro & marſalco cõcidit.

Sigiſmũdi Roti fidefragi interitus.

Captus eſt in eo prẹlio Sigiſmundus Rotus Sileſius,is qui à Cęſare ad Vitoudũ proficiſcens,à Ioãne Ciarnicouio captus,& ſub militari ſponſione dimiſſus,fidẽ fregerat: itemq; Coributhus,qui paulo antè è Boemia,ubi negligi iam ſe animaduerterat,per Pruſsiam cum auxiliaribus Boemis & Sileſijs reuerſus,cum Suitrigellone ſe coniunxerat.

Coributhi mors.

Vterq; in profluentem demerſus: tametſi de Coributho fama uariat. Nam & ueneno in medicamentũ infuſo,à Sigiſmũdo duce extinctũ eſſe,uulgatum eſt.

Ruſsi à Suitrigellone ad Sigiſmundũ magnum ducẽ Lituan. defecerunt.

Suitrigello uerò cum paucis Ruſsis effugit: ſed ex eo tempore Smolenſcum,Orſam,Poloſcũ, Vitepſcũ,& Ruſsiã ferè omnem,uictoris fidem ſecutã,amiſit.

Sigiſmundi Imperatoris legatio ad Vuladiſlaum regem.

Miſerat interim,dum hæc in Lituania gerũtur, Sigiſmundus Imperator legationẽ ad Vuladislaũ regem,ut bellũ inter cognatos duces dirimeret,non tam pacis cupidus,quàm quòd Suitrigellonis partibus,quẽ ipſe uanis promiſsis ad id bellum cõcitarat,metueret.Ei legationi,priuſquã de exitu belli Lituanici cognitũ eſſet,reſponſum eſt:libenter id facturũ fuiſſe regẽ,ſi integrũ eſſet: uerùm credere eũ,illos collatis ſignis iam ferro inter ſe decreuiſſe. Vtrilibet aũt ceſsiſſet uictoria,eum difficiliorem fore ad æquas conditiones pacis. Necdũ legati diſceſſerant, cũ de uictoria Sigiſmũdi allatũ eſt. Quo minus poſtea negocij fuit cum Cruciferis in cõficienda pace perpetua, cũ ij fracti animis,duriores etiã cõditiones acciperent.

Vngarorũ procerum cum Polonis cõuentus apud Keſmarcum.

Inſequenti demum anno,ad Pentecoſtẽ proceres Vngarorũ & Polonorũ apud Keſmarcũ cõuenerunt:ſublatisq; diſsidiorũ cauſis,pacẽ inter reges ſuos fecerunt. Qua cõfecta,miſit rurſus Vuladislaus rex legationẽ ad Imperatorem,

coniugiũ

Pax redintegrata inter Vngaros & Polonos.

coniugium neptium eius ſibi fratriq; poſtulans. Nec ille abnuit, ſed in aliud tempus,quo eſſet bellicis curis & negocijs Boemicis ſolutior, eam rem reiecit.

Boemorum incommoda ex diſsidio religionis.

Iam enim pertęſumerat Boemos proceres ciuesq; Pragenſes malorũ,quæ ex diſsidio domeſtico,ac Taboritarũ & Orphanorum licentia magis ac magis indies pullulabant.

Sacrificulorũ impotens dominatus.

Inter quos deſertores ſacrificuli potiſsimùm prẹtextu religionis impotenter dominabantur, & in quos collibitum erat ſæuiebant. Nam cum inter eos de religione & ritibus ſacrorum non conueniret,ut fit,ubi ſemel à legibus & inſtitutis maiorum priuata paucorum temeritate diſceſſum eſt,alij in alios leuem credulamq; multitudinem concitabant: ita ut plurimum ſanguinis humani effunderetur,templa euerterentur,magiſtratus in urbibus & oppidis è profligatiſsimorum hominum libidine inſtituerentur ac deſtituerentur: quin ad ſupplicia quoq; raperentur: urbes deniq; & oppida diriperentur.

Sigiſmundi Imper. ſtudiũ pacãdæ Boemiæ.

Quæ cum explorata haberet Sigiſmundus, nihil curæ ac diligentiæ prætermittebat,quo eos,qui quietis & ocij cupidiores eſſe uidebantur,ſibi & Eccleſię catholicæ reconciliaret. Ad quam rem conficiendam concilij Baſileenſis ope & authoritate uſus eſt.

Cõmunio ſub utraq; ſpecie Boemis cõceſſa à cõcilio Baſileenſi.

Ac indultus quidem eſt eis à concilio promiſcuus uſus Euchariſtiæ, ſub ſpeciebus panis & uini, ubi is iam inoleuiſſet: ea tamen lege,ne diuerſum uſum improbarẽt,neu ſe ab Eccleſia catholica in cẹteris ritibus dogmatibusq; ſeiungerẽt.

Sigiſmundus rex Boemorũ appellatus.

Quibus rebus ita tranſactis,publicè ab ea gente Sigiſmundus per hoc ipſum ferè tempus,quod perſequimur,rex appellatus eſt: ingreſſusq; Boemiam,ad pacandas res animum intendit. Nec diu poſtea uixit. Neq; Vuladislaus,bis reiectus,urgere deinceps deſiderium ſuum de uxore eo uiuente perrexit.

Valachiæ diuiſio.

Porrò inter Valachos fratrẹs diſsidiũ tunc rex per legatos cõpoſuit, partitus inter eos dominatũ,ita ut inferior & maritima ora,quam Beſſarabiam uocant, in qua Bialogradũ arx eſt,& Kilia,Stephano:ſuperior uerò,hoc eſt occidentalis,& Ruſsis uicinior,cum Sociauia metropoli,Heliæ cederet.

Helias palatinus Valachiæ iurat in uerba regis Leopoli.

Qui quidem Helias incunctanter Leopolim ueniens,in uerba regis præſentis, & habitu regio prẹſidẽtis unà cũ procerib.ſuę partis iurauit: uexilloq; ritu ſolẽni ad pedes regis abiecto,in fide & cliẽtela eius & omniũ deinceps regũ Poloniæ ſemper ſe fore,& cõtra quoſuis hoſtes ſumma ope ſeipſis affore ꝓfeſſus eſt. Quo facto, rex eũ ſubleuatũ exoſculatus eſt: procerib.uerò Valachis dextrã dedit,

Valachorum tributum.

tributũq; centũ equorũ totidẽ, ſiue ut uolũt alij,quadringẽtarũ purpurarũ,quadringẽtorũ boũ,ac ducẽtorũ curruũ Viſonis ſiue Vſionis(piſcis id prægãdis nomẽ eſt,cuius ferax eſt Danubius) in ſingulos annos impoſuit.

Vſio piſcis.

Quanquã piſces bouesq; muneris tantũ loco tũc ab eo regẽ accepiſſe,nõnulli prodiderũt:

Sepinenſis tractus regi & regno reſtitutus.

Sepinenſem uerò tractũ,diplomaq; paternũ,quo is tractus Stephano donabatur,ex pacto ab eo recepit in cõpenſationẽ damnorũ,quæ Alexãder pater eius in Colomeienſi & Sniatinẽſi præfecturis dederat. Tametſi eo demũ anno, quo Vuladislaus rex perijt, munitiones eius tractus Ioãni Cizouio caſtellano & præfecto Cracouiẽſi,& Petro Odrouãzo palatino & prẹfecto Ruſsiæ à Marilia ſiue Maria uxore Helię &

præfe-

Haliciēſis arx Valacho cōceſſa ad tempus.
Ioannes Odrouanzus archiepiſcopus Leopolienſis.
Stephani pal. Valach. legatio ad regem.
Stephani palatini iuſiurandum.
Pax Breſtenſis & pacta cum Cruciferis.

præfecto Chocimenſi traditas eſſe reperio. Porrò Halicienſis arcis uſum Heliæ, quoad uiueret, rex conceſsit. Cuius precibus adductus Ioannem Odrouanzum, Leopolienſem archiepiſcopum eſſe poſt Ioannem Reſſouium paulo antè mortuum iuſsit: amoto Syluestro Sciechouio, qui iam paulo antè à collegio electus erat. Oſtendebat & Stephanus, miſſa ad regem legatione cum ampliſsimis donis, & commemoratione ſtudij meritorumq; ſuorum erga ipſum recentium, ſimile iuſiurandum ſe uelle dare, cum diu id prius facere diſtuliſſet: ſed neſcio cur ſiue ipſe diſtulit, ſiue reiectus eſt: niſi fortè ſatis eſſe uiſum eſt, quòd is Heliæ fratri palatino fidem ſuam Bialogrodi obſtrinxit. Sed poſt quartum demum annum & ipſe, & Helias frater iterum cum uniuerſo ſenatu ſuo in uerba eiuſdem regis iurarunt. Sub finem anni pax cum Cruciferis Pruſsienſibus & Liuonienſibus Breſte Cuiauienſi facta eſt à rege: quo cautum eſt fide & iureiurando principum, inter cætera, ut fœdus Cruciferorum cum Suitrigellone eſſet irritum: epiſcopis & Eccleſijs Polonicis bona ſua ac decimæ in ditione Cruciferorum ſaluæ ut eſſent atque liberæ: fructus præteritorum duorum annorum interuerſi, ad Paſcha proximum ut eis à Cruciferis reſtituerentur: epiſcopo Vuladiſlauienſi mille ducenti aurei pro domo Gdanenſi diruta ſoluerentur: Nouam marchiam & Cholnum rex Cruciferis, ipſiq; uiciſsim Neſſouiam ac dimidium traiectum Viſtulæ apud Toruniam regi redderent, & nouem millia florenorum & quingentos aureos numerarent: Iaſeneciam retinerent: nec fraudi eſſet cuiquam, à ſuis dominis ad hoſtes defeciſſe: finium regundorum ratio certa præſcripta. De controuerſijs dirimendis conuenit, ut quotannis bini utrinq; delecti arbitri certo loco conuenirent: ſed ita, ut Polonos magiſter, Pruſsienſes rex ederet. Atq; hæc pacta conuenta noui reges, magiſtri, atq; duces intra annum uertentem à creatione ſua, conſiliarij uerò atq; ſubditi decimo quoq; anno ſolenni iureiurando coram legatis alterius partis approbarent: nobilitas atq; ciuitates cauerent ſibi inuicem, non fore ſe dicto audientes dominis ſuis, ſi ij contra hæc pacta uenire uellent: idq; impunè fore, principes ipſi ſuis quiſq; ſubditis intra certum tempus cauerent: quod quidem fecerunt poſtea. Fatalis autem annus ille fuit archiepiſcopis. Nam & Albertus Iaſtrembecius Gneſnenſis archiepiſcopus eodem autumno uitam cum morte commutauit: cui collegiū illius eccleſiæ Vincentiū Cotum Dembenium, gente Doliuiū, cuſtodē Gneſnenſem, & pedagogum regiū, ſucceſſorē dedit: nequicquam aduerſantibus proceribus & curatoribus regijs, qui Vuladiſlaū Vuladiſlauiēſem epiſcopum, cum Sbigneus Cracouiēſis renueret, ſufficere Alberto uoluerant. Superiori autē anno Ioānes Lubenius cognomēto Slezus Premiſlienſis epiſcopus mortuus, Nicolaū Chranſtouiū, gente Stregoniū, regis & procerū uoluntate, ſummoto Frāciſco Orecio decano Leopolienſi & canonico Premiſlienſi, qui à collegio electus erat, ſucceſſorē accepit. Sequens annus nulla re memorabilis eſt, niſi quòd cū Sigiſmūdo Lituanorū principe de

Vincētius Dēbenius archiepiſcopus Gneſnenſis.
Nicolaus Chrāſtouius epiſcopus Præmiſlienſis.

Suitrigellone reconciliando per principes ſenatus, legatos à rege miſſos, fruſtra actum eſt. Commouerat enim Suitrigello regem ſenatumq; Polonicum ad miſericordiam, ſupplici habitu adueniens, & Luſcum, quod adhuc retinuerat, regi tradens: quod non multo poſt rex Sigiſmundo repetenti ex fœdere tradidit, ea lege, ut eo mortuo in ditionem regis & Polonorū cū tota Volynia recideret. Dougerdus uerò cum creatus eſſet palatinus Vilnenſis, iuſiurandum dedit, ſe poſt Sigiſmundi magni ducis mortem, non niſi Vuladiſlao & ſucceſſoribus eius regibus Polonorum, arcem Vilnenſem traditurum eſſe. Inſequenti anno, qui fuit 1438, non uſq; adeò quietæ res fuere domi foriſq;. Etenim Spitco Melſtinius partim inueterato in Sbigneum epiſcopum, quòd conatibus ſuis ad nouandas res intentis obſtitiſſet, odio, partim etiam nouo, quòd de hæreſi Boemica exagitaretur, inflāmatus, bona eius Vſſeuenſia Melſtino arci ſuæ propinqua, armata manu inuaſit atq; diripuit: caſtellum interceptum præſidio muniuit. Citatus à rege uelut publicæ pacis turbator, in gratiam cum Sbigneo redijt, cum ei communium amicorum arbitrio ſatisfeciſſet: quæ tamen gratia diuturna non fuit. Ea uerò, niſi fallor, cauſa fuit utriuſq; ordinis proceribus, ut in comitijs Corcinenſibus menſe Aprili habitis, ſanctè ſe obſtringerent, pro perduelle habituros, quiſquis iudicia contemneret, armiſq; priuato conſilio ſumptis ius ſuum perſequeretur: & quiſquis hæreſim ullam profiteretur, aut profitentes defenderet. Vbi etiam minores Poloni frequentes conſtituerunt inter ſe prouiſoribus ſiue curatoribus regijs deinceps nō parêre, dominatus eorum pertæſi, ſiue adeò indignum eſſe rati, à paribus regi. Vixdum hoc malum conquieuerat, cum ſubitò aliud exortum eſt. Derslaus Rithuianius, auctus opibus & animo ex direptis facultatibus propatrui ſui Alberti archiepiſcopi ſuperiori anno defuncti, ualidam peditum equitum'que manum coegit. Accitus'que ad regem, negauit ſe quicquam contra rempublicam moliri. Dimiſſus, nocte quadam ad Zatoriam duxit, & ſcalis admotis oppidum id cæpit, oppidanis nihil eiuſmodi ſuſpicantibus: deinde Oſuencimenſem tractum omnem in ditionem ſuam redigere adortus eſt, & magnum uicinis Sileſiorum ducibus terrorem incuſsit: & iam Sigiſmundus Imperator, ac Vngarorum & Boemorum rex ætate, laboribus, morbo'que confectus obierat. Moleſtum tamen regi ſenatui'que fuit, quemadmodum ſcribit Dlugoſſus, uicinum & amicum principem, eam'que oram, quæ promptuarium quoddam eſt Cracouiæ, à ſuis uexari. Nec tamen reuocari ſe Derslaus à cœpto paſſus eſt, donec, dum incautius ſtatiua habet, fuſus fugatusq; à Sileſijs, regi Zatoriam tradidit, acceptis ab eo mille marcis impendiorū nomine. Rex uerò non prius eam Venceslao Oſuencimenſium duci Cazimiri filio reddidit, donec is in fide & clientela regis Polonorum ſe unà cum Præmiſlo & Ioanne fratribus impuberibus fore deinceps ſolenni iureiurando ſpopondit, & Berualdum caſtellum infame latrocinijs ipſi conceſsit. Dederant autem ei rei cauſam duces ipſi Sileſij,

Suitrigello ſupplex, non potuit tamē cum Sigiſmundo redire in gratiam.
Luſcū regi redditū, & ab eo traditū Sigiſmūdo duci Lituanorum.
De Volynia pactum.
Vilnēſis palatini iuſiurandū.
1438 ann.
Spitco Melſtinius Vſſeuenſe caſtellum epiſcopo intercepit.
Sbigneus Spitconi reconciliatus.
Comitia Corcini.
Conſtitutio cōtra perſequentes armis ius ſuum et fautores hæreticorum.
Prouiſores amoti à minoribus Polonis.
Derslaus Rithuianius Zatoriam intercepit.
Sigiſmundi Imperatoris mors.
Oſuencimēſes duces in fide et clientela regis Pol.
Berualdū accepit rex pro Zatoria.

Silesij Poloniã latrocinijs uexarunt.

Silesij, qui cum latè propagati patrimonia sua in tenues portiones diduxissent, neqꝫ commodè & pro dignitate inde sustentare sese possent, rapto uiuere neutiquam turpe aut ignominiosum ducebant: & cùm aliàs in mercatores, uiatoresq́ꝫ grassabantur, tum post pacẽ haud multo antè cum Polonis factam, Velunense territorium nouo latrocinio infestarant: quanquam non impunè. Nam reuertentes à Laurentio Zaremba, cæteraq́ꝫ Velunensi nobilitate præda omni exuti, trepidè domos dilapsi sunt. Sic ergo tunc Vuladislaus Silesios ultus est. Quo fit, ut minus molestè factum illud Rithuianij tulisse uideatur. Boemicum deinde bellum exarsit, neqꝫ spacio temporis diuturnum, neqꝫ exitu funestum. Cuius hæc fuit causa. Sigismundus Imperator moriens, cum animaduertisset Barbaram uxorem suam, de regno magis, quàm de uita sua sollicitam, cum primoribus Boemorum clandestina consilia conferre, Albertum generum suum, ducem Austriorum, Vngaris & Boemis proceribus diligenter commendauit: Barbara, quæ regna illa ad Vuladislaum regem Polonorum dotalia afferre, quàm filiam reginam uidere malebat, capta Znoimæ, & cum funere mariti in Vngariam ducta est. Neqꝫ satis constat, an ita Sigismundus ipse iusserit.

Laurẽtius Zaremba Silesios ultus.

Barbara imperatrix capta.

Post Sigismũdi mortem nihilo minus Boemi in duas factiones diuisi, partim Albertum, quem Vngari iam sibi regem creauerant & coronarant, partim Cazimirum Vuladislai regis fratrem ad regnum inuitarunt. Acceptauit delatum regnum Cazimirus, magna & saniore senatus Polonici parte nequicquam dissuadente: cæterùm iunioribus & prouisoribus siue curatoribus regni, compendij sui causa, quemadmodum creditum est, in primis suadentibus. Itaqꝫ missi in Boemiam ad adeundam possessionem regni, nomine Cazimiri Sendiuoius Ostrorogus Posnaniensis, & Ioannes Tencinius Sendomiriensis, palatini, cum non contemnendis copijs, uel ut habet Bonfinius, cum duobus tantum millibus equitum, pacato agmine per Silesiam iter fecerunt. Cum his sese non exiguus Boemorum numerus coniunxit, ita ut ad quatuordecim millia essent in eo exercitu: uastabatq́ꝫ is aduersariorum agros. Præuerterat eos Pragam Albertus, iamq́ꝫ solenni ritu diadema susceperat. Quin coegerat etiam longè ualidiorem exercitum cùm de Boemis & Vngaris, tum ex omni ferè Germania. Cum eo igitur, monitu suorum obuiam hostibus prodijt. Cazimiriani ne iniquo loco cum longè potentiori hoste pugnare cogerentur, ad Thaborum oppidum fossis & carris castra communiunt. Nec Albertus castra oppugnare ausus, non longè & ipse castra sua metatus est. Crebris excursionibus & leuibus certaminibus haud leuia utrinqꝫ damna accepta. Cum autẽ Cazimiriani, quo tutiores essent ab ictibus bombardarum, quibus acriter petebantur, in oppidum se recepissent, dimisit Albertus exercitum. Nam difficili & ipse pabulatione atqꝫ annona iam utebatur, & perdifficilis erat oppidi operibus præsidioq́ꝫ permuniti oppugnatio. Cazimiriani quoqꝫ, nullo operæprecio facto, numis exhausti, & amissis equis Boemia excesserunt. Verùm id priusquam Vuladis-

Albertus rex Vngarorum.

Cazimirus Iagellonis filius à Boemis ad regnum uocatus, senatu Polonico improbãte.

Polonorũ expeditio in Boemiam.

Albertus rex Boemorum.

Poloni re infecta Boemia excesserunt.

laus rex factum resciret, quoniam de periculo eorum certior factus erat, nihil deterritus minaci legatione Alberti, Poloniã omnem ad bellũ Boemicũ exciuit: & qua proximus patebat aditus Cracouiã proficiscenti, in Silesiã cum infesto minorũ Polonorũ exercitu ingressus, longè lateq́ꝫ eam uastauit. Idem ab altera parte maiores Poloni in inferiore Silesia fecere. Causæ autem uexandæ Silesiæ hæ fuerunt, quòd Silesij partes Alberti sequebãtur, & quòd latrocinijs Poloniam infestare non intermittebant: ad hæc adulterina moneta cudenda & importanda, non parum incommodi Poloniæ afferebant. Itaqꝫ ui metuq́ꝫ adacti, Venceslaus Opauiensium & Ratiboriensium, Boleslaus Glogouiensium & Oppoliensium, Bernardus item & Ioannes & Nicolaus Oppoliensium Silesiorum duces, & nobilitas Bregensis, fœdus cum Vuladislao & Cazimiro icerunt, Cazimirumq́ꝫ electum regem Boemorum approbarunt, pollicentes tum demum se in uerba eius iuraturos esse, ubi is diademate à Boemis redimitus esset: de falsa quoqꝫ moneta inhibenda receperunt. Osuencimensium uerò duces, Venceslaus, Præmislus & Ioannes, primi omnium spoponderunt, se contra Cazimirum nemini affuturos esse. Quòd si aliorum Silesiorum uoluntates in eum inclinarent, se in uerba eius iuraturos esse. Hæc tunc acta in Silesia. Inde uerò in Boemiam rex progredi, & suis opem ferre parabat. Sed cum de statu rerum Boemicarum apud Opauiam è palatino Sendomiriensi, è Boemia reuertente, cognouisset, exercitum dimisit, domumq́ꝫ redijt. Non fuerunt in ea expeditione Russi & Podolij, clade domestica, quam insignem eius æstatis initio à Tartaris acceperant, impediti: ne qua maiore etiam absentes obruerentur, ueriti. Excurrerant enim Tartari populabundi in Podoliam, ingentemq́ꝫ prędam abigebant. Recedentes eos cum Podolij ualida manu facta persequerentur, in limosam quandam paludẽ ex metu recipere se coegerunt: ignariq́ꝫ locorum, adactis equis impetum in eos fecerunt. Stabant contrà instructi Tartari æquiori loco, eminusq́ꝫ imbrem sagittarũ in nostros, cum cœno conflictantes, iaculabantur. Ibi ancipiti malo perculsi primi, extremis, ut retrocederent, sibiq́ꝫ explicandi sese ex illa difficultate locum darent, significabant. At illi actum esse de suis rati, in fugam se prorsus coniecerunt. Nec Tartari occasioni defuerunt. Obtritis enim primis, cæteros auersos obstinatè persecuti, magna strage profligarũt, neminem uiuum seruantes. Ibi pleraqꝫ omnis nobilitas & firmamentum Russiæ cum Michaele Buciacio præfecto Podoliæ concidit, ita ut crebris deinceps excursionibus Tartari omnem illam regionem absqꝫ metu peruastarent. Non est autem prætereundum egregium fortis uiri facinus, tolerantiæq́ꝫ exemplum singulare, Ioannes Vulodicus, gente Sulimæus, multis uulneribus confectus, cum inter cadauera iacens à uictoribus despoliaretur, ita compressit uitalem spiritum, ut cum barbarus caligas de pedibus eius non sine uulnere rescinderet, digitumq́ꝫ cum annulo præcideret, tamen nullam doloris atqꝫ sensus significationem edidit, & incredibili patientia uitam seruauit. Vidisse

Vuladislai regis expeditio in Silesiam.

Silesiorum pacta cum rege Polonorum & fratre eius Cazimiro.

Tartari Podoliam uastarũt, & Podolios profligarunt.

Michael Buciacius à Tartaris interfectus.

Ioannis Vulodici patientia.

eum ſe poſtea cum illis notis, Dlugoſſus memorat. Per illud tempus A Albertus rex Cæſar à Germanis principibus appellatus eſt: quem honorem uix, ac non niſi aſſentientibus Vngaris, quibus promiſerat ſe eum non eſſe ſuſcepturum, ſuſcepit. Barbara uerò ſocrus cum ei cunctas poſſeſsiones, quas dotales in Vngaria Boemiaq́ habebat, conceſſiſſet, ac duodenûm millium aureorum penſionem anniuerſariam ab eo accepiſſet, dimiſſa ab eo, ex Vngaria in Poloniam commigrauit: & à Vuladislao rege perhumanè atq; honorificè accepta, Sendomirienſem arcem cum præfectura & omnibus emolumentis ad utendum fruendum, & habitandum, quoad uiueret, accepit. In Boemia tamen eam nequiter, libidinoſe, ſine ulla religione & ſpe futuræ uitæ reliquum etatis exegiſſe, uitaq́ defunctam, in arce Pragenſi in ſepulchris regum ſolenni pompa à Georgio Podiebracio gubernatore conditam eſſe, Vngaricarum & Boemicarum rerum ſcriptores memoriæ prodidere. Eodem anno confirmatum eſt Vuladislao regnum in comitijs Petricouienſibus, menſe Decembri habitis: amotiq́ ab adminiſtratione curatores ſiue prouiſores, cum rex iam quintum decimum annum (qui apud nos finiendæ tutelæ legitimus eſt) attigiſſet, ac iuſiurandum ſolenne dediſſet. Sigiſmundo magno duci Lituanorum, renouanti pacta conuenta cum Iagellone & Polonis, ſtabilitus principatus regio diplomate. Monetæ probandæ qui præeſſent in ſingulis ciuitatibus, deſignati: Valde enim iactabatur numus. Verùm non diu id decretum ualuit, præterquàm in minore Polonia & Ruſsia. De pace deinde inter Cæſarem & regem agi cœptum. Non conueniebat tunc inter Eugenium papam & concilium Baſileenſe. Ille enim concilium Ferrariam reuocabat: quò iam Ioannes Palæologus Imperator, & Ioſephus patriarcha Conſtantinopolitanus cum compluribus Græcis epiſcopis ea ipſa de cauſa appulerant: concilium uerò pontificatum Eugenio abrogauerat, & alium pontificem creabat. Et concilium tamen & pontifex per oratores de pace inter Cæſarem & regem Polonorum componenda diligenter egerunt: quo commodius ſublato inter hos principes bello, Græcis atq; Vngaris ſubueniretur. Vtriſq; enim grauis erat rex Turcarum Amurathes: Tranſalpinenſem Valachiam uectigalem ſibi fecerat: ac per illud ipſum tempus Raſciam & Serbiam uectigales regum Vngarorum ditiones affligebat: Singidunum ſiue Sinderouiam, uel Smiderouiam, quemadmodum noſtrates uocant, urbem in ripa Danubij non multo infra Bielogradum, quam Nandor Albam appellant, ſitam, obſidebat & oppugnabat: nec ſuccurrere ſocijs Cæſar cômodè poterat, Polonico bello diſtentus. Non abhorrebat igitur is à pace. Ac ne Poloni quidem: iam enim refrixerant ſtudia Boemorum in Cazimirũ: Sileſij uerò Alberto marchione Brandenburgenſi duce accepto à Cæſare, crebris populationibus, quemadmodũ ſcribit Aeneas Syluius & Dubrauius, Poloniam uexabant: ſiue adeò, ut uult Bonfinius, uexare parabant. Itaq; ex illis ipſis comitijs Petricouienſibus quatuor de primoribus Polonis legati miſsi ad Cæſarem Vuratislauiam,

Albertus Cæſar. *Barbara Sigiſmundi Imp. uxor in Polonia Sendomirienſi præfectura à rege donata eſt.* *Barbaræ imperatricis nequitia.* *Comitia Petricouiæ.* *Prouiſores abrogati.* *Tutelæ finiendæ tempus legitimũ apud Polonos.* *Iuſiurandum regis.* *Lituanorũ cũ Polonis pacta renouata.* *Monetæ probãdæ magiſtri.* *Conciliũ Ferrariam ab Eugenio reuocatum.* *Græci uenere ad concilium.* *Baſileenſe conciliũ Eugenio pontificatũ abrogauit.* *Oratores Eugenij & Baſil. concilij ad Cæſarem & Polonos.* *Raſcia & Serbia à Turcis afflictæ.* *Smiderouia obſeſſa.* *Sileſij Poloniã infeſtant.* *Polonorum legatio ad Albertum Cæſarem.*

A uiam, quò is uenerat è Boemia, multis hinc inde iactatis, eò rem perducebant, ut poteſtas fieret Boemis denuò, quem uellent, regẽ creandi. Id eo lubẽtius faciebant noſtri, quòd Cæſar ſecretò pollicitus eſſe dicebatur archiepiſcopo principi legationis Polonicæ, daturũ ſe Cazimiro Boemiã in dotẽ cũ filia natu minore. Nec tamẽ de pace côuenire ibi potuit, uariante Cæſare côditiones pacis, Teuthonũ qorundã côſilio & maleuolẽtia. Nã ipſe uir bonus erat, & pacis amãs. Diſcedẽtes aũt legati infecta pace, precibus legatorũ Pontificis atq; concilij ægrè reuocati ſunt. Namyslouiæ denuò tentatũ de conditionibus pacis: neq; ibi tamen ea côuenit: induciæ modò quadrimeſtres, per quas cômodius pax côficeret, côſtitutæ. Atq; id anni milleſimi quadringẽteſimi noni principio actum eſt. Quo quidem anno pax foris fuit, domi turbæ quædã, ſiue nouandarum in religione rerum ſtudio, ſiue eccleſiaſtici ordinis odio & inuidia, ſiue utroq; excitatæ, paucorum ſupplicio ſedatæ ſunt. Corcinum ex compoſito, quemadmodum uult Dlugoſſus, indicta erant comitia poſt Paſcha. Et iam rex, peragrata maiore Polonia, & parte Ruſsiæ, eò uenerat: conueniebant & proceres, cum Spitco Melſtinius, facta clàm non contemnenda manu equitum aſſeclarum, agreſtibusq; ſuis armatis, apud Piaſcum maiorem pagum ſuæ ditionis haud longè à Corcino, in oppidum improuiſus irrupit: & impetu facto in diuerſoria Vuladislai Vuladislauienſis epiſcopi, & Nicolai Laſocij decani Cracouienſis, ſummo mane, quieſcentibus adhuc omnibus, ea B diripuit. Idemq́ de monaſterio fecit, cum ibi Ioannem Coneſpolium cancellarium, & Ioannem Oleſſnicium marſalcum, qui ibi diuerterant, non inueniſſet: commodum enim ſeſe ſubduxerant, præmoniti à quibuſdam Spitconis ſocijs, quòd eum infenſum ipſis eſſe nouerant: quippe qui conatibus eius antea reſtitiſſent. His patratis, ex oppido ſuos eduxit: & e regione oppidi, ubi Nida reſtagnans Viſtulæ miſcetur, caſtra curribus & foſsis munire cœpit. Sed priuſquam ea perficeret, coadunati omnes qui circum regem erant, impetum in exercitum eius Hincia Rogouio, ac Dobeslao Sciecocinio, inermes ferè in armatum fecerunt: commiſſoq́ prælio, cum Spitconem ipſum inter primos pugnantem interfeciſſent, facilè cæteros in fugam egerunt. Nec multum ibi ſanguinis fuſum eſt: parci enim rex agreſtibus, qui inuiti dominum ſecuti erant, iuſſerat. Non pauci tamen in Nidam fluuium, quem à tergo habebant compulſi, ſubmerſi ſunt. In Spitconem palpitantem adhuc iudicium inſtitutum: damnatusq́ perduellionis, triduò nudus & inhumatus in publico iacuit. Rapſtinũ arx eius in ditionem regiam redacta: Melſtinũ uerò uxori eius deprecanti côceſſum. Quin & iudicium decretumq́ ſuum rex proceribus ſupplicantibus, ne quid factum eius poſteris obeſſet, clementer abrogauit, quòd is amentia deliquiſſe diceretur. In Sbigneum uerò epiſcopũ conatus illos ſuos maximè intendiſſe Spitco exiſtimatus eſt, partim propter litẽ quandã priuatã ex affinitate ortã: partim etiã, quòd diris deuotus, & ſenatu abſtinere iuſſus erat ab eo propter hæreſim. Sed uim eius Sbigneus præmo

 nitus,

Induciæ Polonorum cum Cæſare. *1439 ann.* *Comitia Corcini.* *Spitco Melſtinius turbat comitia.* *Spitco Melſtinius interfectus, & perduellionis damnatus.* *Rapſtinũ arx Spitconi adempta.* *Spitco cur Sbigneo fuerit infenſus.*

nitus,ad comitia non ueniendo,declinauit. Vulgò etiam creditum eſt, A
quemadmodum Dlugoſſus memorat,ſuaſu & inſtinctu Sophiæ regi-
næ Spitconem facinus illud aggreſſum eſſe: ſed in quem, aut quam ob
rem id illa intenderit,coniectura aſſequi non poſſum. Non minores in

Abraam Sbanſcius fautor hæreticorum.

maiore Polonia per idem tempus motus erãt, Abraamo Sbanſcio con
citante:fauebat & hic Boemorum ſectæ,Boemosq́ſacerdotes hæreti-
cos domi ſuæ alebat,per quos uirus in populum ſpargeret: Orthodo-

Stanislaus epiſcopus Poſnanienſis ceßit Sbanſcio.

xis uerò ſacerdotibus,& epiſcopo Poſnaniẽſi Stanislao Ciolco ita in-
feſtus fuerat,ut is Cracouiam commigrare cogeretur. Eo uerò defun-
cto,& Andrea Bninio ſucceſſore ei dato,magis etiam inſaniebat Abra

Andreas Bninius epiſcopus Poſnanienſis Sbanſinũ adortus armis propter hæreticos.

amus. Et perculit quidem eum anathemate Andreas epiſcopus: ſed
cum ea uia nihil proficeret,ui coercere nouatores adortus eſt. Coactos
enim nongentos amplius equites de propinquis & clentibus ſuis ad
Sbanſinum arcem duxit,dediq́; ſibi quinq; Boemos ſacerdotes coegit:
quos inſtaurato Poſnaniæ iudicio publicè cremauit. Nec multo poſt
Abraamus ipſe mœrore,ira & pudore cõfectus periјt. Sic incendium
illud peſtilens haud leuiter iam gliſcens in maiore Polonia,uirtute epi-
ſcopi reſtinctum eſt. Habuit autem hic Andreas in epiſcopa competi-

Nicolaus Laſocius electus Poſnan. ſed nõ confirmatus.

torem Nicolaum Laſocium decanum Cracouienſem:quem bona pars
collegiј Poſnanienſis elegerat,& rex Eugenio pontifici max. commen-
darat: ſed tamen Andream prætulit pontifex infenſus Laſocio, quòd
legatus regio nomine in Baſileenſi concilio,cum ibi de abrogando ipſi
pontificatu ageretur,fuiſſet. Hoc anno Stanislao Pauulouio epiſcopo B

Paulus Gizicius epiſcopus Plocen. ab Archiepiſcopo cõfirmatus.

Plocenſi mortuo, Paulus Gizicius ſcholaſticus Cracouienſis & cano
nicus Plocenſis ſucceſsit,cõfirmatus à Vincentio archiepiſcopo Gneſ-
nenſi,propterea quòd de Eugeniј pontificis max. à concilio deiecti au-
thoritate dubitabatur. Eodem anno magna pars Cracouiæ gemino

Cracouiæ incẽdium.

incendio cõflagrauit. Superiori uerò Nicolaus Seraphinus prefectus
ſalis,& nonnulli aliј de ſenatu urbis ob importatam adulterinam mo-

Cracouiæ tumultus contra ſenatum.

netam populari inuidia penè deflagrarunt: quod ni conſpirationem
hominum ſubodorati, in arcem properè fugiſſent, cæſi eſſent tumul-
tu & concurſu populi. Gliſcentem ſeditionem Sbigneus epiſcopus re-
preſsit,coniectis reis ſenatoribus in carcerem,& poſt aliquot ſeptima-

Cõuentus Vngarorum cum Polonis.

nas deſidente ira hominum,dimiſsis. Ad Pentecoſten eiuſdem anni a-
ctum de pace inter proceres Polonos & Vngaros,neque tamen regi-
bus ipſis abſentibus quicquam confectum: reiecta res ad congreſſum

Alberti Cæſaris mors.

ipſorum regum: qui antequam contingeret, Albertus Cæſar ab expe-
ditione,quam in Turcas nullo operæprecio inſtituerat,reuertens,dy-
ſenteria ex immoderato eſu peponum contracta,uitam finiuit. Poſt cu
ius mortem Vngari recta ſecum ratione perpendentes,in quantis eſ-
ſent periculis Turcico bello implicati,communicato cum defuncti Cę

Vngari Vuladislaum regem Pol. ad regnũ uocant.

ſaris & regis ſui uxore Elizabetha conſilio, ad Vuladislaum regem
Polonorum regnum unà cum ipſius Elizabethę coniugio detulerunt.
Tametſi prægnans tunc erat Elizabetha: ſed neq; certum erat, ma-
rem'ne paritura eſſet, neque tutum, maturam regno ætatem pueri ex-
pectare.

A pectare. Miſsi publicè ad acciendum Vuladislaum è Polonia, Ioannes

Oratores Vngarorum in Poloniam.

Signienſis epiſcopus: Matco ſiue Mathias Taloncius,Dalmatiæ &
Croatiæ præfectus,quem Banum illi uocant: Emericus Marcellus,ma
giſter curiæ regiæ: Ioannes Perenæus maior, & Ladislaus Palocius:
menſe Februario inſequentis anni cum ſplendido comitatu & legatis
ciuitatum Cracouiam uenerunt, & poſtulata totius Vngariæ Vula-

Conſultatio ſenatus Pol. de regno Vngarorum.

dislao regi expoſuerunt. Re in conſultationem ſenatus poſita,uaria-
bant ſententiæ ſenatorum,diſſuadentibus multis,difficultatem'q; duo-
rum amplißimorum regnorum adminiſtrandorum, & Turcici belli
magnitudinem exaggerantibus:aliјs contrà rem ſplendoris & gloriæ
plenam nequaquam repudiandam eſſe cenſentibus, neq; prodendam
barbaris cum florentiſsimo regno ſalutem & amplitudinem reipubli-
cæ Chriſtianæ,quæ illo quaſi firmiſsimo quodam propugnaculo nite-
retur: & præſtabilius autẽ conſultiusq́; eſſe,Polonos Vngarorum ar-
mis atq; periculo contra Trurcarũ uim ſeſe tueri: quàm illis proditis,
& illo quaſi intermedio pariete ſublato,per ſe ipſos omnem maximi ac
difficilimi belli molem ſuſtinere. Pronior in eam partem erat Vuladiſ-
lai animus,ut regno ſuo paterno contentus eſſe uellet,cùm propter il-
las,quas paulo antè expoſuimus cauſas,tum quòd adoleſcens proue-
ctæ mulieris coniugium faſtidiebat. Sed tamen ceſsit plurium diuer-

Turcarũ legatio ad Vuladiſlaum regem.

ſum ſuadentium ſententiæ,& Vngarorum precibus. Et aderat fortè
B Amurathis Turcarum domini ſiue imperatoris legatio,quæ uiuente
adhuc Alberto Cæſare miſſa,fœdus & amicitiam tyranni,pecuniam'q;
& centum millium armatorum auxilia Vuladislao contra Albertum

Pacta Vuladiſlai regis cum Vngaris.

deferebat. De conditionibus deinde cum Vngaris tractatum: Conue-
niebat iam legatis, totius conuentus Vngarici & reginæ mandata di-
ſertè proferentibus,ut ſi Elizabetha regina ex Alberto Cæſare maſcu-
lum poſthumum peperiſſet, eum Vuladislau ad Boemorũ regnum
adipiſcendum adiuuaret,Vngaricum ipſe ad poſteros ſuos tranſmit-

Vngari oratores reuocantur è Polonia.

teret: quòd ſi nullos mares liberos relinqueret,tum demum ut Alber
ti poſthumus in Vngaria ipſi ſuccederet. Hæc dum ita conſtituuntur,
interim aduolat ex Vngaria ueredarius cum literis ad legatos, quibus

Ladislaus poſthumus Alberti Cæſaris filius.

ſcriptum erat,ut re infecta redirent, eo quòd regina filium peperiſſet.
Verùm non putabant id legati ex dignitate ſuæ gentis fore: & habe-
bant etiam in eum euentum diſerta mandata,ut etiamſi regina marem
peperiſſet,nihilominus Vuladislao regnum deferrent. Abiecerat eo
nuncio rex omnem de ſuſcipiendo eo regno cogitationem: ſed tamen

Turcicæ legationi reſpõſum à rege datum.

uictus eſt legatorum perſeuerantia. Tum demum Turcarum legati-
oni,quæ aliquot menſes Cracouiæ expectarat, reſponſum à rege da-
tum eſt, Regnum ſibi ab Vngaris delatum eſſe: quòd ſi Amurathes
amicitiam ſuam expeteret,Vngariam ne infeſtaret, ſociјs & clientibus
Vngarorum Raſciјs redderet quæ ademiſſet. Nam is poſt expugna-
tam Smiderouiam, alias etiam quaſdam Raſciorum munitiones par-
tim uiuente,partim defuncto iam Alberto cæperat. His ita confectis,
legati Vngarorum,duobus ad deducendum regem relictis, cæteri in

Vngariam reuerterunt: ac Perenæus quidem apud Sariſſam arcem A
ſuæ ditionis regem uenientem hoſpitio accepturus ſubſtitit: Mathias
uerò & Emericus ad reginam, dolorem & iram diſsimulantem, con-
tenderunt: eiusq́ iuſſu comprehenſi, & in uincula cum omni comitatu
ſuo coniecti ſunt. Id ubi Sendiuoius Oſtrorogus palatinus Poſnani-
enſis, & Ioannes Coneſpolius cancellarius Poloniæ, qui legati à Vula-
dislao ad reginam miſsi erant, accepere, omiſſa, Simonis Agrienſis epi-
ſcopi ſuaſu, legatione, in Poloniam reuerterunt. Scinduntur in duas
partes Vngari, dum alij reginæ, alij Vuladislao ſtudent. Nihil tamen
hæc Vuladislaum mouebant, ut mutaret ſententiam. Quin aliud quo-
que longè maius impedimentum fortuna ei obiecit. Nam per eos di-
es, quibus iter adornabat in Vngariam, nuncium accepit è Lituania,
Sigiſmundum ducem Lituanorum auarè & crudeliter dominantem,
conſpiratione Iuani ſiue Ioannis Ruſsi ducis Ciartorienſis, & aliorum
quorundam Ruſſorum & Lituanorum procerum, apud Trocos inter-
fectum eſſe, permultorumq́, maximè Samagitarum ſtudia in Michae-
lem filium eius inclinare: Suitrigellonem uerò Luſcum proditione rur-
ſus in poteſtatem ſuam redegiſſe: magnos etiam theſauros Sigiſmun-
dus reliquerat, eosq́ Ioannes interfector unà cum Trocenſi arce oc-
cuparat. Sic autem is Sigiſmundum ex inſidijs adortus eſſe fertur.
Vrſam habebat Sigiſmundus cicurem, quam ad menſam & ad cubicu-
lum familiariter admittebat. Ea ſiue non uenerat illo eunte cubitum,
ſiue de more emiſſa exiuerat, & à coniuratis alicubi concluſa erat. E- B
ius igitur unguium ſcalptura ad oſtium cubiculi aſsimulata, coniurati
intromiſsi, ducem nihil tale ſuſpicantem trucidarunt. Deſiderabant
nonnulli de primoribus Lituanis regis præſentiam, & res ipſa flagi-
tabat. Nihil tamen is de ſua in Vngariam profectione mutabat, ne
leuitate quadam aut metu & anguſtia animi cœpto deſtitiſſe uidere-
tur. Cazimiro uerò fratri recipiendæ, pacandæ & gubernandæ ſuo
nomine Lituaniæ negotium dedit. Ingreſſurum autem iter poſt me-
dium Aprilem, ingens aquarum inundatio, ſoluta tunc primùm niue
& glacie, remorata eſt. Aſperrima enim præterita hyems fuerat, ma-
gnaq́ niuium uis ante medium Nouembrem delapſa, ad illud uſq́
tempus durarat. Neque uerò bene ſuperiore æſtate fruges prouene-
rant, ita ut hominibus uulgò folijs atque tenerioribus frondibus
arborum, & radicibus herbarum ueſci neceſſe eſſet. Pecudes ue-
rò & iumenta, uetuſtis tuguriorum ſtramentis detractis, ægrè ſu-
ſtentata: inde'que magna uis morbi paſsim graſſabatur. Cuncta hæc
agminatim concurrentia, ominoſa uulgò habita, regem tamen mini-
mè commouerunt. Itaque inſtitutum iter adornans, in minore qui-
dem Polonia & Ruſsia Ioannē Cizouiū caſtellanum Cracouienſem, in
maiore uerò Albertum Malſciū palatinum Lencicienſem uicarios pro
ſe reliquit: præfectos Cracouiēſem, Poſnaniēſem & Podoliēſem neſcio
qua de cauſa mutauit: & in Cracouiēſi quidē præfectura illū ipſum Ci-
zouiū Ioāni Pilecio, in Poſnaniēſi Creslaum Curoſuancium Stanislao
Oſtroro-

Vngari oratores ab Elizabetha regina capti.
Poloni oratores ad reginā.
Vngarorum diuerſa ſtudia.
Sigiſmundus dux Lituanorum à ſuis interfectus.
Luſcū à Suitrigellone interceptum.
Trocenſis arx à duce Ciartoriēſi occupata.
Cazimirū fratrē rex Lituaniæ pro ſe præficit.
Inundatio.
Aduerſa omnia regi in Vngariam iter paranti.
Hyems aſpera.
Fames.
Peſtis.
Gubernatores Poloniæ.
Præfecti primarij mutati.

Oſtrorogo, in Camenecenſi uerò Theodoricum Buciacium Petro Po
laco ſuffecit: porrò Scepuſium Sbigneo epiſcopo Cracouienſi, ut inde
debitum pro argento cęlato ſignato'que, cuius non modicum pondus
ab eo mutuatus erat, ſibi deduceret, commendauit: Boleslao duci Ma-
ſouiorum præcepit, ne Drohicinenſem tractum, quem poſt interfectū
Sigiſmundum Lituanorum ducem, ex fœdere uetuſto, ſed ab ipſo Si-
giſmundo renouato, occuparat, cuiquam concederet. His peractis, &
rebus omnino Polonicis pro tempore conſtitutis, cum magnificentiſ-
ſimo apparatu, & comitatu nobilitatis Polonę ſplendidiſsimo, & iuſti
exercitus ſpeciem præ ſe ferente, in Vngariam profectus eſt: præmiſ-
ſoq́ Simone Roſgonio epiſcopo Agrienſi, Vincentio Samotulio ca-
ſtellano Medirecenſi, Ioanne Sennenio, & Andrea Tencinio, Budam
in poteſtatem ſuam redegit. Quod quidem percommodè accidit: pau-
lo pòſt enim Vlricus comes Ciliæ, reginæ Elizabethæ propinquus,
cum quingentis equitibus eandem ob cauſam à regina miſſus uenit:
ſed cum cognouiſſet à Polonis arcem & urbem teneri, ad reginam ſe
uacuus recepit. Illa uerò certior facta de omnibus, filium ſuum Ladis-
laum nondum quadrimeſtrem, ſublato de Alba regali diademate diui
Stephani, à Dionyſio Zecho cardinali & archiepiſcopo Strigonienſi,
præſentibus & aſſentientibus Benedicto Iaurinenſi epiſcopo, Vlrico
comite Cilienſi, Ladislao Gara ærarij præfecto, Nicolao Friſtacio, Ste
phano Roſgonio, & Thoma Zecho fratre archiepiſcopi, coronari cu-
B rauit. Poſteaquam Budam uenit Vuladislaus, magnaq́ nobilitatis &
procerum (in quibus & archiepiſcopus Strigonienſis, & Ladislaus Ga
ra fide publica accepta fuere) multitudo ad eum conuenit, huiuſmodi
concionem per interpretem habuiſſe fertur. Alium ego, proceres &
uiri Vngari, alium longè quàm uideo, regni huius ſtatum me reper-
turum eſſe ſperaui. Credebam enim ſummo omnium ordinum ho-
minum'que conſenſu me accitum eſſe, ut uobis uolentibus impera-
rem, Turcarum'que arma ab Vngaria depellerem. Itaque omiſsis
rebus Lituanicis, quæ meam præſentiam nunc maximè requirebant,
deſiderio ueſtro, & precibus legatorum ueſtrorum ſatisfeci, & meum
ad uos aduentum maturaui. At nunc aduenienti alia ſe mihi rerum
facies offert. Non idem eſt ſenſus omnium: diuerſa ſtudia: habet in-
ter uos non paucos nec obſcuros fautores Alberti filius poſthumus,
& iam ab his diademate redimitus eſt. Quid hinc aliud, quàm ci-
uile bellum inter uos propediem expectandum eſt? Eius ego uobis
author cauſa'que eſſe nolo, Vngari. Abundè regno paterno con-
tentus ſum. Vos, me nihil obſtante, quouis modo commodis ue-
ſtris, & quieti, ſaluti'que publicæ diligenter etiam atque etiam pro-
ſpicite: mei uerò nullam ducite rationem. Hæc elocuto rege, ſecedunt
in conſilium Vngari, admirantes regis modeſtiam, & excelſum ani-
mum. Deinde Laurentius Hedreuarus palatinus Vngariæ ex om-
nium ſententia gratias regi egit, quòd patris clariſsimi & optimi regis
ueſtigijs inſiſtens, religionem Chriſtianā defendere in primis ſtuderet,

Scepuſium Sbigneo epiſcopo commendatū.
Drohicinenſis tractus Lituanis ademptus à Maſouijs.
Vuladislai profectio in Vngariam.
Buda redactā in poteſtatem Vuladislai.
Ladislaus poſthumus infans coronatur ab Vngaris.
Archiepiſcopus Strigon. et Ladislaus Gara fide publica ad Vuladislaū uenere.
Vuladislai regis oratio ad Vngaros.
Reſponſum ab Vngaris Vuladislao datum.

quemadmodum ille progagare ſtuduiſſet, pluriſ'que publicam ſalutem,
quàm ſuam amplitudinem faceret: deinde orauit eum, ut ſuſceptum
ſemel ſumma omnium cum lætícia & ſpe optima regnum ne repudia-
ret. Non falli eum, quòd crediderit, publico omnium ordinum conſen
ſu id ad ſe delatum eſſe: permanere autem illum conſenſum, optima at-
que etiam neceſſaria ratione nixum. Paucos ſiue muliebri conſilio ſe-
ductos, ſiue dominandi alieno nomine cupidos, cum regina mutaſſe
ſententiam, & alieniſsimum ab illo tempore de infante coronãdo con-
ſilium iniuiſſe: ſed eorum conatibus improbis ſe cunctos uſque ad ſan-
guinem obſtaturos eſſe. Ne quam uerò ei dubitationem relinquerẽt,

Vuladislaus ab Vngaris rex renunciatur & attollitur.

ſtatim cuncti in uerba eius iurarunt, orſi ab Dionyſio archiepiſcopo:
ſublatum'que de more gentis in humeros Vuladislaum, acclamante po-
pulo, regem renunciarunt. Viſſegradum deinde itum eſt, ubi aſſeruari
ſolebat diadema, quod diui Stephani ferebatur: uerùm id regina inde

Ladislai Garæ periculum.

clàm omnibus ſurripuerat. Quare parum abfuit, quin Ladislaus Gara
Banus, præfectus eius arcis & ærarij, tumultu populi cõcerperetur. Ca-
ptus quidẽ eſt: ſed mox regis beneficio liberatus, cum is in Poloniam

Vuladislai fides.

ſtatim rediturum ſe eſſe minaretur, ni ſibi Ladislaus, qui fidem ſuam
ſecutus eò ueniſſet, cõdonaretur. Decretũ aũt eſt, ut Viſſegradenſis ar-

Viſſegradenſis præfectura Vincentio Samotulio mandata.

cis præfecturã deinceps nõ niſi Polonus obtineret. Itaque Vincentio Sa-
motulio Medirecenſi caſtellano tunc ea mandata eſt. Regi uerò diade-
ma de caluaria S. Stephani detractũ ad XVI Cal. Auguſti ſolenni ritu

Vuladislai coronatio.

apud Albam regiã ab archiepiſcopo Strigoniẽſi impoſitũ. Accidit per B
eos dies facinus memorabile. Vngarus quiſpiã obſcuræ ſortis, indica-
uit magnam auri uim ab Elizabetha regina ſibi oblatam eſſe, ut Vula-
dislaum regem ferro, uel ueneno de medio tolleret. Id ſiue uerum fuit

Regis clementia, & Vngarorũ ira in proditorem.

indicium, ſiue ementitũ ſpe maioris muneris, Vuladislaus irremunera-
tum prætermiſit atque diſsimulauit, ne quam Elizabethæ infamiam
ſuſcepti ſceleris iniureret: Vngari uerò indicem ignitis forcipibus im-

Sbigneus Cardinalis deſignatus.

maniter dilaniatum diſſecuerunt. Coronatione ritè peracta, rex Polo-
nos proceres, qui ſe in Vngariam deduxerant, dimiſit. Ex his Sbigneus

Amadeus dux à concilio Baſilienſi pontifex max. creatus.

epiſcopus nouo Cardinalis prasbyteri honore tam ab Eugenio ponti-
fice max. quàm ab Amadeo Allobroge, quem conciliũ Baſileenſe, amo-
to Eugenio ſuffecerat, & Felicem quartum appellarat, auctus, Craco-

Sbignei periculum apud Keueſſum.

uiam reuertens, magna omnium gratulatione exceptus eſt. Tametſi in
itinere apud Keueſſum oppidum in Vngaria non multum abfuit à pe-
riculo, iurgio & prælio inter oppidanos & familiam eius concitato.
Nemo tamẽ de comitatu eius cæſus eſt, uulnerati complures. Oppida-
ni uerò multorum ſanguine & nece, dimidij'que oppidi conflagratione,

Conuentus minorum Polonorum Corcini.

excitati temerè tumultus pœnas luerunt. Conuentum deinde minores
Poloni bis apud Corcinum egerũt, & auxilia quinque millium equitum

Iugerale tributum decretum regi in ſubſidiũ minoribus Polonis.

regi in Vngariam decreuerunt: in eorũ uerò ſtipendia ut agricolę duo-
denos groſſos in iugera penderent: ſculteti & equites, qui nullos habe-
rent adſcriptitios, octonos & quadragenos, quæ marca apud nos dici-
tur. Cæterùm qui equites per ſe ipſi eam militiã obire uellent, ut & ipſi
&

& adſcriptitij eorum ab omni penſione immunes eſſent. Fuit aũt neceſ-

Marcá. Vngarorum fluxa fides.

ſarium id ſubſidium, propterea quòd Vngari apertius iam factiones
alere cœperant, & partim regi, partim reginæ ſtudebant. Et firmiores
erant reginæ partes in ſuperiore Vngaria, Auſtriæ & Morauíæ finiti-
ma: cuius ciuitates pleræque omnes à Teuthonibus habitatæ, non con

Ioannes Iſcra.

temnendo externi militis mercenarij præſidio, duce Ioanne Iſcra Boe-
mo, in fide reginæ continebantur: ab his aduerſariorum agri uexaban-
tur, munitiones etiam partim expugnabantur, partim per proditionẽ

Ladislaus Gara cum archiepiſcopo Strigonienſi deficiũt à Vuladislao.

intercipiebantur. Ab altera quoque parte Ladislaus Gara, malè referens
regi liberatori ſuo gratiam, temerato unà cum archiepiſcopo Strigo-
nienſi iureiurãdo, multos in reginæ partes potentia & authoritate ſua
pertraxerat, & ualidum exercitum contraxerat. Contra eum rex, non

Nicolaus Friſtacius.

expectatis Polonorum auxilijs, aulicum ſuum comitatũ Vngaris & Po-

Ladislaus Gara fuſus fugatuſ'que, & à Cæſare captus.

lonis conſtantem, & quos ad manus habuit Vngaros uoluntarios, Ni-
colao Friſtacio, ſiue Vilachio, ut habent alij, qui à regina ad regem de-
fecerat, & Ioanne Huniade ducibus miſit: & certam ſibi uictoriã polli-
centem, inſigni ſtrage profligauit. Ladislaus tamen ipſe fuga euaſit: ſed

Fridericus tertius Cæſar.

non ita multo pòſt à Friderico Cæſare, qui Alberto patrueli à Germa-
nis principibus ſucceſſor datus erat, captus, ſeptuaginta milibus flore-
norum ſe redemit, cum reginam ſecutus in Auſtriã ueniſſet. Captiuos

Slauonia & Croatia in poteſtatem Vuladislai redacta.

autem omnes rex liberaliter dimiſit. Qua clementia parmagnam apud
Vngaros gratiam inijt: Slauoniam'que & Croatiam, miſſo illuc Nicolao B
Laſocio decano Cracouienſi legato, ſine armis recepit. Friſtacium ue-
rò & Huniadem ampliſsimis muneribus affecit. Et illum quidẽ Croa-
tiæ Banum, hunc uerò Tranſyluaniæ Voieuodam ſiue palatinum fe-
cit: deinde uerò etiam Themeſsienſi & Seuerinenſi præfectura auxit.

Ioannis Huniadis genus, honores, & res geſtæ.

Inde primum Ioannis Huniadis, quem & Coruinum, à uico in quo na-
tus eſt, appellauere quidam, nomen celebre eſſe cœpit: cum is antè cla-
rus non fuiſſet, matre Græca, patre autem Valacho natus. Nonnulli
eum à Sigiſmundo Cæſare genitum eſſe exiſtimarunt. Ab eo quidem
Huniadum arcem in extrema Tranſyluaniæ ora conditum eſt, & inde
cognomen ipſe accepit. Deinde uerò cum nauiter rẽ gereret, Turcaſ'que
Vngariam infeſtantes aliquoties magnis cladibus affeciſſet, etiam ma-
giſter Vngaricæ militiæ factus eſt à Vuladislao. Dum ita diſsident in-

Boemorũ diſsidium in creando rege.

ter ſe Vngari, ne Boemi quidem quieti fuere. Edictis enim Pragã noui
regis creandi cauſa comitijs, cum interim Elizabetha Alberti Cæſaris
uxor peperiſſet, ac de nato hærede regni Boemos illuſtri legatione ad-
monuiſſet, alij bene meritorum de ſe regum Alberti filium, Sigiſmun-

Albertus Bauarus regnũ Boemicũ repudiauit.

di nepotem, Ioannis pronepotem, prætereundum non eſſe cenſe-
bant: alij ineptam regno adminiſtrando ætatem pueri, inteſtina'que
diſsidia cauſati, ad Albertum Bauarorum ducem regnum deferebant:

Fridericus Cæſar & regnum & adminiſtrationẽ Boemiæ recuſauit.

quorum ſententia uincebat. Sed Albertus molem turbulenti regni a-
uerſatus, & à Friderico Cæſare, ne Ladislao poſthumo paternum re-
gnum præriperet, præmonitus, non accepit oblatum regnum. Ad
Fridericum Cæſarem deinde itum eſt, ut is regnum uel ipſe ſuſciperet,
uel

uel pro tutore duntaxat cognati infantis, quoad ille adoleſcat, adminiſtraret. Vtrumque negauit: quòd neq; eum, quem omni ratione defenſum ire debeat, iniuria afficere ſibi conueniret, neque tam negocioſum pauperq; regnum alieno nomine gerere uellet. Ad Ladislaum potius Boemi hæreditarium regnum deferrent, & gubernatores ipſi ſibi legerent, penes quos foret ſumma rerum, quoad rex adoleſceret. Fecere iuſſa Boemi: deſignatoq; rege Ladislao, ad Meinardum & Ptaſconem primores ſummam adminiſtrandi regni detulerunt: quorum hic erat hæreticus, ille rectè de religione ſentiebat. Nec tamen ceſſabant domeſtica latrocinia. Non multo pòſt extincto Ptaſcone, conſpiratione idem ſentientium Georgius Podiebradius prætextu adminiſtrationis dominatum arripuit: Pragam gentis metropolim & Meinardum gubernatorem in poteſtatem ſuam redegit. Nec multo pòſt Meinardus extremum clauſit diem non ſine ueneni ſuſpicione: uires ſumpſere hæretici authore Rochezana pſeudarchiepiſcopo. Hæc de Boemicis rebus obiter hic modò commemoraſſe ſuffecerit. Dum ita res turbantur in Boemia & Vngaria, Cazimirus regis frater cum pleriſq; primoribus minorum Polonorum, & ducibus Maſouiorum Cazimiro & Boleslao, accepta de ærario regio pecunia, ſplendido comitatu pro gubernatore in Lituaniam profectus, Vilnæ dux magnus à Lituanis renũciatus eſt, nequicquam reclamantibus Polonis, & fœdera, regiſq; aduerſam uoluntatem teſtantibus. Sed plus ualuit apud Lituanos præſens metus. Verebãtur enim, ne, ſi uicarius modò ducis eſſet Cazimirus, Michael Sigiſmundi cæſi filius, Samagitarum & aliorum fautorum ſuorum ope principatum arriperet, pœnasque mortis paternæ à ſe expeteret. Quin apud Ruſſos iam noui motus extiterant: & Smolenſcia plebs in primis tumultuata, ſumptis armis præfectos ſuos cum nobilitate profligarat & eiecerat, arcem in poteſtatem ſuam redegerat, & Georgium Meſcislauienſium ducem, dominum ſibi adſciuerat: Sed Cazimirus nouus dux cum ſubitario exercitu, exuſto oppido, ingentique cæde hominum edita, arcem recuperauit. Hæc igitur cauſa ſiue prætextus fuit Lituanis, creandi ſibi magni ducis præter ſententiam regis, & contra pacta cõuenta cum Polonis. Petiuit tamen à rege poſtea per legatos diligenter Cazimirus, ut factum Lituanorũ approbaret: ſed non modò non impetrauit, uerùm etiam uehementius eum iritauit, quòd neque exemplum regi placebat, & Michaelem Cazimirus patrimonio omni exuerat: & Bielſcum, Melnicum, ac Drohicinum cum omni eo tractu Boleslao Maſouiorum duci eripiebat. Nam Boleslaus eas munitiones auo ſuo Ioanni ab Iagellone rege olim donatas, ſed à Vitoudo deinde ereptas, poſt Sigiſmundi demum obitum ex pacto occuparat. Inſequens annus nihil ferè memorabile habet, niſi quòd minorum, ac deinde maiorum etiam Polonorum & Ruſſorum auxilia partim ex mercenarijs militibus, partim ex uoluntarijs collecta, ducibus Ioanne Tencinio palatino Cracouiẽſi, Ioanne Oleſſnicio caſtellano Sendomirienſi, Petro Odrouanzo palatino Ruſsiæ, Gregorio ſiue Riſcone Kerdeio

Ladislaus poſthumus rex Boem. deſignatus.

Meinardus & Ptaſco gubernatores Boemiæ.

Georgius Podiebradius dominatum apud Boemos arripuit.

Cazimirus magnus dux à Lituanis creatus eſt.

Smolenſcij res nouantes à Cazimiro cohibẽtur.

Michael Sigiſmundi ducis filius, patrimonio ſpoliatus à Cazimiro.

Bielſcum, Melnicum, ac Drohicinum Cazimirus Maſouijs eripit.

Poloni auxilia mittunt regi in Vngariam.

Kerdeio palatino Podoliæ, Ioanne Sennenio præfecto Sendomirienſi, Derslao Rithuianio, Laurentio Zaremba caſtellano Siradienſi, Nicolao Scora iudice Poſnanienſis regionis, & nonnullis alijs uiris nobilibus, in Vngariam, nequicquam prohibente Iſcra, ad regem uenerũt. Quorum opera, ductu Tencinij in ea quidem parte, quæ Auſtriæ finitima eſt, ſuperiores ferè partes regis fuerunt, Poſonienſis arx obſidione liberata: aliæ munitiones, quæ reginæ præſidijs tenebantur, partim per uim, partim per deditionem extrema adhuc hyeme receptæ ſunt: Vlricus comes Ciliæ captus. In ea uerò ora, quæ ad Poloniam uergit, diuerſa fortuna regis fuit, ita ut ab obſidione Caſſouiæ, re infecta, diſcedere Poloni cogerentur, Keſmarcum amitterent: Scepuſienſem etiã oram, quæ in ditione Polonorum eſt, & à Sbigneo epiſcopo tunc tenebatur, Iſcra infeſtaret, & Podolinetiam obſideret. Nec tamen eò rex arma conuertere ab Vngaris permiſſus eſt, ſiue propter graſſantem peſtem: ſiue quòd ij uererentur, ne pertæſus tam negocioſi ac turbulenti regni, in Poloniam, propinquitate loci inuitatus, ſeſe ſubduceret. Peſtem tamen ita is contempſit, ut quamuis plurimi paſsim repentè conciderent, & in intimum quoq; cubiculum eius contagio morbi peruaderet, nihilo tamen minus uerſaretur in publico, regiaque obiret munia. Apud Partſouiã uerò Poloni proceres cum Lituanis conuentum egêre: fruſtraq;, Lituanis rem inficiantibus, concordiam inter Cazimirum regis fratrem, & Boleslaum Maſouiorum ducem, & Michaelem Sigiſmundi ducis filium tentarunt. Per quod tempus Moſchorũ dux, adiunctis ſibi Tartaris Caſanenſibus, excurſionem fecit in Lituaniam, Veſmenſemq; tractum ferro & igni depopulatus eſt: quem ut ulciſcerentur Lituani, ipſi quoq; uiciſsim ditionem eius longè lateq; uaſtarunt, & ingentem prædam abegerunt, Moſchosq; ſe inſecutos commiſſo prælio fuderunt, Cazimiro interim Smolenſci euentum belli expectante. Sequenti anno maiores Poloni facta manu Sileſiam finitimã depopulati ſunt: ac duo caſtella, Gorzouum & Cecerinum expugnarunt & incenderunt, ulti crebra Sileſiorum latrocinia. Vexatum eſt tamen poſtea nihilominus territorium Velunenſe à Vuratislauienſibus, duce Haſenemero, ſiue Zaiezo Auſtrio: Vieruſſouumq; oppidũ cum caſtello incenſum, ac dominus eius Vierus captus. Podoliam uerò atque Ruſsiam Leopolim uſque ingentia Tartarorum examina impunè ferro ignique uaſtarunt, & infinitam penè captiuorũ multitudinem, cæteramque prædam abegerunt. Reuertentes, Vindica Glinianorum præfectus cum parua manu inſecutus, magna ſtrage afflixit, multosq; captiuos liberauit: ſed ad extremum hoſtium multitudine circumfuſus, honeſtiſsimam cum ſuis omnibus mortem oppetijt. Rex ubi de excurſione Tartarorum nuncium accepit, Polonos & Ruſſos proceres profuſe magis quàm liberaliter, nõ modò pecunia de reditibus Polonicis prouenĩete, uerum etiam cenſibus, poſſeſsionibus, ac totis præfecturis, præter leges Polonorum, ſiue donatis, ſiue hypothecæ nomine addictis, atque etiam alienis bonis perperàm per imprudentiam

attri-

Diuerſa fortuna regis Vuladislai in Vngaria.

Peſtẽ Vuladiſlaus contẽpſit.

Polonorũ conuentus cum Lituanis irritus.

Moſchicum bellum.

1442 ann. Sileſia uexata à Polonis.

Velunenſes uexati à Vuratiſlauienſibus.

Tartari uaſtarunt Podoliam & Ruſsiam.

Vindica.

Clades Ruſſorum.

Vuladislai regis profuſa liberalitas.

Petrus Odrouanzus captus in Vngaria.

attributis, remuneratos dimisit. Ex his Petrus Odrouanzus palatinus A
Rufsiæ, & præfectus Leopolienfis, cum fuis Rufsis properè reuertēs,
cum Agriæ à Simone epifcopo lautè acceptus effet, à Boemis, qui Caf-
fouiæ erant in præfidio, fummo diluculo duce Telepho in oppidū im-
prouifo irruentibus, captus eft, currusq́ꝫ eius direpti: fed Boemos cum
præda raptim fefe recipientes, confecuti noftri pariter cum comitatu
epifcopi, ad internecionem penè ceciderūt, fuaq́ꝫ omnia præter ipfum
Odrouanzum recuperarunt. Nam eum Telephus in arcem quandam

Iacobus Zuder

propinquam præmiferat: fed eum tamen præfectus arcis Iacobus Zu-
der regi condonauit: defectionisq́ꝫ fuæ impunitatem, placato rege eo
munere, impetrauit. Pauci hoftium uiui in poteftatem noftrorum ue-

Telephus captus.

nēre: inter quos fuit ipfe Telephus. Hi omnes Simoni epifcopo tradi-
ti, non multo pòft ab eo, icto cum Ifcra fœdere, & affinitate firmato di-
mifsi funt. Sub idem ferè tempus, Nicolaus Ciaica Brozouecię, & Ni-
colaus Comorouius Podolinetæ in Scepufio præfecti, cum parua ma-

Aperiaffum direptum & incenfum à Polonis.

nu noctu Aperiaffum oppidum, quod modico Ifcræ præfidio teneba-
tur, admotis fcalis ingrefsi, raptim direptum incenderunt: quo prope-
rè cognito, Ifcra cum expeditis equitibus eos abeuntes infecutus, facilè

Poloni fufi ab Ifcra.

fufis, uel cæfis, uel captis paucis, qui cum ducibus hoftem à longè con-
fpectum temerè expectarant, prædam ferè omnem recepit, Ciaicam &

Brozouicia arx altera arfit, altera Ifcræ dedita eft.

Comorouium duces cæpit: & ad Brozoueciam admotis caftris, altera
arce fiue fortuito incendio, fiue fubiecto à quopiam igni exufta, altera
per deditionē potitus eft. Quocirca fubfidiarias aliquot cohortes Sbi- B
gneus cardinalis ad tenendum Scepufium mittere ex Polonia coactus
eft. Aeftatis huius initio duo legati pontificij in Vngariam ad regem
ijfdem de caufis uenerunt. Ab Eugenio quidē Iulianus Cæfarinus car-
dinalis, epifcopus Sabinēfis: à Felice uerò & concilio Bafileenfi Alexan-
der Ziemouiti Mafouiorum ducis, & Alexandræ regiæ amitæ filius,

Legati Cardinales duorum pontificum ad Vuladislaū regem.

Alexander Mafouius Cardinalis.

patriarcha Aquileienfis, epifcopus Tridentinus, & Cardinalis presby-
ter tituli S. Laurentij in Damafo non ita multo antè ab ipfo Felice crea-
tus. Atqꝫ hic quidem ut Felicis, ille uerò ut Eugenij authoritatem rex
cum fuis omnibus fequeretur, poftulauit. Iuftior Eugenij caufa Vnga-
ris uifa eft, quippe quæ Græcos etiam & Armenos adftipulatores ha-
beret, qui concilio Ferrariam ab eo conuocato, & propter peftem Flo-
rentiam translato interfuere. Adfuit & Ifidorus Kiouienfis ac totius

Optio pontificis de duobus. Concilium Florentinum.

Rufsiæ metropolites, cum ducentorum equitum comitatu. Polonis,
quoniam Academia Cracouienfis authoritatem concilij defendebat,
& non modò Sbigneum Cracouienfem epifcopum, fed etiam Vincen-
tium archiepifcopū Gnefnenfem Cardinalis presbyteri honore orna-
rat Felix, tutius uifum neutrum, donec difsidiū illud maneret, pro pon-
tifice max. agnofcere. Egit deinde Iulianus cum rege & Vngaris de pa-
ce facienda cum regina Elizabetha. Quæ relicto in Auftria, ac Frideri-
ci Cæfaris tutelæ commendato Ladislao puerulo cum facro diadema-
te, Strigonium redierat, quo Vngaros partes fuas fecutos in fide conti-
neret: egit & de fufcipiendo bello contra Turcas. Et pax quidem cum
regina

Pax inter regē & reginam in Vngaria. Elizabetha imperatrix mortua.

A regina fecretis conditionibus compofita eft, cum ad eam rex Iaurinum
rogatu Iuliani uenifset, moresq́ꝫ, & uirtutem fuam, ac dignitatem oris
ei probaffet. Verùm ea pax, regina paucis diebus ex dyfenteria ac do-
lore matricis mortua, rurfus infecta eft, defendentibus nihilo fegnius
partes Ladislai pofthumi, feu uerius fuam rem agentibus, & nullo ami-
ci & inimici difcrimine omnia infeftantibus ijs, qui in fuperiore Vnga-
ria cum regina fenferant. Iactatum eft uulgò, reginā ueneno fublatam
effe. Bonfinius quidem eam Budam ad regem uenifse, & inde Iaurinū
reuerfam, poft tertium diem torminibus uentris ingenti regis dolore
extinctam effe, fcriptum reliquit. Neque uerò in perfuadendo bello
Turcico plus difficultatis fenfit Iulianus, cum non tam utilitas inferre
bellum barbaris, quàm necefsitas illatum ab ijs depellere, & amiffa re-
cuperare fuaderet. Etenim Amurathes nō ignarus Vngaricorum dif-
fidiorum, ciuilisq́ꝫ belli, infeftabat reliquum Rafciæ, atque Tranfylua-
niam: Bielogradum obfederat, & fumma ui oppugnarat. Et quamuis
Vuladislaus rex per Dobrogoftium Oftrorogum, & Lucam Gorca-
num Polonos, oratores fuos, poftulaffet ab eo, ut ab obfidione difce-
deret, & pacem fœdus'que dudum ultrò expetitum fecum fanciret: ille
tamen ferox, amandatis Smiderouiam oratoribus, continuauit obfi-
dionem in feptimū menfem. Nec nifi maxima fuorum ftrage adactus,
ab ea recefsit. Ac ne tunc quidem demifit fpiritus: quin dimittēs orato-
res regios, ijs demum legibus pacem fe daturū effe refpondit, fi fibi reli-
B quum Rafciæ & Bielogradum traderetur. Pollicebatur legatus regi &
Vngaris ad id bellum ingentia pontificis max. & quorūdam principū
Chriftianorū auxilia. Ad hæc autem Vngarorum fpes per fe ipfæ iam
inde ab initio in Vuladislaū erectæ, rebus ad eam diem aduerfus eun-

Bielogradum à Turcis fruftra obfeffum & oppugnatum.

dem hoftem aufpicijs eius profperè geftis, augebantur. Nam pręter id
quod Amurathes à feptimeftri illa Bielogradi oppugnatione re infe-
cta turpiter difcedere coactus erat, Ioānes Huniades regis huius aufpi-

Victoriæ tres de Turcis per Huniadem partæ.

cijs eofdem barbaros tribus infignibus prælijs, uno apud idem Bielo-
gradū, altero in Tranfyluania, tertio apud Vafcapū in finibus eiufdem
Tranfyluaniæ per illud ipfum tempus uicerat, & magnis cladibus affe-
cerat, Mezitem Baffam ducem exercitus bellicofifsimum cum filio in-
terfecerat, Sciabadinū alterum Baffam trepidè fugere coegerat. Com-

Stephanus Defpotes Rafciæ & Albaniæ pulfus à Turcis.

mouebat etiam & regem & Vngaros Stephani fiue Georgij Defpotæ
Rafciæ & Albaniæ mifericordia, qui paucis illis annis utraqꝫ ditione à
Turcis exutus, & filijs duobus captis, exectis, & excæcatis orbatus, re-
gis beneficētia in Vngaria fefe fuftentabat: & cùm publicè cunctis fup-
plicabat, tum priuatim fingulos proceres prehenfabat, ut in fuum do-

Amurathis legatio ad Vuladislaum regem.

minatum reduceretur. Ad extremum fuperba Turcarum tyrāni Amu-
rathis legatio in illud fortè confultationis tempus coniecta, omnium
animos uehementer accendit. Afferebat autem ea pacem uel inducias
Vngaris, fi tributum tyranno, quem Cæfarem illi uocant, quotannis
penderent: aut Bielogradū (quod Nandor Albam, & Albam Gręcam
uocant, olim Taurunum fuiffe exiftimatur) traderent. In quam fpem

barbaros Mathias Taloncius Dalmatiæ & Croatię Banus, illorū uires
& felicitatem, ac perturbatum Vngarię ſtatum ſecum reputans, & gra
uiora metuens, adduxiſſe exiſtimatus eſt. Itaq; procerū animis ad bel
lum inclinatis, comitia Budam ad Pentecoſten anni ſequentis, qui fuit
à Chriſto nato 1443, à rege indicuntur. Ibi bellum uno omnium conſen
ſu decernitur. Mittuntur oratores ad Fridericum Cæſarem, & ad alios
principes Chriſtianos, & ad Cruciferos Pruſsienſes atq; Liuonienſes,
nominatim in hoſtes Chriſtiani nominis militiam profeſſos, petitum
auxilia ad tam piam ac toti Chriſtianæ reipublicæ ſalutarem expeditio
nem. Sed nihil uſquam impetratum, præter duorum annorum indu
cias à Cæſare Friderico. Pontifex quidem Eugenius piam Crucis mili
tiam aduerſus barbaros per omnes nationes Chriſtianas pronunciari
iuſsit. Inde aliquantulus uoluntariorum militum, ſiue adeò promiſcuę
multitudinis numerus confectus eſt, quem Iulianus legatus, cruce pro
uexillo utens, duxit. Poloni regi ſuo non contemnenda auxilia miſere.
Per id tempus Nonis Iunij magnus terræ motus Vngariam, Boemiam
& Poloniam afflixit, quo multa ædificia & arces etiam quædam con
cuſſæ ac deiectæ ſunt. Viceſima ſecunda die menſis Iulij Buda caſtra mo
ta ſunt: tranſmiſſo'que apud Salſum lapidem Danubio, ad hoſtiles ter
ras peruentum. Capta & incenſa in Raſcia & Bulgaria non pauca igno
bilia oppida, & cæteræ munitiones: in his inſignis in primis Sophia,
quam Sardicam nonnulli antiquitùs fuiſſe uolunt. Vbi ad Morauam
fluuium, alium ab eo qui Morauiæ nomen dedit, uentū eſt, cùm didi
ciſſet rex ab exploratoribus in propinquo eſſe hoſtium copias, Ioannē
Huniadem cum decem millibus expeditorū militum, in quibus & Po
loni erant, contra eos miſit: qui cum intempeſtæ noctis ſilentio impro
uiſo in ſtatiua eorum impetū feciſſet, magna ſtrage ad internecionē ho
ſtes profligauit. Cæſa feruntur ad triginta millia Turcarū, capta qua
tuor. Bulgaria deinde pleraq; omnis, quemadmodū Bonfinius memo
rat, partim per uim, partim per deditionē, ob linguæ & ſtirpis cogna
tionem Polonorū opera potiſsimū in poteſtatē regis redacta, ad fines
Macedoniæ peruentū eſt. Altiſsimi & celebratiſsimi apud poetas &
hiſtoricos, Græcos præſertim, montes Macedoniam atq; Thraciam à
Myſis, Dardanis, & Triballis, qui nunc Raſcij, Serbi, Albani, & Bulga
ri ſunt, ſeparant, nec niſi duobus locis perui), altero ad pontum Euxi
num, & in Thraciam uergente, altero in Macedoniā perangusto ac dif
ficilimo tramite, ſed propiore à caſtris regijs: & inſederat iam eum pe
nè infinita uis Turcarum, duce Carambeio, propinquo tyranni, præfe
cto Aſiæ, quam Natoliam corrupto ſeu detruncato nomine nunc uo
cant, ab Amurathe ad prohibendum noſtris tranſitum poſt primam il
lam cladem tranſmiſſa. Edixerat aūt Amurathes Carambeio, prorſus
ne manus cum noſtris confereret: cuius tamen ille edicti, animaduerſa
noſtrorum paucitate, tenax non fuit. Sed noſtris ad montes appro
pinquantibus pridie natalis Chriſti Dei noſtri impetum fecit in regis
exercitum; neq; rex detrectauit pugnam; uictos'q; & fuſos barbaros,
duce

Comitia Vngarorum Budæ. 1443 ann.
Bellum contra Turcas decretum.
Chriſtianorum principum auxilia fruſtra implorata.
Terræ motus.
Sardica.
Sophia urbs capta à Vuladiſlao.
Turcæ ad Morauam profligati.
Bulgaria capta ab Vngaris.
Montes Macedonici.
Turcæ iterum uicti.

ipſo Carambeio capto, in montes compulit: & rupem in qua ſta
tiua habebant, uſque ad ueſperū ſumma ui fruſtra oppugnauit, non ſi
ne ſuo incōmodo, ita ut ipſe quoq;, licet armatus, aliquot ſagittas ad
uerſo pectore exciperet. Ita quidem ferè Dlugoſſus noſter, & Philip
pus Callimachus. Antonius uerò Bonfinius aliter paulo hoc prælium
literis prodidit. Scribit enim is, exercitum regis, cum prope clauſtra
montium perueniſſet, partim difficultate tranſitus deterritum, partim
hyberni cœli inclementia & fame confectum, miſsionem, nequicquam
reclamante Huniade, ac deprecante Georgio Deſpote, efflagitaſſe. Ac
regem quidem cum cætero omni exercitu conuerſis ſignis reuerten
tem, uno die præceſsiſſe. Huniadem uerò cum expeditis lentius ſubſe
cutum, quo tutiorem tranſitum regi præſtaret: in eam manum Tur
cas impetum feciſſe, & fuſos fugatos'que eſſe, priuſquam rex cum cæ
teris copijs, opem ſuis ferens reuerteret. Venientem autem cum omni
exercitu, hoſtes fugientes ad montes inſecutum eſſe. Ita Bonfinius: qui
neſcio an aſſentari Huniadi in gratiam Mathiæ regis filij eius, cui ſuos
illos de rebus geſtis Vngarorum libros dicabat, uoluerit. Vtcunque
res acta eſt, ſatis conſtat Polonos bonam operam in eo prælio regi na
uaſſe, non ſolum equites, uerùm etiam pedites, cum ij immixti equiti
bus, hoſtilium equorum inguina ſuffoderent, equitibus'que ipſis cru
ra præciderent. Poſt hanc uictoriam orabat regem magnopere Geor
gius Deſpotes, ne reduceret exercitum, priuſquam Raſciam & Alba
niam omnem receptam atque pacatam ſibi reſtitueret: ac centum mil
lia numûm aureorum ei dabat. Sed uile eſt infame aurum, Nec adduci
ullo modo exercitus potuit, diutius ut illic maneret, equis & homini
bus uulgò fame tabeſcentibus. Quoniam autem oſtentabant ſe à ter
go proficiſcentibus Turcæ, ueritus rex inſidias, aut uim ullam maio
rem, quo expeditius agmen duceret, arma quidem ſuperflua uel de ho
ſtibus capta, uel à ſuis deſideratis relicta, in terram infodit: cætera uerò
impedimēta, & hoſtium ſpolia, quæ oneri futura erant militibus, exuſ
ſit, magnis'q; itineribus Bielogradum peruenit. Ibi aliquot diebus refe
cto exercitu, cōtinuato itinere Budam attigit: & nudis pedibus urbem
ingreſſus, ſigna hoſtium in æde Virginis matris nomine dicata affixit.
His in uniuerſum orbem Chriſtianum celeri fama uulgatis, frequentes
à pleriſque omnibus principibus & rebuſpublicis, etiam à Conſtanti
nopolitano Imperatore Ioanne Palæologo legationes, tam inſignem
uictoriam regi gratulabātur, & ad proſequendum incœptum bellum
eum cohortabantur, pollicentes auxilia. Nominatim autem pontifex
Eugenius cum Venetis, Genuēſibus, & Philippo duce Burgundionū,
claſſem ad prohibendū Turcis ex Aſia tranſitū deferebant. At uerò Po
loni proceres miſsis publicè & priuatim legatis, uerè & ipſi gratulabā
tur tam felices ſucceſſus regi ſuo: obteſtabantur autem eum, ut uno illo
periculo defunctus, ne rurſus difficilimi & longinqui belli fortunā ten
taret: ſed in Poloniā ut primo quoq; tempore ueniret, ac benemerētis
patriæ ſaluti atque tranquillitati etiam atq; etiam conſuleret. Nam &

Carābeius Baſſa & dux Turcarum captus. Rex ictus in oppugnatione rupis.
Fames in exercitu.
Legationes principū Chriſtianorum ad Vuladiſlaum.
Polonorū conſilium.

Tartari Podoliā infestarunt.

Tartari crebris excursionibus Podoliam atq; Rusſiam infestabant, & A
Lituani cum duce suo Cazimiro bellum aduersus Boleslaum Masouiū

Silesiorum motus.

ob occupatum Drohicinensem tractum apparabant: & uerò è Silesia
magna belli moles conspiratione principum existere uidebatur, ex hu
iusmodi principio. Sbigneus Cardinalis & episcopus Cracouiensis, ut
ecclesiam suam locupletaret, emerat à Venceslao Cesſinensium duce

Seueriensis dominatus à Sbigneo Cracouiensi episcopo emptus.

territorium siue ducatum, ut uocant, Seueriensem sex millibus marca-
rum Pragensium: sed in adeunda posseſsione difficultas ei à Nicolao
Ratiboriensium duce obiecta est. Eum uerò dum nostri publicè ea de
re ductore Petro Saffranecio bello persequuntur, fortè contagio & in-
commoda belli Boleslaum Oppoliensium ducem, qui extra noxam e-
rat, attigerant. Is igitur à nostris res repetebat: ni redderentur, bellum
denunciabat: & adiuturi eum cæteri Silesiorum duces, ut erant ferè co
gnati & affines inter se, uidebantur. Hæc igitur præsentia pariter & im
pendentia mala ut rex aduētu suo sedaret & auerteret, Poloni magno-
pere instabāt. Quòd si is à Turcico bello tamen abduci non posset, cer

Regis deliberatio.

tè ne quid se inconsultis de eo statueret. Hæc optimi regis animum in
diuersa distrahebāt. Hinc dulcedo degustatæ gloriæ, & cohortationes
maximorum Christiani orbis principū: illinc Polonorū, quibus quan-
tum deberet intelligebat, preces, & impendentia pericula, cogitatio-
nes eius differebant. Vicit tamen causa totius Christiani orbis publica,
instante maximè legato. Cæterùm ne Polonos omnino despicatui ac
derelictui habere uideretur, pollicetur ad Pentecosten se in Polonia fu B
turum, ac de amplisſimi consilij sententia rempublicam cōstituturum

Cōmitia Vngarorum Budæ.

esse. Vngaris uerò ad diem S. Georgij Budam indixit comitia. Quò I-
scra quoq; aduersæ factionis princeps euocatus, data à rege fide adue-
nit. Nam Vngari proceres post reginæ mortem omnes iam in fide &

Induciæ cum Ladislai parte.

potestate regis erant. Ibi pactis cum Iscra & factione Ladislai pueri in-
ducijs, bellum in Turcas summo omniū ordinum cōsensu decernitur:
oppidanis atq; agrestibus pecunia in sumptus belli, quia ærariū regiū
nullum erat, imperatur. Dant ultrò nomina piæ militiæ Ioannes Vara
diensis, & Simon Agriensis episcopi. Peractis comitijs regem in Polo-
niam iter adornātem Vngari proceres summo studio atq; contentio-
ne retinuere, ueriti, ut à Polonis, desiderium eius non ferētibus, rursus

Boleslaus dux Oppoliensis mercatores Polonos diripuit.

dimitteretur. Quæ res non paruo Polonis constitit. Nam Boleslaus
Oppoliensis posteaquam cognouit, regem Turcico bello implicatum,
in Poloniam uenturum non esse, maiore confidentia mercatores Cra-
couienses ad nundinas Vuratislauienses proficiscentes diripuit: atq; id
damnum ad ducenta millia aureorum numûm ęstimatum est. Quę res
cum regi in Vngaria renunciata esset, quietos esse iusſit suos, quoad ip
se à Turcico bello reuerteretur. Dum autem bellum id comparatur, de

Turcæ pacem postulant à Vuladislao.

pace à Turcis agi cœptum est cum Georgio Despote Rasciæ, & Ioan-
ne Huniade, per speciem redimēdi Carambeij: pro quo quinquaginta
millia numûm aureorū numerata sunt Despotæ. Quo uerò proniorē
ad pacem redderet Huniadē Despotes, promisit ei cuncta, quæ exul in
Vnga-

nostros partim camelorum occursu, partim falsa interfecti regis fama
perturbatos conspexere: ibi uerò cohortati sese mutuò Ianizeri instau
rant prælium. Huniades uerò uisa suorum perturbatione & fuga, re-
gem nequicquam inter confertisſimos hostes pugnam cientem reuo-
care conatus est. Ad extremum is excusſus ab equo saucio, Ianizero-
rum telis obrutus est. Huniades cum regis occisi cadauer recuperare
non posset, omnibus diffugientibus, ipse quoque cum paucis Vala-
chis meliori se fortunæ seruauit. Ita ferè, quamuis pluribus uerbis, Cal-
limachus. Nec barbari, equitatu destituti, persequi fugientes Vnga-

Turcarum timor post uictoriam.

ros atque Transalpinos, ac ne currus quidem & castra usque ad terti-
um diem oppugnare ausi sunt. Nox enim pugnantes adhuc oppri-
mens, incertam eis fecerat uictoriam: & insidias autem timebant.
Tertio demum die castra, immaniter trucidatis ægrotis & saucijs, di-

Iuliani cardinalis mors.

repta. Iulianus Cardinalis fugiens, à Transalpino nauiculatore, cum
per Danubium ueheretur, propter aurum quod secum ferebat, occi-
sus, & in profluentem nudus deiectus perijt. Callimachus in ualle qua
dam à latronibus spoliatum, & à Gregorio Sanocio prætercurrente
conspectum, & cum exprobratione perfidiæ increpitum, perijsse scri-

Polonorū strages.

bit. De Polonis duo tantum ex eo prælio euasere, Ioannes Resſouius,
qui postea Cracouiensis episcopus: & Gregorius Sanocius, cuius mo
dò meminimus, qui Leopoliensis archiepiscopus fuit. Cecidere autem
B insignes maximè duo fratres Tarnouij, Maior & Gratus, & Martinus
atq; Stanislaus, Zauisſij Nigri filij. De omni exercitu, qui uiginti mil-

Exercitus utriusque magnitudo, ac desideratorū numerus.

lia pugnatorum non excesſisse existimatur, uix quintam partem eo prę
lio desideratam esse, & tamen uix tertiam euasisse, multo pluribus in
cœno ac longa fuga absumptis: Turcarum autem ad octoginta millia,
ut uult Dlugosſus noster: secundum Bonfinium autem supra triginta
millia (cum fuissent sexaginta) periere. De captiuis Polonis Paulus
Grabouius, qui Chelmensis episcopus, Albertus Zichlinius, qui pro-
cancellarius regni, Ioannes Vantropca Strelcius, qui canonicus Craco
uiensis, & præpositus apud S. Michaelis, Andreas Sennenius, Ioan-

Polonorum captiuorum eximia uirtus.

nes Borouinius, Martinus Choranzicius, & Petrus Lathosſinius post
ea mirabiliter euaserunt. Duodecim uerò alij ingenui adolescentes Po
loni Adrianopoli, cum ab Amurathe ex omni captiuorum numero
propter eximiam formam secreti, ut circumcisi pro catamitis &
cinædis essent, & in cubiculum tyranni deducti fuissent, in necem
eius coniurarunt: peregissent'que facinus præclarum, & omnibus
seculis memorabile, nisi in ipso articulo à Bulgaro, quem unum
socium consilij adhibuerant, proditi essent. Atque ij tamen, ubi
rem palàm esse cognouerunt, ne tyranni siue libidini, siue crude-
litati essent obnoxij, obditis ostio pesſulis, armati inter se concur-
rerunt, & mutuis uulneribus fortiter conciderunt. Accidit au-

1444 ann.

tem clades hæc anno à Christo nato millesimo quadringentesimo
quadragesimoquarto, Regni uerò Vuladislai in Polonia quidem un-
decimo, in Vngaria uerò quinto, cum is uicesimum ætatis suæ annum
uixdum

Vuladislai regis effigies, mores & studia.

uixdum egressus esset. Fuit autem Vuladislaus hic procera statura, facie fusca, sed honesta, ac dignitatis plena, capillis nigris, laboris & inediæ patientissimus, abstemius, iusticiæ & religionis cultor eximius: probitate, comitate & clementia etiam in hostes singulari, liberalitate propemodum nimia: animi uerò magnitudine tanta, ut nihil humile cogitaret, nulla difficultate ab eo quod consultò instituerat, auelli se pateretur. Denique summa in eo fuerunt omnia, quę maximos & optimos principes decent: Poloniæ quidem, totus in Turcicum bellum intentus, minorem quàm debuit curam gessit: eiusque regni non modò ærarium in alienam rem exhausit, uerumetiam reditus profusis largitionibus extenuauit. Sed ne ob hæc minus grata esset apud Polonos eius memoria, consequentia tempora effecerunt.

MARTINI CROMERI DE ORIGINE ET REBVS GESTIS POLONORVM, LIBER SECVNDVS ET VICESIMVS.

INTERREGNVM.

Rumor incertus de rege.

POSTEAQVAM in Polonia de clade regia incerto primùm rumore, deinde & sermonibus eorum qui fuga euaserant, percrebuit, ingens mœror atque luctus mentes omnium peruasit. De rege ipso, uiueret'ne, an cæsus esset, certum sciri non poterat. Non deerant tamen in Vngaria, qui euasisse eum, & uel Constantinopolim, uel Venetias, uel in Moldauiam, uel in Transalpinam peruenisse affirmarent: nonnulli etiam in Rascia siue in Albania cum exercitu incolumem esse dictitabant. Et quanquam uarietas suspecta esse poterat, credebatur tamen id quod maximè optabatur, donec residere sensim & languescere ea fama cœpit. Tunc uerò missi publicè in Thraciam, Græciam & Bulgariam Ioannes Ressouius & Aegidius Suchodolius perquisitum regem, nihil tamen explorati retulere. Dum autem hæc ita fiunt, Poloni proceres inducias annuas cum Bernardo & Boleslao ducibus Oppoliensium publicè pacti sunt Glogouiæ: quæ argumento sunt, orto à latrocinijs & iniurijs mutuis initio, ne ab armis quidem temperatum esse. Conuenit autem, ut captiui utrinque data cautione dimitterentur: Polonis cum aliquo alio bellum gerentibus, ut liceret ex Oppoliensi agro commeatum petere: duces uerò illi ne cui aduersus eos opem ferrent, néue suos homines ferre paterentur, ac ne transitum quidem præberent per ditionem suam latrunculis & hostibus Polonorum. Si quid iniuriæ damni'ue datum esset alteris ab alteris, de eo bini utrinque arbitri certis locis conuenirent, ac deciderent. De uniuersa autem controuersia, ut Vuladislai regis, si is reuersus esset, arbitrio staretur,

Silesiorũ cum Polonis offensæ mutuæ compositæ.

staretur, si cum Polonis proceribus duces rem non composuissent, promittebant enim ob id uenturos se esse in Poloniam. Cum Vuratislauiensibus quoque ciuibus & Namislouiensibus & Nouoforensibus tertio pòst anno decennes induciæ factæ ijsdem ferè conditionibus. Porrò Opauiensium, Ratiboriensium, Cessinensium, Osuencinensium, & Toscensium duces eo ipso anno Cracouiam cum uenissent, pacem & concordiam cum regibus & regno Polonorum redintegrarunt. Vnde satis euidens est, non leues offensas tunc Polonis cum uniuersa Silesia intercessisse, ex quo tempore rex Vngaricis negocijs, & Turcico bello distentus erat: quæ tamen magna ex parte sopitæ sunt, incerto adhuc rumore de morte eius. Cæterùm ubi cognitum est, Vngaros alium sibi regem, Ladislaum posthumum Alberti Cæsaris filium, non dum quinquennem, creasse, Poloni quoque ad XXIII diem Aprilis insequentis anni post amissum regem Siradiæ comitia sanè frequentia de rege creando habuere: atque ibi in Sbignei cardinalis sententiã, quãuis aduersantibus nonnullis, qui expectandum adhuc censebant, decretum factum est, ut Cazimiro Vuladislai fratri regnum mãdaretur. Facilimè & æquo animo fratrem fratri cessurum, si is uel post aliquot annos reuerteret. Missi legati, quos episcopi ediderũt, ad Cazimirum in Lituaniam, qui eum re tota suspensa, ad alia comitia, quæ Petricouiam ad XXIIII diem mensis Augusti indicebantur, euocarent ad consultandum in commune, & constituendum de Republica Polona rege orba. Et Polonorum quidem legatos ille absque certo responso dimisit: suos uerò ad conuentum Petricouiensem cum his mandatis misit: debilitatũ se ęgritudine ex aduerso casu fratris, uenire eò non potuisse, & inopẽ cõsilij, præter quòd immatura sibi ea de surrogando rege cõsultatio uideretur: se quidẽ, dum adhuc incerta essent omnia, neque regnũ, neque administrationem ullam suscepturum esse. Videri autem sibi, ut ij deinceps quoque summæ rei præessent, quos Vuladislaus in Vngariam discedens, uicarios & gubernatores reliquisset. Non acquieuit in eo responso conuentus. Itaque placuit, ut octo principes senatus ad Cazimirum proficiscerentur, ac disertè ad regnum suscipiendum eum uocarent: si renueret, aut cunctaretur, alium sibi quæsituros esse. Neque enim tutum sibi esse, neque consultum reipublicæ, diutius principe carere. Perstabat in sententia Cazimirus, siue quòd de fratris uita non desperabat, siue quòd Lituani proceres ægrè eum à se dimittebant, lenis, ne dicam lenti, imperij dulcedine degustata: ac ueriti, ne absente eo Michael Sigismundi filius dominatum arriperet, interfecti'que patris pœnas à se expeteret: aut si cui alij principatus à Cazimiro mandatus esset, ne is profusas ipsius donationes in se retractaret: adhæc Luscum & Podoliam in suam ditionem redigere cupiebant. Id autem, si regnum susciperet Cazimirus, commodè fieri non posse iudicabant. Nec tamen Cazimirus regnum penitus repudiabat. Vbi per Lituanos stare, quo minus Cazimirus tunc regnum delatum acciperet, animaduersum est, actũ est cum eis diligẽter: sed

Ladislaus puer ab Vngaris rex creatus.

Comitia Siradiæ de nouo rege creando. Cazimirus à Polonis rex creatur.

Comitia Petricouiæ. Cazimiri legatio ad Polonos.

Polonorũ legatio ad Cazimirum.

Lituanorum consiliũ de retinendo Cazimiro.

sed nihil impetratum. Itaq; discedebant re infecta legati, testati sese Po-
lonum'q; nomen omne functum esse officio suo, quod paternũ frater-
num'q; regnum Cazimiro detulissent: Deinceps aliter sibi prospectu-
ros esse. Regina Cazimiri mater, quæ ea de re in Lituaniam legatos an-
tecesserat, filium, ut saniore consilio uteretur, nequicquam obsecrabat.
Quem ubi obstinatum uidit, à legatis impetrauit, ut referre illi de re
tanta ad Lituanorum & Russorum conuentum liceret. Ad octauum
Idus Ianuarij sequentis anni, qui fuit post Christum natum 1446, eum
certum responsum Polonis daturum esse. Vbi tempus id aduenit, fre-
quens'q; nobilitas cum proceribus Petricouiam conuenit, uenêre sex le-
gati à Cazimiro & Lituanis, differri adhuc rem postulantes: quod ni
fieret, bellum comminantes, propterea quòd Cazimirus armis ius su-
um persecuturus esset: quem tamen dicebant in principatu Lituanorũ
acquiescentem, regnum non appetere. Iritati hoc responso Poloni, ali-
um regem creare sibi statuunt. Sed cum ad rem uentum est, pœniten-
tia nonnullorum mentes subijt, metuentium ne graues inde motus exi-
sterent. Veniebat enim in mentem, Cruciferos, orto inter Polonos &
Lituanos dissidio, minimè defuturos esse occasioni uexandæ & infe-
standę Polonię. Quare placuit rursus rem in tertium mensem differre,
& interim adhuc Cazimiri animum pertentare. Missi ad id Prædibo-
rius Conespolius Sendomiriensis, & Sciborius Sarleius Sciboricius
Inouuladislauiensis, castellani, qui authores comperendinandi in sena-
tu fuerant, nihilo æquius responsum retulerunt. Itaq; ad uicesimam- B
octauam diem Martij, cum frequens senatus Petricouiam cõuenisset,
cunctus'q;, quo religiosius reipublicæ consuleret, sacris CHRISTI
IESV mysterijs procuratus esset, inita de rege creando suffragia, ea ta-
men conditione, ut Cazimiro etiam tunc acceptandi regni locus relin-
queretur. Persuadebant enim sibi complures, mutaturum eum esse sen-
tentiam, ubi intelligeret, alium regem creatum esse. Et episcoporum
quidem sententiæ ferè in Fridericum marchionem Brandenburgen-
sem, qui iam antè gener & successor Iagelloni regi destinatus fuerat,
inclinabant: præter Paulum Gizicium Plocensem episcopum, qui ad
alterutrum de ducibus Masouiorum, Vuladislaum uel Boleslaum re-
gnum deferebat: hunc secuti Ioannes Cizouius castellanus, Ioannes
Tencinius palatinus Cracouiensis, Lucas Gorcanus palatinus Posna-
niensis, & maior pars senatus, & pleraque omnis nobilitas, Boleslaum
regem edebant. Itaq; in hanc sententiam senatusconsultum factum, &
Boleslaus à Vincentio archiepiscopo Gnesnensi rex renunciatus: de-
signati'q; quinq; de primoribus oratores ad eum, si Cazimirus ante
Pentecosten mutatæ uoluntatis significationem nullam daret. Ibi Ca-
zimirum, cum de his quæ Petricouię acta erant, celeriter certior factus
esset, pœnitere uehementer consilij sui cœpit: nec modò speratum re-
gnum se amisisse dolebat, uerumetiam de principatu Lituanorum, ac
de uita deniq; in periculum se uenturum esse propediem auguraba-
tur. Non ignorabat, impigrum esse Boleslaum, & sibi merito suo ini-
micum

Reginæ studiũ in euehẽdo ad regnum filio.

1446 ann. Comitia Petricouiæ.

Cazimiri legatio ad Polonos.

Comitia Petricouiæ.

Suffragia de nouo rege.

Boleslaus Masouius rex à Polonis creatus est.

Cazimirũ pœnitet non suscepti regni.

A micum: Michaelem uerò hostem itidem suum, generum eius esse: in
eum'q; rursus Lituanorum & Samagitarum studia inclinata esse, alie-
natis à se animis: quòd molestè ferrent, Gastoudi arbitratu sibi impe-
rari: & meminerat aliquoties iam insidias à coniuratis capiti suo &
ferro & ueneno comparatas esse, etiam ab his quos charissimos & in-
timos habuerat: in quibus Suesta quispiam Russus fuit, quem tanto-
pere dilexit Cazimirus, ut in eodem cum eo lecto cubaret. Cogitabat
ergo, si secundis rebus suis, septies tamen petitus, ægrè insidias depu-
lisset, quid futurum esset aduersis? Itaq; consultores suos, & ipsos per
se peccatum suum agnoscentes, reprehendebat: & ad matrem secretò
misit, petens, ut erratum suum, si quo modo posset, corrigeret. Nec
segniter ea proceres atq; nobilitatem pro filio prehensauit, multa lar-
giendo, plura pollicendo. Nec difficulter minores Polonos induxit,
ut conuentum apud Belzice agerent, inde'q; Petrum Curouium ca-
stellanum Sandecensem ad Cazimirum mitterent. Is ubi cupere eum
iam regnum renunciauit, regem eum nobilitas, quæ frequens Craco-
uiam conuenerat, renunciabat, reclamante Sbigneo, & nonnullis alijs
proceribus, qui leuitatem multitudinis reprehendebant, quòd nulla
propria Cazimiri legatione expectata, soli sine cæteris Polonis de re
tanta statuerent. Itaq; reiecta res ad maiores Polonos: ad quos Ioan-
nes Pilecius legationem sibi desumpsit. At illi Coli conuentu acto,
in Cazimirum ipsi quoq; rursus animos inclinant: & abrogata Boles-
B lai electione, legationem nouam ad Cazimirum decernunt, ut ad pe-
nultimam diem Septembris Parsouiæ, siue usquam alibi in finibus
Lituaniæ inter Breste & Parsouiam conuentum secum ageret. Dein-
de & minores Poloni ad XVIII Cal. Septembris Corcini conuen-
tum rursus egerunt, & Colense decretum approbarunt. Erant enim
cõplures de proceribus atq; nobilitate, qui amplas patris, fratris'q; Ca-
zimiri profusa liberalitate possessiones nacti, uerebant, ne Boleslaus,
regnum adeptus, irritas eas faceret. Et fit ferè, ut priuatæ res publicis
præferantur. Conueniunt ergo frequentes proceres ad constitutam
diem Parsouiam. Cazimirus uerò diu frustra expectatus, & admoni-
tus ut ueniret, negauit ullam se significationem uoluntatis suæ de susci-
piendo regno, aut de conuentu pariter instituendo, dedisse Petro Cu-
rouio: sed matris & quorundam Polonorũ procerum sibi amicorum
precibus adductum se Breste uenisse. Si quid secum fortè Poloni agere
uellent, illuc ad se uenirent. Nimia tunc erat nostrorum hominum pa-
tientia, & misera propemodum conditio, qui barbaricum fastum &
ludificationem tam æquis animis ferrent. Et tamen miserunt ij sex de
primoribus ad eum Breste: nam uniuersos proficisci non placuit, ne
qua ui ad iniqua pacta adigerentur. Dicebatur enim Cazimirus non
exiguam Lituanorum atq; etiam Tartarorum manum secum habere.
Eam uerò conditionem ille legatis tulit: non aliter se suscepturum re-
gnum, nisi Podolia, Luscum & Olescũ Lituanis redderentur. Quam
cum nostri non acciperent, & re infecta recedere pararent, insusurra-

V runt

Gastoudi potẽtia & authoritas.

Suesta Cazimiro charissimus.

Cazimirus Lituanorum & Russorum insidijs petitus.

Minorũ Polonorũ studia in Cazimirum.

Sbignei graue consilium.

Legatio Polonorũ ad regẽ.

Cazimiri tergiuersatio.

Legatio ad Cazimirum.

Cazimirus cõditiones fert Polonis.

Improbum cõſilium. *Cazimirus ſuſcipit regnum.* *Pax cum Ratiborienſibus & Ceſsinenſib. ducibus.* *Tranſalpina Valachia ab Huniade uaſtata.* *Georgius Podiebradius gubernator Boemiæ.*

runt nonnulli de noſtris Cazimiro, in manu ei fore ſuſcepto regno, ut per ſe ipſe faceret ea quæ tunc aliunde poſtularet. Ita patrem eius Melſtinio, ita Suitrigelloni, ita Vitoudo deniq; eas ipſas ditiones conceſſiſſe. Placuit Cazimiro conſilium. Sic tandem Polonorum deſiderijs aſſenſus eſt, & ad octauum demum Calend. Iulij ſequentis anni in Poloniam ad ſuſcipiendum regnum uenturum ſe eſſe recepit. Perpulchrè autem regni, ut ita dicam, crepundia auſpicatus eſt, Mox enim, quemadmodum Dlugoſſus memorat, Lomazos & Polubice à præfectura Parſouienſi & à Polonia abſtraxit: ut iam tunc credo documentum daret, meritò ſibi à Polonis ſupplicatum eſſe. Ita tunc diſceſſum eſt. Nec multo pòſt Nicolaus & Venceslaus Ratiborienſium, & Boleslaus Ceſsinenſium duces aduenientes Cracouiam, pacem cum Polonis, reddita Sbigneo epiſcopo Cracouienſi Seueria, fecerunt. Per eadem tempora Ioannes Huniades in Vngaria magnas res geſsit. Non multo enim poſt Varnenſem cladem, cum à Tranſalpinenſi palatino Dracula, à quo ex aduerſo prælio fugiens captus erat, dimiſſus eſſet, coacta ualida armatorum manu, Turcas Raſciam infeſtantes ad Sauum fluuium nocturno prælio profligauit: mox Vlricum Ciliæ comitem, Croatiæ & Slauoniæ finitimæ, ut in interregno, imminentem, peruaſtata ditione eius, ad deditionem compulit. Inde cum ad comitia Vngarorum, quibus rex creatus eſt Ladislaus puer, ueniſſet, omnium conſenſu prorex ſiue gubernator factus, Tranſalpinenſem Valachiam cum infeſto exercitu ingreſſus eſt: uaſtatisq; agris, Draculam cum uno filio cæpit & interfecit, alterum uita & libertate donauit: regem à Friderico Cæſare, ubi educabatur, bello repetijt: & Auſtriam, Styriam, Carinthiamq; uexauit: nec tamen peruicit, ut Ladislaus Vngaris redderetur. Ac ne Boemis quidem efflagitantibus is miſſus eſt. Itaq; ibi Georgij Podiebradij nutu & arbitrio cuncta gerebantur. Ita ſimili quodam fato tria hæc regna tunc, ut aliàs nonnunquam, erant, Sed nos iam Cazimiri regnum ordiamur.

CAZIMIRVS TERTIVS REX.

1447 ann. *Cazimirus rex coronatur.* *Maſouiorũ ducum cõtrouerſia cum epiſcopis de loco.* *Cazimiri Maſouij obitus.* *Epiſcopi ducibus antepoſiti.*

IGITVR anno Chriſti 1447, Cazimirus inſigni Lituanorum & Ruſſorum comitatu ſtipatus, uiceſimaquinta die Iunij, quemadmodum conuenerat, uenit Cracouiam: inſequenti die ritu ſelenni coronatus eſt: tertia de more caſtellano Cracouienſi coronam, Palatino ſceptrum, Poſnanienſi uerò palatino pomum, & Sendomirienſi gladium præferentibus, in forum urbis ad recipiendum ab oppidanis iuſiurandum deſcendit. Ibi priuſquam præparatum ſibi ſolium aſcenderet, controuerſia inter epiſcopos ac duces Maſouiorum Vuladislaum & Boleslaum (nam Cazimirus anno ſuperiori obierat) de loco, utri dextrum regis latus tenerent, orta, reuerti regem in arcem re infecta coegit. Ceſſere tamen poſtea duces epiſcopis. Accidit autem res ominoſa inter ſolennes ceremonias. Nam cum de pagis aliquot Tinecenſi monaſterio ſubiectis pecudes pigneratæ eſſent, ob negatam regi nouo inuſitatam procurationem ſiue ſtationem,

Mogilenſis monaſterij incendium. *Legatio Cazimiri ad Nicolaũ pont. max.* *Poſtulata regis à Pontifice.* *Schiſma ſublatum.* *Baſileẽſis concilij acta approbata à pontifice.* *Michaelis Lituani repulſa.* *Poſnania arſit.* *Oppida exuſta.* *Comitia Petricouiæ.* *Poſtulata Polonorum à rege negata.* *Theodoricus Buciacius.* *Latrocinia.* *Cazimirus Poloniã neglexit.*

mulieres ruſticanæ pecudes ſuas ſecutæ, eiulatibus & lamentis non ſine moleſtia & fremitu omnium templum impleuerunt. Monaſterium quoq; Mogilenſe, quo die Cazimirus Poloniæ fines attigit, totum fortuito incendio conflagrarat. Nec ſanè fefellit omen: ſenſere enim preſſuram eccleſiæ & monaſteria poſtea hoc rege regnante. Conſultatum deinde eſt, utrum de duobus rex pontificem max. agnoſceret: Felicemne, à quo oratores ea de re aderant: an Nicolaum quintũ, qui Eugenio mortuo nuper ſucceſſerat, & literas ad regem miſerat. Hunc agnoſcere placuit: miſsiq; ad eum legati, Viſſota Gorcanus, præpoſitus Poſnanienſis, & Petrus Samotulius caſtellanus Caliſsienſis, impetrarunt regi decem millia florenorum in ſubſidium cõtra Tartaros, quæ ordini eccleſiaſtico in Polonia imperata ſunt: itemq; facultatem conferendi nonaginta ſacerdotia, quæcunq; in prouincia Gneſnenſi uacatura eſſent, & ad ius ſummi pontificis pertinerent. Petierant autem ij regio nomine decimam decimæ, & ius omnium ſacerdotiorum in tota Polonia conferendorum, & penſionem ſiue denarium S. Petri. Sed ea negata ſunt. Nec multo pòſt Felix in gratiam Nicolai, certis pactis interuenientibus, omni iure pontificatus ſe abdicauit, & concilium Baſileenſe ſolutum eſt, cum acta eius Nicolaus approbaſſet. Peractis ritè noui regni ceremonijs, dimiſsisq;, & extra portam honoris cauſa deductis Lituanis proceribus, rex Cazimirus in maiorem Poloniam comitante matre profectus eſt: & cum eſſet Caliſsiæ, uenit ad eum Michael Sigiſmundi Lituanorum ducis filius ſupplex & proſtratus ad pedes eius, reddi ſibi paternam hæreditatem petiuit: nihil tamen æqui impetrauit. Poſnaniam ubi rex aduenit, tota urbs fortuito incendio conflagrauit. Quam calamitatem infelicium ciuium, rapacitas regij comitatus auxit. Sed rex in ſontes ſupplicio capitis animaduertit. Lublinum quoq;, Znena, Siradia, Bochna, & Xianzum oppida eodem anno arſerunt. Comitia deinde Petricouiæ ad diem diui Bartholomæi memoriæ ſacrum habita: in quibus leges quaſdam rex de ampliſsimi conſilij ſententia condidit: pacem & pacta conuenta Vuladislai fratris cum Cruciferis approbauit: miſsisq; ad eos uiciſsim legatis, iuſiurandum ſecundum ea ipſa pacta ab eis exegit. Rogatus autem a proceribus, ne quid eorum quæ in Polonorum ditione eſſent aut fuiſſent, Lituanis concederet: proficiſcens in Lituaniam, ut graues & prudentes uiros de Polonico ſenatu ſecum duceret: Theodorico Buciacio præfecto Podoliæ, qui arces quaſdam à Lituanis interceptas recuperarat, ut ueniam daret: omnia de Lituanorum, quos ſecum habebat, conſilio negauit, & properè in Lituaniam ſeceſsit. Quo quidem facto additi ſunt animi improbis & ſceleratis hominibus, ut furtis & latrocinijs non modò uias publicas, ſed pagos etiam ac domos equeſtrium hominum, & oppida infeſtarent, rege interim in Lituania uenationibus aſsiduis uacante, & neutiquam curante res Polonicas. Itaq; impunitate creuit licentia, adeò ut noſtri quoq; non pauci de nobilitate latrociniorum ſocietatem cum Sileſijs & Vngaris inirent, præfe-

ctis regijs & ſenatoribus nõnullis ſi nõ fauentibus, certè cõniuentibus.
Grabouia opp. Multorũ tunc mercatorum merces prope Grabouiam direptæ: multi
Bendinũ opp. item pagi in ora Velunenſi direpti & incenſi: Bendinum quoq; oppi-
1448 ann. dum dolo captũ & exuſtũ. Sequenti anno ſub finem Maij comitia cum
Comitia Lublini cũ Lituanis. Lituanis apud Lublinũ habita ſunt. Poſtularunt Lituani, ut ſibi æquo
Lituanorũ poſtulata. iure fœdera cũ Polonis eſſent, utq; caput illud, quo Lituania Poloniæ
Vuladislai Iagellonis diplomate adiungitur & inſeritur, de fœdere tol
leretur: itemq;, ut Podolia, Oleſcum, Vetli, Lopatinum, & Grodlum
territoria, quæ præter ius ſibi adempta eſſe aſſeuerabant, redderentur.
Ad hæc ut commodè & placidè Poloni reſponderent, neq; Lituanorũ
animos à ſe alienarent, rex petiuit. Re in conſultationem poſita, reſpon
ſum eſt: Cõmodiorem uiam ad retinendos Lituanorũ animos non eſ-
Polonorum reſponſum. ſe, quàm ut Lituani Ruſsiq; omnes Polonorũ regno atq; nomine, abro
gato principatu ſuo, cenſeri ſe deinceps uelint. Quod cũ illi abnuerẽt,
tunc demũ ad poſtulata eis reſponſum eſt: primùm quod attineret ad
fœdera, rectè ea à Vuladislao rege & Vitoudo cõſtituta ac deſcripta
eſſe: nec eſſe, quod querãtur de iniquitate fœderũ Lituani, quibus liber
tatẽ, nobilitatẽ, immunitates, & multa preterea præclara adepti eſſent:
nõ licere autẽ Polonis quicquã de ijs mutare, ne penitus ea labefacerẽt.
Podolia iuris Polonici. Podoliã à Cazimiro magno rege, ſubmotis Tartaris quæſitã, & Came
necia, Chaceno, Cecinis, ſiue Cieciuno, Bacota, Medibozo arcibus, &
qbuſdã alijs caſtellis munitã: à Ludouico deinde poſſeſſam, ad Iagello
nem quoq; unà cũ regno perueniſſe: ab eo primùm Melſtinio, deinde
Suitrigelloni fratri, ad extremũ Vitoudo ad tẽpus cõceſſam eſſe: mor-
te Vitoudi ad ius Polonorũ redijſſe, prouidẽte etiã ipſo Vitoudo pau
lo ante obitum, & ſacramento præfectos adigẽte, ut non niſi regi eam
Luſcum iuris Polonici. traderent: idq; ita factũ eſſe. Nam de Oleſco, Vetlis, Lopatino, Luſco,
& Grodlo, extare etiam apud ſe diploma Sigiſmundi magni ducis Li-
tuanorũ, teſtatũ facientis, ea ad Poloniã pertinere: ſupereſſe etiã inter
ipſos, qui hæc ita ſe habere meminiſſent. Ita tunc reſponſum Lituanis,
cõuentusq; ſolutus eſt. Venerat eò Baptiſta Camerinenſis epiſcopus,
Legatus pontificius ad regẽ. legatus à Nicolao põtifice max. & aureã roſam dono regi attulerat: ſed
Cracouia demũ, rege eò reuerſo, dimiſſus eſt. Nullum autẽ honorem
ei Cracouiam uenienti Academię præſides habuere, propterea quòd
affirmarent, non Nicolaum, ſed Felicem iuſtum eſſe pontificẽ, quippe
qui Eugenio ritè amoto, à concilio Baſileenſi ſuffectus eſſet. Necdum
enim de ceſsione Felicis increbuerat. Paucos dies Cracouiæ rex cõmo-
ratus, cum inducias cum Sileſiorum ducibus in unum annũ prorogaſ-
Valachici motus. ſet, in Ruſsiam profectus eſt, ad ſedandos motus Moldauicos. Stepha
no & Heliæ fratribus palatinis uita defunctis, huic quidem Romanus,
Huniades gubernator Vngariæ. illi uerò Petrus filij in dominatu ſucceſſerant: ex his Petrus Ioãnis Hu-
niadis, qui Vngariã pro Ladislao rege gubernabat, ope fretus, Roma-
num eiecit: erat autem Romanus cõſobrinus Cazimiri regis: eiectus
in Podoliam profugit. Hunc ergo reducere Cazimirus, & res inter diſ
ſidentes patrueles cõponere uolebat. In itinere autẽ certior fit, Roma-
num

num ueneno ſublatum eſſe: itaq; accelerauit iter, Ruſſosq; Præmislien-
ſes, Leopolienſes, Belſenſes, Chelmenſes, & Podolios arma ſumere, &
ſe ſequi iuſsit. Sublato enim æmulo detrectabat Petrus iuſiurandũ in
uerba regis, quod prius per legatos obtulerat. Leopoli cum eſſet rex,
uenit ad eum matertera, Romani extincti mater, cum ducentis equiti-
bus Valachis: ac equites quidẽ, fide eorum cõmendata, præſenti pecu
nia ſubleuauit: materteræ uerò Colomeiam cõceſsit. Cameneciam de-
Colomeia palatinæ conceſſa. inde cũ ueniſſet, ingenti Podoliorũ lætitia & liberalitate exceptus eſt.
Legatio Cazimiri regis ad palatinum Valachiæ. Inde legatos àd Petrum palatinum miſit, Petrũ Odrouanzũ palatinũ
Ruſsiæ, & Prædiborium Coneſpoliũ caſtellanũ Sendomirienſem, &
præfectũ Pręmislienſem, cum his mandatis, ut ille ad ſe ueniret, atq; in
uerba ſua iuraret: Michaelẽ uerò Sigiſmundi ducis filium profugũ ut
ſibi traderet. Nam is cum inſidiari capiti ſuo regem inteligeret, è Litu-
ania in Maſouiã ad ſocerum, inde in Pruſsiã, & cum ne ibi quidem tutò
eſſe poſſet, in Sileſiam, ad extremũ in Valachiam profugerat. Et ad prę
ſtandum quidẽ iuſiurandũ uenturũ ſe eſſe Petrus, accepta à rege fide,
Valachi cum palatino iurant in uerba regis Polon. abſẽtis. recepit: Michelaẽ uerò qui ad ſe cõfugiſſet, ut proderet, neque ex fide
ſua, neq; ex dignitate regis fore reſpondit: ſed iuſſurũ ſe, deinceps ut fi-
nibus ſuis excederet. Itaq; ad Tartaros is deinde profugit. Nõ expecta
uit autẽ rex Petrũ: ſed miſsis ad eũ quatuor legatis Chocimi promiſ-
ſum iuſiurandũ abſens ab eo cõſiliarijsq; & nobilitate Moldauica ac-
cepit: quo diſertè illud cauebatur, irrita fore eſſeq; fœdera, quę Petrus
B & Valachi cum quibuſuis hominibus atq; principibus prius iciſſent:
quibus uerbis Vngari potiſsimùm deſignabãtur: ipſum autẽ palatinũ
uẽturũ eſſe ad regẽ intra tres mẽſes poſteaquã accitus fuerit, datũq; iuſ-
iurandũ in uerba eius iteraturũ. Miſsis autẽ Chocimũ legatis rex ipſe
properè in Lituaniã, ut tẽpori ad comitia Nouogrodecenſia adeſſet, ſe
recepit. Venerat autẽ ad eũ Tartarorũ principis legatus Cameneciã,
auxilia cõtra Petrum Valachũ pollicens: eumq; rex cum ſecretis man
datis dimiſerat. Vix autẽ in Lituaniã ad conſtitutũ locũ uenerat, cum
Tartari Podoliam uaſtarũt. Tartari rapidi torrentis in modum in Podoliã populabundi ſeſe dif-
fuderunt, ferro & igni cuncta uaſtantes. Quos tamẽ Theodoricus Bu
Buciacius Tartaros uexauit. ciacius præfectus Podoliæ cũ expedita manu anguſtis & impeditis in
Tartari comiter accepti à Lituanis. locis palatos aliquoties adortus, non leuibus incommodis affecit, mul
tosq; captiuos liberauit. Reuertẽtes autẽ Tartari, à Iurza Ruſſo ſiue Li
tuano ad Braslauiã comiter accepti ſunt: unde aucta eſt uulgo ſuſpicio,
eos ſiue à rege, ſiue à Lituanis ſubornatos, Podoliã uexauiſſe. Per hæc
Vuladislaus Oporouius archiepiſcopus Gneſnenſis. tẽpora Vincentio Cotto archiepiſcopo Gneſnenſi mortuo, Vuladisla
us Oporouius epiſcopus Vuladislauienſis à maiore parte collegij in
gratiã regis ſuffectus eſt. Ei uerò in Vuladislauiẽſi epiſcopa, Nicolaus
Nicolaus Laſocius inuito rege epiſcopus factus, poſſeſsiõe excluſus eſt. Laſocius à Nicolao pontifice maximo cõtra uoluntatẽ regis, qui Ioãni
Gruſcinio fauebat, ſucceſſor datus eſt. Nec tamẽ poſſeſsionẽ bonorũ,
rege per præfectos prohibente, adeptus eſt Laſocius: anno autem ſe-
quenti peſte apud Camerinũ de uiuis ſublatus, liberã Gruſcinio epiſco
pã reliquit: uir ingenio, ſolertia, doctrinaq; ſingulari: cuius etiam conſi
Nicol. Laſocij laus. V 3 lio

Vngarorũ expeditio contra Turcas.

lio Ioannes Huniades multum uſus eſſe fertur. Quoniam autem Guni-
adis mentio facta eſt, libet cladem eius, quam hoc anno à Turcis acce-
pit, paucis attingere. Is igitur cum accepiſſet Amurathem Turcarum
principem in Vngaros arma ſumere decreuiſſe, ultrò cum uigintiduo-
bus millibus Vngarorum & auxiliariorum obuiam hoſti in Bulgariã
ad Scitnizam fluuium proceſsit, adiunctis ſibi in ſocietatem belli palati-

Sanderbecus.

no Tranſalpinenſi, & Albanenſium principe, quem Turcæ Sanderbe-

Raſcia Turcis ſubdita.

cum appellarunt. Nam Georgius Raſciæ Deſpotes, cum poſt Varnẽ-
ſem cladem dominatum ſuum Amurathis munere recuperaſſet, fidem

Vngari uicti à Turcis.

datam barbaro ſeruauit. Nec tamen Albanenſis ad condictum locum
tempusq́ occurrit. Triduo ibi à mane uſq; ad ueſperum infeſtis ar-
mis dimicatum eſt. Ad extremum ſuperante hoſtium multitudine, de-
fatigati Vngari ſuccubuere. Nec tamen Turcis incruenta ceſsit uicto-

Huniades captus à Deſpote Raſciæ.

ria. Trigintaquatuor millia barbarorum in ijs prælijs cecidiſse ferun-
tur, Chriſtianorum uerò ferè octo millia. Huniades fuga ſaluti ſuæ
conſuluit: ſed cum in Deſpotæ manus incidiſset, ab eo detentus, ac de-

Turcæ fugati ab Huniade.

inde certo pacto dimiſsus eſt, dato pro ſe obſide Ladislao filio: quem
tamen paulo pòſt comminatione belli repetitum recepit: Deſpotæq́

Amurathis mors.

contra Turcas ditionem eius propter dimiſſum ſe infeſtantes cum e-
xercitu præſtò fuit, & inopinato aduentu ſuo perterritos hoſtes in fu-

Mahometes Turcarũ princeps.

gam egit. Nec diu poſtea uixit Amurathes: moriens Mahometi filio,
quem uiuens ſucceſsorẽ ſibi deſignarat, Imperiũ reliquit. Sed nos no-

1449 ann.

ſtra repetamus. Inſequenti anno, cum Michael dux profugus Starodu-

Seuerienſis ditio in Rußia à Michaele occupata, à rege recuperata eſt.

bum, Nouogrodum Seuerienſe, & nonnullas alias munitiones in Ruſ-
ſia Moſchis finitima auxilio Tartarorum intercepiſset, tumultuarias-
que regis copias fudiſset, maiore mole rex contra eum arma mouit: e-
iectoq́ue eo, munitiones interceptas recepit. Dum autem in Lituania
commoratur, Sophia regina, & Sbigneus cardinalis, miſsis in Vnga-

Huniades & Iſcra Polonorũ opera reconciliati.

riam Ioanne Zagoranio magiſtro curiæ reginæ, & Ioanne Dlugoſso
maiore canonico Cracouienſi legatis regio nomine, pernicioſum in-
ter Ioannem Huniadem, & Ioannem Iſcram bellum, Polonis quoque
propter uicinitatem (nam in Scepuſienſi ora gerebatur) metuendum,

Comitia Petricouiæ.

pace inter eos facta, interceperunt. Decembri demum menſe rex in Po-
loniam ad comitia Petricouienſia reuertit: ubi magna exorta eſt inter

Contentio de loco inter Cardinalem & Archiepiſcopum.

proceres de prærogatiua loci & ſententiæ dicendæ controuerſia, pro-
pter Sbigneum epiſcopum, cui à duobus pontificibus prius cardinali
presbytero deſignato, Nicolaus paulo antè inſignia eius honoris mi-
ſerat. Nam illo in ſenatum ueniente, Vuladislaus archiepiſcopus, ne
principem locum amitteret, cum omnibus, maiorum Polonorum pro-
ceribus, qui & ipſi prærogatiuam illam ad minorem Poloniam à ſe

Cardinalis dignitas.

transferri nolebant, diſceſsit. Volunt enim cardinalem etiam presby-
terum & diaconum maiore eſse dignatione, quàm epiſcopum & ar-

Friderici Cæſaris legatio ad Cazimirum.

chiepiſcopum, atque etiam patriarcham. Rex nihilominus cum his qui
manſerant, ſenatum habuit, Friderici Cæſaris legationem pro Vula-
dislao Maſouiorum duce propinquo ſuo poſtulantem, ut rex eum

Rauam

Rauam atque Belſum ſecundum fratres abſque liberis defunctos re-
tinere pateretur, audiuit, & cauſam illam cum Vuladislao in aliud
tempus reiecit. Expoſtularunt poſtea grauiter cum rege maiores Po-
loni, de ſenatu ſe abſentibus habito: & ut archiepiſcopus principem
in ſenatu locum retineret, contenderunt. Sed negauit rex id ſibi in ma-
nu eſſe: quando ſic uiſum ſit Pontifici, authoritati eius ſtari oporte-

Cardinalis & archiepiſcopus è comitijs diſceſſerunt.

re. Ad extremum, ne quo obſtaculo controuerſia illa eſſet reipublicæ
exoratus Sbigneus Petricouia diſceſsit, archiepiſcopo quoque diſce-

Cazimirus recuſauit iuſiurãdum dare Polonis.

dente. Liberius deinde habita ſunt conſilia de republicæ, quibus non-
nulla ſalutaria ſtatuebantur. Sed ea cuncta mox irrita fuere, cum rex
proceribus petentibus ſolenne iuſiurandum (quòd ritè & ſecundum
leges regnum adminiſtraturus eſſet) dare, & regum ſuperiorum acta,
conſtitutiones, & beneficia quæuis publicè & priuatim conceſſa, rata
habere, ne quid Lituanis ſuis detraheret, recuſaret. Sequẽti anno, nem-

1450 ann.

pe 1450, ueris initio conuentum rex egit Cracouiæ cum ſolis minori-

Conuentus minorum Polonorum.

bus Polonis, de inquirendis & cohibendis furtis & latrocinijs, quæ
impunitate admodum inualuerant etiam inter primos de nobilitate:

Petrus Safranecius de latrocinio ſuſpectus.

nominatimq́ Petrus Saffranecius uulgò magna infamia laborabat. Et
placebat primoribus inquiſitionẽ uulgò haberi. Verùm Ioannes Ten-

Ioannes Tencinius palat. Cracouienſis.

cinius palatinus Cracouienſis, cuius magna erat apud nobilitatem gra-
tia & authoritas, eam rem diſſuaſit, nõ quòd faueret is furibus & præ-
donibus, ſed quòd agi quicquam, & ſtatui publicè cum rege nollet ad-

Poloni noluerunt pro rege habere Cazimirum, donec iuſiurandum ipſis daret.

uerſus uniuerſæ Poloniæ conſenſum. Conuenerat enim inter proce-
res ſuperioribus comitijs, ne pro iuſto rege Cazimirũ haberẽt, quoad
is iuſiurandum, quod à ſe petebatur, præſtitiſſet. Reuera tamen ni-
mium (ut fit) nonnulli proceres ſanguini ſuo & neceſſarijs indulgebãt,

Procerum Polonorum indulgentia in propinquos & neceſſarios.

quo maiorem ſibi potentiam compararent. Itaque ſoluto conuentu,
creuit magis perditorum hominum licentia, & iam regi quoque ipſi
Saffranecius inſidias tendere dicebatur. Miſit deinde rex Petrum O-

Valachicum bellum.

drouanzum & Prædiborium Coneſpolium cum exercitu Ruſſorum
& Podoliorum in Moldauiam, quæ nouis tunc rurſus motibus agi-
tabatur. Quid Petro palatino Valachorum factum fuerit, non repe-

Bogdanus palatinus Valachiæ.

rio. Sed tamen Bogdanus, qui ſe nothum Alexandri palatini filium
eſſe præ ſe ferebat, dominatum apud Valachos, quaſi hæreditario iu-
re ſecundum fratres legitimos ad ſe pertinentem inuaſit. Supererat ad-
huc paruus Heliæ filius Alexander cum matre profugus: atque is redu-
ctus paulo antè fuerat iuſſu regis à Ioanne Sennenio Oleſcio, Bogda-
nusq́ eiectus. Sed cum Sennenius copias reduxiſſet, Bogdanus, qui in
montana ſe abdiderat, facta aliquanta manu latronum, & nouas res cu-
pientium hominum, quibus eorum qui cum Alexandro ſentiebant, bo-
na pollicebatur, Alexandrum rurſus eiecerat. Ac deliberatum quidem

Conſultatio Polonorum de Valachia redigenda in formam prouinciæ.

eſt in conſilio regio, an rex Valachiam omnino ſubigeret, atq; in pro-
uinciæ formã redigeret, attributis Alexandro puero bonis in Ruſsia:
ſed res magnæ difficultatis uiſa in feroci populo, & externi dominatus
impatiente, & propter Turcarum uicinitatem, qui Bulgariam & ulte-

riorem

riorem Danubij ripam tenebant. Conſultius uiſum, ut alienis uiribus & alieno periculo tam potentem hoſtem à ſe arcerent. Itaque Odrouanzus cum Coneſpolio, Valachis ipſis petentibus & opitulantibus, reducere iterum Alexandrum iuſsi ſunt. Atque hi triparito agmine Valachiam ingreſsi ſunt: Alexander enim Valachos, Theodoricus Buciacius Podolios, quibus præfectus erat, cæteros uerò Ruſſos Odrouanzus & Coneſpolius ducebant. Bogdanus imparem ſe hoſti animaduertens, in nemora ſeſe cum ſuis abdidit. Ac de pace tamen cum noſtris, dolos nectens, per internuncios egit: impetrauit'que ea lege, ut Alexandri nomine, donec is ad quintumdecimum annum perueniret, Valachiæ præeſſet, regi'que ſeptuaginta millia, quemadmodum Dlugoſſus ſcriptum reliquit (nam Bernardus Vapouius habet ſeptem millia modò) Turcicorum aureorum, equorum certum numerum, & pecorum greges quotannis penderet. Pace facta reuertebantur noſtri: ibi Bogdanus circumductis ſuis, ſyluam apud Craſne pagum, qua iter habebant noſtri, anguſto & impedito tramite, inſedit. Sed ea de re edocti noſtri à transfugis & exploratoribus Burculabi, quo nomine præfectum arcis illi uocant, qui ſumma fide partes pueri tuebatur, curribus & impedimentis cum præſidio Valachorum duce Burculabo, & ala Podoliorum præmiſsis, ipſi expediti prælij fortunam æquo & iniquo loco tentare, ac honeſtè potius occumbere, quàm turpi & fugæ ſimili receptu perfido hoſti incruentam uictoriam cōcedere ſtatuunt. Complures tamen de exercitu iniuſſu præfectorum clàm ſe cum impedimentis ſubduxerunt. Sexta die Septembris Bogdanus cum expedito agmine apparuit: nec noſtri quamuis conſternatis Valachis, qui cum Alexandro erant, pugnam detrectarunt. Equitatu noſtri, peditatu hoſtis pro loci opportunitate abundabat: ſed eum tamen peditatum equitatu texerat. Equeſtri pugna conſerta, & acriter inuehentibus noſtris, hoſtes cedentes, & huc atque illuc diſsipati, peditum aciem oſtendêre. Nec eo ſegnius tamen à noſtris, quamuis iniquo genere pugnæ, dimicatum eſt. Cadebant fortiſsimi quique de noſtris, & qui in prima acie pugnam ciebant, & iam inclinari cœperat tota acies, cum Burculabus certior factus de prælio, collocatis in tuto curribus, cum præſidiaria illa ſua manu adueniens, noſtris animum addidit, hoſtium uerò ferociam & exultationem repreſsit, territosq; in fugam uertit. Ita noſtri inſperata & cruenta uictoria potiti ſunt: multos enim fortes uiros amiſêre: atq; in his principes Odrouanzum palatinum, & Michaelem Buciacium. Pugnatum eſt à mane uſque ad ueſperum. Hoſtes fuga diſsipatos quatriduo Burculabus in ſylua conquiſiuit. Bogdanus uiſoſpes Barlotum, oppidi id nomen eſt, ſeſe recepit. Noſtri quamuis uictores, ualde tamen debilitati, & maiorem ex amiſsis fortibus uiris dolorem, quàm ex profligatis hoſtibus lætitiā capientes, ſatis tunc habebant domum reuerti. Odrouanzum palatinū Ioannes frater archiepiſcopus Leopolienſis paucis diebus ſecutus eſt, mœrore confectus: cui Gregorius homo plebeius, è Sanoco oppido ortus, artium liberalium magi-

Pacta cū Bogdano palatino Valachiæ.

Valachi uectigales regi Pol.

Bogdani fraus.

Burculabus.

Valachi fuſi fugatiq;.

Petri Odrouāzi & Michaelis Buciacij mors.

Barlotū opp. Valachiæ.

Gregorius Sanocius archiepiſcopus Leopolien.

ſter, cuius ſuperius meminimus, ſucceſsit. Non multo pòſt Tartari, ubi de ſtrage Ruſsicæ nobilitatis accepêre, magno impetu in Podoliam atq; Ruſsiam uſq; ad Grodecū oppidū & fines Belſenſium populabundi excurrerunt: parumq; abfuit, quin Vuladislaū Maſouiū, Belſenſem dominatum ſecundū fratris mortem obtinentem, & uenationi tunc uacantem, caperent: abactaq; ingenti hominum, pecudū & iumentorum præda, incolumes ad ſua ſe recepêre. Inde ingens mœror atq; luctus, ac metus etiā geminato malo, nō modò Podolios atq; Ruſſos, uerùm omnes Polonos afflixit: cū nemo eſſet, qui, ſi quid mali rurſus ingruiſſet, ſuccurreret, rege in Lituania cōmorante, & conuentū cum Lituanis de Podolia & Luſco agente. Ne in Cracouienſi quidē ora quietæ res fuere per id tempus. Nam Præmislus dux Toſcenſium, coacto exercitu Seueriā epiſcopi Cracouienſis arcē oppugnauit: reiectus uerò inde cum ignominia, tractū illum omnē diuexauit: ſed eum Sbigneus cardinalis coadunatis aliquātis copijs ultus eſt uſq; adeò, ut eum ad petendam pacem, & ſatisfaciendū de damnis datis adigeret. Ad Pentecoſten demū ſequentis anni rex Petricouiam ad comitia uenit: ibi actum rurſus de Sbigneo cardinali, ipſo abſente: nam eum rex, ne ueniret, rogarat. ſancitumq;, ut is quidem principē in ſenatu locum obtineret: deinceps uerò, ne quis eum, atq; legationis etiā apoſtolicæ perpetuæ honorem, rege & ſenatu inconſultis, peteret aut uſurparet. Cracouiā deinde rex ueniens, conuentum minorum Polonorum egit: ad quem Lucas Gorcanus palatinus & præfectus Poſnanienſis, Nicolaus Scora caſtellanus Caliſsienſis, & Laurentius Zaremba caſtellanus Siradienſis & præfectus Velunenſis, nomine omnium maiorum Polonorum adfuere. Tentatum ibi rurſus de purganda Polonia latrocinijs: ſed inquiſitionem nobilitas pleraque abnuebat. Nec ea ſanè magnopere opus erat, ſi rex in eos modò, quorum publica erant ſcelera, animaduertere, infamesq; latronū receptu munitiones Berualdum & Velcinum in poteſtatem ſuam redigere uoluiſſet. Velcinum Gels Sileſius, Barualdum Vulodicus Scrinnius unà cum Catharina uxore latrocinans tenebat. Clauſum eſt autem iter mercatoribus Polonis Vuratislauiā, propter noua telonia in Sileſia inſtituta. Interdictum'que externis mercatoribus, & præſertim Norembergenſibus Cracouiæ & aliorum oppidorum domicilijs, propterea quòd noſtris uictus quærendi rationes præriperent: cum Boleslao uerò Oppolienſium duce, rurſus prorogatæ induciæ. Cæterùm cum rex iuſiurandum ſolenne poſceretur, impetrauit ut ea res differretur tantiſper, donec communis cum Lituanis conuentus ageretur: atque is Parſouiam ad penultimam diem Auguſti indictus eſt. Impetrauit etiam, habito denuò apud Corcinum minorum Polonorum conuentu, ut ſeni groſsi in iugera, pro neceſſarijs uſibus reipublicæ conferrentur: eius'que pecuniæ quæſtores atque diſpenſatores, Cracouienſis & Sendomirienſis palatini conſtituti. Ibi Sbigneus arrepta occaſione, grauiter regem increpuit, cùm de alijs quibuſdam peccatis, tum de Michaelis Sigiſmundi ducis filij iniuria, &

Tartari Ruſsiā et Belſenſem populati ſunt.

Seueria infeſtata à duce Toſcenſi.

Sbigneus cardinalis ducem Toſcenſem repreſſit.

1451 ann.

Comitia Petricouiæ.

De Cardinalatu & legatione conſtitutio comitialis.

Conuētus Cracouiæ.

Latrocinia.

Vuratislauiam ne proficiſcantur cum mercibus mercatores Poloni.

Mercatoribus externis interdictum domicilijs in Polonia.

Parſouiæ conuentus Polonorum & Lituanorum.

Sbigneus epiſcopus regem obiurgat.

& indigna ſupplicis repulſa: ob quæ minus ei proſperè caderent omnia. Cumq; eum de ſententia non dimoueret, Deum teſtatus eſt, eum reum fore omniũ, quæcunq; hominib. ac ditionibus ipſius aduerſa euẽtura eſſent. In Ruſsiã inde per Sendomiriã rex iter habuit. Venit ad eũ Sendomiriam Dauid, Muſtaphæ Amurathis Turcarum principis nõ ita pridem defuncti fratris filius: qui pulſus olim à patruo, in Vngaria complures annos exulauerat, & religionem Chriſtianam ſuſceperat: tunc autem cognita patrui morte, præreptum imperium repetere in animo habebat: & à Cazimiro petebat, ut ſibi per eius ditiones trãſire liceret. Quod impetrauit quidem ille, & ſplendida inſuper munera à rege accepit: ſed cum ad Iſtri oſtia perueniſſet, Mahometemq; poſt Amurathem patrem apud Turcas ſine controuerſia imperare didiciſſet, per Poloniam in Vngariam rediјt, & ibi conſenuit. Samboriæ cum eſſet rex Cazimirus, legatio Sophiæ reginæ & procerum Polonorũ eum conſecuta eſt, rogans & admonens ut ne Luſcum à Polonia alienari pateretur. Nam Suitrigello, qui id obtinebat, grauiter ęgrotabat: idẽ contendebant, qui præſentes in regio comitatu erant. Rex ad comitia Parſouienſia integram eam rem reiecit: & cupere ſe quidem Luſcum Polonis adiungere, affirmauit: ſed prouidendum eſſe etiam atq; etiam, ne Lituani ea re alienarẽtur. Venit etiam eò Maria Heliæ defuncti Valachorum palatini uxor, cum Alexãdro filio, regis opem aduerſus Bogdanũ implorãs. Reiecta res ad comitia proxima. Interim eos, & munitiones quas retinebant in Valachia, Andreas Odrouanzus præfectus Leopolienſis tueri iuſſus eſt. Comitia deinde Parſouię habita. Ad quę Lituani non ueniebant, niſi fides publica ipſis data eſſet: uerùm ea negata eſt, ne quid fœderibus derogaretur. Tandẽ rex obuiam eis egreſſus Lomaſos uſq;, ſecum eos adduxit. Gaſtoudus tamẽ uenire renuit. Eadem autem quæ prius, Lituanorũ poſtulata in eo conuentu fuerunt, cùm de Podolia, Luſco, & cæteris, ad quæ Rathnũ etiam acceſsit: tum de corrigẽdis fœderibus, quòd ea ſe inſcijs, non ſine contumelia ſua, & obnoxię ſeruitutis teſtificatione, cõſcripta eſſe dicerẽt. Itaq; in eandẽ quoq; ſententiã eis à Sbigneo cardinali cunctæ Poloniæ nomine reſponſum eſt: refutatumq; euidentiſsimè illud, quòd illi ſe inſcijs fœdera cõſcripta eſſe aſſeuerabant. Nam & Mathias Vilnẽſis epiſcopus, & alij proceres Lituani negare non poterãt, ſe ea poſterius approbaſſe, & iureiurando ſuo cõfirmaſſe: ſimul'que de Podolia, & cæteris quæ ſibi uindicabant, profeſſos eſſe, ad Polonorum ius ea pertinere: ſumerent tamen ijs de rebus, quos uellẽt, ſiue iudices, ſiue arbitros, uel regem deniq; ipſum communem principem, ne quam querendi anſam, neu quod diſsidij fomẽtum relictum haberent. Verùm illi ne hanc quidem tam ęquam conditionẽ acceperunt. Ne uerò iritatis animis diſcederetur, placuit in annũ integram rem differri ad alia eodem in loco habenda comitia. Cõuentu ſoluto rex in Lituaniam ad uenationes ſeceſsit, rerum Valachicarũ cura Ioãni Cizouio caſtellano & pręfecto Cracouiẽſi, Petro Samotulio Poſnaniẽſi, & Prædiborio Coneſpolio Sendomirienſi caſtellanis mãdata,

Dauid Turca profugus.

Maria palatina Valachiæ.

Andreas Odrouanzus Alexãdrum Valachũ tueri iuſſus.

Conuentus Polonorũ cum Lituanis Parſouiæ.

Fides publica negata Lituanis.

Gaſtoudus.

Lituanorũ poſtulata refutata.

Legati in Valachiam.

Polo-

Polonicis uerò quaſi derelictui habitis, nihil motus recenti compluriũ equitum Velunenſiũ cęde, à Ioanne Gels prædone in conflictu quodã patrata. Tametſi potuit rex habere nonnullam excuſationem, peſtis uitationem: quę grauiter eo anno maiorẽ Poloniam afflixit. Minor enim ferè immunis ab ea fuit, quamuis magnus eſſet undiq; Cracouiam hominũ concurſus, Iubilæi gratia, quem Nicolaus quintus pontifex max. ad ſpacium unius anni poſt peractum Romanum Cracouiæ, Gneſnæ, Leopoli, & Vilnæ conceſſerat ea lege, ut quiſq; dimidium eius, quod in itinere Romano impenſurus eſſe uideretur, in capſam reponeret: ex ea uerò pecunia, ut dimidium regi in ſumptus belli contra Tartaros gerendi cederet: de reliquo dimidio, dimidium Sophia regina in dotem egentium puellarum auferret, reliquum uerò pontifici pro iuſtaurandis Romæ templis mitteretur. Sed cum grauis uulgò eſſet ea æſtimatio, ad quartam redacta eſt. At illi, qui ad componendas res Valachicas deſignati erant, dum moliuntur, interea Bogdanus à Petro Alexandri maioris notho filio (qui & ipſe ſibi ius in dominatu Valachiæ uendicabat, & fœdus atq; ſocietatem cum Alexandro iniuerat) ebrius per dolum interfectus eſt. Nec multo pòſt, ipſum quoq; Alexandrum idem ille Petrus rupto fœdere de medio tollere conatus eſt: feciſſetq; adeò, ni ſe ille ſubduxiſſet. Reuerſus autem cum præſidio Polonorũ Alexander, nihil tamen propter hybernum tempus anni, & quòd Petrus in interiora ſeceſſerat, agere potuit. Venit per id tempus ad regem Philippi Burgundionum ducis legatio, auxilia uel pecuniarium ſubſidium ad bellum Syriacum cõtra Soldanum Ægypti & Syriæ regem petens. Sed ei reſponſum eſt, regem ſatis negocij habere, ut Tartarorũ, qui & ipſi barbari ſint, uim à ſuis propulſet: tantum abeſſe, ut quietos laceſſendos ſibi eſſe putet. In Vngaria uerò per idem tempus Huniades gubernator Ioannem Iſcram, Caſſouiam & alias quaſdam in ea ora munitiones obtinentem, & ſibi dicto minus audientem, cum inſidijs fruſtra appetiſſet, aperto bello adortus, monaſterium, quod ille præſidio munierat, obſidione cinxit. Sed Iſcra coadunato raptim de Boemis & Polonis quatuor millium armatorum exercitu, laborantibus ſuis, deditionemq;, Huniadi ſuperbè recuſanti offerentibus ſuccurrit: cõmiſſo autem prælio, & obſeſsis tempeſtiuè erumpentibus, uictus & magna clade affectus eſt Huniades cum ſexdecim millibus Vngarorum. Anni ſequentis, qui fuit 1452, mẽſe Februario, Suitrigello dux moriens, Luſcũ Lituanis ad hoc turmatim accurrentibus tradi mandauit, immemor & illorum maleficij, & Polonorũ beneficij: cum illorũ opera arcem illam atq; ditionẽ amiſiſſet, horum uerò beneficio recuperaſſet, ac iureiurando ſeſe & præfectos ſuos nobilitatemq; omnem obſtrinxiſſet, mortuo ſe, nõ niſi Polonis parituros. Et eodẽ ferè tempore Michael Sigiſmundi ducis filius apud Moſchos exulans, ueneno opera Lituanorum procerum, ut creditũ eſt uulgò, in poculum infuſo, extinctus eſt. Vtriuſq; corpus Vilnã relatũ, honorificè à rege ſepultũ eſt. Hos paucis diebus Petrus Chranſtouius epiſcopus Præmislienſis præceſsit. Magni inde

Sileſij Velunenſem oram uexarunt.

Peſtis.

Iubilæum in Polonia.

Pecuniæ Iubilæi diſpẽſandæ ratio.

Bogdanus Valachus interfectus.

Petrus dominatum inuaſit.

Philippi Burgũdionis ad Cazimirũ regem legatio.

Huniades ab Iſcra uictus.

1452 ann.

Suitrigello obijt.

Luſcum Lituani occuparunt.

Michael dux mortuus.

motus

Polonorũ fremitus aduerſus regem.

motus in Polonia extiterunt,fremebantq́ꝫ uulgò in regem, tum ob Lu-
ſcum ipſo conniuente,atqꝫ adeò aſſentiente, ut creditum eſt, interuer-
ſum:tum ob epiſcopam Præmislienſem Nicolao Blaſcouicio homini
externo, nempe Sileſio, delatam: habita'que ſunt nonnulla eas ob res

Legati Polonorum ad regem.

conuenticula à minoribus Polonis maximè, atque Rufsis. Inde Ioan-
nes Oleſſnicius palatinus Sendomirienſis, & Albertus Michouius ca-
ſtellanus Zauichoſtenſis publicè ad regem de Luſco, de Præmislienſi
epiſcopa,ac de iureiurando exigendo allegati, ex itinere reuocati ſunt,

Polonorum conatus cõtra regis ſui ſententiam.

cum caſtellanus Cracouienſis,rege uolente & iubente Luſcum interce
ptum eſſe affirmaſſet,ne contemptui eſſet illa legatio:decretum'que, ut
minores Poloni atqꝫ Rufsi Vuladimiriam à Lituanis nuper exuſtam
reficerent,præſidioq́ꝫ firmarent: & Luſcum quocunqꝫ modo poſſent,
in poteſtatem ſuam redigerent. Sed irritum tamen decretum id fuit,
" metu offenſæ regiæ:& quòd negliguntur ferè,quæ à multis pariter,ac
" non uno aliquo curanda ſuſcipiuntur. Præceptum eſt autem theſaura
rio & ſalinarum præfecto, ne qua arma Luſcum, quamuis mandante
rege,mitterent: quod fortaſſe rex Lituanorum quàm Polonorũ aman
tior,mandarat. Hæc ubi regi renunciata ſunt, grauiter in Sbigneum

Querela regis apud conuentũ maiorum Polonorum de minorũ primoribus.

cardinalem: & palatinos Cracouienſem atqꝫ Sendomirienſem exarſit:
& aſſentatoribus nonnullis incitantibus, queſtum de ijs ad maiorum
Polonorum conuentum miſit,quaſi illi regnum ſibi abrogarent,& re-
ditibus Polonicis interdicerent. A'proceribus autem petiuit, ut Sen-

Conuentus Sendomiriæ.

domiriã ad Pentecoſten uindicandæ cõtumeliȩ & ignominiæ ſuæ cau-
ſa ad ſe uenirent. Venere Ioannes Vuladislauienſis epiſcopus, Lucas
Gorcanus Poſnanienſis, Nicolaus Sarleius Breſtenſis, & Boguslaus
Inouuladislauienſis palatini:ac de minoribus Polonis aliquot nomina
tim euocati. Venerant & alij quidam non uocati nominatim: ſed ij,
quòd fauere Sbigneo,in quem maximè regis ira efferbuerat, uideban-
tur, à conſilio excludebantur. Nec tamen rex uoti compos factus eſt:
cum omnibus conſtaret,illos quos rex accuſabat,immeritò ac falſo de-

Primores minorum Pol. expoſtularunt cum rege.

latos eſſe. Vbi uenit Cracouiam, uenerunt & illi quadam die in conſi-
lium,& grauiter cum eo expoſtularunt,quòd aſſentatoribus aures ac-
commodaret,ut ſe pro hoſtibus traduceret, atque infamiæ notam ſibi

Regis facta reprehenſa.

ſtuderet inurere. Paratos ſe eſſe purgare omni ratione ea quæ ſibi obij-
cerentur. De corrigenda quidẽ inutili atqꝫ praua regni adminiſtratio-
ne, ſe pro officio ſuo egiſſe,& conſilium captaſſe, neceſſarium magis,
quàm utile reipublicæ. Si quid ſecus fiat,quàm rex uellet, penes ipſum
eius rei culpam eſſe,qui nec ipſe peccata ſua multa magnaq́ꝫ corrigeret,
necqꝫ ſalutaribus monitis obſecũdaret:ocio,uenationibus, epulisq́ꝫ ua-
cantem eum aſsiduò, neque cauſas afflictorum hominum cognoſcere,
neque de quiete atque tranquillitate publica cùm à barbaris hoſtibus,
tum à latronibus præſtanda conſilia inire:ſuperiorũ regum acta, con-
ſtitutiones & prærogatiuas ſuas cuiqꝫ ordini benignè datas,nõ modò
nõ approbaſſe adhuc toto quinquẽnio,ſed labefactare etiam per ſum-
mã multorũ iniuriã,creberrimis & grauiſsimis ſubuectionib. miſeros
oppi-

oppidanos & agreſtes ad inopiam redigere: ab eccleſiaſticis & mona-
ſticis hominibus inuſitatas penſiones ſiue ſtationes, & alimenta equo-
rum exigere:nuper adeò externo homini,ſuis longè dignioribus præ-
teritis,Præmisliẽſem epiſcopam deſtinaſſe: Lituanis totum ſeſe dede-
re,Polonis neglectis: illos ſolos in cubiculũ & in familiarem uitæ con-
ſuetudinem admittere: cum illis ſeria iocosq́ꝫ miſcere: in illorum uſus
atqꝫ amplitudinem Polonicum ærarium redituſq́ꝫ exhaurire: illis de-
nique Luſcum & Podoliam à Polonorum iure abſtrahenda permitte-
re,atque adeò fauorem opemq́ꝫ ſuam ad id impertiri. His de rebus ple

Sbignei epiſcopi gratuitas & libertas in dicendo.

riſqꝫ crebrò eum à ſe & priuatim & publicè admonitum, dicebat Sbi-
gneus,qui pro omnibus uerba faciebat,nec tamen correxiſſe peccata.
Itaqꝫ deinceps abſtinere ſe uelle cõſilio regio,ne eius peccata approba-
re uideretur: ſed nihilo tamen magis eccleſiarum,monaſteriorum,pu-
pillorum & uiduarum cauſis uel cum periculo uitæ ſuȩ defuturũ.Sub-
iecerunt Cracouienſis & Sendomirienſis palatini,eãdem ſuam eſſe ſen
tentiam: & cum dicto omnes de conſilij loco exceſſerunt, cæteris con-
ſiliarijs,qui aderant,tacitè eorum ſententiam ferè approbantibus, ſed
rege iritato mutire non auſis. Venerant ad regem nonnulli duces ui-
cini; aderant & aliorum legationes: quibus pudebat eum dare audien
tiam,primoribus ſenatus in conſilium non uenientibus. Itaque actum
cum his eſt, utrincꝫ ut omnia,etiam de epiſcopa Præmislienſi, integra
ad proxima comitia,quæ Siradiam ad uiceſimamquartam diem men-
ſis Auguſti indicebantur,penderent. Ita illis delinitis,auditæ ac dimiſ-

Tartarorũ excurſio in Podoliam.

ſæ ſunt legationes. Non multo pòſt Tartari improuiſa in Podoliam
excurſione facta,propterea quòd ſtationes & excubiæ à Theodorico

Rouum caſtellum captum.

Buſſacio prætermiſſæ erant,permagnam prædam abegerunt, & Ro-
uum caſtellum cæperunt. Rex in maiorem Poloniam, & inde Neſſo-

Conuentus regis cum magiſtro Cruciferorum.

uiam profectus, Ludouicum Erlichauſium magiſtrum cum epiſcopis
& primoribus Cruciferorum ad ſe uenientem,lautè & magnificè acce-
pit, uiciſsimq́ꝫ ab ipſo Toruniam inuitatus eſt. Interea Boleslaus dux
Oppolienſium, non tam abſentia regis, quàm mutua eius cum proceri
bus offenſione ac diſsidio fretus, ualida militum manu è Boemis, Mo

Polonia à Sileſijs uaſtata.

rauis & Sileſijs conducta,bellum Poloniæ indixit: Seuerienſem & Ve
lunenſem tractum hoſtiliter uaſtauit. Id ubi rex cognouit, ſumere ar-
ma Polonos iuſsit: ſed nemo obtemperauit. Itaque ipſe quidem Sira-
diam ad comitia contendit:aulicum uerò comitatum ſuũ,ne tamen ne-
gligere prorſus res Polonicas uideretur,ad reprimendã uim hoſtiũ ad
oram Velunenſem miſit: ſed is nulla re memorabili patrata, nonnul-
lis peſte,quæ in Sileſia & finitima Polonia tũc graſſabatur, abſumptis,

Induciæ cũ duce Oppolienſi.

ad regem redijt. Et commodum Boleslaus de pace miſit. Igitur factæ
ſunt cum eo rurſus unius anni induciæ, interim ut de pace accuratius

Comitia Siradiæ.

ageretur. In comitijs uerò eadem quæ pridem cantilena à Lituanorum

Lituanorum legatio.

legatis ſuperbè & non ſine minis repetita. Eiq́ꝫ modeſtè à noſtris re-
ſponſum eſt: cum rege de iureiurando & confirmatione importunius
actum: itaque is in anguſtum redactus,cum octo primoribus conſilia-

Secretum conſilium.
Regis excuſatio, quòd non præſtaret promiſſa.
Cautio regis.
Tartari Rußiã & uaſtarunt.

rijs ſecretum conſilium habuit: & cum aſſeueraret, non poſſe tunc ſe ſine capitis ſui periculo atque defectione Lituanorum, poſtulatis Polonorum ſatisfacere, annum unum impetrauit, ut interea Luſcum & primarias Lituaniæ munitiones in poteſtatem ſuam redigeret, theſaurum'que Lituanicum in Poloniam transferret. Tametſi admonebat Sendomirienſis palatinus Oleſſnicius, uidendum eſſe, ne rex Polonos uana ſpe & pollicitatione lactaret: eóq; ſyngrapha ſiue diploma, quod ea de re fidem faceret, ab eo exactum, & regis ac omniũ illorum ſignis obſignatum, archiepiſcopo aſſeruandum concreditum eſt: atque ita conuentus ille ſolutus. Sub illud uerò tempus Tartari rurſus in Podoliam populabundi uſque ad Leopolim excurrerunt: & cum ſe recedere ſimulaſſent, reuerſi quater, eos qui ex latebris ad meſſem prodierant circumuentos, in miſeram ſeruitutem abegerunt. Quocirca rex Ioannem Cizouium caſtellanum, & Ioannem Tencinium palatinum Cracouienſem in Rufsiam ad reprimendam cum Rufsis atque Valachis efferatam rabiem barbarorum proficiſci iuſsit: ipſe in Lituaniam, quamuis dira peſte afflictam, ad uenationes ſeceſsit. Sed dum noſtri

Lituani Tartaros in Rußiam immiſerunt.
Tartarorum ciuile bellum.
Murzæ & Vlani apud Tartaros.
Sadachmetes Tartarus à Lituanis in cuſtodia habitus.
Sileſij Poloniam uexarunt.

ſeſe parant, Tartari præda onuſti diſceſſere. Compertum eſt autem, à Lituanis eos immiſſos fuiſſe. Mox enim ij Radiuilum Hoſticouitium cum amplis muneribus ad barbaros remunerandos miſerunt. Sed is cum fortè in id tempus, quo Sadachmetes Tartarorum dux cum ſuis è Podolia reuerſus, ab Ecigere duce Tauricano profligatus eſt, incidiſſet, excuſſus & exutus à uictoribus, nudus dimiſſus eſt: Sadachmetes uerò fugiens cum nouem filijs, & familiaribus ſiue purpuratis, quos Murzas & Vlanos illi uocant, in Lituaniam, tanquam ad amicos, ſeſe recepit: ſed eum ſpes ſua fefellit. Nam captus à rege & Lituanis, & cum paulo pòſt Kiouiam fugiſſet, è fuga retractus, Caunæ in cuſtodia uſque ad mortem aſſeruatus eſt, ut ea re hoſtem eius Ecigerem in fide & officio continerent. Neque Cracouienſis ora à belli cladibus tunc immunis fuit. Etenim Præmislus Toſcenſium, & Ioannes Oſuencimenſium duces, coactis nongẽtis mercenarijs militibus equeſtribus atque pedeſtribus, finitimam ſibi oram Poloniæ impunè populando longè late'que peruagati ſunt, nacti occaſionem commodam, quòd ſine ullo præſidio tunc ea loca eſſent, proceribus cum nobilitate

Peſtis.
Saffranecius Sileſiam infeſtauit.
Maleſſum caſtellum.
Pacta Saffranecij cum Sileſijs ducibus.

ob ſæuientem Cracouiæ & circumquaque peſtem partim dilapſis, partim extinctis. Cauſa uerò belli fuit, bellum aliud inter Petrum Saffranecium & Vlodicum Scrinnium de Berualtho geſtum: cuius incommoda ut à finibus ſuis duces illi propellerent, duo millia florenorum Saffranecio promiſerant. Itaque Saffranecius cum ſua cauſa id bellum motum eſſe intelligeret, è Maleſſo caſtello de illis capto, & Bendino, ditiones eorum cum centum equitibus totidem'que peditibus uicíſsim infeſtauit, uſqueadeò ut homines tributo pacem uulgò redimere cogeret. Etiam duces etiam ipſos tædium eius belli cæperat, propterea quòd ſtipendijs exhauſti erant. Quãobrem pacem à Saffranecio petiuerunt & impetrarũt his legibus, ut profiterentur, iniuſtè ſe Poloniæ bellum intuliſſe:

intuliſſe: captiuos dimitterent: & ſupra duo millia prius promiſſa, octingentos florenos ipſi ſoluerent. Ille uerò Maleſſum ſibi uicíſsim redderet. Atque hæc quidem priuata ducum illorum cum Saffranecio pacta conuenta fuerunt. Cũ Præmislo uerò Toſcenſi induciæ in ſex menſes publicè factæ, propter hyberni cœli, quo hæc gerebãtur, inclementiam. Nec tamen is fidem ſeruauit: nanq; mercatores Cracouiẽſes Vuratislauia cum mercibus reuertentes haud multo pòſt diripuit. Per idem tempus, cum Fridericus Cæſar, altero diademate præter morem ac tertio de more unà cum noua nupta Leonora regis Portugalliȩ filia, Romæ à Nicolao pontifice, fauentibus cunctis Italis, coronatus, in Auſtriam reuertiſſet, neque redderet Auſtrijs, Vngaris & Boemis Ladiſlaum regem duodecim annos natum, quemadmodum in Italiam proficiſcens promiſerat, obſeſſus ab ijs Ciliæ comite Vlrico ductore, dimiſit eum è tutela ſua, Auſtria'que ceſsit. Nec multo pòſt miſsi ad Ladislaum in Boemiam à Cazimiro rege Polonorum legati, Nicolaus Sarleius Breſtenſis palatinus, ac Derslaus Rithuianius præfectus Sendomirienſis, Elizabetham ſororem eius petitum in matrimonium, optatum reſponſum retulerunt: nec tamen pacta ſponſalia tunc confecta ſunt, ſed reiectum id Vuratislauiam, quò Ladislaus è Boemia ſeſe uenturum promittebat. Nec ſcio an legati Poloni non ad conciliandas regi ſuo nuptias, uerùm ad cohoneſtandam coronationem Ladislai miſsi, iniuſſu regio nuptiarum & affinitatis mentionem fecerint: eóq; B nihil tunc effectum, & Ladislai regis ac Vlrici comitis, cuius arbitrio rex adoleſcẽs cuncta gerebat, legatio paulo pòſt ad Cazimirum uenit, animum eius de nuptijs exploratura, quemadmodum ſcribit Vapouius. Hoc anno cum Mahometes Turcarum princeps Carmanorum regem ſubegiſſet, turbatóq; fœdere, quod cum Conſtantinopolitano Imperatore conſtitutum habebat, in ora Propõtidis ſumma celeritate arcem excitaſſet, claſſem'q; armaſſet, qua Græcos quaſi obſeſſos teneret, ne libero mari uterentur, Nicolaus pontifex Iſidorum metropolitenKiouienſem, qui Cardinalis factus ab Eugenio, & à Rufsis ſuis, quod ſe cum Lituanis in concilio Florentino coniunxiſſet, pulſus, Romam reuerterat, legatum miſit Conſtantinopolim. Cum autem is metu Turcicæ claſsis penetrare eò non poſſet, ad Alphonſi Arragonũ, Siculorum & Neapolitanorum regis, & Venetorum opem confugit. Habebãt ij tunc pariter claſſem inſtructam aduerſus Soldanum Ægypti. Ab ea igitur claſſe Iſidorus, Turcarum claſſe deuicta ac diſiecta, ad Imperatorem Conſtantinopolim deductus eſt. Nihilo tamẽ minus Mahometes inſequenti anno eam urbẽ obſedit, & acriter oppugnauit, & poſt quinquageſimum obſidionis diem, Gerlucȩ cuiuſdam Græci proditione cȩpit, & imperatorem Conſtantinum Palæologum fortiſsimè dimicantem ad portã urbis interfecit: nec multo pòſt Gerlucæ, cum cognouiſſet eum ab Imperatore, quem prodiderat, magnis beneficijs affectũ fuiſſe, iuſtam proditionis mercedem diro ſupplicio exoluit: ſedem'q; imperij Conſtantinopoli poſuit. Sed ad curriculum reuocetur oratio. E-

Mercatores Cracouiẽſes direpti à duce Toſcenſi.
Fridericus Imperator bis Romæ coronatus: Frider. idẽ obſeſſus in noua ciuitate.
Ladislaus rex ſui iuris factus.
Legatio Cazimiri ad Ladislaũ regem Vngar. & Boem.
Ladislai regis & Vlrici comitis legatio ad Cazimirum.
Turcæ Carmaniã & Cõſtantinopolitanum imperium ſubegerunt.
Iſidorus Rußus cardinalis legatus ad Imperatorẽ Conſtant.
Iſidorus cardinalis pulſus à Rußis.
Turcica claßis diſiecta à Chriſtianis.
Conſtantinopolis capta.
Proditionis iuſta merces.
Turcici imperij ſedes Conſtantinopolim translata.

1453 ann. Tartarorum excursio in Russiam.

iusdem anni initio pauci Tartari improuiso in Lucensem & Olescen-
sem oram excursionem fecerũt, & ad nouem millia captiuorum, ingen-
tem'que aliam prædam abegerunt: ijdemq; iterum ad Pascha, aucti nu-
mero, Trebouuliensem agrum depopulati sunt. Hos insecuti Ioannes

Lascz. Tartari ad internecionẽ cæsi à Russis.

Lascius Zincouiensis, Ioannes Niemez, quo nomine Poloni Germa-
num appellant, Latissouiensis, & Matthias Medibozensis præfecti,
noctu in securos ac sopitos, perpauci in longè plures impetum fecerũt,
& magna strage eos profligarunt, prædam'que omnem excusserunt.
Trecenti cum è nocturno illo tumultu euasissent, & paucitate nostro-
rum animaduersa sese recollegissent, postero die denuò cũ nostris ma-
nus conseruere. Sed ij quoq; non resumptis prorsus ex trepidatione
nocturna suorum'que strage animis, paruo negotio fusi. Reliquias fu-
ga dissipatas Braslauienses exceperunt, & partim trucidarunt, partim
captiuas regi miserunt, ita ut ne unus quidem euasisse existimetur. Per

Alexander palatinus Moldauiæ iurat in uerba regis Polon. absentis.

hoc tempus Alexander palatinus Moldauorum, cum paternum domi-
natum adiuuantibus Polonis recuperasset, in fide regis atq; Polonorũ
semper se fore, iureiurando coram legatis regijs dato, & literis cõsigna-
tis, unà cum consiliarijs suis professus est: & societatem belli totis uiri-
bus contra Tartaros, & quoslibet alios hostes promisit. Per idem tem-

Oporouia arx. Ioannes Sprouius archiepiscopus Gnesnẽsis electus.

pus Vuladislaus archiepiscopus Gnesnensis, qui Oporouiam arcem
muniuit, uita defunctus, Ioannem Sprouium gente Odrouãzum, præ-
positum Sendomiriensem, canonicum Gnesnẽsem, & scribam regium
accepit successorem, cum plura suffragia, quàm Thomas Strempinius
theologus, in gratiam regis tulisset. Tametsi Vapouius scribit, Strem-
pinio magis fauisse regem: sed à senatu persuasum postea, Sprouium,
uti digniorem, ipsi prætulisse. Archiepiscopum Matthias Vilnensis,
& Paulus Camenecensis episcopi paucis diebus secuti sunt. Mense Iu-

Comitia Parsouiæ.

nio rex apud Parsouiam, Polonorum simul & Lituanorum comitia
habuit. Verùm ad ea tamen Lituani proceres non adfuerunt, insi-

Lituanorum legatio.

dias nescio quas causificantes: legationem modò misere, quæ usitatam
illam de corrigendis fœderibus, reddenda'que Podolia & Volynia
cantilenam occineret. Proferebant nostri diplomata Iagellonis, Vi-
toudi & Suitrigellonis: & suis ipsorum argumentis Lituanos refelle-

Refelluntur Lituanorum postulata.

bant, quòd ij dicerent oppigneratam Vitoudo à Iagellone rege Vo-
lyniam & Podoliam quadraginta millibus aureorum fuisse: uel inde e-
nim liquidò constare, eas terras Polonici iuris esse, & mortuo Vitou-
do unà cum pecunia in ditionem Iagellonis legitima successione reci-
disse. Ad extremum ferebant eis arbitros, siue regem, siue pontificem
maximum, seu quem alium principem uellent. Tartarorum princi-
pem siue Cæsarem illi edebant. Quod cum indecorum, atque etiam ri-
diculum esset, ita dimissa est legatio, ut intelligerent Lituani, Polonos
iuri suo nequaquam defuturos. Tentatum est à rege & nonnullis con-
siliarijs, ut in aliud tempus res tota adhuc rejceretur: sed negarunt Po-
loni. Deinde auditæ legationes Vuladislai & Boleslai Masouiorum
ducum, nobilitatis & ciuitatum Prussicarum, & Magistri, totius'que
ordinis

Ticocinum & Gonianzum à Lituanis intercepta.

ordinis Cruciferorum. Masouij Ticocinum & Gonianzum oppida à
Lituanis intercepta, repetebant: Prussi aduersus iniurias & impoten-
tem dominatum Cruciferorum opem regis implorabant. Cruciferi

Prussi regis opem implorãt contra Cruciferos.

contrà, ne rex aduersus fœdera Prussis adesset, postulabant. Re-
sponsum est Prussis & Cruciferis, Regem ueluti Christianum princi-
pem dissidia nolle alere. Si eo arbitrio uti uellent, non recusaturum.
Masouijs durius rex inconsulto senatu & non sine comminatione re-
spondit. Quocirca grauiter à Sbigneo cardinali obiurgatus est: non

Rex obiurgatus à Sbigneo & senatu.

" esse regium, asperioribus dictis aut factis quenquam lædere: inter a-
" pes quoque regem aculeo carere: Masouios duces, non modò non
contumeliose, sed honorificè acceptum oportuisse, quippe qui socij
& consanguinei Polonorum, & propinqui regis ipsius essent. Ad hæc
causam illam ad uniuersam Poloniam attinere. Non passuram eam,
socijs atque adeò sibi iniuriam illam fieri. Approbarunt Sbignei di-
cta cæteri senatores, & gratias ei egerunt. Itaque moderatior deinde
rex in legatos fuit. De iureiurando deinde, & confirmandis actis su-
periorum regum & principum cum eo Sbigneus idem publicè omni-
um nomine egit. Admonuit regem contemptus Lituanici, cùm quòd

Lituanorũ contumacia aduersus regem.

uocati ab eo ad comitia non uenirent, tum quòd alioqui etiam impe-
rium eius non magni facerent, & omnia arbitratu suo agerent. Admo-
nuit & periculorum atque insidiarum, quibus ab eis identidem appe-
titus esset. Contrà, Polonorum fidem, studia, obedientiam, atque e-

Polonorum obsequium.

tiam nimiam penè patientiam exaggerauit: petiuit'que, ut his uicissim
quàm illis propensiorem ac magis propicium rex sese exhiberet: his
quàm illis fidelioribus atque beneuolentioribus consultoribus utere-
tur: illorũ contumaciã his adiutoribus retunderet. Neq; defectionem
eorum se uigentibus & incolumibus reformidaret, aut certè non im-
punitam speraret. Se uolentes lubentes'que ipsi dicto audienses esse:
etiamsi fortuna paginam uerteret, se nihil de suis erga ipsum studijs
mutaturos esse. Illos, qui secundis ipsius rebus tam infidi essent, qua-
les futuros esse sperare deberet reflante fortuna? In hanc fermè senten-
tiam cæteri quoque omnes multa dixere. Audiuit hæc rex subtristis,
demisso capite, & crebra ex imo pectore trahens suspiria. Hæc ita qui-
dem Dlugossus de Parsouiensibus comitijs memoriæ prodidit: idem-
que Ioannem Osuencimensium ducem superiori anno necessitate ad-

Osuencimensis dux Parsouiã profectus.

ductum, cum arx Osuencimensis à nostris oppugnaretur, Cracouiæ
cum proceribus transactione facta, arcem certis conditionibus dedi-
disse memorat. Sed extant in archiuo regio pacta ipsius Ioannis cum
proceribus Polonis hoc demum anno millesimo quadringentisimo

Osuencimensis ducis pacta cũ Polonis.

quinquagesimotertio, non Cracouiæ, sed Parsouiæ, & quidem ab-
sente rege conuenta: quibus ille recepit arcem Osuencimensem, quæ
tunc obsidebatur, se intra certos dies castellano & præfecto Craco-
uiensi traditurum esse, & ad regem in Lituaniam profecturum ueniæ
petendæ dedendi'que sese ipsi gratia. Quòd si repulsam ab eo passus
fuerit, se ei mille & octingentos aureos partim mutuò sibi datos, par-

 tim

tim in ſtipendia militum & bellum expenſos, ad medium menſem Augustum exoluturum eſſe: ac tum demum ut ſibi arx ſua redderetur. Deinde rex, ſi uellet, iniuriam ſuam ſuorum'que perſequeretur. Quod ni ad eam diem exolueret, poſt id tempus pro damnis quoque, deligendorum utrinque arbitrorum arbitrio regi ſatis faceret, priuſquam ſibi arx redderetur. Quòd ſi ipſe è uiuis excederet, pacta hæc ad Venceslaum fratrem, Zatorienſium ducem, pertinerent. Quas conditiones rex approbauit, & Ioannem in gratiam recepit. Parſouia Petricouiam ad alia comitia, ad diem natalem diui Ioannis Baptiſtæ indicta, itum eſt. Ibi fortaſsis acta ſunt ea cum rege, & à rege, quæ Dlugoſſus Parſouiæ acta eſſe prodidit. Ibi quidem prolata eſt ab archiepiſcopo regis promiſsio diplomate conſignata, poſtulatum'que à rege, ut ei promiſsioni tandem ſatisfaceret. Sumpta ad deliberandum die, reſpondit ille: Non licere ſibi aduerſum priori iureiurando, quod Lituanis dediſſet, iuſiurandum dare: daturum tamen, ſed uti regem modò Polonorum, non etiam uti Lituanorum principem. Captioſum, ſicuti reuera erat, id iuſiurandum uiſum eſt. Itaque inſtare proceres unà cum Sophia regis matre, ut captione illa rex abſtineret: & commendato cuipiam Lituanorum principatu, Polonam rempublicam per ſe ipſe diligentius adminiſtraret: Lituanos à ſuo contubernio amoueret: quatuor de primoribus Polonorum ſenatoribus publicè deſignandos ſemper in conſilium adhiberet, ac de illorum ſententia cuncta ageret ac decerneret: quæ uerò præter ſententiam ipſorum acta uel decreta forent, ut irrita eſſent: ſtationes & ſubuectiones uti moderatius & more antiquo exigeret. Ni hæc faceret, diutius non eſſe expectaturos, quin ſibi rei'que ſuæ publicæ aliter proſpicerent: dictiſq; facta adiecerunt, ac data & accepta fide mutuò ſeſe obſtrinxerunt, neutiquam defuturos eſſe patriæ reipublicæ. His tandem tam importunis poſtulatis atque etiam minis motus Cazimirus, iuſiurandum, quale petebatur, dedit. Quo facto, proceres cætera poſtulata remiſerunt, ſiue adeò in aliud tempus reiecerunt, ueriti ne ægrotum regis animum exacerbarent: ſimul ſperantes eum tempore ſanatum iri: Præmislo Toſcenſi è ſenatuſconſulto induciæ in biennium conceſſæ: item'que Bernardo, Boleslao & Nicolao Oppolienſibus ducibus. In nonum uſque diem tunc durauere comitia: quod quidem uelut nouum & inuſitatum Dlugoſſus memorat. Quomodo is nunc acciperet, cum in tertium, interdum in quartum etiam menſem durant. Cazimirus rex Petricouia diſcedens, paucoſq; dies Cracouiæ commoratus, in Lituaniā ſeceſsit. Ratus autem Ioannes dux Oſuencimenſium abſente eo oblatam ſibi eſſe occaſionem recuperandi arcem Oſuencimenſem, quā tūc ab eo traditam Ioannes Curopatuua regio nomine obtinebat, facta manu ſubitaria, eam adortus eſt: ſed repulſus à noſtris cum ignominia, ruinas uetuſtæ arcis, cui Volco nomen fuit, refecit, indeq; latrocinio uexare Poloniā cœpit. Quare exciti Poloni proceres, aulicos regis atq; ſuos comitatus, duce Ioāne Tencinio palatino Cracouienſi, ad obſidendam eam

Comitia Petricouiæ.

Polonorum poſtulata à rege acerbiora.

Polonorū procerum confœderatio.

Iuſiurandū regis Polonis datum.

Comitia nouē dierum.

Oſuencimenſis arx fruſtra tenta à Ioanne duce.

Volcum arx inſtaurata.

eam arcem miſerunt: & facilè ea per uim potiti fuiſſent, niſi nobiliū iuuenū, qui uoluntarij ad eam militiā conuenerāt, ne quid in oppugnatione aduerſi paterētur, ratio ducta eſſet. Interim pax data Ioāni petenti, ea cōditione, ut accepto certo precio, de quo tunc cōuenit, omni prorſus ditione Oſuencimenſi regi Poloniſq; cederet. Sic tandē Oſuencimenſis regio longo quaſi poſtliminio in ditionē Polonorū redijt: nobilitaſq; omnis eius oræ ſequentis anni initio ſolenni iureiurando fidem ſuam regi & regno obſtrinxit. Quanquam ne poſtea quidem quieuit Ioannes, donec repetitis identidem pactis, aucto'que precio, poſt tertium annum ius omne ſuum regi conceſsit. Per hæc tempora maiores in Pruſsia motus à nobilitate & oppidanis contra Cruciferos extiterunt, cum Imperator Fridericus, quem iudicem partes ſibi ſumpſerant, illos non modò non uindicaſſet ab intolerabilibus iniurijs Cruciferorum, uerùm etiam ſexcentorum millium florenorum multam eis irrogaſſet, ac magiſtro eos denique tanquam ſeruos addixiſſet. Itaque illi magnitudine iniuriarum & contumeliarum permoti, conſpiratione inter ſe facta, pleraſque omnes munitiones & oppida ſex & quinquaginta in poteſtatem ſuam, eiectis Cruciferis, redegerunt: miſſa'que ad regem ſplendida legatione, ea omnia, ſe'que, & omnem Pruſsiam, Pomeraniam, Culmenſem, & Michalouienſem terram ei dedebant. Sendomiriæ ea legatio regem è Lituania reuertentem reperit: ſed Cracouiæ Februario menſe adeſſe iuſſa eſt. Nam rex ad nuptias in illud tempus cōſtitutas feſtinabat: quo etiam frequens ſenatus (quo inconſulto nihil de re tanta ſtatuere poterat) conuenturus erat. Nona die Februarij noua nupta Cracouiam ſplendido comitatu aduenit: à rege ipſo unà cum matre obuiam ei profecto deducta. Dos ei centum millia aureorum numûm fuit promiſſa, ea conditione, ut ea penes regem remaneret, etiamſi illa ſine liberis deceſsiſſet: nec tamen ea numerata eſt. Rex uerò ei loco muneris nuptialis prouentus annuos quinque millium marcarum in ſalinis Bochnenſibus, & Velicienſibus conſtituit. Poſtridie contentio inter Archiepiſcopum & Sbigneum cardinalem fuit de nuptiali ceremonia, uter eius adminiſter eſſe deberet: quòd ille Archiepiſcopus & primas, hic cardinalis & Cracouienſis epiſcopus, ubi hæc agebantur, eſſet. Re diu agitata, conuenit tandem, ut Ioanni Capiſtrano eum honorem deferrent. Erat aūt is, Italus non ignobilis de ſodalitio Franciſcanorum, qui ſe Obſeruantes & Bernardinianos appellant, doctrina, facundia & ſanctimonia uitæ pollens, uſque adeò ut multis miraculis eam comprobaret. Suſceperat autem peregrinationem Boemorum maximè ad rectam religionem reducendorum gratia: & cum in ea re apud Boemos non multum profeciſſet, à Sbigneo cardinali accitus, anno ſuperiori Cracouiam effuſa obuiā omni penè ciuitate cum ſacerdotib. & epiſcopo atq; ipſo etiam rege & regina, aduenerat: & poſita in foro, ac deinde hyberno tempore in æde Virginis matris cathedra, quotidie per interpretem ad populum conciones habebat, & multos ægrotos di-

Oſuencimenſis principatus redijt in poteſtatem regis Pol. 1454. ann.

Oſuencimenſis conuentus iuratus in uerba regis Polon.

Friderici imperatoris arbitrium inter Pruſſos & Cruciferos.

Pruſsi ſe et munitiones ſuas regi Polo. dedūt.

Nuptiæ Cazimiri regis cum Elizabetha Alberti Cæſaris filia.

Contētio inter cardinalem & archiepiſcopū.

Ioanni Capiſtranus Francēſcanus uir ſanctus in Poloniā uenit.

Cœnobium D. Bernardini.

uina uirtute ſanabat: authorq́ fuit Sbigneo, ut cœnobium omnium
primum in Polonia ſuo ſodalitio ſub arce ad Auſtralem portam urbis
conderet. Huic ergo tunc datum eſt negocium, nouos coniuges ritu
ſolenni coniungendi. Sed cum is neque Polonicam, neque Germani-
cam linguam calleret, ac Sbigneo muneris eius functionem adiudica-
ret, Sbigneus utriuſque linguæ peritus, cedente Archiepiſcopo id per-
egit. Archiepiſcopus uerò ſacris operatus, nouam reginam inunxit,
ac diademate cinxit. Poſt hæc Pruſſorum legati, quorum princeps
Ioannes Baſenus erat, in ſenatum introducti, facta audientia prolixè
expoſuerunt, qua improbitate, & quibus artibus Cruciferi Pome-
raniam & Michalouienſem tractum olim Polonis interuertiſſent: qua
crudelitate in Dobrinum, Cuiauiam, Maſouiam, cæteram'que Polo-
niam parentem ſuam ferro & igni debacchati, in ſolitudiuem ferè eas
oras redegiſſent: quàm infidam incertam'que pacem cum Polonis co-
lerent, ſemper'que coluiſſent: deinde quàm acerbo, crudeli, contu-
melioſo, & impotenti dominatu in ſe uſi eſſent, atque etiam tum ute-
rentur: commemorabant eorum rapinas, ſtupra, & libidines in u-
xores, liberos'que ſuos è complexibus maritorum atque parentum ab-
ſtractos: quod ſi qui contrà mutire auſus eſſet, in eos uerbera, uincula,
& ſexcenta tormentorum genera, capitis deniq́ ſupplicia deprompta
eſſe. His tot ac tantis malis ut occurrerent, ſe confœderationem quan-
dam inter ſe feciſſe: eam uerò à duobus Magiſtris, Paulo & Conrado
approbatam & confirmatam, à Ludouico, qui tūc Cruciferis præerat, B
abrogari cœpiſſe, & Imperatoris Friderici opem contra ſe, quaſi rebel-
les ſubditos, imploratam eſſe: ad eum ſe legationem ſplendidam, pur-
gandi ſui, Cruciferorumq́ accuſandorum cauſa, miſiſſe: legatos ſuos
per Morauiam iter facientes à latrunculis, quos Cruciferi ſubornauiſ-
ſent, captos, & in uinculis aliquandiu aſſeruatos, & ad extremum dimiſ-
ſos, ad Imperatorem perueniſſe. Ibi cum is ex compromiſſo iudiciū in-
ſtauraſſet, nihil æqui ſe impetrare potuiſſe, eoq́ re adhuc integra iudi-
cem illum recuſaſſe: nihilo tamen minus inſtantibus aduerſarĳs, & lega-
tis principum Germanorum, quos ĳ corrupiſſent, adiuuantibus, non
modò abrogatum eſſe fœdus ſuum, uerùm etiā ſexcentorum millium
florenorum multam ſibi dictam eſſe: atq́ adeò infamia ſe notatos, &
libertate priuilegĳs'que ſpoliatos, ſeruorum aut pecudum in morem
tam impotētibus dominis addictos eſſe, & ab ĳs deinde trecentos mor-
ti deſtinatos. Eam tyrānidem ſe diutius ferre non potuiſſe: ſed ſumptis
armis, Cruciferos eorumq́ magiſtratus & præſidia ex oppidis, urbi-
bus, atque arcibus pleriſq́ omnibus eieciſſe, neque deinceps in pote-
ſtate eorum fore. Scire autem ſe probè, à Polonia ſe, oraſq́ illas à ſe cul-
tas & habitatas, olim partim dolo, partim per uim ac per ſummam in-
iuriam auulſas fuiſſe: non ignorare, Cruciferos initiò Polonorū benefi-
cio in illis oris conſediſſe. Ad illorum igitur, qui & Cruciferorū patro-
ni, & iuſti domini ſui eſſent, opem ſe ſupplices confugere, eiſq́ ſe ſuá-
que omnia dedere: orare, ne ſe in extrema ſua neceſsitate deſpicerent,
neúe

Pruſſorum querelæ de Cruciferis.

Confœderatio Pruſſorum.

Pruſſorum legati capti.

Pruſſi iudicem Fridericum imperatorem recuſarunt.

Pruſſi Polonos pro iuſtis dominis agnoſcunt.

ne'ue opprimi, & ad extremum excindi paterentur. Nihil autem eſſe,
quòd Poloni uererentur, ne ea re fœdera cum Cruciferis uiolarent.
Iam ab illis prioribus uiolata, cum ciues Choſnenſes, propterea quòd
ĳ ſe urbem'que ĳ ſuam bello adacti Polonis dediderant, contrà quàm
conuenerat, capitis ſupplicio affeciſſent, & noua fœdera cum Litua-
nis aduerſus Poloniam dudum iciſſent. Non uoluntate Cruciferos,
neque pacis colendæ ſtudio, ſed ui à ſe adactos, pacem cum Polonis
feciſſe, & in eam diem ſeruaſſe. Se enim cunctam ſuperiorum bellorū
molem, dum illi Marieburgenſis arcis mœnibus ſeſe ferè continent, ſu-
ſtentaſſe: defeſſos autem & exhauſtos, ad pacem illos impuliſſe. Non
aliena Polonos occupaturos, uerùm ſua recepturos eſſe, quæ ipſis ſe-
des Apoſtolica aliquoties adiudicaſſet: ſpondere autem ſibi fortunam
regis, & Polonicæ gentis uirtutem, illa omnia è ſententia ſua ipſorúm
que proceſſura eſſe. Nec ſe ſibi defenſoribus'que ſuis eſſe defutu-
ros. Huiuſmodi ferè fuit Pruſſorum oratio. Relata re ad ſena-
tum, uera eſſe quæ dicebantur à Pruſsis, omnes recognoſcebant:
meminerant multi, Cruciferos quater ictum cum Iagellone rege fœ-
dus rupiſſe: & ad extremum, ut Pontificis maximi & Baſileenſis con-
cilĳ authoritate id ſibi facere liceret, elaboraſſe: ciues Choſnenſes,
propterea quòd ſe regi in bello dediderant, contra pacta & iuſiu-
randum ſuum immaniter interfeciſſe: commmercia cum Polonis
B capitali ſupplicio Pruſsis interdixiſſe. Memorabant ſeniores, eos
cum hoſtibus Polonorum conſilia & arma ſocia non ſemel coniun-
xiſſe, Polonis'que pium aduerſus barbaros bellum diuerſa parte ge-
rentibus, Poloniæ fines impiè & perfidè infeſtaſſe: nulla cum eis
fœdera, nullam certam pacem eſſe. Hæc tunc in ſenatu comme-
morabantur: ſed tamen de acceptanda deditione uariabant ſenten-
tiæ: cenſebant multi: nonnulli, quorum princeps Sbigneus fuit, diſ-
ſuadebant: alĳ uerò ad comitia rem integram reĳciebant: cuius ſenten
tiæ Tencinius palatinus Cracouienſis author erat. Nec deerat ſuis ex
altera parte Cruciferorum legatus, theſaurarius eius ordinis, qui ad co
honeſtandas regias nuptias miſſus, quinquaginta millia florenorū ad
corrumpendos proceres Polonos ſecum attulerat. Atque is cùm uni-
uerſos publicè fœderum admonebat, tum priuatim ſingulos orando
& pollicendo prenſabat. Ad extremum clientes ac uectigales regi Po
lonis'que Magiſtrum atque Cruciferos in futurum omne tempus fo-
re promittebat. Quocirca quindecim plus minus dies conſultando
abſumpti ſunt. Legati Pruſſorum ubi comperēdinari rem animaduer-
têre, contenderūt à rege, ne differret: alioqui ſe alios dominos & patro
nos ſibi quæſituros eſſe, qui obuĳs, quod aiunt, ulnis tam luculentam
conditionem accepturi eſſent. Apparebat'que eos in Boemiam ad La-
dislaum regem profecturos eſſe: nam is cupere id ſe ſignificabat. Inte
rim afferebatur è Pruſsia, nobilitatis & ciuitatum partes indies melio-
res fieri: Magiſtrum & Cruciferos in anguſtum redactos, Marieburgi
& Stumæ ferè munitionibus ſeſe tueri: Brodniciam arcem, ne in ad-
uerſa-

Cruciferi fœdera cū Polonis uiolarunt.

Cruciferi quomodo ſe geſſerint cōtra Polonos.

Senatus Polonici uariæ ſententiæ de recipiendis Pruſsis.

Cruciferi non deſunt ſibi.

Cruciferorum res minus proſperæ.

uersariorum potestatem ueniret, Ioanni Coscelecio Inouuladislauiensi palatino à commendatore siue præfecto traditam esse: nam oppidum in fide Cruciferorum mansit. His igitur impulsi rex atque proceres Poloni, ne tam luculentam & insperatam occasionem recuperandi ea, quæ maiores sui olim amiserant, uix unquam postea redituram, sibi elabi paterentur, deditionem Prussorum accepere: tametsi præuidebant nonnulli motus bellorum, qui inde consecuturi, & Poloniam atque Germaniam inter ipsas collisuri essent: uerebantur'que quorsum tanta illa & inopinata prosperitas ad extremum euaderet. Thesaurarius ubi acceptam esse deditionem didicit, absque mora Cracouia discedens, in Silesiam, inde'que in Misniam & Saxoniam, mercenarios milites cunductum contendit. Prius tamen aculeum, & ueluti seminarium quoddam intestini mali atque dissidij, quo distinerentur nostri, immisit, cum Petrum Saffranecium, hominem callidum, audacem, & factiosum, & latronum, furum, atque sicariorum, ut inquit Dlugossus, socium & fautorem, donis promissis'que clàm corrupisset, ut bello & latrocinio Poloniam exagitaret. Et facilè id erat persuadere homini turbulento, & huiusmodi rebus assueto, & qui se ob id regi bonis'que omnibus inuisum esse intelligeret. Non latuit hoc regem atque proceres: uerùm nonnullis res uisa incredibilis: alij porrò dissimulando sanatum iri insaniam eius iudicabant. Missi extemplò in Prussiam Andreas episcopus Posnaniensis, & Ioannes Conespolius cancellarius, iusiurandum ab uniuersa nobilitate ac ciuitatibus concepta formula in uerba regis datum acceperunt: Episcopi in aduentum regium dilati sunt: arces, quibus rex iusserat, traditæ. Quanquam Torunenses, Elbingenses, Gdanenses, & Kynixbergenses, siue Regiomontani ciues, eas quæ urbibus suis imminebant, diruerant: quæ res neque nostris, neque Prussicæ ipsi nobilitati placuit: sed neque aduersandi, neque factum reprehendendi tempus tunc erat. Per idem tempus Fridericus marchio Brandenburgensis nouam Marchiam, quæ Cassubiæ pars fuit antiquitùs, detrectantem & ipsam Cruciferorum imperium, in deditionem accepit: missa'que ad regem legatione, ut cum bona eius uenia id esset, petiuit, auxilia contra Cruciferos pollicens. Sed nihil certi responsum est, propterea quòd Stolpensium quoque Pomeranorum dux eam petebat, & suo quodam iure sibi uendicabat, & in clientela & fide regis fore se unà cum ditionibus suis, duo'que millia equitum ad quoduis bellum regi Polono adducturum, pollicebatur. Ne huic quidem certum responsum datum. Tametsi Vapouius, Marchionem occupatione Cassubiæ, quæ iuris fuisset Polonici antiquitùs, abstinere iussum esse scribit: ni faceret, ui & armis depulsum inde iri. Vngarorũ quoq; & Boemorum rex Ladislaus eam ditionem iure quodam suo repetebat. Misit deinde rex legatos, ad Ladislaum quidem Nicolaum Chranstouium tribunum Cracouiensem: ad Imperatorem uerò apud Ratisponam Germanorum comitia tunc habentem, & ad Pontificem maximum,

Prussi à Cazimiro rege Polon. in fidẽ accepti.

Petrus Saffranecius redemptus à Cruciferis, latrocinio turbat Poloniam.

Prussi iurant in uerba regis.

Arces à primarijs ciuitatibus Pruss. dirutæ.

Noua Marchia à Friderico Brandeburgensi occupata.

Frid. marchionis, et ducis Pomeranorum legationes ad regem Cazimirũ.

Legationes à Cazimiro rege ad regẽ Vng. et Boem. ad Imperatorem, et ad Pontificem.

270

maximum, Ioannem Brezium Luteci filium iureconsultum, qui factũ suum defenderent, & Cruciferorum querelas refellerent: ipse Breste Lituanicum ad conuentum Lituanorum excurrit, & cum his constituit, ut Liuoniensium auxilia transitu in Prussiam prohiberent: inde mox Lenciciam ad comitia ad Calendas Maias indicta contendit. Ad quæ pauci de minoribus Polonis & Russis aduenere. Decretum autem ibi est, ut rex Toruniam se conferret, pacandæ Prussiæ causa: Cuiauios atque Dobrinios, si opus esset, ad aulicum comitatum suum in auxilium Prussorum, qui tunc Cruciferos Marieburgi & Stumæ, & in Brodniciensi oppido, suo pariter & mercenario milite è Polonis & Boemis collecto, obsidebant, adiungeret. Masouij uerò duces frustra iterum à rege & Lituanis sua ibidem repetiuerunt, quamuis omnes copias suas regi ad Prussicum bellum pollicerentur. In Prussiam deinde itum est, magna & splendida procerum caterua regem comitante. Ibi Toruniæ, Elbingæ & Gdani iteratum publicè à proceribus, nobilitate, & ciuitatibus ritu solenni iusiurandum in uerba Cazimiri & successorum eius regum Polonorum, tribus palatinis, in sua quoque satrapia, præeuntibus. Episcopi quoque tres, nempe Arnoldus Culmensis, Gaspar Pomesaniensis, & Nicolaus Sambiensis, cum suo quisque sacerdotum collegio, in uerba regis iurarunt: abiecto'que, regis permissu, cultu Cruciferico, ueterem habitum diui Augustini regulam profitentium resumpserunt. Quartus Franciscus Varmiensis apud Cruciferos Marieburgi erat: sed collegium tamen eius unà cum cæteris iusiurandum dedit. Ladislai deinde regis legati Boemi, Ioannes Perstenius siue Rosembergius, & Sdencus Costca (nam Chranstouius nihil certi retulerat) auditi, expostularunt cum rege, quòd suo rege inconsulto, Prussorum deditionem secus quàm Cracouiæ in nuptijs pollicitus erat, accepisset: postularunt'que ut Pragam legatos mitteret cum luculentis mandatis ad constituendum de rebus Prussicis: quarum cura magnopere ad regem Boemorum pertineret, quòd & patronus Cruciferorum esset: & Prussiam omnem nuper, interueniente Alberto Friderici marchionis Brandeburgensis fratre germano, à Crucifereris in deditionem accepisset. Interim autem, ut Cazimirus obsidiones institutas soluerat, bello'que Cruciferis inferendo supersederet. Ridiculè superba & arrogans nostris uisa est ea legatio, neque à miti ac ciuili Ladislai ingenio profecta: id quod paulo pòst secreto ipsorum legatorum indicio compertum est. Nam ij Georgium Podiebradium, penes quem tunc summa rerum apud Boemos erat, eius legationis authorem prodiderunt. Itaque ad eam nihil aliud responsum est, quàm Cazimirum nunquam recepisse Ladislao, quòd ipso inscio Prussos in deditionem accepturus non esset. Ad cætera eum per suos legatos responsurum esse. Ita dimissi Boemi, nec permissi Marieburgum ad Cruciferos ire. Ladislaus uerò cum è legatis suis reuertentibus legationis suæ summam, responsum'que Cazi miri

Comitia Lenciciæ.

Cruciferi obsessi à Prussis.

Masouiorum preces irritæ.

Episcopi Prussici iurant in uerba regis Polonorum, et cultum Cruciferorum abijciunt.

Varmiẽse collegiũ iurat in uerba regis.

Ladislai Boem. regis legatio ad Cazimirum.

Cruciferi dedidere Prussiam Ladislao regi.

Georgius Podiebradius.

Alia Ladislai legatio.

miri cognouiſſet, Ioannem Rabſtenium ad eum properè miſit, prio-
rem legationem corrigens, & pollicens, non obſtaturum ſe eſſe, quo
Legatio Cazimiri ad Ladiſlaum.
minus ille omni Pruſsia potiretur. Grata hæc fuit legatio regi, cunctis-
que: itaque miſsi in Boemiam Ioannes Tencinius palatinus Cracoui-
Comitia Pruſſorum Grudenti.
enſis, & Petrus Samotulius caſtellanus Poſnanienſis, ut uoluntatem
illam Ladislai confirmarent. At Cazimirus comitia Pruſſorum a-
Tributum decretum.
pud Grudentum habuit: ibi tributum ſiue exactio certa in capita con-
ſtituta eſt, unde emerita ſtipendia Boemis mercenarijs, quos primo
motu Pruſsi acciuerant, & qui Marieburgum etiam tum ignaui ob-
ſidebant, ſoluta ſunt: dimiſsi'que ij ſunt, ſiue quòd ambiguæ fidei eſ-
Stipendium equeſtre ingens.
ſe uiderentur, ſiue quòd nimio conducti eſſent. Nam ſex & ui-
ginti floreni in tres menſes equiti numerabantur. Id adeò neceſ-
ſitas Pruſsis expreſſerat, ne militari præſidio nudi, à Cruciferis, op-
primerentur, & ut ij ſecum potius contra Cruciferos, quàm cum
illis contra ſe eſſent. Pro Boemis uerò aulicum ſuum comitatum
Ioãnes Scecocinius præfectus Lublinenſis.
rex ad continuandam obſidionem Marieburgi miſit, præfecto ei Io-
anne Sciecocio præfecto Lublinenſi. Decretum eſt etiam, ut ſedecim
Conſiliarij Pruſsici.
ex nobilitate & ciuitatibus allecti, à conſilijs regi eſſent, qui cum eo
de republ. Pruſsica conſultarent, ſummoq́; iudicio præſiderent: itém-
Munitiones eccleſiaſticæ nobilitati commiſſæ.
que ut arces & munitiones epiſcoporum atq; eccleſiarum, quoad bel-
lum duraret, in poteſtate nobilitatis eſſent. Hæc adiuncta ad illas præ-
rogatiuas, quæ initiò deditionis Cracouiæ ipſis à rege datæ erant: qui-
Pruſſorũ unio cum Polonis.
bus Pruſsi cum Polonis quaſi in unum corpus redacti ſunt, nimirum
ut eorum conſiliarij cum Polonis pariter in comitijs de repub. conſul-
tarent, ad honores & magiſtratus regni admitterentur, ius creandi re-
Prærogatiuæ & priuilegia Pruſſorum.
gis pariter haberent: cæterùm ſuo quiſque iure, ſeu Culmenſi mallẽt,
ſeu Saxonico, ſeu Pruſsico, ſeu denique Polonico, uiuerent: quæ bo-
na quiſque antiquitùs ſiue priuatim, ſiue publicè obtinuiſſet, deinceps
quoque retineret: telonia cuncta & portoria, nominatimq́; id quod
Funtzol ſublatum.
liberale ſeu funtzol Teuthonicè dicebatur, quo bini oboli à marca exi-
Narzas.
gebantur, & penſio ea quæ à Polonis principibus in Pomerania olim
Naufragæ merces.
inſtituta, Narzas ſiue porcus uulgò uocabatur, remiſſa & ſublata: mer-
ces naufragio eiectæ, ijs quorum fuiſſent, aut legitimis eorum hære-
dibus remiſſæ: nam eas antea Cruciferorum præſides iniuſtè ſibi uen-
dicabant: honores & magiſtratus publici, & præfecturæ arcium ne
Externi ab honorib. excluſi.
cuiquam externo ſecundum uſum & conſuetudinem ceterarum regio-
Moneta.
num Poloniæ mandarentur: ius monetæ Toruniæ, Elbingę, Kinixber-
gæ & Gdani cudendæ cum imagine inſcriptione regia, quoad bellum
duraret, in commune eis conceſſum. Finito uerò bello, ut Toruniæ mo-
Mercatura.
dò & Gdani regio nomine ſumptuq́; ea cuderetur: mercatoribus uerò
poteſtas facta eſt, quoquo uerſus in Poloniam cum mercibus profici-
ſcendi, eaſq́; deponendi, & uænum exponendi, ubicunq; uellent. Ad
Ioannes Baſenus gubernator Pruſſ.
extremum Ioannes Baſenus, uicarius regis & gubernator, cum rex ab-
futurus eſſet, conſtitutus: Gdanenſi uerò ciuitati, cum ea ſplendidè &
honorificè in primis regem cum omni comitatu ipſius accepiſſet, pe-

culiariter cenſus ſeptingentarum marcarum remiſſus: moletrinæ o-
Inſula minor.
mnes urbanæ, & inſula minor adiacens, quam Viſtula, mare, & mõtes
Gdanenſes quid regi debeant.
in medio concludunt & efficiunt, addicta & attributa: tredecim modò
pagos, ac duo prædia rex ſibi excepit, & pro his omnibus annuam pen
Gdanenſium reditus publici.
ſionem duûm millium aureorum ciuitati, unde Cruciferis ſexaginta au
reorũ millia quotannis proueniſſe ſcribit Vapouius, impoſuit: itemq́;
ut ea quotannis quatuor dierum ſumptus ſibi unà cum omni co-
mitatu ſuo aulico præberet: pro arce uerò diruta, ut magni-
ficum palatium ſibi in urbe, horreumq́; ſiue grana-
rium, & ſtabulum cocto latere
exædificaret.

MARTINI CROMERI DE ORIGINE
ET REBVS GESTIS POLONORVM
LIBER XXIII.

CONVENTV Grudentino ſoluto, Toruniam rex
Legationes Põtificis & Imperatoris ad Cazimirum.
redijt, cum quinque legatos è comitijs Ratiſpo-
nenſibus Põtificis max. Imperatoris, principum
Electorum, Philippi Burgundionum, Ludouici
Bauarorum ducum, ac totius Germanię nomine
ad ſe uenire cognouiſſet: atq; ij cum ad regem in
ſenatum introducti eſſent, petebãt à rege, ut Cru
ciferis data uenia, ſi quid deliquiſſent, Pruſsiam
omnem redderet: atq; ad bellum Turcis inferendum, recuperandám-
que Conſtantinopolim arma ſecum & cum cæteris Chriſtianis princi
pibus coniungeret. Imperatori & Germanis curæ eſſe res Pruſsicas, &
earum cauſa maximè eos alia comitia Francofordiam ad Menum flu-
uium ad tertium Calẽdas Octobris indixiſſe. Rex, quo diutius Germa
Reſponſum regis.
nos bellum contra ſe molientes ſuſpenſos teneret, nihil aliud reſponſi
legatis dedit, quàm ſuos ſe legatos ad illa ipſa Francofordienſia comitia
de rebus ijs miſſurum eſſe. Petebãt deinde legati, ut ſibi ad magiſtrum
Cruciferorum adire liceret: atq; ut rex Marieburgi, Stumæ & Brodni
ciæ obſidionem ſolueret. Sed neutrum impetrarunt: Sabellinis tamen
ueſtibus honorificè munerati, dimiſsi ſunt. Non multo pòſt ij qui Stu
Stuma regi dedita.
mæ in præſidio erant, fame inualeſcente, ita ut quiquaginta de eis peri-
rent, arcem regi cum apparatu bellico dederũt, uitã modò & res ſuas
ſaluas pacti: & quinquaginta quidem ex ijs Marieburgum ad ſuos ſe
receperunt, macie tabeq́; luridi. centum reliqui, in quibus erant qua-
tuor Cruciferi, in caſtris regijs manſerunt. Apud Marieburgum ue-
rò cum obſeſsi in noſtros erupiſſent, cruenta pugna coorta, hoſtes ma
Res geſtæ apud Marieburgum.
gna ſtrage in arcem compulſi ſunt: ac longè maior ea fuiſſet, ni hoſtes
fugientes puluis texiſſet. Gdanenſes uerò nauem pice, reſina, ſulfure,
& eiuſmodi ignis alimentis plenam, in pontem Marieburgenſem ſe-
cundo Nogato impulerunt: ſed magno tamen conatu hoſtium, pons
incendio correptus, ſeruatus eſt. Iam uerò & ipſi inter ſe præſidiarij

militeſ, iurgio propter ſcortum concitato, intra arcem conflixerunt,
ducem'qꝫ ſuum interfecerunt. Non ceſſabat interim theſaurarius Cru
ciferorum in Germania: ne Magiſter quidem Germanicus: atqꝫ is bo
na & reditus ſuos diſtraxit, ut socijs in Pruſſia laborantibus celeriter
opem ferret. Itaqꝫ ab his duobus octo millia mercenariorum militum,
peditum pariter & equitum è Germanis, Boemis & Sileſijs cõſcripta,
Res geſtæ apud Choiniciã.
ac Baltaſſare & Rodolfo Zeganenſium ducibus, & Bernardo Sumber
gio Boemo ductoribus, per nouam Marchiam in Pruſſiam miſſa ſunt:
Plauenius.
& iam Plauenius Boemus, Cruciferorum & ipſe ſtipendia merens,
cum mille equitibus à Choinicienſibus in urbem receptus erat: ma-
gna'que Polonis dãna agros uaſtando intuliſſet, niſi Nicolaus Sarleius
palatinus Vuladiſlauienſis, præfectus Slochouienſis ac Tucholienſis
cum mille ducentis equitibus, & ſeptingentis peditibus, ferociam e-
ius repreſsiſſet. Id ubi cùm amicorum admonitu, tum exploratorum
relatione à noſtris cognitũ eſt, rex maiores Polonos ſolos arma ſume-
Maiores Poloni ad arcendos hoſtes educti tumultuantur, ſuaqꝫ infeſtant.
re, & ad Choiniciam prẹſtò eſſe iuſsit. Adfuere ferociores quàm arma-
tiores, ac diſciplinæ militaris expertes, per ſuorum agros non ſecus
quàm per hoſtiles rapinis, incendijs, ſtupris & ſacrilegijs debacchan-
Cerequitia.
tes. Veniẽtibus ad Cerequiciam altero à Choinicia milliario rex occur
rit: tumultuantes'qꝫ, ac de prẹrogatiuis & iuribus ſuis intempeſtiuè fla
gitantes, uix ſedauit, & in ſeptem turmas diſtribuit: inſtructos'que ad
Choiniciam, quò hoſtes contendere nunciabantur, duxit. Suadebant
nonnulli proceres regi, ne cum imperita illa & minimè obſequenti mul
titudine hoſti pugnandi copiã faceret: ſed pateretur eum Chioniciam
ingredi: ibi eum facilè quaſi retibus & caſsibus cõcludi, & commeatus
inopia fameqꝫ ſine ſanguine citò expugnari poſſe. Breui enim omnem
eius arcis commeatum à tãta multitudine exhauſtum iri. Aut ſi tãdem
committere prælio rem uellet, quod maiores Poloni poſcebant, auli-
cum comitatum à Marieburgi obſidione, aut uerò Ioãnem Ciarnicoui
um caſtellanum Gneſnenſem, & Ioannem Vedelium cum quinqꝫ milli
bus, quæ ad præſidium, ni fallor, maioris Poloniæ reliquerat, acciret.
Diſſuadebat Ioannes Coneſpolius cancellarius de aulico comitatu, ne
obſidione remiſſa hoſtes releuarent. Aſſeuerabãt maiores Poloni in ſe
ſatis uirium eſſe, uſqꝫ adeò, ut uel aurigarum ſuorum flagellis hoſtes in
fugam actum iri iactarent. Quocirca non grauatè eis rex ceſsit, præſer
tim cum de paucitate hoſtium intellexiſſet: neqꝫ enim procul ij aberãt.
Fortè autem ſpeculatores utriuſqꝫ partis in ſe mutuò inciderunt: com
miſſoqꝫ prælio, noſtri non incruenta uictoria potiti ſunt. Ad quartum
decimum Calendas Octobris, cum hoſtes aduentare dicerentur, rex a-
Duces copiarum.
cies inſtruxit, eaſqꝫ regendas atque ducendas Lucæ Gorcano Poſna-
nienſi, Staniſlao Oſtrorogo Caliſsienſi, Nicolao Sarleio Inouuladiſla-
uienſi palatinis, atque Derslao Rithuianio caſtellano Roſperienſi, no-
bilibus quidem illis hominibus & potentibus, uerùm in arte militari
non magnum uſum habentibus, commiſit, cum id ultrò ipſi ſibi depo-
poſciſſent. Sub ueſperum tandem hoſtiles acies apparuere. Abſceſsit
noſtris

noſtris prior illa alacritas & ferocitas conſpecto hoſte, cẹptum'qꝫ trepi
dare ab ijs, qui nunquam armatas acies aſpexerant. Duces Poloni ad
Prælium apud Choiniciam.
iniquum locum & limoſum, ubi equi commodè circũagi non poterãt,
inſtructum exercitum deduxere, & in cõfertos hoſtium ordines impe-
tum fecere. Et fauit quidẽ initiò noſtris fortuna. Turbati primi hoſtiũ
Zeganẽſis dux occiſus. Sumbergius captus.
ordines: Zeganẽſiũ dux alter interfectus, Bernardus Sũbergius uiuus
captus. Sed mox acrius cõnixi hoſtes, ſparſos & ſine ordine pugnãtes
noſtros repreſſerunt. Ibi trepidari & cõcurſari temerè à noſtris cœptũ
eſt. Submittebant tamen duces laborãtibus ſubſidiarias cohortes, exẹ-
quataqꝫ erat pugna, cum ſubitò extremum agmen, in quo rex erat nul-
Polonorum fuga & clades.
la euidenti cauſa expauefactum, in fugam ſe coniecit, nequicquam reti-
nente & reuocante rege. Quo conſpecto, ij quoqꝫ qui in prima acie pu
gnabant, fugiẽtes ſuos ſecuti ſunt. Perſeuerabat rex cum paucis inſtau
Cazimiri regis fortitudo.
rando pugnam. Quod niſi ui ab ijs, quibus eius cuſtodia mãdata erat,
abſtractus eſſet, uiuus in hoſtium poteſtatem ueniſſet. Hoſtes uictores
caſtris quoqꝫ opulẽtis, in quibus ad quatuor millia currũ fuere, potiti
ſunt, nec tam grauis, quàm ignominioſa ea clades noſtris fuit. Vix ſexa
Cæſi & capti nobiliores.
ginta deſiderati: in quibus inſignes fuere Petrus Scecocius procancel-
larius, Nicolaus Morſcius uexillifer Sendomirienſis, Ioannes Zauiſſij
Nigri filius præfectus Colenſis, & Ioannes Rizinius: capti trecenti tri-
ginta: inter quos nobiliſsimi Lucas Gorcanus, Nicolaus Sarleius, Ioan
nes Felix Tarnouius, Ioannes & Nicolaus Rithuianij, Ægidius Sucho
dolius, Ioãnes Melſtinius, Sendiuoius Lezenſcius, Petrus Stricouius,
& Bartholomẹus Ogrodenius fuere: ſed in his complures erant, qui fu
gæ turpitudine ſecum reputata, cum euadere poſſent, ſiue adeò iã eua-
ſiſſent, reuerſi hoſtib. ſeſe dedidere. Atqꝫ ij Marieburgũ deducti, ac du
Cruciferorum immanitas.
rius habiti, maxima pars interiere. Mortuos ne ſepultura quidẽ crudi
& immanes hoſtes dignati ſunt: ſed equis ſubtractos, in profluentẽ ab
Cladis acceptæ cauſa.
iecere. Eius uerò cladis culpã, opinione hominum, ducum imperitia,
qui neqꝫ idoneum prælio locum cæpiſſent, neqꝫ leuiorem equitatum
ad turbandos & perrumpendos hoſtium ordines prẹmiſiſſent, neque
quicquam omnino præuidiſſent, ſuſtinuit. Sed fortaſſe fletibus & eiu-
latibus ſacerdotũ, monachorum, uiduarum, pupillorum & agreſtium,
quorum facultatibus maiores Poloni ad id bellum proficiſcentes, cru-
deles & ſacrilegas manus adiecerant, id ſupplicium expenſum eſt.
Sunt qui regijs facinoribus eam cladem acceptam referant: atque id
poſtea Sendiuoio cuidam theologo canonico Gneſnenſi, homini pio
Cazimirus rex à Sendiuoio canonico Gneſnẽſi correptus.
& religioſo, diuinitùs reuelatum eſſe, eum'que ad regem ueniſſe, & aſ-
ſurgere, ſtare'que iuſſo, dum Dei mandata audit, ſemotis arbitris ma-
gna Dei bẹneficia, & ipſius ingratitudinem peccata'que exprobraſſe.
& ni mutaret mentem, grauiora comminatum eſſe. Inuidia quidem
fortunæ regiæ, quæ ſuſpecta erat multis, clade hac non maxima expia-
ta eſt. Cruciferi obſeſsi, ubi de ſuorum ſucceſſu certiores facti ſunt, ni
Marſalci Cruciferorum prudentia.
mia lætitia, quaſi debellatum iam eſſet, exultauere: ſolus marſalcus uir
prudens, triſtior, uereri ſe dixit, ne plus illa uictoria uictoribus quàm

Prußicarum ciuitatũ ſtudium erga regem. uictis mali afferret. At Pruſſorum inſigniores ciuitates miſsis ad regem Neſſouiam, quò ſe receperat, legationibus, hortatæ ſunt eum, ne uno illo aduerſo caſu frangeretur: reciperet animum, & peccatum illud corrigeret. Se fidem ſemel datam nunquam mutaturos, & facultatibus atque corporibus ſuis ipſi ad extremum uſque non defuturos. Rex collaudatis eis, reſpondit, irritatum ſe magis eſſe clade illa, quàm fractum. Curaturum autem, ne lætitia illa hoſtibus diuturna eſſet. Soluit deinde obſidionem Marieburgi, eas'que copias accitas ad ſe in præ-*Arces Prußicæ Polonis commiſſæ.* ſidia arcium ac cæterarum munitionum diſtribuit, præfectis ex aulico comitatu ſuo impoſitis: propterea quòd Pruſsi minus diligenter eas *Stuma et Preiſmarca ad Cruciferos defecere.* ſeruabant: & nuper adeò Stumenſes & Preiſmarcenſes oppidani, contempta paucitate præſidiariorum, qui Ioãnis & Gabrielis Baſenorum familiares erant, ad hoſtes defecerant. Ad hæc Derſauia & Gneuum, *Gneui Derſauiæq; deditio.* quam Meuam Germani uocant, oppida in ripa Viſtulæ ſita, aduenienti à Choinicia exercitui Cruciferorum ultrò ſeſe dedidere. Id igitur malum ne latius ſerperet, ut ſunt ferè mentes hominum ſecundum flatum & reflatum fortunæ mutabiles, & arces rex oppida'que præſidijs *Polonorum expeditio in Pruſsiam.* muniuit, & mercenarium militem è Sileſia, Morauia & Boemia acciuit: & uerò Poloniam reliquam, Ruſsis & Podolijs ad ſubditas Tartarorum excurſiones reprimendas relictis, ad bellum exciuit. Inſtabat quidem hyems, ueruntamen impigrè paritum eſt. Tantus erat in animis omnium ardor ignominiæ, quæ apud Choiniciam erat accepta, dedendæ ac retinendæ Pruſsiæ. At Cruciferi glorioſi uniuerſam Germaniam fama uictoriæ ſuę in immenſum extollenda impleuerunt: Pruſſos uerò dimiſsis quoquouerſus nuncijs, uenia & impunitate propoſita, ut ad ſe rurſus à rege deficerent, ſollicitabant: ſed ſurdis hæc *Sambienſis epiſcopus ad Cruciferos defecit.* auribus canebant: nec præter Sambienſem epiſcopum quiſquam inuentus eſt, qui fidem illis haberet, atque is porrò perbenignè ſcilicet ab eis acceptus eſt. Marieburgum enim uenientem cunctis facultatibus priuatis pariter & eccleſiaſticis, quas ſecum apportarat, Magiſter *Eccleſiaſtica ſupellex conflata à Cruciferis.* exuit: inde uerò, & ex imaginibus, alia'que ſupellectili ſacra, aurea & argentea undique comportata & conflata, exiguam quandam partem emeriti ſtipendij militibus cum iurgio ac tumultu efflagitantibus ſol-*Cruciferorum pactum cum mercenarijs militibus.* uit: de reliquo autem, quæ quadringenta millia florenorum erant, cum eis pactus eſt, niſi ad Liberales dies, quod Carniſpriuium uulgò uocant, exolueret, Marieburgum ac cæteras munitiones ſuas captiuos'que in poteſtatem eorum traditurum ſe eſſe. Tametſi non multum ij operæprecij fecere, neſcientes uti uictoria: receptis enim oppidis illis, quæ ſuperius commemorauimus, Marieburgi deſides multum temporis contriuerunt. Ne noſtri quidem multo plus egerunt. Nam cum omnes copiæ conueniſſent, tranſmiſſo apud Toruniam naualí ponte Viſtula, ad Laſsinum ductæ ſunt, atque ibi in ſylua uno mil-*Laſsinum opp. Prabuta & Nekiſalca oppida capta à Polonis.* liario ab eo oppido totum ferè menſem inertes ſtatiua habuere: duo tantum oppida, Prabuta & Nekiſalca, capta ſunt. Interea qui ad Boemorum regem legati miſsi erant, reuerterunt, optata omnia referentes.

A Hos paucis diebus Boemica legatio ſecuta eſt, petens ut Cazimirus ad diem Nonarum Decembrium Vuratiſlauiam ueniret, & arctius cum *Ladiſlai regis legatio ad Cazimirum.* Ladiſlao rege fœdus iceret: deinde controuerſiam quandam permagnam de finibus inter ipſum & marchiones Miſnenſes ex compromiſſo dirimeret: poſtremò ut ipſe quoque omiſſo bello cum Cruciferis, compromiſſum faceret, omnem'que cauſam Ladiſlao arbitrandam permitteret. Excuſauit Cazimirus, ſe ab incœpto bello abeſſe non poſſe: miſſurum tamen primores de ſenatu. Miſsi archiepiſcopus Gneſnenſis, caſtellanus Lublinenſis, & Ioãnes Brezius archidiaconus Gneſnenſis: tamen controuerſiam illam cum marchionibus non diremerunt, dictitantibus ijs, ſe regi Polonorum, ac non alij cuiquam arbitrium controuerſiæ ſuæ compromiſſo permiſiſſe. Dimiſit deinde rex nobilitatem, hyberni belli pertæſam, medio Ianuario ſequentis anni, cum ea duodenos groſſos de ſingulis iugeribus in ſtipendium merce-*Iugerale tributum.* nariorum militum promiſiſſet, hoſte non faciente pugnandi copiam. Rex quoque ipſe, præfectis, Culmenſi quidem Andrea Tencinio, Pomeraniæ uerò Petro Samotulio caſtellano Poſnanienſi, inferiori uerò Pruſsiæ Ioanne Colda Boemo, & omni mercenario milite ijs parêre iuſſo, in Poloniam diſceſsit: atque inde in Lituaniam profectus, no-*Gaſtoudus turbat in Lituania.* uos quoſdam motus à Gaſtoudo excitatos ſedauit: & ut Lituani ſocia cum Polonis arma aduerſus Cruciferos coniungerent, quod detrectarant, perfecit: ibi'que ueris omne tempus exegit, & cùm aliorum prin-B cipum legationes audiuit, tum Tartarorum ducis Ezigeris fœderati: *Ezigeres Tartarus amicus Cazimiro.* qui ipſi auxilia contra Cruciferos pollicebatur, & ut Podoliam atque Volyniam ſe uiuente rex arcibus & oppidis contra impotentiam liberorum gentis'q; ſuæ muniret, ſuadebat: ſe enim ſenuiſſe, illos autem quietis & ocij impatientes eſſe. Per hoc tempus Sbigneus cardinalis *Sbignei cardinalis & epiſcopi mors & laudes.* & epiſcopus Cracouienſis, cum Sendomiriæ quadrageſimam ferè omnem arctiore abſtinentia peregiſſet, ac die Palmarum nomine apud Chriſtianos celebri publicè ſacris operatus eſſet, ſequenti uerò die Coneſpolij cancellarij exequias peregiſſet, ex laſsitudine morbum contraxit: cruorem'que exputans præfocato anhelitu, poſtridie, quæ prima dies Aprilis erat, uitam cum morte commutauit, cum trigintaduos annos epiſcopus fuiſſet, uixiſſet ſex & ſexaginta: uir magnus, pupillorum & uiduarum patronus, in egenos liberalis, eccleſiæ uindex atque defenſor acerrimus, reipublicæ ſtudioſus, & conſtans aduocatus, mi-*Sandeciæ nouæ collegiũ ſacrũ inſtitutum.* narum periculorum'que contemptor. Hic Sandeciæ nouæ collegium ſacerdotum cum prælatis inſtituit: facultates ſuas omnes egenis & ſtudioſis adoleſcentibus, eccleſijs item & monaſterijs, propinquis præteritis, teſtamento legauit. Succeſſorem accepit Thomam Strempi-*Thomas Strempinius epiſcopus Cracouien. electus.* nium theologum, procancellarium, non tam regis fauore, quàm uniuerſi ſacri collegij ſtudio deſignatum. Quo quidem die Cracouiæ *Cracouia arſit.* plus quàm centum domus in Arcenſi & canonicorum plateis fortuito incendio deflagrarũt. Arx non ſine labore defenſa eſt. Gneſnæ quoque aliquoties de cœlo tacta baſilica, globus'que de faſtigio deiectus.

Y 3 Quo

Sixtus quartus papa.

Quo tempore etiam Nicolao quinto pontifice maximo mortuo Calix A
tus tertius in pontificatu ſucceſsit. Sbigneum ſeptem ferè menſibus

Boleslai ducis Maſouiorũ obitus & liberi.

præceſsit Boleslaus dux Maſouiorum, prudens, modeſtus, & religio-
ſus princeps. Qui quatuor filios, Conradum, Cazimirum, Boleslaum & Ioannem, duas'que filias, Annam & Sophiam, ſuperſtites reliquit. Nihil interim in Pruſsia memorabile geſtum eſt, niſi quòd leuibus aliquot prẹlijs certatum eſt: in quibus omnibus ferè noſtri ſuperiores fuere.

Zialdouia Cruciferis dedita & recuperata.

Zialdouia oppidum, Slaueci Humbouij Maſouij, cuius fidei rex id commendarat, proditione in poteſtatem hoſtium uenit. Sed non multo pòſt Ioannes Colda id recuperauit, direptum'que incendit, intromiſſus ab oppidanis, cum habitũ commendatoris Elbingenſis aſsimulaſſet: multos'que Cruciferorum milites ibi peremit.

Kynixberga uetus & noua ad Cruciferos defecit.

Duo uerò oppida Kynixbergẹ, uetus & noua urbs, in inferiore Pruſsia Cruciferis portas aperuere: tertium, cui Cnipouiæ nomen eſt, in fide Polonorum permanſit: atque id hoſtes circumſedêre.

Cnipouia diu obſeſſa, ac tandem per deditionẽ recepta à Cruciferis. Torunia propè prodita.

Parum autem abfuit, quin uetus quoque Torunia, quò nouæ oppidanos dubiæ fidei Tencinius compulerat (duo enim ſunt oppida, muris foſsis'que diſtincta) per proditionem duorum primariorum ciuium, & parœci, atq; ſodalium Dominicanorum in poteſtatem hoſtium ueniret. Iam'que eò Magiſter Bernardum Sumbergium, & quoſdam alios milites, quaſi aliud acturos præmiſerat, & ipſe cum tribus millibus hominum armatorum ueniebat, cum ab apparitore ciuitatis conſpiratio detecta B
eſt, ſumptum'que ſupplicium de proditoribus. Ita Magiſter irrito cœpto reuertens, complures pagos circumcirca incendit. Hæc tunc in Pruſsia rege abſente acta.

Comitia Petricouiæ.

At rex rebus Lituanicis compoſitis, Petricouiam ad comitia menſe Maio uenit. Vbi cum Pruſſorum legatis inſtantibus, de Pruſsico bello conſultaretur, non uiſum eſt expeditionem publicã edicere, quòd pergrauis ea futura erat multis, magna moleſtia & incommodo in hyberna ſuperiore afflictis, & quod ſatis uirium erat in mercenario milite aduerſus eas copias, quas tunc habebant hoſtes: ſed pecunia deerat, unde militi præterita ſimul & futura ſtipendia ſoluerentur. Quamobrem pigrius is belli munera obibat, ac munitionibus ſeſe tueri ſatis habebat, neque obſeſſæ ab hoſtibus Cnipouiæ ſubueniebat. De pecunia igitur paranda cum ageretur, placuit, agreſtibus duodenûm groſſorum in iugera penſionem rurſus imponere.

Comitia iterũ.

Verùm id alteris demum comitijs, ad uiceſimamquartam diem Iulij indictis, ægrè perfectum eſt: ſimul'q; decretum, ut, ſi opus eſſet, ad unicos reſtes, hoc eſt, ad unicum regis mãdatum, cum alioqui tribus intra

Reſtes ternæ.

menſtrua ſpacia ſeſe conſequentibus ex inſtituto & lege opus ſit, nobilitas omnis certo loco præſtò eſſet ad bellum in Pruſsia proſequẽdum.

Spes dedendarum munitionum regi facta. Legati miſsi in Pruſsiam.

Nihilo tamen minus ſegniter bellum à rege adminiſtrabatur, maximè quòd ei mercenarij milites hoſtiũ ſpem iniecerant, ſi emerita apud Cruciferos ſtipendia ſibi ſolueret, dedendarum arcium & munitionum reliquarum: quas iam concedentibus ex pacto Cruciferis, in poteſtatem ſuam redegerant. Atq; ea de re conficienda Ioannem epiſcopum Vuladisla-

A ladislauienſem, & Ioannem Rithuianium præfectum Sendormienſem ad eos allegarat. Verùm tergiuerſabantur, & extrahehãt rem ij milites, qui erant Teuthonici generis. Continuabatur autem Cnipouiæ obſidio: prouiderantq; diligenter hoſtes, & oppidani reliquorum duorum oppidorum, quæ ad eos defecerant, ne quid omnino ad obſeſſos importaretur: & alueum Prẹgolẹ fluminis, quod oppidũ alluit, tignis & roborib. impediuerãt.

Prægola fl.

Rex ubi obſeſſos in extremo diſcrimine eſſe accepit, miſſa aliquanta pecunia militibus, iuſsit ut illico laborantibus ſubuenirent. Verùm dum id fit, obſeſsi non ferentes longiorem morã, deſperato omni auxilio, ſeſe dedidere: ſed Zeganenſium duci ſuperſtiti, non Magiſtro.

Cnipouiæ deditio.

Quo ſucceſſu elati Teuthones milites, minus iam ſecum de deditione munitionum agi patiebantur. Rex uerò amiſsione Cnipouiæ perturbatus, ueritusq; ne cæteræ ciuitates illius exemplo à ſe deficerent (& ſanè de Gdano atque Torunia rumor ſparſus erat) expeditionem toti Poloniæ ſub autumnum ẹdixit, & ad confirmandos Pruſſorum animos legationem miſit.

Polonorum expeditio in Pruſſiam.

Nec illi mutabant fidem: nonnulloſq; primores ciues in oppidis, quos Cruciferorum partibus fauere perſenſerãt, capitis ſupplicio affecere: aliquot modò ignobilia oppida in inferiore Pruſsia, Cnipouiæ exemplum ſecuta ſunt. Rati autem hoſtes occaſioni ſe deeſſe nõ oportere, ad Fridelandiam exercitum admouerunt.

Cruciferorum clades apud Fridelandiam.

Præerat ei oppido Scubela quiſpiam Boemus cum præſidio: is ubi aduentare hoſtes accepit, ſimulata negligentia, ad ipſa uſque mœ
B nia oppidi pertingere eos paſſus eſt: deinde ſubitò bõbardis, quas opportuno loco collocarat, in confertos iaculatus, magna clade, maiore uerò perturbatione eos affecit. Confeſtimq; in trepidantes cum ſuis erumpens, longè eos propulit, & quingentos ex eis cæcidit, centum uiuos cæpit. Cæterùm expeditio illa intempeſtiua neq; cupidè ſuſcepta eſt à noſtris, & lentior multo fuit, quàm par erat.

Polonorum licentia.

Adfuerunt quidem nonnulli maturius: ſed dum cæteros expectant, magnam frumentiuim ex agris Cuiauienſibus raptam, in caſtra, quaſi ibi hybernaturi eſſent, conuexerunt: quam poſtea motis caſtris incenderunt. In itinere quoque quoquouerſus eccleſiaſticis & regijs bonis parſum non eſt. Rex Breſte præceſſerat: quo cum proceres Poloni ad eum conueniſſent, flagitatibus ſtipendium militibus, inita ratio eſt parandæ pecuniæ, neq; honeſta, neque utilis, ſacra eccleſiarum uaſa ac donaria conflandi, archiepiſcopo, & Vuladislauienſi Poſnanienſiq; epiſcopis aſſentientibus.

Eccleſiaſtica uaſa conflata à Polonis.

Quod cum in tribus diœceſibus, quarum epiſcopi conſenſerant, factum eſſet, ſola ſex millia florenorum redacta ſunt. Nam è Cracouienſi nihil ablatum eſt, non permittente epiſcopo.

Strempinij epiſcopi factum animoſum.

Cum autem cunctæ copiæ conueniſſent, apud Toruniam nauali ponte Viſtulã traductæ ſunt.

Fridericus marchio fauet Cruciferis.

Interea Fridericus marchio Brandeburgenſis ad Magiſtrum Cruciferorum cum quingentis cataphractis equitibus profectus, & complures dies ibi commoratus, relicto apud hoſtes equitatu, ad regem in caſtra uenit, petens ut ſe arbitro rex cum Cruciferis pacem faceret. Id uerò non ex animo faciebat, ſed ut aptum bello gerendo tempus

 eximeret.

eximeret. Vbi non abnuere regem ſenſit, reuerſus ad Cruciferos, regi A
renunciari iuſsit, optimas, & ultrò ipſi expetendas, meritis'que eius
maiores conditiones ſe allaturum eſſe. itaque condicta ad Coſceleci-
um pagum die, miſsi à rege Ioannes epiſcopus Vuladislauienſis &
Cancellarius, Ioannes Tencinius Cracouienſis, Petrus Opporouius
Lencicienſis palatini, & Hincia Rogouius caſtellanus Siradienſis, ua-
na fuiſſe Friderici promiſſa repererunt. Poſtulabant enim Cruciferi,
ut rex omni Pruſsia (quo nomine iam Pomeraniam quoque, & Cul-
menſem, & Michalouienſem complectimur) ſibi decederet: tum de-
mum, quocunque uellet iudice ſecum diſceptaret. Increpitus à no-
ſtris Fridericus, quòd non bona fide cum rege ageret: ne tamen nihil e-
giſſe uideretur, pollicebatur, Cruciferos Culmēſem & Michalouienſem
regionem noſtris conceſſuros, ac impenſas belli ſoluturos eſſe. Quas
conditiones cum non acciperent noſtri, re infecta diſceſſum eſt, fe-
rocioribus factis Cruciferis quingentorum cataphractorum equitum
acceſsione, quos Fridericus diſcedens in caſtris ipſorum relinquebat.
Itaque intermiſſum ſpe pacis belli ſtudium reſumptum. Eodem-
que itinere quo ſuperiori anno, ad Laſsinum non optimo conſilio
caſtra mota ſunt. Prætergreſſus autem oppidum exercitus, non
longo interuallo ad obſidendum id reuertit. Spectabant ad dedi-
tionem oppidanorum animi: ſed quadringenti Cruciferorum e-
quites præter caſtra noſtrorum, in quibus nulla erat militaris diſci- B
plina, in oppidum ingreſsi, eos confirmarunt, ſtrenue'que oppi-
dum defenderunt. Itaque obſidione in Nouembrem menſem ex-
tracta, cum maiore penè obſidentes, quàm obſeſsi inopia preme-
rentur, neque commoda eſſet frumentatio & pabulatio tanto exer-
citui, dilapſis metu noſtrorum (qui nulla in eos iniuria ſe abſtine-
bant) agreſtibus, & frumento maturè ante aduentum noſtrorum
in munitiones conuecto, ſerò conſilium ſuum rex damnauit: & ni-
ues autem pluuijs mixtæ, uenti'que acriores & homines deſuetu-
dine militiæ molliores affligebant. Igitur ſoluta obſidione, rex di-
miſit exercitum, quarta fermè parte equorum amiſſa, domuitionem
flagitantem: ipſis quoque Pruſsis noſtrarum partium, diſceſſu eius
lætantibus. Neque enim minoribus, nec ſcio an maioribus etiam
damnis & in commodis ab eo, quàm ab hoſte, agri eorum affecti e-
rant, ita ut ne tectis quidem parceretur. Dum hæc ita geruntur in
Pruſsia, latrunculi è Sileſia Ioanne & Cauuca Sueborouijs fratrib. Po-
lonis, & Georgio Stoſſo Morauo ducibus, in agrum Ilcuſſenſem & Sla-
uucouienſem impetum fecerunt, raptaq; cùm alia præda, tum equis o-
ctoginta, quorum opera in plumbi metallis aqua exhauriebatur: & Sla-
uucouia propter iniuriā, quam Sueborouius à præfecto eius oppidi ac-
ceperat, incenſa, Velunenſem quoq; agrum uexarunt: & Kempnum ar-
cem, natura loci munitā, agreſtiū cenſum domino afferentium habitu
ingreſsi, cæperunt, & Virsbientam loci dominum in Morauiam ab-
duxerunt. Sed arx poſtea obſeſſa diu à Velunenſi nobilitate, & cohor-
te archie-

Conuentus de pace apud Coſcelecium.

Laßinum fruſtra obſeſſum à Polonis.

Diſciplina militaris neglecta apud Polonos.

Ioannes & Cauuca Sueborouij & Georgius Stoßus latrocinantur in Polonia.

Slauucouia incenſa.

Kempnum arx capta & recepta.

re archiepiſcopi, & epiſcopi Poſnanienſis, latrunculis pacto exceden-
tibus, recuperata eſt. Cauſa latrocinandi eis fuit, emerita pridem in
Pruſsia ſub rege ſtipendia: quæ cum non numerarentur ob inopiam
ærarij, illi ex profeſſo, quouis modo ea ſe à Polonis repetituros eſſe de
nunciarant, & ad eos magnus egentium & perditorum hominum nu
merus ex omni uicinia confluebat. At in Maſouia Vuladislaus dux
Plocenſis, hectica febre, quam illi familiæ hæreditariam fuiſſe Dlu-
goſſus memorat, exinanitus, per eos dies uita exceſsit, Ziemouito
& Vuladislao filijs pueris relictis. Ne Boleslai quidem alterius fra-
tris, cuius paulo antè mentionem fecimus, filij adulti, & gerendi re-
bus maturi erant. Itaque Paulo Gizicio Plocenſi epiſcopo cunctæ
Maſouiæ adminiſtratio mandata publicè, quoad pueri adoleſcerent.
Atque is bene & cum laude ſe geſsit, non ſine ſumptu ſuo: & mores
quoſdam leges'que barbaras exercendorum iudiciorum, pœnarúm-
que exigendarum ſuſtulit. Rex dimiſſo exercitu, apud Grudentum
cum ſenatu de gerendo deinceps bello conſultauit. Et quoniam mer-
cenario milite id geri placebat, nec ſuppetebat pecunia in ſtipendium,
cenſebant plerique de iunioribus, penſionem duodenûm groſſorum
agricolis imponendam eſſe, ſuis quidem atque nobilitatis ſimplam, re-
gijs uerò & eccleſiaſticis duplam: ad hæc ut eccleſiaſticus ordo dimi-
dios reditus ſuos conferret. Atque in eam ſententiam decretum factū,
Cracouiæ & in alijs oppidis promulgatum eſt non ſine ſumma profa-
B næ tyrannidis infamia, & eccleſiaſtici ordinis iniuria, cui inuito immu
nitas diuinis humanis'que legibus conceſſa eripiebatur. Tametſi retra
ctatum id decretum eſt in comitijs Petricouienſibus inſequentis anni,
qui fuit 1456, principio contendentibus epiſcopis: decretum'que,
ut æſtate ſequenti publica in Pruſsiam expeditio maturè poſt Pente-
coſtem fieret. Nec tamen ea facta eſt, propter anguſtiam rei frumen-
tariæ & pabuli, ex magnis pluuijs & inundatione aquarum. Quin
& ſuperioris anni expeditio magna ex parte eam calamitatem inuexe-
rat. Ad hæc autem nihil ea expeditione opus eſſe uiſum eſt, propte-
reà quòd debellatum iam eſſe uidebatur, cum noſtri, quibus id nego-
cium mandatum erat, cum hoſtium militibus de dedendis munitioni-
bus & reddendis captiuis decidiſſent, ſeptuagintaſeptem florenos in
ſingulos equites, dimidiū in pedites pacti, urgentib. maximè Pruſsis, ac
dimidiū eius pecuniæ pollicentibus. Qua de cauſa rex ipſe etiā in Pruſ-
ſiam excurrerat. Itaq; alteris comitijs ad ſextū Idus Septemb. Petrico-
uiā indictis, de pecunia paranda à noſtris conſultatū eſt: nam in ærario
regio prorſus nulla erat. placuit uniuerſo conuentui, ut rex pariter,
& eccleſiaſticus, equeſter'q; ordo uniuerſus, dimidiū annuorum cen-
ſuum conferrent, ne honorū quidem & magiſtratuū fructib. exceptis:
oppidani uerò, ſoli iuxtà ac mobiliū bonorum æſtimatione facta, ut bi
nos groſſos à marca penderent: agreſtes uerò ſingulos groſſos in capi-
ta marium & fœminarum: cæterùm equeſtres homines, qui nullos
haberent

Vuladislai ducis Plocenſis mors & liberi. Maſouijs ducibus hectica peculiaris.

Paulus Gizicius epiſcopus Plocenſis, gubernator Maſouiæ.

Decretum iniquum de tributo eccleſiaſticis impoſito retractatum.

Comitia Petricouiæ.

1456. ann.

Tranſactio Polonorū cū Cruciferorum militibus.

Prußorum ſtudium erga Polonos.

Comitia iterū.

Tributum ingens.

haberent agricolas & adſcriptitios, neque cenſus, uicenos quaternos groſſos. Nec tamen Petricouiæ res ea confecta eſt: ſed maiores quidem Poloni in Colenſi, minores uerò in Corcinenſi demum conuentu denuò inſtituto, decretum id approbarunt, lectis quæſtoribus, qui eam pecuniam ex republica diſpenſarent. Cæterùm eccleſiaſtici ad ſynodum eam rem reiecerunt, ac pontificiæ modò ſiue uſitatæ æſtimationis dimidium contribuerunt. Quanquam Cracouienſis epiſcopus ultrò tres quartas, cæteri uerò epiſcopi iuſtas cenſuum pariter ac decimarum pecuniariarum dimidias contulerunt. Cum autem ne hæc quidem ſuffectura eſſent, aurum inſuper & argentum ſacrum è Cracouienſi à rege importunè flagitatum, ſed baſilica ab epiſcopo conſtanter negatum eſt: placatus'que rex quinque millibus florenorum, epiſcopi & ſacri collegij fide à mercatoribus mutuò acceptis, ut rex ea poſtea ſolueret. Miſsi ſunt etiam legati à comitijs Petricouienſibus in Podoliam, qui arces armis, commeatibus, & propugnaculis munirent, & iuſiurandum à præfectis earum exigerent: propterea quòd eam Lituani miſſa ad regem legatione, repetebant, admonentes eum iuriſiurandi, quod ſibi profecturus ad ſucipiẽdum regnum dediſſet: ni faceret, non toleraturos ſe eſſe diutius eam iniuriam. Addebant autem eis animum Cruciferi fœderati. In Valachia uerò per id tempus, Alexandro palatino ueneno ſublato à ſuis, Petrus, cuius mentionem ſuperius fecimus, populi fauore ſuccesſit: miſsis'que ad regem oratoribus aliquoties, tandem à diſtento tot ſimul curis & negotijs aſſenſum impetrauit. Ita quidem Dlugoſſus de Petro hoc memorat: ſed nos è monumentis literarum Ruſsicarum, quæ extant in archiuo regio, comperimus, anno 6963 ab orbe condito, qui eſt poſt Chriſtum natum milleſimus quadringenteſimus quinquageſimusquintus, Petrum palatinum Valachorum in uerba regis iuraſſe, Andrea Odrouanzo, palatino Ruſsiæ, cum alijs quibuſdam proceribus Polonis id iuriſiurandum exigente & recipiente: & auxilia regi regno'que more maiorum ſuorum contra quoſuis hoſtes promiſiſſe: matri uerò ſuæ Mariæ regis amitæ poſſeſsionem territorij Seretskitargenſis, ſiue fori Seretij, confirmaſſe, uſque ad aliam tranſactionem cum rege. Vnde apparet, alium hunc eſſe Petrum, Heliæ filium, Alexandri uerò tunc extincti fratrem. Indidem autem comperimus, hoc anno hunc ipſum palatinum unà cum conſiliarijs ſuis miſiſſe oratorem ad principem Turcarum Mahometem, ut pacem ab eo duûm millium aureorum tributo redimeret. Nam is poſt ſubactum Conſtantinopolitanum imperium uehementer uexabat Valachiam: & diſtinebantur tunc Poloni bello Pruſsico, ne ſocijs & clientibus opem ferre poſſent. Nihil enim non agebant Cruciferi Teuthones, ut eam prouinciam nuper amiſſam, recuperarent: ac per illud ipſum tempus, Brathianum arcem munitiſsimam, in Culmenſi tractu præſidiarijs militibus corruptis, cum Ioannes Treſca præfectus abeſſet, inter-

Conuentus Coli & Corcini.
Epiſcoporum munificẽtia in bellũ Pruſsicũ.
Cracouiẽſis baſilicæ argentũ regi negatum.
Podolia munitur contra Lituanos.
Lituanorum legatio ad regẽ aſperior.
Cruciferi fœderati cũ Lituanis.
Petrus pal. Moldauiæ iurat in uerba regis.
Valachi tributarij Turcis facti.
Valachiæ infeſtata à Turcis.
Barthianũ proditione captũ.

interceperant. Brodniciam uerò clàm noctu intercipere conati, non latuerunt, & non ſine ſtrage repulſi ſunt: multis'que in locis leuibus certaminibus commiſsis, ubique inferiores fuere. Porrò Torunenſis plebs intemperantia, niſi fallor, noſtrorum militum irritata, in Cruciferorum partes propenſior, claues portarum urbis magiſtratibus ſuis ſibi aduerſantibus, ſeditione coorta, ademit. Verùm Gdanenſes accitis properè regijs militibus de proximis præſidijs eum tumultum ſedarunt, ducentis de primoribus plebis comprehenſis, & ſeptuaginta ex his, qui capita ſeditionis fuerant, cæſis. Per idem tempus magiſtratus urbis Cracouienſis Nicolaum Turſcium presbyterum, & Nicolaum Gnoinium, & ipſum ſacris initiatum, furti reos, captos, & quæſtionibus examinatos, noctu clàm capitali ſupplicio affecit. Quamobrem toti ciuitati ſacris interdictum eſt, donec epiſcopus à rege exoratus, trecentis florenis multæ nomine acceptis, id interdictum ſuſtulit. Inuaſerant autem illi duo, alter quidem in ſcholaſtriam, alter uerò in canonicatum Cracouienſis baſilicæ, quorum ſacerdotiorum ſuperſtites erant poſſeſſores. Neque rex necis eorum imperatæ ſuſpicione caruit. Comitijs Petricouienſibus, quemadmodum diximus, peractis, rex, auctus filio Vuladislao, nequicquam retinentibus Polonis proceribus, & ut Pruſsicas res prius conficeret, flagitantibus, in Lituaniam ad ſedandos motus ibi concitatos profectus eſt. Etenim Lituani plerique abſentia regis offenſi, & Podoliæ ſibi adiungendæ cupiditate incenſi, alium ſibi principem creare conſtituerant, Simonem Kiouienſium ducem, Olelconis filium. Eorum principes erant Gaſtoudus Simonis ſocer, Georgius dux Oſtrogienſium Ruſſus, & Alexander quiſpiam humili loco natus, ſed ſingulari regis gratia in ſublime euectus. Nam Moniuidus eum ſuis propinquis & gentilibus, & nonnullis alijs, regias partes tuebatur. Hos igitur motus rex indulgentia, & largitionibus ſuppreſsit magis in præſens, quàm ſedauit. Culpa omnis in Gaſtoudo hæſit, qui legationem illam ad regem cætero conuentu inſcio conflarat: & tamen impunè ei fuit. Gdani quoque per id tempus promiſcua multitudo tumultuata eſt, authore Martino Coga, obſcuro quidem, ſed ingenioſo & factioſo homine, & Cruciferorum rebus fauente. Cauſa ſeditionis fuit, quòd regij milites ſuburbana eius oppidi incenderant, & quòd rex in Lituaniam ſeceſſerat: unde colligebatur, & iactabatur uulgò, ei res Pruſsicas curæ non eſſe. Antiquis ergo magiſtratibus, quaſi aduerſarijs, amotis, nouos creant. Dum aũt gliſcit ſeditio, Vdalricus Ceruonca Boemus præfectus præſidij Marieburgenſis, data opera adueniens, longa & prudenti oratione in gratiam partes diſsidentes reduxit, & in fide regia continuit, oſtendens, quanto magis expediret ei ciuitati à Polonis ſtare, à quibus magnis beneficijs & libertate donata eſſet, & ſine quibus ægrè ſeſe ſuſtentare poſſet, quàm ſuperbis & crudelibus Cruciferis ſeruire. Miſit deinde ad maiores Poloniæ proceres, & ad regem, o-

ſtendens

Torunenſis plebis motus à Gdanenſibus compreſſus.
Turſcius & Gnoinius ſacris initiati, necati à ſenatu Cracouienſi.
Interdictum Cracouiæ.
Senatus Cracouienſis multatus ab epiſcopo propter animaduerſionem in ſacerdotes.
Lituani res nouas moliuntur.
Moniuidus.
Gaſtoudus.
Gdanenſium ſeditio ab Vdalrico Ceruonca ſedata.
Mart. Coga turbator.
Magiſtratus à plebe mutati.

ſtendens in quanto diſcrimine eſſent res Pruſsicæ,& ut magis eas cu-
ræ haberent admonens. Atque ex eo tempore regiarum partium ſtu-
dioſus eſſe cœpit, magna'que beneuolentia, cum noſtri ad redimen-
das à militibus Cruciferorum arces nondum ſatis parati eſſent, diem
numerandæ pecuniæ prorogauit. Miſêre deinde maiores Poloni pa-
latinum Breſtenſem ad regem in Lituaniam: miſêre & Gdanenſes,
orantes ut is quamprimùm ad componendas res Pruſsicas adueniret.
Nec tamen quieſcebat Coga, donec Ioannes Ciarnicouius caſtellanus
Gneſnenſis, qui cum Caliſsienſi caſtellano, Vuladislauienſi epiſcopo
pro gubernatore in Pruſsiam à maioribus Polonis miſſo, adiunctus e-
rat, Gdanum uenit. Cuius aduentu legitimus magiſtratus, authoribus
Reinaldo Niderhouio & Ioanne Lindauio, ſumpta fiducia, capitale
ſupplicium de Coga ſumpſit. Sic motus omnes cum eo conquieue-
runt. Annus hic menſtrua pernoctis cometæ apparitione inſignis eſt:
quam Turcica clades apud Nandor Albam, à Ioanne Huniade, & Io-
anne Capiſtrano ducibus, quemadmodum ſuperius attigimus, irro-
gata, & Mahometis imperatoris turpis fuga conſecuta eſt. Vbi non i-
gnobilis fuit ſexcentorum Polonorum Capiſtranum ſecutorum ope-
ra. Nec ita multo pòſt Huniades & Capiſtranus uitam cum morte
commutarunt. Inſequenti anno Huniadis filius Ladislaus perduellio-
nis inſimulatus, cum Vlricum Ciliæ comitem inſidiatorem ſuum inter
feciſſet, capite pœnas luit. Mathias frater eius minor natu captus,
& Viennam à rege ductus: Ioannes item Varadinenſis epiſcopus, &
complures alij de proceribus Vngaris in uincula coniecti. Mater La-
dislai & Mathiæ magnanima mulier, non fletibus & lamentis indul-
ſit: ſed arma contra regem Ladislaum pro filijs ſumpſit: maiusq; faci-
nus ira ſuadente auſura, ac Turcas in auxilium accitura erat, ni res in-
teruentu aliorum procerum compoſita fuiſſet: ſed prius quàm Ma-
thias ex pacto dimitteretur, Ladislaus rex in ipſo nuptiarum apparatu
Pragæ obijt ſiue ex repentino morbo, ſeu ueneno clàm à Georgij Po-
diebradij uxore miniſtrato. Dira quidem tormina ſenſit moriens: &
medici Germani poſteaquam Boemia exceſſerunt, uulgarunt non ob-
ſcura ueneni hauſti ſigna in eo apparuiſſe. Mortis cauſam ei fuiſſe exiſti-
mant, Podiebradij partim ambitionem, partim offenſionē uel metum.
Etenim non obſcurè Ladislaus iniquior & infenſior erat hæreticis, eo-
rum'que cœtus & ſacerdotes, & in primis Rochezanam pſeudarchie-
piſcopum amicum Podiebradij aſpernabatur. Et ſanè adeptus eſt re-
gnum poſt Ladislaum Georgius, Rochezanæ & factionis eius ope-
ra, poſthabitis Friderico imperatore, Sigiſmundo & Alberto Auſtri-
orum archiducibus è fœdere, Cazimiro rege Polonorum, & Vilelmo
duce Saxonum, iure hæreditario nominibus uxorum & liberorum
ſuorum regnum id petentibus. Vilelmus enim maiorem natu ſororē
Ladislai defuncti in matrimonio habebat. Nam Caroli regis Gallo-
rum legatio, qui ingentibus pollicitationibus idem ambiebat, non niſi
poſt comitia publicè audita eſt; idq; aſtu Georgij factum. Vngari Ma-
thiam

Polonorum & Gdanenſium legationes ad regem. *Vuladislauienſis epiſcopus gubernator Pruſsiæ.* *Cometes.* *Turcarum clades apud Bielogradum.* *Polonorum uirtus bello Turcico.* *Huniadis et Capiſtrani mors.* *1457 ann.* *Ladislaus Huniadis filius ob interfectū comitē Ciliæ, capite plexus.* *Mathias captus.* *Mulieris magnus animus.* *Ladislai regis mors.* *Ladislaus infenſus hæreticis.* *Rochezana.* *Georgius Podiebradius Boemorum rex.* *Vilelmus dux Saxoniæ.*

thiam Huniadem annos decemſeptem natum, authore Michaele Sa-
ladino, ſiue Zilagio (ſic eum uocat Bonfinius) auunculo eius, qui cum
quinq;, ſiue, ut uult Bonfinius, uiginti millibus armatorum ad regia co
mitia uenerat, regem crearunt: & numeratis Podiebradio quinquagin
ta millibus aureorum redemerunt. Extincto enim Ladislao, Georgius
ſignatis annulo regio literis celerrimè eum Vienna Pragam deduci cu
rarat, magnum inde ſperans compendium: qua ſpe fruſtratus non eſt:
quin & filiam ſuam ei deſpondit, fœdusq; & ſocietatem cum eo inijt.
Et Vngari autem, quemadmodum ſcribit Dlugoſſus noſter, Frideri-
ci, Cazimiri & Caroli Galli poſtulata, non ſibi, ſed Vuladislao natu ma
iori Cazimiri filio regnum illud adſtruentiū repudiarunt: cui Carolus
filiam ſuam, eam, ni fallor, quam Ladislao dudum deſponderat, uxo-
rem cum ſumma dote pollicebatur. Vexauit autem tunc peſtis Vnga-
riam, eiusq; contagio etiam in finitimam Poloniam proſerpſit. Sed hęc
pleraq; hoc quidem anno, quem nunc perſequimur, in-
choata, ſequenti uerò peracta ſunt. Sed ad
noſtra redeamus.

Mathias rex Vngar. creatus & redemptus. *Mathiæ cum Georgio fœdus & affinitas.* *Peſtis.*

MARTINI CROMERI DE ORIGINE
ET REBVS GESTIS POLONORVM
LIBER XXIIII.

VERE nouo prioris illius anni, nempe 1457, rex
Cazimirus, flagitantibus Pruſsis atq; Polonis, è
Lituania in Poloniam ad Petricouienſia comi-
tia uenit: atq; inde ad Colenſem maiorum Polo-
norum conuentum profectus, impetrauit à no-
bilitate eius oræ, ut, quoniam pecunia deerat in
ſtipendium mercenarijs militibus, ipſa Slocho-
uiam, Suece ac Tucholiam arces Pomeraniæ
tuendas ſuſciperet: deinde in Pruſsiam Gdanumq; diuertit: ubi à Ca-
rolo Danorum rege exule, pedeſtri extra urbem progreſſo, ſalutatus,
& à Gdanenſibus comiter & ſplendidè acceptus: exoluta'que militi-
bus hoſtium conuenta pecunia, nempe quater centum ſeptuagintaſex
millibus florenorum, Marieburgum, Gilauiam atq; Derſauiam ab eis
recepit. Migrantes inde milites cum Magiſtro Cruciferorum & com-
mendatoribus, rex tutò uſq; ad fines Poloniæ deduci iuſsit. Nam qui
cæteras munitiones obtinebant, parte pecuniæ accepta, cum reliqua
ad conſtitutum tempus ſibi ſoluta non eſſet, in fide Cruciferorum au-
thore Bernardo Sumbergio manſerunt. Maximè uerò rex à Gdanenſi
bus ad exoluendam eam pecuniam, triginta millibus denuò extra or-
dinem collatis, adiutus eſt. Nec ſtudium Vdalrici Ceruoncæ præfe-
cti præſidij Marieburgenſis erga regem obſcurum fuit, cuius authori-
tate milites fidem non mutarunt, quamuis ad præſtitutam diem reli-
qua pecunia ſibi non numeraretur. Itaque quinquagintaſex millibus

1457 ann. *Comitia Petricouiæ.* *Maiorum Polonorum expeditio in Pruſsiā.* *Carolus Danorum rex exul.* *Marieburgum, &c. regi deduntur.* *Gdanenſiū munificentia in regem.* *Vdalricus Ceruonca honoratus à rege.*

florenorum in Succe,Golubo,Preiſmarca,Coualouia, & Gneuo obli-
gatis & oppigneratis,rex eum muneratus eſt:& mox in duarum ex his
primarũ præfecturarũ poſſeſsionẽ eum miſit:Marieburgo quoq; eum
præfecit:ipſe Bydgoſtiã ſe recepit.Obſidebatur nihilominus Gneuum

Poloni dilapſi ab obſidione. Prendota Lubeſſouius dux exercitus. Cotificius proditionis damnatus.

à mercenarijs militibus, & maioribus Polonis. iam'q; tantum fames a-
pud obſeſſos inualuerat,ut uix paucos dies obſidionem toleraturi eſſe
uiderentur: ſed noſtri ſine ulla diſciplina militãtes, nequicquã uetante
ac deprecante magiſtro militiæ Prendota Lubeſſouio, domos dilapſi
ſunt,authore Ioãne Cromno Cotificio,corrupto ab hoſtibus. Atq; ob
eam rem is poſtea capite damnatus eſt à rege. Per eoſdem dies malè à

Dobrinẽſes fuſi à Cruciferis.

Dobrinenſibus quadringentis ferè domi pugnatũ eſt contra octingen-
tes hoſtes, qui ex Zialdouia excurſionem fecerant. Atq; ij uaſtata ora
Dobrinenſi,non contemnendã prædam abegêre. Apud Sipelbeinum
quoq; oppidum in inferiore Pruſsia, quod à Cruciferis obſeſſum erat,
infeliciter noſtri ab obſidione hoſtem depellere tentarunt. His igitur

Marieburgi proditio inſtructa.

ſucceſsibus erecti Cruciferi,ad recuperationem Marieburgi adſpirare
cœperunt: & fauebant eis clàm complures oppidani, atq; etiam equi-
tos,qui in arcis præſidio cum Ceruonca erant.Itaq; conſtituta cum eis
proditione, Bernardus Sumbergius cum expedita manu adueniens
noctu in oppidũ receptus eſt: præſidiarios'q; regios ſine ullis excubijs
per domos diſperſos,& ſomno oppreſſos concidit:nonnulli tamen in
tumultu nocturno in arcem euaſerunt. Ceruonca tumultu oppidano
excitus,hoſtem ad arcem concurrentem, lapidibus & omni telorũ ge-
nere ſupernè repulit. Cum aũt dies illuxiſſet, crebræ fiebant ex arce in
oppidum globorum è bombardis proiectiones,ita ut nemo in propa-
tulum impunè prodire poſſet. Sed in domibus ferè latitabant hoſtes,
perfractis'q; parietibus inter ſe cõmeabant. Veriti aũt, ne qua ex arce
eruptio in ſe fieret,foſſa & aggere ab arce oppidũ interſepſerunt:quod
cum perfeciſſent,traiecto Nogato, in Zolauam ſiue inſulam maiorem
impetum fecerunt,ut eam depopularentur,aut in poteſtatem ſuam re-

Lubeſſouij uirtus.

digerent. Fortè eodem Lubeſſouius cum reliquijs diſsipati exercitus,
& auxilijs Gdanenſiũ, Marieburgo ſuccurſurus, ſub idem tempus ad-
uenit,nauibus Gdano aduectus, eius milites ubi nec opinãtes in hoſtẽ
longè ualidiorem,quippe qui octingentorũ numerum excederet,inci-
dêre,metu perculſi,ad naues reſpectabant: ſed Lubeſſouius ſtricto gla-
dio pro hoſte ſibi futurum minitatus, quiſquis ad fugam ſpectaret, fu-
gam eorum inhibuit,& caſtra ſecundum aggerem inſulæ metatus eſt:
ita ut à tergo aggere,à fronte uerò curruũ obiectu tutus eſſet. Sumber-
gius deſpecta eorum paucitate, caſtra adoritur: defendunt illi acriter:

Polonorum uictoria de Sumbergio. Neitichũ opp.

cum ecce in ipſo feruore pugnę quadringenti armati Stargarta in auxi-
lium noſtris aduenere. Inſtauratur prelium maiore ui, bis'q; pedem re-
ferre coacti hoſtes,tertiùm redintegrato prelio uicti, perpeti fuga Nei-
tichum atq; inde Marieburgum ſe receperunt,octoginta de ſuis amiſ-
ſis,& Sumbergio duce uulnerato. Nihil tamẽ is de officio remiſit:quin
per illos ipſos dies Culma ſiue Chelmno oppido potitus eſt,proditio-
ne Boe-

Culma prodità Cruciferis, ſiue Sumbergio. Gilauia dedità Cruciferis.

ne Boemi cuiuſdã:qui cum prius ſtipendia feciſſet in caſtris regijs, uxo-
rẽ opulentã in eo oppido duxerat. Gilauia quoq; regio prẹſidio,quod
pabulatum exierat, excluſo, in poteſtatem Cruciferorũ uenit. De hac
tam uaria, & maiore ex parte aduerſa fortuna noſtrorum, cum regi re-

Maiorũ Polonorũ expeditio in Pruſsiam.

nunciatũ eſſet, perfecit apud maiores Polonos, ut in centenas marcas
annui cenſus ſingulos haſtatos equites mitterent: haſtati autem unius
nomine apud Polonos tres equites intelliguntur, nẽpe haſtatus unus
grauioris armaturæ cum duobus baliſtarijs: ciuitatibus pedites impe-
rati. Sex millia peditum pariter & equitum fuere: ea'q; Marieburgũ du-

Sciborius Chelmius præfectus maioris Poloniæ.

ctore Sciborio Chelmio præfecto maioris Poloniæ, miſſa ſunt. Atq;
is exercitus unà cum auxilijs Gdanenſium & Elbingenſiũ ſatis habuit
hoſtes importãdo in oppidum cõmeatu prohibere: nec elici ad pugnã
ab hoſtibus potuit, ne ſuburbanis quidẽ Torunenſibus incenſis. Dum
hæc ita geruntur in Pruſsia, ne Cracouienſis quidem ora quieta fuit.

Sueborouiorũ latrocinium. Zebrace mons.

Cauuca & Ioannes Sueborouij fratris, cum ea quam coegerant latro-
num manu,montem,cui Zebrace nomen eſt,prope Oſuencimũ caſtel-
lo communierãt:atq; inde uiciniam omnem latrocinijs uexabant. Plu-
ribus autem indies tanquam in ſentinam quandam confluentibus, in
quibus & Ioannes erat,qui dux Oſuencimenſiũ fuit,alium quoq; mon-

Vapẽna gora. Dopſice et Miſlouice oppida. Oſuencimum propè captũ.

tem,qui Vapenna dicitur,prope Dopſice,item'q; Miſlouice caſtellum
cõmunierunt: parum'q; abfuit, quin Oſuencimum quoq; in ſuam po-
teſtatem redigerent,octò de ſuis,qui capti in arce aſſeruabantur, ſum-
ma turri potitis. Qui ut decederent,non ui,ſed precio ducentorum au-
reorum perfectum eſt à præfecto arcis Ioanne Synouecio. Vix autem

Minorum Polonorũ expeditio cõtra latrones. Eccleſiaſtica bona uexata.

ſub initium autumni minores Poloni edictis regijs exciti ſunt,ut cõtra
latrunculos illos arma ſumerent. His uerò ſumptis,amicos quidem af-
flixerunt,in eccleſiaſtici ordinis bona fructus'q;, quà proficiſcebantur,
impetum facientes: hoſtibus uerò non nocuerunt, ſed cum Miſlouice
aliquandiu obſediſſent,facto fruſtra aduerſus caſtellum impetu, irrito
cœpto & proteruè diſceſſerunt, quadraginta nobilibus præter cæterã
multitudinẽ amiſsis,centum ſauciatis. Sexaginta millia bellatorũ in ijs
caſtris cenſa eſſe Vapouius memorat. Rei malè geſtæ culpa in proce-
res nonnullos, quaſi cum hoſtibus ſenſiſſent, uulgò coniecta eſt. At ij
uiciſsim contumaciam equitum, ac diſciplinæ contemptum incuſarũt.

Clobuſcum direptum & incenſum.

Nec mora, noſtris ad ſua dilapſis, Ioannes Oſuencimenſis Clobuſcum
oppidum diripuit & incẽdit. Quocirca aliam noſtri defendendi ſua ra-
tionem inire coacti ſunt, partitis inter proceres muneribus: nempe ut
Ioannes quidem Cizouius caſtellanus Cracouienſis Scauinæ, Ioannes
Tẽcinius Ilcuſi, Prædiborius uerò Coneſpolius caſtellanus Sendomi-

Stipendiũ è ſalinis numeratũ iniuſſu regio. Tartari Podoliam populati. Laſcz.

rienſis Lelouiæ cum præſidijs eſſent: militibus ſtipendiũ de ſalinis con-
ſtitutum rege inconſulto, duodeni groſsi in hebdomadã. Ac ne Podo-
lia quidem per idem tempus tumultus & incommodi exors fuit. Nam
Tartari populabundi improuiſò in eam oram incurſionẽ fecere. In eos
Bartholomęus Buciacius præfectus Podolię, cum Ioanne Laſſcio ſuc-
camerario, & inermi comitatu iter faciens, imprudens penè incidit: ſed

Ruſſorum anceps cum Tartaris pugna.

prior tamen eos ipſe animaduertit. Duo erant eorum agmina: in maio A
re uulgus erat promiſcuum, in minore eximij bellatores: uerùm noſtri
in maiore robur omne eius militiæ eſſe opinati, facto in id noctu impe
tu, quo terribiliora omnia hoſti facerent, facilè id fuderunt & concide
runt. Tumultu exaudito, alterū agmen loco ceſsit. Poſtridie illud quo-
que adoriri noſtris placuit, nocturna uictoria ferocibus, ratiſq; minus
cum illo negocij ſibi fore. Et ſanè non malè auſus illi eis ſucceſsiſſent, ſi
incunctanter, quemadmodum cenſebat Laſſcius, in perturbatos impe
tum feciſſent. Sed dum cunctantur, Barbari paucitate eorum cognita,
animos reſumpſerunt, & in orbem noſtros trepidātes & conglobatos
abundante multitudine circumuecti, in medio cōcluſerunt, & ad inter-
necionem profligarunt, non inultos tamen. Nec mora, uictores popu-
latione omiſſa, ad ſua ſe receperunt, ueriti necubi defatigatos, & ad pau

Comitia Petricouiæ.

cos redactos, nouus & recens hoſtis inuaderet. At rex Cazimirus con
ſtitutis quemadmodum diximus rebus Pruſsicis, Petricouiam ad co-
mitia ad uiceſimāquartam diem Nouembris indicta profectus eſt. Sed
cum ibi nihil de republica ob infrequentiam ſenatus ad reprimendam

Tributum iugerale.
Cizouius amotus à præfectura Cracouiēſi.

latronum uim intenti, cōſtitutum eſſet, alij conuentus Coli & Corcini
acti ſunt: & in his decretū, ut iugerale tributū duodenûm groſſorum a-
greſtibus imponeretē, unde ſatis fieret ijs quibus emerita in Pruſsia ſti-
pendia ſoluta non erant: præfectura Cracouienſis, amoto ob ingraue-
ſcentē ætatē Ioanne Cizouio, Nicolao Pienanſco Vitouicio mandata
eſt, auctis reditibus, quo numeroſiorem familiam, pacandarum & à la- B
trocinijs purgandarum uiarum cauſa poſſet alere. Satisfactum deinde
ijs qui latrocinio & bello emerita ſtipendia repetebāt: caſtellaq; ab eis
dedita, diruta regis uolūtate, ne deinceps etiam latrocinantium eſſent

Caſtella latronum diruta.

receptacula. Nobilitati uerò Oſuencimenſi latrunculorum uexationi
bus afflictæ, à rege clementer ſubuentum eſt. Cōuentu ſoluto, rex unà
cum regina, uti ſolebat, in Lituaniam ſeceſsit, indeq; ad Calendas Ma-

1458 ann.
Petricouiæ comitia.
Iſcra pacis ſequeſter inter Polonos & Cruciferos.

ias inſequentis anni Petricouiam ad alia comitia redijt. Vbi cum de ex
peditione in Pruſsiam conſultaretur, ac decerneretur, uenit Ioannes I-
ſcra ex Vngaria, hortans regem, ut regno Vngarorū hæreditario uxo-
ris ſuæ iure animū adijceret, neq; occupari id à Mathia homine nouo
pateretur: operam ad id ſuam regi pollicens: & retinebat is adhuc mu-
nitiones quaſdam in Vngaria. Cum autem intelligeret, Pruſsicum bel
lum ei rei impedimento eſſe, componēdi aut intercipiendi eius partes
ſibi ſumpſit, rege pacem non abnuente. Ne Cruciferi quidem abhorre-
re à pace uidebātur: & ſperabat Iſcra facilius etiam fore negociū, quòd
Boemorum mercenariorum armis, quorum ductores ferè neceſſarij &
familiares ſui eſſent, tunc res Cruciferorum maximè nitebatur. Sed
eum ſpes fefellit. Elati enim hybernis ſucceſsibus paulo ſecundiori-

Polonorū expeditio in Pruſsiā.
Papouia intercepta à Cruciferis.

bus Cruciferi, iniqua poſtulabant. Quocirca præciſa ſpe pacis, uniuer-
ſæ regni copiæ regis edicto ad Gneuucouiam conuenere: inde Viſtu-
la nauali ponte tranſmiſſo, ad Papouiam caſtrametatæ ſunt. Intercepe
rant fraude eam arcē hoſtes, atq; inde Torunēſem agrū uehementer in
feſta-

A feſtabant: ſed permunita erat, nec ſine multorum periculo à noſtris ex-
pugnari poſſe uidebatur. Cæterùm lixæ & calones atque promiſcuum
uulgus temerè & nemine iubente ad mœnia procurrens, mox omnem
exercitum incredibili expugnandæ arcis ardore & ſpe inflāmauit. Ita-
que facto impetu, portaq; effracta, cum iam caperetur arx, hoſtes ma-
gnis clamoribus uictorum miſericordiam implorarunt: exauditiq; à
Petro Samotulio caſtellano Poſnanienſi, penes quem ſumma in exerci
tu ſecundum regem poteſtas erat, minore porta à caſtris auerſa emitte
bantur. Sed parum abfuit, quin ipſe quoq; Samotulius ab irata multi-
dine uiolaretur, ob Sbigneum Iauorium, Dobricium, atq; Dauidem

Petrus Samotulius dux exercitus.

Boemum caſtrorum metatorē, in oppugnatione arcis interfectos. Fre-
mitus quidem aduerſus regem & proceres ingens fuit, cùm propter e-
miſſos hoſtes, tum quòd proceres nonnulli miſsis miniſtris cellas arcis
commeatu & facultatibus refertas occuparant. Quare ſubiecto igni à
furente multitudine, arx tota cum omni copia & compluribus ſatelliti

Papouia capta, incenſa, ac diruta.

bus procerum, qui pertinacius cellas defendebant, conflagrauit: muri
deinde arcis, ne ab hoſte inſtaurarentur, rege iubente diruti. Ac triduo
ibi ſtatiua habita ſunt. Inde ad Culmam ſiue Chelmnum mota caſtra.
Nec tamen tētata eſt eius oppidi oppugnatio, quod amplum quidem
& ſpacioſum eſt, & neque arte, neque natura munitum: ſed eò undiq;
hoſtium copiæ confluxerant. Ad Marieburgum uerò itum eſt. Quod
cum Bernardus Sumbergius Culmæ intellexiſſet, nocturno itinere an
B teuertere eò noſtros cum expedita manu inſtituit: perfeciſſet'que id a-
deò, ni tota nocte erraſſet. Orto die, ubi ſe in noſtros incidiſſe animad-
uertit, fuga ſibi quemque conſulere iuſsit: diſsipatos perſecuti noſtri,
non leui ſtrage affecerunt, cæſis captis'que multis. Sumbergius ipſe e-
uaſit, quindecim milliarium itinere eo die confecto: facultatum tamen
iacturam fecit. Ad Marieburgum deinde noſtri caſtra poſuere: ac deſi-

Marieburgum oppidū obſeſſum.
Nouenſes ad Cruciferos defecerunt.

des ibi tempus triuere, ludificantibus eos ſpe pacis hoſtibus: ad quam
conficiēdam Iſcra ſequeſtrum ſe interponebat. Per quos dies Nouum
oppidum Pomeraniæ, dimiſſo Polonorum præſidio, quaſi ſuis uiri-
bus ſe tuiturum eſſet, hoſtile accepit. E' diuturna uerò eodem in loco

Strages hominum & equorum apud Marieburgum.

apud Marieburgum mora (nam in duos menſes extracta eſt obſidio)
fœtore, & pabuli uictuſq; inopia regius exercitus afflictus eſt: ita ut o-
ctingenti homines, equorum autem ſeptem millia, fame & peſte interi
rent. Eam ob rem fremere multitudo, & facto agmine ad regis tento-
rium, orare, ut ui ſe oppidum non munitiſsimum capere pateretur,
aut uerò obſidionem ſolueret: cum utrumque ſuaſu procerum quorun
dam negaretur, negligentius omnes munera belli obibant: ſoluta'que
diſciplina, neque cuſtodias & excubias ſeruabant. Inde creſcere hoſti-
bus audacia, ita ut ij erumpentes, leuibus incommodis noſtros affice-
rent. Inde coorta maior indignatio: quam auxit clamor hoſtium, auro
ſe redemiſſe, ne oppugnarentur, è mœnibus uociferātium. Et ſanè de-
prehenſi ſunt nonnulli noctu ad oppidum cum mandatis quorundam
procerum commeantes. In primis autem Ioannes Brezius procancel-

 larius

Ioãnes Brezius de proditione suspectus.
Induciæ uiginti mensium.

larius eam infamiã uulgò sustinuit: & nisi fuga se subduxisset, uiolatus A
esset à concitata multitudine. Tandem induciæ cum hostibus uiginti
mensium confectæ sunt, ea conditione, ut intra id tempus octoni utrin-
que arbitri pacis apud Culmam conuenirent: inter quos si non conue-
niret, ut Alberti ducis Austriæ summum esset arbitrium. Interim au-
tem Marieburgense oppidum Iscra sequester obtineret, ac utri parti id
adiudicaretur traderet: aut si infecta pace discederetur, Cruciferis red-
deret. Dum autem hæc fiunt, uniuersa nobilitas moræ longioris im-
patiens, iniussu regio domos discessit, orto à Ioanne Ostrouicio, co-
gnomento Nassiano, discedendi principio. Quocirca rex quoq; suffe-

Sciborius Chelmius præfectus Marieburgensis.
Gdanensium studium in Polonos & regẽ.

cto in præfecturam Marieburgensem pro Ceruonca Sciborio Chel-
mio, discedentem exercitum sequi coactus est, nequicquam retinenti-
bus Prussis, & in primis Gdanensibus, qui ei in quatuor millia militum
stipendium, si apud Marieburgum manere uellet, pollicebantur, pro-
spera fortuna usi eo anno in mercatura maritima, & magnopere dita-
ti: sed uxoris desiderium ei fuit antiquius, ut ait Dlugossus: quæ qui-
dem per eos dies ad quintum Nonas Octobris Cazimirum filium Cra-

Georgij Boemorũ regis legatio ad Cazimirum.

couiæ peperit. Quamobrem eò contendit: ibi'que legatos Georgij Po-
diebradij noui regis Boemorum audiuit, fœdus petentes, & ingentia
auxilia contra Cruciferos, regni'que successionem Cazimiro, quæ se-
cundum Ladislaum hæreditario iure ad uxorem liberos'que ipsius
pertineret, pollicentes: Georgium procerum precibus uictum, re-
gnum suscepisse, ne quis alius præriperet: eo defuncto ad iustos hære- B
des rediturum. His responsum est, regem fœdus & amicitiã cum Boe-
mis semper coluisse: cupere uerò, ut mutuum ab eis fieret: non com-
meruisse eum, ut cum uxore & liberis suis hæreditario regno exclude-
retur: atque eam iniuriam eum ad eam usque diem patienter tulisse.
Quod si deinceps Boemi officijs & beneuolentia certare cum eo uel-
lent, non ingratum experturos: Georgium non malè fecisse, facturum'-
que esse, si aliquam Cazimiri liberorum'que eius rationem in susci-
piendo regno duxisset, si'que legitimis hæredibus id relinqueret. Cau-

Georgius rex Boem. hæresi infectus, inuisus Morauis, Silesijs, & Lusacijs.
Iglauia obsessa à Georgio.

sa uerò tam modestæ & submissæ legationis Georgio fuit illa, quòd
animduertebat, nonnullos de Boemis proceribus, item'que Silesios &
Lusacios, alienis à se animis esse, propterea quòd cum Rochezana ab
ecclesia & religione catholica non obscurè dissentire uidebatur: & cum
Morauiam obiret paulo post sumptum ab Vngaris episcopis, quos
Mathias rex miserat, diadema, Iglauia ciuitas portas ipsi clauserat.
Eam cum ille cum ijs, quas ad manum habebat, copijs obsedisset, Au-
striorum Archiduces Iglauiensibus præstò fuere & Morauiam infe-

Fridericus Imper. obsidione liberatus à Georgio.

stauere. Ibi Georgius maioribus copijs accitis è Boemia, cùm Iglauiæ
obsidionem continuauit, tum Fridericum imperatorem in arce Vien-
nensi ab Alberto fratre & ciuibus Viennensibus obsessum liberauit.
Quanquam hoc alij posterius factum esse autumant. His igitur diffi-
cultatibus implicatus, ne maiore belli mole prægrauaretur, Cazimi-
rum regem, qui persequi se uelle ius uxoris & liberorum suorum non
obscu-

A obscurè præ se ferebat, tali legatione placandum atque ductandum si-
bi esse existimauit. Comitia deinde ad medium Ianuarij sequenti anno

1459 anni.
Comitia Petricouiæ.
Consultatio de pace cum Cruciferis.

Petricouiæ habita: ubi de pace ac de bello cum Cruciferis consulta-
tum est. Increbuerat enim, Cruciferos his conditionibus pacem facere
uelle, ut centum millia florenorum impensæ bellicæ nomine regi nu-
merarent, uiginti millium tributum quotannis penderent, duo uexil-
la auxiliaria ad quoduis bellum mitterent, & ut singuli Magistri in re-
gis uerba iurarent: Prussiam uerò cunctam sibi haberent, ijsdem fini-
bus, quibus ante id bellum habuissent. Probabat magna pars senatus

Prussorum legatio.

has conditiones: sed Prussorum lagatio, commodùm adueniens, ora-
bat regem atque senatum, ne se in fidem susceptos, immanibus Cruci-
feris ad exquisitos cruciatus & in teterrimam seruitutem proderet:
Elbingæ se conuentum egisse, nouo'que fœdere sese inuicem obstrin-
xisse: extrema omnia pati malle prius, quàm in Cruciferorum impo-
tentium dominorum potestatem redirent. Erant & in senatu regio,
qui censerent, non ex fide atque dignitate regis & Polonicæ nationis
fore, socios deserere: suaq; olim amissa, nuperq; recuperata, rursus pro-
dere aut uendere. Non diuturnam pacem eo precio redimi: sed perpe-
tuorum hostium uires refici, & opes augeri. Efficax fuit hæc oratio:

Nobilitas Polona detrectat bellum.

decretumq;, non esse deserendos prodendos'ue Prussos. Verùm de
ratione prosequendi belli, ad particulares conuentus reiectum est. No-
bilitas enim Polona, præterita expeditione uehementer offensa, & pe-
B cuniarium subsidium negabat, & militiam in posterum detrecta-
bat. Quam ne Rex quidem probabat, propter nimiam atque perni-
ciosam equitum licentiam. Interim rex in Lituaniam cum regina ex-
currit: inde'que reuertens, ad Colensem maiorum Polonorum con-

Maiores Poloni expeditionẽ in Prußiam decreuerunt.
Minores negarunt.

uentum post initium æstatis adfuit: & ut expeditio in Prussiam pro
modo facultatum decerneretur, ab ipsis impetrauit: nempe, ut de
centum marcarum censu annuo unus eques hastatus mitteretur: op-
pidani uerò regij ut peditem suppeditarent. Difficiliores fuere mi-
nores Poloni, & emendari prius quædam in rege & magistratibus
flagitabant. Itaque pro hostibus ducti sunt à rege nonnulli, quorum
instinctu hæc fieri uidebantur: sed tamen eorum pertinaciæ datum
est, ut ad Calendas Septembris Petricouiam rursus comitia uniuersæ
Poloniæ indicerentur. Missi uerò octo de proceribus, quemadmodũ
cum Cruciferis cõuenerat, in Prussiam, ad agendum de pace, re infecta
redierunt, cum neque illi Nessouiam uenirent, neque nostris Cul-
mam ueniendi luculentam securitatem præstarent. Itaque fecerunt
maiores Poloni satis promissis suis, ut exercitum in Prussiam mitte-
rent. Verùm nihil is operæprecij fecit: agros modò sociorum utcun-
que tutatus est per æstatem: sub autumnum autem domum non ex-

Cruciferi uicti.

pectata missione remeauit. Per quod tempus mercenarij milites in
inferiore Prussia insignem de Cruciferis uictoriam retulerunt: nec
multum abfuit, quin Ludouicus Magister uiuus in potestatem eo-
rum ueniret: præda ingens reperta, ita ut uiceni aurei in milites diui-

 derentur.

derent. Igitur de pace rurſus agi cœptum à Cruciferis. Per quod tẽpus renouatis inducijs, Lubauia Cruciferorum præſidium accepit, cum ad eam diem in partibus regis fuiſſet. Ad Gneuum uerò complures naues frumentum & ligna atq; aſſeres è Polonia Gdanum portantes, ab hoſtibus interceptæ ſunt. Quæ cum à rege repeterentur, reſpondit Magiſter, iniuſſu ſuo à militibus id factum eſſe, neq; eos imperium ſuum exaudire: atq; adeò pacis quoq; arbitrium penes eos eſſe. Clementer rex ageret, & ordinem Cruciferorum ne penitus iret perditum. Sub finem Auguſti menſis uenit ad regem Lenciciam Vuratislauienſium & Namislouienſium legatio, deditionem oppidorum ſuorum offerens, quòd ſub imperio Georgij regis Boemorum hæretici cum cætera Sileſia eſſe nollent. Commendata eſt eorum pietas & religio: ſed aliter ſibi proſpicere iuſsi ſunt, Cazimirum eos tueri non poſſe, Pruſsico bello implicatum: Si pacem cum Cruciferis fecerit, tunc demum recipi eos poſſe. Et ſuſtinuerunt ij quidem aliquandiu bellum à Georgio illatum non infeliciter: ſed pòſt à legatis pontificis max. Pij ſecundi, Aeneæ Syluij prius dicti, qui per id tempus Calixto ſucceſſerat, in eam credulitatem adducti, quòd Georgius ab Eccleſia catholica alienus futurus deinceps non eſſet, trium annorum inducias cum eo fecerunt, ut interim ſui iuris: deinde uerò, ſi is hæreſim abdicaret, dicto audientes ipſi eſſent: ſed ut præfectum tamen ab eo ac cæteris deinde regibus inuiti neminem acciperent. Comitia deinde Petricouiæ habita ſunt. Ad quæ Cracouienſis tractus legati ſiue nuncij uenire detrectarunt, niſi fides publica à rege ſibi daretur. Acceperant enim, regem aulicum ſuum & procerum quorundam, quib. fidebat, comitatum in armis eſſe iuſsiſſe. Nam erat is admonitus, conſilia contra ſe ab illis inita eſſe. Erat res noua & inaudita: ſed tamen, ne qua maior turba & ſeditio exuſcitaretur, datum hoc illis eſt. Principes eius legationis erant Ioan. Rithuianius, præfectus Sendomirienſis, Ioan. Tarnouius, & Ioan. Melſtinius. Impetrata uerò dicendi poteſtate in frequenti conſeſſu, Ioannes Rithuianius homo magno animo, & lingua promptus, pro cæteris collegis & omni nobilitate in hanc ſententiam ad regem uerba feciſſe fertur: Ingentem animis dolorem haurimus, Rex illuſtriſsime, quòd nos immerentes ac tibi addictiſsimos pro hoſtibus ducis, & armatum præſidiũ contra nos comparaſti. Nemo eſt noſtrûm, atq; adeò ex omni numero Polonæ nobilitatis, quem odiſſe aut metuere debeas: omnes te ſummo ſtudio proſequimur, ſemper'q; proſecuti ſumus. Verùm dura neceſsitas, & impendens exitium nos impulit, comitia hæc abs te efflagitare: non quo aliquid contra te moliremur, ſed ut ſaluti & incolumitati noſtrę, liberorum noſtrorum, & longæ poſteritati, ſimul'q; dignitati reipub. noſtræ calamitoſæ tandem aliquando proſpiceremus. Quod ſi roges, quid id mali, aut unde eſt? Vndénam cenſes? niſi unde minimè ſperabamus, & unde minimè decuit: abs te, inquam, tuis'q; magiſtratibus, quorum etiam culpa omnis in te redundat. Tui pręfecti non modò ius non reddunt petentibus uiduis atque pupillis, uerùm etiam per

Induciæ. Lubauia deficit ad Cruciferos. Induciæ uiolatæ. Magiſtri excuſatio. Vuratislauienſium & Namislouienſium deditio repudiata à Cazimiro. Aeneas Syluius papa. Vuratislauienſiũ & Malisl. pietas & fortitudo. Comitia Petricouiæ. Cracouienſes nuncij non niſi ſub fide regis ad comitia uenere. Rithuianij oratio ad regem in comitijs. Præfectorum regiorum iniuriæ.

per ſummam iniuriam & potentiã nos fratres'q; noſtros opprimunt, bonis indicta cauſa ſpoliant: uinculis, uulneribus, & omni contumelia afficiunt: quemadmodũ nuper poſt edicta hęc iam comitia Sigiſmũdo Laticinio & Virzbientæ Semnicio, ab Ioanne Curopathuua præfecto Chelmenſi uſuuenit. Atq; hæc tamẽ, quòd priuata ſunt, & ad ſingulos pertinẽt, leuiora ducimus: illa multo grauiora & acerbiora, quę te conniuente, imò uerò indulgente Lituani in nos deſignant: nẽpe quòd Luſcum & omnem illam fertilem oram Ruſsiæ nobis interceperunt: pagos nonnullos à Parſouienſi territorio abſtraxerunt: Podoliæ quaſdã munitiones occuparunt, reliquis etiam imminent: Maſouiorum ducibus, ſocijs noſtris, & clinentibus tuis, duo territoria Gonianzum & Vengrouiam eripuere. Hæc te authore facere eos neceſſe eſt: non facerent ſanè, aut certè non impunè facerent, ſi alium regem haberemus. Tu eorum temeritatem & audaciam indulgendo alis, adeò'q; prouexiſti, ut non modò contra Cruciferos ſocia nobiſcum arma ex fœdere, & gratiam nobis pro uindicata ſibi Samagitia referendo, non coniungant, ſed ſuperbè tuum quoq; Imperium iam detrectent. Nec tamen hæc te mouẽt, quo minus bonis & facultatibus huius regni tã ingratã Lituaniam ornes & augeas. Quòd ſi merita utriuſq; populi recta ratione perpendas, reperies iniuſtè & indigniſsimè hæc abs te fieri. Illi neque tibi, neque patri tuo unquum ſatis fideles fuere: & cum iure ueſtro eis imperaretis, contra utrunque non ſemel pernicioſa conſilia iniere: ferro & ueneno uitam utriuſque appetiuere. Nos uerò illum quidem obſcurum & ignotum, & anguſtè dominantem, ad ampliſsimum coniugium & florentiſsimum regnum ultrò acciuimus, & in uniuerſum terrarum orbem celebrem reddidimus: Samagitiam & magnam partem Lituaniæ à Cruciferis ereptam, armis noſtris atque ſanguine reſtituimus: fratrem tuum Vuladislaum non tantum ad Polonicum, uerùm etiam ad Vngaricum regnum fauore & impendijs atq; opibus noſtris eueximus. In te uerò quales fuerimus, tu ipſe teſtis es locupletiſsimus. Atque ut alia prætercam, Pruſsicum quidem bellum per tot annos in hanc uſque diem & armis & facultatibus noſtris, noſtrorum'q;, pro te impigrè ſuſtinuimus. Pro his meritis iſta nobis abs te refertur gratia, ut Lituanos exuuijs noſtris ueſtitũ & ornatũ eas? Iã ne illa quidem leuia ſunt incommoda, quòd & ipſe leuem monetam cudis, & adulterinam importari aliunde permittis: & furum latronum'q; examina impunè in nos & noſtros graſſari pateris? Quæ facilè tu, quẽadmodum debes, nobis quieſcentibus, reprimeres, niſi regia bona & reditus perperàm diſsipaſſes. Ad hæc procurationibus quoque ſiue ſtationibus nimium oneroſis nos & homines noſtros uehementer exhauris: afflictos à potentioribus non modò non uindicas, ſed ne audis quidem quiritantes. Hæc & alia acerba immeritò abs te accidunt, Rex illuſtriſsime, fratribus noſtris, quos obſequentiſsimos & ſtudioſiſsimos tui ſemper expertus es. Ea ut tandem corrigas mutes'que, ſummopere per nos abs te petunt. Refer hanc gratiam beneme-

Lituanorum in Polonos peccata. Lituanorum dubia fides erga dominos ſuos. Polonorũ merita in familiam Iagelloniam. Polonicæ opes in Lituaniam exportatæ. Moneta. Latrocinia. Stationes.

benemerentibus:redde nobis,quæ Lituani te indulgente ademerunt: A
moneta leui cudẽda abſiſte: adulterinã ſummoue: immoderatas ſtatio-
nes circumſcribe : magiſtratuũ impotentiã & petulantiã refrena,& ui-
gilantiam excita,ut uias publicas,regnumq́ omne,pro debito ſuo,fur-
tis & latrocinijs purgent: Poloniæ commoda & ornamenta ne mino-
ris facias,quàm Lituanię. Quod ſi impetramus,nullus nobis labor,nul-
li ſumptus pro tuis commodis,& ad nutũ tuũ,graues erunt : ac ne ſan-
guini quidẽ & uitæ noſtræ pepercerimus. Sin repulſam ferimus,nihil
eſt quod extra ordinẽ à nobis expectes. Atq; ita tibi perſuadeas, neq;
nos in Pruſsia tibi ſine legitimo ſtipẽdio militaturos eſſe,neq; pecuniæ
quicquam collaturos,conferri'ue paſſuros. Ita fermè Rithuianius. Mo-
deſtè ad hæc à rege,culpam à ſe remouente,reſponſum eſt : ſed tamẽ re
infecta, comitia ſoluta ſunt,maioribus quidẽ Polonis ſenum groſſorũ
de iugero penſionem non abnuentibus,minorum uerò legatis negan-
tibus factam ſibi eſſe poteſtatem à nobilitate,alicuius oneris ſuſcipien-

Viginti uiri delecti reipub. cõſtituẽdæ cauſa.

di. Itaq; alia rurſus comitia ad ſextam diem Decembris eodem edicta.
Vbi cũ regis ſenatusq́ placito uiginti de primoribus,qui de reb. con-

Teloniũ annuũ inſtitutum.

ſultarẽt ſtatuerẽtq́,delecti eſſẽt,& rex correcturũ ſe eſſe deinceps pec-
cata à nobilitate ſibi obiecta,& omnia in quib. homines uulgò offende-

Octaua cenſuũ ab eccleſiaſticis & equitib.

rẽt,recepiſſet,iugeralis duodenûm groſſorũ exactio agricolis,& telo-
nium omniũ merciũ omnibus quicunq; lucrum ſectarentur,in annum

Marieburgo præfecti Ioannes Coſcelecius, & Prendota Lubeſſouius.

impoſita: ab eccleſiaſtico uerò & equeſtri ordine octaua pars cenſuum
promiſſa regi in ſtipendia militantium in Pruſsia. Ibi etiam præfectura B
Marieburgenſis,amoto neſcio quam ob rem Sciborio Chelmio,duo-
bus pariter Ioanni Boſcelecio palatino Inouuadislauienſi,& Prendo-

Iacobus Sennenius orator ad Pontificem.

tæ Lubeſſouio,à rege mandata eſt : fortaſsis ut alter territorio rediti-
busq́ regijs,alter præſidio militari præeſſet. Inde etiam Iacobus Sene-
nius Gneſnenſis,& Cracouienſis præpoſitus,orator ad nouum ponti-

Pruſsi abſoluti à pont. max.

ficem Pium ſecundum à rege miſſus , ut ei de more gratularetur, & in
poteſtate eius regem fore profiteretur. Impetrauit autem is,ut remitte-

De Cruciferis transferendis tentatum.

ret pontifex Pruſsis diras atq; excommunicationes, quibus eos ad pa-
rendum Cruciferis adigebat. Petebat idem de transferendis ex Pruſsia

Pius pontifex æquior Germanis,quàm Polonis.

in Tenedon inſulã Cruciferis : in quo eum omniũ ferè Chriſtianorum
principum oratores diligenter adiuuabant,propterea quòd Mahome-
tes Turcarum Imperator Corinthum,urbem Gręcię nobiliſsimam,&
Lemnũ atq; Mitylenẽ inſulas paulo antè cęperat: & Peloponneſo Eu-
bœæq́,Imperatorũ fratrum diſsidio fretus,imminebat : uerùm id im-
petratum non eſt,impenſius indulgente Cruciferis & Germanis ponti-
fice iam inde ex quo in aula & miniſterio Friderici Imperatoris fuerat.
Quorum fortaſsis opera & odio in Polonos perfectum eſt,ut is nun-
quã de Polonis bene ſentiret : quod è ſcriptis eius cuiq; deprehendere
licet. Ac ne de diris quidem & interdicto contra Pruſſos promulgato
impetratum tunc eſſe à Pontifice,ex ijs apparet,quę legatus eius Hiero-
nymus Cretẽſis archiepiſcopus poſtea geſsit in Polonia & Vuratiſla-
uię,quæ ſuo loco exponemus ; uerùm in legati potius poteſtate poſitũ
fuiſſe,

Cruciferorum clades apud Paſſeneimum.

A fuiſſe,ut cum in rem præſentẽ ueniſſet,faceret quod maximè ex re fore
exiſtimaret. Septembri uerò menſe Cruciferi non contemnendam cla-
dem acceperũt apud Paſſeneimũ oppidũ inferioris Pruſsię. Nam cum
contra id quod in inducijs conuenerat, oppidanos eius oppidi regias
partes ſecutos ad defectionẽ ſollicitarent, illi re cũ pręfecto pręſidij re-
gij Michaele, cognomẽto Sromothni,cõmunicata,mitti ſibi pręſidiũ
a Cruciferis poſtularũt. Miſsi quingenti equites cum ualido peditatu.
Ac cęteri quidẽ foris manere iuſsi,trecẽti modò equites intromiſsi, ab
armatis noſtris,quos Michael ex alijs pręſidijs ad eam rem deduxerat,
facilè cõciſi ſunt. Dolo animaduerſo,reliquũ agmẽ,cum ſuis in oppido

Annonæ difficultas.

clauſis opitulari non poſſet,fuga ſibi conſuluit. Vernũ huius anni tem-
pus uentorũ uehementia,& aquarũ è ſolutis niuibus & imbrib. bime-
ſtri inundatione corruptis ſegetibus,non parũ incõmodi ac detrimen-

Ioannes Albertus filius Cazimiro natus.

ti Polonis attulit. Sub finẽ anni Elizabetha regina Ioannẽ Albertũ fili-
um peperit. Inſequentis uerò anni initio conuentũ Poloni cũ Boemis

1460 ann.

egerunt Bythomiæ,Pręmislo Ceſsinenſiũ duce controuerſiã de regno

Conuentus Polonorum cum Boemis Bythomiæ.

Boemico inter reges componere, & offenſiones inter Polonos & Sile-
ſios tollere ſtudente. Sed tamen re infecta inde diſceſſum eſt,niſi quòd
alius cõuentus ad octauũ Calendas Iulias in idem oppidũ cõdictus eſt:
ad quem Boemi nõ adfuerũt,offenſi multis oppidorũ & uillarũ ſuarũ
incendijs,à Cazimiro rege & uxore eius,quemadmodũ opinabantur,
ſubornatis. Id ubi accepit Cazimirus,non putauit ſibi committendum
B eſſe,quin ſe uxoremq́ ſuã Georgio expurgaret: non tam quòd inimici-
tias eius metueret,quæ tamen & ipſę Pruſsico bello durante intempe-
ſtiuę accidebant,quàm quòd ſe uxoremq́ ſuam pro incẽdiarijs uulgò

Cazimiri legatio ad Georgiũ Boem. regem.

traduci permoleſtè ferret. Ac ea de cauſa Iacobũ Dembeniũ caſtellanũ
Malogoſtenſem,& Albertũ Gorſcium legatos ad eum miſit, qui ſe &
uerbis & prouocatione ad ſingulare certamen,militari,& quidem bar-
barico more purgarent. Qui cum iuſſa feciſſent,nec inueniret quiſquã,
qui aſſeuerare ſparſum illũ de rege & regina rumorẽ auderet, Georgi-
us quoq; nunquã id ſe de tantis principibus credidiſſe affirmauit. Sic

Pax inter Cazimirum & Georgium.

ei ſatisfactũ cum eſſet,peractus eſt intermiſſus cõuentus: & pax,fœdus
atq; amicitia inter reges conſtituta,ea cõditione, ut neuter alterius ho-

Maſouia.

ſtes ulla ope adiuuaret: ſolus Pont. max. religionis cauſa à Cazimiro
exceptus eſt : de Maſouia quoq;, & pro ducibus eius oræ, ne quid ne-
gocij Georgius ipſi faceſſeret. Adiectũ,ut uno anno exacto,reges ipſi
confirmandæ amicitiæ gratia apud Glogouiã congrederẽt, & ibi de
dote Eliſabethæ reginę non exoluta inter ſe tranſigerent. Fuere autem
ad eam rem miſsi à Cazimiro Stanislaus Oſtrorogus Caliſsienſis pala-
tinus,Ioãnes Brezius Luteci filius,procancellarius,& Ioannes Dlugoſ-
ſus canonicus Cracouien. & cuſtos Viſlicienſis. Creditum eſt autem
opera Cruciferorum & Bernardi Sumbergij ſubmiſſos fuiſſe incendi-

Cruciferorum artes.

arios illos Boemiæ : ſparſum'que uulgò rumorem,quaſi à rege & re-
gina Polonorum ob interuerſum hæreditarium regnum iratis id fa-
ctum eſſet. Id'que eò feciſſe Cruciferos , quo facilius ipſi bellum cum
Polonis

Polonis haberẽt, si eos Boemico quoq; bello implicassent. Nihil enim
Legationes põtificis & principum ad Cazimirum.
intentatum ij relinquebant, quod ad perniciẽ Polonorũ pertinere existimarent. Nec abhorret à uero, Albertũ archiducẽ, ut uulgato hoc uerbo nobis uti liceat, Austriorum, itẽq; Ludouicũ Bauarorũ ducem, & legatos pont. max. Hieronymũ Cretensem Archiepiscopũ, & Franciscum Toletanũ Astigiẽsem Archidiaconũ, Vuratislauiẽsibus Georgio regi recõciliandis operã dantes, ab ijsdẽ Cruciferis subornatos, missis eiusdẽ anni initio ad Cazimirũ legationibus arbitriũ omnis inter ipsum & Cruciferos cõtrouersię dirimẽdę sibi poposcisse, quo facilius eũ
Alberto archiduci Austriæ permissa pacificatio cum Cruciferis.
spe pacis securum & incautũ fallerẽt. Cazimirus autẽ Alberto, qui primus ea de re miserat, non grauatè permisit, ut amicè, si posset, inter partes cõponeret. Cęterùm de re uniuersa cõpromissum facere abnuit, ne illũ pro amico inimicũ caperet, cõmemorans qua fide se Sigismundus Cęsar quõdã in eiusdẽ modi re gessisset: Ludouico & legatis põtificijs respõsum, Regẽ postulata eorũ facturũ fuisse, nisi Albertus id arbitriũ
Legati pontificij suspecti Polonis.
occupasset. Erãt autẽ suspecti regi legati põtifcij de studio in partẽ aduersam, quòd hic quidẽ Cruciferorũ causam Romę prius egisset, ille uerò à mercatorio quæstu ad sacerdotiũ nuper trãslatus esset. fœdus tamẽ ictũ cũ Bauaro, itẽq; cũ Cõrado Albo Olesnicensiũ duce, cum quo dissidij non nihil, propter iniurias quasdã ultrò citroq; illatas, Polonis intercesserat. His dimissis, in Russiã Cazimirus nondũ exacta hyeme
Valcia intercepta à Cruciferis.
iter instituit: id autẽ apparãti nunciatur, Valciã arcẽ proditione Ioan. Vedelij pręfecti, à Gaspare Nostiuicio & Cruciferis interceptam esse.
Boriuoius Scrinnius latrocinatur.
Boriuoiũ autẽ Scrinniũ gente Labenciũ cum non cõtemnenda manu è Ziuecia & Vrimõte, Turzagorã nostri uocant, Dobsice oppido im-
Ziuecia, Turzagora.
pendẽte, subiectã orã latrocinio infestare. Et latrociniũ quidẽ Boriuoij rex per Nicolaũ Pienianscũ succamerariũ & præfectũ Cracouiensem, & Petrũ Comorouiũ cum aulico suo comitatu, & Sciriciẽsi nobilitate missos, expugnato utroq; eius præsidio, celeriter sustulit. Valciã uerò
Valcia à maioribus Polonis obsessa.
maiores Poloni recuperare iussi, obsederunt quidẽ arcẽ, sed nõ multo pòst ab obsidione re infecta recesserunt. Rex in Russiã profectus, Ecigerẽ Tartarorũ imperatorẽ, & Stephanũ palatinũ per legatos auxilia cõtra hostes poposcit: promissa utrobiq; alacriter. Peragrata uerò Russia, Breste supra Bugum amnẽ cum Lituanis conuentũ egit: animos eo-
Lituanorum comitia.
rum ad occupandã armis, cum Poloni Prussico & Boemico, ut rebantur, bello distinerentur, Podoliã, procliues sanauit. In Poloniam uerò reuertens Maio mense, Sendomiriæ cum minoribus Polonis, & mox Lenciciæ cum maioribus conuentus egit. Consultatum de ratione bel-
Abbatiæ sine assensu regio nõ accipiũtur.
li gerendi cum Cruciferis, missusq; exercitus ad recuperandã Valciã. Porrò cum monachis Lubinensibus constitutum, ut ne abbatem nisi à
Marieburgum oppidum per deditionem receptum à Polonis.
rege approbatum, haberent. Inde adeò hic mos inoleuit posterius in cæteris quoq; monasterijs totius Poloniæ, ut noui abbates assensum regis requirant. Per eosdem dies Marieburgenses oppidani quatuor ferè menses à nostris obsessi, oppidum, quod propè iam aberat, ut cuniculis actis caperetur, Ioanni Coscelecio præfecto arcis dediderunt.

Recepto

Recepto oppido, de tribus modò oppidanis, qui defectionis authores fuisse dicebãtur, capitale suppliciũ sumptũ: milites præsidiarij in uincula coniecti: cæterę multitudini parsum est. Dum Valcia à nostris obsi-
Iacobus Dembienius dux exercitus.
detur, Bernardus Sumbergius tria millia equitũ peditũq; Germanorũ & Boemorũ per marchiã Brandenburgensem Cruciferis in Prussiã adducere, & propè iam adesse, uelleq; Valciã primùm obsidione liberare, nunciat. Ibi Iacobius Dembenius dux regiarũ copiarũ, ueritus ne se hostes utrinq; aduersum pariter & auersum adorirent, soluta obsidione, in ęquiorẽ locũ hosti aduentanti obuiam processit. Sed priusquã is
Cruciferorum copiæ dilapsæ.
appropinquaret, milites Germani & Boemi, cum Francofordiam ad Odram sitã peruenissent, ac de deditione oppidi Marieburgensis accepissent, domos dilapsi, ducẽ cum quingentis modò milibus deseruêre. Cum his autẽ ille iter institutũ prosequens, & nostrum occursum obliquo tramite declinans, confectis unius diei noctisq; itinere duodecim milliaribus, & centũ equis, qui laborẽ tanti itineris non ferebant, amissis, ad Choiniciã peruenit. Quo intellecto, ij qui in præsidio Valciæ fu-
Valcia incẽsa.
erunt, nocte, arce incensa, eum secuti sunt. Atq; is Gdanũ cõtẽdens, munitionẽ Gdanensiũ uno ab urbe milliari oppugnare adortus est, collo-
Gdanenses incommodo affecti à Sumbergio.
catis opportuno loco insidijs: ratus, id quod accidit, Gdanenses suis qui in pręsidio erant, opem laturos. Itaq; illi incõposito agmine ruẽtes, in insidias pręcipitati, & non cõtemnenda clade repulsi sunt, sexaginta
Golubum proditum Cruciferis.
amissis, ducentis captis, inter quos duo cõsulares fuere. Nonnullã reb. Cruciferorũ accessionẽ aduentus Sumbergij, secundũq; illud pręlium
Puscum interceptum.
fecit. Mox enim Golubũ oppidũ proditione in hostiũ potestatẽ redactum est: in quo non pauci Dobrinenses equites unà cum facultatibus
Belaui oppidũ obsessum.
suis capti sunt: arcẽ Ceruonca defendit. Puscũ, itẽ quod rex Suetię exul
Bartensteinum deditum.
tunc hypothecę nomine, certam pecuniã Cazimiro mutuatus, obtinebat, ab eisdẽ interceptũ: Belaui oppidũ toto anno obsessum: Bartẽstei-
Succe arx intercepta.
nenses oppidũ suũ dedidere: Suece arx superior permunita in ripa Vi-
Dobrinenses uectigales Cruciferorum exercitui.
stulę, fraude ab hostib. intercepta est, quos ad centũ usq; captiuus quidam, qui ibi asseruabatur negligẽtius, cassibus in altũ sustulerat: Dobricinensis ora ne uastaretur, uectigalis hosti facta. Porrò Ericus dux Scecinẽ-
Ericus Sceciñesium dux Lemburgum & Bythouiam Cruciferis dedidit.
sium Pomeranorũ, propinquus & fœderatus, atq; socius regis, quem haud ita pridẽ rex, Calissiã ad se cum uenisset, non exiguis donis affecerat, nulla lęsus iniuria, nulla ui adactus, uiolata fide & iureiurando, Lẽburgũ oppidũ, & Bythouiã arcẽ, fidei suę cõmissa à rege, hostibus dedi-
Lemburgẽses redimere sese uoluerunt, ne dederẽtur Cruciferis.
dit, nequicquã deprecantib. Lemburgẽsibus uiris iuxtà ac mulieribus, pueris atq; puellis, & preciũ pro redimendis tredecim quibusdã captiuis (quã causam deditionis Ericus prę se ferebat) collata publicè pecunia pollicentibus. Neq; nostris tamẽ penitus fortuna tergũ obuertit:
Quizinum & Varmia capta à Polonis.
Quizinum & Varmia, oppida quę Marieuerder & Fraumbergã Germani uocant, ab his noctù intercepta ac direpta: unde tanta præda miles ditatus est, ut ducenti floreni in capita cederent: duobus iustis præ-
Cruciferibus fusi à Polonis.
lijs uicti fusiq; hostes apud Paradisense monasteriũ, & compluribus amissis, in fugã acti. Ita uaria nostrorũ atq; hostiũ fortuna eo anno bella

Strempinij epiſcopi Cracouiẽſis mors & teſtamentum.

tum eſt in Pruſsia. Septẽbri menſe exceſsit è uiuis Thomas Strempini us Cracouiẽſis epiſcopus, uir ſingulari memoria & pietate magna prę ditus. Moriens utenſilia quędam non parui precij baſilicæ Cracouien ſi, Louiciẽſi uerò tẽplo mille florenos ꝓ inſtituẽdo collegio ſacerdotũ, quos Manſionarios uulgò uocãt, reliquit. Porrò librariã ſupellectilẽ in Gneſnẽſem, Poſnaniẽſem, Vneouiẽſẽ & Louiciẽſẽ eccleſias, & in Aca demiã Cracouienſem partitus eſt. Eo mortuo tres de epiſcopa magno

De Cracouienſi epiſcopa contentio.

& reipub. incõmodo, & authoritatis eccleſiaſticæ atq; pontificiæ detri mento, & pernicioſo ambitionis exẽplo, aliquãdiu cõtenderunt. Nam ubi dies electioni dicta aduenit, miſit rex ad collegium ſacerdotum, ad quod electio Epiſcopi iure & more antiquo pertinebat, ut Ioannem

Ioannes Gruſcinius.

Gruſcinium Vuladislauienſem epiſcopum, Cancellarium regni, ſibi optarent epiſcopũ. Sed tamẽ is in tanto numero, tria modò pręſentiũ, ac totidem abſentiũ tulit ſuffragia: reliqua duorũ & uiginti, quibus an

Ioãnes Brezius

tiquior fuit regis iuſsione libertas & religio, in Ioannẽ Breziũ procan cellariũ regni cõcurrerunt. Verùm hic regijs minis deterritus, electio nem ſuam repudiauit, Vuladislauienſis epiſcopæ adipiſcendæ ſpe ac cepta. Certa iam ſpe erat de Cracouiẽſi epiſcopa Ioan. Gruſcinius, cum

Iacobus Sennenius.

Iacobus Sennenius Dobeslai palatini Sendomirienſis, & Sbignei car dinalis fratris filius, Gneſnenſis & Cracouiẽſis prępoſitus, à Pontifice maximo, apud quem ante annũ legatione regis nomine functus erat, e piſcopus Cracouienſis renunciatus eſt, cedentib. nomine Thomę Strẽ pinij quibuſdam, quos ille paucis ante mortẽ diebus ad peragendũ id Romę, inſcio rege procuratores nũcuparat. Id ubi rex accepit, fremere in Seneniũ, qui ſine ſua authoritate in regno ſuo Epiſcopus eſſe uellet: petentemq; per amicos & propinquos magnos & nobiles uiros, non modò reijcere, uerùm etiã proſcribere unà cum fautoribus & recepta toribus eius adortus eſt, epiſcopo Vuladislauiẽſi, & Ioan. Brezio, itemq; Ioan. Pilecio Cracouienſi, Luca Gorcano Poſnaniẽſi, Stanislao Oſtro rogo Caliſsiẽſi palatinis, & Ioan. Rithuianio marſalco regni, incitãtib. Nec deerat ſibi Sennenius. Nam & initiatus eſt ſacris epiſcopalibus à Gneſnenſi, Cracouienſi, & Vuratislauienſi ſuffraganeis, quos uocant,

Pinciouia arx.

epiſcopis in arce paterna Pinciouienſi: & à Pontifice acerrimũ & pœ nale, ut uocant, mandatũ, quo diris deuouebant ij, qui eũ pro epiſcopo Cracouienſi nõ reciperent, impetrauit. Verùm ab eo mandato uniuer ſum ferè collegium Cracouienſis baſilicę, regio iuſſu & minis inductũ, ad Pontificem ipſum, ſiue ad futurũ uniuerſale concilium prouocauit: ſacris tamen pleriq; omnes canonici abſtinuere. Pauci quidã ex eo col legio, & omnino ex ordine eccleſiaſtico pontificiam, quàm regiã autho ritatẽ antiquiorẽ ducentes, cum Iacobo ſenſerunt: inter quos primarij fuere, Demetrius Sennenius, Iacobi frater, Scarbimiriẽſis præpoſitus,

Sacerdotũ bona inuaduntur iuſſu regio, & ipſi Cracouia pelluntur.

Dlugoſsi duo fratres, Derslaus Crizanouius, & Nicolaus canonici Cracouienſes, quibus ſacerdotiorũ reditus à Nicolao Pienanſco ſucca merario & præfecto Cracouienſi, regis mandato adempti ſunt: itemq; Pauli Glouinij decani, qui negocia Sennenij Romę gerebat. Hi, et item Georgius

Georgius de Franciſcano ſodalitio ſuffraganeus Cracouienſis, qui Sen nenium conſecrarat, Cracouia abeſſe iuſsi: Crizanouius uerò domo ab apparitoribus pręfecti extractus, & per mediam urbem foras eductus eſt eo ueſtitu, quo canonici in templo utuntur: nempe ueſte linea latio re, & palliolo cum cucullo ex pellibus murium Ponticorum indutus.

Cracouienſiũ Canonicorum cultus.

Qua re magnam in ſe populi ſpectantis commiſerationem, gemituſq; de acerbitate regis commouit. Idem tribus alijs inferioris ordinis ſacer dotibus accidit, cultui diuino uacantibus. Reliquum collegium iure iurando à rege ipſo adactum, ne quem iniuſſu ſuo ad poſſeſsionem bo norum epiſcopalium admitteret: quorum tamen bona pars cùm à Pie nianſco pręfecto Cracouienſi, & alijs quibuſdam, tum à neceſſarijs Vu ladislauienſis epiſcopi, regio uel iuſſu, uel permiſſu, occupata tenebatũ.

Iuſiurandum iniquum exactum à collegio ſacerdotum.

Epiſcopalia bona occupata à profanis.

Dlugoſsi domus Cracouiæ à Stanislao & Dobeslao Curoſuancijs, e piſcopi Vuladislauienſis propinquis, rege inſpectante & approbante direpta. Nec modò fieri talia rex tunc permittebat, ſed iubebat. Qua

Dlugoſsi domus direpta.

in parte ſingularis Stanislai Vantropcæ, gente Oxij, pietas & magnitu do animi ſilentio prætereunda non eſt: qui iuſſus à rege in bona ſacer dotum cupiditati ipſius aduerſantium inuadere, regem quàm Deum offendere maluit. Sennenius ipſe obſideri in arce Pinciouiẽſi à rege iuſ ſus, Melſtini ſe cum Ioan. Dlugoſſo ſeniore totum annum continuit, à domino arcis Ioan. Melſtinio receptus, nequicquam prohibente rege, ne perduellẽ ſuum & hoſtem publicum ſeruaret. Sed ad Pruſsicũ bel lum reuertamur.

Stanislai Vantropcæ religio.

Sennenius latuit.

Ioannes Melſtinius cõtempſit regis mandata.

Cum igitur Cruciferi aduentu Sumbergij, & aliquot oppidorum, quemadmodũ ſuprà memorauimus, acceſsione, non tam uiribus quàm animis aucti, crebris excurſionibus regi ſubiectum agrũ popularentur, rex menſe Decembri Lenciciam, atq; inde initio noui anni, qui fuit 1461 poſt Chriſtum natum, Breſte in Cuiauiam cum om ni comitatu ſuo aulico ſe contulit, ibiq; Februario menſe comitia habu it: ueritus, ne ſi ea Petricouiæ, quemadmodum indixerat, haberet, ma iores Poloni, qui in caſtris ad arcendos à ſuis hoſtium impetus erant, dilaberentur. Sed cum infrequens admodum ſenatus eò conueniſſet, præſertim ex minore Polonia, nulla re memorabili acta, per Rado miam in Lituaniam profectus, ad ferias Paſchę Vilnę Lituanorũ comi tia habuit.

1461 ann.

Comitia Breſte Cuiauiæ.

Lituanorum comitia & poſtulata.

Inde repudiatis, ſeu uerius in aliud tempus dilatis eius gẽtis poſtulatis, quibus flagitabatur, ut aut ipſe ſecum maneret, aut Simonẽ Olelcouicium Kiouienſium principem in magni ducis loco ſibi præfi ceret, in Poloniam reuertens, Sendomiriam ſenatum conuocauit: pau ciſsimi affuere: itaq; neq; ibi quicquam ferè actum. Cracouiam deinde cum excurriſſet, menſe Iunio Inouuladislauiam ad Pruſsicum bellum proſequendum profectus eſt, nobilitate omni totius Poloniæ eòdem conuenire iuſſa. Verùm ea medio demum Auguſto menſe ægrè con uenit.

Conuentus Sendomiriæ.

Interim Cruciferi Sipelbeinum & Reſtenburgũ & Beluauos op pida, & Morangum arcem obſedere. Neq; rex obſeſsis opem tulit: ſed peiore uſus cõſilio quorundam procerũ, qui à Cruciferis corrupti eſſe dicebantur, in Pomeraniã ſigna conuertit, ut Fridelandiã & Choinciciã

Oppida à Cruciferis obſeſſa.

reciperet,& Ericum Scecinenſium ducem ulciſceretur. Iactarunt certè
Cruciferi,ſe auro, non ferro effeciſſe, ne noſtri obſeſsis ſubuenirent.

Cruciferorum clades apud Sipelbeinum.

Cæterùm præſidiarij milites,qui Sipelbeini erant,eruptione in obſidẽ
tes hoſtes facta,magna ſtrage eos repulerũt,caſtriſcꝗ eorũ potiti ſunt.
Porrò apud Raſtemburgum, ciuium Magiſter ſimulata proditione,
parum abfuit quin Magiſtrum Cruciferorum in præparatas inſidias
induceret:fraude à quodam de comitibus Magiſtri animaduerſa, &
Magiſtro ciuium ante oppidum confoſſo, non modò eius oppidi, ſed
& Morangi obſidio ſoluta eſt. Ne noſtri quidem, qui in aliarum arciũ

Elbingenſes cũ Polonis Sambiam populati.

& oppidorum præſidijs erant,ceſſarunt:ſed cum Elbingenſib. ciuibus
Ioanne Scalio Boemo duce coadunati,& nauibus eorum per Habum
lacum tranſportati in Sambiã,regionem eam ferro & igni longè lateꝗ
populati ſunt,& ingentẽ prædam inde aſportarunt: quippe qui inex-
pectati in oram ab ardore belli remotiorem irrupiſſent. Per quos dies
Elizabetha regina Cracouię quartum filiũ Alexandrum peperit. Pau-

Alexander filius Cazimiro natus.

Andreæ Tencinij cædes.

cis uerò dieb. antè,Andreas Tencinius,uir uetuſtate & claritate familię
nobilis,Cracouię cõcurſu ac tumultu urbanę multitudinis in æde diui
Franciſci memorię dicata oppugnatus,effractiſcꝗ forib. in adyto ſeu ſa
crario inuentus,immaniter trucidatus eſt: interfecti cadauer per medi
am plateam,quę fratrum dicitur,in forum contumelioſe tractum,luto
oblitum,& pugionib. cõfoſſum, ambuſtaꝗ barba & capillis ludibrio
habitũ,& biduo in curia ciuitatis,quod prætoriũ uulgò uocant, aſſer-
uatum,tertia demum die amicis ad ſepulturam redditũ eſt: amici & mi
niſtri eius nocte dieꝗ inſequenti cum ſe in turri templo adiuncta ſtre-
nuè defendiſſent,ad extremũ uitam pacti,in ciuium poteſtatẽ uenerũt:
deductiꝗ in curiã tertia die,reconciliati multidini urbanæ incolumes
dimiſsi ſunt. filius Andreę cum in furno apud uiduam quandã delituiſ-
ſet,noctu ex urbe ſaluus euaſit. Cauſam uerò huic malo Andreas ipſe
præbuit,cum fabrum armorũ,quod arma ſibi ad bellum proficiſcenti
tempori non perfecerat,bis pulſaſſet. Potuit quidem euadere initio ſta
tim coorientis tumultus,reginæ nuncio,ut ſe in arcem ſubduceret,ad-
monitus,niſi turpe duxiſſet,cedere furori cõcitatę multitudinis. Et ſan
xerat quidẽ regina Elizabetha octoginta millium marcarũ pœna,in ſe-
quentẽ diẽ ut quieſceret,donec ipſa cauſam cognoſceret: ſed uicit pœ-
nę metum ira dolorꝗ non tam priuatę iniurię,ꝗ publicę,ut opinaban
tur,cõtumelię. Hæc res in caſtra renunciata,cũ leuius quam pro atroci
tate ſui ferri à rege uideret, uehemẽti indignatione animos nobilitatis
accendit,minus alacriter alioqui expetitionen illã obeuntis. Nam & in
frequẽs erat exercitus,& nõ niſi Derslaus Rithuianius palatinus Sẽdo
miriẽſis,& Euſtachius Sprouius,Ioãn. archiepiſcopi Gneſnẽſis frater,
gentilitia uexilla erexerant. et uerò diſplicebat ferè cũctis illa belli gerẽ
di ratio,quod ab hoſtib. auerſum in ſuos cõuertebat. Excitatus ab om-
ni exercitu Ioã. Amor Tarnouius caſtellanus Sãdecẽſis,graui oratione

Ioannes Amor Tarnouius.

apud regẽ atrocitatẽ cædis Tencinianę exaggerauit, excuſsitꝗ regi &
ſenatui regio lachrymas. Rex peracerbũ ſibi eſſe illũ Tẽcinij caſum te-
ſtatus,

P. Samotulius & Io. Zaremba duces exercitus.

ſtatus,cauſatusꝗ expeditionẽ,quo minus tã atrox facinus tũc uindica
re poſſet,nõ inultũ fore cũ promiſiſſet,nõ difficulter multitudinẽ miti-
gauit: & præfectis exercitui Petro Samotulio caſtellano Poſnanienſi,
maioriſcꝗ Poloniæ præfecto: & Ioan. Zarẽba caſtellano Siradienſi,&

Naclenſe territorium tributarium Cruciferis,uaſtatum à Polonis.

Fridelandia recepta.

prẹfecto Velunẽſi, Naclẽſe terrioriũ ſuę ditionis,propterea quòd tri-
butum hoſtib. penderet,acerbè uaſtauit. Deinde admotis ad Fridelan
diam caſtris,oppidum ſeptem dies obſeſſum,octauo cum oppugnare
adortus eſſet, in deditionem accepit, facta abeundi cum rebus ſuis po
teſtate hoſtium præſidio. Inde uerſus Choiniciam progreſſus,ad mille
paſſus ab oppido quindecim dies in ſtatiuis nullo operæprecio cõſum

Tartari Lituanici.

Pomerani Scecinenſes uexati & profligati à Polonis.

pſit,niſi quòd per eos dies pars quędã exercitus,adhibitis Tartaris Li-
tuanicis, qui circiter ſexcenti erant, in ditionem Erici Scecinenſium
ducis populabunda excurrit, & uaſtatis igni quæ obuia & immunita
fuere,ingentẽ prædam auexit. Reuertentes noſtros conſecuti hoſtes,
& maiore ui adorti,magna ſtrage ab ijs profligati ſunt. Captiui regi
traditi,cætera præda militibus ceſsit. Quo facto Sophia Erici uxor,

Sophia Scecinenſiũ dux regem exorauit.

mulier præſtanti forma,& liberali ingenio,ſuauiꝗ eloquio prædita,
cuius hæreditarius erat principatus Scecinenſis, in caſtra regis ſuppli-
cis habitu ueniens,regem marito ſuo placatum reddidit. Feruntꝗ Ca
zimirum,formam & prudentiam eius admiratum, pœnituiſſe aliqua-
tenus,quòd eam olim non contemnendum principatum,& magnam
uim auri ab auo Erico ſeniore rege Daniæ pro dote afferentem,uxo-
rem non duxiſſet. Rege apud Choiniciam tam diu ſtatiua habente,fre-

Nobilitatis fremitus in regẽ.

mere cuncta nobilitas, cùm quòd autumnalis cœli intemperies, mix-
tæꝗ niuibus pluuiæ uulgo permoleſtæ eſſent: tum quòd ſe fruſtra
tempus terente in Pomerania,Cruciferi in diuerſa parte nauiter rem
gererent, Morangumꝗ, Sipelbeinum, & Raſtenburgum maioribus
uiribus denuò obſiderent. exaudiebanturꝗ uulgò uoces puerorum,

Rex puerorũ clamoribus exagitatus.

Tributum decretum.

malum conſilium regi acclamantium. Quare inito conſilio, cum dein-
ceps milite mercenario bellum illud geri placuiſſet, nobilitaſcꝗ omnis
in ſtipendium duûm millium militum, quæ mox in Pruſsiam contra
hoſtes mitterentur, uiceſimam redituum ſuorum annuorum partem
(proceribus onus id recuſantibus) contuliſſet,& in ſequentem annum
tributum duodenûm groſſorum in iugera ſciuiſſet,ſub finem Septem-
bris dimiſit rex exercitum: idꝗ eo incunctantius fecit, quòd ad ſeditio
nem & ciuile bellum res uergere uidebatur, maioribus Polonis in Pe-

P. Samotulius inuiſus maioribus Polonis.

trum Samotulium prẹfectum,aſperè & auarè gerentem magiſtratum,
frementibus,illoꝗ contrà,neceſſarios & clientelas armante. Rex reuer

Petr. Duninus dux mercenariorum militũ.

tens,Bydgoſtiæ dies aliquot,dum mercenarium militem,dato ei duce
Petro Dunino Prauucouio,ſuccamerario Sendomirienſi,in Pruſsiam
tranſmittit,commoratus,acerbum de morte Sophię reginę matris ſuę

Sophiæ reginæ ſenioris mors & mores.

nuncium accepit. Febrim ea ex melopeponibus contraxerat, & mox
paralyſi accedente extincta eſt,uno & quadraginta annis,poſteaquam
Vuladislao regi nupſerat,exactis: mulier religioſa,magnanima,ſed ira

Sophiæ munificentia in cultum diuinum.

cunda: & cùm ad amplificandum cultum diuinum munifica, tum in lu

xum profuſa: quo factum eſt, ut non modicũ æs alienum relinqueret: A
quod moriens, ut filius diſſolueret, mandauit. Extant ampla eius dona
ria, ueſteſq; ſacræ magni precij in baſilica Cracouienſi, & in delubro,
quod magnificè à fundamentis excitatum, & omni apparatu ſacrorũ,
collegioq; octo ſacerdotum inſtructum, ac ſanctiſsimæ Trinitati dica-
tum, baſilicæ adiunxit: in quo etiam ſepulta eſt. Duninus accepto à re-
ge exercitu, Suece arcem ſuperiorem in Pomerania, aliquandiu à Byd-
goſtienſi & Cuiauienſi nobilitate, & ab altera parte à Gdanenſibus na-
uali apparatu obſeſſam, aduenieus, in deditionẽ recepit. At hoſtes di-
ſceſsione noſtrorũ aucti animis, Morangum, Sipelbeinum & Raſten
burgum, itemq; Bielauos toto anno obſeſſos in Pruſsia præfectis de-
dentib. in poteſtatem ſuam redegerunt, Dunino ob ſuorum paucita-
tem ſubuenire obſeſsis non auſo. Braunsbergenſes eiecto regio præ-
ſidio cum Ioan. Scalio Boemo præfecto, Paulum epiſcopum Varmien
ſem cum Cruciferis ſentientem receperunt: & cum id Scalius intempe
ſta nocte recuperare conatus eſſet, parum abfuit quin in hoſtium pote
ſtatem ueniret. Fridelandenſes idem conati, cum aliquoties à noſtris,
qui in præſidio relicti erant, non ſine cædibus repreſsi eſſent, ad extre
mum hoſtibus clàm accitis primo diluculo portas urbis aperuere, eo-
rumq; ope præſidiarios incautos cõtrucidarunt. Stargartha ſiue Sta-
rigradum in Pomerania à tribus è magiſtratu urbano proditum. Ne
Gdanum quidem ac Torunia extra periculum fuere, ſtudijs multitudi
nis propter proſperiores ſucceſſus ad Cruciferos inclinantibus, & illis B
multos ad proditionem ſolicitantibus cùm per alios, tum per duos
quoſdam Carthuſios monachos de Paradiſenſi monaſterio: fuiſſetq;
perfecta proditio, ſi ad conſtitutum cum proditoribus tempus Cruci-
feri ad fuiſſent. Deprehenſi proditores pœnas dedêre. Brodnicia quo
que oppidum in Culmenſi tractu, negligentius cuſtoditum à Nicolao
Coſcelecio palatino Inouuladislauiẽſi, interceptũ: arx uerò propugna
culis circunquaq; extructis arctius obſeſſa eſt. In quam tamen modicũ
præſidiũ, cum non copioſo item cõmeatu à Dunino ſubmiſſum, ui per
medias hoſtium ſtationes aliquot militibus deſideratis perrupit. Qua
re diutius ea ſuſtinuit obſidionem. At Cazimirus Bydgoſtia profectus
in maiorem Poloniam, autumni tempus ibi conſumpſit: inde Corcinũ
ad comitia, ad ſextam diem Decemb. edicta, ſe contulit. Ibi auditæ lega
tiones Ecigeris Tartarorum principis, Georgij Boemorum regis, &
Friderici marchionis Brandenburgenſiũ. Tartari oblatis muneribus,
pacem, amicitiam, ſocietatem & auxilia contra quoſuis hoſtes regi pol
licebantur, quamuis à Lituanis ſe ad inuadendam Podoliam ſolicitari
dicerent. Boemi congreſſum cum ſuo rege Glogouiæ ad Cal. Maias, &
arbitrium cunctæ controuerſiæ, quæ Cazimiro eſſet cum Cruciferis,
regi ſuo poſtulabant: quod Cruciferos quoq; non abnuere dicebant.
Brandenburgenſes principem ſuum ſuſpectum, quòd ſentiret cũ Cru-
ciferis, purgabant, operamq; & ipſi ſuam ad componendas cum illis
res pollicebantur. Tartaris actę gratiæ, miſſaq; ſpendida dona. Boemi
abſq;

Suece arx à Polonis & Gdanenſibus recuperata.

Cruciferorum ſecundæ res.

Braunsbergenſes Polonos eiecerunt.

Fridelandenſes præſidium regium trucidarunt.

Stargartha prodita Cruciferis.

Carthuſij monachi Cruciferorum rebus ſtudentes.

Brodnicia arx obſeſſa à Cruciferis.

Comitia Corcini.

Tartarorum legatio.

Boemorum legatio.

Marchionis Brandeburgenſis legatio.

A abſque certo reſponſo dimiſsi, Cazimiro per ſuos legatos reſponde-
re pollicẽte. Nec ita multo pòſt Stanislaus Oſtrorogus Caliſsienſis pa
latinus, & Ioannes Tarnouius caſtellanus Sandecenſis, ad Georgium
miſsi cum his mandatis, ut ad diem Iduum Maij Glogouiæ maiori
cum Cazimiro congrederetur: de pace cum Cruciferis faceret arbitra-
tu ſuo, modò ne Pomeraniam, Culmenſem & Michalouienſem ditio-
nes Polonis abiudicaret. Brandenburgenſi uerò exprobratæ iniuriæ,
commemorataq; in ingratum Marchionem regia beneuolentia, quòd
rex neque cum Ludouico Bauaro, neque cum Boemis coniungere ſeſe
aduerſus eum in animum induxiſſet: de pace tum Cruciferis, ſi ſe inter-
poneret Marchio, non inuito rege facturum eſſe. Legatis dimiſsis, iu-
dicium contra Cracouienſes conſules de cæde Andreæ Tencinij inſti-
tutum eſt. Atque ij citati, cum non ſiſterent ſeſe, eo quòd beneficio Ca
zimiri ſecundi regis cautum ſibi eſſe dicerent, ut non niſi Cracouiæ co
ram rege cauſam unquam dicerent, abſentes ad capitalem pœnam, &
octoginta millia marcarum damnati ſunt. Peractis comitijs, ad finem
anni rex Cracouiam profectus eſt. Ibi inſequentis anni initio, inſtaura-
tum in arce in ciues Cracouienſes iudicium iure Polonico, illis nequic-
quam ad Saxonicum, quo ciuitates Polonicæ ferè utuntur, prouocan-
tibus: ſera enim ea prouocatio ſiue exceptio tunc eſſe dicebatur, omiſ-
ſa priore iudicio Corcinenſi. Pronunciata ſententia contra ciues: ſed
nihil tunc actum ijs, qui fide regia ſeſe ſtiterant. Cæterùm paucis die-
B bus miſsi in urbem Nicolaus Scora Gaiouius Caliſsienſis caſtellanus,
& Nicolaus Pienianſcus præfectus Cracouienſis quatuor è ſenatu
urbano, totidem de plebe, & magiſtrum lictorum ad pœnam depo-
poſcerunt: deditis & iureiurando Ioannnis Rabſtinij ſiue Tencinij, in-
terfecti Andreæ filij, ſecundum leges patrias rei peracti, ſex tunc in ar-
ce (ne qui nouus motus exiſteret, ſi in urbe id fieret) capitibus plexi
ſunt: tres reliqui uita donati à Ioanne Rabſtinio, in carcere plus quàm
toto anno in arce Rabſtinenſi aſſeruati ſunt, donec res cum Tenci-
nijs tranſacta eſt. Iaroslao Sarleio uni de damnatis regina Elizabe-
tha, quamuis domum ea de re ad Ioannem Rabſtinium adiuiſſet, ue-
niam impetrare non potuit. Sic ira Tenciniæ familiæ reſtincta eſt ſan-
guine, quanquam non eorum, penes quos culpa cædis fuit. Nam &
Clemens armorum faber, qui multitudinem concitauit, & Ioan-
nes Doiſuon, qui Tencinium latitantem prodidit, fuga ſaluti ſuæ con-
ſuluere. Sed nonnullorum tamen pœna ſanciri placuit, ne plebs te-
merè ſe à turbulentis hominibus concitari pateretur: magiſtratuſq;
ne id fieret, ſumma cura prouiderent. Sex item millia florenorum ſe-
natus Cracouienſis Ioanni caſtellano Cracouienſi fratri, & Ioanni
filio defuncti Tencinij exoluit. Et ægrè quidem Derslai Rithuianij
palatini Sendomirienſis, & Iacobi Dembienij theſaurarij regni, à re-
ge ad componendam rem delegatorum, opera, & Iacobi Siennenij
precibus eò res perducta eſt, Tencinijs dimidium multæ ſiue uadij à re
gina editi, hoc eſt quadraginta millia, poſcentibus. Acriter interim

Cazimiri legatio ad Georgiũ Boemum.

Iudiciũ regium de cæde Andreæ Tencinij.

1462 ann.

Ius Polonicum de cæde.

Cracouiẽſes ciues capitali pœna damnati, et multati.

obſidebatur Brodnicia à Cruciferis. Itaque miſsi ad regem ab equeſtri A

Pruſſorũ legatio ad regem.

Pruſſorum ordine,& ciuitatibus oratores, Gabriel Baſenus palatinus Culmenſis, Otto Machuicius, & duo ſenatores Gdanenſes, Philippus Biſſouius & Ioannes Marpurgius, petiuerunt ab eo, ut Pruſsicarum rerum maiorem curam ſuſciperet, arcemq́ munitiſsimam & nobiliſsimam Brodniciam, quæ ægrè iam aliquot menſium obſidionem toleraret, ne in poteſtatem hoſtium uenire pateretur: permultum in una illa arce momenti eſſe ad retinendam Pruſsiam, & confirmandos Pruſſorum animos. Cõſultiſsimè autem eum facturum eſſe, ſi quàm primùm in Pruſsiam ipſe cum exercitu ueniret, ac Marieburgi degeret: ſi pecu-

Pruſſorum ſtudium ergà regẽ & liberalitas. Ciſa.

nia careret, Pruſſos ciſam ſiue acciſam (tributum ſic appellant) ac reditum ſuorum dimidium collaturos eſſe, atq; adeò facultates ipſorum, & fortunas omnes in poteſtate regis fore: ſi eſſet remiſsior, uideret ne ditiones ampliſsimas atque opulentas, magno labore & ſudore, multo ſanguine, & maximis impendijs de manibus cupidi & improbi hoſtis recuperatas, non ſine ſummo dedecore rurſus amitteret: ſeq; in fidẽ receptos, tetris & immanib. tyrannis proderet. Hac legatione motus Cazimirus, magnam partem aulici comitatus ſui, & quantũ mercenariorum militũ ſtatim cogere potuit, in Pruſsiam ad liberandã obſidione Brodniciam ad Duninũ præmiſit. Duninus quamuis auctus copijs, tamen obſeſsis non ſuccurrebat, hoſtiũ uires reformidãs: qui ad famam

Brodnicia arce potiti Cruciferi.

noſtrorum aduenientium, omnes copias Brodniciam contraxerãt, & oppidi munitione ſeſe tuebantur. Itaq; obſeſsi, cum diutius inopiã & B famem ferre non poſſent, menſe Februario uitam resq; ſuas ut ſibi au-

Ziemouitus & Vuladiſlaus Maſouiorũ duces ueneno ſublati.

ferre liceret pacti, arcem Cruciferis dediderũt. Per id tempus Ziemouitus Maſouiorum Plocenſium, & Vuladiſlaus Rauenſium atq; Belſenſium duces, Vuladiſlai filij, continuatis penè funeribus elati ſunt, à Gothardo Ribenio caſtellano Sochaciouiẽſi, gente Raduanio ſiue Virbouio, cui Ribnam pagum eripere uoluerant, ueneno, ut uulgò credi-

De ſucceſsione in Maſouia & Belſenſi cõtrouerſia.

tum eſt, de medio ſublati. Et quoniam nullos ij liberos relinquebant, de ſucceſsione inter cognatos eorum, & regem certatũ eſt. Cognati legitimæ hæreditatis nomine pro ſe quiſq; defunctorum ditiones ad ſe trahebant. Erant autem fœminæ proximæ Catharina & Agathia ſiue Oſca amitę defunctorum: quarum Catharina Michaeli Lituano duci, qui blandius Michaluſco dictus eſt, matrimonio iuncta, uidua tunc erat: Agathia cum Ceſsinenſi duce nupta, Venceslaum & Præmislum filios moriens reliquerat, qui maternam hæreditatẽ petebant: petebat & Margarita ſoror patruelis defunctorum, Ziemouiti filia, Conradi nigri Oleſſnicenſium ſiue Cozlenſiũ ducis uxor. Iam & Conradus, Cazimirus, Boleslaus, & Ioannes Boleslai Varſauienſium ducis filij, quãquam remotiores, nimium quarto gradu defunctos attingẽtes, tamen quia mares, ad ſe iure bona eorũ pertinere aſſeuerabãt. Rex uerò quòd mortui duces nullos ſuos hæredes maſculos reliquiſſent, iure feudi ca-

Belſenſes in uerba regis iurarunt.

duci ditiones illas ſibi & regno ſuo uendicabat. Ac Belſenſes quidẽ donatione Iagellonis haud ita pridẽ à regno auulſi, nõ difficulter Andrea Odro-

A Odrouanzo palatino Ruſsiæ & præfecto Leopolienſi, & Ioanne Guropatuua ſuccamerario Lublinenſi & præfecto Chelmenſi authoribus, in uerba regis iurarunt. Plocenſis uerò conuentus priuato pro-

Plocenſes alieni à rege Poloniæ.

priorum principum dominatu delectatus, authore Paulo epiſcopo Plocenſi regis imperium, præſertim cum Cazimirum non probaret, detrectabat. Et primùm quidem Catharinam, quam ſuperius commemorauimus: deinde quòd ea mulier & ſterilis eſſet, Conradum de Varſauienſibus ducibus natu maximum, ducem ſibi aſciuit, attributis Catharinæ nonnullis poſſeſsionibus. Rauenſis tamen & Goſtinenſis con-

Rauẽſes & Goſtinenſes regis fidem ſecuti.

uentus, Grotho Nouomeſcio authore, Catharinam cum non contemnenda manu ad ſe uenientem repulerunt. His auditis Rex Louiciã

Legatio regis ad Plocenſem conuentum.

contendit, indeq; Ioannem Vuladislauienſem, & Andream Poſnaniẽſem epiſcopos, Lucam Poſnanienſem, & Petrum Lencicienſem palatinos, & Ioannem Tarnouium caſtellanum Sandecenſem, uiros primarios, oratores ad Plocenſem nobilitatem miſit: à qua cum nihil aliud impetratum eſſet, Lenciciam, ex conſtituto conuentum ad ſextum No-

Comitia Lenciciæ.

nas Maias edixit. Eò cum pauci quidam de Plocenſi conuentu, nec ij primores cum Barbara Boleslai quondam Varſauienſium ducis uxore tunc uidua conueniſſent, re infecta diſceſſum eſt. Itaque alia rex comitia Petricouiam ad tertium Idus Nouembris edixit, ad eaq; Paulum epiſcopum, ac cæteros Plocenſes proceres, ni uim ſuam experiri uellẽt, nominatim adeſſe iuſsit. Interim autem, quoniam Rauam & Goſtinũ B Catharina ui ſubigere aggreſſa erat, ab armis ut diſcederetur. His actis rex Glogouiam ad conſtitutum cum Georgio Beomorum rege congreſſum profectus eſt: quibus diebus Lencicia poſt diſceſſum regium conflagrauit. Nec ita multo antè, Cracouia horrendo incendio in cœ-

Lẽciciæ & Cracouiæ incẽdiũ.

nobio Dominicanorum ſodalium è fornace alchymiſtica, quemadmodum uulgò iactatum eſt, orto arſerat, ita ut dimidia ferè pars urbis ad meridiem & occidentem ſolem uergens abſumeretur. Eius autem incendij culpa partim in acerbitatẽ regis aduerſus Iacobum Sienneniũ, & cum eo ſentientes ſacerdotes, quorum decimas quoque rex diripi iuſſerat: partim in cædem Andreæ Tencinij in æde ſacra irreligioſe patratam, uulgò relata eſt. Glogouiam aduenienti Cazimiro, Georgius

Cazimiri & Georgij regum conuentus Glogouiæ.

Boemus, qui prior eò aduenerat, cum Vuratislauienſi & Olomucenſi epiſcopis, & quatuor ducibus Sileſiorum, ſplendido & ambitioſo apparatu ad unum milliarium occurrit. uicêre tamen noſtri magnificentia & multitudine, in ſex turmas deſcripti. Salutatione mutua ex equis facta, Cazimirus in arcem deductus eſt: Georgius in curia urbana diuertit. Nouem deinde dies dati colloquijs: quibus fœdus, ante annum

Pacta regum Pol. & Boem.

Bythomiæ ictum inter reges, confirmatum eſt: adiectum, ut id ad mortem utriuſque eſſet ſtabile. De Oſuencimo, Volco, Zatoria, Ziuecia, Seuero & Berualto munitionibus ac territorijs, Boemus Polono ne faceſſeret negocium: Polonus uerò à Boemo dotem Elizabethæ uxoris ſuę nomine, ut ne repeteret. De iniurijs mutuis & controuerſijs delecti utrinque proceres, alternis uicibus in Polonia & Sileſia certis

locis

locis conuenientes diſceptarent. Proximus conuentus regum, ſi quis A
deinceps futurus eſſet, ut in Polonia ageretur. Ad extremum ſocietas
contra Turcas inita, promiſſáq; auxilia mutua, utri bellum à barbaris
illatum eſſet. De rebus Pruſsicis nihil actum, tergiuerſantibus Crucife
ris, ſucceſſu belli & receptæ Brodniciæ elatis. Venit eò ad Cazimirum
Ludouici ducis Bauari legatio, in Fridericũ marchionẽ eum incitans,
& contra Cruciferos auxilia uiciſsim pollicens. Cui quid reſponſi datũ
ſit, non liquet. Reges ita conſtitutis rebus, & miſsis ultrò citróq; hoſpi
talibus muneribus, diſceſſerunt, Georgio Polonorum opes & ſplendo
rem admirante, nec auſo unquam Cazimirum ad conuiuium inuitare,
eo quòd prior ipſe ab eo inuitatus, acceptusq; magnificentiſsimo ap-
paratu, prodere paupertatem ſuam, quæ gentis eſt
ambitio, nolebat.

Bauari ducis legatio ad Cazimirum.

Polonorum ſplendor.

Boemorum ambitio.

MARTINI CROMERI DE ORIGINE ET REBVS GESTIS POLONORVM,

LIBER VICESIMVSQVINTVS.

CAZIMIRVS Glogouia diſcedens, Poſnaniam di
uertit: ubi cũ tribus ſeptimanis ſubſiſteret, Cru-
ciferorum præſidiarij Choinicienſes in Palucos
populabundi excurrerunt. Noſtri quoque in
nouam Marchiam excurrerant: ſed ab hoſtibus B
profligati, pauci fuga euaſerũt. Nec mora Inou
ladislauiam rex cõtendit: inde miſsis agreſtibus
cum præſidio aulici comitatus ſui, ſegetes ho-
ſtium in Culmenſi tractu ſuccidi iuſsit. Prodigia per id tempus in Po-
lonia minore apparuiſſe memorantur. Quadam die ſole occidente
plus quàm duabus horis imaginem crucifixi cum gladio ab occidente
ad meridiem in aere tẽdere uiſam eſſe: caput ſiue caluam diui Stanislai
aliquoties dum in ſolenni ſupplicatione circũfertur, ſudaſſe. Cõſecuta
ſunt domi quidem latrocinia, duce Boriuoio Scrinnio gente Labentio,
& Vulodico ex Letaua, cum ij cum mille hominũ manu rupe quadam
inter Volcũ & Zaros, quã Sola fluuius alluit, munita, Oſuencimenſem
oram omnẽ infeſtarẽt. Quos Pienanſcus præfectus Cracouiẽſis, facta è
Sciriciẽſibus & mercenarijs paucis tumultuaria manu, cũ ſe cum Petro
Comorouio & Prædislao Dmoſicio, hoc è Scepuſio, illo ex Vngaria
aduenientib. coniunxiſſet, non modò à latrocinijs cohibuit, ſed in mu-
nitione illa, quã Bucoueciã dixere, obſeſſos aliquandiu, cum Boriuoius
ex Oſtrauia ipſis nõ ſuccurreret, fame ad deditionẽ cõpulit, uitam mo-
dò & ueſtimenta pactos. In Pruſsia uerò cum Cruciferi nauiter rem ge
rerent, rex ut eorũ audaciã reprimeret, Toruniã ſe cõtulit, indéq; auli-
cos ſuos cũ Petro Dunino, & mercenario milite, Varmiẽſi baſilicę ſiue
Fraumbergę obſeſſę ab hoſte præſidio ſummiſit. Cuius aduentu Magi
ſter Cruciferorũ cõterritus, & aleam pugnæ periclitari nõ auſus, deſer
tis

Paluci regio.

Polonorum ſtrages.

Prodigia.

Latrocinia.

Letaua arx.

Bucouecia caſtellũ latronũ.

Fraumberga ab obſidione Cruciferorũ liberata.

A tis caſtris, fugiens ſoluit obſidionem: noſtri caſtra hoſtilia diripuêre.
Nonnihil fortaſſe momenti hoſtibus ad fugam attulit, quòd agrum
ſuum Sambienſem à Gdanenſibus Habo circumuectis, acerbè uaſtari
acceperant. Et ferè agreſtibus eius oræ hoſtilis conſtabat exercitus: i-
ta'que retineri ij nequiuerunt, quin ad ſua defendenda dilaberentur.
Rex interim Toruniæ commoratus, & à Torunenſibus liberaliter ha-
bitus, nonnunquam reginam in arce Neſſouienſi degentem uiſebat. E-
rat apud Culmam Bernardus Sumbergius cum aliquanta manu ho-
ſtium. Is cum è uicinis agris ſubinde prædas ageret, quadam die ſuos,
nauibus traiecto amne Viſtula, noctu ad Neſſouiam iuſsit excurrere.
Non ita multo antè rex id oppidum in gratiam Torunenſium in ſupe-
riorem ripam tranſtulerat: domus quæ in ueteris oppidi loco relictæ
erant, uici ſpeciem præ ſe ferebant. Eum igitur uicum cum hoſtes no-
ctu incendiſſent, trepidatum eſt à noſtris, qui ibi diuerterant, nihil tale
ſuſpicantibus. Mox abiecto metu, Tartari cum perpaucis aulicis ad
perſequendum hoſtem emiſsi, & naues repetentem amolientemq; aſ-
ſecuti, magnam ſtragem gladijs ſagittisq; ediderunt, & nauibus cun-
ctis potiti ſunt: ſex modò uiui cum duabus nauibus de omni illo nume
ro euaſerunt. Porrò Duninus hoſtibus à Fraumberga depulſis, Gda-
nenſemq; agrum populatione infeſtantibus, ipſe quoq; copias ſuas eò
traduxit. Neq; ſatis habuit hoſtem liberioribus excurſionibus arcere,
ſociosq; defendere: ſed in hoſticum progreſſus, Stargartenſium, By- B
thouienſium, Lemburgenſium & Puſcenſium, quæ territoria non ita
pridem in hoſtium poteſtatem uenerant, fines ferro & igni uaſtare ad-
ortus eſt. Hoſtes ubi noſtros prædæ cupiditate longius ad iniqua loca
inter ſtagna & lacus prouectos animaduertêre, ualidam & ipſi manũ,
deducto è proximis ſuis munitionibus præſidiario milite, agreſtibuſ-
que arma ſumere iuſsis, coegerunt, opportunitate locorum contra no
ſtros uſuri. Id'que eo maiore fecere fiducia, quòd commodum Fri-
cius Raunechius Auſtrius, & Caſpar Noſtiuicius Sileſius, nouos mi-
lites è Germania & Sileſia ipſis adducentes, aduenerant. His igitur co-
pijs coadunatis, occurrere noſtris parabant: tramites'que omnes, ne
quà noſtri ex anguſtijs effugere poſſent, ſucciſis quoquouerſus arbo-
ribus, interſepiebant. Qua de re Duninus per exploratores factus cer
tior, ad regem mittit curriculo, qui eum, ut periclitantibus actutũ ſub-
ueniat, orẽt. Nec mora, rex Albertũ Gorſciũ cum reliquo comitatu ſuo
ac Tartaris Lituanicis ad ſuccurrendũ ſuis mittit. Id ubi duces hoſtiũ
compererũt, minore parte in caſtris aduerſus Duninũ relicta, ipſi cum
maiore ac delecta, ripam Viſtulæ, qua Gorſcium traiecturũ eſſe exiſti-
mabant, inſederũt, ut eum, prius quàm ſe cum Dunino cõiungeret, op
primerẽt. Sed Gorſcius deflexo itinere, alibi liberè fluuiũ traiecit. Vbi
id intellexerũt hoſtes, omiſſo Gorſcio, propius ad Duninũ caſtra mo
uerunt, ut eum priuſquã Gorſcius cum eo ſe coniungeret, ad pugnam
elicerent: aut certè in anguſtijs cõcluſum, excluſo Gorſcio, obſeſſum te
nerent. Non ignorabat Duninus de aduentu ſuorum: exploratũ etiam
habebat,

Gdanẽſes Sambiam uaſtarũt.

Cruciferorum clades.

Neſſouia trãſlata.

Pomerania uexatur utrinq;.

habebat,longè maiores esse hostium uires,quàm suas.Itaq; non minus de auxiliaris illius, quàm de sui exercitus periculo sollicitus,noctu hostes in se intentos fallere,ac per deuias syluas euadere ad Gorscium decreuerat.Id ne facere posset, hostes diligenter cauerant, deiectione arborum transitu omni impedito. Mutato igitur consilio, ferro per medios hostes uiam sibi ad suos aperire statuit: instructa'q; equestri acie, qua peditem contegebat,in hostes contendit. Alacres & illi pugnã capessunt,magna spe uictoriæ.

Stulta adiuratio.

Et ita se authore Nostiuicio inuicem adiurarant ac deuouerãt,ut qui de suis pedem retulisset,sine omni tergiuersatione pro seruo regi sese dederet.

Pauli Iasenij audacia.

Vbi ad congressum uentũ est, Paulus Iasenius gente Gosdouius, aulicus regius, armatus ab latere inter duas acies magno impetu procurrens,hastas hostium in nostros intentas auertit.

Prælium & uictoria Polonorum de hostib. apud Puscum.

Eodem'q; momẽto nostri inopinata re perturbatos summa ui adoriuntur:& mox uel confractis,uel abiectis hastis,gladijs utrinq; res geritur,pugnatur acriter: Audacia nostri, hostes multitudine superabant. Cum'q; totas tres horas dubio Marte pugnatum esset,utrinq; quasi ex composito discessum est. Mox recreatis paululũ uiribus, utrique non ad pugnam,sed ad persequendũ alteros cõtendunt, utriq; alteros uictos discessisse rati. Occursu mutuo instauratur prælium,rursus'q; una hora dimicatũ est, donec sauciato Fricio doctore exercitus, & peditibus nostris assiduo balistarũ ictu dextra hostiũ latera ferientibus,retrocedere sensim ij cœperunt. Sed mox reuocante & sistente Fricio,redintegrabatur pugna,si quod nostri trepidantibus recolligendi sese spacium dedissent.

Fricius cæsus. Nostiuicij fuga.

Interim dum ciet pugnã, animat'q; suos Fricius, interfectus corruit. Ibi tum effusa fit fuga hostium cum altero duce Nostiuicio,iurisiurandi paulo antè dati,&ab omnibus exacti,immemore. Pedites desperata lõgiore fuga,pars in castra sese recepere:pars ea prętergressi, stagna lacus'q; propinquos petiuere. Nostri pernicitate equorum freti,fugientes persecuti, magnam cædem edebãt. Vbi ad castra hostilia peruentum est,ibi nonnihil difficultatis nostris obiectum erat. Etenim hostes ea,qua parte stagno non tegebantur, fossa & sudibus acutis foras obuersis munierant. Sed cupidis uictoribus non facilè quicquam obstat.

Castra hostium capta.

Nostri enim præuertendos sibi esse hostes perterritos,priusquã ad castrorũ defensionẽ accurrerent,rati,admotis calcaribus cæcorũ in morem in sudes obiectas ruebant:confossis'q; equis nõnullis,tandẽ contextũ sudium perfregerũt,& uno impetu castra cæperunt,atq; diripuerunt,quindecim bombardis maioribus, ducẽtis curribus, armis, impedimentis, & commeatu referta. Interim equites hostium castra sua pręteruecti,plurimi euasere. Ala una in locum deiectu arborũ à se septũ delata,nec inueniens exitum,à nostris concisa est.

Cæsorum & captorum numerus.

Cęsa eo die hostium duo millia,capti sexcẽti, & maior propemodũ quàm pro numero nostrorum strages edita. De nostris centum gregarij milites ceciderunt.de nobilioribus tantum Hector Chodorasius desideratus est: sed pauci reperti, qui saucij non essent. Duninus in femore & in manu uulnera accepit. Ad Puscum hoc prælium commissum est

quin-

quintodecimo Cal. Octobris. Triduum pòst in ijsdem statiuis humando cæsos, & saucios curando,consumptum est.

Erici Pomerani perfidia.

Per quos dies Ericus Stolpensium Pomeranorum dux fortunam,ut credebat,sequutus,mutata fide, quam Cazimiro regi, impetrata per uxorem uenia, dudum dederat,cum sexcentis equitibus grauis armaturæ ad castra Cruciferorum cõtendens, cum profligatum eorum exercitum accepisset,raptim sese ex itinere domum recepit: non paucos tamen extremi agminis à nostris insequentibus partim captos, partim trucidatos amisit. Honoratus est à rege uictor exercitus: Petrus Duninus,Paulus Iasenius,Venceslaus Neborius, Nicolaus Vilcanouius, Thomas Odrouanzus,Ioannes Dlugossus, canonicorum frater, & triginta alij uirtutis ergò militaribus donis insignibus ornati.

Polonorum uictoriæ de Cruciferis.

Eodem illo tempore tribus alijs in locis prosperè item dimicatum est à nostris: apud Iasenecium pagum, & apud Pissiam flumen in Masouia, unde propinquarum hostilium munitionum præsidiarij milites prædas agebant: & apud Suece. Apud Elbingam quoq; non multo pòst, nauali prælio hostes à nostris profligati sunt.

Contributio.

Prorogatum autem est à rege militibus stipendium, cum ecclesiasticus ordo decreto Calissiensis synodi subsidium ei in maiore quidem Polonia uicenûm grossorum, in minore uerò senûm de prouentu uniuscuiusque libræ siue marcæ argenti contulisset.

Vdalricus Ceruonca in carcerem coniectus. Golubum receptum.

Sub finem Octobris Vdalricus Ceruonca Boemus, cùm à Georgio rege eius gentis carcere, in quem biennio in gratiam Cruciferorum compactus erat, Cazimiro postulante emissus esset, Golubum oppidum noctu ingressus, in potestatem suam redegit,hostili præsidio satis ualido partim capto,partim interfecto: turres duas, quæ acriter defendebantur, igni subiecto in deditionem accepit: de authoribus defectionis capitale supplicium sumpsit. His successibus magna rursus animorum inclinatio in regias partes facta est.

Comitia Petricouiæ.

Ad comitia is deinde Petricouiam ad undecimam diem Nouembris edicta profectus est. Pauci eò de minoribus Polonis, incertum quam ob causam, conuenêre. Venere autem Conradus Masouiorum Varsauiensium dux, cum matre Barbara, & Catharina amita, Michalusconis Lituani ducis quondam uxore, & Paulo Plocensi episcopo, comitatu octingentorum equitum, itémque Conradus Niger Olesnicensium dux, Plocensem & Belsensem principatum cognationis iure sibi uendicantes.

Iudicium de Plocensi & Belsensi ditione.

Dati à rege recuperatores siue iudices: Stanislaus Ostrorogus palatinus Calissiensis pro summo iudice, Grothus uerò Cazimirus pro succedaneo, quem subiudicem nostri uocant, iudicio præsidere iussi: his adiuncti palatini & castellani aliquot pro assessoribus. Instaurato iudicio, regij procuratores Ioannes Rithuuianius marsalcus, & duo iurisconsulti, negabant legitimæ cognatorum successioni locum esse in dedititijs seu feudalibus, ut uocant, bonis, cuiusmodi esset cuncta Masouia, Polonorum regibus antiquo iure obnoxia: sed regem optimo iure defunctis ducibus dedititijs, qui nullos mares liberos relinquerent, succedere. Refellebant id Conradi Varsauiensis causidici, quòd dicerent, à Cazimiro e-

ius nominis secundo rege Masouiorum duces è dedititijs penitus exemptos esse. Contrà regij negabant, Cazimirum aut quenquam omnino regem sine assensu amplissimi consilij tantum de commodis & iure regni detrahere potuisse. Iurasse autem pòst in uerba regis Ziemouitum, Cazimirum, Ioannem, & Vuladislaum duces. Atque ita disceptata causa iudices secundum regem pronunciarunt, Masouijs iudicium illud frustra iam detrectantibus, & ad Pontificem maximum, & quemuis alium qui sciret, posset, & uellet iuri suo opitulari, prouocantibus. Cum Alberto Austriorum archiduce fœdus ictum, ea conditione adiecta, ne Cazimirus dotem Elizabethæ uxoris suæ ab eo repeteret. Nihil præterea memoratu dignum in ijs comitijs gestum est, propter senatus infrequentiam: nisi quòd Hieronymus Cretensis archiepiscopus, legatus pontificius, cuius iam superius mentionem fecimus, annum ferè totum expectatus, sub finem comitiorum aduenięns, ad pacem cum Cruciferis faciendam, & ad bellum Turcicum regē hortatus est publicè: priuatim autem solo archiepiscopo interprete reconciliare Iacobo Sennenio regem conatus est. Implorarat enim is proculdubio opem Pontificis, cum rege obstante adipisci episcopam non posset. Miserat etiam rex rogatu & sumptu Grusciniј ad pontificem oratores, Ioannem Rithuianium marsalcum regni, & præfectum Sendomiriensem, & Mathiam Racianzum iurisconsultum & canonicum Vuladislauiensem, qui Sennenij conatus impedirēt: & grauibus quidem criminibus eum accusabant, & ambitiosum, regi, populo, & ecclesiastico ordini inuisum, seditiosum'que reum agebant: quòd ui Thomam episcopum ad concedendam sibi episcopam adegisset, in eam'que per uim inuasisset: in qua inuasione propinquus eius Andreas Tencinius magnus uir, & facilè princeps senatus Polonici, populi Cracouiensis concursu interfectus esset, literas'que Sennenij Mantua, cum legatione regio nomine fungeretur, ad regem scriptas, quibus incusabat is Pontificem, quasi plus æquo faueret Cruciferis, producebant: & ampla Pontifici munera regio nomine, ac Friderici Imperatoris & Georgij Boemorum regis commendatitias literas attulerant. Nihil tamen aliud à Pontifice impetrarunt, quàm ut is huic ipsi, cuius modò mentionem fecimus, legato suo causam illam cognoscendam delegaret, atque interim Sennenio episcopo administratione interdiceret. Itaque egit diligenter Cretensis cum rege pro Sennenio, asseuerans episcopam semel à sede Apostolica ipsi collatam, inuito adimi iure non posse. Sed rege asseuerante, malle se regno excidere, quàm illum pati esse episcopum: legato'que uicissim uociferante, præstare ut tria regna pereant, quàm ius & authoritas eccesiæ perturbetur: re infecta, & iritatis utrinque animis discessum est. Conuenit tandem inter eos postero die, ut rex alia comitia eòdem ad decimamseptimam diem Ianuarij ediceret: interim uterque scriptis ad Pontificem literis contenderet, ut si aliter fieri non posset, ad Vuladislauiensem episcopam Iacobus Sennenius transferretur. Et mox legatus explorata regis uoluntate de pa-

Fœdus cum Alberto duce Austriæ.

Legatus pontificius.

Regis cum legato altercatio.

de pace ad Cruciferos in Prussiam contendit: nec tamen ultra Breste Cuiauiense progressus, per literas & internuncios cum Magistro Cruciferorum de pace egit. Rex uerò discedens & ipse Petricouia, Rauæ & Gostini possessionem adijt: & hanc quidem præfecturam Nicolao Cutenio, illam uerò Grotho Cesnico (siue id illi gentilicium nomen, siue magistratus, quem pocillatorem dicimus, appellatio fuit) quoad uiuerent confirmauit: possessiones etiam quasdam utrique hæreditario iure donauit, propterea quòd horum duorum opera potissimum ditiones illæ ipsi adiunctæ essent. Archiepiscopo uerò Gnesnensi libram siue marcam auri è Louicia Masouijs ducibus Sochassouię quotannis pendi solitam, in omne deinceps tempus remisit. Quibus peractis, Radomiam ad reginam uxorem se contulit. Per id demum tempus Viennenses ciues tumultu ciuili ob sex senatores in carcerem coniectos concitato, Fridericum Imperatorem in arce duobus ferè mensibus obsederunt: & Georgium Boemorum regem, cum exercitu liberandi eius causa uenientem, Alberto Friderici fratre duce insidijs exceptum in suburbanis uillis profligarunt. Pax deinde facta, ea conditione, ut Fridericus Maximiliano filio principatum illum concederet, eius'que tutelam Albertus patruus gereret. Fridericus ut gratiam referret Georgio, filio eius duces Munsterbergensium in Silesia creauit. Hoc etiam anno reperio Stephanum palatinum Valachorum in uerba regis absentis iurasse, & promisisse, præsenti quoque idem iusiurandum solenni ritu se daturum esse intra duos uel tres menses, cum euocatus fuerit. alius'ne autem sit hic Stephanus ab illo, quem superius iurasse narrauimus, aut si idem, cur iusiurandum repetiuerit, nihil compertum habemus: nisi fortè ex eo, quòd is tunc retractauit omnes alias obligationes suas huic contrarias, colligi rectè potest, eum intermedio tempore mutasse fidem, & ad Vngarum desciuisse. In quo suffragari nobis uidetur Vngaricarum rerum scriptor Bonfinius, qui hæc tempora persequens, Valachorum palatinum, siue Vaiuodam, ut ipse uocat, in fide Mathiæ regis fuisse memorat. Huc accedit & illud, quòd proceres & cōsiliarij ipsius pro ipso, quasi cui ipsi fides non haberetur, spoponderunt, quòd eum deinceps in fide reges Cazimiri & officio retenturi essent. Post initium insequentis anni Cazimirus Petricouiam ad præstitutam comitijs diem redijt. Adfuit frequens senatus, & Hieronymus legatus Pontificius, item'que Iacobus Sennenius cum triginta modò comitibus accepta fide regia. Aduenêre & Conradi cæterorum'que fratrum Masouiorum ducum oratores, Nicolaus Bogleuius Varsauiensis palatinus, Vincentius Gizicius marsalcus, Nicolaus Mirzenecius, & Nicolaus Malcus iurisconsulti: Lituanorum uerò procerum Totiuil & Cuzek. Ac Sennenius quidem, quamuis ad genua regis clementiam eius implorans, accidisset, & omnia tentasset, nihil tunc impetrauit, asseuerante rege, repnum se prius amissurum, quàm illum aut quenquam omnino in regno suo se inuito episcopum esse passurum. Itaque cessit Sennenius pertinaciæ eius,

Tributum Louiciæ nomine remissum archiepiscopo.

Fridericus Imperator obsessus à Viennēsibus.

Georgius Boemus profligatus.

Maximilianus dux Austriæ.

Georgij filij duces facti.

Steph. Moldauiæ pal. iurat in uerba regis Polon.

Stephani dubia fides.

Comitia Petricouiæ.

1463 ann.

& episcopam Gruscinio concessit, acceptis ab eo quatuor mille flore-
norũ, quos liti expensos ferebat, & nõnulla parte bonorũ episcopaliũ,
duobus annis ac dimidio, ex quo lis exorta erat, præterlapsis. Quo fa-
cto, ijs quoq; sacerdotibus, qui cum eo senserant, sacerdotiorũ suorum

Iacobus Sennenius cessit episcopa.

fructus restituti sunt. Ioannes Gruscinius Cracouiensis episcopus desi-
gnatus in Vuladislauiensi: successorẽ accepit Ioãnem Lutecũ Brezium

Ioãnes Gruscinius episcopus Cracouiensis.

procãcellarium regni: quorũ trium ambitio & põtificiã authoritatem
in Polonia debilitauit, & electioni liberę uim attulit: ita ut ex eo tẽpore
ea sublata, umbra modò eius quædã penes sacra collegia remaneat, nõ
sine grandi nõ modò ecclesiasticę authoritatis, uerùm etiã religionis &

Episcoporũ electiones liberæ.

» reipub. iactura. Etenim donec liberæ sacerdotũ electioni in creando e-
» piscopo locus fuit, fuit tamẽ aliq̃t bonorũ & malorũ, dignorũ indigno-
» rum'q; discrimen, cum sacerdotes sumptis reuerenter tremendis Chri-
» sti mysterijs, iurati de futuro episcopo ferrent suffragia. Virtute, doctri-
» na, & pietate tunc ambiebatur, plus quàm fautoribus, aut necessariorũ
» precibus, aut mulierum blãditijs atq; lachrymis, aut splendore comita-
» tus, aut apparatu cõuiuiorum, & cõpotationib. aut cõmendatione ge-
» neris & familiæ, aut assentatione, & sacerdoti indecoris ministerijs, aut

Quales olim episcopi.

» etiam largitione. Vigebat igit̃ disciplina ecclesiastica: minus sibi permit-
» tebãt ij, qui episcopi fieri cupiebant: seruiebãt famæ & existimationi: &
» non modò reprehensionem collegarum, sed etiã sinistrã cuiusuis suspi-
» cionem cauebant. Episcopi uerò facti, nihilominus pro fratribus duce-
» bant collegas dudum suos: in cõsilium eos de rebus maioribus adhibe-
» bant, plurimum'q; reuerebantur: & officiũ suum nauiter faciebant, me-

Episcoporũ dignitas & authoritas.

» mores quid solenni & seriò dato iureiurãdo recepissent. Ad aulas prin-
» cipum quoties ueniebant (ueniebãt aũt rarius, nec tam sua suorum'ue
» quàm publicæ utilitatis gratia) de uia ipsis decedebat̃, assurgebatur, o-
» mnis'q; honos habebatur, & quasi numinibus quibusdã tantum nõ ad
» genua procumbebat̃, ab ipsis etiã principibus. Porrò in consilijs de re-
» pub. in iudicijs, in defendendis ac uindicandis bonis & hominibus ec-
» clesiasticis, pupillis'q; & uiduis, denique in admonendis & corrigendis
» nõ modò infimis & mediocribus, uerùm etiam primoribus, atq; adeò
» regibus ipsis liberæ erant eorũ uoces & sententiæ, singularis dignitas,
» summa autoritas. Nõ inhibebat uocem accepti beneficij memoria, nõ
» spes futuri. Nec eleuabat authoritatem dicentis aut arguẽtis ambitio,
» & conscientia audientium: nec metus aut inscitia dignitatem deprime-
» bat. Non erat necesse episcopo & sacerdoti pro foribus cubiculi regij
» inter scurras & uilia uentris mãcipia assidere: nec sannas & scõmata le-
» uissimorum quorunq; ferre: nõ turpiter & indecorè adulari & adblan-
» diri non modò elegantiorib. istis cubiculi & mensæ regiæ administris,

Scholæ sacerdotum seminaria.

» ut aliquã tamẽ ij uel ioco mentionẽ absentis apud regẽ facerent: uerùm
» etiam satellitibus, ianitoribus, ne dicam etiã horum amicis & concubi-

Principum aulæ quales olim, et quales nunc.

» nis, matellionibus, morionibus, ac cæteræ fęci aulicæ, atq; ipsis deniq;
» catellis principum. Itaq; florebat tunc respub. florebat religio, florebat
» ordo ecclesiasticus, florebant scolæ & Academiæ, sacerdotum & epi-
scoporum

scoporum seminaria: splendescebant templa. Aulæ uerò principum, «
horum præceptis & exemplis institutæ, urbanitatis, uirtutis, fortitudi- «
nis, prudentiæ, modestiæ & pudoris erant officinæ: nõ fastus, ignauię, «
ebrietatis, libidinum, temeritatis, impudentiæ, & omnis nequitiæ & «
impietatis ganeæ ac barathra. Nunc sublata electione, hæc & multo «
plura alia mala bonis illis successerunt, & in domos ac familias, atq; a- «
deò in ipsa intima cubicula episcoporum, nedum in profanorum prin- «
cipum aulas inuaserũt, simul'q; dignitas sacerdotum, indecorè emeren- «
do & emendo fauore etiam abiectissimorum uiluit: labefactata est au- «
thoritas: nutat, ne dicam, ruit, Respublica: religio prostrata penè conci- «
dit. Quæ omnia principes non tam episcopis debent imputare & sa- «
cerdotibus, quàm sibijpsis qui nuncupandorum episcoporum ius, sa- «
cris collegijs ereptum, sibi usurparunt. Nam ut nihil perperam ij faci- «
ant, nihil affectioni cuiquam indulgeant, sed eadem illa omnia, quæ iu- «
rati sacerdotes in electionibus episcoporum habere solent, ob oculos «
habeant, certè longè facilius unus aliquis, & is quidem alienis ferè ocu- «
lis & aurib. sentiens & iudicans, errat & fallitur, quàm multi graues, a- «
cuti, & multarum rerum periti: & aliud is plerunque spectat, quàm «
quod potissimum spectandum est in deligendo episcopo: & uerò ex- «

Principes alienis oculis & auribus sentiũt.

peditius est, unum quàm multos corrũpere. Tametsi magna, ne dicam «
præcipua huius rei culpa est penes Pontifices maximos, mea quidem «
sententia: qui nisi electiones collegiorum primi labefactare aggressi es- «
sent, nunquam eò audaciæ reges profecti essent. Sed nos inutili deplo- «
ratione omissa, ad rem redeamus. Sic igitur de episcopa Cracouiensi «

Electionum sublatarum culpa penes Pontifices maximos.

tunc actum est. Masouij nihil & ipsi impetrarunt. Petebant aũt, ne du-
cibus suis rex molestus esse pergeret de Plocẽsi ditione, aut certè exter-
nis & à suspicione alienis hominibus causam cognoscendã & iudican-
dam permitteret. Ferebant'q; regi iudicem Fridericum marchionem
Brandeburgensium, uel Albertũ archiducem Austriorũ, uel Ludoui-
cum ducem Bauarorum. Lituanis Podoliã, Belsensem, Olescensem, &
Rathnensem tractus non sine cõminatione belli repetentib. nihil aliud
responsum est à senatu, quàm missum iri ea de re legatos ad cõuentũ Li-
tuanorum. Et mox legati designati, Stanislaus Ostrorogus palatinus
Calissiensis, & Ioannes Rithuianius marsalcus regni. Porrò in Prussiã
bellum siue expeditio decreta est. His peractis, Cazimirus Radomiam
ad uxorem, & inde cum ea in Lituaniã profectus est. Quem cõsecuti le-
gati senatus Polonici, postulata Lituanorum in conuentu Vilnæ diser-
tè refutarunt. Sed cum Lituani non acquiescerent, rex causam ad con-
uentũ conmmunem Parsouiã indicendũ reiecit. Legatus uerò Pontifi-
cius Petricouia discedens, in Prussiã à præsidio militari regis iussu ad
magistrũ Kynixbergã deductus. Secundæ tũc res nostris erãt in Prus-
sia. Nam præter ea quę superius cõmemorata sunt, apud Vormitham,
quã Ornetã Poloni uocant, Pauli episcopi Varmiẽsis, qui uiolata iuris-
iurandi religione ad Cruciferos desciuerat, milites unà cũ aulicis magi-
stri præsidiarijs, cum per proditionẽ noctu capere id oppidũ cõstituis-

Masouiorum postulata.

Lituanorum postulata.

Cruciferorum clades apud Vormitham.

ſent,proditi ab illo ipſo,qui oppidi proditionẽ ipſis promiſerat,& à Io A
anne Scalio præfecto præſidij regij pręparatis inſidijs intromiſsi,ad u-
num omnes aut capti,aut trucidati ſunt,quotquot ingreſsi erant. Nam
qui in extremo agmine fuere, ne multitudo hoſtiũ noſtros pauciores
prægrauaret,excluſi & inopinato periculo perterrefacti, in propinqs
lacus glacie cõcretos diffugerũt:rupta'q; fragili etiãtum glacie,demer-

Apud Scampe.

ſi periere. Apud Scãpe item oppidũ agri Dobrinẽſis trecẽti equites ho
ſtiles è præſidio arcis Brodniciẽſis prędatũ profecti,ab Vlrico Ceruõ-
ca,q̃ Golubi erat,profligati ſunt,ita ut perpauci fuga euaderẽt,capti ex

Slochouiæ periculum.

his octoginta. Arx uerò Slochouia, ne proditione in hoſtiũ poteſtatẽ
ueniret,præſidiariorũ Pomeranorũ opera ſeruata eſt. Vuladislaus ca-
ſtellanus & præfectus Naclenſis,illius etiã arcis pręfectus erat,eã'q; ab-
ſens Georgij cuiuſdã ſculteti nobilis,gẽte Topori,fidei cõmẽdarat. Is i-
gitur Georgius,cum prodẽdę arcis conſiliũ cæpiſſet, præſidiarios mili-
tes,quos conatib. ſuis aduerſaturos eſſe ſuſpicabat̃,per ſpeciẽ cõmeatus
ex hoſtico importãdi emiſſos,arce excluſerat,& (uerẽne an falſò,nõ li-
quet) pręfecti iuſſu id ſe feciſſe dictitabat:nec niſi duodecim,& eos qui-
dẽ Pomeranos,quos minus ſuſpectos habebat,ſecũ reliquerat. Hi ubi
eũ pactiones cũ hoſtib. de prodẽda arce inire animaduertêre,ſiue inui-
dia & auaritia incẽſi,ſiue officij & fidei ſuæ memores (nã ne hoc quidẽ
cõſtat) cõprehenſum eũ in fundũ turris cõcluſerũt,& fide accepta prę-
fecto adueniẽti portas arcis aperuerunt. Sed is uiolata fide omnes eos
capitali affecit ſupplicio. Quod factũ uariè ſuſpicãdi occaſionẽ homini B

Pacis deſideriũ apud Pruſſos.

bus præbuit. His igitur ſucceſsibus noſtrorũ moti Cruciferi,pacẽ affe-
rentẽ legatũ Pontificiũ cupidè acceperunt. Promiſcua uerò multitudo
cùm uirorũ,tum matronarũ & puellarũ belli & penuriæ cęterorum'q;
incõmodorum bellũ cõſequentiũ pertæſa, lachrymare gaudio, ac deſi-
derio pacis legatũ magiſtratus'q; ſuos ſupplex obteſtari,ut exoptatam
eam ſibi quibuſuis,modò tolerabilib. cõditionib. cõficerent,ni ſe pror-

Legati iniquitas.

ſus perditũ ire uellent. Ibi legatus per interpretẽ,quẽadmodũ proditũ
eſt,laudare & cõfirmare conſtantiã populi : hortari,deinceps q̊q; ut in
fide Cruciferorũ permaneret:regẽ Polonos'q; carpere:& cùm iniquita
tem cauſæ eorũ exaggerare,tum mores fidei,religionis & humanitatis
expertes reprehẽdere:ſtudiũ ſuũ erga Cruciferos omnib. modis teſta-
tum facere:deniq; certã perpetuam'q; pacẽ,aut duodecim duntaxat an
norum inducias ipſis,quaſi regẽ quò uellet adducturus eſſet,certò pol
liceri. Ita cõfirmatis eius oratione animis omniũ,mittũtur cum eo Bre-
ſte tres oratores,ad tractandũ de pace cũ Polonis,quos eò rex eius ro-
gatu miſerat. Fuerũt autẽ ij,Ioannes Vuladislauienſis,Andreas Poſna

Conuentus Polonorum cum Cruciferis de pace.

nienſis epiſcopi,Stanislaus Oſtrorogus Caliſsiẽſis, Petrus Opporoui
us Lẽcicienſis,Nicolaus Coſcelecius Breſtẽſis palatini,Sendiuoius Ce
chel prępoſitus cõuẽtus Clodauiẽſis,Ioãnes Dãbrouuca,Iacobus Scha
decus,& Mathias Raciãzus doctores, partim theologi,partim iuriſcõ
ſulti. Ad conſtitutã diem,hoc eſt,ad Cal. Maias conuentũ,indeq; infe-
ctis rebus diſceſſum eſt,orta inter Polonos & legatum acerba conten-
tione

A tione & iurgio ex huiuſmodi cauſa. Veniebãt legati à ciuitatibus Toru

Pruſsi propter interdictũ ſubmoti à legato, à Polonis admiſſi ſunt ad conuentum.

nenſi,Elbingẽſi,& Gdanẽſi:eos legatus Pontificius ingreſſu oppidi &
cõuentu prohiberi oportere cõtendebat,q eas ciuitates,ſimul'q; cæte-
ros Pruſſos,qui cum Polonis ſentiebãt,ipſe ſiue adeò Põtifex diris de-
uouiſſet. Cõtrà Poloni,iniquiſs. id eſſe præiudiciũ affirmabant, & ab

Legati iniquitas.

inſtituta re alieniſs. Admiſsi igitur legati,fruſtra reclamãte legato apo-
ſtolico. Mox ille toti oppido ſacris interdixit. uerùm id interdictũ Po-
loni contẽpſerũt orto initio à militib. qui per ſpeciẽ ſupplicationis ob
rem bene geſtã à ſuis apud Helgebeilam,oppidũ'q; id à Scalio captum
ac direptũ,facto cõcurſu ad tẽpla,nolarũ ſiue campanarũ pulſu,feſto'q;
cantu oppidũ impleuerunt. Ibi uerò furere legatus,uociferari non mo-
dò ſe,uerùm etiã põtificis & ſedis apoſtolicæ authoritatẽ contẽni. Nec
ceſſere furori eius Poloni,grauiter in eũ inuecti per Oſtrorogũ, quòd
cum pacificatoris perſonã ſuſtineret, nihil minus quàm paci ſtuderet,
ſed claſsicũ etiã caneret. Cuius rei clariora etiã documẽta proferebãtur
eius literæ ad Cruciferos,à noſtris interceptæ. Ita tunc iritatis animis

Legatus non admißus Cracouiam.

diſceſſum eſt. Et legatus quidem Cracouiam,ubi controuerſæ epiſco-
pæ ſequeſter & adminiſtrator à Pontifice coſtitutus erat,proficiſci cu-
piens,cum prohiberet̃ à Polonis, Vuratislauiam ſe cõtulit:inde'q; miſ-
ſis ad regem in Lituaniam literis,queſtus eſt de Breſtenſi cõtumelia, in
Vuladislauienſem epiſcopũ potiſs. culpã conferens. Quod ſi rex agi de
B pace nihilominus à ſe uellet,extra fines Poloniæ locũ conſtitueret,quò
tutius aduerſarij uenire poſſent. Et hæc quidẽ oſtentãs, Pruſſos & Po
meranos Vuratislauiã Iubilæi gratia ueniẽtes,in partes Cruciferorum
pertrahere omni ratione conatus eſt,minis etiã intẽtatis. Quin mulie-
rib. maritorũ conſuetudine & cõtubernio interdixit ijs quæ maritos à
fide regi data auellere nequirẽt. De qua iniquitate eius aliquãto antè q;
is ueniſſet in Poloniam, Iacobũ Sẽneniũ prædixiſſe Dlugoſſus memo-
rat. Miſit tamẽ poſtea Cazimirus ad eũ legatos,Ioãnẽ Rithuianiũ mar-

Legatio regis ad legatũ pontificis.

ſalcũ regni,& Iacobũ Schadecũ iureconſultũ & canonicũ Sendomiri-
enſem,poſtulatum,ut interdictum ſiue diras, quibus Pruſsi regias par
tes ſecuti indicta cauſa deuoti erãt,relaxaret, & ęquiorẽ ſeſe in cõponẽ-
da pace p̃ſtaret. Verùm illo non niſi ad tẽpus,quoad de pace tractaret̃,
diras relaxare uolẽte,acceptũ id à rege nõ eſt,nec ipſe in Poloniã dein-
ceps uenit. Tametipſi Bernardus Vapouius ueniſſe eũ,omnia ꝓlixè pol
licentẽ,infecta'q; pace receſsiſſe, memorat. Verùm id nõ cõuenit cũ ijs
quę Dlugoſſus,cuius tẽpore hęc acta ſunt,ſcribit:nempe miſiſſe eũ po-
ſtea ad regẽ, denuò depoſcentẽ ſibi pacificãdi ipſius cũ Magiſtro pro-
uinciam: miſſos'q; uiciſsim ad eũ à rege Iacobũ Shadecũ iureconſultũ,
& Ioannẽ Sepiniũ,qui dicerent,regẽ non abnuere,modò ut is Pruſſos
interdicto abſoluat,Poſnaniã'q; ueniat. De dãnis & impẽdijs penes eũ
fore arbitriũ,ac de cæteris,modò ut Pomeraniã,Culmẽſem,& Micha-
louienſem tractum Poloni retinerent: cum'q; ille non remitteret de in-

Rußi auxiliares Caſenſiũ deleti à Lituanis & Volynijs.

terdicto, Romam eum reuertiſſe Vuratislauia. Hac æſtate quingẽti no
ſtrates Ruſsi milites,permiſſu regis,Caſenſiũ ſtipendio conducti,cum

ad defendēdam eam urbem aduerſus Turcas proficiſcerētur, apud Bo- A
gum amnē à Lituanis & Volynijs deleti ſunt, ex huiuſmodi cauſa. Bra-
slauiam, Lituanicę ditionis oppidum, cum perueniſſent milites, excita-
ta temerè cum oppidanis rixa, unum ex ijs fortefortuna interemerunt:
cum'cꝫ gliſcere in ſe magis ac magis tumultū concitatę multitudinis ani-
maduerterent, oppidum incenderunt, quo minore negocio inde ſeſe e-
uoluerēt, oppidanis incendio reſtinguendo occupatis. Præfectus erat
arci Michael dux Ciartorienſis. Is dolore ſimul & ira incenſus, cum tu-
multuaria manu noſtros abeuntes perſecutus, quater in eos impetū
fecit: quater'cꝫ non ſine clade ſuorum repulſus, affluente ex toto terri-
torio oppidanorum & agreſtium, qui propter Tartarorum uicinitatē
bellicoſi & in armis probè exercitati ſunt, multitudine, uada ſuprà me-
morati fluuij præoccupauit, & truncis ſtipitibus'que impediuit: indé-
que rurſus ſubducens ſeſe, impeditos in traijciendo flumine à tergo &
lateribus adortus, cunctos atrociſsimè trucidauit, ne ſupplicibus qui-

Caſa à Turcis capta.

dem parcens. Quincꝫ ſoli ex omni eo numero fuga elapſi ſunt. Præda
omnis, qua hoſtis potitus eſt, triginta millibus florenorū æſtimata. Sic
urbs illa nobilis Genuenſium colonia, Theodoſia, quemadmodum uo-
lunt, olim dicta, fruſtrata noſtrorum ope & pręſidio, non multo pòſt à
Turcis ſubiugata eſt. Mouebat autem Caſenſes ad implorandā opem

Leſbos inſula et Boſna à Turcis ſubacta.

Turcarum uicinitas: qui in ipſo huius anni initio Lesbon inſulam, &
mox Boſnā regnū florens opib. & munitionib. in ſuam poteſtatem re- B

Stephani Boſnēſiū regis àuari interitus.

degerāt, regem'cꝫ Stephanum cum primaria arce Iaice in deditionem
acceptum, contra fidem datam, ad palum alligauerant, & ſagittis con-
fixerant, exprobrāte ipſi Mahomete imperatore ignauiam, quòd cum
argento & auro, cuius immenſa uis in theſauris eius reperta erat, peri-
re, quàm ad defendendū ſeſe & ſuos, eo uti maluerit. Ex eo uerò tēpore

Ianizeri.

Ianizeri, quæ phalanx eſt Turcica, Slauica lingua uulgò uti cæpere, tri-
ginta millib. ex captiua iuuentute Boſnenſi in eum ordinem allectis.

Polonorum de Turcis uictoria ad Sauū fluuiū.

Longè uerò proſperiores ſucceſſus tunc habuerunt ij Poloni, qui Ma-
thiæ regis ære conducti Felice Paniouio, gente Gozienbio, & Ioanne
Sreſcouio Doliuio, cognomento Albo, ducibus, in Vngaria milita-
bant. Fuerunt autem ij quingenti equites, qui ad reprimendam Tur-
carum excurſionem è Boſna factam, miſsi à rege cum ſeptingentis iti-
dem equitibus Vngaris, miſerti Chriſtianorum, qui ad ſeptem decem
millia utriuſque ſexus in fœdam ſeruitutem à barbaris abigebantur,
obfirmatis ad uincendum aut moriendum animis, cum Vngari multi-
tudine hoſtium pauefacti diffugiſſent, prima noctis uigilia in barba-
ros, ne paucitas ſua conſpecta illis animum adderet, impetum fecere:
reſiſtentibus'cꝫ acriter Turcis quinquies pugnam redintegrarunt. Sic
tota nocte pugnatum eſt. Die uerò illuceſcente, cum barbari paucita-
tem eorum conſpexiſſent, cohortati ſeſe inuicem, & in duas acies diuiſi,
à fronte pariter & à tergo adoriri eos ſatagebant. Verùm hoc paranti-

Raſcianorū dubia fides.

bus, Poloni captiuorū clamore animati, acrius inſtabant. Aberat haud
longè Raſcianorum turma, expectans euentum prælij, ut cum uicto-
ribus

A ribus ſeſe coniungeret. Ea igitur cum meliore loco rem Chriſtianorū
eſſe animaduertiſſet, inuecta eſt & ipſa in Turcas. At illi deſperatis re-
bus, Sauū amnē propinquū effuſa fuga petiuere. Et commodùm naues
ad traijciendos eos adnauigarant. Itacꝫ abiectis equis & armis, tumul-
tuariè ad naues perfugiebant, è quibus tamen paucæ incolumes in ulte-
riorem ripam eiectæ ſunt, cęteræ pondere inſilientium depreſſæ ac de-
merſę periere. Fuere aūt quatuor millia Turcarū ſelectorum in eo exer-
citu. Sic tunc Mathias Polonorū opera præclara, ſed inſperata prorſus

Vngari equites ignominia notati.

uictoria de barbaris potitus eſt. Nam Vngari in fugā effuſi ad unum e-
os omnes perijſſe diuulgarunt: quos rex inſigni ignominia notauit.
Polonis uerò & Socoli Petro duci Vngarici illius equitatus, qui ſo-
lus cum ſexdecim familiaribus ſuis cum Polonis perſeuerarat, peram-

Mathias rex quibus militib. uſus.

pla dona largitus eſt. Et mercenarijs militibus externis, è Polonis, Sile-
ſijs, Morauis, Boemis, atcꝫ Germanis conſcriptis, poſtea multum uſus
eſt. Nec multo pòſt in Tranſyluania iterum eoſdem hoſtes itidem per
legatos profligauit. Cum'cꝫ Nicolaum Friſtacium, & alios quoſdam ę-
mulos ſuos, qui Fridericū imperatorem ad regnum Vngarorum inua-
dendum excitarant, cōmoditate ſua & magnis promiſsis ſibi reconcili-
aſſet, & cū Friderico poſt duo prælia diuerſo euentu depugnata pacem

Turcæ uicti in Tranſyluania.

Mathias æmulos ſibi reconciliauit.

feciſſet, ac diadema ſacrū, quod Elizabetha regina olim ſuſtulerat, ſexa-
ginta millibus numûm aureorū ab eo redemiſſet, cōparato in ſequen-
tem annum maiore exercitu, ad depellenda arma Turcica, recuperan-
B dam'cꝫ Boſnam animum adiecit. Per eos dies, ſiue adeò ſub ipſum tem-

In Turcas bellū comparauit.

Poltouiēſe collegiū inſtitutū.

pus comitiorum Petricouienſium Paulus Gizicius epiſcopus Plocen-
ſis, cum tres & uiginti annos illi eccleſiæ præfuiſſet, è uiuis exceſsit: &
in Poltouienſi templo, quod ipſe exædificarat, & lauto canonicorum
ſacerdotum collegio inſtituto ornarat, ſepultus eſt. In locum autem e-

Sciborius Gozacicius electus Plocenſis epiſcopus.

ius Sciborius Gozacicius canonicus à collegio eius baſilicæ, tribus, de
quibus ipſe unus erat, facta per compromiſſum poteſtate legendi epi-
ſcopi, ſuffectus eſt, repudiatis mādatis & nuncijs regis, qui Iacobo Sen-

Comitia Corcini.

nenio ſtudebat. Cazimirus uerò rex facturus expeditionē in Pruſsiā,

Expeditio tributo redēpta.

è Lituania profectus, mēſe Iunio uenit Lenciciā. In eum em̄ locū copijs

Gneuum obſeſſum.

omnibus, ut conuenirent, edixerat. Ibi cum de conſiliarijs nonnullis,
qui primi ei occurrerant, cognouiſſet, fremere ob eam expeditionem
equeſtrem ordinem, comitia Corcinum edixit ad quintam diem men-
ſis Iulij: eo'que ipſe profectus, poſt octo dierum conſultationem decre-
to omnium conſenſu ſenûm groſſorum ex iugero, item'que è caupona
& moletrina tributo, & alijs comitijs ad medium Octobrem Petrico-
uiam indictis, expeditionem remiſit: mercenariorum uerò militum ali-
quantam manum in Pruſsiam ad capiendum Gneuū miſit, motus que-
relis Pruſſorū, qui minus libera nauigatione in Viſtula utebātur, quòd
à præſidiarijs eius arcis & oppidanis infeſtarentur. Ipſe uerò in maio-
rem Poloniam ſeſe contulit. Cum autem Gneuum egregiè defendere-
tur ab hoſtibus, ita ut ij crebrò decurrentes non parum damni noſtris
obſidentib. inferrent, cæpere noſtri conſiliū longiore & ſecura obſidio-
ne ho-

ne hoſtes ad deditionem compellendi. Itaq; nequicq; prohibentibus A
Cruciferis, circumuallarunt arcem uallo ſiue ſepibus limo oblitis, tur-
res'que & propugnacula opportunis locis excitarunt. Nam fluuio ne
quid obſeſsis importaretur, Gdanenſes claſsiarij obſeruabant, quibus
arx illa potiſs. incommodabat. Sed ij dum aliena oppugnant, ſua urbe
penè exciderunt proditione paucorũ ciuium, quorũ capita erant Ma-
thias Schimnan iureconſultus, & Georgius Cocus: qui ſub ſpecie remi-
gum & baiulorum è nauib. onera ferentiũ non paucos iam hoſtiles mi-
lites in urbem receperant. Nec procul ab urbe Magiſter Cruciferorũ
cum mille quingentis equitibus aberat, ut conſtituta cum proditorib.
die ad tertiũ Idus Iulij ex improuiſo irrũperet. Sed detecto ab uno ex
cõiuratis ſcelere, euocati in curiam proditores per ſpeciem cõſultandi
de rep. captiq; et cõuicti, capitali ſupplicio affecti ſunt. Schimnani tamẽ
profeſsioni honor habitus eſt. Nam is in cuſtodiã epiſcopalis iudicis,
quẽ Officialẽ uocant, traditus, & epiſcopi Vuladislauiẽſis iuſſu poſtea
dimiſſus, ad Magiſtrũ profugit. Milites item hoſtiles in urbe deprehẽ-
ſi, partim capitis pœnas luerunt, partim in profluentem demerſi ſunt,
partim diuturni carceris moleſtias pertulere. Magiſter uerò ſpe fruſtra-
tus, ad opitulandum ſuis Gneui obſeſsi animum conuertit: nauesq; ui-
ginti militibus bene inſtructas Kynixberga emiſit, Habo lacu & aduer-
ſo flumine Viſtulæ nauigaturas. Sed re cognita noſtri cum Gdanenſi-
bus claſsiarijs, duodecim tantum nauibus armatis, ut ait Vapouius,
uno ab Elbinga milliario hoſtibus occurrerunt: commiſſa'que nauali B
pugna, uictoria potiti ſunt: mille hoſtes deſiderati, capti ſexcenti, &
cum captiuis nauibus, armis, & fortunis Gdanum deducti. Id ad quin-
tum decimum Calendas Septembris actum. Cuius cladis nuncio
accepto, Henricus Plauenius, commendator Elbingenſis, & Bernar-
dus Sumbergius, qui cum terreſtribus copijs in maiore inſula adue-
nientem ſuorum claſſem expectabant, in diuerſum dilapſi ſunt. Nec
multo poſt Holandiam oppidum Plauenius in poteſtatem ſuam rede-
git, accitus & receptus ab oppidanis, cum ij præſidiarios noſtros po-
pulatum egreſſos excluſiſſent. Arcem tamen noſtri & duas turres
cum porta oppidi ad arcem uergente, retinuere. Nec mora, Petrum
Duninum à Gneui obſidione in auxilium accerſiuere. Qui cum noctu
cum equitatu aduolaſſet, Plauenius cum ſuis, incenſo pluribus in lo-
cis oppido, raptim ſeſe euoluit. At noſtri reſtincto celeriter incendio,
oppidũ recuperarunt, & in nonnullos ciues capitali ſupplicio animad-
uerterunt. Nonis uerò Octobribus Liuonienſium claſsis eodem con-
ſilio, quo Regiomontana domo profecta, à regijs qui in præſidio Nide-
burgi, Paſſeneimi, & Vormithæ erant, & cum Elbingenſibus ſeſe con-
iunxerant, itidem prope Elbingam profligata eſt: cæſisq; compluri-
bus hoſtibus, duæ naues maiores cum ducentis militibus, & centum
equis hoſtilibus, captæ ſunt. Hæc eo anno geſta in Pruſsia. Porrò Ca-
zimirus Petricouiæ comitia habuit. Ibi de Plocenſi ditione rurſus actũ
cum oratoribus Conradi, ac cæterorum ducum Maſouiorum. Qui cũ
bonorum

Gdanũ propè proditum.

De doctore nõ iudicarũt Gdanenſes.

Cruciferi fuſi in Habo.

Holãdia Cruciferis dedita & recepta.

Liuonienſium claſsis profligata.

Comitia Petricouiæ.

Maſouiorũ ducum poſtulata.

bonorũ uirorum arbitrio controuerſiam componi, aut externos ac mi-
nimè ſuſpectos iudices ſibi ferri, ac deniq; Italicæ cuipiam Academiæ
cauſam decidendã permitti à rege poſtularent, nihil horũ impetrarũt.
Reiecta eſt tamen res ad alia comitia, quòd Maſouij duces aduerſam
ualetudinem cauſificabantur. Venerat eò & Conradus Niger iterum.
Sed cum ei rex iudices de more ferret, re infecta receſsit. In Pruſsiã uni-
uerſalis expeditio decreta. Quoniã uerò Turcarum terror capta ſupe-
riore anno Caſa animos cunctorum peruaſerat, miſsi in Podoliã, Ioan-
nes Tencinius caſtellanus Cracouienſis, Derslaus Rithuianius Sendo-
mirienſis, & Andreas Odrouãzus Rufsiæ palatini, ut Cameneciam ar-
cem, quæ Theodorico Buciacio oppignerata cum toto territorio, ab
hæredibus eius obtinebatur, pro rege redimerent, & munirent, Podo-
lijs equitibus in ſumma fiſci inopia bouem in iugerũ ſiue laneum ultrò
pollicitis. Comitijs peractis rex peragrata maiore Polonia ſub finẽ an-
ni per Radomiam in Lituaniã ſe recepit. Quieuerat ea gens per omne
tempus belli Pruſsici, nec à Polonis in ſocietatẽ eius belli pellici potue-
rat: ſed quorſum id euaſurũ eſſet, ocioſe ſpectauerat. Tunc uerò longi-
oris moræ impatiens, non inconſultũ ducebat, Podoliam armis repete-
re, Polonis adhuc Pruſsico bello diſtentis. Eos igitur motus animorũ
rex aduentu ſuo repreſsit: cæterùm comitia quæ cõmunia Lituanis cũ
Polonis Parſouiã ad diem Purificationis Sanctæ Mariæ, qui eſt poſtri-
die Cal. Febr. edixerat, ad ſextũ Idus Septemb. qui dies eiuſdem Virgi- B
nis matris natalis eſt, reiecit: ueritus, ne qua in conuentu maior animo-
rũ iritatio fieret: cui excitãdæ inter diſsidẽtes, quamuis leuis occaſio ſuf-
ficit. His ita cõpoſitis, uere nouo inde reuertẽs poſt mediũ Aprilis Cra-
couiã uenit. Senatum urbis tribus millibus florenorum multauit, pro-
pter Iudæos paulo antè iniuria affectos à militib. piam in Turcas militiã
profeſsis. Etenim Pius eius nominis ſecũdis põtifex maximus ſubacta-
rũ à Turcis ea tempeſtatate gentium Chriſtianarũ calamitatem miſera-
tus, & à cæteris, quibus idem hoſtis imminebat, periculũ propulſare cu-
piens, edicto Mantuam cõuentu cũctos Chriſtianos principes atq; po-
pulos ad piũ bellũ, crucis uexillo propoſito cohortabatur et inuitabat,
ipſe eius belli dux futurus. Ac de principib. quidẽ Mathias rex Vnga-
rorũ, Philippus Burgũdionum, & Chriſtophorus Maurus Venetorũ
duces eam militiã publicè profeſsi erant: Cazimirus Polonus ne idẽ fa-
ceret, Pruſsico bello impediebat. Permulti tamen è Polonis priuati no-
mina dedere, ita ut ij propè duodecim millia hominũ cõficerẽt. Eorum
igitur cruce ſignatorũ militũ nõnulla pars dum coit et inſtruit ſeſe Cra-
couiæ, ad tertiũ Nonas Aprilis, qui tunc erat dies tertius Paſchæ, re
inter ſe communicata in Iudæos impetum fecit: effractisq; domorũ fo-
ribus, facultates eorũ diripuit, ac ne cæde quidẽ abſtinuit. Cæſi ex utro-
que ſexu Iudæi triginta fermè: cæteri in uicinam Ioannis Tencinij ca-
ſtellani Cracouiẽſis domum confugerunt. Eam quoq; creſcente tumul-
tu poſtridie expugnaſſent, niſi Ioãnes Gruſcinius epiſcopus, et Iacobus
Dembienius præfectus, idemq; Theſaurarius regni, cum corhortibus
ſuis

Polonorũ pauor ob captã Caſam.

Camenecia redempta et munita.

Podoliorum ſtudia.

Lituanorum conatus.

1464. ann.

Cracouienſes ciues multati propter Iudæos.

Mantuæ concilium.

Crucis militia contra Turcas.

Iudæi direpti Cracouiæ.

ſuis aulicis,& ſenatu ac multitudine urbana licentiam atq; furorem eo-
rum repreſsiſſent,Iudæosq; in arcem deduxiſſent.Multatus tamē ſena
tus eſt.Mox ante finem eiuſdem menſis rex Corcini minorum Polono
rum conuentum habuit: quibus cum duodenûm groſſorū in iugerum

Tributum à minorib. Polonis decretum maiores ægrè tulere.

tributum ſciuiſſent,unde mercenarius miles in Pruſsiam cōduceretur,
remiſſa eſt expeditio.His ita conſtitutis, & latrociniorum,quæ ex Vn
garia & Morauia intētabantur, terrore repreſſo, in maiorem Poloniā
contendit.Ægrè ferebant maiores Poloni,expeditionem à minoribus
in tributum commutatam eſſe, non communicato ſecum conſilio.Sed
tamen ipſi quoque conuentu à rege ad octauum Calendas Iulij Colum
coacto, idem fecerunt: quòd neque militare ſine minoribus Polonis
uolebant, & ſecundæ noſtrorum res in Pruſsia minimè id requirere
uidebantur. Nam poſt clades illas hoſtium, quas ſuprà memoraui-
mus, continuata à noſtris in alterum annum Gneui obſidione, obſeſ-
ſi ad extremam rerum omnium inopiam ac deſperationem ſalutis ſuæ
redacti, cum inutilem bello multitudinem oppido eieciſſent, & à no-

Gneuum per deditionē receptū à Polonis.

ſtris ea rurſus in opidū compulſa eſſet,proſtridie Natalis Chriſti,quæ
dies D. Stephani memoriæ ſacra eſt, arcem ſimul & oppidum dedi-
dere, uitam & quicquid ſuarum rerum quatuordecim curribus poſ-
ſent euehere,pacti. Quadringenti milites cum magno commendato-
re Vdalrico Eiſenhoueno, & Nicolao Veiſembachio Bauaro duci-
bus in præſidio fuerunt. Hi omnes Kynixbergam à noſtris deducti
ſunt. Ex oppidanis magiſter modò ciuium, & alius quidam conſul,
qui Cruciferis impenſius fauerant,ſiue eiecti,ſiue ultrò exceſſere,unius
menſis ſpacio ad diſtrahenda bona ſua à noſtris impetrato.Per eoſdem

Holſteinū magnū interceptū à Boemo.

dies Ioannes Scalius Boemus Holſteinum magnum,oppidum Cruci-
ferice ditionis,ex improuiſo intercepit. Porrò qui Fridelandiæ fue-

Fridelandia incenſa à præſidiarijs.

runt in præſidio milites Cruciferorum, cum ſibi ſtipendia non ſolue-
rentur, hoſtiliter direpto & incenſo oppido, diſceſſerunt. Bernardus

Sumbergij pactū cum rege.

uerò Sumbergius eadem de cauſa, & quòd ualde acciſas eſſe uires Cru
ciferorum animaduertebat, cum rege pactus eſt, ut quæ tunc præſi-
dijs ſuis tenebat, deinceps quoq;, quoad bellum illud maneret, quie-
tus retineret: cum regijs libera commercia haberet. Cum ijs uerò qui
Crucifericarum eſſent partiū,nihil ſibi commune eſſe duceret: bello ue
rò finito,iuſta mercede à rege accepta præſidia deduceret:munitiones
quas obtinebat, regi traderet.Obtinebat autem Culmam urbem, Sta
rogrodū arcem, Brodniciam item arcem cum oppido.Non mediocri

Cruciferorum clades apud Colbergam.

ter & illa clades Cruciferos afflixit,quam apud Colbergam oppidum
Pomeraniæ acceperunt. Erat oppidum id in ditione epiſcopi Came-
nenſis: uerùm detrectabant oppidani eius imperium.Hermingus igi-
tur epiſcopus facta clàm aliquanta manu, acceptiſque à Cruciferis ſe-
ptingentorum equitum auxilijs, noctu oppidum aggreditur,ut nec o-
pinantes oppidanos opprimeret. Verùm ij commodum à Gdanenſi-
bus fœderatis facti certiores de conſilio epiſcopi, receptiſq; in urbem
auxiliaribus eorum copijs maritimo itinere tranſmiſsis,hoſtem ſcande
remu-

re muros incipientem adorti fuderunt,& ad internecionem ceciderūt.
Sic igitur attritis Cruciferorū uiribus, placuit Polonis mercenario mi
lite rem eo anno gerere in Pruſsia,præſertim quòd expeditiones publi

Expeditionum publicarum incommoda.

cas nullo ordine,nullaq; diſciplina militari,ſed ſumma licentia conſtan
tes,ſocijs & amicis magis quàm hoſtibus pernicioſas eſſe animaduer-
terent:quòd neq; principis imperium ſatis exaudiebatur, & nihilo ma
gis in ſociorum, quàm in hoſtium agris à ui & iniuria temperabatur.
Huc accedebat,quòd epiſcopus & ſenatus Lubecēſis Polonis iuxtà ac

Lubecenſes arbitri pacis inter Polonos & Cruciferos.

Cruciferis conſentientibus cōponendæ inter bellātes pacis arbitrium
ſibi deſumpſerant,& iam tunc aduentabant Gdano,quò nauibus adue
cti erāt,Toruniā,adiunctis ſibi de Roſtocenſium, Viſmarienſiū,& Lu
neburgenſiū ſenatu ſingulis:Rigenſium uerò ac Darbatenſium binis.
Conuentu Colenſi peracto,rex Breſte diuertit:Toruniā uerò ad diſce-
ptādam atq; tranſigendam cauſam ſuā Pruſsicam miſit Ioannem Lute-
cum Vuladislauienſem epiſcopum,& procancellarium regni, Lucam
Gorcanum Poſnanienſem, Stanislaū Oſtrorogum Caliſsienſem, Sen-
diuoium Lenzenicium Siradienſem,Petrum Opporouium Lencicien
ſem,Nicolaum Coſcelecium Inouuladislauienſem, Sciborium Baſenū
Culmenſem palatinos: caſtellanos,Hinciam Rogouium Sendomirien
ſam,& Nicolaum Ciarnicouiū Gneſnenſem:ſecretarios,Ioannem Dlu
goſſum ſeniorem,Ioannem Dambrouucam, & Iacobum Schadecum:
quorum poſteriores duo iuris canonici conſulti fuere. De nobilitate
Pruſsica quatuor,Ottonem Maquitium,Matthiam Tolcam,Nicolaū
Pilauiū,& Nicolaum Zialouiū. De ciuitatum uerò decurionibus ſiue
cōſulibus, Torunenſis quidē quatuor,Elbingēſis aūt duos,Gdanenſis
uerò quatuor,& quintū parœcum eius urbis,candidatum iuris ponti-
ficij.Porrò à magiſtro & ordine Cruciferorum adfuere Iodocus epiſco
pus Oſilienſis,Henricus Plauenius,qui fuerat Elbingenſis Cōmenda
tor, Geradus Melengradus marſalcus Liuonienſis, Georgius comes
Hennebergenſis,Andreas Peper decanus Darbatenſis,Ioānes Vmbe-
lerus,& Nicolaus decanus Pomeſaniēſis,tres hi iurecōſulti, Vilelmus
Eppingenius Oſterodenſis in Pruſsia,& Vilelmus Schūdelus Oſtero
denſis in Liuonia Cōmendatores. De nobilitate, Vlricus Gilauienſis,
& Ludouicus Lubauienſis prefecti,duo conſules Regiomōtani,item-
que duo Reualienſes è Liuonia. Inter hos igitur ad quintum Nonas Iu

Pax infecta.

lij tractari cœptum,& uno ac dimidio menſe tractatū,ad extremum in
fecta pace diſceſſum eſt. Cōuenerat iam,ut Polonus Pomeraniā, Cul-
mēſem,Michalouiēſem,& Elbingenſem tractum totū haberet:reliquā
inferiorē Pruſsiā Cruciferis relinqueret. De Marieburgo intra trigin-
ta annos proximos,ut iudicio,arbitrio,pactóue tranſigeret:interim au
tem in poteſtate regis arx ea maneret. De illis uerò conditionibus con

Conditiones pacis reiectæ.

uenire nō potuit,ut magiſter ac totus ordo Cruciferorum in uerba re-
gis Poloni iurarent,ſemperq; deinceps in fide & clientela eius eſſent.
Rex uerò ut militib. Cruciferorū emerita undecim annorū ſtipēdia e-
xolueret ijs duntaxat,qui fuerunt in præſidio munitionū earū quę ipſi

tradebãtur. Nam neq; hoc Poloni, neq; illud Cruciferi acceptabãt. Cre-
ditum eſt autẽ ſiue inuidia, ſiue maleuolentia Brandeburgenſiũ & Miſ-
nenſium marchionum, & aliorum quorundã Teuthonum principum
perfectũ fuiſſe, difficiliores ut eſſent Cruciferi, metu offendẽdi cunctos
ordines Germaniæ, & amittendi ea quæ in Germania poſsidebant. Et
uenerãt ij in ſpem potiundi Torunia per proditionem nonnullorũ ci-
uiũ, quã Henricus Plauenius, dum ibi de pace agit, inſtruxerat. Soluto
igitur cõuentu illo Torunenſi, bellũ inſtauratur à rege Breſte commo-
rante. Tenebatur Nouũ oppidum Pomeraniæ cum arce, Cruciferorũ
præſidio. Id quoniam in ripa Viſtulæ ſitum eſt, eam habebat opportu-
nitatem, ut fluminis traiectum liberũ hoſtibus præſtaret, noſtris uerò
nauigationẽ impediret. Ad hæc ager ſylueſtris abundabat materia, ua-
lis & machinis faciẽdis, & alijs belli uſibus aptã. Id igitur primùm ado-
riri, & in poteſtatẽ redigere placuit. Miſſus eò cũ peditatu Thomas ſi-
ue Thomiecius quiſpiã uir maioris animi, q̃ conſilij. Qui non expecta-
to Dunino & equitatu, cum quo ſe iuſſus erat cõiungere, ad Nouũ ca-
ſtrametatus eſt. Hoſtes noſtrorũ paucitate animaduerſa, coadunati ce-
leriter è proximis præſidijs, impetũ in eos fecere. Quanq; autẽ non im-
prouiſum id noſtris acciderat, tamen uim hoſtiũ nõ ſuſtinuere. Fugien-
tibus naues regiæ nõ procul in Viſtula ſtãtes ſaluti fuere. Centum aut
paulo plures ex omni numero deſiderati. Eodẽ autẽ die Adã Vilcano-
uius cõtractis tumultuariè Nideburgo, cui præerat, & Sarnouia militi-
bus, præſidiarios Cruciferorũ, qui erãt Zialdouiæ, prædã agẽtes è Ma-
ſouia, profligauit, prædamq; excuſsit. Zialdouiã deinde Cõradus dux
Maſouiorũ Varſauienſiũ obſidione cinxit, & per deditionem accepit.
Rex uerò ignominia apud Nouũ accepta cõmotus, Ioannem Synoue-
ciũ, & Paulũ Iaſeniũ cum aulico ſuo comitatu eò miſit: Duninũ quoq;
cum Pruſsis & equitatu, & itẽ peditatu recollecto eòdem iuſsit cõten-
dere, ut ita munitione potirent. Nec tamen per uim ea capi potuit, uali-
do præſidio & natura loci defendẽte. Cæterùm obſidio in ſequentẽ an-
num extracta eſt. Porrò Puſcũ Gdanenſes cũ totos ſex mẽſes terra ma-
riq; obſediſſent, per deditionẽ in poteſtatem ſuã redegerũt. Rurſus igi-
tur Criciferi pacis mentionẽ iniecere: ſiue quo liberius Toruniæ prodi-
tionẽ cõficerẽt, ſiue reuera pacis cupidi, q̃ non admodũ lætis ſucceſsi-
bus tũc uterent, & oppidani agreſteſq;, atq; adeò milites quoq; cũ iur-
gio defectioniſq; denunciatione pacẽ flagitarẽt. Miſſus eam ob rem à
rege Ioannes Dlugoſſus in Pruſsiã, cum gubernatore & primorib. triũ
ciuitatũ apud Marieburgũ & Stumã colloquia habuit. Et uidebantur
Cruciferi accepturi eſſe cõditiones illas, quæ ipſis Toruniæ ferebãtur,
quẽadmodũ ipſe Dlugoſſus ſcribit. Poſtulabãt aũt ut rex primores cõ-
ſilij ſui cum ſumma poteſtate Marieburgũ ad cõficiendã pacẽ mitteret.
Verùm id propter peſtẽ in ijs locis graſſantẽ factũ nõ eſt. Quin cũ Bre-
ſte quoq; id malũ infeciſſet, rex inde Clodauiam, ac deinde Lenciciã ſe-
ſe recepit: ubi aliquot ſeptimanas cum regina, quę filiã Sophiam Craco-
uiæ mẽſe Maio enixa erat, cõmoratus, indeq; Petricouiam profectus,
ad me-

Germani pacẽ infecerunt.

Thomiez. Polonorum clades apud Nouum.

Cruciferi fuſi.

Zialdouia capta à Maſouijs.

Nouum obſeſſum à Polonis. Puſcum à Gdanenſibus obſeſſum, & per ditionem receptum.

Peſtis.

Comitia Petricouiæ.

dium Octobris comitia quindecim dierum habuit. Venerant eò
ex cõdicto Conradus Maſouiorũ Varſauienſium, & Cõradus Oleſſni-
cenſium ſiue Cozlenſium duces, de ſucceſsione diſceptaturi. Sed cũ res
ſubinde tentata per amicam tranſactionem non procederet, reiecta eſt
cauſa Oleſſnicenſis quidẽ ducis ad Pentecoſtẽ ſequentis anni, Maſouij
uerò ad proxima regni comitia, cùm quòd peſtis cõtagio Petricouiam
quoq; & omnem ferè maiorem Poloniã iam peruaſerat, tum q̃ incon-
ſultũ regi uidebatur offendere duces illos aduerſo iudicio, bello Pruſsi-
co nondum cõfecto. Petricouia Parſouiã itum eſt ad alia comitia, quæ
rex ad natalem Mariæ matris Chriſti prius dilata, rurſus ad diẽ S. Mar-
tini memoriæ ſacrum diſtulerat, cõmunia futura Polonis & Lituanis.
Et frequentes quidem utriq; proceres aduenere: ſed cum Lituani Par-
ſouiam ad Polonos, hi contra Breſte ad illos uenire detrectarẽt, Loma-
zis tandẽ conuentũ. Neq; ibi tamẽ quicq; actũ, propter uici incommo-
ditatẽ ac cœli inclementiã. Sed res in annum dilata eſt. Rex dimiſſo con-
uentu, in Lituaniã cum regina ſeceſsit. Et quoniã Vilnã quoq; peſtilen-
tia infecerat, Grodni mãſit aliquandiu. Deinde Cauunã profectus, ma-
gnam partẽ hyemis ibi exegit. Sub illud aũt tempus, quo Parſouiæ ha-
bita ſunt comitia, Hẽricus Plauenius inſtructa, ut ſuprà dictũ eſt, Toru-
niẹ proditione, cum mille armatis noctu ad urbẽ acceſsit ſecundum flu-
men, qua parte, auerſa ab hoſtibus, ſecuriores erant oppidani atq; uigi-
les. Iamq; prẹteritis piſcatorũ ſuburbanis domicilijs, & antemuralibus
ſuperatis, taciti ſcalas mœnib. admouebant hoſtes, cum à uigilibus illu-
ceſcẽte iam aurora animaduerſi, & ſtrepitu clamoreq; tumultuantiũ &
concurſantiũ deterriti, relictis ſcalis cœpto irrito raptim ſeſe recepere,
ueriti ne loci iniquitate & eruptione ciuiũ opprimerentur. Tametſi ita
conſternata erat inopinati periculi obiectu ciuitas, ut magis ad fugã, q̃
ad arma cuncti ſpectarent: potueritq; urbs capi primo impetu, ni fortu-
na ipſius, ſeu potius propitiũ numen hoſtibus pauorẽ iniecisſet. Sed nõ
multo pòſt ijdẽ meliore fortuna uſi ſunt apud Carniſsinũ Maſouiorũ
arcem: tametſi nõ diuturna ea fuit. Mox enim Maſouij interceptam ar-
cem circũuallarunt, priuſquã hoſtes commeatũ importarent. Itaq; ſta-
tim eam per deditionẽ recuperarunt. Per idẽ tempus Vngari Scepuſi-
enſem tractũ, qui in ditione regis Poloni eſt, populabundi peruagati
ſunt, authore Emerico Diaco gubernatore, ſiue fratre eius Stephano:
donec afflictæ ciuitates ſeptem millib. florenorum cõtributis publicè,
pacem redemerunt. Id autem fecerũt Vngari nulla iniuria prouocati:
niſi fortè cruce ſignatorum militum licentiã & iniurias ulciſci uoluere.
Cum enim Pius Pontifex max. in ipſo procinctu belli Turcici in portu
Anconitano extinctus eſſet, intermiſſa pia illa expeditione à principi-
bus, Poloni qui ei militiæ nomina dederant, Felice duce in Vngaria ua-
gantes, ſcelere & rapinis non abſtinebãt, & Vngaros agreſtes & oppi-
danos uectigales ſibi fecerant. Exarſiſſet aũt proculdubio graue bellũ
inter Polonos & Vngaros in ſequentẽ annũ, Prædislao præfecto Sce-
puſienſi Vngaros ulciſci ſatagente, niſi conſiliarij quidã regij, & in pri-

Conuentus Lituanorum cum Polonis irritus.

Torunia propè capta.

Carniſsinum arx capta, & recepta.

Vngari Scepuſium uexarunt.

Pij Pontificis max. mors. Cruce ſignati uexant Vngariam.

mis Iacobus Dębienius thesaurarius & præfectus Cracouiẽsis dissua- A
sisset, cẽsentes rege incõsulto nihil eiusmodi attentari oportere, præser
tim cũ alioqui Vngari bello Turcico, & Bosna recuperãda distinerent.
Commodum autem & Mathias rex Vngarorum, missis in Poloniam
literis, pollicebatur satisfactionem, si quid à suis peccatum esset. Rece-
pit autem tunc is in deditionem Iaice arcem, & uigintiseptem oppida
Bosnæ & Rasciæ à Turcis occupata. Hoc anno Ioanni Sprouio archie
piscopo Gnesnensi, ad medium Aprilis mortuo, Ioannes Gruscinius,
huic autem in episcopa Cracouiensi Ioãnes Lutecus: ei uerò in Vuladi-
slauiensi Iacobus Sennenius à Paulo secundo Pontifice maximo, qui
Pio successit, rege postulante suffectus est. Nec ita multo antè idẽ Pon
tifex Paulum Grabouium, rege itide cõmendante, Chel-
mensem episcopum creauerat.

Bosna à Mathia rege recepta.

Ioannes Gruscinius archiepiscopus, Ioãnes Lutecus episcopus Cracouiensis.

Paulus secũdus Pont. max.

MARTINI CROMERI DE ORIGINE ET REBVS GESTIS POLONORVM

LIBER XXVI.

1465 ann.

SEQVENTI anno, qui fuit millesimus quadringẽ
tesimus sexagesimusquintus, nostri uaria fortu-
na usi sunt in Prussia. A' quibus cum Nouum ar
cta obsidione premeretur, Caspar Nostiuicius
laturus obsessis opem, sexcentos equites, & qua-
dringẽtos pedites mercenarios è finitimis Polo- B
niæ & Pomeraniæ locis adducebat exiguo ære
subarratos, Choinicię uerò luculentũ stipendiũ
se ipsis numeraturum esse pollicitus. Eorum non paucos hyemis aspe-
ritas partim confecit in itinere, partim debilitatos subsistere coegit. Re
liqui uerò cum peruenissent Choiniciã, nec ipsis numeraretur promis-
sum stipendium, frementes dilapsi sunt, nostris, qui ad arcendos eos sẽ
compluribus præsidijs conuolarant, non insectantibus discedentes.
Qua re cognita, obsessi Calendis Februarij, magistro nequicquam de-
precante, & auxilium pollicẽte, oppidum dedidere: & liberè abire per-
missi, qui uellent, quinquaginta tribus curribus res suas asportarunt.
Non quieuit & Magister. Quam enim circa se habebat manũ, in terri-
torium Gdanense, siue insulam minorem immittens, acerbè eam ferro
& igni diuexauit, prædamq; ingentem Stargarthã importauit, quo re-
ctius ibi sui nostrorum obsidionem, quam expectabat, sustineret. Non
soluebantur nostris emerita stipendia. Dilapsi igitur Nouo recepto,
Poloniam latrocinijs infestare cœperunt. Et pars quidem eorum non
nulla Dobrinensem montem Vistulæ imminentẽ duce Mikesso quo-
dam occupauit. Inde in Masouiorũ & Cuiauiensium agros excurrens,
& in præternauigantes impetum faciẽs, prædas agebat. Alij uerò cum
Thomiecio, Storcio, & Bucouio bonis ecclesiasticis, templorumq; &
monasteriorum Gnesnensis diœceseos supellectili è Labissino immi-
nebant. Qui facilè mille equitũ numerũ explebant, exceptis peditibus.
Verùm

Cruciferorum copiæ dilapsæ.

Nouum Polonis deditum.

Gdanense territorium uexatum à Cruciferis.

Latrocinia in Polonia ob nõ soluta stipẽdia militibus.

A Verùm utriq; authoritate & placidis sermonibus atq; muneribus, hi
quidem ab Andrea Posnaniensi, illi uerò à Iacobo Vuladislauiensi epi
scopis deliniti, cum hi centum quinquaginta, illi mille florenos accepis-
sent, quieuere. Mons uerò Dobrinensis, propterea ꝙ permagnã habe
bat opportunitatem incõmodandi nostris, si ab hoste occuparetur, Ni
colai Zialinij præsidio firmatus est, collata publicè in stipendiũ pecu-
nia. Quæ res tardius animaduersa, tam malè habuit hostes, qui erãt in
presidio Nouę ciuitatis siue Neimarci, ut rixarẽtur inter se, alius in aliũ
culpam neglectæ conmoditatis rejcientes. In qua rixa duodecim ex i-
psis desiderati esse dicũtur. Hæc per hyemem gesta in Prussia. Vere se-
quenti rex festis Paschæ diebus apud Grodnũ exactis, reginam cũ ma-
iore parte comitatus aulici Corcinum præmisit. Ipse cum paucis Leo-
polim excurrit, ꝙ Russi opem eius cõtra uim & iniurias Andreę Odro
uanzi palatini & præfecti Leopoliẽsis implorassent. Sed cum is paulo
antè obijsset, ac Ioãnes frater ei hæres esset, illud modò actũ est, ut Ioan
nes præfecturis omnib. amoueretur, accepta à rege pecunia, cuius no-
mine fratres ipsi præfecturas illas addictas tenebãt. Cum aũt pecunia
rex careret, placuit Russis, Leopoliensib. Podolijs, Haliciẽsibus, & Bel
sensibus duodenos grossos in iugerũ, & singulos boues in focũ siue fa-
milia ob eam rẽ conferre. Ex utraq; pẽsione uiginti millia florenorum
redacta, Ioãni Odrouanzo numerata sunt. Ita Leopoliẽsis & Zidacio
uiensis præfecturæ cũ Glinianis redemptæ: Seboria relicta, cum ad eã
B quoq; redimendam nõ sufficeret pecunia. Russicis rebus ita utcunq; a-
liquot dierũ spacio compositis, Corcinum rex, dispositis equis conten
dit ad comitia ad duodecimã diem Maij edicta. Quò ex minore quidẽ
Polonia & Russia frequẽtes cõsiliarij cõuenerunt: è maiore uerò Polo
nia Lucas Gorcanus Posnaniẽsis, Stanislaus Ostrorogus Calisiensis,
Petrus Opporouius Lęciciensis palatini, & Sciborius Chelmius succa
merarius Posnaniẽsis, legati cũ libera potestate missi. Quindecim die-
bus in cõsultando cõsumptis, placuit ut maioris Poloniæ nobilitas in
Prussiã expeditionẽ statim faceret, Choiniciã circũuallaret, donec mer
cenarij milites, quib. deinceps eo anno res gereretur, cõuenirẽt: eamq;
ob causam illi ipsi maiores Poloni senos tãtum grossos, cæteri uerò alte
rum tantũ in emerita iuxtà ac deinceps merenda stipẽdia ante medium
mensem Iuliũ conferrent. His cõstitutis, Cracouiã se rex recepit. Cuius
nõ exigua pars cum æde diui Frãcisci memoriæ sacra nõ multo antè ad
quintum Cal. Maias, Stradomia uerò tota, excepto tẽplo ac cœnobio
sodalitij Bernardiniani ad septimũ Idus Aprilis cõflagrarat. Aduene
runt eò Prussorũ legati, Gabriel Basenus palatinus Culmẽsis, ac trium
ciuitatũ singuli cõsules, narrãtes nobilitatẽ & primores ciuitatum Cru
ciferis subiectarum apud Neringam peninsulam, quæ Habum lacum à
mari disterminat, cõuentũ secũ habuisse: pacẽ impensè cupere, & quas-
uis tolerabiles cõditiones nõ abnuere. Exhaustos enim penitus, ad ex-
tremã miseriã redactos esse tam diuturno bello. Postulabãt igit, ut rex
gubernatori cum consilio potestatẽ pacis cõficiendæ faceret. Id rex, cũ
Cc 3 consi-

Nicolaus Zialinius.

Andreæ Odrouanzi impotentia.

Russicæ præfecturæ redẽptæ stipe ab ipsis Russis collata.

Comitia Corcini.

Maiores Poloni militant, & tributum sciscunt.

Cracouiæ incendium.

Prussorum legatio ad regẽ.

Neringa peninsula.

A

consilio suo collocutus,negauit.Spē modò pacis illis facere,tēpusq; & locū de ea tractandi cōstituere eos iussit. Tractationē uerò & arbitriū pacis cōsiliarijs regni,quos ad eā rem in tēpore missurus esset, reseruauit. Cū his mādatis dimissi Prussi,liberaliter à rege donati. Dimissi itē Silesij principes uicini,Præmislus Cessinēsiū, Ioannes Ratiboriēsium, Præmislus Toscēsium, Vēceslaus Zatoriensiū,Ioannes Cliuicensiū,et Ioānes Ribnicensiū,qui in baptismo regiæ filiæ Heduigis tunc natæ,& intra annū uertentē mortuæ,susceptores adfuere. His peractis, rex discedēs Cracouia,Calissiā profectus est ad cōuentū cum Cōrado Olesnicensiū duce ad septimū Cal. Augusti cōstitutū. Nihil tamē etiā tunc de succesione trāsactū. Sed res integra ad finē Septemb. reiecta, ut ibi tunc duorū consiliariorū regis Boemi arbitrio transigeret. Inde rex Cazimirus Breste in Cuiauiā se contulit, bello Prussico operam daturus. Ibi comperit, Vuladislaum Damoboriū,castellanum & pręfectū Naclensem,quingentis equitib. quibus Nicolaus Pietrouius,Iacobus Cresa,& Ioānes Bucouius præerāt,coadunatis,pronūciato in singulos dimidij floreni stipēdio,hostilia in regem regnumq; machinari, ob non exoluta stipēdia,in Prussia emerita. Aegebat ea res regē,ut quæ maximè:dolebat respirationē dari,animosq; reddi Cruciferis, quos iam ferè desponderāt. Itaq; actum cum Damoborio,ut cœpto desisteret,acceptis ternis florenis in capita militum. Vbi hac uia nihil profectū est, bello statim persequi perduelles placuit. Collocantur Znenæ & alijs

Silesiorum duces.

Vuladislaus Damoborius perduellis cum alijs ueniam impetrauit.

B

quibusdā in locis præsidia. Rex cum cæteris copijs,quas ad manum habebat,Naclū & Damoborzum, quæ loca ab illis tenebantur,obsidere parabat. Id ubi animaduerterunt illi,mutata sentētia miserunt ad regē, imperata se facturos pollicētes. Iussi uenire Inouuladislauiā ad regem primores,accepta fide uenerunt:culpamq; publicè deprecati, & ad pedes regis prostrati,nō modò ueniā cunctis impetrarunt,sed etiā pecuniam emeritorū stipendiorum nomine acceperūt:ac denuò regi nomina dederunt,& ad Stargartā oppugnandā sub signis Pauli Iasenij missi sunt. Damoborius uerò loco ac dignitati suę restitutus. interea res Cruciferorū in Prussia paulo meliore loco esse cœperāt. Nam & in Masouiēsem agrū duce Mēzico Boemo Zialdouiēsi pręfecto excurrētes,nobilitatē eius oræ,fiducia multitudinis incautius in se irruētē in insidias induxerāt,& non contēnenda strage apud Cechanouiā profligarant: & naues Torunensiū atq; Gdanensium multis mercibus onustas apud Quizinum siue Mariæuerderū exceperāt, & ad Dersauiam nobilitatē Prussicam,quæ in præsidio eius oppidi erat, cum ad pugnam direptione suburbanorum elicuissent,cōtectis equitatu peditibus,re inopinata perturbatā,sex hominibus cæsis,octoginta captis,in urbē repulerant: & apud Gneuū quinq; & quinquaginta præsidiarios milites comportandi ex agris cōmeatus causa egressos,& ab aratoribus dāno affectis proditos,Stargarta effusi,intercluso in oppidum & arcē reditu, uiuos exceperāt:& postridie eius diei arcē,cū ex interceptis literis uacuā esse præsidio didicissent,oppugnarāt;cępissentq; adeò, ni Martinus Brzenius

Masouiorum clades apud Cechanouiam.

Naues Torunensiū & Gdanensium captæ.

Cruciferorum res prosperæ in Pomerania.

Martinus Brzenius Gneuum defendit.

nius nobilis Prussus cum paucis strenuè eam defendisset,subeuntemq; hostē supernè coniectis lapidib. remoratus esset,donec periculo cognito,sexaginta equites Marieburgo,& septuaginta pedites Gdano missi aduenere. Ibi tunc hostes recessere suburbanis direptis. Sed nihilominus omnē eam oram usq; ad Gdanensiū suburbana subitarijs excursionib. subinde infestabant. Excurrerant & in ditionem Henrici Stolpensiū Pomeranorum ducis trecenti equites,quòd is tunc unà cum episcopo Camenensi,cunctisq; suis denuò socius & fœderatus regis factus erat. Sed ibi minus prospera fortuna usi,profligati à duce,ac deleti sunt, perpaucis uiuis seruatis,& in carcerē cōpactis. Cum igitur è Starigrado siue Stargarta,potiss. ij qui regiarū erant partium in Pomerania,infestarentur,eò duxit Iasenius exercitum iussu regio,duabusq; turribus excitatis,ad oppidū id assedit,ita ut patêret nihilominus obsessis liber exitus & reditus. Quo factum est,ut Iasenius eorum insidijs exciperetur. Sexaginta enim equites clàm urbe egressi,cum sub uesperā nostrorum specie & habitu assimulato ad mœnia accederent,contraq; ij, qui in oppido erant,ex composito erumpentes,quasi in hostes impetū facerent,Iasenius fortè tunc obequitans rem conspicatus, mittit ad eos, qui nostrorum speciem præ se ferebant unum de suis comitibus sciscitatum,quí nam essent: respondent illi,se Dersauienses esse,& ex hostico reuerti. Id uerū esse credens Iasenius,gratulabundus ad eos procurrit:comprehensusq; cum duob. comitibus,in oppidū ductus,& in cu-

Stolpēsiū dux cū Polonis sentit,et Cruciferi cos milites profligat:

Starigradū Pomeraniæ obsessum à Polonis.

Paulus Iasenius captus à Cruciferis.

B

stodia asseruatus est. Tantaq; hostes eo capto lætitiæ signa dedêre tympanorum nolarumq; crepitu ac sonitu,ut debellasse sibi uiderētur. Sed uana fuit ea exultatio. Extemplò enim Gothardus Radlinius in locum eius suffectus à nostris,obsidionem continuauit. Intera uerò conuentū rursus à nostris in Neringa cum Cruciferis pridie Calendas Septembres,ac de pace tractatum quinq; dies arbitro Paulo Letiēdorfio Varmiensi episcopo electo,qui neutrarum erat partium. Sed re infecta discessum est. Illud modò conuenit Magistro postulante,ut post alterum mensem denuò eodem in loco, uel inter Marieburgum & Stumam cōueniretur,ea quidem lege,ne quam Marieburgi mentionē Cruciferi facerent. Tametsi recipiebāt ij,si Marieburgū sibi redderetur,se cum tota Prussia & Liuonia in fide & clientela regis Poloni fore,& nō contemnendam pecuniā continuatis aliquot annis ei annumeraturos esse. Verum non accipiebant nostri hanc conditionē,siue quòd permagno sibi arx ea constitisset,empta à militibus: siue quòd inde perfacilè Cruciferi,quamuis leui occasione arrepta, bellum renouaturi esse uiderentur,ꝙ & permunita & peropportuno loco ea sita esset. Sic igitur è Neringa discessum tūc est. Conuentū deinde suorū Kynixbergę Magister habuit. Vbi cum nobilitas & Kynixbergenses ciues grauis ac diuturni belli pertæsi,non solum ei sumptus in bellū deinceps negarent,uerum etiam nisi pacem cum Polonis faceret,ab eo se defecturos significarēt, sex & uiginti ex eis,quos maximè aduersari uolūtati suę cognouerat,in arcē euocatos cōprehēdi & sex primarios interfici iussit:cæteros uerò

Gothardus Radlinius, dux à militibus creatus.

Paulus episcopus Varmiēsis pacis arbiter.

Pacis conditiones à Polonis repudiatæ.

Prussi à magistro Cruciferorū puniti ob desiderium pacis.

per præſidia diſtribuit aſſeruandos, donec pergrandi ære ſeſe redime-
rent. Nec poſtea quenquã ad conſtitutum cũ noſtris conuentũ miſit.

Res geſtæ apud Stargartam.

Nec tamen interea de belli ſtudio curaq́ utrinq́ remiſſum quicquam
fuerat. Cuius tota ferè moles ad Starigradũ ſeſe collegerat, noſtris, ut
ſuprà memoratũ eſt, oppidũ id obſidẽtibus, hoſtib. uerò nauiter & im
pigrè defendentibus, ita ut anguſtiore propè annona obſidẽtes, quàm
obſeſsi uterentur, propterea quòd è uicinis agris neq́ frumentari, neq́
pabulari noſtri poterant, omni frumento & pabulo cũ re pecuaria tem
peſtiuè in oppida è remotiorib. quoq́ locis comportato & coacto. Et
excipiebantur aũt ab hoſtibus, qui circũiacentia oppida, nimirũ Choi
niciam, Fridelandiam, Hamerſteinum, Bythouiam, Lemburgum, Oſe-
cum Keiſſouum præſidijs tenebãt. Quo factum eſt, ut Gothardus dux
exercitus cum non exiguo expeditorũ militũ numero, cõparandi com
meatus cauſa Derſauiã proficiſci neceſſe haberet. Id ubi obſeſsi è tranſ-

Cruciferi caſtra Polonorũ oppugnantes repelluntur.

fuga quodam Gdanenſi cognouere, eruptione facta caſtra ſemiuacua
oppugnarunt. Sed ea noſtri egregiè defenderunt, ita ut eos longè ſu-
perantes multitudine quater uallo ac turrib. ligneis magno cum impe-
tu ſuccedentes, uix tandem permultis amiſsis, longè pluribus ſauciatis,
in oppipum recipere ſeſe cogerent. Nihilo tamẽ minus infeſtabant ij
deinceps quoq́ uias, et ne quid rerum uenalium in caſtra Polonica im-
portaretur, prohibebant: ſæpe'que inter occurſantes ſibi mutuò parti-
cularia certamina committebantur. Quin cum brumæ quoque ac in-
temperie cœli hyberni Polonis confligendum fuit. Sed uicit omnem e-
am difficultatem ipſorum conſtãtia, ne ab obſidione diſcederent. Quæ
quidem in ſequentem æſtatem uſque perdurauit. Dum hæc ita gerun-

Tranſactio Cazimiri cũ duce Oleſsnicẽſium.

tur in Pruſsia, Cazimirus rex Inouuladislauia Caliſsiam ſe recepit ſub
finem Septembris, ibiq́ cum Conrado Oleſſnicenſium duce & Marga
rita uxore eius per Iodocum Vuratislauienſem epiſcopum, & Vilel-
mum Roſembergium iuniorem arbitros à rege Boemorũ miſſos, tranſ-
egit ea conditione, ut ille quatuor annorum ſpacio uiginti millia au-
reorum numûm à ſe acciperet: ſucceſsione omni in Maſouia & Bel-
ſenſi unà cum uxore ſua ſeſe abdicaret: dotem'que poſt mortem An-
næ Vuladislai Maſouiorum ducis defuncti uxoris, ne repeteret. His i-

Pruſsicæ nobilitatis legatio ad regem.

ta conſtitutis, Poſnaniam rex Cõrado & uxore eius comitantibus pro
fectus eſt: dimiſsisq́ ijs, Pruſſorum legationem audiuit. Petebat ea, ut
arx Marieburgẽſis gubernatoris & nobilitatis fidei cõmitteretur. Re-
ſponſum: Regem id ſine comitiorum regni decreto, & conſilio ciuitatũ
Pruſsicarum, quæ plurimum ad emendam eam arcem contuliſſent, re-

Conuentus maiorum Polonorum Coli.

ctè facere non poſſe. His dimiſsis, Poſnania diſcedens ad medium No-
uembris Coli quinq́ dierum comitia cum maioribus Polonis habuit:
deinde per Lenciciam & Radomiam in Lituaniã profectus eſt. Con-

Ludouicus Patriarcha Antiochenus legatus ad Tartaros.

uenit eum ibi Ludouicus patriarcha Antiochenus ab Ezigere Tartaro
rum principe, apud quem Põtificis maximi & Imperatoris Romani le-
gationem obierat, reuertẽs. Summa autem legationis illius hæc fuit, ut
Ezigeres Mahometem Turcarũ Cæſarem à bello Chriſtianis inferẽdo
reuocaret:

reuocaret: ſi id non poſſet, bellũ ipſi inferret, Pontifice & Imperatore

Ezigeris Tartari amicitia cũ Cazimiro.

ſtipendia pollicentibus, ac tũc quoq́ perampla dona mittentib. Quo-
niam aũt eiuſmodi reſponſum à barbaro acceperat, ut is in bello Tur-
cis inferendo è conſilio & uoluntate Cazimiri fœderati & amici ſui pen
dêre ſe oſtenderet, literasq́ ad Cazimirum ea de re daret, quib. ei facie-
bat poteſtatem, quicquid ipſi uideretur de bello Turcico conſtituendi
ſuo nomine cũ illis Principibus, cõtendebat à Cazimiro Ludouicus,
ut rex Chriſtianus Chriſtianos adiutos uellet, quãdo id in poteſtate ei-
us eſſet: debere hoc eũ cõmuni religioni atq́ pietati erga Deum. Rex
dilata re ad regni comitia, quæ ad mediũ menſem Martiũ Petricouiam
edicebat, hominem ſine certo reſponſo dimiſit: ac de more uenationib.

1466. ann.

uacauit. Anno inſequenti poſt mediũ Ianuarium archiepiſcopus Gne
ſnenſis ſynodũ apud Lenciciam habuit. Ibi Sẽdiuoio Lenzenicio pala-
tino Siradienſi, & Michaele Laſocio præfecto Lencicienſi oratorib. re
gijs petentibus, decretũ eſt ſubſidiũ regi ad bellũ Pruſsicũ è tributo ſa-

Sacerdotaliũ redituũ inæqualis æſtimatio.

cerdotum, in Cracouienſi quidẽ diœceſi ſenûm groſſorum, in cæteris
uerò duodenûm in libram ſiue marcam argenti, ſecundum uſitatam æ-
ſtimationem. Varietatis aũt cauſa fuit indulgẽtior in alijs diœceſibus,

Liuonũ clades in Samagitia.

quàm in hac, æſtimatio redituũ ſacerdatalium. Menſe Februario Liuo
nes ſeptingenti equites pariter & pedites Cruciferis ſuis in Pruſsiam
ſuppetias euntes, cum Samagitiam attigiſſent, nec progredi per ſyluas
poſſent, impedita à Samagitis deiectione arborũ locis opportunis uia,
uerſus mare iter inſtituêre. Quod Samagitæ euenturum cum prouidiſ-
ſent, foueas præaltas iam antè in ea parte foderãt, ſarmentisq́ contexe-
rant. In eas igitur Liuones, inedia, frigore & pauore urgentibus, impru
dẽtes p̃cipitati, cõtrucidati ſunt. Pauci cũ ex inſidijs ad lacũ euaſiſſent,
rupta fragili glacie nihilominus periere. Duo tantùm ex omni nume-
ro uiui ſeruati: è quibus cognitum eſt, quadraginta naues refertas mili
tibus è Germania in Pruſsiam nauigantes, non ita multo antè naufra-

Paulus Varmienſis epiſcopus in partes regias conceſsit.

gio perijſſe. Iiſdem diebus Paulus epiſcopus Varmienſis cum animad-
uerteret res Cruciferorum inclinatas eſſe, & à pace tamen eos abhorre
re, partium regiarum ſe deinceps fore profeſſus, arcium & oppidorum
ſuorum adeundorum poteſtatẽ fecit regijs militibus, qui Paſſeneimi,
Nideburgi, & Vormithæ in præſidijs erant, ut non ſolum ea tuerẽtur,
ſed etiam communem iam hoſtem inde infeſtarent. Quę res Magiſtro
peracerba accidit, magis'que ſeriò deinceps is de pace cogitare cœpit.

Comitia Petricouiæ.

Ad medium mẽſis Martij rex Petricouiæ comitia habuit. Ibi rurſus a-
ctum eſt cum Conrado Varſauienſium duce, & matre eius Anna, ac ma
tertera Catharina. Sed cum pactionibus tranſigi res non poſſet, Con-
rado Belſenſem modò tractũ remittente, rege uerò nihil præter Viſnẽ-
ſem cõcedente, iudiciũ uerò Pruſsico bello durante intempeſtiuũ fore

Ioannes Pieniãſcus archidiac. Gneſnẽſis adulterij & homicidij reus.

uideretur, reiecta res eſt ad alia comitia. Actum eſt & de Ioanne Pieni-
anſco archidiacono Gneſnenſi, Nicolai ſuccamerarij & præfecti Craco
uienſis filio. Qui cum Dorothea Ioannis Rogalæ, qui palatinus Varſa-
uienſis fuerat, filia, Iacobi Bogleuij uxore, ſtupri cõſuetudinẽ habuiſſe,

eaq́

eaq́; conſcia & adiutrice maritum eius dormientem crudeliter necaſſe A arguebatur: literæq́; eius ad mulierem, quibus patrandi ſceleris ratio deſcripta erat, à Ioanne Bogleuio palatino Varſauienſi fratre interfecti proferebantur. Cauſa uerò cur ad comitia referretur ea de re, fuit facinoris atrocitas, & impunitas. Nam mulierem quidem apprehenſam occiſi frater palatinus dimiſerat, Franciſcanorum obſeruantium precibus uictus: de Pienianſco uerò cum archiepiſcopus Gneſnenſis ex ſynodi, ubi etiam hæc res acta fuit, ſententia ſupplicium ſumere cauſa cognita debuiſſet, uel remiſsior fuerat, uel prehendere eum non potuerat. Placuit igitur toti cõuentui, ut negocium daretur præfectis regijs prehendendi & Archiepiſcopo ſiſtendi Pienianſcum. In mulierem uerò ut moribus & legibus animaduerteretur. Sed & mulier in Pruſsiam ad Menzicum Boemum profugit, & Pienianſcus apud neceſſarios delituit. Sacerdotijs quidem à pontifice maximo priuatus eſt. Nec multo pòſt, facta aliquata manu nobilium quidem genere, ſed moribus & luxu perditorum iuuenum, cum latrocinari cœpiſſet, ab ipſo patre, maius aliquod dedecus labemq́; generis metuente, captus: & quoniam presbyter erat, epiſcopo Cracouienſi in cuſtodiam traditus, in arce Ilzenſi aliquandiu in carcere aſſeruatus eſt. Ita tunc infamia & calamitate filij pater expendit ſuppliciũ ſacerdotibus, in quos immerentes manus iniecerat. Quin ipſe quoq; præfectura Cracouienſi amotus eſt: quod non ſine ignominia fieri potuit. Ad extremũ duodenûm groſſorum in iugera tributum in comitijs ſcitum eſt. Affuere aũt legati Pruſſorum, petentes B ut rex Marieburgũ cum aliquantis copijs quamprimũ ueniret, hac ratione facilimè bellũ cõfecturus, quòd pleræq; ciuitates ſubiectæ Cruciferis ad eum defecturæ eſſe dicerentur. Et eius rei cauſa duûm groſſorum penſionem & acciſam, ut uocant, in unum annum ei deferentes. Itaq; peracto quindecim diebus conuentu, Breſte rex, Archiepiſcopo Vuladislauienſi epiſcopo, Poſnanienſi, & Siradienſi palatinis, & Petro Gaio Caliſsienſi Caſtellano occurrentibus ac deducentibus, contendit. Per id tempus Ioannes Scalius facta aliquanta manu præſidiariorum equitum & peditum, Melſacum oppidum Crucifericarum partium intercepit: milites'que ſexaginta, qui erant in præſidio, uiuos in poteſtatem ſuam redegit. Perturbauit ea res Magiſtrum, ut quæ maximè, ita ut de Kynixberga is iam periclitari uideretur. Certior enim factus erat, Gdanenſes tranſportatis claſſe copijs Sambiam adoriri & infeſtare ſtatuiſſe: eo'que copias & ipſe ſuas Kynixbergã contraxerat, quas hoſtib. opponeret. Ex his itaq; tria millia peditũ pariter & equitum Henrico Plauenio duce celeriter ad recuperandum Melſacum miſit, ratus Polonos paruo præſidio relicto inde diſceſsiſſe: & uerò non ignorans eos, rebus præſertim ſecundis, ſecuros eſſe ſolere, ita ut quaid arte, quaq́; facilitate cæpiſſent, eadẽ rurſus amittere poſſe uiderentur. Plauenius igitur ſilenti agmine profectus, nocte intempeſta oppidũ diuerſis quatuor locis aggreditur: iamq́; una porta refracta, ſigna inferebat. Sed cũ Poloni patim aduerſi nauiter obſiſterent irrũpentibus, partim

Pieniãſc⁹ ſacerdotijs priuatus.

Pieniãſc⁹ latrocinatus captus à patre, & epiſcopo in carcerem traditus.

Pienianſcus pater ſupplicium expendit ſacerdotibus.

Pruſſorum legatio ad regẽ.

Melſacum captũ à Polonis.

Poloni reb. ſecundis ſecuri.

Plauenius à Melſaco et Holãdia repulſus.

tim supernè in ſubeuntes ſaxa deijcerent, ducentis amiſsis, in tutũ ſe recepit. Poſtero die ut acceptam ignominiam corrigeret, fremens frendẽsq́; ad Holãdiã duxit. Verùm ibi quoq; nihilo meliore fortuna uſus, plures etiã milites amiſit. Nec magis proſperæ tunc erant res Cruciferorum in Pomerania. Oſiecum caſtellum obſidebant Poloni, ligneo caſtello eregionè excitato: hoſtes ſuccurrere ſuis laborantibus uolentes, non contemnendam manum Choinicia & Starigrado emiſere: cui aduenienti obuiam progreſsi Poloni, pugnæ copiam fecere. Nec mora, in fugam acti hoſtes, perpauci tamen euaſere, pluribus in fuga quàm in prælio trucidatis. Cæſorum ſpolijs noſtri potiti ſunt. Id ubi uiderunt obſeſsi, incenſo caſtello natando profugerunt. Noſtri uerò accurrentes incendium reſtinxerunt, caſtellumq́; in poteſtatem ſuam redegetunt. Fortè etiam ij qui Vartemburgi in præſidio fuerunt hoſtes, cum noſtris, qui Reslam tenebant, congreſsi, nõ leui ſtrage profligati ſunt. At Ludouicus magiſter, quoniam magnam earum cladiũ partem Pauli Varmienſis epiſcopi tranſitioni ad regias partes acceptam ferebat, ut eum ulciſceretur, cum ſexcentis equitibus, ac totidẽ peditibus, agros oppidorum eius, Brunsbergæ, Vormithę, Elsbergæ, Reslæ, Guteſtadiæ, & Melſaci percurſat, & ſegetes conculcat, non ſine acerbo dolore oppidanorum, et fremitu in epiſcopum, quòd cum pacati in medio belli ſtrepitu ad eam diem fuiſſent, tranſitione eius ad regem iritatis Cruciferis hoſtilia pati cogerentur. Erat quidem in præſidijs eorum oppido B rum & aliarũ uicinarum munitionum non exiguus regiorũ militũ numerus cum Adamo Vilcanouio, Ioanne Scalio, & Ioanne Zaco: ſed exacerbatis præſenti & inſueta calamitate oppidanorum animis, mœnibus ij ſeſe continebant, ueriti ne prodeuntes excluderentur. Increpiti uerò regijs literis atq; nuncijs, prodiere tandem conſtituo ad conueniendum loco. Quo cognito, Magiſter Bartenſteinum ſe cum copijs ſuis recepit. Ibi noſtri quoq; liberius hoſtiles agros peruagati, ſegetes & ipſi conculcarunt, & in uillas igne deſæuierunt. His diebus Cazimirus rex cum accepiſſet literas à Rudolpho epiſcopo Lauantinenſi, qui ſcribebat, ſe uenire legatum à Pontifice maximo ad componendam pacem inter ipſum & Cruciferos, miſit ad eum Vuratislauiam, ubi ſubſtiterat, Ioannem Dlugoſſum, indicans pacem ſe non abnuere, modò ille bona fide pacificatorem ſeſe interponeret: neq; imitaretur Hieronymum Cretenſem archiepiſcopum, qui regi, ac ſi filius eius eſſet, operã ſuam pollicitus, cum ad Cruciferos profectus eſſet, redemptus ab ijs calice aureo, Cretenſis, ut eſt in prouerbio, Cretizauiſſet, bellumq́; non modò non reſtinxiſſet, uerùm etiam ultrò iam ferè conquieſcens reſuſcitaſſet, cùm alijs factis & improbis ac uerſutis conſilijs ſuis, tum quòd Pruſsis regiarum partium interdictum nõ relaxaſſet. Si nihil eorũ hic haberet in animo, ueniret bono omine, fauere ſe ei, ut præclaram compoſitę pacis gloriam referret. Prolixè ille omnia pollicitus eſt, ſe diſsimilem Cretenſis illius fore. Inter Fridericum quoq; imperatorẽ & Mathiam

Polonorum uictoria apud Oſiecum.

Oſiecum incenſum et ſeruatũ.

Cruciferorum ſtrages apud Reslam.

Cruciferi uaſtant Varmiã.

Rudolphus epiſcopus Lauantinenſis legatus apoſtolicus.

Hieronymi Cretẽſis archiepiſcopi ingenium & fides.

Fridericus imperator cũ Mathiæ rege Vngar. reconciliatus.

Prußorũ legatio ad regem.

thiam regem Vngarorum non ita pridem pacem ſe feciſſe, in eaq; conficienda incorruptum ſe præſtitiſſe, ita ut incuſaretur ab Imperatore, quaſi homo Germanus in Vngaros quàm in ſuos propenſior fuiſſet. Venerunt iiſdem diebus ad Regem Sciborius gubernator Pruſsiæ, & Gabriel palatinus Culmenſis, Baſeni fratres, cum legatis nobilitatis Pruſsicæ & trium ciuitatum, orantes, ut Rex Marieburgũ tandẽ accederet, ac tam diuturno bello, quo ipſi penitus iam exhauſti eſſent, finẽ imponeret. Fore enim, cum eò acceſſerit, ipſiq; hoſtium metropoli Kynixbergæ propius bellum oſtentarit, ut ad eum ciuitates quædam deficiant, & Cruciferi ad quaſuis pacis conditiones perducantur. Repetebant & priora poſtulata de Marieburgo & aliis arcibus fidei ſuæ committendis. Non debere minus certam & probatam eſſe regi fidem ſuam, quàm externorum: & minore autem impendio eas arces ſeruari à ſe poſſe, quàm ab externis, quorũ inſatibili auaritiæ eplendæ, neq; ærariũ neq; facultates ſuæ ſufficiant, & uerò negligi propter eos culturam agrorum. Hæc uoce & geſtu aſperiori exaggerantes, addebant minas: niſi ratio precum ſuarum duceretur, fore ut aliter ſibi proſpicere cogerentur. Offendit ea legatio Regem, & quotquot ipſi aderant in conſilio, quòd quorum uindicandorum cauſa tantum cùm pecuniæ, tum ſanguinis profunderetur, ii liberatoribus ſuis etiam leges ferrent. Sed diſsimulata tamen temporis cauſa offenſione, comiter eis reſponſum eſt: Regem maturè affuturum eſſe Marieburgi, ibi'que de illis & omnibus rebus cum Pruſsis conſtituturum: ante meſſem autem cum exercitu eò proficiſci commodè non potuiſſe, propter annonæ & pabuli penuriam. Ita dimiſsis Pruſsis, rex Inouuladislauiam profectus eſt, quo magis accelerarent iter milites, cum Regem in itinere eſſe audirent.

Stolpẽſium ducis legatio ad Regem.

Ibi eum conueniunt legati Stolpenſium ducis Henrici. Gratulabantur ii Regi ſaluum aduentum in eas oras: auxilia permagna ad bellum pollicebantur: ipſum'que adeò ducem præſentem affuturum, ſi Rex ipſe foret in exercitu. Deinde percontabantur, Choiniciam'ne & alias Pomeranicas munitiones Rex oppugnaturus eſſet, an Marieburgum profecturus. Poſtremò poſtulabant apertè quidem, ut redimere duci Lemburgum & Bythouiam munitiones à Cruciferis ſibi ademptas liceret: cupere hoc eius ſubditos, & pecuniam in eam rem contuliſſe: ipſum uerò cum hoſtibus decidiſſe iam octo millibus florenorum, & captiuis eorum reddendis. Tectius uerò & obiter agebant, Si fortè dux de Choinicia, Stargartha, ſiue alia quapiam munitione Pomeranica decidere cum hoſtibus regiis aliqua conditione poſſet, ut ipſi cum bona Regis gratia habere eas munitiones liceret, in fide & clientela Polonorum futuro. Ad tam uafram legationem, quippe quæ non obſcurè indicaret Henricum toti Pomeraniæ inhiare, nihil aliud reſpõſi datum eſt, quàm ut dux ipſe poſt quintamdecimam diem Bydgoſtiam ad Regem ueniret, de illis quæ poſtulabat coràm acturus. Ne quam tamen pecuniam interim hoſtibus numeraret, ne'ue captiuos redderet: ferret potius aliquantiſper adhuc detrimentum amiſ-

ſarum munitionum. Id autem prouidebatur, ne uires hoſtium receptis captiuis, conductisq; illa pecunia nouis militibus, reficerentur. Bydgoſtiam deinde rex peruenit. Vbi de Slochouiæ arcis interceptione nuncium accepit.

Slochouia fraude intercepta.

Præfectus eius arcis Georgius Dambrouius Martinum Siſſouicium nobilem & copioſum Pomeranum, è ditione Henrici ducis, domi ipſius captum, in arce aſſeruabat, quoad ſe magno ære redimeret. Inſinuarat is ſe in familiaritatẽ præfecti ita, ut liberius in arce diuerſaretur. Erant ibi in præſidio Pomerani Polonis intermixti. Cum his igitur Siſſouicius clàm de proditione pactus, cum cognitã haberet anguſtiam rei frumẽtariæ in arce, ultrò pollicitus eſt domo aliquantã uim farinæ. Dimiſſus eam ob rem à credulo præfecto, quatuor currus farina onuſtos adduxit. His uerò quaternos expeditos pedites quaſi cuſtodiæ & præſidii cauſa adiunxerat. Cum quibus in arcem intromiſſus, præfectum arcis, & quos de militibus fidos ipſi eſſe arbitrabatur, adiuuantibus ex condicto Pomeranis præſidiariis, comprehẽdit, & in imã turrim detruſit, arcemq; in poteſtatem ſuam redegit. Vehemẽs erat ſuſpicio, ſi non iubente, certè non inſciente Henrico duce facinus illud ab ipſius hominibus patratum eſſe: eoq; ſpectaſſe uidebatur pars illa legationis eius, qua petebat, ut ſibi habere liceret per regem munitiones, ſi quas pacto aliquo in poteſtatem ſuam redegiſſet. Itaq; increpiti legati eius, qui nondum dimiſsi erant. Miſſusq; ad ipſum legatus à rege, qui de fraude & perfidia cum eo expoſtularet: minasq; adiiceret, ni Slochouia regi redderetur. Ad ipſum quoq; Martinum Siſſouicium miſſus alius de reſtituenda arce, nil niſi bona uerba retulit. Quo tempore Choinicia quoq; duces hoſtiũ aderant, pecuniam Martino grandem pollicentes, ſi ſibi arcem traderet. Atq; ii reuerti alio tempore iuſsi ſunt. Venerat & Dinis, primarius Friderici marchionis Brandeburgenſis cõſiliarius, cum quadraginta equitibus, quaſi ſocium ſe Martino ad defendam arcem offerẽs, ut intromiſſus arce potiret: uerùm intromiſſus non eſt. At rex cum conuocaſſet conſilium, omiſſo Marieburgo & Kynixberga, Choiniciam adoriri, necquicq; reclamãtibus Pruſsis, ſtatuit, quo militibus hoſtium, qui è Germania & Boemia deducebantur, tranſitum intercluderet, Poloniamq; maiorem ne hoſtilibus excurſionib. exponeret. Ad hæc autem Slochouiã quoq; facilius ſe recuperaturum eſſe ſperabat, ſi propius exercitum admoueret. Hoſtes qui Starigradi in præſidio erant, ubi cognouerunt regem in ea ora tunc bellum gerere decreuiſſe, diuturna obſidione defatigati, & fame iam laborantes, relictis rebus omnib. quà patebat exitus noctu ſilenti agmine exceſſere: & equites quidem ſparſim Choiniciã contẽdêre: parumq; abfuit, quin in mercenarios regis milites, qui cũ Felice Panieuio ſeu Pniouio, quẽadmodũ habet Vapouius, ad Choiniciam præmiſsi erant, inciderent. Pedites uerò in Zantiram uicum ſe recepere, templumq; Viſtulæ imminẽs, unde nauigantes infeſtarent, muniuêre.

Zantira.

Poſtero die oppidani, dilapſis defectionis authoribus, cõpotes ſui facti, Gothardo Radlinio ſeſe dedidere: quo nuncio exhilaratus rex, alacrior ad obſidendã Choi-

Starigradum deditum.

Choinicia à Polonis obſeſſa.

niciam comitatũ ſuũ aulicũ,Dunino & Synouecio ducibus,miſit:quib. A
& proceres,qui aderãt Bydgoſtię,ſuos comitatus adiunxerũt:ipſi Byd
goſtię cum rege mãſerunt. Ludibrio primùm fuit hoſtibus ea obſidio,
abundante oppido defenſorũ multitudine,& quòd noſtri uno in loco
cæteris partib. oppidi liberis,caſtrametabãtur. Vbi uerò foſsis atq; ſe-
pibus cingi oppidum cœptum eſt,erumpere frequẽtes,& inuadere o-
peri intentum militem,globosq; bombardis & omne telorum genus è
mœnibus eiaculari. Ad extremũ imbutis ueneno ſagittis uti,ac temerè
uagantes, ut ſolent,Polonos,inſidijs excipere. Nec paruis incommo-
dis noſtros afficiebant: donec ſubmiſsis à rege Lituanis ac Tartaris e-
quitibus,liberiores eorum excurſiones inhiberentur. Interea Slocho-
uiam rex fortuna adiuuante,ſexto,poſtea quàm amiſerat, die recupera
uit. Excurrerant eò quadraginta pedites Ioãnis Coſcelecij palatini Ino
uuladislauienſis,ſiue ut fortunam tentarent, ſiue ut aliquid è ſubiectis
agris raperent. Eos Martinus Siſſouicius ex arce cõſpicatus,omnibus
militibus,quos in pręſidio habebat,deductis,perſequi inſtituit. Sacer-
dotes tantũ duo cum ludimagiſtro & aliquot ſcholaſticis adoleſcẽtib.
in arce remãſerãt:qui quãuis Pomerani,tamẽ benigniorib. uſi Polonis,
permoleſtè ferebant eos per dolũ arce excidiſſe. Hi ergo ſolitudinẽ na
cti,occaſionẽ referẽdi gratiã bene meritis non negligendã ſibi eſſe rati,
portas arcis ſuperioris occluſere: oſtioq; turris refracto, Georgiũ Dã-
brouiũ cum ſexdecim ſocijs caſsibus uenatorijs ſubmiſsis extraxere,&
cum his pariter clamorẽ ſuſtulere: quo cõſternati Pomerani, cum in ar B
cem ſe recipere uellẽt,ſubeuntesq; ſaxis ſupernè deiectis arcerẽtur, fo-
ris uerò à quadraginta illis peditibus,ſignificatione eorũ qui in arce e-
rãt,animatis peterent,correptis & conſcẽſis celerrimè equis Dambro-
uij,qui in inferiori arce ſtabulabantur,in Stolpẽſem ditionem profuge
runt. Remunerati à rege ſacerdotes & ſcholaſtici. His cognitis Fride-
landẽſes & Hamerſteinẽſes,eiectis hoſtium præſidijs, regi ſeſe & oppi
da ſua dedidere: qui propter ſæuitiam & aſperitatẽ præfecti ſui Vula-
dislai Damoborij caſtellani Naclenſis defecerãt. Deiecerunt hæc ma-
gnopere magiſtri & Cruciferorũ animos,qui in ſpẽ potiundæ Slocho
uiæ,quæ amplitudine & munitione Marieburgo non multum cedit,
uenerant: & Germanis principibus,à quibus ad eam diẽ uanis auxilio-
rum promiſsis lactati erant, inter ſe diſsidẽtibus, nihil ſpei ſibi reliquũ
eſſe in poſterum uidebant: metuebantq;,ne id quicquid haberent reli-
qui in Pruſsia,per uim aut per uolũtariam deditionẽ Pruſſorũ amitte-
rent. Itaq; conuẽtu Kynixbergæ habito,cum non ſatis tutum eſſet alio-
rum cuiquã pacis mentionem facere,nõnullis ob id,quemadmodũ ſu-
perius dictum eſt,ſupplicio affectis, primus ipſe magiſter Ludouicus
ſententiam dixit: in quam ab omnibus itũ eſt,nimirum ut pax cũ Polo-
no conficeretur,ſi minus æquis, at tolerabilibus duntaxat conditioni-
bus. Miſſusq; eueſtigiò ad regem Bernardus Sumbergius, tempus lo-
cumq; colloquio de pace habendo petiuit. Nihilo ferociorem ſecundę
res regẽ fecerant,& iam antè oſtenderat legato apoſtolico,non abhor-
rere

Slochouia recuperata à Polonis.

Sacerdotum et ſcholaſticorum gratitudo erga Polonos.

Fridelandenſes & Hamerſteinenſes regi ſeſe dedidere.

Damoborij ſæuitia.

Cruciferi pacem petunt.

A rere ſe à pace. Sed non placebat ei tamen,inconſultis ſuis,cũ hoſte quic
quam conſtituere. Ad quintamdecimam ergo diem iuſſus redire Sum-
bergius reſpõſum accepturus. Eo ſic dimiſſo,cœpit mox regem finien
di belli cupidum pœnitere,quòd rem integram ad Pruſſorum arbitriũ
retuliſſet. Poſſe enim eã infici. Itaq; mutata ſentẽtia,miſsi ad Sũbergiũ,
qui aſſentiri regem eius petitioni indicarẽt,locumq; ac tempus certum
colloquij cum eo conſtituerent. Indeq; recta Marieburgum ad con
uentum Pruſſorum ire pergerent,cauſas mutati conſilij regij de eo quod
is Marieburgum,ut promiſerat,non ueniret,redderẽt: de tempore &
loco conſtituti colloquij certiores eos facerent,& ad id colloquium in
uitarent. Conuenit,ut ad diem natalem Dei matris Mariæ rex Toru-
niæ,magiſter cum ſuis Culmæ eſſent: ij uerò qui de conditionibus col-
locuturi ac tractaturi erant,Culmeſeæ, medio ferè utrinq; ſpacio,con-
uenirent. Accitusq; eſt ad eam rem Rudolfus legatus pontificius. Ni-
hilo tamen ſegnius continuabatur obſidio Choiniciæ: & quo celerius
ea operibus circumuallaretur,ſpesq; omnis auxiliorũ, & facultas eua-
gandi obſeſsis præcideret,euocatæ à rege è maiore Polonia & Cuiauia
operæ ac ruſticani homines cum ligonibus, ſecuribus, & alijs eiuſdem
generis inſtrumentis, non parcebant diurno ac nocturno operi. Non
leuiter autem ad id extimulabat Polonos obſeſſorum, qui ferè Sile-
ſij erant, ferocia, eo pertinacior,quo minus eis aduerſus progenitores
ſuos Polonos,quàm Cruciferis & Germanis cõueniebat. Neq; uerò le
B ue momentũ addidit Henrici Stolpenſium ducis perfidia. Qui cũ Byd
goſtiam ad regem illis diebus ueniſſet,& cùm omnia ſocij & fœderati
officia,tum operã ſuam efficacẽ ad conficiẽdam deditionem Choiniciæ
regi ſanctè pollicẽdo detuliſſet,honorificè habitus, donatus, dimiſſus,
& Choiniciam profectus,longè diuerſum egerat. Indeq; diſcedẽs,miſ-
ſo denuò ad Choinicienſes præfectos nuncio ſacerdote quodã, non re
gi,ſed ſibi Choiniciã tradi aliqua mercede poſtulabat. Verùm is ſacer-
dos excuſſus à noſtris,ad oppidũ admiſſus nõ eſt. His igitur de cauſis
feſtinabant & ſatagebãt noſtri. Et faciebat eis potiundi ſpem, quod nullo
flumine importari in oppidũ commeatus poterat. Dum hæc gerũtur
in Pruſsia, Georgius Boemorũ rex miſit aliquantam manum equitum
pariter atq; peditum contra Vuratislauienſes,qui ipſi dicto audientes
non erãt,duce Sciborio Touaciouio Morauo: qui ſiue iuſſu regis ſui,
qui ſucceſsib. Polonorũ angebatur, ſuaq; intereſſe putabat, ut ij quã-
plurimum haberent negocij, ſiue propria temeritate, excurſione facta
in Poloniam,Cenſtochouiã oppidum & monaſteriũ, circumiacẽtesq;
pagos diripuit,falſo prætextu,quaſi rex Polonus Boemis quibuſdam,
qui tunc in illo exercitu militabant, emerita in Pruſsia ſtipendia non
exoluiſſet. Præmonitus ea de re fuerat à nonnullis Morauis & Sileſijs
æmulis Touaciouij, Iacobus Dembenius præfectus Cracouienſis: cui
rex abſente ſe curam minoris Poloniæ cõmiſerat: ſed malo cõſilio uſus
ipſe quidem cum parte copiarum,quas raptim coegerat,Oſuencimi ſe
continuit; Prædislaum uerò Dmoſicium præfectũ Scepuſienſem cum

Sileſij malè animati in Polonos.

Henrici Stolpẽſis perfidia.

Boemorum excurſio in Poloniam.

Cenſtochouia direpta.

expeditis ad reprimendum Touaciouium misit. Qui tardius molitus,
occasionem opprimendi hostem incautum, & securè apud Dornoui-
cium pagum ex labore diurno,& nocturna cõpotatione indormientẽ
amisit. Ita Touaciouius incolumis sese cum suis recepit, & Namysloui
ensem agrum diuexauit. Nec ausus adoriri Vuratislauiam, in Morauí
am reuertit. Expostulauit ea de re cum Georgio Cazimirus per inter-
nuncium castellanum Malogostensem. Sed ille negauit quicꝙ eius suo
iussu factũ esse. Conuentus deinde inter reges per internuncios consti
tutus, ubi de iniurijs & controuersijs tansigeretur, Bythomiæ ad diem
S. Andreæ memoriæ sacrum. Hoc igitur tumultu motus Rudolfus le-
gatus, rescripserat regi: Se uenire ad diem statutam non posse. Verùm

Legatus pontificius.

discessione Boemorũ repentè propter opinionem solutus metu, ad ui-
cesimamsextam diẽ Augusti Toruniam paucis post regẽ horis uenit.
Cruciferi aliquãdiu expectati sunt, ꝙ legatũ in Silesia impeditum, non
uenire acceperant. Interim is die natali Mariæ, rege cum proceribus
suis præsente, apud sodales Franciscanos, ritu solenni sacra fecit. Postri
die uerò mandata pontificis exposuit, regem'que ad pacem cohorta-
tus est. Responsum est: Regem, quamuis iustum bellum satis prospero
successu gereret, uictoriamꝙ penè in manibus haberet, facilẽ tamen fo
re ad faciẽdam pacem, & in æquis cõditionib. acquieturũ esse. Vbi Ma
gister quoꝙ cum suis aduenit, placuit, apud Nessouiam potius, quàm
apud Culmeseam conuentum agere sub papilionibus. Nam Toruniã
Cruciferos intromittere nostris uisum non est, superioris temporis pe-

Zantiræ præsidium expugoatum.

riculo admonitis. Per eos dies hostile præsidium, quod Zantiræ erat,
à Tomecio & Petro Rabelinio Burgrabio Marieburgensi expugna-

Cruciferorum aduersæ res apud Choiniciã.

tum est. Ad medium uerò Septembris apud Choiniciam, cum ex oppi
do erupissent hostes, cõmisso cum nostris prælio, in oppidum reiecti
sunt. Nec multo pòst prandẽtibus nostris rursus erumpentes, cum ali
quot horis strenuè dimicassent, multis amissis terga uerterunt. Instare
nostri fugientib. Hostes ueriti ne cum suis nostri simul erũperent, clau
sis celeriter portis, permultos de suis excluserunt: qui partim cæsi, par-
tim capti, partim cum in fossam aquæ plenã armati sese præcipitassent,
submersi sunt. Nec multo pòst nostri sagittis ignem iaculati noctu op-
pidum incẽderunt, ita ut quarta pars eius cũ frumẽto cõflagraret. Quo

Choinicia Polonis dedita.

uicta tandẽ est hostium pertinacia missisꝙ in castra Vdalrico Eiseno-
ueno magno Commendatore & Ioãne Zalio, uitam fortunasꝙ pacti,
neꝙ unꝙ contra Polonos arma se sumpturos esse sanctè iurati, reddi-
tis receptisꝙ uicissim captiuis, inter quos erat Paulus Iasenius, oppi-
dum cũ bombardis & omni apparatu ac instrumento bellico ad quar-

Lemburgũ & Bythouia Stolpensium duci dedita.

tum Cal. Octobris dediderũt: & lachrymãtes Lembergũ profecti, post
octauum diẽ illud quoꝙ oppidũ atꝙ Bythouiam Henrico Stolpensi,
acceptis ab ipso octo millib. florenorũ, captiuisꝙ receptis, reddiderũt.

Choinicienses impunitate donati.

Victor exercitus Toruniam ad regẽ ueniẽs, facta mutua gratulatione
benignè & liberaliter habitus est. Choiniciam rex impunitate donauit,
quãuis cuncti solo eam ęquandam esse suaderent. Iisdem diebus mons
Nesco

Nesco mons expugnatus à Masouijs. Vucra fl.

Nesco supra Vucram amnem, quẽ hostes præsidio firmarant, profliga
tis quadraginta militibus, qui inde in Masouiam populabũdi excurre-
rant, à comitatu aulico Conradi ducis expugnatus est. Hæc nunciata
Cruciferis, incredibilia uideri primò, terrendi'ꝙ sui causa à nostris con
ficta. Sed ubi uera esse comperêre, pronioribus animis ad pacem incli-
nari cœpere, ueriti ne Prussia cuncta à se deficeret. Post multorum igi
tur dierum colloquia tractatusꝙ cũ nostris habitos, legato pontificio
summa fide, cura, studio'ꝙ adnitẽte, & rege nihil de sua facilitate remit-
tente, & peste, quæ Toruniæ inualescebat, celerem discessionem sua-

Pax inter Polonos & Cruciferos Toruniæ facta.

dente, tandẽ decimanona die mensis Octobris optata diu pax cõfecta:
in scriptũ redacta: legati ac trium tabellionum manibus subscripta: à re
ge, Magistro'ꝙ Toruniam accito, & utriusꝙ consiliarijs obsignata est,

Gelda.

& in domo publica, quã Geldam uocant, rege & Magistro cum suis cõ
gregatis, è legato quidem Germanica, à Vincentio uerò Kelbassa secre
tario regio Polonica lingua publicata, & utriusꝙ partis assensu & so-
lenni iureiurando approbata est. His aũt cõditionibus ea conuenit, ut
Polonus Culmensem & Michalouiensem ditionem, & Pomeraniã om
nem, ad hæc Marieburgũ, Stumam, & Cristiburgum arces & oppida
Elbingam ac Tolchemitã oppida cum suis territorijs, & munere sylua-

Vualdampt.

tico, quod Vualdampt, Teuthonicè uocaẽ, & sex pagis, qui ad arcẽ Ho
landiam pertinuerunt, iure sempiterno obtineret: Neringã item penin
sulam, exceptis duobus pagis cum prędio, qui Cruciferis propter com
modiorẽ in Habo lacu piscationem relicti sunt. Reliquũ quicquid est
in Prussia, ut Magister cum suis Cruciferis sibi haberent, ea quidem le-
ge, ut semper sint in fide & clientela regũ Polonorũ, id'ꝙ solenni iure-

Cruciferi in fide & clientela regis Poloni.

iurando, quicunꝙ Magister ordinis deinceps unꝙ creatus esset, intra
sextũ mensem per se ipse ad regem ueniẽs profiteretẽ: seruaturus omnia
quæ tunc conuenissent, neꝙ ulla tergiuersatione aut relaxatione cuius-
quam sine absolutione à iureiurãdo, ne ultrò quidem oblata usurus: es-

Magister Crucif. princeps et consiliarius Polon. cum primoribus commendatoribus.

setꝙ is princeps & cõsiliarius regni, & ad lęuam regis primũ locum in
consilij & cõcessibus publicis haberet. Primi quoꝙ Commendatores,
quos Magister ederet, ut & ipsi cõsiliarij regis essent: atꝙ ita Magister,
ordo, ac tota Prussia, & quicquid ij postea bello, uel quouis alio modo

Prussiæ cũ Polonia coniunctio.

de barbaris quęrerent, cum Polonia arctissimo uinculo cõiungerẽtur,
& in unum corpus coalescerẽt, neꝙ cuiusquam omnino in terris, præ-
terquã regis Poloni maiestatem, authoritatẽ, ac iurisdictionem (salua
Pontifici max. ecclesiastica sua iurisdictione) agnoscerent. Ei uerò con
tra quemuis hostem adessent, nec eum in aduersis iuxtà ac in prosperis
desererent. Ad professionem ordinis ut patêret aditus Polonis, & alijs

Poloni recipiendi inter Cruciferos.

regiæ ditionis hominib. dũmodo ij dimidia parte Teuthonas ne exce-
derent, eorumꝙ etiam in magistratibus & curationibus mãdandis ra-
tio haberetur: Magister uerò ne rege inscio quauis de causa amouere-
tur. Quòd si quæ munitiones intra fines utriusuis ab altero adhuc tene
rentur, ut ante octauũ Cal. Iulij bona fide redderentur: sin à quoquam
alio, tamen alterius ope recuperarentur. Donationes, uenditiones, &

aliæ quæuis alienationes bonorum ab occupatore, incommodo ac da- A
mno alterius, bello durante factæ, ne ratæ essent. Profugis & exulibus
equestris ordinis possessiones ademptæ ut restituerentur. Plebeis ue-
rò eæ modò, quæ ante initium conuentus illius uenditæ non essent. Cæ-
terùm pro uenditis liceret precium renumerare. Omnibus autem ut

Culmensis episcopa Gnesnensi metropoli subeicta. Pomesaniensis relicta Crucif.

perduellionis ac defectionis noxa remitteretur, Culmensis ecclesia a-
motis religiosis Cruciferis, ut ad ius matricis suæ Gnesnensis metropo
leos rediret, eiusq́ episcopam Vincentius Kelbassa, simul'que Pomesa
niensem haberet. Eo uerò mortuo, Pomesaniensis ecclesia in Crucife-
rorum ditionem recideret. Arces, oppida, pagi, & quæuis bona eccle
siastica utrinq; suis ecclesijs redderentur. Captiui item utrinq; dimitte-
rentur: uiæ publicæ ut essent liberæ more ueteri. Telonia siue porto-
ria noua ne qua utrinq; alteris imperarentur. Hæc ita rata firmaq; esse
ut omnes episcopi, duces, palatini, castellani, Commendatores, equi-
tes, ciuitates iureiurando interposito iuberent. Et quamuis authorita
te legati pontificij confecta, constituta & stabilita essent, mitterent ta-
men nihilominus rex & Magister oratores ad Pōtificem, & ab ipso ap
probari & confirmari pacta illa cum omnibus conditionibus peterēt,
adiectis in uiolatores pœnis. Hunc igitur tunc exitum bellum Prusi-
cum tredecim annis uaria fortuna gestum, habuit. Omnibus ritè pera
ctis, ad ædem Virginis matris nomine nuncupatam itum est, Deo'que
actæ gratiæ. Reliquum diei festis epulis & conuiuijs datum. Rudolfus

Rudolfi integritas.

legatus tam pulchræ pacis confectæ meritam apud omnes laudem tu- B
lit: qua contentus, amplissima dona à rege missa refutauit. Consiliarij

Rudolfus consiliarius regius.

mēdò regij titulum honoremq́ cum pensione siue salario ducētorum
florenorum in singulos annos, quoad uiueret, in salinis Bochnensibus
attributam accepit, & Vuratislauiam se recepit. Magistro item Ludo
uico, & ijs qui cum eo erant primarijs uiris, Henrico Plauenio, Gerar-
do Melēgrado, Vilelmo Epingio, Vlrico Regiomontano, siue Kynix-
bergē, Bernardo Sūbergio, Georgio Sliuenio, ac duobus Cruciferis

Cazimiri munificentia in Magistrum & Cruciferos.

cubicularijs Magistri perāpla pro cuiusq; conditione ab eodē rege da
ta munera. Cumq́ is egere admodum Magistrum comperisset, præter
priora dona, quindecim millia florenorum ei ultrò dono promisit in
emerita stipendia militum, quo facilius Prussia excedentibus illis re-
crearet. Remisit etiā ipsi in uiginti annos necessitatē mittendorū ex pa
cto auxiliorū, excepto tamē bello Turcico, si id Polonis inferretur. Vi
cissim autem Magister Polonis in ditione sua fundos & possessiones
habentibus tributa, operas, & quæuis alia onera in uigintiquinq; an-

Legatio ad Pōtificem max.

nos remisit. Missi deinde oratores Romani, à rege quidem Vincentius
Kelbassa designatus episcopus Culmensis, & Pomesaniensis, & Ioānes
Ostrorogius iureconsultus & castellanus Medirecensis: à Magistro
uerò Ioannes Vinclerus iureconsultus: quibus mandatum, ut Ponti-

Rudolfi episcopi laus.

fici gratias agerent, Rudolfi industriam, fidem, integritatem, studium
atque diligentiam commendarent, & apicem honoris Cardinalicij pro
meritis ei peterent. Sic igitur ille uberrimum est uirtutis & laborum
suorum

A suorum fructū cōsecutus: quos eo alacrius exhausit, q Vuratislauia in
Prussiam proficiscens uiso religiosæ cuiusdā uirginis Veronicæ Craco
uiensis apud basilicā Vuratislauiensem per multos annos commoran-
tis animatus erat: quem illa uidere sibi uisa est corā throno Dei, gladiū
utraq; parte acutū confringentem: quo significabatur, eum bello Prus-
sico finē impositurū esse. Id quod euentus rei cōprobauit. Non omnib.

Pax quibus ingrata accidit.

tamen ea pax grata & iucūda fuit. Nam & Prussi molestè ferebant, tan
tū relinqui Cruciferis in Prussia, ut facilè ij resumptis uiribus bellū in-
staurare possent: & Poloni proceres, qui ei paci cōficiendæ nō erāt ad-
hibiti, multa in eam cauillabantur: & milites spem stipendiorū facien-
dorū sibi præcisam esse molestè ferebāt: & Lituani dolebant, se occasio
nē recuperandæ, quemadmodū existimari uolebāt, Podoliæ, dum Po-
loni Prussico bello distinentur, amisisse. Iam uerò Georgius rex Boe-

Georgius rex à Cazimiro liberis suis metuit.

mus, qui magnā retinendi & ad posteros suos transmittendi regni Boe
mici spē in eo bello collocarat, eo finito impensius sibi liberisq́ suis me
tuere à Cazimiro rege incipiebat, q eius regni hæreditatē ad ipsum fi-
liosq́ ipsius per Elizabethā uxorē Regis Vngarorū atq; Boemorū filiā
& sororē pertinere intelligebat: seq́ exosum esse apud suos, eos præser
tim qui in recta religione permanebant, non obscurè animaduertebat:
neq; ignarus erat, Cazimirū ad bellū sibi inferendū cùm ab alijs Chri-

Georgius rex damnatur hæreseos, & regno priuatur.

stianis principib. tum à pont. max. incitari. A' quo etiā per id tēpus ipse
iudicio Romę instaurato, hæreseos & perfidię, damnatus, omni regio,
B ducali, & marchionali honore nō in præsens modò, sed etiā in futurum
tēpus unà cum liberis suis priuabatur: & subditis eius indulgebatur, ut
ei parêre necesse nō haberent. Et egerat quidē cum Cazimiro, de susci-

Cazimirus ad bellum Boemicum incitatur.

piēdo regno Boemico Rudolfus legatus q diligentissimè, Torunia dis
cessurus: pollicebaturq́ ipsi nō solū subsidiū Pontificis, uerùm etiā Si-
lesiæ & Luzacię deditionē, quamprimùm arma cōtra Boemos sumpsis
set, aut aliquē de filijs suis cum exercitu misisset: uerùm Cazimirus eam
cōsultationē ad comitia regni reiecit. Ridiculè hic de Cazimiro atq; o-

Antonij Sabellici error multiplex.

mni dissidio regū de regno Boemico fabulat̄ Antonius Sabellicus, scri
ptor alioq diligēs, solā, ut arbitror, famā popularē & rumores Riui alti
secutus. Quē res ipsa satis refellit. Nobis id obiter admonuisse sufficiat.
Dimisso legato & Magistro, Cazimirus ad quintum Calen. Nouēbris
Torunia profectus, quoniā pestis totā ferè Poloniā peruaserat, apud
Cozinicios saltus aliquandiu uenationi uacauit. Interea Ioānes Srācus
collectis duobus millib. mercenariorū militū, ne nihil ageret finitis sti-

Pelcinicia à Polonis occupata, Drahimum à Pomeranis.

pendijs, Pelciniam oppidum in tractu Stolpensi occupauit: nec multo
pòst Drahimum arx regia ab eo qui Pelciniciæ præfuerat, inter-
cepta est. Regis deinde iussu ex pacto restitu-
tio utrinque facta.

MARTINI CROMERI DE ORIGINE ET REBVS GESTIS POLONORVM

LIBER XXVII.

1467. Sigiſmũdus filius Cazimiro natus.

INSEQVENTIS anni initio, ipſis adeò Cal. Ianuarijs natus eſt Regi apud Cozinicæ Sigiſmundus filius pacata Pruſsia, bono quodam omine conficiendarum reliquiarum belli Pruſsici, quod Cruciferi ſucceſſu temporis renouarunt. Sub finem uerò eiuſdem menſis rex in Lituaniam profectus eſt: duobus'que penè menſibus ibi exactis, in Poloniam reuertens, ad tertiam diem Maij Petricouiæ comitia habuit.

Comitia Petricouiæ.

Ibi poſtulatibus legatis Cruciferorum, quorum Magiſter Ludouicus paucis illis diebus obierat, pax reliquorum procerum, qui Toruniæ non adfuerant, ſolenni iureiurando confirmata eſt. Conſtitutæ etiam res reliquæ Pruſsiæ, quæ in Regia ditione erat: & mutata nonnihil magiſtratuum atque honorum ratio, nobilitatis atq; ciuitatum legatis flagitantibus. Nam gubernatione extincta, & palatinatu Elbingenſi in Marieburgenſem cõmutato, Sciborius Baſenus eo honore cohoneſtatus eſt: caſtellanus uerò eiuſdẽ loci, Fabianus Maulius factus: palatinus Gdanenſis, ſiue, ut nunc uſus obtinuit, Pomeraniæ Otto Magnicius: caſtellanus aũt Nicolaus Pilauius, deniq; caſtellanus Culmenſis, Ludouicus Mortangius creati. Palatinus enim eiuſdẽ loci, qui ſecũdum epiſcopos primus eſt in ſenatu Pruſsico, Gabriel Baſenus uiuebat adhuc.

Gubernator Pruſsiæ ſublatus.

Culmenſis palatini in Pruſsia eminentia.

Tartarorũ legatio et fœdus cum rege.

Audita eſt etiam Nurduuuladi noui Tauricanorũ Tartarorũ principis, qui Ezigeri patri ante ſeptẽ mẽſes extincto ſucceſſerat, legatio, fœdus & amicitiã paternã cum Cazimiro, eiuſq; ditionis hominib. cõfirmans, & auxilia contra quoſuis hoſtes pollicens.

Tranſactio cũ militib. de emeritis ſtipendijs.

Conſultatum deinde de exoluendi ſtipẽdijs militũ toto Pruſsico bello meritis, quorũ permagnus numerus cum coniugibus & liberis aduenerat. Deciſum cum equitib. quidẽ octonis florenis in ſingulos annos, cũ peditib. uerò quaternis. Quæ ſumma ad bis centũ & ſeptuaginta millia florenorũ perueniebat: eaq; intra duos annos & ſemis exolui promiſſa. Tunc quidem bini modò aurei numerati in militem: quaterni intra menſem promiſsi. Neq; quicq; operę precij tunc factum eſt per totos ſeptẽdecim dies, propterea quòd nobilitas pleraq; omnis in Corcinenſi & Sredenſi conuentibus renuerat tributum agrarium in eam rem petitum. Itaque placuit nouos conuentus coli quidem ad diem Sancti Iacobi, Corcini uerò ad diem ſancti Laurentij, quò ex Colenſi maiores Poloni aduenirent, inſtitui.

Vuladiſlai Damoborij improbitas et cædes.

Ægrè autem milites in eo acquieſcebant, Vuladiſlao Damoborio caſtellano Naclenſi, homine turbulento & ſeditioſo, in primis animos eorum ſollicitante: qui dudum Slochouiam intercipere adortus, & ſpe ſua fruſtratus, ex agro arci illi ſubiecto, prædas egerat: milites eius arcis præſidiarios, fide data, euocatos perfidè trucidarat: Naclenſi territorio pecuniam imper arat: Gneſnenſis eccleſiæ bona populatus erat: & adulterinum numum cudere inſtituerat: nec in futurum tempus quieturus eſſe uidebatur. Is igitur quamuis clara Topororum familia, patre Inouuladislauienſi palatino ortus, & ſenator regius eſſet, tamen ſponſores dare iuſſus de quieſcendo, cum non daret, captus & Petro Samotulio caſtellano Poſnaniẽſi & prefecto maioris Polonię traditus: Caliſsiãq; ductus, eius iuſſu capitali pœna affectus eſt.

Ioannes Reſſouius præfectus Corcinenſis captus.

Ita unius ſupplicio repreſſa tamẽ ſunt utcũq; latrocinia, quę iã increbreſcere cœperãt, ita ut Ioãnes Reſſouius canonicus Cracouiẽſis & pfectus Corcinẽſis Petricouia domũ reuertẽs, in itinere direpta, quã ſecũ uehebat, ſupellecti ſua & regia, caperẽt.

Georgij regis legatio ad Cazimirum.

Adfuit & Georgij Boemi legatio, cuius princeps erat Ioannes Hicinius Morauus, fœderis apud Glogouiam icti Cazimirum admonens, ne proceribus Boemis & Vuratiſlauienſibus perduellibus contra Georgium faueret.

Boemorũ procerum conſilia contra regem Georgium.

Conuenerãt enim unum in locum proceres Boemi nobiliſsimi quique, & cum his Budeouicenſis, Pelſnenſis, & omnium ferè Marouiæ ciuitatum legati: Georgium'que, ſi iureiurando promiſſa de religione non præſtaret, pro rege deinceps habituros ſe non eſſe conſtituerant, & in aliquem de filijs Cazimiri, utpote de ſtirpe regum ſuorum natis, animis inclinati eſſe uidebãtur. Itaque anteuertens eos Georgius, quod fit plerunq;, diligentius ut curentur ea quæ ab uno, quàm quę à multis curantur, pactorum conuentorum Cazimirum admonebat. Huic reſponſum eſt: A' Cazimiro quidem fœdus ſeruari, & ſeruatum eſſe: à Boemo uerò id uiolatum uideri. Satisfieri ab eo de damnis datis & iniurijs oportere, ſi deinceps quoq; fœdus integrum eſſe uellet. Ita ſpes tamen aliqua oſtenſa trepidanti.

Boemorum legatio ad Cazimirum.

Nec multo pòſt, ſolutis iam comitijs, adfuere & aduerſariorum, hoc eſt orthodoxorum Boemorum legati, quorum Stenco Conopiſcius ſiue Sternbergius Burgrabius Pragenſis princeps erat, petentes ut Cazimirus regni Boemici, quod ipſi liberiſq; ipſius certa quadam ſucceſsione deberetur, curam ſuſciperet: neq; id à ſcelerato, perfido, & hęretico inuaſore occupari pateretur. His reſponſum: Nihil iam tunc de re tanta ſtatui rectè poſſe, cõuentu dimiſſo. Cauebat nimirũ Rex, ne nouo bello implicaretur, pertęſus Pruſsici, ut qui maximè. Nec tamẽ ſucceſsionis iure ſe & liberos ſuos abdicare uolebat: uerùm ſpectabat, quò fortuna diſsidentium Boemorũ inclinatura eſſet.

Boemici mot⁹.

Erat enim in armis Georgius, & rebellium munitiones in Boemia oppugnabat: & illi Budeouice inſigne ſecundũ Pragam oppidũ, quinq; conſulibus, qui cũ Georgio ſentiebãt, de medio ſublatis, ſibi adiunxerãt: & uerò Vuratiſlauienſes, quo Georgiũ diſtinerẽt, facta è mercenario milite & urbana multitudine manu, oppida & munitiones ſibi uicinas, quæ in fide manebant, infeſtabant, Francheſteinum'q; cæperant.

Vuratiſlauienſiũ clades apud Francheſteinũ.

Sed uiciſſim in eo ipſo oppido obſeſsi à Boemis & Saxonibus auxiliaribus, oppido per ſcalas inter tumultum temerè inter milites coortũ capto, exciderunt. Ac equites quidem fuga euaſerunt: pedites uerò ad quatuor millia partim cæſi, partim capti. Miſerant autem Georgio

Vilelmus

Vilelmus Miſnẽſiũ ac Turingorũ dux,& Albertus Marchio Brãdebur-A
genſium nõ contemnẽda equitũ auxilia. Hæc igitur tũc circũſpiciebat
Cazimirus. Peractis aũt comitijs, Petricouia profectus, Nepolomiciã
diuertit. Ibi oratores ſuos reſponſum pont. max. referentes audiuit.

Culmenſis epiſcopa in priſtinum ſtatum reſtituta.

Nihil ab eo tunc impetratum, præter quòd Culmenſis eccleſia amo-
tis Cruciferis in priſtinum ſtatũ reſtituta, & Gneſnenſi archiepiſcopo
denuò addicta eſt: confirmatio uerò pacis Pruſsicæ, & relaxatio in-
terdicti in Pruſſos regiarũ partium promulgati, Rudolfo Lauantinen-
ſi epiſcopo mandata. Tametſi Culmenſis quoq; eccleſiæ reſtitutio eidẽ
Rudolfo mandata fuiſſe uidetur. Qui ad quintum Calendas Auguſti

Legatio pont. max. ad Cazimirum regem.

Vuratislauia Cracouiam adueniens cum Gabriele Veronenſi Franci-
ſcano, hæreſeon inquiſitore, & Petro Ercleo decano Aquenſi cubicula-
rio Pontificio, recens Roma miſsis, regem ad ſuſcipiẽdum, & à nefario
& hæretico occupatore uindicandum regnum Boemicum exhortaba-
tur: & Pontificis, Imperatoris, Germanorum, & aliorum Chriſtiano-
rum principum opem & ſubſidia promittebat: diplomataq; Pontificia
proferebat, quibus ea demum conditione, poſtulatis regijs ſatisfacere

Boemorũ procerum legatio.

iubebatur. Et cõmodũ proceres Boemi qui Georgio aduerſabantur,
miſerãt & ipſi ad Cazimirũ è conuentu Iglauiẽſi Heliã adminiſtratorẽ
Lutomyslienſis epiſcopę, orantes ut aut ipſe regnũ id ſine longiore cõ-
perendinatione ſuſciperet, aut aliquã de filijs uel cum mille equitibus
regẽ ſibi mitteret. Suis uirib. regnũ ſe ipſi uindicaturos eſſe. Ad extre- B
mũ tergiuerſante Cazimiro, poſtulabat Rudolfus, ne tamen pro fœde-
rato nec pro rege haberet Georgiũ, priuatũ regio honore à Pontifice:
ſed pateretur piam crucis militiam contra eum in ditionibus ſuis pro-
mulgari. Offendit ea legatio regem & proceres Polonos, qui tunc ipſi
aderant in conſilio, propterea quòd pax cum Cruciferis in dubium re-
uocari, prętextusque renouandi belli ipſis pręberi uidebatur, propter
adiectam in diplomatibus conditionem. Itaq; res integra ad conſulta-
tionem conuentus Corcinenſis, qui tunc inſtabat, reiecta: conuentuſ-
que ipſe propter incommoditatem loci, & peſtem circumquaque ſæ-

Comitia Cracouiæ.

uientem Cracouiam translatus: & ad eum maioris Poloniæ proceres
propter nouam illam cauſam euocati, uix ad mediũ Auguſti tandem,
non omnes tamen conuenere. Quindecim ferè diebus conſultatũ eſt.
Ad extremum placuit agi gratias Põtifici, & Boemis proceribus de ob-

Cazimiri reſponſum.

lato regno, quod Cazimiro liberiſq; eius iure optimo deberetur. Sed
acceptare id eum tũc propter infrequentiã ſenatus, cuius conſilijs & au-
xilijs uſurus eſſet, rectè non poſſe: differri rem ad alia comitia oportere:
curæ aũt Regi fore, ut bellũ ciuile inter Boemos gliſcens dirimatur: Ge-
orgius in uiam redeat, & in poteſtate ſit Pont. max. Quo minore uerò
negocio ea confici poſsint, operę precium eſſe, ut aliquantiſper à publi-
cando Pontificio decreto, quo Georgius regno priuabatͬ, & militia cru-
cis abſtineatͬ. Cũ hoc reſpõſo dimiſſus Rudolfus, Vuratislauiã reuertit.
Petro uerò Ercleo Romã reuertẽti adiũctus Ioãnes Sẽpinius eques Po-
lonus, q de cõfirmatione pacis Pruſsicæ ſine conditione rurſus ageret.
Cui

A Cui mandatũ & illud eſt, ut peteret, quo Vincentius Culmenſis epiſco-
pus, Paulo Varmiẽſi per eos dies peſte ſeu ueneno, ut creditũ eſt, extin-
cto, ſucceſſor daretͬ: quãuis Nicolaus Tũgenus canonicus eius eccleſię,
Vormitha ortus, qui Romæ tunc erat inter ſcriptores apoſtolicarũ li-
terarũ, ritè à collegio baſilicæ illius electus eſſet. Sed ne Sempinius qui-
dem quicq; impetrauit. In Boemiã uerò miſsi legati, Stanislaus Oſtro-
rogus palatinus Caliſsiẽſis, Iacobus Dembenius theſaurarius, & præ-
fectus Cracouienſis, & Ioannes Dlugoſſus canonicus Cracouienſis. In
Pruſsiam autem ad conſtituendas res, Iacobus Sennenius Vuladisla-
uienſis, Vincẽtius Kelbaſſa Culmenſis epiſcopi, & Ioãnes Coſcelecius
palatinus Inouuladislauienſis; qui ſubortas cum Cruciferis nonnul-
las controuerſias diremerunt: & quamuis ægrè, perfecerunt tamen, ut
de promiſsis Magiſtro à Rege quindecim millibus florenorũ, duode-
cim millia ciuitates exoluerent. Rex tribus menſib. exactis Cracouię,
in Lituaniam ſeceſsit. Iam enim totam ferè Poloniam, Ruſsiam, & Ma-
ſouiam peſtis popularis peruaſerat. Ibi Nicolao Vilnenſi epiſcopo ſub
finem Septembris defuncto, Ioãnem Loſſouiciũ Vilnenſis ciuis filium,
qui tunc erat Lucenſis epiſcopus, huic uerò Martinũ Creſſouiciũ gen-
te Gryphium ſucceſſorem deſtinauit: Nicolao uerò Camenecẽſi, qui &
ipſe ad mediũ Octobris peſte extinctus erat, Nicolaum Golambicum
gente Gryphiũ: ſed cum is paulo pòſt in itinere à latronib. interfectus
eſſet, Nicolaũ Prochniciũ gente Cuslium ſuffecit. Legati regij in Boe-
B miam profecti, multa agendo & ſuadendo eò rem perduxere, ut Geor-
gius negaret ſe quicquam aduerſus Pontificem & pacta cum anteceſſo-
re eius & cum concilio Baſileẽſi cõuenta admiſiſſe: correcturũ autem,
ſi quid fortè eiuſmodi eſſet. Componendarũ uerò Boemicarum rerum
arbitrũ Cazimirũ non recuſaret. Cæterùm alterius factionis proceres,
conuentu apud Vuratislauiam habito, negarũt, ſe illum arbitrũ accipe-
re poſſe incõſulto Põtifice maximo, cuius iuſſu bellũ ſuſcepiſſent. Neq;
uerò habendam eſſe fidem Georgij uerbis atq; promiſsis: quin ſuſcipe-
ret Cazimirus oblatũ & iure ſibi debitũ regnũ: aut uerò aliquẽ de filijs,
quos tam multos haberet in ſpẽ pluriũ regnorũ ſuſceptos, regẽ ſibi mit-
teret. Factæ ſunt tamen inter eos & Georgium quinq; menſiũ inducię.
Sequentis anni, qui fuit milleſimus quadringenteſimus ſexageſimus o-
ctauus, initio nihil memorabile actũ in Polonia, pręter quòd peſtem la-
tè graſſantẽ annonę caritas excepit, ex hyberni cœli intemperie, & in-
tempeſtiuo calore ac ſiccitate, coorta ingenti multitudine muriũ, qui
horrea depaſti, cum ſe in agros effudiſſent, ſegetes quoq; hybernas ui-
reſcentes radicitus arroſerunt. Nihilo tamen minus primo uere Cazi-
mirus rex cum uxore Cracouiam è Lituania reuertit. Ibi cõuenit eum
Protaſius Olomucenſis epiſcopus: & ad uindicandam Boemiam, & ſo-
cia cum imperatore Friderico, & Mathia rege Vngarorum arma con-
tra Georgiũ coniungenda exhortatus eſt. Secretò uerò, quinq; modò
conſiliarijs adhibitis, ſuaſit ut rex fœdus cum utroq; principe noua af-
finitate ſtabiliret, collatis in matrimonium Mathiæ & Maximilia-
no Fri-

Legatio Cazimiri ad pontificem.

De Varmienſi epiſcopa controuerſia.

Legatio Polon. ad Boemos.

Legati in Pruſſiam.

Peſtis in Polonia.

Georgij regis reſponſum oratorib. Polonis.

Boemi catholici recuſarũt arbitrum Cazimirum.

Induciæ

1462. ann.

Annonæ caritas.

Protaſius Olomucenſis epiſcopus ad Cazimirũ uenit.

no Friderici filio duabus filiabus natu maximis: conſultius fore, ut per A
filias certam Vngarici & Boemici regni hæreditatẽ nomine uxoris ſuę
adiret, quam ad filios peruenturã expectaret, aut uerò armis eam uindi
caret. Non recuſaturos eſſe principes illos cum conſiliarijs ſuis, quin ſi
ipſi liberos nullos relinquerẽt, ad Cazimiri liberos ex pacto ſecundum
ſe ſucceſsio pertineret. Attingebat quidem Georgium propinquitate
Protaſius, & magna fiducia & libertate ſubinde eum officij ſui admo-
nuerat: ſed cũ plus apud eum ualeret authoritate, ſiue adeò terrore mi-
Rochezana Georgio formidabilis.
nisq; Rochezana, Protaſius cum rectè ſentientibus Boemis ſeſe cõiun-
xit. Et cum Cazimirus oblatũ ab eis regnũ nõ acciperet, Mathias uerò
Mathias rex à Boemis orthodoxis ſuſceptus.
Vngarorũ rex, quamuis gener & fœderatus Georgij, tamen Pontifi-
cis max. hortatu & authoritate adductus, miſſa ad eos legatione ultrò
id expetiuiſſet, non grauatè ſuſceptus eſt ab eis. Et fortè is tunc nihil ha
Turcæ à Iaice reiecti in Aſia belligerantur.
bebat negocij cum Turcis, qui reiecti à Iaice arce, quam recuperare ni-
xi erant, in Aſiam ad ſubiugandũ Trapezuntinũ imperium, & contra
Mathiæ fœdus cum Friderico imperatore.
Syros & Ægyptios arma conuerterãt. Quo magis autem Mathias res
ſuas contra Georgium ſtabiliret, fœdus cum Imperatore Friderico per
cuſsit, quo eum ſibi ſucceſſorẽ aſſentientib. Vngaris deſignauit. Cum-
que prouidendum ſibi eſſe exiſtimaret, ne Cazimirus impedimento ſi-
bi eſſet, Protaſium, non inſcio, ut credibile eſt, Friderico ſubmiſit, per
quem uel affinitate Cazimirum ſibi adiungeret. Aliquanto enim antè
Reſponſum Protaſio à Cazimiro datum.
uiduus factus erat. Id igitur tunc egit Protaſius. Relata re ad conſilium B
regium, reſponſum eſt Protaſio, Cazimirum ius ſuum ad regnum Boe-
micum tam hæreditariũ, quàm delatũ ab ipſis Boemis, non repudiaſſe:
uerùm reieciſſe eam conſultationem ad comitia, quæ inſtarent. Quod
ſi quis interim id regnũ uſurpare uellet, curæ ipſi fore, ne id impunè fer
ret. Cum Mathia rege eum fœdus icere, & affinitatem ſtatuere nõ poſ
ſe, niſi ille iniurias & damna data Polonis exolueret. Bis ab eius homi-
De Valachiæ dominatu contentio.
nibus infeſtatam eſſe Scepuſienſem oram: Valachiam item anno ſupe
riori ab eo uexatam eſſe. Cum hoc reſpõſo Protaſius, quamuis ſplendi
dè donatus à Cazimiro, nõ admodũ lætus in Vngariã, unde uenerat,
redijt. Quod autem de uexatione Valachię memorauimus, ita ſe res ha
buit. Tres de principatu ſiue palatinatu Valachiæ aliquandiu certarãt,
Stephanus, Petrus, & Berendeius: ad extremũ à Stephano reliqui duo
eiecti ad Cazimirũ confugerãt. Sed cum is nihil opis ipſis afferret, atq;
adeò Stephanum principem eſſe iuberet, Berendeius in Vngariam pro
Mathiæ regis expeditio in Valachiam.
fectus, Mathiæ regis opem implorauit. Qui ſubigendę Valachiæ occa
ſionem non amittendã ſibi eſſe ratus, comparato exercitu quadraginta
millium hominum, per mõtes atq; ſyluas Vngariam ac Tranſyluaniam
claudentes, cum in Valachiam penetraſſet, crudeliter eam ferro & igni
uaſtarat. Stephanus uerò quamuis ipſe quoq; exercitũ collegiſſet, auxi
lia'que à Polonis accepiſſet, tamen aperto marte hoſtem adoriri non au
ſus, quòd ſe imparem eſſe uiribus eius cerneret, neq; magnopere ſuis fi
deret, inſidijs eum appetebat, donec Mathias in oppido Bania caſtra-
metatus, rei bene gerendę occaſionẽ ei prębuit. Sũmiſsis enim homini
bus

A bus prima noctis uigilia, nihil tale expectantibus Vngaris, oppidũ plu
Stephani Valachi uictoria de Mathia rege Vngarorum.
ribus locis incendit: ipſeq; ſtatim cum expedito peditatu affuit, & re
inopinata perturbatis, nocturna caligine omnia maiora & formidabi-
liora faciente, colligendi ſeſe ſpacium non dedit. Itaq; Vngari ancipiti
periculo ferri & incendij conſtricti, omiſſa defendendi ſui cura, quà
quiſq; poterat, ex oppido ſeſe eijciebãt. Nec ullus planè ab his quidem
fugæ, ab illis uerò cędis modus fiebat, quoad in Tranſyluaniam peruen
tum eſt. Deſiderata tunc eſſe dicuntur Vngarorum ad decem mil-
lia. Rex tribus uulneribus acceptis, cum reliquijs diſsipati exercitus, re
Mathias rex uulneratus fugit.
lictis impedimentis, per ignotos montium tramites Valacho quodam
duce euaſit. Vias enim Stephanus ſucciſis arboribus impedierat, & ob
ſederat. Hic tunc belli illius exitus fuit. Miſerat autem Valachus
Cazimiro regi Vilnam dona de hoſtiũ ſpolijs, uictoriæ ſuæ argumen-
ta: & in poſterum cõſilium & auxilium ab eo petebat. Neq; enim qui-
eſcebat poſt tam inſignem illam cladem Mathias. Verùm quater cen-
tenis millibus aureorum è mulcta Tranſyluanienſium coactis, nouum
Tranſyluanienſes multati à Mathia.
exercitum comparabat. Sed eum contra Boemos comparari Protaſi-
us, neque id falſo, aſſeuerabat. Per eos autem dies, quibus is fuit Cra
couiæ, regina Elizabetha ſextum filium nono partu edidit. Cui Fride-
Fridericus filius Cazimiro natus.
rici nomen, Protaſij rogatu inditum eſt. Poſteaquàm autem diſceſsit
Protaſius, poſtridie aduenit Albertus Coſtca Poſtupicius orator à Ge
orgio Boemo, gratias agens Cazimiro de fide & conſtantia in ſeruan-
Georgij regis legatio ad Cazimirum.
B do fœdere, ac de ſtudio & opera nauata in reconciliandis Boemorum
animis: pergeret porrò inchoatum opus perficere, quoad durarent
induciæ. Georgium eius arbitrio cuncta permittere. Orabat etiam
de reconciliando ipſi Pontifice maximo, à quo non modò Boemi, &
Mathias rex Vngarorum, ſed et alij Chriſtiani principes aduerſus eum
cõcitabantur. Purgaturum eum eſſe ea de quibus inſimularetur, & Ca
zimiri arbitratu ſatisfacturum: cuius etiam filium aliquem de ſenten-
tia Boemorum procerum ſucceſſorem ſibi præteritis filijs ſuis deſtina
ret, non hæreditario iure, quod nullum eſſet regni apud liberam gen-
tem, ſed ſingulari quadam omniũ Boemorum in Cazimirum propen-
ſione, & linguæ cum Polonis communione. Eaq; de re conſtituenda
& conficienda mitteret Cazimirus legatos ad proxima Boemorum co
mitia. Atque hæc non ſincerè, neque ex animo fiebant & mandaban-
tur à Georgio: ſed ſumma neceſsitate exprimebantur, quo Cazimirũ
à ſuſcipiendo ab aduerſarijs ſuis oblato regno, & à ſocietate Mathię re
gis retardaret. Iam enim duxerat Mathias exercitum in Morauiam, &
Morauia in poteſtatẽ Mathiæ regis uenit.
ciuitatibus eius orę pleriſq; omnibus ultrò ſeſe ipſi dedentibus, in Boe
miam infeſta ſigna inferebat. Nec minus comiter Georgij legationi re-
ſponſum eſt poſtridie: Cazimirum libenter omnia Georgij cauſa face-
re, deincepſq; facturum eſſe, modò ille uerè & bona fide ageret. Re-
ctè autem & ex officio ſuo facturos, & ſuis rebus conſulturos eſſe Ge-
orgium & Boemos, ſi nõ niſi de filijs Cazimiri regem ſibi ſumant. Cum
hoc reſponſo dimiſſus legatus Georgij. Nec mora, legati ijdem qui ſu-

Legatio Polonorum ad Boemos. *Ioannes Dlugossus regiorũ liberorum præceptor.*

perіori anno fuerant, ad componendas res Boemicas iterum proficiſci A iuſſi ſunt, Dlugoſſo excepto: cui quòd rex liberorum ſuorum curam & iuſtitutionem mandarat, Nicolaus Scopus Oſuencimenſis caſtellanus ſuffectus eſt. Verùm ij feruente maximè contra Georgium bello, quod in Auſtria quidem à Friderico Imperatore depellebatur, in Boemiam uerò à Mathia Vngaro maximis uiribus inferebatur, tentata, ſed

Rudolfus Vuratislauienſis epiſcopus. *Legatio ad Stephanum palatinum Valach.*

refutata à legatis pontificijs (Nam ad Rudolfum paulo antè Vuratislauienſem epiſcopum factum, Laurentius Ferrarienſis epiſcopus acceſſerat) pacificatione, caſſo labore fatigati reuerterunt. Ad Stephanum uerò in Valachiam miſsi Dobeslaus Biſſouius caſtellanus Belſenſis, & Stanislaus Tencinius Ioannis caſtellani Cracouienſis filius, ut eum pollicitatione auxilij regij confirmarent, & locum tempusq́ cum eo conſtituerent, ubi is præſens ſolenne fidelitatis iuſiurandũ regi daret.

Fœdus Polon. cum Stephano Valacho.

Conuenit: Renouatum eſt fœdus cum promiſsione mutuorum auxiliorum, adiectis his conditionibus: Ne Valachus inſciente & inuito Rege cuiquam bellum faceret: Rex uerò ne receptaret hoſtes eius, qui ad Palatinatum adſpirarent. Ipſe Rex dimiſsis legatis ſub finem Iunij Cracouia profectus, Pruſsis, ut ad ſe accederet, orantibus, Viſliciam diuertit: conuentum minorum Polonorum egit: ſubſidium ad exoluenda Pruſsica ſtipendia poſtulauit. Quod non abnuebat quidem nobilitas, uerùm ſine maioribus Polonis ſciſcendum ſibi eſſe non putauit.

Legati ſiue nũcij terreſtres ad comitia mitti cœpti.

Quare placuit binos è ſatrapijs ſiue palatinatibus legatos ad comitia Petricouienſia mitti, qui decernendi in commune cum cæteris B Regi moderati tributi poteſtatem haberent. Atque hoc tunc primùm fieri cœptum, ſic inoleuit poſterioribus temporibus, ut ſine ijs legatis ſeu nuncijs terrarum (ſic enim uocantur) nulla comitia legitima

Nunciorũ poteſtas.

haberentur, neque tributum decerni, ac ne lex quidem ulla ferri poſſe uideatur: auctus'que eſt, & ſubinde etiamnum augetur eorum numerus. Poteſtas uerò eorum adinſtar Tribunitiæ apud Romanos, uel Ephororum apud Lacedæmonios eſſe cœpit. Nam tãtum ij noſtra tempeſtate arrogare ſibi cœperunt, ut nullam rem maiorem iniuſſu ſuo decerni à Rege & ſenatu, aut fieri uellent, & in ſenatum, atq́ adeò in Regem ipſum cenſuram grandi ſupercilio ſibi ſumerẽt. Ad extremum creſcente indies ambitione de religionis quoq́ Chriſtianæ dogmatibus, ritib. ac ceremonijs diſceptare, & nõ accipere, ſed ferre leges aggreſsi,

Sigiſmũdus Auguſtus rex nũciorum poteſtatẽ repreſsit. *Nunciorum infinitæ poteſtatis cauſæ & periculum.*

Sigiſmundi Auguſti regis, quo regnante hęc ſcribebamus, diuina & ſupra ætatem ſeſe exerente ſapientia & authoritate repreſsi tamen ſunt aliquantiſper. Aluerunt autem hanc eorum licentiam, eoq́ magnitudinis ſenſim prouexerunt partim reges ſuperiores multa ipſis indulgendo, ſiue inopiæ fiſci ſui releuandæ gratia, ſiue quieti & ocio ſuo conſulentes: partim potentiores & factioſi nonnulli proceres, certatim eos prehenſare, & epulis largitioneq́ ſibi adiungere, & quócunque libuiſſet incitare, & quaſi tibias (quod quidam ex ijs ipſi dicere ſoliti ſunt) inflare adorti: id'que ſiue ut gratificarentur, ſiue ut ægrè facerent regibus, ſiue ut potentiam ſuam ſtabilirent, æmulosq́ ſuos deprimerent, aut

A aut ulciſceretur, ſeu deniq́ ut per eos ſubornatus, quo iure, qua iniuria quiduis perficerẽt, quod apertè per ſe ipſi uel aggredi non auderẽt, uel efficere non poſſent. Eſt quidem ſalutare admodum in republica, eſſe cuſtodes libertatis communis: cęterùm prouidendum eſt etiam atque etiam, ne quod ad ſalutem comparatum eſt, abuſu uertatur in perniciem: metuendum'que eſt, ne infinita illa poteſtas, & in licentiam erumpens libertas, non tam publicã fortaſſis utilitatem ſpectans, quàm priuatæ alicuius unius, uel paucorum libidini & cupiditatib. uel denique auræ populari ſeruiens, & regere magis, quàm regi ſatagens, proſtrata & euerſa regia maieſtate, & authoritate ſenatoria, ſummam reipublicæ confuſionem, & barbaram quandam exitialémque ἀναρχίαν, ut Græci uocant, Polonis pariat: aut certè graui & acerba tyrãnide finiatur. Quorũ utrumuis, eo quidem propius impendêre uidetur, quo iuniores & imperitiores rerum, eoq́ audaciores ad id munus obeũdũ legi, ſiue adeò ipſi ſeſe ultrò ingerere cœperunt, cedentib. impudentiæ & importunitati eorum natu maioribus, ut quiſq́ grauitate, uſu rerum & ſapientia maximè pollet. Quod utinam non in conſultando quoq́ uſuueniret, ut non id plerunq́ obtineat, quod grauiſsimis, at plurimis duntaxat, ſed quod loquaciſsimis, clamoſiſsimis, & minaciſsimis placuit. Quod quidem magnos & ſapientes in hac republica uiros non ſine magno animi dolore queri nonnunquam audiuimus.

Romana reſpub. tribunitijs furoribus euerſa.

Sic Romana reſpublica ampliſsima quondam & florentiſsima Tribunitijs furori- B bus exagitata, primùm in licentiam multitudinis intolerabilem effuſa: deinde ſeditionibus, ciuilibusq́ bellis quaſſata, cum in paucorum dominatum, ac mox ſub unius tyrannidem recidiſſet, nobilitate exciſa, ſenatus authoritate ſublata, oppreſſa omnium libertate, omni calamitate foris domi'que afflicta, ad extremũ barbarorum inundatione à fundamentis euerſa, corruit. Sed nos à diuerticulo ad inſtitutum curſum reuertamur. Conuentu Viſlicienſi dimiſſo, Rex Colum profectus, maiorum quoque Polonorũ conuentũ egit. Verùm nihilo magis ibi profecit. Reiecta res ad alium conuentum, eodem loco ad uiceſimam diem Septembris inſtituendum.

Gdanenſiũ ſtudiũ & liberalitas erga regẽ.

Itaq́ Rex cœptum iter per Pomeraniã peragens, ad tertium Idus Auguſti Gdanum ingreſſus, magno populi obuiam ſeſe effundentis ſtudio & lætitia exceptus eſt, & lautè atq́ honorificè habitus, quoad ibi manſit per totos ferè triginta dies.

Gdanenſes inſimulati cogitatæ defectionis.

Et purgarant iam ipſi Gdanenſes literis atq́ nuncijs crimen, cuius apud eum ab Henrico Plauenio Vilnam profecto inſimulati erant, quaſi ad Burgundionum ducem deficere ſtatuiſſent.

Pruſſi tributũ in octo annos ſciuerunt.

Inſtituto autem ea in urbe, ac deinde Marieburgi conuentu Pruſſorum, ciuitatibus egeſtatem cauſificantibus, uix eò rem perduxit, ut in octo annos tributum, quod Ciſam uocant, ſciſceretur. Ac de eo quidem, quod in primarijs tribus ciuitatibus colligeretur, primis quatuor annis quarta pars illis ipſis ciuitatibus in publicos uſus, reliquæ uerò tres Regi in ſtipendia militum cederent. Deinceps uerò ciuitates illæ tres, quicquid apud quamque redactum eſſet, ſibi haberent: aliunde autem quicquid pro-

Regis et Gdanensiũ mutuæ donationes.

ueniret, Regi annumeraretur. Sed Gdanẽses præterea quinq; millia florenorum de regio prouentu detrahere permißi, quæ tunc Regi mutua dederant: triginta quoq; millia eis remißa sunt, quæ anniuersarijs pensionibus per quindecim illos annos non soluerãt. Ipsi contrà Gdanẽse, Dersauiense, & Puscense, & territoria, quę oppignerata tenebant, regi cõdonarunt.

Legatio Cazimiri ad Marchionem Brandeburgensem.

Misit aũt inde Rex legatos ad intercipiendũ bellum inter Fridericũ marchionem Brandẽburgensem & Pomeranorũ ducẽ Henricũ paulo antè exortũ. Henricus enim cũ ei Fridericus auxilijs Misnensis, Mechelburgensis, & Brunsuicensis ducũ, & archiepiscopi Magdeburgensis adiutus grauis esset, oratores primùm, deinde uxorẽ ad regẽ miserat, opem eius implorans, & subiectionẽ suã cum suis omnib. ipsi deferẽs, si fœdus eũ nõ moueret. Fortè dimiserat exercitũ Marchio, cũ ad eũ legati regis uenere. Itaq; facilè inducias inter dißidentes confecerunt, illiq; Cazimirũ regem arbitrum controuersiæ suæ sumpserunt.

Cruciferi primarij ad regẽ ueniunt.

Marieburgũ deinde se rex contulit, Henricũ Plaueniũ Magistri uices gerentem cum Marsalco & aliquot cõmendatoribus Cruciferorũ ad se uenientes benignè accepit: quæ postulabant pleraq; omnia cõcesit.

Nideburgum Cruciferis redditum.

Nideburgũ oppidũ, quod ad eam diem retinuerat, ex pacto reddidit: anniuersarios conuentus cum Cruciferis Elbingæ agendos, quib. duodeni utrinq; delecti uiri controuersias ultrò citroq; suborientes disceptarent, ac deciderent, constituit: de non acceptando regno Boemorũ, si absq; bello id adipisci non posset, consilium ab eis accepit: deniq; ad maturandũ noui Magistri electionem eos hortatus, quinq; millibus florenorũ donatos dimisit. Deinde magistratus in comitijs regni dudũ creatos stabiliuit, aliosq; insuper adiecit tres regundorũ finium præsides, quos Succamerarios uocant, qui & ipsi locũ & sententiæ dictionẽ in senatu habent.

Succamerarij in Prußia pars senatus.

Iudices nobilitatis in Prußia.

Iudicia quoq; nobilitatis cõstituit, creatis iudicibus in singulis territorijs. Itaq; cõstitutis rebus Prusicis Marieburgo discedens, per Culmensem oram ac Toruniam, Petricouiã cõtendit, quò ad nonam diem Octobris comitia edixerat.

Cometæ duo.

Per eos autem dies, quibus Gdani & Marieburgi cõmoratus est, cometes inter oriẽtem solem & Septentrionem quindecim diebus apparuit. Quo extincto, statim alter illustrior etiam totidem diebus ad occasum uisus est, insignium malorum mortalibus impendentiũ prodigia. Et sanè permultũ sanguinis humani hoc anno profusum est in inferiore Germania, cum Carolus dux Burgundionũ Leodienses, qui dominũ suum episcopũ, Caroli sororis filium cæperant, & in uincula coniecerant, expugnasset: amißisq; in oppugnatione quadraginta millib. hominũ, urbem eam penitus excidisset, & solo æquasset.

Leodium euersum.

Caritas annonæ.

Plurimis autem in locis maximæ inundationes aquarum permagnam annonę caritatem effecerunt.

Comitia Petricouiæ.

Comitijs institutis Petricouiæ, primum omniũ de Vuladislao Damoborio ab uxore & propinquis eius, qui cõplures erant in senatu regio, actũ. Querebantur eum per iniuriã indicta causa cæsum esse, eiusq; facti inuidia omnis, rege asseuerãte iniussu suo cęsum in Petrũ Samotuliũ absentẽ cõferebatur. Data enim opera ob eam ipsam causam is nõ uenerat. Itaq; citari

citari ad futura comitia iussus est. Ita tũc turba cõquieuit.

Legatio Rudolfi legati pontificij ad regem.

Introductus deinde in senatum Baltasar canonicus Vuratislauiensis à Rudolfo episcopo & legato pontificio, missus oratũ, ut Rex interdictũ contra Georgium Boemum, & crucis militiã promulgari in ditionibus suis pateretur.

Georgij regis legatio ad Cazimirum.

Hunc subsecutus est Georgij legatus, iustam illius contra rebelles causam defensans, & q̃ summisse is Pont. max. sese exhiberet, quamq; libenter desiderio cõsilioq; Cazimiri in faciẽdis inducijs obsecundasset, cõmemorans. Ex eo que longè deteriore loco res illius esse cœpisse. Orare, ne Cazimirus amicũ, eiusdemq; cum suis Polonis linguę regnum, diripi & euerti sineret: sed magis ferret opem, pontificemq; Georgio reconciliaret. Vtriq; responsum: Regem oratores ad Pontificẽ de reb. illis missurũ esse, eisq; mandaturũ: ut ad Rudolfum Vuratislauiam, ac deinde in Boemiam diuerterent, & utriq; sententiam eius renunciarẽt. Instauratũ est etiam ibi iudicium inter Regem & Conradũ ducem Masouiorum natu maximũ, & amitam eius Catharinam, quæ cum Michalusco nupta fuerat, apud recuperatores, siue iudices, à Rege editos, Prusici belli intuitu eousq; dilatũ: adiudicataq; sunt Regi Sochassouiense, Viskicense, Viznense, Plonense, Plocense, & Zauucrense territoria.

Masouia regi adiudicata.

Tractatũ item de subsidio publicè in Prusica stipendia conferẽdo. Sed nuncijs nobilitatis negantibus mandata ea de re se habere, nouos rursus cõuentus Coli & Corcini mense Decembri institui placuit. Ibi demùm ægrè perfectum est, ut Iugerale tributũ duodenûm grossorum sciseretur: cuius dimidiũ agricola, tantundẽ dominus eius solueret.

Tributũ iugerale partim agrestibus, partim dominis impositum.

Annonæ caritas.

Laborabatur enim paßim magna inopia & caritate annonę propter anni intemperiem. Perpauci tamen fuere de nobilitate, qui oneris illius partem cum suis hominibus sustinerent. Insequenti anno Cazimirus rex sub finem Ianuarij Cracouia discedens, in Rusiam contendit, mensémque unum & semis Leopoli exegit, Stephanũ Valachiæ palatinũ expectans, ut ab eo fidelitatis iuramentum ex cõstituto acciperet. Verùm ille cùm alia multa, tum Turcicæ & Vngaricæ incursionis metũ causificatus, re uera aũt falsò nonnullorum regiorum consiliariorũ indicio, ne à rege caperetur, deterritus, tunc non uenit: iusiurandum tamen Ioanni Muziloni palatino Podoliæ, & Spitconi Iaroslauio succamerario Præmisliensi, legatis regijs ad se misis dedit: recepitq; postea se Cameciam, uel Colomeiam, uel Sniatinum ad regem uenturũ esse, modò ut duobus mensibus, antè de tempore certior fieret.

Stephanus palatinus Moldauiæ iurat in uerba regis Poloni.

Tartarorum principis legatio.

Adfuit aũt Mengligeris noui Tartarorum principis, qui Nurdulabo seu Nurduuulado maiori natu fratri à suis eiecto successerat, legatio, fœdus & amicitiã & auxilia cõtra quosuis hostes regi deferens. His de more cum donis & gratulatione dimißis, constitutisq; pro tẽpore rebus Rusicis, Rex ad finẽ Aprilis Cracouiam redijt: stipendiorum Prusicorũ partem ex pacto dissoluit: legationẽ procerũ Boemorũ, Morauorũ, ac Silesiorũ cum Ecclesia catholica contra Georgiũ sentientiũ, cuius princeps erat Ioannes Zaiecius, audiuit.

Boemorum orthodoxorũ legatio ad Cazimirum regem.

Erat iam grauis Georgio Mathias rex Vngarorum, in Morauia habẽs exercitum. Cui Bauarorum dux Otto ualida cruce

Cruce ſignati cõtra Boemos.

ſignatorum militum auxilia adduxerat è Germania. Itaq; poſtulante Georgio, de pace inter eos agi cœperat, ſine arbitris apud uillam Orſiciam prope Olomuciã cõgreſſos: & fortaſsis ea conueniſſet, nec quicq; intercedentibus oratoribus Polonis, quos Romam & in Boemiã miſſos eſſe ſuprà memorauimus, niſi legati pontificij & proceres Vngari atq; Boemi pio zelo incitati, Mathiam auertiſſent. Induciæ modò ad finem anni illius inter reges factę. Nec mora, Mathias Boemorũ regem ſe renunciari Olomuciæ paſſus eſt: profectusq; in Sileſiam ac Luzaciã, fidelitatis iuſiurandum à ducibus & ciuitatibus partim ultrò oblatum, partim terrore expreſſum, accepit. Hoc igitur factum ſuũ Boemi proceres Cazimiro tunc excuſabant, cũctatione eius & neceſsitate adactos id ſe feciſſe: ſimulq; rogabant, ut Rex rectè de religione ſentiens, ſibi potius faueret idem ſentiẽtibus, quàm Georgio hæretico. Vtiliorẽ ipſi Poloniſq; amicum fore Mathiam, quàm illum perfidum. Ad hanc legationem nihil tunc aliud reſponſum eſt, quàm Cazimirũ relata re per primam occaſionem ad ampliſsimum conſilium, cuius copiam tunc nõ haberet, Boemis reſponſurum eſſe. Neq; enim placebat regi in utramuis partem tunc ſententiã ſuam aperire. Non diſsimulauit is tamen lętitiam, cum ei renunciatũ eſſet filium ſuum natu maximum ingenti fauore & acclamatione Boemorũ, qui cum Georgio ſentiebant, ſucceſſorẽ Georgio deſtinatũ eſſe, oratoribus ſuis Stanislao Brezio, & Gregorio Lubrãtio, quos ad eum de conditionibus induciarũ cum Mathia facta rum ſciſcitatum miſerat, ipſoq; Georgio cum tribus filijs præſentibus, nec reclamantibus. Quod ne Zaiecio quidem prrincipi legationis Boemicæ auditu iniucundũ accidit. Fauebat enim Cazimiri liberis, ſuadebatq; ei, ut ſi ipſi Praga & Caroloſteinũ mox à Georgio traderetur, acceptaret oblatã conditionẽ. Fieri enim poſſe, ut cum Mathia æquis conditionib. tranſigeret. Dimiſſa legatione Boemica, Rex in Lituaniã cum uxore iter habuit, Radomiæq; de ratione depellendi belli, ſi quod fortè ſibi à rege Vngarorũ inferretur, cũ conſiliarijs, qui frequentes eò conuenerant, cõſultauit. Ibi eum conſecuta eſt legatio Georgij & Boemorũ, qui in partib. eius erãt. Recẽſebat aũt ea, quicquid per illud tempus cum Mathia rege actũ eſſet: & ad Cazimiri legationes reſponſa referebat. Deinde Vuladislao regio filio natu maximo, regnũ ſecundum Georgium deferebat, his conditionibus: ut id Georgius quoad uiueret, retineret: Cazimirus eum in gratiam Pontificis maximi reponeret, & contra quoſuis hoſtes tueretur: uxori eius bona dotalia, filijs principatus, proceribus magiſtratus et honores attributi ut ſalui eſſent: Ludimilam Georgij filiam Vuladislaus uxorem duceret. Quibus de rebus cum ad conſilium relatum eſſet, uariabant ſententiæ Senatorum. Plures tamen erant, qui regnum armis & ſanguine parandum, ſocietatémq; & affinitatem hominis hæretici non probarent. Cuius ſententię principes erant epiſcopi: quibus etiã ſacrorũ interdicto uti placuit propter legatos hęreticos p̃ſentes: uerùm de hac ſentẽtia cõtentione aliorũ facilè ſe deduci paſsi ſunt. In quo cõſtantius fuit collegiũ baſilicæ Cracouienſis

Mathiæ et Georgij regũ cõgreſſus.

Induciæ.

Mathias Boemiæ rex renunciatus.

Vuladislaus Cazimiri fili⁹ rex Boemorũ deſignatus.

Ioannes Zaiecius fauet Cazimiri liberis.

Legatio Georgij et Boemorũ ad Cazimirum.

Cõditiones cũ regno oblatæ à Boemis Vuladislao.

Interdictum ſacris ob hæreticos.

A couienſis, cum ijdem oratores redeuntes Cracouiam diuertiſſent. Tota enim urbe à ſacris ceſſatum eſt, quoad Boemi diſceſſerũt. Viſum eſt deinde ſenatui cum rege, denuò legatos mittere in Boemiam de conditionibus ſuſcipiendi regni. Ioannes Tarnouius Voinicienſis, & Stanislaus Vantropca Sandecenſis caſtellani ire iuſsi. Ad controuerſias uerò cum Vngaris diſceptandas & componendas deſignati, Ioannes epiſcopus Cracouienſis, Ioãnes Tencinius caſtellanus Cracouienſis, Derslaus Rithuianius Sendomiriẽſis, Stanislaus Oſtrorogus Caliſsienſis palatini, & Ioannes Dlugoſſus canonicus Cracouienſis, bis caſſo labore defatigati ſunt, non ueniẽtibus Vngaris. In Pruſsiam uerò Iacobus Siennenius Vuladislauiẽſis, & Vincentius Kelbaſſa Culmenſis epiſcopi, & Petrus Duninus Succamerarius Sendomirienſis delegati ad res conſtituendas, & componendas controuerſias, ne qua Cruciferis noui belli anſa relinqueretur. Dicebantur enim à Friderico Imperatore & Mathia rege clàm ad res nouandas incitari. Contendit ſanè Fridericus ſiue in gratiam Mathiæ, ſiue aliqua alia de cauſa, tum per literas atq; oratores, tum per ſe ipſe Romam profectus, ne Pontifex max. pacẽ inter Polonos & Cruciferos Toruniæ compoſitã approbaret. Mathias uerò ſatagebat Cazimirum quauis ratione à Boemicis rebus auertere, cũ ipſe minus ſecundo rerũ ſucceſſu contra Georgiũ tunc uteretur, poſt captum per proditionem Victorinum eius filium. Erat enim ab Henrico capti fratre inſigni clade in Morauia profligatus: & plerorumque
B Boemorum animos à ſe abalienarat: nonnulli etiã ex ijs qui cum eo ſentiebant, extincti erant. Et uerò Stephani Valachorum palatini geminata excurſione in Tranſyluaniam non modò ignominiam & calamitatem, ſed cladem quoque duplicem accepetat. Cazimirus ita conſtitutis rebus Polonicis Radomię, per Volyniam & Luſcum in Lituaniam cœptum iter peregit, & apud Grodnum cum Lituanis conuentum egit. Per quos dies Tartari Zauolgẽſes, hoc eſt, qui ultra Volgam ſiue Rha fluuium habitant, Maniaco duce cum Boryſthenem tranſmiſiſſent, tribus agminibus factis in Lituaniam, Podoliam, & Valachiam ſeſe infuderunt. Ac in Lituania quidẽ ſiue Podolia Lituanicæ ditionis, & Volynia omnem oram circum Cremeneciam, Zithomiriam, Cuſminios, Zudouiam, & Vuladimiriã impunè depopulati, ad decẽ millia hominum abegerunt, Lituanis propter paucitatem reſiſtere non auſis. Pręmonuerat quidẽ regem de aduentu eorum Men gligeres dux Tauricanus amicus & fœderatus: uerùm pauci tamen Lituani quãuis iubente rege, accurrerant. In Podolia Polonicæ ditionis nihil ferè incommodi acceptum retrocedẽtibus Tartaris, cum ad Trebouuliam iuſtus Polonorum & Ruſſorũ exercitus, Raphaele Iaroslauio Leopolienſi, & Paulo Iaſienio Belſenſi & Chelmẽſi præfectis ducibus prętò eſſet. In Valachia uerò ter, opportunitate locorum utentibus Valachis cum Stephano palatino, profligati Tartari retroceſſerũt, filio ducis amiſſo. Quẽ captum, cum à patre minaci legatione repeteretur, Stephanus pręſentib. centũ legatis diſſecari, & mox ipſos q̊q; legatos palis ſuffigi iuſsit, uno

Legati in Boemiam.

Legati ad conuentum cum Vngaris.

Frid. Imp. & Mathiæ regis conſilia contra Cazim. & Polonos.

Mathiæ regis aduerſæ res.

Stephani Valachi excurſiones proſperæ in Tranſyluaniam.

Tartari Zauolgenſes Lituaniam, Podoliã, & Valachiam populantur.

Tartari ter à Stephano in Valachia profligati.

Stephani crudelitas in legatos.

excepto, quem truncato naso & auribus, nuncium rei gestæ ad Mania- A cum remisit. Ad comitia deinde Petricouiensia ad initium mensis O- ctobris edicta rex profectus, iuri dicundo & legationib. exterorũ prin cipũ audiendis ac dimittendis uacauit. Auditi primùm Iacobus Dem- bienius & Paulus Glouinius, commodùm à Pontifice maximo reuer- si, expectationi hominum, literis suis ex itinere scriptis, quasi omnia re ctè cõfecissent, de se concitatæ non respõderunt. Nam neq; pacẽ Prus- sicam Pontifex cõfirmauit, neq; Vincentium Kelbassam Varmiensem episcopum esse iussit. Quin etiã questus est Cazimiro, quòd hæreticis fauere uideretur, eo quòd neq; interdictum, neq; crucis militiã contra eos in ditionibus suis promulgari pateretur. De regno uerò Boemico cum Mathiæ regis legati sese opposuissent, legatum Põtifex missurum se esse dixit, qui causam utriusq; diligenter cognosceret. Introducti de- inde Boemi oratores Georgianæ factionis, superius expositas cõditio- nes iterum occinentes. Quibus responsum est: Regem nihil nisi de sen tentia Pontificis max, de regno Boemico statuere uelle, cuius legatũ in- dies operiret. Post hos auditi quinq; legati Friderici marchionis Bran deburgẽsis, quorum princeps erat Fridericus episcopus Lubussensis: & Henrici Stolpensium ducis unus, uerùm catus & uafer. Contende- bant illi, Stolpensiũ duces marchionibus Brandeburgensib. esse obno xios, & ut uulgò loquunt̃, uasallos seu feudatarios: proferebãtq; impe- peratoria diplomata, quibus id confirmabat̃. Ex aduerso negabat hic, cuiq; esse aut fuisse obnoxios, exceptis Polonorũ regib. Poloniæ nãq; B fuisse partem uniuersam Pomeraniã. Eius aũt controuersiæ principes illi Cazimirum regẽ arbitrum sumpserant. Verùm is audita causa, in a- liud tempus arbitriũ distulit, difficultatem & perplexitatem causatus. Doctoribus uerò academiæ Cracouiensis mandauit, ut eam diligenter examinarent, iudiciumq; suum explicarent. Videtur autẽ magis offen sionem utriusq; uitasse, eoq; Sciborium Chelmium iudicẽ tractus Pos- naniẽsis ad eos allegauit, qui uel amicè dissidium illud cõponeret, uel inducijs bellum inter eos gliscens interciperet. Voluit etiam tunc mar chio Cazimiri filiam filio suo ex altera uxore nato per eosdẽ oratores uxorem accipere. Nec is abnuit, sed negociũ id in aliud tempus reiecit. Sub finem uerò comitiorũ, quæ in quadragesimũ diem extracta erant, aduenit Henricus Plauenius Magister Cruciferorũ Prussicorũ recens creatus, cum duobus Cõmẽdatoribus, & iusiurandũ fidelitatis regi so- lenni ceremonia dedit, proximusq; regi ad læuã assedit: honoratusq; à rege peramplis muneribus, cum in Prussiam redijsset, paucis diebus apoplexi extinctus est. Postremò designati in senatu legati ad externos principes. Ad Fridericum quidem Imperatorẽ, Stanislaus Vislicius: in Boemiam, Stanislaus Vantropca Sandecensis, & Nicolaus Scopus Osuiencimẽsis castellani: in Vngariam ad proceres Ioãnes Vantropca canonicus Cracouiensis: in Valachiam Ioannes Rithuianius marsalcus regni: ad Tartarorum uerò principem Zborouius. Peractis comi- tijs initio Decembris rex cum regina in Lituaniam profectus est.

Comitia Petricouiæ.

Pontifex non satis propitius Cazimiro.

Legatio Boemorum.

Marchionis Brandeburg. cum duce Pomeran. controuersia.

Pomeraniæ duces Polonis obnoxij.

Cazimirus arbiter controuersiæ.

Comitia 40 dierum.

Cruciferorum Magister H. Plauenius iurat in uerba regis Poloniæ.

Legationes Polon. ad externos principos.

Per id

A Per id tempus, cõcretis glacie fluminibus & paludibus, Turcæ Vnga rorum & Slauorum fines usq; ad Ciliã atrociter depopulati sunt, neq; Vngaro rege, neq; Imperatore sua defendentibus. Primis aũt diebus anni sequentis, nẽpe 1470, Cazimirus eadẽ illa hyemis cõmoditate u- sus, Polscum, Vitepscum & Smolenscum, quæ loca totos sexdecim an nos non uiserat, plerisq; Lituanis proceribus comitantibus adijt: cõsti tutisq; rebus Lituanicis, primo uere in Poloniam reuertit: & Corcini Alexandrũ Foroliuiensem episcopum legatum pontificium ad se ueni entem audiuit. Excusabat aũt is Põtificem, quòd Boemiam Cazimiro attribuere non posset, propter Mathiam Vngarorum, cuius insignia extarent merita in sedem apostolicam, & rempublicã Christianã, arcen dis Turcis, & oppugandis hæreticis. Ei ius quæsitum auferri nõ opor tere: sed iungeret cum eo Cazimirus affinitatẽ filiæ matrimonio, pari- terq; contra Georgium hęreticũ & hostẽ ecclesiæ arma sumeret. Ad- debat etiã, habere se in mandatis, ut ad Mathiam quoq; adiret, si quid commodare Cazimiri rationibus posse uideretur. Venit eòdem lega tus Imperatoris Friderici, Raphael Lescinius, eques Polonus, uerùm cõplures annos in ministerio Imperatoris uersatus, eiq; inter paucos charus. Homo nauus & magni animi, qui parui fecerat difficultatem itineris, pericula, & insidias à Mathia rege cõparatas: quarũ ergò Theu toni legationem illam defugerant. Is igitur commemorata Friderici in Mathiam singulari, & penè paterna beneuolentia, compluribusq; offi B cijs & beneficijs, inter quæ & illud erat, quòd eius opera & cõmenda- tione, cũ nonnulla Cazimiri suggillatione cõiuncta, Pontifex Mathiæ regnum Boemorum detulisset, de ingratitudine & superbia eius que- stus est, ꝙ is, dũ Fridericus abest, Italiã obiẽs, Baumkircherũ, & quos- dam alios Austrios ad rebellionem & infestãdam Austriam cõcitasset, eosq; in fidem ac defensionem suam suscepisset. Proinde nihil commu ne deinceps Imperatorem cum eo habere uelle: monere aũt Cazimirũ, ut & ipse ab eo sibi caueret, utpote uafro homine, fraudulento, & cupi do. Porrò qua de re Cazimirus Stanislaum Vislicium oratorẽ ad Fri- dericum misisset, hoc est, de fœdere & amicitia, ipsum quoq; Fridericũ idem cupere: quin etiam ad affinitatem cum eo iungendam propende- re. Mitteret igitur Cazimirus his de rebus ad ipsum oratores cum lu- culẽto mandato. Iucũda fuit ea legatio regi. Nec mora, Derslaus Rith uianius Sendomiriẽsis, & Stanislaus Ostrorogus Calissiensis palatini ad Fridericum proficisci iussi, ut accipienda Vuladislao regis filio Ku- negundi filia Friderici uxore, dandaq; uicissim ipsi, aut certè filio ipsius Maximiliano una de regijs filiabus, affinitatem ultrò citroq; & fœdus cõtra Mathiã iungerẽt: quo fœdere disertè cautum esset, ut Fridericus adiuuaret Cazimiri liberos in consequẽdis Vngarorũ & Boemorum regnis. Verùm ij fœdus modò reportarũt. Quod tamen rex cum sena tu non probauit, propterea ꝙ in eo Fridericus se regem Vngariæ scri psferat. Quæ res regiorũ liberorum iuri derogatura esse uidebat̃. Con- uenerat autem, ne uterque ad alterius regna ac dominatus aspiraret.

Turcæ Vngariam & Slauoniam populantur.

1470. ann.

Legatio Pontificis ad Cazimirum regem.

Frideri Imperatoris legatio ad Cazimirũ. Raphael Lescinius.

Friderici Imperatoris cũ Mathia dissidium.

Mathiæ regis ingenium.

Legatio Cazimiri ad Fridericum Imperatorem.

Fœdus Friderici Imperatoris cum Cazimiro Polon. rege.

Reporta-

Reportarunt etiam promiſsionem Imperatoris, de exoluenda tertia A parte dotis, quæ Elizabethę Cazimiri uxori ex Auſtria debebatur. Ad Geogium item miſsi, Iacobus Dembienius cancellarius regni, & Stanislaus Sidlouecius caſtellanus Zarnouienſis, poſtulaturi, ut is Vuladislao Cazimiri filio uiuens regnum traderet. Iuſsi etiam ijdem cũ proceribus Boemis, Mathię partes ſequentibus, agere de reconciliatione, cũ Georgij partes meliore loco iam tunc eſſent. Habebat enim is non contemnẽdum exercitum, & Gradiſcum diuturna obſidione liberauerat, in Tirnauienſem agrum Vngariæ uiciſsim excurrerat: Mathiam cum equitatu Boemiam circum Kuthnenſia metalla uexantem, raptim ſeſe non ſine ignominia & incommodo recipere compulerat: & uerò Sileſiam præſidijs uacuam, quippe quæ diuturno bello iam exhauſta eſſet, longè lateq́ꝫ infeſtabat, ita ut Sileſiorum duces atq́ꝫ ciuitates uaſtationem agrorũ ſuorum magno redimere cogerentur: & Mathiæ denunciarẽt, ſe rebus ſuis aliter proſpicere oportere, ni ille ſibi maturè opem ferret. Vndecim autem ſeptimanis Corcini commoratus Cazimirus, relicto ibi legato pontificio, in Ruſsiam cum iuſto propè exercitu triũ millium hominũ contendit, ut à Stephano Moldauo promiſſum iuſiurandum exigeret. Verùm is bellum cum Radulone Tranſalpinæ Valachiæ palatino cauſificatus, nõ uenit: ſed miſsis oratoribus atq́ꝫ literis ſuo & procerum ſuorum ſignis ſignatis, ad Calẽdas Maias anni ſequentis uẽturum ſe eſſe promittebat. Interim autem ut rex bellum ſuũ cum B Radulone interciperet, orabat. Quæ quidem res fuit curæ Cazimiro, uerenti ne Radulo implorato Turcarũ auxilio, mali aliquid Moldauię conciliaret. De aduentu quoq́ꝫ Stephani conſtitutum, ut ſine omni excuſatione adeſſet intra ſextum menſem, ex quo à rege acciretur. His ita actis, Corcinum rex redijt, & minorum Polonorum conuentum egit. Inde Petricouiam ad comitia ad uiceſimamoctauam diem Octobris edicta, ire perrexit. Ibi cum ſubſidium ad exoluenda ſtipẽdia popoſciſſet, quod erat caput comitiorum, obiecta eſt maiorum Polonorum infrequentia, & Ruſſorum petitio, ut ſibi contra Tartarorum incurſionem proſpiceretur: denique quòd ad eam diem rex iura regni & prærogatiuas ordinum à maioribus ſuis datas, diplomate ſuo non confirmaſſet. Recuſabat enim id rex, ſeu uerius tergiuerſabatur, in gratiam Lituanorum, ne recuperare ab ijs, quæ detracta de Polonorum regno poſsidebant, cogeretur. Eò namq́ꝫ ſpectabat illa diplomatis exactio, & hoc erat eius caput potiſsimũ. Verùm ubi ille diploma quod poſcebatur, cõſignatum exhibuit, ſiue adeò promiſit, colonis quidem duodenûm groſſorum in iugera, oppidanis autem in domos pro portione tributum impoſitum eſt. Nouus deinde Magiſter Pruſsicorum Cruciferorum Henricus Richtembergius, Henrico Plauenio repẽtina morte extincto apud Montem regium ſuffectus, Petricouiam cum ueniſſet, in ſenatum introductus, in uerba regis iurauit. Cum Varſauienſibus etiam ducibus, tractatum de Plocenſi, Rauenſi, & Goſtinenſi dominatu. Ac Plocenſis quidem eis concedebatur, ſi à rege eum

Legatio Cazimiri ad Georgium & Boemos.

Georgij res meliores.

Gradiſcum.

Tirnauia.

Valachorum Moldaui atque Tranſalpini bellum.

Comitia Petricouiæ.

Priuilegia Polonis à Cazimiro confirmata.

Cruciferorum magiſter Henricus Richtẽbergius iurat in uerba regis Poloniæ.

Cum Maſouijs tractatus.

A ge eum iure clientelæ, ſiue feudi, ut uocant, acciperent, & uiginti millia florenorum, quæ Conrado Oleſnicẽſium duci rex numerarat, renumerarent. Sed cum ij conditiones haſce non acciperent, ad alia comitia res dilata eſt. Datum etiam eſt reſponſum legato pontificio, petitumq́ꝫ ne Pontifex priorem de regno Boemico ſententiam, qua id Cazimiri liberis iure ſucceſsionis legitimæ detulerat, mutaret: neu quid denique præcipitanter ageret, donec regij legati cum nouis mãdatis ad eum uenirent. Iuſsiq́ꝫ eò proficiſci, Michael abbas Lyſſecenſis, ſiue Caluimontanus, & Iacobus Dembienius, cancellarius regni & pręfectus Cracouienſis. His mandatum, ut confirmationem pacis Pruſsicæ, & regnum Boemicum Vuladislao regis filio iterum atque iterum peterent. Ad Georgium ex itinere diuerterent, eum'que cum ſuis hortarentur, ut reſipiſceret ab hæreſi, & in poteſtate Pontificis eſſe uellet, ac de regni ſui ſucceſſore ſtaret promiſsis. Videbatur enim is mutata ſententia, Mathiæ id deſtinare. In Pruſsiam uerò miſsi, Iacobus Vuladislauienſis epiſcopus, Stanislaus Oſtrorogus Caliſsienſis, & Ioannes Coſcelecius Inouuladislauienſis palatini, exortas controuerſias diſceptarunt. Solutis comitijs, rex cum regina Poſnaniam, uoti à regina nuncupati apud ædem corporis Chriſti exoluendi cauſa, iter fecit. Inde Colum profectus ad conuentum maiorum Polonorum, ut tributum agrarium & ipſi ſciſcerent, perfecit. Inde porrò Radomiam ſe contulit, & ad finem anni ibi ſubſtitit. Initio uerò noui anni in Lituaniam B cum regina de more ſeceſsit. Vbi ſolito diutius immoratus eſt, rebus componendis uacans. Nam & Liuones Magiſtro ſuo uita functo, ſexdecim Lituanorũ pagos diripuerant, & apud Kiouiẽſes poſt mortem Simonis Olelcouitij ducis nõ ſatis quietę res erãt. Etſi enim reliquerat Simon filiũ & filiam, eosq́ꝫ paruulos moriens regi per nuncios cõmendarat, cum ei equũ & arcum, quibus contra Tartaros bella pro ipſo gerens uſus erat, dono miſiſſet: Rex tamen Lituanorum ſuaſu in formam prouincię Kiouiam redegit: & Martinum Gaſtoudum Lituanum Kiouienſibus præfectum, ſiue palatinum dedit. At illi indignum ducẽtes, perêre homini neque illuſtri, neque conſentienti ſecum de religione, & Lituano, quæ gens tributaria maioribus ſuis fuiſſet, Gaſtoudum aduenientem bis non recipiebant: à rege autem petebãt, ut Michaelem Simonis fratrẽ, qui Nouogrodenſibus tunc regis nomine pręerat, aut aliquẽ duntaxat Græcæ ſectæ, deniq́ꝫ uel de filijs ſuis aliquẽ ſibi præficeret. Ad extremum tamen cum regem à propoſito non dimouerent, Gaſtoudum acceperũt. Liuones uerò creato nouo Magiſtro, Lituanis miſſa ad regẽ legatione ſatisfecerunt, pacẽq́ꝫ inſtaurarunt. His ita peractis, Cazimirus reditũ in Poloniã maturauit, ut liberorũ ſuorum rebus in Boemia conſuleret. Varij nanq́ꝫ ſenſus animorum & motus in Boemis tunc erant. Nam Sileſij duces, Polonis finitimi, bello ciuili inter ſe decertabant. Cæteri uerò, cùm ob reprobam monetam & ſæuitiam, tum quòd à Georgij exercitu impunè uexabantur, Mathiam odiſſe cœperant. Boemi uerò alterius factionis, grandibus promiſsis & mune-

ribus

Legatio Cazimiri ad Pontificem.

Ad Gergium regem.

1471 ann.

Liuones Lituaniam infeſtãt.

Kiouienſium motus.

Kiouiẽſis principatus in formam prouinciæ redactus.

Liuones pacẽ petunt à Cazimiro.

Boemicarum rerum ſtatus uarius.

ribus à Mathia ineſcati,diuturniq; belli pertæſi, in eum propēdebant, A
celeriorem finem belli, faciliorem'q; indulgentiam Pontificis maximi
per eum ſperantes,q̄; ſi regis Poloni filium regem accepiſſent. Quin &

Georgij regis inconſtantia.

Georgius ipſe Mathiā ſucceſſorem iam nō abnuere uidebatur,quòd ei
quoad uiueret, Mathias regnum concedebat, Victorinum filium libe
rum dimittebat, & Sileſiæ uel Morauiæ marchionem facere deſtina-

Vngarorū procerum animi alienati à Mathia rege.

bat. Ad hęc,quoniam Mathias nullos habebat liberos,ſpes oſtentaba
tur, eius morte ad Georgij liberos regnū Boemorum rediturum eſſe.
Ad has autem conditiones,neceſsitate magis, quàm uolūtate Mathias
pertrahebatur,propterea quòd & Vngarorum ſuorū animos Strigo-
nienſi archiepiſcopo & Quinqueccleſiēſi epiſcopo authoribus à ſe alie

Turcæ Eubœā ſubigunt, Vnriam infeſtant.

natos eſſe intelligebat:& Turcæ ſubacta ſuperiore anno Eubœa inſula
(quam Necropontum ſiue Nigropōtum nunc uocant,ab urbe prima-
ria,quæ Chalcis olim fuit) feroces, Trāſalpinam Valachiam & Vnga-
riam,uſq; ad Zagrabiam & Croaciam ter excurrentes, immaniter de-
populati erāt.Idem'q; identidē,ni reprimerent, facturi eſſe uidebātur,
ita ut uereri Mathias cogeretur,nedum alienum regnum appetit,ſuum
amitteret. Quocirca permittente Georgio,Boemi utriuſque factionis
Polnam conuenerant:confeciſſent'q; rem, inclinatis ad pacem utrinq;

Poloni oratores Mathiæ res inficiunt.

animis, niſi Iacobus Dēbienius,& Michael abbas,oratores Cazimiri
Romam proficiſcētes,fortefortuna interueniſſent: admonito'q; Geor-
gio cum ſuis fidei & cōſtantiæ,ut res integra in reditum ſuum differre- B

Georgij regis mors.

tur,perſuaſiſſent. Quibus uix Boemiam egreſsis,Georgius,tumore pe
dum in reliquum corpus peruadente,uitam cum morte commutauit.
Eius morte cognita,Mathias cum nouem ferè millibus armatorū Po-
ſonio Bernam accurrit:Stenconem Conopiſcium cum duobus millib.
in Boemiam præmiſit,ut Boemos ſuadendo ac territādo in partes ſuas

Boemorum diſſenſio in creando rege.

pertraheret. Verùm inter eos,comitijs Pragę creandi noui regis cauſa
inſtitutis,neutiquam cōueniebat. Nam alij Polonum,alij Vngarū,alij
Cæſarem cupiebant,nonnulli Henricū Georgij defuncti filium male-
bant: ij potiſsimum,qui ab externo rege hæreſi ſuæ metuebāt. Pollice
bantur autem ij ſibi Alberti marchionis Brandeburgenſis auxilia:qui-
cum ſoror Henrici nupta erat. Erant,qui ad regem Francorum ſpecta-
rent,quòd redimi ab eo regia & eccleſiaſtica bona poſſe exiſtimabant.
Ludouici quoq; Bauari mētionem nonnulli faciebāt. Iam uerò Alber
tus Miſnenſis marchio ſibi non deerat. Aduenerat enim cum quinque
millibus militum,quaſi opē laturus Boemis, ſi quis uim facere eis uel-
let. Re uera autem ſuum negocium gerebat. His omnibus de rebus Ca

Legationes Cazimiri ad Boemos.

zimirus partim adhuc in Lithuania,partim in Poloniam reuertēs, cer-
tior factus,Paulū Baliciū,mox Martinū Vurc imouiciū, deinde Do-
beslaū Curozuanciū equites ad Boemos allegauit,iuris ſui promiſsiq;
ipſorū eos admonens. Aderāt & Mathiæ oratores,epiſcopus Agrien

Vuladislaus Cazimiri filius rex Boemorū creatus.

ſis,& palatinus Tranſyluanienſis.Re diu Pragæ agitata,& ad extremū
ad Cuthnenſe oppidū comitijs,quo liberiora eſſent, trāſlatis,uiceſima
quinta die Maij Vuladislaus Cazimiri Polonorum regis filius rex à
Boemis

A Boemis renunciatur,quamuis reclamantib. Ioāne Roſembergio, Sten-
cone Conopiſcio,& Henrico Gradecio proceribus,qui Mathiæ ſtude
bant. Mox delecti complures legati de primoribus, nobilitate,& Pra-
genſi ciuitate utraq; præſtantes uiri, qui Vuladislaum primo quoque
tempore accirēt è Polonia. Fruſtratus enim ſpe ſua Mathias,nullo cru-
delitatis genere à Boemis & Morauis abſtinebat. Quin & Albertus

Boemia uexatur.

marchio Miſnenſis, exercitus ſui fiducia grauis eſſe Boemis cœperat.
Nec deſperabat adhuc de regno, propterea quòd Vuladislaus id ſuſce

Miſnenſis Marchio fugatus à Boemis.

pturus eſſe negabatur. Verùm is coorto in ſe Boemorum tumultu,in
quo nonnullos milites amiſit,incenſo oppido cum metallis,raptim ſeſe

Vuladislaus in Boemiam proficiſcitur.

cum ſuis recepit. His ergo de cauſis Vuladislaus maturare profectionē
ſuam in Boemiam rogatus, acceptis à patre ſeptem millibus equitū, ac

Paulus Iaſenius dux exercitus.

duobus peditum, ductore'q; exercitus Paulo Iaſenio , uiceſimaquinta
die menſis Iulij Cracouiam egreſſus eſt,deductus à patre bidui itinere.
Fuere autem in comitatu eius inſignes,Nicolaus epiſcopus Camenecē
ſis, Vincentius Ennenſis,& Paulus Laodicenſis,à quibus Pragę diade
ma ritu ſolenni ſuſcepit: Stanislaus Oſtrorogus Caliſsienſis, & Nico-
laus Cutenius Lencicienſis palatini,& Ioannes Dlugoſſus præceptor.
Proficiſcenti ſex duces Sileſiorum ſeſe adiunxere. Apud Cloſcum au-
tem obuiam uenientibus Boemis proceribus,& omnium ordinū per-
magna multitudine,in leges Boemorum iurauit:& omne æs alienum,
quod Georgius contraxerat,(quod quidem ad trecenta millia floreno
B rum aſcendebat)imprudentius in ſe ſuſcepit: pacatā'q; regni poſſeſsio-
nem adijt,Mathia domeſticis incōmodis, & motibus Vngarorū pro-
cerum reuocato. Nam ij,poſteaquam Vuladislaū regis Poloni filium,

Vngarorū procerū defectio à Mathia rege.

Mathia præterito,regem creatum eſſe acceperūt,quod ſecretis cōſilijs
aliquandiu agitauerāt in apertū proferētes,miſerunt & ipſi legatos ad
Cazimirū,alterum eius filium Cazimirū,regem ſibi dari petētes:quòd

Vngari Cazimiri filium accerſunt.

ferre diutius Mathiæ tyrannidem non poſſent. Quod ni faciat Cazimi
rus,uel à Turcis auxiliū ſe petituros eſſe. Sumptus aūt belli ſe præbitu
ros eſſe pollicebantur. Nec ſpreuit eorū poſtulata Cazimirus,Cazimi

Cazimiri profectio in Vngariam.

rum'q; filium cum nō contēnendo exercitu Petro Dunino duce in Vn
gariā miſit, Derslaū Rithuianiū palatinum & præfectū Sendomirien-
ſem, Ioannem Tarnouiū Voinicienſem, Stanislaū Vantropcam Sande
cenſem, Stanislaū Sidloueciū Zarnouiēſum caſtellanos,& alios quoſ-
dam præſtantes uiros comites ipſi adiunxit:& Paulo Iaſenio è Boemia
reuertenti mādauit,ut è Morauia rectà in Vngariā cōtenderet,& cum
Cazimiro copias ſuas coniungeret. Ipſe eum pater Sandeciā uſq; dedu
xit. Maturè de his procerū ſuorum cōſilijs factus erat certior Mathias
apud Bernā ſtatiua habens. Itaq; nihil ſibi reliqui fecit ad feſtinationē:
& quaſcunq; habuit in Morauia Sileſia'q; copias, in Vngariā cōtraxit:
primores nonnullos à ſe alienatos,partim terrore exercitus,partim in-
gentibus promiſsis ad ſe reuocauit. Eos ſecuti cæteri,dum tardius mo
litur & uenit Cazimirus,uacillare & ipſi,ut eſt mos gentis,fidem'q; mu
tare. Itaq; adueniens Cazimirus præterita Caſſouia ſiue Coſsicia,quę à

 Palatino

Palatino Tranſyluanienſi & Emerico Diaco Scepuſienſi Comite occu-
pata iam erat,ad Otfanum oppidum diuertit.Inde profectus, apud Ni
triam, quæ in ditione Strigonienſis archiepiſcopi erat, ſtatiua habuit.
Necꝙ quiſquam Vngarorum procerum per omne id tempus ad eum
uenit,præter Quinqueccleſienſem epiſcopũ,qui & ipſe ſtatim Strigo-
nium,unde uenerat, ſe recepit. Mathias uerò cum ſexdecim millia ho-
minum in exercitu haberet apud Budam,occurrẽs aduentanti Cazimi
ro,trium milliarium ſpacio ab eo caſtrametatus eſt.Nec tamen pugnæ
copiam Polonis faciebat, propterea ꝙ Vngarorum iuxtà ac Polono-
rum,quorum non paruus erat numerus in caſtris eius, fidem ſuſpectã
haberet:in agreſtibus uerò,quæ maxima pars erat exercitus, exiguam
fiduciam collocaret.Dum ſic utrinꝙ tempus teritur,uenit ad Cazimi-
rum Polonorũ regem Tilemannus Slechthus canonicus Colonienſis,
cubicularius & nuncius Sixti,eius nominis quarti Pontificis max. qui
per illud tempus Paulo ſecundo uita defuncto ſucceſſerat.Hortabatur
aũt regem ad pacem cum Vngaro faciendã.Id adeò,ſiue quòd Mathię
Pontifex conſultum ire cupiebat, ne regno excideret,ſiue quòd eum à
Turcico bello auerti moleſtè ferebat:ad quod ſuſcipiendũ Paulus ſecũ
dus eum incitarat:permotus amiſsione Eubœæ, Trãſyluaniæꝙ, & Vn
gariæ Tranſiſtranæ,Croaciæ ſiue Liburniæ, Carniolæ, Ciliæ, Illyrici,
& Iſtriæ uſꝙ ad portas Labaci & Goritiæ dira & miſerabili populatio
ne,incendijs,& innumerabiliũ hominum in barbaricã ſeruitutem aba-
ctione:cui nullũ neꝙ modum, neꝙ finẽ faciebat Iſaacus Turca Boſnæ
præfectus,quẽ ipſi Sendiacũ Slauico,ni fallor,uerbo uocant. Nõ diffi-
cilẽ aũt in eo ſe Cazimirus rex Pontifici præbuit,& utriuſꝙ partis pro-
ceribus pacis arbitriũ permittebat, non ignarus, non reſpondere ſpei
ſuæ & pollicitationibus Vngarorũ procerum, filij ſui res in Vngaria.
Et cum hoc reſponſo dimiſit Tilemannũ,in Vngariamꝗ proficiſcenti,
Ioannem Vantropcã canonicũ Cracouienſem cum ijſdem mãdatis ad
filium & Vngaros proceres,comitẽ adiunxit.Interim autem dum hæc
fiunt,mercenarij milites,qui externi ferè erant,è caſtris Cazimiri iunio
ris apud Nitriam poſitis dilabi cœpere, ob non ſoluta ſtipendia. Quo
rum diſceſsione moti primores exercitus,perſuaſerũt Cazimiro,ut re-
licto ad præſidium Nitriæ Iaſenio cum quatuor millibus, ipſe cum reli
quis copijs in tutum ſe reciperet,prius quàm ab hoſte,qui auctis copijs
adeſſe nunciabatur, obſideretur. Qui quidẽ receptus effuſæ fugæ fuit
ſimilimus. Non enim conſtitere noſtri, donec Gilauiam peruenere. In
itinere ad ſexaginta quadrigas,quę ſequebantur fugientes amiſere,ab
agreſtibus interceptas. Eius aũt ignominiæ culpa penes Derslaum Ri
thuianiũ potiſsimũ fuiſſe dicitur. Sed meritò tunc ea Polonis diuinitus
accidiſſe credita eſt, propterea quòd ij proficiſcẽtes in Vngariã, ſoluta
prorſus diſciplina militari,nõ modò à ui & rapinis ſacrorũ iuxtà ac pro
fanorũ,ſed etiam à ſtupris puellarũ & matronarũ,& omnis generis in-
iurijs & cõtumelijs ſibi nõ temperauerãt. Atꝙ hæc extremis anni die-
bus acta ſunt,Extincti aũt ſunt eo anno duo epiſcopi,Sciborius Plocẽ
ſis,

Legatio Pontificis ad Cazimirum regem Polonorum.
Sixtus papa.
Turcarum excurſiones.
Sendiacus.
Cazimiri receptus ex Vngaria.
Polonorum licentia.

A ſis,& Ioannes Cracouiẽſis : Mathias Mednicenſis, ſiue Samagitię,uno
anno hos præceſſerat. Ac Ioanni quidem Ioannes Reſſouius Ruſſus à
collegio baſilicæ Cracouienſis per compromiſſum electus, ſucceſsit:
Sciborius uerò, propter collegij Placenſis diſſenſionem , tardius ſuc-
ceſſorem accepit. Quatuor & uiginti erant, qui ferebant ſuffragia. Ex
his duodecim Sciborium Belſcium archidiaconum , ſex Cazimirum
Boleslai Varſauienſium ducis filium canonicum , totidem Andream
Opporouium iureconſultum,ipſum quoque canonicum, & Gneſnen
ſem archidiaconum, quem Rex per Nicolaum Chranſtouium uexilli-
ferum Cracouienſem commendabat, epiſcopum edebant. Sed Scibo-
rius precibus & minis uictus, in gratiã Cazimiri cõpetitoris iure ſuo,
quod erat potiſsimum, ceſsit. Opporouius ut idem faceret, impetrari
à Rege non potuit . Quare controuerſia inter duos diſceptanda Ro-
mam delata eſt.Ibi uerò Rege pro Opporouio, Friderico autem impe
ratore pro Cazimiro contendentibus , ſecundum Cazimirum decem
& octo annos natum,pronunciatur: Opporouio uerò in gratiam Re-
gis Varmienſis epiſcopa,ſummoto & in Camenenſem tranſlato Nico
lao Tungeno, attribuitur. Sed poſt quatuor demum annos Cazimi-
rus ſacris epiſcopalibus initiatus eſt:homo nihili,& miniſtri cuiuſdam
obſcuræ conditionis arbitrio cuncta gerens. Inſequens annus à come-
tæ ſiue Pogonię appararitione ſumpſit exordium:qui paruus quidem
in ſe,uerùm longam & illuſtrem poſt ſe caudam trahens,uago & incer
B to curſu,nunc ad ſeptentrionem, nunc ad meridiem, nunc ad occiden-
tem ſolem, caudam quoꝙ nunc huc, nunc illuc obuertens, totos duos
menſes perdurauit,magnorum malorum, quæ cũctam ferè Europam
proximis tribus annis peruaſerunt, & maximè peſtilentiæ per popu-
los & gentes graſſaturæ prodigium. Cazimirus iunior dies aliquot Gi
lauiæ commoratus, Roſembergæ item aliquot apud Petrum Comoro
uium,non eam tantum arcem , ſed & Licauam, & Orauam & Grade-
cum, quas obtinebat in extremis Vngariæ finibus, ipſi concedentem,
nuſquam ſecurè pedem figens, in Poloniam ſe recepit : iuſſuſꝗ à patre
Dobſiciæ tertio à Cracouia milliario ſubſiſtere,aliquantiſper ibi quaſi
in ſeceſſu manſit,pudore acceptæ ignominiæ lucem & conſpectum ho
minum fugitãs:& ne patris dolorem, quem ille peracerbum hauſerat,
aſpectu ſuo exacerbaret. Iaſenius uerò nec ipſe multum Nitrię commo
ratus, per tempus induciarum, quas quindecim dierum cum Mathia
pepigerat, trecentis modò militibus,in arcis præſidio relictis, inde ex-
ceſsit. Quem Mathias uiolata fide inſecutus, adoriri tamen auſus non
eſt cautè incedentem, & ad prælij dimicationem paratum obfirmato
ad honeſtè moriendũ animo prius, quàm turpiter fugeret, aut ſeſe de-
deret. Atꝙ is cum Vngaria exceſsiſſet, Mathias quatuor loca, quæ Po-
lonorum præſidijs tenebãtur, per deditionẽ facilè recuperauit. Strop-
couia ſola propter uicinitatẽ à Polonis retenta. Hæc omnia peracerba
Cazimiro regi accidebãt. Huc & illa cura accedebat, quòd nõ habebat
unde militibus ex Vngaria reuerſis, & merita ſtipendia flagitantibus,
 diſſol-

Ioannes Reſſouius epiſcopus Cracouienſis.
Plocenſis collegij diſſenſio in eligẽdo epiſcopo.
Cazimirus dux epiſcopus Plocenſis.
Andreas Opporouius Varmienſis deſignatus.
1472 anni. Cometes.
Petri Comorouij liberalitas erga Cazimirũ.
Cazimiri uerecundia.
Iaſenij receptus ex Vngaria.
Cazimiri regis Polon. egeſtas.

dissolueret: non modò ærario in Prussicum bellum, & sumptuosas il- A
las duorum filiorum in Boemiã & Vngariam expeditiones exhausto,
uerumetiam plerisq; prædiorum, præfecturarũ, metallorum, & uecti-
galium fructibus ac reditibus oppigneratis & alienatis, ita ut ne in quo
tidianum quidem uictum sumptus ei suppeterẽt. Eò factum est, ut mi-

Milites latrocinantur.

lites, quibus non numerabãtur stipendia, uias publicas latrocinijs infe
starent, & in bona sacerdotum inuaderent, non solum obuia quæq; a-
gentes & ferentes, uerumetiam abstrusa perscrutantes. His incommo-
dis Rex ut obuiam iret, ad mediũ mensis Martij comitia Petricouię ha
buit. Sed de subsidio in stipendia nihil impetrauit. Reiecta res ad Colẽ
sem & Corcinensem conuentus. Ibi demum duodenûm grossorum in

Ecclesiastici ordinis benignitas erga regẽ.

iugera tributum ei constitutum. Sacerdotalis uerò ordo Gnesnensis,
Cracouiensis, Vuladislauiensis, & Posnaniensis diœceseon haud con-
temnendo subsidio ipsum iuuit, omnibus dimidios reditus secundum
ueterem æstimationem conferentibus, præter Cracouiensem diœce-
sim, in qua propter exquisitiorem æstimationem octonideni grossi in

Polonorum legatio ad Vngaros.

marcas collati sunt. Missus deinde à consiliarijs regijs Castellanus San
decensis ad Vngaros proceres, de pace siue inducijs inter reges confi-
ciendis. Quanquam aũt insolescebat prosperis rerum succeßibus Ma-
thias, eosq; ipse apud exteros quoquouersus mißis literis in immen-

Episcopi à Mathia cõtra fidẽ datam morte multati.

sum gloriosus attollebat, & archiepiscopo Strigoniensi & Quinquec-
clesiensi episcopo cõtra datam fidem mortem accelerauerat, annuas ta-
men inducias, per quas de pace ageretur, conceßit, Turcici belli metu. B

Induciæ inter Vngarũ & Polonum.

Quod tamen impendens Husancassanus Persarum rex, & ipse Turcica
gente ortus, illato Turcis graui bello, auertit. Nam Trapezuntẽ & Si-

Turcæ bello uexati à Persarũ rege.

napolim urbem cæpit, & Asiam minorẽ penè omnem ferro & igni ua
stauit. Oblatas autem ab Vngaro inducias rex Polonus, refutatis ini-
quioribus quibusdam conditionibus, breuiori spacio temporis termi
nauit, non nisi ad diem D. Ioannis Baptistæ natalem duraturas, ut inte
rim de pace inter reges, non excluso etiam Boemo, Olomuciæ per lega
tos ageretur. Quod tamen, ob temporis breuitatẽ fortaßis factũ non

Legatus põtificius Cardinalis ad regem Pol.

est. Interim aduenit in Poloniam legatus pontificius Marcus Venetus
presbyter Cardinalis, adhortans regem ad pacem cum Vngaro facien
dam, & ad suscipiendum bellum contra Turcas: ad quod & ipse Husan

Husancassani legatio ad Pol.

cassanus eum per oratores suos incitabat. Nec abnuebat longiores in-
ducias & pacẽ Cazimirus: uerũ Mathias cognita eius inopia, nactusq;
ipse per uim atq; tyrannidem (captis nonnullis proceribus, nonnullis
uerò sublatis) permagnas diuitias, & solutus in eum annũ Turcici bel-
li metu, difficiliorem sese præbebat. Quin & pax cum Friderico Impe-

Pax inter Fridericum et Mathiam.

ratore ipsi cõstituta ferociorem eum fecerat. Itaq; legatus pontificius
cum aliquandiu Cracouiæ, deinde Corcini, quo rex Cracouia pestem
fugiens secesserat, ac Sandeciæ hæsisset, in Vngariamq; internuncios
suos mißitasset, re infecta, siue adeò dilata, Vuratislauiã disceßit. Rex
uerò conuentu minorum Polonorum Corcini acto, Petricouiam pro-
fectus comitia regni totius ad Calend. Nouemb. habuit: magistratus
&

A & honores nonnullos distribuit: subsidium senûm grossorum in iuge-
ra impetrauit, nouem de primoribus consiliarijs legatos ad cõuentum
Nyssæ cum Vngaris & Boemis de pace ad initium Februarij instituen
dum (sic enim inter reges denuò conuenerat) designauit: oratoribus
Vuladislai Boemorum regis auditis, quingentorum militum auxilia
ad Cuthnorum metallorum præsidium ei misit. Inuasurus enim ea Ma

Mathiæ exercitus in Boemia.

thias Vngarus ferebatur, Colino oppido per deditionem Victorini
Georgij filij potitus: ubi mille equites & octingentos pedites habebat,

Victorinus dux à Mathia dimissus.

Victorinumq; cæteras munitiones, quascunque is obtineret, ex pacto
propter donatam libertatem reposcebat. His peractis, Posnaniam rex
cum regina uoti soluendi gratia profectus est. Inde in Prussiam ad res

Prußici motus. Nicolaus Tungenus episcopã Varmiẽsem inuadit.

nouas spectantem contendit. Etenim Nicolaus Tungenus, quem amo
tum Varmiensi episcopa, & ad Camenensem translatum esse à ponti-
fice maximo, superius diximus, & partim sua ipsius cupiditate, atque
dolore præreptæ episcopæ incitante, partim alijs Prussis, qui Polonis
honores in Prussia mandari permolestè ferebant, quemadmodum cre
ditum est, subornantibus, animum uerò ei addentibus aduersis Cazi-
miri rebus in Vngaria, facta quingentorum peditum mercede condu-
ctorum manu, & magno agrestium numero ad eos confluente, episco-
pam Varmiensem inuaserat, partim expugnatis non sine cæde homi-
num, partim per deditionem acceptis munitionibus. In Elsberge qui-
dem oppugnatione hæsit, & propè quingentos homines de suis, quos
B ebrietas audaciores fecerat, amisit. Hinc factum est, ut faciliùs bellum il
lud à legatis regijs Iacobo Vuladislauiensi episcopo, & Nicolao palati
no Lenciciensi interciperetur, ea lege, ut de controuersa episcopa stare
tur sententiæ Pontificis maximi. Nec tamen præterea quicquam ope-
ræprecij tunc fecit rex in Prussia. Cõtendebant sanè Prussi, ut non ni-
si sibi arcium præfecturæ mandarentur: nec id abnuebat rex, sed pecu-
niam eos poscebat, qua his qui eas obtinebant, debita stipendia dissol-

Danica legatio ad regem Polonorum.

ueret. Quod cum Prussi recusarent, ad Pentecosten res dilata est. Ve-
nerunt autem Toruniam ad regem oratores Christierni Danorum re
gis, postulãtes ut Cazimirus filiam marchionis Mantuani è sororis u-
xoris ipsius Christierni, & Alberti marchionis Brandeburgensis susce-
ptam, filio suo Vuladislao regi Boemorum desponderet. Res ad ipsum

Turcarum excursiones.

Vuladislaũ reiecta. Vexata est hoc autumno tribus Turcarum excur-
sionibus omnis ea ora Illyrici, quæ est citca Sauum flumen, itemq; mar
chia Slauonica, Histria, & Forum Iulij, usque ad castel-
lum sancti Danielis, nemine re-
sistente.

MARTINI CROMERI DE ORIGINE ET REBVS GESTIS POLONORVM, LIBER VICESIMVSOCTAVVS.

1473 ann.

POST initiū uerò noui anni Cazimirus rex cum Elizabetha regina Torunia discedens, per Gostinum & Varsauiam in Lituaniam iter fecit: ad medium Quadragesimæ Vilnæ Lituanorū conuentùm egit: ubi senûm grossorum Pragensium tributum in aratra ipsi decretum est. Per id tempus Poloni, Boemi & Vngari proceres cū Marco cardinali apud Nyssam conuentum egerunt: tametsi Mathias rex uir inquieto ingenio, & indignè ferēs, quòd Stropcouia regis Poloni præsidio teneretur, indeq; uicinus circumquaque ager Vngariæ uexaretur, magis ad bellum quàm ad pacem spectare uidebatur. Apud Bernam enim Morauiæ cum quatuor millibus militū statiua agens, Boemorum animos è propinquo sollicitabat, Silesiosq; duces inter se committebat: & perfecerat, ut Ribnicensi à cæteris bellum inferretur, Ribnichi oppidum expugnatum adimeretur, Zarchi uerò oppugnarentur: capti' que fuissent, nisi Iacobus Dembienius cancellarius regni, & præfectus Cracouiensis, regis iussu cum tumultuaria manu in ditiones obsidentium impetum fecisset: quo factum est, ut pacto res inter duces cōponeretur, ea lege, ut obsessum quidem oppidum in Dembienij, captum uerò in Cropacij iunioris, qui homo equestris in ditione ducis Ribnicensis erat, potestate esset, quoad inter reges dissidium componeretur. Sed tamen magna legati pontificij cura ac diligentia uix eò res perducta est post sex septimanarum disceptationem, ut ad medium Augusti mensis alius conuentus Opauiæ inter proceres, Vngaros quidem & Polonos octonos, Boemos uerò senos ex utraq; parte institueretur, Polonus rex Stropcouia præsidium deduceret, Vngarus & Boemus suarum uterque partium Boemis iusiurandum relaxaret: ipsi reges in propinquo essent: Polonus quidem apud Osuencimum, Boemus apud Closcum, Vngarus uerò Olomuciæ, quo facilius de omnibus è conuentu ad eos referri posset: quòd si qua de re inter delegatos & inter ipsos reges non conuenisset, Carolus Burgundionum dux, aut si is nollet, uel non posset, Francorum rex arbitrio suo controuersiam dirimeret. Ita tunc discessum. Quo liberius autem uacaretur ei conuentui, Marcus cardinalis inducias inter reges authoritate pontificia, pœnis in uiolatorem adiectis, prorogauit. Quæ ubi Cazimirus è Lituania reuertens cognouit, comitia Petricouiam ad primam diem Maij edixit. Verùm de minoribus Polonis nemo ferè procerum affuit: offensi enim erant distributione honorum superioribus comitijs iniquius, quemadmodum ipsis uidebatur, facta: in qua Ioannes Tarnouius castellanus Voinicienſis, Dobeslaus Cmitha Lublinensis, & Stanislaus Vantropca Sandecensis immeritò præteriti esse existimabantur. Itaq; Radomiæ ad Pentecosten alia comitia

Cōuentus Polonorū, Vngarorū et Boemorum procerum Nyssæ.

Mathiæ regis conatus.

Ribnicensis dux à cæteris Silesijs bello petitus.

Pacta inter reges Nyssæ conuenta.

Induciæ prorogatæ.

Comitia Petricouiæ.

comitia instituta sunt: ubi delinitis offensorum procerum animis, de actis conuentus Olomucensis disputatum est. Nec magnopere ea cuiquam probabantur. Sed cum inopia Cazimiri, & aliquanto maior etiam Vuladislai, ita ut pater ei tamen decem millibus aureorum missis subuenire necesse habuerit, perpenderetur, & uerò Boemi ea, referente Alberto Socolouio Vuladislai legato, approbasse dicerentur, ne sibi quidem repudiandas esse eas conditiones duxerunt. Itaque designati ad Opauiensem conuentum legati, Ioannes Cracouiensis, & Iacobus Vuladislauiensis episcopi, Lucas Gorcanus Posnaniensis, Stanislaus Ostrorogus Calissiensis palatini, Dobeslaus Cmitha castellanus Lublinensis, Ioannes Rithuianius regni marsalcus, Sbigneus Olesnicius procancellarius, & Ioannes Dlugossus canonicus Cracouiensis. Stropcouia deducto præsidio, Nicolao Perenço reddita. Ad Prussos missus quispiam, qui regem excusaret, quòd ad constitutum tempus in Prussiam non ueniret. Ad Fridericum uerò Inperatorem allegatus Adam decanus Posnaniensis, ut ab eo regni Boemorum, quod iure feudi, ut uocant, Imperatori Romano est obnoxium, confirmationem Vuladislao filio regis peteret, ea' que lege societatem cum Friderico contra Mathiam utriusque nomine sanciret: adderet' que, Valachum quoque ei bello pro sua parte non esse defuturum, dummodo ipse quoque Imperator Mathiam summa ui adoriretur. Quanquam enim icerat non ita multo antè Imperator fœdus cum Mathia, sed id B necessitate quadam adductus, nec satis æquis conditionibus fecisse uidebatur: propterea quòd ad Mathiæ nutum acephalus exercitus, qui se fratres uocabant (erant autem ij cruce signatorum militum reliquię) Austriam grauiter infestabat: & rebelles Austrij, quorum princeps erat Baumkircheri à Friderico necati filius, ab eodem adiuuabantur. Itaque occasionem ulciscendi Mathiæ captare Fridericus existimabatur. Et grata quidem ei fuit legatio. Sed dilata res est ad Imperialia comitia Augustam Vindelicorum ad Calendas Septembris edicta. Ad quæ missi oratores, à Polono quidem Paulus Iasenius, & Stanislaus Curosuancius canonicus Cracouiensis: à Boemo uerò Burianus supremus cubicularius, & alij duo: cum neque Imperatorem, neque principes electores Augustæ reperissent, sex propè menses Tadelsbergæ apud Albertum marchionem Brandeburgensem, benignè ab eo habiti, expectarunt, donec Imperator ex inferiore Germania rediret. Ibi enim is cum Carolo Burgundionum duce fœdus & affinitatem sanciebat, unica filia eius Maria filio suo Maximiliano cum successionis pacto desponsa. Tametsi in irritum tunc omnia illa pacta reciderunt propterea quòd Carolus Mathiam Vngarū fœdere illo comprehendere contenderat. Aliquanto tamen pòst, Carolo ab Heluetijs in pugna interfecto, Maximilianus Flandrensium, ad quos Maria se contulerat, fauore & studio, nequicquam inficiente rem Gallorum rege Ludouico, optatis potitus est nuptijs: & Burgundiam accisam tamen à Gallo, Flandriam, Brabantiam, Limburgum, Geldriam, Lucemburgum,

Vuladislai regis egestas.

Legati Poloni ad Opauiēsem conuentum.

Stropcōuia Vngaris reddita.

Legatio Cazimiri ad Imperatorem Fridericum.

Boemia imperio Rom. obnoxia.

Fratres, siue acephalus exercitus.

Austria infestata Mathiæ regis opera.

Friderici Imp. conuētus cum Carolo duce Burgundiæ.

Carolus Burgūdiæ dux occisus.

Maria Maximiliani uxor.

Burgūdia, Flādria, &c. quādo ad Austriacam familiam peruenerint.

burgum,Hannoniam,Hollandiam,Selandiam,& Ardeſium in dotem accepit. Hac igitur de cauſa Friderico diutius commorante in inferiore Germania,& comitia differente, oratores Poloni uix ad Paſcha inſequentis anni optatum reſponſum referentes, reuerterunt. Cæterùm Cazimirus appropinquante die conuentui Opauienſi præſtituta,Oſuencimum cum ſex millium ferè hominum comitatu ſeſe contulit. Conuenerant enim ad eum complures uoluntarij de Polonis & Lituanis proceribus, & mille Tartari Lituanici. Vuladislaus quoq; Boemorum rex apud Cloſcum non contemnendum comitatum habebat. Plurimorum enim ſtudia & uoluntates integritate & benignitate ſua iam ad ſe allexerat,præſertim cum nō grauatè eos iureiurando ſoluiſſet, oſtendens pluris ſe publicam pacem atq; tranquillitatem,quàm priuata ſua commoda facere. Quod quidem eo plauſibilius erat,quòd Mathias cum idem,quemadmodum conuenerat,ſuis feciſſet,mox pœnitentia ductus,grauius iuſiurandum ab eis exigebat: & recuſantibus extrema quæq; minabatur,palamq; teſtabatur,ſe eorum fidei negocium ſuum non eſſe crediturum. Quare cum Poloni,& Boemi partium Vuladislai maturè Opauiam conueniſſent,à Mathia preter Albertum epiſcopum Veſprimienſem Vngarum,& Albertum Coſtcam Boemum, nemo affuit. Vngaros autem alia quoq; res remorata eſt. Ad paucos redacti fratres acephali in Auſtria,& partim Ecingeri armis fracti,partim calce ſali & farinæ immixta extincti,in Vngariam ſeſe receperant, & ſiue quòd emeritis apud Mathiam ſtipendijs fraudabantur, ſiue ut egeſtatem ſuam releuarent,eam oram Vngariæ,quæ ad Poloniam uergit (Poloni enim ferè erant) armis longè lateq; infeſtabant, munitis & præſidio firmatis Modragora & Bucouecia arcibus ſiue caſtellis. Iam uerò & Nicolaus Perenæus Stropcouiā eis conceſſerat. Poſt uiceſimā demū diem Vngari proceres expectati aduenere. Aduenit & Rudolfus Vuratislauienſis epiſcopus,cum tribus conſulibus eiuſdem ciuitatis. Nec tamen quicquam operæprecij in eo quoq; conuentu factum eſt,cum duriores conditiones ab Vngaris proponerentur. Optatum tamen Polonis & Boemis accidit, quòd res ad Caroli Burgundionis arbitrium,cui ſe ſtaturos eſſe inconſultò promiſerant,peruentura non eſſet,& quòd reliquorum Boemorum animi à Mathia deinceps alieniores fore uiderentur. Ita tunc Opauia pace infecta diſceſſum eſt. Nec ceſſabant fratres, de quibus ſuperius diximus, Vngariam uexare: ad quos reprimendos Mathias cum parua manu profectus, Modragoram non difficulter ſiue per uim,ſiue per proditionem in poteſtatem ſuam redegit, milites præſidiarios in uincula coniecit: Ioannes quidem Suchodolius, qui fuerat præſidij præfectus, euaſit in Poloniam, fuga'ne elapſus,an dimiſſus,non conſtat. Non multo quidem pòſt is Croſnæ interfectus eſt,& interfector eius Cazimiri regis decreto ſiue iuſſu à ſupplicio & reatu abſolutus eſt. Bucoueciā deinde adortus Mathias,ea quoq; per deditionē Barzorū trium fratrū,qui præerant præſidio,potitus eſt: milites præſidiarios arma ad ſe in caſtra deportare, & fuſti-

Cazimiri regis comitatus.

Vuladislai regis Boemiæ indoles.

Mathias rex pacta cōuenta non ſeruat.

Conuentus Opauienſis.

Fratres Auſtria eiecti.

Fratres acephali Vngariā infeſtant.

Mathias rex fratres acephalos bello perſequitur.

Modragora et Bucouecia potitur.

Barzi fratres. Proditores quomodo habiti à Mathia.

& fuſtibus ignominiæ cauſa armari iuſſos (ita proditores armari debere memorans) cum ſingulis modò ueſtibus emiſit,ſponſione ab nobilioribus accepta, ne unquam contra ſe, ne pro rege quidem ſuo & patria militarent. Quocirca comprehenſi hi ſunt poſtea Cazimiri iuſſu,& in carcerem compacti ob tam ingidnam ſponſionem. Neq; hoc ſolum incommodum eo anno Polonia pertulit: ſed æſtu quoq; & ardore uexata eſt uſq; adeò,ut aluei fluminū plerorumq; areſcerent: Viſtula etiam apud Toruniam eſſet uadabilis: ſyluæ ſaltusq; radicitùs arderent: ſegetes, uernæ præſertim, ſqualerent: pecudes & iumenta oblitis limo cum herba uorato inteſtinis interirent: incendia quoq; urbium, oppidorum & uillarum crebra extitere. Stradomia quidem ad uiceſimamſextam diem Iulij penitus conflagrauit: poſtridie uerò coorto in cœnobio uirginum apud ſancti Andreæ incendio,tota ea platea,quæ Arcenſis dicitur,& proxima canonicorum arſit: arx ægrè defenſa. Conflagrarunt etiam Veliſca,Coninum,Belſum, Chelma,Lubomlia: præterea baſilica Lencicienſis,cum uicinis domibus archiepiſcopi & ſacerdotum,itemq; Mogilenſe monaſterium: obijt uerò Ioannes Gruſcinius archiepiſcopus Gneſnenſis, cum Cracouiā à rege euocatus ueniſſet,repentina correptus amentia,ita ut ne procuraretur quidem ſacris myſterijs: conſentaneum exactæ uitæ exitum conſecutus. Fuit enim in omne libidinum & audaciæ genus proiectus: cuius ambitione Cracouienſis diœceſis grauiter,ut ſuprà memoratum eſt,diuexata erat. Auaritiæ uerò & immoderati in euehendis & locupletandis fratribus ſtudij,ſeu uerius cupiditatis fructum, qualem oportuit, uiuens non decerpſit. Nam eo demum defuncto, de Coſmino, quod grandi pecunia mercatus erat, inter Bartholomæum caſtellanum Sendomirienſem,& Nicolaum cognomēto Coſmidrum, fratres eius germanos, certatum eſt. Exequias quidem non admodum honorificas habuit, dedignantibus eum hoc honore ſacerdotibus tam Cracouienſis, quàm Gneſnenſis baſilicæ, in qua ſepultus eſt. Succeſſor autem ei rege poſtulante à Pontifice deſignatus eſt, priuſquam dies electioni præſtitutus aduenifſet, non ſine infamia cupiditatis, Iacobus Sennenius. Huic uerò in Vuladislauienſi epiſcopa ſuffectus Sbigneus Oleſſnicius procancellarius regni. Clemens quoque Kiouienſis epiſcopus, homo plebeius,ſed probus, eo anno defunctus, Albertum Narbuthum equeſtri apud Lituanos familia ortum, ſucceſſorem accepit. Tartari uerò Meſcenecenſe territorium Kiouiæ uicinum depopulati,ad ſeptingentos homines captiuos abegerunt. Per idem tempus Turcæ è Boſna excurrentes, omnem ferè Styriam & Carinthiam depopulati ſunt. Cæterùm in Aſia minore ſiue Armenia bis collatis cum Huſancaſſano ſignis, inſigni ſtrage uicti ad quinquagintaſex millia militum, & centum quinquaginta tribunos militares, qui Subbaſſæ uocantur, amiſere. Nox prælium diremit: cuius caligine tectus Mahometes imperator fuga euaſit. Mox ſaniori uſus conſilio, munitis inter montium anguſtias caſtris, obiectu bombardarum, hoſtium fero-

ciam

Spōſio turpis.

Aeſtus & ſiccitas.

Oppidorum in Polonia conflagratio.

Ioannis Gruſcinij archiepiſcopi mors & uitia.

Gruſciniorum diſſidium.

Iacobus Sennenius archiepiſcopus Gneſnēſis.

Tartari Ruſſiā uexarunt.

Styria & Carinthia à Turcis uaſtatæ.

Turcæ à Perſis bis uicti.

Mahometis fuga.

ciam non ſine magna eorum ſtrage repreſsit. ubi & Huſancaſſani filius deſideratus eſt.

1474 ann.

Inſequens annus etiam Polonis quietus fuit. Mathias enim rex, cum contra acephalos ſiue fratres proſperè rem geſsiſſet, quemadmodum paulo antè memorauimus, quòd eos à Cazimiro ſubornatos contra ſe fuiſſe ſuſpicabatur, ſiue adeò compertum habebat, nihil moratus hybernum anni tempus, exercitum ſex millium hominum duce Thoma Tarcio in ſubmontanam Poloniæ oram immiſit,

Vngari ſubmõtana Poloniæ populantur.

collocato in ſyluis Poloniam ab Vngaria diſiungentibus præſidio, ut ſeſe tutò inde recipere poſſent. Præmoniti quidem noſtri fuerant tempeſtiuè de hoſtium conſilio, ſed nihilo magis ſibi proſpexerunt. Itaq; Vngari turmatim excurrentes, omnia ferro & igni uaſtabant.

Smigrodum captum.

Smigrodum oppidum noctu ſcalis admotis cæperunt: arcem uerò ictibus bombardarum quaſſatam, per deditionem acceperunt, & nouis propugnaculis foſsiſq; munierunt.

Oppida ſubmontana incenſa.

Direpti ſunt ea excurſione & incenſi uici ſiue oppida, Iaslum, Broſtecum, Colacice, Friſtatum, Demboueacia, Duclia, & Pilſna (quæ tunc opulenta erat) & propè ducenti pagi: indeq; captiuorum ingens numerus in Vngariam abactus. In ſenes uerò & pueros ferro ſæuitum eſt.

Croſna.

Croſna oppidum, quamuis parum abfuerit, quin proderetur, nauiter tamen defenſum: itemq; arx Goleſsia Tinecenſis abbatis. Muſsina uerò epiſcopi Cracouienſis, propter paucitatem defenſorum, ex pacto dedita.

Comitia Visliciæ.

Inſpectabat ferè hanc regni ſui uaſtationem Cazimirus rex, Visliciæ conuentum agens, ac de bello Vngarico, quod ſibi ſuiſq; ingruere didicerat, depellendo conſultans. Vbi ſenûm groſſorum tributum in iugerum impetrauit:

Bellicæ expeditionis ratio.

militiam ſiue expeditionem bellicam, quæ libera & arbitraria nobilitati tunc erat, pro modo facultatum ſiue redituũ cuiuſq; fieri debere decreuit:

Homicidij pœna aucta.

homicidij pœnam, increbeſcentibus iam tunc cædibus mutuis inter equites auxit, ut qui eques uolens ac data opera equitem interfeciſſet, tetrum carcerem in ima turre toto anno perferret, ac centum & uiginti marcas proximis agnatis interfecti lueret.

Stephani Moldaui uictoria de Tranſalpinis parta.

Dum autem ſubmontana quidem Polonia ab Vngaris ita uexatur, Visliciæ uerò à rege & ſenatu de repub. conſultatur, aduenerunt à Stephano palatino Moldauię nuncij de re bene geſta cõtra Radulonem Tranſalpinæ palatinum: quem Stephanus illis dieb. profligarat, & cùm alias quaſdam munitiones, tum Dambrouiciam arcem primariam de eo cęperat, theſaurumq; & uxorẽ cum duabus filiabus ipſius inde aſportarat. Attulerũt autem ij nuncij regi uigintiocto militaria ſigna de hoſte capta. Hos uerò triduo conſecutus eſt alius, qui celerem regis opem implorabat: quòd diceret Radulonem à Turcis adiutum, munitiones amiſſas recuperaſſe: Valachiamq; ingreſſum, obuia quæq; ferro & igni uaſtare. Itaq; celeriter miſsi oratores, Dobeslaus Biſſouius caſtellanus Belſenſis, & Aegidius Suchodolius, qui inter eos bellum pace uel inducijs dirimerent.

Auxilia Valachis à rege Polono miſſa.

Michaeli uerò Buciacio præfecto Sniatinenſi mandatum, ut ſine mora cum Podolica nobilitate Stephano iret ſuppetias: Polonica uerò omnis nobilitas ad arcendũ bellum Vngaricum apud Opatoue-

cium præſtò eſſe iuſſa. Verùm ſegnius ea conueniebat, mandata lenis, ne dicam lenti, regis paruipendens: ſolutaq; diſciplina militari, partim tardius domo ſeſe expediebat, partim in uicinis ſacerdotum poſſeſsionibus immorabatur, non modò conſumens repoſita, uerùm etiam domos ſuas aſportans: ita ut non minus incommodi à ſuis, quàm ab hoſtibus acciperetur.

Polonæ nobilitatis licentia.

Expectabat rex Opatouecij, cunctanteſq; crebris nuncijs dimiſsis fruſtra conuocabat. Interim Poloni & Vngari proceres internuncijs ultrò citroq; miſsis, conuentum inter ſe de componenda pace inſtituerunt. Diſceptatum aliquandiu de loco, eo quòd neutri ſeſe alteris credebant: & Mathiæ fides nõ modò noſtris, ſed ipſis etiam Vngaris ſuſpecta erat: quippe qui aliquot ductores ordinum in ſuo exercitu, & Oſualdum Zagrabienſem epiſcopum, unum de pacificatoribus, per eos dies Liuocię ſiue Liblij, quaſi impenſius fauentes Polonis, cæpiſſet.

Mathiæ regis tyrannis, & ſuſpecta fides.

Ad extremum, cum Vngari ex antiqua uilla, Poloni è Sramouice cõueniſſent, uiceſimaprima die Februarij pacem fecere his conditionibus, ut munitiones interceptæ & captiui utrinq; redderentur, damnorum datorum neutrobi mentio fieret: Vngaro cum Polono & Boemo, ut triennes induciæ eſſent: quas ſi quis regum uiolare uellet, ſubditi eius ne ei dicto audientes eſſent: aliorum uerò quiſquis eiuſmodi quicquam tentaret, ab omnibus pro hoſte & perduelli haberetur, nihilo tamen minus firmæ eſſent inducię.

Induciæ inter Vngaros et Polonos ac Boemos.

Hoc uerò facilior fuit Mathias ad æquas conditiones, quòd Tranſyluanienſes à ſe alienatos, Cazimiro ſeſe dedere uelle acceperat. Et miſère ij quidẽ ad eum legationem, ſe ſuaq; dedentes, & pecuniam, equos ac milites contra tyrannum pollicentes: ſed tunc demum ea aduenit, cùm regi de pace confecta renunciatum eſt. Quocirca infectis rebus mœrens ea diſceſsit.

Tranſyluanienſes ad Cazimirum deficiẽtes non ſuſcepti.

Ad hæc Mahometes Turcarum imperator cum ualido exercitu Boſnã inuaſerat, & Iaice arcem acerrimè oppugnabat. Sed repulſus cum ignominia, demerſis in profluente bombardis, abſceſsit, de aduentu Mathiæ factus certior.

Turcæ ab obſidione Iaice repulſi.

His tunc de cauſis Mathias cum Polonis & Boemis pacẽ ſiue inducias accelerauit. Quæ tamen firmæ ac diuturnæ non fuerunt. Nihilominus enim hoſtilem aduerſus utrunq; regem animum retinuit.

Mathiæ regis doli.

Et in Cazimirum quidem Tungenum epiſcopum atq; Pruſſos ac Sileſios incitauit: in Vuladislaum uerò quoſdam ſubornaſſe creditus eſt, qui eum ueneno extinguerent. Deprehenſum uenenum, confeſsi ſontes cum quæſtionibus ſubiecti eſſent, & capitali pœna affecti. Et Morauos autem, quorũ pars magna cum Vuladislao ſentiebat, infeſtare & ſubigere non intermiſit. Sed hæc paulo pòſt animaduerſa: tunc autem pace facta, Polona quidem nobilitas dilapſa eſt: Vngarus uerò rex nihilo magis quieſcebat cum ijs copijs, quas habebat: ſed Petrum Comorouium, locupletem in primis hominem, qui Cazimirum regis Poloni filium receptauerat, ulciſci inſtituit: nulloque negocio ſeptem arces eius, in Vngaria quidem ſitas, uerùm Poloniæ & Sileſiæ finitimas, ex inopinato adortus, in poteſtatem ſuam redegit, dedente eas defenſoribus uacuas ipſo Comorouio,

Petrus Comorouius ſeptem arcibus à Mathia rege ſpoliatus.

& in

& in Poloniam excedente cum omni familia, acceptis octo millibus flo A renorum: in Silesiam uerò duo millia cum Ioanne Bielico Silesio misit in auxilium Venceslao duci Ribnicēsium, qui ab Henrico Georgij Po diebradij filio duce Cozlensium bello uexabatur. Ac recessit quidem Henricus ab obsidione Plesnæ, siue Pelcinæ, Vngarico exercitu aduentante: cæterùm Venceslaus quoq;, cum nō fideret Vngaro, portas oppidi copijs eius clausit: & Osuencimum ad Iacobum Dembenium palatinum Sendomiriensem & præfectum Cracouiensem, qui ibi erat cum præsidio, perfugit. Bielicus iritatus facto Venceslai, Pelcinā oppugnare adortus, per deditionē eam accepit, ea lege, ut liceret Venceslao ad Mathiam adire, & admissi ueniam petere. Excurrerant autem ex eo exercitu trecenti milites in territorium Osuencimēse populabundi, qui à Polonis profligati sunt. Per id tempus uenêre ad Cazimirum duo legati Veneti, alter ad Persas, alter ad Moschos transitū petentes. Non grauatè concessus est. Ab Husancassano uerò Persarū rege Catharinus Zenus, & ipse Venetus, triennio apud eum legatione functus, affuit, incitans regem ad bellum contra Mahometē Turcam suscipiendum. Atq; id quidē publicè, secretò uerò filiam Husancassani natu maiorem, è Catharina filia Imperatoris Trapezuntij susceptam, uni alicui de Cazimiri filijs uxorem deferebat, dotalemq; Græciam cum Constantinopoli promittebat, ipsius Husancassani armis uindicandam, & cum filia uxore simul tradendam. Contra Vngarum quoq; copias & impendia belli pollicebatur. Sed uana & leuis ea legatio uisa est: neq; aliud quic- B quam ei responsum est, quàm, regē per suos legatos Husancassano responsurum esse. Exarsit mox aliud bellū in maiore Polonia, subornante, ut creditum est, Mathia excitatum. Ioannes enim Zeganensiū dux & natura amens, & post interfectum fratrem Henricum furijs exagitatus, Zeganensem quidem dominatū Misnensibus marchionibus uendidit. alieni uerò appetens, collectis quatuor milibus militum è promiscua opificum & agrestium colluuie, transmisso Odra fluuio, ad Vuschouam, quam Freistadiam Germani uocant, duxit, bonę spei plenus, propterea quòd & bombardas à Vuratislauiensibus iussu Mathiæ regis commodatas habebat: & proditionem in oppido instruxerat. Ac incensum quidem est sub eius aduentū duodecim locis oppidum: sed oppidanorum uirtute ac diligentia strenuè defensum, restinctaq; incēdia. Quo facto, Zeganensis dux omisso oppido, in quo capiendo euentus spei eius non responderat, totum territoriū frequentibus & bene ædificatis uillis atq; pagis cultum percursans, ferro & igni uastauit. Deinde castris à Glogouia non longè positis, prædas agebat è uicinis oris Poloniæ. Neq; quisquam Polonorum inhibere hostiles illas excursiones satagebat, ne priuata quidem sua calamitate iritatus, aut periculo excitus. Ita torpor & ueternus quidam omnes occuparat. Vnus omnium Petrus Gunicius gente Prussus, maiore animo quàm consilio, cum triginta modò familiaribus in trecentos pabulatores impetum fecit: fusosq; & fugatos cum improuidè ad castra usq; persecutus esset, coortis

Silesij duces commissi.

Pelcina in Mathiæ potestatē redacta.

Latrunculi Vngarici à Polonis profligati.

Legatio Venetorum ad Persas et Moschos.

Persica legatio ad regem Polonorum.

Husancassani promissa.

Zeganensium dux Ioannes bellum infert Polonis.

Vuschoua incēsa ac defensa.

Petrus Gunicius uir fortis.

A coortis undiq; hostibus conclusus in medio, & oppressus, uti forti & generoso uiro dignum erat, non inultus tamen, cum omnibus suis socijs cecidit. Coadunauerant quidem Lucas Gorcanus Posnaniensis, & Stanislaus Ostrorogus Calissiensis palatini, & Mathias Mossinius præfectus maioris Poloniæ duodecim milia hominum de maioribus Polonis: sed apud Costenum & Vuschouam desidebant, fumantes quoquouersus pagos inspectantes, & ploratus ululatusq; captiuorum tantum non exaudientes. Nec modò non ibat obuiam hostibus tanta illa multitudo, uerùm etiam hostilia & atrociora propemodum quàm hostes ipsi in suos patrabat. Nam & direptionibus sacrorum iuxtà & profanorum, pulsationibus agrestium, incendijs, uirginum & nuptarum stupris, deniq; nullo scelere sese abstinebat. Quo factum est, ut sexcenti pagi in Polonia tunc exurerentur. Supramemoratorum tamen procerum possessionibus hostes pepercerunt: indeq; orta suspicio, aliquid eos commune cum illis clàm habuisse. Nullus autem fuisset hostilium illarum excursionum modus neq; finis, nisi dux Zeganensis in oppugnatione Copaniciæ, dum temerè sese incendio munitionis miscet, ambustus & semianimis sublatus esset: unde postea neq; ualetudinem, neq; uigorem animi recuperare potuit. Eo demùm casu ducis sui exercitus ille consternatus, dilapsus est. erat eo tempore Cazimirus rex Toruniæ, componendis rebus Prussicis intentus. Nicolaus enim Tungenus, fauentibus & incitantibus, & clàm adiuuātibus Prussis cùm a- B lijs, tum consulibus Gdanēsibus, quibus permolestum erat, Polonum sibi præfici episcopum, cum plerasq; alias episcopales munitiones obtineret, reliquas quoq;, nempe Elsbergam & Seburgum per dolum in potestatem suam redegerat: nihil moratus promissa sua de expectādo iudicio Pontificis max. cuius etiam diras appellationibus & alijs artibus homo uafer eludebat: nec se sistebat à rege euocatus, neq; dimittebat exercitum. Sed priusquam operæprecij quicquam faceret rex in Prussia, in Poloniam sese recipere coactus est, cùm propter pestem Toruniæ & in omni ea ora inualescentem, tum ut Silesiorū uim reprimeret. Quamobrem ad medium mensis Iunij Petricouiæ comitia habuit. Affuerunt ibi oratores Vuladislai Boemorum regis, Polonorū opem contra Vngarum, Morauiam & Silesiam infestare non cessantem, implorantes. Itaq; missa sunt filio à rege uigintiquatuor millia aureorum in subsidium belli. Contra Silesios uerò, qui & Poloniam subinde uexabant, & pleriq; à Vuladislao alieni, Mathiæ partes sequebantur, eiq; post creatum à Boemis regem Vuladislaum, Vuratislauiensibus authoribus, nouo sacramento sese obstrinxerant: placuit rem geri totius regni expeditione, iussæq; omnes copiæ ad medium Augusti mensis apud Mestouiam conuenire. Instituta etiam tunc est noua satrapia siue palatinatus in tractu Lublinensi, qui ad eam diem nullus fuerat, detracta parte de Sendomiriēsi, cuius iurisdictio amplior esse uisa est, quàm ut eius moles commodè ab uno palatino sustineri posset. Rex conuentu soluto Corcinum diuertit, ad bellum sese apparaturus. Interim ei

Costenum oppidum.

Zeganensis dux ambustus.

Copanicia arx.

Tungeni episcopi conatus.

Comitia Petricouiæ.

Boemica legatio.

Silesij in Mathiam propensi.

Bellum Silesicum.

Mestouia opp.

Lublinensis palatinatus instituitur.

Tartari Podoliam & Rußiã depopulantur.

nunciatur, Podoliam atq; Ruſsiam à Tartaris duce Aidoro Ecigeris filio populabundis peti. Nihil tamen rerum utilium prouidit, ac ne præmonuit quidem Podolios, ut ſibi proſpicerent. Itaq; factum eſt, ut à ſeptem ferè millibus Tartarorum, & eorum quidem malè armatorũ, omnis circum Cameneciam, Haliciam, Glinianos, Dunaiouiam, Gologoros, & Sbaraſſum tractus, cẽtũ ferè milliariũ longitudine, latitudine uerò triginta, cædibus & incẽdijs miſerabiliter, nemine reſiſtẽte, uaſtaretur: plurimi mortales ſegetibus demetendis uacantes opprimerent, & in barbaram ſeruitutem pecudum in morem abigerentur: Lituinouiæ amunitio exureretur: Sbaraſſum arx expugnaretur: in qua dux Liuanus, ſiue Ioannes incendio perijt: uxor uerò eius capta, & in ſeruitutem abducta eſt, & unus de tribus filijs, natu minimus. Dunaiouiam oppidum ſuum Gregorius archiepiſcopus Leopolienſis ſtrenuè tutatus eſt. Pomorzanos uerò Suinca uir generoſi animi cum ſex modò ſocijs defendit. Diſcedentes barbaros cum ingenti præda ferè centum millium hominum, inſecuti quidem ſunt noſtri facta tumultuaria manu: ſed nihil aliud perfecerunt, quàm ut Tartari trucidatis plurimis captiuis: qui per ætatem aut ualetudinem ſequi feſtinantes non poterant, miſerabilius ſpectaculum inſequentibus exhiberent. Habebant quidem dux Ciartoriſcius, & Martinus Gaſtoudus præfectus ſiue palatinus Kiouienſis non contemnendas Lituanorum copias: uerùm eæ Polonis non expectatis, dilapſæ ſunt: iactatumq́; uulgò eſt, Tartaros à Lituanis proceribus, miſſo ad eos cum muneribus Glinſcio duce, excitos fuiſſe: idq́; etiam ipſum Tartarorum principem aſſeueraſſe, affirmantẽ iniuſſu ſuo id factũ eſſe. Et comiter autẽ ipſos acceptos eſſe à Lituanis, cum ſe per eorũ fines præda onuſti domum reciperent. Rex ad Sileſicum bellum intentus, ad conſtitutum tempus apud Meſtouiam affuit: ſed copias tardiùs conuenientes, totas ſex ſeptimanas expectauit, ita ut commodũ belli gerendi tempus præterlaberetur, & fruges oræ illius direptæ abſumerentur, ac ne incendijs quidem domeſticis parceretur. Ita tunc ſoluta atq; adeò profligata erat omnis diſciplina militaris. Fuit autem & illa moræ cauſa, quòd nobilitas Cracouienſis oræ Stanislao, Nicolao, & Ioanne Tencinijs fratribus, Ioanne Rabſtinio, & Spitcone Melſtinio ducibus, negabat ſe ad externam militiam eſſe profecturam, niſi ſibi præſcriptum legibus ſtipendium numeraretur: quorum pertinacia ægrè uicta, ſexta demùm & uiceſima die Septembris rex caſtra mouit, aucto etiam exercitu Tartaris & Lituanis, ita ut ad ſextaginta millia armatorum in eo eſſe crederentur. Ingreſſus Oppolienſem tractum, Cruciborgum & Bycinam oppida cæpit, præſidijsq́; firmauit, agros populationibus quoquouerſus permiſsis diuexauit: tranſmiſſoq́; apud Chrapcouice Odra, uadabili tunc propter ſiccitatem, omiſſa Oppoliæ oppugnatione, Vuratislauiam contendit, ubi à Mathia expectari ſe acceperat: Bregum & Olauiam obiter in poteſtatem ſuam redegit. Occurrerunt autem ei oratores Vngari atq; Boemi, inducias poſtulantes: uerùm in cõgreſſum Vuladislai

Lituinouia exuſta.

Sbaraſſum captum.

Dunaiouia.

Pomorzani.

Suinca.

Tartari à Lituanis contra Polonos exciti.

Polonorum diſciplina militaris ſoluta.

Nobilitatis Polonicæ contentio.

Mathiæ regis legatio ad Cazimirum.

dislai filij res dilata eſt. Herneſti quoq; marchionis Miſnenſium legati de pace inter reges tractantes, pertentato prius Vngari animo, affuere. Nec abhorrebat à pace Cazimirus: ſed Mathias ad omnem rei benegerendæ occaſionem attentus, pacis conſilia turbauit. Apud Olauiam Polonus caſtra habebat, quarto à Vuratislauia milliario: nec ignorabat Mathias eum cùm aliàs minus cautum eſſe, tum ſpe pacis componendę ſecurius ac remiſsius agere. Sub noctem igitur equitatum & peditatum omnem emittit Vuratislauia, ut Polonos pabulationi intentos adoriretur. Et arridere quidem ei prima facie fortuna uiſa eſt. Cum enim tota nocte exercitus ille ambulaſſet, oriente ſole apud Suanouice pagum pabulatores Polonos nullo ordine diſcurſantes partitis copijs excepit, & facilè in fugam uertit. accurrunt Tartari è propinquo: quibus uiſis, redit & fugientibus uirtus in præcordia: inſtauratur prælium. Rex Polonus re cognita (haud longè enim à caſtris hæc gerebantur) ſummittit ſuis auxilio comitatum ſuum aulicum cum Paulo Iaſenio theſaurario: ipſe cum reliquo exercitu ſubſequi feſtinat. Hoſtes ubi aſpexêre uires Polonorum augeri, retrocedere ad ſuos in inſidijs latitantes incipiunt: ſed illi quoq; fuga ſuorum conſternati, fugæ & ipſi mandarunt præſidium: nec prius conſtitêre, quàm Vuratislauiam peruenêre. Debellatum tunc fuiſſet proculdubio, niſi Ioannes Rituianius caſtellanus Sendomirienſis & Marſalcus regni, ductorq́ue uniuerſi exercitus Polonici noſtros in hoſtium tergis hærentes, præproperè ſiue inſidiarum metu, ſiue inſcitia & imperitia rei militaris, reuocaſſet. Quin & ab hoſte corruptum eum fuiſſe iactatum eſt, uerène an falſo, non liquet: niſi quòd in re utrinq; tam inopinata non uidetur locus fuiſſe corruptioni. Ceciderunt autem in eo conflictu de hoſtium exercitu mille: capti præter gregarios milites ſexaginta nobiliores, in quibus fuere Vilelmus Perſtenius Boemus, Petrus Huguicius Sileſius, & Paulus Caruatus Vngarus. Poſt hoc prælium ad duodecimum diem Octobr. commiſſum, oratores Miſnenſes non diu commorati in caſtris Polonicis, quòd intempeſtiuum eſſe putarent de pace tunc agere, rebus infectis diſceſſerunt: illud ſolum à Cazimiro impetrarunt, ne is Zeganenſe territorium infeſtari à ſuis pateretur. Quarta demùm & uiceſima die Octobris Vuladislaus rex Boemorum aduenit: uiginti millia pugnatorum habebat is in exercitu, maxima ex parte peditum. Salutatione & gratulatione mutua inter reges & conſanguineos exercitus peracta, ad Vuratislauiam itum eſt: & in conſpectu urbis ambo exercitus fixis tentorijs coniunctisq́; caſtris aſſedere. Communierat autem & Mathias caſtra ſua ad urbem apud monaſterium ſancti Vincentij, ut è re nata poſſet conſilium capere. Inde tacitus ſpeculabatur, quid reges incœptarent, cum ſuſpirijs & uulſione capillorum dictitans, facilè ſe totum orbem terrarum imperio ſuo ſubiugaturum eſſe, ſi tantas talesq́ue haberet copias, quantas & quales contra ſe hoſtes ſui adduxiſſent. Cæterùm ij deſides & inertes tempus terere, & nihil in medium conſulere. Suadebant qui-

Miſnenſium Marchionis legatio.

Mathiæ regis exercitus fuſus fugatusq́;.

Ioannes Rituianius dux copiarum Polonicarum.

Boemorũ exercitus.

Mathiæ generoſus animus.

Regũ inertia.

dem nonnulli, ut reges alueum fluminis, aqua paucorum dierum labo-re aliò deriuata, ſiccarent, traducteaq; parte copiarum undiq; urbem obſidione cingerent. Sed & hoc, & omnia ſalubria conſilia in irritum cadebant opera unius cuiuſpiam conſiliarij, à Mathia, ut creditum eſt, corrupti; in cuius conſilijs maximè reges acquieſcebant, cum ipſi con-ſilio non multum ualerent: atque is qui'nam fuerit, Dlugoſſus non memorat. Agri modò & pagi uaſtabantur, diſcurſantibus quoquo-uerſus Polonis Boemis'que ſine certo duce ac ordine. Cum'que in eodem loco diutius caſtra eſſent, & uillæ ac moletrinæ circumquaque improbè exurerentur, duplex malum exercitum inuaſit, peſtis, & frumenti penuria. Subuehebantur quidem è Boemia panis & cere-uiſia, ſed permagno ueniebant. Nec tamen ueniebat in mentem Po-lonis, Velunia frumentum petere, cuius ibi permagnam uim para-tam habebant: aut ſi ueniebat, nemo erat, qui eam curam ſuſciperet; cum omnes uiæ calles'que à Polonis, qui in Vngari exercitu ſtipen-dia contra regem & populares ſuos faciebant, inſiderentur: à quibus permulti de Polonico & Boemico exercitu pabulatum aut frumenta-tum temerè procurrentes excipiebantur, ita ut plenæ eſſent captiuo-rum turres & ergaſtula Vuratislauienſia. Creuerat autem illa Po-lonorum licentia, & contemptus imperij regij atque magiſtratuum,

Sacrilegi puniti.

ex quo ſe cum Boemis coniunxerunt. Antè enim aliquid tamen di-ſciplinæ ſupererat, cum tres homines equeſtris ordinis, ob raptam è templo cum uaſe argenteo ſacroſanctam euchariſtiam, iuſſu regio, inſpectante uniuerſo exercitu, cremati ſunt. Sed id quoque iam de-prauantibus noſtros Boemis, pro piaculo haberi deſierat. Quan-quam autem ceſſabant humana iudicia, diuinitùs tamen haud impu-

Caſtrorum Polon. & Boem. incendium.

nita manſere tam barbarica & abominanda ſacrilegia. Exortum e-nim fortuitu incendium non exiguam caſtrorum partem abſumpſit, nequicquam ſatagente & opem ferente tanto exercitu. Quo qui-dem incendio plurimi mortales, & equi, & quingenti currus hauſti ſunt: reperta'que ſunt in ſemiuſtulatis curribus fercula ſiue uaſcula ſanctiſsimorum religionis Chriſtianæ myſteriorum. Mathias ubi animaduertit tantum illum Polonorum & Boemorum cum ſuis re-gibus torporem & inſcitiam, deſpicere eos, quos initiò plurimum re-formidarat, cœpit: miſsis'que in Poloniam expeditioribus copijs,

Polonia diuexata Mathiæ copijs.

cum quibus Oppolienſis quoque & Cozuchouienſis duces ſuas con-iunxerant, Siradienſem oram omnem, & maiorem Poloniam infeſta-uit, & uehementer afflixit, nemine repugnante. Agreſtes quidem a-pud Boleslaueciam opponere ſeſe uenienti hoſti auſi, paruo negocio

Oppolienſes fuſi apud Clobuſcum.

fuſi ac diſsipati ſunt. Apud Clobuſcum tamen, qui eò excurrerant ex Oppolienſi ditione, ab agreſtibus & oppidanis profligati ſunt. Arx

Medirecia arx in Mathiæ poteſtatem redacta.

Medirecia excurſione illa in hoſtium poteſtatem uenit, dedente eam Sendiuoio Zidouio Burgrabio, nulla neceſsitate ad id adacto. Ob quod facinus is poſt finitum bellum patrimonio multatus eſt à rege. Hæc cum ita fierent, & peſtis fames'que in caſtris Polonorum &

Sendiuoius Zidouius bonis multatus.

Conuentus regum.

Boemorum ingraueſceret, & ineptum bello gerendo tempus hyber-num urgeret, de pace inter reges agi cœptum eſt. Congreſsi bis in pa-tenti campo tres reges, uiceſimaprima demùm die Nouembris nihil aliud inter ſe conſtituêre, quàm ut delecti ab unoquoque conſiliarij quaterni Vuratislauiæ conuenirent. Quod cum factum eſſet, re in-ter delectos agitata, pax quidem perpetua non conuenit: quæ ſatis æquis conditionibus conuenire potuiſſet, niſi Elizabethæ reginæ Po-

Elizabetha regina filiam ſuā Mathiæ nuptui dare noluit.

loniæ faſtus, & pertinax odium obſtitiſſet. Nam ea Mathiam affinita-te bellum finire cupientem, quòd neque regio, neque ducali genere or-tus eſſet, generum aſpernabatur: & quòd patrui ſui fratriſq; inimicus fuiſſet, auerſabatur, ita ut nullis perſuaſionibus de ſententia dimoue-ri poſſet: & indulgebat ei pluſculum Cazimirus. Cæterùm induciæ

Cazimiri ergà uxorem indulgentia.

Induciæ.

triginta menſium conſtitutæ inter reges: captiui & munitiones inter-ceptæ, utrinque redditæ. Nicolaum quoque Tungenum Mathias in eo fœdere cum ſua cauſa coniunxit. Finito bello Cazimirus Vuladiſ-laum filium dimiſit: ipſe per Poſnaniam iter faciens, Lenciciam pro-fectus, Ludouici Bauarorum ducis oratores, quorum princeps erat

Bauarorum ducis Ludouici legatio ad Cazimirum.

Henricus Ratiſponenſis epiſcopus, Velunia acciuit. Ibi enim aliquan-diu, quoad ipſe ex Sileſia rediret, expectare eos iuſſerat. Petebant ij Georgio ducis ſui filio Heduigim filiam Cazimiri in matrimonium. Nec abnuit generum Cazimirus: ſed Radomiæ demùm, quò rex ad natalem Chriſti diem feſtinabat, res confecta eſt. Mathias uerò dimiſ-

Mathiæ regis uanitas.

ſis ad Chriſtianos principes & Pontificem max. literis ſolita uanitate de Polonis & Boemis triumphauit: ac delere ſe penitus maximos ex-ercitus potuiſſe iactauit, niſi Chriſtianus Chriſtianorum miſertus aſ-ſet. In Vuratislauienſes uerò & nonnullos Sileſiorum duces maiore

Mathiæ acerbitas.

licentia mox debacchatus eſt. Indulſit enim militibus, ut non modò ex agris ſociorum liberè prædas agerent, uerùm etiam in Vuratislauien-ſium facultates graſſarentur, uxoreſq; & liberos eorum ſecum abduce-rent. Gliuicenſium uerò ducem captum in cuſtodia habuit, ac ditio-

Gliuicenſis & Ribnicenſis duces capti & multati à Mathia.

nis parte multauit: itemq; Venceslaum Ribnicenſem. Inuaſit & Oleſ-ſnicenſem dominatum: idem'que Ceſsinenſi feciſſet, niſi Præmislus dux conſilio eius maturè explorato, Polonorum præſidio ſeſe præ-muniſſet. Neq; uerò induciarum tenax fuit. Statim enim Firſtenſtei-

Mathias inducias uiolauit.

Firſtēſteinum.

num munitionem in Sileſia oppugnare adortus: uerùm inde ab auli-co Vuladislai comitatu fœdè repulſus eſt. In Morauia uerò tres mu-nitiones, redemptis auro defenſoribus earum, in poteſtatem ſuam re-degit. Sub finem eius anni Nicolaus Blazeouius Sileſius epiſcopus Præmislienſis, cum illi eccleſiæ tribus & uiginti annis præfuiſſet, ſa-cris eo die operatus, quòd ſe languere ſentiret, in lectum ſe compoſu-it, & obdormiuit in CHRISTIO. Cui cum collegium ſacerdotum

Præmislienſis epiſcopæ uacatio.

eius eccleſiæ legitimè inſtitutis comitijs ſucceſſorem dare uellet, à re-ge per Spitconem Iaroslauium palatinum Leopolienſem uetitum eſt: fuit'que ſine epiſcopo ciuitas illa fermè tres annos, donec Andreæ Opporouio Varmienſi epiſcopo, rege petente, commendata eſt à

Pontifice, ut inde ſe tamen ille ſuſtentaret, qui Varmienſi epiſcopa potiri per Nicolaum Tungenum non potuit. Per idem tempus Mahometes Turcarum imperator, cum Radulonem palatinum Tranſalpinæ Moldauiæ, quem contra Stephanum Moldauum adiuuerat, pulſum'que reſtituerat, in fidem ſuam accepiſſet, tributarium'que feciſſet, miſsis in Moldauiam ingentibus copijs, Stephanum quoque ſubigere adortus eſt, nihil moratus hyemis aſperitatem. Verùm is exercitus anni ſequentis initio ad ſedecimum Calendas Februarij à Stephano palatino, qui uix quadraginta, uel ut alij uolunt, triginta millia habebat, ex omni ſuorum hominum, agreſtium ferè, Tranſyluanienſium item, atque Cæculorum, quos paulo antè ui & armis ab Vngarorum regno auerterat multitudine coacta, inſigni & omni æuo memorabili clade apud Barladum amnem & Racoueciam paludem profligatus eſt. Centum uiginti millia in eo exercitu fuiſſe dicuntur. Nec prius fugam ſtitêre Turcæ, quàm Danubium tranſmiſerunt, perſequentibus fugientes Valachis, & uſque ad laſsitudinem trucidantibus, uel in paludem ac Danubium impellentibus. Itaque ex tanto numero pauci euaſere. Quin & ij, qui uiui in poteſtatem hoſtium uenerant, Stephano iubente omnes, præter paucos inſigniores, interfecti ſunt. Baſſæ quatuor in eo prælio deſiderati, ſigna militaria capta centum & amplius. Nec tamen Valacho incruenta ceſsit uictoria: quippe cuius acies multitudine hoſtium prægrauata inclinare iam cœperat, niſi ipſe inter primos animoſe pugnans, pugnam reſtituiſſet. Permagnum autem cùm ad uictoriam, tum ad maiorem hoſtium ſtragem momentum ipſi attulit, quòd omnem circumcirca regionem longè late'que in primo Turcarum ingreſſu ipſe exuſſerat. Hinc enim factum eſt, ut in magna commeatus & pabuli penuria, Turcæ iuxtà ac equi ipſorum debilitarentur. Moderatè autem Stephanus illa ſua fortuna uſus eſt, ſoli Deo uictoriam acceptam referens, ac toto quatriduo deinceps omni, præter panem & quam, cibo abſtinens. Ad Cazimirum deinde in Lituaniam, quò is poſt initium anni ſeſe receperat, nuncios cum quatuor primoribus captiuis, ſex & triginta militaribus ſignis, & parte manubiarum miſit: & quoniam facilè intelligebat, non eſſe quieturum Mahometem, petiuit ut rex cum exercitu in Ruſsiam propius accederet, uel ſolo nominis ſui terrore Turcam repreſſurus, & iuſiurandum fidelitatis eo uſque dilatum à ſe accepturus. Plurimos autem agreſtium Stephanus fortitudinis ergò in equeſtrem ordinem tranſtulit. Ad Mahometem quoque ipſum legationem cum donis miſit queſtum, ditiones ſuas à latrunculis ex Turcia profectis infeſtatas eſſe, eam'que manum à ſe profligatam, meritas pœnas ſibi dediſſe: petitum'que, ut reliquos ex eo numero, qui euaſiſſent, ad ſupplicium ſibi Mahometes dederet: quandoquidem credibile eſſet, iniuſſu eius factum eſſe, quicquid factum eſſet. Quin & Pontifici maximo, & Vngarorũ

Tranſpalpina in poteſtatem Turcarum uenit.

Valachia uaſtata à Turcis.

1475 ann.

Stephani Palatini Valachiæ uictoria de Turcis.

Cæculi à Stephano ſubacti.

Stephani moderatio animi.

Stephani Valachi legatio ad Mahometem Turcam.

Vngarorum regi dona miſit de manubijs, opem eorum contra tam potentem & communem Chriſtiani nominis hoſtem implorans. Adnixus eſt tamen Mathias gloriam illius uictoriæ in ſe transferre, dimiſſis quoquouerſus literis, quibus iactabat à præfecto ſuo Stephano palatino Turcas profligatos eſſe: nec multo antè tamen ipſe non contemnendam cladem ab illo ipſo præfecto, quemadmodum uideri uolebat, ſuo acceperat, cum ſex millia Vngarorum Maierbalaſſo duce ad uaſtandam Valachiam miſiſset: ita nihil pudebat hominem uanitatis ſuæ. Nec ita multo pòſt, aduenit ad Cazimirum Iſaacus Trapezuntius, Huſancaſſani legatus, ad ſuſcipiendum contra Mahometem bellum, regem cohortans: inde cum benigno reſponſo dimiſſus, ad cæteros principes Chriſtianos eadem de re acturus profectus eſt. Nec intermiſit Stephanus, nuncijs alijs poſt alios ad regem miſsis, auxilia petere contra Mahometem, quem Adrianopoli ingentem belli apparatum facere, ab exploratoribus didicerat. Et ſuadebant quidem Lituani, ut rex tam inſigne Poloniæ & Lituaniæ contra Turcas propugnaculum, Valachiam ſumma ope defenderet potius, quàm ea amiſſa, ſeu uerius prodita, de reliquo ſuo dominatu dimicaret: nihil tamen id regem mouebat: nihil ne Polonici quidem ſenatus preces atque monita idem ſuadentis, cum ad quintam diem Iulij Lublinum ad eum non infrequens conueniſſet, & quindecim diebus ea de re conſultaſſet: ubi Derslaus Rithuianius palatinus Cracouienſis, & Ioannes Rithuianius B caſtellanus Sendomirienſis, & Marſalcus regni, approbantibus cæteris, grauiter in regem inuecti ſunt, quòd per ipſius, patris'que, & fratris eius negligentiam & conniuentiam, Polonorum regnum, quod ipſi florentiſsimum accepiſſent, non modò ab hoſtibus, uerùm etiam ab ingratis ſocijs, & malè fœderatis Lituanis, quos ipſi in poteſtate haberent, miſerabiliter afflictum & acciſum eſſet. Nihil tamen aliud ijs clamoribus & hortationibus tunc effectum eſt, quàm ut mitteretur ad Mahometem orator Martinus Vurocimouicius, dapifer Cracouienſis, poſtulatum & monitum pro uetere amicitia, quæ inter Polonorum ac Turcarum reges conſtaret, ne ille Valachiæ, quæ in ditione regis Poloni eſſet, bellum facere pergeret. Aliter coactum iri Cazimirum bellum ſuis illatum ſumma ui propulſare, qui nunquam quorumuis principum precibus & cohortationibus adduci ſe paſſus eſſet, ut Turcas bello laceſſeret. Si quid Stephanus in Mahometem peccaſſe uideretur, communium conſiliariorum arbitrio cauſam cognoſci oportere: nec defuturum eſſe Cazimirum, quin ſubditum dominus ad ſatisfaciendum læſo adigeret. Cum his mandatis & munere, ueſte uidelicet ſabellina, cuius oram margaritæ exornabant, miſſus Vurocimouicius, & uarijs impedimentis uſus in itinere, uix intra uertentem annum ad Mahometem peruenit. Interea uerò Mahometes ſeptuaginta nauium claſſe in Tauricam Cherſonneſum miſſa, Tartaris uerò cum equeſtribus copijs præſtò eſſe iuſsis, Capham ſiue Caphatam urbem maritimam munitiſsimam, Genuenſium ditionis, cele-

Mathiæ uanitas & iactantia.

Vngari à Stephano profligati.

Perſica legatio ad regẽ Polon.

Conſilium Lituanorũ & Polonorum.

Rithuianij in regem inuecti.

Cazimiri legatio ad Mahometem Turcarum Imper.

Capha à Turcis capta.

celeberrimo emporio nobilem, terra mariq́ obſedit: & quamuis reie-
cti eſſent ab oppidanis Tartari, tamen intra ſextum diem in poteſta-
tem ſuam redegit, proditione primorum ciuium Italorum totis quin-
que annis inſtructa. Capta urbe, nobilitas cum uxoribus & liberis, ip-
ſisq́ proditoribus, & Mengligere Tauricanorum Tartarorum prin-
cipe, ac duobus fratribus eius, qui ſiue fortuito eò tunc uenerant, ſiue
ſeruandi ſui cauſa ex agro in urbem ſe receperant, Conſtantinopolim
translata: plebs dimidia parte facultatum multata, in ſuis ſedibus ali-
quandiu relicta eſt: poſtea tamen & ipſa aliò traducta. Valachi merca-
tores, legati, & exploratores centum ſexaginta, omnes trucidati. Vna
tamen nauis, quæ centum quinquaginta ephebos Caphenſium for-
moſiſsimos, contumeliæ & libidini barbari tyranni deſtinatos, & lu-
culentam ſupellectilem ex præda coactam ferebat, præfecti, qui Græ-
cus erat, opera à cæteris ſegregata, ac Turcis uigintiquatuor, qui præ-
ſidij cauſa in ea fuere, partim per ſpeciem aquandi emiſsis, partim in-
terfectis, Kiliam appulſa, in Stephani poteſtatem dedentibus remigi-
bus, uenit. Capha, & arcibus caſtellis'que circumiacentibus potitus
Turcicus exercitus, ad Moncaſtrum ſiue Bialogrodum nauigauit,
eam'que urbem ad oſtia Tyræ ſiue Neſtri fluuij in pontum Euxinum
ſeſe exonerantis ſitam, adiuuantibus à terra Tartaris, expugnauit, ut
uult Bernardus Vapouius: quam non multo pòſt Turcis ac Tartaris
diſcedentibus, Stephanus recuperauit. Tametſi Dlugoſſus, cuius æta-
te hæc acta ſunt, imminere tantum ei urbi tunc Turcas cœpiſſe, memo-
riæ prodidit. Stephanus quidem palatinus per omne id tẽpus, quam-
uis haberet exercitum, tamen imparem ſe eſſe hoſtium uiribus ſentiẽs,
in montium & ſyluarum latebris ſeſe continuit: munitiones uerò, quo
diſtineret hoſtem, præſidijs firmauit. Hæc cum celeri nuncio ſcribæ
cuiuſdam regij, qui ad Mengligerem Tartarum allegatus erat, in Polo-
niam perlata eſſent, pauor ingens & trepidatio mentes hominum in-
uaſit, non ſecus ac ſi ipſa iam Podolia & Ruſsia uaſtaretur. Conſulta-
tum'que eſt aliquandiu de bello Turcico in comitijs, Corcini ad ini-
tium Iulij menſis inſtitutis. Verùm omnia prius experiri, quàm arma
ſumere, ac tam potentem hoſtem laceſſere: reditum'que Vurocimo-
uicij expectare placuit. Spes tamen auxiliorum Stephano per Sta-
nislaum Vantropcam palatinum Belſenſem, & Andream Boriſſo-
uium præpoſitum Lencicienſem & canonicum Cracouienſem lega-
tos regios facta eſt, exactum'q́ ab eo nouum fidelitatis atq́ ſubiectio-
nis iuramentum: id uerò ea de cauſa potiſsimum, quòd Vngarus ultrò
auxilia pollicẽs, pellicere eum ad ſe ſatagebat. Per eos dies cum ingens
uis imbrium decidiſſet, tantum inundauit Viſtula, ut Cazimiriam &
Stradomiam aqua operiret, & ad altaria templorum pertingeret, pon-
tes abrumperet: hortis, agris, & pomarijs magnam calamitatem in-
ueheret. Quod quidem eo portentoſius fuit, quòd toto ſuperiori
triennio tanta fuerat ſiccitas, ut non modò apud Ploſcum, ſed etiam a-
pud Toruniam uadabilis eſſet pediti Viſtula. Pridie uerò Calendas
Aprilis

Tartarorum Tauricanorũ princeps captus cum fratribus.

Biologrodũ ſiue Moncaſtrũ expugnatũ uel tentatum.

Polonorum pauor ob ſubactã à Turcis Beſſarabiam.

Comitia Corcini.

Legatio regis ad Valachum.

Stephanus Valachus iurat in uerba regis Polon.

Inundatio.

Aprilis eiuſdem anni centum domus Cracouiæ inter nouam & S. Ni-
colai portas nocturno incendio conflagrarant. Porrò Siradienſem &
Lencicienſem oram atq́ Maſouiam per idem tempus locuſtarum uis
ingens ex Vngaria, Morauia & Sileſia aduueniens, peruagata, non mo-
do ſegetes atq́ prata, uerùm etiam arborum frondes depaſta eſt, conti
nuatis ad ſeſquimilliarium in latitudinem, & alterum tantum in longi-
tudinem examinibus, concurrentibus inter ſe nonnunquam, & ſolis a-
ſpectum denſitate ſua terræ adimentibus. Vilis tamen eo anno fuit an
nona in Polonia, Cazimirus ſex ſeptimanis apud Corcinum de repub.
conſultando exactis, quinq́ conſiliarios de primoribus utriuſq́ ordi-
nis, & quatuor ſecretarios canonicos Cracouiẽſes miſit in Scepuſium,
ad regundos fines cum Vngaris, & controuerſias diſceptandas ac diri
mendas, quo fœdus antiquum inter Vngaros & Polonos per tempus
induciarum redintegraretur, atque adeò induciæ quoque ipſæ ſtabili-
rentur. Neque enim ſatisfaciebat conditionibus earum, & pactis con-
uentis ſuperioris anni Mathias. Verùm Vngari Turcici belli excuſa-
tione uſi, ad eum conuentum non uenêre. Et fecit quidem Mathias rex
tunc expeditionem cum decem millibus mercenariorum militum con
tra eum hoſtem, extremam oram Vngariæ ingreſſum: ſed tamen perſe-
qui eum longius auſus non eſt, ne à fronte pariter & à tergo impetere-
tur. Firmauerant enim Turcæ munitionem in citeriore ripa Saui exci-
tatam, quinq́ millium militum præſidio, unde liberius in Sirmienſem
agrum poſſent excurrere. Eam igitur modò munitionem Vngarus nõ
ſine magna ſtrage ſuorum expugnauit, & mox in interiorẽ partem re-
gni ſui cum exercitu ſe recepit. Nec multo pòſt reuerſi Turcæ, uſque ad
Varadinum populabundi excurrerunt, oppidum id incenderunt: &
omni illa latè patenti ora trans Tybiſcum ferro igniq́ peruaſtata, in-
gentem cùm aliarũ rerum, tum hominũ prædam aſportarunt & abege-
runt. Sed ad noſtra reuertamur. Dimiſſo igitur conuentu Corcinenſi,
legatiſq́ ad Scepuſienſem iterum deſignatis, Cazimirus ad decimum-
octauum Calend. Octob. Cracouiam egreſſus unà cum regina, Hedui
gim filiam natu maximam, quam Georgio Bauarorum duci Ludoui-
ci filio deſponderat, Poſnaniam deduxit: & adiunctis ei comitibus Ca
liſsienſi atq́ Lencicienſi palatinis, & compluribus alijs claris & ſplen-
didis uiris atq́ matronis, ad ſponſum miſit. Dos ei triginta duûm mil-
lium aureorum fuit, ſed tunc promiſſa duntaxat, non etiam exoluta.
Aduenienti nõ modò ſponſus cum amicis, uerùm etiam Fridericus im
perator cum nonnullis principibus electoribus, & mille equitum co-
mitatu obuiam profectus eſt. Siradiæ deinde Cazimirus rex cõſiliario
rum conuentum egit ad diem diuo Martino ſacrum, ea potiſsimum de
cauſa, ut ſibi publicè ſubſidium in dotem filiarum (nam & Sophiam
Alberto Friderici Marchionis Brandeburgenſis filio deſponderat) &
apparatum nuptialem cõferretur. Ac non eſt quidem negatum: ſed re-
iectum ad arbitrium minorum Polonorũ, qui non conuenerãt: ne de-
nuò quidem ad diem diuo Nicolao ſacrum euocati, uenêre, non ignari
quam-

Cracouiæ incendium.

Locuſtæ.

Vngarorũ expeditio in Turcas.

Turcæ Vngariã populãtur.

Heduigis Cazimiri filia Georgio Bauarorũ duci nupta.

Conuentus conſiliariorum Siradiæ.

quamobrem accerſerentur. Ita nihil tunc perfectũ eſt de ſubſidio. Rex A
quod reliquum erat anni, partim Pyſdris, partim Coli commoratus,
cum de Sochaciouienſi arce & territorio cum Anna, quæ Vuladislai
Maſouiorum ducis defuncti uxor fuerat, tranſegiſſet, ſub initium Fe-
bruarij inſequentis anni, cum non contemnendo procerum & merce-
nariorum militum comitatu eò contendit, arcemq́ tradente Anna in
poteſtatem ſuam redegit. Anteuerterant quidem eum Ioannes & Bo-
leslaus duces Varſauienſes, fauente pleraq; omni nobilitate eius oræ
arcem occupaturi: ſed eos archiepiſcopi familia, quæ prior in arcẽ per-
uenerat, aditu prohibuit. Cum igitur cogitatũ facinus eis non ſucceſsiſ-
ſet, orare regem inſtituerunt, ne ſe hæreditate ſua defraudaret: ſed nihil
impetrarunt. Atq; ex eo tempore Sochaciouia in ditione regis perma-
net. Vngari uerò & Poloni proceres cum apud antiquam uillam con-
greſsi eſſent, inducias inter reges ſuos redintegrarunt, cum inter eos
conueniſſet, ut Mathias Cazimiro Smigrodum, epiſcopo autem Cra-
couienſi Muſsinam redderet: epiſcopus uerò ne prædones ibi recepta-
ret. Cum Valachorum palatino uterq; rex duorum annorum inducias
ut ſeruaret. Ad utrum autem Valachia pertineat, ut alio conuentu in-
ter proceres diſceptaretur. Ad res deinde Pruſsicas rex animum inten-
dit, permoleſtè ferens Nicolaum Tungenum inuito ſe in Varmienſem
epiſcopam inuaſiſſe, & cum Vngaro ex profeſſo ſentire. Videbaturq;
res ad rebellionem totius Pruſsiæ ſpectare, quòd & proceres nonnul-
li Pruſsi, & Gdanenſes ciues in primis Turgeno non obſcurè fauebãt: B
& uerò magiſter Cruciferorum cum eo fœdus icerat, & cum legatis
Vngari ſecreta colloquia habuiſſe ferebatur. Itaq; Cazimirus maturè
Sochaciouia profectus cum duobus millibus mercenariorũ militum,
Breſte, Neſſouiæ, Toruniæq́ nullo operæprecio tempus triuit, mino-
ris Poloniæ proceres diutius expectans. Interea uenit ad eum Toruniã
Vlricus magiſtri marſalcus & legatus, ſuſpicione magiſtrum purgãs.
Ipſe deinde magiſter Henricus Richtenbergius ad mediũ menſis Maij
Marieburgũ, quò rex iam ad finem Aprilis uenerat, acceſsit: acceptus
perhonorificè, prodeuntib. obuiam ac deducentib. duobus epiſcopis,
aliquot palatinis, & omni aulico comitatu regio: factaq́ audientia, de-
nuò ſe regi purgare inſtituit, & nouum iuſiurandum, ſi poſceretur, ob-
tulit: contra Tungenũ conſilio & auxilio ſe regi non defuturũ eſſe pro-
miſit. Sed tamẽ benignè dimiſſus à rege, quod promiſit nõ præſtitit, ua-
rias moras & excuſationes nectens. Gliſcebat tunc Gdani ſeditio inter
ſenatũ atq; populũ: eam rex, miſsis illuc Iacobo archiepiſcopo, & Ioan-
ne Rithuianio marſalco, ſedauit. Elbingæ deinde cõuentum Pruſſorũ
contra Nicolaũ Tungenũ inſtituit. Sed infecere conſilia eius Gdanen-
ſes: & res Valachicæ & Podolicę eum in Poloniã rouocabãt. Redierat
enim à Mahomete Turcarũ imperatore Martinus Vurocimouicius,
renunciabatq́, in Bulgaria apud Varnã ſe eum cum ingentibus copijs
in Valachiam contendentem reperiſſe: expoſitisq́ mandatis regijs, re-
ſponſum ab eo accepiſſe, illum poſtulata regis facturũ fuiſſe, ſi ea apud
Adria-

Sochaciouia in poteſtatem regis Poloni uenit.

1476 ann.

Maſouij duces à Sochaciouia repulſi.

Induciæ inter Vngaros & Polonos.

Pruſsici motus.

Henrici magiſtri Cruciferorum ſuſpecta fides.

Gdani ſeditio.

Mahometis reſponſum legato Cazimiri datũ.

A Adrianopolim in procinctu, ac non iam in expeditione & itinere acce-
piſſet: Tranſalpinenſium Tartarorumq́ ſibi uectigalium querelis &
precibus excitum, bellum illud ſuſcepiſſe, eis deeſſe nõ poſſe: daturum
tamen etiamtum pacem Valacho, ſi is tributum ipſi penderet, capti-
uos remitteret, Kiliam urbem ad oſtia Danubij ſitam (quæ neſcio an
Achillea ſit integro uocabulo) Beſſerabibus reſtitueret. Quas condi-
tiones cum Stephanus palatinus Valachiæ non acciperet, Mahome-
tem nauibus tranſmiſſo, & ob dubiam fortunam belli quinque ponti-
bus iuncto Danubio, Valachiæ infeſta ſigna intuliſſe. Ab alia uerò par-
te Tartaros quoque eam infeſtare: quibus dum obuiam it cum ſuis co-
pijs Stephanus, ſpacium tranſmittendi per ocium Danubij Turcis de-
derit. Hæc ferè Vurocimouicius referebat. Conſequebantur autem
eum ipſius Stephani nuncij alij poſt alios, nunciantes regi, Tartaros
quidem ingenti clade ab eo profligatos, fugatosq́ uſque ad Boryſthe-
nem, præda omni, impedimentis, & ueſtibus atque armis etiam abie-
ctis, perpaucos tranato flumine euaſiſſe. Contra Turcas uerò non ſatis
uirium eum habere, nec audere eis aperto Marte reſiſtere. Ipſum di-
tionem ſuam longè latéque urere, ne progredi longius hoſtis poſsit,
propter pabuli & cõmeatuum inopiam: pabulatores & frumentato-
res neceſſariò longius à caſtris progredientes ex inſidijs carpere & ex-
cipere: uerùm à fronte pariter & à tergo ab hoſtibus circundatum, dif-
fugientibus ſuis, ipſum quoque melioribus rebus ſeruare ſe coactum
B eſſe. Et quamuis propè triginta millia hoſtium trucidata ſint, tamen le-
uiculum uideri id detrimentum in tanto exercitu. Valachos uerò non
pluribus quàm ducentis eo conflictu amiſsis: tamen ſiue diffiſos uiri-
bus ſuis, ſiue aduerſa fortuna alienatos à Stephano, ſibi quemque pri-
uatim proſpicere, nihil in commune conſulere. Sed facilè eorum ani-
mos & ſanari & recreari poſſe uel mediocribus Polonorum auxilijs.
Quòd ſi fortè Valachia regi minus eſſet curæ, at de Podolia & Ruſsia
eſſet ſollicitus. Periculum enim eſſe, ne Turcæ peruaſtata Valachia, in
eas oras continuata populatione excurrerent. Quod quidem ita acci-
dit. Percurſata enim omni Valachia, Sociauia & Chocimo, alijśque
munitionibus fruſtra tentatis, Podoliæ quoque fines ij attigerunt, &
aliquot uicos ignobiles atque pagos exuſſerunt. His igitur cognitis,
Cazimirus Ruſsiam omnem, Podoliam, & Belſenſem tractum arma
ſumere, & cum Paulo Iaſenio theſaurario, & Belſenſi Chelmenſíque
præfecto ad Valachiæ fines ſine mora adeſſe iubet: ipſe omiſſa in præ-
ſens rerum Pruſsicarum cura, ſororéque Elizabetha uidua, quæ cum
Henrico Stolpenſium Pomeranorum duce nupta fuerat, & illis ipſis
diebus cum filio Boguſalo ſiue Boguslao uiſendi ipſius gratia Marie-
burgum aduenerat, honorificè dimiſſa, reditum in Poloniam matura-
uit: & ad medium Auguſti menſis Petricouiam, quò edixerat comitia,
acceſsit. Ibi conſumptis nequicquam in conſultatione de republica ac
defendenda ſeu uindicãda Valachia tribus hebdomadibus, nihil utile
conſtitutum eſt. Neq; enim accommodatum eſſe uidebatur expeditio
ni bel-

Turcæ ac Tartari Valachiam infeſtarunt.

Stephani legatio ad regẽ Polonum.

Tartari profligati à Stephano palatino.

Turcarum ſtrages in Valachia.

Turcæ orã Podoliæ uexarũt.

Ruſſorum expeditio in Turcas.

Cazimiri ſoror.

Boguſalus Pomeraniæ dux.

Comitia Petricouiæ.

ni bellicæ anni tempus autumnale: & Ruſsi cum Iaſenio, cum diutius apud Cameneciam & alijs in locis Podoliæ ſtatiua habuiſſent, neque tranſgredi ſine rege fines regni ad opem ferendam Valachis implorantibus uellent, neq; domos iniuſſu regio diſcedere honeſtum putarent, non minoribus damnis omnem eam oram affecerant, quàm ſi hoſtilis exercitus eam peruaſiſſet.

Podolia à Ruſsis diuexata.

Noui deinde conuentus minorum quidem Polonorum Corcini, maiorũ uerò Coli ad medium Septembris inſti-tuti. Et Corcini quidem, rege ipſo per ſe poſtulãte, quaternorum groſ-ſorum tributum iugerale ſcitum eſt: maiores uerò Poloni labefactatio-nem iuris publici cauſificati ſunt, quòd Mathias Moſinius præfecturã maioris Poloniæ, & palatinatum Caliſsienſem pariter obtineret.

Præfectura maioris Poloniæ cũ palatinatu.

Cazi-mirus Corcino Lublinum profectus, ſalutata regina, quæ Radomia il-luc uenerat, in Ruſsiam ad Belſum uſq; progreſſus eſt, ut fama aduen-tus ſui ſuos recrearet, Turcas'que reprimeret. Nec mora, exceſſerunt ij Valachia, ſiue metu regis Poloni aduentãtis, ſiue peſte pariter & fame afflicti, ſiue quòd hyems appropinquabat. Non parum uerò momen-ti illud quoq; Mahometi ad maturandũ reditum attulit, quòd claſſem quæ ſupplementum militum & machinas ad expugnandas munitio-nes ipſi ſubuehebat, tempeſtate diſiectã amiſit.

Claßis Turcicæ naufragiũ.

Aliquanto autem plus per omne illud bellum Tranſalpini, quàm Turcæ ipſi Valachis incom-modarunt: quippe qui & locorum periti eſſent, & lingua eadem ute-rentur. Iidemq; Turcarum inopiam cõmeatu de ſuis agris ſupportan-do ſubleuarunt. At Mathias rex Vngarorum, ubi cognouit Mahome-tem ſe cum exercitu è Valachia recepiſſe, hinc quoq; uanam gloriam compendiumq; apud Italos aucupatus eſt, abuſus hominum credulita-te.

Mathiæ regis uanitas.

A' ſe enim pulſum Turcam, turpiter fugam cæpiſſe, literis diuulga-uit, excidiumq; eius pollicebatur. Quam uanitatem eius alebant apud exteras gentes uiri literati, munificẽtia eius deliniti, res geſtas eius ſcri-ptis ſuis in immenſum attollentes.

Mathias literatos coluit.

Qua quidem re illud ſanè perfecit, ut pontifex max. cum omnibus principibus & communitatibus Italię, præter ducem Mediolanẽſium, qui imponi ſibi paſſus non eſt, bis cen-tum millia aureorum ipſi in ſubſidiũ conferret.

Subſidiũ ab Italis Mathiæ regi miſſum.

In quo Ferdinandi Nea-politani regis opera & ſtudiũ Vngaro maximè adiumento fuit. Filiam enim eius regis notham Beatricem illis ipſis diebus Mathias alteram uxorem duxerat.

Beatrix altera Mathiæ regis uxor.

Sed nõ multo pòſt Vngari uanitas redarguta eſt. Ad medium enim Octobris Turcæ facta è Boſna excurſione Carniolam, Carinthiam & Styriæ partem uehementer uaſtarũt, prædamq; ingen-tem & plurimos mortales captiuos abegerunt: & mox munitiones li-gneas ab ipſo Mathia ſupra Danubium paulo infra Smiderouiam ex-tructas, & quinq; millium militum preſidio firmatas, quatuor quidem expugnarunt, quintam uerò per deditionem acceperunt, ipſo Maho-mete cum maioribus copijs haud longè ſucceſſum rei expectante.

Turcæ Carniolam, Carinthiã & Styriam populantur.

Vngaria infeſtata.

Por-rò Fridericus Romanorum Imperator, ſuſpicatus Turcas à Mathia in ditiones ſuas immiſſos eſſe, ſimulq; ratus oblatam ſibi occaſionẽ per-duelles ſuos, illius fœderatos, quorum princeps erat Groſnicher, ſiue ut

Fridericus imp. bello perduelles ſuos perſequitur.

ut alij habent, Groſnikel, hoc eſt comes Nicolaus, ulciſcendi, delectu ſuorũ habito, & quatuor millium Boemorum auxilijs à Vuladislao re-ge acceptis, nihil retardatus hyemis aſperitate, munitiones ipſorũ per-duelliũ partim per uim, partim per deditionem recepit. In æſtatem uerò maius bellum contra Vngarum apparabat: miſſoq; ad Cazimirum Raphaele Leſcinio Polono oratore, ad ſocietatem belli eum contra communem hoſtem inuitabat.

Friderici legatio ad Cazimirum.

Huic Boemorum rex ſuam & ipſe lega-tionem eadem de re adiunxit: quæ Vilnam proſecutæ Cazimirũ, quò ſe, non plus quindecim diebus apud Belſum commoratus, receperat, mandata expoſuere. Habebat autem is exploratum de hoſtili Mathiæ contra ſe animo, & ſubdolis machinationibus: nimirum quòd illo Va-lacho, abalienandi eius à Polonis cauſa, auxilia contra Tranſalpinenſes miſiſſet: Nicolaum Comorouium fratrem Petri patruelem, cum Ale-xandro filio ad ſe accitos, de Berualdi Ziueciæ, & Seflarorum muni-tionum Polonicarum deditione, promittens eas, quas ipſis in Vnga-ria ademerat, ſe redditurum eſſe ſollicitaſſet: cum Cruciferis Pruſsien-ſibus fœdus clandeſtinum pridem inchoatum, in nuptijs ſuis confeciſ-ſet, promiſsis'que auxilijs, ad uiolandam pacem & bellum faciendum eos concitaret, atque in eam rem mercenarium militem in Sileſia con-ſcriberet.

Mathiæ hoſtilis animus in Cazimirum et Polonos.

Comorouius ad defectionẽ ſolicitatus à Mathia.

Mathiæ fœdus cum Cruciferis.

Hæc igitur cum explorata haberet Cazimirus, ad medium Aprilis anni inſequentis comitia Petricouiam Polonis edixit, ipſe'que ſubſequentibus Imperatoris & Boemorum regis oratoribus in tempo-re affuit.

1477 ann.

Comitia Petricouiæ.

Re ad ſenatum relata, placebat quidem auxilia mitti Impera-tori: ſed quónam id modo fieret, non expediebatur, propterea quòd inane erat ærarium: nobilitas uerò neque militare gratis ultra fines re-gni uolebat, neq; tributum ſciſcebat. Itaque reſponſum eſt oratoribus, regem domeſtici aduerſus Turcas ac Tartaros, Cruciferos, atq; ipſos etiam Vngaros belli expectatione diſtentum, nulla in præſens auxilia Imperatori poſſe mittere. Et quo æquioribus animis id principes illi acciperent, ad Imperatorem quidem Andreas Opporouius Varmien-ſis epiſcopus: ad Boemum uerò Ioannes Dreuicius ſcriba regius, ora-tores miſsi.

Legationes Polonicæ.

Ac Boemo quidem pater tria millia aureorum dono tranſ-miſit in ſubſidium, comparandorum ac Cæſari mittendorum auxilio-rum gratia. In Pruſsiam uerò ac Marieburgum præſidij cauſa miſit i-dem Petrum Duninum caſtellanum Siradienſem & præfectum Lenci-cienſem, & Ioannem Bialum, quo uerbo album Poloni uocant, cum ſe-xentis equitibus, & quadringentis peditibus mercenarijs, ut Pruſſos in officio continerent, ſuſtinerent'que Cruciferorum impetũ, ſi quem facerent in regiam ditionem, tantiſper donec rex ipſe cum maioribus copijs ſubſequeretur.

Legati cũ exercitu in Prußiã mißi.

Non modò enim incertis rumoribus iactaba-tur, Cruciferos ad rebellionem ſpectare: cum Vngaro per crebros in-ternuncios fœdus & ſocietatem inire: Marieburgenſem & Culmen-ſem palatinos, Philippum Biſſouium conſulem Gdanenſem, & nõnul-los alios regiæ ditionis in eorum partes inclinare: ſed certis etiam indi-cijs & literis interceptis conſilia eorum deprehenſa erant. Sollicitaban

Prußi ad res nouas ſpectãt.

Maſouij ad rebellionem ſollicitati.

tur etiam ab eis ad defectionem duces Maſouij: nec admodum ij abhorrere à tam nefario facinore uidebantur, niſi conſiliarij quidam grauiores à concepto ſcelere eos reuocaſſent. Nec ſanè nihil actum eſt illa præſidij miſsione in Pruſsiam. Multorum enim animi ſanati ſunt, multi immatura adhuc conſpiratione à nouis rebus deterriti. Nobilitas quidem Pruſsica cum ciuitatibus conuentu Marieburgi ad exitum menſis Iunij acto, ſacramento ſe obligarunt, à Polonis nunquam defecturos. Si quod autem bellum exoriretur, ſe pro illis arma ſumpturos: agreſtes quintum quenque expedituros: ciuitates uerò ſingulæ militum certum numerum promiſerunt. Iam uerò & ij qui in ditione Cruciferorum erant, conuentu inſtituto ſtatuerunt inter ſe, non ſequi eorum temeritatem, ſi quod bellum Polonis ij facere uellent. Itaque non commouerunt ſeſe tunc Cruciferi, præſertim quòd neque Vngarus quicquam eorum quæ conuenerant præſtabat. Coegerat is quidem in Sileſia quinque millia mercenariorum militum: atque is exercitus priuſquam educeretur quópiam, permagna licentia in ſocios circumquaque non modò prædis agendis, uerùm etiam incendijs, ſtupris, cædibus, & omni genere crudelitatis debacchabatur. Sed ei Boemus, ſiue ut ſua tueretur, ſiue ut quoſuis Mathiæ conatus impediret, non multo minores copias è Boemia tranſmiſſas opponebat. Quarum aduentum cum non ſuſtineret ille Sileſienſis exercitus, in Vngariam ſeſe raptim euoluit, ſiue ut ſibi conſuleret, ſiue (quod credibilius eſt) quòd à Mathia accerſeretur. Perduelles'ne autem Imperatoris fœderatos ſuos dudum ab Imperatore eiectos, uindicare is cupiuerit, an ſibi & Vngariæ finitimæ ab illo metuerit, incertum eſt. Duxit quidem & Vuladislaus ipſe exercitum illum ſuum è Sileſia reuocatum in Auſtriam, ab Imperatore accitus: uerùm non diu ibi moratus eſt, ſiue quòd ſatis habebat Cæſar Auſtriam pacaſſe, ſiue quòd deerat pecunia in ſtipendium tanto exercitui: octo enim millia Boemorum habebat. Accepto igitur Viennæ ab Imperatore ſolenni ceremonia uexillo, quo ſe clientem Imperatoris Romani profitebatur, in Boemiam ſe cum omnibus copijs ſuis recepit. His igitur cognitis, Cruciferi quieſcebant. Nec parum & illud inquieta eorum conſilia turbauit, quòd Magiſtrum per id tempus amiſere. Ac ſuffecerunt ij quidem defuncto Martinum Truchſeſſum, quem interdum Treslerum Dlugoſſus uocat, commendatorem Oſterrodenſem, pridie Nonas Auguſti habitis Regiomonte comitijs: nec abhorrebat is à bello, ſed eum Fridericus Imperator minacibus literis deterruit. Sic igitur quietæ fuerunt hoc anno res in Pruſsia: non item in Polonia. Nouo enim conuentu poſt comitia Petricouienſia Corcini inſtituto, fremere nobilitas & proceres in regem, nec uelle tributum ab eo petitum ſciſcere, aut omnino ad conſilium de republica accedere, propterea quòd rex Derslao Rithuianio palatino Cracouienſi poſt obitum Ioannis Pilecij ad caſtellaniam eiuſdem urbis prouecto, Ioannem Rithuianium caſtellanum Sendomirienſem, & marſalcum regni, ſucceſſorem in palatinatu Cracouienſi dederat contra leges:

Nobilitatis & ciuitatũ Pruſsicarum ſtudium erga Polonos.

Mathiæ regis exercitus fugatus è Sileſia.

Vuladislaus rex Boemiæ à Friderico Imp. inueſtitus.

Martinus Truchſeſſus Magiſter Cruciferorum.

Cruciferos Imperator à bello Polonico deterruit.

Fremitus minorum Polonorũ in regem.

ges: quibus cauetur, ne uni plures magiſtratus honores'ue mandentur. Iam uerò de Nicolai Comorouij defectione ad Vngaros conſtans fama increbeſcebat. Et res minimè cõtemnenda eſſe uidebatur, propterea quòd arces & poſſeſsiones eius in faucibus Sarmaticorum montium, qui Poloniam ab Vngaria dirimit, ſitæ, ſi ab Vngaro occuparentur, faciliorem ipſi aditum in Poloniam patefacturæ, & propter ſalſarum aquarum abundantiam, reditus regios è ſalinis imminituræ eſſent. Inde enim ſalem Vngaris ſuppeditari poſſe, quem ad eum diem è Polonia petere neceſſe haberent. Subornati igitur à rege qui ægrum Comorouij animum ſanarent: ad extremum Spitco Iaroslauius Leopolienſis ſiue Ruſsiæ, & Stanislaus Vantropca, Belſenſis palatini, ad eum profecti, perſuadere ei conati ſunt, ut arces illas cum poſſeſsionibus regi Polono traderet, pecunia, qua eas addictas ipſe tenebat, accepta: damnorum, quæ ſe Polonæ reipublicæ cauſa accepiſſe prætexeret, æſtimationem, bonorum uirorum arbitrio permitteret. Quibus rebus cum nihil apud eum proficeretur, miſſus Iacobus Dembienius palatinus Sendomirienſis, & præfectus Cracouienſis, cum tumultuaria manu, arces eas intra quinquageſimum diem expugnauit. Ac Berualdum quidem diruit, Ziueciam incendit, Seflaros uerò Marco Ratoldo addictos reſtituit. Tunc demum Comorouius Cracouiam ad regem accurrit, facinus'que ſuum purgare, & priorum meritorum commemoratione diluere conatus eſt. Et eò quidem uſque inflexerat regis clementiam, ut ipſi alia bona in territorio Chelmenſi pro ademptis illis dare uellet: uerùm ille ſuperbè eam conditionem aſpernatus, & in Vngariam profectus, Mathiæ regis opem implorauit: ea uerò deſtitutus, in Poloniam redijt, & Craſnoſtauienſe territorium à Cazimiro ægrè impetrauit. Mathias enim tunc irritatus à Friderico, cum eum exercitum dimiſiſſe cognouiſſet, nequicquam diſſuadentib. ac deprecantibus Vngaris, & contra Turcas potius, qui Vngariam tunc populabantur, ire cohortantibus, in Auſtriam fecit expeditionem, eam'que totam quanta quanta eſt, ad fines uſque Bauariæ peruaſtauit: oppida pleraque omnia & munitiones, ipſis Auſtrijs ferè dedentibus, in poteſtatem ſuam redegit: Viennam obſedit & oppugnauit: ſed ab ea crebris Haugi comitis, qui intus erat cum non contemnendo militum præſidio, eruptionibus non ſine magna ſtrage repulſus eſt, Friderico Imperatore apud Styriam urbem ſe continente, & Boemorum Polonorum'que opem fruſtra implorante. Iam enim hyems appetebat. Miſit quidem ei Cazimirus in ſubſidium decem millia aureorum per Andream Boriſſouium cognomento Roſam, præpoſitum Lencicienſem: ſed ea Cæſar non accepit, ob ſpem pacis: cui componendæ non modò Pontificij & Venetorum oratores, uerùm etiam Vngarorum proceres nauabant operam: id'que hoc enixius, quòd triginta millia Turcarum per id tempus excurſione facta in forum Iulij, omnem eam oram uſque ad Cunglianum Venetiæ oppidum, miſerandum in modum uaſtarunt, deleto Venetorum præſidio, quod ipſis ad Sontium

Nicolaus Comorouius ad defectionem ſpectat.

Salinæ in faucibus Carpathi.

Berualdum & Ziuecia arces deſtructæ.

Comorouius bonis exutus, Craſnoſtauiam à rege accepit.

Mathias rex Auſtriam ferè ſubegit.

Viẽna obſeſſa.

Cazimirus ſubſidium Friderico Imperatori miſit contra Mathiam.

Turcæ forũ Iulij infeſtarunt, & Venetorum copias profligarunt.

ſine Liſoutium amnem, duce Hieronymo Nouello oppoſuerant. Tar-
dius tamen ea pax, nec niſi Vngaro tempeſtatibus hybernis & niui-
bus reiecto ex Auſtria, conuenit: & quidem non ſatis honeſtis Fride-
rico conditionibus: nempe, ut ſe omni iure ac titulo regni Vngarici
abdicaret: Boemici uerò faſces, & quod uocant Feudum, Mathiæ con-
ferret: eidem'que pro munitionibus interceptis in Auſtria centum o-
ctoginta millia florenorum numeraret. Quarum conditionum po-
ſtremæ non fecit ſatis. Quo factum eſt, ut Mathias diutius munitio-
nes Auſtriacas, non inuitis Auſtrijs, qui Fridericum oderant, retine-
ret. Sic igitur cum alio bello occupatus fuiſſet Mathias, quietiorem,
quàm expectarant, eum annum Poloni habuerunt. Stephanus autem
Valachiæ palatinus, ultrò ſumptis armis, Tranſalpinam infeſtauit, Ra-
dulonem ſiue Draculam palatinum eius oræ à Braſſouienſibus ciui-
bus proditum cæpit: eiectis'que Turcarum præſidijs, Cipuliſſam u-
num de ſuis purpuratis genti præfecit. Quin & Totruſienſe territo-
rium, quod in ditione Turcarum erat, ferro & igni uexauit, ſalinas'que
fructuoſiſsimas incendit. Sub huius anni principiũ Gregorius archie-
piſcopus Leopolienſis, uir in ſtudijs humanitatis & bonarum litera-
rum non mediocriter uerſatus, uerùm libidinoſus, cum ſanus apud
Rohatinum degeret, in cubiculo pronus diſtenſis manibus mortuus
repertus eſt: cuius uitam Philippus Callimachus Florentinus deſcri-
pſiſſe dicitur. Poſt quem plus quàm duobus annis urbs illa caruit ar-
chiepiſcopo. Boleslaus Maſouiorum dux Annam uxorem, Pauli Hu-
nouij palatini quondam Belſenſis filiam, exagitatus à fratribus & pro-
ceribus, quòd imparem duxiſſet, eadem leuitate qua duxerat, repudia-
uit. Quod quidem coniugium longè tamen minus indignitatis habue-
rat, quàm fratris eius Conradi, qui prius Cracouia abductam à uiro
plebeio uxorem, nefario matrimonio ſibi coniunxerat: ea'que
defuncta, ac ducali pompa ſepulta, alteram non minus
obſcuram puellam, Alexij cuiuſdam filiam,
uxorem ſibi adſciuit.

Pax inter Fridericũ & Mathiam.

Stephani res geſtæ contra Tranſalpinenſes ac Turcas.

Georgij archiepiſcopi Leopolienſis mors.

Archiepiſcopæ Leopolienſis uacatio.

Maſouiorũ ducum diſparia coniugia.

MARTINI CROMERI DE ORIGINE ET REBVS GESTIS POLONORVM, LIBER VICESIMVSNONVS.

CAZIMIRVS rex plus quatuor menſibus Cra-
couiæ præter morem commoratus, ad exitum
Nouembris inde diſcedens, & lignũ crucis Chri-
ſti apud monaſterium Calui montis de more ue-
neratus, Radomiæ reliquum anni tempus, & ſe-
quentis principium exegit. Ibi uerò regina cum
duobus filijs natu maximis, ac totidem filiabus
relicta, Petricouiam, quò ad duodecimam diem
Ianuarij comitia edixerat, ſe contulit. Nec tamen operæpretij quic-
quam

1478 ann. Comitia Petricouiæ.

quam ibi fecit, cùm propter tardiorem aduentum & infrequentiam
conſiliariorum, tum quòd ne nouus quidem magiſter Crucifero-
rum, quamuis accitus promiſiſſet, ueniebat, ut ſecundum pacta in
uerba regis iuraret. Quin ad rebellionem planè ſpectare is refereba-
tur. Cum'que ad depellendum bellum, quod ab Vngaro iuxtà atque
Cruciferis impendebat, & ad continendos in officio Pruſſos, ſumptu
opus eſſet, & in eum uſum tributum agrarium ſciſcendum eſſe pleriſ-
que omnibus uideretur, aliquot temerarij iuuenes de nobilitate ma-
ioris Poloniæ rem infecerunt. Priuilegium autem ibi tunc rex edidit,
ne cui Sendomirienſem præfecturam oppigneratam, aut quouis mo-
do obligatam habere liceret, niſi pro hoſte publico, & læſæ maieſtatis
reo haberi mallet. Id autem Ioannes Rithuianius palatinus Cracouien-
ſis perfecit, cum ex teſtamento Derslai fratris caſtellani Cracouienſis
paulo antè mortui, præfecturam illam à Vuladislao tertio rege illi op-
pigneratam, liberam regi reddidiſſet. Conuentu dimiſſo, rex in Pruſ-
ſiam contendit: Lenciciæ Vngarorum procerum legationem ſecre-
tam, defectionem à Mathia pollicentem, ſola regina arbitraria & inter-
prete audiuit. Nec tamen ei quicquam certi reſpondit, iam antea fidem
gentis dubiam & fluxam expertus. Breſte deinde in Cuiauia Pruſſo-
rum conuentum egit, eo'que magiſtrum rurſus fruſtra euocauit. Pruſ-
ſorum ſuorum animos confirmauit, Sbigneum Vuladislauienſem epi-
ſcopum gubernatorem eis dedit: Marieburgenſem præfecturam à Io-
anne Coſcelecio in Petrum Duninum Siradienſem caſtellanum tranſ-
tulit. Inde uerò profectus, Lituanicum Breſte adijt: ibi'que conuentu
Lituanorum ad medium Martij menſis inſtituto, principatus illius re-
bus proſpexit. Vicarium uerò pro ſe de duobus filijs præſentibus u-
trumuis, petentibus illis relinquere noluit, quamuis Albertus tacitis
lachrymis cupere id ſe non diſsimulet. Venit ad eum illuc Mahometis
Turcarum imperatoris orator cum ingentibus donis, Tartarorum
quoque principis Nurduuuladi legationem ſecum ducens, amicitiam
& ſocietatem petitum amborum nomine: adijciens Tartarum Maho-
metis authoritate eò adductum eſſe. Quibus reſponſum eſt, regem li-
benter accipere, quæ ſibi deferrentur, ſuos'que oratores ad utrunque
confirmandi fœderis cauſa miſſurum. Quid autem Mahometem ad in-
eundum cum rege Polono fœdus tunc adduxerit, non reperio: niſi
fortè res aduerſæ, clades'que ſuperiori bello Valachico terra mari'que
acceptæ: & quòd non ſolum eius, quem Stephani clientis ſui iniuriam
ultum ire credebat, ſed plerorumque omnium Chriſtianorum princi-
pum ſocia arma, coniunctas'que uires metuebat. Audiebat enim eos du-
dum diſsidentes, in gratiam redijſſe, ſtudio belli communi conſilio &
iunctis uiribus ſibi faciendi. Turcarum ac Tartarorum legatis dimiſ-
ſis, Petricouiam rex redijt ad comitia denuò ad Pentecoſten edicta. In-
terim epiſcopus Vuladislauienſis, conuentu Pruſſorum Grudẽti poſt
Paſcha inſtituto, nouo eos iureiurando, ultrò ab eis oblato, regi & re-
gno obligauit. Id bis'ne, hoc uidelicet atque ſuperiore anno (quaſi ſe-

Sendomirieñſis præfecturæ priuilegium.

Vngari proceres defectionẽ à ſuo rege meditantur.

Vuladislauienſis epiſcopus gubernator Pruſsiæ.

Petrus Duninus præfectus Marieburgenſis.

Turcica & Tartarica legatio ad Cazimirum de pace.

Pruſsi denuò iurant in uerba Poloni.

mel ſatis non eſſet) factum ſit, an Dlugoſſus lapſu memoriæ repetie-
rit, neſcio. Ad Magiſtrum uerò quinque legati miſsi, qui eum fœde-
ris admonerent. Verùm ille nihil moratus ſalubria monita, non mo-
dò non uenit Petricouiam ad comitia, ſed etiam bellum contra re-
gem adornabat, non tam ſuis uiribus fretus, quàm Vngari & non-
nullorum Germanorum principum uanis pollicitationibus, ac ſpe
defectionis quarundam regiarum ciuitatum erectus. Et quo maio-
rem haberet belli faciendi opportunitatem, Brodniciam, & Culmam
oppida, & Starigrodum arcem terræ Culmenſis, de Ioanne Scum-
bergio Bernardi defuncti fratre redemit, perſolutis ſtipendijs, quæ
Bernardus bello ſuperiore meruerat, quæ rex iam prior ſoluere cœ-
perat. Eas igitur munitiones militum præſidijs firmauit, ipſe cum e-
xercitu ex agreſti ferè multitudine coacto, apud Oſterrodam aliquan
diu caſtra habuit, ab Vngaro promiſſa expectans auxilia. Hæc Pe-
tricouiam renunciata, fecerunt ut ſine difficultate & controuerſia duo-
denûm groſſorum tributum decerneretur in ſtipendia mercenario-
rum militum, per quos tunc in Pruſsia rem geri placuit. Nec aliud ſe-
rè quicquam memorabile actum in illis comitijs, niſi quòd impor-
tatio ſalis exotici in Poloniam uetita eſt, propterea quòd apud Pin-
cum in maiore Polonia nouæ ſalinæ extitiſſent. Ad Mathiam uerò
miſſus eſt Stanislaus Vantropca palatinus Belſenſis poſtulatum, ne
ille rebellium contra regem ſuum Tungeni & Cruciferorum defen-
ſionem ſuſciperet, fœderi, quod antiquitùs inter Vngaros & Polo-
nos conſtitutum, nec ita pridem renouatum intercedat, repugnan-
tem. Porrò ad Pontificem maximum Ioannes Goslubius iurecon-
ſultus & canonicus Poſnanienſis allegatus eſt, queſtum de Baltha-
ſare de Piſcia nuncio ipſius, qui apud Vuratislauiam degens, Vu-
ladislao quidem Boemo ut hæretico, Cazimiro autem ut fautori hæ-
reticorum, in gratiam Mathiæ ſacris interdixerat. Etſi enim ineun-
te uere pax inter Mathiam & Vuladislaum per utriuſque conſilia-
rios apud Bernam Morauiæ conuentu acto facta erat, Mathias ta-
men re apud Pelſnam, quam cum Budeouice retinebat, per præfe-
ctos præſidij ſui contra Burianum Vuladislai copiarum ducem pro-
ſperè geſta elatus, ſimul'que tumultu Pragenſis ciuitatis contra lega-
tos ſuos Varadinenſem epiſcopum, & palatinum Tranſyluanien-
ſem temerè concitato irritatus, bellum inſtaurabat, pacem illam irri-
tam eſſe dictitans, quippe quæ nec ſuo iuſſu, nec authore Pontifice,
aut legato eius confecta eſſet: cui & legatus ipſe Gabriel monachus,
epiſcopus Agrienſis, & recens cardinalis creatus, frigidam ſuffun-
debat, & inſanientem ſua ſponte, magis etiam concitabat: fruſtra re-
tinentibus Vngaris & Sileſijs proceribus, quibus pax exoptata af-
fulſerat. Reuertens autem ex Vngaria palatinus Belſenſis, Budenſi
præpoſito comitatus, illud reſponſum à Mathia retulit, cum fœde-
ratis ſuis deeſſe rectè non poſſe. Sed ſi Cazimirus bello contra Cru-
ciferos abſtineret, habere Mathiam uias, quibus Cruciferi ad offi-
cium

Cruciferi bellū in Polonos renouant.
Brodnicia, Culma, & Starigrodum à Cruciferis redēpta.
Salinæ Pincenſes in Polonia.
Legatio Cazimiri ad Mathiā regem.
Ad Pontificem max.
Cazimiro & Vuladislao regibus interdictum ſacris.
Pax Bernenſis inter Vng. & Boem. irrita.
Res Boemicæ.
Legatus Pontificius belli incenſor.
Mathiæ reſponſum legato Cazimiri.

cium reuocentur, & ipſe fœderis iureiurando cum eis ſanciti religio-
ne ſoluatur. Hac igitur de cauſa miſsi ad eum denuò legati Ioannes Dlu-
goſſus, & Stanislaus Marſalcouicius, qui exquirerent, quæ'nam illa eſ-
ſent, quæ Mathias tectius ſignificaſſet. Ac nihil ij quidem eiuſmodi cō-
pererūt: pernegabat enim Mathias, ſe tale quicquam Cazimiro renun-
ciari mandaſſe. Cum autem animaduerterent magnas copias ab eo cō-
parari, quibus partim Poloniam infeſtaret, partim Cruciferos adiuua-
ret, conſtituerunt cum eo, ut ad initiū Febrarij menſis regum uterq; cō-
ſiliarios ſuos Olomuciam, omnium controuerſiarū componendarum,
pacis'que inſtaurandæ cauſa mitteret, interea uerò utrinque ab armis
diſcederetur: retineret tamen Polonus munitiones, quas de Tungeno
in Varmienſi ditione cæpiſſet. Verùm diſplicuere uehementer hæc pa-
cta Polonis, iniuſſu ſuo conuenta. Iam enim Cazimirus exercitum in
Pruſsiam miſerat: atque is Cruciferos quieſcentes adhuc laceſſere ue-
titus, Varmienſem oram infeſtabat. Præſtò tamen fuit Tungeno Ma-
giſter cum aliquantis agreſtium magis quàm militum copijs. Sed no-
ſtris nullam dimicandi moram facientibus, mox in tutum ſe recepit.
Quo facto, liberius uaſtata eſt Varmia: ac ne Sambienſi quidem agro
pepercit miles: munitiones'que aliquot de Tungeno receptæ. ad
hæc auxiliares Vngari copiæ ſeptem millium militum, quæ ductu Ze-
loni Boemi ſub ſpecie ferendæ opis Ioanni duci Zeganenſium contra
Albertum Marchionem Brandeburgenſem per Pomeraniam ad Cru-
ciferos penetrare nitebantur, bis à Marchione magna ſtrage profliga-
tæ erant. Atque ijs rebus perculſi Tungenus ac Magiſter, de pace
cum Sbigneo Vuladislauienſi epiſcopo, Paulo Iaſenio theſaurario re-
gni, & Petro Dunino præfecto Marieburgenſi, regijs magiſtratibus,
tractare cœperant. Sed ſtatim cœpto deſtiterunt, ubi de ictis inter
reges inducijs, quibus ipſi quoque nominatim comprehendebantur,
audierunt. Non tamen deſtitit regius exercitus à populatione Var-
miæ, munitionum'que oppugnatione. Per id tempus Tartari do-
meſtica egeſtate penuria'que adacti, in Podoliam incurſionem fa-
cere tentarunt. Sed cum exceptorum per inſidias hominum indi-
cio comperiſſent, adeſſe Spitconem Iaroslauium Leopolienſem, &
Ioannem Odrouanzum Podoliæ palatinos, cum non contemnendo
equitatu, diſceſsione ſimulata in ſyluis aliquandiu delituere, & mox
ſecuris noſtris ad Braslauiam excurrerunt, oppidum incenderunt,
parum'que abfuit, quin & arce potirentur: ſed reiecti tamen, cum
magna præda ſeſe receperunt. Eodem'que tempore Turcæ in Ca-
rinthiam inuecti, eam oram, quæ eſt inter Malburgettum, Villa-
cum, & Salisburgum, acerbè depopulati ſunt: longius'que progreſ-
ſi fuiſſent, niſi eius oræ homines ad pontem Draui fluminis concur-
ſu facto eis obſtitiſſent, pontem'que interrupiſſent, ubi mille trecenti
ferè Chriſtiani cæſi ſunt. Per omne autem id tempus poſt ſolutum
conuentum Petricouienſem Cazimirus cum uxore partim Rado-
miæ, partim Sendomiriæ, partim Corcini & Cracouiæ commora-

Legatio Cazimiri ad Mathiam.
Bellū Pruſsicū.
Mathiæ regis copiæ bis à Marchione Brandeburgenſi fuſæ, et aditu in Pruſſiā prohibitæ.
Tartarorū excurſio in Podoliam.
Turcarum excurſio in Carinthiam.
Drauus fl.

1479 ann.
Comitia Petricouiæ.
Mathiæ legatio ad Cazimirũ.

tus eſt. Inſequentis demum anni die duodecima Petricouiam rur-
ſus ad comitia profectus eſt. Illuc uenit ad eum legatus Mathiæ re-
gis Iaroslaus Ziarnohorius, poſtulans, ut conuentum de pace redinte-
granda ad initium Februarij Olomuciam condictum, ad Maium dif-
ferret, ad eum'que ipſe ueniret. Fore id ex re ipſius pariter & Vula-
dislai filij, minore'que negocio res Pruſsicas componi poſſe. Quod
ſi tempus illud locus'que ipſi non placeret, mutaret arbitratu ſuo.
Sed bellum tamen Pruſsicum interim intermitteret. Quod qui-
dem identidem repetitis legationibus Mathias urgebat. Iam enim
receptis cæteris munitionibus, Elsbergam primariam epiſcopi arcem

Tungeni aduerſæ res in Pruſſia.

permunitam Poloni obſidebant: Tungenus uerò rebus ſuis diffiſus,
ad Magiſtrum in Sambiam profugerat. Grata hæc fuit legatio
Cazimiro. Itaq; licet Tungenum propediem debellatum iri ſperaret,
nec ſibi expedire uideret aliquid ei laxamenti concedere, iuſsit ta-
men exercitum ſuum ab Elsbergæ obſidione diſcedere, & omni bel-

Cazimiri legatio ad Mathiã.

lo abſtinere. Ad Mathiam uerò tres legatos, Raphaelem Iaroslaui-
um marſalcum, Paulum Iaſenium theſaurarium regni, & Andream
Roſam præpoſitum Lencicienſem, cum ſumma poteſtate miſit, ut de
conuentu cum illo conſtituerent, & ſpem ipſi facerent, facilè & Magi-
ſtrum ueniam, & Tungenum aliam epiſcopam, duas'ue pro una im-

Epiſcoporum mortes.

petraturum eſſe, ſi pax coiret. Deceſſerat enim paulo antè de ſta-
tione uitæ Vincentius Kelbaſſa Culmenſis epiſcopus, & perpetuus
adminiſtrator Pomeſanienſis, nobilis Polonus gente Nalencia: quem
Andreas Bninius Poſnanienſis, & Paulus Grabouius Chelmenſis
propè continuatis funeribus ſecuti ſunt: hic quidem plus quàm
quatuordecim, ille uerò duobus & quadraginta annis & ſex menſi-
bus, in epiſcopa exactis. Ac de Poſnanienſi quidem fuere compe-
titores Vriel Gorcanus, Lucæ palatini Poſnanienſis filius, Gneſnen-
ſis & Poſnanienſis præpoſitus, & cancellarius regni, cui collegium
Poſnanienſe adminiſtrationem epiſcopæ uacantis commiſerat, & Sta-
nislaus Curoſuancius procancellarius. Sed Iacobo archiepiſcopo
interueniente, collegium Poſnanienſe regiam authoritatem in eli-

Vriel Poſnanienſis epiſcopus.

gendo Vriele ſecutum eſt: qui etiam promiſſum regis aliquanto an-
tè habuiſſe dicitur. Reliquæ aliquandiu ſine antiſtitibus fuêre. Ob-
tulerat igitur ſeſe occaſio tranſigendi de Varmienſi epiſcopa. Cum
his mandatis profecti oratores regij, multis cum Mathia & conſiliarijs
eius colloquijs habitis, tandem conſtituerunt, ut ad Pentecoſten Ma-
thias duos epiſcopos, ac totidem alios proceres Siradiam ad conuen-
tum cum Polonis inſtituendum mitteret: Magiſter uerò Crucifero-
rum, & Nicolaus Tungenus ipſi adeſſent, & communi Vngarorum
& Polonorum placito Cazimiro reconciliarentur. Exoptabant enim
& Vngari pacem, quo facilius aſsiduas Turcarum incurſiones repri-
mere poſſent: nec deerat ſuadendo & orando Gabriel cardinalis lega-

Italici motus.

tus pontificius, Italicarum rerum & pontificiarum partium iuuanda-
rum ſtudio. Ardebat enim tunc inteſtino bello Italia, ſciſſa in duas
factiones:

factiones: quarum in altera erant, Sixtus pontifex maximus, Ferdinan-
dus rex Siciliæ & Neapolis, & reſpublica Senenſium: in altera uerò Ve-
neti, Florentini, & Mediolanenſium dux: quæ Gallorum quoq; regem
in ſuas partes pellexerat, & quinquaginta ferè caſtella pontifici ademe-

Veneti à Turcis pacem redimunt.

rat: tantoq; odio inflãmata in id bellum incumbebat, ut Veneti, ne Tur-
cico bello impedirentur, pacem à Turcis redimerent, Scutara ſiue Sco-
dra urbe Epiri, ſiue Albaniæ, in qua defendenda permultũ pecunię ſan-
guiniſq; profuderãt, eis tradita. Quo uerò debilior erat altera factio,
hoc ardentius Mathiæ opem expetebat. Eius igitur belli intuitu Ma-
thias ad pacem cum Cazimiro faciendam propenſior tunc eſſe uide-

Sophia Cazimiri regis filia Friderico marchioni Brandeburgẽſi nupta.

batur. Interea Cazimirus peractis comitijs, Sophiam filiam, quam
Friderico Alberti marchionis Brandeburgenſis filio natu minori de-
ſponderat, Francofordiam, quæ ad Odram eſt, ad ſponſum cum
ſplendido ſexcentorum equitum comitatu & apparatu tranſmiſit: i-
pſe nouis conuentibus maiorum & minorum Polonorum ſeparatim
inſtitutis, duodenûm groſſorum tributum impetrauit: Radomiám-
que ad reginam profectus, uſque ad Pentecoſten ibi manſit. In-
de Petricouiam redijt, Siradiam'que nonnullos conſiliarios miſit: u-
bi Magiſter quoque Cruciferorum, & Nicolaus Tungenus, & re-
giæ Pruſsiæ conſiliarij affuere. Sed cum ad uiceſimam diem fruſtra

Nic. Tungenus in gratiã à rege recipitur.
Varmienſis eccleſiæ pacta cum rege Pol.

Vngaros expectaſſent, Petricouiam ad regem uenerunt. Ac Tun-
genus quidem ad pedes regis proſtratus, ueniam impetrauit: per-
miſſus'que habere Varmienſem epiſcopam, cum rege ipſe pariter, &
quæ præſens aderat legatio collegij eiuſdem ſacri eccleſiæ pacto ſem-
piterno conſtituit, ut omnes deinceps epiſcopi, primores ſiue præ-
lati, ut uocant, & Canonici illius baſilicæ intra certum tempus po-
ſteaquam electi, aut in collegium id cooptati fuerint, conceptis uer-
bis fidem ſuam regi Polono obſtringant, & præſtò ſint ipſi, quoties
opus erit contra Cruciferos: aduocatus quoque epiſcopalis, ut & ipſe
in uerba regis iuret: nec præficiatur quiſquam ei muneri, niſi regis
Poloni, aut eccleſiæ eiuſdem ſubditus. Cæteri uerò homines, qui
ſunt in ditione epiſcopi & collegij, decimo quoque anno idem faci-
ant. Prouocationem ad regem ut habeant: collegium ſacrum, ut non
niſi gratum regi epiſcopum ſibi deligat. Quod tamen ita poſtea mu-
tatum eſt, ut rex quatuor de collegio illo indigenas Pruſſos idoneos e-
deret, de quibus collegium, quem uellet, epiſcopum eligeret. Hæc ita
tunc conuenêre. Nec multo pòſt ipſe Tungenus cum toto collegio
in arce Marieburgenſi, quemadmodum conuenerat, promiſſum im-
pleuit. Magiſter uerò uanis Mathiæ promiſsis, clandeſtinis'que lite-
ris & nuncijs lactatus, difficiliorem ſe præbebat, affirmans, Cutem ſibi
detrahi ſe paſſurum prius, quàm in uerba regis Poloni iuraturum.

Mathiæ & Vuladislai regum conuentus Olomuciæ.

Confirmabat autem eum Mathiæ legatio, quæ ad Cazimirum uene-
rat, de differendo in aliud tempus conuentu Siradienſi, & inducijs cum
Magiſtro ac Tungeno prorogandis: propterea quòd diſtineretur tũc
Mathias alio cõuentu cum Vuladislao Boemorũ rege apud Olomu-

ciam

ciam agendo. Quo quidẽ conuentu pax, quę dudũ inter absentes conuenerat, à præsentibus regibus approbata & stabilita est, maiore eorũ qui in Vuladislai ditionem ueniebãt, q̃ alterorũ lætitia. Miti enim, & benigno erat ingenio Vuladislaus: Mathias cõtrà ferox, fastuosus, grauisq; suis. Hac igitur excusatione usus Mathias, prorogationẽ conuentus & induciarũ à Cazimiro postulauit. Nec sanè difficilẽ hic sese in eo, quod postulabat ille, præbuit: missisq; ad eum Paulo Iasenio Sẽdomiriensi, & Ioanne Baseno Marieburgensi, quem nunc Elbingensem uocant, castellanis oratoribus, ad diem diuo Bartholomæo sacram conuentum & inducias prorogauit: ipse interim Radomiam, ubi regina erat cum liberis, secessit, Magistro relicto Petricouiæ. Ibi enim conuentum Siradiensem expectare ipsi uisum est, non auso ad suos in Prussiã pace infecta reuerti. Sed cum ne ad illud quidem tempus Vngari uenirent, Magister cum suis Cazimirum Corcinum secutus est. Eò tandem sub initium Octobris Stephanus comes Scepusiensis, & Venceslaus Becicouius Boemus, legati à Mathia uenerunt, regem'que suum excusarunt, quòd bello Turcico implicatus, Siradiam consiliarios suos ad constitutam diem non misisset. Satagebant autem ij magnoperè Magistrum cum rege Polono in gratiam reducere, renitentem admodum, quòd se in uerba regis Poloni nunquam iuraturum esse, Deo & homini (Mathiam significans) fidem dedisse diceret: proferebat autem non pauca, quibus à Cazimiro læsus esse uideretur. Quæ cum o-B mnia clarissimè refutata essent, oratores Vngari eum à pertinacia reuocabant, denunciabantq; apertè, non oportere eum deinceps ullam rerum suarum spem in Mathia collocare: Barbarico bello illum distineri, neque commissurum esse, ut iniustam causam tueretur. Iam uerò sui quoque eum obtestabantur, ne sese & ipsos iret perditum: ac ne minis quidem abstinebant. His igitur non tam flexus, quàm fractus, decessit tandem de pertinacia: & nona die Octobr. pacem & fœdus cum Polonis redintegrauit, & in arce Corcinensi fidelitatis & subiectionis iusiurandum regi solenni ceremonia dedit, præeunte uerba Ioanne Cracouiensi episcopo. Idem fecere, qui cum eo uenerant, primores Cruciferorum & cum his sex alij de nobilitate, ac tres consules Regiomontani. De cæteris uerò omnium ordinum, qui tunc aberant, promissum, quòd & ipsi idem iuraturi essent legatis regijs præsentibus. Iurarunt & regij consiliarij, qui recens in senatum allecti erant, se fœdus initum seruaturos esse. De Brodnicia uerò, & Culma, & Starigrodo à Magistro interuersis conuenit, ut is eas munitiones ad diem diuo Martino sacrum Regi redderet, octo millibus florenorum ab eo acceptis: de damnis eo bello, quod cum Nicolao Tungeno gestum est, Magistro & ordini datis quaterni à rege Magistro'que, & nonus ab ambobus communiter, delecti arbitrarentur. Soluit'que eò nomine postea rex Magistro mille quingentos aureos Vngaricos. Porrò de literis fœderis inter Vngarum & Ma-

Diuersa Mathiæ & Vuladislai ingenia.

Conuentus & induciæ prorogatæ.

Mathiæ legatio ad Cazimirum.

Magister Cruciferorum Martinus cum suis iurat in uerba regis Poloni.

Transactio regis cum Magistro.

& Magistrum icti placuit, ut utrinque ad diem postridie Calendas Februarij ad Rudolfum Vuratislauiensem episcopum transmitterentur, & ab eo præsente Ioãne Lasocio Scholastico Gnesnensi, scriba & nuncio regio, nemini lectæ concerperentur. Nam cum Mathia quoque & Vngaris pax conuenerat. His ita peractis magna omnium lætitia, Vngari oratores & Magister cum suis honorificè à rege accepti ac donati, diuersi discessere. Nec ita multo pòst rex in Lituaniam cum regina & liberis festinauit, Ioanni episcopo, Iacobo Dembienio castellano & præfecto Cracouiensi, & Paulo Iasenio castellano Sendomiriensi, commissa cura transigendi cum mercenarijs militibus, qui ob non exoluta Prussica stipendia, passim, & maximè in ecclesiastica bona hostiliter grassabantur, à nullo scelere & flagitio sibi temperantes. Is enim tunc erat Lituanicarum rerum status, ut regis præsentiam uehementer requireret. Nam Ioannes Moschorum dux, subacto Nouogrodo magno, & compluribus arcibus atque castellis finitimæ Russiæ, quæ Alba dicitur, & magno Lituanorum duci parebat: in potestatem suam redactis, reliquæ Russiæ & Lituaniæ uehementer imminebat. Amplum quidem is principatum à maioribus suis acceperat: uerùm Tartaris, qui trans Rha siue Volgam fluuium incolunt, obnoxium ac tributarium usqueadeò, ut legatis Tartaricis, atque etiam ueredarijs tributum petentibus, uel alia quamuis de causa uenientibus, cum equis ueherentur, dux ipse pedester obuiam prodiret, & lactis equini B (qui potus est Tartaris gratissimus) poculum uenerabundus porrigeret: si qua gutta inde in iubam equi destillasset, eam lamberet: interpreti legenti literas Imperatoris selectam uestem sabellinam substerneret, ipse cum proceribus eas legi auditurus, genua flecteret: nec ullum tyranni imperium detrectaret, etiamsi bellum contra Christianos, fœderatos, aut necessarios suscipere iussus esset. Hanc tam duram seruitutem Ioannes uir magni animi & acer cum ferre non potuisset, uxore Græca magis etiam hominem incitante, sumptis armis excusserat: finitimos etiam Russorum principes consanguineos suos astu magis quàm armis subiugarat: & longius ad occidentem solem prouectus, Nouogrodum magnum, ciuitatem amplissimam & opulentissimam, ac totius Septentrionis emporio celeberrimam, quæ Alexandri Vitoudi armis adacta, centum millia aureorum nummûm, quemadmodum uult Vapouius, siue ciclorum, ut scribit Dlugossus, quos Rublos uulgò uocant, magno Lituanorum duci quotannis ad illud tempus pendere erat solita, Lituanorum ope destitutam oppugnarat, & indeditionem acceperat: trecentos ciuium primores interfecerat, eorum'que facultates omnes abstulerat: reliquis uerò ciuibus tertia modò parte facultatum relicta, quicquid erat reliquum ademerat: deniq; archiepiscopi ærarium auro, argento, gemmis,, margaritis, & omni genere opum per multos annos congestarum refertissimum ac ditissimum spoliarat, solúmque aurum, argentum, & gemmas, atq; uniones trecentis curribus asportarat,

Pax inter Vngar. & Polon.

Militum grassatio ob non exoluta debita stipendia.

Moschorũ dux Nouogrodum & magnã partẽ Albæ Russiæ subigit.

Moschi Tartarorum tributarij & serui.

Equini lactis usus apud Tartaros.

Ioãnis Moschorum ducis res gestæ.

Russi finitimi subacti à Moschis.

Nouogrodum magnũ Lituãorũ magno duci tributarium.

Mouogrodum captum à Noschis.

Nouogrodẽsis prædæ magnitudo.

ſportarat.nam qui cæteram ſupellectilẽ portabant currus,fuerunt in-
numerabiles.Inde igitur auctus opibus & animis Moſchus,totas pro-
uincias Lituanis,dum Cazimirus Polonicis rebus diuerſa parte orbis
terrarum diſtinetur, ademerat,omnem'q; adeò Ruſsiam & Lituaniam
animo complexus erat.His ergo rebus prouiſurus Cazimirus,in Litua-
nia tunc ſolito diutius commoratus eſt. Et quamuis Lituani proceres
bello repetere amiſſa optimum factu eſſe cenſerent, maluit ille tamen
quietis conſilijs cum feroci Moſcho rem componere,quòd eum tanta
acceſsione diuitiarum atq; prouinciarum numeroſis, & bellandi aſsi-
duitate exercitatis,& memoria partarum uictoriarum præfidentibus
copijs abundare, ſuos uerò longa deſuetudine armorum imbelles &
effœminatos eſſe diceret: mercenario milite contra tam potentem ho-
ſtem bellum geri oportere,cuius è Polonia & uicinis gentibus tam ce-
leriter educendi ſibi copia non eſſet.Itaque aliquot annorum inducias
cum eo pactus eſt. Hæc tunc in Lituania. Per id tempus autumni
Turcarũ centum millia cum quinq; ducibus, quos ipſi Baſſas uocant,
deductis ſecum Tranſalpinorum auxilijs, Tranſyluaniam ingreſſa, ad
Sobinouiam ſiue Cibinium urbem caſtra poſuere. Præſenſerant eo-
rum aduentum Vngari, & ad defendenda ſua tripartito cum totidem
ducibus accurrerant: fortè in unum agmen, cui Stephanus Bathorus
præerat, Turcæ incidêre. Stephanus ubi ſe in arcto poſitum pugnam
detrectare,& cum reliquis duobus ſuorum agminibus coniungere ſe B
non poſſe animaduertit,facit tamen eos certiores de neceſsitate dimi-
candi ſibi obiecta: & militibus ſuis uoluntario iureiurando ſeſe ob-
ſtringentibus,quòd morituri prius quàm fugituri eſſent, arma expe-
dit. Committitur acre prælium tribus fermè horis. Iam'que Vn-
gari prægrauante Turcarum multitudine referre pedem cœperant,&
ægrè eos ſiſtebat Bathorus, obteſtans pariter & obiurgans, & re-
centis iuriſiurandi admonens:cum ecce duo reliqua agmina,in quibus
erant aulici regij & Raſcij,citato curſu inuecta,in latus hoſtium impe-
tum fecerunt. At illi re improuiſa conſternati, aliquandiu tamen con-
uerſis equis reſtiterunt:ad extremum uerò conturbati & impulſi, fu-
gam fecerunt. Ibi tunc magna fugientium ſtrages edita. Neminem
enim præter quinquaginta inſigniores captiuos, Vngari uiuum ſerua-
bant.Nec tamen incruenta ceſsit eis uictoria:cecidêre multi fortes ui-
ri,in quibus nobiles in primis Paulus Knes, quo nomine Slaui ducem
& ſacerdotem appellant,& Iaxitius Raſcius ductores agminum: quo-
rum opera maximè uictoriam illam tam præclaram & omni æuo me-
morabilem Bathorus,quanquam & ipſe ſaucius,Mathiæ retulit. Ille
enim graui pedum dolore impeditus,in Vngaria decumbebat, uſque
adeò afflictus,ut paſsim diuulgaretur, eum extremum clauſiſſe diem,
ueneno ſublatum. Sed probauit is anno ſequenti ſe uiuere, Auſtriam
per Thomam Tarcium populatus, & Rachesburgo oppido per uim
potitus: cum à Turcis ad alia bella, quemadmodum ſtatim expone-
mus, auerſis,ocium & quietem nactus eſſet,cum Polonis autem Boe-
mis pa-

Cazimirus à Moſchico bello abhorruit.

Lituani imbelles facti.

Induciæ Lituanorum cum Moſchis.

Turcæ Tranſyluaniã infeſtãt. Baſſa.

Prælium Vngarorum cum Turcis.

Turcæ uicti ab Vngaris.

Knes.

Mathias podagricus.

Auſtria uexata à Mathia & Vngaris.

mis pacem feciſſet.Eum uerò annum & conſequentes aliquot Cazimi-
rus rex iam grandæuus,cum uxore & liberis in Lituania uenationibus
uacans conſumpſit:neq; memoratu dignum quicquam tunc in Polo-
nia,pace per circuitum parta,accidit,præter quòd Ioannes Dlugoſſus
canonicus Cracouienſis, non multo antè deſignatus archiepiſcopus
Leopolienſis, uiuere pariter & annales Polonicos ſcribere deſijt, uir
nobilis de gente Vienauia,uirtute & conſtantia ſumma, eruditione &
facundia,ut illis temporibus, non uulgari, & induſtria ac dexteritate
in rebus gerendis ſingulari præditus: quas ob res quamuis Cazimirũ
regem Sbignei,ac deinde rurſus Iacobi Senneniorum ornamentis im-
penſius ſtudendo,grauiter offendiſſet,ita ut ſacerdotiorum fructibus
ſpoliaretur, Cracouia à præfecti apparitoribus contumelioſe eijcere-
tur,proſcriptus'que de uita periclitaretur:poſtea tamen idem rex plu-
rimum eius opera in obeundis legationibus maximi momenti atque di-
gnitatis, & inerudiendis liberis ſuis uſus eſt: unde ditatus,inſignia re-
liquit beneficentiæ ſuæ pietatis'que monumenta. Sed quoniam extat
uita eius,ſiue à Philippo Callimacho,ſiue à quoquam alio diſertè ac di-
ligenter conſcripta,ſatis ſit obiter hæc paucula de eo perſtrinxiſſe. An-
no dehinc tertio ad medium menſis Iunij peſtis atrox ex Vngaria pro-
ſerpens, Cracouiam,cunctam'que minorem Poloniam, inuaſit: ſe-
quenti uerò anno maiorem quoque Poloniam, Maſouiam,Pruſsi-
am, ac Boemiam peruaſit, & plurimos mortales abſumpſit. Inter B
quos inſignis fuit Simon Lipniciẽſis,eccleſiaſtes diſertus, Bernardinia-
ni ſodalicij ad meridianam portam Cracouiæ degentis,homo plebeius
quidem,& obſcuro loco natus,ſed probitate & ſanctimonia uitæ cla-
rus,ita ut ægroti complures ad ſepulchrum eius priſtinæ ſanitati reſti-
tuti eſſe memorentur,Quod quidem de Cazimiro quoque, Cazimiri
regis filio,non modò conſtanti fama,ſed etiã certis grauibus'q; teſtimo-
nijs affirmatur: qui Simonem hunc intra uertentem annum conſecu-
tus eſt,apud Vilnam tabe conſumptus,& in baſilica eius urbis à patre
ſolenni pompa ſepultus: & ipſe ſanctitatis opinione clarus. Fertur au-
tem is tam caſtè & continenter uixiſſe,ut medicis concubitum ſuaden-
tibus,ſi ſanus eſſe uellet,mortem oppetere,quàm legem pietatis Chri-
ſtianæ tranſgredi maluerit: longè aliter ſentiens,quàm multi mortales
corruptiſsimo hoc noſtro ſeculo,qui neque pœnitendum,neque pu-
dendum ſibi eſſe ducunt in cœno libidinum uolutari. Creuerat inte-
rim in Polonia licentia hominum & audacia, cœperant'que nonnulli
nobiliores etiã rapto uiuere. In quibus Chriſtophorus Safranecius,
nobili genere ortus, & non contemnendis opibus præditus, facta ma-
nu perditorum hominũ è Peſcouaſcala arce, uias publicas infeſtabat,
mercatores'q; Cracouienſes complures copioſos & honeſtos Lublinũ
ad nundinas proficiſcentes diripuerat & trucidarat. Hac igitur de
cauſa proſcriptus: & cum proſcriptionem contemneret, circumuen-
tus & captus, Cracouiæ iuſſu regio capitali pœna affectus eſt. Ita
pacatiores tamen factæ ſunt uiæ. Nec Boemia interim, & Praga

1480 ann.

Ioannes Dlugoſſus hiſtoricus, & archiepiſcopus Leopolienſis deſignatus, obijt.

1482 ann. Peſtis dira.

Simon Lipnicienſis.

Cazimiri ſancti principis mors & caſtitas.

Chriſtophorus Saffranecius ob latrocinium capite plexus.

Boemia et Praga ab improbis concionatorib. turbatur.

præſertim, à domeſticis motibus quieta fuit, ſchiſmaticis & profligatis ſacerdotibus atque concionatoribus in abſentes epiſcopos, Cardinales, & Pontificem max. mox in præſentes monachos, & magiſtratus urbanos, ac in regem denique, populum concitantibus. Sed nos noſtra proſequamur. In Ruſsiam deinde Cazimirus rex iter fecit, ut à Stephano Valachorum palatino pridem promiſſum ac diu dilatum fidelitatis iuſiurandum ritu ſolenni acciperet, ipſomet palatino, qui ad eam diem uarijs cauſificationibus id extraxerat, inuitante, ex huiuſmodi cauſa. Imminebant tunc toti orbi Chriſtiano Turcarum arma. Afflixerat Rhodum graui bello Mahometes, & metropolim eius inſulæ uehementiſsimè oppugnarat: ſed non expugnarat tamen, magna cum ignominia & ſtrage reiectus. In Appulia uerò Beſtiam, & alia quædam ignobilia oppida ui cæperat ac deleuerat: Hydruntum autem præſidio firmauerat, inde'que eam oram omnem longè late'que ferro & igni uaſtabat. Vtrumque hoc bellum per legatos, quos illi Baſſas uocant, geſſerat, ipſe eodem tempore cum tertio exercitu in Syriam profectus erat. Sed in itinere prope Nicomediam extinctus, laxamentum ijs quibus terrori fuerat, attuliſſe morte ſua uidebatur, propterea quòd Turcæ ſciſsi in duas factiones, partim Baiazeti natu maiori, partim Zizimo minori filio eius fauebant, bello'que ciuili impetiti erãt: ita ut ij qui Hydrunti erant in præſidio, cum ab Italis ad reſtinguendum illud quaſi commune incendium duce Alfonſo Ferdinandi regis Neapolitani filio, principe Calabriæ, accurrentibus premerentur, omni ope ſuorum deſtituti, deditionem facerent. Vbi præclaram Chriſtianis operam Vngari, quos Mathias rex affini ſuo in auxilium miſerat, nauarunt, utpotè exercitati bellis Turcicis. Videbatur itaque reſpiratura eſſe aliquantiſper reſpub. Chriſtiana, ipſis inter ſe Turcis belligerantibus, cum Zizimus, quem alij Selimum uocant, à Baiazete prælio ſuperatus, ad Sultanum Ægypti ſe recepit: cum'que opibus & auxilijs eius fretus, bellum atque prælium inſtauraſſet, iterum uictus Rhodum profugit: à Rhodienſium uerò militum magiſtro ad Innocentium octauum pontificem max. qui Sixto ſucceſſerat, Romam tranſmiſſus, & à Carolo octauo rege Gallorum Neapolim cum exercitu contendente receptus, in itinere uitam finiuit, ueneno, ut creditum eſt, extinctus Alexandri ſexti pontificis opera, qui tunc Innocentio defuncto ſucceſſerat. Baiazetes pacem domi nactus, ut ignominiam & clades paternas à Stephano acceptas ulciſceretur, anno poſt Chriſtum natum 1484, in Beſſarabiam & Valachiam terra mari'que expeditionem fecit: Kyliam, quam Lithoſtomon Græcis ueteribus dictam eſſe quidam autumant, & Moncaſtrum ſiue Bialogrodum urbes munitiſsimas, illam ad Danubij: hanc uerò non ad Boryſthenis, ut uult Paulus Iouius, ſed ad Tyræ ſiue Neſtri oſtia ſitam, non ſine magna ſtrage ſuorum in poteſtatem redegit, Moldauiam'que omnem eo ipſo & ſequenti anno peruaſtauit: ſed ſubegiſſe Iouius memorat, ſed falſo: quod ſtatim planum fiet. Ceſsit quidem tunc Stephanus potentiæ

Turcarũ uaria huius temporis bella.
Turcæ à Rhodo reiecti.
Appulia uaſtata
Hydruntum captum.
Baſſa.
Mahometis mors.
Turcarum ciuile bellum.
Hydruntum receptum.
Vngarorum uirtus.
Zizimi Turcæ fuga, captiuitas, & mors.
Innocentius octauus Papa.
Alexãder ſextus papa.
Baiazetes. Imp. Turcarũ
1484 ann.
Kylia & Bialogrodũ urbes captæ à Turcis.
Pauli Iouij error.
Moldauia peruaſtata à Turcis.

tiæ Turcicæ, cum ei longè imparem ſe eſſe animaduerteret: tutioribus'que & impeditioribus locis, ut eſt montoſa & ſyluoſa ea regio, ſeſe continuit: Cazimiri autem regis opem implorauit, promittens in uerba eius iuraturum ſe tandem eſſe. Non putauit Cazimirus negligendam ſibi eſſe illam occaſionem deuinciendi & ſubiungendi ſibi eius principis, qui Tartaros, Turcas, Vngaros uiciſſet, magnis'que incommodis affeciſſet, ſuum autem imperium ad illud tempus detrectaſſet. Quamuis autem facilè conijceret, ſtabile firmum'que non fore id, quòd non uerè & ex animo ageretur, ſed temporis modò cauſa ſimularetur, conſultius tamen & cum minori periculo ſuo ſuorum'que coniunctum eſſe ducebat cum illo & per illum deuotos uniuerſi Chriſtiani nominis hoſtes à finibus ſuis arcere, quàm proditis quodammodo Valachis, omnem grauiſsimi belli molem in ſemet deriuare. Quamuis enim nullam ipſe Turcis inferendi ſibi belli occaſionem daret, non temperaturos tamen eos ſibi eſſe ab inuadenda & infeſtanda Ruſſia, Podolia & Lituania, ſi Valachiam ſubegiſſent, & illum quaſi intermedium parietem diruiſſent: ac uel ipſos Valachos infeſtiſsimos ſibi fore, quòd ope ſua deſtituti, in barbari tyranni poteſtatem redigerentur: denique uel ſola fama aduentus ſui Valachis quidem redditum iri, animos ad defendendum ſeſe ſua'que, Turcis uerò terrorem incuſſum iri, ne longius progrederentur, aut diutius in munitionibus Valachiæ ſubigendis immorarentur. Formidabile enim tunc erat Turcis nomen Polonorum. Igitur ſub initium autumni anno Chriſti 1485, Leopolim rex contendit, eo'que Ruſsica & Podolica nobilitas omnis euocata ipſi præſtò fuit. Permulti etiam de Polonis & Lituanis uoluntarij partim officij, partim ſpectaculi gratia illuc ad eum confluxêre, equis armis'que bene inſtructi, ita ut uiginti millium equitum bello aptorum numerum comitatus ille expleret. Cum eo porrò Neſtro ſeu Tyra amne apud Haliciam tranſmiſſo, Colomeiam ad conſtitutam cum Stephano diem ſeſe contulit, & in latè patenti campo caſtrametatus eſt. Nec multo pòſt Stephanus quoque cum inſigni procerum equitum'que caterua affuit. Sublime ſolium in tentorio regio præparatum erat: in eo rex ornatu regio ſedebat, adſtantibus conſiliarijs. Stephanus, ubi appropinquauit, equo præſtanti uectus, ſolus excluſis omnibus receptus eſt in medium ab equitatu regio cingente tentorium: deſiliens'que, à primoribus regij conſilij obuiam prodeuntibus ad regem introductus eſt, uexillum ſigno terræ Valachiæ exornatum manu tenens: & adorato, ut mos eſt gentis, rege, uexillo'que ad pedes ſedentis abiecto, in genua procidit. Interea ſolutis ex compoſito funiculis, qui tentorium ſuſtinebant, detecto'que tabernaculo, quæ fiebant intus cunctis longè late'que patuêre. Ibi tunc Stephanus nihil ea re motus, ſolenni ceremonia conceptis uerbis iuſiurandum dedit, ſe cum uniuerſa Valachia in fide & clientela Cazimiri & ſucceſſorum eius regum Poloniæ ſemper fore, nec alium quenquam, præter ipſum, dominum agniturum eſſe: contra quoſ-

Valachiæ ſitus.
Cazimiri conſilium de rebus Valachicis.
1485 ann.
Stephanus pal. Moldauiæ cum ſuis iurat in uerba regis Cazimiri.

uis hostes ipsi summis uiribus præstò futurum:nullum cum quoquam foedus contra ipsum initurum,neq; hostile quicq; contra eum & Polonos moliturum:præmoniturum etiam,si quem moliri quicq; eiusmodi præsenserit:pacem deniq; bellum'q; cum nemine iniussu regis factu rũ esse: quibus quidẽ uerbis extremis Mathias rex Vngarorũ, qui & ipse Valachiæ dominatum siue patrocinium sibi uendicabat,tacitè designabatur. Extat ea de re in Archiuo regis diploma Stephani,ab ipso & quatuordecim consiliarijs eius consignatum.Ita tunc ferox ille & acer bellator,& superbus multorum populorum regum'q; uictor, non nisi extrema necessitate adactus,regi Polono collum subdidit. Subleuatus deinde à rege,& ad osculum admotus, mensæ'q; adhibitus cum tredecim suę gentis primoribus,& perhumanè acceptus est:deniq; hospitalibus donis ornatus,in Valachiam se recepit,tribus millibus equitum auxiliariorum ex omni numero delectorum à rege acceptis:quib. Ioannes cognomento Polacus præfuit.Post quod tempus Stephanus Polonicorum auxiliorum ope fretus, ad discrimen quidem uniuersæ dimicationis cum Turcis non uenit,sed particularibus certaminibus eos uehementer exercuit,& sæpe non sine strage fudit,fugauit'q;, Valachis,qui & ipsi æquè ac Turcæ leuiore armatura utebantur, animosè in eos procurrẽtibus:& cum premerentur,ad Polonorũ signa agmén que extremum sese recipientibus,& cum ijs pariter hostem ferocius in se inuehentem reprimentibus. Ita retinuit tamen principatum suum Stephanus,quamuis mutilũ.Excessere enim Turcæ Valachia,Kyliam tamen et Bialogrodũ pręsidijs firmarunt:tractum'q; illum maritimum quẽ Bessarabiam uocant, in potestatem suam tunc redactum, in hanc usq; diem obtinent. Cazimirus constitutis rebus Valachicis,in Poloniam redijt:& Cracouiæ aliquandiu quietus, & quasi uacatione ætatis utens,mansit:Fridericum filium natu minimum studio & opera ad episcopam Cacouiensem secundũ Ioannem Ressouium tunc mortuum euexit.quod quidem anno Christi 1488 factum est,Tartaricum autem bellum per Ioannem Albertum filium gessit.Infestabat ea gens crebris incursionibus,magnis'q; incommodis afficiebat Podoliã atq; Russiam siue ultro,egestatis'q; suæ subleuandæ gratia,siue à Turcis in Valachia iritatis,incitata. Fumabant longè lateq; nõ modò uillarũ & pagorum, sed etiam uicorum & oppidorum incendia: abducebantur in foedam ac barbaricam seruitutem agrestes iuxtà ac nobiles uiri,matronę & puellæ:senes uerò ac pueri, longioris atq; celerioris itineris labori ferendo impares,immaniter trucidabantur:& miserabilis erat omnino rerũ facies.Excitus tandem suorum querimonijs,clamoribus,conuicijs, & commiseratione Cazimirus anno Christi 1489,cum celeri nũcio Tartaros,transmisso apud Tauane Borysthene,Podoliæ & Russiæ imminere accepisset,Ioãnem Albertum cum expeditis copijs aulici comitatus sui cõtra eos misit:ac Russicę & Podolicę nobilitati, ut cum eo sese coniungeret,imperauit.Et fuit ea dicto audiens. Cum autem cognouisset Ioannes Albertus,Tartaros solita celeritate usos,rapta præda raptim recedere,

Polonorum auxilia Stephano Valacho data.
Ioãnes Polacus.
Turcæ à Stephano fatigati.
Bessarabia.
Fridericus episcopus Cracouiensis.
1488 ann.
Tartarorũ excursiones in Podoliam & Russiam.
1489 ann.
Tauane.

recedere,curriculo secutos eorum uestigia,per nota uiarũ ac tramitum compendia ducentibus Podolijs,ad Copestrinum uicum peruenit: ibi certior fit ab exploratoribus & captiuis,Tartaros bipartito agmine cum duobus ducibus,quos Cæsares siue Cearos illi uocant, reuertentes,partim ante se haud longè abesse,partim aliquanto interuallo subsequi.Relictis igitur cum exiguo præsidio sarcinis,& ijs equitibus,qui debilitati cursu equis sequi non poterant, in id agmen hostium quod antecesserat,maiori animo q; consilio à tergo impetum fecit. Tartari à longè ut in patenti planicie,nostros aduentantes conspicati, diduxere agmen conuersis equis,ut est mos gentis: densum'q; sagittarũ imbrem sursum uersus eiaculati,equos pariter & equites supernè cõsauciabãt, donec præpeti cursu inuectis nostris res cominus gladijs geri coepit: ibi uerò impares nostris armatioribus, in fugam conuersi sunt: quam tamen obiecta coenosa palus impediebat. Itaq; multi in prælio, longè plures in fuga cecidere: capti multi: pauci ex eo agmine,quod quindecim millibus equitum constitisse memoriæ proditum est à Vapouio, cum duce abiectis equis in palude hæsitantibus,pedestres euasere. Pręda omnis à nostris recuperata, & captiuis exuuijs'q; hostium cumulata. Nec mora,ad cæteros qui sequebantur nostri retrò contendere: forte fortuna ij improuiso aduenientes,impedimentis nostrorũ apud Copestrinum relictis potiti erant: & cum ibi aquæ mulsæ,qua ferè in potu utuntur Russi & Podolij,aliquantũ reperissent, ex itinere sitientes B largius sese ingurgitabant, diffugisse nostros rati. Id cum nostri cognouissent, in comessabundos & ebrios facto derepentè impetu,quasi in pecudum cæde ad lassitudinem usq; uersati sunt. Dux quoq; hostiũ alter correptis armis tentato'q; nequicq; cum paucis inordinatis Marte cecidit. decem millia equitum in hoc agmine fuisse Vapouius prodidit,& ex eo numero paucos euasisse. Sunt qui ad Sauoranũ, siue Safranum flumen,quod in Bogum influit, hæc gesta esse memorẽt. Non quieuêre tamen postea Tartari: sed cum rursus in Podoliam populabundi hyberno tempore excurrissent,niuibus,quę plurimæ tunc deciderant,impediti,rursus insigni strage à nostris tumultuariè coadunatis profligati sunt. Verùm hæc uictoria de nouem millibus Tartarorum posterius,neq; Ioannis Alberti ductu parta est. Tunc autem Ioannes Albertus re bene gesta, & lectis hostium spolijs, uictor ad patrem reuertit: ex eo clarus charus'q; cunctis haberi coeptus, militibus pariter & captiuis reducibus uirtutem,dexteritatem & prudentiam eius pręd icantibus. Quæ res magno ipsi adiumento fuit ad regnum Vngarorum adipiscendum,nisi fortuna nouerca in medio cursu eum destituisset: quod mox persequemur, si paucis prius attigerimus, quæ hoc ipso anno acta sunt: nempe quòd Cazimirus rex foedus icit cum Baiazete Turcarum imperatore,per oratorem suum Nicolaum Firleium gente Leopardium,qui postea castellanus Cracouiensis,& dux exercitus Polonici fuit,hac lege ne quid alter alterius ditionibus & hominib. in cõmodaret. Cum Vuladislao quoq; filio Boemorum rege idem societa

Copestrinum.
Polonorum de Tartaris gemi nata uictoria ductu Ioãnis Alberti.
Aqua mulsa.
Sauoranus siue Safranus fl.
Tartari rursus fusi.
Ioanes Albertus Cazimiri filius clarescit.
Cazimiri foedus cum Baiazete.
Nicolaus Firleius.

Polon. et Boẽ. regum ſocietas contra Mathiam.

Mathiæ regis inquietudo.

tem cõtra Mathiam Vngarorum regẽ iniȷt. Erat enim Mathias quietis impatiẽs: & cum plurima de Vuladislao partim bello, partim iniquo fœdere quæſiuiſſet, plura indies appetebat: duceſq́; Sileſios Ioannẽ Zeganenſem, & Henricũ Munſterbergenſem duriſsimis pactis ad dedendas ſibi munitiones Zeganum, Sprotauiam, Cozuchouiam, Suebodinum, Grunbergam, Polcouiciam, Vartembergam, & Franchenſteinum, adegerat: contra Fridericum imperatorem, cui Vuladislaus cliẽs imperiȷ, rectè deeſſe non poterat, bellũ inſtaurabat: Auſtriã infeſtabat,

Auſtria in feſtata ab Vngaro.

& multas eius munitiones in poteſtatem ſuã redigebat: quin Boemię quoq; imminere uidebatur, & in Vuladislai caput Boemos quoſdam ſicarios comparaſſe dicebatur. Vuladislaus igitur omnia domi foriſq; ſuſpecta habens, & in paupere regno, tamen alieno quoq; nomine ualde obęratus, cum ſe Mathię uirib. imparẽ eſſe, Fridericũ uerò nõ modò nihil opis afferre ſibi poſſe, uerùm etiã ope ſua indigere cerneret, ad patris arma recurrendum ſibi eſſe putauit. Nec ille abnuit ſocietatẽ, cùm filiȷ, tum ſua ipſius cauſa. Nouerat enim inquietũ Mathiæ ingenium. Sed inſequenti anno is omnes eos periculo & metu liberauit. Et intulit

Mathiæ res geſtæ in Auſtria.

Vienna capta.

Mathiæ regis mors.

is quidem bellũ Auſtriȷs: exercitũ Friderici imperatoris fudit: munitiones Auſtriæ pleraſq;, & in his caput gentis Viennam, in poteſtatem ſuã redegit: Nouam urbẽ obſedit: uerùm dum ea obſidetur, ipſe Viennæ apoplexi extinctus eſt. Funus eius raptim & minimè regali pompa Albam regiam, ubi regũ Vngarorum ſepultura fuit, ab Vngaris elatum. Quo cognito, Maximilianus Friderici imperatoris filius, quem paulo antè pater principibus electoribus aſſentientibus Cęſarem ſiue regem Rom. appellarat, & Aquiſgrani coronarat, cum exercitu aduolans, Viennam & omnem Auſtriam in poteſtatem ſuam redegit, & patri reddidit: nigram legionẽ, reliquias Mathiani exercitus fudit ac diſsipauit:

Vienna & Auſtria recuperata à Maximiliano.

Tirolenſis comitatus.

mox Tirolenſem comitatum, qui à Venetis infeſtabatur, donatione Sigiſmundi patrui ſibi adiunxit. Mors Mathiæ regis, noui, quanquam non diuturni, nec atrocis belli inter Vngaros & Polonos cauſa fuit. Quod quidem ex inteſtino Vngarorum procerum inter ipſos diſsidio coortum eſt.

Vngarorũ diſsidium in creãdo rege.

Nam iȷ diuerſis ſtudiȷs partim ad Vuladislaum regem Boemorũ, partim ad Ioannem Albertum alterum Cazimiri filium, de quo dudum mentionem fecimus, regnum detulerunt: nec deerant qui Maximilianum Cęſarem regnare uellent: erant etiam, qui externos reges faſtidientes, Ioannem defuncti Mathiæ nothum filium, quẽ blande Hanſelicum uocabant, regem appellabant. Non repudiauit Ioãnes Albertus oblatum regnum, inuitantibus & orantibus qui ipſi ſtudebant Vngaris, patre uerò ſuadente, & ſumptus præbente.

Bellum inter fratres.

Beatrix regina Vuladislao fauet.

Ioannis Alberti expeditio in Vngariam.

Sed Vuladislaus accitus à ſuis fautoribus, celeriter cum tumultuariȷs Boemorum copiȷs adfuit: & Budam caput regni, fauore Beatricis reginæ (quæ iam inde ex quo Vuladislaus Olomuciæ cũ Mathia conuentũ agebat, aſpectu eius capta erat, tunc aũt nuptiarũ eius ſpem conceperat) pulſo Hãſelico occupauit. Id cũ didiciſſet Ioãnes Albertus, accepto à patre exercitu, in ꝗ duodecim millia hominũ mercede cõductorũ numerabantur,

tur, ſub ſignis in Vngariã ingreſſus eſt: & Sobinouiã, Aperiaſsũ, & alia quædam oppida, quæ ipſi Budam contẽdenti in itinere occurrebãt, in deditionẽ accepit. Caſſouia uerò urbs & arte munita, & ualido aduerſariorum præſidio munitior, & commeatu bene inſtructa, uenienti portas clauſit.

Caßouia obſeßa à Ioanne Alberto.

Non uiſum eſt eã Ioãni Alberto præterire, ne hoſtis à tergo relinqueretur, néue cæterę munitiones eius exemplo, noui regis imperium detrectarent. Itaq; obſideri ea, & bombardis è Polonia aduectis oppugnari cœpta eſt, ſed nullo operæprecio: ab extrema æſtate in mediã hyemem extracta obſidio. Interim tãta eſt pax inter fratres ab Ioanne Varadinenſi, eodemq́; Olomucenſi epiſcopo, uiro prudẽte & docto, qui ea de re in Poloniam ad Cazimirũ, ex quo Ioannes Albertus dependebat, excurrit. Sed nihil impetrauit. Vuladislaus uerò, cum primores Vngaros pleroſq; omnes opera & largitione Beatricis, quę theſaurum regium in poteſtate ſua habebat, ad ſe pellexiſſet, exercitum ad reprimendos fratris conatus miſit. Cum aũt in propinquo eſſent duo exercitus, cœptum eſt ab Vngaris de pace agi, nolentibus regnum dubiæ Martis aleæ committere. Conſtitutæ ad certum tempus induciæ, per quas illi Vuladislaum, Ioannes Albertus uerò patrem conſuleret, ac de conditionibus pacis inter diſsidentes cõueniret. Interea Ioannes Albertus ſoluta obſidione, Aperiaſſum ſe recepit, & Vngari diuerſi abiere. Erat Cazimirus tunc in Lituania, ad repetenda bello ſua, quæ Moſchi interuerterant, ſeſe comparans. Etenim poſt Nouogrodum magnum ſubactum, Ruſſorum Seuerienſium principes ultrò ad Moſchos defecerant, non maxima re offenſi: nempe quòd cum Vilnam ueniſſent, ad regem quodam tempore intromiſsi non ſunt: cum'que unus quiſpiam ex iȷs importunius urgeret, ac digitum foribus paululum adapertis inſeruiſſet, ianitor eum attractis uehementius foribus, preſsit & confregit.

Seuerienſium Ruſſorum defectio ad Moſchum.

Et luit quidem capite pœnam ianitor, non fuit tamen eo ſatiata ira principum: quin iȷ profecti rectà ad Moſchorum ducem, eius imperio ſe ſua'que omnia ſubiecerunt. Siue autem hæc fuit cauſa defectionis, ſiue illa potius, quòd deſpicatui ſe eſſe Lituanis animaduerterent, ac de religione rituq́; ſacrorum ab illis quidem diſſentirent, cum Moſchis uerò conſentirent, illa tamen occaſione permoti meditatum fortaſsis iam antè facinus maturarunt. Hæc igitur Cazimiro Moſchici belli cauſa fuit. Et tamen maiore euehendi filiȷ, q̃ recuperandi amiſſa ſtudio incẽſus, ira etiã in alterũ filium, uelut nimio plus cupidum, & in ſe ingratũ, ſtimulante, pacem Ioanni Alberto diſſuaſit, ac proſequi eum cœptum bellum iuſsit: adfuturum ſe ipſi cum ualidis copiȷs, ac Tartarorum auxiliȷs, cum primùm res Lituanicas cõpoſuiſſet, pollicens. Valde erãt diminutæ Ioannis Alberti copiæ, plurimis militibus ad mentionẽ pacis, & ꝙ per inducias anguſtiore annona & pabulo utebãtur, dilapſis: & tamen ei patris authoritatem ſecuto, inchoatũ bellũ proſequi in hoſtico placuit. Finis igitur induciȷs, cum primũ per tẽpus anni ſequẽtis potuit, proxima quæq; is populabundus uexabat, uaſtabatq́;, donec Vuladislaus querelis ſuorũ, quorum agri uaſtabantur,

1491 ann.

tur, motus, octodecim millia peditum pariter & equitum ex Vngaris A
atque Boemis coadunauit. Maturandum autem is ſibi eſſe duxit, quò
patris aduentum præuerteret, quem ſibi infeſtum, graue bellum com
parare audiebat. Vix quatuor millia bellatorum Ioannes Albertus
habebat, dilapſis cæteris: nihil tamen territus hoſtilis exercitus aduen
tantis magnitudine, turpe eſſe ducebat & inutile, intra munitiones ſeſe
continentem, obſidionis incommoda tolerare, & patris centum qua-
draginta ferè milliaribus Germanicis abſentis & ægrè molientis o-
pem expectare. Itaque cohortatus ſuos, ut pugnantes, & non inulti,
ſicuti uiros fortes decet, mortem oppeterent potius, quàm ignauè fu
gientes, aut latitantes pecudum in morem trucidari ſe paterentur, in

Prælium inter fraternos exercitus.

aciem eos eduxit. Dato utrinque ſigno pugnæ, ad manus uentum eſt:
ſtrenuè ſe gerebant Albertiani, primos'que hoſtium loco mouerant:
ſed prægrauante multitudine repreſſi, multis fortibus uiris amiſſis, ceſ-
ſere tandem. Dux ipſe cum fruſtra aliquandiu inſtaurare prælium co
natus eſſet, duobus equis in ardore pugnæ amiſſis, tertio quoque gra

Ioannis Alberti fortitudo & fuga.

uiter ſub uentrem ſauciato, uix tandem Aperiaſſum euaſit. Parum au
tem abfuit, quin à duobus Boemis inſequentibus caperetur, cum fra-

Crupſcius.

cto gladio, quo ſe tueretur non haberet: ni Crupſius eques Polonus
accurrens, ſuum ipſi gladium porrexiſſet: quo quidem ille utrunꝗ ho

Vuladislai regis pietas.

ſtem transfixit. Vuladislaus de euentu pugnæ certior factus à ſuis,
non obſcurè præ ſe tulit, magis lætari ſe de ſalute fratris, quàm de ui-

Pacta inter fratres.

ctoria ſua: miſſis'que ad eum legatis, pacem cum eo fecit his conditio- B
nibus, ut Vngariam is deinceps miſſam faceret: Vngaris, qui in uer-
ba ipſius iuraſſent, iuſiurandum remitteret: acciperet autem in Sileſia

Glogouienſis, Opauienſis, & Carnouienſis dominatus in Sileſia Ioanni Alberto conceſſi à fratre.

Glogouiam maiorem, Cozuchouiam, Sprotauiam, Zelonagoram,
Suebodinum, Giuram, Croſnam, Scenauiam, Opauiam, Carnouiam,
Toſcum, Bythomiam, Suirchleneciam, & Cozle, eaꝗ omnia ditione te
neret, unà cum liberis ſuis marib. ſi quos habiturus eſſet, tãtiſper quo-
ad rex factus non eſſet. Verùm ut ferrent tamen homines eorum loco-
rum onera publica ex æquo cum Vngaris: dux autem ipſe Ioannes Al
bertus liber & immunis prorſus ab ijs eſſet. Interea uerò dum hæc præ-
ſtantur, Aperiaſſum is & Sobinouiam retineret. Quòd ſi Vuladislaus
nullis relictis liberis decederet, Ioannes Albertus poſt eum regnaret,
apud Vngaros. Nemini autem fraudi eſſet, cũ eo contra Vuladislaum
ſenſiſſe. Ad hæc, ut ijs qui Mathiæ regis tempore exulaſſent, liber ad
ſuos patêret reditus. Deniꝗ captiui utrinꝗ ut redderentur, item'que
munitiones captæ. Hæc ita tunc inter fratres conuenta, conſcripta, ac
Vuladislai regis, & quindecim procerum Vngarorum ſignis cõſigna-
ta, extant in archiuo Cracouienſi. Extant & aliæ literæ, quibus idem
rex tributa ſiue exactiones, quæ ſibi publicorum onerũ nomine ex ijs
ditionibus pendi debebant, eidem fratri condonauit. Quibus peractis

Hanſelicus, & Maximilianus Cæſar uicti à Vuladislao.

Ioannes Albertus in Poloniam ſe recepit. Vuladislaus anteꝗ dimitte-
ret exercitum, Hanſelicum quoꝗ cũ non contemnendis Valachorum
copijs Budam contendentem, & mox Maximilianum etiam Cæſarem,
qui

A qui & ipſe ex pacto Friderici patris, quod ille tamen Mathiæ armis ada
ctus repudiauerat, regnum Vngariæ ſibi uẽdicabat, & Albam regiam
cæperat, profligauit. Sic ille tunc Vngariam pacauit. Nec tamen Bea-
tricem uxorem duxit. Porrò Cazimirus Polonorum rex in Lituania
certior factus de aduerſa Ioannis Alberti pugna, & quòd is ſaluus ta-
men euaſiſſet, bello Moſchico inducijs in aliud tempus dilato, matura-

Induciæ Cazimiri cum Moſcho.

bat reditum in Poloniam, ut acceptam in Vngaria ignominiam inſtau
rato bello deleret: id adeò ſiue quòd nihil dum de trãſactione filiorum
inter ipſos cognouiſſet, ſiue quòd eam tranſactionem non probaret: ta
metſi abſque eo non deerant ei cauſæ redeundi in Poloniam, ut Annæ

Anna filia Cazimiri Boguſlao Pomeran. duci nupſit.

filiæ, Boguslao Scecinenſium Pomeranorum duci deſponſæ, nuptias
faceret, eamꝗ honoris gratia deduceret, & Ruſsis opem ferret. Nam

Mucha Ruſsiã infeſtat.

ruſticanus quidam homo, cognomẽto Mucha, collecto è Valachis &
Ruſsis Pocucẽſib. decem millium hominũ exercitu, Ruſsiã infeſtabat,
ſi non cõcitante, conniuente quidem certè Stephano palatino Molda-
uiæ. Tametſi Mucham tunc Nicolaus Chodecius, cognomento Ze-

Nicolaus Chodecius.

melca, uir fortis, & rei militaris peritus, cum mercenario milite Polo-
norum ære conducto, cui præerat, fudit & repreſſit, multitudinem'ꝗ
illam promiſcuam diſsipauit. Cœperat tamen Mucha poſterius Ioan-
ne Alberto iam regnante exercitum reparare. Sed cum ad mulierem
quandam Ruſſam, in quam deperibat, clanculum ſubinde commearet,
obſeruatus & captus à Ruſsis nobilibus, Cracouiam ad regem miſſus

Mucha captus & extinctus.

B eſt, ibi'que in carcere uitam finiuit. Vilna igitur profectus rex Cazimi
rus, cum Trocos unius diei itinere perueniſſet, languere cœpit: & in-

Cazimiri regis mors.

ualeſcente morbo, ubi animaduertit ſupremum uitæ diem ſibi inſtare,
teſtamentum condidit, quo Vuladislaum filium exhæredauit. Deinde
ſacroſanctis Chriſtianæ religionis myſterijs ritè perceptis, menſe Iunio
animam exhalauit, anno Chriſti milleſimo quadringenteſimo nonage-

1492 ann.

ſimoſecundo. Inde funus eius in Poloniam ſolenni pompa elatum, in

Cracouiæ incendium.

baſilica Cracouienſi ſepultum eſt. Nec multo pòſt pars urbis ad occi-
dentem ſolem uergens, cum ea domo academiæ, quam collegium ma-
ius uocant, fortuito incendio conflagrauit, dira'que lues & peſtis pecu

Peſtis.

dum atque pecorum Poloniam peruaſit. Aliquanto autem ante mor-
tem regis, poſt medium Decembrem tres ſoles in meridie uiſi ſunt:
deinde cometes duûm ferè menſium ſpacio poſt occidentem ſolem ap
paruit, prodigia, ut creditum eſt, mortis regiæ. Regnauit autem is an-

Prodigia.

nos quadragintaquinꝗ, uixit ſexagintaquatuor. Per hoc tempus Tur
cæ cum Vngariæ fines infeſtarent, & Sabaciã arcem, quã rex Ma

Turcæ reiecti à Sabaciæ obſidione.

thias de ipſis receperat, obſiderẽt, Vuladislai noui regis
auſpicijs ab Vngaris & Boemis reie-
cti & fugati ſunt.

MARTI-

MARTINI CROMERI DE ORIGINE ET REBVS GESTIS POLONORVM

LIBER XXX.

IOANNES ALBERTVS REX.

Polonorum procerum diſſidium in creã do rege. Ioannis Alberti indoles.

CAZIMIRO ſepulto, ad medium Auguſtum Petricouiam noui regis creandi cauſa itum eſt. Ibi uaria fuere ſtudia procerum & equitum in regis defuncti filios abſentes partita. Ioanni Alberto fauebant plerique propter ætatis prærogatiuam, & ſpecimen uirtutis bello Tartarico editum. Nonnulli, elatiore animo & ſupercilio eius offenſi, partæ de Tartaris uictoriæ Vngaricum bellum aduerſo euentu geſtum opponebant: illam uirtuti militum & fortunæ, hoc imperitiæ ducis acceptum ferentes. Hi uerò partim Alexandro natu proximo, ſuauioribus moribus & liberalitate prædito, partim Sigiſmundo iuniori regnum deſtinabant. Pro Alexandro erat fœdus, quo Poloni & Lituani Iagellonis regis opera coniuncti, ſub unius imperio ſemper ſe fore promiſerant, & expedire id maximè regno uidebatur. Iam autem Lituani, patris morientis iuſſu, quemadmodum dictitabant, Alexandrum ducem ſibi

Alexander magnus dux Lituanorum factus.

creauerant. Refellebant hoc alij: Lituanos contra pacta conuenta uenisse, qui inconſulto ſenatu Polonico ducem ſibi creaſſent: indignum eſſe Polonos in rege creando eorum ſequi ſententiam, quibus ipſi præire deberent. Haberet ſibi Alexander Lituaniam, Ioannes Albertus, Sileſiam à Vuladislao fratre, aſſentientibus Vngaris & Boemis proceribus, pacto promiſſam cum ſpe regni Vngarici: Sigiſmun-

Sigiſmundi indoles.

dum fato quodam aut prouidentia diuina Polonis regem relictum ac deſtinatum eſſe: & uegetioris autem animi eum eſſe, & generoſioris indolis. Huius autem ſententiæ authores erant Raphael Iaroslauius marſalcus regni, ac Tencinij, quos ſequebatur cuncta Topororum familia. Idem ſentire uidebatur Sbigneus Oleſſnicius archiepiſcopus Gneſnenſis. Tametſi creditum eſt, eum hoc quidem præ

Ioannes dux Maſouiorum ad regnum Polon. aſpirat.

ſe tuliſſe, re uera autem Ioanni Maſouiorum duci ſtuduiſſe: cum quo fixis in patenti campo tentorijs ſtatiua habebat. Non obſcurè enim Ioannes, uelut uetuſto regum Polonorum ſanguine oriundus, regnum ambire uidebatur: & mille equitibus comitatus, unà cum fratre Conrado ad comitia uenerat. Res ad uim ſpectare uidebatur, inſolentius & ferocius ſeſe gerentibus Maſouijs. Quo comperto, regina E-

Elizabethæ reginæ ſtudium erga Ioannem Albertum.

lizabetha mille ſexcentos equites ære ſuo Cracouiæ raptim conductos ad Fridericum filium epiſcopum Cracouienſem, & cæteros qui Ioannis Alberti partes tuebantur, præſidij cauſa miſit. Ex his complures erant, qui ſub Ioanne Alberto in Vngaria ſtipendia meruerant. Ibi tunc ſuperiores eſſe cœperunt Ioannis Alberti partes. Cum'que

frequens

frequens ſenatus in aulam regiam, ubi Fridericus diuertebat, conueniſſet, & Fridericus archiepiſcopo non ueniente, comitijs præſideret, uiceſimaſeptima die menſis Auguſti, Ioannes Albertus rex renuncia-

Ioannes Albertus rex Polon. creatus.

tus eſt, non magis procerum ſuffragijs, quàm populi foris circum comitium ſtantis clamore adiutus. Cracouiam deinde reditum eſt: ibique de more nouus rex à Sbigneo archiepiſcopo ritu ſolenni unctus, diadema ſuſcepit. Et quoniam non ſatis ſecurus erat ab ijs, qui ſibi in adipiſcendo regno aduerſati erant, ſiue adeò quòd ulciſci ipſe eos cogitabat, & potentiam tamen eorum reformidabat, cum Vuladislao fra-

Fœdus Ioannis Alberti & Vuladislai fratrũ regum.

tre Vngarorum & Boemorum rege ſecretò fœdus icit per oratores: quo diſertè cautum eſt, ut mutuam ſibi opem ferrent reges contra rebelles ſubditos. Verùm non ita multo pòſt, nempe poſt inſequentis an-

1493 ann.

ni principium, Raphael Iaroslauius marſalcus, & Sbigneus Oleſſnicius archiepiſcopus, principes eorum qui Ioanni Alberto aduerſati erant, obiere, angore animi, quemadmodum creditum eſt, confecti. Ta-

Sbignei archiepiſcopi Gneſnenſis mors.

metſi Sbigneus grandęuus aqua intercute, qua iam inde ante comitia laborare cœperat, extinctus eſt. Ei ſucceſſor Fridericus epiſcopus Cra-

Fridericus Cardinalis archiepiſcopus & epiſcopus Cracouienſis.

couienſis rege fratre poſtulante ab Alexandro ſexto pontifice maximo datus eſt, ita ut idem epiſcopam Cracouienſem retineret, Cardinalitio quoque honore cumulatus. Adeò uerò mites fuere ſoles anni il-

Intemperies cœli.

lius initio uſque ad medium Februarium, ut arbores turgerent gemmis, aues nidificarent, nouos'que fœtus excluderent. Subſecutum eſt autem frigus intenſum diebus quindecim, quod omnia illa corrupit.

Regius comitatus aulicus.

Solenni inauguratione peracta, rex paucos menſes Cracouiæ commoratus, maiorem Poloniam mille ſexcentorum equitum aulicorum co

Venetorum legatio ad regem Polon.

mitatu toto ferè anno obiuit. Quò uenerunt ad eum legati Venetorum, & Baiazetis Turcarum principis, utrique regnum ei gratulan-

Albania uaſtata à Turcis.

tes. Ac Veneti quidem præterea, quibus Baiazetes Albania per illud ipſum tempus peruaſtata, capto'que Dyrrhachio urbe maritima, è propinquo imminebat, ad bellum in Turcas ſuſcipiendum regem co-

Turcica legatio pacẽ petit à rege Polon.

hortabantur. Turca uerò peramplis donis oblatis, pacem & amicitiam ei deferebat, ſiue quòd uires Polonorum eo bello, quod cum Valachis geſsit, exploratas reformidabat: ſiue quòd prouidebat, ne pluribus ſimul bellis diſtineretur. Facilè enim conijciebat, Ioannem Albertum, niſi fœdere & iuriſiurandi religione adſtringeretur, non defuturum eſſe Vuladislao fratri & Vngaris: quorum ditiones uti proximas, ipſe tunc infeſtandas ac ſubigendas ſibi propoſuerat. Nec mul-

Turcæ Croatiam depopulati, Vngaros profligarunt.

to pòſt ſanè eo ipſo anno excurrerunt Turcæ populabundi duce Cadumo Baſſa in Croatiam, & uſque ad Zagrabiam peruenerunt: & Vngaros cum Slauis & Croatis obuiam ſibi progreſſos, inſigni ſtrage

Ioannis Alberti ingenium.

profligarunt. Hæc igitur tunc Baiazeti pacis à rege Polono petendæ cauſa fuiſſe uidetur. Diu fuit anceps Ioannes Albertus quid faceret, Venetis'ne an Turcis gratificaretur. Huc eum pacis commoda inuitabant, illuc inſitũ glorię regniq́ propagandi ſtudium, & ulciſcẽdi patrui apud Varnã à Turcis interfecti libido impellebat. Ad bellũ autem

procliuior

procliuior, cum Turcicas uires ſecum perpenderet, animaduertebat A
apparatu maiori,& ſocijs auxilijs'que ſibi opus eſſe. Occurrebant ani-
mo eius in primis Vngari, qui tunc à Turcis uexabantur, & Vladi-
slaus frater. Cum his igitur primùm redire prorſus in gratiam, ac de

Friderici Imperatoris mors.

bello Turcico communicare ſtatuit. Nam Fridericus imperator ſenio
morbo'que, quem cancrum uocant medici, confectus, reſecto crure,
per idipſum tempus Viennæ obierat. His ita maturo conſilio apud

Induciæ cum Turcis.

ſe conſtitutis, uix tandem intra uertentem annum legationem Turci-
cam rex dimiſit, trium annorum inducias cum Baiazete pactus, iureiu-
rando utrinque interpoſito. Deinde cum Vuladislao fratre apud Li-

Congreſſus regum fratrum apud Liblium Scepuſij.

blium ſiue Leuociam, Vngarorum id in Scepuſio oppidum eſt, con-
uentum egit, Sigiſmundo & Friderico fratribus natu minoribus, &
Friderico marchione Brand eburgenſium, ſororis filio comitatus.

Fœdus & pacta regum.

Ibi publicè quidem redintegrata eſt inter reges germanos beneuolen-
tia, fœdus'que inter Vngaros & Polonos. Secretò uerò actum eſſe di-
citur inter ſolos fratres ſemotis arbitris de ratione belli gerendi contra
Turcas, ac de eijciendo Stephano palatino è Valachia, ac Sigiſmundo
in locum eius ſurrogando. Sed rumor deinde ſiue uerus, ſiue celandi
conſilij gratia confictus, uulgò ſparſus eſt, infectis rebus diſceſſum eſ-
ſe. Soluto fratrum conuentu, Cracouiam ſe Ioannes Albertus recepit:
ibiq; legationem Turcicam alteram, quæ tunc fortè oblatas inducias

Cracouiæ incendium.

approbatura aduenerat, audiuit. Per quos quidem dies, ultima die Iu- B
nij atrox incendium ad eam portam quæ Noua appellatur, poſt occa-
ſum ſolis graſſatum, maximam urbis Cracouiæ partem, quæ ad Se-
ptentrionem & occidentem ſolem uergit, cum tectis turrium & mœ-

Iudæorum domicilium Cazimiriam translatum.

nium atque templis abſumpſit. Poſt quod tempus Iudæorum domi-
cilium, qui eouſque ſparſim in urbe habitarant, graſſante'que incen-
dio illo à militibus excuſsi erant, Cazimiriam translatum eſt in ripam
Viſtulæ: quem locum Cazimirus magnus gymnaſio deſtinarat, &
exædificare cœperat. Vbi etiamnum frequentes admodum degunt.

Tartari Podoliam & Volyniam populantur, et Polonos ſuperant apud Viſnoueciam.

Sub finem Septembris Tartari Tauricani, ſiue Præcopenſes in Podo-
liam & Volyniam populabundi excurrerunt. Qua de re maturè cer-
tior factus rex, aulicum ſuum comitatum ad reprimendos eos miſit:
qui quum ſe cum mercenario milite, qui tunc paucus publico ſtipen-
dio ad præſidium regni conductus erat, coniunxiſſet, impigrè Tarta-
ros cum grandi hominum, iumentorum, pecudum, & omnis generis
præda reuertentes perſecutus eſt, & ad Viſnoueciam caſtellum Vo-
lyniæ aſſecutus, hoſtem non fefellit. Excepere enim Tartari incur-
rentium in ſe noſtrorum impetum, celeriter'que paucos pugnæ inten-
tos circumuecti, ad manus quidem non temerè ueniebant, uerùm ſa-

Henricus Camenecius, ac Derslaus Glouinius occiſi.

gittis eminus equos pariter & homines configebant, & plena ad ex-
tremum uictoria potiti ſunt, multis claris & fortibus uiris cæſis: in
quibus præſtantes fuere, Henricus Camenecius, ac Derslaus Gloui-

Monſtra ſeu portenta.

nius. Per eos autem ipſos dies duo portenta Cracouiæ extiterunt. Mu-
lier enim quædam in platea, quæ à ſancto ſpiritu nomen habet, infan-
tem

A tem exanimem peperit, cuius dorſo ſerpens uiuus inhærebat, arrodēs
ac depaſcens cadauer. Altera uerò in ſuburbana uilla, cui Nigræ no-
men eſt, ad decimum Cal. Nouembr. monſtrum edidit: cætera quidem

1495 anni.

humana figura, ſed collo & auribus leporinis, & uno grandiore inte-
ſtino totum uentrem occupante, diducto rictu ſpirans. Sequenti an-
no nihil memorabile accidit in Polonia, præter quòd Ioannes ſiue Ia-

Ioannes Maſouiorum dux obijt.

nuſsius, Maſouiorum Plocenſium dux cœlebs, in humanis eſſe deſijt.

Plocenſis ditio Poloniæ adiuncta.

Secundum quem Ioannes Albertus rex tractum Plocenſem iure feu-
di, ut uocant, ad ſe deuolutum, regno adiunxit. De reliqua uerò Maſo-
uia, Cirnenſi, Varſauienſi, Viſſegradenſi, Zacrocimenſi, Cechanouien-

De Maſouia trāſactio regis Polon.

ſi, Lomzenſi, & Nouiduuorenſi territorijs, cum Conrado fratre eius
ſuperſtite ſequenti anno ita tranſegit, ut is Cirnenſem quidem domina-
tum, ſocius & fœderatus regum Polonorum, unà cum poſteris ſuis
maſculis tantum iure ſempiterno obtineret: regi contra quoſuis ho-
ſtes præſtò eſſet: ipſo inſcio cum nemine fœdus iceret, nec pecuniam
ullam ſubditis ſuis imperaret: reliquas uerò ſatrapias ſiue præfecturas
ipſe modò, quoad uiueret, haberet, pòſt obitū eius ad regem regnum'-
que redituras. Idq; ita ratum fore, ipſe pariter cum proceribus & no-
bilitate, oppidorum'q; primoribus Lublinum ueniens, ſolenne iuſiu-
randum regi daret. Verùm id uix tandem poſt alterū annum elapſum
præſtitit. Inundauit eodem anno ſupra modum Viſtula fluuius æſta-

1496 ann.

te media, ualidis imbribus auctus. Ne ſequens quidem annus habet

Barbara Cazimiri filia Georgio duci Saxoniæ nupta.

B quicquam magnopere memorabile, præter nuptias Barbaræ Cazimi-
ri regis filiæ, quam Ioannes Albertus frater uirginem Georgio Alber-
ti Saxoniæ ducis filio in matrimonium collocauit: & tranſactionem re-
gis cum Conrado Maſouiorum duce in comitijs Petricouienſibus fa-
ctam, quemadmodum dudum memorauimus. Obijt etiam eo anno

Philippus Callimachus.

Philippus Callimachus: cuius mors non ingrata Polonis accidit. Fuit
is natione Tuſcus, orator & poeta non inelegans, & acri ingenio præ-
ditus, uerſatus aliquandiu in miniſterio Pij ſecundi pontificis max.
Deinde uerò cum ſucceſſor Pij Paulus ſecundus Pomponium Lętum,
Platinam, & quoſdam alios uiros eruditos, amicos Callimachi, ſiue
quòd de religione malè ſentirent, ſiue quòd in ſe conſpiraſſe dicerētur,
prehendi iuſsiſſet, Callimachus Cazimiro adhuc regnante in Poloniā
profugit, & pro præceptore regijs filijs fuit. Cum autem in familiarita-
tem Ioannis Alberti ſeſe inſinuaſſet, plurimum apud eum gratia & con-
ſilio ualuit, uſque adeò, ut cum is rex factus eſſet, Callimachi arbitrio
magiſtratus & honores mandarentur, & res pleræque omnes publicę
& priuatæ regis gererentur. Qua re ingentem ſibi inuidiam apud Po-
lonos Callimachus conflauit: quæ tamen metu potentiæ eius occulta
aliquandiu, quodam tempore, cum is legationem regis nomine apud

Callimachus legatione functus regio nomine.

Venetos & Pontificem maximum obiens, rediturus eſſe in Poloniam
non putaretur, in apertum erupit: ſed rurſus eo reuerſo non tam reſe-
dit, quàm diſsimulata eſt, quoad ille uixit. Ad tyrannidem incitare re-
gem, & beneficia decreta'que eius uendere, ſiue creditus, ſiue inſimula-

» tus eſt. Et ita ſanè hoc fit, ut ij qui principem, aut aliquem tamen gra-
» tiæ locum apud reges & monarchas obtinent, difficulter inuidiam &
» obtrectationes hominum uitare poſsint: quibus nonnunquam percul-
» ſi, è ſummo gradu in imum decidunt. Neque enim facere poſſunt, quin
» multos offendant, dum quibuſdam prodeſſe ſtudent. Et illos autem
» quos euexerunt, æmulos plerunque experiuntur, præſertim ſi uel ex-
» terni ſint, uel genere opibus'ue inferiores, uel auari denique. Perijt au-
tem Callimachus, fluxu uentris exinanitus, initio menſis Nouembris,

Peſtis. *Hyems acerrima.*

quo tempore peſtis ex Vngaria & Sileſia proſerpens, Cracouiã & mi-
norem Poloniam inuaſit: quæ cum hyeme, quæ fuit aſperrima cõquie-
uiſſet, æſtate ſequenti maiorem in modum recruduit, & ad hyemem
uſque longè lateq; graſſata, plurimos mortales abſumpſit. Commo-
dùm tamen rex nobilitatem, ac de plebe quicunque militię nomina de-
derunt, ei ſubduxit: niſi quòd ijs qui peſtem effugerant, gladius tamen

Valachicum bellum.

hoſtilis non uſquequaque pepercit. Erat Ioannes Albertus, quemad-
modum etiam ſuperius indicauimus, gloriæ & imperij propagandi
percupidus. In primis autem Turcas, Chriſtianis omnibus formidabi-
les, hoſtes ſibi deſtinabat, id'que ſiue pio reipublicæ Chriſtianæ iuuan-
dæ ſtudio, ſiue ut Vuladislai patrui necem uindicaret. Tametſi iacta-
tum eſt uulgò, & creditum, eum Valachiam ſubigere meditantem, fal-
lendi Stephani palatini gratia, Turcicum bellum præ ſe tuliſſe: & ne ul-
trò tam potentem hoſtem laceſſere uideretur, curaſſe per ſubornatos
homines, ut ſibi renunciaretur è Podolia, Turcas infeſto exercitu Va-
lachiam & Podoliam petere: quod quidem credibile faciebat inquie-

Conradus Maſouiorum dux iurat in uerba regis Polon.

tum gentis ingenium, & quòd induciarum finis iam inſtabat. Cum igi-
tur apparatum belli permagnum feciſſet, & à Conrado Maſouiorum
duce Lublini, quemadmodum conuenerat, ſolenne fidelitatis iuſiuran-
dum accepiſſet, ipſum quidem, expeditione bellica tunc inſtante libe-

Ioãnes Tifenus Magiſter Cruciferorum.

rauit: Alexandrum autem magnum ducem Lituanorum, & Ioannem
Tifenum Magiſtrum Cruciferorum Pruſsienſium, qui Martino defun-
cto ſucceſſerat, è formula fœderis euocauit: nobilitatem omnem regni

Legatio regis ad palatinũ Valachiæ.

Maio menſe ad Leopolim ſibi præſtò eſſe iuſsit: ad Stephanum quo-
que palatinum Valachorum legatos miſit, qui ipſum ad ſocietatem pij
belli contra barbaros cùm ex formula fœderis euocarent, tum Kyliæ
& Bialogrodi recuperandi ſpe inuitarent. Ipſe cum Sigiſmundo fratre
& peditatu mercede conducto maturè profectus, Præmisliæ ſubſtitit

Creslaus Curoſuancius epiſcopus Vuladislauienſis.

aliquandiu, dum copiæ conueniunt. Ibi eum Creslaus Curoſuancius
cancellarius, & illo ipſo tempore poſt obitum Petri Moſsinij, ſiue Bni-
nij, epiſcopus Vuladislauienſis deſignatus, ſuo & Friderici cardinalis

Ioannis Alberti tyrannicum dictum & conſilium.

nomine conuenit, ab inſtituto eum reuocans. Quem rex durius incre-
pitum abire, & ſacerdotem ſacrorum, non belli curam gerere iuſsit. Se
uel ſubuculam ſuam concrematurum eſſe, ſi eam conſilij ſui conſciam
eſſe ſciret. Hinc ſanè nati ſunt, uel confirmati duntaxat ſermones homi-
num, quibus iactatum eſt poſtea ſeu uero, ſeu falſo rumore, uſque ad
noſtra tempora, expeditionẽ illam ſuaſu Callimachi à rege ſuſceptam
fuiſſe,

fuiſſe, quo feroces minus morigeræ ſibi, diuina'que & humana iura
cõtemnentis nobilitatis Polonæ ſpiritus, incommodis belli, aut etiam
clade aliqua retunderet. Porrò ij qui in Valachiam miſsi erant, renun-
ciarunt regi. Exoptatiſsimum id bellum Stephano contra barbarum,
cùm totius Chriſtiani nominis communem, tum ſuum peculiarem ho-

Stephani Palatini reſpõſum.

ſtem accidere: itaque non defuturum eum eſſe commeatu exercitui re-
gio ſuppeditando: quin & uires eum ſuas cum rege coniuncturum eſ-
ſe, ubi is ad hoſtium fines & Danubium peruenerit. Nam ut prius id fa-
ciat, minimè expedire, ne Turcas & ſocios eorum Tranſalpinenſes in-
tempeſtiuè in ſe prouocaret. Vere'ne autem hoc ita exiſtimarit, an ca-
uere ſibi hoc prætextu uoluerit, ne à rege circumueniretur, incertum
eſt. Iam quidem & ipſe ſenſerat partim fama renunciante, partim Vn-
garis proceribus per literas & nuncios ſubmonentibus, contra ſe exer-
citum illum à Polono rege duci, ut ſe amoto Sigiſmundum fratrem
Moldauiæ præficeret. Sic enim Liblij clàm inter fratres conueniſſe.

Vngari Stephanum cur cõtra Polon. regẽ incitarunt.

Quod quidem eo ſtudioſius uulgabant Vngari, quo magis Stepha-
num aduerſus regem Polonum iritarent: id'que partim quòd moleſtè
ferrent, ſecretiori cõſilio ſe à regibus excluſos fuiſſe, partim quòd Mol-

Moldauorũ defectiones ad Vngaros.

dauiam bello illo à ſua clientela prorſus abſtractam iri uidebant. Vene-
rat enim uſu ſuperiori tempore aliquoties, ut Valachi Moldaui, po-
ſteaquam ſemel ab Vngaris ad Polonos defecerunt, in diſſenſione do-
meſtica de principatu, uel Turcici belli neceſsitate adducti, uel deni-
que, ut eſt dubia gentis fides, Vngarici regis clientelæ denuò ſeſe ad-
dicerent. His igitur monitoribus Stephanus cautius obſeruabat, quid
conſilij Ioannes Albertus caperet: quem ubi comperit recenſitis co-
pijs, motis'que à Leopoli ſub finem Iunij caſtris, non uerſus Camene-
ciam, quà compendioſior uia eſt ad Kyliam & Bialogrodum, Turca-
rum'que ditionem, iter inſtituere, ſed ad Pocuciam oram deflectere,
ibi magis etiam cœpit ſibi proſpicere: miſit'que tres legatos, uiros gen-

Stephani legati ad regem.

tis ſuæ primarios ad regem ſciſcitatum, amicus'ne an hoſtis Valachiam
peteret. Si Turcis bellum facere decreuiſſet, poſſe eum longè maio-
ri compendio & expeditiore uia ad fines Turcarum peruenire: ſe'que
exercitum eius & commeatu adiuturum, & ubi hoſtium fines attigiſ-
ſet, copijs ſuis aucturum eſſe: ſin ſibi bellum inferret, daturum ſe eſſe o-
peram, ut eum illati pœniteat. Hac tam ſuperba & minaci legatione

Legati uiolati.

commotus rex, legatos contra ius gentium comprehendit, & Leopo-
lim aſſeruandos miſit: ipſe non expectatis Lituanorum, Pruſſorum &
Maſouiorum auxilijs, cum infeſtis ſignis Moldauiam ingreſſus eſt: &
omnibus rebus poſtpoſitis, interiora & caput gentis Sociauiam po-
tiſsimum petiuit, ſperans Valachos non modò terrore tanti exerci-

Ioannis Alberti conſilium.

tus, uerùm etiam acerbum Stephani dominatum pertæſos, & alio-
qui dominos crebrò mutare ſolitos, ultrò ad ſe defecturos eſſe: eo'que
captiuos omnes quicunque à pabulatoribus excipiebantur, liberaliter
dimittebat. Cæterùm cum Sociauia Stephani præſidio firmata, uenien-
ti portas clauſiſſet, quaternis caſtris in conſpectu arcis poſitis, & cur-

Sociauia nequicquã obſeſſa & oppugnata.

ruum obtentu munitis, oppugnare eam adortus eſt. Nec tamen profi-
ciebat quicquam, quamuis abundante multitudine. Nam ad octogin-
ta millia pugnatorum in exercitu habere ferebatur, exceptis lixis & au-

Polonicus exercitus.

rigis, qui dimidium eius numeri expleuiſſe exiſtimati ſunt, cum cur-
ruum eſſent ferè triginta millia. Ne bombardæ quidem noſtris de-
fuêre: ſed quantumcunque eæ muri interdiu deiecerant, noctu Vala-
chi impigrè roboribus limo fimo'que oblitis reficiebant. Itaque cum
in longum duceretur obſidio, Stephanus collecto è ſuis non contem-

Stephani Palatini conatus.

nendo exercitu, obuiam ire conatibus regijs inſtituit. Nec tamen in
apertum prodibat uſquam è nemoribus, ſed ex inſidijs modò carpebat
regium exercitum, & in pabulatores, nec impunè tamen ferè, impe-
tum faciebat: maiores copias, atque Tranſyluanorum, Cæculorum,
Tranſalpinenſium, Beſſarabum, Turcarum ac Tartarorum, quos par-
tim prædæ, partim ſubiectionis ſuæ ſpe inuitabat, partim etiam mer-
cede conducebat, auxilia expectans. Cauerat etiam, inſeſsis itineribus,
ne commeatus noſtris è Ruſsia & Podolia ſubueheretur. Spe defectio-
nis Moldauorum fruſtrati noſtri, cum difficultatem belli circumſpi-

Polonicus exercitus detrectat bellum.

cerent, penuriam'que annonæ & pabuli, ut in tanta multitudine homi-
num & iumentorum, ſentire inciperent, nec Valachi ad prælij dimica-

Oſtẽta cladis.

tionem uenirent, minus alacres eſſe, & fremere in regem: reputari ſe-
cum ſigna & oſtenta, quæ aduerſum belli exitum portenderant: nem-
pe quòd boues ducenti, qui à Leopoli motis caſtris poſt exercitum a-
gebantur, ſubita tempeſtate diſiecti, recolligi omnes non potuere: e-
quus candidus regi charus, qui ad manum ducebatur, in tranſitu mo-
dici fluminis collapſus, merſus'que perijt. His igitur de cauſis miſsio-
nem flagitabant. Permouebat eos & illud, quòd neque Lituani, neq;

Tiſen Magiſter Cruciferorum Leopoli mortuus.

Maſouij ueniebant: Pruſſorum uerò Magiſter Tiſen Leopoli ægro-
tus decumbebat, ubi etiam extremum uitæ diem clauſit. Accedebat eò,
quòd ipſe quoque Stephanus pacem petebat, Vuladislao rege Vnga-
rorum deprecatore & pacificatore utens. Nec tamen conſtat, uerè ne
id fecerit, an ſimularit, quo noſtros tantiſper, dum copiæ ſuæ conue-
niunt, duceret, & ab oppugnatione Sociauiæ auerteret, quam in extre-

Legatio Vngarica ad regem Polon.

mo diſcrimine uerſari didicerat. Miſit quidem Vngarus legationem
ad Polonum regem, ſuadens & poſtulans, ut is pacem daret Molda-
uo, ne deſperatione ſalutis & rerum ſuarum, ad opem Turcarum con-
fugere cogeretur, eorum'que uires acceſsione copiarum ſuarum auge-
ret. Tametſi ſuam in eo rem Vngari proceres agere uidebantur, quo
Stephanum omnia pollicentem, cum tota gente ſibi potius adiunge-
rent. Facilè tamen Ioannes Albertus, in illo præſertim ſtatu rerum,
cum febri etiam tentari cœpiſſet, perſuaderi ſibi ab Vngaris legatis

Ioannis Alberti aduerſa ualetudo.

paſſus eſt. Et cum de conditionibus pacis non conueniret, induciæ
conſtitutæ ſunt, per quas liberius de pace ageretur. Publicatis indu-

Induciæ cum Stephano.

cijs confeſtim ſoluta eſt obſidio, quemadmodum conuenerat, pronun-
ciatum'que iter in certum diem. Cum autem cognouiſſet Stephanus,
alio itinere Polonos recedere uelle quàm ueniſſent, ſiue quòd breuior
ca

ea uia eſſet in Poloniam, ſiue quòd agri à populationibus intacti, faci-
liorem commeatum exercitui præbituri eſſe uiderentur, admonuit re-
gem per internuncios, conſultius facturum, ſi eadem uia qua uenerat,
exercitum reduceret: non tam planam eſſe illam alteram, quæ ad læ-
uam uergeret, ſed ſyluarum denſitate, & montium aſperitate, & angu-

Moldaui feri & indomiti.

ſtioribus callibus impeditam. Vereri ſe, ne homines ſui agreſtes, feri
& indomiti, qui'que difficulter in officio continerentur, in anguſtijs
negotium faceſſerent diſcedentibus. His monitis fides habita non eſt,
quòd homo uafer & infidus, ſibi ſuis'que hoc conſilio proſpicere puta-
batur, ut integra ea ſibi loca ab incommodis belli manerent. Itaque i-
tum eſt quà placuerat, nullo ordine: nec abſtinebant noſtri manus ra-
pinis & iniurijs obuiorum. Quartis caſtris ad Bucouiam peruen-

Bucouina ſylua.

tum eſt. Sylua eſt fagina denſa, duûm miliarium ſpacio lata: Bucoui-
nam ab arborum genere uocant: anguſtam habens & præruptam in-
ter aſpera ſaxa montes'que uiam. Quam cum una die cunctæ copiæ
tranſire non poſſe uiderentur, ad introitũ eius rex caſtra metatus ſub-
ſtitit. Ac maiores quidem Poloni cum impedimentis ſuis præire iuſsi,
ſyluam ſine ullo impedimento emenſi ſunt. Altera die rex præmiſsis
bombardis & curribus ſuis, ipſe cum aulica ſua cohorte ſubſecutus
eſt, carpento uectus propter aduerſam ualetudinem. Ponè ſequeban-
tur minores Poloni cum Ruſsis incompoſiti, inermes, & quaſi in pa-

Polonorũ clades apud Bucouinam ſyluam.

cato ſecuri. Extremum agmen tenebant milites mercenarij. Ad me-
dium ſyluæ impedimenta regia peruenerant, cum ecce agreſtes Vala-
chi pedites undique ex inſidijs coorti, impetum in ea faciunt, percel-
lunt currus, ac diripiunt: & facilè impulſis, quas in hoc iam ante ſucci-
derant, arboribus, uiam impediunt, ne progredi extrema agmina, ne'
ue regredi prima ad ferendam ſuis opem poſſent. Nec mora, ipſe Ste-
phanus cum ualidis equitum peditum'que copijs improuiſus adeſt,
& ingenti cum clamore extremum noſtrorum agmen à tergo & à late-
ribus adoritur. Tumultuantur noſtri, re inopinata perturbati: & ex-
pediunt quidem arma, & uim hoſtium certatim pro ſe quiſque animo-
ſe ſuſtinent: ſed ſine ſignis, ſine ducibus, & ſine ordine res gerebatur:
nec exaudire quiſquam alterum poterat præ clamore, ſtrepitu, & fra-
gore armorum, quem ſyluæ latè reſonantes magis etiam ſonorum at-
que terribilem reddebant. Ad extremum urgente hoſte noſtri in ca-
ſtra ſua, à quibus non procul abſceſſerant, ſeſe recepere. Ibi quoque
premente hoſte, conſtipati & conglobati nihilo magis ſeſe expedie-
bant: deſperata'que ſalute, cœlitùs opem incondita & indice trepida-
tionis uociferatione implorabant. Hoc acrius inſtabant hoſtes: donec
rex cognito ſuorum periculo, aulicum equitatum ſuum armis uiriſq;
florentem ſuppetias ire laborantibus iuſsit. Qui cum nihil ſibi reli-
quum ad celeritatem diligentiam'que recurrendi feciſſet, ſyluam egreſ-
ſus, tympanorum, tubarum'que clangore, & fulgore armorum ho-
ſtem in ſe conuertit. Inſtauratur prælium. Interim ij qui in caſtra com-
pulſi in extremo periculo fuerant ſpacium nacti, qua quiſque poterat

elapſi,

elapſi, relictis impedimentis trepidè per ſyluam ad primum agmen A
euaſere: quò rex quoque iam peruenerat. Nec diu ſuſtinuere Valachi
impetum equitatus regij. Verùm repulſi diſiecti'que terga dedere. No-
ſtri ſummotis fortiter, nec ſine ſtrage, hoſtibus, abſq; ullo impedimen-
to cœptum iter per ſyluam peregerunt, uictores'que ad regia caſtra
peruenerunt. Poſtero die rex cum toto exercitu in ijſdem ſtatiuis man-
ſit, expectans, ſi quis fortè de ſuis in ſylua delituiſſet, uel aberraſſet. Re-
cognitis copijs, complures de nobilitate Polonica & Ruſsica deſidera-
ti ſunt, partim cæſi, partim capti. Et Stephanus quidem pluſquam bar-
barica crudelitate uſus, quotquot in poteſtatem ſuam redegerat, o-
mnes in conſpectu ſuo trucidari iuſsit: quos autem Turcæ aut Tarta-
ri cæperant, in ſeruitutem abegerunt. E' quibus Ioannes Tencinius,
Petrus Prochnicius, & nonnulli alij poſtliminio aliquanto pòſt re-
uerſi ſunt. De Odrouanzo palatini Ruſsiæ filio dubitatum eſt à ple-
riſque, etiam dum uixit. Poſt decimumoctauum annum is demùm
redijt, & à matre, ad nomen filij reducis temerè, ut creditum eſt, læti-
tia geſtiente receptus, & ad poſſeſsionem paternorum bonorum ad-
miſſus, ignauam ac degenerem uitam deinceps in crapula & compo-
tationibus aſsiduis egit, ne figura quidem & habitu corporis uero il-
li Odrouanzo, quemadmodum multi memoria recolebant, ſimilis.

Stephani crudelitas.

Ioannes Tencinius & Petrus Prochnicius capti.

Odrouanzus ſubditicius.

Compoſito deinde agmine noſtri motis à Bucouina caſtris progreſ-
ſi ſunt, pridiano periculo admoniti: nec ſanè quieuerunt hoſtes, quin
opportunis locis carptim eos laceſſerent, uexarent'que, non modò
pabulantes & adaquantes, uerùm etiam in caſtris quieſcentes. Nocte B
quadam obſeruato uenti uehementioris flatu, herbas arentes cum fru-
tetis haud procul à caſtris ſuccenderunt: coorta flamma uento im-
pellente magis ac magis caſtris propinquabat: affeciſſet'que noſtros
grandi aliquo incommodo, ni correptis celeriter falcibus proximas
caſtris herbas deſecuiſſent & ſummouiſſent. Semper tamen plus in-
commodi ipſi accipiebant Valachi, quàm inferebant: præterquam
quòd ſexcentos equites Maſouios ad internecionem penè delerunt.
Tunc primùm ij ueniebant à Conrado duce, ex fœdere in auxilium
regi miſsi. Quod ubi cognouit Stephanus, tria millia delectorum
equitum ad opprimendos eos miſit, priuſquam cum rege ſeſe con-
iungerent. Apud Sepnicium uicum in eos impetum fecerunt ho-
ſtes: nec Maſouij, quamuis impares numero, detrectarunt pugnam.
Pugnatum eſt acerrimè: ſed præualente hoſtium multitudine circum-
uenti Maſouij, & conciſi ſunt. Secundo hoc prælio Stephanus fero-
cior factus, ripam Pruti fluminis ad Zarnouecium, cum omnibus co-
pijs ſuis inſedit, ut noſtros tranſitu prohiberet. Quò cum perueniſ-
ſent noſtri, commiſſa pugna dimicatum eſt utrinque totis uiribus.
Sed uirtute Polonorum repulſi, & non contemnenda ſtrage affecti
hoſtes, in auia nemora ſeſe abdidêre. Nec deinceps tentarunt quic-
quam. Rex autem cum minus commodè ualeret, iactationem'que
itineris grauiter ferret, apud Zarnouecium triduo ſtatiua habuit:
per

Moldaui infeſtant Polonicũ exercitum.

Maſouij cæſi à Valachis.

Prutus fl.

A per quos dies noſtri longè lateq; quoquouerſus prædas egerunt. Inte-
rea rumor caſtra peruaſit, ingentes hoſtiũ copias aduentare, regem'q;
clàm deſerto exercitu ſubducere ſeſe uelle. Quæ res temerè credita, in-
genti formidine omnes impleuit. Maiores Poloni in primis tumultua-
bantur, & raptim ſarcinas cõponebant, equorum'q; dorſis alligabant:
turpem fugam, relictis curribus & impedimentis cæteris, parantes.
Nox inſtabat, omnia formidabiliora perturbatis redditura, tectura'q;
ignauiam ad fugam ſpectantium. Itaq; neceſſe habuit rex, quamuis æ-
ger & languens, & ipſe hominum conſpectui ſeſe repræſentare, & Si-
giſmundum fratrem circum primores mittere, falſum illum rumorem
diluturus, & fluctuantium, & iam penè fugitantium animos confirma-
turus. Quod quidem Sigiſmundus impigrè fecit, totam illam noctem
accenſis funalibus caſtra obequitans: & cùm obuios quoſq; benignè
compellans, tum ad procerum tentoria adiens. Ita ſedatus tamen eſt tu
multus, repreſſa'q; fuga. Sequẽti die cum caſtra iam rex mouere uellet,
ſuperuenerunt aliquot millia equitatus Lituanici, ab Alexandro ma-
gno duce eius gentis miſſa, regem'q; & exercitum omnem ſpe meliore
& lætitia impleuerunt. Quid autem cauſæ fuerit, cur ipſe Alexander
cum fratre, ſicuti cõuenerat, ſocia arma non cõiunxerit, aut equitatum
illum auxiliarẽ duntaxat tempori non miſerit, diuinare non eſt neceſſe.
Ipſe quidem cum exercitu ualido apud Braslauiam arcem ad Bogum
flumen per omne illud tempus belli Valachici hæſit, arcem inſtaurans
B & muniens. Petiuerunt autem à rege Lituani, ut ſe in Moldauiam po-
pulabundos excurrere pateretur: ſed ille non permiſit, aduerſam uale-
tudinẽ ſuam cauſatus, propter quam maturare reditũ cogeret: cum'q;
Sniatinũ copias reduxiſſet, tranſmiſſo Neſtro amne dimiſit exercitum:
ipſe Leopolim lento itinere uectus, tantiſper ibi acquieuit, donec mor
bo liberatus eſt. Inde poſtea Cracouiã reuerſus, quaſi rem bene geſsiſ-
ſet, conuiuijs & compotationibus, amoribus'q; mulierum & choreis
impenſius indulſit. Fertur'q; quodam tempore, cum noctu in urbe uno
aut altero fortaſsis miniſtro comitatus, abſq; lucerna obambularet, &
in ebrios iuuenes incognitus fortè incidiſſet, exorto temerè iurgio uul
nus accepiſſe: ex quo laborauerit aliquandiu, ita ut immemor conditi-
onis ac dignitatis ſuæ, plaga illa non ſine dolore & rubore officij ſui di
uinitùs admoneretur. Nihilo tamen magis utilium rerum ſuis quic-
quam prouidit, negligens acceptæ in Moldauia ignominiæ, cladis'q;:
nec memor, quòd Stephanum animoſum & ferocem hominem iri-
taſſet. Quæ res grauium incommodorum & magni luctus Polonis
atque Ruſsis deinceps cauſa fuit. Etenim Stephanus acceptam ab
ipſo iniuriam, bellum'que ſibi immeritò illatum ulciſci ſatagens,
primo uere inſequentis anni cum expeditis ſuorum Valachorum,
Turcarum'que, ac Tartarorum copijs, in Podoliam & Ruſsiam in-
uaſit: & prætergreſſus Leopolim arcem urbem'que munitam, ad
Canciugam oppidum, & Vislocum amnem longè late'que popu-
labundus excurrit, & ingentem cunctæ Poloniæ terrorem incuſsit,
nemine

Rumor tumultu complet caſtra regia.

Sigiſmundi diligentia.

Lituanorum aduentus.

Braslauia inſtaurata.

Ioannes Albertus amoribus deditus.

Ioannis Alberti periculũ nocturnum.

Valachi Ruſsiam populati. 1498 ann.

Canciuga opp.

Vislocus fl.

nemine ad arcendum hoſtem neq; parato, neq; animato: ſed cunctis ad fugam ſpectantibus,& non modò in munitiones, uerùm etiam in auios montes atq; ſyluas ſeſe abdentibus. Vnde tamen plurimi mortales utriuſq; ſexus,& omnis ætatis atq; ordinis, à perſcrutantibus cuncta hoſtibus & fugientiũ ueſtigia perſequentibus extracti,in miſerabilem ſeruitutẽ abducti ac diſtracti ſunt,ita ut Thracia,Macedonia,Scythia & Aſia Ruſsis mancipijs implerentur. Supra centũ millia hominũ abacta eſſe tunc feruntur,cum innumerabili gregum, armentorum,& omnis generis præda. Pręmislia,Radimnum,Iaroslauia,Pręuorſcum,& complura alia ignobiliora oppida cum innumerabilib. pagis direpta & incenſa. Vnum operæpreciũ tunc à noſtris factum eſt,quòd Cracouia metu propinqui periculi à latere Septentrionali turribus,propugnaculis,pinnis,uallo,foſſáq;, Rudaua flumine in eam inducto,munitior & magnificentior effecta eſt,ſubmotis etiam longius pleriſq; ſuburbanis ædificijs,quæ mœnibus urbis è propinquo imminebant. Neq; uerò hic tunc Ruſsiæ & Podoliæ malorum finis fuit. Nam Tartari prę da apud Tauricam depoſita, menſe Iulio iterũ immani excurſione eaſdem regiones diuexarunt. Quibus incõmodis & conuicijs hominum rex motus,nobilitati uniuerſæ Polonæ arma ſumere, & apud Sendomiriam celeriter ſibi præſtò eſſe iuſſa,ipſe Cracouia relicta eòdem ſeſe contulit. Sigiſmundus enim frater in Vngariam ad Vuladislaum regem paulo antè profectus erat. Dum ægrè moliuntur & conueniunt noſtri,hoſtes pręda onuſti ad ſua ſe recepêre. Quo cognito,noſtri quoque dilapſi ſunt,cum non multo minore quàm hoſtes damno & incõmodo Sendomirienſem tractum affeciſſent: præter quòd abigendis hominibus abſtinuêre. Rex quoq; Cracouiam redijt: per quod tempus Cazimiriæ apud Iudæos uitulus biceps natus eſſe memoratur,altero capite in loco caudæ,cauda uerò in medio dorſi exiſtente,ac duobus tantum pedibus à dextro latere prominentibus. Mali portentum id eſſe creditum eſt. Nec ita multo pòſt ſub finem Nouemb. ſeptuaginta millia Turcarum per Valachiam in Ruſsiam ſeſe effuderũt,omnem eam oram, quæ ad Neſtrum & circũ Haliciam Zidaciouiã, Drohobiciam & Samboriã eſt,ferro & igni uaſtantes,& prædas agentes. Neq; progrediendi ac debacchandi modum ullum ſibi ſtatuiſſent,nemine ſe ipſis obijciente,niſi cœlitùs Deo,ſicut creditum eſt,miſerante populum ſuum,repreſsi, atq; adeò oppreſsi eſſent. Derepentè enim intenſum frigus & gelu extitit,& nix tanta decidit,ut circũſepti undiq; Turcæ neq; progredi,neq; regredi poſſent. Et inſolens id nouumq; hominibus illis pariter & iumentis,mitiore cœlo natis & educatis, accidebat. Ita iumentis pleriſq; omnibus frigore & fame confectis, hominum quoq; ſupra quadraginta millia alſiſſe & obriguiſſe memorãtur. Multi reperti poſtea,qui interfectis equis,in uteros eorum exenteratos calentes etiamtum ſeſe illatebrauerant,ſed nullo operæprecio. Statim enim calor artus, uita & ſanguine deſtitutos, deſerebat. Reliqui cum ſeſe utcunq; tamen explicaſſent, & in Moldauiam euaſiſſent, à Stepha-

Captiuorum ingens numerus. *Oppida incenſa.* *Cracouiæ munitio.* *Ruſsia à Tartaris uaſtata.* *Sigiſmundus in Vngariam profectus.* *Poloni ſua populati.* *Portentum.* *Turcæ Ruſsiã uaſtantes hyberna tempeſtate deleti.*

Stephano palatino & Valachis, Polonorum inſequentium habitum mentitis,& locorum opportunitate utentibus,diuexati & contrucidati ſunt,ita ut uix decem millia Iſtro tranſmiſſo ſalua euaſerint. In religionem hæc res ceſsit Turcis,ita ut ſibi perſuaderent, gentem Polonam atq; Ruſſam diuinitùs defendi & uindicari. Itaq; non temerè deinceps eam gentem bello ſibi laceſſendam & infeſtandam eſſe exiſtimauerũt. His tot tantiſq; malis expiato hominum noſtrorum faſtu,nequitia,cultuſq; diuini neglectu,magis propitium deinceps numen affulſit Poloniæ. Nonnihil ſimultatis ſiue adeò diſsidij Ioanni Alberto cum Vuladislao rege Vngarorum,& Alexandro magno duce Lituanorum,nec ſcio an etiam Sigiſmundo fratribus interceſsiſſe uidebatur. Nec tamen memoriæ proditum eſt,quæ fuerit cauſa diſsidij. Ac ne diſsidium quidem Bernardus Vapouius memorat. Siue autem hæreditas paterna in cauſa fuit,ſiue bellum Valachicum,in quo Alexander quidem præter fœderis perpetui legẽ promiſſumq; ſuum Ioanni Alberto defuit, Vuladislaus uerò fauiſſe etiam Valachis uidebatur: fœdus quidem certè inter Vuladislaum, Ioannem Albertum,& Alexandrum, per legatos ultrò citroq; miſſos ictum eſt,quo cauebatur de auxilijs mutuis,& ſocietate contra Turcas,& alios quoſuis hoſtes,qui alicui de ipſis fœderati non eſſent: de periculis imminentibus,ut inter ſe præmonerent,neq; unus quiſpiam cæteris inconſultis cum Turcis pacẽ faceret,bellum'ue gereret: qui contrà feciſſet, ei ne deberentur auxilia: Moldauus ut in clientela Vngarorum eſſet: Tranſalpinenſi palatino contra Turcas fœderati ne deeſſent: de alijs conditionibus fœderis ipſi inter ſe principes congreſsi conſtituerent. De controuerſijs autem dirimendis conſiliarios ſuos delegarent. Extat etiam mandatum Vuladislai,legatis de redintegranda cum Ioanne Alberto concordia datum. Vnde rectè colligitur, diruptam inter ipſos fuiſſe concordiam,quæ redintegrabatur. Extat & renouatio pactorum inter Polonos & Lituanos,tam per ipſos Ioannem Albertum & Alexandrũ dudum, quàm per Iagellonem & Vitoudum olim conuentorum,adiecta declaratione de electione regis ac magni ducis: nempe ut neutri alteris non uocatis principem ſibi eligerent & crearent. Quod quorſum attinebat fieri tunc, niſi controuerſia & offenſio quædam inter principes ac populos interueniſſet? Sigiſmundo uerò Vuladislaus Glogouienſem & Opauienſem ditiones in Sileſia conceſsit ijſdem ferè conditionibus, quibus Ioanni Alberto prius conceſſerat,& inferiori ſuperioriq; Sileſiæ eum præfecit: ubi præclaram is operam ſubiectis & uicinis populis in extirpandis eius gentis latrocinijs nauauit. Aliquanto autem pòſt etiam inferioris Luſaciæ Marchionatum idem Vuladislaus ipſi adiecit,& portionem ſuam paternæ hæreditatis donauit. Ita tunc res inter fratres compoſitæ. Cum Stephano quoq; palatino Valachorum,& filio eius Bogdano pax tunc facta eſt: fœduſq; ictum, Ioannis Alberti regis, Alexandri & Sigiſmundi ducum nomine: quo profeſſus eſt Stephanus, omnem culpam & iniurias à rege ſibi clementer condonatas, ac dominatum

Valachię

1499 anni. *Fœdus inter Cazimiri regis filios.* *Pactorum inter Polonos & Lituanos renouatio ac declaratio.* *Sigiſmundus dux Glogouiæ & Opauiæ, & utriuſq; Sileſiæ præfectus,& Marchio Luſaciæ.* *Sigiſmundus latrocinia ſuſtulit è Sileſia.* *Stephani palatini cum Polonis & Lituanis fœdus.*

Valachiæ relictum eſſe:& contra quoſuis hoſtes totis uiribus ſemper præſtò ſe ipſi futurũ eſſe promiſit. Cautum eſt etiam eo fœdere, ne profugi & exules alterorum ab alteris receptarentur: Palatino autem ipſi ſi exulare cõtingeret, ut tutus patêret receptus in Polonia, & Lituania: & liber inde diſceſſus, auxiliaq; darentur, recuperare ſua cupienti: ipſe autem Vngaro iuxtà ac Polono contra Turcas bellum gerenti præſtò ut eſſet: aut ſi non poſſet per ſe ipſe, filium cum copijs mitteret: Turcis uerò contra ipſos ne opitularetur, niſi extrema ui adactus, ipſe autem contra eos à fœderatis defenderẽ: de hoſtibus & periculis præmonerent ſe inuicem principes. De iniurijs mutuis ſubditorum, & cõtrouerſijs, Camenecenſis, Cernechouienſis, & Chocimenſis præfecti ſimul cognoſcerent: de grauiorib. uerò controuerſijs inter ipſos præfectos, iudices à principibus delegarentur: commercia utrobiq; ut eſſent libera. Hæc ita, ut tunc conuenêre, literis mandata, extãt in Archiuo arcis Cracouienſis. Quin & Ioannes Moſchorum dux de pace, amicitia & ſocietate tunc ad regem Polonum miſiſſe & impetraſſe, à Vapouio memoratur. Quid autem in eo ſpectarit, tanto ſpacio terrarum diſiunctis Polonia & Moſchouia, non intelligo: niſi fortè cum Lituanis bellum inferre cogitaret, Polonorum auxilia ipſis eo fœdere detrahenda eſſe homo uafer exiſtimauit. Nec multo pòſt ipſe etiam Turcarum imperator Baiazetes, cum de confœderatione tot ac tantorum principum cognouiſſet, inſignem legationem ad Ioannem Albertũ regem de pace uel inducijs prorogandis miſit. Prouidebat enim prudẽs & cautus bellator, ne pluribus ac diuerſis bellis eodẽ tempore implicareẽ. Nam Venetos bello terra mariq; adortus erat: & claſſe quidẽ Ægeum & Ionium mare & Peloponneſum, quæ in ditione eorum erat, infeſtauit: Venetiſq; nuſquam pugnę copiam facentibus, Methonam, Iuncum & Coronam urbes obſeſſas, & oppugnatas aliquandiu, per uim ademit. Terreſtri autem itinere ad octo millia equitum in ditionẽ eorum immiſit: qui cum ſecundum mare per Iſtriam & Forum Iulij populabundi in Venetiam procurriſſent, omnem eam oram quæ eſt circum Goriciam, S. Danielem, ac Teruiſium ſiue Tauriſium crudeliter uaſtarunt: & præter agreſtes eius oræ, plurimos Venetos nobiles meſsis & uindemiæ gratia ruſticantes, multos item Germanos, Vngaros, Polonos, Boemos, Pruſſoſq; utriuſq; ſexus, religionis ergô Romã ad Iubilęũ à pontifice max. in ſequentẽ annum edictũ illàc proficiſcentes exceperunt, & in miſerabilem ſeruitutẽ, nullo accepto incõmodo, abduxerunt. Quibus malis adacti Veneti, pacem à Baiazete petiuerunt, & ad ſpacium centũ annorũ & unius diei certis conditionib. impetrarũt. Sed id poſterius actũ eſt. Tunc autem dubio adhuc euentu belli, cum non ignoraret Baiazetes Venetos rerum ſuarum ſatagere, & cùm ab ijs, tum à cæteris Chriſtianis principibus, atq; etiam à pontifice max. regem Polonum & Maximilianum Cæſarem contra ſe concitari, conſilio & comitate, miſſa ad Ioannem Albertum legatione, Polonicum bellum auertendum ſibi eſſe duxit. Totum autem annum Turcica illa legatio reſponſum regis

Moſchorũ dux Ioannes amicitiam & ſocietatem iungit cũ rege Polono.

Baiazetes Turcarum imperator de pace ad Ioannẽ Albertum miſit.

Turcarum bellum cum Venetis.

Iubilæus annus.

Pax Venetorum cum Turcis. 1500 ann.

regis Poloni expectauit. Neq; enim explicabat is, quid faceret: ꝑpterea quòd ad bellum Turcis inferendum, cùm ipſe ultrò prono animo ferebatur, tum ab alijs etiam incitabatur: cæterùm magnitudinem eius belli ac domeſticas quaſdam difficultates, & præſertim inopiam ęrarij, & res Pruſsicas, de quibus mox dicemus, ſecum expendebat. Nec ignorabat, conſultaſſe quidem Germanos cum Cæſare in comitijs Vormacienſibus de bello contra eundem hoſtem ſuſcipiendo: ſed eorum conatus domi conflato cum Heluetijs bello, & Italicis motibus præpediri. Ardebat enim tunc bellis inteſtinis iuxtà atq; externis uniuerſa Italia: Pontifex, Neapolitani, Veneti, Florentini, Mediolanenſes, Genuenſes uariè inter ſe belligerabantur, & externa auxilia circumſpiciebãt: Galli Hiſpanos regno Neapolitano, Ludouicum uerò Sphortiam, quem Cæſar ducem appellarat, Mediolani dominatu eiecerant. Ab hoc autem & ſocijs eius Maximilianus Cæſar in auxilium euocabatur. Hęc tunc ſecũ reputabat Ioãnes Albertus: & uerò gemina Tauricanorum Tartarorum incurſione diſtractus, conſultandi cum proceribus ſpacium non habuit. Tartari enim ſub tempus meſsis hybernarum frugum magno impetu per Volyniam effuſi in Ruſsiam & Poloniam, circum Belſum, Craſniſtauiam, Turobinũ, Craſnicum & Lublinum, uſq; ad Viſtulam immaniter omnia uaſtabant, prædas agentes, & in imbecillam ſenum puerorumq; ętatem ferro, in tecta autem igni ſæuientes. Quo commotus rex, aliquanta manu ex aulico comitatu ſuo & uoluntarijs tumuluariè coadunata, ad hoſtem contendit. Sed cum eum præda onuſtum raptim abeuntem aſſequi non poſſe uideretur, Cracouiam Auguſto menſe redijt. Quo tempore ſuperuenit Caſpar Callienſis epiſcopus, legatus Alexandri ſexti eius nominis pontific. max. ad Turcicum bellum regem cohortans, & piæ militiæ, quam Crucis ſeu Cruciatam uocant, facultatem ad id bellum ipſi pariter & Vngaro regi afferens: ſimulq; Iubilæum, & poteſtatem decimæ, de cunctis eccleſiaſticis reditibus in ſuo utriuſq; regno in ſubſidiũ eiuſdem belli exigendę. Tardius autem is uenit, quòd prius in Vngariam cum ijſdem mandatis diuertiſſet. Ac decima quidem à noſtratibus epiſcopis & collegijs ſacris negata, ſed uſitata contributio pro ea decreta eſt, quæ tunc ad tria millia florenorum uix peruenit: Iubilæus uerò promulgatus, triginta ferè millia florenorum regi reddidit. Nec ita multo pòſt Tartari præda depoſita, illecti eius dulcedine, menſe Septembri reuerſi ſunt: effuſiuſq; etiam non modò eaſdem oras, ſed Ruſsiæ quoq; Auſtralis & Lituaniæ partem depopulati ſunt: ac circum Landishutã, Lezeiſcũ, Zauichoſtum, Opatouiam, & Breſte Lituanicũ prædis actis, nulloq; accepto incommodo, ingentem hominum, pecudum, & iumentorum uim cum omnis generis pręda abegerunt: quæ eo maior & opulentior fuit, quòd intacta aliquãdiu ea loca ipſorum incurſionibus fuiſſent. Erant in Ruſsia nonnullę mercenariorum militũ copiæ cum Petro Myſcouio prȩfecto Leopoliẽſi, publico ſtipendio, quòd è tributo agrario cereuiſiarioq;, & cenſu oppidorum collatum erat, merentes: quæ locis

oppor-

Maximiliani bellũ cum Heluetijs.

Italici motus.

Galli regno Neapolitano, & Mediolani dominatu potiti.

Tartari Ruſsiã & Poloniam uaſtant.

Legatio Pontificia ad regem Polon.

Decima negata regi.

Contributionis eccleſiaſticæ ſumma.

Iubilæi pecuniæ ſumma.

Tartarorũ altera excurſio.

Petrus Myſcouius.

opportunis uel à tergo abeuntem hoſtem carpere ac differre, quoad A
rex cum maioribus copijs conſequeretur, potuiſſe uidebantur. Sed
nuſquã eæ hoſti ſeſe oſtentarunt. Rex quidem cum paucis equitibus,
quos raptim ad manum habere potuit, egreſſus Cracouia, milites Cru
ce ſignatos à Callienſi epiſcopo, qui nondum diſceſſerat, ſubſequi ſe iuſ
ſit. Verùm ij poſt diſceſſum regium correptis armis, bacchantium in
morem, ducibus religioſis & monachis, quorum non exiguus erat in
ea turba numerus, in Iudæorum domicilia Cazimiriæ impetum fecere,
& fortunas eorũ diripuere, & uiginti plus minus Iudæos trucidauere.
Inde cum ſub ſignis per pontẽ Cracouiã tenderent, clauſis portis urbis
excluſi, regem ſecuti ſunt. Ne tunc quidem operæprecij quicquam ad-
uerſus Tartaros factum. Rex enim ubi exceſsiſſe cum præda hoſtes co
gnouit, ipſe quoque è Ruſsia inglorius Cracouiam ſe recepit. Inſigni
calamitate & uaſtitate tunc illæ barbarorum excurſiones Ruſsiam &
Poloniam affecere. Portenderat autem hæc mala cometa, decem & o-
cto diebus ante primam Tartarorum incurſionem conſpectus. Quin
& arcis Cracouienſis ea pars, quæ à pede galli Curzanoga nomen ha-
bet, paulo antè fortuito incendio conflagrarat. Et fuit ſanè æſtas illa
tam calida & arida, ut ad medium Iunij fruges in Polonia paſsim de-
meterentur. Ne Lituania quidem eo anno meliore fortuna uſa eſt. Ete-
nim Ioannes magnus dux Moſchorum, quamuis Helenam filiam Ale-
xandro magno duci Lituanorum in matrimonium collocaſſet, augen- B
di tamen imperij cupidior, quàm fœderum obſeruantior, Ruſsiæ toti-
us dominatum Berezina flumine tenus auito & proauito quodam, ut
uideri uolebat, iure à genero repetebat, elatus acceſsione earum ditio-
num, quas Cazimiro regnante à Lituanis partim bello, partim defecti-
one Ruſſorum abalienarat. Coadunato igitur ingenti exercitu, cùm a-
lia quædam territoria, per deditionẽ acceptis magis, quàm expugna-
tis eorum munitionibus, in poteſtatem ſuam redegit, tum Smolenſcen
ſem oram uaſtauit. Alexander cum neq; uirium, neq; animorum ſatis
contra tam potentem hoſtem in ſuis eſſe animaduerteret, miſſo Polo-
niam theſaurario cum pecunia, non contemnendas equitũ & peditum
copias è Polonis, Sileſijs, Boemis & Morauis mercede conductis con-
ſcripſit, eiſq; Ioannem cognomento Polacum præfecit. Quę cum ſub
finem autumni demùm, & pluuijs increbeſcentibus, & frigore geluq;
iam inualeſcente, ad Smolenſciorum fines perueniſſent, nec hoſtem
ibi reperiſſent, nulla re memorabili geſta dimiſſæ, Lituania hoſtilem
ferè in modum diuexata exceſſerunt. Sigiſmundus Herberſteinus,
Slauus genere, uir plurimarum rerum & regionum in obeundis lega-
tionibus peritiſsimus, ac diligentiſsimus indagator, cum paucis annis
pòſt, legatus à Maximiliano Cæſare ad Baſilium principem, Ioannis
huius, de quo nunc ſcribimus, filium in Moſchouiam penetraſſet, pau-
lò aliter hæc in commentarijs rerum Moſchouiticarum memoriæ
prodidit, Moſchorum, ut uidetur ſermone comperta. Memorat is,
Moſchum iniuria generi commotum, quòd is filiæ ſuæ Helenæ Ruſ-
sici

Iudæorum bona direpta à cruce ſignatis militibus.
Cometa.
Cracouienſis arcis incendiũ.
Meſsis præmatura.
Helena Moſcha Alexandri ducis Lituani uxor.
Moſchus Lituano bellum infert.
Smolenſcenſis ager uaſtatus.
Lituania à mercenarijs militibus uexata.
Sigiſmundus Herberſteinus.

A ſici ritus delubrum in arce Vilnenſi, quemadmodum conuenerat in
pactis ſponſalibus, non extruxiſſet, tres exercitus tribus diuerſis locis
in ditionem eius immiſiſſe: Lituanos uerò, cum uni ex his duce Con-
ſtantino Oſtrogio Ruſſo occurriſſent, cõmiſſo ad Vedroſſum amnem
prælio, in inſidias præcipitatos diſsipatoſq; eſſe, ac ducem exercitus &
cõplures de primoribus Lituanis captos, & in tetro carcere aliquãdiu
aſſeruatos: Drohobuſſum, Toropezum & Bielam arces à Ruſsis hoſti
deditas: Branſcum quoq;, palatino eius loci forte fortuna à Tartaris Ca
ſanenſibus, qui Moſcho militabant, excepto, in poteſtatem redactum:
ad extremum duos duces Seuerienſium Baſilios patrueles, qui magno
Lituanorum duci ad illud uſq; tempus paruiſſent, Moſcho ſe & ſua de
didiſſe. Alexandrum deinde captiuis tantum ex pacto receptis, cum
ſocero pacem feciſſe. Hæc ille, non uno, ut uidetur, anno acta, aliud
agens, non habuit neceſſe temporibus diſtinguere, ac diligentius om-
nia perſequi. Non abhorret autem à uero, Alexandrum ſuas hoſti-
leſq; uires metientem, uel aduerſo prælio duntaxat admonitum, mer-
cenarium militem conduxiſſe: & hoſtibus ad ſua reuerſis, inſtante hye-
me ad gerendum bellum inepta, dimiſiſſe. Vapouius quidem noſter,
& Mathias Miechouienſis, illius temporis ſcriptores, ita de hoc mer-
cenario milite ſcriptum reliquerũt. Sic tunc Lituania diuexata eſt. Iam
uerò Ioannes Albertus rex in Pruſsiam iter & expeditionem parabat,
quo ordinem Teuthonicorum Cruciferorum cum ſuo Magiſtro ad
B officium reuocaret. Quamuis enim eius opera, regina matre poſtulan
te, Fridericus Saxonum ducis filius Ioanni Tiſeno Leopoli mortuo in
magiſtratu ſuffectus eſſet, detrectabat is tamen iurare in uerba regis,
quemadmodum debebat ex pacti & fœderis formula. His igitur om-
nibus rebus ac difficultatibus diligenter expenſis, rex, cum comitia Pe
tricouiam ad initium ſequentis anni edixiſſet, de ſententia ampliſsimi
conſilij inducias quinq; annorum Baiazeti cõceſsit, legationemq; eius
magnificè donatam tandem dimiſit. Venerunt ad eadem comitia ora-
tores Stephani palatini Moldauorum, & Sachmatis principis Tarta-
rorum Zauolgenſium. Ac illi quidem Heliam, Petri, qui ante Stepha-
num palatinus fuit, filium profugum ex fœdere depoſcebant: quòd is
affectare dominatum diceretur. Tartari uerò nunciabant, principem
ſuum legatione regis & Alexandri magni ducis Lituanorũ euocatum
contra Mahometkereium Præcopenſium ſiue Tauricanorum princi-
pem, adeſſe cum centum millibus equitum: traiectiſq; Rha atq; Tanai
maximis fluuijs nõ ſine magno labore, apud Mæotim paludẽ primùm
conſediſſe: deinde longius progreſſum ad Boryſthenem fixis tentorijs
expectare Polonos & Lituanos, ut inter ſe icto fœdere, & iunctis uiri-
bus communem hoſtem adorirentur. His actæ gratiæ, fœduſq; ictum
multa ceremonia, & iureiurando interpoſito: quod quidem Tartari
more ſuo dederunt, aqua ſtrictis frameis infuſa & ſorpta, mala impre-
cantes ei qui fœdus uiolaſſet. Miſſa principi à rege munera, & inita bel
li ſocietas. Sed dũ noſtri atq; Lituani moras nectũt, Mahometkereius

 coactis

Lituani à Moſchis uicti.
Vedroſſus fl.
Conſtantinus Oſtrogius dux captus.
Munitiones à Moſchis in poteſtatem redactæ.
Seuerienſiũ deditio.
Pax cum Moſcho.
Fridericus Magiſter Cruciferorum detrectat iuſiurandum.
1501 ann.
Comitia Petricouiæ.
Induciæ quinquennes cum Turcis.
Valachica legatio.
Tartarica legatio.
Fœdus regis Polon. cum Tartaris.
Tartarorũ iuſiurandum.
Tartarorũ inter ipſos bellũ.

Tauricani Tartari uicti.

coactis magnis copijs, cum non multum Sachmati uiribus cederet, e-
xercitatiorem autem aliquanto militem haberet, ultrò hoſti obuiam i-
uit. Commiſſo acri & crueto prælio, uictus Mahometkerius, & in Tau
ricam reiectus eſt. Nec noſtri poſtea uictorem ſocium iuuandum ſibi
eſſe duxerunt, ſiue quòd ipſe per ſe id bellum confecturus eſſe uideba-
tur, ſiue ut barbari ipſi ſeſe mutuò ancipiti bello conficerent, uel debili
tarent, propterea quòd ne ſocijs quidem ipſis barbaris fides habenda
eſſe uideret. De Stephani autē poſtulatis cum aliquandiu conſultatum
eſſet, dedere quidem inſontem & ſupplicem, durum & immane uide-
batur: ſeruare aūt æmulum infidi ſocij, quem is metuere & cauere neceſ
ſe haberet, non inutile quidem Polonis erat, ſed fœderi dudum icto re
pugnabat: ac bello eum Stephanus repetiturus eſſe putabat, atq; adeò
legati id minabantur. Nolebat autem rex, ad Pruſsiam ſpectans, illum
à tergo hoſtem relinquere. His ita diſputatis, deditus quidem non eſt

Petrus profugus capite plexus.

Petrus, uerùm capite plexus inſpectantibus legatis. Et ne iniuſtè id fa-
ctum eſſe exiſtimaretur, uulgatum eſt, crimen falſi in literis regijs eum
commiſiſſe. Dimiſsis legatis, & cōuentu ſoluto, rex cum nonnihil tem-
poris apparatui Cracouiæ dediſſet, poſt medium Aprilem in Pruſsiam

Legatio regis ad Magiſtrum Cruciferorum.

contendit. Toruniam cum perueniſſet, ad Fridericum Magiſtrum le-
gatos miſit, hortatum, ut is ſua ſponte officium faceret potius, quàm
Polonorum uim & arma experiretur. Non apertè is quidem negabat,
ſed uarijs excuſationibus rem extrahebat, quo ſe interim Maximiliani
Cæſaris, & aliorum Germanorum principum, omnia prolixè pollicen-
tium, & ad rebellionem cohortantium, auxilijs cōfirmaret. Dum eunt

Ioannis Alberti mors, mores, & ingenium.

redeuntq; legati, Ioannes Albertus rex apoplexi uitam finiuit. Corpus
eius reuectum Cracouiam, in baſilica arcis honorificè ſepultum eſt, ma
tre funus proſequente, quæ quidem marmoreum monumentum filio
ponendum curauit. Fuit Ioannes Albertus ſtatura proceriore, colore
ſubfuſco, capillo nigro & raro, ingenio magno, literarum & præſertim
hiſtoriæ ſtudioſus, liberalitate erga militares homines, & magnitudi-
ne animi non uulgari: aulicum comitatum non infra mille ſexcentos
equites alere ſolitus: in uenerem procliuior, cœlebs tamen extinctus
eſt, cum ferè nouem annos regnaſſet.

ALEXANDER REX.

Comitia Petricouiæ.

IVSTIS funebribus Ioanni Alberto perſolutis, itum eſt
Petricouiam ad comitia, creandi noui regis gratia de more
à Friderico archiepiſcopo Gneſnenſi, qui idē epiſcopus Cra
couienſis, & presbyter Cardinalis erat, indicta. Conſulta-
tumq; aliquandiu uariantibus procerum ſententijs, & ſtudijs in reli-
quos Cazimiri filios diuiſis. Complures enim de minoribus Polonis

De rege creando uariæ ſententiæ.

ad Vuladislaum Vngarorum & Boemorum regem regnum defere-
bant, quòd eum opibus externorum regnorum paternum & auitum
regnum aucturum & ornaturum, & maiore ui coniunctis trium popu-
lorum uiribus contra barbaros, Turcas ac Tartaros, & quoſuis alios
hoſtes defenſurum eſſe dicerent. Et præmiſerant iam ij priuato cōſilio,
Petro

Petrus Cmitha marſalcus regni.

A Petro Cmitha marſalco regni authore, Petrū Myſcouium palatinum
Lencicienſem, & Nicolaum Vuroblouiū canonicum Cracouienſem,
ad ipſum Vuladislaum, qui ſtudia ſua ipſi deferrent, & ad ſuſcipiēdum
regnum eum inuitarent. Alij uerò Sigiſmundo Glogouienſium &
Opauienſium duci fauebant. Sed uicit eorum ſententia, qui Alexan-

Non expedire eundē eſſe Vngar. & Polon. regem.

drum magnū ducem Lituanorū regem edebant. Nam & rationibus
certis & exēplis ij refellebāt eos qui Vuladislao ſtudebāt: oſtēdebātq;,
neq; Vuladislai prioris, neq; Ludouici tempore expediuiſſe Polonis,
eundem cum Vngaris regē habere. Negocioſum eſſe in primis regnū
Vngarorum, partim propter inquieta gentis ingenia, partim propter
uicinos Turcas, ita ut rex diutius ab eo regno abeſſe rectè non poſsit:
ſibi item præſenti rege opus eſſe: magniſq; incommodis atq; cladibus

Lituanorū coniunctio cū Polonis, utriſq; utilis.

maiores ſuos affectos eſſe ob regis abſentiam. Contrà, Lituaniam per-
petuo fœderis nexu olim à Iagellone & Vitoudo cum Polonia conſo-
ciatam, & quaſi in unum reip. corpus redactam, ab ea diſiungi, & quaſi
amputari, prorſus inutile eſſe. Omnibus bellis priſcis iuxtà ac recentio
ribus Lituanos multum momenti Polonorum uiribus attuliſſe. Et
quemadmodū ij ſine Polonis nihil præclari unquam geſsiſſent, gerántue:
ſic à Polonis quoq;, ſicubi Lituani abfuiſſent, non multum operæ-

Lituanica legatio ad comitia Polonorū.

precij factum eſſe, ex quo ij ſe cum ipſis coniunxiſſent: uel nuper Vala-
chico bello id ſatis animaduerſum eſſe. Cōmodùm autem Lituani pro-
ceres, Albertus Tabor epiſcopus Vilnenſis, Ioānes Zabrezinius prin
B ceps marſalcus, & Nicolaus Radiuilus pincerna ducalis, & alij quidam
duo aduenerant cum mandatis Alexandri ducis, ac totius ſenatus Li-
tuanici, ad eligendum cum Polonis ſecundum præſcriptum fœderis re
gem, & iurandum in uerba eius, confirmandumq; & renouandum an-
tiqua fœdera. Qui & priuatim primores Polonici ſenatus prenſarunt,
rumoremq; ſparſerunt, Alexandrum cum exercitu aduentare: & publi
cè renouationem fœderum, cùm à ſe, tum ab ipſo Alexandro conſenti-
entibus proceribus Lituanis conſcriptam & conſignatā exhibuerunt.
Extat utrunq; diploma, ſimul & mandata ipſius Alexandri, & uiginti-

Fœdus Lituanorum cū Polonis renouatum.

quinq; procerum Lituanorum in Archiuo regio Cracouienſi. Adhibi
ta eſt autem in fœdere moderatio quædam nonnullorū capitum: nem
pe quòd è Polonis & Lituanis unus deinceps debet eſſe populus ſub
uno rege: rex autem in Polonia creetur, Lituanis etiam proceribus ſu-
is locis in eo conuentu ſuffragia ferentibus: conſilium unum ſit ambo-
bus populis, & ſocietas in ſecundis iuxtà ac aduerſis rebus: moneta par
atq; ſimilis: fœdera antiquitùs ab utriſq; icta ſeruentur ab ambobus,
quoad alteris non incommodabunt: Magiſtratus, ſenatores, præfecti,
nobilitas, & alij quiuis Lituani iurent in uerba regis non ſemel tātum,
ſed quoties à conſiliarijs Polonis admoniti fuerint: iura & prærogati-
uæ utriuſq; populi ſimul, & eodem contextu literarū à nouis regibus
confirmentur: cæterùm iudicia more antiquo utrobiq; exerceantur:

Alexāder rex creatus.

nulla uerò utrinq; occaſio dirimendæ coniunctionis captetur. His igi-
tur actis & cōſtitutis, Alexander rex renunciatus eſt, miſsiq; ad eum

Polonorum legatio ad Alexandrum.
Iuramentũ Alexandri regis electi.

Breſte oratores principes ſenatus, Andreas Roſa archiepiſcopus Leo-
polienſis, Ioannes Lubrancius epiſcopus Poſnaniẽſis, Andreas Samo-
tulius Poſnanienſis, & Ioannes Tarnouius, cognomento Sramus Lu-
blinenſis palatini, iuſiurandum ab eo & proceribus Lituanis de ſeruan-
dis pactis conuentis exegerunt, & regnũ ei detulerunt. Nec longa mo-
ra interpoſita, maturauit is iter Cracouiã cum mille quadringẽtis equi-
tibus, ſuſcipiendi diadematis gratia. Verebať enim, ne quid Vuladiſla-
us frater fautorũ ſuorũ conſilio moliret. Ac dimiſerat quidẽ Vuladiſ-
laus nuncios cum literis ad pleroſq; principes Chriſtianos, de oblato ſi-
bi à Polonis regno, fretus pollicitatione illorum, quorũ ſuperius men-
tionem fecimus: ſed eos nuncios celeriter reuocauit, cum accepiſſet, A-
lexandrũ regem à Polonis creatũ eſſe, factumq; moderatè tulit: collau-

Vuladiſlai modeſtia.

dauit etiam Polonos, quòd Lituanos, gentẽ magnã & bellicoſam de-
nuò ſibi adiunxiſſent. Dum autem præſtitutũ coronationi diem Cra-
couiæ nouus rex expectat, aduenit ad eum legatio Sachmatis Zauol-
genſiũ Tartarorũ principis. Quæ introducta in ſenatum, adorato de

Tartarorũ Zauolgenſium legatio ad Polon. regem.

more gentis rege, incuſauit Polonos iuxtà ac Lituanos, quòd cum ij Sa-
chmatem cum ingentibus copijs tam longo ac difficili itinere in auxili-
um contra Tauricanos Tartaros euocaſſent, ipſi tam diu cunctarentur
cum eo ſeſe coniungere, & communem hoſtem non tam uiribus ſuis,
quàm natura loci, & peninſulæ latibulis fidentẽ adoriri: paterenturq;
ſocios & amicos uaſtis & incultis locis hęrẽtes, hyberni cœli inclemen-
tia, pabuli & commeatus inopia, & fame unà cum equis confici. Veren-
„ dum eſſe, ne Tartari, gens alioqui ferox, nec ſatis morigera ſuis princi-
„ pibus, mala conſultrice fame ſtimulante, in officio contineri non poſ-
„ ſint. Hæc ita breuiter prolocuti, reſponſum accepere: regem celebrita-
te coronationis peracta, maturaturũ eſſe expeditionẽ, & cum Polonis
& Lituanis ad Boriſthenẽ pręſtò futurũ, operamq; daturũ, ne Sachma-
tẽ cum ſuis tam longinquę ac diuturnę expeditionis pœniteat. Hac ſpe
onerati legati, additis hoſpitalibus donis, quæ domino ſuo ferrent, di-

Tartarorum à ſuo principe defectio.

miſsi ſunt ſine mora. Interea uerò Sachmatis uxor, inediæ & frigoris
impatiens, cum maiore parte copiarum eius in Tauricam transfugit.
Qua uirium acceſsione fretus Tauricanus princeps Mengligeres, ſiue
Mendlikereius, qui Mahometkereio fortè defuncto, uel ſuperiore pu-
gna cæſo ſucceſſerat, duxit in hoſtem: commiſſoq; in patentibus cam-

Zauolgenſes Tartari à Tauricanis profligati.
Sachmatis Tartari fuga & captiuitas.

pis ſub Kiouia prælio, uictum ingenti ſtrage Sachmatem in fugam uer-
tit. Sachmates diſsipatis ſuis, cum trecentis modò equitibus Bialogro-
dum ſiue Moncaſtrum profugit. Vbi cum ſubſtitiſſet aliquandiu in-
ops conſilij, & à Turcis in gratiam Mengligeris inſidias parari ſibi per-
ſenſiſſet, per uaſtas Podoliæ ſolitudines Kiouiã ſeſe recepit. Sed ne ibi
quidem tutus fuit. Circumuentus enim à palatino ſiue præfecto loci,
Vilnam tranſmiſſus eſt. Ibiq; regis aduentũ operiri iuſſus, cum aliquo-
ties fugere conatus eſſet, retractus è fuga, diligentius aſſeruatus eſt.

Alexãder rex coronatus.

Hunc exitum Tartaricum illud bellum habuit. Alexander duodecima
die Decembris à Friderico fratre in baſilica Cracouienſi ritu ſolenni in-
unctus

unctus & coronatus eſt. Nec multo pòſt Sigiſmundus frater ipſi gra-
tulaturus aduenit, itemq; Ioannes Baduarius Venetorum legatus.

Venetorum legatio.
1502 ann.
Helena regis uxor non coronata.

Menſe autem Februario ſequentis anni Helena regis uxor è Lituania
uenit. Nec tamen diadema de more reginarum ipſi impoſitum eſt, pro-
pterea quòd Græcorum ſchiſmati dedita, ab inſtituto eccleſiæ Roma-
næ & catholicæ abhorreret. In Lituaniã deinde rex initio menſis Maij

Fridericus cardinalis gubernator Poloniæ.

cum ea ſe recepit, Friderico cardinali fratre uicario, gubernatoreq; re-
gni pro ſe conſtituto. Acceperat enim, Moſchos bellum contra Litua-
nos reparare. Nec ita multo pòſt, Demetrius Ioannis magni ducis fili-

Smolenſcũ oppugnatum à Moſchis.

us, affinis Alexandri, cum ualido exercitu adfuit, & ad Smolenſcum ca-
ſtra metatus eſt: fruſtraq; tentata arcis expugnatione, reduxit exerci-
tum, cum Alexandrum regẽ cum magnis copijs aduentare accepiſſet.

Induciæ.
Conſtantini ducis reditus.

Pax deinde, ſiue adeò ſex annorum induciæ inter ſocerum & generum
conſtitutæ ea lege, ut captiui modò redderentur. Conſtantinũ tamen
ducem Sigiſmundus Herberſteinus memorat ante pacem factam ela-
pſum eſſe, dimiſſum è uinculis, cũ ſimulatè fidem ſuã Moſcho obſtrin-
xiſſet, agroſq; & poſſeſsiones in Moſchouia ab eo accepiſſet. Per idem

Tartarorũ excurſio in Poloniam.

ferè tempus Tartari Tauricani cum Podoliam, Ruſsiam & Sendomi-
rienſem tractum populabundi peruagati, Reſſouiam, Iaroslauiam, Ra-
dimnum, Belſum, Dauniciam, quæ fortè Donaiouia eſt, tranſmiſſoq;
Viſtula flumine, Opatouiam, Lagouiam & Cunouiã oppida diripuiſ-
ſent & exuſsiſſent, ad Pacianouiam uſq; peruenêre, Inde cum Ioannes

Ioannes Vapouius.

Vapouius, qui erat in miniſterio Friderici cardinalis, aliquanta manu
ſagittariorũ in aditu eius uici ſiue oppidi ipſis ſeſe oppoſuiſſet, & non
contemnẽdi exercitus ſpeciem oſtendiſſet, reuocarunt gradum onuſti
præda omnis generis: & ferro igniq; in obuia quæq;, quæ abigere uel
aſportare cõmodè non poterant, crudeliter debacchati. Proceſsit qui-
dem ipſis obuiam Fridericus gubernator cum quingentis equitibus,
& peditum aliquanta manu tumultuaria, cætera nobilitate Corcinum
ſe ſequi iuſſa: uerùm dum ea tardius molitur, Tartari in tutum ſe cum
præda recepêre. Triginta millia equitum fuiſſe perhibentur. Eo ipſo

Induciæ cum Turcis firmatæ.

anno induciæ, uiuente adhuc Ioãne Alberto cum Baiazete Turcarum
imperatore dudum conſtitutæ, per Nicolaum Firleium Dambroui-
cium, qui tunc præfectus Lublini erat, confirmatæ ſunt. Infeſtauit au-
tem tunc ea gens Boſnam, & regiam gentis Iaice obſedit, & acriter op-

Turcæ uicti ab Vngaris apud Iaice.

pugnauit. Contra quem exercitum quum Vuladislaus rex Vngaro-
rum expeditas copias miſiſſet, commiſſo prælio, cum æquo Marte ali-
quandiu dimicatum eſſet, ad extremum Turcæ fuſi & fugati ſunt. Nec
tamen Vngaris incruenta ceſsit uictoria. Nec ita multo pòſt idem
Vuladislaus nexu matrimonij, quo ſe cum Beatrice regina conſtrinxiſ-

Vuladiſlai regis Vngar. & Boem. uxor.

ſe dicebatur, Pontificis maximi authoritate ſolutus, cum Anna puella
de Candale Vaſconum, quæ illuſtris eſt in Gallijs familia, ſolenni pom-
pa nuptias celebrauit. Mox Turcas ulturus, Petro Ioza palatino Tran-

Turcarum ditio ab Vngaris uaſtatur.

ſyluaniæ, & Ioanne ſiue Hanſelico Mathiæ regis notho filio, ducibus,
exercitum in Raſciam ſiue Boſnam Turcicæ ditionis uicißim immiſit,

multis'que uicis & oppidis ab Bodon usque, nobile emporium in ripa Danubij situm, uastatis, & luculenta præda abacta, incolumem eum recepit. Enimuerò Persico tunc bello distinebatur Baiazetes: quod tamen per legatos siue Bassas non satis prospero successu gerebat, ipse propter pedum dolorem Adrianopoli & Cōstantinopoli mansitans. Quas ob causas inuisus factus militibus, facilè posterius à Selimo filio natu minimo regno eiectus est: uenenoque, ut creditum est, extinctus. Sed nos nostra persequamur. Insequens annus Friderici cardinalis & regij fratris, Creslai Curosuancij Vuladislauiensis episcopi, & Conradi ducis Masouiæ continuatis propè funeribus memorabilis est. Fuit Fridericus procera statura, aspectu decoro, ac dignitatis pleno: cæterùm ingenio nullo, iners, ignauo ocio, crapulæ, & assiduis compotationibus in fumo & sordibus cum gregalibus suis quibusdam marcescens: & ad extremum morbo Gallico confectus est, teste Mathia Miechouiensi medico. Vnum illud nominis sui monimentum in basilica Cracouiensi reliquit, quòd thecam caluæ diui Stanislai martyris auream, & multis preciosis gemmis distinctam contulit. Ei suffecti sunt uoluntate Alexandri regis, in metropolitana quidem Gnesnensi sede, Andreas Borissouius cognomento Rosa, archiepiscopus Leopoliensis, Bernardino Vilcico successore accepto: in Cracouiensi uerò, Ioannes Conarius, qui procurator Friderici fuerat, in gratiam reginæ matris: quam homo nulla doctrina, neque ingenio præditus, probus tamen, uulgaribus officijs & caponibus subinde præbitis demeruisse dicitur. Porrò Creslaus in episcopa quidem Vincentium Prærembium episcopum Præmisliensem: in munere autem cancellariæ Ioannem Lascum præpositum Scarbimiriensem, & canonicum Cracouiensem: quem rex in Lituaniam proficiscens, cum neque cancellarius, neque procancellarius sequeretur, secum duxerat, & à secretis & annulo habebat, propterea quòd scriba primùm, deinde cancellarius Creslai episcopi cum fuisset, in cancellariæ negocijs bene exercitatus haberetur. Prærembio uerò in episcopa Præmisliensi Mathias Dreuicius successit, qui & in procancellarij munere antè successerat. Conradus uerò Masouiorum dux Ioannem & Stanislaum filios impuberes hæredes reliquit. Sed hi in Cirnensi tantum ditione ius succedendi patri habebant. Cæteræ, quas Conradus à Ioanne Alberto rege precariò obtinuerat, ad regem ex pacto deuoluebantur: nec tamen reddebantur, Anna uxore defuncti cum proceribus eas retinente. Quod quidem rex facilè passus est, pactus cum Anna & proceribus, ne id sibi regno'que fraudi esset, donec controuersia decreto comitiorum decideretur. Verùm sequenti anno transacta res est amicè in comitijs Petricouiensibus: indultum'que pueris, ut quibus finibus pater eorum Masouiam tenuisset, ipsi quoque retinerent, & posteris suis masculis tantum relinquerent, orbi autem, ipsi inter se succederent. Vbi masculi hæredes defecissent, tum demum rex Polonorum totam

Masouiam

Persarum ac Turcarum bellum.

Baiazetes à Selimo filio pulsus regno, & extinctus.

1503 ann.

Friderici cardinalis mors & mores.

Andreas Rosa archiepiscopus Gnesnen.

Bernardinus Vilcicus Leopoliensis.

Ioannes Conarius episcopus Cracouiensis.

Vincentius Prærēbius episcopus Vuladislauien.

Ioannes Lascius cancellarius Polon.

Mathias Dreuicius episcopus Præmisl. & procācell.

Conradi Masouiorū ducis mors & liberi.

Transactio regis cum Masouijs ducibus.

A Masouiam reciperet, gentem'que suis legibus uiuere permitteret: puellis, si quæ superessent è ducum genere, pro dignitate dotem daret. Vbi ad pubertatem pueri peruenissent, tum demum ut pacta hæc diplomatis suis approbarent, & in uerba regis iurarent: interim autem mater dominatum omnem administraret. Sed hæc sequenti demum anno, quemadmodum perstrinximus, conuenêre. Illa autem æstate Tartari Tauricani Podoliam & Russiam rursus hostili incursione uexarunt, à Stephano palatino Valachorum, ut creditum est, concitati. Ipse quidem immisso in Russiam finitimam exercitu, tractum omnem inter Nestrum amnem, & Sarmaticos montes, quem Pocuce uocamus, nemine repugnante, ac ne expectante quidem quicquam eiusmodi, subegit: siue, ut ipse dictitabat, de sua ditione iniustè prius detractum, recepit. His rebus, atque adeò crebris Polonorum procerum literis & nuncijs excitus rex è Lituania, Lublinum extremis diebus mensis Octobris uenit, ibi'que comitia procerum habuit. Placuit, ut in æstatem proximam, milite mercenario res contra Valachos gereretur, & Pocuce repeteretur. Eiusdem autem exercitus metu Tartarorum excursiones repressum iri uidebantur. In stipendium uerò decreto comitiorum imperata est pecunia oppidanis & agrestibus, usitato more. Rex deinde peracto conuentu Cracouiam se contulit, & ibi hybernauit. Vere proximo exercitum è mercenario milite conscriptum in Russiam misit: ipse uerò, posteaquam pluB uiæ, & insolitæ fluminum inundationes remiserunt, in Prussiam profectus, iusiurandum fidelitatis à ciuitatibus exegit. Fridericus uerò Magister Prussiæ orientalis, cognito aduentu regio, ad consanguineos suos in Saxoniam & Germaniam se recepit, ne uel iurare in uerba regis, uel improuisi belli molem imparatus sustinere necesse haberet. Sed ne Germania quidem tunc domestico & intestino bello uacabat. Etenim inter Maximilianum Cæsarem, & Rupertum Philippi palatini Rheni filium, bellum conflatum est propter ereptam Alberto duci Cæsaris affini Bauariam. Quin aliud quoque bellum Maximiliano cum Ludouico rege Gallorum, & Venetis de principatu Mediolani tunc exortum est, cum Gallus Venetis non tam socium regem adiuuātibus, quàm suam rem agentibus, capto Ludouico Sphortia duce dominatum illum iterum in potestatem suam redegisset, siue adeò cum Venetis partitus esset. Recuperarat enim eum prius amissum Sphortia, Gallis eiectis. His igitur de causis Magister Cruciferorum apud Germanos suos nihil tunc opis inuenit. Per id tempus Moldauia infestata & uexata est à nostris, ita ut Stephanus è munitionibus Pocucensibus præsidia deducere coactus sit, præsertim cum ipse grauissimo pedum dolore affligeretur: quo ad extremum confectus, haud ita multo pòst extinctus est, uir magnitudine animi, astu, peritia rei militaris, & rebus contra Turcarum, Vngarorum, & Polonorum reges, ac Tartaros feliciter gestis omni æuo memorabilis. Cui Bogdanus filius luscus in dominatu successit.

Tartari Russiā populati.

Pocuce à Valachis interceptum.

Comitia Lublini.

1504 ann.

Prussi iurant in uerba regis Alexandri.

Mediolanensis belli initium inter Germanos, Gallos et Venetos.

Moldauia infestata à Polonis, & Pocuce receptum.

Stephani palatini mors, & res gestæ.

Bogdanus palatinus Valachiæ

 nostri

noſtri enim ſatis habuerunt Pocuce recuperaſſe. Tartari uerò cum
non ignorarent in propinquo eſſe regium exercitum, quieuerunt eo
anno. Maturè igitur exercitus ille exautoratus eſt, ſiue quòd eo nihil
opus erat, Valachis atque Tartaris quieſcentibus, & ut uidebatur, de-
inceps etiam quieturis: ſiue quòd deerat pecunia, ita ut ne emerita qui-
dem ſtipendia militibus exoluerentur. Quo factum eſt, ut ij agmina-
tim in Cracouienſem oram reuecti, cum ne Cracouiæ quidem ſpes ul-
la pecuniæ è theſauro regio numerandæ oſtenderetur, in bona & poſ-
ſeſsiones epiſcopi & abbatum hoſtilem penè in morem inuaderent, &
inde rapto ſeſe ſuſtentarent, donec rex è Pruſsia redijt: quod quidem
ſub finem æſtatis factum eſt. Quo tempore Cazimiria, quæ Craco-
uiæ ponte iungitur, à meridie ad noctem uſque rege ex arce inſpectan
te arſit, & cum turribus & pinnis mœnium penitus conflagrauit. Per-
actis Petricouiæ Polonorum comitijs, conſtitutis'que rebus Poloni-
cis, & Maſouiticis, Alexander rex inſequentis anni initio Breſte, quò
Lituanis conuentum edixerat, contendit, ut eius quoque gentis res
turbatiores componeret. Principem gratiæ locum ex ea gente apud
eum obtinebat Michael Glinſcius dux Ruſſus, uir elati animi, magnás-
que in Lituania opes & potentiam atque clientelas, Ruſſorum præſer
tim eiuſdem linguæ & religionis hominum, ſibi compararat. Ægrè id
ferebant Lituani proceres, alioqui etiam Ruſsis non ſatis æqui: formi-
dabant'que, ne per occaſionem is Alexandri orbitate contempta, Li-
tuaniæ dominatum inuaderet, & ad ſuos Ruſſos transferret. Quin e-
tiam iactabatur uulgò, uere'ne an falſo, incertum eſt, Michaelem princi
patum affectantem Alexandro inſidias ſtruere. Non latebant hæc Mi
chaelem: & homo gratia principis impotentior ſui, non modò non diſ-
ſimulabat quicquam, ſed apertas cum æmulis ſuis inimicitias gerebat,
& in odium principis eos adducebat, nec defuit ipſi occaſio. Fortè Ale
xander præfecturam Lidenſem, Lituano quodam amoto, Andreæ
Droſdæ Michaelis conſanguineo contulerat, & ad primores Lituano
rum abſens mandata dederat, ut eum in poſſeſsionem eius præfecturæ
mitterent: id illi odio Michaelis ad regium aduentum reiecerunt. Hinc
igitur arrepta occaſione Michael, cùm alios Lituanos proceres, tum
in primis Albertum Taborum epiſcopum Vilnenſem, Ioannem Za-
brezinium palatinum Trocenſem, Stanislaum Zarnouecium præfe-
ctum Samagitiæ, & Stanislaum Kiſcam ducem exercitus, quaſi contu-
maces rebelles'que, ſubinde apud regem criminari, donec eò regẽ per-
pulit, ut is ſecretis conſilijs de nece ipſorum agitaret. Cum autem in
media Lituania nihil eiuſmodi propter magnas eorum clientelas, &
communem gentis Lituanæ dolorem tutò aggredi poſſe uideretur,
Breſte, quod oppidum in confinio Poloniæ ſitum eſt, eos ad conuen-
tum euocauit. Non ignorabant illi quidem, regem ſibi iratum eſſe: &
erat res plena ſuſpicionis, quòd Lituanica comitia in eum locum præ-
ter morem edicta eſſent, aduenêre tamen, ſed ingreſſu arcis abſti-
nuere. Tandem ſuaſu Ioannis Laſci cancellarij Polonici rex aliquan-
tiſper

Cracouienſis ora infeſtatur à militibus.

Cazimiria conflagrauit.

1505 ann.

Michaelis Glinſcij ducis potẽtia & inuidia.

Lituanici motus.

tiſper mitigatus, Zabrezinium quidem palatinatu Trocenſi amouit,
dato ei ſucceſſore Nicolao Radiuilo: Albertum uerò epiſcopum Vil-
nenſem, cum cæteris qui idem ſentiebant, ſenatus ingreſſu excluſit, tan
tiſper donec ſe placarent. Adductus deinde Vilna Sachmates Zauol-
genſium Tartarorum princeps: cui rex magna & ſplendida equitum
caterua ſtipatus ad quinque millia paſſuum obuiam progreſſus eſt: &
comiter ac lautè eum accepit, compoſitis'que rebus Lituanicis ad con
uentum Polonorum Radomiam ſecum duxit. Vbi introductus in ſe-
natum, grauiter & magna libertate regem & conſiliarios eius Polonos
iuxtà ac Lituanos incuſauit, quòd ab ijs contra Tauricanos Tartaros
in auxilium penè ab Hircano uſque mari ingentibus pollicationibus
euocatus, deſtitutus deinde, ac planè proditus, amiſsis partim per de-
fectionem, partim aduerſo prælio maximis, quas adduxerat, copijs, ni-
hilo tutiorem apud ſocios & fœderatos, quàm apud Turcas fugæ lo-
cum inuenerit: ſed contra iuriſiurandi religionem pro captiuo habi-
tus, & ad illud uſque tempus in cuſtodia, & quaſi in carcere detentus
ſit. Sed Deus (inquit, ſublatis in cœlum manibus) bonorum omnium
& malorum remunerator, meam regis'que cauſam aliquando iudica-
bit, & ærumnas meas, ius'que iurandum uiolatum ulciſcetur. Ad extre
mum orabat, ut ſibi liberè diſcedere, & ad ſuos reuerti liceret. Reſpon
ſum eſt regio nomine: immeritò ipſum de rege & conſilio eius queri: ip
ſum ſibi ſua culpa, quicquid illud mali eſſet, conciliaſſe: quippe qui cum
ualidum & florentem exercitum haberet, hoſtem'que uiribus longè
inferiorem ſecundo prælio fudiſſet fugaſſet'que, in campis Kiouienſi-
bus ignauus deſidere, & ſociorum agros, fœdere & iuriſiurandi religi
one neglecta, rapinis uexare: quàm urgere uictoriam, expulſóq; hoſte,
Tauricæ imperiũ ſibi adiungere maluerit: aut ſi id ei uiſum non ſit, po
tuiſſe eum certè traiecto rurſus Boriſthene è Moſchi ditione prædas
agere, & exercitum inopem ſuſtentare tantiſper, dum Poloni & Litua
ni aduen iunt. Ne fœminam quidem uxorem ipſius, nedum exercitum,
domini & uiri ignauiam illam ferre potuiſſe. Seipſum igitur potuis, q̃
quenquam alium incuſaret. Adhæc plurimũ eum Polonis & Lituanis
incommodaſſe, quòd ſua culpa, neglectis eorum conſilijs de infeſtanda
Moſchouia, defectione ſuorum uires hoſtiũ auxerit. Sic refutatæ Sach
matis querelæ, & retorta in eum culpa. Obnixius deinde is rogare, ut
in Scythiam remitteretur: reparaturum ſe eſſe exercitum, & reliquias
profligati recollecturũ: transfugas quoq;, ubi ſe incolumẽ eſſe cogno-
uerint, ad ſe reuerſuros. Ita fore, ut plus regi cõmodare dimiſſus, quàm
retentus poſſet. Non ſatis conſultũ fore noſtris uidebatur, dimittere fe
rocem hominẽ, detentione tam diuturna & retractione ex fuga iritatũ,
qui tunc etiam, cum ſui iuris non eſſet, liberè tamen & acerbè de iniuria
quereretur. Sed Tauricano tamen principi iratior eſſe, & infeſtior fore
non immeritò credebatur. Ita acquieturos tamẽ eſſe noſtros, barbaris
inter ſe cõmiſsis. Placuit igitur, ipſo aſſentiẽte, fratrem quidem eius Co
zacum Soltanũ in Scythiam mitti, nouas copias Sachmati adducturũ,
&

Sachmates Tartarus in Poloniam ductus.

Comitia Radomiæ.

Sachmatis libertas in dicendo.

Nogaiēſes Tartari.

& Nogaienſes Tartaros conſanguineos ſuos contra Tauricanos con- A
citaturum: ipſum uerò Sachmatem Trocos remitti, expectaturum do-
nec frater cum copijs reuerteretur, & rex in Tauricam expeditionē fa-
ceret. His ita conſtitutis, Kozacus accepto à rege uiatico, in Scythiam
contendit: Sachmates uerò à Lituanis proceribus Trocos reductus, li-
beriore uiuēdi ratione uti permiſſus eſt, cum dediſſet fidem, ſe inde fu-
giturum non eſſe. Aduenerant autem Lituani proceres ad Radomien-
ſia comitia, & ut opera Polonorum regem ſibi reconciliarent. Sed non
potuere tamen ij quicquam aliud impetrare, quàm ut rex data ipſis re-
pulſa publicè, ſecretò Polonis polliceretur, ſe illos in gratiam receptu-
rum eſſe, cum ad Lituaniam acceſſerit. Dimiſsis Lituanis atq; Tartaris,
reliquum tempus comitiorum iudicijs & cõſultationibus de defenſio-
ne regni contra ſubitarias hoſtium incurſiones datum eſt. De equeſtri-
bus quibuſdam, qui latrocinia exercuerant, ſumptum ſupplicium. Ac
Oſuchouius quidem & Miſouius gladio percuſsi: Ruſinouia uerò fœ-
mina cum ocreis, calcaribus, & cultu corporis uirili, ut erat prehenſa,
ſuſpendio necata eſt. Ad defenſionem uerò regni minores quidem Po-
loni tributum agrarium duodenûm groſſorum in ſtipendium merce-
nariorum militum ſciuere: maiores autem id abnuere. Per quod tem-
pus, decimanona die Maij tempeſtas horrenda circum Cracouiã coor-
ta, tonitruis perpetuò terribiliter crepitantibus, & coruſcantibus inter
denſas nubes fulguribus, grandinem inſtar oui gallinacei demiſit, qua
frondes arborum craſsiores etiam decuſſæ, tectáq; domorum perfra- B
cta ſunt: turris una arcis fulmine percuſſa, tecti & muri parte abrupta,
prodigij loco fuit. Nec multo pòſt rex Alexander uigore membro-
rum in una parte ſoluto, quem morbum paralyſin Græci uocant, Ra-
domia Cracouiam poſt medium Iunium apportatus eſt. Quo ſubſecu-
ta eſt eum legatio Bogdani Valachorum palatini, quæ tũc Radomiam
aduenerat. Poſtulabat autem Bogdanus coniugium Elizabethæ ſoro-
ris regiæ: & quo facilius id impetraret, Thyſmeniciam & Ceſsybieſos
territoria regi reddebat. Ipſe'ne autem ea poſt mortem patris Polonis
ademerit, ut memorat Vapouius, an à patre adempta, quemadmodũ
uult Miechouienſis, retinuerit: an uerò quæ non habuerit quidē in po-
teſtate, ſed quaſi ſua repetere poſſe & uelle uidebatur, donanda ſibi eſ-
ſe duxerit: non ſatis conſtat. Ea quidem certè donabat, quæ retinere ip-
ſe non poterat: ut benignitate illa, quæ nihilo ipſi conſtabat, regis & Po-
lonorum ſtudia promereretur. Abnuebant puella & mater barbaricũ
fœdi ac luſci hominis connubium: nec tamen repulſa iritare placebat
hominem, & ex amico hoſtem facere. Itaq; pro munere quidem gratiæ
actæ Bogdano, de coniugio uerò ambiguum reſponſum datum. Per i-
dem tempus legati Nogaienſium ducum, (neq; enim unum principem
hi habent) octoginta equitũ comitatu in Lituaniã aduenêre, qui Sach-
matem domum reducerent, magnas copias ad ulciſcendũ hoſtem Tau-
ricanũ ipſi pollicētes. Nec multo pòſt Mendligeris ſiue Menglikerej
Tauricani principis legatio ſubſecuta eſt, ſuadēs et poſtulãs, ne Lituani
proce-

Lituani ſupplices regi reiecti.

Ruſinouia ob latrocinium ſuſpēdio necata.

Tributum à minoribus Polonis ſcitum.

Tempeſtas ingens.

Alexander paralyſi affectus.

Bogdani Valachi legatio.

Nogaiēſes Tartari.

Tauricanorum Tartarorum legatio.

A proceres Sachmatem hoſtem ſuum dimitterent, ſed aſſeruarent in cu-
ſtodia, quemadmodum patruum ſuum, quoad uixit, aſſeruaſſent. Per-
cuſſurum ſe eſſe fœdus cum rege, nec unquam deinceps in ditiones e-
ius inuaſurum. Vtiliorem autem fore Lituanis & Polonis amicitiam
ſuam quàm Sachmatis, à quo & propter longinquitatem ſera, & pro-
pter debilitatas atq; adeò afflictas uires infirma auxilia eſſent expectan
da. His utrinq; auditis, Lituani proceres neutram in partem quicquã
ſtatuerunt, ſed rem integram ad regis aduentum reiecerũt. Patebat in-
terim liber aditus ad Sachmatem legatis Nogaienſibus. Qui cum duci
ſe pollicitationibus Lituanorũ ſuſpicaretur, conſilium fugæ cum lega-
tis & equitatu, quem circũ ſe habebat, clàm inijt, effuſóq; curſu dies &
noctes iter continuabat: ſed occurrētibus per compendia uiarũ Litua-
nis, retractus ex fuga, ac diligētius deinde aſſeruatus eſt. Nihilo tamen
magis Tauricani per eos dies Lituaniæ uexatione abſtinuerunt. Nam
è Minſcēſi territorio prædas extremis diebus Auguſti menſis egerũt:
quo factũ eſt, ut Lituani anno ſequenti Vilnã muro cingerent. Sub ex-
curſionem autem illam Tartaricam tertio Cal. Auguſti Elizabetha re-
gina Cracouiæ extremum uitæ diem clauſit: fœmina lectiſsima, & inſi-
gni pietate ac munificentia in cultum diuinum. Cuius præclara & rega
lia donaria extant etiamnum cùm alibi, tum in baſilica Cracouienſi, u-
bi ſepulta eſt, in delubro ſanctæ Crucis: quod uiuens à fundamentis
exædificarat, omníq; apparatu ad cultum diuinum accommodato ma- B
gnificè ornauerat, & cenſibus domóq; in octo presbyteros & nonum
miniſtrum collatis dotauerat. In diui quoque Michaelis templo in ea-
dem arce ſito totidem presbyteris, qui cantando & ſacris operando
aſsiduo cultui diuino inſiſterent, cenſus attribuit. Quamuis enim do-
tem nullam apportauiſſet, indulſit ei tamen rex filius, ut non modò tan
tum in cultum diuinum elargiretur, ſed etiam filię Elizabethæ natu mi
nimæ Lencicienſem, Radomienſem & Predecenſem præfecturas par-
tem bonorum, quæ nihilo minus titulo donationis propter nuptias
à marito rege utenda fruenda acceperat, quadraginta millibus Vnga-
ricorum aureorum obligaret & concederet, quo illa bonis ijs matre
uiuente uteretur frueretur quoad nuberet, uel cœlebs decederet: poſt
mortem uerò matris, ad ius regni libera ea reuerterentur. Iuſtis fune-
bribus matri peractis Alexander, cum ope medicorum à morbo rele-
uatus eſſet, Calendis Octobribus Lublinũ profectus eſt, & anni ſequē-
tis, qui fuit à Chriſto nato 1506, initio comitia Polonorum habuit. Cer
tatum ibi, ac diſceptatum eſt inter proceres profani ordinis, & epiſco-
pos, de ordine & ratione ſedendi in ſenatu regio, ac de expeditionibus
bellicis. Contendebant proceres, ut epiſcopi alterum latus regis ſibi
concederent, alterum uel dextrum ſanè ipſi tenerent: deinde ut bona
eccleſijs addicta, perinde ac ea quæ nobilitatis eſſent, publica belli o-
nera ſuſtinerent. Tuebantur epiſcopi prærogatiuas ſuas, quòd utri-
que regio lateri aſsidendi ius ipſi, & militiæ uacationem eccleſiaſtica
bona antiquitùs haberent. Poſt longam altercationem rex tandem
contro-

Sachmates è fuga retractus.

Tartarorũ excurſio.

Minſcum.

Vilna muro cincta.

Elizabethæ reginæ mors & pietas.

1506 ann.

Comitia Lublini.

Contētio procerum cum epiſcopis de prærogatiuis loci & immunitatis.

Eccleſiaſtici ordinis prærogatiuæ regio decreto confirmatæ.

controuerſiam ita diremit, ut epiſcopis & eccleſijs prærogatiuę ſuæ ſaluæ manerent. Conſtitutū deinde, ut à rege noua moneta argentea cuderetur, & uſitatum tributum ab agreſtibus & oppidanis in ſtipendia militum, qui ad fines Ruſsię & Podoliæ defendendos, ac depellendum Pocucienſi territorio Bogdanum mittebantur, conferretur. Etenim Bogdanus nuptiarum Elizabethæ regiæ ſororis compos non factus, quòd regina puellæ mater ipſi aduerſata eſſe diceretur, ubi cognouit reginam eſſe mortuā, iterum ea de re ad regem oratores miſerat: ſed cum puella negaret ſe ipſi nupturam, ira percitus, Pocuce cum infeſto exercitu inuaſerat: & cum nullū ibi eſſet regium præſidium, nec ualidæ munitiones, paruo negocio in poteſtatē ſuam redegerat. Igitur quatuor millia mercenariorū militū decreto comitiorū in Ruſsiā miſſa, Pocuce ſub ſignis ingreſſa ſunt: profligatisq; ac depulſis ſexcētis Valachis præſidiarijs, tetritorium omne non multo maiore negocio, quàm erat amiſſum, recuperarunt. Deinde Valachiæ fines infeſtis incurſionibus uexarunt. Vbi duo Struſsi fratres, adoleſcētes nobiles & bellicoſi, decus Ruſsicæ nobilitatis, cum ala quinquaginta equitum longius prouecti, cum in longè plures Valachos fortè incidiſſent, audacius quàm par erat cum eis congreſsi, à multitudine hoſtiū oppreſsi ſunt. Ac Felix quidem in prælio fortiter dimicans cecidit: Georgius uerò dum fratri laboranti per medios hoſtes animoſe inuectus fert opem, ſuffoſſo equo ad terram defluxit, ibiq; captus, & ad palatinum deductus, cum octo alijs tyranno inſpectante capite plexus eſt. Sed non inulta mors eorum Valachis manſit. Poſtridie enim eius diei noſtri hoſtem uictoria recenti exultantem conſecuti & adorti, magna ſtrage ulti ſunt. Cæſus præfectus Chocimēſis: Copacius uerò dux exercitus Valachici fuga elapſus eſt. Nec tamen memorant Miechouienſis & Vapouius, quí nam belli huius Valachici exitus fuerit. Sed nos icto fœdere finitum eſſe colligimus, argumento literarū Alexandri regis, quæ extant in Archiuo. Inde enim apparet, Bogdanum tres oratores ad regem denuò miſiſſe, ipſisq; cum eo cōueniſſe, ut Elizabetha Bogdano nuberet his legibus, ut is ad Romanæ & catholicæ eccleſiæ ritus cum aulico ſuo comitatu accederet: in Valachia item ut templa, ſacerdotes, & unus epiſcopus Romani ritus inſtituerentur: Romanus pontifex Bogdano poſtulante matrimoniū id approbaret: Bogdanus regijs ditionibus fœderatus ut eſſet, & cum cæteris Chriſtianis principibus contra barbaros bellum ſuſciperet. Nec tamen hęc pacta rata fuere. Adactusq; poſtea bello Bogdanus, Sigiſmundo regi Alexandri literas illas reddidit. Sed hæc poſtea. Tunc autem Alexander comitijs Lublinenſibus, quemadmodum ſuprà dictum eſt, peractis, in Lituaniā cōtendit. Expectabant enim eum ibi Nogaienſium atq; Tauricanorum Tartarorum legati: & acceperat, Ioannem magnum ducem Moſchorum è uiuis exceſsiſſe, gentemq; in motu eſſe, ita ut ipſi commoda occaſio recuperandi ea, quæ Ioannes Lituanis ademerat, oblata eſſe uideretur. Feliciſsimus fuerat Ioānes: Tartarorum iugum excuſſerat; complures & magnos principatus paruo uel

Pocuce Bogdanus palatinus Val. in ſuā redigit poteſtatem.

Struſsi fratres interfecti.

Valachi fuſi à Polonis.

Pacta Alexandri regis cum Bogdano.

Ioānis Moſchorū ducis mors, & res geſtæ.

Moſchi Tartarorum iugum excuſſere.

uel nullo negocio imperio ſuo adiunxerat, cum Stephano illo magno Valachorum palatino affinitatem & amicitiam contraxerat: Caſanenſes, Permios, Sibiros, Lapos, Iugros, Vngarorū progenitores, Bulgaros Aſiaticos partim ſubiugarat, partim tributarios ſibi fecerat: cum uicinis Sueonibus ſiue Suetijs, Liuonibus atq; Finnis proſpero ſucceſſu bella geſſerat: Lituanis ſupra ſeptuaginta arces & caſtella ademerat. Quanquam autem pleraq; hæc omnia per legatos geſſerat, formidabilis tamen Lituanis fuerat. Inſtituto gentis maximus natu filius in principatu patri ſuccedit: ſed cum is uiuente adhuc patre obijſſet, ſuſceptū ex eo nepotem Demetrium, quemadmodum Herberſteinus prodidit, Ioannes grauis annis ſucceſſorem ſibi deſignarat. Deinde uerò ſuaſu ſecundæ uxoris Græcæ mutato conſilio, Gabrielem filium ex ea ſuſceptum, qui poſtea Baſilius appellatus eſt, ei prætulerat, ipſum uerò Demetrium in uincula conieceerat. Moriens autem rurſus Demetrio è carcere producto, prærogatiuam ſuam reſtituerat, culpam admiſſam deprecatus. Maiores motus hinc inter Moſchos expectabantur: ſed eos rex in Lituaniam ueniens, celeriter compreſſos eſſe cognouit. Gabriel enim, ſiue Baſilius Ioannis defuncti ducis filius, compacto in carcerem Demetrio, dominatum occupauit. Omiſſa igitur, ſiue in aliud tempus dilata rerum Moſchicarum cura, Alexander cum Mengligeri gratificari ſtatuiſſet, quo eum ſibi amicum faceret, Sachmatem cum omni comitatu & legatis Nogaienſibus Vilnam adduci ad ſe iuſsit: inſtauratoq; iudicio, uiolati fœderis reum damnauit, & Caunnam diligentius aſſeruandum miſit, nequicquam deprecantem, & conteſtātem minimè placatum iri Lituanis & Polonis ſua captiuitate & miſeria Mengligerem. Cæteri Tartari per munitiones & caſtella Lituaniæ diſtributi. Nec malè diuinauit Sachmates. Paulo pòſt enim, legatis Mengligeris domum reuerſis, menſe Maio quinq; millia expeditorum Tartarorum è Taurica eruperunt, & Podoliam, Ruſsiam atq; Lituaniam longè latéque crudeliter uaſtarunt: & præter aliam prędam ingentem, ad centum millia hominun in barbaricam ſeruitutem abegerunt: plurimos uicos atque pagos exuſſerunt, & in imbecilliorem ſenum ac puerorum multitudinem immaniter ferro ſæuierunt. Languebat rex, ab empirico quodam medico, ſeu uerius impoſtore, qui ſe, Polonus cum eſſet, Græcum mentiebatur, balneis & ſudoribus magis etiam debilitatus. Proceres uerò Lituani mutuis odijs certantes, regiaq; indignatione prouocati, ſuum quiſque negocium agebant, nec ullam habebāt curam reipublicæ. Tartari tam felici ſucceſſu illecti diſtracta præda quam retulerant, paruoq; interuallo quieti dato, mox auctis uiribus menſe Auguſto denuò in Lituaniam irruperunt: & cum ad Cleſcum oppidum haud longè à fontibus Nemenis fluuij ſitum, cōſtipati perueniſſent, relictis ibi duobus Soltanis (ſic illi Cæſaris ſiue principis filios uocant) cum decem millibus equitum, ad quos ipſi receptum habituri eſſent, cæteri ad uiginti millia turmatim quoquouerſus populabundi excurrerunt. Vilnæ rex languens iacuerat. Inde uerò diſcedens cum uxore & ſupellectili ſua

Caſanenſes. Permij. Sibiri. Lapi. Iugri. Bulgari. Sueones. Finni.

Moſchicus principatus hæreditarius.

Baſilius Moſchorum dominatum inuaſit.

Sachmates Tartarus carcere damnatus ab Alexandro rege.

Tartari Ruſsiam, Podoliam & Lituaniam populati.

Alexandri aduerſa ualetudo.

Lituanorū inteſtina odia.

Tartari iterū Lituaniam uaſtant.

Nemenis fl. fontes.

Soltanus.

Lida. uniuerſa, Lidam, quæ arx duodecim milliarijs à Vilna abeſt, peruene- A rat. Ac Miechouienſis quidem eum aduentu Tartarorum excitum, cum negarentur Lituani, niſi rex ipſe loco ſe mouiſſet, ad arma concurſuri eſſe, nequicquam diſſuadentibus medicis, eò ſe uehi iuſsiſſe memorat, ne uel in extremo halitu ſuis deeſſet: Vapouius uerò eum in Poloniam iter habuiſſe ſcribit, quò iam Sigiſmundum fratrem è Sileſia euocauiſſet, ut conceſsis ei habenis regni, ipſe rebus gerendis propter ingraueſcentem & inſanabilem morbum minimè idoneus, in ocio reliquum tempus uitæ tranſmitteret. *Sigiſmundus à fratre ad regnum accitus.* Sed quocunq; tandem conſilio Vilnam reliquit, Lidæ cum eſſet, ecce adeſt unus quiſpiam nuncians Tartaros populabundos uix unius diei itinere abeſſe: ſe ſagitta ictum in faciem, equi pernicitate manus eorum ægrè effugiſſe. Parum fidei habitum eſt nuncio. Proinde Michael Glinſcius, qui regem comitabatur, Raſcios equites aliquot, quos ad manum habebat ſtrenuos, dimiſit, certius omnia exploraturos. Nec longè hi abierant, cum in turmam Tartarorum inciderunt: conſerta'que intrepidè pugna, nouem ex ijs interfecerunt, cæteros in fugam uerterunt, & præfixa haſtis occiſorum capita ad dominum ſuum attulerunt. Trepidatum eſt circa regem uehementer. Placuit deinde, ut is moleſtia itineris & quaſſatione maiorem in modum afflictus, lectica Vilnam reportaretur: Glinſcius uerò cum Stanislao Kiſca duce exercitus, & Lituana nobilitate, quę ad uentu Tartarorum audito ad regem confluebat, hoſti obuiam iret. Miſſus etiam, qui Sigiſmundum regis fratrem celeriter acciret. Siue e- B nim uiueret rex, ſiue moreretur, & ſiue uincerent Lituani, ſiue uincerentur, præſente eo uidebatur opus eſſe. Ac rex quidem cōtinuato die noctéq; itinere, Alberto epiſcopo Vilnenſi, Ioanne Zabrezinio, & Ioanne Laſco cancellario Polono cum regina deducentibus, uix trahens ſpiritum Vilnam reportatus eſt. Michael uerò Glinſcius, cum Kiſca ſubito morbo correptus eſſet, non ignarus moris Scythici, quamuis non plus ſeptem millibus equitum aggregaſſet, accelerandum ſibi ratus eſt in hoſtem ad Cleſcum deſidentem, priuſquam cuncta agmina, quæ diuerſa & palantia prædas agebant, eò ſeſe recollegiſſent. Erat propè ſtatiua hoſtilia, quà Lituani ueniebant, amnis non magnus, neq; profundus, ſed limoſus, & ob id ægrè uadabilis. Eius ripam ulteriorem Tartari, cum Lituanos contra ſe aduentare cognouiſſent, inſederant, ac denſo ſagittarum imbre Lituanos tranſitu prohibebant. Habebant Lituani ſecum bombardas aliquot: eas cum exoneraſſent, hoſtem à ripa ſummouerunt: & comportatis è uicino frondibus ac uirgultis, amne'que conſtrato in ulteriorem ripam cum euaſiſſent, magno impetu in hoſtes irruerūt. *Poloni aulici.* Peropportunè autem in primo agminum congreſſu, equites Poloni trecenti ex aulico regis comitatu, duce Sendiuoio Ciarnicouio palatini Poſnanienſis filio Vilna accurrentes, è propinquo colle Tartaris ſeſe oſtendêre: cum'q; armis fulgentes frontem latius diduxiſſent, ac tympanis atque tubis uehementius inſonuiſſent, & longè maioris quàm pro numero exercitus ſpeciem præ ſe tuliſſent, Lituanis

Sendiuoius Ciarnicouius.

Tartari à Lituanis apud Cleſcum profligati.

A tuanis quidē animum addidere, hoſtibus uerò terrorem incuſſere. Itaque ſtatim ij terga dedêre. Nec ſegnius inſtabant Lituani fugientibus, nec ullum recolligendi ſeſe ſpacium ipſis dabant. Fortè palus erat cœnoſa, qua barbari conſtipati adhuc fugiebant: in eam cum urgentibus à tergo Lituanis cōpulſi eſſent, plurimi cœni uoragine hauſti ſunt: nec pauciores reſtitantes ab inſequentibus contrucidati: Soltani duces exercitus equis in palude relictis, ægrè euaſere. Glinſcius magnam non ſolum egregij ducis, uerùm etiam ſtrenui militis laudem ex ea uictoria reportauit, tribus equis ſub eo confoſsis. *Glinſcij uirtus.* Neq; tamen hac ille uictoria contentus fuit: ſed reductis ad hoſtium ſtatiua copijs, tacitus ibi conſedit, operiens donec cæteri hoſtes, qui prædatum longè latéq; excurrerant, caſus ſuorum ignari, ad ſtatiua, quemadmodum inter eos conuenerat, reuerterentur. Nec eum fefellit cōiectura & ſucceſſus. Poſt quartum enim diem, eos turmatim reuerti incipientes, ut quiq; primi uenerant, excepit, & magna ſtrage cōcîdit: ita ut uiginti millia barbarorum tunc illis prælijs cæſa, totidem equi capti, memorentur. præda omnis excuſſa, & ingens captiuorum numerus liberatus. *Cæſorum numerus.* Iam Alexander rex deſperata ſalute, & teſtamento condito, ſumptiſq; ritu Chriſtiano ſacris myſterijs, animam agebat, cum ei de uictoria ſuorum nunciatū eſt. Sublatis igitur in cœlum manibus, & oculis lachrymas ſtillantibus, tacitus amiſſo iam uſu linguæ gratias agere Deo uiſus eſt: nec mora animam exhalauit, die decimanona menſis Auguſti, quadrageſimumſextum annum agens, cum non totos quinq; annos regnaſſet in Polonia. B *Alexandri regis mors, figura, & mores.* Cuius obitum cometes paucis antè diebus ad Septentriones conſpectus portendit. *Cometes.* Quin & globus igneus clariſsimus quadam nocte ſuper turrim curiæ ſenatoriæ Cracouiæ decidiſſe uiſus eſt. Fuit Alexander ſtatura mediocri, facie oblonga, capillo ſubnigro, uiribus corporis atq; lacertis ualidis: uerùm ingenio hebetiore, atq; ob id taciturnus. Liberalitate fratres omnes ſuperauit, nō ſine uoluptate ſua fortib. uiris & militaribus, atq; aulicis benignè facere ſolitus: cantoribus etiam, citharœdis, atq; tibicinibus impēdiò delectatus eſt. *Alexandri prodigalitas.* Prodigū potius quàm liberalem fuiſſe milti exiſtimauere, ita ut in tempore eum deceſsiſſe dicerent, priuſquam Poloniam & Lituaniā omnem prodigeret. Bonorum quidem regiorum magnam partem oppignerauit. Eraſmum Ciolcum, hominem plebeium, quemadmodum creditum eſt, iam inde ex quo Lituaniæ dux factus erat, ualde familiarem habuit: eum'q; ad epiſcopam Plocenſem euexit, & opera eius fideli & induſtria in obeundis apud Pontificem max. & Cæſarem legationibus ſemel atq; iterum uſus eſt. *Eraſmus Ciolcus epiſcopus Plocenſis.* Certatum eſt de funere Alexandri. Ioannes enim Laſcus cancellarius Cracouiam id efferre ſatagebat, aſſeuerans ita ipſi quoque regi placuiſſe. Cōtrà Lituani proceres Vilnæ iuxta Cazimirum fratrem ſepelire regem uolebant. Nec iniuſtam eius conſilij ſui cauſam habere uidebantur. Cum enim abeſſet Sigiſmundus regis defuncti frater, uerebantur, ne dum ipſi funus honoris gratia Cracouiam deducentes eunt & redeūt, interea Michael Glinſcius, homo factioſus, & recenti uicto-

ria magis etiam elatus, Lituaniæ dominatum, adiuuantibus Rufsis ſuis A
inuaderet. Dum hæc fiunt, & pompa funeris apparatur, Sigiſmundus
dux, cum de morte fratris in itinere nuncium accepiſſet, accelerauit i-
ter. Venienti primus omnium procerum Glinſcius cum ſeptingentis
equitibus gratulabundus occurrit. Plenus iam ante erat Sigiſmundi a-
nimus ſuſpicionum, non modò ex rumore uulgari, ſed etiam delatio-
nibus procerum Lituanorum de Glinſcio, quaſi principatum affecta-
ret. auxerat ipſe etiam tunc ſuſpicionem occurſu ſuo, & comitatu illo
tam numeroſo. Nec plures ducentis equitib. Sigiſmundus ſecum habe
bat: ſed non poterat commodè & cum dignitate congreſſum eius de-
clinare. Itaque aduenienti longius è cubiculo obuiam progreſſus, co-
miter & benignè eum accepit, & in cubiculum ſuum deduxit. Ibi Glin
ſcius non ignarus, ſuſpectum ſe eſſe principi, luculenta oratione ſeſe
purgauit, & ſtudium obſequium'que ſuum ipſi detulit. Ac deleuiſſe o-
mnem ſuſpicionem ex animo eius ſibi uiſus eſt: cum ille ei uiciſsim, ſeu
uerè, ſeu temporis cauſa, omnia de ſe polliceretur. Frequentes dein-
de affuere cæteri proceres, magnis & ſplendidis equitum cateruis ſti-
pati, Vilnam'que principem deduxere. Nec multò pòſt funus regium
ſuperba pompa elatum eſt, & in baſilicæ delubro iuxta Cazimiri cor-
pus ſepultum: per quod tempus Vuladiſlao Boemorum & Vngaro-
rum regi Ludouicus filius ex Anna uxore, quæ ſtatim poſt id puerpe-
rium obijt, natus eſt, anno uno poſt Elizabetham ſororem: quam pa- B
ter poſtea, propter deſiderium uxoris amiſſæ, Annam uocari uoluit.

Sigiſmundi cũ Glinſcio congreſſus.

Sed nos emenſi, id quod nobis propoſueramus, curriculum, hic cur
ſum inhibeamus: poſtea fortaſsis per ocium, id quicquid ſupereſt ſpa-
cij, ſi Deo placuerit, ad metam decurſuri: aut, quod malimus, alij lam-
pada tradituri. Interim uiſum eſt nobis hic apponere panegyricum, ſi-
ue funebrem orationem, Sigiſmundo regi, qui Alexandro fratri ſuc-
ceſsit, à nobis poſt obitum eius conſcriptam: qua uitam & regnum e-
ius regis compendioſè complexi ſumus, ut ſit ea commentarij ui-
ce ijs qui res geſtas Polonorũ poſterioris temporis utcun-
que noſſe, aut ipſi accuratiore ſtylo & ordine
hiſtorico perſequi uolent.

LIBRI TRIGESIMI ET VLTI-
MI FINIS.

SERENISSIMO PRINCIPI ET DOMI-NO, DOMINO SIGISMVNDO AVGVSTO, DEI gratia Regi Poloniæ, magno Duci Lituaniæ, Ruſsiæ, Pruſſiæ, Maſouiæ, Samagitiæ, &c. Domino & hæredi, Domino ſuo clementiſsimo, MARTINVS Cromerus.

IN publico & acerbiſsimo omniũ noſtrûm luctu, quem tecum pariter, Sigiſmunde Auguſte Rex inclyte, morte ſanctiſsimi regis noſtri SIGISMVNDI, patris tui, nuper hauſimus, nulla eſt (mea quidem ſententia) maior & efficacior doloris leuatio, quàm honeſtiſsimè & laudabiliter inprimis ab eo actæ, & religioſe exactæ atq; poſitæ uitæ, beneq; & feliciter, ſapienter & cum approbatione omnium bonorum adminiſtrati Regni huius, recordatio. Qua in parte cum ego pro meo de multis bene merendi ſtudio, opis aliquid non tibi, neq; maioribus natu (qui multos annos in Rep. hac noſtra, & in aula eius Regis uerſati, exactius omnia norunt, & memoria tenent) ſed minoribus & imperitis afferre cuperem, prius quàm abs te orator ad Pont. max. Paulum eius nominis tertium proficiſcerer, ſcripſi ei funebrem orationem, ſiue laudationem: qua uitam eius penè omnem, res' que geſtas illuſtriores nudè & ſuccinctè, quoad fieri potuit, exponendo, non uerbis amplificando (quod perlongum, & non mearum ſanè uirium opus futurum erat) cõplexus ſum: ut eſſet commentarij uice interim, donec ſiue à nobis ipſis in inſtituta hiſtoria gentis noſtræ, ſiue, quod malim, à doctiori atque diſertiori quopiam diligentius omnia pertractentur. Nec ſanè deſunt in hoc tuo regno, quod multo florentius et belli & pacis artibus pater tuus reddidit, quàm acceperat, qui, ſi tua benignitas acceſſerit, & libenter id opus ſuſcepturi ſint, & cum dignitate perſecuturi. Equidem, ſi nihil aliud hoc labore meo aſſequar, certè doctiorum ceſſantium adhuc ſtudia excitabo, & perſequi hæc accuratè & ornatè uolentibus materiam ſubminiſtrabo. Tibi uerò in primis inclyte Rex, orationem hanc dicare uolui, cui meipſum non ita pridem addixi, & ad quem hæreditas paternæ gloriæ maximè pertinet: ut ſi quidem placebit, nonnulla ſi non cum uoluptate, certè cum leuatione deſiderij paterni, domeſtica decora recognoſcas: & noſtri ſiue ocij, ſiue negocij fructum, & quaſi primitias quaſdam delibes: ſin diſplicebit (quod magis credo) melioribus des id negocium, ut ne cũ eorum qui nunc uiuũt, mortalium memoria, ſapientiſsimi et optimi patris tui laudes intermoriantur. Quanquã uiuent eæ (niſi me uanum fallit augurium) æuo ſempiterno, easq; poſteri noſtri longè etiam quàm nos gratiore et iucundiore memoria proſequentur. Quod reliquum eſt, Deũ precor, ut fauſta tibi nobisq; omnibus Regni tui initia eſſe uelit, & lætioribus indies ſucceſsibus id cumulet, ac diutiſsimè incolume fortunatumq; præſtet. Cracouiæ,

M.D.XLVIII.

Hiſtoria Polonica ab authore conſcripta.

SIGISMVNDVS I. REX POLONIAE, MAGNVS DVX LITVANIAE, RVSSIAE, PRVSSIAE, MASOVIAE, SAMAGItiæ, &c. Dominus & hæres, belli artibus pacisq; clarus, uictorijs celebris, pietate & religione insignis, iustus, clemens, benignus: Anno ætatis LXXXI, Regni uerò sui XLI obijt: Anno à Christo nato M. D. XLVIII. Aprilis I. die.

Regis Sigiſmundi Primi Epitaphium.

Sigiſmundus in hoc iacet ſepulchro,
Quod uiuens ſibi prouidè parauit.
Primus Sarmatiæ potens feracis
Hoc Rex nomine, quem Iagelliana
Ex magnis Ducibus uetus propago,
Geſtis, iuſticia, fideq́; clarum,
Produxit: quibus & diu Polonos
Rexit magnanimos, eosq́; multis
Auxit diuitijs, honoribusq́;,
Et tot magnificis ubiq; paſsim
Structuris, ut in hac pateſcit arce,
In templis & item Deo dicatis.
Armis atq; toga probè per omnes
Inſignis procul inde nationes,
Veri cultor erat, tenax honeſti,
Et prudens, ſapiens, pius, modeſtus.
In cunctis ratione ſemper uſus,
Non præceps, neq; concitus notatus.
Tandem tranſijt hinc, bis octo luſtris
Ex hoc pondere corporis, peractis:
Sanctè ſicut in hoc agebat, hoc ſic
Eſt iam tempore mortuusq́; ſanctè,
Chriſtus quo tumulum die reliquit,
Coniunctus ſuperûm beatitati.

Natus anno Domini 1467. prima Ianuarij. Electus 1506. octaua Decembris. Coronatus 1507. uigeſimaquarta Ianuarij. Mortuus 1548. prima Aprilis.

Ioannes Dantiſcus Epiſcopus Varmienſis, Domino ſuo benemerenti non ſine lachrymis poſuit.

SIGISMVNDVS REX IPSE de ſe.

Ciuibus externisq́; mea eſt clementia nota,
Conſilium, grauitas, relligio, atq; fides.
Pax mihi chara fuit: tamen haud me impunè laceſsit
Teutho, Liuo, Moſchus, Turca, Scytha atq; Getes.

Mart. Crom.

MARTINI CROMERI ORATIO IN FVNERE OPTIMI ET MAXIMI PRINCIpis, Sigiſmundi, eius nominis primi, Polonorum, Lituanorum, Ruſſorum, Pruſſorum, & Maſouiorum regis, &c. M.D.XLVIII. Calend. April. defuncti.

INtemperantius fortaſſe, Sigiſmunde Auguſte Rex inclyte, & uos Patres ampliſsimi, ac cæteri uiri undequaq; ornatiſsimi, abuti facilitate & patiẽtia ueſtra uideor, qui locũ hũc auguſtũ, apud uos hoc tempore dicturus, cõſcenderim: nihil neq; conſpectũ conſeſſumq; iſtum ueſtrum ampliſsimum reueritus, neq; rei, de qua dicendũ eſt, magnitudine deterritus. Neq; ego ita ſum hebes, ut nõ intelligã, quid & quantũ ſit, quod nunc à uobis expectetur: neq; ita mihi ipſe placeo, ut non perſpiciam, quid à me præſtari poſsit. Quòd ſi Alexander ille magnus, rex Macedonũ, qui res maximas mira celeritate, & rara fœlicitate geſsit, neq; pingi ſe niſi ab Apelle, neq; fingi niſi à Lyſippo, præſtãtiſsimis ſuæ ætatis artificibus, paſſus eſt: quãto acumine, q; uaria doctrina, quàm ſolido iudicio, qua memoria, q; ubere deniq; & illuſtri eloquẽtia eſſe oportet eũ, qui de optimi, fortiſsimi, ſapientiſsimi, clemẽtiſsimi & pientiſsimi regis SIGISMVNDI, cuius nunc exequias Polonia, Lituania, Ruſsia, Pruſsia, Samagitia, & Maſouia omnis, mœſta & pullata celebrat, laudib. & uita omni, uerè & pro meritis eius dicere uelit? Et effigiẽ quidẽ cuiuſq; aptè ſeu pingere, ſeu fingere, nõ maximi eſt ingenij, neq; laboris, ac ne operæ precij quidẽ. Patẽt omniũ obtutib. corporis lineamẽta: neq; magnopere cuiuſq; refert, quo colore, qua figura oris, quo corporis totius habitu, qua'ue ſtatura quiſq; fuerit, qui inter homines eſſe deſijt: animorum habitudines uitã'q; omnẽ, nõ cuiuſuis eſt neq; exactè perſpicere, neq; dicẽdo aptè & ad uiuũ exprimere. Magnorũ aũt uirorũ, & excellẽti uirtute præditorũ laudes celebrare, apprimè utile eſt uitæ hominũ, & neceſſariũ: ut & illis, quoad fieri poteſt, pro meritis ſuis gratia referatur, & cæteri habeant, unde uirtutis & laudis exempla petant, & quo ad bene merendũ de ſuis incitẽtur. Tantæ ſunt aũt huius optimi regis uirtutes, ut ſummis pariter ac imis abundè exemplorũ ad uitã rectè & honeſtè inſtituendã ſuppeditent, tanta in nos & in patriã hanc noſtrã cõmunem merita & beneficia, ut ea ſempiterna immortalitatis laude cõſecrari à nobis oporteat. Neq; tamen is ego ſum, qui id me rectiſsimè & cum excellentib. ſanctiſsimi illius regis uirtutibus, tum perpurgatis ueſtris auribus dignè facere poſſe confidã. Abſit hæc à me arrogãtia. Nõ adeò effrons demens'q; ſum: intelligo nullam in me eſſe doctrinã, nullum dicendi uſum & exercitationem, nullum excellens ingenium, nullam deniq; memoriam. Quę nam uerò tanta eſt cuiuſquã eloquentia? in quo

Alexandri Magni delectus pictorum & ſculptorum.

Propoſitio.

Animorum habitudines exprimere difficile.

Vtilitas ex laude bonorum.

Sigiſmundi regis uirtutes.

Authoris excuſatio.

in quo tantum flumen lectiſsimorum uerborum? in quo tanta uis, & ut ita dicam, fulmen ſententiarum? in quo deniq; tanta memoria & pronunciandi dignitas, ut clariſsimis optimi regis uirtutibus atque meritis par eſſe poſsit? Sed ſi lautis & delicatis epulis deficimur, an'ne cibarium quidem panem hoſpitibus apponemus? Et, ſi auro, gemmis, precioſa'que ueſte caremus, ne malo quidem cotoneo, uel ſcypho aquę ex præterlabenti amne hauſtæ, gratitudinem animorum noſtrorum ſanctiſsimæ huius regis animæ oſtendemus? Vetus eſt prouerbium, eos qui thura non habent, mola ſalſa litare. Certè uel cum periculo priuatæ temeritatis & impudentiæ, non eſt prodenda cauſa publica: neque commitendum eſt, ut dum ſinguli pudori noſtro conſulimus, cuncti hoc extremo laudationis officio in funere talis ac tam bene meriti regis prætermiſſo, ingratitudinis (ne dicam impietatis) reprehenſionem apud hos ornatiſsimos magnorum principum oratores, & apud omnes gentes, quæ humanitatem colunt, meritò incurramus. Audendum eſt igitur, & eo quidem maiore fiducia, quòd ijs de rebus dicendum eſt, quæ uobis pleriſque omnibus æquè ac mihi notæ, nonnullis etiam notiores ſunt: nempe quas uidiſtis ipſi ferè, & meminiſtis, quarum (ut ait Poeta) pars magna fuiſtis. Ita enim futurum eſt, ut me rudi & inculto, ſed plano tamen ſermone, capita modò rerum attingente, cætera uos ipſi diligentius recognoſcatis, & grata iucunda'q;, ut par eſt, memoria recolatis. Ac de tribus bonorum generibus quæ ſola ſunt laudabilia, primùm externa, deinde corporis, poſtremò animi eius bona ſuccinctè perſequar. Quod dum facio, uos mihi quæſo, uiri præſtantiſsimi, benignos uos & attentos præbeatis.

Iuſta laudandi cauſa.

Vergil.

Partitio.

GEnus paternum Sigiſmundi à Cazimiro eſt, Vuladislai Iagellonis filio. Nemo eſt autem ſic hoſpes in Polonia, ac in toto fermè Septentrione, cui non ſit auditum de Iagellonia familia, quæ iam ſupra centum & quinquaginta annos apud nos regnat, à Lituanorum ducibus ducens originem. Cuius princeps Iagello, cui Vuladislao nomen, bono uero'q; omine, quaſi qui gloria potens futurus eſſet, maiores noſtri indiderunt. Huius auus, tuus autem Sigiſmunde Auguſte proauus, cum Lituaniæ & magnæ partis Ruſsiæ dominatu potiretur, expetitus à Polonis, & ad regnum unà cum coniugio religioſiſsimæ uirginis Heduigis, de mortui Ludouici regis Vngarorum & Polonorum filiæ, repudiatis quibuſdam alijs procis, accitus religioni Chriſtianæ ſeſe, & cunctam ſimul Lituaniam addixit, ditiones'que ſuas omnes Poloniæ fœdere ſempiterno adiunxit: in curanda, & à prodigioſis dæmonum ſuperſtitionibus ad ueri Dei cultum conuertenda gente ſua agreſti & barbara, per multum laboris, operę, ſumptuum'q; impendit. Nec indecorum ſibi duxit præpotens rex, doctoris & apoſtoli munere fungi apud rudem & uilem plebeculam, cum noſtri ſacerdotes eius linguæ penitus eſſent imperiti. In Boemis quoque ad ſanitatem priſcam'que religionem à multiplici errore, quo ſe authore Ioan. Huſſo implicarant, reuocandis, non parum operæ ſumpſit: cum'q; pertinaciores

Iagellonia ſtirps.

Vuladislaus Iagello.

Vuladislai etymon.

Heduigis regina Ludouici filia.

Lituanorũ ad Chriſtum conuerſio.

Iagellonis ſtudium in propaganda religione.

Boemi.

Vuladislai regis gesta.

ciores eos esse animaduertisset, regnum ab eis delatum repudiauit. Silesios quosdam, & Russos duces domuit. Cruciferos Germanos non modò Lituaniæ inhiantes, uerùm etiam Poloniam ipsam, parentem & nutricem suam crudeliter & impiè laniantes, clarissimis aliquot uictorijs repressit: uictis fractisq́ pacem æquis conditionibus dedit.

Iagello credulus & cãdidus.

Erat enim singulari lenitate & mansuetudine, ad remittendas offensas persacilis, & supra modum credulus: quippe qui fallere neminem ipse cõsueuisset. Quo magis obnoxius & opportunus fuit dolis & iniurijs cùm Sigismundi Cæsaris, tum Vitoudi & Suitrigellonis proximorũ suorũ, de quibus erat bene meritus: per quos factum est, ut in administrando regno plusculum haberet negocij.

Vitoudus. Suitrigello.

Iagellouis filij.

Huic decrepita ualde ætate, cum duodequinquaginta annos regnasset, uita defuncto, de duobus filijs impuberibus, quos è quarta uxore Sophia Russa Kiouiensium ducis filia susceperat, maior natu Vuladislaus in regno successit, is qui Vngarorum quoq; regno suscepto, & profligatis summa cum gloria aliquot Turcarum exercitibus, cum prius ad Macedoniæ, deinde ad Thraciæ fines, hosti pacem petenti formidabilis, cum animosiore quàm ualidiore exercitu penetrasset, apud Varnã inter confertissimos hostes dimicans, certam propemodum uictoriam cum uita pariter amisit: cum undecim fermè apud nos, apud Vngaros uerò non totos quinq; annos regnasset.

Vuladislaus rex Vngar. & Pol. apud Varnam à Turcis occisus.

Cazimir⁹ rex.

Post hunc Cazimirus natu minor frater, tuus Sigismunde Auguste auus, regnum hoc suscepit: cui peruastata à Tartaris (tametsi profligatis semel atq; iterum) Podolia & Russia, & amissus per defectionem ad Moschos dominatus Seueriensis, ac domestici motus, seu uerius offensæ uoluntates multorum, propterea quòd Lituanis plusculum indulgeret, malisq́ consultoribus uteretur, non parum de paterna fœlicitate detraxêre. Prussiam tamen & Pomeraniam per deditionem recepit. Cruciferis fœderum non tenacibus post tredecim annorum bellum supplicibus, & iureiurando in uerba sua & posterorum suorũ regum Poloniæ adactis, relicta parte Prussiæ pacem dedit. Valachorum palatinum bellicosissimum Stephanum in clientelam accepit, & in consilio suo locum ei dedit, ac magno ei ad profligandos Turcas adiumento fuit: cum Vngaris & Boemis uario Marte bella gessit.

Prussia per deditionem Polonis adiuncta. Cruciferi iurarunt in uerba regis Poloni. Valachus cliẽs Polon.

Vxor et filij eius sex, & filiæ septem.

Filios sex, & septem filias ex Elizabetha Alberti Cæsaris filia Ladislai Vngarorũ & Boemorũ regis sorore, fœmina honestissima, & religiosissima, suscepit. Ex his uiuens Vuladislaum natu maximum Boemis, Cazimirum, ac deinde Ioannem Albertum Vngaris reges dedit. Sed utroq; hoc dissensione partium deserto, Vngariã quoq; cum Boemia Vuladislaus obtinuit.

Vuladislaus Vng. et Boem. rex.

Ludouic⁹ rex. Anna soror eius, & uxor Ferdinandi regis Rom. &c. Ferd. Cæs. liberi.

De quo nati, Ludouicus quidem filius, bimulus uiuente patre coronatus, cum ei exacta ætate mortuo in utroq; regno successisset, iuuenis admodum Turcico bello ante unum & uiginti annos apud Mohatiũ miserabiliter perijt. Anna uerò filia cum Ferdinando Cæsare, qui post Ludouicum apud Vngaros & Boemos regnat, nupta, tribus filijs præclaræ indolis, & nouem filialibus superstitibus relictis, anno abhinc altero parturiens diem clausit extremum. De supra

suprà memoratis uerò duobus filijs Cazimiri regis Cazimirus quidẽ iuuenis castissimus atq; religiosissimus, in Lituania immaturã mortem obijt, non sine celebri sanctimoniæ fama, quam complura miracula ad sepulchrũ eius edita confirmarũt.

Cazimirus filius Cazimiri sanctus.

Ioannes Albertus post patrem octo & amplius, deinde hunc secutus Alexander, quinq; annos regnarunt: ille quidem maximi animi, sed ante susceptum regnum, q̃ regnans, fœlicior: hic à Moschis apud Vedrusios uictus, eosdem apud Oposcam, Tartaros uerò Tauricos apud Clescũ paucis ante mortẽ diebus insignibus prælijs profligauit: uterq; extincti properè, credo ut digniori cederent: post hos Sigismundus hic noster natus est.

Ioannes Albertus rex Polon. Alexander rex Polon.

Hunc secutus Fridericus, sacris initiatus, archiepiscopus Gnesnensis, simulq́ episcopus Cracouiensis, & S. Romanæ ecclesiæ presbyter cardinalis fuit.

Fridericus cardinalis.

Porrò filiarũ Cazimiri duæ immaturè mortuæ: Heduigis Georgio duci Bauarorum, Sophia Friderico marchioni Brandeburgensi, Anna Boguslao Pomeranorum, Barbara Georgio Saxonum, Elizabetha uerò (patre mortuo) Friderico Legniciensium & Bregensium Ducibus matrimonio iunctæ fuere: & omnem penè Germaniam affinitatibus & propinquitatibus illustrium uirorum & mulierum, quas enumerare perlongum esset, nobis deuinxere. Hoc igitur Sigismundi genus compluribus, quemadmodũ uidetis, præclaris principibus ac regibus fœcundum fuit.

Filiarum Cazimiri desponsatio.

Atque is ab ineunte primùm pueritia, unà cum alijs fratribus ab honestissima & religiosissima matre sanctè ac temperanter educatus, & à præceptoribus, uiris eruditis, bonis, grauibus & pijs ad uirtutem in primis & pietatem, cultum'que diuinum institutus, in literis quoque non contemnendos progressus fecit: ita, ut latinè scribentes & loquentes sine interprete intelligeret, nec incommodè ipse ea lingua uteretur. Germanicã uerò, cuius propter finitimos atq; etiã incolas Germanos, nõ exiguus est usus apud nos, exactius didicit.

Educatio Sigismundi.

Linguarũ peritia.

Porrò in diuinis scripturis ita fuit exercitatus, ut multa inde senior meminisset, ac sæpe eas in ore haberet, non ad scurrilem iocum, aut ad curiosam disceptationem, ut nunc improbus, ne dicam impius, mos inoleuit, sed seriò, & ad moderandas actiones, uitam'que omnem: eo'que timorem Dei, iusticiam & uirtutem maximè semper præ oculis habuit.

Pius usus sacrarum literarũ.

" Permultum enim refert, quibus rebus quis ab ineunte ætate
" assuefactus fuerit. Nec scio, an ad uitam sic uel sic degendam longè
" plus faciat, quo modo quis à puero eductus & institutus, quàm quo
" modo natus sit. Solent enim plerunque etiam bonæ & generosæ in-
" doles, parua, atque adeò negligentiore quoque educatione deprauari:
" uitiosam uerò naturã sæpe bona educatio corrigit.

Educationis bonæ utilitas.

Sic igitur educatus Sigismũdus, adolescens singulari indole, modestia, comitate, grauitate & industria, quę res maximè ętatẽ illam cõmendant, magnam sibi non modò nostrorum hominũ, sed etiam externorũ, Vngarorũ inquã, Boemorũ, Silesiorum & Germanorum cum quibus uixit, beneuolentiam adiunxit. Nam cum regnante Ioanne Alberto fratre post patrem, iuuenis in Vngariam ad Vuladislaum alterum fratrem se contulissent, ibi

Adolescentia Sigismundi. Fauor Sigismũdi apud Vngaros et Boemos.

ibi ea dignatione fuit,ut Vngari & Boemi magis eum propemodum, q̃ regem ſuum,reuererentur:per eum, quæ cuperent, publicè & priuatim à rege peterent: eius authoritati & iudicio libẽter ſtarent. Vſq; adeò maiorem uim habet ad tenendos in officio etiã feroces homines, æquitatis,grauitatis,conſtantiæ & ſapientiæ opinio,quàm regium ſceptrum,q̃ etiam carcer,honorũ confiſcatio, proſcriptio, uirgæ deniq; & ſecures. Itaq; magno omnium fauore,Glogouienſem & Opauienſem dominatũ,& ſummã utriuſq; Sileſię pręfecturã à Vuladislao fratre obtinuit:adeóq; charus ac uenerãdus fuit Sileſijs, ut hodie etiam eius imperiũ grata & iucunda memoria proſequantur. Quid illud,nónne ingens eſt bonæ exiſtimationis & beneuolentiæ hominũ erga eum documentum? quòd cum regnaret iam in Polonia,à Suetijs poſt eiectum Chriſtiernum regem,& item ab Vngaris atq; Boemis poſt miſerabilẽ Ludouici fratris filij interitũ,ut illa quoq; regna ſuſciperet, expetitus eſt? Neq; deterrebat Suetios tanta terræ mariſq; intercapedo, quanta à nobis diſiunguntur:ac ne Vngaros quidem & Boemos pacta cõuenta cum Maximiliani Cęſaris liberis,aut Caroli & Ferdinandi maximorum principũ potentia,ſi Sigiſmundus delatum ſibi regnum ſuſcipere uoluiſſet. Apud ſuos uerò q̃ gratioſus fuerit,uel illud permagno argumento eſt,quòd Ioanne Alberto rege mortuo, prælatus fuiſſet proculdubio in regno,maiori natu fratri Alexandro cunctorum ſuffragijs, niſi plus publica quies atq; tranquillitas,& uetuſta cum Lituanis,quos iam Alexander ditione tenebat fœdera ualuiſſent.Iam uerò quantum ei honorem ſummi quiq; Principes habuerint, redite quæſo mecum paulisper in memoriam. Primum enim Maximilianus Cæſar, non minoris animi q̃ prudentiæ princeps, dudum hoſtis acerrimus, poſt celebrem illum congreſſum Viennenſem,eo ipſum honore proſequutus, ea charitate complexus eſt,ut in loco fratris deinceps eum haberet: eius gratia fœdus cum Baſilio magno Moſchorũ duce ictum reſpueret, ac non modò nõ defenderet contra Sigiſmundum Cruciferos in Pruſſia,quos defendendos ſuſceperat,uerùm etiam auxilia ei contra illos,ſi quid noui molirentur,ſuo,nepotumq; ſuorum nomine promitteret. Qua de re extat apud nos diploma eius.

Glogouiẽſis & Opauienſis dominatus, & ſuprema præfectura Sileſiæ.

Regna ei oblata,ſed non acceptata.

Gratioſus apud Polonos.

Amicitia & fœdus cum Maximiliano Imp. Viennẽſis cum Cæſare cõgreſſus.

Huius uerò nepos Carolus,qui nũc latè & fœliciter imperat,nónne hunc Sigiſmundo honorẽ habuit, ut inclytæ huic reginæ Bonæ uxori eius coniunctiſsimæ,Barenſem principatum,quem poſt obitũ matris eius in poteſtatẽ ſuã redegerat,redderet? ipſum ſocietate ſua, & aureo uellere ultrò dignaretur? ſæpe honorificentiſsimã eius mentionẽ faceret? neq; unquam Cruciferis & alijs Germanis bellũ contra eum flagitantibus indulgeret? Adeſt hic uir clariſsimus Stanislaus Laſcus palatinus Siradienſis,haud ita pridem apud illum potentiſſ. Imperatorẽ legatione functus. Adſunt item uiri præſtantes,Petrus Opalenius caſtellanus Gneſnenſis,Stanislaus Borgius decanus Cracouienſis, Nicolaus Myſcouius regiæ menſæ ſtructor. Vellem adeſſet etiam uir eruditiſsimus Ioannes Dantiſcus,epiſcopus Varmienſis: qui omnes idem munus

Amicitia cum Carolo V. Imperatore.

Stan. Laſcus.

Petrus Opalenius, Stan. Borgius. Nicolaus Myſcouius.

nus apud eundem Imperatorẽ cum laude ſuperioribus tẽporibus obierunt. Ex his cuiq; licet diſcere,quãtopere ille princeps maximus & grauiſsimus Sigiſmũdũ regẽ obſeruarit. Quid frater eius,Ferdinãdus Cęſar & rex potentiſsimus? nónne plurimùm eũ & amauit,& coluit? nónne eius arbitrio controuerſiam ſuam cum Ioanne rege de regno Vngarorum permiſit? Non dico,quibus uerbis & rebus præterea ſæpenumero idem rex quanti Sigiſmundum faceret, declarauit. Poſſem autem non uano rumore accepta referre,ſed quæ cùm de grauibus uiris accepi,tum ipſe explorata habeo,cum nuper ad illum à te rex Sigiſmunde Auguſte cum Nicolao Radiuilo,uiro illuſtri & acuto, Lituaniæ ſummo marſalco miſſus eſſem. Ne illud quidem commemoro,quanto animi dolore idem nuper Sigiſmundi noſtri mortem proſecutus,quantóque ſtudio pariter & apparatu exequias ei in maxima principum Germaniæ celebritate feciſſe dicitur. Vt autem & Gallorum regẽ Franciſcum,qui anno ſuperiore deceſsit, Iulium ſecundum, Leonem decimum,Clementem ſeptimum & hunc,qui nunc præſidet,ſapientiſsimũ Paulum tertium Pontifices maximos prætereã,quorum illuſtria habiti huic Regi honoris documenta commemorare poſſem: ut magnorũ item & grauium quorundam Germaniæ principum perhonorifica de ipſo elogia,quæ ipſe his auribus audiui nuper,omittam. Barbari nónne eum præ cæteris regibus & monarchis reueriti ſunt? Quo enim rege cultior & populoſior fuit Ruſsia & Podolia? hoc eſt,quo rege quietiores fuere Tartari,prædis & rapto alioqui uiuere ſoliti? Quid ego dicàm de Turcis,qui fœlicitate ſua elati,omnes homines atq; gentes præ ſe contemnunt? An non Solimannus, bellicoſiſsimus & fœliciſsimus eorum Imperator,cum eo perpetuum fœdus percuſsit, & religioſe coluit? negare id alijs poſtulantibus,aut ad tempus modò concedere,nec admodum ſuperſtitioſe ſeruare ſolitus. An non Valachis ac Tartaris uectigalibus ſuis,ne Sigiſmundi Regis ditiones infeſtarent,edixit? An non idem,huic etiam eius filio Sigiſmundo Auguſto,per Petrum Opalenium,& Ioannem Oceſsium caſtellanum Biecenſem, uiros ornatos, pacem & amicitiam in gratiam patris promiſit? An non eiuſdem intuitu,filiam eius Iſabellam reginam uiduam,nepotemq;, hactenus incolumes eſſe barbarus tyrannus paſſus eſt? qui ne ad Valachiam quidem adſpiraſſet,niſi eum intempeſtiuæ,ne quid aliud dicam,diſſenſiones noſtræ animaſſent. Quid Selimus Solimanni huius pater ferox, & in patrem etiam ſuum impius,an non Sigiſmundi amicitiam ſplendida legatione olim expetiuit? Nimirum admirabantur in eo cuncti uirtutem, grauitatem & conſtantiam ſingularem: reuerebantur etiam nonnihil eius fœlicitatem. Quis enĩ tot annorũ ſpacio,in tãta orbis terrarũ perturbatione fœlicius eo regnauit? quis regnum ſuperiorũ regum infœlicitate diuexatũ ac deformatũ,aut pacatius adminiſtrauit & retinuit, aut florentius & opulentius reliquit? Quis tot ac tam difficilia bella tam fecunda fortuna,tantáq; celeritate confecit? Commemorantur à ueteribus ſcriptoribus,Cyrus Perſarum,Alexander Macedonum,Mi-

Amicitia cum Ferdinando rege & Cæſare.

Nicolaus Radiuilus & Mart. Crom. oratores ad Ferdinand.

Amicitia cum maximis regibus & Pontificibus Rom.

Barbari Sigiſmũdũ reueriti.

Cũ Solimãno.

Ioãnes Oceſsius orator ad Solimannum Turc. Imper.

Iſabella regina Vngar.

Regnum florẽs & pacatum.

thridates Ponti,Carolus Magnus Germanorum , maximi & fortuna-
tiſsimi reges. Celebrantur Alcibiad es,Conon, Themiſtocles, atque
Timotheus Athenienſium:Ageſilaus,Pauſanias,Lyſander Lacedemo-
niorum:Pelopidas, & Epaminundas Thebanorum : Hannibal & Aſ-
drubal Carthaginenſium : Romanorum uerò(ut multos omittam) Fa-
bij,Scipiones,L. Lucullus,Gn.Pompeius,& C.Cæſar, clariſsimi Du-
ces & Imperatores.Ne noſtrorum quidem Boleslaorum & Vuladis-
laorum obſcura eſt gloria. Verùm illi omnes partim cum imbellibus
populis rem habuerunt:partim bello felices,cæteris rebus infortunati
fuerunt:partim cladibus uictorias propemodum adæquarunt:partim
etiam aliquouſqꝫ à fortuna euecti,in medio curſu deſtituti,& ad extre-
mum ſæuis eiuſdem procellis obruti ſunt. At Sigiſmundum noſtrum
ab initio ad finem uſqꝫ ſecundo flatu fortuna proſecuta eſt. Cum qui-
bus uerò bella geſsit? Nempe cum potentiſsimis Moſchis, ferociſsi-
mis Tartaris,acerrimis Valachis,fortiſsimis Germanis,cum Turcis de-
nique,uel ipſa uictoriarum perpetuitate formidabilibus. Quarum gen-
tium ualidos exercitus uel inſignibus prælijs uicit & profligauit,atque
adeò deleuit etiam,uel caſtris exuit,uel denique regiones earum impu-
nè uaſtauit. Quaſdam etiam domuit. Atque ut à Tartaris, perpe-
tuis noſtris hoſtibus incipiam : horum quidem non contēnendos tres
exercitus apud Sluſcum tribus prælijs duce Conſtantino Oſtrogio,
principe omnium ſeculorum memoria digniſsimo,ad internecionem
penè cæcidit. Deinde apud Viſnoueciam uigintiquatuor millia, cum
ſe per Ruſsiam populabunda diffudiſſent,ſexies fuſa leuibus & parti-
cularibus prælijs,ad extremum tota acie in abeuntes facto impetu, Ni-
colao Camenecio palatino Cracouienſi, & eodem Conſtantino, duci-
bus profligauit,cum noſtri ſex millium equitum numerum non exce-
derent, de quibus uix centum eo prælio deſiderati ſunt. Hoſtium
uerò multo minor pars pernici fuga euaſit. In Valachia quoque ante
multos annos à Bogdano Palatino,huius Regis auſpicijs & armis ijdē
hoſtes graui prælio uicti ſunt. Nec illæ quidem ignobiles uictoriæ ſunt
quæ apud Voronouiam Ioanne Camenecio,apud Buſcum Stanislao
Lanſcoronio,apud Zincouiam arcem Iacobo Secignouio, atque ite-
rum palatino Kiouienſi, in Volinia Conſtantino & Oſtaphæo ter,
apud Occouiam hoſtilem arcem eodem Oſtaphæo & Prædiſ-
lao Lanſcoronio ducibus, & quæſitæ, & quæ in Podolia Trebinij,
quæ'que apud Cameneciam & Vereſtatincium pagum, & compluri-
bus alijs in locis Nicolai Senauij uiri fortis & magnanimi, qui nunc pa-
latinus Belſenſis eſt ductu,& fratrum eius Alexandri & Procopij, ac
Bernardi Prætificij Sileſij opera partæ ſunt. Nam leuiora cum his a-
pud Trebouuliam,Podhaiciam , Medibozum , & multis alijs in locis
proſperè item geſta certamina,ſciens uolens'que prætereo, ne ſim lon-
gior. Tot enim ferè ſunt,quot excurſiones ea gens rapaciſsima & fa-
melica,& uel è flamma,quod dicitur,cibū petere ſolita,in ditiones eius
ipſo

Reges & duces inclyti.
Comparatio Sigiſmundi cum clariß. principibus.
Bella Sigiſmundi.
Victi ab eo Tartari diuerſis prælijs
Conſtantinus Oſtrogius dux.
Nicolaus Camenecius.
Ioannes Camenecius
Stan. Lanſcoronius.
Iacobus Secicignonius.
Oſtaphæus.
Prædislaus Lanſcoronius.
Nicolaus Senauius.
Bernard. Prætificius.

ipſo regnante fecit. Perrarò enim impunè id abſtulit. Quid illa apud
Caniouiā in Lituania ante unum & uiginti annos, non'ne omnibus ſe-
culis eſt memorabilis uictoria,qua uigintiſex millia Tartarorū eodem
illo Conſtantino duce parua manu profligata ſunt? Cum Turcis nullū
hic rex apertè bellum geſsit: ſed tamen aduerſus eos, cum uel Tartaris
intermixti è Podolia prædas agerent, uel Valachis opem ferrent, uel
deniqꝫ noſtros circum Bialogrodum, quod & Moncaſtrum uocant,
populabundos inſequerentur, cùm ab alijs, tum à Prædislao Lanſco-
ronio regis huius auſpicijs proſperè dimicatum eſt. Bis contra eoſdem
in Vngariam Ludouico regi miſſa auxilia: quo quidem utroqꝫ tempo-
re, utinam prius quidem uiro illuſtri & incomparabili Ioanni Tarno-
uio earum copiarum ductori, poſterius uerò Gnoinio obtemperatum
eſſet. Vterqꝫ Turcica arma uireſqꝫ periclitatus erat in Podolia,cum illi
inde, iritati à noſtris, aliquoties prędas egiſſent. Sed magis comes Tar
nouius,cuius pręclara uirtus enituit,quo tempore Turcę ad tredecim
millia,Podoliam & Ruſsiam ad Leopolim uſqꝫ & fines Vngariæ ferro
igni'que uaſtantes, tria millia, plus minus, de ſuis, particularibus ali-
quot prælijs fuſi, amiſêre. Quod ſi idem robur animi fuiſſet in eo, pe
nes quem tunc erat militare imperium, potuerat exercitus ille cunctus
deleri. Taceo duodecim millia Turcarum in Auſtria, ante quindecim
niſi fallor annos,noſtratiū trium millium opera & uirtute in primis pe
nè ad internecionem deleta. Nam ij tunc,quamuis Sigiſmūdo regnan
te, tamen non publicè,neqꝫ Sigiſmundi auſpicijs,ſed Caroli Cæſaris &
Germanorum ſtipendijs militarunt. Iam Valachos dolis atqꝫ artibus
uſitatis fretos,& clade noſtrorum Ioanne Alberto regnante apud Bu-
couinam ſyluam accepta, Turcarum'qꝫ ac Tartarorū auxilijs tumentes,
quanta non modò felicitate, uerùm etiam celeritate uicit,ac domuit: cę-
ſiſ'qꝫ eorum copijs,uaſtatis longè late'qꝫ agris,ſenatu penè omni capto,
Bogdanum regulum gentis,quem Voieuodam & Palatinum uocant,
reſtituentem prędam,quam paulo antè in Ruſsia cæperat,in uerba ſua
iurare coegit: & amiſſam maiorū ſuorum culpa Pocuce ab eo recepit.
Noſtra uerò memoria, cum Petrus palatinus rebellaſſet, Pocuce'que
rurſus inuaſiſſet,primùm ſex millia hoſtium apud Guoſdeciam arcem,
ac mox uigintiduo millia apud Obertinum pagum uix à quatuor milli
bus noſtrorum,duce hoc Ioanne comite Tarnouio, uiro clariſsimo &
primario bellatore, inſigni & inopinata clade profligata ſunt: erepta
cum bombardis, cætera impedimenta: Palatinus ipſe ſaucius uix fuga
euaſit. Nec tamen ad officium redijt: donec poſtea in arce Chocimenſi
obſeſſus, & ad extrema redactus, ſolenne unà cum proceribus & cun-
cta nobilitate ſua regi iuſiurandum dedit. Porrò eum Germanis Pruſ-
ſiam ſibi uendicantibus, quo tempore tu Sigiſmunde Auguſte natus
es, bellatum quidem uariè, ſed nunquam, niſi proſperè à noſtris dimi-
catum eſt. Nempe apud Pruſmarcum, Seburgum, Guteſtadiam,
Brunsbergam,Reslam & Raſtemburgum, à Iocobo Secignouio: apud
Piſsiam à Stanislao Maſouiorum duce: in ſinu Varmienſi, ſiue Habo

Bella cum Turcis geſta.
Præd. Lanſc.
Ioannes Tarnouius Comes.
Gnoinius.
Tarnouij laus.
Valachi uicti.
Bogdanus Valachus uictus.
Petrus Valachus ductu Tarnouij uictus.
Bella cum Cruciferis Teuthonicis geſta in Pruſsia.
Iacobus Secignouius.

lacu nauali prælio à Gdanenſibus: bis apud Bartenſteinum: ſæpius à A
Lanſcoron. Ioannes Zaremba. Alexander Ilouius.
Prædislao Lanſcoronio & Ioanne Zaremba palatino Caliſsienſi mul-
tis in locis: apud Elsbergam ab Alexandro Ilouio: Gdani & Elbingæ,
cum eas urbes adorti eſſent, à ciuibus fuſi & profligati: ad extremũ tot
cladibus & inedia, uigilijs & iugi noſtrorum equitum uexatione fra-
cti, & ad paucos redacti, Pruſsia exceſſere. Quid ego de Moſchis lo
quar? qui uel præcipuam gloriæ & uictoriarum materiam huic regi
Victoriæ de Moſchis partæ. Ioannes Boratinius.
præbuere? Apud Poloſcum, olim quidem ſeptem millia hoſtium à Io-
anne Boratinio, uiro acri & animoſo, interfecta: deinde uerò tredeci-
mo abhinc anno, cum ij Lituaniam non amplius decem & octo millia-
rijs à Vilna metropoli hyberna excurſione depopulati, reuerterentur,
mille extremi agminis, quos ſolos Lituana nobilitas cum aulico regis
comitatu, tumultuariè accurrens, aſſequi potuit, trucidati. Superiori
etiam quodam tempore in interiore Lituania prædabundi, magnum
ſuorum numerum, & prædam, quam abigebant, Lituanis inſequenti-
bus, amiſere. Iam apud Starodubum quocq; Radogoſtiam, & Smolen-
Georgius Radiuilus.
ſcum uicem eis reddentibus Lituanis aliquoties: ductu Georgij Radi-
uili caſtellani Vilnẽſis, non ſine magnis cladibus profligati ſunt. Apud
Orſam uerò cum primùm Sigiſmundus regnare cœpit, ne expectare
quidem noſtros, dum Boryſthenem tranarent, ſuſtinuêre, experti uim
eorum in una & altera turma, quæ primo impetu incredibili audacia
traiecerant: uerùm dilapſi, cum uaſtari ſua ultra Veſmam etiam atque
Drohobuſum cernerent, denuò coadunati ad centum millia, ne adori- B
ri quidem ter mille noſtros mercenarios milites, cum paucis Lituanis
longius à caſtris regijs ad Smolenſcũ poſitis progreſſos, auſi ſunt. Ma-
gnis uerò incõmodis affecti, Moſiro, Turouia, & alijs quibuſdam mu-
nitionibus, quas dudum Michael Glinſcius ad eos perfugiens interce-
perat, redditis, cõmutatiſq; captiuis quinquaginta nobilioribus ac ſe-
natorij ordinis, quos de Lituanis Alexandro rege uicto apud Vedru-
ſios cæperant, pacem accepêre. Nec maiore ij fuere fiducia longe poſt,
cum Radogoſtiam, ac deinde Ioanne Tarnouio noſtros ducente, Ho-
miam & Starodubum arces à noſtris partim ui captas, partim in dedi-
tionem acceptas amiſere. Et Starodubũ quidem, cum quindecim milli-
bus armatorum, qui fuerunt in eis arcis præſidio: qui ſoli noſtrorũ nu-
merum longè ſuperabant: uirtute perpaucorum militum noſtrorum,
& ſulfurati pulueris igniſq; adiumento expugnatum & euerſum. Neq;
uerò ij tanto temporis, hoc eſt, plus quàm uiginti annorũ interuallo,
quantum inter Orſenſem pugnam, de qua iam dicam, & hoc extremũ
Starodubenſe bellum interceſsit, abiectos ſemel ſpiritus recipere po-
Orſenſis de Moſchis memorabilis uictoria.
tuere. Orſenſem autem illam celeberrimam, & cum omnibus ferè o-
mnium gentium atque ſeculorum uictorijs comparandam uicto-
riam, quid hic pluribus commemorare attinet? Eadem opera ſoli lumẽ
adderem. Quis enim eſt qui neſciat, illo prælio, Conſtantino Oſtro-
Ioannes Suirzouius.
gio principe & Ioanne Suirzouio ducibus, octoginta millia Moſcho-
rum bellatorum, qui omnem noſtrum exercitum non modò proterere
poſſe

poſſe uidebantur, uerùm etiam Boryſthenem tranare paſsi, pecudum
in modum flagris abigere in Moſcouiam deſtinarant, ingenti ſtrage in-
terfecta eſſe: ita, ut deſideratorum numerus ad quadraginta ferè mil-
lia perueniſſe, uel certè duo & triginta millia ſuperaſſe dicatur? Du-
ctores eius exercitus, uiros illuſtres, omnemq; ſenatum gentis, & ſupra
quater mille captiuos uiuos in poteſtatem ueniſſe: direpta caſtra opu-
lentiſsima: ducem ipſum Baſilium bellatorem exercitatum, & contra
Baſilius Moſcorum princeps.
Tartaros & alias gentes finitimos uictorioſum, uſq; ad regiam ſuam
Moſquam profugiſſe: atque ibi amplius centum & uiginti milliaribus
bene longis à loco conflictus, tamen uix tutò ſe ſubſiſtere poſſe credi-
diſſe. Tantus uerò tunc pauor Moſchorũ animos occuparat, ut Smol-
lenſcum, Seuerienſe Nouogrodum, & complures alias munitiones,
quæ ferè fraude & perfidia Ruſſorum, partim hoc ipſo rege regnante,
partim ſuperioribus temporibus in poteſtatem hoſtium uenerant, de-
ſertas tunc ac uacuas defenſoribus, nullo negocio recuperare noſtri
potuerint, ſi proſequi ſtatim uictoriam per tempus anni quiuiſſent. At
que hæc quidem ſunt bellica huius regis decora præcipua (nam leuio-
ra multa prætereo, ne anxiè & minutatim cũcta exquirere & perſequi
uidear) quæ quidem hoc ſunt admirabiliora, quo magis inopinata: ut-
pote in ſumma ærarij inopia, & pleraq; omnia longè imparib. uiribus
geſta: ita, ut bene cum noſtris agi uideretur, quoties nõ plus duplo ho-
ſtium multitudo excederet. Has tot ac tantas uictorias, tanta imparita-
Clades paucæ & paruæ in tot bellis.
B te copiarum quæſitas, nihil mirum eſt (ut eſt rerum humanarum con-
ditio uaria & inſtabilis) ſi quæ clades interpolarunt. Sed quot'nam, &
quantulæ ſunt eæ? Vna apud Socalum à Tartaris, temeritate Ruſsicæ
nobilitatis accepta, ubi quatuor fortaſſe millia noſtrorum à quadragin
ta millibus Tartarorum loci opportunitate uſorum, defatigata ue-
rius quàm ſuperata, non incruentam hoſtibus uictoriam conceſsê-
re. Noſtri mille ducenti deſiderati, barbarorum uerò cæſa qua-
tuor millia. Itaque raptim ij cum præda, quamuis uictores, re-
troceſſere. Altera apud Serethum amnem, cum perpauci noſtri in
hoſtico palantes à Valachis circumfuſis oppreſsi ſunt: ubi tamen
non plures, ducentis noſtris periêre. Nam cum peruaſtata longè
latè'que circum Pſicouiam, ſiue Pleſcouiam Moſcouia, ab oppu-
gnatione Opoſcæ ualido hoſtium præſidio reiecti ſumus, ignomi-
nia illa uerius quàm clades fuit, ductorum inſcitia & incuria (no-
lo dicere ignauia) accepta. Amiſſa uerò magna pars Albæ Ruſsiæ
Michael Glinſcius.
Michaelis Glinſcij, hominis ambitioſi, & Alexandri regis gratia infla-
ti, proditioni, & Ruſſorum atq; præſidiariorum militum perfidiæ im-
putanda eſt. Porrò apud Ociacouiam, cum uir in primis ſtrenuus, Ni-
Nicolaus Senauius.
colaus Senauius eò uſque cum mille, opinor, equitibus priuato cõſilio
populabundus excurriſſet, priuata illa, non publica clades fuit, creduli
tate eius & perfidia Tartarorum contracta. Hæ ſunt uniuerſæ clades,
quas Sigiſmundo regnante accepimus: quæ omnes una aliqua ex his
quas ſuperius percurrimus, uictorijs abundè expiatæ & compenſatæ

 ſunt;

ſunt:nec ſcio,an quaſi næuuli quidam formoſum corpus,uel nubeculę meridianũ ſolem,tot illas clariſsimas uictorias illuſtriores reddidêre.

Pacis ſtudia.

Bello'ne autem tantum clarus, an etiam pace Sigiſmundus fuit? Imò uerò pace quam ſemper expetiuit, clariſsimus.

Splendor & elegantia Polonorum.

Teſtãtur id tantæ opes & facultates hominum noſtrorum, tam opulenta cum externis commercia,tantus ſplendor,ne dicam luxus,tanta elegantia cùm in ędificijs & uictu, cultuq́ corporis, tum in ſermone & moribus, quanta nunquam ante hunc regem in Polonia fuit.

Leges.

Arces inſtauratæ, & templa.

Vrbes opulentæ ſub Sigiſm.

Loquuntur leges diligentius aliquanto conſcriptæ, clamant tot arces inſtauratæ, tot exornata templa Dei opt.max. Tam ſplendidè & magnificè exædificata publicis iuxtà ac priuatis ædificijs Cracouia,Poſnania,Leopolis, Varſauia, Lublinum,Gdanum, & aliæ quædam urbes atq́ emporia: tam deniq́ culta & habitata Ruſsia, Pruſsia, Lituania & Podolia, quæ regiones antea ſylueſtres & incultæ, aut ſuperiorum temporum conditione desertæ magna ex parte iacuerant.

Regiones bene cultæ.

Theſauri regis.

Quid ego priuatos Sigiſmundi theſauros, & ærarium ſine ulla cuiuſquam iniuria, in extremos reip. uſus aſſeruatum? quid tot ac tantas poſſeſsiones à maioribus eius oppigneratas, ab hoc uerò redemptas,commemorem? Hæc eo ſunt maiora,& magis honorifica,quo fœdius fuit ac deformius, quoſdã ante eum reges quotidianis ſumptibus interdum defectos eſſe.

Zatoria & Maſouia recuperatæ.

Iam uerò non minima eſt & illa felicitatis acceſsio,quòd eo regnante Zatorienſis ditio,& Maſouia poſt quadringenteſimum ferè annum ad corpus & compagem Poloniæ rediuerũt:

Pruſsia & Pomerani in clientelam accepti.

Pruſsia recuſatum diu, & aliquoties excuſſum iugum accepit: Pomerani Stolpenſes ad intermiſſam aliquandiu huius regni ſocietatem & clientelam,iureiurãdo adacti,reuenêre: in qua tamen noſtra conniuentia non diu permanſere.

Coniugia.

Porrò in commemorandis coniugijs & liberis, quæ non exigua felicitatis humanę pars eſt,diutius me immorari neceſſe non eſt.

Barbara uxor religioſiſs.

Permulti ſunt in hoc cœtu,qui priorem eius uxorem,Barbaram,Stephani comitis Scepuſienſis, ac Tranſyluanienſium palatini, cuius ductu nonnunquam cum Turcis Vngari fortiter dimicarunt,filiam,Ioannis poſtea regis Vngarorum ſororem,fœminã ſanctiſsimam & pientiſsimam,nouerunt:quæ quidem maximam illam Orſenſem de Moſchis uictoriam aſsiduis, diurnis ac nocturnis precibus,cum lachrymis,& profuſa in egenos beneficentia,aſperioreq́ cultu corporis & ieiunio cõiunctis,à Deo impetraſſe exiſtimata eſt. Quæ quàm coniunctè cum uiro uixerit, magno & longo mœrore, & uberi fletu,ac penè muliebri eiulatu poſt mortem eius indulgentiſsimus rex teſtatus eſt.

Altera uxor Bona Sphortia.

Hac immaturè intra tertium annum amiſſa,alteram ſuaſu Maximiliani Cæſaris duxit,Bonam Sphortiam,Ioãnis Galeatij Sphortiæ Mediolanenſiũ ducis & Iſabellæ Aragoniæ filiam: cuius auus maternus,

Alfonſus rex Aragonum.

Alfonſus eius nominis ſecundus,Neapolitanorum rex,& ſtirpis Aragoniorum ac Siculorum regum (de qua Carolus quoq́ & Ferdinandus ſummi monarchæ maternum genus ducunt) antiquitate & ſua uirtute fuit clariſsimus.

Franciſcus Sphortia dux Mediolani.

Paternus uerò proauus Franciſcus Sphortia,Sphortiæ, qui primus eam familiam rebus magnis geſtis fundauit, filius,

filius,cum plurima & grauiſsima bella cum maximis principibus, potentiſsimis populis, & præſtantiſsimis bellatoribus per omnem Italiam proſperè geſsiſſet, nominis'que ſui gloria ac terrore eam impleſſet, à Philippo Maria Mediolanenſium duce,Blancæ Mariæ filiæ coniugio, dotali'que Mediolanenſium principatu dignatus eſt. Hoc igitur tali genere prognatam Bonam, alteram uxorem Sigiſmundus rex accepit. De qua, quoniam præſens adeſt, graui dolore & mœrore amiſsi dulciſsimi mariti, quemadmodum cernitis, proſtrata, nihil dicam amplius, niſi quòd triginta fermè annos cum eo nupta, tanti ea fecit maritum regem, ut his extremis aliquot annis ægrotantem, & uiribus planè deſtitutum, non coniugali charitate, ſed ancillari penè miniſterio ſine omni faſtidio curaret.

Bonæ reginæ fides & obſequium.

Quo factum eſt,ut plurimum ei uiciſsim rex amantiſsimus indulgeret.

Sigiſmundus plurimũ indulſit Bonæ.

Harum uerò duarum uxorum è Barbara quidem Heduigim filiam ſuſceptam, fœminam lectiſsimam, Ioachimo marchioni Brandeburgenſi, Electori Romani imperij, matrimonio iunxit, & nepotibus ex ea,uiuens adhuc auctus eſt.

Heduigis filia.

Quatuor filiæ Sigiſm. è Bona.

Iſabella regina Vng.

E' Bona uerò maximam natu filiam Iſabellam, fœminam excelſo & regio animo præditam, Ioanni regi Vngarorum,affini iam prius ſuo, nuptui tradidit:nepotem'que ex ea,regia, quemadmodum fertur, indole puerum ſuſcepit. quæ mulier complures iam annos poſt mariti mortem in præcipua laceri & afflicti regni parte regnat. Reliquas uerò tres,Sophiã,Annã & Catharinã,uirgines ſpectatiſsimas,magnorum'q́ regum connubijs dignas,quas hic dolore immaturè amiſsi patris miſerabiliter lamentãtes,& humi abiectas uidetis,elocari ipſi, ita ut optabat, datum non eſt.

Filius Sigiſm. Aug. puer coronatus.

Filius uerò unicus hic Sigiſmundus Auguſtus,puer etiãdum decimum agens annum paterno regno, ipſius opera ſtudio'q́ ante decem & octo annos inauguratus,pòſt iuuenis factus,uxorẽ accepit,uoluntate patris, Elizabethã Ferdinandi Cæſaris & Vngarorum ac Boemorum regis filiam natu maximam.

Elizabeth prima Sigiſ. Aug. uxor.

Elizabethæ laus.

In qua muliere genus cum forma, forma cum comitate & mãſuetudine,hæc cum probitate,probitas deniq́ cum pietate (quæ ipſi patria uirtus fuit) certabat: ita ut neſcires, quid in ea potiſsimum admirareris. Quæ utinã uixiſſet diutius, & editis ſocero optatis ac ſui ſimilibus nepotibus, fœlicitatem eius perfeciſſet,tranquillitatem'q́ huius regni ſtabiliuiſſet. Sed non merebantˉ hæc, opinor,noſtra ſcelera.

Nobilitas Sig. regis & felicitas.

Nunc ad Sigiſmundum redeo. Non'ne igitur hoc ſingularis cuiuſdam felicitatis fuit, rege patre, patruo, auo'q́, matre uerò Cæſaris filia, & magni regis ſorore ortum eſſe: tres fratres, & unius ex his filium,reges uidiſſe: regem & ipſum ſupra unũ & quadraginta annos tranquillè feliciter'q́ regnaſſe? Summis principibus uenerabilem,hoſtibus formidabilem, cæteris admirabilem fuiſſe? regnum legibus,opibus,ædificijs, humanitate, elegantia & gloria longè florentius, quàm acceperat, reliquiſſe? Filiam reginam, alteram uerò regina non inferiorem, & ex his nepotes & neptes habuiſſe? Filium denique regem ſecum, & poſt ſe feciſſe? morientem, permagnum ſui deſiderium bonis omnibus reliquiſſe? Non'ne hæc (inquam) ei præclariſsima,&

ma,& longæ poſteritati memorabilia in hac uita contigerunt? Atque A
hæc tamen pleraque omnia, externa ſunt bona, in quibus fortuna plu-
rimum ſibi uendicat : ſed ab eo tamen ratione & conſilio moderata
ſunt. Quid ego nunc formam & ſtaturam eius, robur cuiuſuis hone-
ſti laboris patiens,dignitatem oris,dignam'que, ut ait Poeta ſummus,
imperio faciem, depingam? Quòd ſi facere maximè uelim, non poſ-
ſim. Prius enim ferè hæc in eo ætate ingraueſcente marceſcere cœpe-
runt, quàm ego in hanc lucem prodij: ſed tamen permanſerunt in eo e-
tiam affecta iam ætate,non obſcura earũ rerũ ueſtigia. Roboris uerò &
uirium eius argumenta, fractæ inter manus non ſemel florentiore æ-
tate ferreæ equorum ſoleæ, rupti funes canapei craſsiores, intenſæ ma-
nu baliſtæ, diſcerpti luſoriarum chartarum faſciculi, à maioribus na-
tu, qui hæc fieri ab eo uiderunt, prædicantur. Atque hæc leuiora for-
taſſe cuiquam uideantur. Illa quidem non in poſtrema bonorum par-
te numeranda ſunt, ſanitas, quæ ipſi perpetua ferè ante extremam ſene-
ctutem fuit : integritas, & ſolida compago membrorum, quæ afflictas
morbo uires facile recuperabat:uigor ſenſuum,qui ad extremum uſq;
eum non deſtituit : firma, melioribus præſertim annis,memoria:deni-
que acumem ingenij, quo fratres maioreſq; ſuos longo interuallo an-
teiuit. Sed & hæc omnia, ut ſint magis propria hominis, quàm illa ſu-
periora, tamẽ ad corpus ferè,quę deterior pars hominis eſt,pertinent,
nec magna laude & admiratione digna ſunt, quippe cum quibus na-
ſcamur, quæ'que in poteſtate noſtra non ſint,& ingenuo cum ſeruis, B
urbano cum cuſticis, nobili cum plebeis, regi cum mediaſtinis & ba-
iulis,deniq; bono uiro cum improbis ſint communia. Tametſi ne mu-
tæ quidem pecudes,penitus horum bonorum expertes ſunt. Quin ple-
raq; in illis,quàm in nobis, maiora & illuſtriora ſpectantur. Viribus
quidem ab urſis & leonibus,agilitate à ceruis & biſontibus,longæuita-
te ab ijſdem ceruis,ſpecie fortaſsis ab equis & pauonibus, ſanitate à pi-
ſcibus,ſenſuum uigore à lyncibus,aquilis,canib.uulturibus : induſtria
& ingenio quodam modo ab el hãtis,uulpibus, & apibus:ſic alijs re-
» bus ab alijs fortaſſe ſuperamur. Cęterùm in animo uera hominis et pro-
» pria laus eſt. Corpus enim partim inſtrumentum, partim domiciliũ,
partim etiam carcerem & ergaſtulũ animi,ſapiẽtiſsimi homines eſſe uo-
luerũt. Animũ ferè hominis appellatione dignati ſunt. Qui uerò mol-
liſsimè ſenſerũt,partẽ quidem hominis, ſed longè deteriorẽ corpus di-
xerunt:in animo omnẽ hominis excellentiã & principatũ collocarunt.
Quocirca his quæ externa,quęq; corporis bona dicunt,ita obiter trãſ-
curſis,ad eas,quæ ſunt propriæ hominis,atq; adeò magni & excellẽtis
Principis laudes,trãſeamus. Quas dum,quanta maximè breuitate po-
terimus,perſequimur,quęſo,ut benignè & attẽtè, quod feciſtis adhuc,
audiatis. Virtutem,ſummam animi, atq; adeò hominis perfectionem,
quicunq; rectè philoſophati ſunt,dixerũt:eiuſq; uirtutis prudentiam,
fortitudinem,temperantiam atq; iuſticiã,quatuor partes,& quaſi fon-
tes quoſdam,unde officium,& omnis honeſta & laude digna actio ma-
naret,

Bona corporis forma. — *Robur & uires.* — *Sanitas.* — *Ingenium.* — *Vigor ſenſuum in quibuſdã pecudibus.* — *Bona animi* — *Laus propria hominis eſt in bonis animi.* — *Virtus,& eius partes.* — *Laus Sig. à uirtutibus.*

A naret,eſſe uoluerunt. Quæ'nã ergo ex his in hoc præſtantiſsimo Rege
deſiderata eſt? Prudentia'ne? quæ ex præteritis & præſentib.ea quę de-
inceps euentura ſint, colligit:cauſas rerũ uidet, rectè de rebus iudicat,
ſibi ſuiſq; in longum proſpicit,impendẽtia mala ſapienter auertit. At
ea ſumma & admirabilis in eo fuit. Argumẽto eſt,bene & cum appro-
batione cunctorum,quoad ei per ætatem atq; morbum licuit,admini-
ſtrata,& inter tot undiq; imminentes hoſtes per tot annos incolumis
conſeruata Reſpublica. Nam quis ſapientius eo,ſiue ex legibus & mo-
ribus noſtris,ſiue ex æquo & bono, ius dixit? Nihil eum uarietas legũ
atq; morum,quibus alijs equeſtris ordo,alijs oppidani, alijs agreſtes,
deinde diuerſis Poloni,Lituani,Maſouij,Pruſsi,Sileſij'q; utuntur,nihil
diuerſa & pugnantia nonnunquam ſenatorum iudicia, quo minus ius
ſuum cuique tribueret, perturbarũt. Accidit interdum, ut poſt dictas
à ſenatu ſententias,ultima ipſius,ab omnibus diuerſa,& tamen omniũ
eſſet æquiſsima. Porrò in conſilijs de repub. nihil temerè & iuconſul-
tè faciebat, cuncta ad publicam,non partis,aut ordinis huius uel illius,
ſed omnium utilitatem referens,fortunæ quàm minimum ſeſe ſua'que
permittens: ac tuta conſilia lubentius, quàm callida & periculoſa ſem-
per ſecutus. Bella,in quibus fortuna plurimùm dominatur, nunquam
appetiuit:nec niſi neceſſariò & graui iniuria prouocatus,ſuſcepit: et ita
quidem,ut ab illa comici Poetæ ſententia non diſcederet, Omnia pri- «
us experiri quàm armis ſapientem decet. Itaq; à quietis conſilijs nun- «
B quam,ne inter media quidem arma,& rebus ad nutum fluentibus,ab-
horruit. Regna à Suetijs, Vngaris & Boemis (quemadmodũ ſuperius
dixi) delata recuſauit,ne ſe patriamq; ſuam nouis & periculoſis bellis
implicaret. Valachos ſubiugare,ob rupta crebrò fœdera cum poſſet,
noluit:ne uel illi deſperatione adducti,Turcis ſeſe dederent : uel reda-
cta in prouinciæ formam Valachia,& amoto quaſi obice, ipſe difficili-
mum cum potentiſsimis Turcarum tyrannis bellum de finibus gerere
cogeretur. Non quòd à pia contra barbaros ac deuotos Chriſtiani no-
minis hoſtes expeditione abhorreret : ſed quòd ſuas illorum'que ui-
res iuſta lance metiretur. Sic enim iudicabat, neque ſuum eſſe, neque
unius planè cuiuſquam principis, tam ualidum hoſtem, qui Aſiæ, A-
phricæ,Europæ'que magnam partem ditione teneret,florentiſsimum
Græciæ imperium euertiſſet, Caramanos, Cilicas, Syros, Ægyptios,
& neſcio quas præterea gentes una æſtate ſubiugaſſet,denique latiſsi-
mè dominanti Perſarum regi grauis eſſet, debellare. Coniungenda eſ-
ſe Chriſtianis principibus arma, ſi hoſtem illum à ceruicibus ſuis uel-
lent depellere. Cum ergo animaduerteret, cæteros principes ferali-
bus odijs inter ſe digladiari, ac totum penè orbem Chriſtianum plus
quàm ciuilibus bellis ardere,omni honeſta ratione ſemper Turcicum
bellum declinauit : & Ludouico, fratris filio, Vngarorum & Boemo-
rum regi ſedulò idem ſuaſit:qui iuuenis ſi patrui,quàm ferociorũ quo-
rundam conſiliariorum ſuorum conſilijs obtemperare maluiſſet,obla-
tamq; à Turcis pacem accepiſſet, ſeu uerius ipſis expetitam dediſſet,
uiueret

Prudentia. — *Gentes & leges uariæ.* — *Conſilia quieta.* — *Regna oblata repudiata.* — *Valachi cur nõ ſubacti.* — *Bellum contra Turcas cur deuitauit.* — *Diſſuaſor belli Turcici.* — *Conſilium Sigiſmundi à Ludouico rege Vng. neglectũ.*

uiueret fortaſsis adhuc, neq; munitiſsimum Chriſtianorũ regnorum A
propugnaculum Vngariã ſecum unà perdidiſſet. Hæc ſanè fuit cauſa,
cur apud pientiſsimum & Chriſtianiſsimum regem Sigiſmundum ni-
hil ualuerunt Iulij ſecundi, Leonis decimi, Adriani ſexti, & Clementis
ſeptimi Pontificum maximorum preces & exhortationes, ad ſuſcipien-
dum contra Turcas bellũ incitantium.

Pontificũ exhortationes ad bellum Turcicum.

Optabat quidem ſapientiſsi-
mus rex tempus illud, cũ Chriſtiani principes reſtinctis inteſtinis bel-
lis, reconciliatisq; inter ſe animis, ad inferendum Turcis bellum cõſpi-
rarent: plurimumq; in id operæ, laboris, & ſumptuum impendit, ſiue
quando cum Maximiliano Cæſare congreſſus eſt: ſiue cum miſsis non
ſemel ad diſsidentes principes, & ad Pontifices maximos, ueluti præſi-
des & moderatores Reip. Chriſtianę legationibus, accuratè ac diligen-
ter ea de re egit. Et cum initiò nõnulla eius rei ſpes ei affulſiſſet, nõ niſi
annuas inducias Baiazeti, Solimãni huius auo, petenti dare uoluit. Ea
uerò ſpe fruſtratus, ſæpe diuinauit, nunq; id ſe uiuente euẽturum eſſe,
ut Chriſtiani principes aduerſus cõmunem illum hoſtem uires cõiun-
gerent. Intelligebat enim, quouſq; nonnullarũ nationũ mutua inter i-
pſas odia proceſsiſſent: nec defore Turcis, quos à cæterorũ cõſenſu, ad
impediendos pios conatus, auelleret.

Bellum Turcis cõmuni regum conſilio & ope inferẽdum.

Baiazetes pacem petiuit à Sigiſmundo.

Quid illud? cum principes Chri-
ſtiani cõplures, quos nominare neceſſe nõ eſt, ſub Clemente põtifice, in
ſuum fœdus contra Carolum Cæſarem, partim inuidentia fœlicitatis
eius, partim potentiæ metu initum, pertrahere eum non potuerunt?
Aut cũ nuper primarij Germaniæ principes, affines ferè ipſius, & pre- B
potens illa tot opulentorũ populorum contra eundem Imperatorem
& fratrem eius cõſpiratio, pellicere eum in ſocietatem ſuã nequiuit? ne
eatenus quidem, ut uel pecuniæ nonnihil mutuò daret affinibus & co-
gnatis, uel conatus illos tacitè approbaret, uel deniq;, ne ſuos homines
ſtipendijs eorum militare prohiberet? Cuius tamen rei non leuem ei
excuſationem dabãt apud Cæſares, libertas & inſtituta noſtra. Nõ mo-
dò autem nihil eorum fecit, ſed etiam dſſuadere conatus illos, & pacifi-
catorem ſeſe interponere conatus eſt. Atq; utinam ei obſecundatum
eſſet: non tam uaſta quibuſdam locis, neq; tam exhauſta paſsim eſſet
pecunijs iuxtà ac uiris Germania: & liberi adhuc principes quidam,
retinerẽt dominatus ſuos ampliſsimos. Sed fortaſſe ſic Deo uiſum, ut
faſtum & contumaciam, prætextu libertatis Euangelicæ, contra ſan-
ctiſsimas leges & inſtituta maiorum, contra antiquiſsimum uniuerſi
Chriſtiani orbis conſenſum, & contra legitimos magiſtratus ſuos im-
piè ſeſe efferentem, retunderet.

Bellum contra Carolum Imp. ſemper diſſuaſum.

Smalcaldenſe fœdus.

Clades Ligæ Smalcaldicæ.

Germanorum cõtumacia prætextu libertatis Euangelicæ.

Cum igitur hæc uel faceret, uel recuſa-
ret optimus rex Sigiſmundus, non'ne magna fuit illa eius prudentia,
cum fide amicitiæ & conſtantia coniuncta? Quid? cum Ioanni regi, bis
affini ſuo, ne regnum Vngarorum Ferdinãdo Maximiliani nepoti iam
prius deſtinatum, ſuſciperet, diſſuadere fruſtra ſtuduit? aut cũ ei pro-
fugo, exilij quidem locum apud ſe indulſit, ut aliquid neceſsitudini &
calamitati eius tamen daret, auxilia uerò contra eundem Ferdinandum
negauit? aut cum pacem inter eos componere magna cura inſtituit?

Erga Ioannem regem Vngar. quomodo ſe geſſerit.

Cerne-

A Cernebat nimirum ſapientiſsimus princeps à longè, quantum mali in-
tempeſtiua illa Ioannis ambitio Vngaris aduectura, quantis'que ma-
lis & calamitatibus non modò florentiſsimum illud regnum, uerùm e-
tiam finitimas ei regiones inuoluturum eſſet bellum illud, inter duos
de regno conflatum.

Intempeſtiua Ioannis ambitio ad regnum.

Iam in reuocandis ad officium Gdanenſibus quo-
dam furore multitudinis ad rebellionem concitatis, & in ejciendis è
Pruſsia Cruciferis Marianis tam cupidis, tamq; contumacibus, ut nun-
quam ab eis Polonia & Lituania quietæ eſſe poſſent, an'non magno
& exquiſito conſilio uſus eſt?

Gdanum pacatum.

Cruciferi eiecti è Pruſsia.

Ne illud quidem eius conſilium ſapien-
tia uacauit, quo, cum hinc à Moſchis graui bello diſtineretur, inde Cru-
ciferi non leuius bellum ei oſtentarent, Maximilianus uerò Cæſar, in-
fenſus ipſi adhuc, & hos, & omnes quoſcunque poſſet, in eum, & in
perniciem Polonorum concitaret: Tartaris donatiuum, ſiue ſtipen-
dium conſtituit, non modò ut ab aſsiduis eorum incurſionibus ditio-
nes ſuas, alijs, quemadmodum dixi, bellis impeditas, liberaret, uerùm
etiam ut eorum opera in'uexãdis ac diſtinendis Moſchis, & alijs hoſti-
bus ſuis paruo redempta uteretur. Quare tantum profecit, ut & Mo-
ſchos ad petendam pacem adigeret, & tam culta & habitata ſit, quàm
nunquam ſub fratribus, patre & patruo eius fuit, Podolia.

Stipendiũ Tartaris ſapienter datum.

Quàm
ſolidum uerò fuit eius iudicium in mãdandis honoribus & magiſtrati-
bus, & in allegendis in ſenatum uiris idoneis, quoties id ei arbitrio ſuo
facere per quoſdam importuniores, quibus impenſius indulgebat, li-
B cuit? Atque hoc id admirabilius eſt, quod difficile eſt non peccare in
hac parte maximis quibuſque regibus & principibus, propterea quòd
alienis ferè & oculis cernunt, & auribus audiunt.

Iudicium in diſtribuendis honoribus & magiſtratibus.

Iam peculiaris illa e-
ius in omnibus dictis & factis cunctatio, ne ipſa quidem ſua commẽda-
tione caret. Nimirum ſapientis eſt, nihil temerè, nihil præcipitãter, ſed
omnia conſultò ac deliberatè agere. Sic enim cauemus, ne cuius nos di-
cti aut facti unquam pœniteat. Itaq; celebratur etiamnum literarum
monumẽtis, non ignobilis populi Rom. Imperator, Fabius Maximus,
de quo uulgatus eſt ille Poetæ cuiuſdam uerſiculus:

Cũctator Sigiſmundus.

Unus homo nobis cunctando reſtituit rem.

Atq; hactenus quidem de prudentia Sigiſmũdi regis nobis dictum
ſit modò. Cuius quidem ipſi cauſa fuit timor Dei, cum lacte nutricis, ut
ita dicam, imbibitus. Initium enim ſapientiæ, quemadmodum ſapien-
tiſsimi reges Dauid & Salomon inquiunt, eſt timor Domini.

Timor Dei principium ſapientiæ.

Forti-
tudine uerò, & magnitudine animi, quanta hic rex præditus fuerit,
quàm impiger ad propulſanda & ſuſcipienda pro ſalute & incolumi-
tate ſuorum bella, quàm contemnens earum rerum quæ maximè in
hac uita expetendæ eſſe uideantur (qualia ſunt, regna & imperia) ſa-
tis iam, opinor, intellexiſtis ex his quæ ſuperius diximus.

Fortitudo & magnitudo animi.

Quin ex illo
quoque magnitudinẽ animi eius intelligere licet, quòd Pruſsico bello,
cum terrore non modico aduentantium è Germania auxiliorum, me-
liore rurſus loco res Cruciferorum eſſe cœpiſſent, nihil de conditioni-
bus pacis, hoſti prius à ſe oblatis, mutare uoluit: aut quòd, cum ipſi

Conſtantia.

Lituaniæ

Lituaniæ poſſeſsionem poſt mortem Alexandri fratris adeunti, deno A
uis quorundam Lituanorum motibus renunciaretur, non eſt deterri-
tus, quo minus inſtitutũ cum pauco comitatu aulico iter proſequere-
tur. Et cum deinde Michaelem Glinſcium, ducem Ruſſum, qui ad do- *Michael Glinſcius.*
minatum aſpirare dicebatur, cum ualido equitatu aduentare cogno-
uiſſet, neutiquam turbatus eſt animo. Venientem cum tranquillo uul-
tu & comiter accepiſſet, cuncta ei ſcelerata conſilia (quod Michaeli-
pſe poſtea faſſus eſſe fertur) è pectore excuſsit. Tantum eius animi ma-
gnitudo in graui & conſtanti aſpectu relucens apud hominem Alexan-
dri regis nimia gratia inſoleſcentem, ac dominandi cupiditate incen-
ſum ualuit. Sic feroces alioqui canes ad moloſſorum aſpectum pro-
ijcere ſeſe, & adulari cauda ſolent. Quid illud? quòd Vngaris & Boe- *Fiducia.*
mis, cum ſuis regibus Viennam ad Maximilianum Cæſarem profici-
ſci, fideíque eius, quem Poſonij in conſtituto congreſſus loco diu fru-
ſtra expectarant, credere ſeſe ob non leues ſuſpiciones dubitantibus,
ipſe, non ſanè amicum ad eam diem expertus Cæſarem, permagna fi-
ducia ire ad eum perrexit, ac cæteris idem faciendi, data fide pro Cæſa-
re, author fuit? Porrò æquabilitate animi in utraque fortuna tanta *Animus in lætis & aduerſis conſtans.*
fuit, ut neque ſecundis rebus difflueret, neque aduerſis frangeretur.
A' ſuperbia & faſtu ſemper alienus, aditu & affatu facilis fuit. Æſtus, *Tolerantia.*
frigoris, inediæ, & laboris patientiſsimus: quippe qui ab ineunte æ- *Educatio minus delicata.*
tate molliciei delicijs'que minimè aſſuefactus eſſet: craſsioribus cibis,
& pannis, & caprinis pellibus, quod iactitare ipſe ſolitus erat, innutri-
tus. Morbos, & alia uitæ incommoda admodum æquo animo fere-
bat. Quodam tempore ad ſectionem digiti pedis, ſacro, ut medici di-
cunt, igne inflammati, nihil eſt planè commotus. Porrò cum arx hæc
conflagraſſet, illa de re tantum angebatur animi, quòd dubitaret, tan-
tiſper ſe deinceps uicturum eſſe, donec eam inſtauraret. Publica ſuo-
rum incommoda depellere, damna'que uindicare non libenter negle-
xit. Priuatas uerò ſuas iniurias, obtrectationes, conuicia, & maledicta *Iniuriarum obliuio.*
inſolentiorum hominum ita cõtempſit, ut nunquam uindicaret, nec eſ-
ſet ob id deinceps ad beneficentiam in huiuſmodi homines reſtrictior.
Iam uerò temperantia & moderatione non modò cum laudatiſsimis o- *Temperantia.*
mnium gentium regibus & principibus, uerùm etiam cum priſcis phi-
loſophis, quorum ſeuerior & accuratius inſtituta fuit uita, certare po-
tuit. Nihil ab eo leuius, nihil cupidius, nihil inſolẽtius, nihil diſſolutius
& flagitioſius unquam dictum aut factum. Fuit in eo uultus æquabi-
lis, & ad ſeueritatem compoſitus, inceſſus lenis, ſermo perpaucus &
grauis, ſale tamen & lepôre non inurbano neq; petulanti nõnunquam
temperatus. A' ſordibus ſemper abhorruit. ſed frugali tamen uictu &
cultu corporis elegantiore, quàm ſplendidiore uſus eſt, niſi quando ex-
ternos homines & legatos ad ſe admiſſurus erat. nam tunc auguſtiore
habitu commendare Maieſtatem ſuam ſtudebat. Eadem'que de cauſa
ſplendidius, quàm quiſquam maiorũ ſuorum, habitare inſtituit. Cu- *Ciuilitas Polonorum.*
ius exemplo & imitatione eliminata magna ex parte è uita noſtrorum
hominum

A hominum priſtina barbarie, ciuilitatem, mundiciã, elegantiam & ſplen
dorem cum dignitate cõſectari paſsim cœpimus. Itaq; longè alia nunc
eſt facies rerum in Polonia, quàm ante hunc regem fuit. Sobrietatem *Sobrietas.*
uerò rex idem magni fecit, & ab infantia quidem ad ſenectutem uſque
patris aui'que inſtituto, planè abſtemius, & aquæ potor fuit: ingraue- *Abſtemius Sigiſmundus.*
ſcente uerò ætate, medicorũ ſuaſu uinum bibere didicit: ſed ita tamen,
ut nunquam eum quiſquam ebrium uiderit. Edacior quidem, & libidi- *Edacitas.*
noſior natura fuit, uerùm in utroq; tamen magnopere ſibi imperabat:
cum prægrauatum ſe ſentiret, ipſe ſibi cibum ſubducere ſolitus. Quod
uerò ad unerẽ attinet, cœlebs quidem uiridiore ætate laxius aliquan- *Libidines moderatæ.*
to uixit, & liberius: nec tamen alienos thoros contaminauit, nec uim
cuiquam honeſtæ & pudicæ intulit: neq; fœdius quicquam, quod ho-
neſtæ aures abhorreãt, admiſit, & uerò illos lubricæ ætatis lapſus mul
tis clariſsimis uirtutibus compenſauit atq; contexit. Maritus uerò, cõ- *Pudicitia.*
iugij fidẽ ſanctè ſeruauit. Verecundia ſumma, & penè uirginali, quoad *Verecundia.*
uixit, fuit. Nudum ſe aut neceſsitati naturæ ſatisfacientẽ, non niſi à per-
paucis interioris cubiculi miniſtris, conſpici paſſus. Obiurgare & ad-
monere officij eos, qui aliqua dignatione eſſent, nõ ſine rubore ſolitus.
A' probris, maledictis, & acerbioribus uerbis, quamuis iratus, omni-
no ſibi temperauit. Quanta uerò fuit huius optimi regis modeſtia? qui *Modeſtia.*
cum acri & ſolido eſſet cùm in iudicando, tum in conſultando iudicio,
& neq; gratia, neq; odio facilè deduci ſe ab æquo & bono pateretur, ta
B men nihil ferè maius unquam ſine conſilio ſenatus fecit, aut ſtatuit: ac
nonnunquam de recta ſententia ſua conſenſu ſenatus adductus deceſ-
ſit, ne pertinax eſſe uideretur: quod ingens eſt & pernicioſum plerunq;
in principe uitium. Fiunt enim multa interdum iniuſtè & inutiliter, at- " *Confidẽtia caruit.*
que etiam temerè, & cum multorum exitio ab ijs qui ſibi plus quàm cæ "
teri ſapere uidentur, dum iudicio ſuo freti, aliena conſilia aſpernantur. "
Iam illud, non'ne magnæ fuit modeſtię ſimul & grauitatis, quòd aduer "
ſantem ſæpe deſiderijs ſuis uel utilibus, uel certè non pernicioſis Reip. "
nobilitatem, æquo & moderato animo pertulit: neq; ui quicquam in- *Moderatio erga nobilitatẽ.*
uitis extorquere aggreſſus eſt, neq; intemperantiorem cuiuſquam in ſe
petulantiam acerbius ultus eſt: ne tum quidem, cum apud Leopolim *Leopolienſes turbæ.*
concitatæ multitudinis conatus prodigioſa tempeſtate diuinitùs di-
ſturbati, ferociorẽ eum facere potuerũt. Ac ne eblandiri quidẽ præter
dignitatem aliquid, quod extorquere nollet, uoluit. Non pauca tamen *Studiũ nobilitatis erga eum.*
aliquando extra ordinem & præter debitũ huic eius modeſtiæ conſen
ſu & obſequio multitudinis atq; conſiliariorũ conceſſa ſunt. Ita nimirũ "
ſæpe plus impetrat modeſtia, quàm exprimit imperium & uiolentia, "
præſertim ab hominibus ab humanitate & libertate non alieniſsimis. "
Ab eo uerò, quẽ ſibi in omni uita propoſuerat, modo, neq; cupiditate *Conſtantia.*
ulla, aut metu, neq; ira aut odio, neq; aduerſitate & ægritudine animi,
neq; lætitia deniq; & uoluptate (quæ res tranſuerſos ferè rapiũt homi
nes) facile unquã auocatus eſt, & abſtractus. Porrò ſi quando animum
grauibus & cõtinentibus reip. occupationib. laſſum, & quaſi fatiſcentẽ *Quales animi recreationes.*

recreare & relaxare uoluiſſet, equitationibus,ac ceruorũ, onagorum,
aprorum,urſorum & biſontium uenationibus(quod ſtudium ipſi gen
tilicium atq; hæreditarium fuit) non ſine utili & ſalubri corporis & ui
riũ,atq; etiam induſtriæ exercitatione id facere ſolitus eſt:interdum e-
tiam equeſtrium certaminum atq; ludorum ſpectaculis. Scurrilibus
quidem iocis,& leuioribus ſordidis'ue luſibus,mimis item, & hiſtrio-
nibus,& morionibus non libenter,præſertim integrioribus adhuc ui-
ribus,uacauit. Nec plura nunc de regis huius temperantia & modeſtia
Iuſticia. dicam. Reliqua eſt nobis una maxima & præclariſsima uirtus eius,
quę eiuſmodi eſt,ut neq; ueſperugo,neq; aurora ſit magis admirabilis,
Prou.16. quemadmodum inquit Sapiens quidam: Iuſtitia, inquam, qua firman-
tur ſolia,ut ait ſapientiſsimus rex Salomon,ſtabiliunturq; regna: quæ
quidem uel maximè in hoc rege reſplenduit. Itaq; ergo iure optimo fir
Aequitas in iure dicendo. matum eſt ſolium eius,regnumq; ſtabilitum. Nam ſiue æquabilitatem
& æquitatem eius in dicendo iure,tam diuerſo & uario,quàm eſt in hoc re
gno,ſpectes,ſiue grauitatem & conſtantiam inter diuerſas plerunque
ſenatorum, & nonnunquam pugnantes inter ſe ſententias, ſtudiaq;
Labor. ad gratiam uel odium (ut fit) inclinantium, ſiue laborem & patientiã
in exercendis iudicijs,quo ad ei per ualetudinem licuit, & audiendis
etiam infimorum hominum querimonijs, eſt quòd admireris,nedum
Continentia Sigiſ. laudes. Admiranda eſt & illa eius continentia, quòd nemini unquam,
eo regnante,quamuis luculẽtas,quamuis amœnas poſſeſsiones regijs
uicinas habere obfuit: quin illum uicinũ,quàm proceres quoſdam,cun
Fides eius in promiſsis et fœderibus. cti maluiſtis. Quid ego fidem eius cùm in promiſsis,tum in fœderibus
& amicitijs,inimicis iuxtà ac amicis ſpectatam,prædicem? Commemo
raui nonnulla ſuperius,quæ ad hanc rem pertinent: nempe, quòd ad
diſſoluendam cum Cæſaribus Carolo & Ferdinando amicitiam addu-
ci ſe nunquam paſſus eſt,ne à neceſſarijs quidem & affinibus. Promiſsi
uerò quàm tenax fuerit,poſſem hic, ſi neceſſe eſſet, locupletiſsimos e-
ius rei teſtes citare,nõnullos uiros ampliſsimos,qui partim hic adſunt,
& hæc taciti audiũt,partim iam è uiuis exceſſerunt: quibus quo minus
præſtaret ſemel promiſſa,neq; gratia, neq; odio, neq; precibus, neque
Sinceritas. conuicijs,neque lachrymis cuiuſquã flecti potuit. Nihil in eo fallax aut
» multiplex: aperti uerò & ſimplices fuere mores, pariter & oratio. Et
» quoniam ea quæ Reſpub. continet,tuetur,& florẽtes facit, iuſticia,pœ
» na & præmio, ſeueritate & clementia maximè conſtat,de his quoque
Seueritas & lenitas. pauca dicamus. Vtrunq; ille quidẽ coluit: nec dum alterum ſequitur,
neglexit alterum. ſed cum intelligeret,liberis & minimè malitioſis po-
pulis ſe imperare, & ſatis magnam pœnam ſceleri & ignauiæ inſtitu-
tis maiorum noſtrorum eſſe propoſitam,infamiam inquam, & odium
bonorũ uirorum ad ſeueritatem quidem, & expetendas de ſontibus
pœnas fuit remiſsior: nec niſi neceſſariò,quemadmodum ad ſecandum
Cazimirienſes puniti. urendum'que medici, ad hoc deſcendebat. Vt, Cazimirienſes ali-
quot decuriones ob cædem nobilium quorundam tumultu conci-
tatæ multitudinis patratam, ſupplicio capitali affecit, ne quod maius
malum

malum inde exiſteret,& ut illi exemplo eſſent in poſterum magiſtrati-
bus,multitudinem temerè concitantibus,concitatam'ue non refrenan
tibus: uel,cum Gdani de capitibus ſeditionis urbanæ ſupplicium ſum-
pſit. Vel deniq;,cum dux adhuc Sileſiæ,regionem illam omnem latro- *Gdanenſes ſeditioſi puniti.*
cinijs,quibus infamis erat,iam inde ex quo tempore bella ibi à Boemis *Purgata à latrocinijs Sileſia.*
& Vngaris,Mathia & Georgio,ac mox Vuladislao regnantibus geſta
ſunt, penitus repurgauit. Quod factum eius cùm finitimi omnes lau-
dant,tum Sileſij quoq; etiamnum grata memoria proſequuntur. Ad *Clementia Sigiſm.*
clementiam uerò fuit propẽſior,ita ut cum aliquando eam ob rem, ne-
ſcio à quo uiro ſenatorio reprehenderetur,urbaniori reſponſo repreſ
ſiſſe illam eius acerbitatem feratur: Quî ſcis,inquiens,à quo'nam ſeueri
tatem iſtam exordirer? Illud opinor innuẽs, neq; illum culpæ exortem «
eſſe, & ad multa nonnunquã cõniuendum eſſe Rempub. adminiſtran- «
ti. Proinde multos capitis reos uita donauit,nonnullis inuſtam iure in
famiam ſuſtulit: nullius propemodũ bona confiſcauit: confiſcata etiam
ijs,quorum fuerant,reddidit. Exules & proſcriptos reuocauit, ſine ac-
cuſatore quidem & indicta cauſa neminem damnauit. Gdanenſibus ui *Clemẽtia erga Gdanenſes.*
lis plebeculæ impetu ab officio diſcedentibus, nihil ferè de priſtina li-
bertate & immunitate,nihil de commodis,quæ perampla ſunt ciuitati
illi publicè & priuatim, detraxit: authores modò ſeditionis paucos in-
uitus partim interfecit, partim exilio multauit. Hoſtibus ſupplicibus
libentiſsimè ueniam dedit, ita, ut uel de medio uictoriarum curſu non
grauatè retrahi ſe ad ueniam reçonciliationemq; pateretur. De Vala-
chis quidẽ iam diximus. In Cruciferos uerò debellatos iam ferè, quàm *In Cruciferos clementia.*
clementer ſe geſsit? Quòd niſi fidem eorum ſuſpectam habuiſſet, non
modò ſiuiſſet eos retinere quæ habebant adhuc,ſed ablata quoq;,ni fal
lor,eis reddidiſſet. Magiſtrum quidem eorum, Albertum marchionẽ *Albertus marchio Brãdeburgenſis dux in Pruſsia factus.*
Brandeburgenſem, ſororis ſuæ filium, expectatione & aduentu auxi-
liorum è Germania uariè tunc,ut quàm leuiſsimo uerbo utar, ſecum a-
gentem (dabit mihi ueniã princeps ampliſsimus,uulnus ſuum neceſſa-
riò refricanti: & beneficentiſsimi in ſe auunculi memoriæ hoc non inui
tus,uti ſpero, donabit) retinere ea quæ ante bellum illud habuerat, &
partim iure belli amiſerat, partim amiſſurus eſſe uidebatur, omnia iuſ-
ſit: & honore auxit, Maigſtri appellatione in Ducis nomen, quo om- *Pruſsia in feudum conceſſa Marchionibus*
nem deinceps rebellandi occaſionem tolleret,commutata: denique hæ
reditarium ei fratribusq; eius Cazimiro & Georgio in mares dunta-
xat liberos principatum illum conſtituit. Hæc an'non maxima ſunt do
cumenta clementiæ,hoſtem,quem minimè eſſe decuerat,& hoſtẽ per-
tinacem,penè deuictum & fortunis ſpoliatũ, meliore quàm fuiſſet du-
dum, conditione in ſocietatem & amicitiam recipere? Quid illud eo- *Clementia in uictos Germaniæ milites.*
dem bello,quòd Germanos milites contra ſe militãtes, uelitationibus
& leuibus noſtrorum prælijs exagitatos,& labore,inopia, inedia,uigi
lijs,uulneribusq; confectos,delere,cum poſſet,noluit? Captiuos,quo-
rum plenæ erant turres & ergaſtula in maiore Polonia & Cuiauia, ſi-
ne ullo precio liberos, atque adeò ueſte & uiatico donatos, dimiſit?

Cuius clementiæ benignitatisq; ſuæ maximum, niſi fallor, fructum cæ-
pit: nempe, quòd per tot annos deinceps eo regnante, in Pruſsiam Ger
mani, & contra Polonos, quamuis ſedulò ſollicitantibus Cruciferis, ar
ma non ſumpſerunt: non tam uiribus & fortuna regis, ut equidem cre
» do, deterriti, quàm beneficentia uicti. Sępenumero enim ij qui aliquan
» do uicti fractiq; ſunt, contrà uictores ſeſe recolligunt. At quos uictos
» ſeruaris ac iuueris, eos beneficij pariter & fortunæ ſuæ recordatio, pri
» ſtinos ſpiritus recipere non tam facilè ſinit. Neque illud minus eſt, nec

Libertas in repub. Polona.

ſcio an longè maius clementię Sigiſmundi argumentũ, quòd cũ perma
gna libertate, cui reges atque monarchę plerique omnes inſenſi & in-
feſti ſunt, reſpublica noſtra cõſtituta ſit, nunquã eam infringere cona-
tus eſt, quamuis impellentibus ad id quibuſdam, & maiore nonnullo-
rum licentia aliquando prouocante. Verùm cedere furori paucorum,
quàm detrahere aliquid propter eos de communi libertate, rex opti-
mus maluit. Quòd ſi qui reprehendũt, ijdem ſanè reprehendant, quòd
amari à ſuis, quàm timeri: & patrem ſe, quàm dominum haberi maluit.
Huc & illud pertinet, quòd procerum ſimultates atq; diſſenſiones ſem
per ſedauit, quoad potuit: quas alere tyranni, & qui priuata commoda

Simultatum ſedator.

ſua, quàm Rempub. pluris faciunt, ſolẽt. Nec eæ tantum (proh dolor)
» his extremis eius temporibus inter quoſdam inualuiſſent, magno iuſti
» ciæ & iuris dicundi impedimento, ſcelerum impunitate, & periculo

Simultates procerum.

» maloq; Reipub. dum ea quaſi plauſtrum diſparibus ac diuerſis iumen-
» tis, auriga ceſſante, aut necquicquam laborante, diſtrahitur ac diſcerpi
» tur: non inualuiſſent, inquam, diſſenſiones tam peſtilentes, ſi ſenium & B
» perpetuus ferè morbus conſuetudinem & authoritatem priſtinam re-
tinere eum ſiuiſſet. Quo fit, ut ipſi iure quodã ſuo uenia danda ſit, ſi nõ
per omnia eum quem debuit, quemq; florentior ipſius ętate tenuerat,
curſum Reſpub. priſtino illo ſenſuum, animi & memoriæ uigore in eo

Senium Sigiſmundi.

deficiente, tenuit. Ætatis hæc, uiri Poloni & Lituani, non illius culpa
eſt. Ille quidem præclaris uirtutibus ſuis, atq; ſuperioris temporis ad-
miniſtratione & fœlicitate hæc, ſi qua fuerunt, extremi temporis in-
commoda, penitus (ſi modò uos æquiores & gratiores, quàm mali-
» gniores haberi mauultis) obſcurauit. Neminem unquam mortalem
» inuenietis, qui omnes numeros fœlicitatis abſoluat. In chariſsimis
quoque parentibus, ſuauiſsimis uxoribus, dulciſsimis liberis, atque
adeò in ſeruis quoque ueſtris multa quotidie uos ferre neceſſe eſt: ni-

Senio cõdonandum aliquid.

ſi humanitatem exuere prorſus uelitis. Quæ enim iſta eſſet iniuſti-
cia & immanitas, atque adeò impietas, ſi liberi parentem ſuum, à quo
progeniti, liberaliter educati & inſtituti, ſemper indulgenter habi-
ti, & omni ratione adiuti & ornati, ſumma denique omnia conſecuti
eſſent, ad extremùm propter olentem animam, mucidasque nares, ad-
do etiam, ſi libet, propter neglectam rem familiarem, abominarentur,
aut etiam grauius incuſarent, ſuperiorum omnium beneficiorum obli
ti? Non eſt hoc ueſtri moris, neque ingenij, uiri Poloni: qui non peni-
tus malos reges (nedum bonos & bene meritos) grata memoria proſe-
qui

A qui ſoletis. Verùm ad inſtitutũ noſtrum reuertamur. Fuit igitur in Si-
giſmundo, quemadmodum uidetis, ſingularis clemẽtia & priuatim &
publicè. At fuit is reſtrictior in benemerentes de ſe ac repub. Fuerit ſa-

Cur minus largus fuit.

nè ita. Sed quis hoc ei uitio uertat? ſi bene ſecũ reputet, inane ante eum

Sumptus.

regem ærarium: oppigneratas à maioribus eius poſſeſsiones pleraſq;
& bona regia: egentes quoſdam reges, ne in quotidianos quidem ſum-
ptus pecunia ſuppetente: non ſolutas à patre, ab ipſo uerò exactas om-
nium, niſi fallor, ſororum dotes: dotatas duas filias, tres etiam reliquas
dotandas, & pro dignitate ſua regniq; elocandas: perſoluta militibus
ſuis & externis ſupra ducenta millia florenorum, emeriti apud Ioannẽ
Albertum & Alexandrum fratres ſtipendij nomine debita: denique
complura bella non ſine magnis impendijs geſta, & alia præterea im-
pendentia. Hæc quiſquis rectè ſecum penpendit, ſimulq; cogitat, quò
indignitatis illa ærarij inopia, patrem, fratresq;, atq; etiã maiores eius
nonnunquam impulerit, æquior multo in hac parte Sigiſmundo erit.
Et tamen nihil is prætermiſit, quod ad ſplendorem regni & patriæ, di-

Magnificentia Sigiſm.

gnitatemq; ſuam & magnificentiam pertinere exiſtimauit. Vt enim il-
la quæ modò attigi, non repetam: ut redemptos à barbaris captiuos,
reſtitutas res, ne belli cauſa eſſent, potenti hoſti à noſtris prædabundis
ablatas: ſenas nuptias magnificentiſsimo apparatu factas: conſtructas
aliquot locis, & pro ueteribus tugurijs regali magnificentia exornatas
domos. Vt hæc, inquã, prætèream, arces quidem, Camenecenſis in Po

Arces ab eo extructæ, aut inſtauratæ.

B dolia, Leopolienſis, Sendomirienſis, Corcinenſis, Vilnenſis, Cracouiẽ
ſis, & hæc quidem bis, & aliæ quædam inſtauratæ & munitæ: compa-

Bombardæ.

ratæ & inſtructæ permultæ & magnæ bombardæ: frequentes legatio-

Legationes.

nes ad externos principes miſſæ, & ab eis uiciſsim uenientes ſplendidè
ac liberaliter acceptæ atq; dimiſſę, permagno ei cõſtiterunt. Sumptuo
ſus uerò & ille fuit, ſplendidiſsimusque cum Cæſare Maximiliano, &

Regũ conuentus Viennæ.

Vuladislao ac Ludouico regibus apud Viennam congreſſus, quo Po
lonorum & Lituanorum nomen, obſcurius antehac, & inopiæ, iner-
tiæ, barbarieiq; opinione contemptibile apud exteras gentes, illu-
ſtrius & admirabilius eſſe cœpit. Poſt hos tot tantosq; ſumptus, nõ in
luxum, delicias, & uoluptates priuatas profuſos, ſed ad utilitatem, ſalu

Aerarium non inane.

tem, decus & ornamentũ reip. factos, non eſt ſanè reprehendendum,
nec ſcio an ualde laudandum, quod ærarium non inane reliquit, filij hę
redis neceſsitati, & futuris reipub. uſibus, ut filiarũ dotes taceam, utili-
ter ſeruiturum: belliq;, ſi quod alicunde nobis inferretur, neruum futu
rum. Et tamen cum hoc ſibi propoſuiſſet, ne in priuatos quidem be-

Beneficentia.

nignitatem & munificentiam ſuam clauſit: & fortes, doctos, ac ſapien-
tes uiros, aut quauis alia ratione utiles reipub. cùm donis, tum honori
bus & alijs beneficijs proſequutus eſt. Vt enim literatos homines, no-
ſtrates pariter & externos, quorum uel opera honorificè in rebus ma-
gnis uti ſe poſſe exiſtimabat, uel ſcriptis & præconijs ſuũ populorũq;
ſuorum nomen illuſtratum iri ſperabat, ut eos igitur omittam, ac de
fortibus uiris aliquot modò inſigniores commemorem, non'ne Con-

Conſtantinus dux. *Oſtapheius.*

ſtantinum Oſtrogienſem ducem peramplis beneficijs auxit? non'ne
Oſtapheio plebeio,aut obſcuro duntaxat homini,ſed in Tartaricis bel
lis exercitatiſsimo & uigilantiſsimo, cùm aliàs, tum poſt obſeſſam ali
quandiu, & oppugnatam à Turcis atque Tartaris, ab eo uerò ſtrenuè
defenſam arcem Cercaſsiam, permagnum honorem habuit, & multa
largitus eſt? multa ſæpe delinquenti indulſit? Quid Nicolaum Sena-
uium,ſcientia & uſu rei militaris præſtantem uirum, excellentis uirtu-
tis ergò collocupletatum,& ad eum,in quo nunc eſt, honoris gradum
euectum? Quid'ue uirum omni laude cumulatiſsimum, Ioannem co-
mitem Tarnouium,cùm alijs non obſcuris beneficijs ornatum,tum ad
ſummum dignitatis faſtigium euectum, euidentibus'q; grati animi in-
dicijs,& præclaris elogijs, cum ſiue à Moſchico bello & Starodubo e-
uerſa, ſiue à deuictis apud Obertinum Valachis reuerteretur, ab ipſo
ornatum, & honorario munere, publico totius Poloniæ conſenſu bi-
nis groſsis collatis,cohoneſtatum, commemorem? Viuunt hi duo, &
adſunt,& hæc mea dicta nutibus renidentes approbant. Tametſi lon-
gè maximum hi uirtutis præmium, ſempiternam rerum à ſe geſtarum
gloriam,quæ eos nunquam deſtituet,arbitrantur. Taceo Bielſcium &
Laciū Moſchos transfugas perhonorificè ab eo acceptos,& luculentis
poſſeſsionibus donatos, ingenij, fidei & ſcientiæ rei militaris ergò.
Non fuit ergò, non fuit Sigiſmundus, ne in hac quidem parte reſtri-
ctior. Aut ſi quando tandem fuit,non ſua uoluntate,ſed neceſsitate,id-
que ingraueſcente maximè ætate fuit. Quoniam autem illa quoque uel
potiſsima pars eſt iuſticiæ,quæ cum cœlitibus hominum quaſi ſocieta
tem quandam tuetur,pietas inquam,& religio,de hac quoque iam tan
dem poſtremo loco mihi dicendum eſt. Conſultò autem in hunc eam
locum ſeruaui, ut quæ reliquas omnes uirtutes in ſe continet, & quaſi
germina quædam ex ſe emittit, hominis'que felicitatem perficit, ea-
» dem nobis huius optimi regis perficiat laudationem. Abſque hac e-
» nim cæteræ uirtutes, imagines uirtutum & umbræ ſunt uerius, quàm
» uirtutes:neq; laudabiliter omnino & beatè,ſine pietate in Deum quã-
» uis rebus ad uota fluentibus,uiuitur. Qua autem pietate fuerit,quàm-
que ſanctè & religioſe Deum optimum maximum Sigiſmundus hic
rex coluerit, ſi alia nulla eſſent, ea quæ hactenus perſecuti ſumus, ſatis
magno eſſent argumento. Neque enim ita ſe ille tum in adminiſtran-
do regno, tum in omni uita geſsiſſet, neque tantus euaſiſſet, neque tot
bonis & fœlicitatibus,quot percurrere obiter uix potuimus, aut ipſe,
aut ditiones eius cumulatæ fuiſſent, niſi Deum propitium habuiſſet.
Veriſsimum enim illud eſt, quod eſt in Epiſtola diui Iacobi Apoſto-
li:Omne munus bonum,& omne donum perfectum supernè deſcen-
dere à patre luminum. Eum uerò nemo propitium habere poteſt,ni-
ſi qui agnoſcit,reueretur & colit, omnem'que fiduciam ſuam in eo col-
locat. Sic enim canit Dauid rex & propheta: Inquirentes Dominum,
non deficientur ullo bono. Et alibi: Qui confidunt in Domino, e-
runt ſicut mons Sion, qui non commouetur in æternum. Cum igitur
Sigiſ-

Senauius. *Tarnouius.* *Honorariū publicè decretum Tarnouio.* *Bielſcius & Lacius Moſchi transfugæ.* *Pietas & religio Sigiſm.* *Regni felicitas ex cultu Dei.* *Pſal.33.* *Pſal.124.*

A Sigiſmundo tot illa tantaq; bona in omni uita ſuppetierint, quis nega-
bit eum Deo curæ fuiſſe? Vt enim non fallitur,ita neq; fallit Spiritus
ſanctus,qui per Dauidem olim locutus eſt: Quoniam rex ſperat in Do
mino,& in miſericordia altiſsimi,non cõmouebitur. & quæ præcedũt:
Deſideriũ cordis eius tribuiſti ei: præueniſti eum in benedictionibus
dulcedinis. Et alibi: Propè eſt Dominus omnibus inuocantibus ſe,om
nibus inuocantibus ſe in ueritate: uoluntatem timentium ſe faciet,&
preces eorum exaudiet,& ſaluos faciet eos. Cuſtodit Dominus omnes
diligentes ſe. Sed quoniam impijs quoq; nonnunquam proſperè mul-
ta in hac uita cadunt, elucetq; in eis etiam aliquando nonnulla imago
uirtutis atq; probitatis,age uideamus, num qua alia ratione pietatem
huius regis oſtendere poſsimus. Et ecce occurrunt nobis templa Dei
opt.max. partim inſtaurata, partim à fundamentis excitata,& multis
magniſq; donarijs,& precioſis utenſilibus, ad ſplendorem ſimul & u-
ſum cultus diuini regali munificentia exornata. Atq; ut Vilnenſem ba
ſilicam,& Rupenſe ſiue Scalcenſe fanum & quædam alia, quæ nunc in
mentẽ non ueniunt,prætercam: hoc quidem certè delubrum pulcher-
rimum & ſumptuoſiſsimum baſilicæ huic adiunctum,ſeu uerius iniun
ctum,quod ſepulchrum & monumentum ſuum ille eſſe uoluit,cum in
ſtituto iugiter & concinnè Deum colentium ſacerdotũ collegio, ferit
oculos noſtros,& quodam auguſto ſplendore perſtringit. Huic uerò
baſilicæ quàm multa,& quàm ampla donaria contulit? Iam quis neſcit,
B quàm ſedulò is,dum per ætatem & morbum potuit,& quàm religioſè
ſacris cultuiq; diuino operam dederit,nulla neq; temporis,neq; loci in
commoditate,neq; occupationibus retractus? Quid ego precum eius
aſsiduitatem,quid feſtorum dierum ieiuniorumq; intemeratam obſer
uantiam commemorem? in quibus omittendis uix ualetudinis gratia,
atq; id extremis demum aliquot annis,medicorum ſuaſu, & epiſcopo-
rum permiſſu,ne dicam hortatu,ſibi indulſit. Quę enim à teneris annis
cum lacte quodammodo materno imbiberat,ad extremum uſq; hali-
tum conſtanter & mordicus retinebat. Externi hi ſunt cultus rituſq;,
fateor, neq; in his cardo religionis noſtræ uertitur: Vera & interior «
pietas in mentibus & uoluntatibus noſtris penitus incluſa eſt. Ita ſanè. «
Sed cum ea ſoli Deo perſpecta & explorata ſit, tamen his externis ſeſe
nobis prodit & exerit: ut ſic luceat, ſecundum authorem ſalutis noſtræ
Chriſtum,lux noſtra hominibus,ut ij uidentes opera noſtra bona,cele
brent et glorificent patrem noſtrum cœleſtem. Bona eſt enim,ait ange
lus ad Tobiam,oratio cum ieiunio,& eleemoſyna. Ipſe quoq; CHRI-
STVS IESVS apud Matthæum magnopere hæc tria commendat,
dum quomodo fieri debeant,præcipit. Quid uerò prolixam Sigiſmun
di in egenos,quorum uictus ueſtituſq; parandi rationes uel morbus,
uel ætas,uel calamitas aliqua,uel deniq; arctioris & addictioris Deo ui
tæ profeſsio impediuiſſet,beneficentiam & liberalitatẽ perſequar? Ea-
dem opera lucẽ hanc diurnã accenſa lucerna illuſtrare coner. Cernitis
en ipſorũ turmas,non modò templũ hoc,uerùm etiam uias & plateas

Pſal.20. *Pſal.144.* *Impiorum proſperitas.* *Templa magnificè culta, extructa & ornata.* *Sedulitas in templis.* *Obſeruantia inſtitutorum eccleſiaſticorum.* *Externus cultus Dei.* *Tob.12.* *Matth.6.* *Eleemoſynæ Sigiſm.*

complentium,& orbitatem ſuam,tam benefico rege amiſſo, miſerabili- A
ter deplorantium. Illa uerò eius in receptis antiquitùs Dei placandi ri-
tibus & cæremonijs ſacroſanctè retinendis ac defendendis,& in pro-
pugnandis Dei miniſtrorum commodis,prçclara uoluntas & conſtan
tia,in iſta præſertim noſtri temporis licentia,& iſto nouarum rerum,
quo nunc leuiſsimi quiq; homines flagrant,ſtudio,ſeu uerius pruritu,
non'ne maximum eſt ſingularis pietatis argumentum? Vidit enim ſa-
pientiſsimus rex, in religione noſtra nihil melius, nihil exactius hoc
tempore à quoquam inueniri poſſe, quàm ab ipſis Chriſti ſeruatoris
noſtri diſcipulis, eorum'q; ſucceſſoribus proximis, ſanctiſsimis'q; pa-
trum Concilijs conſtitutum, & publico Chriſtiani orbis conſenſu tot
ſeculis retentum eſſet. Didicerat,non hic,aut illic,& in angulis omni-
no Chriſtum quærendum eſſe: neq; uniuſcuiuſquã eſſe, arbitratu ſuo
uerba & inſtituta Dei interpretari: ſed eccleſiã,eccleſiã inquam,in qua
certa eſſet ac perpetua,ut inquiũt uetuſtiſsimi,ſanctiſsimi et grauiſsimi
doctores,Irenæus,Cyprianus & Auguſtinus, tot ſeculis cõtinuata ue-
rorum epiſcoporũ ſucceſsio,columnam eſſe,quemadmodum ait diuus
Paulus,& firmamentum ueritatis. In ea ſola dari ſpiritum ueritatis,qui
ut author,ita interpres quoq; ſit ſacræ ſcripturæ: non diſſenſionis,ue-
rùm pacis Deus. Quo quidem illis carere neceſſe eſſet,quibus inter ip-
ſos non conueniret: & qui ne ipſi quidem ſinguli ſibi conſtarent, ſed
omni uento doctrinæ,quaſi nebulæ turbine exagitatæ, circumferren- B
tur. Iam uerò illa,quòd moribundus ſacra Chriſti myſteria ritu Chri-
ſtiano expetiuit,& uenerabundus accepit,quòd ſe totum Deo religio-
ſis uerbis & ſuſpirijs commendabat,quòd in eius clementia & miſeri-
cordia fiduciam ſuam omnem collocabat, quæ & iſti euidentiſsima,
niſi fallor, ueræ pietatis indicia iudicant,non'ne certa ſunt piè & reli-
gioſè exactæ uitæ teſtimonia? Cum igitur tanta pietate, quanta gene-
re illo inclyto,& educatione optima digna fuit,prædítus fuerit Sigiſ-
mundus, nihil mirum, ſi iuſtus quoq;, clemens, magnificus & beni-
gnus: ſi temperans, moderatus, pudicus, & modeſtus: ſi fortis, con-
ſtans,patiens,& excelſo animo: ſi præteritorum memor, præſentium
ſagax indagator,futurorum acutus coniector, & utilium publicè pri-
uatim'q; diligens & ſapiens prouiſor fuit. Non mirum,ſi in hac breuita
te uitę humanę,magnis'q; laboribus uiuendo octogeſimum ſecundum
annum attigit,ſi uiribus & ualetudine plerumq; firma fuit,ſi ſenſuum
ingenij'q; uigorem ad extremũ penè retinuit. Non mirum,ſi gratia &
authoritate apud ſuos pariter & externos,ſummos iuxtà ac infimos ua
luit: ſi ampliſsimum regnum,elatis poſt patrem duobus fratribus, ma
turè adeptus,bellis felix & uictorioſus,pace multa beatus,uxoribus &
liberis non infortunatus,ditionum aliquot acceſsionibus locupletior,
tam bene,tam quietè, tam feliciter, tanto'q; bonorum omnium fauo-
re uno & quadraginta annis id adminiſtrauit: & florentius multo,
quàm acceperat,non degeneri, uti confidimus,filio reliquit. Non mi-
rum deniq;,ſi ſempiternum optimi & fortunati principis,& patris pa-
triæ

Conſtantia in fide & religione Catholica.
Eccleſia & doctores antiqui.
Matth. 24.
1. Timot. 3.
1. Corinth. 14.
Epheſ. 4
Ritus Chriſtiani in moriente.
Virtutes Sig. in ſpeculum Principibus poſitæ.
Actas 82. annorum.
Pater patriæ Sigiſm.

A triæ nomen atq; gloriam,niſi me uanum fallit augurium,apud longam
poſteritatem celebris inclytus'q; rex retinebit: quippe,qui ſuperiores
omnes principes & reges noſtros non modico interuallo poſt ſe reli-
querit. Nam quæ in ſingulis illis ſingula laudabilia fuerunt,ea hic unus
omnia complexus eſt: Boleslai Chrobri,ut ab hoc potiſsimum ordiar,
ſolertiam & magnificentiam: Cazimiri monachi,pacis & inſtaurandæ
patriæ,ſuperiorum temporum iniuria afflictæ,ſtudium: Vuladislai e-
ius filij manſuetudinem,Boleslai Criuouſti uictorias,Criſpi prouiden
tiam,Miecislai ſenis grauitatem,Cazimiri horum duorum fratris iuſti
ciam,Leſci albi excelſum animum,Boleslai pudici religionem ac tem-
perantiam,Leſci nigri moderationem animi: Vuladislai Loctici forti-
tudinem,& in tolerandis aduerſis patientiam: Cazimiri magni,in or-
nando & muniendo regno ſtudium atq; diligentiam: Iagellonis aui,ſi
non in propagando,certè in amplificando cultu diuino,pietatem,labo
rem & munificentiam: Vuladislai patrui magnanimitatem & clemen-
tiam: Cazimiri patris facilitatem,& offenſarum perbreuem memoriã:
deniq; Ioannis Alberti fratris ad res magnas gerendas,quanquam me
liore fortuna,alacritatem. Has,inquam,omnes omnium illorum uirtu
tes ſolus Sigiſmundus non modò æquauit, ſed ſuperauit etiam: ita,ut
nulla cuiuſquam eloquentia,nedum infantia noſtra, ſatis dignè & pro
meritis eum laudare poſsit. Sed iam ipſum ex auguſto illo mauſoleo,in
quo heri reconditus eſt,nos,quibus præfuit, alloquentem audiamus.
B Quàm iuſtè, quam'q; moderatè, uobis uiri Poloni (liceat enim mihi
uos omnes, imperio coniunctos,uno nomine appellare) imperaue-
rim,& quanta felicitate regnum hoc auxerim, ornauerim & cumula-
uerim, uos ipſi probè noſtis: aut ſi qui per ætatem intelligere & iudi-
care adhuc non potuiſtis,è maioribus natu, bonis & grauibus uiris,
diſcere poteſtis. Pro his meritis meis, iure meo illud à uobis poſtulo,
ut ſi quid unquam imprudens offendi,id uel humanæ imbecillitati,uel
ætati meæ condonetis: quam uerò mihi debetis gratiam, eam liberis
meis dulciſsimis referatis,morte mea pupillis. Filium hunc meum uni-
cum,quem ipſi uobis regem,mihi ſucceſſorem,me uolente & poſtulan
te,iampridem deſignaſtis,eodem quo me,aut maiore etiam,ſi poteſtis,
ſtudio proſequamini,conſilijs adiuuetis, conſentientibus animis atq;
uiribus protegatis, ætati eius nonnihil etiam indulgeatis. Ne audia-
tis eos,qui dum ſuam rem agunt, ueſtram agere uideri uolunt: & ta-
men aliud alibi præ ſe ferunt,utrinq; ut gratiam ineant,& opes poten-
tiam'q; ſuam augeant & ſtabiliant. Cernitis qualia nunc ſint tempora,
quouſq; domi progreſſa ſit multorum audacia, quanta huic regno &
communi patriæ pericula à barbaris impendeant. Maturè uobis pro-
uidendum eſt, ne non modò imperium ueſtrum et reſp. uerùm etiam
libertas & uita ueſtra ueſtrorum'q; in extremũ diſcrimen ueniat. Id ue-
rò ita demũ rectè prouidebitis,ſi ſublatis omnino quorundã factioni-
bus,diſsidijs & ſimultatibus mutuis,amore & officio erga uos inuicẽ
erga regẽ uerò ueſtrũ ſtudio & beneuolentia certabitis. Sic enim fiet,
mihi

Polonor. regũ uirtutes.
Sigiſ. omnibus excellentior.
Oratio Sig. ad Polonos.
Pathetica filij commendatio.
Conſiliũ regis.

Verba Sigiſm. ad filium.

mihi credite, ut qui nunc formidoloſi nonnullis uidemini, formidabi- A les uicinis ueſtris, hoſtibusq́; ſitis. Ad te uerò, fili chariſsime, hæc mea eſt oratio. Illo autem habitu, illoq́; uigore, hęc tu Sigiſmunde Auguſte patrē tecum loqui exiſtimato, quo fuit, cum tibi huius regni habenas ſceptrumq́; traderet. Nihil eſt quòd te unà cum matre, & ſororibus tuis, puellis lectiſsimis, propter mortem meam tantopere excrucies fi- li. Mihi quidem ego meo tempore, annorum, uitæ, gloriæq́; ſatur, non dico mortuus ſum, ſed ad beatiorem uitam regnumq́; melius migraui. Vt autem ueſtro quoq; & horum omnium tempore id factum eſſe ui- deatur, ſecundum Deum in te, fili, maximè ſitum eſt. Tibi mi fili dein- ceps, & mater, & ſorores & uerò reſp. maximè curæ eſſe debebūt. In te ſpes omnes omniū, quas fruſtrari te æquū non eſt, ſitæ ſunt. Nonnihil qdē nobis debet Polonia, quēadmodū audiſti: ſed nos illi multo plus. Quippe quæ nos ſibi, maioresq́; noſtros, poſthabitis quibuſdā illuſtri- oribus & elegantioribus, atq; etiā potentiorib. fortaſſe, reges aſſum- pſit, & ſumma fide, ſtudio, obſequioq́; coluit. Te, quemadmodū ipſe noſti, puerulum etiamtum, regio diademate inſigniuit. Ad eius igitur ſalutem atq; dignitatem uiciſsim te, uoluntatem tuam, ſtudia & cona- tus omnes adiungere in primis æquum eſt. Id uerò ita demum rectè facies, ſi omnibus te æquabilem, familiarem uerò non niſi grauiſsimis & ſapientiſsimis quibuſq; prębebis: ſi nullius ius & innocentiam neq; gratia, neq; odio cuiuſquam opprimi ſines: & in iudicijs exercendis, non quis, aut cuius cognatus, neceſſarius uel cliens quiſq; ſit, ſed quàm B iuſtam cauſam habeat, attendes: ſi tenuiores à ui & iniurijs potentiorū uindicabis: ſi honeſtatem uoluptati, publica commoda tuis priuatis antepones: ſi nulla in re leuior, aut præceps eris, neq; de maioribus re- bus abſq; conſilio ſenatus quicquam ſtatues: cum iuuenibus uerò & iuuenili ardore præditis conſilia non temerè communicabis: ſi aſſenta- toribus aures non accommodabis (Blandum enim eſt malum, ſed pe- ſtilens in primis regnis atq; regib. aſſentatio) ſi diſſenſiones ordinum, & ſimultates procerū, inter ipſos authoritate tua penitus extirpabis: ſi deniq; pietatem atq; religionem ſanctiſsimam ſedulò & ex animo co- les: neq; ab inſtitutis maiorum, & iam inde ab exoriente religione Chri- ſtiana apud omnes gentes recepto, & ad noſtra uſq; tempora tranſmiſ- ſo retentoq́; cultu Dei opt. max. uenerandisq́; cæremonijs atq; dog- matibus, te cuiuſquam uel inſidioſis blanditijs, aſſentationibus & ille- cebris auocari, uel importunitate auelli ſuſtinebis. Harum rerum om- nium exempla domeſtica habes, ſatis, niſi fallor, illuſtria. Non ignoras fili, quo ſucceſſu, qua fœlicitate, quantaq́; gloria nos tam diu regnaui- mus: id nos totum Deo opt. max. quem ſedulò riteq́; coluimus, acce- ptum referimus. Exiſtimare autem debes, neq; regnū, neq; quicquam omnino ſanctum & inuiolabile eſſe poſſe, ubi religio labefactatur. His tibi uijs, fili ſuauiſsime, ad laudem, ad beneuolentiam hominum, ad ſa- lutem tranquillitatemq́; ditionum tuarum, deniq; ad decus & immor- talitatem graſſandū eſt. Hac certus eſt, & exploratus pijs principibus ad cœ-

Aurea pij patris monita.

A lum aditus. Hæc tecum Sigiſmunde Auguſte, pater: illa rex ueſter uobiſcum, uiri Poloni. Reliquum eſt, utriq; ut ſanctiſsimis & ſaluberrimis monitis eius obtemperetis, eiusq́; præclara erga uos merita, aſsidua pietate & grata memoria ſemper proſequamini: omnesq́; pariter eum, uti debemus, uiuorum & mortuorum Deo, apud quem nemo ſatis iuſtus & inſons eſt, aſsiduis precibus commendemus. Viciſsim ille in cœlis, uti ſperamus, pro nobis orabit: & quorum ſaluti & incolumitati omni ratione, quoad uixit, conſuluit, ijs ne nunc quidem, omni iam rerum terrenarum cura & moleſtia ſolutus, ſtudium ſuum in placando Deo opt. max. deeſſe patietur.

FINIS.

ERRATA, OPERARVM INCRVRIA COMmiſſa, ſic emendabis.

Pag.43.uerſ.18.hæreditarias 95.14.niſi 157.35.atrocitate 182.41.principatum, 243.43.magiſtri 267.36.Lituani 269.19.Cruciferis 290.25.poteſtatem 297.1.uenerant, 307.4.pontificis 21. Maſouiam 319.7.mentionem: 348.43.minorum 361.28.inuaderet: 363.28.non modò 375.13.placauit. 395.9.maiorem 399.45.fluminis 418.12.ducis 453.45.ſeſe 488.29.inureret: 489.31.Huniadum arcem in extrema Tranſyluaniæ ora conditam eſſe,& inde cognomen ipſum accepiſſe,exiſtimant. 499.22.duo. 510.1. Huniadis 539.28.cum 567.20.filios 575.28.ſecundus 621.5.indignam

RERVM ET VERBORVM IN POLONICA MARTINI CROMERI HIſtoria præcipuè memorabilium

INDEX.

B

carolus

Ce-

Clementis

D

E

Gedeon

Gryphina

I

lam-

lituano-

ludo-

N

cum

posna-

INDEX.

pribi-

 cruci-

S

Serbos

Slauis

stanis-

T

Zarnouecia

FINIS.

BASILEAE, EX OFFICINA IOANNIS OPORINI, ANNO SALVTIS HVmanæ M. D. LVIII. Mense Septembri.

Nummi moschovitici

100 dengæ faciunt 1 aureum Hungaricum.
6 dengæ faciunt. 1. altinum
20 dengæ f. 1. grifnam
100 dengæ fa. 1. poltinam
200 dengæ f. 1. rublum.
Dengæ novæ 400 f. 1. rublum.
Polani 60 f. 1. dengam.

Grifna novogardiensis f. 14 dengas
Rublus 222 dengas f.
Rublus rigensis f. 2 rublos moscovi